

Sven Winnell 22 januari 2019:

**Artiklar om klimat, regeringsbildning och
svenska inrikes förhållanden 22 december
2018 - 22 januari 2019.**

<http://winnell.com/omr36-39zzzzy.pdf>

Sven Winnell 22 januari 2019: Artiklar om klimat, regeringsbildning och svenska inrikes förhållanden 22 december 2018 - 22 januari 2019.
<http://winnell.com/omr36-39zzzy.pdf>

Innehåll:

Sida

- 3   **Artiklar om klimat 22 december 2018 - 22 januari 2019**

- 60   **Artiklar 22 dec 2018 -22 jan 2019 med anknytning till regeringsbildningen i Sverige.**

- 436   **Artiklar 22 dec 2018 -22 jan 2019 om inrikes förhållanden i Sverige utom klimat och artiklar med anknytning till regeringsbildningen.**

Artiklar om klimat

22 december 2018 - 22 januari

2019

Artiklar om klimat för tiden 1 november - 21 december 2018 finns på sidorna 32 - 300 i

Sven Winnell 21 december 2018:

Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna förbättra världen: Innehåll i en stor sammanfattning 16 maj 2018 och artiklar från och med 1 november 2018 om klimatet och regeringsbildningen.

<http://winnell.com/omr36-39zzzzv.pdf>

" Klimatet förändras snabbt på Svalbard

DN LÖRDAG 22 DECEMBER 2018

Dokumentärfilmen om isbjörnshonan Frost och hennes ungars liv på Svalbard har prisats världen över. Under fem säsonger har filmaren Asgeir Helgestad följt hennes liv i en omgivning som snabbt förändras på grund av klimatet. På söndag visas den på SVT.

På Svalbard går klimatförändringen snabbare än på de flesta andra platser på jorden. De senaste 95 månaderna har varit varmare än normalt, förändringen går fort och påverkar inte minst förutsättningarna för djurlivet.

– Jag ville göra en film om klimatförändringen men jag visste att chansen var liten att den skulle visas på norsk tv om den var negativ och dyster, berättar Asgeir Helgestad, norsk fotograf och filmare.

– Så jag tänkte, ”hur ska jag göra en film som folk har lust att se, där inte klimatproblemet blir för tyngande. Nu får man följa en isbjörnshona, man får vara med i hennes liv i ett ekosystem som förändras.

I fem säsonger följde han en isbjörnshona, som han döpte till Frost, och hennes ungar i deras vardag på Svalbard. Många timmars arbete har resulterat i en vacker och vilsam film där björnfamiljen vandrar i ett andlöst vackert och storslaget landskap. Mamma Frost jagar och fixar mat till barnen, dagarna är fyllda av lek och kärlek. Långt ifrån den gängse bilden av isbjörnen som en blodtörstig best.

– För sälen är isbjörnen ett väldigt farligt djur och den är det potentiellt även för mig som fotograf. Den är det inte i förhållanden till sina ungar, där är hon helt enastående. Många skulle önska sig en sådan mor, berättar Asgeir Helgestad.

– Min film ger en annan bild än i andra naturfilmer. Ibland har hon varit nära mig i flera timmar, legat och latat sig och lekt med ungarna. Hon kikar på mig men hon har aldrig varit aggressiv. Ibland har hon kanat nerför en snöslänt i närheten av mig men alltid haft koll och hållit avståndet. Hon är väldigt smart.

Filmen visades första gången på norsk tv förra julhelgen. Sedan dess har den visats i många länder över hela världen – i Europa, Latinamerika och nyligen också Kina och den har fått flera priser. I Sverige visar SVT filmen på söndag med den svenska titeln: Isbjörnsammans kamp.

– Jag får många reaktioner. Folk säger att den är så vacker men samtidigt så sorglig och har ett väldigt viktigt budskap.

Uppvärmningen på Svalbard går mer än dubbelt så snabbt som det globala genomsnittet och klimatförändringen märks redan tydligt. Havsisen runt öarna blir allt mindre och lägger sig allt senare vilket påverkar förutsättningar för djuren som lever där. Inte bara för isbjörnen som är beroende av isen för sin jakt på säl till middag.

– De små isalgerna som bildas under isen när solen skiner är en grundförutsättning för djurlivet på Svalbard. De äts av andra smådjur som snäckor och små kräfter som i sin tur äts av större djur. När isalgerna blir färre påverkar det hela näringskedjan, säger Asgeir Helgestad.

– På bara femton år har beståndet av Spetsbergsgriissor halverats, enligt forskarna kan det bero på att de inte får i sig tillräckligt fet mat för att klara av kylan.

Även människor påverkas. För tre år sedan, 2015, omkom två personer när hus i huvudorten Longyearbyn förstördes i ett snöskred. Skredet kom efter ett kraftigt snöfall som tidigare var ovanligt på Svalbard som egentligen är arktisk öken.

Men nu ökar nederbörden och nyligen beslutades att flera bostadshus i Longyearbyn måste byggas om för att anpassas till ett förändrat klimat. Människan kan ändra stadsplanering men det är mer komplicerat för djuren som är specialanpassade till livet i det karga och kalla landskapet.

– Framtiden är inte så ljus för isbjörnen, den är beroende av isen. Isbjörnar klarar att gå utan mat länge, men den måste ha perioder under året när den kan få tag i mat. När isen är borta är det inte lätt att vara isbjörn, säger Asgeir Helgestad.

Jannike Kihlberg
jannike.kihlberg@dn.se "

" Skärpta utsläppsregler gynnar vätgasdrift

DN MÅNDAG 24 DECEMBER 2018

Göteborg. Bränslecells företaget Powercell har skrivit ett samarbetsavtal med den tyska jättekonglomeraten Bosch. Vd:n Per Wassén tror att EU:s nya skärpta utsläppsregler kommer att skynda på utvecklingen mot bilar drivna av vätgas.

Förra måndagen fattade EU-parlamentet beslut om att koldioxidutsläpp från bilar ska minskas med 37,5 procent det kommande årtiondet. Bilindustrin protesterar och anser att kraven är orimliga. Per Wassén på Göteborgsföretaget Powercell är övertygad om att de skärpta kraven kommer att påskynda utvecklingen mot vätgasdrivna fordon och av de bränsleceller som man utvecklar och producerar. Ett bevis på detta är det samarbetsavtal som Powercell tecknat med Bosch, en av världens största leverantörer av fordonskomponenter.

– Att stora Bosch vänder sig till oss som hållit på med bränsleceller så pass länge känns förstås bra, säger Wassén, som tror att när ett så stort företag tar steget mot vätgas kommer andra att följa efter.

I ett första steg ska Powercell omgående börja leverera bränslecellsstackar till alla Boschs prototyper av bränslecellssystem. Samarbetspartnern står för bland annat pumpar, ventiler och kompressorer till de färdiga paketslösningar som ska levereras till bilfabriker. Företagen ska senare diskutera hur samarbetet ska fortsätta.

Powercell, som växt till ett 60-tal anställda, har även flera kinesiska samarbeten och Wassén pekar på utvecklingen i Kina som ett bevis på varför han inte tror att batterier är framtiden för fordonsindustrin.

– 2020 ska det statliga stödet till batterifordon vara helt borta i Kina. I stället har man lagt över stödet på bilar, bussar och lastbilar, om de har

bränsleceller. När Kina nu ställer om kommer det här att gå väldigt fort, säger Wassén.

Men i Sverige är situationen en annan. Här går utvecklingen mot vätgas långsamt.

Wassén talar om ett moment 22. Så länge det inte finns en infrastruktur och mackar där bilisterna kan tanka vågar få köpa vätgasbilar och därmed blir det heller ingen efterfrågan hos fordonstillverkarna och därmed ingen utbyggnad av infrastrukturen.

– I Kina, Japan, Italien, Norge och Kalifornien sker denna utbyggnad nu snabbt. Sverige ligger klart på efterkälken här och det beror på att statliga incitament saknas, säger Wassén.

Jens Littorin

jens.littorin@dn.se "

" Ett extremt väderår med rekordvärme

DN ONSDAG 26 DECEMBER 2018

Sommarvärmen, senvintersnön och en extrem norrländsk britisssommar är 2018 års främsta bidrag till väderhistorien. Året blev också extremt torrt. Däremot blev medeltemperaturen inte så märkvärdig. Vårkylan drog ner sommarens rekordvärme.

Ett på många sätt minnesvärt väderår går mot sitt slut. Det de flesta kommer ihåg är nog sommarens ihållande värme och torka med alla skogsbränder. Juli månad var rekordvarm.

– Värmen började redan i maj, och den hade blivit ännu märkligare om den inte kommit av sig kring den 10 augusti, säger Sverker Hellström, klimatolog på SMHI.

Men vädret var spektakulärt på flera andra sätt. Som god tvåa bland årets intressantaste väderföreteelser placerar Hellström britisssommarvärmen i mitten av oktober. Särskilt var det temperaturerna i inre Norrland den 14 oktober som stack ut.

På en del platser slogs då oktoberrekordet med fem grader, och 20-gradersstrecket passerades för första gången. Meteorologer fick nypa sig i skinnet när siffrorna kom in.

– Den tredje höjdpunkten var den väldigt snörika inledningen, inte minst längs Norrlandskusten, säger Sverker Hellström.

Snön byggdes på redan från slutet av 2017. Till slut låg den mer än en och en halv meter djup i mellersta Norrlands kustland. Även östra Götaland hade ovanligt mycket snö, en dryg halvmeter.

Kylan kom med besked i februari och höll sig kvar i hela landet till ett par dagar in i april.

– Så länge kylan bestod hade vi ju ingen aning om att den senare delen av våren skulle bli så varm. Det slog om väldigt snabbt.

Jo, våren blev nästan löjligt kort på många håll. I Stockholm ungefär två veckor.

Hela året kännetecknades av ovanligt många högtryck som blockerade väderläget. Det var de som såg till att det blev så kallt i vintras, men det var också de som såg till att det blev så varmt så snart våren kom. Alla dessa högtryck har gjort 2018 extremt soligt. Svenska högarna längst ut i Stockholms skärgård hade redan den 21 december samlat ihop till ett nytt svenskt årsrekord med 2 393 soltimmar. Och i Stockholm har det tidigare solskinsrekordet från getingsommarens år 1959 raderats ut.

Soligt betyder torrt, och nästan hela landet har mycket riktigt haft mindre nederbörd än normalt.

I Växjö ser det ut att bli det torraste året på 130 år, och i Stockholm blir det förmodligen det torraste på nästan lika lång tid. Fram till den 21 december hade det bara fallit 340 millimeter i huvudstaden, och kommer det mindre än 17 millimeter fram till nyår (vilket är troligt) blir det torrast sedan 1892.

– Möjligen kan det bli hela landets torraste år sedan 1976, men det är osäkert. Även 2014, 2002 och 2003 var torra. Det blir ingen rekordslakt, konstaterar Hellström.

Något Sverigerekord är inte heller aktuellt när det gäller medeltemperaturen för året, eftersom de kalla månaderna februari och mars drar ner värdet. Året hamnar på åttonde plats.

För Sverker Hellström är det ingen tvekan om vilka kalendermånader som förtjänar mest uppmärksamhet.

– Maj och juli är de verkligt märkliga månaderna.

– Men som enskild händelse är möjligen britisssommaren i Norrland det allra märkligaste det här året.

Anders Bolling
anders.bolling@dn.se "

" Aprilsnö, en kort vår och sommar in i oktober – så var vädret månad för månad

Januari

Året började milt i nästan hela landet. Undantaget var nordligaste Norrland, där det var lite kallare än normalt. Snö var det skralt med i Götaland och Svealand.

Däremot snöade det ymnigt längre norrut, och när januari var slut låg snön en meter djup i norra Norrlands inland och på sina ställen längs kusten.

Februari

Först i februari slog vintern till även i södra Sverige. Det var lite kallare än normalt, och efter hand täcktes hela landet av snö. För ovanlighetens skull uppmättes inte de största snödjupen i fjällen utan vid Norrlandskusten, där det var mer än 150 centimeter på några platser.

Längs ostkusten i söder drog band av intensiva snöbyar, så kallade snökanoner, in och ökade på snödjupet kraftigt. I delar av östra Småland låg över en halvmeter. Samtidigt var det neråt tio minusgrader i hård vind. I Skåne avrådde Trafikverket folk från att ge sig ut på vägarna de sista dagarna i månaden.

Mars

Vintervädret höll i sig hela mars månad. På de flesta håll var visserligen mars 2013 ännu kallare, men lokalt i fjällvärlden blev det en av de kallaste marsmånader som uppmätts.

Våren orkade knappt avancera. På månadens sista dag låg snön kvar i hela landet utom i några mindre områden i söder.

April

April började som mars slutade, med bister kyla. Månadens första tre dagar var de kallaste aprildagarna på 30 år i Svealand och södra Norrland. Ett snöväder gav två decimeter nysnö i delar av Skåne den 1 april.

Men sedan hände det saker. Någon vecka in i april slog det om till ovanligt varmt väder för säsongen, vilket i princip skulle bestå till andra veckan i augusti.

Våren, som varit mellan en och tre veckor försenad i söder, rusade fram, och sommaren kom hack i häl. I Stockholm blev den meteorologiska våren bara två veckor lång. Sommaren inträdde i huvudstaden den 17 april, nästan en månad tidigare än normalt.

Maj

Värmen i maj blev sensationell. Rekorderna för månadsmedeltemperatur slogs med mer än två grader i bland annat Uppsala, Stockholm och Norrköping, och i Göteborg blev maj 2018 lika varm som en normal juli. Göteborg noterade även den högsta enskilda temperaturen med 31,1 grader den 30, vilket var varmaste majtemperaturen sedan 1911. I Stockholm blev maj inte bara den soligaste majmånaden hittills utan även den soligaste månaden någonsin i landet.

Juni

Juni blev lite av ett mellanspel med rätt svalt och ostadigt i mitten av månaden, inklusive midsommarhelgen. I snitt var det fortsatt ovanligt varmt i söder (i Lund varmast sedan 1889) men lite svalare än normalt längst i norr.

Juli

I juli kom den ordentliga värmen och torkan, som skulle hålla i sig till den 10 augusti. Det var mellan 3 och 5 grader varmare än normalt, och julirekorden slogs på de flesta platser.

Medeltemperaturen i Stockholm i juli blev 22,5 grader, vilket med god marginal överträffar det tidigare rekordet och också är den varmaste månadsmedeltemperatur som uppmätts i landet. I Kastlösa på Öland och Komstorp i Blekinge föll ingen mätbar nederbörd över huvud taget i juli.

Augusti

Årets allra varmaste dag fick Mariestadsborna uppleva den 8 augusti, då kvicksilvret nådde 34,7 grader. De sista två tredjedelarna av augusti bjöd på mer normalt sommarväder.

September

Hösten började odramatiskt, även om september var något varmare än normalt. Oskarshamns 26,7 grader den 18 var anmärkningsvärt varmt för att vara så sent på sensommaren.

Oktober

Oktober levererade en spektakulär brittsommar, särskilt i inre Norrland. Flera platser där slog sina gamla oktoberrekord med mellan 4 och 5 grader, vilket möjligen aldrig tidigare har hänt i Sverige så länge mätningar gjorts.

I Lycksele uppmättes den 14 oktober 21,1 grader, och det var 5,1 grader över det gamla rekordet från 1981. På någon plats var minimitemperaturen under ett av dygnen högre än det tidigare maxrekordet för månaden.

November

Mildvädret fortsatte i november, som på några platser längst i norr blev den varmaste hittills. Torrt var det också, och det var extremt lite snö hela månaden.

December

Snöbristen i Norrland avhjälpes ganska snart i december, som annars har varit ganska odramatisk. Temperaturerna har inte varit spektakulära vare sig åt det milda eller det kalla hållet. Lägstanoteringen fram till den 21 december, –33 grader (i Sveg), är ganska blygsam för att vara i julmånaden.

Fakta. Högst, lägst och mest

Högsta temperatur: 34,7 grader, Mariestad den 8 augusti.

Lägsta temperatur: –40,4 grader, Gielas i södra Lapplandsfjällen den 26 februari.

Högsta månadsmedeltemperatur: 22,5 grader, Stockholm i juli (nytt Sverigerekord).

Största dygnsnederbörd: 123,5 mm, Los i Hälsingland den 30 juli.

Flest soltimmar (fram till den 21 december): 2 393, Svenska högarna (nytt Sverigerekord).

Största snödjup: 175 cm, Gåltjärn i Ångermanland den 2 februari.

Källa: SMHI "

" Plikten att ta hand om planeten tillkommer bara oss

DN ONSDAG 26 DECEMBER 2018

Om vi trodde att upplysningen hade befriat oss från naturens bojor, har de senaste decennierna tagit ner oss på jorden igen. Vi är både maktlösa och fruktansvärt mäktiga, menar etikprofessorn Clive Hamilton i "Den trotsiga jorden". Författaren Therese Uddenfeldt läser en bok som uppmanar människan att bli vuxen på riktigt.

"Den trotsiga jorden"

Clive Hamilton

Övers. Joel Nordqvist Daidalos, 260 sidor

Jag har gått igenom ett antal faser på "miljöområdet": okunskap, undvikande, skräck, vrede och acceptans. På sistone har jag landat i en slogan som sammanfattar min nuvarande känsla: vi lever i spännande tider. Den har passerat mig bra. Ångestdämpande och ändå inte direkt lögnaktig.

Men när jag läser den australiske etikprofessorn Clive Hamiltons "Den trotsiga jorden" känner jag mig naiv. Lite löjlig. Spännande tider? Jojo. Hamilton övertygar mig snart om att tiderna snarare är lite för spännande.

Orsaken är att mänsklighetens fingrar har kladdat ner planeten så pass att det kan vara befogat att säga att den har lämnat den 12 000 år långa och stabila geologiska epoken holocen. Jorden är nu för full fart på väg in i antropocen, en epok definierad av mänsklighetens inverkan på naturen.

Men vad vi är med om är inte en övergång mellan två faser, enligt Hamilton, utan ett brott. Ett brott som är så omfattande och djupgående att det kan visa sig vara i paritet med uppkomsten av flercellig liv.

Antropocen handlar alltså inte bara om extremväder, torka och döda korallrev. Skiftet är av en helt annan magnitud: en planet som "för alltid har ändrat kurs". Eller med ledande forskares ord: vi har inträtt i ett "tillstånd utan motstycke". Hamilton löper hela linan ut: den dag då solen om flera miljarder år slukar jorden, eoner efter vårt utdöende, kommer det fortfarande att finnas spår av de senaste decenniernas shoppingbonanza i bergslagen. Så djupt ner i jordskorpan har mänskligheten kört sitt ekologiska fotavtryck efter 1950.

Här skruvar jag på mig. Det är en sak att antropocen innebär en tvärvändning i planetens djuphistoria, en annan att tillskriva mänskligheten denna tokcentrala betydelse. Det låter helt enkelt som ett smaklöst förhållande av vår potens, och luktar alltför, ja – antropocentriskt för min del. Men att acceptera den ena premissen utan att köpa den andra ska visa sig svårt.

Nyckeln är just ordet brott och de konsekvenser det för med sig. Om antropocen innebär ett historiskt brott för planeten, innebär det också ett historiskt brott för mänskligheten, menar Hamilton. Antropocen kräver en helt ny blick på världen, en helt ny filosofi. Ja, ett kognitivt språng i samma division som de ekologiska rubbningar vi har utsatt biosfären för. Men än så länge dansar vi på, till tonerna av modernitetens förlegade världsbild.

Hamilton efterlyser därför en filosofi som är i synk med detta nya "tillstånd utan motstycke". Här balanserar han på en fin linje. Framtiden är än så länge inte fullt begriplig och kan heller inte bli det utan ett nytt språk – som fortfarande inte finns på plats. Trots det ger han sig på att ringa in ett "bortommodernt" sätt att tänka. Och hans piller är beskt, i alla fall innan det har smält.

För att backa några århundraden, befriade upplysningen oss från religiöst förtryck, vidskepelsens mörker och naturens bojor. Den tekniska utvecklingen och moderna världsbilden förvandlade oss till subjekt och individer. Efter årtusenden av intrassling och jordbundenhet flög vi fram. Äntligen vuxna!

Under de senaste decennierna har ekologin tagit ner oss på jorden igen. Upplysningens natursyn var bara en förlängning av koloniala, europeiska ambitioner om världsherravälde. I själva verket var människan lika insnärjd i relationer till andra arter och lika underkastad naturlagarna som vilken dagmask som helst. Jag nickar instämmande. Precis så! Vi måste väl inse vår litenhet för att undvika en katastrof?

Nej, menar Hamilton. I antropocens tidevarv behöver vi förstå att det är precis tvärtom: människan är unik. "Ingen annan kraft, levande eller död, har förmåga att påverka jordsystemets utveckling och förmåga att välja att låta bli."

Problemet är alltså inte att vi är antropocentriska, utan att vi inte är tillräckligt antropocentriska. Vi behöver visserligen den senmoderna insikten att planeten har alla möjligheter att förgöra oss; att vi blott är en tråd i naturens väv. Men vi måste också förstå att vi har en helt avgörande roll för jordens framtid. Ja, det är en paradox. Hamilton vill både nedgradera och uppgradera vår betydelse. Vi är maktlösa och fruktansvärt mäktiga.

Vad antropocen erbjuder är alltså ännu ett steg i mänsklighetens mognadsprocess. Vill vi bli vuxna på riktigt, den här gången? Plikten att ta hand om planeten tillkommer nämligen bara oss. "Vi blickar ut över den oöverbryggliga klyfta som skiljer oss från alla andra arter; det är en ansvarsklyfta. Vi har det, de inte."

Utan upplysningens gåva – friheten – hade vi inte kunnat tilldelas något ansvar. Men nu står vi här, med ena foten i frihetens rike och den andra i nödvändighetens. Samtidigt ökar planetens mullrande i volym. Ännu en paradox: den nya epoken utmärks både av mänsklighetens stegrande inflytande och naturkrafternas alltmer lynniga reaktioner. Människans makt ökar; naturens makt ökar.

Lyckligtvis har vi fortfarande ett val. Med Clive Hamiltons ord står det mellan omsorg och försummelse. Slår vi in på omsorgens väg, kan vi kanske

mildra konsekvenserna av vår vårdslösa adolescens. Väljer vi försummelsens, väntar en sammandrabbning av bibliska mått. Behöver jag berätta vilken part som kommer att gå segrande ur striden?

Vi lever, som sagt, i spännande tider. Och Hamilton visar att filosofin kan hjälpa oss att hitta ett nytt språk för en ny värld. Vi gör det alldeles för lätt för oss om vi reducerar "miljöfrågan" till att handla om flygande och köttätande. Det är hela vår föreställningsvärld som måste skärsådas.

Therese Uddenfeldt "

" Jannike Kihlberg: Framtiden är redan här – extremväder är det nya normala

DN TORSDAG 27 DECEMBER 2018

Dödliga bränder, torka och översvämningar – extremväder med nya rekord har svept fram över jorden. Klimatfrågan har fått större uppmärksamhet under 2018 än under något tidigare år. I december lyckades världens länder trots gnissel komma överens om en grund för det framtida klimatarbetet.

Året har varit som en planetens egen högst verkliga powerpointpresentation över vilka extremväder som kommer att bli det nya normala – en uppvisning i att vi lever i en ny verklighet. Att framtiden redan är här – åtminstone klimatmässigt.

För många människor i välmående länder har 2018 inneburit ett första möte med klimatförändringens effekter. Något som människor i Bangladesh och små ö-nationer redan tidigare har upplevt.

Framför allt andra halvan av året radade upp dramatiska händelser.

Sommaren på norra halvklotet blev rekordvarm med många sköna bad och ljumma kvällar, men också med förstörelse och död.

På många håll i världen rasade rekordstora skogsbränder med tragiska rekordsiffror för antalet döda.

Här i Sverige var bränderna så omfattande att de inhemska resurserna inte räckte till, EU fick skicka släckningshjälp. I USA var bränderna mångdubbelt större; hundratusentals människor fick fly lågorna i Kalifornien, ett åttiotal personer omkom, ungefär lika många omkom i en häftig skogsbrand utanför Greklands huvudstad Aten.

De spektakulära bilderna på lågor, nedbrunna hus och förvridna stålskelett som varit bilar hade kunnat komma från en katastroffilm men det var verklighet och ett smakprov på vad ett förändrat klimat kommer att innebära.

Bränderna och andra extremväder som orsakat kaos under året har en klar koppling till den globala uppvärmningen. År 2018 kommer att bli det fjärde varmaste år som har uppmätts, tjugo av de varmaste åren har inträffat under de senaste tjugotvå åren.

Under året har ett antal dödliga översvämningar i samband med orkaner eller skyfall inträffat i Indien, Japan, USA, Kenya, Somalia och Italien.

Venedig har legat under vatten och på Mallorca, många svensks favorit-ö, omkom tolv personer vid ett skyfall.

Att så många dramatiska och dödliga klimathändelser har inträffat i kända miljöer och på nära håll, gjorde klimatförändringen till en snackis. Som när det i somras blev en lång värmeperiod utan nederbörd. I början var det njutbart men förvånansvärt snabbt blev det obehagligt. Det var inte bara bränderna; skördar torkade bort och det blev brist på foder till djur som måste skickas till slakt. Trygga Sverige visade sig vara oväntat sårbart och plötsligt var det inte enbart bra det där med att ha det lite varmare.

Rapporten från FN:s klimatpanel IPCC under hösten bekräftade vetenskapligt att klimatförändringen redan är här och ger fler extremväder.

Den konstaterade att en halv grads uppvärmning gör stor skillnad, för korallreven är den avgörande, stora delar försvinner redan vid 1,5 grader, vid 2 grader är de chanslösa, så gott som alla dör.

Huvudbudskapet var: Det är bråttom!

Men tyvärr blev 2018 inte en vändpunkt – tvärtom, i år ökade de globala utsläppen ökat igen för andra året i rad, efter att tidigare ha legat still några år.

I december samlades världens länder i polska Katowice för att enas om hur målen i Parisavtalet ska nås. Lukten av kol, landets huvudsakliga energikälla, genomsyrade symboliskt nog förhandlingsområdet. Oljeproducenterna Saudiarabien, USA, Ryssland och Kuwait satte sig på tvären, men till slut lyckades mötet enas om en grund för klimatarbetet. En framgång som är avgörande för framtiden.

Framtiden är också viktig för världens unga. Svenska Greta Thunberg startade en global rörelse när hon i höstas inledde sin skolstrejk som kräver att makthavare ska agera när det gäller klimatet. Hon var också den person som fick störst uppmärksamhet under klimatomötet. Hennes tal till

förhandlarna och ländernas delegationer där hon bland annat sa ”ni är inte vuxna nog att säga som det är” fick starka applåder och har delats på sociala medier.

Proteströrelsen som Greta Thunberg har startat växer över hela världen varje dag. Om det påverkar makthavarna återstår att se.

Jannike Kihlberg

jannike.kihlberg@dn.se "

"Att missa den här chansen skulle sabotera vår sista bästa chans att stoppa en skenande klimatförändring. Det skulle inte bara vara omoraliskt, det vore rena självmordet.

FN:s generalsekreterare António Guterres under klimatomötet i Katowice. "

"Ingen hållbar framtid utan ett högproduktivt jordbruk"

DN 28 DECEMBER 2018

"DN. DEBATT 20181228

En ny forskningsstudie visar att jordbrukets produktivitet måste öka kraftigt för att klimatmålen ska kunna nås. Den lyfter bland annat fram metoden genom-editering – som EU-domstolen nyligen stoppat – som särskilt löftek. Vetenskaplig kunskap måste åter bli vägledande för jordbrukets utveckling, skriver forskarna Torbjörn Fagerström och Jens Sundström.

I den svenska debatten hävdas ofta att ett hållbart jordbruk är ett som värnar låg produktivitet. En rapport som tar ett samlat grepp på miljö, klimat och matproduktion visar nu att denna debatt förs med helt fel förtecken – ur både ett lokalt och ett globalt perspektiv.

Det är World resources institute (WRI) – ett forskningsinstitut på miljö- och jordbruksområdet med basfinansiering från bland annat Sida – som publicerat rapporten "Creating a Sustainable Food Future – a Menu of Solutions to Feed Nearly 10 billion People by 2050". Den har utarbetats i samarbete med Världsbanken, FN:s miljöorganisation (UNEP), FN:s utvecklingsprogram (UNDP) samt de franska forsknings- och biståndsorganisationerna på jordbruksområdet (INRA och CIRAD). De modeller som föranlett den senaste tidens diskussion om bioenergi ingår som en del i rapporten.

I studien används 2010 som referensår och rapporten inleds med en precisering av problemet. Mellan 2010 och 2050 beräknas jordens befolkning öka från 7 till 9,8 miljarder. En framskrivning av dagens trender visar att inkomsterna kommer att öka i utvecklingsländerna,

Hur vi kan minska växthusgasklyftan

Utsläpp av växthusgaser från jordbruket (Gt CO₂-ekvivalenter/år)

Källa: Rapporten "Creating a Sustainable Food Future".

med en växande medelklass som kommer att efterfråga en mer diversifierad diet. Behovet av mat kommer därmed att öka med mer än 50 procent och konsumtionen av animaliska födoämnen med nästan 70 procent. Men redan i dag utnyttjas nästan hälften av jordens bevuxna landareal till jordbruk och bete, och jordbruket och relaterade ändringar i markanvändning (till exempel avskogning) svarar för en fjärdedel av utsläppen av växthusgaser. Ändå är hundratals miljoner människor undernärda.

Uttryckt på ett annat sätt handlar det om tre övergripande klyftor som måste överbryggas till 2050:

Matklyftan – skillnaden mellan förbrukningen av mat 2010 och det beräknade behovet 2050. I kalorier beräknas den klyftan vara 56 procent av 2010 års nivå.

Landklyftan – skillnaden mellan den areal som används till jordbruk och boskapsskötsel 2010 och den beräknade arealen 2050. Ökningen beräknas till nästan 600 miljoner hektar (motsvarande två Indien), även om produktiviteten fortsätter att växa i samma takt som den gjort historiskt (1961–2010).

Växthusgasklyftan – skillnaden mellan de beräknade utsläppen av växthusgaser 2050 från jordbruk och ändrad markanvändning och den utsläppsnivå som krävs för att nå 2-gradersmålet. Denna klyfta beräknas till 11 gigaton koldioxidekvivalenter.

Författarna anvisar ett antal övergripande insatser som sammantaget skulle eliminera dessa klyftor, och alltså leda till en socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbar framtid vad avser jordbruk.

Insatserna skulle tillgodose behovet av mat, undvika avskogning, medge restaurering av förstörda och improduktiva landområden – allt på sätt som bidrar till att stabilisera klimatet, främja ekonomisk tillväxt, och minska fattigdomen. Här kommer några smakprov från listan.

1 Den enskilt viktigaste insatsen är att öka produktiviteten i jordbruket på alla fronter – per hektar, per djur, per kilo handelsgödsel, per kilo utsläppt växthusgas etcetera. Detta kan åstadkommas genom både implementering av känd teknik i tekniskt mera utvecklade länder och regioner, och satsningar på forskning och utveckling inom ett antal lovande områden. Exempel som lyfts fram är växtförädling för att förbättra grödors förmåga att utnyttja växtnäringsämnen, metoder för att reducera utsläpp av växthusgaser (framför allt metan) från risodling och köttproduktion, och teknik för att producera handelsgödsel med hjälp av solenergi. Författarna är noga med att understryka att en intensifiering av jordbruket på befintliga arealer måste gå hand i hand med ett skydd av områden som för närvarande inte ingår i jordbrukssystemen. Därför måste regeringar koppla insatser för att öka produktiviteten i jordbruket med kraftfulla åtgärder för att skydda skogar, savanner, våtmarker, etcetera från att tas i anspråk.

2 Ett annat viktigt område är att sänka ökningstakten när det gäller behovet av mat. Detta innefattar program för att stabilisera befolkningsökningen, åtgärder för att minska svinnet i alla led av livsmedelskedjan, och för att förmå de som äter mest kött att delvis övergå till vegetariska alternativ. För att överbrygga land- och växthusgasklyftorna krävs det att de 20 procent av världens befolkning som äter mest kött har reducerat sitt köttätande med 40 procent till 2050.

3 Ett tredje område gäller att återställa sådana våtmarker och återbeskoga sådana betesmarker som är marginella för den totala jordbruksproduktionen. Detta, tillsammans med de ovannämnda insatserna för att förhindra expansion av jordbruksareal från dagens nivåer, bedöms vara tillräckligt för att klara 2-gradersmålet. Återbeskogning på en skala som skulle medge att temperaturhöjningen

hålls på 1,5 grader fram till 2050 är också möjlig, men kräver att hundratals miljoner hektar tas ur produktion, vilket förutsätter att produktivitetsökningen inom både växtodling och kött- och mjölkbesättningar är maximalt framgångsrik. Det förutsätter också att ingen ytterligare ökning av produktionen av energiråvara på jordbruksmark sker.

De relativa bidragen från olika insatser när det gäller att överbrygga växthusgasklyftan framgår av figuren (liknande diagram finns även för mat- och landklyftorna).

WRI:s rapport har säkert sina svagheter, men den är närmast brutal i sitt övergripande budskap: Om vi ska ha en chans att nå målen måste vetenskaplig kunskap åter bli vägledande för jordbrukets utveckling, både när det gäller att formulera problemen och att anvisa lösningar. Men vi är ju inte där än och det finns följaktligen en markant klyfta mellan de budskap som rapporten framför och de frågor som dominerar politik och debatt i Sverige och Europa. Begreppet ekologiskt jordbruk (organic farming) nämns exempelvis överhuvudtaget inte i rapporten. Vidare tar författarna för givet att växtförädling med effektivast möjliga metoder är en hörnpelare för att sluta de tre gapen. Genomeditering (bland annat CrisprCas9) lyfts fram som särdeles löftesrikt, alltså den uppsättning molekylära tekniker som EU-domstolen i somras satte stopp för.

Som en kuriositet kan nämnas att de flesta svenska system för miljöcertifiering har "GMO-frihet" som ett bärande kriterium. Författarna till WRI-rapporten skulle nog undra för vilken planet dessa kriterier är ämnade.

Nej, det är tre "f" som gäller: Forskning, företagsamhet och (klok och målinriktad) förvaltning – gamla fina svenska paradgrenar alltså. Hur vore det med lite svenska initiativ för en europeisk jordbrukspolitik som tar ett globalt perspektiv, i stället för att torrsimma bland

bidragsflöden, kunskapsfientliga regelverk och lågproduktiva jordbruksmetoder?

Torbjörn Fagerström, professor emeritus i teoretisk ekologi, Lunds universitet, ledamot i Kungliga Vetenskapsakademien och Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien, aktuell med boken "Tankar från en utskälld forskare"

Jens Sundström, docent i växtfysiologi, Sveriges lantbruksuniversitet"

”Klimatet kräver att vi tänker om och satsar på kärnkraft”

DN SÖNDAG 30 DECEMBER 2018

"DN. DEBATT 20181230

Kärnkraftsmotståndet växte fram när klimatfrågan inte fanns på bordet. Klimatet och det faktum att riskerna med kärnkraft är mycket mindre än vi tidigare hade kunskap om talar för att det är hög tid att lägga gamla motsättningar åt sidan, lyssna på vetenskapen och se kärnkraften som en allierad i kampen mot klimathotet, skriver Martina Sturek.

Den samlade klimatvetenskapen i form av FN:s klimatpanel IPCC och internationella energibyrån IEA är tydliga med att det behövs en ökad satsning på kärnkraft om vi ska ha en chans att nå 1,5-gradersmålet. ”Att säga nej till kärnkraft är en lyx vi inte har råd med”, sa IEA:s chefsstrateg Laura Cozzi när hon lanserade den prestigefulla rapporten World Energy Outlook i Sverige häromveckan.

För att en framtida satsning på kärnkraft ska vara möjlig krävs en bred folklig acceptans. I dag skiljer sig stödet kraftigt mellan könen. Enligt en årlig Novus-undersökning som genomförs på uppdrag av Analysgruppen vill 57 procent av männen bygga ut kärnkraften vid behov medan motsvarande siffra för kvinnor endast är 14 procent. Vi menar att motståndet mot kärnkraft till stor del bygger på okunskap och överdrifter av de risker som finns. Låt oss därför inleda en upplyst och faktabaserad diskussion om kärnkraft. Det finns fyra huvudsakliga argument som talar för en ny syn på kärnkraft.

1 Kärnkraften räddar liv. De två större kärnkraftsolyckor som har inträffat, Tjernobyl och Fukushima, har lärt oss att konsekvenserna av en kärnkraftsolycka är betydligt mindre än vad vi tidigare trott. Olyckan i Fukushima har enligt världshälsoorganisationen WHO inte resulterat i några dödsfall från

radioaktiva utsläpp även om de ekonomiska och mänskliga konsekvenserna har varit stora.

Enligt WHO har olyckan i Tjernobyl hittills krävt 43 dödsoffer och mellan 160 och 9 000 ytterligare dödsfall förväntas på grund av en ökad risk för sköldkörtelcancer. Dessa dödsfall är såklart mycket allvarliga men det är betydligt färre än de 200 000 dödsfall som flera miljöorganisationer fortfarande sprider. Att olyckan resulterade i dessa dödsfall beror på att reaktorn saknade viktig säkerhetsutrustning. Med dagens säkerhetskrav hade dödsfallen helt kunnat undvikas.

Trots dessa olyckor är det väldokumenterat att kärnkraften är det kraftslag som orsakar minst antal dödsfall per energienhet, även jämfört med förnybara kraftslag som sol-, vind- och vattenkraft. 1975 dog över 170 000 människor i Kina när Banqiao-dammen brast. En olycka som är okänd för de flesta. Den stora boven i dramat är kolkraften som varje år orsakar upp till 800 000 förtida dödsfall. Genom att undvika användning av fossila bränslen har kärnkraften globalt räddat miljontals liv.

2 Kärnkraften är billig sett till hur mycket den producerar. Kostnaden för ny kärnkraft jämförs ofta med kostnaden för ny vindkraft i syfte att framställa kärnkraften som dyr och olönsam. Det finns flera problem med en sådan jämförelse. Landbaserad vindkraft är mycket riktigt ett av de billigaste kraftslagen – när det blåser. Kärnkraften är planerbar och kan producera el på beställning när vi behöver den som mest. Myndigheten Svenska kraftnät räknar med att den timme på året då vi förbrukar som mest el producerar kärnkraften på 90 procent av sin förmåga medan vind- och solkraft producerar 9 respektive 0 procent.

Om vinden inte blåser eller solen inte skiner måste elen lagras eller produceras på annat sätt. Kostnader som rimligtvis måste inkluderas i kalkylen för vind och sol för att ge en rättvis jämförelse.

Ytterligare ett problem är att de kärnkraftsprojekt som används som jämförelse är handplockade för att få sämsta möjliga utfall för kärnkraften. Ofta används den senaste reaktorn i Finland, Olkiluoto 3, som har drabbats av stora förseningar och kostat långt mer än budget. Samtidigt ignoreras ofta projekt som byggs på utsatt tid och på budget. På flera håll i världen byggs

ny kärnkraft för omkring 50 öre per kWh, ungefär hälften av kostnaden för reaktorn i Finland.

Det går alltså att bygga kärnkraft billigt. Här kan kärnkraftsindustrin lära sig mycket av vind- och solkraftsindustrin som på kort tid genom standardiserad design lyckats få ner kostnaderna dramatiskt.

Att lösa klimathotet genom att exkludera kärnkraft och enbart satsa på förnybar energi kommer att bli dyrare. Den billigaste lösningen ser enligt forskningen ut att inkludera en mix av kärnkraft och förnybara kraftslag. Exakt hur mixen ska se ut beror på varje lands unika förutsättningar.

3 Kärnkraften hanterar på ett säkert sätt sitt eget avfall. Kärnkraften är ett av få kraftslag som fullt ut hanterar sitt eget avfall och alla relaterade kostnader. Fossila bränslen spyr ut sitt avfall – koldioxid och föroreningar – rakt ut i atmosfären utan att behöva betala något. För solkraften, som genererar stora mängder farligt avfall per energienhet – framförallt tungmetaller, finns ännu ingen plan eller särskild finansiering för hur avfallet ska hanteras.

Kärnavfallet kommer att hanteras på ett säkert sätt genom geologisk slutförvaring. I Finland pågår redan bygget av ett slutförvar och i Sverige är tillståndprocessen inne i ett slutskede. Slutförvaret bedöms vara mycket säkert och till och med ett i extremscenario – som till och med Strålsäkerhetsmyndigheten har avfärdat – där kopparkapslarna går sönder redan efter 300 år beräknas en stråldos om 0,6 millisievert vid markytan. Det är fem gånger lägre än den naturliga bakgrundsstrålningen i Sverige.

4 Kärnkraften kan byggas ut snabbt och göra stor skillnad för klimatet. I debatten hörs ofta att förnybart kan byggas ut mycket snabbare än kärnkraft. Historien visar det motsatta. Det är de länder som har byggt kärnkraft som har byggt ut sin fossilfria elproduktion snabbast. Sverige är faktiskt det land i världen som på kortast tid har byggt ut mest fossilfri elproduktion per person. Det skedde mellan 1976–86 då vi ökade kärnkraftsproduktionen med 51,7 TWh. Om vi jämför med dagens storsatsning på vindkraft så har vi de senaste tio åren byggt ut 16,2 TWh, alltså en tredjedel av hastigheten för kärnkraft. Det snabbaste är såklart att bygga både kärnkraft och förnybart samtidigt.

Vi har stor respekt och förståelse för det kärnkraftsmotstånd som har sin grund i 70-talets folkkampanj. Men klimatfrågan fanns inte på agendan på

den tiden. I takt med att klimatfrågan har vuxit och nya fakta kring kärnkraftens risker har lagts på bordet är det dags att med gott samvete byta ståndpunkt och välkomna kärnkraften som en del i den gemensamma kampen för en fossilfri framtid.

Martina Sturek, ordförande för Women in nuclear Sverige "

"Women in Nuclear är ett globalt nätverk för yrkesverksamma inom kärnteknik. WiN Sverige är en ideell förening med kvinnor vars främsta mål är att ge allmänheten en objektiv och saklig insikt i kärnkrafts- avfalls- och strålningsfrågor. WiN arbetar även med att framhäva och stödja kvinnors roll i arbetet. "

" DN sammanfattar klimatåret 2018

DN SÖNDAG 30 DECEMBER 2018

Rekordnoteringar i mängder och en 15-åring från Sverige som fick världen att häpna. DN:s klimatreporter sammanfattar ett år då miljöfrågan hamnade i centrum efter en stekhet sommar.

1. 2018 var det fjärde varmaste året sedan slutet av 1800-talet. När klockan ringer vid midnatt den 31 december kommer den att ringa ut det fjärde varmaste året som har uppmätts sedan förindustriell tid. 2016, det hittills varmaste året, pågick väderfenomenet El Niño som bidrar till uppvärmning av havsströmmar och driver upp den globala temperaturen. Under 2018 har dess motsats, La Niña, funnits. Dessutom har det varit låg solaktivitet vilket brukar leda till lägre temperaturer. Enligt de meteorologiska förutsättningarna borde året alltså ha varit tämligen svalt.

2. Stockholm hetast på 262 år
I Sverige var sommaren historisk på flera sätt. För hela landet blev juli 3–5 grader varmare än normalt och på många håll den varmaste sedan mätningarna startade, enligt SMHI. Stockholm hade den högsta månadsmedeltemperaturen med 22,5 grader. Det är den högsta notering som har uppmätts och rekord i stadens 262-åriga mätserie. Värmen och regnbristen fick långtgående konsekvenser. Torkan förstörde skördar och gjorde att lantbrukare fick skicka djur till slakt på grund av foderbrist. Fortfarande nu i december är det låga grundvattennivåer i stora delar av landet.

3. "Det finns de som säger att jag borde gå i skolan i stället. Det finns de som säger att jag borde bli klimatforskare så jag kan "lösa klimatkrisen". Men klimatkrisen är redan löst. Vi har redan alla fakta och lösningar."

15-åriga Greta Thunbergs skolstrejk för -klimatet på Mynttorget i Stockholm blev det ett startskott för en global proteströrelse. I december höll hon ett tal under klimatmötet i Katowice.

4. Sveriges högsta bergstopp smälte sig till andraplatsen
Värmen i juli går till historien för att den fick Sveriges högsta punkt, Kebnekaises sydtopp, att smälta så kraftigt att den inte längre var högst. På en knapp månad smälte den glaciär som utgör sydtoppen fyra meter från 2101 till 2097 meter över havet. Forskarna vid Tarfala räknade med att från den 1 augusti skulle Nordtoppen, som består av berg och är 2096,8 meter hög, ta över titeln som Sveriges högsta punkt, det gjorde den också enligt inofficiella mätningar. Nyheten spreds över världen och omskrevs i såväl New York Times som BBC och blev en symbol för klimatförändringen.

5. Världens länder blev till slut överens på FN-mötet i Polen
I december träffades världens länder i polska Katowice för att under FN:s klimatmöte COP24 försöka enas om en regelbok för att nå målen i Parisavtalet. Under två veckor av tuffa förhandlingar var det stundtals dålig stämning när Saudiarabien, USA, Ryssland och Kuwait satte sig på tvären. Men trots gnisslet och att vissa frågor sköts fram till nästa års möte så lyckades världens länder på övertid enas om en regelbok. Nu kan arbetet med att uppfylla målen i Parisavtalet börja på allvar. Det innebär bland annat att länderna måste skärpa sina ambitioner eftersom det krävs för att nå målsättningarna.

6. 25 000 hektar skog brann upp i Sverige
Torkan ledde till rekordstora skogsbränder, totalt brann 25 000 hektar i Sverige, en omfattning som inte upplevts tidigare. I mitten av juli rasade ett sjuttiofem skogsbränder på olika håll. Sveriges släckningsresurser räckte inte till och en rad andra länder kom till undsättning med personal och brandflyg. Större skogsbränder rasade i andra länder. Kalifornien kämpade med flera stora skogsbränder under hösten, "Camp Fire" krävde drygt 80 dödsoffer. I juli omkom ungefär lika många i en skogsbrand i Grekland.

7. Rekordnoteringar världen över – tydliga tecken på klimatförändring

Orkaner. Antalet orkaner var över genomsnittet över haven på norra halvklotet. Den 20 november hade 70 stycken rapporterats, genomsnittet är 53.

Haven. Värmen i haven har varit de högsta eller näst högsta som har uppmätts. Den globala havsnivån låg under första halvåret i genomsnitt 2 till 3 millimeter högre än under 2017.

Havsisen. Utbredningen av havsisen i Arktis har legat långt under genomsnittet under 2018, med rekordlåga nivåer under januari och februari. Den minsta utbredningen inträffade i september och var den sjätte minsta som har uppmätts. Det innebär att de tolv minsta utbredningarna av havsis i Arktis har inträffat de senaste tolv åren.

Skyfall och översvämningar. Indiska delstaten Kerala drabbades i augusti av de värsta översvämningarna sedan 1920-talet, 1,4 miljoner människor fick lämna sina hem. Västra Japan drabbades av stora översvämningar i slutet av juni och början av juli. Minst 230 personer omkom och tusentals hem förstördes. Även Kenya och Somalia som tidigare hade lidit av torka drabbades av översvämningar i mars och april.

Värme och torka. Östra Australien har drabbats av svår torka, särskilt New South Wales och södra Queensland, stora delar av regionen var nederbördsmängden mindre än hälften av den normala. Både Japan och Sydkorea satte nya värmerekord med 41,1 respektive 41 grader.

8. En halv grads skillnad

I oktober kom FN-rapporten som slog fast att det är stor skillnad på en uppvärmning med 1,5 grader jämfört med 2 grader.

9. På tröskeln till 2019 finns en del att hålla koll på. Den budget som röstades fram i december innebar kraftiga nedskärningar på klimat- och miljöområdet. Ungdomars krav och påtryckningar på makthavare kan komma att utvecklas. Om fler extrema väderhändelser kommer att ske återstår att se.

Jannike Kihlberg

jannike.kihlberg@dn.se "

Korallreven

Andel av världens korallrev som skulle försvinna.

+2,0°

Arktis

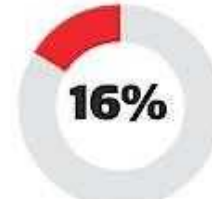
Risken att Arktis havsis försvinner helt på sommaren.

Arter

Andel av bestånden som skulle försvinna vid de olika temperaturökningarna (procent).

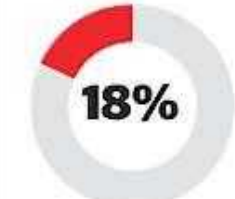
Växter

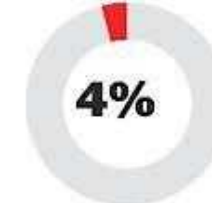
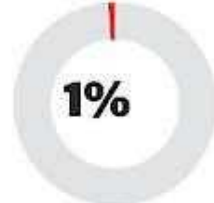
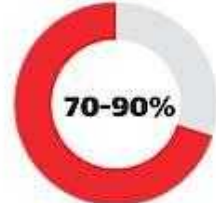
Ryggradsdjur

Insekter

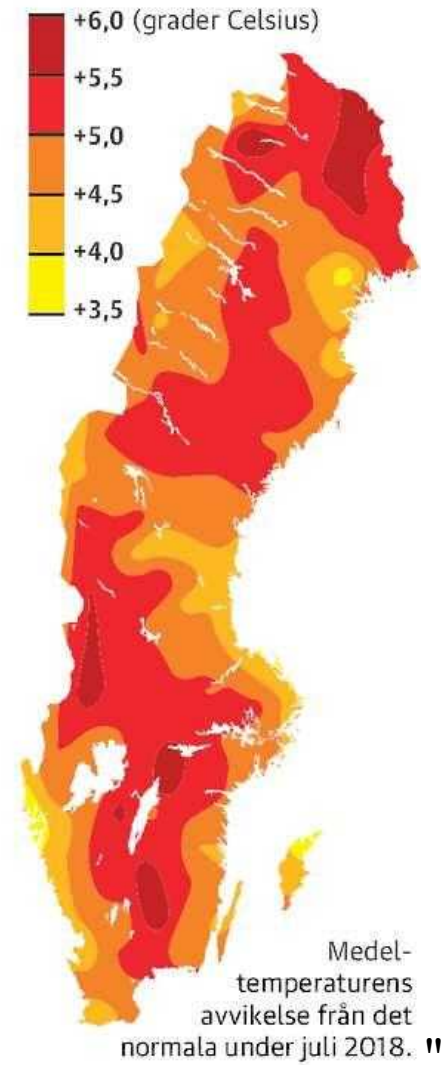
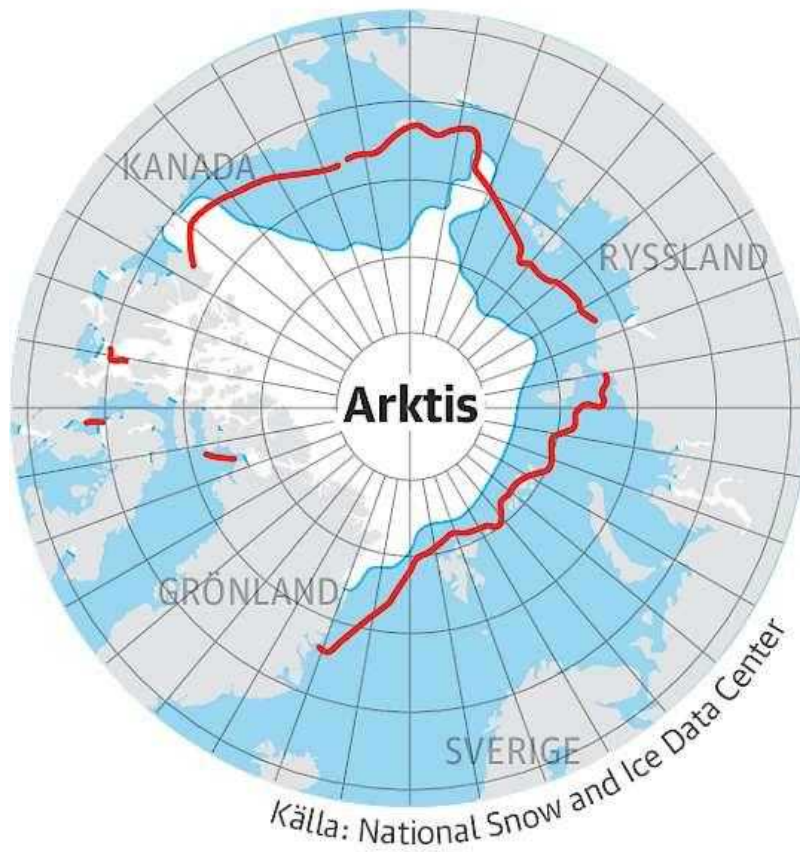
+1,5°

○ Istäcke 23 september 2018

— Median 1975-2000

Till våra partiledare: Er underlåtenhet att agera för klimatet är oförlåtlig

DN ONSDAG 2 JANUARI 2019

Politiker talar gärna om ansvar, men gör inte allt i sin makt för att förskona världen från förödelse. Stoppa utsläppen av växthusgaser nu, skriver författarna Mats Söderlund och Helena Granström.

Stefan Löfven, Annie Lööf, Jonas Sjöstedt, Isabella Lövin, Gustav Fridolin, Jan Björklund, Ulf Kristersson, Jimmie Åkesson, Ebba Busch Thor. Under det gångna året har vi vid otaliga tillfällen hört er tala om er vilja att ta ansvar: I flyktingpolitiken, i regeringsfrågan, för skola, omsorg och vård. Inför det nya året vill vi rikta er blick mot något annat: Ert ansvar för vår framtid i en värld som inte är förödd.

Som medborgare har vi av sagt oss en del av vår personliga frihet, i utbyte mot att den stat ni styr över garanterar oss vissa grundläggande rättigheter. Som folkvalda har ni och de riksdagspartier ni leder makten att stifta lagar för exempelvis yttrandefrihet, rätt till utbildning och skydd mot diskriminering och våld.

Vi anser att det också är er skyldighet att förhindra verksamheter som leder till omfattande och oåterkallelig miljöförstöring, förlust av biologisk mångfald och katastrofala klimatförändringar – att garantera oss, våra barn, och deras barn rätten till en värld som ännu kan hysa liv.

Vi anser att ni är ansvariga för gammelskogens försvinnande och för Östersjöns döende botten. Ni är ansvariga för giftalgernas utbredning och bisamhällenas kollaps. Ni är ansvariga för varje gram koldioxid som tillförs atmosfären på grund av verksamheter som ni aktivt stöttat, eller misslyckats med att förhindra. Ni är ansvariga för de översvämningar, de värmeböljor,

den dricksvattenbrist och den mänskliga massmigration som kommer att bli verklighet inom det närmaste seklet om utsläppen av växthusgaser inte upphör.

Ni bär detta ansvar oavsett hur många företag som antar frivilliga uppförandekoder, oavsett hur många konsumenterna väljer ekologiska produkter, oavsett hur många flygbolag som vill utveckla hållbara drivmedel. När vi talar om ert ansvar att agera, talar vi inte bara om cykelsubventioner, flygskatter och höghastighetståg. Vi talar inte om de klimatsmarta transporter, miljövänliga material och hållbara energikällor som ni hoppas skall existera någon gång i framtiden.

Vi talar om att stoppa utsläppen av växthusgaser nu, eftersom det är vad situationen kräver.

Låt oss vara konkreta: För att nå den nollnivå som krävs senast till år 2050, måste de svenska utsläppen av växthusgaser minska med mellan fem och åtta procent årligen. Sedan 2005 har minskningstakten varit omkring två procent, och det gäller bara för de utsläpp som sker på svensk mark. Utsläppen från svensk konsumtion totalt är uppskattningsvis dubbelt så stora och har under motsvarande period knappt minskat alls.

Är det, mot bakgrund av detta, möjligt för något parti att påstå att de för en ansvarsfull politik? Säger ni att människor och industrier önskar att få fortsätta med sina utsläpp, svarar vi att människor också kan önska att få mördas, stjälas och våldtas, och att det är därför kriminallagstiftning finns. Säger ni att jobb och tillväxt kräver att vi fortsätter med utsläppen, ber vi er att se era barn och barnbarn i ögonen, och säga det en gång till.

Vi önskar oss själva och kommande generationer en värld förskonad från den förödelse, det lidande, de migrationsströmmar och de konflikter som ofrånkomligen kommer att bli konsekvenser av en kraftig global temperaturökning.

Vi önskar oss en värld där något ännu finns att upptäcka: en värld som bebos av pilgrimsfalkar, snöleoparder och svarta noshörningar, en värld där myrar och fjällhedar har en plats. Vi anser att alla dessa besitter ett värde i sig, men också att en del av vår mänsklighet skulle gå förlorad om de går förlorade. Säger ni att det inte är möjligt att åstadkomma allt detta, svarar vi att ert ansvar ändå är att göra allt som står i er makt – och att er underlåtenhet att handla är oförlåtlig.

Helena Granström
Mats Söderlund

"Mats Söderlund och Helena Granström är författare. "

"Här är nio klimatpolitiska krav på nästa regering"

DN FREDAG 4 JANUARI 2019

"DN.DEBATT 20190104

Den svenska industrin har tagit fram färdplaner för att på sikt göra Sverige fossilfritt. Men för att nå målen krävs att politikerna tar de beslut som krävs för att möjliggöra färdplanerna. Därför ställer vi nio klimatpolitiska krav på nästa regering, skriver Svante Axelsson, nationell samordnare, Fossilfritt Sverige samt nio företrädare för olika industribranscher.

FN:s klimatomöte i Katowice visade med all önskvärd tydlighet att det behövs länder som kan visa att ökad välfärd och fossilfrihet går att förena. Sverige har ett blockövergripande mål om att vara klimatneutralt år 2045, och oberoende av vilken regering som tillträder har de till uppgift att genomföra en politik som gör att målet nås.

Industrin har tagit fram färdplaner för fossilfri konkurrenskraft inom ramen för Fossilfritt Sverige och är beredd att vara med och driva på utvecklingen, men då måste den kommande regeringen snabbt ta beslut som möjliggör en sådan transformation. Vi erbjuder en unik chans att stödja transformationen på ett sätt som både gynnar klimatet och konkurrenskraften. Förutsättningarna att nå målet är goda.

De klimatpolitiska frågorna har de senaste åren ändrat karaktär. Det handlar inte längre bara om miljö utan är nu en viktig del av Sveriges närings- och exportpolitik. Därför bör Sverige investera i olika transformativa lösningar så att vi kan vara en permanent världsutställning för ny teknik.

Enligt de nio färdplanerna kan till exempel stålet vara fossilfritt senast 2045, bygg- och anläggningssektorn halvera utsläppen till 2030, den första gruvan vara helt elektrifierad 2035 och flyget fossilfritt 2045 för att nämna några av våra egna mål. Det är dock inga villkorslösa löften från vår sida utan det bygger på att riksdagen tar de beslut som möjliggör att färdplanerna blir genomförda. Det här är en ny, omvänd ordning där näringslivet går före och politiken har svårt att hänga med. Här är våra nio krav på den nya regeringen:

1. Den allra viktigaste förutsättningen för att industrin ska bli fossilfri är tillgång till fossilfri el. Det behövs mycket mer el än i dag när flera industrier och transporterna ökar sin elanvändning. Staten och energimyndigheten bör utforma en elektrifieringsstrategi som visar hur elförsörjningen kan garantera stabil effekttillgång och tillräcklig nätkapacitet till konkurrenskraftiga priser.

2. Industrikivet bör utvecklas och förstärkas. Att göra stora tekniksprång som fossilfritt stål, eller att utveckla klimatneutral cement är riskabla projekt i en öppen ekonomi. Även om det finns medel till forskning och pilotanläggningar behövs det också statligt stöd för att minska risken vid själva uppskalningen av tekniken. Det behövs ett direkt ekonomiskt stöd och inte bara skatteavdrag eftersom dessa avknoppade nya företagskonsortier ofta inte har någon vinstskatt att dra av. Idag har Industrikivet 300 miljoner att fördela per år och bör minst tredubblas för att kunna stödja transformation i flera industribranscher under mycket kort tid.

3. Klimatkivet bör behållas och utvecklas för att bli mer relevant även för den exporterande industrin, till exempel för investeringar och uppskalning av ny teknik för produktion av biodrivmedel. 70 procent av utbetalningarna har gått till näringslivet och har varit viktigt framför allt för små och medelstora företag.

4. Ta fram en CCUS-strategi (Carbon capture, utilisation and storage). Enligt IPCC måste vi nolla våra utsläpp och dessutom binda och lagra koldioxid under lång tid.

För att få till stora investeringar i CCUS-teknik bör Sverige snabbt ta fram en strategi och lösa upp de internationella regler som i dag förhindrar ett nära samarbete med Norge, som har möjligheten att lagra koldioxid i de gamla oljefälten.

5. Tillståndprocesserna måste vara mer förutsägbara, effektiva och rättssäkra om industrin ska kunna ställa om. Utdragna men framför allt osäkra processer försvårar centrala investeringsbeslut i kapitalintensiva verksamheter såsom kraftindustri och gruvor. Naturvårdsverkets utredning (Ds 2018:38) visar att potentialen för effektivisering finns hos både myndigheter och företag. Ska långsiktiga klimatstrategiska åtgärder vidtas inom basindustrin måste bland annat regelverk bli tydligare för att inte äventyra företagets möjlighet att överleva och utvecklas. Till exempel måste möjligheten att få ändringstillstånd för en befintlig verksamhet underlättas.

6. Lägg fram en bioekonomisk strategi med fokus på att råvaror från jord och skog ska ge ökad andel bioenergi och förnybara material i samhället inklusive i förpackningar som i dag är fossilbaserade. En strategi där utbud, efterfrågan och politik hänger ihop så att företagets risker sjunker och investeringarna ökar. Flera färdplaner visar att efterfrågan på biodrivmedel kommer att öka dramatiskt och därför behövs det ökade investeringar i bioraffinaderier i Sverige. I dag används cirka 17 TWh biodrivmedel och sannolikt behövs minst det dubbla om Sverige ska nå transportsektorns klimatmål om 70 procents minskade utsläpp av växthusgaser till 2030.

7. Genomför den framlagda godsstrategin. Godstransportpolitiken har varit eftersatt i många år och nu är det viktigt att stora investeringar genomförs för att underlätta handeln. Exempel på viktiga åtgärder i strategin är ökade incitament för sjöfart och järnväg, att godstågen och lastbilarna tillåts vara tyngre och längre, att isbrytningen anslagsfinansieras samt omlastningsstöd mellan de olika trafikslagen.

8. Den offentliga upphandlingen på cirka 700 miljarder måste användas för att köpa fossilfria och klimatneutrala tjänster och varor så att vi som går före får betalt för de stora riskabla investeringar som vi genomför.

9. Staten måste utveckla åtgärder som sänker risken för de som investerar i transformativa lösningar. Det kan till exempel handla om investeringskrediter som vissa former av garantipriser i samband auktionering av olika industrikoncessioner likt den som finns för vindkraftsetableringar i många länder.

Sverige är ett litet exportberoende land i en gränslös ekonomi och har under lång tid lyckats balansera miljökraven på industrin så att det gynnat både teknikutveckling och konkurrenskraft. Därför har Sverige i dag också flera av världens mest energieffektiva och klimatsmarta industriföretag.

Detta har varit möjligt genom ett nära och konstruktivt samarbete mellan näringsliv, fackföreningsrörelse, myndigheter och politiker. Det är tack vare detta kulturkapital som Sverige också har möjligheten att bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. Vi måste lyckas förena vårt klimatarbete med ökad konkurrenskraft för att kunna bli ett bra internationellt exempel.

Med en klok och väl avvägd klimatpolitik har Sverige en chans att påverka andra länder genom att visa på det positiva sambandet mellan fossilfrihet och välfärdsutveckling. Bara så kan vi få till en internationell konkurrens om att snabbast bli fossilfria. Det är vårt hopp!

Svante Axelsson, nationell samordnare, Fossilfritt Sverige

Per Ahl, vd, Svemin

Karin Brynell, vd, Svensk Dagligvaruhandel

Catharina Elmsäter-Svärd, vd Sveriges Byggindustrier

Rickard Gegö, vd, Sveriges Åkeriföretag

Carina Håkansson, vd, Skogsindustrierna

Malin Löfsjögård, vd, Svensk Betong

Niklas Nordström, ordförande, Svenskt flyg

Magnus Ohlsson, vd, Cementa

Bo-Erik Pers, vd, Jernkontoret "

" Efter heta sommaren: Utbredd laxdöd i Halland

DN FREDAG 4 JANUARI 2019

Ett utbrett svampangrepp hotar den halländska laxen, rapporterar Hallandsposten. Länsstyrelsen uppskattar att uppemot åtta av tio laxar är drabbade på vissa platser. Bland de drabbade är dödligheten nästan hundra procentig.

Redan i våras kom de första rapporterna om sjuka laxar i Lagan och Ätran. Nu tror länsstyrelsen att alla laxförande vattendrag i Halland är drabbade. Det är en algsvamp som finns naturligt i vattnet som infekterar lax och havsöring. Svampen är sjukdomsframkallande och fisken täcks av ett ludd som bryter ned vävnaden. Hjärnan och nervsystemet påverkas av sjukdomen och i slutskedet blir fisken apatisk. Den varma sommaren tros vara en anledning till utbrottet.

TT "

" När livemusiken blir en klimatbov

DN MÅNDAG 7 JANUARI 2019

Digitaliseringen av musiken såg vid första anblick ut att vara en klimatsmart kulturrevolution. Men hur miljövänlig är egentligen en musikindustri som får in mer än hälften av sina intäkter från livebranschen?

Sara Martinsson har undersökt turnerandets miljöpåverkan.

När skivor strax efter millennieskiftet förvandlades från små klimatbovar av plast till nedladdningsbar information minskade musikindustrins ekologiska avtryck drastiskt. Enligt en amerikansk studie från den här tiden stod produktionen av en enda cd-skiva för 65 procent mer koldioxidutsläpp än en digital version av samma verk. Biologiskt nedbrytbara cd-skivor tillverkade av majs är inte längre den hetaste snackisen när det kommer till musikindustrins utveckling på klimatområdet. Men det betyder inte nödvändigtvis att branschen som sådan är mer miljövänlig i dag.

– Spontant tänker man nog att upplevelser är en mer hållbar konsumtion än vad en cd-skiva är, säger Louise Lindén, grundare och innovationschef vid LiveGreen, som arbetar med hållbarhetsfrågor inom musikindustrin i allmänhet och festivaler i synnerhet.

– Men jag skulle säga att livesegmentet är den delen av branschen som har störst ekologisk påverkan. Oavsett om artister har en egen turné eller om de spelar på festivaler så kommer det så otroligt mycket med den typen av arrangemang. Det är resor, transporter, elektricitet, mat, sopor. Det finns väldigt mycket man skulle kunna göra ganska enkelt för att åstadkomma en stor förändring till det bättre.

De senaste tio åren har intäkterna från konserter ökat stadigt. I dag står livemusik för mer än hälften av musikindustrins omsättning. Det är

också mycket tack vare denna expansion som branschen på sistone kunnat visa på god tillväxt. Man talar inte längre om kris för musiken. Men samtidigt som konsertnäringen löst många problem, har den också skapat nya.

– Vid större evenemang som lockar väldigt många människor ser man resorna som miljöboven, säger Martin Wallstam, doktorand vid -turismforskningscentret Etour vid Mittuniversitetet.

– Koldioxidutsläppen från dem påverkar ju inte bara lokalt, utan har effekt på hela atmosfären som är en global allmännytta. När det gäller stora megaevenemang, som till exempel ett OS, är den faktorn väldigt omfattande. Annat som spelar in är hur bra det kringliggande samhället är på att hantera ökat avfall. I Sverige är vi duktiga på att förbränna sopor och omvandla dem till energi. Men i ett land som Brasilien till exempel, där skräp samlas på hög, blir det ekologiska fotavtrycket av ett stort evenemang enormt.

Martin Wallstam lyfter även fram infrastruktur som en viktig faktor när man bedömer ett evenemangs hållbarhet. Där mycket måste byggas för att evenemanget ska kunna äga rum blir också de ekologiska kostnaderna höga. Konserter hålls ofta i befintliga lokaler, på arenor eller i hallar som till vardags har annan verksamhet. Men bara de maffiga produktioner som de största artisterna reser runt med är små infrastrukturer i sig. 2009 fick U2 skarp kritik för att den turné de då planerade att ge sig ut på skulle generera ett lika stort koldioxidavtryck som om man skulle ha flugit ett fullsatt Wembley, 90 000 personer, till Dublin. Mycket lite tyder på att dagens arenakonserter är mindre klimatintensiva:

– När vi gör spelningar med stora internationella artister som Coldplay eller Eminem är möjligheterna för oss att påverka väldigt begränsade, säger Joakim Skoglund, marknadschef på konsert- och festivalarrangörerna Luger.

– Där köper vi en färdig produkt. Ju större artist desto större konsert och större apparat. Vi har inte alls samma förutsättningar att göra förändringar för att stärka klimatarbetet där som vi har när vi bokar våra egna turnéer med svenska artister. Men jag ser absolut det som ett logiskt nästa steg för oss, att börja arbeta mer klimatsmart även i relation till internationella artister.

Louise Lindén på LiveGreen har sedan 2017 arbetat med festivalen Sweden rocks omfattande hållbarhetssatsning. Hon berättar att arrangörerna där sett en ohållbar utveckling vad gäller de riktigt stora konsertproduktionernas energiförbrukning:

– Man trodde att Led-tekniken skulle innebära att elanvändningen blev mindre intensiv. Men det tycks snarare vara tvärtom. Eftersom Led är energisnålare än gamla scenljus gör banden i dag större ljusshower, som trots att de bygger på en mer klimatsmart teknik faktiskt kostar mer för klimatet.

LiveGreen arrangerar även en egen festival i Karlskrona. Där är klimatet i fokus, scenerna drivs med förnybar energi och programmet planeras så att besökarna kan använda kollektivtrafiken till och från konserterna. Louise Lindén säger att från artisterna möter hon ofta ett stort engagemang för miljöfrågan, men att det i strukturerna bakom fortfarande finns mycket jobb kvar:

– En av de allra svåraste grejerna för oss att komma runt är kraven som bokningsbolagen ställer. Min uppfattning är att artisternas ”riders” (kravlistor) ofta skrivs av agenterna, inte av artisterna själva. De har sett likadana ut i många år, och kan ofta innehålla orimliga mängder alkohol, kallskuret, snacks, fruktbrickor som dukas fram och sedan får kastas. Det är väldigt sällan som någon önskar ekologisk mat och dryck. Det är synd, eftersom riders är ett konkret område där bokningsbolagen har stora möjligheter att påverka arrangörerna att agera mer hållbart.

– Vi ser också ofta onödiga resor. En gång fick vi köra en artist i bil till en flygplats i Skåne för att hen skulle spela i Norrland nästa dag. Från mitt perspektiv framstår inte en sådan turnéplanering som särskilt klimatsmart.

Det finns dock aktörer i branschen som använder sitt inflytande till att både föregå med gott exempel, och starta debatt. En av Sveriges största festivaler, Way out west, har sedan starten för drygt tio år sedan arbetat med att minska sitt eget ekologiska avtryck. 2013 fick man som första svenska festival miljöcertifieringen ISO 20121, ett kvitto på att verksamheten svarar mot strikta regler för social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet.

– Way out west är ju ett konkret exempel på hur man kan använda en festival också som kommunikationsplattform, säger Joakim Skoglund på arrangerande Luger.

– För oss har det alltid varit självklart att vi vill minska vårt eget avtryck. Men den största effekten som vi har sett är faktiskt de ringar på vattnet som olika initiativ vi gjort i samband med festivalen har fått. När vi 2012 slutade servera kött på Way out west var det ett superkontroversiellt beslut som fick väldigt mycket uppmärksamhet. Vi är jävligt stolta över att ett så pass enkelt ställningstagande från vår sida kunde få så många att prata om hållbarhet.

I forskning från Göteborgs universitet har man sett att Way out west genom att bli köttfri sänkte sitt ekologiska fotavtryck med 40 procent. Ännu intressantare är vad som hände sedan:

– När man studerade effekterna av detta visade det sig att besökarnas köttkonsumtion inte bara minskat under själva evenemanget, berättar turismforskaren Martin Wallstam.

– 15 procent av besökarna uppgav även att de ätit mindre kött efter festivalen. Detta är en effekt av vad man brukar kalla social marknadsföring. Det finns belägg för att just den här typen av strategi,

där en arrangör aktivt tar ställning i samhällsfrågor, har stor potential att påverka människors beteenden.

Det finns alltså goda skäl för musikindustrins aktörer att förhålla sig till hållbarhetsperspektivet. Ställningstagande gör skillnad. I dag har också mycket riktigt nio av tio svenska festivaler en hållbarhetsplan, enligt en kartläggning från Sverige Radio. I festivalbranschen har klimatfokus i det närmaste blivit en hygienfaktor.

Men mycket arbete finns kvar att göra i den övriga musikindustrin. När DN kontaktar de tre stora skivbolagen med en fråga om hur deras klimatarbete ser ut återkommer ingen. Och hur de stora, enormt energiintensiva turnékoncepten där världsartister flygs in och ut ur städer med privatjet ska kunna svara emot ökade krav på hållbarhet återstår att se.

Sara Martinsson
kultur@dn.se "

"Fem musiker som engagerat sig för klimatet.

Malena Ernman

Sveriges kanske mest kända musikaliska klimataktivist. Tackar nej till konserter som kräver flygtransport och utsågs till Årets hållbara artist på Grammis 2018. Är dessutom mamma till klimatstrejkaren Greta Thunberg.

Stefan Sundström

Skrev ihop med Ernman under en debattartikel i DN om flygstopp till konserter. Har både spelat för och skrivit om sitt engagemang för miljön, bland annat i boken "Stefans stora blå – recept för en godare fisk, blåare hav och en friskare värld".

Ane Brun

Har vid flera tillfällen tagit miljöengagerade initiativ. Bland annat organiserade hon 2009 ett stort artistmaraton för klimatet, där kollegor som Robyn, Asha Ali och Nino Ramsby medverkade.

Jenny Wilson

Använder ofta sitt artisteri till att belysa samhällsfrågor. Har vid flera tillfällen spelat vid manifestationer för klimatet, och även uttalat sig mot Vattenfalls planer att bryta brunkol i Tyskland 2014.

Magnus Carlson

Weeping Willows-sångaren ägnade hela sitt Sommar i P1 2018 åt att uppmärksamma klimatfrågan. 2017 utsågs han till årets hållbara artist vid Grammisgalan och har bland annat pratat miljö i "Så mycket bättre". "

" Här är de realistiska alternativen till "global despoti" mot klimatkrisen

DN TORSDAG 10 JANUARI 2019

Tanken på en "klimatdespoti" som kan rädda världen från klimathotet är både naiv och verklighetsfrämmande. I själva verket finns en rad åtgärder som är verkningsfulla på både nationell och global nivå. De är fullt realistiska och tummar inte på demokratin, skriver professorerna Jonas Ebbesson och Andreas Duit.

Klimatdebatten bör först och främst utgå från vad vi kan åstadkomma inom ramen för befintliga politiska system. Det innebär en värld som befolkas av länder med representativ demokrati och länder med auktoritära regimer. Skälen för denna utgångspunkt är två: dels är valet av politiskt system sällan ett val i egentlig mening utan snarare resultatet av sociala och ekonomiska processer, dels innebär de accelererande klimatförändringarna att vi helt enkelt inte har tid att gå omvägen via grundläggande politiska systemförändringar. Mer eller mindre utopiska idéer (som global deltagardemokrati och representation av gröna diskurser, men även ingenjördrömmar om storskalig klimatintervention) främjar nytänkande, men kan inte ligga till grund för de klimatsatser som måste till inom de närmaste årtiondena. De förslag om klimatdespotism som ibland förs fram (se bland annat Torbjörn Tännsjö, DN, 29/11 2018) tar vi inte ens på allvar. De är inte bara moraliskt förkastliga, utan också politiskt naiva och empiriskt ogrundade.

Vi tror inte på en enkel lösning. En klimatneutral politik i global skala förutsätter en kombination av rättsliga, politiska, ekonomiska och praktiska åtgärder på flera politiska nivåer. Vi vill ge exempel på reformer som kan bidra till klimatomställningen inom ramarna för befintliga politiska system. Några av dessa lösningar har diskuterats i den rätts- och statsvetenskapliga forskningen.

Vi är övertygade om vikten av ett globalt regelverk och vi ser inget bättre alternativ än FN:s ramkonvention om klimatförändringar (UNFCCC), som redan är plattformen för globalt samarbete, global klimatjuridik och global klimatpolitik. Ibland föreslås i stället FN:s säkerhetsråd som en beslutsfattare för globala klimatåtgärder. Visst, klimatförändringar är en säkerhetsfråga (vilket säkerhetsrådet redan har beaktat) och man ser kanske framför sig hur säkerhetsrådet pekar

med hela handen i klimativänlig riktning. Ändå vore det både orealistiskt och oklokt att förlita sig på säkerhetsrådet. USA, Kina och Ryssland skulle knappast ha lättare att enas om effektiva och övergripande klimatpolitiska åtgärder än UNFCCC. Dessutom skulle säkerhetsrådet ha svagare legitimitet att besluta om de omfattande - fördelningseffekter som en global klimatpolitik får.

I allt klimatarbete – globalt såväl som lokalt – har tillit, legitimitet och rättvisa varit viktiga komponenter, och det finns inga genvägar förbi dessa delar i framtiden heller. Om förslag och åtgärder inte uppfattas som legitima eller rättvisa, kommer de inte heller att respekteras. Globala regelverk bör ange tydliga ambitionsnivåer, riktlinjer och tidsramar, men inte detaljreglera varje form av klimatåtgärd som ska genomföras lokalt i alla länder. Omläggningen till klimatsmarta åtgärder och livsstil kan inte ske enbart med instruktioner uppifrån.

Det förutsätter också utrymme för initiativ, handlingar, incitament och påtryckningsmedel som växer fram underifrån med hänsyn tagen till lokala, nationella och regionala förhållanden. Olika aktörer måste hållas ansvariga för de klimatrelaterade skador de orsakar och samtidigt ges möjlighet och incitament att agera klimatsmart.

Det var viktigt att Parisavtalet, trots bristerna, över huvud taget kom till stånd. På så sätt kunde parterna i ett globalt sammanhang enas om en riktning och en process för den framtida klimatpolitiken. Det gör det lättare för stater att lita på att även andra stater genomför kostsamma och ibland smärtsamma klimatåtgärder. Det minskar risken för ”fripassagerare” och stärker tilliten och incitamenten. Parisavtalet ökar också förutsebarheten för den privata sektorn så att den vågar göra nya hållbara investeringar bort från fossila bränslen.

Men Parisavtalet är bara en del i det internationella klimatarbetet. Vi vill se en modernisering av Världshandelsorganisationen (WTO), som kopplar det internationella handelssystemet till klimat- och miljösamarbetet. Det nuvarande världshandelssystemet ger medlemsstaterna samma rätt att exportera sina produkter till andra medlemsstater oavsett hur produkterna har tillverkas. Det ställs inga krav på att medlemsstaterna ansluter sig till eller uppfyller befintliga globala regelverk om miljöskydd, inte att de genomför klimatinitiativ, inte att de efterlever regelverk för mänskliga rättigheter. Detta kan jämföras med EU, där liknande frihandelsregler tillämpas, men där de också knyts till efterlevnaden av till exempel miljö-, klimat och arbetslagstiftning. Med tydligare miljö- och klimatstyrning skulle WTO:s medlemsstater bara få åtnjuta frihandel och icke-diskriminering om de också levererade tydliga miljö- och klimatåtgärder i enlighet med Parisavtalet. Kanske kan på sikt även sambandet mellan klimatförändringar, frihandel och skydd för grundläggande mänskliga rättigheter, som nu bara antyds i Parisavtalet, stärkas.

På den nationella arenan vet vi att policyer som adresserar samhällsproblem (som arbetsmarknadsregler och socialförsäkringssystem) kan skapa grupperingar med incitament för att behålla eller förstärka policyn. Detta fenomen kan delvis förklara välfärdsstatens framväxt. På liknande sätt kan policyer som stimulerar solenergi, eldrivna fordon, biobränsle med mera skapa klimatnytta inte bara på kort sikt utan också grupper i samhället med intresse av bibehållna eller rentav utökade klimatsatsningar. Genom att konstruera reformer som ger människor konkreta fördelar i vardagen kan klimatomställningen på sikt generera sitt eget stöd.

Ett förslag som lanserats i den samhällsvetenskapliga miljöforskningen, och som kan vara värt att utreda, är självständiga, statliga "kolbanker" med uppgift att reglera priset på kol med målsättningen att över tid nå klimatpolitiska mål. Likt självständiga riksbanker skulle denna reform kunna bidra till att politiskt svåra men nödvändiga beslut delegeras till experter. Klimatnyttan med den typen av beslutande expertorgan skulle få vägas mot en eventuell demokratiförlust, och delegationen går alltid att återkalla på demokratisk väg.

Samtidigt finns fortfarande strukturer som ger ohållbara incitament. Ett exempel från Sverige, som Naturskyddsföreningen visade nyligen, är hur skattesubventionerna enbart för dieselbränsle i jordbruket och reseavdrag med bil med råge överskrider den samlade miljövårdsbudgeten. Utfasningen av den här typen av incitamentsstrukturer är en minst lika viktig del i klimatomställningen.

I detta sammanhang är det dock viktigt att inse att klimatomställningen, liksom alla andra stora samhällsförändringar, kommer att skapa "vinnare" och "förlorare". Därför kan sådana förändringsprocesser underlättas om man kompenserar dem som drabbas hårdast. Ett sätt är att satsa på infrastrukturen i glesbygden för att kompensera för höjd bensinskatt och avvecklade dieselsubventioner.

Vi håller med om att alla måste bidra till klimatomställningen, men vi kan inte bara förlita oss på människors klimatomoral. Snarare behöver vi snabbt allokera ansvaret hos de stora aktörerna, som dels bidrar mest och har störst ansvar, dels har störst potential för att genomföra stora förändringar. Det kan ske genom internationella regler eller riktlinjer för särskilda branscher, som cement- och bilindustrin. Här

tror vi att internationella normer skulle kunna ge tydliga gemensamma konkurrensförutsättningar för klimatomställning. De skulle också kunna användas för att hålla företagen juridiskt ansvariga.

Ökade krav på transparens och klimatrapportering, både internationellt och nationellt, ger också incitament för klimatomställning. Alla större företag och företagsgrupper (inte bara i industrin) bör åläggas att redovisa sina årliga utsläpp. Det kan underlätta för en grön finansmarknad, men också öka konsumenttrycket både i nationell och internationell skala. Klimatredovisningar fordrar pålitlig granskning och utvärdering. Annars kommer styrmedlen att missbrukas och tappa såväl legitimitet som effektivitet.

Vi ser i dag ett snabbt ökande antal klimatprocesser mot företag och stater runt om i världen, inte minst i USA. Processerna handlar om ansvar för bristfälliga åtgärder för att minska utsläpp av växthusgaser och för att minska konsekvenserna av klimatförändringar, men också om bristande rapportering och redovisning av den klimatskada som aktörerna orsakar.

Rättsprocesser mot privata och offentliga aktörer kommer aldrig i sig att kunna leda till en tillräcklig omställning. Däremot visar de frustrationen med den långsamma politiska utvecklingen, och de ökar trycket och ger större legitimitet för aktiva offentliga och privata klimatåtgärder. Det visar den framgångsrika Urgendarättegången i Nederländerna där domstolen förpliktade regeringen att inom några år minska de nationella utsläppen av växthusgaser. Nu rapporteras att även stora finansiella institutioner och banker stäms för att de brustit i sin hantering av klimatrisker. Rättsprocesserna påminner företag om att det får konsekvenser att inte ta agera förebyggande för klimatomställning.

Det är särskilt viktigt att de länder som vill gå före i klimat-omställningen också gör det, gärna i samarbete, utan att invänta resten. Det skulle ge ekonomiska fördelar och kan stimulera andra. Inga internationella regler förhindrar det.

De beskrivna förslagen kan ske inom befintliga politiska system. Vi ser inga skäl varför demokratiska länder skulle tumma på demokratin för att främja klimatomställningen. Tvärtom, vi är övertygade om att värnandet av demokratin är den mest framkomliga och effektiva vägen för snabb klimatomställning.

Andreas Duit
Jonas Ebbesson "

"Jonas Ebbesson är professor i miljö rätt och Andreas Duit professor i statsvetenskap vid Stockholms universitet. "

"Anna-Lena Laurén: Alla måste göra något – det är vårt klimatkapital

DN LÖRDAG 12 JANUARI 2019

Män lär börja vilja springa maraton när de har fyllt fyrtio. Kvinnor tycks bli galna på andra sätt. Själv klarar jag mig inte längre utan längdskidåkning.

I Moskva går den ut på att åka runt, runt i en parkslinga. Enahanda, men bättre än ingenting.

Inför julfirandet överlade jag allvarligt om jag skulle släpa vår skidutrustning med till Finland. Uttröttad av allt släpande i mitt liv beslöt jag dock att någon gräns får det vara.

Det ångrade jag julannandagen när solen sken i södra Finland. Det var några plusgrader, men snön låg fortfarande kvar på marken.

Någon kilometer från centrum i min hemstad Pargas finns en skidbana, minutiöst underhållen av den lokala idrottsföreningen Pargas IF.

Föreningen håller inte bara banan i skick. De har dessutom ett skidotek – uthyrning av skidutrustning för ett minimalt pris.

Vi fick åka skidor. PIF:s folk till och med vallade våra laggar.

I Finland kallas det talko, i Sverige, Norge och Danmark heter det annorlunda, men fenomenet är detsamma. Frivilligkrafter. De kan flytta berg.

Jag träffar ofta människor i Ryssland som vill till Europa därför att de tror att staten i europeiska länder "finns till för människor". De talar då alltid om staten, aldrig om medborgarsamhället. För den som aldrig har upplevt hur ett medborgarsamhälle fungerar är det inte så lätt att föreställa sig det.

Alla som har varit med i till exempel en idrottsförening vet hur det fungerar. Man ställer upp. Man ger av sin fritid. Man organiserar

gemensamma skjutsar till matcher. Man säljer korv. När andra lag i föreningen har match står man på läktaren och hejar. Vissa ställer upp mer än andra. Men alla vet att alla måste göra något. Som barn spelade jag både fotboll och handboll i Pargas IF. Föräldrarna skjutsade oss turvis till matcherna, det såldes varmkorv, det tiggdes lotteripriser. Jag visste inte då att det var min fostran i det nordiska medborgarsamhället. Att i en process där alla förväntas ställa upp så lär man sig att betrakta det gemensamma bästa som en naturlig prioritet. Jag visste inte heller att min tämligen mediokra insats som spelare skulle ha stor betydelse för min personliga utveckling. Jag var aldrig någon stjärna, men jag vet hur det känns både att vinna och förlora matcher, att motgångar är normalt och inget man ska fundera över mer än de fem minuter det tar att duscha efter matchen. Dessutom lärde jag mig att ett lag på amatörnivå alltid består av spelare på olika nivåer – och att också svagare spelare ibland kan göra sitt livs match. När vi hyrde skidutrustning av Pargas IF behövde jag inte betala på en gång. De räknar med att jag lämnar tillbaka allt och sätter in pengar på föreningens konto. Den här sortens förtroende går ut på att man litar på varandras anständighet. En självklarhet i föreningssammanhang, men principiellt handlar det om något mycket större. Att lita på varandras anständighet är de nordiska demokratiernas fundament. Det är samma förtroendekapital som gjorde att man lyckades komma överens i alla de stora frågorna. Utan det hade alla de stora välfärdsreformerna inte varit möjliga. Det är exakt det här kapitalet som nu behövs för att vi ska kunna bromsa klimatförändringen. Alla vet att alla måste göra något. Det handlar inte om vad som är bekvämast för en själv, det handlar om vårt gemensamma bästa.

Inga idrottsföreningar, hur flitiga de än är, kan upprätthålla skidåkning utan snö. Klimatförändringen är ett faktum, det behövs stora strukturella lösningar. För att de ska kunna drivas igenom krävs ett grupptryck. På oss själva, men framför allt på beslutsfattarna. Alla investeringar som görs i fossilfria bränslen betalar sig tillbaka senare. Min generation och äldre kanske inte får se den effekten – det finns redan för mycket koldioxid i atmosfären för att förändringarna ska komma snabbt. Men investeringarna måste göras i alla fall. Också om det är andra än vi som får se resultatet.

Anna-Lena LaurénDela "

"Haven värms snabbare än beräknat

DN LÖRDAG 12 JANUARI 2019

Vattnet i världens hav värms snabbare än tidigare uppskattat, visar en ny forskningsrapport. Enligt prognoserna innebär det fler stormar och andra extremväder. Troligen kommer 2018 att vara det varmaste året som har uppmätts i världshaven.

Uppvärmningen av världshaven går allt fortare och kommer att medföra effekter för världens klimat, konstaterar forskare i rapporten som har publicerats i den vetenskapliga tidskriften Science. Studien, som är en sammanställning och granskning av fyra vetenskapliga rapporter, visar att havens värme ökar så mycket att det matchar de prognoser som finns i klimatmodeller, något som hittills inte har visats.

– Det viktiga är att den visar en bättre överensstämmelse med de klimatmodeller som finns, tidigare har mätningar visat lägre resultat än modellerna, säger Ola Kalén, oceanograf vid SMHI.

– Resultatet beror på två orsaker; dels har de korrigerat vissa instrument och gjort mätningarna bättre, dels har de använt statistiska metoder bättre och kunnat täcka upp för glapp i de mätserier som finns.

Varmare vatten tar mer plats än kallare, det kallas termisk expansion, och enligt studien kommer enbart uppvärmningen av världshaven troligen att innebära att havsnivån höjs 30 centimeter till år 2100. Då är inte en höjning på grund av smältande landisar och glaciärer inräknad. Inkluderas den så kan höjningen bli uppemot en meter i slutet av seklet, enligt FN:s beräkningar.

I dag har havsnivån stigit cirka 20 centimeter sedan förindustriell tid. Mer än hälften av höjningen beräknas bero på stigande vattentemperaturer, medan resten är orsakad av smältande is. Förutom höjda havsnivåer leder varmare hav till fler extrema väderhändelser. Stormar och orkaner förstärks. Det blir också häftigare nederbörd.

– Medan 2018 var det fjärde varmaste året som har uppmätts på land, kommer det med säkerhet att bli det varmaste året som har uppmätts i haven, liksom 2017 och 2016 har varit det tidigare. Verkningarna av den globala uppvärmningen är mycket lättare att upptäcka i haven än på land, säger Zeke Hausfather, medförfattare till rapporten och doktorand vid University of California till den brittiska tidningen The Guardian.

Att haven kan vara ett säkrare, mer pålitligt mått på klimatförändringen håller Ola Kalén med om:

– Värmen i havet varierar mycket mindre än på land så processen är lättare att följa i havet. Det har varit en mycket jämnare uppvärmning av världshaven med mindre variation från år till år, säger han.

Världens hav spelar stor roll för att lindra effekterna av klimatförändringen. Hittills har de fungerat som en effektiv buffert genom att fånga upp över 90 procent av det värmeöverskott som utsläppen av växthusgaser har orsakat.

Tidigare i veckan publicerades en annan vetenskaplig rapport där forskare för första gången hade lyckats rekonstruerat en tidsserie från 1871 för havens uppvärmning.

– Den visar att uppvärmningen av haven har pågått länge, ökningen började runt 1910–1920 och har hållit på sedan dess, säger Ola Kalén.

– Jag tror att havens roll när det gäller klimatförändringen kommer att öka, det är en viktig del av klimatsystemet, säger Ola Kalén.

Jannike Kihlberg jannike.kihlberg@dn.se "

"Fakta. Havsnivån har höjts 20 cm sedan 1800-talets slut

Hittills har havsnivån globalt höjts cirka 20 centimeter sedan förindustriell tid. Sedan 1993 har satelliter använts för att mäta havsnivåhöjningen, och takten på höjningen har ökat sedan dess. Enligt satellitdata beror höjningen under perioden till drygt 50 procent på uppvärmningen, termisk expansion, 22 procent på smältning av Grönlands inlandsis, 17 procent på smältning av bergsglaciärer, 6 procent från Antarktis is, resten från mindre källor.

Den globala medeltemperaturen på land är i dag cirka en grad högre än vid förindustriell tid, slutet av 1800-talet.

Uppvärmningen har redan påverkat haven i form av bland annat surare hav och blekta koraller. "

"Karin Bojs: När klimatskeptiker går på djupet

DN SÖNDAG 13 JANUARI 2019

De tvivlade på klimatforskningen, så de gjorde om alltihop själva. För snart tio år började en grupp världsberömda fysiker på Berkeley i Kalifornien gräva i gamla klimatdata.

Jag intervjuade en av dem, Saul Perlmutter, det året han fick Nobelpriset i fysik. Ingen ifrågasatte att han, initiativtagaren Richard Muller med flera deltagare i projektet Berkeley Earth var högt kompetenta fysiker. Men det fanns andra invändningar mot att de plötsligt skulle ge sig på klimatfrågan.

1 Det fanns redan tre gedigna tidsserier över uppmätta temperaturer över hela världen. En från USA:s rymdstyrelse Nasa, en från USA:s styrelse för hav och atmosfär NOAA och en från brittiska motsvarigheten till SMHI, Met Office. Varför lägga ner jobb på en fjärde?

2 Richard Muller hade många gånger uttalat sig offentligt och dömt ut de befintliga temperaturserierna som slarviga och otillförlitliga. Trots att de i stort sett var samstämmiga. Han föreföll partisk, som om han på förhand bestämt sig för vad han ville få fram.

3 Berkeley Earth tog från starten emot stora summor pengar från Koch foundation – en stiftelse som styrs av en amerikansk industrifamilj med starkt konservativa värderingar, ökad för att finansiera förnekare av klimatforskning.

Men forskarna i Berkeley Earth konstruerade ändå sin egen temperaturserie. De hävdade att de använde en bättre statistisk metod för att lappa ihop olika kortare serier, och att de tog bättre hänsyn till det faktum att städer växer, och att mätstationer därmed kan hamna i en varmare stadsmiljö (kallas för stads-ö-effekten).

Det tog tid innan de fick publicera sina resultat i någon vetenskaplig tidskrift. Nyhetsvärdet var ju begränsat ur ett vetenskapligt perspektiv, eftersom det redan fanns tre gedigna resultat.

Men 2012 skrev Richard Muller en debattartikel i New York Times där han avslöjade vad de hade kommit fram till:

”Kalla mig en omvänd klimatskeptiker”, skrev han och beskrev hur han från att ha tvivlat på tidigare klimatforskning nu hade insett att problemet med global uppvärmning snarare var värre än vad tidigare studier hade visat. ”Människan är nästan helt och hållet orsaken”, slog han fast.

Inledningsvis analyserade Berkeley Earth bara temperaturer på land. På senare år har de även börjat sammanställa uppmätta temperaturer i världshaven. Det har underlättats av Argo – ett projekt där nästan 4 000 bojar har placerats ut i haven runt om i världen, för att registrera bland annat temperatur.

I veckan publicerade tidskriften Science en sammanställning om temperaturen i världens hav, ner till 2 000 meters djup. Den bygger framför allt på fyra studier som har publicerats de senaste fem åren. ”Haven värms fortare än vad forskarna har trott”, har många medier skrivit i sina rubriker sedan i fredags. Det stämmer, om man syftar på vad FN:s klimatpanel IPCC vågade slå fast i sin senaste stora sammanställning från 2013. (Den brukar seriösa politiker och samhällsplanerare ofta använda som källa.)

Dock pekade datamodeller redan då på att uppvärmningen i haven går fortare än IPCC vågade slå fast. Och nu finns alltså uppmätta värden, bland annat från Argos bojar, som bekräftar att det förhåller sig så.

Massor av ny forskning har tillkommit sedan 2013. Inte minst från projektet Berkeley Earth, som ursprungligen startades och finansierades av klimatskeptiker. En av författarna till den nya Sciencestudien, Zeke Hausfather, är knuten dit.

Om utsläppen av växthusgaser fortsätter med oförminskad hastighet kommer världens hav att vara omkring 0,8 grader varmare i slutet av detta sekel, jämfört med 1990-talet. Det innebär att havsytan höjs 30 centimeter, bara på grund av att vattnet utvidgas när det blir varmare – förutom att det dessutom höjs av allt vatten som rinner ner i havet från smältande glaciärer.

Det är vad seriösa forskare kommer fram till, när de verkligen går på djupet.

Karin Bojs

vetenskap@dn.se "

" Björn Wiman: Katastrofen går att undvika med politiska metoder – också i dag

DN SÖNDAG 13 JANUARI 2019

Under januaris första riktiga arbetsveckor tornar det nya året upp sig som ett oöverstigligt berg. Lika bra att gå med ryggen före mot framtiden, med blicken bakåt. Mot 1969, till exempel, en andningspaus i historien inklämd mellan det stora, symboltyngda 1968 och det mytomspunna 1970-talet. Vad var det som hände för 50 år sedan?

Det blåste förstås, då som nu. Den 22 september kom "Septemberorkanen", ett vildsint oväder som får årets stormar att framstå som milda vindpustar. Träd föll som stickor, bebyggelse och telenät demolerades, tio människor dog. Den 1 november följdes - Septemberorkanen av den så kallade Allhelgonaorkanen, som åstadkom nästan lika stor förödelse och skördade sex dödsoffer. Stormarna och deras efterverkningar har givetvis en framträdande plats i SVT:s dokumentär "Året var 1969", en associativ och sevärd genomgång av detta parentetiska år i världshistorien. Inger Nilsson blir Pippi med hela svenska folket, Författarförbundet bedriver aktion för höjd biblioteksersättning och Sylvia Vrethammar bär ljusgul byxdress i en svensk version av Dusty Springfields "Son of a preacher man" ("Den enda som kunde tända flamman var en lärning på våran gård"). Därtill sätter Ove Kindvall avgörande 2-0 i VM-kvalet mot Frankrike på Råsunda, Alexandra Charles öppnar sitt första diskotek och det blir barnprogram i nystartade TV2.

Ja, det förflutna fyller de första oxveckornas bistra realitet med ljuv nostalgi.

Men givetvis fanns det en hård politisk verklighet även för 50 år sedan. Den stora gruvstrejken inleds vid LKAB, CH Hermansson läxar upp sina partikamrater i VPK och i Folkets hus i Stockholm avgår Tage Erlander efter 23 år som statsminister och partiordförande för Socialdemokraterna.

Det portaltal som hans efterträdare, Olof Palme, håller på kongressen blir ett av hans bästa och mest tidlösa. Palme talar om hur tempot och intensiteten i samhällsdebatten ökar och hur en känsla av kris och annalkande katastrof sprider sig i många länder. Han talar om "de rika industrinationernas misslyckande" – om sociala spänningar, orimliga klassklyftor, maktkoncentration och miljöförstöring och om hur ett nytt slags katastroftanke växer fram kring "människlighetens förintelse och naturens förstörelse". 70-talet, säger Palme, kan bli ett "förstörelsens decennium" med fortsatt exploatering av naturtillgångar, föroreningar av vatten och luft och förödelse av livsmiljö. Han talar om en känsla av hopplöshet som ibland drabbar både honom själv och många andra: "Vägen från insikt till åtgärd är i det internationella samarbetet särskilt lång. Det fruktansvärda börjar bli alldagligt."

Men, inskräpper han också, katastrofen är långtifrån oundviklig. Om den kommer är den en följd av felaktiga politiska beslut eller av en underlåtenhet att fatta politiska beslut: "Insikten växer om att dagens avgörande problem till sin natur är sociala och politiska och således måste lösas med sociala och politiska metoder. Därför kan utvecklingen endast vridas rätt av folken själva."

Det är ett enastående tal. 50 år senare är den existentiella konstanten i människans villkor på jorden densamma. Också i dag sprider sig en känsla av att det fruktansvärda är på väg att bli alldagligt och att katastrofen är oundviklig. Också i dag är det fel. Också vår tids största

utmaning, klimatkrisen, är till sin natur social och politisk och måste alltså lösas med sociala och politiska metoder. Nu liksom då måste ansvaret läggas hos de största aktörerna – stater, bolag och industrier – som förstör mest och som därför har både störst ansvar och störst potential för att genomföra avgörande förändringar. Klimatforskaren Kevin Anderson påpekar att om världens rikaste 10 procent skulle sänka sina utsläppsnivåer till det genomsnitt som gäller i EU skulle de globala utsläppen minska med 30 procent. Det – och en rad andra snabba politiska åtgärder – skulle köpa oss tid och skapa hopp. Men det mest minnesvärda från året 1969 var kanske inte vare sig stormarna eller partiledarbytet i Socialdemokraterna. Klockan 21.17 svensk tid den 20 juli tog den amerikanska månlandaren Örnén mark på månen, några timmar senare satte astronauten Neil Armstrong som första människa ner sin fot på dess yta. ”Det största cirkusnumret hittills i jordens historia, utfört under den vidaste av kupoler – himlavalvet självt”, skrev DN:s chefredaktör Olof Lagercrantz dagen efter i en vacker ledarartikel.

Själv föddes jag först tre månader senare och har därför inga minnen av händelsen. Men det som den fiktive Neil Armstrong sade i filmen ”First man” från förra året glömmar jag inte. I en scen berättar han om hur han genom att se jorden från rymden har förstått hur fragil den livsnödvändiga atmosfären runt vår planet är. En replik kunde nästan vara hämtad från Olof Palmes tal i Folkets hus: Att se jorden så som man ser den från långt håll tillåter oss att se saker och ting som vi borde ha sett för länge sedan – men inte haft förmågan att se förrän nu.

Björn Wiman

bjorn.wiman@dn.se "

"Så kan den nya klimatsorgen omvandlas till politisk handling

DN MÅNDAG 14 JANUARI 2019

Den gamla sorgen över miljöförstöring och försvunna arter känner vi igen. Den nya klimatsorgen handlar om att förstå och acceptera vår egen roll i det som nu pågår – och det är svårare. Men om vi hanterar den rätt kan sorgen bli en politisk kraft, skriver Nina Wormbs.

Mamma, kan vi ha skinka till jul?” Det är min dotter. Hon frågar egentligen inte för att få ett rakt svar, för hon vet redan att jag kommer att säga ja. Men hon har påbörjat ett resonemang – som inte bara är en inre överläggning, utan som också är ett samtal med omgivningen – om vad det är att vara en god människa i klimatförändringarnas tidevarv. Ämnet just denna gång är om vi bör försaka julskinkan. Hon vet att hon i så fall skulle sakna dessa tunna skivor på hårt bröd med Västervikssenap. Kanske skulle hon till och med sörja att en så njutbar del av julen nu måste förändras.

Under 2018 tycks klimatdebatten på allvar ha skiftat från att handla om siffror, vetenskapliga rapporter och politik till att handla om känslor. Kanske är det konfirmationsbias eller önsketänkande – framtida forskning får visa – men jag tycker mig i alla fall se en skillnad.

Det började med flygskammen, som fick ett tydligare offentligt ansikte efter vårens omfattande diskussion om framför allt det privata flygandet. Det listas till och med bland nyorden från förra året. Under

sommaren bredde en viss oro eller kanske till och med rädsla ut sig över torkan och brändernas koppling till klimatförändringarna samtidigt som några undrade om det verkligen var tillåtet att njuta av värmen eller om man borde känna skuld. Höstens skolstrejk för klimatet fyllde somliga med hopp om den unga generationen och kraften i en enda människas röst, medan andra gav uttryck för ett förakt för aktivism. Kanske bjuder detta år på nyordet ”klimattrots” – den som flyger utan ett gott argument, slänger en halväten avokado och eldar för kråkorna.

En känsla som skulle kunna få större offentlig uppmärksamhet och som ligger alldeles under ytan är sorgen. Den har sina olika fasetter och sina skilda orsaker. Allt är inte samma. Den kan vara både personlig och kollektiv. Freud menade att sorg var det friska förhållningssättet medan melankoli var det obearbetade och därmed patologiska. Sorgen är djupt förbunden med att vara människa, även om dess uttryck är historiskt och kulturellt specifika. Ibland är den påbjuden, ibland förnekad. Den talar om för oss vad som räknas som värdefullt.

Kanske går det att dela upp den sorg vi kan känna inför klimatförändringarna i två typer. Den ena har att göra med naturen och miljön, den rör djur och växter, väder och vind, årstider, ljud och lukter. Den andra är förbunden med oss själva, som individer och som kollektiv, med samhällen och system, med handlingar förr, nu och i framtiden. I relation till den första typen har vi etablerade former för att sörja, medan vi inför den andra formen ännu så länge famlar.

Ta förlusten av biodiversitet till exempel. Den framstår som ett särskilt starkt tema med en lång historia även om begreppet biologisk mångfald bara har några decennier på nacken. Dokumenterade

artförluster har funnits i århundraden med dronten som paradexempel från sent 1600-tal. Ändå var föreställningen om en statisk natur befast, inte minst hos Linné med sitt systematiserande. 1800-talets evolutionsteori banade vägen för en bredare förståelse av att arter dött ut, både med och utan människans hjälp, eftersom den förutsatte förändring.

På en annan skala finns fem tidigare massutdöenden av arter, den senaste för 65 miljoner år sedan. Många menar att vi nu befinner oss i den sjätte massdöden, en massutrotning. Denna numera ganska spridda förståelse har resulterat i upprop och manifestationer för att stoppa dödandet. Men det finns också andra sätt att förhålla sig.

Omställningsrörelsen har till exempel skapat ”livsrösen” på offentligt tillgängliga platser där man kan sörja utrotade arter både ensam och tillsammans. Den norske psykologen Per Espen Stoknes anser att vi i ljuset av dessa förluster tillsammans måste sörja för att kunna gå vidare och handla rätt. Vi måste gå igenom Den stora sorgen för att inte fastna i ilska eller avtrubbas utan behålla kontakt med våra känslor.

Ekokritiker har analyserat den litteratur som på ett eller annat sätt hanterar dessa förlorade arter. Enligt den tysk-amerikanska litteraturvetaren Ursula Heise är berättelserna ofta genremässigt elegier eller tragedier där artens utdöende också kan fungera som en civilisationskritik. Sorgesången över vandringsduvans utrotning för hundra år sedan var och är ställföreträdande för den förlorade naturen som moderniteten fört med sig.

Denna sorg har alltså en etablerad praktik. Likaså har den sedan länge kända miljöförstörelsen i alla dess fasetter, nya och gamla, en egen

rörelse och form. I den kan sorg över en förlorad årstid eller ljudet av knarrande snö under fötterna sorteras in. Försurningen och plasten i våra hav och fåglar har fått sina filmer och böcker. Det finns berättelser och vi kan alla relatera. Men den nödvändiga omställningen bjuder på ny sorg, en som inte har något erkänt ansikte, inga klara, etablerade uttryck.

Den nya sorgen handlar först och främst om att förstå och acceptera vår egen roll i det som nu pågår. Diskussionen om skuld och ansvar är inte enkel och var en av stötestenarna i Parisavtalet. Men det råder inget tvivel om att de rika, dit de flesta svenskar måste räknas i ett globalt perspektiv, står för majoriteten av de historiska utsläpp som nu värmer planeten.

Våra historiska försyndelser kanske vi inte kan bli dömda för, men den moraliska insikten att jag med det som var ett privilegierat sätt att leva har bidragit, den insikten kan vara nog så drabbande. Så kände jag inte inför skogsdöden, plastpåsen i vägrenen eller fimparna på gatan; det var alltid någon annan. Men mina långa varma duschar i ett hus med oljepanna, de bilar jag har ägt som gått många tusen mil på bensin, och framför allt mina flygresor kan jag inte hålla ifrån mig. Det är helt sant att jag inte visste och förstod, men skadan är ändå skedd. Även något man inte avsett kan man sörja.

Det är möjligt att klara sig utan sorgen över tidigare försyndelser. Men de flesta kommer att behöva hantera de känslor som är förenade med framtida försakelse. Omställningen innebär nämligen att vi måste ändra på oss själva och våra samhällen vilket med nödvändighet innebär att vi överger en del av vår nuvarande livsstil. Om julsinkan i detta sammanhang framför allt blir symbolisk eller inte är svårt att ge

ett generellt svar på. Vilka försakelser som är mest smärtsamma kommer att vara individuellt.

Det är än så länge ovanligt att erkänna att denna ändring är en uppoffring och försakelse som också kan innebära en sorg över något förlorat. Hittills har det vi måste förändra paketerats i ganska bjärta färger och positiva ordalag. Det gick en tid att köpa en ny och bättre bil i stället för den gamla, det är svårare i dag. Men man kan verkligen spara pengar på att lägga om kosten och dessutom mår man bättre, och det är nyttigt att cykla – även på vintern, solpaneler är både tufft och lite preppert och det är kul att dela bormaskin med andra i huset.

Ändå ändrar vi inte i någon stor skala. Ett skäl är förmodligen att vad vi äter, hur vi bor, vad vi äger och hur vi rör oss också definierar vilka vi är. Att i ett slag radikalt ändra våra individuella avtryck skulle också innebära att vi ändrade och förlorade något av oss själva. Och det verkar vara omöjligt att gå till val på att vi måste avstå.

En vanlig kritik av den genre som behandlar utdöda arter är att den ofta fokuserar på de stora eller vackra djuren, medan förlusten av fula maskar och oansenliga svampar går obemärkt förbi. Fokuseringen är en tydlig fingervisning om vad vi gemensamt, som kollektiv, anser värt att sörja. Det innebär i sin tur, menar Ursula Heise som bland annat lutar sig mot filosofen Judith Butler, att sorgen över det andra kan betraktas som en motståndshandling. Att det som det inte finns en etablerad ordning för blir politiskt.

Det skulle innebära att sorg över alla insektsarter som enligt vissa forskare dör ut varje år är ett motstånd. Och i så fall skulle det också kunna innebära att sorg över den nödvändiga förändrade livsstilen, våra nya rörelse- och konsumtionsmönster, de vi en gång var men inte

kan förbli, kan vara en politisk handling. Denna nya sorg kan synliggöra hur våra liv varit privilegierade, och där en förlust är kännbar. Den blir ett sätt att värdesätta det som var, samtidigt som vi erkänner att vi måste göra avkall.

Jag tror att det vore klokt att både sörja det vi i okunskap förorsakat och det vi i framtiden måste försaka. Formerna och uttrycken för denna nya sorg återstår att hitta. De kanske liknar den gamla sorgen, även om berättelserna och förlusterna är andra. Tomas Tranströmer kanske är lika användbar för sorgen över det mindre mobila livet på marken som den snart förestående förlusten av *Rhinoderma darwinii* – Darwins groda. ”Där får man vända om. Där är det tillåtet att sörja. Där vågar man se vissa gamla sanningar som annars alltid hålls nedpackade. [...] Så mild är skogen.”

Kanske kan man inte jämföra sorgen över artdöden med den över förlorade privilegier. Det är ju när allt kommer omkring företeelser på helt olika skalor. Men om fler verkligen skulle sörja framtida försakelser, och leva därefter, skulle kanske en och annan art faktiskt överleva. Och det skulle innebära att den nya sorgen trots allt kunde bli en politisk handling som kan visa vägen mot två grader.

Nina Wormbs teknik- och vetenskapshistoriker vid KTH
Environmental Humanities Laboratory. "

" Lasse Swärd: Kontroversiellt med förbud mot bensin- och dieslbilar

DN MÅNDAG 14 JANUARI 2019

Sverige kan inte som ensamt EU-land förbjuda försäljning av nya bensin- och dieslbilar. Det är bara ett av problemen i transportsektorn i den föreslagna uppgörelsen mellan S, MP, L och C.

Förbud för att sälja nya bensin- och dieslbilar från år 2030, gradvis ökad bioinblandning, enklare regler för fordonsskatten bonus malus och utbyggd infrastruktur för laddning och tankning av gröna bränslen. Så vill de fyra partierna bakom uppgörelsen skynda på omställningen i transportsektorn, enligt två av de 73 punkterna i den gemensamma överenskommelsen.

Den mest kontroversiella punkten är förbud för att sälja nya bensin- och dieslbilar 2030. Elbilar pratas det mycket om, men försäljningen går fortfarande trögt. Andelen rena elbilar var endast två procent i fjol. Sverige kan inte som ensamt EU-land förbjuda försäljning av nya bilar. En utredning tillsätts under året med uppgift att se över vilka vägar Sverige kan gå efter godkännande från EU-kommissionen. Regeringen ska jobba för ett motsvarande förbud i hela EU. Flera andra länder har liknande planer på förbud. Men svårigheterna är betydande.

Ett problem är definitionen, vilka bilar som ska omfattas. Här står att det gäller ”bensin och dieslbilar”. Ska tolkningen göras strikt innebär det totalstopp för alla bilar med förbränningsmotorer eftersom de i grunden är gjorda för bensin eller diesel. Det gäller även gasbilar som är extra gynnade i bonus malus, den nya fordonsskatten som började

gälla 1 juli 2018. Gas- och etanolbilar är anpassade för respektive bränsle, men går också att tanka med bensin.

Hur ska en dieselbil bedömas som redan i dag kan tankas med 100 procent förnybart bränsle (HVO100)? Enligt Energimyndigheten minskar HVO100 utsläppen av klimatgaser med uppemot 90 procent. Förbud också där?

Hur ska laddhybrider definieras? Även de gynnas i bonus malus. De drivs av bensin (och enstaka modeller med diesel) när elen tar slut, och det gör den efter bara några få mil.

Ska också dessa bilar, som anses så viktiga i övergången, förbjudas? Positivt är punkten om att bygga ut infrastrukturen för laddning och för fossilfria drivmedel. Och att det kommer besked om hur skärpningarna i reduktionsplikten blir efter 2020, det är något som bränslebolagen och aktörer som vill investera i gröna drivmedel länge efterfrågat.

Det finns också en punkt om att förstärka och förenkla bonus malus. En översyn är välkommen. Nuvarande system innehåller flera svagheter. Det tar exempelvis ingen hänsyn till att dieslar kan tankas med 100 procent förnybart, medan gasbilar gynnas utan krav på hur de tankas. Inte heller för laddhybrider finns krav på i vilken omfattning de körs på el.

I dag får rena elbilar som har batteri eller bränsleceller och vätgas 60 000 kronor i fast bonus. Kanske beloppet höjs. Centern har tidigare föreslagit 100 000 kronor.

Lasse Swärd

lasse.sward@dn.se "

" Carl Johan von Seth: Fem trender som får Europas kolkraft att gå upp i rök

DN MÅNDAG 14 JANUARI 2019

I Europa finns 250 kolkraftverk – och alla 250 måste stänga om EU ska klara klimatmålen. Det kan ske snabbare än industrin tror.

Sedan Thomas Edison byggde världens första kolkraftverk i London har kolet lyst upp brittiska hem, försörjt sjukhusen med el och gett landets verkstadspressar kraft.

140 år senare är kolet på väg bort. Det sker snabbt, och utan sentimentalitet.

Sedan 2013 har produktionen av kolkraft minskat med 87 procent i Storbritannien. Vindkraften har fördubblats under samma period.

Biomassan har exploderat. Solcellerna ligger hack i häl.

Härom året noterades de första dagarna helt utan kolkraft i det brittiska elnätet sedan Edisons dagar. Och under 2018 stod den för ynka 5 procent av elproduktion.

Resten av Europa måste snart följa efter om EU ska klara klimatmålen. Tyskland förblir tungt kolberoende, liksom Polen och de flesta länder i Central- och Östeuropa. Totalt finns det 250 kolkraftverk inom EU. De behöver stängas. Flera starka trender kommer att hjälpa utvecklingen på traven.

1. Vind- och solkraften fortsätter att bli billigare. Den förnybara energin har länge fått generös hjälp av politiken. Men kostnaderna har också minskat i hög takt. Priset på nybyggd vindkraft i Storbritannien

pressats från långt över 100 pund per megawattimme, till omkring 60 pund.

Det tyska investeringsbolaget Kaiserwetter räknar nu med att kostnaderna för fossil och förnybar kraft i genomsnitt är jämförbara, globalt sett. Solen och vinden har inte övertag överallt. Men på allt fler platser är den förnybara energin lönsam även utan stöd.

2. Stigande priser på utsläppsrätter. Samtidigt som kostnaderna för solenergi rasar pågår ett prisrally på utsläppsrätter i EU. Efter en regeländring förra året steg priset med 230 procent. Analytiker räknar med att det kommer att stiga successivt från dagens nivå, på 25 euro per ton koldioxid, till uppemot 40 euro.

Om den förutsägelsen visar sig korrekt kommer det att slå hårt mot kolkraftens konkurrenskraft.

3. EU-stopp för kolsubventioner. Det blir allt svårare för europeiska regeringar att sponsra kolindustrin. Vid årsskiftet stängdes 26 kolgruvor i Spanien, efter ett nytt EU-direktiv som hindrar statligt stöd till olönsamma gruvor.

Fler sådana regler håller på att förhandlas när EU försöker reformera unionens energimarknad.

4. Skärpta krav på luftkvalitet. En genomgång från förra året visade att EU:s tio största kolbolag orsakade 7 600 dödsfall, 3 300 nya insjuknanden i kronisk bronkit och 137 000 dagar med astmasymtom bland barn – på ett enda år.

Att kolkraftens luftföroreningar orsakar sjukdom och död har varit känt länge. Men kunskapen ökar. Och trenden går mot strängare krav, som försämrar kolets konkurrenskraft.

5. Naturgas hjälper till i utfasningen. Gaskraftverk släpper ut nästan hälften som mycket koldioxid som kolkraften. Nya utvinningsmetoder och ökad handel med flytande naturgas har gjort det möjligt för länder att förlita sig på naturgasen under avvecklingen av kolet. Den trenden kommer att förstärkas i år, när stora exportprojekt sjösätts i USA. Det brittiska exemplet visar också gaskraften egentligen inte behöver öka under omställningen.

Carl Johan von Seth carljohan.vonseth@dn.se "

" Dragkampen om det smutsiga bruna guldet

DN MÅNDAG 14 JANUARI 2019

Dresden/Pödelwitz. Tysklands väg bort från det smutsiga brunkolet kantas av stridigheter. Mot klimatmålen står tiotusentals jobb – och en rädsla för att en snabb avveckling ska gynna högerpopulister. I månadsskiftet väljer världens främsta brunkolsproducent väg.

Dagen har knappt börjat gry när kravallutrustad polis stormar in i Hambacher-skogen i västra Tyskland en sensommardag 2018. Sedan flera år campar hundratals klimataktivister bland träden som en protest mot planerna på att avverka skogen för att ge plats åt en brunkolsgruva. Nu har de barrikaderat sig i sina trädkojor och utkämpar en våldsamt kamp mot myndigheterna. En bloggare dör när han faller ner från en trädkoja och ett hundratal aktivister och poliser får föras till sjukhus efter att ha skadats i sammandrabbningarna. Tyska medier liknar scenerna i skogen vid ett slags inbördeskrig. I skuggan av våldsamheterna hålls fredliga massdemonstrationer med motstridiga budskap. Medan 50 000 miljövänner samlas i utkanten av skogen för att protestera mot avverkningen, sluter tusentals gruvarbetare och fackanslutna upp i närliggande Aachen. Utrustade med hjälmar och visselpipor kämpar de för att brunkolsbrytningen ska fortsätta och de ska få behålla sina jobb.

Kampen om skogspartiet blir en symbol för striden mellan kolförespråkare och kolmotståndare som rasar i Tyskland. Förbundskansler Angela Merkels beslut under våren 2011 om att avveckla den tyska kärnkraften fram till 2022 hyllades av miljövänner

världen över och gav henne smeknamnet ”klimatkanslern”. Men Tysklands utsläpp av koldioxid har inte minskat i den takt som klimatmålen kräver och regeringen tvingades nyligen konstatera att landet inte kommer att klara sina klimatåtaganden.

Boven stavas framför allt brunkol.

Europas tungviktare är alltså världens största brunkolsproducent och gräver årligen omkring 180 miljoner ton brunt guld ur marken.

Brunkolet står (2017) för en fjärdedel av landets energiförsörjning och orsakar hälften av koldioxidutsläppen. Forskarna är överens om att lejonparten av brunkolet måste stanna i jorden och de smutsigaste kraftverken stänga om Tyskland ska leva upp till sina klimatmål.

Men vägen dit är krokig och särintressena många.

Omkring den 1 februari ska den så kallade kolkommissionen presentera ett slutdatum för när det bruna guldets ska fasas ut och hur kolregionerna ska kompenseras när tusentals arbetstillfällen försvinner. I kolkommissionen sitter allt från prominenta klimatforskare och miljöaktivister, till representanter för industrin, fackförbunden och delstaternas regeringschefer – personer med synnerligen motsträviga intressen.

Brunkolsförespråkarna brukar peka på fördelen med att naturresursen finns lokalt i Tyskland och kan nyttjas oavsett väder och geopolitiska förhållanden. Till skillnad från exempelvis rysk gas behöver kolet inte importeras från utlandet och grävskoporna kan arbeta även när solen gått i moln och vinden mojnar.

Men det främsta argumentet handlar om de cirka 70 000 arbetstillfällen som enligt branschen är kopplade till brunkolsindustrin. Brytningen sker framför allt i lantliga regioner med redan hög arbetslöshet, särskilt i östra Tyskland där gruvjobben ofta är de enda välbetalda jobben som finns kvar på orten.

Det är där skon klämmer.

Medan ”klimatkanslern” Angela Merkel och hennes regering lovar att göra allt för att snabba på energiomställningen och värna klimatmålen, kämpar lokala politiker från samma partier för brunkolets överlevnad. De är nämligen plågsamt medvetna om att en snabb nedläggning av kolkraften kan orsaka en väljarflykt till det högerextrema partiet Alternativ för Tyskland (AFD).

I Dresdens parlament, ett praktbyggde i funkisstil från tidigt 1930-tal, förbereder Jörg Urban höstens valrörelse i delstaten Sachsen i östra Tyskland. Fram till för några år sedan ledde 54-åringen i välsittande kostym miljörörelsen Den gröna ligan (Grünen Liga) som bland annat kämpar för att kolet ska stanna i marken. Men nu har han bytt fot och som ledare för AFD i Sachsen slåss han för att kolbrytningen ska fortsätta. ”Utan kolet slocknar ljuset” står det på broschyrerna som ligger på hans skrivbord.

– Men om man beslutar att avveckla kolet snabbt så vore det också en present till oss, säger han.

AFD samlar allra flest väljare i kolregionerna och ser ut att ha god chans att bli största parti i Sachsen i valet i höst.

Från kolkommissionens sida är löftet att kolregionerna ska

kompenseras generöst. Dit hör satsningar på nya forskningsanläggningar och infrastruktur, bland annat en utbyggnad av it- och mobiltelefonnätet och en ny snabbtågslinje mellan Berlin och staden Görlitz som gränsar till Polen.

Men inget kan kompensera de välbetalda arbetsplatserna i gruvorna, anser Jörg Urban.

– Det kan inte ersätta riktiga jobb i en industri som på många orter är den enda industrin som finns kvar, och som skänker arbetarna stolthet och framtidshopp, säger han.

Vad anser du om att Tyskland inte kommer att uppfylla sina klimatåtaganden?

– Det är orimligt att Tyskland ska rädda hela världens klimat.

Brunkolet är dessutom en av få naturresurser som vi har i vårt land.

Det måste vi värna, säger han.

På håll ser byn med kyrkan mitt i centrum ut att vara hämtad från ett pittoreskt vykort. Men när besökaren närmar sig Pödelwitz på de slingriga vägarna kantade av alléer framträder ingen idyll. Husen och de små gårdarna är övergivna och vid entréerna sitter skyltar med ett budskap som inte går att ta miste på: tillträde förbjudet.

Husen har köpts upp av kolbolaget Mibrag som väntar på klartecken att få jämna byn vid marken för att utvidga den närliggande kolgruvan. De öde husen övervakas dygnet runt av ett vaktbolag som bland annat ska förhindra att de ockuperas av klimataktivister och i bygden råder en spöklik stämning.

Men i lantbrukaren Jens Hausners familjegård brinner spisen och streussel-kakor och färskbryggt kaffe serveras. Han och frun är två av byns 26 kvarvarande invånare som ännu inte gett upp hoppet. Den lilla gården i korsvirkesstil har funnits i familjens ägo i 300 år och de kämpar för att inte bli tvångsförflyttade.

– Det är en livsuppgift att rädda den här byn så att kommande generationer kan leva här, säger han.

För några år sedan röstade en majoritet av byninvånarna ja till att lämna sina hus i utbyte mot en saftig ekonomisk kompensation. Paret Hausner tackade nej.

Några hundra meter längre bort öppnar sig dagbrottet likt en brun krater som sträcker sig så långt ögat kan nå. Ett dovt brummande hörs från de jättelika grävskoporna som metodiskt bearbetar marken. I bakgrunden pumpar kraftverket ut vit rök från skorstenarna.

– Tyskland är världsmästare i brunkol samtidigt som man lanserar sig som en innovativ industrination. Det går inte ihop, säger han.

Det är heller ingen enkel ekvation.

I de här delarna av forna Östtyskland bär många invånare på skräckfyllda minnen från det ekonomiska sammanbrottet i början av 1990-talet. Efter återföreningen följde massarbetslöshet och en hastig avbefolkning i de här delarna av Tyskland. Kolförespråkarna befarar att historien ska upprepa sig om tusentals ytterligare jobb försvinner i ett slag.

Fast Jens Hausner tycker att tonläget är onödigt upptrissat. Många av kolarbetarna kommer ändå att pensioneras inom de kommande åren och när de förnyelsebara energikällorna blir effektivare kommer behovet av kolet att minska, resonerar han.

– Kolförespråkarna sprider ett skräckscenario för att skrämmas.

Lina Lund

lina.lund@dn.se "

"Fakta. Brunkolsbrytningen

Tyskland är världens största brunkolsproducent och stod 2017 för en knapp femtedel av världsproduktionen. På andra plats kommer Kina med knappt 14 procent.

Tyskland har åtagit sig att minska utsläppen av växthusgaser med 40 procent från 1990 års nivå fram till år 2020. Detta kommer landet inte att uppnå, konstaterade regeringen nyligen. EU som helhet väntas dock nå målen.

De främsta kolreviren finns i det som kallas för det Rhenska reviret i västra Tyskland, liksom i Lausitz och mellanreviret i östra Tyskland. Omkring 20 000 människor är direkt sysselsatta i brunkolsindustrin, medan branschen räknar med att ytterligare 50 000 personer jobbar i näringar som är direkt beroende av kolet. I höst hålls delstatsval i kolregionerna Brandenburg och Sachsen.

Hittills har omkring 300 byar runt om i Tyskland rivits när brunkolsgruvorna utvidgats och omkring 100 000 människor har fått lämna sina hem.

I slutet av förra året lades Tysklands allra sista stenkolsgruva ner till följd av bristande konkurrens. "

"Nicholas Wennö: Klimatkrisdramat

"Game of thrones" borde vara obligatorisk

DN TISDAG 15 JANUARI 2019

Spring is coming...

Ursäkta den trötta parafrasen, men för många kulminerar tv-våren den 15 april när åttonde och sista säsongen av "Game of thrones" har premiär på HBO Nordic. Tv-historiens populäraste fantasyserie har inte bara fungerat som ett slags bruksanvisning för hur man bedriver politiskt maktspel. Den har också blivit en sliten metafor för verklighetens politiska intrigspel – från Rosenbad till Vita huset. Dessutom gravt missbrukad. Nyligen använde Trump seriens paradslogan "Winter is coming" för att markera mot Iran med parafrasen "Sanctions are coming", vilket följdes upp av Instagraminlägget "THE WALL IS COMING" för att sälja in sin omstridda mur på gränsen mot Mexiko.

Ironiskt nog har den amerikanska presidenten antingen inte sett serien eller inte fattat ett dyft. Vid det här laget är det uppenbart även för de allra minsta att "Winter is coming" är en apokalyptisk varningsfras för att världen kan gå under på grund av klimatförändringar som hotar att förgöra allt mänskligt liv.

George R R Martin, som ligger bakom seriens litterära förlaga, har öppet bekräftat att serien kan ses som en parabel för klimatkrisen. Det underliggande budskapet är att politikerna borde höja sig över det partipolitiska käbblet för att göra gemensam sak och mota katastrofen i grind: "Klimatförändringarna borde vara högsta prioritet för alla

politiker som har förmågan att se bortom nästa val. Dessvärre finns det bara en handfull sådana politiker”, menar Martin.

Även om Trump har mindre viktiga saker för sig, så kan man ju alltid hoppas att samtliga svenska riksdagspolitiker bänkar sig framför platt-tv:n den 15 april. Allra helst arrangera en obligatorisk visning i riksdagens plenisal.

Nicholas Wennö

nicholas.wenno@dn.se "

" Isen smälter snabbare än väntat

DN ONSDAG 16 JANUARI 2019

Isen på Antarktis smälter snabbare än vad som tidigare uppskattats. Det innebär att havsnivåerna kan komma att höjas mer än modellerna tidigare har visat, enligt en ny forskarrapport.

Antarktis släpper nu sex gånger så mycket is till havet varje år än för fyrtio år sedan, en mängd som är den största som hittills har uppmätts. Sedan 1979 har den smältande isen på Antarktis orsakat en höjning av havsnivån med 14 millimeter. Längre har det ansetts att västra Antarktis står för den allra största delen medan förändringarna var små på östra Antarktis.

Men enligt en ny studie har östra Antarktis stått för mer än 30 procent av höjningen. Studien som har publicerats i den vetenskapliga tidskriften Proceedings of the National Academy of Sciences, PNAS, har kommit fram till resultatet genom att studera satellitbilder sedan 1979 och kombinerat det med klimatmodellering.

– Förändringen i Antarktis är inte avgränsad till bara några områden. Den verkar vara mer omfattande än vi har trott. För mig verkar det finnas anledning till oro, säger Eric Rignot, forskare från University of California och Nasa som har lett studien, till tidningen Washington Post.

På västra Antarktis ligger berggrunden som isen vilar på långt under havsytan. Varmt vatten tränger in underifrån och gör att isen lättar från underlaget och blir ett flytande block som riskerar att brytas av. På östra Antarktis ligger berggrunden ovanför havsytan och isen har inte ansetts vara hotad av varmt vatten underifrån.

– Uppgifterna är otroligt oroande som jag ser det. Det är på östsidan den stora potentiella havshöjningen finns. Om all inlandsis på

Antarktis smälter skulle det innebära en havsnivåhöjning på totalt 58 meter. Så mycket som 54 meter skulle orsakas av den is som smälter på östra Antarktis, säger Ola Kalén, oceanograf på SMHI som har forskat på Antarktis.

Förra året konstaterade en grupp på 80 forskare att issmältningen i Antarktis hade trefaldigats på ett decennium och nu uppgick till 219 miljarder ton årligen.

– Ju mer vi studerar Antarktis, desto mer inser vi att det är ett känsligt system. När glaciärernas balans har destabiliserats finns det ingen röd knapp att trycka på för att stoppa utvecklingen, säger Eric Rignot.

Jannike Kihlberg

jannike.kihlberg@dn.se "

"Tragiskt att barn inte längre kan lita på oss vuxna

DNFREDAG 18 JANUARI 2019

Klimat. När barn och ungdomar engagerar sig för miljön ses det ibland som gulligt, betraktas med ett lätt roat småleende, eller så uppmanas de att först ägna sig åt skolan. Men det är inte gulligt alls, det är tragiskt, för det visar att de inte längre kan lita på oss vuxna.

Förra veckan grundade min son, 9 år, och två klasskompisar "rädda-jorden-klubben". Hela helgen ritade och skrev de plakat och flygblad som de nu ska sätta upp och dela ut i brevlådor. De ska även skriva en "rädda-jorden-låt" och göra en hemsida där de ska ge tips till oss vuxna vad vi behöver göra för att rädda världen.

Jättegulligt, eller? Nej! Det här är inte gulligt på något sätt, de gör inte det här för att de inte har något annat att göra en helg i januari. De gör det för att de är rädda. De gör det för att de ser att vi vuxna bara fortsätter livet som om det inte fanns en klimatförändring, som om det inte fanns några barn som vill växa upp och ha ett hyfsat liv. Våra barn och ungdomar har tappat tilliten till oss vuxna. Och det är tragiskt, inte gulligt!

Det är tragiskt att det krävs sextonåriga modiga Greta Thunberg som försöker få oss att äntligen göra något och inte sätta den egna bekvämligheten framför alla barnens framtid. Tragiskt att det krävs att min nioårige son och hans kompis måste ge oss vuxna tips på vad vi ska göra.

Får man barn, tar man samtidigt på sig ett ansvar för deras framtid! Och nu, när klimatförändringen redan är här och accelererar snabbare

än väntat, innebär det här ett ansvar att ställa om sina egna nöjen, sin bekvämlighet, sitt liv.
Är det inte dags att återerövra barnens och ungdomarnas tillit? Är det inte dags att ta barnen på allvar i stället för att lämpa över räddningen av jorden på dem? Är det inte dags att faktiskt agera vuxet?

Wiltrud Daniels, Kvissleby "

Sex av tio Volvobilar är dieseldrivna

Volvos bästsäljande bilar i 90-serien har en mycket hög andel diesel: 76 procent. Fem modeller på tio i topp går enbart att få med bensen- eller dieseldrift. Endast en modell finns med eldrift.

Källa: Bil Sweden Foto: Lasse Sward, Volvo, Nissan, Fiat

Fakta. Varannan modell saknar el/hybrid som alternativ

Modell	Bensin	Diesel	Laddhybrid	Gas	El	Totalt	Andel diesel
1) Volvo S/V90	4 419	18 508	956	463	0	24 346	76%
2) VW Golf	12 518	1 749	464	1 758 *	606	17 095	10%
3) Volvo S/V60	4 088	11 004	1 241	79	0	16 412	67%
4) VW Passat	3 191	6 485	3 974	0	0	13 650	48%
5) Volvo XC60	3 755	7 203	2 335	0	0	13 293	54%
6) VW Tiguan	4 776	5 045	0	0	0	9 821	51%
7) Volvo V40	4 213	2 938	0	0	0	7 151	41%
8) Nissan Qashqai	4 520	1 824	0	0	0	6 344	29%
9) Volvo XC40	2 703	3 472	0	0	0	6 175	56%
10) Fiat Ducato	9	5 929	0	0	0	5 938	100%
Totalt	44 183	64 157	8 970	2 309	606	120 225	53 %

* Även etanol-Golf ingår i siffran för gas.

"Varannan bil på topplistan går inte att få med el eller gas"

DN LÖRDAG 19 JANUARI 2019

Varannan bil på tio-i-topp saknar elektriska alternativ. Andelen dieslar är högre än för nybilsmarknaden som helhet. Endast en -modell finns som elbil. Det pratas mycket om elbilar och laddhybrider och vikten av att transportsektorn ställer om till eldrift.

Laddbara bilar ökade med 46 procent i fjol jämfört med 2017. Elbilar steg med hela 68 procent. Det låter mycket, särskilt när det skedde på en totalmarknad som backade.

Men det rör sig fortfarande om uppgångar från låga nivåer. Elbilarna svarade för endast två procent och de laddbara för sex procent av alla nya bilar.

Som jämförelse sålde Volkswagen fler exemplar av enbart suven Tiguan – än alla elbilar tillsammans!

I den här genomgången har vi koncentrerat oss på de tio bästsäljande modellerna 2018. De svarar för hela 34 procent av alla bilar som såldes.

Medellivslängden på en bil är cirka 17 år. Men storsäljare från Volvo och Volkswagen verkar leva betydligt längre. Av alla V70 och VW Golf som såldes 2002 – för 17 år sedan – finns 80 procent kvar i trafik, visar en körning vi beställt från Transportstyrelsen.

Överfört till dagens modeller betyder det att 32 000 av 40 000 sålda Volvo S/V90 och VW Golf i fjol med enbart bensin eller diesel kommer att rulla på vägarna – år 2036!

Redan år 2030 ska utsläppen från transportsektorn ha sänkts med 70 procent jämfört med 2010. Det har riksdagen beslutat. Det är mot den målbilden och bakgrunden sammanställningen härintill ska ses.

Vad ska dessa bilar tankas med? Hur ska elbilarna lyfta?

– Jag tror vi får en ketchupeffekt för elbilar och laddhybrider inom bara ett par år. Därefter blir det en enormt snabb utväxling, säger Svante Axelsson, nationell samordnare för Fossilfritt Sverige.

– Men vi kommer att ha en stor mängd bilar med förbränningsmotor på vägarna 2030, säger han.

– Därför är det enormt viktigt att man kan tanka det helt förnybara bränslet HVO100 i alla dieslar. Det är anmärkningsvärt att så få tillverkare hittills godkänt bränslet, säger han.

Fem av modellerna i listan saknar helt elektriska alternativ. De erbjuds endast med diesel eller bensin.

Totalt svarade dieslarna för 38 procent av alla bilar i fjol och bensin för 47 procent. Året före rådde omvänt förhållande.

Även på tio-i-topp backade dieslarna.

Ur klimatsynpunkt är det illa eftersom bensinversionerna i regel inte är lika energieffektiva. Dessutom innehåller dieselbränslet 21 procent förnybart medan bensinen är förnybart till knappt sex procent (2018).

– Dieselmotorn är effektivare och därför jättebra ur klimatsynpunkt.

Men vi behöver inte bara mer biodiesel, alla alternativ behövs.

Reduktionsplikten tvingar fram ökade mängder. Vi behöver etanol, metanol, biogas och även vätgas för den typen av elbilar, säger Svante Axelsson.

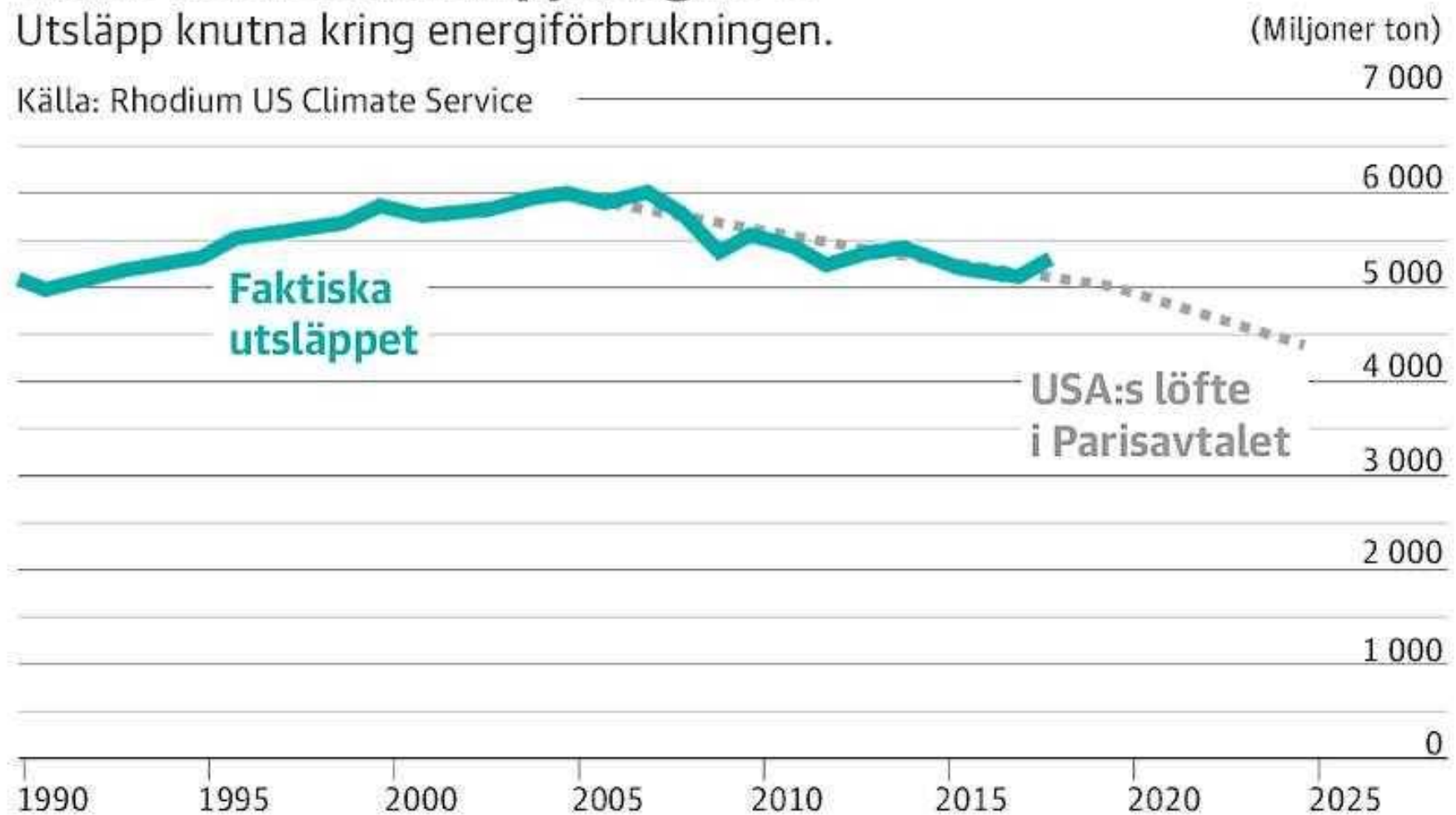
Lasse Swärd

lasse.sward@dn.se "

USA:s koldioxidutsläpp steg 2018

Utsläpp knutna kring energiförbrukningen.

Källa: Rhodium US Climate Service

" Upprop i USA – ekonomer från både höger och vänster kräver klimatskatt

DN FREDAG 18 JANUARI 2019

Omedelbara åtgärder på nationell nivå krävs för att möta klimathotet. Det skriver 27 ekonomipristagare, alla före detta Fed-chefer och nästan samtliga tidigare ekonomiska rådgivare åt republikanska och demokratiska presidenter i USA.

Den förra centralbankschefen Janet Yellen hoppas i ett uttalande att det nya uppropet blir "en vändpunkt i amerikansk klimatpolitik".

Hon har tillsammans med en lång rad ekonomipristagare och stora delar av den ekonomisk-politiska gräddan i USA undertecknat ett brev som publiceras i tidningen Wall Street Journal.

Bland planens initiativtagare finns tidigare finans- och utrikesministrar i såväl demokratiska som republikanska regeringar. I gruppen hittas även en lång rad ekonomiska chefsrådgivare åt tidigare presidenter, från George HW Bush till Barack Obama. Alla fyra nu levande före detta Fed-chefer har står bakom uttalandet.

– Det är en väldigt imponerande samling personer som skrivit på. Men så finns också en fullständig enighet bland ekonomiforskare att det är en utsläppsskatt som behövs, säger John Hassler, professor i nationalekonomi vid Stockholms universitet.

Bakom utspelet står institutet Climate Leadership Council, som förespråkar en nationell skatt på koldioxid som successivt höjs för att nå utsläppsmålen. I planen ingår även styrmedel för exporten och importen. Det kallas "border carbon adjustments". Pengarna som skatten genererar är tänkta att betalas tillbaka till den amerikanska befolkningen i lika delar. En koldioxidskatt som motsvarar 40 dollar

per ton kan ge en tvåbarnsfamilj 2 000 dollar (18 000 kronor) i årlig återbäring, enligt beräkningarna.

– Att införa en koldioxidskatt i USA som går till Washington, det är helt omöjligt. Men går pengarna tillbaka till hushållen är det kanske genomförbart, säger John Hassler.

Kanada inför i år ett liknande system. Inkomsterna från en federal klimatskatt återförs till delstaterna, som förfogar fritt över pengarna.

John Hassler tror att det kan vara rätt metod för fler länder. Han nämner Frankrike som ett exempel, där en höjning av dieselskatten har väckt våldsamma protester.

– Att varje land diskuterar hur man kan införa klimatskatter som uppfattas som aptitliga är jätteviktigt. Det gäller kanske att helt enkelt muta medborgarna.

För Sveriges del är modellen inte nödvändigtvis lika attraktiv.

– Sverige har inte samma politiska problem. Här har vi världens högsta koldioxidskatt fast den går till finansministern, säger Hassler.

Climate Leadership Council har fått stöd av stora företag, inklusive oljebolagen BP och Shell. Världens största privata oljebolag Exxon Mobil har nyligen vikt 1 miljon dollar åt lobbying till förmån för förslagen.

John Hassler säger att han vanligtvis är lite skeptisk till sådana initiativ.

– Det verkar ofta handla om pr och om att få pengar till utvecklingsprojekt. Men det här är något annat, och det är väldigt intressant.

I Vita huset rullar planerna samtidigt vidare på att avveckla olika klimatregleringar, bland annat bränsleförbrukningskrav på nya bilar. President Trump och hans ministrar har avfärdat kritiken och hänvisat till de senaste årens nedgång i USA:s växthusutsläpp.

2018 ökade dock USA:s koldioxidutsläpp, enligt preliminära beräkningar från företaget Rhodium Group.

Carl Johan von Seth carljohan.vonseth@dn.se "

"Lasse Swärd: Klimatmålen 2030 känns alltmer avlägsna

DN LÖRDAG 19 JANUARI 2019

Den är snabb, tyst, ren och luktfri. Och kvickare ur startblocken än någon annan bil.

En annons för Tesla? Nej, för Detroit Electric, ett av många företag som i början av förra seklet såg eldrift som framtiden i USA. Räckvidd och laddtid var viktiga faktorer redan då. Detroit Electric och konkurrenten Baker Electric erbjöd elbilar med mer avancerade batterier av typen Nife, nickel-järn, som alternativ till de traditionella blybatterierna.

Nife hade utvecklats av uppfinnaren och affärsmannen Thomas Edison som själv körde en Detroit Electric.

Nife gav bilarna bättre prestanda. Laddtiden kortades och räckvidden ökade. Detroit Electric lovade i annonser att bilen skulle klara upp till 80 miles (13 mil) på en laddning.

Det hjälpte inte. Elbilarna konkurrerades ut av billig olja och massproducerade bensinbilar.

Nu skriver vi januari 2019. Dagens elbilar har batterier av typen litiumjon och klarar 20–30 mil, en del uppemot 50 mil på en laddning.

De beskrivs som snabba, tysta, rena och luktfria, precis som sina föregångare.

Men de säljer inte.

Elbilarna svarar för endast ett par procent av alla nya bilar, nu precis som då.

Än värre är det på tio i topp. Där finns endast en modell med eldrift, e-Golf. Den svarade i fjol för 0,5 procent av den totala försäljningen i gruppen.

Om elva år skriver vi 2030. Då ska utsläppen från transporter vara 70 procent lägre än 2010. Hur ska vi nå dit? En titt i backspegeln ger rysningar.

De genomsnittliga utsläppen från nya bilar minskade varje år från 2003 till 2016. Sedan planade det ut. 2017 låg kvar på 2016 års nivå, 123 gram/kilometer.

För att nå klimatmålen måste utsläppen ned till 95 gram/km redan år 2021 och därefter minska med minst 25 procent till år 2025.

Hur ska det gå till när vi redan har brist på hållbara bioråvaror, när vi köper så få elbilar, när bästsäljarna utgörs av stora bilar och där vi börjat välja bort diesel till förmån för bensin?

Lasse Swärd

lasse.sward@dn.se "

Fakta. Bensin tar över

● År 2017 hade dieslar en andel på 49 procent och bensinbilar 39 procent. I fjol blev det tvärtom: dieslar 38 procent bensin 47 procent.

" Forskare: Färre dieslar ger kraftigt ökade utsläpp

DN LÖRDAG 19 JANUARI 2019

Omsvängningen från diesel till bensin kan få mycket negativa effekter på utsläppen av koldioxid på sikt. Varningen kommer från Maria Börjesson, professor på VTI.

– Utsläppen kan öka med 20 procent till 2035 eller ännu mer om trenden inte vänder, varnar hon.

Maria Börjesson är transportforskare på VTI, Statens väg- och transportforskningsinstitut. Vi bad henne titta närmare på summeringen av nybilsförsäljningen 2018 (se föregående uppslag) och ställa utvecklingen i relation till riksdagens klimatmål om en sänkning av utsläppen från inrikes transporter med 70 procent till år 2030 jämfört med 2010.

Hur ska vi nå målen med den fordonsmix i nyförsäljningen vi nu har med så extremt låg andel rena elbilar, endast två procent?

– Jag vet faktiskt inte. Man skulle ju önskat att de som beslutat om målet hade haft någon plan för hur de ska uppnås.
– Många sätter sitt hopp till den reduktionsplikt som just införts, som innebär att biodrivmedel ska lågiblandas i diesel och bensin: 21 procent för diesel och 4,2 procent för bensin.
– Men problemen är det knappa utbudet av biodrivmedel; branschen bedömer att vi måste importera mer än hälften av allt HVO som produceras inom EU. Dessutom är en rätt stor del av detta baserat på palmolja vilket bidrar till avskogning i andra delar av världen.

– Ett problem med målet i sig är att de bara tar hänsyn till utsläpp av koldioxid inom Sveriges gränser. Om det minskar utsläppen globalt verkar vara irrelevant. Men, för att återgå till frågan, med nuvarande politik är vi inte på väg mot att nå målet.

Vad händer med utsläppen när andelen dieslar fortsätter att minska och i huvudsak ersätts av bensindrivna motsvarigheter med lägre verkningsgrad? Lägg till att den förnybara andelen i diesel var 21 procent (2017) mot endast 5,6 procent i bensin.

– Precis, andelen bensin i nyförsäljning ökade förra året, och andelen diesel föll, sannolikt beroende på lagstiftningen om miljözoner för lätta fordon som gjorde att dieslbilar framstår i dålig dager. Den osäkerhet om vad som gäller om miljözonerna framåt spår sannolikt på effekten.

– Håller detta i sig kan det få mycket stora negativa konsekvenser för koldioxidutsläppen efter 2030, eftersom fordonen är i drift så länge och eftersom de högre utsläppen från bensinbilarna i fordonsflottan ackumuleras och växer över tid.

– Även om trenden svänger tillbaka efter 2022 kan ökningen av andelen bensinbilar i nybilsförsäljningen vi ser nu öka koldioxidutsläppen med omkring 20 procent till 2035. I värsta fall, om trenden med ökande andel bensinbilar inte svänger tillbaka, kan det bli ännu större effekter på CO₂-utsläppen.

– Tar man hänsyn till att andelen biodrivmedel är högre i dieslbilar än i bensinbilar kan effekten vara ännu större, beroende på hur reduktionsplikt spelar ut framöver.

Så en stor del av förklaringen till skiftet är att bilköparna skrämts av debatten om hotande förbud för dieslar i Stockholm och på andra håll?

– Jo. Det är med all sannolikhet lagstiftningen om miljözoner för lätta fordon våren 2018. Så utvecklingen framåt för bensinbilar kanske kan påverkas av utformningen av miljözoner i Stockholm.

– Viktigt är att påpeka att personbilarnas bidrag till hälsofarliga utsläpp i centrala Stockholm är liten, och ändå övergående eftersom nya dieslbilar är så mycket renare än gamla. Däremot ger ett förbud för tung trafik med Euroklass V och sämre från 2021 stor effekt på hälsofarliga utsläpp så länge man kan säkerställa att det efterlevs, säger hon.

Batteridrivna elbilar ger inga lokala utsläpp eftersom de saknar avgasrör. Men de indirekta utsläppen som uppstår vid tillverkning av battericellerna kan vara betydande. En sammanställning av olika studier som gjordes av Svenska Miljöinstitutet IVL 2017 visade att tillverkningen av litiumjon-batterier för lätta elfordon släppte i genomsnitt ut mellan 150 och 200 kilo koldioxidekvivalenter per producerad kilowattimme batteri.

Riskerar en forcerad övergång till batteridrivna elbilar att i praktiken ge ökade utsläpp under flera år om man tar hänsyn till de betydande indirekta utsläppen vid framställningen av battericeller?

– Ja, det gör det nog. En nyckelfråga är det här med återvinning av batterier, och resurseffektivitet. Ett problem i sammanhanget är att bilarna trendmässigt blir större.

– För att minska behovet av större batterier behöver vi utforma styrmedel som ökar incitamenten för energieffektiva fordon snarare än fordon med låga koldioxidutsläpp som vi har i dag.

– Även elbilar bör ha incitament att vara energieffektiva (inte större och större). Det kan minska klimat- och miljöbelastningen av batterierna, säger Maria Börjesson.

Lasse Swärd. lasse.sward@dn.se "

" Forskare jagar framtidens superbatteri

DN SÖNDAG 20 JANUARI 2019

Elbilar som kan köras längre. Stabil, fossilfri elförsörjning. Medicinska pytterobotar som opereras in i kroppen. En rad möjliga teknikgenombrott står och faller med att batterierna blir bättre. Forskare och teknikföretag jagar den perfekta kemin, och om några år kan en ny batterityp vara verklighet.

Den som för några år sedan klev på ett flygplan möttes av ett ovanligt utrop i högtalarna: Flyger man med en viss typ av mobil från Samsung riskerar man att orsaka en katastrof. Batteriet hade en tendens att explodera.

Samsung hade återkallat miljontals mobiler och accepterat förluster på flera miljarder dollar på grund av det farliga batteriet. Däremot är det svårt att uppskatta priset för varumärkesskadan det innebär att utmålas som en säkerhetsrisk vid varje flygstart.

Skandalen sätter fingret på hur illa det kan gå när moderna batterier pressas till max. Kraven på moderna batterier är enorma: De ska dels vara kraftfulla. Dels ska de vara kompakta, så mer energi kan packas i mindre paket. Men de ska också vara säkra. Nu börjar man nå gränsen för vad den dominerande batteritekniken, litiumjonbatterier som används i allt från mobiltelefoner till elbilar, klarar av.

– Förmodligen kommer man slå i taket. Man har finslipat tekniken länge. På kort sikt kan man nog få ut 20–30 procent ytterligare, på längre sikt kanske en fördubbling. Men den här typen av batterier går inte att utveckla särskilt mycket mer än så, säger Daniel Brandell, professor i materialkemi vid Uppsala universitet och en av landets främsta batteriforskare.

Det har fått både teknikbolag, inte minst elbilstillverkare, och akademiska forskare att söka efter nya typer av batterier. Flera inriktningar finns på bordet, men den som får mest resurser och tycks ligga närmast att bli verklighet är så kallade fastfasbatterier. Skillnaden mot dagens batterier kan tyckas liten, men skulle göra stor skillnad. Förändringen ligger i ett materialbyte. Vanliga litiumjonbatterier innehåller en elektrolyt i flytande form. Elektrolyten kan beskrivas som batteriets transportsträcka för joner, som går åt ena hållet vid uppladdning och åt andra när batteriet används och laddas ur. Flytande elektrolyt har hög ledningsförmåga och fungerar på många sätt väl, men är också anledningen till batteriets svagheter – inte minst att den riskerar att överhettas och antändas, som i Samsungs mobiler. Tanken är att ersätta den flytande elektrolyten med ett fast material, och på så vis bli av med brandrisken. Det skulle också öppna för högre kapacitet.

– Det handlar inte om tio gånger bättre, snarare kanske 50 procent. Men det kan ske redan inom några år, säger Daniel Brandell. Och fastfasbatterier är helt klart inom räckhåll. Flera batteritillverkare har långt gångna planer på att få i gång tillverkning. Hajpen var som störst för något år sedan, då man lätt kunde få intrycket att de nya batterierna skulle dyka upp när som helst. I dag är prognosen mer försiktig, men det behöver inte dröja mer än ett par år innan de börjar användas i elbilar.

Det finns andra sätt att bygga batterier, med olika för- och nackdelar. Som att byta litium till det mer lättillgängliga natrium. Det kan göra batterierna billigare, men väntas inte medföra någon drastisk kapacitetsförändring. Litiumsvavelbatterier är också lovande, med möjlighet till många gånger mer energi lagrad per kilo batteri. Det finns dock problem – det är svårt att ge batterierna bra livslängd, de tenderar att ladda ur sig själva och kräver stor volym även om vikten hålls nere.

– De har ändå en förhållandevis ljus framtid i vissa nischer, som stora lastfordon, säger Daniel Brandell.

Sannolikt kommer olika tekniker vidareutvecklas och ta över från dagens batterier inom de områden där de passar bäst, medan de i dag så vanliga litiumjonbatterierna kommer fortsätta användas under lång tid framöver.

Det riktiga superbatteriet ligger längre bort i tiden, om det någonsin blir verklighet. Men det finns en teoretisk idé om hur det skulle kunna byggas. Nyckeln är, kanske något överraskande, vanlig luft. Eller rättare sagt att den kemiska reaktionen som litium genomgår sker med syret i luften, vilket är skälet till att de kallas litiumluftbatterier.

Om – och det är ett stort om – det lyckas skulle man kunna lagra fem eller kanske tio gånger mer energi per kilo än med dagens batterier. Med andra ord skulle batteriet i ett fordon kunna vara en tiondel så stort som dagens, eller ha en körsträcka som är tio gånger längre än dagens. Mängden energi per kilo blir också extremt viktigt i de försök som nu görs med elektriskt flyg. I dag begränsas sträckan och planens storlek kraftigt av batteriernas vikt. För att bli aktuellt för något mer än korta flygningar med små, lätta plan skulle en revolution i inom batteriteknik krävas.

– Litiumluft skulle kunna vara det stora tekniksprånget. Men i dag är det science fiction, minst 20 år bort. Ingen vet riktigt hur det skulle se ut, säger Daniel Brandell.

Problemet med att använda litium och luft är på sätt och vis samma som skulle göra det så kraftfullt. Den kemiska reaktionen är helt enkelt så komplex och kan inte vändas – vilket oavsett material alltid är vad som sker när ett batteri laddas upp och sedan laddas ur.

Men kraftfullare batterier är inte den enda vägen. En annan viktig utveckling är att få batterierna att ladda snabbare. Kanske kan man acceptera att en elbil har kortare räckvidd om den går att ladda på

några få minuter. Eller att mobilens batteri inte räcker hela dagen om en kort stund i laddaren räcker för att det ska bli fullt igen.

– Det kan vara intressant exempelvis för eldrivna bussar som laddas en kort tid vid varje stopp, med mindre batterier som laddas oftare, säger Rakel Wreland Lindström, lektor i tillämpad elektrokemi vid Kungliga tekniska högskolan.

Flera tillverkare försöker utveckla snabbbladdande batterier. I marknadsföringen kan man höra om elbilar som ska bli fulladdade på några minuter. Man ska ta sådana löften med en rejäl nypa salt innan riktiga batterier finns byggda. Men med hjälp av nanoteknik kan man skapa material som gör att laddning till en viss nivå går mycket snabbt, även om också de kräver mer tid för full laddning.

Snabbbladdning av stora batterier ställer dock, betonar Rakel Wreland Lindström, även höga krav på elnätet som måste leverera väldigt mycket på kort tid.

Det revolutionerande superbatteriet kan vara långt borta och de kommande årens utveckling kommer sannolikt präglas av stegvis förbättring snarare än någon helt ny teknik som ställer allt på ända. Men det finns gott om områden som kan dra nytta av förbättringarna. Daniel Brandell på Uppsala universitet nämner medicinteknik som ett område. Små enheter som opereras in i kroppen för att göra mätningar eller dosera läkemedel. Eller robotar, små som piller.

– Det viktigaste vi behöver batterier till är lätta och medeltunga fordon. Ser man till Sverige så är det i transportsektorn fossila bränslen används mest. Men medicintekniken är något många inte tänker på. Vi skulle kunna bygga robotar som man sväljer och som körs runt inne i kroppen. Men de behöver elförsörjningen.

Linus Larsson
linus.larsson@dn.se "

"Fakta. Behövs i elnäten

Batterier behövs inte bara i elektronikprylar och elbilar, de spelar också en viktig roll i elnät.

Solenergi och vind är två exempel på källor som inte klarar att ge kontinuerlig strömförsörjning. Solceller fungerar inte på natten och vindkraftverk fungerar inte när vinden är för svag.

Därför behövs batterier som kan lagra energi och fördela den jämnt. "

**På grund av utrymmesbrist avslutas här med artiklar
22 januari 2019.**

Artiklar 22 dec 2018 -22 jan 2019 med anknytning till regeringsbildningen i Sverige.

Sid 750-8ll: Kommentarer om levnadsförhållanden,
skatter m m.

Här placeras artiklar om politiker och några artiklar om
några problem som kan ha betydelse för regeringsbild-
ningen.

Artiklar om regeringsbildningen m m för tiden 1 novem-
ber - 21 december 2018 finns på sidorna 301-749 i

Sven Winnell 21 december 2018:

**Samhällsplaneringens problem. Hur ska man kunna
förbättra världen: Innehåll i en stor sammanfattning 16
maj 2018 och artiklar från och med 1 november 2018 om
klimatet och regeringsbildningen.**

<http://winnell.com/omr36-39zzzzv.pdf>

Sid 301-703: tidningsartiklar

Sid 704-749: Riksdagens snabbprotokoll 2018/19:27

Onsdagen den 12 december 2018 kl 09-00-12.55 och
16.00-16.15 med protokoll till debatt om moderaternas
budgetmotion

”En höst som ingen annan i svensk politik”

DN TORSDAG 17 JANUARI 2019

Det har varit en höst som ingen annan i svensk politik. Det säger talmannen Andreas Norlén när han nu nominerar Stefan Löfven till statsminister. – Jag kunde inte tro att det skulle bli så här svårt och så här utdraget, säger Norlén.

Den 24 september förra året valdes Andreas Norlén till talman. Redan då insåg han att Sverige stod inför en tuff och komplicerad regeringsbildning, berättar talmannen vid en presskonferens i riksdagen på onsdagen.

Andreas Norlén säger också att han under hösten har velat arbeta metodiskt, ge tid åt processen och velat vara transparent och tydlig. – De åtgärder jag har vidtagit ska kunna utgöra praxis för framtida talmän, säger Norlén och menar att han har använt metoder som aldrig använts tidigare.

Norlén sammanfattar hösten i siffror genom att rada upp vad som skett: en obligatorisk statsministeromröstning, två provningar i kammaren av talmannens statsministerkandidater, tre sonderingsuppdrag, fyra gruppvisa samtal, sex möten med kungen, sju talmansrundor, 17 diskussioner med de vice talmännen och ännu fler pressträffar.

– Det här har varit en höst som ingen annan i svensk politik, säger talmannen.

Andreas Norlén konstaterar att det på onsdagen har gått 129 dagar sedan valet, vilket med bred marginal är rekord för hur lång tid en svensk regeringsbildning har tagit.

– Bara fyra procent av regeringsbildningarna i Europa har tagit så lång tid sedan 1940-talet, säger Andreas Norlén.

Onsdagens besked innebär att Stefan Löfven kommer att bilda en S+MP-regering om han som väntat godkänns av riksdagen på fredag. Enligt Andreas Norlén har Stefan Löfven goda förutsättningar att bli vald på fredagen.

– Därmed skulle Sveriges långa politiska höst ta slut fredagen den 18 januari, tillägger han.

Efter presskonferensen säger Norlén att det kommer att diskuteras om regeringsbildningen kunde ha hanterats på ett annat sätt.

– Men jag har bedömt att alla de åtgärder som vidtagits i varje givet läge har varit rätt, säger han till SVT.

Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se "

" Därför lider Sverige av ideologisk förvirring

DN MÅNDAG 14 JANUARI 2019

Livsstilen och kulturen har fått större betydelse i politiken. Och konflikten mellan land och stad riskerar att bli explosiv. Idéhistorikern Sven-Eric Liedman förklarar vilka frågor som blir avgörande för landet när regeringskrisen är överstökad.

För några år sedan hette det allmänt att den gamla höger-vänster-skalan var död i politiken. I dag hör man sällan det. Höger och vänster handlar om fördelningen av resurser i samhället. Ett av de stora vänsterkraven för ett sekel sedan gällde allmän och lika rösträtt. Ännu tidigare stod striden om likhet inför lagen.

I dagens Europa står ekonomin ensam som höger-vänstermarkör. Inte underligt; vi lever i ett samhälle med växande klassklyftor. Men politiska ideologier är som kardborrar; så mycket kan fastna på dem. Ena årtiondet kan både långt hår och okritisk inställning till kommunistiska diktaturer betyda vänster. Ett annat är det vänster att baka surdegsbröd och ställa sig positiv till flyktinginvandring. Stort och smått blandas. Det är lätt att glömma bort huvudfrågan.

Men sedan en tid talar man också om en annan motsättning i politiken, en dimension som ibland överskuggar den första. GAL-TAN kallas den, efter grön, alternativ och libertariansk å ena sidan och traditionell, auktoritär och nationalistisk å den andra. Indelningen är inte idealisk. "Libertariansk" – vad är det? I USA har anarkokapitalister, som vill ha bort statsmakten, också kallats libertarianer. Jag tror att beteckningen

"tolerant" vore bättre. Man är öppen för många olika sätt att vara, i motsats till människor med auktoritär inställning

Denna andra dimension gäller som vi ser livsstil och kultur i vidaste mening. De nya, militanta nationalistpartierna som spritt sig över globen, från USA till Ungern och från Indien till Sverige, har aktualiserat den.

Noga besett är dimensionen inte ny. Tvärtom har den mycket länge haft en huvudroll i politiken. Genom kyrkan kontrollerade staten människors handel ochandel under århundraden. Sexualmoralen stod i centrum. Ännu på 1960-talet var vågade scener i filmer som Bergmans "Tystnaden" och Vilgot Sjömans "491" föremål för upphetsade riksdagsdebatter.

Det var i svallet efter dessa och liknande uppgörelser som Lewi Pethrus, pingströrelsens ledare i Sverige, tog initiativet till vad som i dag är Kristdemokraterna. Även om det inte är så märkbart, är KD i grunden ett livsstilsparti. Den kristna högern i USA har blivit ledstjärnan. Inte minst ser man det i motståndet mot islam (böneutropen i Växjö!).

Miljöpartiet är också ett kultur- och livsstilsparti fast av annat slag. "Vi lovar inte guld, men gröna skogar", hette det redan på 1980-talet. Partiet gjorde och gör ibland fortfarande en dygd av att vara varken höger eller vänster. Annat framstår som viktigare.

Den stora, ominösa nykomlingen i gruppen är förstås Sverigedemokraterna. Här odlas i sanning det traditionella och det nationella, och målet är ett auktoritärt styre som i Ungern. Kulturen spelar en avgörande roll, något som förvånat och skrämt många iakttagare som

är vana vid de politiska partiernas normala likgiltighet inför allt som gäller konst och litteratur liksom inför forskning som inte ger pengar.

Med SD sätts kulturen i centrum. Partiet avskyr modernism och postmodernism och kämpar för ideal som uppfattas som både folkliga och inhemska. Kärleken är visserligen obesvarad; folkmusikerna avvisade närmandena med kraft, och de storsvenska skalderna visade sig inte få plats innanför SD:s trånga ramar.

Partiet har i gengäld erövrat det nyaste nya, de sociala medierna, och gottar sig åt deras brist på inre spärrar. Ryktesspridningen och förtälet är den sorts kultur som verkligen blivit framgångsrik.

Livsstils- och kulturskalan är givetvis inte orelaterad till höger-vänsterskalan. Miljöpartiet har visserligen hållit fast vid sitt motto ”varken höger eller vänster” men ändå hamnat lätt till vänster.

Kristdemokraterna har alltmer markerat intagit en högerposition, och detsamma gäller Sverigedemokraterna.

Men det finns i politiken också en tredje dimension som åter gör sig alltmer påmind. Den gäller centrum och periferi, stad och land, storstad och småstad, men också EU och nationen, det globala och det lokala.

Ofta glömmer man bort att den dimensionen spelat en viktig roll i Europas moderna historia. Kommunen var ett vänsterideal, men det fanns också förespråkare för det lokala styret på högerkanten. Man kan tala om en kommunalism som var stark i Sverige och andra länder vid mitten av 1800-talet. Kommunens självbestämmande betonas

fortfarande runt om i landet, längs hela partiskalan. Men förespråkarna för en stark centralmakt är likaså inflytelserika överallt.

I dag håller motsättningarna mellan stad och landsbygd åter på att bli en ideologisk huvudfråga. Glesbygd ställs mot metropol. Allt fler bosätter sig i de större städerna, medan avstånden bara tycks växa för dem som bor långt därifrån. Det krävs samarbete av människor som bor avsides. I städernas höghus behöver man inte ens känna sin granne. Allt finns ändå nästgårds.

Stadens problem är anonymiteten. På landet säger man hej till alla man möter. Stadens styrka är moderniteten. Man är först med allt. På landet tycks tiden gå baklänges.

Men det är samtidigt landet som förser staden med resurser. Den största landsbygden, den norrländska, är på samma gång den fattigaste och den rikaste.

Det är upplagt för konflikt i stor skala. I valen till riksdagen kan motsättningen inte komma till fullt uttryck eftersom det är så förhållandevis få röstande ute i periferin. Vi har inte ett valsysteem som det amerikanska där de glesa staterna i mitten gynnas.

De politiska partierna i Sverige är inte heller entydigt urbana eller rurala. Centerpartiet var en gång Bondeförbundet, landsbygdens parti. Men nu står den politiska ledningen i spagat, med ena foten i periferin, hos de småländska skogsbönderna, och den andra i metropolens merkantila mitt, i salongerna där man dricker champagne som läskeblask.

Sverigedemokraterna har framgångar bland de missnöjda och de ängsliga på landsbygden men mer i Skåne än i Norrland.

Socialdemokraterna, modernitetens parti mer än något annat, har nu sitt största väljarstöd om inte i glesbygden så i småorter som också drabbas av nedläggningar och folkminskning.

Även om spänningen mellan land och stad inte finner fullt utlopp i rikspolitiken kommer den säkert att få växande betydelse. Den samspelar delvis med livsstils- och kulturfrågornas nya politiska laddning. Att bo på landet eller i staden, nära naturen eller i abstrakta höghus blir frågor som rent existentiellt drabbar människor.

Med klimatets katastrofala utveckling skärps dilemmat ytterligare. På ett nästan paradoxalt sätt har försöken att hantera miljöhoten blottat de senaste årtiondenas dramatiskt växande klasskillnader. Frankrike med sina gula västar har blivit testfallet. Där samlas människor med vitt skilda åsikter i protest mot en president som är en med svenska ögon fullständigt osannolik figur: en bankdirektör med utsökt humanistisk bildning. Utlösande var ett förslag om skärpt skatt på fossila drivmedel, något som ter sig klokt med tanke på det hotande Harmagedon. Men åtgärden skulle slå mot de fattiga och betyda mindre än ett myggbett för de rika.

Det ter sig omöjligt att hantera klimatfrågan utan att göra något åt klasskillnaderna i samhället. Men de politiska reaktionerna är motsägelsefulla. Så många vill ha "business as usual". Särskilt för den traditionella högern går ekonomin före ekologin. Inställningen till klimatet har delvis blivit en livsstilsfråga. En karlakt tar experternas prognoser med en klackspark. Det är vekt och kvinnligt att oroa sig för barnbarnens framtid.

Det låsta politiska läget efter riksdagsvalet är ett uttryck för den ideologiska förvirringen i Sverige. Hur ska man någonsin få någon ordning i den ideologiska kuben med sina tre dimensioner?

Sven-Eric Liedman "

Från Centerpartiets hemsida på Internet: 13 jan 2019

Utkast till sakpolitisk överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna

Sverige är ett fantastiskt land men vi står tillsammans inför stora utmaningar: klimatförändringar, bristande integration, segregation och bidragsberoende, en globalisering som fortsätter att pröva vår konkurrenskraft, ökade klyftor, ökad polarisering och rasism, gängbrottslighet, demografi, bostadsbrist och ett allt mer osäkert närområde.

Förslagen i denna överenskommelse kan handlingskraftigt möta dessa utmaningar genom att låsa upp gamla knutar och åstadkomma systemförändringar som kan vara stabila över tid. Våra partier har skilda ideologiska utgångspunkter men förenas i försvaret av den liberala demokratins grunder; en stark rättsstat, ett orubblig skydd för den enskilda människans fri- och rättigheter, motstånd mot främlingsfientlighet, oberoende fria medier, jämställdhet, jämlikhet och lika förutsättningar oberoende av bakgrund.

Partierna som slutit denna överenskommelse är överens om ett budgetsamarbete samt om ett samarbete som begränsas av de politiska frågor som framgår av överenskommelsen. Samarbetet gäller budgetår för budgetår, så länge som partierna är överens om dess fortsättning, med inriktningen att samarbetet ska löpa hela mandatperioden. Genom denna överenskommelse accepterar Centerpartiet och Liberalerna att Stefan Löfven väljs som statsminister för att leda en regering bestående av Socialdemokraterna och Miljöpartiet de gröna.

- Budgetsamarbetet innefattar de förändringar som partierna i vårändringsbudget 2019 är överens om att göra av den av riksdagen beslutade statsbudgeten samt de större reformer som partierna är överens om ska genomföras under mandatperioden i därpå följande vårpropositioner och budgetpropositioner.
- I de sakfrågor som omfattas av överenskommelsen kommer Centerpartiet och Liberalerna fullt ut medverka i beredningsprocesser både av utredningsdirektiv, propositioner till riksdagen, förordningsändringar som följer av ny lagstiftning samt i förekommande fall också uppdrag eller regleringsbrev till myndigheter. Det innebär också att de ingående partierna i de sakfrågor som dokumentet omfattar inte ensidigt samverkar med andra partier i riksdagen. Denna överenskommelse innebär att Vänsterpartiet inte kommer att ha inflytande över den politiska inriktningen i Sverige under den kommande mandatperioden.

Ekonomi och statsfinanser

ekonomiska utrymme som finns ska användas till att öka drivkrafterna till arbete, stärka välfärden, genomföra klimatomställningen, minska klyftorna mellan dem som får jobb och dem som står utanför, mellan den som levt länge i Sverige och den som nyss kom hit, mellan bostadsområden och landsändar. Full beredskap ska finnas för att hantera en situation där konjunkturen vänder. För att säkra en god ekonomisk utveckling, vårt framtida välstånd och en god välfärd i framtiden krävs en politik som prioriterar jobben och främjar näringslivets hållbara omställning och konkurrenskraft.

1. Överenskommelsen om det finanspolitiska ramverket ska värnas.

2. Beredskap för konjunktursvängning ska finnas för att trygga jobb, välfärd och statsfinanser. Förstärk det statliga stödet för korttidsarbete. (Utredning tillsatt. Dir.2018:5).

3. Bättre villkor för företagande och entreprenörer. Beskattningen av företag, i synnerhet

växande små och medelstora företag, blir mer gynnsam.

Arbetsgivaravgifter sänks. Förbättrade regler för personaloptioner och borttagen extraskatt på generationsskiften genomförs. RUT-avdraget breddas till fler tjänster. (Utredning om äldre-RUT under 2019). 3:12-reglerna förenklas (utredning 2019-2020. Ny lagstiftning från 2022) och kravet på aktiekapitalet sänks till 25 000 kronor (Ds våren 2019. Ny lagstiftning från 1 januari 2020).

4. En omfattande skattereform genomförs. Reformen ska öka sysselsättningen och antalet arbetande timmar med sänkt skatt på jobb och företagande, bidra till att klimat- och miljömål nås, stärka Sveriges konkurrenskraft, utjämna dagens växande ekonomiska klyftor, sänka marginalsikten och uppnå att färre betalar statlig inkomstskatt, förenkla genom att begränsa undantag, minska hushållens skuldsättning och bidra till att förbättra bostadsmarknadens funktionssätt, öka finanssektorns skatteandel och långsiktigt trygga välfärden.

5. Sänkt skatt på arbete och grön skatteväxling. Värnsikten tas bort 1 januari 2020. Miljöskatternas andel av skatteinkomsterna ska öka. En kraftfull grön skatteväxling ska genomföras med höjda miljöskatter som växlas mot sänkt skatt på jobb och företagande. Målet är att den ska omsluta minst femton miljarder kronor inklusive

de förslag som genomförs i vårändringsbudgeten 2019 och de förslag som genomförs i skattereformen.

6. Förstärkningen av de allmänna bidragen till kommuner och landsting fortsätter i jämn takt över mandatperioden.

7. Bättre villkor för Sveriges pensionärer. Den högre skatt pensionärer betalar tas bort år 2020 och pensionen höjs för vanliga löntagare år 2021. Denna förändring genomförs över statsbudgeten vid sidan av de större förändringar av pensionssystemet som pensionsgruppen är överens om och som ska genomföras under mandatperioden. Förändringen ska förankras i pensionsgruppen.

8. Införandet av en familjevecka påbörjas. Föräldrar till barn mellan 4 och 16 år som arbetar får tre lediga dagar inom ramen för föräldraförsäkringen var som de kan ta ut när barnen inte kan vara i skolan på grund av lov, planeringsdagar och liknande. (Fullt utbyggd kommer reformen omfatta fem dagar). Den som är ensam vårdnadshavare får 6 dagar

9. Den enskildas valfrihet är en central del av den svenska välfärdsmodellen. Därför behövs en mångfald av aktörer och goda villkor för enskilt drivna verksamheter inom välfärden som underlättar den enskildes aktiva val. Regeringen kommer inte att driva eller arbeta vidare med förslag om vinstförbud eller andra förslag med syftet att införa vinstbegränsningar för privata aktörer i välfärden. Höga kvalitetskrav ska vara styrande. Detta kommer att uttryckas i vårändringsbudgeten 2019. Förslag kommer läggas för att säkerställa att alla aktörer inom välfärden oavsett driftform har likvärdiga villkor.

10. Utvärdering av nya placeringsregler. De nya placeringsreglerna för AP- fondsmyndigheterna ska utvärderas fram till och med 2020 med avseende på om placeringar i fossil energi minskar.

11. Gröna obligationer. Ett försök med statliga gröna obligationer ska genomföras genom ett uppdrag till Riksgälden 2019 och utvärderas.

Jobb, företagande och hållbar tillväxt

Vi sätter klimat och jobb först. Ett jobb är den viktigaste förutsättningen för egen försörjning och etablering i samhället. Genom minskade klyftor och ökad sysselsättning ges alla människor, oavsett bakgrund, möjligheter att lyckas i livet. Arbetslinjen gäller. Vi stärker Sveriges ekonomi genom att främja ett mer konkurrenskraftigt och innovativt näringsliv och vi underlättar möjligheterna att bli, verka och lyckas som företagare.

12. Regeringens strategiska samverkansprogram med näringslivet ska byggas vidare. Det nationella innovationsrådet under ledning av statsministern (och med deltagande av berörda statsråd) fortsätter sitt arbete.

13. En exportsatsning för fler jobb i hela landet genomförs. Den befintliga exportstrategin utvecklas med fokus på hållbarhet, ekonomiskt, socialt och ekologiskt.

14. Möjligheterna till omställning förstärks och arbetsgivarnas behov av arbetskraft med rätt utbildning förbättras.

Kunskapslyftet byggs ut, inklusive högskola, yrkeshögskola, vuxenutbildning och yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning. Möjligheten att vidareutbilda sig eller omskola sig högre upp i åldrarna utökas. Ge mer generösa villkor för detta inom studiemedelssystemet. (Senast från BP21) Utvecklingstid i upp till ett

år införs (från BP20) för att möjliggöra kompetensutveckling hos den enskilde.

15. Fler ska kunna bli företagare. Genomför en kraftig förenkling av beskattning och regelverk för mikroföretagande (Utredning under 2019-2020 och förändringar från 2021) och sänkt aktiekapital till 25 000 kronor (Ds våren 2019. Ny lagstiftning från 1 januari 2020).

16. En gynnsam beskattning för växande företag. Uttaget av arbetsgivaravgift sänks. Taket i RUT ska tredubblas. RUT-avdraget ska utvidgas till tvätt, flytt-, hämt- och trygghetstjänster. (Utredning under 2019, införs i BP21). Ett äldre-RUT ska utredas. (Tillsätts 2019) Den extra beskattningen vid generationsväxling, jämfört med om företaget säljs till någon utomstående, ska tas bort. Även beskattningen av personaloptioner ska reformeras genom att bland annat utvidga storleken och personkretsen så att svenska regler är konkurrenskraftiga i ett internationellt perspektiv. En utredning med syftet att förenkla 3:12 ska genomföras (Utredning 2019-2021. Ny lagstiftning från 2022).

17. Tiden att etablera sig på arbetsmarknaden kortas. Vägen in på arbetsmarknaden förstärks genom att fler får chansen till ett jobb utan utbildningskrav. Detta sker genom ett införande av etableringsjobb med lägre lön för nyanlända och långtidsarbetslösa (i enlighet med parternas förslag). Dessa ska utvidgas till företag utan kollektivavtal och till bemanningsföretag på ett sätt som gör att fördelarna i etableringsjobben inte går förlorade (Förändringar genomförs med ambitionen att vara på plats 1 juli 2020). Kraven på kollektivavtal för nystartsjobb tas bort (Genomförs våren 2019). Ett ingångsavdrag, det vill säga borttagna arbetsgivaravgifter de första två åren, införs för

ungdomar utan gymnasieutbildning och för nyanlända (genomförs i BP20).

18. Arbetsförmedlingen reformeras i grunden. Staten har genom Arbetsförmedlingen myndighetsansvaret för arbetsmarknadspolitiken, men ett nytt system baserat på LOV ska utvecklas där fristående aktörer matchar och rustar arbetssökande för de lediga jobben. Arbetsförmedlingen kommer att finnas kvar som statlig myndighet, men vara fokuserad på myndighetsansvar i form av kontroll av arbetssökande och av fristående aktörer, arbetsmarknadspolitisk bedömning, digital infrastruktur och statistik och analys. Ersättningen till aktörerna ska i huvudsak utgå från hur väl de lyckas med att få individer i varaktig sysselsättning, givet behoven hos den arbetslöse. För att säkerställa kvaliteten ska antalet fristående aktörer begränsas, genom att de ska kontrolleras, rangordnas och certifieras och möjligheterna att välja bort besvärliga fall förhindras. Insatser för personer med funktionsnedsättning berörs ej av denna omläggning. Arbetsmarknadsutbildningar som brister i effektivitet bör avvecklas, medan de som fyller en strategisk funktion på arbetsmarknaden ska finnas kvar. Nystartsjobb ska finnas kvar. Extratjänster och introduktionsjobb ska riktas mot de längst från arbetsmarknaden och ha samhällsekonomiskt rimliga volymer. Krav ska ställas på ett fungerande samråd mellan Arbetsförmedlingen och parterna så att dessa arbetsplatsförlagda insatser förbättrar förutsättningarna till varaktig etablering på arbetsmarknaden (Förändringen av Arbetsförmedlingen ska vara fullt genomförd under 2021).

19. Arbetslinjen värnas. Arbetslöshetsförsäkringen ska reformeras i linje med en flexicuritymodell och öppnas för fler som arbetat, baseras på inkomster och trappas ned samt fasas ut i takt med arbetslöshetens längd (Ds våren eller hösten 2020. Förändringar i BP22.)

20. Arbetsrätten moderniseras och anpassas efter dagens arbetsmarknad samtidigt som en grundläggande balans mellan arbetsmarknadens parter upprätthålls. Arbetsrätten ska ge företagen flexibilitet och skydda den enskilde arbetstagaren mot godtyckliga uppsägningar.

Lagen om anställningsskydd ska ändras genom tydligt utökade undantag från turordningsreglerna. Utredningen som får i uppdrag att utarbeta denna lagändring ska vidare lägga förslag som, särskilt för mindre företag, innebär lägre kostnader vid uppsägningar, samtidigt som rättssäkerhet och skydd mot godtycke upprätthålls.

Utredningen ska föreslå hur arbetsgivarens ansvar för kompetensutveckling och den anställdes omställningsförmåga stärks. Utredningen ska också arbeta med förslag som skapar en bättre balans i anställningsskydden för personal med olika anställningsvillkor. Utredningen ska i dessa frågor och generellt särskilt beakta de små och medelstora företagens behov av flexibilitet och ska, utöver kontakter med arbetsmarknadens parter, ha kontakt med dessa företags organisationer. Om parterna når en överenskommelse om hur LAS ska reformeras på ett sätt som ger ökad flexibilitet ska regeringen istället lägga förslag i linje med parternas överenskommelse. I annat fall genomförs utredningens förslag. (Utredningen tillsätts april 2019. Förändringarna i LAS ska genomföras 2021).

21. Problemet med kompetensutvisningar måste lösas. Ett särskilt visum för högkvalificerade som vill söka jobb eller starta företag ska införas (Utredning 2019. Nya regler från 1 januari 2021). Dagens regler för arbetskraftsinvandring ska värnas.

Hela landet ska växa

Vår politik ska komma hela landet till del. Både landsbygd, glesbygd och större städer ska kunna utvecklas. Därför bygger och rustar vi järnvägar, vägar och bostäder så att människor kan bo, leva och arbeta i hela landet.

22. Bygg ut den digitala infrastrukturen i hela landet. Målet ska vara att 95 procent av alla hushåll och företag bör ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s redan år 2020 och att alla bör ha tillgång till stabila mobila tjänster av god kvalitet där de normalt befinner sig senast år 2023.

23. Gör det möjligt att leva och bo på landsbygden. Bygg ut fler servicekontor i hela landet. Inga nya myndigheter ska lokaliseras i Stockholm under mandatperioden. Det ska vara betydligt enklare att bygga strandnära i landsbygdsområden. Strandskyddslagstiftningen behöver göras om i grunden genom en ökad differentiering. Denna ska på allvar ta hänsyn till att tillgång till sjöar och stränder varierar i landet, liksom befolkningstäthet och exploateringsstryck. Det ska vara enklare att få bygga strandnära och skapas bättre förutsättningar för bostäder och näringsverksamhet främst för småföretagare, besöksnäring och gröna näringar i områden med lågt exploateringsstryck. Det lokala inflytandet ska öka. Ett fortsatt starkt och, om behov finns, förstärkt strandskydd ska finnas för att värna obrutna strandlinjer, den allemansrättsliga tillgängligheten och miljön i områden som redan är starkt exploaterade (Utredning tillsätts sommaren 2019. Proposition hösten 2021. Ikraft 1 januari 2022). Inför ett avståndsbaserat och färdmedelsberoende reseavdrag (Utredning tillsatt. Dir. 2017:134). Utred ett slopat krav på bygglov för den som vill bygga ett kafé, ett ridhus eller liknande i anslutning till sin gård (Tillsätts 2020). En utredning om gårdsförsäljning av alkoholhaltiga

drycker ska genomföras. En förutsättning är att Systembolagets monopol säkras (Tillsätts 2020). Vägunderhållet, med särskilt fokus på bärighet och tjälsäkring, förstärks.

Öka tillgången till högre utbildning i hela landet och stärk möjligheterna till distansutbildning.

24. Det ska vara enklare och mer lönsamt att investera i förnybar energi för eget bruk, till exempel i solceller och solvärme, eller i vindkraft till havs eller på land.

25. Stärk och öka konkurrenskraften inom det svenska jordbruket. Svensk

livsmedelsproduktion är helt avgörande för jobb och tillväxt på landsbygden. Ett kraftfullt bondepaket kommer att genomföras för att stärka likviditeten och konkurrenskraften. Insatser ska också genomföras för att stödja en utveckling mot ett fossiloberoende jordbruk. Sverige ska internationellt arbeta för minskad antibiotikaanvändning i djurhållning globalt. (En utredning tillsätts under 2020). Inför ursprungsmärkning av kött och fisk på restauranger och i storkök (Uppdrag har givits till Livsmedelsverket juli 2018. Proposition våren 2020).

26. Värna och stärk den privata äganderätten till skogen. Stärk rättssäkerheten för markägare och företag och säkerställ att markägare ska få ekonomisk kompensation för inskränkningar i ägande- och brukanderätten i den utsträckning de har rätt till. Anslagen för ersättningar för skyddad mark ska vara tillräckliga för detta. Det nationella skogsprogrammet utvecklas för att ytterligare främja en växande skogsnäring och ett hållbart skogsbruk. Programmet ska bygga på skogsvårdslagets två mål om produktion och miljöhänsyn.

Särskilt fokus ska läggas på goda villkor för företagande i skogssektorn. Ansvariga myndigheter ska få i uppdrag att föreslå ett nytt och enhetligt sätt att räkna skyddad mark (Hösten 2019). Utredningar tillsätts om stärkt äganderätt, nya flexibla skydds- och ersättningsformer vid skydd av mark samt hur internationella åtaganden om biologisk mångfald ska kunna förenas med en växande cirkulär bioekonomi (Utredning 2019. Ny lagstiftning från 1 juli 2021). Artskyddsförordningen ska ses över för att effektivt och rättssäkert kunna skydda hotade arter och vara tydlig gentemot markägare om när man har rätt till ersättning (Utredning 2019-2020. Ny förordning under 2021). Den utökade nyckelbiotopsinventeringen återupptas inte.

27. Säkra resurser för skydd av värdefull natur. Anslagen för skydd av värdefull natur förstärks. Ett nytt Sveaskogsprogram ska genomföras. Staten ska vara föregångare i hållbart skogsbruk och visa stor naturhänsyn.

28. Bygg ut infrastrukturen – bind ihop Sverige med tåg som går i tid. Den beslutade nationella planen för infrastruktur 2018–2029 med investeringar i vägar och järnvägar i hela landet på 700 miljarder ska fullföljas. Nya stambanor för höghastighetståg ska färdigställas så att Stockholm, Göteborg, Malmö och regioner och städer längs med och i anslutning till banans sträckning bättre knyts samman med moderna och hållbara kommunikationer. Det ska ske fortsatt utbyggnad av järnvägen i norra Sverige och planeringen för att bygga Norrbottenbanan i sin helhet ska intensifieras. Den breda finansieringsdiskussionen mellan sju riksdagspartier ska återupptas och utgöra utgångspunkten för det fortsatta arbetet med projektet. Dagens eurovinjettevavgift för godstransporter ska behållas så länge som möjligt. Ett nytt miljöstyrande system ska utredas (Tillsätts våren

2019). Ett nationellt biljettsystem för all kollektivtrafik i hela Sverige införs (Utredning 2020. Införs från 1 januari 2022). Regeringen ska agera för att göra det enklare att boka utlandsresa med tåg. Trafikverket ges i uppdrag att upphandla nattåg med dagliga avgångar till flera europeiska städer.

29. Ökad punktlighet för svensk järnväg. Ökade satsningar på underhåll och investeringar i nya spår är viktiga delar för att nå ökad punktlighet. En långsiktig underhållsplan och ett åtgärdsprogram för att säkra ökad punktlighet ska tas fram i samverkan med tågoperatörerna. Den kan hantera sådant som tillgång till ersättningstrafik, resenärsinformation, kvalitet på snöröjning och beredskap för snabbt avhjälpa till exempel kontaktledningshaveri. Trafikverket ska ha rätt att avvisa tåg som riskerar riva ned kontaktledningar eller på annat sätt sliter extra mycket på järnvägen.

Miljö och klimat

Sverige ska gå före på klimat- och miljöområdet och bli världens första fossilfria välfärdsland. Senast år 2045 ska Sverige inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären.

30. En aktiv klimatpolitik som värnar det klimatpolitiska ramverket. Utveckla och effektivisera

klimatinvesteringsprogrammen. All relevant lagstiftning ses över så att det klimatpolitiska ramverket får genomslag (Utredning tillsätts under 2019). Miljömålsberedningen får i uppdrag att bereda frågan om mål för konsumtionsbaserade utsläpp.

31. Fossilfria transporter. Fossilfri laddning och tankning ska möjliggöras genom att infrastrukturen byggs ut. Investera i produktion och distribution av biogas. Från år 2030 kommer det inte längre vara

tillåtet att sälja nya bensin- och dieseldrivna bilar (Utredning tillsätts 2019. Kräver godkännande av EU-kommissionen. Ny lagstiftning beslutas under mandatperioden). Regeringen kommer att driva ett motsvarande förbud i hela den Europeiska unionen. Ett årtal ska utredas för när fossila bränslen ska vara helt utfasade (I samma utredning som innan). Reduktionsplikten ska vara utformad så att den bidrar till att nå det nationella målet om minskade växthusgasutsläpp från inrikes transporter med 70 procent år 2030. Vid en kontrollstation som genomförs 2019 ska successivt ökade kvotnivåer skärpas för tiden efter 2020.

32. Minska flygets klimatpåverkan. Genomför en obligatorisk klimatdeklaration vid köp av flygresor (Uppdrag till Luftfartsverket våren 2019. Börjar gälla från 1 januari 2021). Sverige ska ta ledartröjan för att omförhandla de internationella avtal och konventioner som sätter stopp för en beskattning av fossilt flygbränsle. Krav på obligatorisk inblandning av förnybart bränsle ska införas (Utredning tillsatt Dir. 2018:10 Utredning om styrmedel för att främja användning av biobränsle för flyget.). Ett förslag om miljöstyrande start- och landningsavgifter ska tas fram (Tas i samma uppdrag till Luftfartsverket). En hög inblandning av hållbart förnybart bränsle ska ges ekonomiska incitament. När ett system för flygbränsleskatt finns på plats bör det ersätta dagens biljettskatt på flyget.

33. Prospektering och nyexploatering av kol, olja och fossilgas förbjuds på motsvarande sätt som gjorts med uran och regelverket för när utvinning av mineraler får ske från alunskiffer skärps (Utredning 2019-2020. Ny lagstiftning från 1 januari 2022). Satsa mer på forskning, tester och samarbeten med näringslivet för att på ett hållbart och effektivt sätt binda tillbaka en del av de utsläpp som redan gjorts.

34. Sverige ska driva på för en klimatlag på EU-nivå. EU:s regler för statsstöd och övriga stödsystem ska reformeras så att de bidrar till och inte motverkar ett fossilfritt samhälle och genomförandet av Parisavtalet.

35. Ekonomiska styrmedel ska användas för att ställa om samhället i miljövänlig riktning. Skatt på farliga kemikalier i kläder och skor införs. Ett nytt avdrag för grön teknik ska införas. Klimatbonusar och -avgifter på personbilar förstärks och förenklas. (Samtliga från BP21). En skatt på förbränning av avfall införs. (Från BP 20). Ett investeringsstöd för testanläggningar av miljöteknik som medför minusutsläpp införs. Handlingsplan för åtgärder för kraftigt minskade utsläpp tas fram (Uppdrag till Naturvårdsverket våren 2019).

36. Barnvänliga och hållbara städer. Stadsmiljöavtalen utvecklas och effektiviseras för att bland annat främja alternativ till bil i städerna. Andelen som reser med cykel ska öka. Bilpooler ska stimuleras. Skatteregler ska underlätta för cykelpendling.

37. Spridningen av mikroplaster ska förhindras bland annat genom förbud mot mikroplaster i fler produkter, förbud mot onödiga plastartiklar (Utredning tillsätts under 2019. Lagstiftning från 1 januari 2022.) och avgift/skatt på engångsartiklar (Från BP21, förutom bärkassar som kan vara färdigt redan till 1 maj 2020). Sverige ska inom EU driva på för utfasning av all engångsplast.

38. Stärk utvecklingen av en resurseffektiv, cirkulär och biobaserad ekonomi. Genomför en bred översyn av regelverken för återvinning och hantering av avfall och restprodukter för att främja innovation och företagande i den cirkulära ekonomin. Ytterligare steg som gör det enklare för hushåll att återvinna och återbruka ska tas,

bland annat genom att producentansvar för textilier införs. Möjliga framkomliga vägar för att kraftigt öka återbruk och återvinning av textilier ska prövas där branschen och ideella aktörer involveras. Krav på pant ska omfatta fler produkter, som exempelvis batterier, mobiltelefoner och annan elektronik. (Utredning tillsätts våren 2020. Systemet på plats från 2022) För ökad effektiv hushållsnära insamling, bättre samarbete mellan kommunala och producentansvarssystem, och för högre återvinning, ska införandet av nya samordnade krav på lägsta servicenivå för hushållens avfall, inklusive förpackningar, tidningar, grovavfall och farligt avfall, utredas. En utredning ska tillsättas om möjligheten att alla produkter ska ha ett produktpass med information om vad produkten innehåller, var den kommer från och hur den kan återvinnas eller tas om hand. (Utredningen tillsätts under 2021). Inför ett hyberavdrag liksom möjligheter att skattefritt upp till ett visst belopp hyra ut lösöre som till exempel bil, kläder, verktyg eller möbler (Från BP22).

39. Förstärka insatser för den biologiska mångfalden. För att skydda värdefull natur och värna rödlistade och akut utrotningshotade arter ska naturvården stärkas på ett sätt som bygger på legitimitet hos de människor och verksamheter som berörs. E

åtgärds paket för att stärka förutsättningarna för pollinatörer ska tas fram. Det hållbara fisket ska utvecklas med åtgärder för att minska bottentrålning i känsliga områden i Sverige och EU, samt att ett generell stopp för bottentrålning införs i skyddade områden. Möjlighet till begränsade undantag kan ges i förvaltningsplanen. Åtgärder för att stötta de fiskare som byter redskap ska kunna införas. Sverige ska vara pådrivande i EU för ett starkare samarbete som anpassar både fångstkvoter och fångstmetoder för att uppnå hållbara fiskbestånd. Ett frivilligt program för återköp av ålfiskerätter införs i Sverige med syfte att minska fisket av den utrotningshotade ålen.

Kontrollen för att stoppa illegalt fiske stärks, utan att öka den samlade administrativa bördan för företagen. Försök med kameraövervakning av fiskefartyg för att se till att utkastförbudet efterlevs ska genomföras. Subventioner som leder till överfiske ska fasas ut, samtidigt som det hållbara småskaliga fiskets konkurrenskraft värnas.

Integration och hedersbrott

Sverige har en stor integrationsutmaning. De som får uppehållstillstånd ska snabbt ges möjlighet att komma in i vårt land, stå på egna ben och lära sig svenska. Hedersrelaterad brottslighet och förtryck ska förebyggas, förhindras och straffas.

40. Nyanlända ska snabbare in på arbetsmarknaden. En svensk nystart införs (Det som kan genomföras i BP20 genomförs i BP20. Övrigt utreds under 2019 med ambitionen att införas i BP21). Det är ett integrationsår med intensiv yrkessvenska, yrkesförberedande och yrkesinriktad svenska för invandrare (SFI) kombinerat med korta utbildningar och praktik inom samma yrkeskategori, intensiv praktik inom bristyrken med en anordningspeng till arbetsgivaren, obligatorisk samhällsorientering, ettåriga mentorskapsprogram med regelbundna träffar med en mentor med svensk yrkeserfarenhet samt ett kunskapscertifikat för de som nått de högt satta målen för yrkeskunskap och språk. Både kvinnor och män ska från samhällets sida mötas av samma förväntningar och ges rätt förutsättningar för att kunna försörja sig själva och stå på egna ben genom inträde på arbetsmarknaden. Det behövs ett tydligt jämställdhetsperspektiv i alla etableringsåtgärder. Samhällsintroduktion och undervisning i svenska blir obligatoriskt från dag ett i Sverige. Mer och förbättrad samhällsorientering – i 100 timmar – som börjar redan under asyltiden ska införas för samma grupp. SFI-undervisningen förbättras genom individuell prestationsplan och ökad nivåindelning. En SFI-peng

baserad på uppnådda språkresultat utreds (Tillsätts 2020). Det måste gå snabbare för fler att lära sig svenska. Det behövs ett kvalitetslyft vad gäller SFI – både av kommunala och fristående aktörer. Antalet timmar som nyanlända läser SFI måste kunna ökas. Möjligheterna att lära sig yrkessvenska på jobbet samt att kombinera SFI och yrkesvux ska förstärkas. Kraven på deltagande och resultat måste öka och kopplas till ersättningar. Även föräldralediga måste få lära sig svenska. Inför språkplikt för den som söker asyl eller uppbär försörjningsstöd (Tilläggsdirektiv till utredningen Framtidens socialtjänst som levererar sitt betänkande i juni 2020.

Proposition våren 2021).

41. Språkkrav för medborgarskap. Vi vill stärka medborgarskapets status och främja ett inkluderande samhälle. Därför ska ett godkänt prov i svenska och i grundläggande samhällskunskap vara ett krav för medborgarskap i Sverige. Där det föreligger särskilda skäl ska språkkunskaper kunna prövas i andra former.

42. Stoppa hedersbrotten. Hedersrelaterat våld och förtryck måste bekämpas genom strängare straff och mer kunskap om dessa brott och förtryck. Brott med hedersmotiv ska utgöra en egen brottsrubricering och det ska införas en särskild straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv (Utredning 2019-2020. Ny lagstiftning från 1 januari 2022). Reglerna för utvisning av icke-svenska medborgare som döms för hedersrelaterade brott och hatbrott ska skärpas och frågan om utvisning ska alltid prövas vid sådana brott. Skyddet för den som drabbas av hedersrelaterad brottslighet måste stärkas så att den som drabbas inte avvisas i sådana fall. Kompetens om hedersrelaterat våld ska öka. Arbetet mot heder ska öka i skolorna. Det behövs ett tydligt

barnrättsperspektiv i arbetet mot hedersförtrycket. Möjligheterna ska öka att utan föräldrars samtycke ge insatser till unga vid misstanke om hedersbrott liksom att lagen om vård av unga (LVU) ska skärpas i samma syfte. Myndigheternas möjligheter ska stärkas att ingripa vid misstanke om att personer förs ur landet för att giftas bort mot sin vilja eller könsstympas (Tas i samma utredning. Kan hanteras genom tidigare leverans av det sistnämnda förslaget). Inga offentliga medel ska utbetalas till föreningar eller religiösa samfund som genomför barnvigslar eller sanktionerar annan hedersrelaterad brottslighet (Genomlysning av befintliga förordningar och myndighetsinstruktioner under 2019). Kompetensteamet mot hedersbrott permanentas.

43. Förändra EBO. Boendeformen eget boende för asylsökande, EBO, har i vissa kommuner med socioekonomiska utmaningar lett till trångboddhet, osäkra boendeförhållanden och flyttkedjor som riskerar att försena etableringen. Kommunerna bör ges en möjlighet att begränsa EBO i områden med socioekonomiska utmaningar. Genomför det remitterade förslaget om områdesbegränsning vid EBO i promemorian. Ett socialt hållbart eget boende för asylsökande, som innebär att en asylsökande som under asylprocessen ordnar eget boende (EBO) i ett område med socioekonomiska utmaningar i någon av de angivna kommunerna inte ska ha rätt till dagersättning.

Bostäder

Fler bostäder behövs för att underlätta för ungdomar att få sin första bostad, för människor att flytta dit jobben finns och för att bryta den växande boendesegregationen. Bostadsmarknaden behöver reformeras så att fler människors behov kan mötas, reglerna förenklas och konkurrensen öka. Det behövs mer av blandade bostadsområden och större

möjligheter att göra boendekarriär. Rörligheten på bostadsmarknaden förbättras när flyttkedjor ger ett bättre nyttjande av beståndet.

44. Reformera hyresmodellen. Fri hyressättning vid nybyggnation införs. Hyran inom dessa bestånd sätts efter en inledande period enligt en tariff grundad på jämförbara nybyggda objekt med en gradvis anpassning för att uppnå förutsägbarhet eller genom gängse förhandling. Fastighetsägaren väljer vilken av dessa metoder som tillämpas (Utredning 2019-2020. Ny lagstiftning på plats 1 juli 2021). Låt lägenheternas kvalitet och läge få ett större genomslag i hyressättningen. En kommission ska kartlägga den varierande tillämpningen av lägesfaktorn mellan olika orter och föreslå lämpliga åtgärder från statens sida i de fall (på de orterna) det konstateras att lägesfaktorn inte beaktas i tillräcklig mån. (Kommission tillsätts våren 2019. Slutsatser presenteras före 1 januari 2021). Förhandlingssystemet för befintliga hyresrätter reformeras för att fungera mer effektivt med, ett oberoende skiljedomsförfarande som vid tvist avgör vad som är en rimlig årlig höjning samt tidsgränser för förhandlingar som kombineras med ekonomiska sanktioner när dessa inte hålls (Ds våren 2020. I kraft från 2021). Ge hyresvärden och hyresgästen en större frihet att komma överens om hur till- och frånval ska prissättas (förslag finns i Tillvalsutredningen SOU 2008:94 respektive lagrådsremiss 27 juni 2014) (Proposition våren 2019). Höj straffen för försäljning av svartkontrakt och kriminalisera köpen (Utredning 2020-2021 Ny lagstiftning 1 juli 2022)

45. Ta bort flyttskatten genom att räntebeläggningen på uppskovsbeloppet avskaffas.

46. Genomför omfattande regelförenklingar för att förenkla och förkorta planprocessen och

därmed göra byggandet snabbare och billigare. Bland annat införs enklare regler för byggnation utanför detaljplanlagt område, nya regler om utökade möjligheter för privat initiativrätt med bibehållet kommunalt ansvar för översiktsplanering, planbeslut och bostadsförsörjning. Vidare görs en översyn av riksintressen och en utredning av förenklade redovisningsregler som medger längre avskrivningstider för allmännyttan på svaga bostadsmarknader (Ds 2019 eller 2020). Inför en bygglovsbefrielse för altaner i kombination med att mindre (lovfria) altaner får strida mot planbestämmelser (Proposition våren 2019).

47. Gör om investeringsstöden för hyresrätter. Stöden koncentreras och effektiviseras samt riktas om mot hyresrätter i hela landet.

48. Ställ minimikrav vid byggande utifrån ett livscykelperspektiv. Öka byggande i trä. Inför krav på klimatdeklarationer för klimatbra byggande (Uppdrag till Boverket hösten 2019. Krav från 1 januari 2022).

Skolan

Sverige ska ha höga ambitioner som en kunskapsnation. Vi står för en kunskapsskola som sätter den enskilda elevens kunskaper och ansträngningar i fokus. En politik ska föras som förbättrar skolresultat, stärker ordning och reda i klassrummen och ger mer likvärdiga förutsättningar för alla elever att klara skolan.

49. Förbättra kunskaperna i skolan. Läroplaner och kursplaner ska revideras i syfte att stärka betoningen på kunskap och faktakunskaper och för att uppmuntra flit och ambition. (Uppdrag till Skolverket hösten 2019) Möjligheterna för Skolinspektionen att stänga skolor med stora brister, såväl fristående som kommunala, ska öka

(Utredning 2019-2020. Ny lagstiftning 1 januari 2022). Lika villkor ska gälla för både privat som offentligt drivna skolor. Höga kvalitetskrav ska vara styrande (Utredning om kvalitetskrav 2020-2022). Ytterligare insatser kan prövas för att undvika betygsinflation, som externa examinatorer. Lärarna ska ges det bedömningsstöd de behöver för att betygen ska vara rättvisa och likvärdiga i hela landet. De nationella proven ska digitaliseras och ska rättas centralt (Uppdrag till Skolverket 2019) för att stärka likvärdigheten och öka attraktionskraften i läraryrket.

50. Skolor som vill ska kunna införa betyg från årskurs fyra. Reformen införs första juli 2020, då det nuvarande försöket upphör.

51. Tioårig grundskola. Regeringen ska bereda möjligheten att införa en tioårig grundskola och återkomma till riksdagen med ett lagförslag.

52. Ge rätt stöd i tid. Nyanländas barn ska ha rätt till en obligatorisk språkförskola från tre år med minst 15 timmar i veckan inom ramen för den vanliga förskolan. Förverkliga läsa-skriva-räkna-garantin. Inför läxhjälpssgaranti och prioriterad timplan för barn som riskerar att inte bli behöriga till gymnasieskolan. Mer tid måste ges till de nyanlända ungdomar som kommer sent till Sverige för att klara skolan genom förlängd skolplikt och kortare sommarlov. Det ska vara möjligt för högstadieelever att läsa kurser på gymnasial nivå och som gymnasieelev att läsa högskolekurser. Förhöjd studietakt ska kunna ges till elever som snabbare når kunskapsmålen. Inkluderingsstanken har gått för långt: gör det lättare att få särskilt stöd i mindre undervisningsgrupp (Uppdrag till Skolverket hösten 2019). Resursskolor ska utvecklas. Insatser görs för att stärka särskolan. Öka skolans kunskap och stöd för barn med neuropsykiatriska svårigheter. Specialpedagogik för lärande byggs ut. Fler speciallärare och lärare i

svenska som andraspråk ska fortbildas. Investera i goda lärmiljöer och små grupper i förskola och fritidshem.

53. Skapa studiero. Genomför en nationell plan för studiero och trygghet i skolan. Mobilförbud införs i klassrum, med rätt för rektor/lärare att bestämma att mobiler kan/ska användas vid olika tillfällen med bestämda syften (Ds hösten 2019. Ny lagstiftning från 1 januari 2021) Resurser tillförs för att anställa fler lärarassistenter. Nationella riktlinjer tas fram för hur lärarassistenter, socionomer och andra yrkesgrupper ska kunna avlasta lärarna (Uppdrag till Skolverket efter vårandringsbudgeten). Elever som hotat eller utsatt andra för våld ska lättare kunna stängas av eller omplaceras (Samma Ds som mobiltelefoner)

54. Ge likvärdiga förutsättningar. Arbeta vidare med förslag från Skolkommissionen för att öka likvärdigheten i skolan med bland annat regionaliserade skolmyndigheter samt införande av ett professionsprogram för lärare och rektorer med grund i SOU 2018:17 (Färdigt under 2019). Det statliga stödet för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling förstärks. Fler karriärtjänster inrättas i utanförskapsområden. Lagen om tillgång till elevhälsa ska definiera vilken tillgång som är en acceptabel lägstanivå (Utredning 2020-2021. I kraft 2022). Förslagen i 2018:57 genomförs (Proposition våren 2020). Alla barn ska ha goda möjligheter att gå i kulturskola. Ett beslutsunderlag som kan skapa förutsättningar för statligt huvudmannaskap för skolan tas fram.

55. Nya betyg i gymnasieskolan. Övergå till ämnesbetyg på gymnasiet och reformera betygssystemet genom att justera reglerna för sammanvägningen av olika delmoment inom ett betyg i ett ämne, så att ett enstaka lägre resultat i ett delmoment i ett ämne oftare kan

kompenseras med goda resultat i andra delmoment. Denna förändring ska ske utan att utlösa en ny betygsinflation (Utredning 2019-2020. I kraft 1 juli 2021).

56. Reformera lärarutbildningen. Kraven på utbildningen skärps. Intagningskraven höjs. Fler lärarledda timmar införs och kopplingen mellan teori och praktik stärks och fokus på metodiken ökar. Förutsättningarna för akademiker att välja läraryrket underlättas. Längden för Kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) kortas ner och studietakten höjs. Möjligheterna att jobba på en skola och studera till lärare parallellt förbättras. Sex och samlevnadsundervisning ska vara en obligatorisk del av lärarutbildningen liksom kunskaper om neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. (Genomförs från 2021).

57. Ett etableringsstopp införs för fristående grund- och gymnasieskolor med konfessionell inriktning. Befintliga skolor med konfessionell inriktning ska kontrolleras bättre. En utredning ska först definiera avgränsningar.

Sjukvård och äldre

Vi vill minska köerna inom sjukvården genom ökade resurser och bättre villkor för personalen. Ett särskilt fokus ska läggas på kvinnors ohälsa. Att vården finns där när vi behöver den är en fråga om trygghet. Vi vill att alla människor i hela landet ska känna sig säkra på att de får träffa en läkare när de är sjuka. Att de inte ska behöva vänta för länge på att få behandling eller operation. Det ställer krav på att det finns tillräckligt med utbildad vårdpersonal.

Det ska vara bra att bli gammal i Sverige. De ekonomiska villkoren för alla pensionärer ska förbättras och resurserna till en äldreomsorg av hög kvalitet ska öka.

58. Köerna kortas. En uppdaterad kömiljard ska införas som omfattar hela vårdkedjan och särskilt tar hänsyn till kroniskt sjuka patienters behov. En generalplan för kortare köer tas fram tillsammans med landstingen där denna ingår. Ambulansvården, cancervården och förlossningsvården stärks.

59. Patienternas rättigheter stärks och principen om vård efter behov tryggs. Systemet med ett patientkontrakt, så att du som är sjuk vet vem du ska ringa och hur planen för din vård ser ut, utvecklas. Vite eller sanktioner ska kunna åläggas huvudmän som inte uppfyller vårdgarantin, om det visar sig att andra åtgärder inte räcker till. Öppenheten och uppföljningen gällande information om väntetider, tillgänglighet och kvalitet inom vården ska öka. Patientens rätt till information och rätt att välja värd och utvecklas. (Se nedan). Ansvar för barns hälsa, från mödravård tills barnet fyllt 18 år behöver samordnas. En utredning ska tillsättas hur samordningen ska stärkas kring barn- och ungdomshälsan. (Utredning tillsätts 2020).

60. En primärvårdsreform införs. Rätten till en fast läkarkontakt säkras. Det ska bli attraktivt för läkare att arbeta i primärvården och därigenom öka tillgänglighet och valfrihet. Det ska bli enklare att bedriva vård på landsbygden (Ett större arbete genomförs av Socialdepartementet utifrån vad som redan utretts och vad som kräver ytterligare utredningar. Syftet är att alla reformer ska vara genomförda under mandatperioden).

61. Kvalitetskraven i all sjukvård och äldreomsorg förstärks. Konkurrensneutralitet ska råda mellan offentliga och fristående vårdgivare, såväl vad gäller ekonomiska villkor, en fungerande tillståndsgivning, som kvalitetskrav. En fast omsorgskontakt i hemtjänsten ska finnas (Ds under 2020).

62. Investera i personalen i vården och omsorgen. En nationell samordning vad gäller långsiktig planering av personal- och kompetensförsörjning inom vården införs (Under 2019). Inför kostnadsfria arbetskläder för anställda i äldreomsorgen. Det ska finnas goda möjligheter att läsa till specialistsjuksköterska med bibehållen lön. En satsning på bättre villkor och karriärtjänster för att öka attraktiviteten till att bli specialistsjuksköterska genomförs.

63. Bekämpa psykisk ohälsa. Psykiatrin och elevhälsan stärks. Utred en ny vårdform där patienter snabbt får hjälp vid lättare psykisk ohälsa (Tillsätts under 2019). Ett mål om köfri barn- och ungdomspsykiatri ska slås fast. Staten och SKL ska sluta ett avtal om ett större statligt ansvarstagande med ökande resurser för att bland annat stärka elevhälsans främjande och förebyggande arbete, motverka mobbning och göra särskilda satsningar riktade mot riskgrupper (Avtalet tas fram under 2019 med sikte på BP20). Stärk suicidpreventionen genom ökade resurser till nationell kunskapsspridning och ekonomiskt stöd till organisationer som arbetar förebyggande.

Funktionshinder

Vi förbättrar möjligheter till jobb, ett gott liv och en meningsfull fritid för alla med olika former av funktionsnedsättning.

64. Säkerställ att den personliga assistansen och assistansersättningen präglas av hög kvalitet och rättssäkerhet. Alla som har rätt till stöd ska få det. Rätt till assistans för egenvård, inklusive andning och sondmatning, ska återställas (Förslag kommer i den sittande utredningen). Rätten till assistans för behov av tillsyn ska stärkas. Definitionen av normalt föräldraansvar ska smalnats av. Tillsätt en ny assistansutredning för att säkra detta. (Utredning 2019. Ny lagstiftning från 2021). Utred också frågan om huvudmannaskapet för

den personliga assistansen. (Utredning 2021. Eventuell ny lagstiftning under nästa mandatperiod.)

Migration

65. Den tillfälliga lagen förlängs i två år. Alternativt skyddsbehövande ges samtidigt samma rätt till familjeåterförening som flyktingar.

66. Försörjningskravet justeras. Alternativt skyddsbehövande har redan enligt nuvarande regler, i likhet med flyktingar, tre månaders respit från försörjningskravet från att han eller hon beviljas uppehållstillstånd. Försörjningskravet justeras så att en alternativt skyddsbehövande som får möjlighet till familjeåterförening och som redan har beviljats uppehållstillstånd när ändringarna träder i kraft, får en respit i tre månader från att de nya reglerna träder i kraft. (Departementspromemoria och proposition våren 2019).

67. Gör upp om den framtida migrationspolitiken i en parlamentarisk kommitté. Partierna är överens om att driva en ny humanitär skyddsgrund i den parlamentariska kommittén.

Trygghet, säkerhet och demokrati

Tryggheten i hela Sverige ska öka. Sveriges försvar ska stärkas. Vi tar krafttag mot den organiserade brottsligheten, stärker polisen och bekämpar både brotten och brottens orsaker.

Demokratin ska värnas, både här hemma och i världen. Arbetet mot våldsbejakande extremism samt antiziganism, antisemitism, islamofobi och all annan form av rasism ska stärkas.

68. Förstärkningen av försvaret fullföljs. Försvarsmaktens anslag höjs i en trappa i enlighet med riksdagens budgetbeslut 2018.

Värnplikten byggs ut. En ny myndighet för psykologiskt försvar inrättas. En struktur för ansvar, ledning och samordning inom civilt försvar tas fram.

69. Fler poliser. 10 000 fler polisanställda till 2024. Attraktiviteten i polisyrket ska förstärkas genom bättre villkor.

70. Vapenexport. De fyra partiernas principiella inställning är att inte godkänna vapenexportaffärer till ickedemokratiska länder som deltar militärt i Jemenkonflikten så länge konflikten pågår. Regeringen ska pröva ärenden utifrån gällande lagstiftning.

71. Biståndet ska uppgå till en 1% BNI under hela mandatperioden. Demokratifokuset stärks ytterligare. Demokratibiståndet ska öka och biståndet ska fokuseras.

72. Stärk medias oberoende. Stärk förutsättningarna oberoende granskande journalistik och en mångfald av medieperspektiv över hela landet. Förstärk mediestödet.

73. Stärk skyddet för demokratin. Under mandatperioden ska en parlamentarisk översyn göras för att stärka grundskyddet för de demokratiska strukturerna samt domstolarnas och public services oberoende. En parlamentarisk översyn ska även göras av valsystemet för att göra det motståndskraftigt mot manipulationer.

Regeringsförklaringen

21 januari 2019

Regeringsförklaring avgiven av statsminister Stefan Löfven

Herr talman, Ärade ledamöter av Sveriges riksdag!

Runtom i Europa breder högerextrema rörelser ut sig. I flera länder har krafter med en antidemokratisk agenda nått ända fram till regeringsmakten. Men i Sverige står vi upp för människors lika värde. Vi väljer en annan väg.

Nu inleder vi ett historiskt samarbete. Sverige får en regering som består av Socialdemokraterna och Miljöpartiet de gröna och som samarbetar om budgeten och politikens inriktning på flera områden med Centerpartiet och Liberalerna.

Nu kan vi äntligen ta nya tag. Samhällsproblemen kan inte vänta. Jobben ska bli fler och klimatutsläppen ska minskas. Valfärden ska bli bättre och integrationen effektivare. Tryggheten ska öka och brottsligheten bekämpas. Sverige är i behov av stora reformer. Dessa kan vi nu ta itu med, tillsammans över gamla blockgränser.

Herr talman!

I morse klev hundratusentals svenskar ur sängen, tog sin kopp kaffe, fixade frukost, påminde barnen om gympapåsen.

Kanske blev det en stunds kamp i hallen om ytterkläderna innan alla kom iväg. Barn till förskola och skola. Vuxna till jobbet. Och de allra

flesta är för upptagna för att lyssna till dagens regeringsförklaring. Det är vanligt folks slit som bygger Sverige.

Svensk ekonomi är stark. Budgetunderskott har vänts till överskott, sysselsättningsgraden är den högsta på över 25 år och statsskulden är på den lägsta nivån sedan 1970-talet.

Nu har vi handlingsutrymme. Nu har vi stora möjligheter. När det går bra för Sverige ska det komma alla till del.

Förra mandatperioden gjordes historiska satsningar på välfärden. Under de kommande fyra åren ska resurserna förstärkas med ytterligare fem välfärds miljarder årligen.

Pensionen höjs för dem som arbetat ett helt yrkesliv till låga löner. De har kämpat för Sveriges välstånd. Nu ska de få den respekt de förtjänar.

Arbetsgivaravgifter sänks. Det blir billigare för företagare att göra sin första anställning.

De första stegen mot en familjevecka tas. Landets föräldrar ska få mer tid med sina barn.

Kommande generationer ska ha tillgång till ren luft, friska hav och en levande natur. Klimatomställningen ska genomsyra politiken.

Vårt samhälle ska vara starkt – och vår utveckling hållbar.

* * *

Alla som kan jobba ska jobba. Det ska vara ordning och reda i ekonomin. Överenskommelsen om det finanspolitiska ramverket ligger fast. Full beredskap ska finnas för en vändande konjunktur.

En ny stor skattereform genomförs. Så ska vi främja jobb och konkurrenskraft, utjämna klyftor och öka jämlikheten. Så ska vi trygga välfärden och bidra till att klimat- och miljömålen nås.

De sista resterna av pensionärsskatten slopas. Värns-katten och extraskatten vid generationsskiftet tas bort. RUT-avdraget vidgas.

Svensk industri och svenska företag, små som stora, ska ha goda förutsättningar att växa och anställa fler. Problemet med kompetensutvisningar måste lösas.

Sverige är en ledande forskningsnation. Den positionen ska vi försvara. Den fria forskningen ska värnas samtidigt som forskningspolitiken svarar mot globala och nationella samhällsutmaningar.

Nationella innovationsrådets arbete fortsätter. En exportsatsning för fler jobb i hela landet genomförs. Gröna obligationer provas.

Samverkan, innovation och klimatomställning gör svenska företag världsledande.

Tillsammans rustar vi för framtiden.

Tillsammans bygger vi Sverige starkt.

* * *

Regeringens mål är inte bara att hela landet ska leva. Hela landet ska växa.

Den nationella planen för att investera 700 miljarder i vägar och järnvägar fullföljs. Nya stambanor för höghastighetståg ska färdigställas och järnvägen i norra Sverige ska byggas ut. Allt fler långväga godstransporter ska flyttas från lastbil till tåg och sjöfart.

Ett nationellt biljettsystem införs för all kollektivtrafik i hela Sverige.

Reseavdraget görs avståndsbaserat och färdmedelsneutralt. Utlandsresor med tåg förenklas – fler ska kunna ta tåget till kontinenten.

Tågtrafikens punktlighet ska öka. Investeringar i järnvägsunderhållet ökas. Cykelpendling underlättas. Vägunderhållet förbättras.

Bredband och mobila tjänster byggs ut i hela landet och fler servicekontor öppnas.

Det ska gå att leva, bo och arbeta i hela landet. Sverige ska hålla ihop.
* * *

Sällan känner man sig så fri som när man sätter nyckeln i dörren till sin första lägenhet.

Bostadsbyggandet ska göras snabbare, billigare och mer hållbart. Rörligheten på bostadsmarknaden ska öka. Hyresmodellen reformeras med bland annat fri hyressättning vid nybyggnation. Lägenheternas kvalitet och läge får ett större genomslag i hyressättningen.

Investeringsstöden för byggandet av hyresrätter koncentreras, effektiviseras och riktas mot hyresrätter i hela landet. Räntan på uppskovsbeloppet vid flytt avskaffas. Straffen för försäljning av svartkontrakt skärps och köpen kriminaliseras.

Reform för reform ska bostadsbristen bort.

* * *

Svensk skogsnäring ska vara hållbar och växande. Den privata äganderätten till skogen ska värnas. Markägare ska få rättmätig ekonomisk kompensation vid inskränkningar i ägande- och brukanderätt.

Det ska bli betydligt enklare att bygga strandnära i oexploaterade landsbygdsområden. Samtidigt värnas strandskyddet och allemansrätten i exploaterade områden.

Ett kraftfullt bondepaket tas fram för att stärka svensk livsmedelsproduktion. Jordbrukets fossilberoende ska minska.

Konsumenternas efterfrågan på ekologisk mat ska mötas och matsvinnet ska motverkas.

Herr talman!

Sverige ska bli världens första fossilfria välfärdsnation. Det finns ingen tid för tvekan.

Den omställning som krävs är omfattande. Mycket arbete återstår. Men vi ligger i framkant. För eldrivna lastbilar och kollektivtrafik. För ökat byggande i trä. För stål utan kol och ny textil från återvunna kläder.

Det klimatpolitiska ramverket ligger fast. All relevant lagstiftning ses över. Klimatmålen ska nås.

Energiöverenskommelsen ska genomföras. Det ska vara enkelt och lönsamt att investera i egen produktion av förnybar energi.

Sverige ska driva på för en klimatlag på EU-nivå. Reformarbetet för att genomföra Parisavtalet intensifieras. 1,5-gradersmålet måste nås.

En kraftfull grön skatteväxling görs. Skatter höjs på miljö-förstörande verksamhet och sänks på arbete och företagande.

Flygets stora klimatpåverkan ska minska. Klimatkraven på flyget skärps. Det ska gå att ladda och tanka fossilfritt i hela landet.

Klimatbonusar och klimatavgifter på personbilar förstärks och förenklas. Inga nya bensin- och dieseldrivna bilar ska säljas efter 2030. Så minskar vi de stora klimatutsläppen från transportsektorn.

Prospektering och nyexploatering av kol, olja och fossilgas förbjuds. Ett större arbete inleds för att binda tillbaka en del av tidigare utsläpp.

Klimatinvesteringsprogrammen och stadsmiljöavtalen främjar lokala investeringar för global hållbarhet och de ska utvecklas och effektiviseras.

Barn ska tryggt kunna gå och cykla till skolan, och friluftslivet ska främjas.

Sverige ska utveckla den resurseffektiva, cirkulära och biobaserade ekonomin. Svenska konsumenter ska kunna göra hållbara och kemikaliesäkra val.

Fler steg tas för att göra det lättare att återvinna och återbruka. En lägsta servicenivå för hushållens avfall införs. Krav på pant införs för fler produkter och spridningen av mikroplaster bekämpas.

Den biologiska mångfalden ska skyddas. Ekosystemtjänster ska värnas. Anslagen för skydd av värdefull natur höjs.

Havsmiljön ska förbättras. Övergödning, användning av miljögifter och utsläpp av läkemedelsrester ska minimeras. Fisket ska vara hållbart. Kontrollen skärps för att stoppa illegalt fiske, och i skyddade områden ska bottentrålning vara förbjuden.

Grundvattennivåerna ska säkras och tillgången till dricksvatten skyddas.

För 20 år sedan fattade riksdagen ett avgörande beslut: Till nästa generation ska vi lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. Nu måste miljömålssystemet utvecklas och nya etappmål tas fram.

Magin i svensk gammelskog. Lärkans drill. Surret av honungsbin. Det är vår uppgift att bevara svensk natur åt våra barn och barnbarn.

Herr talman!
Språk och arbete är vägen in i samhället.

Under mandatperioden ska ett omfattande reformarbete för bättre integration genomföras. De etableringsjobb som arbetsmarknadens parter förhandlat fram för nyanlända och långtidsarbetslösa ska införas. Modellen ska kunna användas av bemanningsföretag och även avföretag utan kollektivavtal. Ett ingångsavgift införs så att arbetsgivaravgiften för ungdomar utan gymnasieutbildning och nyanlända tas bort de första två åren.

Ett integrationsår – svensk nystart – införs med intensiv yrkes-inriktad svenskundervisning, praktik, yrkesutbildning, obligatorisk samhällsorientering och ettåriga mentorskapsprogram.

Kvinnor och män ska ha lika goda förutsättningar att försörja sig själva och styra över sina liv. Ett särskilt fokus läggs på kvinnors etablering.

Lagen om eget boende begränsas för att minska segregationen. Ett godkänt prov i svenska och i grundläggande samhällskunskap blir ett krav för medborgarskap. Vi höjer ambitionerna och ansträngningarna för att alla ska lära sig svenska, genom språkplikt, genom stärkt SFI, genom språkförskola och språkundervisning för föräldralediga. Fler karriärtjänster för lärare inrättas i utanförskapsområden.

Människor växer med höga krav och stora möjligheter.
* * *

Vi lever i ett modernt kunskapssamhälle. Alla måste kunna bygga på sina kunskaper och bygga om sin kompetens.

Svensk arbetsmarknad ska präglas av trygghet och flexibilitet. Arbetsrätten ska anpassas efter dagens arbetsmarknad samtidigt som en grundläggande balans mellan parterna upprätthålls. Företagen ges större möjligheter att ställa om och den enskilde arbetstagaren skyddas mot godtyckliga uppsägningar.

Om arbetsmarknadens parter inte kommer överens genomförs en lagändring som tydligt utökar undantagen från turordningsreglerna.

Samtidigt ges ökad rätt till kompetensutveckling och bättre balans skapas i anställningsskyddet för personal med olika anställningsvillkor.

Arbetsförmedlingen reformeras i grunden. Fristående aktörer ska bidra till att matcha och rusta arbetssökande. Arbetslöshetsförsäkringen utvecklas så att fler kvalificerar sig för ersättning och incitamenten att söka och utbilda sig till nya jobb ökar.

Samtidigt görs studiemedelssystemet mer generöst för äldre som vill vidareutbilda eller omskola sig. Det statliga stödet för korttidsarbete utvecklas. Utvecklingstid införs för att möjliggöra kompetensutveckling och företagande.

Kunskapslyftet ska byggas ut och tillgången till högre utbildning och distansutbildning ska öka i hela landet.

Så kan alla rustas för en arbetsmarknad i snabb förändring.
* * *

Tack vare stora ansträngningar från rektorer, lärare och elever förbättras skolresultaten i Sverige.

I Södertälje har man genom ett blocköverskridande kvalitetsarbete förbättrat skolresultaten för åttonde året i rad. På Hovsjöskolan har gymnasiebehörigheten fördubblats!

Samtidigt återstår ett stort reformarbete för att återupprätta vårt land som ledande kunskapsnation.

Alla elever måste få en ärlig chans, oavsett bakgrund eller bostadsort. Kunskapsfokus ska stärkas och kraven på kvalitet ska skärpas i alla skolor. Skolkommissionens förslag för ökad likvärdighet i skolan genomförs. Det statliga stödet ökas.

Ett beslutsunderlag som kan skapa förutsättningar för statligt huvudmannaskap för skolan tas fram. Ett etableringsstopp införs för fristående grund- och gymnasieskolor med konfessionell inriktning.

Lärarutbildningen reformeras, kraven på utbildningen skärps och antagningskraven höjs. Det blir lättare för akademiker att välja läraryrket. Resurser tillförs för att anställa fler lärarassistenter.

Lärarna ska få det stöd de behöver för att betygen ska bli rättvisa och likvärdiga i hela landet. Skolor som vill ska kunna införa betyg från årskurs fyra. Ämnesbetyg ska införas i gymnasieskolan.

Betygsinflation ska bekämpas.

En nationell plan för studiero och trygghet i skolan ska tas fram. Mobilförbud införs. Mobbning bekämpas med kraft. Elever som hotat eller utsatt andra för våld ska lättare kunna stängas av eller omplaceras.

Ingen elev ska lämnas efter och den som vill ska kunna springa före. Läsa-skriva-räkna-garantin ska förverkligas. Förslag tas fram för att möjliggöra en tioårig grundskola. Barngrupper i förskola och fritidshem ska minskas. Det ska bli lättare att få särskilt stöd i mindre under-visningsgrupp. Stöd för barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar ska öka. Resursskolor ska utvecklas och särskolan stärkas.

Läxhjälpsgaranti och prioriterad timplan ska införas så att den elev som riskerar att inte bli behörig till gymnasiet kan få mer undervisning i de ämnen den behöver. Förhöjd studietakt ska kunna ges till elever som snabbare når kunskapsmålen. Högstadiееlever ska kunna läsa gymnasiekurser och gymnasieelever ska kunna läsa kurser på högskolenivå.

Låt det inte råda någon tvekan om vart vi ska. Den svenska skolan ska vara vårt samhälles största stolthet.

Herr talman!

När ett nytt liv är på väg. När något gör ont, känns fel. När värken aldrig släpper. Det är då, i livets mest ömtåliga ögonblick, som svensk sjukvård ska finnas där för din trygghet.

Ingen ska behöva vänta för länge på att få behandling eller operation. En generalplan för kortare köer tas fram tillsammans med en uppdaterad kömiljard. Ett särskilt fokus läggs på kvinnors ohälsa. Nya investeringar görs i ambulanssjukvården, cancervården och förlossningsvården. En bred primärvårdsreform genomförs. Det ska bli mer attraktivt för läkare att arbeta i primärvården och enklare att bedriva vård på landsbygden.

Den som är sjuk ska få veta hur vårdplanen ser ut och vem man ska ringa. Systemet med patientkontrakt utvecklas. Rätten till fast läkarkontakt säkras. Vite eller sanktioner ska kunna åläggas huvudmän som inte uppfyller vårdgarantin.

Sjukförsäkringen ska ge ekonomisk trygghet vid sjukdom. Det ska vara lätt att återgå till arbetet efter tillfrisknandet. Rehabilitering och företagshälsovård är avgörande.

Villkor och arbetsmiljö ska förbättras för anställda i vård och omsorg, så att fler unga vill söka sig dit och jobba kvar – i vetskapen om att jobbet inte bara är viktigt, utan också utvecklande. Undersköterskors yrkesroll förstärks med legitimation eller skyddad yrkestitel. Fler ska kunna studera till specialistsjuksköterska med bibehållen lön.

Psykiatrien byggs ut. Den psykiska ohälsan måste brytas. En ny vårdform för patienter med lättare psykisk ohälsa utreds. Ett mål om köfri barn- och ungdomspsykiatri införs.

Barn som bor i skyddat boende behöver få bättre stöd.

Äldreomsorgen ska hålla hög kvalitet. En fast omsorgskontakt i hemtjänsten införs i hela landet. Anställda i hemtjänsten ska få kostnadsfria arbetskläder.

Möjligheter till jobb, ett gott liv och en meningsfull fritid förbättras för alla med olika former av funktionsnedsättning. Rätten till assistans för egenvård, andning och sondmatning ska återställas. Definitionen av normalt föräldraansvar smalnas av. Rätten till assistans för behov av tillsyn stärks. Frågan om huvudmannaskapet för den personliga assistansen utreds.

Den som har rätt till personlig assistans ska få det.

Herr talman!

För 100 år sedan fattade riksdagen det första av två beslut som gav kvinnor och män lika rösträtt. Det bästa sättet att hylla dem som gick före i kampen för demokratin är att fortsätta deras arbete i en ny tid.

Demokratien är stark i Sverige, men vi kan aldrig ta den för given. Den måste ständigt försvaras, generation för generation, mandatperiod för mandatperiod.

Demokratiska institutioner ska skyddas. Oberoendet för domstolar och public service ska stärkas. Valsystemets motståndskraft mot manipulation förbättras. Mediestödet ska skapa bättre förutsättningar för oberoende journalistik i hela landet.

Vi räddar reformen som inneburit fri entré på statliga museer.

Kulturskolan ska utvecklas och alla barn ska ha möjlighet att ta del av den.

Astrid Lindgren sa en gång att ”barn skapar mirakel när de läser”. Hon har rätt. Därför ska tillgången på skolbibliotek med utbildade bibliotekarier öka. Läsdelegationens förslag genomförs. Vi ska ha fler mirakel i Sverige!

Idrottsrörelsen och föreningslivet ska stödjas och uppmuntras. Konstnärer och kulturskapares ekonomiska trygghet ska förbättras. Vi är en feministisk regering. Jämställdhetsmyndigheten blir kvar. Hbtq-personers rättigheter stärks. Diskrimineringslagen skärps.

Urfolket samernas självbestämmande och inflytande stärks. En oberoende institution för mänskliga rättigheter inrättas.

Arbetet med den nationella planen mot rasism fortsätter. Främlingsfientliga hatbrott mot minoriteter motverkas med kraft. Var än antisemitismen finns, och hur den än uttrycks, så ska den belysas och bekämpas. År 2020 står Sverige värd för en ny

internationell konferens om hågkomst av Förintelsen, och svenska ungdomar ska ges möjlighet att besöka minnesplatserna i Europa. Ett nytt museum inrättas för att bevara och föra vidare minnet av Förintelsen.

Vi ska aldrig glömma, har vi lovat varandra. Sverige glömmet aldrig.

Herr talman!

Kriminaliteten ska bekämpas med samhällets fulla kraft. Nu söker rekordmånga kvinnor och män polisutbildningen. De ska ha stöd av rejäla resurser, samordnade myndigheter och effektivare lagstiftning. 10 000 fler ska anställas inom polisen till 2024. Polisyrket ska vara attraktivt. Skyddet ska stärkas för poliser och annan blåljuspersonal. Straffen ska skärpas för brott kopplade till kriminella uppgörelser. Ny lagstiftning om datalagring överlämnas till riksdagen i närtid. Polisen ges rätt att besluta om kameraövervakning på allmän plats.

Minimistrafte för övergrepp i rättssak höjs kraftigt. Ett system med kronvittnen utreds. Öregistrerade kontantkort till mobiltelefoner förbjuds. Straffen skärps för dem som överlåter narkotika till andra. Allvarliga brott som begås av unga under 15 år ska alltid utredas av polis. Insatserna skärps mot skattefusk och skatteflykt. Åtgärder vidtas mot missbruk av falska id-handlingar och mot organiserad brottslighet riktad mot våra välfärdssystem.

De som grips och döms måste få verkningsfulla domar, som kan leda till livsförändring. Straffen ska skärpas för den som rekryterar unga till kriminalitet. Dömda som inte medverkar i vård och behandling ska få tiden i fängelse förlängd.

Det brottsförebyggande arbetet startar i striden mot fattigdom och segregation. För att fler ska lämna kriminaliteten bakom sig införs ett nationellt exitprogram, och för att färre ska lockas in anställs fler fältarbetare och områdespolis.

Vi är hårda både mot brotten och brottens orsaker.

Samhället är alltid starkare än gängen.

* * *

Den nya samtyckeslagen möjliggör fler fällande våldtäktsdomar. Nu fortsätter arbetet för att förverkliga en samtyckeskultur.

Mer resurser tillförs det förebyggande arbetet och sex- och samlevnadsundervisningen moderniseras. Minimistraffet höjs för våldtäkt. Grovt sexuellt ofredande införs som ny brottsrubricering. Preskriptionstiderna förlängs, och tas bort helt för sexualbrott mot barn. Fler mottagningar inrättas för sexualbrottsutsatta.

Regeringen ökar insatserna mot våld i nära relationer. Det gäller både det akuta stödet till våldsutsatta och deras barn, det förebyggande arbetet och insatserna för att få personer som utövar våld att förändra sitt beteende.

* * *

Att stå upp för ditt liv och din kärlek, trots att du vet att din familj vägrar acceptera det, kräver ett stort mod. Och att tala om det inför världen, för att skapa förändring för andra, det kräver ett ännu större mod.

Det modet hade Fadime Şahindal. För det mördades hon idag för precis 17 år sedan. Så här avslutade hon sitt tal i riksdagen några månader före mordet:

”Det bör vara en självklarhet att få ha både sin familj och det liv man önskar sig. Tyvärr är det ingen självklarhet för många tjejer. Jag hoppas att ni inte vänder dem ryggen. Att ni inte blundar för dem.” Jag önskar att jag kunde säga att hederskulturen har tryckts tillbaka.

Men så är inte fallet. Den finns kvar, och den hotar alltjämt människors frihet och säkerhet. Insatserna har inte varit tillräckliga. Vi måste göra mer. Vi ska göra mer.

Vi ska skärpa straffen, öka kunskapen och förstärka arbetet i skola och socialtjänst.

Icke-svenska medborgare som döms för hedersrelaterade brott och hatbrott ska lättare kunna utvisas. Samtidigt ska den som utsätts för hedersrelaterad brottslighet få stärkt skydd mot avvisning.

Insatser ska i högre grad kunna ges till unga utan föräldrars samtycke vid misstanke om hedersbrott. Samhället ska agera direkt vid misstanke om att personer kommer att könsstympas eller giftas bort mot sin vilja.

Herr talman!

Kampen mot terrorism och våldsbejakande extremism måste vara kompromisslös. Lagstiftningen skärps. Deltagande i terroristorganisationer kriminaliseras. Säkerhetspolisen ges möjlighet att läsa krypterad trafik. Gränskontrollerna vid inre gräns blir kvar så länge som det finns behov.

Terror och extremism är tyvärr bara delar av det komplexa säkerhetshot som riktas mot alla öppna och demokratiska samhällen. Arbetet fortsätter med att skapa ett modernt totalförsvar. Den nationella säkerhetsstrategin ska genomföras utifrån en bred säkerhetsanalys. Ett nationellt center upprättas för att öka informations- och cybersäkerheten. En ny myndighet inrättas för att stärka det psykologiska försvaret mot bland annat påverkansoperationer. Den civila beredskapen rustas för att bättre kunna möta klimatrelaterade kriser som hälsohot, bränder, torka och översvämningar. Vaksamheten ökas mot utländska försök att förvärva känslig infrastruktur.

Sverige bibehåller sin säkerhetspolitiska linje. Försvarsanslagen höjs successivt för att stärka Sveriges militära förmåga, och samarbeten mellan andra länder och organisationer fördjupas.

Den militära alliansfriheten tjänar vårt land väl. Sverige ska inte söka medlemskap i Nato. Samtidigt slår vi vakt om den transatlantiska länken, utvecklar försvarssamarbetet framför allt med Finland och fördjupar samarbetet för att öka säkerheten runt Östersjön.

Om en katastrof eller ett angrepp drabbar ett annat land i Norden eller EU ska Sverige inte förhålla sig passivt. Vi förväntar oss att dessa länder agerar på samma sätt om Sverige drabbas.

* * *

Medlemskapet i Europeiska unionen är ett fundament för Sveriges nationella, europeiska och globala arbete.

Sverige arbetar för en handlingskraftig union, ett medborgarnas EU som skapar jobb och höjer säkerheten för sina invånare. Ett EU som

möter klimathotet och förbättrar sin konkurrenskraft i den globala ekonomin.

Sverige ska tillsammans med övriga EU fortsätta verka för att Storbritanniens planerade utträde ur unionen sker på ett ordnat sätt. Beredskap finns för att hantera olika scenarier.

EU-länder som bryter mot unionens värderingar och rättsstatens principer ska möta kännbara konsekvenser. Historien lär oss vad som kan ske om vi blundar för kränkningar av demokratiska fri- och rättigheter.

* * *

Vårt uppdrag i FN:s säkerhetsråd är avslutat – men Sveriges internationella arbete för fred och demokrati fortsätter. En rad svåra utmaningar behöver hanteras:

Konflikterna i Syrien och i Jemen utgör allvarliga säkerhetshot med katastrofala humanitära konsekvenser. Rysslands illegala annektering av Krim och intervention i Ukraina är tydliga brott mot internationell rätt. Rohingyerna i Myanmar utsätts för brott mot mänskligheten.

Våldet måste upphöra och de ansvariga ställas inför rätta. Den koreanska halvön måste bli fri från kärnvapen. En långsiktig fred mellan Israel och Palestina kräver en tvåstatslösning.

Sverige verkar aktivt för att främja en nödvändig reformering av FN. Folkrätten ska värnas. Kvinnors roll i fredsprocesser ska stärkas. Fred och demokrati ska främjas genom arbete för icke-spridning av kärnvapen, för avspänning och nedrustning, för medling och dialog.

Tillit mellan folk och länder är ett kraftfullt verktyg mot krig och konflikter.

Så skapas gemensam säkerhet.

* * *

Asylrätten ska värnas i Sverige, i Europa och i världen. Fler länder måste ta ett större ansvar. Svenskt flyktingmottagande ska vara långsiktigt hållbart. Den tillfälliga migrationslagen förlängs i två år och samtidigt ges alternativt skyddsbehövande lika rätt till familjeåterförening som flyktingar.

Regeringen arbetar för att upprätta ett gemensamt asylsystem inom EU som fördelar flyktingmottagandet rättvist och proportionerligt. Asylsökande ska få ett rättssäkert mottagande med korta väntetider. De som har skyddsskäl ska snabbt bli en del av samhället och de som saknar sådana skäl ska snabbt återvända.

Det viktigaste verktyget för att stoppa flyktingkatastrofer är insatser för utveckling och konfliktlösning.

Den feministiska utrikespolitiken utvecklas. Kvinnors och minoriteters rättigheter världen över ska stärkas. Jämställdhet samt sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter är självklara delar av en global utvecklingspolitik.

I en tid av handelskrig ska Sverige försvara den fria handeln och stå upp för rättvisa villkor. Både investeringar i Sverige och internationella handelsavtal ska värna miljö, hälsa och löntagares rättigheter.

Det svenska initiativet Global Deal samlar närmare 100 regeringar, företag och organisationer. Nu tar OECD över som världorganisation.

Sverige kommer att fortsätta att främja social dialog för bättre arbetsvillkor och högre produktivitet.

Regeringen kommer att fortsätta Sveriges omfattande utvecklings-samarbete och upprätthålla ett bistånd motsvarande en procent av BNI. Biståndet ska ytterligare fokuseras på demokratiinsatser. Vi står fast vid de höga ambitionerna för klimatfinansieringen. Vårt ledarskap för globalt hållbara hav fortsätter.

När andra länder minskar sina insatser för global hållbarhet ökar Sverige dem. Vi ska gå i bräschen för Agenda 2030.

* * *

Herr talman!

Mandatperioden började i höstas. Det har hunnit bli vinter, men idag, den 21 januari, börjar en ny regering arbeta. Vi har kortare tid än vanligt, men tillsammans och i brett samarbete kan och vill vi åstadkomma desto mer.

Det är en ny tid, en uppfordrande och avgörande tid.

Det parlamentariska samarbete som inleds idag är historiskt.

* * *

Regeringen
103 33 Stockholm
www.regeringen.se

Nya statsråd

I och med regeringsförklaringen presenterade också statsministern vilka statsråd som kommer att tjänstgöra i den nya regeringen. Här är hela listan:

Statsrådsberedningen:

Stefan Löfven (S), Statsminister
Hans Dahlgren (S), EU-minister

Finansdepartementet:

Magdalena Andersson (S), Finansminister
Ardalan Shekarabi (S), Civilminister
Per Bolund (MP), Biträdande finansminister och bostadsminister

Justitiedepartementet:

Morgan Johansson (S), Justitieminister
Mikael Damberg (S), Inrikesminister

Utrikesdepartementet:

Margot Wallström (S), Utrikesminister
Ann Linde (S), Utrikeshandelsminister
Peter Eriksson (MP), Bistandsminister

Försvarsdepartementet:

Peter Hultqvist (S), Försvarsminister

Utbildningsdepartementet:

Anna Ekström (S), Utbildningsminister
Matilda Ernkrans (S), Minister för högre utbildning och forskning

Socialdepartementet:

Lena Hallengren (S), Socialminister
Annika Strandhäll (S), Socialförsäkringsminister

Näringsdepartementet:

Ibrahim Baylan (S), Näringsminister
Jennie Nilsson (S), Landsbygdsminister

Arbetsmarknadsdepartementet:

Ylva Johansson (S), Arbetsmarknadsminister
Åsa Lindhagen (MP), Jämställdhetsminister

Infrastrukturdepartementet:

Tomas Eneroth (S), Infrastrukturminister
Anders Ygeman (S), Energi- och digitaliseringsminister

Kulturdepartementet:

Amanda Lind (MP), Kultur- och demokratiminister

Miljödepartementet:

Isabella Lövin (MP), Vice statsminister och miljö- och klimatminister
Uppdaterades senast: 21 januari 2019

"Ledare: God jul, sa Löfven, här kommer jag med paket

DN MÅNDAG 24 DECEMBER 2018

Alliansen var inte död, bara i upplösningstillstånd. Annie Lööf ville ändå ogärna plocka ner firmaskylten, för kompanjonskapet mellan de borgerliga partierna hade länge varit fruktbart och framgångsrikt.

På självaste julafton satt hon ändå på kontoret och arbetade på kravlistor som skulle skickas till huvudkonkurrenten. Det var bitande kallt. Hon övervägde att lägga på ett kol, men valde i stället att värma sig vid tanken på framtida klimatsmarta tekniska lösningar. I en liten skrubbe på andra sidan korridoren satt hennes bokhållare, Björklund, och kopierade politiska offerter. Han visslade muntert. Annie Lööf kikade på honom genom dörrspringan och muttrade: "Vad har den där karln att vara glad över? Under riksdagsspärren och splittring i partifamiljen och knappt längre skjortan på kroppen, och ändå sitter han där och visslar falskt!" Just då slogs dörren upp på vid gavel och chefen för huvudkonkurrenten, Stefan Löfven, hojtade; "God jul, Annie! Här kommer jag med ett stort förhandlingspaket." "Humbug!", svarade Lööf i skarp ton. "Åh, nej", sa den gamle ärkerivalen. "Här har jag packat ner några riktigt goda syltor. Och sedan finns det något mer som du länge önskat dig och kommer att gilla." "Åh", sa Annie Lööf, "vi får väl se, men inbilla dig ingenting". Mörkret föll. Kvällen kom. Annie Lööf vandrade hem till sitt tjäll och tittade på Karl-Bertil Jonssons julafton för att liksom vaccinera sig och

stärka motståndskraften mot den konfiskatoriska socialismen. Sedan åt hon ett fikon och drog på sig nattmössan. Men knappt hade hon somnat innan hon väcktes av suckar och ett metalliskt rasslande. "Humbug!", sa Lööf på sitt som vanligt ovanligt skarpa sätt. "Jag är extralets ande", sa en dyster men ändå luftig skepnad som släpade på en tung kedja. Annie Lööf såg att han i kedjan hakat fast inte bara en mängd tömda kassalådor märkta med "Förtroendekapital" utan också Sverigedemokraternas förväntansfulla riksdagsgrupp. "Du tror inte på mig, men du bör frukta mig. De är jag som är spöket i rummet, och nu ska jag låta tre av mina spökskrivare visa dig det politiska Sverige som *var*, det som *är* och det som *kan bli*", mässade den ärligt talat väldigt ovälkomne gästen. "Humbug", gäspade Lööf, med något mindre skärpa än tidigare. "Vi, eller snarare du, får väl se", sa Anden. Sovrummet påminde plötsligt på ett obehagligt vis om riksdagens presscenter. Tre pressandar pillade med var sin Powerpointpresentation. "Jag är riktigt gamla mandatperioders ande, och här får du se hur mysigt det var förr i tiden", sa den första. Och Annie Lööf såg nu hur de gamla Centergubbarna dansade ringdans med de socialdemokratiska patriarkerna: Bramstorp och Per Albin, Hedlund och Erlander, Olof Johansson och Göran Persson. Annie Lööf trevade reflexmässigt efter den tummade Ayn Rand-volym hon gömt under huvudkudden. Äta sylta med fienden? Nej så tusan heller, tänkte hon, hellre än att bli stödhjul åt Löfven åter jag upp min ena sko! Så mindes hon att hon tyvärr inte bara tänkt utan sagt just det. Vilken mardröm detta var! "Och vem är du då?" frågade hon i bestämd ton det andra kommunikationsspöket. "Jag är den nuvarande regeringsbildningens ande", svarade den strategiska tjänsteanden och projicerade en jättebild av talmannen

Andreas Norlén med kaffekanna i ena handen och ett fat klenäter i den andra.

”Inga fler kakor”, stönade Lööf. ”Hellre då skon. Eller sylta.”

Och så här kan det bli om extravalets ande får köra ända in i kaklet, så den tredje verbalvålnaden. Nu fick Annie Lööf se tre gravstenar: På den ena stod det Miljöpartiet, på den andra Liberalerna, på den tredje Liberal mittenpolitik. Strax intill öppnade en mysande Jimmie Åkesson i blågul tomteluva den ena presenten efter den andra, alla inslagna i vackert midnattsblått papper.

Det avgjorde saken. Annie Lööf lyfte fram paketet från Löfven och öppnade det. Otåligt sorterade hon bort alla de små goda syltorna och gick rakt på de hårda klapparna.

”Humbug?”, frågade hon sig själv. Kanske. Kanske inte. Men vad var alternativet? Och det är ju jul, den goda viljans och änglakörernas högtid. Lööf lyfte upp det väl inslagna löftet om en förändrad och liberaliserad arbetsrätt, klämde på det och läste den bifogade hälsningen: ”Bästa Annie, om storleken inte passar så är det förstås okej att byta.”

Vi får väl se, tänkte hon, vi får väl se.

DN 24/12 2018 "

”Organisera äldreomsorgen för fler mänskliga möten”

DN TISDAG 25 DECEMBER 2018

"DN. DEBATT 181225

Den otillräckliga bemanningen och stressen inom äldreomsorgen leder till att människor far illa. Det räcker inte att äldreomsorgen innefattar mat, vård och skötsel om det saknas personal som gör gamla människor sällskap. Det som behövs är omsorg med mer rörelse, frisk luft och sociala aktiviteter, skriver Karin M Ekström och Johan Löfqvist.

Frågan om äldres ensamhet lyfts ofta fram i jultider, men det är ett problem som existerar hela året. Ensamhetens negativa konsekvenser för samhället i form av både fysisk och psykisk ohälsa diskuterades i en debattartikel i DN (den 24 oktober) av KD:s ekonomisk politiska talesperson Jakob Forssmed. Ofrivillig ensamhet bidrar till lägre livskvalitet på ålderns höst. Detta gäller även äldre med hemtjänst eller i särskilt boende. Det räcker inte med att äldreomsorgen innefattar mat, vård och skötsel om det saknas personal som gör gamla människor sällskap. Kommunals ordförande Tomas Baudin betonade i en debattartikel i Aftonbladet (den 29 oktober) att situationen inom äldreomsorgen är akut. Han pekar på att ingen sektor är så personalintensiv som äldreomsorgen och att den otillräckliga bemanningen, kompetensbristen och stressen leder till att människor far illa. Vi instämmer i att äldreomsorgen behöver ökade resurser och att det är en sektor som behöver prioriteras, inte minst med tanke på att antalet äldre ökar. Men det behövs också fler samverkansprojekt för att lösa problemen i dagens äldreomsorg, i synnerhet ensamheten som många äldre upplever. En god vän på ett äldreboende beskrev för några år sedan sitt boende som dödens väntrum. Han menade att fokus i hög grad låg på måltiderna – att äta och sedan bara sitta och vänta tills nästa måltid serverades. God mat är visserligen en viktig del av livskvalitet och något som tack och lov diskuteras

allt oftare i äldreomsorg, men det räcker inte. Gamla människor på äldreboenden och de som har hemtjänst behöver aktiveras, både kroppsligt, mentalt och känslomässigt. Mänskliga och andra möten är viktiga. Musik och djur har visat sig kunna stimulera dementa. Det är inte självklart att man får komma ut i friska luften. Dagsljus och rörelse är viktigt för att må bra som människa, inte minst om man lider av demens. Empati är nödvändigt för att förstå äldres behov.

Under några års tid har en av oss haft möjlighet att som anhörig besöka ett äldreboende. Att bo kvar hemma kan innebära isolering, men faktum är att man även på ett äldreboende kan känna sig ensam. Visst finns det aktiviteter, men de är ändå förhållandevis begränsade i antal då det råder brist på personal. De boende sitter och ligger en stor del av sin vakna tid och situationen är mer påtaglig under helgerna då personalstyrkan är reducerad. Några boende har berättat att de väntar på att det ska bli måndag morgon och att vardagens rytm återkommer. Många har få eller inga besök. Vännerna finns inte längre – adressboken är full av överstrukna namn, anhöriga bor långt bort eller är alltför upptagna.

Enligt en rapport av Socialstyrelsen (Öppna jämförelser 2017 – Vård och omsorg om äldre) som bland annat bygger på enkäter, för att samla in information om vad äldre anser, upplever 46 procent av äldre i särskilt boende att de är nöjda med de aktiviteter som erbjuds och inte ofta besväras av ensamhet. Kvinnor är mer nöjda än män. 46 procent av kvinnorna och 43 procent av männen har svarat positivt. Men det är ändå mer än 50 procent som inte är nöjda med aktiviteter på sitt särskilda boende och som upplever ensamhet. Spridningen av resultatet mellan kommunerna är stor och varierar mellan 14 och 69 procent. I detta sammanhang är det relevant att ställa frågan: hur mäter man ensamhet? Vågar människor kommunicera sina åsikter och önskemål om de upplever att de befinner sig i en beroendesituation? Fungerar enkäter över huvud taget i detta sammanhang? För att undersöka hur människor upplever eller önskar sin äldreomsorg kan andra metoder som till exempel djupintervjuer, fokusgrupper eller deltagande observation behövas. Människor kan inte alltid kommunicera sina önskemål, i synnerhet inte om man är dement. Det är angeläget att reflektera över

metoder som används för att ta reda på hur människor upplever eller önskar sin äldreomsorg.

Ensamhet förefaller vara ett problem inom äldreomsorgen – det visar Socialstyrelsens rapport och även våra personliga iakttagelser. Hur löser man detta? Är det billigare att ordinera medicin än att organisera rörelse, frisk luft eller sociala aktiviteter? Enligt ovan nämnda rapport har andelen äldre som får många olika läkemedel – tio eller fler – ökat inom äldreomsorgen från 2016 till 2017. Det var 24,2 procent bland äldre med hemtjänst och 31,9 procent av äldre i särskilt boende som hade tio eller fler läkemedel 2017. Ökningen motsvarar 3 respektive 6 procent. Rapporten visar på stora variationer mellan landets kommuner. Alltför många mediciner ger risk för både biverkningar och fallolyckor framför allt hos äldre över 80 år. Det finns anledning att reflektera över varför läkemedelsanvändningen inom äldreomsorgen ökar.

Hur kan man skapa en brukarorienterad, omhändertagande, aktivitetsbaserad äldreomsorg? Hur kan äldreomsorgen organiseras bättre så att äldre, i särskilt boende och med hemtjänst, aktiveras fysiskt och socialt och inte behöver känna sig ensamma? Vad innebär ett brukarperspektiv i olika sammanhang? Det behövs visioner och nya idéer. I Borås har Stiftelsen Curamus tagit initiativ till engagemang för äldre i samarbete med Borås Stad, Träffpunkt Simonsland. Genom rekrytering och utbildning av frivilliga kan äldre få sällskap och hjälp att besöka till exempel bio, fotboll, läkare. Det är ett exempel och det behövs fler. Hur kan man organisera möten mellan äldre människor, mellan gamla och unga? Kan man bygga ihop äldreboenden med förskolor? Det är något som prövats i Frankrike.

Komplexa samhällsproblem fordrar att människor med olika kompetenser och erfarenheter möts för att öka förståelsen, vidga perspektiven, ge inspiration och idéer. Ett förslag är att bilda ett nätverk med representanter från berörda aktörer, till exempel finansiärer (landsting, kommun), anställda inom äldreomsorgen, ideella organisationer, näringsliv, anhöriga, forskare etcetera för att försöka hitta lösningar till en äldreomsorg som skulle kunna fungera bättre. Det kan resultera i olika lösningar för att organisera rörelse, frisk luft och sociala aktiviteter och inte bara ordinera läkemedel. Vi är övertygade om att många samhällsproblem, som i detta fall, ensamheten

inom äldreomsorgen, kräver någon form av samverkansprojekt för att lösas. Ensam är inte stark!

Karin M Ekström, professor i företagsekonomi vid Högskolan i Borås.

Johan Löfqvist, pensionerad läkare med specialistkompetens inom allmänskirurgi, allmänmedicin och urologi. Tjänstgjort fem år som överläkare på geriatrisk rehabiliteringsklinik samt haft ansvar för demensboende och äldreboende. "

" Den digitala kulturen gör oss ensamma tillsammans"

DN TISDAG 25 DECEMBER 2018

Umgänget via skärmar både liknar och skiljer sig från fysiska möten. Det hämtar näring ur vårt behov av att umgås, men styrs av algoritmer. Den digitala samvaron gör oss uppslukade av starka känslor, som inte ökar förståelsen av andra, skriver medieforskaren Anja Hirdman.

Medieteknologier är med och bestämmer de mänskliga relationernas beskaffenhet, sätter sin prägel på hur vi umgås, vad vi talar med varandra om, våra vardagliga rutiner och gemensamma traditioner. Mediers plats i våra liv kan ta sig påtagliga uttryck, som när vi alltmer kan umgås med andra utan att befinna oss på samma plats. Men också på mer subtila, inte alltid uppenbara sätt inkorporeras formen för kommunikation i våra liv. Den får betydelse för hur vi minns och vad vi minns, för vad vi upplever, berörs av och för den riktning våra känslor och reaktioner tar.

Människan har alltid fascinerats av och omfamnat de teknologier som förlänger sinnena, som går förbi kroppens begränsningar och suddar ut tidens och rummets betydelse. Med varje nytt medium har överföringen av innehåll blivit mer omedelbar och nått allt fler och i de digitala nätverk som numer slingrar sig över jorden delas och sprids budskap med eldens hastighet.

De erfarenheter som ett medium ger försvinner inte med uppkomsten av nya. Den digitala kulturen har på flera sätt intensifierat de känslor erfarenheter som tidigare medier gett oss, såsom upplevelsen av att kunna vara både här och där, att kunna titta på, lyssna till och läsa om andra, att vara osynliga som kropp. Den har också tillfört nya möjligheter för social samvaro. Vi kan själva höras och synas, skapa innehåll och kommunicera med andra på sätt som inte har varit möjliga tidigare.

Det som i mycket präglar socialitet i de digitala rummen är erfarenheter av att vara ensamma tillsammans. Vi delar upplevelser, känslor, bilder, texter

med andra som är någon annanstans. Samtidigt är det gruppen, själva ansamlingen och mängden andra som utmärker digital samvaro. Omfånget av andras närvaro, den realtidsbaserade kommunikationen och de virala känslomittornas effekter skapar en gruppkultur vars omfattning och innebörd är ny för oss.

Umgänget med och via skärmar är en erfarenhet som både liknar och skiljer sig från faktiska fysiska möten. Den hämtar näring ur vår inneboende socialitet, vårt behov av att umgås med, titta på, lyssna till och vara del i en gemenskap med andra människor, och den får sin inramning av den teknologi som denna samvaro sker inom. Ord, ljud, bilder, berättelser kan orsaka direkta kroppsliga reaktioner, öka vår puls, få våra ögon att tåras eller hud att knottas av rädsla. De kan också väcka våra reflekterande förmågor, låta oss leva oss in i andra människors situationer, faktiska eller inte. Att medier samspelar med det mänskliga nervsystemet visar också allt fler neurovetenskapliga studier där man kan iaktta de rörelser och flöden i hjärnan som uppstår när vi ser, hör eller läser. Det handlar om förändringar i kroppen som följer på olika impulser utifrån och inifrån, som amygdalans aktivering vid ilska och frustration, vårt belöningssystems lockande utsöndringar när vi känner oss tillfreds och om insikter att känslor utgör basen för våra tankar, beslut och beteenden.

Samvaron med andra i digitala rum, att vara en i gruppen, utgörs i mycket av känslornas smittande. Snabbheten och det direkta delandet skapar en omedelbarhet som intensifieras av omfånget av reaktioner, av kraften i mängdens uttryck. Det är just känslan i det som sägs och inför det som sägs, ses och hörs som i många fall är gruppens gemensamma nämnare. Det är en affektiv teknologi uppbyggd kring delandet och smittandet av känslor som talar till våra snabba gensvar och reaktioner. Kollektiv känslospredning är de sociala plattformarnas kännemärke. Här finns ett konstant emotionellt brus, ett ständigt närvarande flöde av känslor, höga tillrop, åsikter och antaganden som pockar på vår uppmärksamhet, vårt kännande.

Kollektiva känslor är till sin natur snabba och flytande. De rör sig, hoppar mellan kroppar, ökar för att sedan försvinna bort och intas av nya. Hastigheten och det korta kommunicerandet som präglar de sociala plattformarnas uppbyggnad lämpar sig väl för de mer kraftfulla och

renodlade känslorna. Hat, ilska, rädsla men även kärlek och bekräftelse passar väl in i de gruppstyrdade känslorytmerna. De tar lättare vår uppmärksamhet i anspråk, kräver mindre eftertänksamhet än vaga, komplexa ställningstaganden och uppfattningar. De starka känslornas avtryck blir lätt övertygande, får ett kännandets autenticitet. De kan svepa oss med utan större eftertanke men likväl dröja sig kvar som övertygelser både om oss själva och om andra. Genom att inge oss en stark förnimmelse tycks våra omedelbara reaktioner som i någon mening sanna, att något är obehagligt, fel, upprörande. Detta gäller särskilt upplevelser av rädsla och oro som är knutna till våra snabba hot- och försvarssystem, och som därför lättare kan slå ut våra mer reflekterande förmågor.

De starka känslornas dominans stärks även av att de kan spridas och delges andra utan hänsyn till de normer för tal och beteende som styr oss i andra sammanhang. Minskad självkontroll och självbehärskning understöds av den avskilda kroppens osynlighet, som kan "tala" friare, snabbare utan att hämmas av sociala riktlinjer för uppträdande och utan risk för att uteslutas från gruppen. De mer allmänna måttstockarna som reglerar uppträdanden och uttryck i offentliga rum har minskat i betydelse och ersatts av olika gruppers egna normer. Med det försvagar den digitala gruppulturen den sociala skammens brännmärkande funktion.

På samma gång som vi kan ingå i globala nätverk och tillsammans med miljontals andra följa medieinnehåll, dela nyheter, uppröras och diskutera på olika forum, kan vi välja att enbart ta del av det vi redan anser oss tycka, känna och veta i mindre grupper. Man kan förvisso rikta blicken åt samma håll, men innebörden och förståelsen skapas av gruppens egna tolkningar och sätt att förstå världen. Det är som om digitala gruppers utbredda närvaro står, om inte i motsättning till det allmänt gemensamma så, i ett mer laddat förhållande än tidigare.

Känslan av hotet utifrån, från det främmande, som binder samman vissa grupper är lika mycket beroende av bekräftande som av den upplevda faran. Det sociala smörjmedel som skapar grunden för känslans smittande, även om det som uttrycks är hat, rädsla eller hot, hämtar näring ur den värmande känslan av att tillhöra en grupp, att dela sin harm och det objekt den riktar mot med andra som känner samma sak.

Det är också det sociala jagets längtan och önskningar som utgör den rådata som den artificiella intelligensens algoritmiska beräkningar vilar på, dess sammanställande av mönster i våra beteenden, åsikter, preferenser. Som sociala varelser är vi beroende av uppskattning, av att känna tillhörighet och av att få bekräftelse och respekt från andra. De sociala plattformarna är designade efter att just tillgodose och tala till dessa allmänmänskliga behov och öka användares engagemang. Den så kallade "gilla-kulturen" som vuxit fram på Facebook bygger numer på algoritmiska cirklar av feedback som aktiverar våra känslsystem. Man använder på ett briljant sätt människans djupt liggande behov av gemenskap och erkännande från andra för att få oss att återvända, scrolla, leta och dela. De känslbaserade feedbacksystemen kan även bygga på aktiverandet av negativa förnimmelser såsom frustration, förvirring vilka lättare gör att vi snabbt reagerar, trycker, letar vidare för att dämpa det obehag det inger oss.

Det är även dessa algoritmiska system av mönster som skräddarsyr de annonser och nyhetsflöden vi omges av i dessa rum, de känsloriktade budskap som kan påverka vår sinnesstämning, vad vi konsumerar och i vissa fall hur vi röstar. Med alarmerande tydlighet visar allt fler studier hur dessa system har gjort det möjligt att statistiskt kunna förutsäga användares individuella preferenser, gillande och ogillande baserat på deras digitala beteende – för att sedan skapa och tillhandahålla innehåll som speglar och förutsäger dessa preferenser. Så kallad *computational propaganda* har exempelvis använts av politiska strateger för att generera specifika känslor som misstro och ilska med hjälp av felaktig information och påhittade händelser.

Relationer mellan människa och de digitala systemens nätverk bygger på våra emotionella avtryck. Algoritmernas förment rationella och logiska sifferkoder är designade efter att detektera mönster i våra begär, vår längtan och våra önskningar. Det är ett slags känslans struktur som bearbetas till siffror, statistik som i sin tur bestämmer den information vi tar del av och därmed den kunskap som produceras och cirkulerar på de sociala plattformarna.

Det gruppdeltagande som digital samvaro vilar på underlättar kommunikationen mellan människor och ökar det kollektiva

informationsdelandet. Men den skapar också en affektiv atmosfär där vi lätt kan svepas med, bli uppslukade av en känsla och av kroppens pulserande. En kropp som infogas i känslans rytmer igångsatta av de flöden av ord, bilder, tal av andra och om andra som vi här tar del av.

I en tid när umgänget med och förståelsen av andra och omvärlden till stor del äger rum i och via medier är det viktigt att inse att våra känslor, vad vi känner och reagerar på, formas både av den teknologi vi använder och av hur berättandet om andra sker. Och att de teknologiskt sofistikerade system vi har skapat aktiverar och använder sig av våra basala känsleregister på ett mer intrikat och förföriskt sätt än någonsin tidigare.

Anja Hirdman "

" Kommuner glömmer bort barnen till frihetsberövade

DN TISDAG 25 DECEMBER 2018

Barn med föräldrar i fängelse är en osynlig grupp som inte alls får det stöd de behöver av samhället, visar en ny rapport från Socialstyrelsen. – Som grupp är de fortfarande stigmatiserade. Det är mycket skam och tabu kring att ha en förälder som är frihetsberövad, säger utredaren Åsa Borén.

I en artikelserie förra hösten berättade DN om att barn med frihetsberövade föräldrar är en utsatt och bortglömd grupp som är osynliga i statistiken.

Man vet inte ens hur många dessa barn är. Det enda som finns att luta sig emot är gamla uppskattningar från Kriminalvården som säger att det finns ungefär 8 000 barn och ungdomar som har minst en förälder i fängelse. Om man räknar in frivården handlar det om över 30 000 barn.

Dessa barn har stora behov av information och stöd, men lämnas ofta utan både och. Det är inte ens säkert att de får veta vart den frihetsberövade föräldern tagit vägen. En del föräldrar tror att det är bäst att barnet inte vet. Det är inte heller säkert att barnets umgänge med sin fängslade förälder fungerar. Kanske vill föräldern inte träffas, kanske vill inte vårdnadshavaren det, kanske vill inte barnet träffas.

Efter det att DN:s artikelserie publicerats fick Socialstyrelsen ett regeringsuppdrag att kartlägga situationen för barn med frihetsföräldrar. Nu är rapporten färdig. Den bekräftar mycket av det som de intervjuade personerna i artikelserien sade.

– Det är en mycket komplex fråga och vi ser att stödet till barn med frihetsberövade föräldrar inte är tillräckligt. Det räcker inte för att motsvara dessa barns behov, säger utredaren Åsa Borén.

Var ligger ansvaret för de här barnen?

– Det är inte jätteenkelt att svara på. Det är alltifrån föräldrarna enligt föräldrabalken, via socialtjänsten, till civilsamhället med de ideella

organisationerna. Även skolan, hälso- och sjukvården samt Kriminalvården har en viktig roll att se barnens behov, säger Åsa Borén.

Just det splittrade ansvaret är kanske också förklaringen till att dessa barn så ofta hamnar mellan stolarna. Åsa Borén säger att socialtjänsten har ett långtgående ansvar för barn och ungas trygghet och välmående enligt socialtjänstlagen. Men kommunerna behöver öka sina kunskaper på området. Socialstyrelsens kartläggning har gjorts med hjälp av enkäter till Sveriges kommuner, ideella organisationer och barnrättsorganisationer. Enligt rapporten saknar åtta av tio kommuner specifika insatser för barn med frihetsberövade föräldrar. Nästan samtliga kommuner, 94 procent, saknar förebyggande eller uppsökande verksamhet för dessa barn.

– De här barnen är en osynlig grupp som inte syns i statistiken, vilket kan leda till att målgruppen inte prioriteras av myndigheterna och att inte resurser avsätts, säger Åsa Borén.

DN har tidigare berättat att Kriminalvården inte har något formellt ansvar för barn till fängslade personer. Men de har ändå på flera håll arbetat med att förbättra mottagandet av intagnas barn på fängelserna. Bland annat finns i dag ett barnombud på alla häkten anstalter och frivårdskontor, på vissa håll finns välkomstrum med leksaker, och speciellt inredda besökslägenheter eller besöksrum.

Det finns flera riskfaktorer kopplade till de här barnen. Barnen kan leva i en miljö kopplad till kriminalitet, missbruk eller psykisk ohälsa hos föräldrarna.

– Det gör att de har sämre förutsättningar att klara sig bra i tillvaron. När föräldern frihetsberövas kan det leda till ytterligare oro, rädsla och problem i skolan. Ofta får de problem generellt i livet. Som grupp är de fortfarande stigmatiserade. Det är mycket skam och tabu kring frågan om att ha en förälder frihetsberövad. Vi måste prata mer om det.

Socialstyrelsens rapport lägger fram flera prioriterade områden för att förbättra situationen för barn med frihetsberövade föräldrar. Till exempel att öka kunskapen om barnen, att hitta de barn som själva inte kommer i kontakt med socialtjänsten och att se till att förutsättningen att få stöd är lika bra i hela landet. Viktigast är kanske att se till att alla barn får all den information de behöver. Det kan handla om vad som hänt föräldern, var de kan få stöd av kunniga vuxna och få en inblick i hur föräldern har det på fängelset.

– Det är också en utmaning att se till att barnets umgänge med sin frihetsberövade förälder blir bra och säkert och att det utgår från barnets eget bästa. I bland är ju barnet ett brottsoffer också, säger Åsa Borén.

Enligt rapporten är det i hög grad ideella organisationer som står för det stöd som dessa barn får. Åsa Borén säger att kommunerna måste stärka sitt samarbete med de ideella organisationer, där en stor kunskap finns på området.

Organisationen Bufff (Barn och ungdom med förälder/familjemedlem i fängelse) arbetar ideellt för barn med frihetsföräldrar. Där är man mycket glad över Socialstyrelsens kartläggning.

– Rapporten är mycket efterlängtat. Vi har länge uppvaktat regeringen om att göra något åt situationen för de här barnen. Det här är ett första steg, säger Madelein Kattel, verksamhetschef för Bufff.

Hon säger att rapporten bekräftar den bild som Bufff har, att socialtjänsten saknar kunskaper och kännedom om de här barnen som en mycket utsatt grupp och att det saknas stöd för dem på många håll i landet.

– Vi önskar oss mer nationella riktlinjer och en långsiktig finansiering för att få bort ojämlikheten över kandet, säger Madelein Kattel.

Hon har förståelse för att många små kommuner saknar möjligheter att ha kunskaper och erfarenheter för att ta hand om de här barnen på ett bra sätt.

– Vi på Bufff arbetar evidensbaserat och har lång erfarenhet av att möta barn och ungdomar. Vi sitter på en stor kunskap som vi gärna delger både stat och kommun. Därför är ett nationellt stöd så viktigt, säger Madelein Kattel.

Hon tycker att kunskapen om den här gruppen barn lämnar mycket att önska. Till exempel finns det ingen tillförlitlig statistik över hur många barn som har frihetsberövade föräldrar. Den siffra som nämns i rapporten om 30 000 barn är Kriminalvårdens beräkningar som har många år på nacken.

– Enligt våra beräkningar där vi utgår från lagföringsstatistik för 2017 handlar det om minst 160 000 barn om året som har en förälder som döms för brott. I många fall leder domen till att föräldern frihetsberövas. Dessutom tillkommer de barn som har andra närstående i fängelse, häkte eller frivård.

"Fakta. Bufff

Bufff (Barn och ungdom med förälder/familjemedlem i fängelse) är en ideell organisation som arbetar för att ge stöd till och förbättra villkoren för barn med frihetsberövade föräldrar eller andra familjemedlemmar.

Bufff har funnits sedan 2001 och hette tidigare Bryggan.

Alla som arbetar i stödfunktionerna inom Bufff har en grundutbildning som socionom eller beteendevetare. En del har själva erfarenhet av att ha en anhörig i fängelse.

Bufff finns i dag på 13 platser i Sverige. Där håller man enskilda samtal och öppet hus där barn och unga kan träffa andra i en liknande situation. Man ordnar också olika aktiviteter och utflykter.

Bufff arbetar i nära samarbete med socialtjänst och kriminalvård och besöker även häkten och anstalter.

Bufff har en gratis nationell stödtelefon vardagar 9–16 med nummer 020-20 03 30. Man kan mejla info@bufff.nu. Kvällstid går det även bra att chatta med Bufffs medarbetare på www.bufff.nu "

Hans Arbman

hans.arbman@dn.se "

" Staten satsar på kritiserad spelform

DN ONSDAG 26 DECEMBER 2018

Onlinekasino anses vara den absolut farligaste spelformen ur beroendesynpunkt. Nu ska både statskontrollerade ATG och Svenska Spel ge sig in på den kritiserade marknaden. – Spelen är byggda för att vi ska fastna, säger Anders Håkansson, forskare vid Lunds universitet.

Efter årsskiftet ska slotmaskiner – de snurrande spelautomaterna – vara tillgängliga online hos de stora statskontrollerade spelbolagen. En spelform som enligt såväl myndigheter som forskare är den tveklöst farligaste ur beroendesynpunkt.

Både ATG och Svenska Spel känner till riskerna, men ser satsningen på den nya spelformen som en nödvändighet för att hålla kunderna kvar.

– Vi måste anpassa oss till vad marknaden i dag efterfrågar, säger Fredrik Wastenson, vd och affärsområdeschef på Svenska Spels nya dotterbolag för sport och kasinospel.

Enligt Folkhälsomyndigheten har ungefär var fjärde spelare som spelat onlinekasino det senaste året någon form av problem. Ofta handlar det om att man spenderar mer tid eller pengar på spelet än vad som varit planerat. I en nyligen publicerad studie från Lunds universitet konstaterar man också att självmordsrisken är 15 gånger så hög bland spelberoende som hos resten av befolkningen.

Anders Håkansson är forskare vid universitetet i Lund och Sveriges enda professor i spelberoende. Han menar att det är helt naturligt att spelare fastnar, eftersom spelen är utformade för att göda beroendeutvecklingen.

– Man blir psykologiskt belönad hela tiden. Dels när man vinner, men även när man förlorar. Spelaren ska känna sig duktig även vid förluster för det verkar som att man nästan vunnit. Och då fortsätter man naturligtvis, säger Anders Håkansson.

Snabbheten i onlinekasinospelen är en av faktorerna som gör att det kan gå väldigt illa på kort tid, menar Anders Håkansson. Det går ofta att spela för

flera tusen kronor per klick och sekund, och en del spel har till och med det man kallar autoplay. Alltså att datorn sköter spelet så att spelaren kan ägna sig åt annat under tiden – som att spela på andra sajter.

På Svenska Spel är man väl medveten om riskerna.

De följer forskningen och är en av finansiärerna till arbetet som bedrivs på enheten för beroendeforskning i Lund. Ändå väljer de nu att satsa på den i särklass farligaste speltypen.

Anledningen är att de ser en ökad konkurrens och vill försöka hålla jämna steg med de andra aktörerna som redan har kasinospelen. Tyngden i produktportföljen ska dock fortfarande ligga på sportspel och tips.

– Vi har haft en väldigt stor efterfrågan från våra kunder om att kunna spela nätkasino. Av dagens nätkasinospelare är det säkert 60 procent från vår kundbas som spelar men tvingas göra det någon annanstans. Vi vill så klart hellre att de spelar hos oss, säger Fredrik Wastenson.

Även om förhoppningen är att locka spelare är det viktigt för Fredrik Wastenson att onlinekasinot lanseras med en stor nypa försiktighet.

Som ett led i det kommer Svenska Spel varken ha någon funktion för autospel eller erbjuda några bonusar som ofta används för att locka kunder att spela mer. Det är i linje med bolagets syn på spelkontroll. Ansvar kommer före vinst, menar man.

Samtidigt görs det inga begränsningar kring insatsernas storlek eller spelhastigheten. Wastenson jämför Svenska Spel med Volvo när han förklarar varför:

– De måste skapa så säkra bilar som möjligt, men de kommer inte strypa hastigheten vid 90 kilometer i timmen för då säljer de inte några bilar längre.

Om vi inte erbjuder en upplevelse kommer kunden gå någon annanstans, säger Fredrik Wastenson.

ATG har tidigare inte fått erbjuda varken sport eller kasinospel och vd:n Hasse Lord Skarplöt har till och med varit av åsikten att onlinekasino borde förbjudas. Men när marknaden nu öppnas upp för ATG är de inte sena in.

Direkt efter årsskiftet lanserar AB Trav och Galopp både sportspel, livekasino och spelautomater online.

– Våra kunder lägger ungefär 75 procent av sin spelplånbok på annat än hästar, främst sport och kasino. Vi vill så klart att de ska kunna göra det hos oss i stället, säger Hasse Lord Skarplöt.

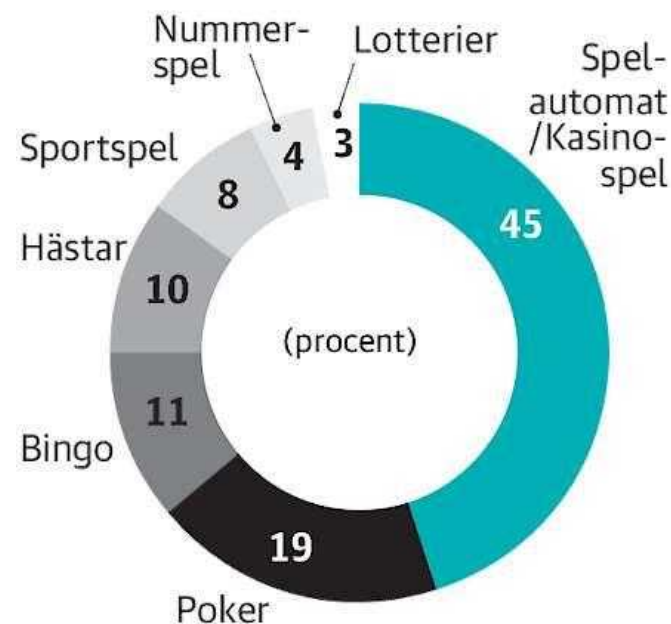
De kommer, likt Svenska Spel, inte erbjuda några bonusar, autospel eller vip-program. Men på samma sätt kommer de inte heller vilja begränsa sig för mycket.

– Lika viktigt som ansvarstagandet är, så är det viktigt att vi erbjuder riktigt spännande spelupplevelser. Vi kommer lansera spelen den 1 januari, sedan kommer vi ligga väldigt nära med örat mot rälsen för att se vad vi ska justera, säger Hasse Lord Skarplöt.

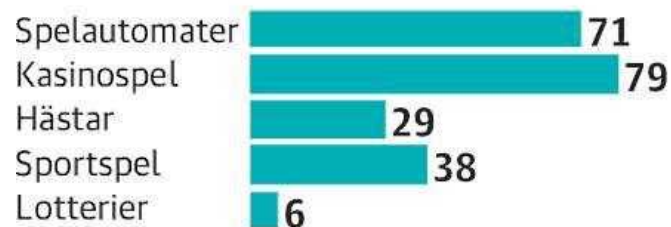
Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se "

Vanligast spelformen bland personer med problem (endast onlinespel)

Andel av satsade pengar som kommer från problemspelande

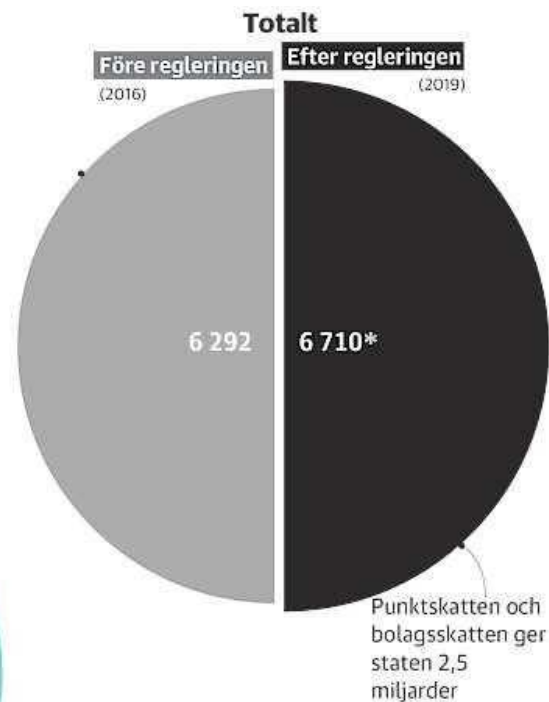
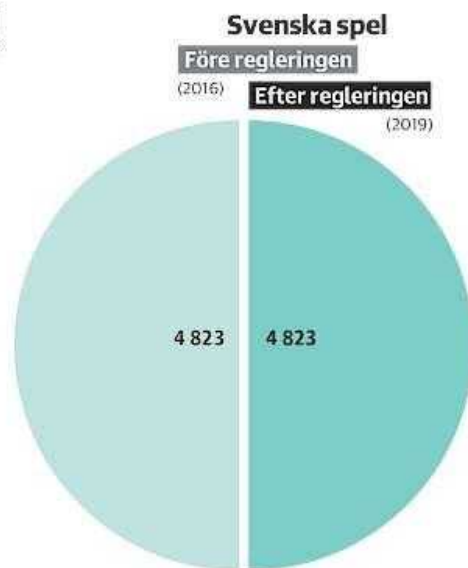
Statens intäkter från spelbolagen före och efter regleringen

Intäkterna väntas kunna öka med 418 miljoner kronor. En stor del kommer från de utländska bolagen som tidigare undgått svensk skatt.

Källor: Regeringen och Lotteriinspektionen
(Miljoner kronor)

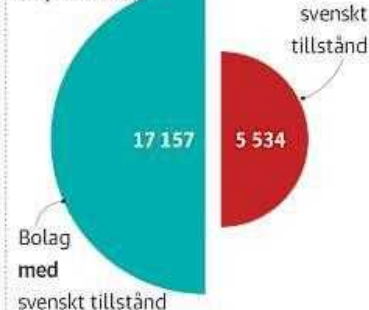
ATG:s lotteriskatt som ger staten 1,4 miljarder försvinner.

*Beräkningarna bygger på spelutredningens uppskattning av hur många bolag som beviljas spellicens inför 2019.

Bolagens nettoomsättning

Siffrorna gäller 2017.
(Miljoner kronor)

Marknadsandelar innan regleringen

(Procent)

" Daniel Helldén (MP): "Vår politik hade mått bättre om vi lämnat regeringen"

DN TORSDAG 27 DECEMBER 2018

"Miljöpartisten Daniel Helldén chockade Socialdemokraterna när han bytte sida och gjorde upp med Alliansen i Stockholms stadshus. Nu är han lockad av att ge sig in i rikspolitiken – och bygga upp ett mer självständigt miljöparti. – Partiet har tagit för mycket smällar i regeringsställning, säger han.

Fredagen den 12 oktober stegade miljöpartisten Daniel Helldén ner för stentrappan i Stockholms stadshus, tillsammans med ledarna för de fyra allianspartierna i huvudstaden. De gick i bredd, Helldén var klädd i blått. Det hade gått 33 dagar sedan valet, och i rikspolitiken skulle moderatledaren Ulf Kristersson precis lansera idén om en mindre M-ledd regering. Men han och hans partiledarkolleger hade månader av låsningar framför sig. DN har sökt upp kommunpolitiker som hittade lösningarna hösten 2018.

Daniel Helldén är en av dem.

Miljöpartiets gruppleddare i Stockholm genomförde en historisk positionsförflyttning när hans parti valde att lämna samarbetet med Socialdemokraterna. Trots ett dåligt val, där de gröna tappade nästan 40 procent av väljarna, kunde han fortsätta som trafikborgarråd i Stockholm.

För första gången styrs huvudstaden nu av en koalition mellan de borgerliga och Miljöpartiet.

Namnet: De grönbå. Grönt först. Blått därefter. Beslutet om vad det nya styret skulle heta togs sent, strax före presskonferensen.

– Alla tyckte att det var bra, säger Daniel Helldén.

Tror du att Socialdemokraterna hade gått med på att kalla en koalition för "grönrod"?

– Det är jag osäker på.

Hur är stämningen när ni träffar socialdemokrater i Stadshuset nu?

– Den är lite spänd, det är den. Det finns de som inte hälsar. De är inte glada. Många säger att vi har svikit våra egna väljare.

Hur stor är risken att väljare med vänsteridentitet nu kommer att vända sig bort från er?

– Jag tror att Stockholm är en mer allmänt borgerlig stad än andra platser. När jag träffar folk på stan, som har röstat på oss, så säger alla "vi har röstat på Miljöpartiet, för vi vill ha den gröna politiken".

Förhandlingarna med Alliansen var förvånansvärt enkla, enligt Helldén, som hävdar att Miljöpartiet fått igenom "otroligt mycket" grön politik.

– Det var helt avgörande.

Han riskerar svekdebatter – till exempel om Alliansens ambitioner att ombilda fler hyresrätter till bostadsrätter i Stockholm. Men andra potentiella stridsfrågor har lösts eller skjutits på framtiden, som Bromma flygplats, bygget av motorväg öster om staden och fortsatta bidrag till papperslösa invandrares barn.

– Vi har suttit fyra år i en majoritet där vi haft de borgerliga partierna som opposition. Man letar hela tiden konfliktpunkter.

– Sedan när man sitter och diskuterar så var det inte så stora skillnader egentligen i sakpolitiken. Den kommunala politiken är så konkret. Det är inte så mycket policyövergripande frågor.

Daniel Helldén har följt låsningarna i rikspolitiken under hösten. Han tycker lite synd om partiledningarna.

— På riksnivå är det otroligt komplicerat. Att SD är så stora är ett jätteproblem.

I riksdagen har Alliansen och Miljöpartiet ingen majoritet tillsammans.

Annars hade Daniel Helldén välkomnat försök att forma en grönbå regering, förutsatt att den gröna politiken fick rejält genomslag.

— Ur mitt perspektiv så skulle det varit en möjlighet.

Miljöpartiet startade med idén att partiet skulle stå över blockpolitiken. Hur tycker du att ditt parti har förvaltat det?

— Vi har ju haft många år där vi har förknippats med att vi hänger ihop med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. Jag tror att vi kanske i högre utsträckning skulle ha lyft fram att vi är ett parti som står upp för våra egna värderingar och inte är inlåsta i vänster-höger-skalan.

Regeringen Löfven är den första koalitionen någonsin mellan Socialdemokraterna och Miljöpartiet. Den nuvarande MP-ledningen har ansträngt sig hårt för att visa att de gröna är regeringsdugliga. Principen har varit att inte lämna samarbetet, nästan oavsett vad som hänt.

Men Daniel Helldén riktar svidande kritik mot strategin.

— Det finns gränser för hur mycket smällar man kan ta. Jag tycker att partiet har tagit för mycket smällar i regeringsställning. När migrationsuppgörelsen gjordes och man stängde alla gränser. Jag tycker faktiskt att partiet borde ha lämnat regeringsställningen då. Det har tagit så fruktansvärt hårt på partiet.

Hur märker man det?

— En uppgivenhet. Vi står för våra värderingar. Det sitter starkt i vår själ. Jag brukar säga att det sitter i magen. Jag kan känna när det inte längre är miljöpartistiskt. Och när vi satt kvar i regering och stängde gränserna så var det att gå för långt. Jag tror att vår möjlighet att föra vår politik hade mått bättre av att lämna regeringen.

Men det hade ju samtidigt lett till att man hade kunnat peka på Miljöpartiet: ”Det går inte att regera med dem. De är inte dugliga.”

— Självklart hade den argumenteringen kommit. Den har sina poänger. Men det är också frågan om hur man får ett parti och en ideologi att hålla ihop. Efter valet har vi tappat enormt i hela landet. Vi är uttraderade i många kommuner och regioner. Att bygga upp det här igen är inte lätt.

Vad måste förändras för att det ska vara rimligt att fortsätta regera med Socialdemokraterna på riksnivå?

— Det måste vara otroligt mycket tydligare att vi får igenom vår politik. Vi har fått igenom mycket på klimat- och miljöområdet i regeringsställning, men det har inte märkts hos väljarna. Man kan inte släppa stora symbolfrågor på det sätt som man gjorde. Det straffar sig så otroligt.

DN möter Daniel Helldén i hans hörnrum i Stadshuset i Stockholm. Han har det finaste rummet av alla miljöpartister, efter en tursam lottning när kontoren skulle fördelas för fyra år sedan. Vid fönstren kan han överblicka trafikflödet i huvudstaden. Tåg och bilar över Centralbron, bussar över Västerbron. Och så cykelbanorna. Under Helldéns ena fönster finns en erkänt strulig sträcka, där utländska turister på väg mot Stadshuset ofta kliver ut framför cyklisterna.

Satsningar på nya och bredare cykelbanor har varit Daniel Helldéns signum som politiker. Men han skakar på huvudet när DN frågar om han är en så kallad MEMIL (alltså en Medelålders Man I Lycra – ett skällsord för ett vanligt fenomen i Stockholmstrafiken: hänsynslöst framsusande cykelherrar i åtsittande träningskläder).

— När jag cyklar, då brukar jag cykla fort. Därför cyklar jag inte till jobbet, jag blir för svettig. Jag har aldrig cyklat i lycra.

Vad bär du när du cyklar?

— Kostym, faktiskt.

Kommer det att bli svårare att köra bil i Stockholm de närmsta åren?

— Ja. Oavsett om jag satt här eller inte skulle det bli svårare. Stockholm växer kraftigt och vi vet att vi har begränsat utrymme. Vi bygger massor med nya bostäder. Det går inte att expandera vägutrymmet. Framför allt inte om vi ska klara klimat- och miljömål. Så ja, det kommer att bli svårare.

Trafikfrågor engagerar. Daniel Helldén är den mest kände politikern i Stockholm, enligt flera mätningar.

— Det finns ingen i den här stan som kan göra nånting en dag, utan att de påverkas av nånting som jag har ansvar för, säger Helldén.

— Det är så direkt in i folks vardag, allt som händer på gator, torg och trottoarer.

Du möter också en del hat?

— Det beror nog på att jag ägnat mig åt att genomföra saker. Det påverkar framför allt många män i min egen ålder, som gärna skulle vilja sitta i bilen i stället för att åka buss eller ta cykeln.

— På Facebook och Twitter är det ibland direkta hot. Folk är arga. Vi har också Stefan Sauk...

Skådespelaren Stefan Sauk har spelat in en rad filmer, där han rasar mot ”miljötalibanen” Helldén, som ”härjar hejvilt” i Stockholm. En av Facebookfilmerna har 1,1 miljoner visningar. Sauk undrar: ”Hur många liv har Daniel Helldén på sitt samvete? Räddningsfordonen kommer inte fram!”

— I den filmen satte han sig elva minuter i bilen och åkte runt och tittade på olika saker och pekade på hur dumt det var, alltihop, säger Daniel Helldén. Hur hanterar du det här, den ilska och det hat du möter?

– Mycket rinner av. Jobbigast är när det finns ett direkt brev i brevlådan hemma, för då kommer det nära ens familj. Men det hänger ihop med mitt jobb, att folk får ha synpunkter. Ja, hur hanterar jag det? Jag tror jag försöker koppla bort det.

Helldén ska nu samarbeta med några av sina fränaste kritiker – Stockholmsmoderaterna. Ett inlägg på Moderaternas Facebooksida under valrörelsen kungjorde att Helldén förvandlat Stockholmstrafiken till ”cirkus” och ”hinderbana”. Men nu har något hänt.

– Det har blivit en annan ton på Facebook och Twitter. Många människor som var arga är nu mer nyanserade. Tidigare var det reflexmässigt. ”Trafikborgarrådet Daniel Helldén, miljöpartist i ett rödgrönrosa samarbete”, det är någon man kan slå på. Nu samarbetar jag med de borgerliga partierna och då blir det en helt annan ton.

Daniel Helldén har en bakgrund som statsvetare och konstaterar att han klev rakt in i sin egen forskning när han blev borgarråd 2011. Men även om han säger sig älska den konkreta kommunpolitiken, så kan han tänka sig andra politiska arenor.

– Det finns lagar och annat som begränsar vad jag kan göra, och då kan jag känna att jag också vill förändra på riksnivå. Som politiker så vill man ju förändra. Det finns en lockelse, ja.

Gustav Fridolin ska avgå som språkrör på Miljöpartiets kongress i vår. Om du skulle få frågan om att efterträda honom – vad skulle du svara?

– Mitt svar är att nu har vi snott ihop ett styre i Stockholm och vi har ett ansvar att få det att fungera. Samtidigt är jag glad att frågan ställs. Det är roligt att nån kan tänka sig tanken att man skulle vara den som leder partiet. Men jag har haft för mycket att göra för att egentligen ta ställning till det. Och om det skulle dyka upp en fråga om en ministerpost – vad skulle du svara då?

– Det beror på vilken ministerpost det är. Jag sitter ju här som trafikborgarråd och arbetar med trafikfrågor. Det vore ju fantastiskt kul att få jobba med infrastrukturfrågor. Det kan jag inte sticka under stol med.

Du skulle vilja bli infrastrukturminister?

– Det vore otroligt roligt, så klart.

Johar Bendjelloul

johar.bendjelloul@dn.se

Karin Eriksson

Eva Tedesjö

eva.tedesjo@dn.se "

"DN intervjuar. Kommuntopparna som regerar

När rikspolitiken har fastnat i låsningar har kommunpolitiker runtom i landet hittat lösningar på regeringsfrågan.

Johar Bendjelloul (text), Karin Eriksson (text) och Eva Tedesjö (foto) möter fyra av dem. Först ut Daniel Helldén (MP) i Stockholm. Intervjun gjordes på Stadshuset i Stockholm den 7 december.

Fakta. Daniel Helldén

Född 1965. Uppvuxen på Lidingö.

Är i grunden statsvetare och har skrivit en doktorsavhandling om Almstriden i Stockholm.

Fick sin skolning som kommunpolitiker i Gnesta i Sörmland.

Utsågs till oppositionsborgarråd 2011 och blev trafikborgarråd i Stockholms kommun 2014.

Bytte samarbetspartner efter valet, från de rödgrönrosa till Alliansen.

Bosatt i Enskede. Familjen består av fru, tre döttrar, en bonusson och ett barnbarn. "

" Ewa Stenberg: Regerande blev en helt omöjlig konst

DN TORSDAG 27 DECEMBER 2018

Den tyske rikskanslern Otto von Bismarck sade på 1800-talet att politik är det möjligas konst. Svensk politik 2018 var det omöjligas konst. Hårda tag, löd ouvertyren till valåret. Brottslighet och invandring dominerade debatten i början av året. Partierna bjöd över varandra om hur många fler poliser landet ska få. Och allt fler samhällsproblem kopplades till invandring.

Till sommaren ebbade debatten ut. Socialdemokratin hamnade i en intern kris efter att ha förespråklat minskat asylmottagande samtidigt som regeringen föreslagit att ge ensamkommande afghanska ungdomar en ny möjlighet att stanna i Sverige. Efter den striden slutade S i princip att tala om migrationspolitik.

Den torra, heta sommar satte i stället klimatet i fokus. Alla partier lade fram förslag för att minska den globala uppvärmningen. Diskussionen övergick i en valdebatt som handlade mycket om vård och omsorg.

Men det som kännetecknade politikåret 2018 var inte sakfrågorna utan riksdagspartiernas oförmåga att forma en regering. Den märktes redan i valrörelsen. Trots att partierna hade haft år på sig att tänka igenom en regeringsbildning som alla vetat skulle bli svår hade de inga svar om ett valresultat liknande det som syntes i opinionsmätningarna skulle hanteras. De lät väljarna köpa grisen i säcken.

Före valet sade moderatledaren Ulf Kristersson att han inte hade några planer på att bilda en regering utan hela Alliansen – såvida inte himlen föll ned. Centerns Annie Lööf upprepade gång på gång att hon ville hålla ihop Alliansen, och försäkrade att hon aldrig skulle förhandla en budget med S. Socialdemokraterna fortsatte att tala om samarbete med mittenpartierna – samtidigt som de flyttade politiken åt vänster.

Valresultatet gjorde statsministerpartierna S och M till de stora förlorarna. Sverigedemokraterna växte och fick större makt att förhindra andra

konstellationer från att styra. Det räcker att partiet röstar på ett S-förslag så faller Alliansens förslag i en riksdagsomröstning. Röstar SD och KD på ett M-förslag så vinner i stället det, som vi såg häromveckan när statsbudgeten antogs.

Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna manövrerade efter bästa förmåga för att slita itu Alliansen. Stefan Löfven drog i den från vänster och Jimmie Åkesson (SD) från höger.

I praktiken är det Centern och Liberalerna som har utslagsrösterna i regeringsbildningen. Direkt efter valet bildade de en majoritet med M, KD och SD och avsatte statsminister Löfven. Fast de hade ingen plan för att själva kunna ta över.

I stället föll himlen ner. Kristersson var trots det han sagt beredd att bilda en M-regering eller en tvåpartiregering med KD.

Alliansen sprack i två delar. C och L röstade nej till Ulf Kristersson, som var deras statsministerkandidat under hela valrörelsen. Men inte heller C, L, MP och S kunde komma överens om att samarbeta. C och L röstade nej till Löfven också.

Där står vi nu. Två löftesbrott var inte nog. Det är en smärtsam process.

De gamla riksdagspartierna kämpar i ett nytt politiskt landskap där kontinentalplattformarna har förskjutits. De frågor som har varit viktiga är inte stora längre. De samarbeten som har varit trygga bryter ihop.

Bakom konflikterna mellan vänster- och höger pulserar en annan ideologisk strid. Allt fler vill knyta olika samhällsproblem till invandring och mångkultur. Religionsutövning, att få klä sig som man vill, äta som man vill eller bada på särskilda dambadtider har gått från att vara odramatiska individuella val till att bli politiskt kontroversiella. Minoriteters rätt att leva sina liv som de vill ifrågasätts.

Vi har åtta riksdagspartier och två politiska konfliktdimensioner. Inte konstigt att Sverige abrupt slutat att vara ett extremfall bland Europas demokratier när det gäller att bilda regeringar. Genomsnittet fram till valet 2018 var sex dagar, räknat från andra världskrigets slut.

Nu har det gått över hundra dagar, och det är inte klart än.

"Jag är talman, jag är inte trollkarl", underströk den moderate riksdagsledamoten Andreas Norlén när han just hade valts av riksdagen. Det har nog funnits många stunder då han beklagat det.

Ewa Stenberg ewa.stenberg@dn.se "

2018 - året då verkligheten kom ifatt bostadsmarknaden

År 2018 var det år då verkligheten kom ifatt bostadsmarknaden. Bostadsbyggandet rasade och byggare fick ge kraftiga rabatter för att kunna sälja de nybyggda lägenheterna. DN beskriver i en serie vad som har skett - och vad som kommer att hända - på Sveriges bostadsmarknad som fungerar allt sämre.

Källa: Hjälpstatistik, Hennes, Boverket. Grafik: Jonas Brorlund

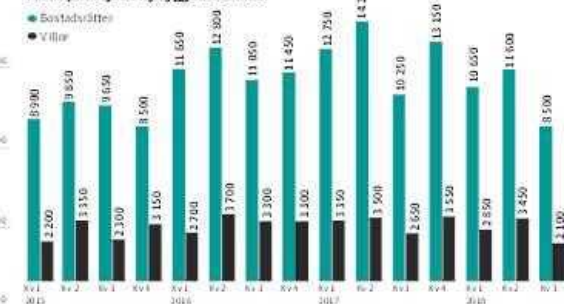
Genomsnittligt kvadratmeterpris för bostadsrätter

Antal försäljningar i Stockholm

Antal påbörjade nybyggda bostäder

" Amorteringskrav döms ut – men FI försvarar tvånget

DN TORSDAG 27 DECEMBER 2018

**Bostadsbyggandet sjunker samtidigt som priserna pressas. Banker och byggare skyller det bland annat på Finansinspektionens amorteringskrav. Men inspektionens chef Erik Thedéen tar kritiken med ro.
– Är det bra eller dåligt att priserna går ner ett par procent? Mitt svar är att det är mycket positivt, säger han.**

I mars i år infördes det skärpta amorteringskravet som säger att det hushåll som tar ett bostadslån som är större än 4,5 gånger årsinkomsten måste amortera i en ännu snabbare takt än vad det första amorteringskravet ställde. När läget för 2018 års bostadsmarknad ska summeras är det därför särskilt intressant att se vilken effekt skärpningen har haft.

Man kan se att antalet affärer sjönk kraftigt efter att kravet trädde i kraft och har inte kommit tillbaka på samma nivå som tidigare (se grafik här ovan). Och för bostadsbyggarna har det varit ett svårt år. Flera av dem har fått ge rabatter till köparna. I vissa fall har det till och med lett till stämningar när köpare dragit sig ur.

Ändå beskriver Erik Thedéen bostadsmarknaden under 2018 som ”stabil” med små prisförändringar. Och trots ett prisras på bostadsrätter hösten 2017 försvarar han med viss hettta det skärpta amorteringskravet.

– Vi införde det skärpta amorteringskravet för att försäkra oss mot en utveckling åt fel håll. Vad vi hade fokus på var ju hushåll med mycket hög skuldsättning, säger han.

Men kritikerna, och de är många, menar att amorteringskravet stänger ute stora grupper, som unga, från bostadsmarknaden.

Erik Thedéen avvisar det argumentet. Endast 14 procent av bostadsköparna berörs av det skärpta kravet. Det är de höga bostadspriserna i sig som är problemet, inte kravet, menar han.

I en artikel på DN Debatt i november visade Thedéen det genom att jämföra prisnivå och inkomster 2012 mot motsvarande 2017. Av den inkomstökning som krävdes för att kunna köpa en etta 2017, jämfört med 2012, svarade kravet enbart för 120 kronor. Prisökningen var ett långt större problem för den ungdom som sökte bostad.

Robert Boije, SBAB:s chefs-ekonom, tycker att Thedéen jämför päron och äpplen. Finansinspektionen (FI), menar han, räknar in de frivilliga, faktiska amorteringar som gjordes 2012 och får då fram att FI:s krav som kom efteråt har haft mycket liten betydelse.

– Det tycker jag är en felaktig jämförelse, säger Boije.

– I ett läge där bostadspriserna gått upp så pass mycket är det troligt att den som vill komma in på marknaden hade valt en lägre amortering, om det inte varit för kraven, säger han.

Boije jämför i stället med SBAB:s eget krav som det var innan de statliga amorteringskraven infördes 2016 och 2018. Det var att en kund måste amortera ned till 70 procents belåning på 15 år. Därefter var amorteringarna frivilliga.

Mot det ställer han FI:s amorteringskrav och pekar på hur mycket mer i amortering den som köper en etta måste betala jämfört med 2012. Och det blir betydande belopp.

– Ta Jönköping till exempel. Där har vi kommit fram till att skillnaden var 773 kronor i månaden i amortering, säger Boije.

I Göteborg och Stockholm blir skillnaden ännu större: 2 800 respektive 3 600 kronor vid köp av en genomsnittlig etta.

Chefer på det norska byggbolaget Veidekke, som har byggt många bostäder i Sverige, skrev tidigare i månaden en artikel på DN Debatt där de visade effekterna av de båda amorteringskraven som FI kommit med sedan 2016 och av att bankerna nu kräver att kunderna ska klara en ränta på runt 7 procent.

För att köpa en genomsnittlig trerummare i Stockholm – vanligt för par i 30–35-årsåldern – måste paret ha en samlad bruttoinkomst på runt 67 500 kronor.

Med en ränta på 1,5 procent (dagens nivå på den rörliga räntan) och inga amorteringskrav räcker det med en inkomst på 37 200 kronor.

Och det är tydligt att amorteringskraven väger tungt. I det tänkta fallet handlar det om en utgift varje månad på runt 10 000 kronor.

Erik Thedéen har inga invändningar mot Veidekkes beräkning, däremot mot slutsatsen att det är de samlade restriktionerna från FI som lett såväl till prisfall som till kraftigt sjunkande byggtakt.

Thedéen hänvisar till att Veidekke har valt ett exempel från de 14 procent som berörs av det skärpta amorteringskravet.

– Då får det en sådan effekt och det är precis det som är tanken – för att få hushållen att ta något mindre skulder vilket säkrar svensk ekonomi mot allvarliga nedgångar och potentiella finanskriser, säger Thedéen.

Däremot håller Thedéen med om att det första amorteringskravet, som infördes sommaren 2016, har haft större betydelse. Runt hälften av bolåntagare som tog nya lån berördes.

Samtidigt understryker han den miljö som ledde fram till kraven; kraftigt stigande priser och skulder.

– De senaste fem åren har priserna gått upp med drygt 40 procent. Vi jobbar i en miljö där drivkraften till skuldsättning är mycket stark, menar han.

Det krävs i dag nästan 40 000 kronor i månadslön för att kunna köpa en genomsnittlig etta i Stockholm – och då måste köparen ändå klara att betala den egna insatsen på 15 procent av köpeskillingen.

Robert Boije skjuter in sig på mer än det skärpta kravet. Han menar att de samlade kreditrestriktionerna bidrar väsentligt till att en växande grupp människor utesluts från marknaden.

– Om man anser att det är ett problem att unga hushåll inte kan komma in på marknaden – då måste man diskutera paketet sammantaget, säger han.

Även bankerna har gjort sitt till. De flesta banker har nu ett tak för hur mycket ett hushåll får låna. Det brukar ligga på 5–6 gånger årsinkomsten.

Robert Boije menar att bankernas skuldtak i sig gör att det skärpta amorteringskravet kan ifrågasättas. Och han vill se ändringar.

– Givet att vi nu ser att det finns betydande bieffekter av den här typen av kreditregleringar, så måste vi ha en öppen dialog, både i banksektorn om hur kreditgivning ska gå till, men även hos Finansinspektionen och hos politiker om hur det här sammantaget ska se ut. Så vi inte stänger ute folk från bostadsmarknaden, säger han.

Liberalerna vill slopa det skärpta amorteringskravet och det hörs liknande tongångar från andra partier. Erik Thedéen säger att han ”noterar debatten”, men det ändrar inte hans syn på vikten av amorteringskraven.

– Jag är tjänsteman som arbetar på uppdrag åt regering och riksdag och utifrån det föreslår jag mina åtgärder. Blir det andra politiska diskussioner kommer jag att fortsätta att hävda att dessa åtgärder är viktiga. Thedéen sparkar dock tillbaka bollen till politikens planhalva. Det är mycket som borde göras åt bostadskrisen på politisk nivå och inte bara genom myndighetens åtgärder.

– Det mest uppenbara är ränteavdragen, till exempel. Exakt hur de som är kritiska till amorteringskraven har tänkt sig det får väl de återkomma till, säger han.

– I grund och botten handlar det om en reformerad bostadspolitik. Men inte ständigt skenande priser och ständigt ökande skulder – det är ett bra recept för att få mycket dålig bostadsutveckling, avslutar han.

Robert Boije vill också att politiken måste komma in mer. Då handlar det bland annat om ränteavdragen, reavinstskatten och även hur de bostäder som finns utnyttjas mer effektivt.

– Vi får lägga hela det här pusslet. Det finns inte en åtgärd som kan lösa problemet, utan det behövs en massa åtgärder.

Dessutom måste Sverige få mer av standardiserat byggande för att få ner kostnaderna.

– Ja och inte att bygga enbart till de mest betalningsvilliga, säger Robert Boije.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se "

"Fakta. Amorteringskravet

Det första kravet infördes i juni 2016. Det säger att det hushåll som tar ett bostadslån som är större än 50 procent av bostadens värde måste amortera. Mellan 50 och 70 procent ska hushållet amortera 1 procent av lånet årligen och över 70 procent 2 procent per år.

Det skärpta kravet trädde i kraft i mars 2018 och säger att det hushåll som lånar mer än 4,5 gånger sin årsinkomst (före skatt) ska betala ytterligare 1 procent per år i amortering. "

" Ledare: En ny regering måste våga ta i de heta potatisarna

DN FREDAG 28 DECEMBER 2018

Det har blivit en klassiker i genren politiska klavertramp. Tage Erlander tv-intervjuas inför kommunalvalet 1966 och får frågan vilket råd han vill ge till två unga människor som vill gifta sig, men inte kan hitta någon lägenhet i bostadsbristens Stockholm.

"Ja, de får ju ställa sig i bostadskön, givetvis", svarar statsministern. Motsvarande råd i dag skulle vara: "Ja, de får ju ta ett lån, givetvis". Och också i dag skulle det vara lättare att formulera det välmenande rådet än att följa det.

Företrädare för byggbolaget Veidekke hävdade nyligen i en artikel på DN Debatt att med de krav bankerna ställer på låntagarnas stryktålighet för höjda räntor, och med de amorteringskrav som införts i två omgångar, måste ett par som vill köpa en genomsnittlig trea i Stockholm ha en gemensam bruttoinkomst på 67 500 kronor.

Dåliga nyheter för en storstad som också i framtiden kommer att behöva poliser, sjukhusanställda, butiksbiträden och restaurangpersonal.

De bisarra bostadspriserna och boendekostnaderna utgör ett latent och växande hot mot Stockholms framtid som dynamiskt kraftcentrum, och därmed också mot samhällsutvecklingen i stort. Människor, i synnerhet unga människor, måste kunna flytta till (eller stanna i) storstaden för att studera, hitta sin yrkesidentitet, förverkliga sig själva och sina drömmar. Den som i dag inte har ett föräldrahem i Stockholm att bo kvar i eller ett föräldrakapital att investera i en bostadsrätt är hänvisad till en andra- och tredjehandsmarknad för hyreslägenheter som får den av äldre generationer med passion drivna debatten om "marknadshyror" att te sig synnerligen verklighetsfrämmande. För oräkneliga unga stockholmare har det aldrig funnits några andra hyror än "marknadshyror".

Amorteringskraven, tillkomna i den vällovliga avsikten att hyvla ner de svenska skuldbergen har, som framgår av DN:s artikelserie "Den vacklande bostadsmarknaden", medfört prisdippar i såväl Stockholm som Göteborg och Malmö. Men kritiker framhåller också att de gjort det ännu svårare för utanförgrupper att släppas in i bostadsvärmen. Stämmer det skulle amorteringskravet vara något så ovanligt som en bostadspolitisk åtgärd som missgynnar både "outsiders" och "insiders".

Annars är problemet med bostadspolitiken att politikerna gärna glider undan från den, eftersom väljarna har så starka, personliga och motstridiga intressen i frågan. Tidningen Fokus lyfte i ett stort reportage i våras fram just detta som en förklaring till att bostäderna fått så lite utrymme i valrörelsen. Att etablera sig på bostadsmarknaden i Sveriges största städer kräver så stora ansträngningar eller så mycket tur (eller båda delarna) att de som lyckats gärna slår vakt om status quo och kan misstänkas vilja straffa de politiker som vill genomföra alltför radikala förändringar.

Men det är just ett radikalt och djupgående helhetsgrepp som krävs för att kurerat en alltmer dysfunktionell bostadsmarknad. Det finns ett antal givna heta potatisar som måste hanteras: friare hyressättning, avtrappat ränteavdrag, förändrad beskattning och så vidare. Men ambitionerna måste vara vidare än så. De borde också innefatta byggbranschen, stads- och markplanering, klimataspekten, alternativa boendeformer... stora strukturreformer baserade på en modern motsvarighet till den bostadssociala utredning som la grunden för efterkrigsdecenniernas bostadspolitik.

Har de svenska politikerna mod att förverkliga detta? Vi får se. Först ska de våga bilda regering.

DN 28/12 2018 "

Hur vi kan minska växthusgasklyftan

Utsläpp av växthusgaser från jordbruket (Gt CO₂-ekvivalenter/år)

Källa: Rapporten "Creating a Sustainable Food Future".

”Ingen hållbar framtid utan ett högproduktivt jordbruk”

DN FREDAG 28 DECEMBER 2018

"DN. DEBATT 20181228

En ny forskningsstudie visar att jordbrukets produktivitet måste öka kraftigt för att klimatmålen ska kunna nås. Den lyfter bland annat fram metoden genom-editering – som EU-domstolen nyligen stoppat – som särskilt löftekrik. Vetenskaplig kunskap måste åter bli vägledande för jordbrukets utveckling, skriver forskarna Torbjörn Fagerström och Jens Sundström.

I den svenska debatten hävdas ofta att ett hållbart jordbruk är ett som värnar låg produktivitet. En rapport som tar ett samlat grepp på miljö, klimat och matproduktion visar nu att denna debatt förs med helt fel förtecken – ur både ett lokalt och ett globalt perspektiv.

Det är World resources institute (WRI) – ett forskningsinstitut på miljö- och jordbruksområdet med basfinansiering från bland annat Sida – som publicerat rapporten ”Creating a Sustainable Food Future – a Menu of Solutions to Feed Nearly 10 billion People by 2050”. Den har utarbetats i samarbete med Världsbanken, FN:s miljöorganisation (UNEP), FN:s utvecklingsprogram (UNDP) samt de franska forsknings- och biståndsorganisationerna på jordbruksområdet (INRA och CIRAD). De modeller som föranlett den senaste tidens diskussion om bioenergi ingår som en del i rapporten.

I studien används 2010 som referensår och rapporten inleds med en precisering av problemet. Mellan 2010 och 2050 beräknas jordens befolkning öka från 7 till 9,8 miljarder. En framskrivning av dagens trender visar att inkomsterna kommer att öka i utvecklingsländerna, med en växande medelklass som kommer att efterfråga en mer diversifierad diet. Behovet av mat kommer därmed att öka med mer än 50 procent och konsumtionen av

animaliska födoämnen med nästan 70 procent. Men redan i dag utnyttjas nästan hälften av jordens bevuxna landareal till jordbruk och bete, och jordbruket och relaterade ändringar i markanvändning (till exempel avskogning) svarar för en fjärdedel av utsläppen av växthusgaser. Ändå är hundratals miljoner människor undernärda.

Uttryckt på ett annat sätt handlar det om tre övergripande klyftor som måste överbryggas till 2050:

Matklyftan – skillnaden mellan förbrukningen av mat 2010 och det beräknade behovet 2050. I kalorier beräknas den klyftan vara 56 procent av 2010 års nivå.

Landklyftan – skillnaden mellan den areal som används till jordbruk och boskapsskötsel 2010 och den beräknade arealen 2050. Ökningen beräknas till nästan 600 miljoner hektar (motsvarande två Indien), även om produktiviteten fortsätter att växa i samma takt som den gjort historiskt (1961–2010).

Växthusgasklyftan – skillnaden mellan de beräknade utsläppen av växthusgaser 2050 från jordbruk och ändrad markanvändning och den utsläppsnivå som krävs för att nå 2-gradersmålet. Denna klyfta beräknas till 11 gigaton koldioxidekvivalenter.

Författarna anvisar ett antal övergripande insatser som sammantaget skulle eliminera dessa klyftor, och alltså leda till en socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbar framtid vad avser jordbruk. Insatserna skulle tillgodose behovet av mat, undvika avskogning, medge restaurering av förstörda och improduktiva landområden – allt på sätt som bidrar till att stabilisera klimatet, främja ekonomisk tillväxt, och minska fattigdomen. Här kommer några smakprov från listan.

1 Den enskilt viktigaste insatsen är att öka produktiviteten i jordbruket på alla fronter – per hektar, per djur, per kilo handelsgödsel, per kilo utsläppt växthusgas etcetera. Detta kan åstadkommas genom både implementering av känd teknik i tekniskt mera utvecklade länder och regioner, och satsningar på forskning och utveckling inom ett antal lovande områden. Exempel som lyfts fram är växtförädling för att förbättra grödors förmåga att utnyttja växtnäringssämnen, metoder för att reducera utsläpp av växthusgaser (framför

allt metan) från risodling och köttproduktion, och teknik för att producera handelsgödsel med hjälp av solenergi. Författarna är noga med att understryka att en intensifiering av jordbruket på befintliga arealer måste gå hand i hand med ett skydd av områden som för närvarande inte ingår i jordbrukssystemen. Därför måste regeringar koppla insatser för att öka produktiviteten i jordbruket med kraftfulla åtgärder för att skydda skogar, savanner, våtmarker, etcetera från att tas i anspråk.

2 Ett annat viktigt område är att sänka ökningstakten när det gäller behovet av mat. Detta innefattar program för att stabilisera befolkningsökningen, åtgärder för att minska svinn i alla led av livsmedelskedjan, och för att förmå de som äter mest kött att delvis övergå till vegetariska alternativ. För att överbrygga land- och växthusgasklyftorna krävs det att de 20 procent av världens befolkning som äter mest kött har reducerat sitt köttätande med 40 procent till 2050.

3 Ett tredje område gäller att återställa sådana våtmarker och återbeskoga sådana betesmarker som är marginella för den totala jordbruksproduktionen. Detta, tillsammans med de ovannämnda insatserna för att förhindra expansion av jordbruksareal från dagens nivåer, bedöms vara tillräckligt för att klara 2-gradersmålet. Återbeskogning på en skala som skulle medge att temperaturhöjningen hålls på 1,5 grader fram till 2050 är också möjlig, men kräver att hundratal miljoner hektar tas ur produktion, vilket förutsätter att produktivitetsökningen inom både växtodling och kött- och mjölkbesättningar är maximalt framgångsrik. Det förutsätter också att ingen ytterligare ökning av produktionen av energiråvara på jordbruksmark sker. De relativa bidragen från olika insatser när det gäller att överbrygga växthusgasklyftan framgår av figuren (liknande diagram finns även för mat- och landklyftorna).

WRI:s rapport har säkert sina svagheter, men den är närmast brutal i sitt övergripande budskap: Om vi ska ha en chans att nå målen måste vetenskaplig kunskap åter bli vägledande för jordbrukets utveckling, både när det gäller att formulera problemen och att anvisa lösningar.

Men vi är ju inte där än och det finns följaktligen en markant klyfta mellan de budskap som rapporten framför och de frågor som dominerar politik och debatt i Sverige och Europa. Begreppet ekologiskt jordbruk (organic farming) nämns exempelvis överhuvudtaget inte i rapporten. Vidare tar författarna för givet att växtförädling med effektivast möjliga metoder är en hörnsten för att sluta de tre gapen. Genomeditering (bland annat CrisprCas9) lyfts fram som särdeles löfdesrikt, alltså den uppsättning molekylära tekniker som EU-domstolen i somras satte stopp för. Som en kuriositet kan nämnas att de flesta svenska system för miljöcertifiering har ”GMO-frihet” som ett bärande kriterium. Författarna till WRI-rapporten skulle nog undra för vilken planet dessa kriterier är ämnade. Nej, det är tre ”f” som gäller: Forskning, företagsamhet och (klok och målinriktad) förvaltning – gamla fina svenska paradgrenar alltså. Hur vore det med lite svenska initiativ för en europeisk jordbrukspolitik som tar ett globalt perspektiv, i stället för att torrsimma bland bidragsflöden, kunskapsfientliga regelverk och lågproduktiva jordbruksmetoder?

Torbjörn Fagerström, professor emeritus i teoretisk ekologi, Lunds universitet, ledamot i Kungliga Vetenskapsakademien och Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien, aktuell med boken ”Tankar från en utskälld forskare”

Jens Sundström, docent i växtfysiologi, Sveriges lantbruksuniversitet "

"Louise Erixon (SD): "Vi har bildat ett nytt konservativt block. Alliansen dog i Sölvesborg"

DN FREDAG 28 DECEMBER 2018

"SD-ledaren Jimmie Åkesson drömmer om ett konservativt block i rikspolitiken. Sambon Louise Erixon har redan skapat det i Sölvesborg. Hon leder den första koalitionen mellan Sverigedemokraterna, Moderaterna och Kristdemokraterna. – Vi har en stor press på oss att det här ska fungera, säger hon.

Måndagen 26 november blev Louise Erixon historisk. Den slutna omröstningen i kommunfullmäktige var jämn, men resultatet var väntat. Med röstsiffrorna 26–22 valdes den 29-åriga sverigedemokraten till kommunstyrelsens ordförande i Sölvesborg. Hon blir därmed den förste SD-politikern att leda en kommun, den förste sverigedemokraten med verklig politisk makt i Sverige.

– Sekunderna innan mitt namn lästes upp... jag kände mig helt tom. Jag visste inte vart jag skulle ta vägen. Säg det bara, kändes det som. Och så kom det ju. Det var fantastiskt. Nu kan vi börja på riktigt, förändra politiken och ta över kommunen, säger Louise Erixon.

Hon gratulerades av sambon, partiledaren Jimmie Åkesson, på plats under omröstningen i Furulundsskolans aula i hemstaden Sölvesborg. När paret kom hem släppte spänningen.

– Jag började sjunga. "I natt e hela staden vår" med Noice, berättar hon. Det lättpunkiga 80-talsbandet Noice är populärt i SD-kretsar. Den tidigare sångaren Marcus Öhrn sjunger numera med gruppen Bedårande Barn, där Jimmie Åkesson spelar keyboard.

Refrängen till låten lyder: "I natt e hela staden vår. Bara för en kväll, bara för en kväll. I natt e det vi som tar över varenda gata i hela stan."

– Sen kokade vi lite korv med bröd och sen gick vi och la oss. Vi var väldigt trötta. Det var en lång dag, säger Louise Erixon.

Efter en höst fylld av blockeringar i regeringsfrågan möter DN kommunpolitikerna som lyckats, där rikspolitikerna gått bet.

I Sölvesborg är trettio år av socialdemokratiskt styre över. Louise Erixon har förverkligat Sverigedemokraternas strategiska dröm – en konservativ koalition med Moderaterna och Kristdemokraterna. Tillsammans med det lokala SoL-partiet bildar de fyra det så kallade samstyret.

– Samstyret är politisk historia. Det är ett nytt fenomen. En ny födelse. Vi har bildat ett nytt block. Ett konservativt block. Alliansen dog i Sölvesborg, helt enkelt, säger Erixon.

En serie händelser lade grunden. Först valresultatet: Socialdemokraterna i Sölvesborg gjorde ett uselt val, samtidigt som SD gick starkt framåt. I början av oktober valdes Emilie Pilthammar till Sölvesborgsmoderaternas grupp- ledare. Pilthammar och Erixon känner varandra sedan många år och umgås privat.

– Vi har ju barn i samma ålder. Vi brukar fira nyår hemma hos dem, faktiskt. Det har blivit lite av en tradition, säger Louise Erixon.

Med Pilthammar som ledare bestämde sig de lokala Moderaterna för strunta i partiledningens påbud om att inte samarbeta med SD.

– Jag upplever att Moderaterna är ett väldigt splittrat parti. Det kommer att bli en väldigt stor fråga för Moderaterna. För någon gång måste man välja. Och där blir det viktigt att visa att det här fungerar. Vi kommer inte, som Jimmie brukar säga, äta upp andras barn. Det går att resonera med oss, det går att stöta och blöta. Jag tror att det här är den naturliga utvecklingen av Alliansens kommande död, säger Louise Erixon.

Hon konstaterar att samstyret inte får göra några stora misstag.

– Om vi tabbar oss för mycket kommer det kunna utgöra ett exempel för någon som eventuellt vill vara illvillig. Vi har en stor press på oss att det här ska fungera, säger hon.

– Jag hade ljugit om jag inte sa att det var skräckblandad förtjusning. Det måste vara lite skräck också, för annars tar man nog inte det här på allvar.

Efter årsskiftet kommer Samstyret att presentera ”någon form av avsiktsförklaring, ett hundrapunktsprogram eller liknande” för att rivstarta det nya styret.

Redan budgeten för 2019 visar hur politiken kan se ut i en kommun där SD har makt: Besparingar på modersmålsundervisning och på bidragen till Folkets Hus, som står Socialdemokraterna nära. Förslag om att införa prestationskrav för försörjningsstöd till nyanlända, förslag på ”tiggerimotverkande” åtgärder och krav på kunskaper i svenska för kommunanställda.

När du valdes lovade du att bli en politisk ledare för hela Sölvesborg. Vad ska du göra för att människor med utländsk bakgrund ska känna det?

– Jag upplever redan i dag att väldigt många personer med utländsk bakgrund stöttar vårt parti i väldigt hög utsträckning. Sölvesborg är en liten kommun. Det räcker att gå ner på stan. Folk kommer ju fram nu för tiden och pratar och kreddar och kommer med synpunkter och vill gärna berätta om sina egna livshistorier.

Skulle du säga att flyktingar är välkomna till Sölvesborg?

– Vi har ju, precis som många andra kommuner, en väldigt speciell situation i Sölvesborg. Det måste finnas utrymme för att det också ska bli ett bra mottagande. Jag skulle säga att just nu så ser det ansträngt ut.

På nära håll finns ytterligare två kommuner, Bromölla och Hörby, som också ska styras av Sverigedemokraterna. De kommer att ha ett samarbete med Sölvesborg, även över partigränserna.

– Det är viktigt att vi som valt att ta det här steget hjälps åt. Det är inte säkert exempelvis att Moderaterna och Kristdemokraterna får det stödet som de borde ha från rikshåll, säger Louise Erixon.

Häromveckan hölls en fest för samstyret på Sverigedemokraternas partikansli i Sölvesborg. Louise Erixon överraskade sig själv med att sjunga karaoke. Hon gör intervjun med DN i samma lokal. Den ligger centralt men diskret. Inte ens en skylt på dörren avslöjar att detta är Sverigedemokraternas samlingsplats, trots att partiet har funnits med i Sölvesborgspolitiken ända sedan 1998.

Det var den nuvarande partiledaren som erövrade det allra första mandatet. Honom är Louise Erixon van att få frågor om. Hon har skämtat om att hon kanske borde byta namn officiellt till ”Jimmie Åkessons sambo”.

– Jag förstår att om man skriver ”Åkessons sambo” och något dramatiskt, så ger det mer klick. Men någonstans måste man komma till en punkt där det är överspelat, säger hon.

Både hon och hennes sambo har varit sjukskrivna för utmattningssyndrom. Därför försöker de göra hemmet till en fredad zon från politiken.

– Man måste ha ett forum i livet där man kan prata om vilken mat man ska bjuda grannarna på eller vilken hårdrockskonsert man ska se på Sweden Rock i sommar. Jag tror att jag är en av de personer som Jimmie pratar minst politik med.

Louise Erixon har sina egna historier att berätta, från uppväxten i Gävle och Sandviken. Som sjuttonåring stoppades hon från att praktisera hos de lokala Sverigedemokraterna. Något som skapade rubriker i riksmidierna.

– Jag blev Praktikanten med hela svenska folket kändes det som, säger hon. I höst har hon drivit igenom att Sölvesborgs kamp mot diskriminering även ska omfatta politisk åskådning som diskrimineringsgrund, jämte till exempel etniskt ursprung och sexuell läggning.

– Om vi har politisk diskriminering, då har vi inte heller ett demokratiskt samhälle.

Vid tiden för praktikplatsen var Louise Erixons mamma aktiv i Sverigedemokraterna. Margareta Gunsdotter, som modern heter numera, har lämnat SD efter en konflikt med partiledningen. Men hon betydde mycket för sin dotters politiska utveckling.

– Jag har alltid identifierat mig som värdekonservativ. Det har jag fått med mig i ryggsäcken av min mamma.

Men Louise Erixon hade också en upprorisk tonårstid. Hon festade hårt redan på högstadiet. Efter ett bråk på stan med en jämnårig flicka dömdes hon för misshandel i nian. Hon säger att det var en engångsgrej.

– Jag har slagits en gång i mitt liv. Jag var inte stökig på det viset. Men jag var en kicksökare. Jag drogs väl kanske till andra kicksökare.

Hur fick du ihop värdekonservatismen med kicksökandet?

– Jag gick inte runt och kallade mig värdekonservativ och pratade föräldraledighet med mina skolkompisar på högstadiet. Utan det var mer värderingarna som jag hade med mig. Moral, etik, hur man betar sig mot varandra.

Familjepolitiken är fortfarande viktig för Louise Erixon. Hon har varit beredd att gå längre i konservativ riktning än sin partiledning. Inför SD:s landsdagar 2015 föreslog hon att samhället ska kunna tvångsomhänderta gravida som missbrukar alkohol, narkotika och till och med tobak.

– Jag har aldrig föreslagit att socialen ska plocka mammor som tar en snus vid busshållplatsen, utan när man upptäcker ett missbrukarbeteende. Då är det upp till expertisen att bedöma hur pass farligt det här barnet lever som kanske ska födas om en vecka, säger hon.

– När får det här barnet ett egenvärde? Jag tycker åtminstone det ska ha ett egenvärde även innan det fysiskt kommit ut från kroppen. Att man ska få skada en människa för livet bara för att den befinner sig inne i en mage, det vet inte jag om jag tycker att det är helt rätt.

I vilka lägen ska man kunna tvångsomhänderta gravida?

– Det är inte upp till mig som fritidspolitiker att bedöma. Detta finns ju redan i Norge. Det är aldrig någon som har sagt att Norge skulle vara ett kvinnofientligt land.

Vilket stöd tror du finns för en mer restriktiv aborträtt?

– Jag tycker att abortdiskussionen i samhället generellt är extremt onyanserad. Nu har vi ju en utveckling i samhället där medicinen går väldigt mycket framåt. Man kan rädda foster eller barn mycket tidigare. Då bör det väl också i rimlighetens namn finnas en diskussion om när ett barn ska ses som livsdugligt exempelvis.

Samstyret ska prioritera familjepolitiken och satsa på lokala dagmammor.

Men det finns en mer oväntad effekt av maktskiftet. Det har blivit lite svårare att få tag på vigselförrättare i Sölvesborg.

Louise Erixon har tackat nej till uppdraget. Trots att hon uppskattar äktenskapet som institution.

– När jag tittar på filmer och någon gifter sig, då sitter jag där och snyftar.

Jag tycker att äktenskapet är bland det vackraste som finns. Nu har jag inte något eget, men det får ni skylla Jimmie för. Jag har inte fått nån ring än.

– Men så här: Att stå där och vara den som väver ihop två personer och vara högtidlig och säga rätt saker... Jag hade inte varit bekväm i den rollen. Då är jag mer bekväm att diskutera budget i Sölvesborgs kommun.

Johar Bendjelloul

johar.bendjelloul@dn.se

Karin Eriksson "

"DN intervjuar. Kommuntopparna som regerar

När rikspolitiken har fastnat i låsningar har kommunpolitiker runtom i landet hittat lösningar på regeringsfrågan.

Johar Bendjelloul (text), Karin Eriksson (text) och Eva Tedesjö (foto) möter fyra av dem. I dag Louise Erixon (SD) i Sölvesborg. Intervjun gjordes på partikansliet i Sölvesborg den 10 december.

Tidigare avsnitt: miljöpartisten Daniel Helldén (27/12)

Fakta. Louise Erixon

Född 1989. Uppvuxen i Sandviken och Gävle.

Medlem i Sverigedemokraterna sedan 2006, lokal ordförande för ungdomsförbundet SDU.

Har bland annat varit förbundssekreterare i SDU, kommun- och landstingspolitiker i Gävle samt tjänsteman på Sverigedemokraternas riksdagskansli.

Utsågs till gruppleddare för Sverigedemokraterna i Sölvesborg efter interna strider vintern 2018.

Skrev politisk historia när hon bildade samstyret ihop med Moderaterna, Kristdemokraterna och lokala SoL-partiet i Sölvesborg i november.

Bosatt i villa i centrala Sölvesborg. Sambo med partiledaren Jimmie Åkesson. Ett barn. "

" Utrikesministern håller låg profil i väntan på en ny regering

DN FREDAG 28 DECEMBER 2018

Även i utrikespolitiken börjar avsaknaden av en regering bli kännbar. Sverige kommer att behöva ta ställning till komplexa internationella frågor och driva ny politik. – Det gör vi inte. Vi vet våra begränsningar, säger Margot Wallström (S).

I ökande grad blir arbetet på utrikesdepartementet besvärligt utan en ordinarie regering. Margot Wallström säger att verksamheten hittills har pågått ungefär som vanligt, men att det finns en gräns:

– I ett sådant här läge hjälper det att vi har ganska få propositioner, och en stor samsyn i utrikespolitiken. Men vi får förslag från andra länder, i EU och FN, och behöver då bestämma vad som ska vara svensk hållning. Om förslagen är helt nya handlar det om ny politik.

Som exempel tar hon upp en pågående diskussion inom EU och FN om hur man ska se på systemet med sanktioner: ska de riktas mot enskilda länder, eller utformas tematiskt, exempelvis mot brott mot mänskliga rättigheter?

– Det är en stor och viktig fråga att ta ställning till. Det är ingenting vi gör under en övergångsregering. Vi vet våra begränsningar.

Överläggningar sker nu mer än vanligt med oppositionen och i utrikesutskottet.

Hon hoppas att kompromisser kan leda fram till en ny regering, och tror inte att partierna längtar efter en ny valrörelse.

– Men jag tror inte att ett extraval skulle vara skadligt för Sverige. Det är det yttersta demokratiska alternativet, man ska inte förakta det. Men risken är att valdeltagandet sjunker och att ingen blir nöjd i alla fall.

Vid nyår lämnar Sverige FN:s säkerhetsråd, och på lucia avslutades fredssamtalen om Jemen, i regi av FN med Sverige som värd.

Diskussionerna i Rimbo pågick i en vecka, med en överenskommelse om hamnstaden Hodeidah var det viktigaste resultatet.

– Men det är väldigt skört. Samtal har misslyckats förut, men det verkar som om viljan finns, på båda sidor, säger Margot Wallström, som deltog under ett par dagar.

FN-sändebudet Martin Griffiths uppvaktade Sverige första gången i början av sommaren för att höra om fredssamtal kunde äga rum här. Margot Wallström menar att det sannolikt inte hade hänt utan Sveriges medlemskap i säkerhetsrådet.

Kriget i Jemen har fått mer uppmärksamhet också genom ett ökat fokus på Saudiarabien, som stöder regeringssidan i kriget i Jemen. USA:s senat röstade nyligen för att strypa det amerikanska stödet till Saudiarabiens krigsinsatser där. Finland, Danmark och Tyskland har nyligen omvärderat sin vapenexport till Saudiarabien.

Bör Sveriges vapenlagstiftning ändras?

– Det behövs inte. Sverige avslutade militäravtalet med Saudiarabien och vi har inte skrivit på några nya kontrakt sedan 2015, och vi har praktiskt taget ingen export.

Margot Wallström anser att de två åren i säkerhetsrådet har varit över förväntan.

Hon framhåller gärna betoningen på kvinnor, fred och säkerhet.

– Hör man med andra länder tror jag att en del säger ”gud, vilket tjat det har varit”. Men det är bra! Det är också en fråga som går att mäta, till exempel i antal kvinnliga föredraganden, och hur ofta kvinnor omnämns. Och Tyskland har sagt att de vill fortsatt driva frågan efter oss.

Att klimat och säkerhet har lyfts in under säkerhetsrådets paraply har också varit viktigt, och skedde trots motstånd från flera permanenta medlemmar.

En del av medlemskapet är svårare att mäta. I svåra frågor är ofta de personliga relationerna helt avgörande.

– Man måste hitta ett sätt att respektera varann så mycket att man kan säga saker: ”om ni ändrade på det här skulle det bli mycket bättre”. Det kan man få tillbaka, andra kan tycka att vi inom EU har en dubbelmoral. ”Ni tycker att vi ska ha kvinnor vid bordet, men hur många finns i er delegation då?” säger Margot Wallström.

Ibland krävs självövertvinne för att tala med vissa länder, ”men det får man ha”, säger hon.

Riksdagens konstitutionsutskott inledde i december en granskning av hanteringen av en utvärdering av regeringens kampanj för platsen i säkerhetsrådet. Det dröjde lång tid och många turer innan dokumentet lämnades ut, både till utrikesutskottet och till DN. Nu vill KU kartlägga exakt hur hanteringen gått till och vad UD:s ledning visste, och när.

– Det finns ingenting som visar att några pengar har använts fel eller att några fel har begåtts, utan det är själva hanteringen. Jag kan tycka att det är sorgligt att debatten i vissa läger aldrig kom längre än till kampanjen, säger utrikesministern.

Samarbetena i FN och EU båda är centrala för Sverige, särskilt i en tid då internationellt samarbete står under press. I EU är problem med splittring. Har EU varit för svagt mot ett land som Ungern?

– Ungern är problematiskt. Många gånger hindrar Ungern ensamt EU från att tala med en röst, till exempel i rådet för mänskliga rättigheter i Genève. Det är allvarligt att det handlar om djupa värderingar, och inte sakfrågor. Tror du att EU:s tålamod med Ungern tar slut?

– Ja, vi har ju sagt det ett tag. Jag tror kanske att vi måste titta hårdare på de länder som avviker. Vi andra måste ju tala ut.

Sanna Torén Björling "

"Fakta.

Sedan Stefan Löfven röstades bort som statsminister den 25 september leds Sverige av en övergångsregering, som styr landet till dess att en ordinarie regering utses.

Utöver att sköta det löpande regeringsarbetet fattar en övergångsregering i första hand beslut i akuta ärenden, och undviker att lägga egna förslag.

Nästa talmansrunda äger rum den 14 januari. Två dagar senare röstar riksdagen i en tredje statsministeromröstning sedan valet.

Om ingen statsminister då kan väljas sker nästa, och sista, omröstningen den 23 januari.

Kan ingen statsminister då tolereras av riksdagen går Sverige till extraval. "

"Ledare: Kristerssons ekvation är omöjlig att knäcka

DN LÖRDAG 29 DECEMBER 2018

På fredagen lämnade Ulf Kristersson och Stefan Löfven var sin rapport till talmannen Andreas Norlén. Några besked till allmänheten om hur deras respektive försök att bilda regering går lämnades dock inte.

För den som ändå letar insikter i regeringsbildningens dynamik utgör dock de senaste dagarnas DN-reportage från Stockholm och Sölvesborg nödvändig läsning. I huvudstaden styr som bekant Alliansen tillsammans med Miljöpartiet. I Blekingekommunen har Moderaterna och Sverigedemokraterna slagit ihop sina påsar. Stockholms nya styre säger en hel del om betydelsen av matematik i ett parlamentariskt flerpartisystem. Det var för att MP tillsammans med M, C, L och KD fick egen majoritet som partiet var villigt att lämna det rödgrönrosa samarbetet. Det innebar att de gröna kunde uppfylla löftet om att inte ge SD något inflytande, samtidigt som den grönbå koalitionen har de mandat som krävs för att faktiskt leverera den sakpolitik Miljöpartiet krävt för sitt sidbyte. Riksdagens matematik är också huvudskälet till att en liknande lösning inte varit möjlig på nationell nivå – Sverigedemokraterna är större än i Stockholm, såväl Alliansen som MP mindre.

Matematiken är också avgörande för varför Centerpartiet och Liberalerna inte kan släppa fram en M-ledd regering. Eftersom Alliansens 143 mandat är färre än de rödgrönas 144 skulle en sådan ministär behöva Sverigedemokraternas stöd för att nå makten och i varje viktig votering. Med en sådan parlamentarisk situation är det omöjligt för C och L, som rakryggat stått upp för löftet att inte ge SD inflytande, att släppa fram Kristersson. Samarbetet mellan Moderaterna och Sverigedemokraterna i Sölvesborg säger i sin tur en hel del om den värderingsklyfta som skjuter genom Ulf Kristerssons parti. Och som ytterligare komplicerar hans sits. För regerande i

ett parlamentariskt flerpartisystem handlar inte bara om matematik. Det handlar också om värderingar, vem man tycker att man har mest gemensamt med.

När de blå mandaten inte räckte till i stadshuset vände sig

Stockholmsmoderaterna till Miljöpartiet därför att de tyckte att de hade mer gemensamt med de gröna än med den populistiska nationalismen. Den bedömningen verkar M-företrädare inte göra på orter som Sölvesborg eller i Staffanstorps, där partiet till och med valt bort en alliansmajoritet till förmån för ett SD-samarbete. Sverigedemokraternas fokus på symboltyngda frågor som modersmålsundervisning och tiggeri verkar inte vara ett hinder.

Nominellt är det Stockholmslinjen som gäller för Moderaterna på nationell nivå. Ingen tvekar om att Ulf Kristersson skulle välja MP framför SD om han kunde. M har till och med en policy mot SD-samarbete. I realiteten struntar dock lokala företrädare i såväl partiledare som riktlinjer. Avsaknaden av konsekvenser är talande för maktförhållandena i partiet.

Resultatet är en omöjlig ekvation för Kristersson: en parlamentarisk matematik som inte ger C och L några försäkringar mot SD-inflytande, och en spricka i det egna partiet som gör att M-ledaren själv inte utgör en garanti. Stefan Löfvens uppgift är heller inte enkel. Han måste övertyga det egna partiet om att acceptera tuffa krav från C och L. Men den är i alla fall inte omöjlig.

Och han har goda drivkrafter för ordentliga eftergifter. Ett extraval kanske ger S något mandat till, men knappast en mer fördelaktig riksdagsmatematik.

DN 29/12 2018 "

"De statliga företagsstöden är dyra och löser inga problem"

DN LÖRDAG 29 DECEMBER 2018

"DN. DEBATT 20180129

Staten lägger nästan 30 miljarder per år på att stötta företag med kapital utifrån antagandet att det är brist på kapital som hindrar framväxten av nya innovationer. Men vi kan i vår forskning inte se att det finns någon sådan brist. Dessutom saknas tydliga positiva effekter av företagsstöd i termer av tillväxt och sysselsättning, skriver tre forskare på forskningsinstitutet Ratio.

Stor politisk enlighet råder om att Sverige behöver bli mer innovativt. Utan starkt innovationsförmåga blir det svårt för svenska företag att klara konkurrenskraften och öka produktiviteten, och därmed i förlängningen svårt att erbjuda nya jobb och högre löner.

Svensk näringslivspolitik har dock under en längre tid fokuserat på strukturell kapitalbrist och lagt stora skattebelopp på att försöka korrigera detta. Enligt Tillväxtanalys (2015) uppgick enbart de direkta företagsstöden till 27 miljarder år 2011. I detta belopp ingår inte jordbruksstödet, EU-stöd och en rad små stöd. Beloppet, som i dag är väsentligt högre, motsvarade mer än hälften av den statliga inkomstskatten på arbete.

Ny forskning från Ratio, baserat på ett femårigt forskningsprojekt med ett femtiotal nya studier, visar emellertid att det är svårt att påvisa förekomsten av marknadsmisslyckanden på den svenska kapitalmarknaden, dess eventuella storlek och i vilka sektorer det finns ett problem. Det är inte främst bristen på kapital som hindrar framväxten av nya innovationer. Det visar vi i vår nya bok "Innovationspolitik för tillväxt".

I flera vetenskapliga artiklar och i en doktorsavhandling visar Ratios forskning dessutom att det saknas tydliga, positiva effekter av företagsstöd i termer av tillväxt eller sysselsättning. Särskilt gäller detta de regionala

stöden. Det är med andra ord ytterst tveksamt om företagsstöden faktiskt bidrar till tillväxt och nya jobb.

Myndigheter och politiker kan svårigen identifiera de företag eller sektorer där framtida innovationer kommer att uppstå. De saknar både den information och de incitament som krävs. Följden är att påstådda marknadsmisslyckanden har ersatts av politikmisslyckanden. Internationell forskning ger en likartad bild.

Då många olika myndigheter delar ut stöd, med liten samordning dem emellan, kan vissa företag dessutom sätta i system att tillskansa sig ett stort antal stöd – de utvecklas till bidragsentreprenörer. I stället för att utveckla nya produkter och tjänster, jagar de bidrag.

En näringspolitik av detta slag torde ha nått vägs ände. En innovationspolitik för tillväxt behöver i stället baseras på insikten att förutsättningen för innovationer är entreprenörskap och fungerande marknader. Den måste utgå från näringslivets verkliga behov.

Aktuell forskning visar att störst förbättringspotential finns avseende kompetenser och institutioner, det vill säga skatter, lagar och regler som påverkar företagandet.

Kompetensbristen är i dag det största tillväxthindret för svenska företag, oavsett bransch och konjunkturläge. Inte minst gäller detta nya snabbväxande företag. Men även stora, etablerade företag behöver utveckla nya kompetenser för att framgångsrikt klara en övergång till ny teknik.

Missmatchningen på arbetsmarknaden har dessutom ökat under de senaste decennierna, allt fler medarbetare är alltså över-, under- eller felutbildade. I dagsläget är endast 40 procent av arbetskraften matchad i bemärkelsen att arbetstagarna har ett arbete som motsvarar utbildningskompetensen. Detta är självklart negativt för löntagarna, men det slår också emot företagets innovationsförmåga.

Flera olika typer av åtgärder behövs. Inte minst måste utbildningars relevans för arbetslivet öka. Detta kan endast åstadkommas genom arbetsgivares medverkan och delaktighet i utbildningars utformning och genomförande. Styr- och resursfördelningssystemen behöver reformeras, men även kulturer och attityder behöver ändras för att stödja denna utveckling. Viktigt är även

att företagen själva erbjuder praktikplatser som kan möjliggöra arbetsplatsförlagt lärande.

En annan slutsats är att privat finansiering genom eget sparande, affärsänglar eller riskkapitalbolag är fortsatt viktigt för innovationsfinansieringen.

Kompetent kapital är kapital som genererats och återinvesterats under konkurrens på marknader, utan inblandning av byråkratiska handläggare. Skatter på företagande och individer är ett område där Sverige sticker ut i jämförelse med omvärlden. Enligt exempelvis World economic forums rapport för 2017–2018 rangordnas Sverige som 103:e land i delkomponenten ”skatters effekt på incitamenten att arbeta” och 108:e i delkomponenten ”total skattebörda”. Här finns en uppenbar förbättringspotential.

Sänkta inkomstskatter och en låg kapitalskatt är därför väsentliga för framtida innovativt företagande. Ett första steg – som enligt ny forskning inte ens leder till sänkta skatteintäkter – vore att avskaffa värnskatten. Minskade företagsstöd öppnar också upp för fler generella sänkningar, men också för mer riktade åtgärder.

Ett sådant gäller beskattningen av personaloptioner. Frågan är i dagsläget föremål för utredningar och överklaganden. Optioner är viktiga för att nya och snabbväxande företag ska kunna attrahera och behålla talanger – de anställda får del i en eventuell värdetillväxt längre fram i tiden om företagets affärsidé lyckas. Många undviker dock i dagsläget att använda optioner då marginalskatterna kan uppgå till mer än 60 procent. Här behövs tydliga beslut snarast.

Detsamma gäller åtgärder för att minska företagets regelbörda. Det finns i dag stora brister i myndighetsutövning och regeltillämpning, både vad gäller svenska regler och EU-regler. Miljötillstånd, bygglov, utskänkningstillstånd och olika former av tillståndsgivningar drar ofta ut på tiden, i vissa fall i många år. Studier visar också att kostnaderna slår oproportionerligt hårt mot mindre och nya bolag.

Här har reformtakten stannat av. Den period av avregleringar som kunde ses fram till 2008–2010 har avstannat. I jämförelse med närliggande länder som Finland och Danmark har Sverige dessutom tappat mark.

En minskad regelbörda är centralt för Sveriges framtida innovationsförmåga. Reformerna på området borde rimligtvis inte vara särskilt kostsamma, varför det är konstigt att inte mer görs.

En ny regering som fokuserar på innovation och tillväxt bör skapa bättre incitament för entreprenörskap och kommersialisering av ny kunskap, snarare än på att dela ut riktade bidrag genom byråkratiska processer. En fungerande näringspolitik behöver ta sin utgångspunkt i näringslivets faktiska utmaningar.

Sammantaget ser vi här att det finns stora möjligheter för politiken att skapa bättre möjligheter för ökad innovationskraft i såväl nya som etablerade företag. Det är viktigt att en reformprocess med denna inriktning kommer igång, alldeles avsett regeringens partipolitiska sammansättning.

Nils Karlson, professor i statsvetenskap, vd Ratio

Christian Sandström, docent i industriell ekonomi, Ratio

Karl Wennberg, professor i företagsekonomi vid Linköpings universitet och Ratio "

" Ratio är ett fristående forskningsinstitut som forskar om hur företagandets villkor kan utvecklas och förbättras. "

" Unga väntar i månader på beslut om uppehållstillstånd

DN LÖRDAG 29 DECEMBER 2018

Många av de unga som har ansökt om tillfälligt uppehållstillstånd enligt gymnasielagen kommer att få vänta flera månader till på besked. Kommunernas syn på de tillståndssökande skiljer sig åt, och för många unga är situationen svår.

Den nya gymnasielagen tillkom för att ge en möjlighet att stanna i Sverige för de minderåriga som kom till Sverige före den 24 november 2015, men som hann fylla 18 innan deras asylärende avgjordes. Enligt den nya lagen kan den som uppfyller kraven få ett tillfälligt uppehållstillstånd för att studera på gymnasiet.

11 708 ungdomar lämnade in en ansökan till Migrationsverket.

Före årsskiftet räknar myndigheten med att ha fattat beslut i samtliga ansökningar. Av de som hade fått besked den 14 december hade 4 497 fått bifall, och 2 511 avslag på sin ansökan. Ett fåtal ärenden släpar efter, exempelvis på grund av en brottmålsdom som har betydelse för fallet. Men Migrationsverket handlägger bara ungefär hälften av de ansökningar som kom in. Resten avgörs i domstol, eftersom ansökningarna gäller personer vars asylärenden fortfarande är öppna. För den enskilde är det mer fördelaktigt att beviljas asyl, och först när ett avslag på en asylansökan har vunnit laga kraft, prövas möjligheten till tillfälligt uppehållstillstånd enligt gymnasielagen. Det görs då också av domstolen.

Just nu väntar flera tusen ärenden på att avgöras i de fyra migrationsdomstolarna, och det dröjer flera månader innan alla har fått besked.

Under väntetiden har situationen för de tillståndssökande skiftat stort mellan kommunerna. Någon skyldighet att erbjuda skola till den som inte redan går på gymnasiet, och som har ett lagakraftvunnet asylavslag, finns inte. Enligt

lagstiftningen är den som har ansökt om eller beviljats uppehållstillstånd enligt den nya gymnasielagen att betrakta som vuxen, med eget ansvar för uppehälle och försörjning.

Kommunernas hantering av de tillståndssökande varierar kraftigt.

Mot bakgrund av det skilda läget för de utsatta grupperna har Socialstyrelsen undersökt kommunernas beredskap. Enligt en helt ny rapport låter 74 procent av tillfrågade kommuner de unga som har ansökt eller beviljats uppehållstillstånd enligt gymnasielagen gå i skola. Drygt hälften av kommunerna har beviljat dem ekonomiskt bistånd. Samtidigt uppger sex av tio kommuner att de saknar riktlinjer för den grupp som omfattas av den nya gymnasielagen. En del kommuner säger själva att de saknar full koll på hur många ur gruppen som vistas i kommunen.

Socialstyrelsen skriver i sin rapport att kommunerna visserligen inte har formellt ansvar för gruppen i fråga, men att en stabil social situation kan vara livsavgörande för många.

– Många kom till Sverige som ensamma barn, och fick hjälp med bland annat boende. Nu har de inte längre rätt till samma stöd. Många har traumatiska upplevelser bakom sig och har levt länge i osäkerhet. Det ökar risken för psykisk ohälsa och sociala problem, säger Petra Rinman, enhetschef för Socialstyrelsens Kunskapscentrum för ensamkommande barn.

Suicidtal för gruppen är nio gånger högre än för en jämförelsegrupp av svenska barn.

Socialstyrelsen fäster regeringens uppmärksamhet på glappet mellan vad kommunerna är skyldiga att göra för de unga – nästan ingenting – och vad de får göra, i första hand med stöd av socialtjänstlagen – ganska mycket.

Sara Edvardson Ehrnberg, talesperson för rörelsen ”Vi står inte ut”, och som har kontakt med asyl- och tillståndssökande i hela landet, bekräftar att bilden skiftar stort.

– På en del håll ordnar kommuner med stödboenden, eller samarbetar med civilsamhället, men på andra ställen finns ingen sådan dialog och civilsamhället har trätt in helt och hållet. Också kostnaden läggs då helt på frivilliga, säger hon.

Många av de unga bor hos vänner, bekanta och i ideella boenden, men det finns också unga som sover på olika platser varje natt, eller på bussen.

– Enligt de internationella konventioner som Sverige har skrivit på, hör ett tryggt boende, mat och skola till de mänskliga rättigheterna – för alla. De rättigheterna tycks helt nollade för den här gruppen, säger Sara Edvardson Ehrnberg.

Migrationsverket har under de senaste två åren fördelat 185 miljoner kronor till kommuner runt om i landet i stöd för boende och skola för de berörda ungdomarna, varav de allra flesta har kommit ensamma till Sverige.

På grund av den utdragna regeringsbildningen råder osäkerhet om hur Migrationsverkets resurser fördelas under kommande år, vilket kan orsaka problem för kommunerna.

Sanna Torén Björling "

"Fakta. Nya gymnasielagen

Lagen gäller för ungdomar som sökte asyl när de var under 18 år, men som har fyllt 18 och blivit vuxna i väntan på besked och som vill plugga klart. Villkoren är att den ensamkommande ska ha ansökt om asyl första gången den 24 november 2015 eller tidigare.

Den sökande ska ha fått beslut om utvisning när hen var 18 år eller äldre, och har fått vänta mer än 15 månader på att få ett beslut.

Den sökande ska studera, ha studerat och ha för avsikt att studera på gymnasienivå.

Sista ansökningsdag för uppehållstillstånd för gymnasiestudier var den 30 september 2018. Migrationsverket fick in 11 695 ansökningar. 97 procent var manliga sökande. "

" Talmannen tystlåten efter nya samtal

DN LÖRDAG 29 DECEMBER 2018

Partiledarna Stefan Löfven (S) och Ulf Kristersson (M) rapporterade under fredagen till talmannen Andreas Norlén om förhandlingarna kring en ny regering. Samtalen skedde per telefon och talmannen lämnar inga uppgifter om några eventuella framgångar.

Den 14 januari kommer talmannen Andreas Norlén att lägga fram ett förslag i riksdagen till en ny statsminister. Vem det blir är fortfarande oklart. Men under fredagen skulle frågan möjligtvis klarna, då de båda partiledarna för Socialdemokraterna och Moderaterna återrapporterade om hur förhandlingarna går.

Samtalen med talmannen var de första av två avstämningar innan de formella mötena med partiledarna den 10 januari.

Samtalen hölls under fredagseftermiddagen och efteråt var talmannen mycket tystlåten om innehållet i de två samtalen.

– Jag har i dag talat med de båda huvudkandidaterna till statsministerposten och tagit del av deras respektive bedömningar av processen som gäller regeringsbildningen. Enligt den tidsplan jag har informerat om kommer jag att få förnyade rapporter från Stefan Löfven respektive Ulf Kristersson fredagen den 4 januari, säger talman Andreas Norlén i ett pressmeddelande. Om det skett några framsteg under julhelgen avslöjas inte. Varken M eller S har kommenterat förhandlingarna.

Enligt talmannens plan ska ett förslag till ny statsminister läggas fram till riksdagen den 14 januari, omröstningen ska då ske den 16 januari. Skulle förslaget gå igenom ska statsministern så snart det är möjligt avge sin regeringsförklaring. Skulle det röstas ned ska ett sista och fjärde förslag prövas den 23 januari, enligt talmannens planering. Skulle även detta förslag röstas ned kommer extraval att hållas inom tre månader.

Mattias Carlsson

mattias.carlsson@dn.se "

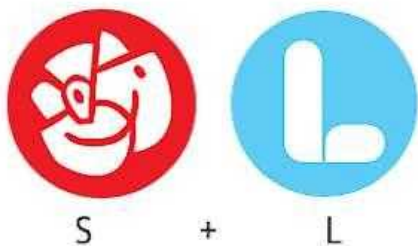
"Fakta. Viktiga datum

16 januari: En tredje statsministeromröstning kommer att hållas om antingen Stefan Löfven (S) eller Ulf Kristersson (M).

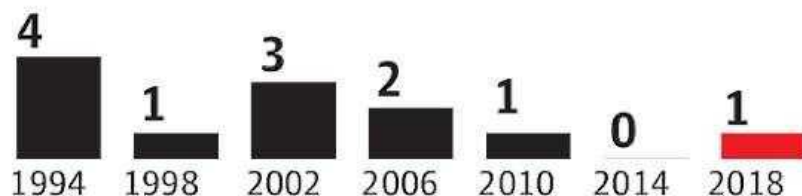
23 januari: En fjärde omröstning hålls ifall riksdagen har sagt nej i den tredje. Om ingen statsminister utses då heller utlyses extraval.

21 april: Sista dag att hålla extraval. "

Om Sverige styrdes som Malmö I Malmö kommun styr

Antal kommuner i landet som styrs av S+L

"Katrín Stjernfeldt Jammeh (S): "Jag upplevde en genuin rädsla från de mindre partierna"

DN SÖNDAG 30 DECEMBER 2018

" På riksplanet har Socialdemokraterna kämpat förgäves för att spräcka Alliansen. I Malmö har visionen blivit verklighet. Katrín Stjernfeldt Jammeh har skapat en koalition över blockgränsen med Liberalerna. – Det finns ett värde i att lämna ifrån sig lite av makten för att skapa stabilitet, säger hon.

Den 27 november var en dystert dag för moderater och centerpartister i Malmö.

Då rämnade alliansbygget i Sveriges tredje stad, när socialdemokraternas Katrín Stjernfeldt Jammeh lyckades förmå Liberalernas lokale ledare Roko Kursar att byta sida.

Malmöcenterns ledare Niels Paarup-Petersen var känslös. "Det gör mig oerhört besviken och ledsen" skrev han på Facebook. "Ikväll sörjer vi". Moderatbasen Torbjörn Tegnhamar publicerade en bitterljuv bild från valrörelsen, där de tre ledarna från Malmöalliansen gör v-tecknet och ler lyckligt mot kameran.

"Vi ägnade hela förra mandatperioden åt att utforma vår politik tillsammans" skriver Malmömoderaten. "Liberalernas sidbyte ... är ett svek mot alla malmöbor som röstade på alliansen för ett maktskifte i Malmö."

Stefan Löfvens dröm om att klyva Alliansen och skapa ett blocköverskridande mittenstyre gick inte att genomföra i rikspolitiken under hösten. Men i Malmö ska Socialdemokraterna för första gången styra tillsammans med Liberalerna.

Detta i en landsända där den liberala skepsisen mot socialdemokratin är stark. Liberalernas inflytelserika Skånedistrikt har under hösten gjort

motstånd mot partiledaren Jan Björklunds försök till samarbete med Stefan Löfven i riksdagen.

DN möter kommunpolitikern som gjort det möjligt: Katrin Stjernfeldt Jammeh har varit kommunstyrelsens ordförande sedan 2013, i en stad där Socialdemokraterna styrt de senaste 24 åren. I förhandlingarna blev det viktigt att göra upp med bilden av den maktfullkomliga socialdemokratin.

– Jag upplevde en genuin rädsla från de mindre partierna, säger hon.

– Man kände ”Ni har styrt så länge. Ni kan hantverket. Vi är nybörjare. Vi kommer inte kunna få plats”.

Länge såg det ut som om Stjernfeldt Jammeh skulle få kalla handen från mittenpartierna. Eftersom Socialdemokraterna har lika många mandat som Alliansen i fullmäktige skulle det kanske gå att leda staden ändå.

– Vi hade en möjlighet att tillsätta alla ordförandeposter och beslutandefunktioner själva. Men vi såg ganska snabbt att det finns ett värde i att faktiskt lämna ifrån oss lite av den makten för att skapa stabilitet, säger hon.

Vad har Socialdemokraterna att vinna på att gå mot mitten?

– Det är inte ett självändamål att gå mot mitten. Men det är ett självändamål att hitta stabila politiska styren för att inte tappa växtkraft och fart i utvecklingen.

Hur har ni visat ödmjukhet?

– Vi har ju i samarbetet med Liberalerna erbjudit ganska många poster och inflytande över många frågor som inte alls står i proportion till storleken på partiet. Självklart måste det kosta oss som det större partiet mer. Steget att bryta sig loss från en allians som jobbat väldigt nära, det steget är svårt. Vi måste ha en stor portion ödmjukhet och se att det här inte är enkelt för någon. Hon nådde inte fram till Centerpartiet.

– Jag tycker att Centerpartiet var, jag tänker göra paralleller till rikspolitiken, mycket mer ultimativa. De stängde dörrar som gjorde att egentligen ingen dörr var öppen.

Ett samarbete mellan Socialdemokraterna och Liberalerna har sina konflikter – synen på privata alternativ, utförsäljningar av allmännyttan.

– Då är det inte där vi kommer lägga fram de skarpa förslagen, säger Katrin Stjernfeldt Jammeh.

Hon möter DN i Stadshuset i Malmö. Ett anmärkningsvärt oglamoröst kontorshus, med trånga korridorer och små tjänsterum.

Vid kaffeautomaten nära Socialdemokraternas rum hejar det sverigedemokratiska oppositionsrådet Magnus Olsson glatt, med SD-mugg i högsta hugg. De politiska partierna i Malmö delar kontorsytor och faktiskt också ett antal skrivare. Tjänstemännen måste vara på hugget, det är inte bra om känsliga papper blir liggande i skrivaren.

Som dokument om konflikterna i SSU i Skåne och Malmö.

Under hösten har Kvällsposten avslöjat extrema uttalanden från ledande SSU-företrädare – bland annat antisemitiska och homofobiska kommentarer.

– Det är naturligtvis väldigt, väldigt olyckligt. Jag tycker det är viktigt att partiet verkligen jobbar med värdegrundsfrågor och också markerar att det finns politiska åsikter som är helt oförenliga med den socialdemokratiska ideologin, säger Katrin Stjernfeldt Jammeh.

Hon värjer sig mot frågor om vad hon hade kunnat göra annorlunda.

– Nu har det här varit en fråga som SSU-förbundet i första hand har hanterat, men också företrädare för den lokala partiorganisationen. Den stora delen av det som granskats handlar om en konflikt som egentligen inte är kopplad till varken religion eller några extremfalanger, utan tyvärr en konflikt som vi sett tidigare i SSU också.

– Det handlar lite mer om maktstrider mellan olika falanger. Det är helt uppenbart att här finns ett antal som har burit sig illa åt och behandlat varann på ett respektlöst sätt. Sen är det ett par individer som också har lämnat sina poster för att de har uttryckt eller spridit rasistiskt budskap, och det är alldeles rätt och riktigt att de lämnar.

Blir inte detta nånting som du behöver med kraft hantera politiskt?

– Det jag behöver göra är att förvissa mig om att mitt parti hanterar det här med kraft. Det har jag gjort.

Till skillnad från många tongivande socialdemokrater har Katrin Stjernfeldt Jammeh aldrig varit aktiv i SSU. Hon engagerade sig i studentföreningen i Lund på 90-talet.

– Jag läste statsvetenskap. Vi delade lokaler med juristerna. Det slog mig att vi allihop såg väldigt lika ut och hade samma bakgrund. Var var alla andra? I juli 2013 utsågs hon till kommunstyrelsens ordförande i Malmö.

En snabbt växande stad. En delad stad. En stad som många har åsikter om.
– Jag tror att jag är den politiker i Sverige som oftast blir inbjuden i nationella sammanhang att diskutera bilden av den stad jag är med och styr. Ibland blir man förvånad när man har hört folk som benfast beskriver hur det är och som aldrig har varit här. Det är ett faktum att vi har problem med gängrelaterad kriminalitet. Men man tittar väldigt ensidigt, säger hon. Vad tror du att det beror på att det är en sådan polariserad syn, att Malmö är himmel eller helvete?

– Vi är ingen genomsnittsstad. Vi uppmålas som en av de mest segregerade städerna i Sverige. På ett sätt är det sant. På ett sätt är det också ett faktum att hela världen faktiskt finns i Malmö på en väldigt liten yta, och att vi faktiskt kanske är en av de mest integrerade städerna i världen. Det provocerar väldigt.

Sedan februari 2016 har 25 män skjutits ihjäl i Malmö, de flesta unga och i många fall kriminellt belastade. Så sent som nu i december dödades en man mitt i morgonrusningen. En pizzeria och en akutmottagning har utsatts för skottlossning.

– Vi har ett litet antal människor som väldigt hänsynslöst bekämpar varandra och skapar en otrygghet bland många Malmöbor. Framför allt i områden där många redan har det socialt ganska tufft, säger Katrin Stjernfeldt Jammeh. Socialdemokraterna har haft makten i många år i Malmö. Varför har ni inte lyckats bättre på det här området?

– Vi i Socialdemokraterna i Malmö har under många års tid uppvaktat nationella företrädare, oavsett partifärg på regeringen, och drivit en lång rad av frågor.

Hon nämner ebo-lagen – alltså lagen som låter asylsökande bosätta sig var de vill i landet, förutsatt att de själva ordnar bostad.

– Vissa kommuner bär huvuddelen av ansvaret för den svenska nationella migrationspolitiken. Och mot kommunernas vilja växer det fram kvarter med trångboddhet och social misär. Vi har flaggat för det här i många år utan att få nån som helst nationell uppbäckning.

Hur har ditt parti, Socialdemokraterna, skött detta?

– Det tog många år innan partiet nationellt hakade på och såg det vi såg. Men sedan ett par år tillbaka så är Socialdemokraterna tydliga med att ebo-

lagstiftningen måste förändras. Den gångna mandatperioden har man byggt upp ett stöd över blockgränserna. Jag hoppas att vi äntligen får en leverans. Katrin Stjernfeldt Jammeh har fler exempel på hur rikspolitikerna har börjat lyssna på larmen från Malmö politiker, som kraven på fler poliser och skarpare vapenlagstiftning.

Men ibland kan en kommunpolitiker få mer än hen har önskat sig. Stjernfeldt Jammeh beskriver åtstramningarna i migrationsuppgörelsen hösten 2015 som viktiga. Samtidigt är hon kritisk till en del av retoriken i valrörelsen. Även från S-företrädare.

– Det finns enskilda intervjuer där tonläget och sättet att uttrycka sig blev väl skruvat. Fokus var kanske mer på symbolfrågor än den faktiskt viktiga politiken.

Vilka symbolfrågor?

– Nu känns valrörelsen plötsligt långt borta. Men det handlade väldigt mycket om migration, även efter att uppgörelsen var på plats och många partier var överens om att det var en korrekt uppgörelse.

Migrationsuppgörelsen var ett exempel på hur de stora partierna – Socialdemokraterna och Moderaterna – kan göra upp i tider av kris. Men i regeringsfrågan ryggas många tillbaka inför tanken på samarbete mellan S och M.

Katrin Stjernfeldt Jammeh likaså.

– I mina ögon så har Moderaterna gått allt längre i en mer konservativ riktning. Skillnaden mellan våra partier är stor i många frågor. Jag tror inte att det är bra att skapa en stor mitt eller ett väldigt brett styre av de två största partierna som i grunden står långt ifrån varandra.

Du omnämns som ministerämne – vilken lockelse har rikspolitiken för dig?

– Egentligen inte särskilt stor. Jag ser just nu en väldig kraft där städer driver på utvecklingen. Alltifrån hållbarhetsarbetet till att bryta segregationen.

Frågor som är viktiga på de nationella agendorna, men där städerna levererar lösningarna. Jag tycker att staden som arena är den mest spännande nivån.

Johar Bendjelloul

johar.bendjelloul@dn.se

Karin Eriksson "

"Fakta. Katrin Stjernfeldt Jammeh

Född 1974. Uppvuxen i Trelleborg.

Har studerat statsvetenskap vid Lunds Universitet.

Har också varit ledarskribent på Arbetet och kommunikationskonsult.

Fick den tunga posten som socialkommunalråd i Malmö 2008. Efterträdde Ilmar Reepalu som kommunstyrelsens ordförande 2013, som första kvinna på posten.

Ska nu leda en historisk koalition, när Ssocialdemokraterna för första gången ska regera över blockgränsen med Liberalerna i Malmö.

Bosatt i Oxie. Gift, har två barn.

DN intervjuar. Kommuntopparna som regerar

När rikspolitiken har fastnat i låsningar har kommunpolitiker runtom i landet hittat lösningar på regeringsfrågan.

Johar Bendjelloul (text), Karin Eriksson (text) och Eva Tedesjö (foto) möter fyra av dem. I dag Katrin Stjernfeldt Jammeh i Malmö. Intervjun gjordes i Stadshuset i Malmö den 11 december.

Tidigare avsnitt: miljöpartisten Daniel Helldén (27/12), Louise Erixon (28/12).

Lyssna på hela intervjun i Studio DN

Hör Katrin Stjernfeldt Jammeh om satsningar på bättre skolresultat och fler bostäder i Malmö. Hon tolkar Socialdemokraternas valresultat, och jämför Malmöbilden med Sverigebilden efter Donald Trumps uttalande om "Last night in Sweden". "

" Efter nyår införs mer rättvist karensavdrag

DN SÖNDAG 30 DECEMBER 2018

Nu ska sjuklönen bli mer rättvis och oberoende av arbetstider. Efter nyår får skiftanställda mer pengar över efter en sjukfrånvaro: Ett nytt karensavdrag ger ett betydligt mindre ekonomiskt avbräck för dem som arbetar få, men långa, pass.

Övergången från nuvarande karensdag ger skiftanställda upp till 40 procent mindre löneavdrag den första sjukdagen.

Zowi Starke, sjuksköterska på Södersjukhuset i Stockholm, jobbar treskift, med många tiotimmars nattpass på akuten. Det innebär många möten med patienternas virus och baciller.

Hon ser fram emot regeländringen.

– Jag har märkt att när jag har varit sjuk på ett långt nattpass ser jag direkt en väldigt stor skillnad på lönen. Det är rimligt att de som jobbar de tuffaste passen inte ska bli lidande, och att avdragen nu blir lika för alla.

Som 28-åring med två år i yrket har Zowi Starke en grundlön på 27 500 kronor i månaden, plus OB. När hon jobbar natt går hon långa pass. Blir hon sjuk och missar ett tiotimmarspass försvinner lönen för samtliga tio arbetstimmar. Alltså en betydligt större del av hennes inkomst än vad en åttatimmars karensdag blir för den som jobbar femdagarsvecka.

– De gånger jag varit sjuk har det varit långt över en tusenlapp bort, så att jag knappt har velat titta på lönebeskedet, säger Zowi Starke.

Ännu större skillnad blir det, med dagens regler, för den som sjukskriver sig från ett tolvtimmarspass, till exempel skiftarbetare inom industrin. Den som har 36-timmarsvecka och sjukskriver sig från ett av tre tolvtimmarspass förlorar en tredjedel av sin veckoinkomst.

Hur kan det fungera så här? Jo, med den karensdag vi haft hittills har det inte spelat någon roll hur lång eller kort arbetspass som någon har sjukskrivit sig

ifrån. Det har heller inte spelat någon roll hur stor del av veckoarbetstiden eller veckolönen som det skulle motsvara. Arbetsgivaren har helt enkelt dragit all lön för ett arbetspass.

Därför har karensdagen hittills slagit hårdare mot den som får avdrag för ett långt pass, till exempel ett av veckans tre tolvtimmarsspass med ob-tillägg. I stället för en femtedel av veckolönen, för den som arbetar vanlig femdagarsvecka.

Men från den 1 januari 2019 blir det ändring. Då gäller i stället karensavdraget.

Då betalar arbetsgivaren sjuklön redan från dag ett, i stället för som i dag, från dag två. Sedan dras en femtedel av sjuklönen för en genomsnittlig arbetsvecka bort. Därmed får karensavdraget hädanefter samma proportioner för skiftarbetare som för anställda ned kontorstid.

För den som har åttatimmarsdag måndag till fredag innebär förändringen oftast ingen skillnad, eftersom avdraget är en femtedels veckolön.

Däremot blir det alltså stor skillnad för personer med oregelbundna arbetstider. De nya reglerna innebär "bara" 7,2 timmars avdrag för ett tolvtimmarsskift, har IF Metalls förhandlingsenhet räknat ut.

De som ändå förlorar på regelförändringen är de som blir sjuka under arbetsdagen. De får ett avdrag på 20 procent av en veckas sjuklön. I dag kan de komma undan med en halv karensdag, alltså en tiondel av veckolönen, om de går hem efter lunch.

Såväl facken som arbetsgivarna inom Svenskt Näringsliv har varit positiva till förändringen, eftersom avdraget ses som mer rättvist mot till exempel vård- och omsorgspersonal, industrianställda, poliser, brandmän med fler. Dock finns en oro hos Sveriges Kommuner och landsting, SKL, för att karensavdraget ska bli dyrare för kommunerna och landstingen. De tvingas hädanefter låta de anställda behålla en större del av lönen – samtidigt som de långa nattpassen fortfarande måste utföras och full lön och ob betalas för sjukvikarierna. Mellanskillnaden får arbetsgivaren då stå för.

Zowi Starke och hennes kollegor på Sös-akuten tycker att vårdanställda och andra smittutsatta yrkesgrupper, till exempel förskolepersonal, borde få laglig rätt att vara sjuka utan karensavdrag tre gånger per år.

– Sedan jag började på Sös-akuten har jag haft vinterkräksjukan och influensan varje år, och ibland andra infektioner som jag kan ha fått via jobbet. Det blir dyrt, konstaterar Zowi Starke.

Tove Nandorf
tove.nandorf@dn.se "

" Fakta. Så påverkas du av det nya karensavdraget

Ett mer rättvist karensavdrag för skiftanställda och andra med oregelbunden arbetstid har länge efterlysts av fackförbund som Vårdförbundet, Kommunal och IF Metall.

Som karensdagen har sett ut kunde en dags sjukdom innebära att en tredjedel av inkomsten den veckan försvann.

Vinnare: Skiftarbetare och andra med oregelbunden arbetstid

Annika, som jobbar natt 30 timmar per vecka, med tiotimmarspass måndag till onsdag. Blir sjuk en måndag och är sjuk hela det nattpasset.

Hittills: Med karensdagen förlorade Annika tio timmars inkomst: 2 500 kronor. Det vill säga en tredjedel av inkomsten den veckan.

Med det nya karensavdraget: Annika förlorar sex timmars inkomst: 1 500 kronor. Alltså "bara" en femtedel av veckans inkomst.

Förlorare: Den som blir sjuk efter halva dagen

Bengt, som jobbar 40-timmarsvecka, med åtta timmar varje dag måndag till fredag, och blir sjuk vid lunch på måndag och är sjuk halva dagen.

Hittills: Bengt har klarat sig undan med en halv karensdag, fyra timmars arbetsinkomst: 750 kronor. Alltså en tiondel av veckoinkomsten.

Med det nya karensavdraget: Förlorar åtta timmars inkomst, 1 500 kronor, om han fortsätter att vara sjuk nästa dag (20 procent av 40 timmar). Alltså en femtedel av inkomsten den veckan.

Får ingen påtaglig skillnad: Den som jobbar samma tider måndag till fredag Cecilia, som jobbar 40-timmarsvecka med åtta timmar varje dag måndag till fredag. Blir sjuk en måndag och är sjuk hela dagen.

Hittills: Cecilia har förlorat åtta timmars inkomst för den första sjukdagen: 1 500 kronor. Alltså en femtedel av inkomsten den veckan.

Med det nya karensavdraget: Förlorar 20 procent av veckans 80-procentiga sjuklön: 20 procent av 40 timmar – det vill säga 1 200 kronor, en femtedel av veckans inkomst.

Fotnot: Vi har utgått från en månadsinkomst på 30 000 kronor inklusive eventuella ob-tillägg. Arbetstid är 160 timmar per månad för den som jobbar kontorstid måndag-fredag. Vi räknar också med en sjuklön de två första veckorna på 80 procent.

DN "

”Våra åsikter påverkar hur bra vi kan tolka fakta i politiska frågor”

DN MÅNDAG 31 DECEMBER 2018

"DN. DEBATT 181231

I en ny studie undersökte vi hur personer tolkar information kring invandring och kriminalitet. Resultatet är tydligt: Vi misstolkar information om invandringens effekter för att få den att passa vår underliggande världsbild. Så kallat motiverat tänkande styr hur vi tolkar enkla siffror och statistik i känsliga frågor, skriver fyra forskare i beteendekonometri.

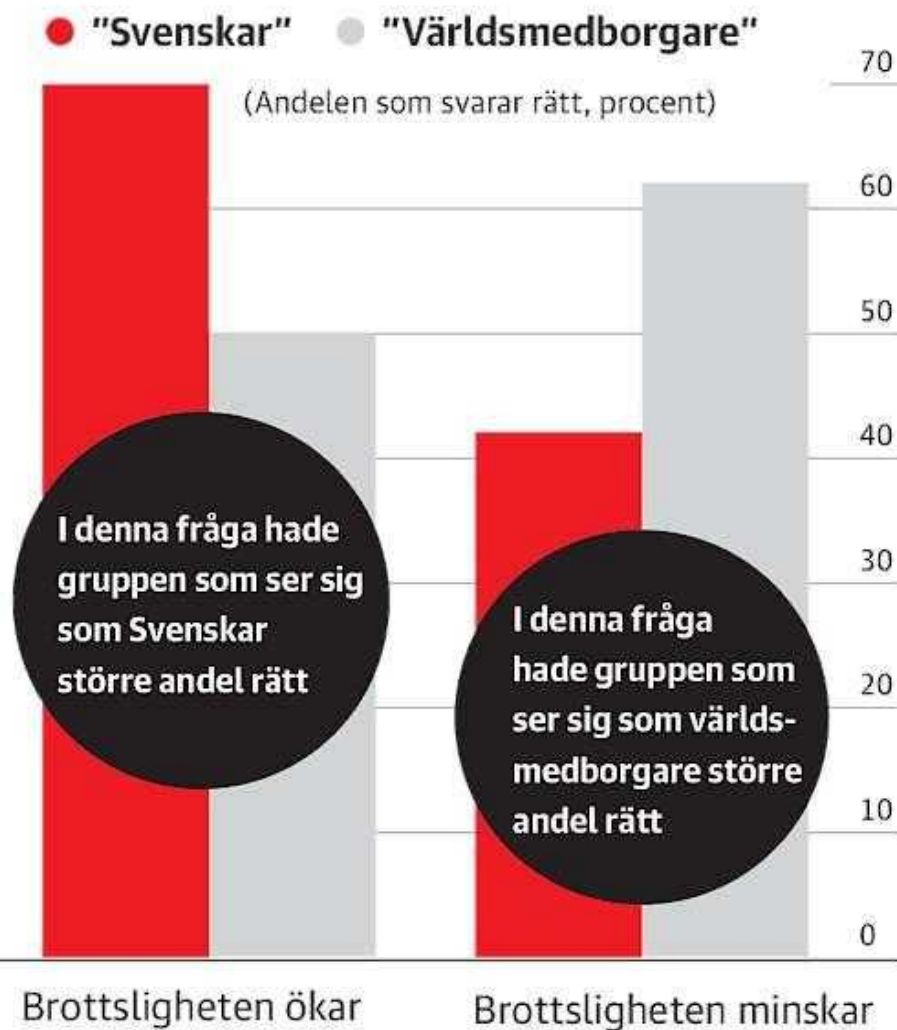
I tider när alla tycks prata om faktaresistens och ökad polarisering inom politiken kan det vara värt att ta en funderare över hur vi tar till oss information. Att ändra sin uppfattning är jobbigt. Särskilt eftersom vi gärna dras till grupper och miljöer där värderingar och politiska världsåskådningar är i linje med våra egna. I stället för att objektivt tolka ny information är det ofta behagligare att använda följande tumregel för att bedöma information: ”Hur känner jag för det här?” och därefter tolka informationen så att den inte går på tvärs med vår egen världsbild och uppfattning.

Att vi aktivt undviker information är en sak. Vi kan välja att inte lyssna på **eller se** information som går på tvärs med vad vi tycker och tror. De allra flesta kan säkert känna igen sig i att det ibland är ganska skönt att leva i okunskap. En vedertagen tanke är dock att vi fortfarande uppdaterar våra övertygelser i ljuset av ny information som presenteras för oss. Motiverat tänkande innebär dock att vi även väljer att tolka information eller fakta som vi får presenterat för oss på ett snedvridet sätt för att stödja en viss övertygelse eller idé snarare än att objektivt analysera information. Vad är anledningen till detta? Jo, vissa övertygelser är värdefulla för oss, inte för att de nödvändigtvis är korrekta, utan för de skapar och stärker vår sociala identitet.

Förmåga att tolka fakta i kontroversiella frågor påverkas av våra åsikter

Försökspersoner delades in i två grupper, de som såg sig som "svenskar" och de som såg sig som "världsmedborgare".

Grupperna fick tolka sifferuppgifter som antingen visar en ökning eller en minskning av brottslighet i samhällen som tagit emot flyktingar jämfört med samhällen som inte tagit emot flyktingar de senaste åren.

Grafik: Elin Lindwall

På individnivå kan motiverat tänkande te sig ganska harmlöst. Det kanske inte är så farligt att man tycker att ens eget barn är snällast och bäst eller att ens egna idéer och tankar är briljanta trots att en övertygande majoritet tycker annorlunda. I frågor med större samhällspåverkan, så som klimatpåverkan och invandringspolitiska frågor, kan dock motiverat tänkande få allvarliga konsekvenser för samhället när vi håller fast vid rigida och felaktiga övertygelser.

Studier från USA har visat att individers förmåga att korrekt tolka fakta i form av enkel numerisk information kopplat till effekten av strängare vapenlagar styrs av politisk tillhörighet. Republikaner är bättre på att tolka statistik som visar att strängare vapenlagar leder till ökad brottslighet. Sympatisörer av demokraterna å andra sidan är bättre på att tolka statistik där strängare vapenlagar visar på ett samband med minskad brottslighet. Vi genomförde nyligen en relaterad studie i Sverige där vi undersökte motiverat tänkande i hur personer tolkar information kring invandring och kriminalitet. Vårt resultat är tydligt: Vi misstolkar information kopplat till invandringens effekter till förmån för vår underliggande världsbild. Motiverat tänkande styr hur vi tolkar enkla siffror och statistik i politiskt och moraliskt känsliga frågor.

I vår studie fick strax över 1000 deltagare från Sverige ange partisympati samt klassificera sig själva som ”mer av en svensk” eller ”mer av en världsmedborgare” utifrån följande beskrivning: ”Ibland pratar man om huruvida människor ser sig själva som ”Världsmedborgare” eller som ”Svenskar”. Människor som ser sig som ”Världsmedborgare” menar att alla människor bör ha samma rättigheter, och att vi har ett lika stort ansvar att hjälpa alla människor, oavsett deras nationalitet. Människor som ser sig som ”Svenskar” menar att svenska medborgare bör ha vissa privilegier, och att vi har ett större ansvar att hjälpa andra svenskar än vad vi har att hjälpa människor från andra länder.”

Själva uppgiften bestod av att tolka vad den numeriska informationen från ett fiktivt scenario antydde om sambandet mellan flyktingmottagande och kriminalitet. Detta krävde att deltagarna tänkte i termer av kvoter snarare än i absoluta tal. I scenariot visades numerisk information som antingen visade på att kriminaliteten ökat i ett område som tagit emot många flyktingar eller

tvärtom att kriminaliteten minskat i ett område som tagit emot många flyktingar. Deltagarna fick också bedöma ett politiskt neutralt scenario där en viss hudkräm gav ökade eller minskade hudbesvär.

Resultaten visar att för det politiskt neutrala hudkrämsscenarioet påverkar inte världsåskådning eller partisympati vår förmåga att tolka information korrekt. När det gällde att tolka information kopplat till invandring och kriminalitet spelade dock världsåskådning och partisympati en betydande roll. När siffrorna visade att brottsligheten ökat mest i områden med flyktingmottagande hade personer som såg sig själva som ”mer av en svensk” hade 18 procentenheter högre sannolikhet att tolka informationen korrekt jämfört med personer som såg sig själva som ”mer av en världsmedborgare”. När siffrorna visade på det motsatta sambandet hade personer som klassificerade sig som ”mer av en världsmedborgare” 20 procentenheter högre sannolikhet att tolka siffrorna rätt jämfört med de som klassificerade sig som ”mer av en svensk”. Slutsatsen av detta är inte enbart att motiverat tänkande förekommer utan att det förekommer lika mycket åt bägge håll. Det är alltså inte bara klimatförnekare och Trump-anhängare som ägnar sig åt motiverat tänkande när det gäller siffror och statistik utan även miljöaktivister och feminister.

Vi ser liknande resultat utifrån partisympati. De som angav att de skulle ha röstat på något av de konservativa partierna (M, KD eller SD) var 30 procentenheter bättre på att tolka den numeriska informationen när den visade på en ökad brottslighet till följd av flyktingmottagande. De som angav att de skulle ha röstat på något av de rödgröna partierna (S, V eller MP) var å andra sidan 9 procentenheter bättre på att tolka informationen när effekten av flyktingmottagande var den motsatta.

Från ett demokratiskt perspektiv är motiverat tänkande oerhört problematiskt. Att individer har viljan och förmågan att ändra åsikt i ljuset av ny information är en förutsättning för all typ av debatt och beslutsfattande i ett demokratiskt samhälle som strävar efter förbättring.

Motiverat tänkande kan också användas och förstärkas av olika intressegrupper för att öka polarisering och åsiktslåsnings. Något som vi tycks se allt mer i dagens politik och vardag där vi i allt större utsträckning enbart väljer att konsumera information och nyheter som går i linje med vår

egen världsbild. Och när vi väl ställs inför motsägande information misstolkar vi den.

Arvid Erlandsson, postdoktor i psykologi, Linköpings universitet
Therese Lind, doktorand i nationalekonomi, Linköpings universitet
Gustav Tinghög, biträdande professor i nationalekonomi, Linköpings universitet
Daniel Västfjäll, professor i psykologi, Linköpings universitet "

"Bakgrund. Undersökningen

Studien genomfördes i Sverige

Antal deltagare: 1015 (varav 49,9 procent kvinnor)

Genomsnittlig ålder: 48,9

Artikelförfattarna tillhör det beteendeeconomiska forskningslabbet Jedilab (Judgement emotion, decision & intuition lab) vid Linköpings universitet. "

" Gratis tandvård för alla upp till 23 år efter nyår

DN MÅNDAG 31 DECEMBER 2018

Public service ska nu betalas via skattsedeln, tandvården blir gratis för 23-åringar och elefanter förbjuds på cirkus – det är några av de nya lagar som träder i kraft i morgon.

Den första januari 2019 träder en lång rad nya lagar, lagförändringar och förordningar i kraft. Totalt rör det sig om över 70 ”viktigare lagar och förordningar” som listas av regeringskansliet.

Här följer ett urval:

1 Slopad tv-licens

En av de mest omtalade lagändringarna är att tv-licensen skrotas och ersätts av en individuell public service-avgift.

Alla över 18 år ska betala 1 procent av sin beskattningsbara inkomst upp till ett tak. Maxgränsen landar på 1 300 kronor om året, vilket innebär att en familj med två vuxna kan få betala maximalt 2 600 kronor per år.

Tidigare har varje hushåll med tv eller radio betalat 2 400 kronor per år i tv-licens.

2 Gratis tandvård

Tandvården från 2019 blir kostnadsfri till och med det år man fyller 23 år. Dessutom förstärks vårdgarantin inom primärvården. Patienten har nu rätt till att inom tre dagar få en medicinsk bedömning av läkare eller annan legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal istället för att, som tidigare, inom sju dagar få besöka en läkare.

3 Spel om pengar

I och med att den svenska spelmarknaden öppnas nästa år införs en ny spellag som innebär att det krävs en spellicens och alla bolag måste betala 18 procent i skatt på spelöverskottet.

Med licensen förbinder sig spelbolagen att följa vissa regler: Det kommer att krävas att alla spelare registrerar sig, bolagen ska verka för att förhindra spelmissbruk och reklamen måste vara måttfull och får inte rikta sig till barn och ungdomar under 18, ej heller direkt till en spelare som stängt av sig själv från spel.

4 Förbud mot elefanter

Från 2019 görs en förändring i djurskyddsföreningen. Det blir förbjudet att flytta runt och i samband med det förevisa elefanter och sjölejon offentligt, till exempel på cirkus.

5 Skydd för transpersoner

Från januari 2019 införs ett starkare skydd för transpersoner i och med en ändring i brottsbalken.

Lagändringen innebär att grunden könsöverskridande identitet eller uttryck läggs till i brottet hets mot folkgrupp.

6 Ändring i vallagen

Ett krav införs på att den plats i eller i anslutning till en val- eller röstningslokal där valsedlar läggs ut ska vara avskärmad från insyn från andra väljare.

Syftet är att ytterligare stärka skyddet för valhemligheten och minska risken för att väljarna utsätts för otillbörlig påverkan i samband med röstningen.

TT "

"Myndigheter kritiserar gruvtillstånd i Norrbotten

DN MÅNDAG 31 DECEMBER 2018

Havs- och vattenmyndigheten ställer sig bakom Naturvårdsverkets krav på att miljötillståndet för den återstartade Kaunisvaaragruvan ska återkallas.

Det framgår av myndighetens yttrande till mark- och miljödomstolen som i vår ska ta ställning till kravet.

– Vi tar inte ställning emot fortsatt gruvdrift på platsen, men det är ett bristfälligt tillstånd, det är gammalt och uppfyller inte dagens krav på moderna villkor, säger Ann Lundström, chef för enheten för miljöbalksprövning vid Havs- och vattenmyndigheten, till P4 Norrbotten. Enligt henne saknas till exempel gränsvärden för utsläpp av olika ämnen till vattendrag i närheten.

Hittills har ett femtontal yttranden kommit in till domstolen och flera instanser är kritiska, även om de inte vill återkalla tillståndet. Länsstyrelsen i Norrbotten skriver till exempel att man i allt väsentligt delar vad Naturvårdsverket har anfört. Även Sveriges geologiska undersökning (SGU) anser att det nuvarande tillståndet har brister.

Gruvan i Kaunisvaara återstartades i somras och miljötillståndet ska prövas i domstol under våren. Kaunis iron AB ska också ansöka om ett nytt utvidgat miljötillstånd.

TT "

"Tipset till skuldsatta: Stick inte huvudet i sanden – ta hjälp i tid"

DN MÅNDAG 31 DECEMBER 2018

När skuldberget vuxit för högt är det lätt att bara stoppa huvudet i sanden som en struts, och strunta i eländet. Men det är farligt. Tar du tag i problemet innan Kronofogden börjat jaga dig finns hjälp att få, enligt Konsumentverkets expert.

– Om man väntar med att ta tag i sina skulder tills man redan hamnat hos Kronofogden har man väldigt lite förhandlingsutrymme, säger Margareta Lindberg, utredare på Konsumentverket.

Innan man dragit på sig betalningsanmärkningar hos Kronofogden är det lättare, om man också tar emot den hjälp som finns att få.

– Det går att till exempel lösa flera dåliga lån med ett bättre lån om man inte redan har skulder hos Kronofogden.

Budget- och skuldrådgivarna kan också förhandla med långivarna, och hjälpa till att lägga upp betalningsplaner. Om skuldberget inte ser ut att kunna minskas genom avbetalningar kan också rådgivaren hjälpa till att göra en ansökan om skuldsanering.

Det är en särskild ordning som finns för att överskuldsatta ska bli fria från sitt ok efter en tid. Den skuldsatte får ansöka om skuldsanering och om den beviljas av Kronofogden får den skuldsatte först betala av på skulderna under några år, därefter skrivs skulderna av och försvinner för gott.

Margareta Lindberg berättar att många är väldigt tacksamma för hjälpen som ges. Den behövs verkligen – men kanske inte alla som egentligen skulle ha behov vågar skaffa den, konstaterar hon.

Omkring 40 000 personer per år söker hjälp hos kommunernas budget- och skuldrådgivare, uppskattar Margareta Lindberg.

– Kronofogden hade ungefär 400 000 personer som hade skulder hos dem vid årsskiftet, så det är betydligt fler.

Hon vill uppmana den som har det kämpigt med ekonomin att ta hjälp.

– Budget- och skuldrådgivning är en lagstiftad verksamhet som kommunerna måste erbjuda, förklarar Lindberg.

Rådgivningen är kostnadsfri, och omgärdas av sekretess. Det är viktigt, för många drar sig för att ta kontakt av rädsla för att andra ska få veta.

– Det finns en skämsstämpel kring dålig ekonomi, och många tar inte hjälp förrän det är riktigt illa. Men det är farligt, för ekonomiska problem leder till ångest, och många blir sjukskrivna. Det gör problemen ännu värre, det blir en ond cirkel, säger Margareta Lindberg, utredare på Konsumentverket.

TT "

”Utan konst vore livet torftigt”

DN MÅNDAG 31 DECEMBER 2018

"Hade inte mamma Barbro haft ett galleri på Karlavägen hade Mårten Castenfors kanske inte slagit in på konstens bana."

– Det var inte tanken, men jag insåg att det här med konst är kul. Konst för mig är inte bara något man sätter upp på väggen. Det är något som påverkar mitt liv, säger Mårten Castenfors.

Det låter dramatiskt...

– Kanske det, men utan konsten skulle mitt liv vara jäkligt torftigt, säger Mårten, som köpte sin första tavla som 16-åring. Sedan dess har han köpt åtskilliga.

Och om mamma inte hade haft galleri - vad hade det blivit av dig då?

– Jag vet inte, säger han och funderar en stund. Jag var nog ett barn som inte förstod vad jag skulle bli eller vem jag var, men så bestämde jag mig för att läsa i Göteborg. Av alla ställen.

Vad var det som var så konstigt med att läsa i Göteborg?

– På min tid satt man på Röda Rummet eller Prinsen och jag insåg att om jag läste i Stockholm skulle jag också hänga på de där ställena i stället för att plugga. Därför drog jag till Göteborg.

Mårten läste såväl litteratur- som idé- och konsthistoria med sikten på en fil kand, men återvände till Stockholm på somrarna för att vara vaktmästare på Thielska Galleriet. I uppdraget ingick att han fick bo på Thielska.

– Att jag bodde nära Ulf Linde under många år ledde till att jag sitter där jag sitter i dag, säger han.

När Castenfors fick uppdraget att vara chef för Liljevalchs konsthall och parallellt bygga upp ett konstkansli i Stockholm var det tänkt att han skulle stanna på sin post i en ”period” (sex år). Det blev inte riktigt så. Det kom ett bygge ”i vägen” och nu är han inne på sin tredje period som chef för Liljevalchs.

Sedan i höstas har han ”bara” hand om Liljevalchs, men det är inte så bara med tanke på att konsthallen ska bli dubbelt så stor inom en inte alltför avlägsen framtid.

Hade den ursprungliga tidsplanen hållits hade inte bara utbyggnaden varit avklarad vid det här laget. Då hade också premiärutställningen visats och Mårten Castenfors hade gått vidare mot nya djärva konstprojekt.

När vi träffas i hans tjänsterum på Liljevalchs bottenplan kan Mårten Castenfors inte säga när nya konsthallen kan invigas, än mindre hur mycket dyrare den kommer att bli.

Kan du inte eller vill du inte?

– Det kommer att bli klart senare än det var sagt och det kommer naturligtvis att kosta mer än vad man trodde. Bara grundförstärkningen gick på 60 miljoner. Redan 1936 sa stadens revisorer att kåken måste grundförstärkas. Sedan tog det 80 år innan man kom till skott. Det tror f-n att det tar tid och kostar pengar.

Och hur kommer skattebetalarnas att drabbas?

– Inte alls. Blir det dyrare måste jag dra in mer stölar, säger Mårten som på frågan om vilket konstprojekt han är mest nöjd med av de närmare 300 han iscensatt efter visst funderande svarar:

– Mr Walker av Janne Håfström i den där omöjliga Järnvägsparken. Det var ett roligt projekt som iscensattes en natt. Jag gillar improvisation och när det HÄNDER saker, säger Mårten Castenfors som har en grundregel när det gäller konst:

Bra offentlig konst väcker reaktioner, dålig offentlig konst ser man inte.

Vilket är ditt favoritkonstverk i Stockholm?

– Det tillhör inte mitt fögderi, men Ulrik Samuelsons tunnelbaneutsmückning vid Kungsträdgården är nog det finaste som har gjorts någonsin. Det gör mig lycklig.

Som barn var Mårten så lagom lycklig över att fylla år på årets första dag:

– Alla var bakfulla och pengarna var slut, säger han utan omsvep.

Och vad innebar det för dig?

– Pappa brukade ta mig till bensinmacken för där kunde man kanske hitta en present till den lille pojken. Om man hade tur blev det en plastboll, säger

Mårten Castenfors med en grimas, men han säger i nästa andetag att pappa Hans var snäll. Väldigt snäll.
Bensinmackspromenaderna ligger över 50 år tillbaka i tiden. Numera verkar han inte bry sig så mycket om det där med födelsedagar och 60-årsdagen tillbringar han delvis på mycket hög höjd, i ett plan på väg till Madeira där han räknar med att "simma, få massage och återvända till livet".

Eva-Karin Gyllenberg
eva-karin.gyllenberg@dn.se "

"Mårten Castenfors
Gratuleras till: Fyller 60 år på nyårsdagen.
Yrke: Chef för Liljevalchs konsthall.
Familj: Hustrun Maria Hall, konstnär, och många syskon.
Bor: Bostadsrätt på Södermalm med mycket samtidskonst på väggarna. Har dessutom en avstyckad bondgård med lada och brygghus i norra Uppland.
Intressen: Konst i alla former.
Om Wallenbergmonumentet av Kirsten Ortveid, Stockholms mest utskälda konstverk: Bra konst, men gjort i fel skala plus att markbeläggningen skulle gjorts annorlunda.
Gläds åt: Rekordintresset för att vara med på Vårsalongen 2019. Juryn fick in bidrag från 3 700 personer. "Helt crazy", säger Castenfors. "

"Liberalerna har fört samtal med S och M

DN TISDAG 1 JANUARI 2019

Liberalerna har kallat till partiråd den 13 januari för att då behandla partiets ställningstagande i regeringsfrågan. Det bekräftar Eric Aronson, pressekreterare för Liberalerna, som även säger att partiet fört samtal med både S och M under juledigheten.

Uppgifterna om Liberalernas partiråd rapporterades först av Ekot med hänvisning till källor och bekräftas nu av partiet till DN.
– Det stämmer. För att ta nästa steg i regeringsförhandlingarna måste man ha förankrat det i partiet, säger Eric Aronson, pressekreterare för Liberalerna, till DN.
Rådet hålls dagen innan talmannen Andreas Norlén åter ska träffa samtliga partiledare. Därefter ska han presentera sitt nästa förslag till statsminister. Den 16 januari röstar sedan riksdagen i den tredje statsministeromröstningen. Beskeden vad gäller regeringsförhandlingarna har varit få från samtliga partier under juledigheten. Stefan Löfven (S) och Ulf Kristersson (M) avrapporterade båda sina respektive processer i telefonsamtal den 28 december. Efteråt löd den enda kommentaren från Andreas Norlén att samtal hade ägt rum och att nästa avrapportering skulle ske den 4 januari.
Men om partierna hållit tätt utåt har det inte rått någon tystnad mellan partierna, uppger Eric Aronson.
– Liberalerna har under juledigheterna fört samtal med både Socialdemokraterna och Moderaterna, säger han.
Han vill dock inte uppge på vems initiativ samtalen har förts eller i vilken riktning de har rört sig.
– Det kan jag inte säga men det finns initiativ i många riktningar under den här processen. Men hur det har gått kan jag inte säga, förhandlingarna sker i det stängda, säger han till DN.
Moderaterna bekräftar att samtal förts under juledigheten, men vill inte gå in närmare på innehåll och vilka parter som deltagit.

– Det har pågått samtal mellan partierna på olika nivåer. Vad som sagts och till vem är ingenting vi kommer att kommentera, säger Moderaternas biträdande presschef, Niklas Gillström, till DN.

Centerpartiet och Socialdemokraterna avböjer DN:s förfrågan om att kommentera eventuella samtal under juledigheten.

Josef Svenberg

josef.svenberg@dn.se "

Fakta. Viktiga datum

16 januari: En tredje statsministeromröstning kommer att hållas om antingen Stefan Löfven (S) eller Ulf Kristersson (M).

23 januari: En fjärde omröstning hålls ifall riksdagen har sagt nej i den tredje. Om ingen statsminister utses då heller utlyses extraval.

21 april: Sista dag att hålla extraval. "

"Attackerna är ett hot mot demokratin"

DN TISDAG 1 JANUARI 2019

"De senaste dagarna har poliser och räddningstjänst beskjutits med fyrverkerier på flera platser i landet. Polisförbundets ordförande Lena Nitz ser allvarligt på attackerna. – Att skjuta fyrverkerier mot andra människor, det tycker jag är förkastligt, säger hon.

Natten mot söndag besköts en polisbil i Stenungsund med fyrverkerier. På söndagskvällen besköts spårvagnar i Göteborg och trafiken stoppades. I Karlskrona ska väktare på söndagskvällen ha attackerats med smällare i ett trapphus. I Kristianstad har ungdomar skjutit raketer mot räddningstjänst och polis.

Ingen har skadats men Polisförbundets ordförande Lena Nitz ser allvarligt på händelserna.

– För delar av poliskåren har det blivit ett arbetsmiljöproblem, säger hon. Lena Nitz menar att medlemmarnas utsatthet har ökat och att attacker med fyrverkerier och pyroteknik är en del av det. I en undersökning som Polisförbundet genomförde förra året svarade mer än var fjärde polis att de utsatts för fyrverkerier eller pyroteknik.

– När blåljuspersonal attackerats så tycker jag att det är ett hot mot demokratin eftersom det förhindrar eller försenar ingripanden. Att man attackerar dem som ska skydda, hjälpa och ställa till rätta, säger Lena Nitz. Från och med nästa sommar blir det förbjudet att utan tillstånd skjuta raketer som sitter på pinnar. Något som Lena Nitz välkomnar.

– Vi tycker att det är bra att det skärps så att tillgången till pyroteknik begränsas. Både med anledning av att det är mycket olyckor och för att raketattacker mot poliser är ett arbetsmiljöproblem – och i förlängningen ett samhällsproblem.

På nyårsaftonen var det stökigt på flera håll. I Västerås blev polisen beskjuten med fyrverkerier vid ett ingripande. Senare sköts även raketer mot en väktares bil.

– Ungdomar drar runt och skjuter smällare och raketer. De skjuter inte bara i luften utan mot bilar och mot människor. De står också i fönstren och skjuter ut mot gatan, säger Mats Länn, befäl på polisens ledningscentral i region Mitt, till Sveriges Radio P4 Västmanland.

I Kristianstad larmades polis och räddningstjänst till en skola efter att en ruta krossats och raketer avfyrats, skriver polisen på sin hemsida.

I Malmö sköt någon in en raket i ett brevinkast på herrgården Rönneholmsgården, skriver Sydsvenskan.

DN TT "

"De nya reglerna blev ingen hjälp för funktionshindrade"

DN TISDAG 1 JANUARI 2019

I maj infördes tuffare regler för ökad tillgänglighet för funktionshindrade hos bland annat frisörer och restauranger. En ändring som hittills inte gett några resultat, anser föreningen Delaktighet handlingskraft rörelsefrihet (DHR).

– Det tråkiga svaret är att nej, vi har inte sett några effekter av det nya kravet, säger Fredrik Canerstam, pressekreterare för DHR som är en förening för personer med nedsatt rörelseförmåga.

Canerstam räknar upp tre huvudskäl till det uteblivna resultatet: Först och främst är informationen och kunskapen om lagen fortfarande relativt låg. Sedan har kravet undantag som handlar om huruvida det finns ekonomiska förutsättningar för att åtgärda den bristande tillgängligheten eller inte.

– Och det tredje är att det finns oklarheter kring vem som ska åtgärda otillgängligheten. Är det den som driver affären eller fastighetsskötaren? säger han.

Många av DHR:s medlemmar hör av sig till föreningen med uppgifter om bland annat kaféer, restauranger och affärer som inte är anpassade.

– Vi får signaler hela tiden. Men de pratar också mycket med kommunerna och det sker även ett antal anmälningar till Diskrimineringsombudsmannen, säger Fredrik Canerstam.

Han tror att det måste till att saken tas upp i domstol innan det blir tal om en större förändring och effekt, så att branschorganisationer och fastighetsägare verkligen vet vad som gäller. Men det är sällan ärendena går upp i tingsrätten.

– Det är inte många vanliga medlemmar som orkar ta striden och dra i gång en rättsprocess för att kunna ta sig in på ett kafé.

Visita är bransch- och arbetsgivarorganisation för den svenska besöksnäringen och kan informera medlemsföretagen om regelverket och ge tips och råd. Organisationen vill inte uttala sig om den nya lagens effekter eftersom man själv inte utvärderat resultatet.

”Vi uppmuntrar till tillgänglighetsarbete och vår bild är att många verksamheter har kommit betydligt längre i dag än för några år sedan. Vi har dock varit kritiska mot lagstiftningen sedan den föreslogs, eftersom vi tycker att den är otydlig”, säger Stefan Lundin, chefsjurist på Visita, i en skriftlig kommentar.

Fredrik Canerstam är positiv till kravet i stort, och tror att det kommer att ge en mer påtaglig effekt under 2019. Om man justerar kraven lite och till exempel ger fastighetsägare större ansvar så kommer situationen att bli bättre.

– Om du ringer mig igen nästa år, så tror jag att jag kommer att vara mer positiv.

52-årige Stefan Sundquist i Sundbyberg besöker inga nya platser utan att först ta reda på om han kan ta sig fram med sin rullstol.

– Man får alltid ringa och kolla om man kan ta sig in. Man är tvungen, säger han.

Stefan Sundquist önskar att han slapp tänka, planera och undersöka innan han ska ta sig till en ny plats. Men han lägger inte så mycket kraft på de potentiella hindren.

– Man blir alltid fast i det liv man lever och de begränsningar man har. Man sorterar, väljer bort saker: ”Jag går inte dit, jag gör inte det där.” Mer eller mindre omedvetet. Till slut blir det en vana, det blir vardag, säger Stefan Sundquist när TT besöker honom i hemkommunen utanför Stockholm.

Sedan den 1 maj 2018 ställs hårdare krav på företag vad gäller tillgänglighet för personer med funktionshinder. Men Stefan Sundquist tycker inte att lagändringen gett några tydliga resultat.

– Det blir inga framsteg i alla fall. Inte det minsta. Sverige halkar efter.

Stefan Sundquist är rullstolsburen sedan en bilolycka han var med om för 31 år sedan. Han säger han att inte tänkte det minsta på frågor om tillgänglighet före olyckan, och kräver inte heller att andra ska göra det nu. Det är inte individens utan samhällets ansvar, säger han. Därför vill han se ännu

tydligare regler, som slår fast att en verksamhet riktad mot allmänheten inte får dra i gång innan den är tillgänglig för alla.

– Man får inte diskriminera någon för etnisk bakgrund, sexuell läggning eller religion. Man får inte hindra någon från att komma in på den lokala pizzerian på grund av det. Men det är inget problem med en trappa. TT

Janerik Henriksson TT "

"Fakta. Nya lagen om tillgänglighet

Ändringen i diskrimineringslagen som avser bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning infördes den 1 maj 2018.

Ändringen innebär att även företag som sysselsätter färre än tio arbetstagare ska omfattas av förbudet mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet, om företaget i sin näringsverksamhet tillhandahåller varor och tjänster till allmänheten.

Källa: regeringen.se "

"Finnarna blev kvar i Sverige"

DN ONSDAG 2 JANUARI 2019

De kom i hundratusental med Sverigebåtarna från efterkrigets fattig-Finland under 50-, 60- och 70-talen. Många av dem hade just gått ut skolan, de var knappt mer än barn. Någon hade bara 50 öre på fickan. Inom ett par dagar efter ankomsten hade nästan alla satts i hårt arbete, kova työ. "Kova työ" är också namnet på SVT:s lågmälda dokumentärserie om den finska arbetskraftsinvandringen. (Nu på SVT Play.)

I serien intervjuas ett femtontal personer om sina erfarenheter och minnen. De beskriver hur de alltid fick de tyngsta jobben, de sämsta jobben, de som inga svenskar ville ha. Lönen var så dålig att många sedan fick ta extrajobb om kvällarna också. En hel del av dem kan fortfarande inte svenska. De hade inte tänkt bli kvar här så länge, och när skulle de förresten ha hunnit gå på språkkurs? De jobbade ju jämt.

Det låter som en annan värld, långt bort, men det är svensk nutidshistoria, skriven under några av de mest lysande välfärdsåren. Och utanförskapet tycks för många av dessa arbetskraftsinvandrare ha blivit livslångt. En kvinna beskriver hur hon gick till jobbet den där sista dagen före pensionen, efter ett helt yrkesliv, och på eftermiddagen tackades hon av med fika. Sedan dess har telefonen varit tyst.

En sak har i alla fall förändrats: Finländarna är i Sverige inte längre lika illa sedda som när det begav sig. Då när de var *finnjävlar*. De visade sig inte vara så farliga när allt kom omkring, och snart kom nyare invandrargrupper, från krig och fattigdom, och tog deras plats på botten av samhällsstegen. Just nu är det muslimer från olika länder som befinner sig där.

Om detta är någon tröst, så är det förvisso en svart tröst. Men det är fint att "Kova työ" ger de tidigare så ringaktade, som det bara talats om, möjligheten att själva tala – och att få tala till punkt. Vittnesmålet blir en sorts upprättelse.

Lisa Magnusson lisa.magnusson@dn.se "

Om Sverige styrdes som Göteborg I Göteborgs kommun styr

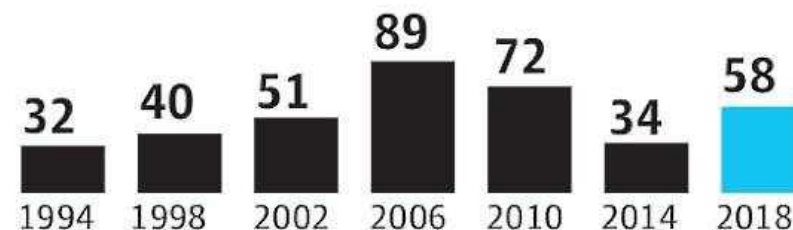

Om riksdagen styrdes med samma konstellation

143
mandat

Antal kommuner i landet som styrs av Alliansen

"Axel Josefson (M): "Vi får väldigt mycket utdelning för mandaten"

DN ONSDAG 2 JANUARI 2019

"Moderaten Axel Josefson inledde 2018 som fritidspolitiker och avslutade året som Göteborgs starke man. Han har hållit ihop Alliansen och brutit Socialdemokraternas 24-åriga maktinnehav, med en osannolik upp-görelse med tre rödgrönrosa partier i rikets andra stad. – Det har varit en snabb resa. Men den har varit stor, säger han.

OS-historien har sina ikoniska ögonblick. Som när Steven Bradbury vann ett ofattbart guld i skridskogrenen shorttrack i Salt Lake City 2002.

Bradbury tävlade för den blygsamma skridskonationen Australien. Han hade mycket oväntat lyckats ta sig till final, efter att flera motståndare fallit i kurvorna. I OS-finalen låg han sist fram till slutspurten, då hans fyra medtävlare kolliderade och ramlade ihop i en trikåklädd hög. Den närmast chockade australiensaren kunde glida i mål som OS-guldmedaljör.

Är Axel Josefson den svenska politikens Steven Bradbury? Mannen som gått från fritidspolitiker till Göteborgs mäktigaste man på mindre än ett år skrattar åt liknelsen.

– Han vann ju OS-guld. Nu har inte vi kommit i mål hela vägen. Jag hoppas naturligtvis att vi gör ett bra valresultat 2022. Då är det kanske möjligt att man kan göra den jämförelsen, säger han.

Moderaterna i Göteborg har en omtumlande tid bakom sig. Först försvann toppnamnet Martin Wannholt till det nybildade partiet Demokraterna, som stormade in i fullmäktige i höstas med sitt hårdnackade motstånd mot tågtnullarna i Västlänken.

Sedan avgick M-kommunalrådet Maria Rydén i januari, efter GT:s avslöjande om oaktsamma utlandsresor. Så kom valnatten: ett katastrofval för Moderaterna i Göteborg, som tappade 7,8 procentenheter av väljarstödet. Då avgick nästa moderat, gruppleadaren Jonas Ransgård. Kommunalrådet

Hampus Magnusson sågs som favorit att ta över. Men partiet valde annorlunda. Kvar stod 48-åriga Axel Josefson.

– Det har varit en snabb resa. Men den har varit stor, säger Axel Josefson.
– För ett år sen hade jag inte trott det. Utan jag hade hoppats på en valseger och kanske på att få något ordförandeskap i någon nämnd.

Rikspolitiken har under hösten präglats av svåra blockeringar i regeringsfrågan. DN möter kommunpolitikerna som har sett möjligheterna. Torsdagen den 22 november valdes Axel Josefson till kommunstyrelsens ordförande, efter en lika osannolik som kreativ politisk lösning.

Alliansen ingick valteknisk samverkan med Vänsterpartiet, Miljöpartiet och FI och lyckades på så sätt manövrera bort Socialdemokraterna från makten i Göteborg, för första gången på 24 år. Trots att Moderaterna var valets stora förlorare och trots att Alliansen har blott 24 av 81 mandat i fullmäktige.

”Antingen är lösningen genial eller, om inte dess motsats, så i alla fall udda” skrev veteranpublicisten Peter Hjärne i en kolumn i GP.

Det var en lång process, säger Axel Josefson:

– Det var en väg ut ur ett väldigt svårt parlamentariskt läge i Göteborg. Vi hade hellre sett att vi haft ett större styre bakom oss. Nu var det inte möjligt. Det var den här möjligheten som fanns för oss. Då tog vi den.

Politiken i Göteborg är extremt fragmentiserad. Efter valet uppstod inte mindre än fem politiska block, som alla står långt ifrån varandra politiskt. På högersidan finns Alliansen och Demokraterna, som är djupt oeniga i den viktiga frågan om Västlänken. Samtidigt har Socialdemokraterna fjärrmat sig från Vänsterpartiet, Miljöpartiet och FI. Och så finns SD, som är relativt små i Göteborg.

Det ger utrymme för valtekniska nymodigheter: Axel Josefson och hans alliansvänner säkrade stöd från det rödgrönrosa blocket bland annat genom att rösta ja till en vänsterpartist som kommunstyrelsens andre vice ordförande.

– I den bästa av världar så hade vi enbart röstat på våra kandidater. Men vi gör ju det för att kunna säkra ett styre. Andra sidan av myntet är faktiskt att de är beredda att rösta fram oss som ordförande till olika poster, säger han. Finns det några ideologiska bryderier runt detta?

– Det är klart att det har funnits lite frågetecken. Samtidigt är det en del i ett större sammanhang som man är tvingad att acceptera, om man verkligen vill få igenom ett maktskifte. Och jag är beredd att betala det priset.

Hur ska en så liten minoritet klara att styra? Axel Josefsons huvudmotståndare, socialdemokraten Ann-Sofie Hermansson, har redan fått marken att gunga genom att närma sig Demokraterna, med samarbete kring poster i kommunens nämnder.

”Ska man göra upp om någonting i den här staden måste man prata med Socialdemokraterna”, sa Hermansson självsäkert i en intervju i Dagens Samhälle. I GT förutspådde hon att alliansstyret inte skulle hålla.

– Det är sant att vi är ett minoritetsstyre. Men oppositionen är väldigt splittrad. Då räcker det egentligen med de mandat vi har. Att vi antingen kommer överens med Demokraterna eller Socialdemokraterna eller med det rödgrönrosa blocket. Vi har tre parter vi kan samarbeta med. Det ser jag inte som omöjligt att lyckas med, säger Axel Josefson.

Han påpekar att Alliansen lotsat första budgeten genom fullmäktige.

– Vi får väldigt mycket utdelning för mandaten.

DN möter Axel Josefson i rådhuset vid Gustav Adolfs torg, där Göteborgs politiker arbetar sedan 2014. Den tidigare domstolsbyggnaden är en funktionalistisk dröm från 1937, med böljande träpaneler ritade av arkitekten Gunnar Asplund.

Josefson skrider långsamt uppför trappan i den ljusa entréhallen. Något annat sätt att närma sig tjänsterummet finns inte, trappan är specialritad för att skapa eftertänksamma promenader uppför de ovanligt låga och breda trappstegen. Asplund ville att människor på väg till ovanvåningens rättsalar skulle få möjlighet att begrunda sin belägenhet.

Axel Josefson har också ett och annat att fundera på under vandringarna upp och ned.

Det är en väldigt spännande situation, säger han:

– Det är här som politiken prövas. Även vi som politiker prövas ordentligt. Det krävs nog lite kreativa lösningar och en hel del förankringsskicklighet för att ro detta i land, säger han.

En fråga som är ganska ovanlig i den här typen av makthavarintervjuer: Vem är du?

– Bra fråga. Jag är en vanlig göteborgare som jobbat i det privata näringslivet under 20 års tid, och haft ett intresse för politik och varit aktiv som fritidspolitiker de senaste 15 åren.

Hur välkänd är du bland göteborgarna?

– Jag är inte särskilt välkänd. Jag har dock haft tunga uppdrag i byggnadsnämnd och trafiknämnd. Men jag är inte allmänt känd bland göteborgare.

Axel Josefson engagerade sig i politiken så sent som efter valet 2002.

Ungefär samtidigt som Fredrik Reinfeldt tog över partiledarskapet och började bygga Nya moderaterna.

– Fredrik Reinfeldt gjorde ett fantastiskt jobb. Jag gillar hans kombination av konservatism och liberalism. Ett pragmatiskt synsätt, säger han.

Axel Josefson hoppades, och hoppas, få nytta av alla år i näringslivet. Som systemvetare på storföretag som SKF och Volvo har han lärt sig att hitta vägar framåt och skapa samförstånd.

– Det är underskattat i politiken. Att kunna se möjligheter och också få med sig folk.

I privata företag premieras exekutiva och handlingskraftiga ledare. Politiken kan vara långsammare.

– När vi i kommunen kan hålla på i år med att utreda en fråga, är man betydligt snabbare i det privata näringslivet att komma till ett beslut. Och sedan jobbar man mycket med själva genomförandet. Där tror jag man har en hel del att lära, säger Axel Josefson.

Motargumentet är att långsamheten är en del av en demokratisk process där man förankrar besluten?

– Jag tror inte att man tjänar särskilt mycket mer på att utreda för länge, för omvärlden förändrar sig också. Det är först när du sätter i gång och spelar match som du upptäcker hur bollen rullar.

Inför valet valde Axel Josefson och partikamraten Hampus Magnusson att profilera Moderaterna i integrationspolitiken, med krav på flyktingstopp och slöjförbud i förskola och grundskola. Men Moderaterna räknar inte med att få gehör för sådana idéer i det nya alliansstyret.

– Det är inte en del av vår uppgörelse och det är inte något vi kommer att driva nu, säger Axel Josefson.

Alliansen går före. Moderaterna i Göteborg har lyckats med det som partiledningen i Stockholm drömmer om – att hålla ihop borgerligheten. Det spelar roll att Sverigedemokraterna är ett mindre parti i kommunpolitiken, tror Axel Josefson.

– På riksplanelen pratar man ibland om det konservativa blocket som Jimmie Åkesson försöker lägga fram. Det finns inte grund för att göra det här i Göteborg, säger han.

De som nu talar om ett nytt konservativt block som växer fram – vad vill du säga till dem?

– För borgerligheten långsiktigt kan det vara farligt att gå in i ett konservativt block. Om man vill få genomslag för sin politik tror jag att man behöver söka sig åt mitten. Vi har med oss våra allianspartier i mitten, och jag tror att det är väldigt, väldigt viktigt att man håller fast vid dem och inte släpper i väg dem mot vänstersidan.

Din partiledning har ett påbud om att lokala politiker inte ska samarbeta med SD i kommunerna. Det har en del av dina sydsvenska partivänner struntat i. Vad tänker du om det?

– Jag tror någonstans att den politiska verkligheten slår i slutändan alltid igenom. Jag förstår att det finns ett påbud. Sen har jag också förståelse för de som tvingas... när man sitter där med sin lokala verklighet.

Hur svår är den här frågan för Moderaterna?

– Det är en svår fråga. Det är en utmanande fråga. Det handlar mycket långsiktigt om hur vi vill framstå och vilka samarbetspartner vi ser och hur vi kan hålla ihop Alliansen.

När du har följt alla låsningar i regeringsfrågan på riksnivå under hösten – vad har du tänkt?

– Det ska bli spännande att se hur det faller ut. Framför allt Centerpartiet har gått in i en valrörelse med två helt olika besked som inte går att kombinera, och då behöver man byta fot. Där har man svajat rejält.

Vad gör du om du misslyckas och Alliansens styre i Göteborg faller före valet 2022?

– Då lämnar vi över styret, och så går vi i opposition.

I vilket läge lämnar du politiken och går tillbaka till din yrkesbana som systemvetare?

– När jag inte har fullmäktigegruppens förtroende, då lämnar jag politiken. Det här är en förtroendebransch. Jag har inga problem att lämna detta. Då gör jag nånting annat.

Johar Bendjelloul

johar.bendjelloul@dn.se

Karin Eriksson "

"Fakta. Axel Josefson

Född 1970. Uppvuxen i Partille, Nederländerna och Göteborg. Studier i Lund.

Systemvetare som arbetat inom det privata näringslivet på storföretag som SKF och Volvo.

Engagerade sig politiskt 2003 efter att ha flyttat tillbaka till Göteborg från Stockholm. Kommunpolitiker från 2010.

Har bland annat varit andre vice ordförande i trafiknämnden och ledamot i byggnadsnämnden samt biträdande kommunalråd.

Från årsskiftet kommunstyrelsens ordförande i Göteborg.

Bor i lägenhet i centrala Göteborg. Särbo i Stockholm.

DN intervjuar. Kommuntopparna som regerar

När rikspolitiken har fastnat i låsningar har kommunpolitiker runtom i landet hittat lösningar på regeringsfrågan.

Johar Bendjelloul (text), Karin Eriksson (text) och Eva Tedesjö (foto) möter fyra av dem. I dag: Axel Josefson (M) i Göteborg. Intervjun gjordes i rådhuset den 12 december.

Tidigare avsnitt: miljöpartisten Daniel Helldén i Stockholm (27/12), Louise Erixon (SD) i Sölvesborg (28/12), Katrin Stjernfeldt Jammeh (S) i Malmö (30/12). "

"Byggbossen pekar på varför bostäderna blir så dyra

DN ONSDAG 2 JANUARI 2019

Byggbranschen bävar inför 2019 – ett år där många bolag kommer att få svårt att överleva. – Vi har redan sett många mindre bolag som gått i konkurs, säger Catharina Elmsäter-Svärd, vd för Sveriges byggindustrier, som pekar på varför bostäderna blir så dyra.

I november kom Statistiska centralbyrån med det slutliga beskedet: antalet byggstarter rasar.

Under de nio första månaderna 2018 hade antalet påbörjade bostadsbyggen sjunkit med 16 procent jämfört med motsvarande period 2017. Och de flesta bedömare räknar med att minskningen blir ännu större 2019.

Frågan är då om marknaden för bostadsbyggen dör i år.

– Nej, det är inte helt dött – men det kommer att vara mycket tufft, säger Elmsäter-Svärd.

Och det är i sig inte märkligt. Redan under hösten 2017 började priserna på bostadsrätter att falla, mest i dyrområden som Stockholm. Det var en tidsfråga innan prisfallet skulle slå mot byggandet, eftersom de nya lägenheterna är dyrare än de befintliga. För en del byggare och bostadsutvecklare har det betytt att de söker sig till andra delar av marknaden än att sälja nybyggda bostadsrätter. Några har gjort om bostäderna till hyresrätter, andra söker sig till företag som vill hyra ut till medarbetare som behöver en bostad under en längre tid.

Catharina Elmsäter-Svärd är orolig för vad inbromsningen kommer att leda till.

– När vi får det här drastiska stoppet så får vi inte i gång efterfrågan från människor som faktiskt behöver efterfråga, de som fortfarande behöver bostäder, säger hon.

– Och vi tappar attraktiviteten för branschen – att få unga killar och tjejer att söka sig till branschen. Vi tappar kompetens i en tid där vi behöver bygga och rusta mer, tillägger hon.

Det finns exempel på att byggare har kunnat pressa kostnaderna när de bygger standardiserat. När DN träffar Elmsäter-Svärd är hon på besök på ett bygge i Järfälla. Byggherren, JSB, bygger vad de kallar koncepthus och de har lyckats pressa kostnaderna.

– Ja, vi har fått ner kostnaden 10–20 procent med standardiserade produkter, säger platschef Daniel Sjölund.

Vackert så, men bostäderna blir ändå för dyra för många människor; de unga, ensamstående eller nyanlända klarar inte att köpa och de klarar inte heller de krav på hög inkomst som hyresvärdarna ställer.

Det är i grunden två saker som gör de nybyggda bostäderna alltför dyra för alltför många, menar branschen. Den första är de krav som ställs på bostäder i Sverige. Det gäller allt från buller, till energikrav och tillgänglighet.

– Det går inte att bygga billiga hyresrätter, givet de krav som ställs – som tillgänglighet, energi- och miljökrav, säger Elmsäter-Svärd.

– Samma personer som tycker att kraven är bra kan inte samtidigt säga att vi ska bygga billigare. Det går inte ihop, menar hon.

Den andra faktorn är de restriktioner på bostadslån som har kommit slag i slag de senaste åren. Det senaste kom i mars i år när det skärpta amorteringskravet infördes.

– Undersökningar som vi har gjort visar att av unga människor i dag i åldrarna 25–35 så är det 8 av 10 som inte kan köpa en lägenhet i Stockholmsområdet. Och 9 av 10 kan inte göra det i Göteborg, säger Elmsäter-Svärd.

– Skulle man släppa på det senaste amorteringskravet så skulle ytterligare två av tio faktiskt kunna göra det, tillägger hon.

Förutom att slopa det skärpta amorteringskravet vill hon gärna se att bolånetaket – att ingen får låna till mer än 85 procent av vad bostaden kostar

– slopas för förstagångsköparna.

– Bolånetaket har nästan spelat ut sin roll i och med det skärpta amorteringskravet. Så man kan faktiskt fundera på om man inte för förstagångsköpare skulle kunna få ha ett undantag, säger Elmsäter-Svärd.

Hon säger samtidigt att både byggkraven och restriktionerna för bostadslån har varit bra; att det har funnits goda anledningar till att införa dem. Men sammantaget gör de boendet för dyrt för människor som behöver en bostad.

- Den regering som tillträder måste nog ganska snart titta på helheten så att vi får en fungerande bostadspolitik, säger Elmsäter-Svärd.
- I dag har vi ingen bostadspolitik för personer som varken har kontanter, kontakter eller kötid. Det är där det sitter fast, konstaterar hon.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se "

"Serien om våra bostäder

År 2018 var det år då verkligheten kom ifatt bostadsmarknaden.

Bostadsbyggandet rasade och byggare fick ge kraftiga rabatter för att kunna sälja de nybyggda lägenheterna.

DN beskriver i en serie vad som har skett – och vad som kommer att hända – på Sveriges bostadsmarknad som fungerar allt sämre.

Tidigare delar:

27/12: Amorteringskravet döms ut – men FI försvarar tvånget 28/12: De trotsade rekommendationerna vid köp av bostad "

Fakta.

Inkomst av tjänst (bonus, arvode, pension kan ingå, siffrorna gäller 2017)

Namn	Miljoner	Roll
Sebastian Knutsson	171,5	Grundare av spelbolaget King.
Patrick Söderlund	162,4	Datorspelsjätt.
Ane Maersk Mc-Kinney Uggle	84,0	Arvtagare till danska rederiimperiet.
Bengt Braun	61,1	Flera Bonnier-bolag, Duni
John Thomas Hartwig	54,7	Grundare av spelbolaget King
Leif Östling	46,2	Fd ordförande Svenskt Näringsliv
Hans Vestberg	40,5	Tidigare vd Ericsson, nu vd Verizon
Fredrik Knagenhielm Karlsson	38,7	Företagsledare, Lifco, finansconcern
Jan Carlson	36,3	Fd vd i Autoliv, ledamot Ericsson
Johan Karlström	34,7	Fd vd Skanska, ledamot Sandvik

Inkomst av kapital (siffrorna gäller inkomståret 2017)

Namn	Miljoner	Roll
Man i 35-årsåldern	1652	Ingen uppgift
Liselott Tham	991	Storägare H&M
Stefan Persson	940	Storägare H&M
Max Hansson	855	Payex grundare. Avled i våras
Lars Erik Edman	572	Fd stor fastighetsägare i bl a Solna
Eric Douglas	539	Finansman, storägare på börsen
Jan Bertling	504	Grundade Medical Solutions
Markus Persson	500	Minecraft-skaparen
Fredrik Lundberg	467	Finansman, storägare på börsen
Carl Douglas	320	Finansman, storägare på börsen

"Här är de som tjänar mest i Sverige

DN ONSDAG 2 JANUARI 2019

Landets högsta inkomst förra året var 171,5 miljoner kronor och tjänades av en dataspelsmiljardär, Sebastian Knutsson på King. Men många toppchefer från de traditionella stora svenska börsbolagen flyttar fram sina positioner. Den som hade högst inkomst av kapital – 1,7 miljarder kronor – är dock helt okänd.

Var de 1 652 miljonerna kommer ifrån som mannen i 35-årsåldern taxeras för, har inte gått att få någon klarhet i. Han bor på en c/o-adress i Stockholm, men förekommer inte i några bolagsregister och är ganska anonym på nätet, även om han hör till en rätt etablerad familj. DN har sökt honom per telefon och mejl, men inte fått något svar. Skatteverket står än så länge fast vid uppgiften om inkomsten, det har dock inträffat tidigare att det blivit fel i hanteringen. Beloppet är hur som helst det högsta i årets deklaration, och om uppgifterna stämmer bidrar mannen till statskassan med 495 miljoner kronor i skatt. Näst därefter i topplistan är det comeback för H&M-miljardärerna, som de senaste åren fått stå tillbaka för yngre förmågor som cashat in efter att ha sålt datorspelsföretag. H&M-syskonen Lottie Tham och Stefan Persson deklarerar för ungefär en miljard var i inkomst av kapital. Lottie Tham har tidigare legat runt 600 miljoner. Stefan Perssons inkomster var under några år svårare att få grepp om, efter att han flyttat ägandet till ett företag och bosatt sig i England. En nykomling på listan, med 855 miljoner, är Payex-grundaren Max Hansson, som avled i våras. Han sålde sitt livsverk under 2017. Minecraft-skaparen Markus Persson återkommer stadigt på listan med omkring en halv miljard i inkomst av kapital, samma som finansmannen Fredrik Lundberg. Till inkomst av kapital räknas överskott från till exempel aktieutdelningar och försäljningar av aktier, bolag eller fastigheter.

När det gäller lönetoppen – eller inkomst av tjänst – är det i år Sebastian Knutsson på mobilspelsbolaget King som toppar, tätt följd av förra årets etta, Patrick Söderlund, som nyligen slutade som designchef på Electronic Arts och som tidigare varit vd på Digital Illusions.

Sebastian Knutsson jobbar kvar på King, som skapade mobilspelet "Candy crush", och han är en av grundarna till bolaget som såldes 2015 för mångmiljardbelopp. Knutssons del blev 2,8 miljarder.

Danskan Ane Maersk Mc-Kinney Uggla, arvtagare till Maersk-imperiet, har tidigare år prenumererat på topplaceringen i lönelistan, men är omkörd för andra året i rad.

Till inkomst av tjänst räknas löner, arvoden och bonusar som är kopplade till jobb eller uppdrag. Även pension räknas in i intäktslaget. I många fall när det rör sig om nivåer över 25–30 miljoner har det fallit ut olika typer av bonusar som tillfälligt kan lyfta en toppchefs lön.

Kvinnor finns det inte många av på listorna. En pålitlig kandidat är dock Annika Falkengren, tidigare vd på SEB. Sonat Burman Olsson på Ica och tyska Andrea Fuder, inköpschef på Volvo lastvagnar och medlem av koncernledningen, är två nykomlingar. För Sonat Burman Olssons del beror den höga inkomsten på en fallskärm som hon fick när hon slutade som vd på Coop i mitten av 2017. Avgångsvederlaget var en årslön – 11 miljoner kronor – utöver det fick hon en gratifikation på 12,3 miljoner kronor, skriver Market.se.

Juan Flores
juan.flores@dn.se "

" Nya utbildningsmodellen ska lära nyanlända svenska snabbt

DN ONSDAG 2 JANUARI 2019

För den som lär sig ett nytt språk är det bland annat viktigt att snabbt öka ordförrådet. Forskare vid Stockholms universitet utvecklar nu en ny modell för intensivutbildning som ska ge nyanlända ungdomar gymnasiebehörighet på bara två år.

Ordförrådet har stor betydelse för att man ska kunna kommunicera med andra. Men även för att man ska kunna förstå det som lärs ut i skolan i olika ämnen och för att själv kunna skriva och läsa. Det är bakgrunden till varför det är så viktigt att snabbt lära nyanlända svenska.

Under senare år har det kommit ett mycket stort antal flyktingar från länder som Afghanistan, Eritrea, Syrien, Irak och Somalia. Många av dem är barn och tonåringar som ska gå i skolan och ha undervisning i olika ämnen och samtidigt lära sig svenska.

– De här unga pojkarna och flickorna har en nästintill omänsklig uppgift. De ska tillägna sig ett helt nytt språk från grunden för att klara vardagslivet och samtidigt få så goda kunskaper i svenska att de kan klara skolans mål, säger forskaren Maria Lim Falk.

Hon forskar om svenska och flerspråkighet vid Stockholms universitet. Tillsammans med yrkesverksamma lärare samt forskare och lärare på universitetet arbetar hon med att ta fram en modell för att ge nyanlända så goda förutsättningar som möjligt att lära sig svenska betydligt snabbare. Projektet kallas kort och gott för ”Intensivsvenska” och testas nu på fyra skolor i Stockholms län.

– Ju senare en ungdom kommer till Sverige, desto mer bråttom är det. Kraven är som störst på ungdomar i åldern 16–19 år – språkligt och kognitivt. De ska nå gymnasiebehörighet så snabbt som möjligt, och måste då inhämta mycket goda kunskaper i svenska. Enligt statsvetare är det här

den mest kritiska gruppen om man ser till sysselsättningsgrad framåt, fortsätter Maria Lim Falk.

Hon säger att nyanländas språkutveckling varierar. En del lär sig snabbt – ofta de med lång skolbakgrund – medan andra inte ens har en grundläggande förmåga att läsa och skriva.

– Projektet har en rad specialsatsningar som riktar sig till elevgrupper med olika behov, men som ändå tar fasta på sådant som kan vara gångbart och fungera för alla.

Hösten 2015 sökte 160 000 personer asyl i Sverige. Maria Lim Falk var fascinerad av hur många människor som engagerade sig för dem som många gånger flytt undan krig och förföljelse. Så tänkte hon att hennes yrkeskunskaper måste kunna användas på ett konstruktivt sätt.

– Jag funderade över hur man skulle kunna förändra undervisningen och utbildningssystemet för att bättre kunna nå barn och ungdomar som kommer hit utan att kunna ett ord svenska.

De nyanlända som kommer till Sverige har en mycket skiftande bakgrund. Några har gått åtta år i skolan, andra har aldrig suttit i en skolbänk. En del har bristande förmåga att skriva och läsa på sitt modersmål.

– Flera bär också med sig mörka minnen och trauman efter att kanske ha flytt från krig och förtryck.

Enligt Maria Lim Falk misslyckas alltför många nyanlända barn och ungdomar i skolan. De klarar inte att få behörighet till fortsatta gymnasiestudier.

– Det finns ingen kursplan för utbildningen för nyanlända och det saknas specificerade riktlinjer för vilka mål som ska uppnås. I vår modell är därför just tydliga mål och delmål en viktig del. Ökad studiemedvetenhet, som inkluderar studieteknik, är också en särskild specialsatsning i projektet.

– Målen måste självklart gå att nå för den enskilda eleven. Modellen är utformad så att varje lärare ska kunna anpassa mängden innehåll och målen för olika elevgrupper. Vi behöver alla kunna känna att det går framåt, påpekar Maria Lim Falk.

I det projekt som hon är med och leder är åtta till tio lektionstimmar svenska som andraspråk av totalt cirka tjugofyra timmar i veckan. Undervisningen

sker parallellt med de andra ämnena på schemat, eftersom språket utvecklas under hela skoldagen och i alla ämnen.

– Även på lektionerna i biologi, kemi, fysik, samhällskunskap och så vidare förbättras elevernas språkliga kompetens.

Det är för tidigt att utvärdera projektet, men Maria Lim Falk är optimistisk.

– Både lärare och elever är nöjda. De tydliga målen och den regelbundna uppföljningen gör att skolarbetet flyter lättare.

Thomas Lerner

thomas.lerner@dn.se "

"Fakta. Så fungerar projektet

Det treåriga utvecklingsprojektet som leds av Stockholms universitet ska arbeta fram en undervisningsmodell för att ge nyanlända skolelever möjligheter att snabbt få upp sina kunskaper i svenska och i andra skolämnen.

Det är en förutsättning för att de ska komma vidare till nationellt gymnasieprogram, till en yrkesutbildning eller till yrkeslivet.

Projektet bygger på ett nära samarbete mellan forskare och lärare. Forskarna är ute i klassrummen varje dag för att säkerställa att utbildningsmodellen fångar upp såväl generella som specifika behov hos lärare och elever.

På fyra projektskolor i Stockholm, Nacka och Södertälje läser eleverna tolv till sjutton ämnen, inklusive svenska.

Tillsammans med ämneslärare från femton skolor i Storstockholm har projektgruppen identifierat vad som är allra viktigast att kunna på högstadienivå i respektive ämne.

Syftet är att ge alla elever så bred kunskapsbas och kommunikativ kompetens som möjligt.

Huvudman för projektet är Svenska Akademien och det finansieras av Marianne och Marcus Wallenbergs stiftelse med Stockholms universitet och institutionen för svenska och flerspråkighet som medfinansierare.

Mer info: www.intensivsvenska.se.

Källa: forskning.se och Stockholms universitet "

"Nästa regering, lär av den danska forskningspolitiken"

DN TORSDAG 3 JANUARI 2019

"DN.DEBATT 20190103

Vilken regering vi än får i Sverige, så har den mycket att lära av Danmark när det gäller forskning. Med hjälp av långsiktig finansiering, tilltro till forskare och en sammanslagning av forskningsinstitutioner har vårt grannland lyckats skapa villkor för framgångsrik forskning i världsklass, skriver Christina Moberg, professor emeritus i organisk kemi vid KTH.

Vårt välstånd är beroende av forskning som genererar ny kunskap. För kunskap behövs för att producera varor, bekämpa fattigdom, minska klimatpåverkan, skona naturen, bota sjukdomar, liksom för att förstå världen vi lever i. Den nya regering som så småningom tillträder har således all anledning att begrunda hur forskningspolitiken bäst bör bedrivas.

Här finns mycket att lära av vår omgivning, inte minst av vårt grannland Danmark. Danmark har på senare tid lyckats bättre än övriga nordiska länder när det gäller att skapa villkor för framgångsrik forskning i världsklass.

Ett sätt att mäta framgång är att titta på hur många gånger vetenskapliga artiklar citeras. Det är ett vanskligt mått när det gäller jämförelse mellan individer, men fungerar väl vid jämförelse av hela universitet eller hela länder. Mätt i antal citeringar per artikel har dansk forskning större vetenskapligt genomslag än svensk.

Endast två OECD-länder har högre andel av de 10 procent mest citerade artiklarna än Danmark, medan sex länder kommer före Sverige.

Den vetenskapliga produktionen är också hög i Danmark. Vad gäller publikationer per miljon invånare är Danmark tvåa bland OECD-länderna, efter Schweiz, medan Sverige kommer på fjärde plats. Även räknat i antal

publikationer per 1 000 forskare ligger Danmark bra till med en niondeplats, mot Sverige på plats 17.

Orsakerna till de danska framgångarna är säkerligen många. Danska politiker och beslutsfattare tycks ha förstått vikten av excellent forskning och dess betydelse för nationens välbefinnande. Från 1990-talet skedde en kraftig förbättring av villkoren för universiteten, för forskning och högre utbildning samtidigt som forskningsråden reformerades. Med bildandet av Danmarks Grundforskningsfond 1991 fick framgångsrika forskargrupper långsiktig finansiering med stor frihet att utveckla djärva idéer utan krav på kortsiktig nytta. Uthållig långsiktig finansiering, tilltro till duktiga forskare, och i hög utsträckning frånvaro av detaljerad styrning har utan tvekan utgjort framgångsrika faktorer.

I Danmark slogs 2007 25 forskningsinstitutioner samman till 11 – åtta universitet och tre nationella forskningsinstitutioner – alltså en väg motsatt den man valt i Sverige. Detta har lett till starka forskningsmiljöer och mer konkurrenskraftiga institutioner. Köpenhamns universitet finns på plats 12 och Danmarks tekniska universitet på plats 23 när man listar de organisationer som fått mest medel från EU:s ramprogram. Bäst i Sverige är Karolinska institutet på plats 30.

Goda resurser är en annan orsak till de danska framgångarna. Danmark är det land inom OECD som, sett till andel av BNP, investerar mest i offentliga forskningsmedel, 1,1 procent. Här ligger dock även Sverige bra till med 1 procent, och Sverige ligger före Danmark när det gäller privat finansierad forskning.

Danmark har tillsammans med Schweiz och Nederländerna varit mest framgångsrika vad gäller rekrytering av toppforskare och danska universitet förfogar över större andel av forskningsmedlen än svenska. Danmark har också avstått från det beföringssystem som resulterat i överbefolkning av underfinansierade professorer vid universiteten i Sverige och Norge.

Danmarks Forsknings- och innovationspolitiska råd har analyserat orsakerna till de danska framgångarna och gjort jämförelser med Nederländerna och Sverige. Man framhåller ett forskningssystem som anpassats efter omständigheterna, lyckade excellenssatsningar och ett starkt ledarskap inriktat på kvalitet.

I rapporten sägs att Sverige under denna period har haft mindre gynnsamma villkor för elitforskning än de två andra länderna, bland annat på grund av det stora beroendet av extern finansiering som har gjort det svårt för

universiteten att styra sin forskning och sina rekryteringar. Kortsiktiga forskningsmedel, små anslag och spridning på många personer har i Sverige inverkat menligt på forskningskvaliteten.

Men vilken typ av forskning gynnar bäst innovationer och nya företag? Från näringslivet höjs ofta röster som hävdar att tonvikt på tillämpad forskning leder till innovationer som kan omsättas till nya produkter och därmed nationellt välbefinnande. Men stämmer det? Nya tillämpningar kan vanligtvis inte förutses och perioden mellan en ny upptäckt och eventuella tillämpningar är ofta mycket lång. Talrika exempel från historien visar att det snarare är satsning på grundläggande forskning av hög kvalitet som är den bästa grogrunden för innovationer och nya företag.

Den danska branschorganisationen Dansk Industri tycks inse detta och argumenterar för att anslagen till Grundforskningsfonden, som enbart finansierar grundläggande forskning av hög vetenskaplig kvalitet, behöver dubblas för att Danmark ska utvecklas.

För att ytterligare stärka kvaliteten hos forskningen förbereds nu i Danmark en ny excellenssatsning. Forsknings- och utbildningsdepartementet har beslutat att finansiera initiativet genom ett tillskott till

Grundforskningsfonden med motsvarande cirka 275 miljoner svenska kronor, och därutöver kan medel från privata stiftelser tillkomma.

Regeringen har varit lyhörd för synpunkter från forskarsamhället och satsningen har utformats i samråd med forskare och universitet.

Det som saknas i Sverige är inte excellenta forskare. Men dessa behöver ges goda och långsiktiga basresurser och stor frihet att attackera viktiga vetenskapliga och samhällsliga frågeställningar i stället för att styras av politikernas och regeringarnas svaghet för strategiska satsningar. Vi behöver också ett akademiskt ledarskap och system som gynnar kreativitet och djärva idéer, och inte ledare som är politiskt korrekta administratörer. Det behövs förnyelse i form av unga forskare och goda villkor till de bästa forskarna genom hela karriären, något som också skulle öka möjligheterna att locka utländska talanger till landet.

Detta förutsätter dock en koncentration av medel till starka miljöer och att forskningsmedlen väsentligen fördelas efter enbart kvalitet. Lyssna på forskarna – utan dem får vi inte forskning i världsklass.

Christina Moberg, professor emeritus i organisk kemi vid KTH och ledamot av Danska grundforskningsfondens styrelse "

Högst andel psykiskt obehag inför jobbet i mansdominerade branscher

Andel personer som känt psykiskt obehag inför jobbet och i så fall hur ofta, uppdelat på olika näringsgrenar.

Var tredje anser att jobbet inte kommer att påverka hälsan negativt

Andel som anser att arbetet kommer att påverka hälsan negativt de närmaste två åren, uppdelat på olika näringsgrenar.

Källa: Avonovas Jobbhälsaindex 2018. Grafik: Paloma Pérez Lucero, Maria Westholm. Foto: TT, Gorm Kallestad.

" Branscherna där obehaget inför jobbet är störst

DN TORSDAG 3 JANUARI 2019

Vill du inte att juledigheten ska ta slut? Du är inte ensam. Nästan var fjärde anställd känner flera gånger i månaden psykiskt obehag inför att gå till jobbet.

Det visar årets Jobbhälsoindex från företagshälsan Avonova i samarbete med Svenskt kvalitetsindex.

Att känna viss jobbångest när ledigheten går mot sitt slut är väldigt vanligt. Under våra liv ägnar vi i snitt 90 000 timmar på våra arbetsplatser. Många av oss hade kanske föredragit lite mindre jobb och lite mer familjetid och semesteräventyr.

Men för de flesta brukar obehagskänslorna ändå gå över efter några dagar, då man hunnit hitta tillbaka in i gamla gängor och rutiner.

Nästan var fjärde anställd, över en miljon människor, känner dock ett mer ihållande psykiskt obehag inför sin arbetsplats. Och av dem upplever en av tre denna olust flera gånger varje vecka. Den andelen ökar snabbt, särskilt bland 20–30-åringarna.

Yngre anställda vittnar också om svagare framtidstro. Många tvivlar på att de ska orka två år till på samma jobb. En del fruktar att de ska bli sjuka av jobbet.

När personalen vantrivs riskerar det att kosta arbetsgivarna mycket pengar. Personalomsättningen ökar och tvingar fram kostsamma nyrekryteringar.

Plus att anställda som lider av dålig arbetsmiljö är avsevärt mindre produktiva än medarbetare som mår bra och trivs med jobbet.

Vårdyrken och andra kvinnodominerade arbeten som skola och omsorg har mycket och krävande kontakter med patienter, klienter, anhöriga, elever och lärare som innebär en hög risk för arbetsrelaterad psykisk ohälsa. Men Avonovas Jobbhälsoindex tyder på en hel del jobbångest även i mansteta

branscher. Inom fordons- och teknikindustrin mår tre av tio dåligt av jobbet minst några gånger per månad. Likaså ligger resten av tillverkningsindustrin, anställda inom energi, värme, VA, avfall samt transportsektorn över genomsnittet.

Riktigt illa ser det ut att vara inom transport och magasineringsbranscher, där nära fyra av tio fruktar att deras hälsa snart kommer att ta stryk av arbetet.

Även klassiska machobranscher har de senaste åren förändrat sitt samtalsklimat, konstaterar Avonovas Sofia Åström Paulsson, forskare och medicinskt ledningsansvarig:

– Det har blivit mer okej att prata med chef och kollegor om att man är stressad eller att man inte mår bra av det sociala klimatet på arbetsplatsen, säger hon.

– Tidigare var det sällan som män ville ta upp sådana frågor ens med sin läkare, då skylldes man hellre på en ond axel eller rygg.

Också lärare och vårdanställda befarar ofta att arbetet kommer att skada deras hälsa.

– Många oroar sig för att bli sjuka av stress och av problem i arbetsorganisationen. Man kanske inte hinner använda lyfthjälpmedel eller prata med sina kollegor om jobbiga händelser eller få den återhämtning man borde mellan passen.

Bland dem som känner obehag flera gånger i veckan vill över hälften helst lämna arbetsgivaren helt. Men även bland dem som "bara" vantrivs några gånger per månad uppger faktiskt fler än fyra av tio att de helst skulle byta arbetsplats.

Men eftersom arbetsmarknaden i många branscher är trögrörlig blir många kvar i en arbetssituation där de inte trivs. Risken är att det slutar med sjukskrivning. Arbetsgivaren måste ta tecken på att anställda inte trivs på allvar.

– Till exempel upprepad korttidsfrånvaro måste tas på allvar och bemötas, helst innan man blivit sjukskriven, understryker Sofia Åström Paulsson.

– Blir det tal om rehabilitering måste även trivseln på arbetet tas upp under den processen.

Tove Nandorf

tove.nandorf@dn.se "

"Fakta.

Avonovas kartläggning bygger på svar från 9 991 anställda över hela arbetsmarknaden.

Undersökningen visar att var tredje anställd fruktar att deras nuvarande arbete riskerar att snart påverka deras hälsa negativt.

Var fjärde känner olust inför att gå till jobbet, några dagar i månaden eller betydligt oftare.

Samtidigt upplever fler än tidigare att de får stöd och hjälp när arbetsbelastningen börjar bli för hög, sedan arbetsgivarna fick ett tydligare ansvar för även den psykosociala och organisatoriska arbetsmiljön. 2

"Här får eleverna lära sig svenska i alla ämnen

DN TORSDAG 3 JANUARI 2019

Milana och Judith tycker det är svårt att lära sig att förstå svenska. Heter det "Tjugi, tjuge, tjugiå" eller "tjuuugo". Ett unikt projekt ska nu få dem att lära sig svenska snabbare.

Milana Usorac och Judith Osasere Agbonifo deltar i ett unikt projekt som ska lära nyanlända ungdomar svenska betydligt snabbare än vanligt. De har bott i Sverige i några månader och sliter nu med alla nya och krångliga ord. Bådas dröm är att bli läkare.

– Jag förstår bättre och bättre, men det är svårt att uttala och att skriva.

Hemma pratar jag svenska lite grann med min yngre syster. Jag känner ingen som är född i Sverige, berättar Judith.

Inte heller Milana har tillfälle att prata svenska med någon som är född här i landet. Hon tycker att det är trist.

– För att bli bättre måste man ju prata ganska mycket, säger hon.

I en tidigare artikel (Insidan den 2/1) berättade vi om ett unikt projekt för att snabbt lära unga nyanlända svenska. Morabergs studiecentrum i Södertälje är en av skolorna som ingår i projektet. Där erbjuds unga en möjlighet att få behörighet till gymnasieskolans yrkesprogram, till något högskoleförberedande program eller för att direkt kunna få ett arbete. Nästan alla av de cirka 270 eleverna är från något annat land än Sverige.

Judith kommer ursprungligen från Nigeria och Milana från Serbien. De hoppas på en ljus framtid här och vill båda studera vidare på högskolenivå. Bägge vet att det är en lång resa till att bli läkare. Både medicinska fackord och "vanliga" svenska ord måste pluggas in.

– Jag har en farbror som är läkare, säger Milana.

– Jag med, fyller Judith i.

Hon är 16 år, medan Milana fyllt 17. Både är ledsna över att de inte har möjlighet att umgås med jämnåriga som har svenska som modersmål. Morabergs studiecentrum, som startade 2013, ligger i ett industriområde i norra Södertälje. Skolan ingår sedan början av höstterminen i projektet Intensivsvenska. Det har som mål att ta fram en modell för effektiv undervisning i svenska språket och andra ämnen för nyanlända ungdomar. Rektorn Susanne Jedenborg är mycket nöjd med resultaten hittills:

- Många av de ungdomar som kom hit i samband med den stora flyktningvågen för tre år sedan är mellan 16 och 19 år. De hinner inte skaffa sig grundskolekompens och riskerar därför att helt och hållet hamna utanför arbetsmarknaden.
- Det är därför så viktigt att de snabbt lär sig svenska för att kunna gå vidare i livet. När vi startade verksamheten här i höstas fanns det dock inget vi kunde luta oss mot för att uppnå detta.

Susanne Jedenborg säger att undervisningen i svenska för nyanlända unga annars är ganska rättsosäker i dag. Vilken undervisning eleverna får skiljer sig mellan olika kommuner och mellan olika skolor.

- De enskilda rektorerna har stor makt och nationella riktlinjer saknas, säger hon.

Hesna Köhler är lärare på Morabergs studiecentrum och undervisar i arabiska, franska och engelska. På ett seminarium hösten 2017 fick hon höra talas om utvecklingsprojektet för att snabbare lära nyanlända svenska. Där ingick redan en skola i Nacka och en i Stockholm.

Direkt tänkte Hesna, som själv är född i Marocko, att det här var något även för hennes skola – och hon lyckades få gehör för sin idé. Entusiasmen är påtaglig när hon säger att Södertälje skulle kunna bli ett nytt Toronto. Den kanadensiska staden har åttio etniska tillhörigheter och över ett hundra skilda språk – vilket gör den till en av de mest mångkulturella städerna i världen.

- Genom en bra upplagd undervisning för att lära eleverna svenska skulle vi kunna ta tillvara deras nyfikenhet, upptäckarglädje och lust. Här finns samma kraft som utvecklat Toronto.
- Men nyanlända unga är en utsatt grupp som det inte satsas så mycket på. De är inte barn, men inte heller vuxna. Och det är ingen som för deras talan.

För mig är det en fråga om rättvisa och demokrati att dessa ungdomar får tillgång till den kunskap de har rätt till.

Så berättar Hesna Köhler att många elever har svårt att lära sig sammansatta ord, typ matsäck eller luciatåg. Drivs luciatåget med el, och inte bör man väl packa maten i en säck när man ska på utflykt?

Forskning visar att ordförrådets storlek har ett starkt samband med förmågan att läsa och framgångar i skolarbetet. En elev bör kunna mellan 10 000 och 15 000 ord för att klara av att ta till sig undervisningen på högstadiet och i gymnasiet.

Projektet Intensivsvenska handlar bland annat om att utveckla metoder och arbetssätt för att stärka elevernas ordförråd. Bland annat har de ”ordläxor” varje vecka. Då handlar det om att lära sig ett femtiotal nya svenska ord som använts i undervisningen.

När skolveckan börjar på måndagen får eleverna en bunt med ”ordkort”. På ena sidan skriver de det svenska ordet eller frasen och på baksidan en översättning på sitt eget språk. Ibland underlättar det för eleverna att teckna en bild som visar det svenska ordet. Orden eller fraserna väljer lärarna ut och de är alltid hämtade från de texter som eleverna arbetar med en given vecka. Men det fungerar bara bra när det handlar om substantiv, som hus eller bil. Det blir svårare när man kommer till abstrakta ord som funktion, välmående, klimatkrisen.

Anders Gustafsson undervisar bland annat i geografi. Under sina lektioner använder han givetvis fackuttryck för att exempelvis förklara hur en karta är uppbyggd, men så finns det alla ”luckord” som binder ihop språket.

- Det kan vara ord som inte används så ofta, men som är viktiga för att förstå ett sammanhang, säger han.

Ninve Isik är lärare i svenska som andraspråk. Hon säger att hennes undervisning ofta bygger på vad lärarna tar upp i andra ämnen, i alltifrån matematik till samhällsorientering.

- Ordet ”förorening” är ett ämnesspecifikt ord som ämnesläraren kan förklara, men ordet ”förändring” har bäring i så många olika sammanhang och är därför viktigt att förstå. Ett sådant ord kan med fördel tas upp på ett ordkort.

– Vi talar om en likvärdig skola, men så har det inte varit tidigare. De nyanlända har inte fått undervisning i ämnen på samma sätt som sina jämnåriga, säger Ninve Isik.

Hon berättar att många av eleverna som kommer till Morabergs studiecentrum har goda ämneskunskaper med sig i ryggsäcken, men dessa tappas bort ju länge tid som går utan att de får använda dem.

– Nu får våra elever undervisning i biologi, matte, engelska, geografi, kemi, fysisk och så vidare. Flera av eleverna vill bli läkare, ingenjörer, jurister ... de är studiemotiverade och tappar nu inte lika lätt lusten.

Aree Bahow, lärare i matematik och fysik, kom till Sverige som tolvåring. Han har därför egen erfarenhet av svårigheten med att lära sig ett nytt språk från grunden, och håller med om hur viktigt det är att eleverna får ett sammanhang.

– Jag fick själv läsa svenska utan att det fanns någon som helst koppling till andra ämnen. Det var värdelöst. Här samarbetar jag med lärare som undervisar i svenska som andraspråk och det hjälper både dem och mig.

– Genom att vara med i projektet Intensivsvenska har jag fått tillgång till vilka mål som ska uppnås i mina ämnen och vilka metoder som fungerar.

Thomas Lerner

thomas.lerner@dn.se

"Fakta. Projektet Intensivsvenska

Ett treårigt utvecklingsprojekt som leds av Stockholms universitet ska arbeta fram en undervisningsmodell för att ge nyanlända skolelever möjligheter att snabbt få upp sina kunskaper i svenska och i skolämnena.

Projektet bygger på ett nära samarbete mellan forskare och lärare. I fyra projektskolor läser eleverna tolv till sjutton ämnen, inklusive svenska.

Forskarna är ute i klassrummen varje dag för att säkerställa att utbildningsmodellen fångar upp såväl generella som specifika behov hos lärare och elever.

Källa: forskning.se och Stockholms universitet

Fakta. Morabergs studiecentrum

På Morabergs studiecentrum studerar elever för att få behörighet till yrkesprogram, högskoleförberedande gymnasieprogram, annan utbildning eller för att gå vidare till arbetsmarknaden.

Skolans medarbetare har spetskompetens för elever som saknar något eller några ämnen för att vara behöriga till gymnasiet.

Undervisningen är individbaserad vilket innebär att alla elever har en egen studie- och utvecklingsplan utifrån just sina förutsättningar och förkunskaper. Morabergs studiecentrum arbetar även nära näringslivet då många elever ska kombinera studier med yrkespraktik.

Skolan drivs av Södertälje kommun och har cirka 270 elever som talar 33 olika språk. Hela 93 procent av dem är födda utomlands och 84 procent har bott i Sverige i mindre än fyra år. Fyra procent av eleverna har någon form av diagnos.

Källa: Morabergs studiecentrum "

" Helldén ska inte politisera tjänstemännen

DN FREDAG 4 JANUARI 2019

Strax före jul berättade DN att Stockholms trafikdirektör Jonas Eliasson petas från sin post. Det officiella skälet var att "samarbetsformerna mellan trafikkontoret och trafiknämnden behöver utvecklas". Men det verkade vara en sanning med modifikation. Enligt DN:s källor fick Eliasson i själva verket sluta därför att han vägrade att anpassa fakta, rapporter och konsekvensanalyser till Miljöpartiets trafikborgarråd Daniel Helldéns önskemål.

På torsdagen avslöjade Dagens Industri att beslutet att sparka Eliasson fattades samtidigt som enheten där han var chef färdigställde en utredning av de nya miljözoner som varit ett av Miljöpartiets och Daniel Helldéns signaturförslag.

Enligt tjänstemännens analys, som DI tagit del av, kommer de nya regleringarna att innebära betydande kostnader för privatpersoner. Samtidigt blir klimatvinsten liten och kanske till och med negativ, eftersom miljözonerna skapar incitament för att ersätta diesel- med bensindrivna bilar. Helldén har hittills inte svarat tillfredsställande på frågor om varför Jonas Eliasson fick gå. När borgarrådet konfronteras med uppgifter om att trafikdirektörens avsked var ett krav i förhandlingarna med Socialdemokraterna säger han bara att S vill ge igen för att MP gick över till Alliansen. Och han avfärdar förvaltningens kritiska slutsatser om miljözonerna med att "det är min skyldighet som politiker att göra en bedömning av det tjänstemännen säger".

Helldén har säkert rätt i att Socialdemokraterna vill hämnas. Men det är knappast ett skäl för att låta bli att svara på frågor om varför trafikdirektören sparkades.

Det är också korrekt att Helldén som politiker rent teoretiskt kan strunta i förvaltningens konsekvensanalyser av hans förslag – om han klarar av att förklara för väljarna varför hans egna är bättre. Men det betyder inte att han

kan tvinga tjänstemännen att anpassa fakta och slutsatser för att stödja hans egna idéer. För att sedan plocka fram silkessnöret när de vägrar. Den opolitiska förvaltningen ska inte politiseras. Miljöpartiets trafikborgarråd har en hel del att förklara.

Martin Liby Troein
martin.liby-troein@dn.se "

" Vi behöver få hjälp att förstå konsekvenser av ny teknik i tid

DN FREDAG 4 JANUARI 2019

Evolutionen har uppenbarligen inte förmått ändra vissa av människans egenskaper i den takt våra livsomständigheter skulle behöva. Jag tänker på kortsiktigheten och oförmågan att se konsekvenserna av vårt individuella handlande för samhället, eller rentav klotet, som helhet.

Vi har ju inrättat institutioner som hjälper till med vad vi själva inte klarar särskilt bra. Ett exempel är Konsumentverket som granskar nytillkomna prylar för att värdera dem ur olika aspekter och se till att de inte är skadliga för oss.

Men när det gäller långsiktiga och storskaliga miljökonsekvenser av innovationer och nya affärsmodeller, men också inverkan på debattklimat och demokrati genom ny informationsteknik, ser vi inte farorna i tid. Tydliga exempel kan vara förekomst av "plastberg" i haven som ett resultat av att vi alla fann plasten praktisk för bland annat förpackningar: företag erbjöd och hushållen köpte. Utfiskningen har mötts med ökad uppfödning av lax som blivit begärlig. Men den storskaliga verksamheten har fått negativa miljökonsekvenser och behovet av föda för de växande laxarna har lett till "dammsugning" av haven. Internet har lett till framväxt av sociala medier som dessvärre, trots alla de viktiga fördelarna, också fått negativa konsekvenser som spridning av extrema åsikter, hot mot enskilda och grupper av människor, till exempel invandrare och poliser. Och tydligast av allt: klimatförändringar från användning av fossil energi.

Det går att hitta fler exempel, men poängen är: företag utvecklar och lanserar nya tekniker, produkter och tjänster och vårt ekonomiska system bygger på detta. Det är så vårt framåtskridande åstadkoms. Går implementeringen bra, det vill säga tillfredställer det nya ett behov hos företag eller individer, så växer omfattningen av verksamheten. De engagerade företagen blir givetvis

lönsamma och kan inte förväntas se de vidare konsekvenserna. Och även om så är fallet är de kortsiktiga, precis som konsumenterna, och kan i varje fall inte se de globala miljökonsekvenserna.

Vi behöver därför kompensera vår brist på fantasi och långsiktighet för att tidigare än i dag kunna sätta in åtgärder för motverka eventuella negativa verkningar av en innovation. Rätt läge kan vara före uppskalningsskedet när stora investeringar görs. Det är inte, annat än i undantagsfall, fråga om att stoppa produkterna, utan att införa recyclingsystem, modifiera lagar eller utbilda berörda grupper av företag eller människor. I första hand bör detta vara en uppgift för statsmakterna, som kan göras uppmärksamma på att något nytt med möjliga storskaliga konsekvenser håller på att implementeras.

Jag tycker att en ny institution med uppgift att kompensera för vår brist på långsiktighet ska etableras. En fristående stiftelse, med uppgift att granska innovationer och deras konsekvenser och inverkan på samhället som helhet, kan skapas. Denna institution ska kunna komma med synpunkter på vad stat och kommun kan behöva vidta för åtgärder. Den nya institutionen får självständigt välja vad som ska granskas, vilka metoder för analyser som är att föredra. Den ska finansieras skattevägen och ha en allsidigt sammanställd styrelse. Dess roll är kunskapsskapande och rapporterna ska förstås vara allmänt tillgängliga.

På sikt borde Sverige verka för att liknande organ tillkommer inom EU:s och FN:s ramar. Jordklotet är ur vissa synpunkter litet.

Jan-Erik Vahlne, professor emeritus i företagsekonomi, Göteborg "

"Miljöpartiets Daniel Helldén i storbråk om miljözoner"

DN FREDAG 4 JANUARI 2019

Det behövs inga fler miljözoner i Stockholm. Det slår stadens egen miljözonsrapport fast. Rapporten som läckt ut i förväg har startat ett storbråk i staden och trafikborgarrådet ifrågasätter rapporten.
– Den säger att miljözoner inte behövs och de slutsatserna kan man inte dra, säger Daniel Helldén (MP).

Rapporten om miljözonernas effekter är skriven av experter på miljöförvaltningen och trafikkontoret. Den slår fast att fler miljözoner än den planerade på Hornsgatan 2020 inte behövs eftersom miljökvalitetsnormen ändå förväntas uppnås till 2022.

– Det finns enklare sätt att förbättra luftkvaliteten i Stockholm med mycket lägre samhällskostnader än att införa miljözoner för lätta fordon. Om vi får full efterlevnad av miljözonen för tung trafik och med den förnyelse av fordonsflottan som ändå sker, då klarar vi både EU:s och de svenska miljökvalitetsnormerna med god marginal, säger miljödirektör Gunnar Söderholm.

Rapporten skulle presenteras för en referensgrupp med partierna i början av året men läckte ut i förväg i Dagens industri. Tidningen publicerade också en artikel där trafikborgarråd Daniel Helldén (MP) enligt anonyma källor anklagas för att ha försökt påverka rapportens slutsatser.

– När vi fått en dragning av rapporten ställde vi frågor om den när vi inte förstod. Det har man fått till att vi försöker påverka utredningen. Men det är min uppgift som ordförande i referensgruppen att förstå vad de presenterar, säger Daniel Helldén.

Strax före jul kunde DN avslöja att trafikdirektör Jonas Eliasson petades och att det var Helldén som krävde att Eliasson skulle bort. I DI-artikeln hävdar också S-källor att Helldén i förhandlingar efter valet krävt Eliassons avgång.

– Det S påstår är härresande. Vi var aldrig inne på sådana detaljer, vi pratade ju om ett samarbete med C och L. Jag vet att Socialdemokraterna är förbannade på mig för att jag inte satte mig i ett styre med dem. Det här är ett läge att smutskasta mig, säger Daniel Helldén.

Så det var inte på grund av miljözonsrapporten Eliasson fick gå?

– Nej, rapporten presenterades efter att det var klart. Det händer efter varje val att förvaltningschefer flyttas runt, det är inget ovanligt. Det handlar ju ofta om att dialogen inte fungerar smidigt mellan direktör och borgarråd. Men jag kan inte offentligt prata om skälen varför en anställd person lämnar sin tjänst. Det vore tjänstefel.

Du är ändå kritisk till miljözonsutredningen?

– Ja, jag hävdar att de gör fel analys av materialet. Det är inte alls säkert att vi klarar miljönormerna. Det är högst osäkert att efterlevnaden från tunga fordon uppfylls efter ett införande av miljözoner, det har nämligen aldrig hänt.

Vad saknar du i rapporten?

– Rapporten väljer att inte nämna att vi 2020 är skyldiga att införa miljözoner. Det är märkligt. Jag vill ha ett underlag som inte har så många frågetecken. Den skarpa slutsatsen att det inte behövs några miljözoner 2022 kan man inte utläsa i rapporten. Jag tror att man behöver titta på fler gator än Hornsgatan, Sveavägen och St Eriksgatan.

Enligt miljödirektör Gunnar Söderholm står både trafikförvaltningen och miljöförvaltningen bakom beräkningarna.

– Om man är kritisk till våra slutsatser är vi beredda att ta en diskussion. Men det räcker inte med svepande kritik för vi har vridit och vänt på detta med våra luftexperter. Och de är inga bilkramare, de har minst lika höga miljöambitioner som MP.

– Om Jonas Eliasson får lämna sitt uppdrag på grund av rapporten ska även jag ha sparken. Jag är minst lika medskyldig och vi är helt överens om slutsatserna. Men jag går ju i pension 1 februari, så det löser sig automatiskt. Du kallar avskedandet för ett justitiemord i DI?

– Det är ju ingen hemlighet att de rödgröna hade skilda uppfattningar i trafikfrågor. Det har vid upprepade tillfällen varit oenigheter mellan Jan Valeskog (S) och Helldén och Jonas Eliasson tvingades balansera mellan

deras ståndpunkter. När vi presenterade vår luftrapport i våras tyckte Jan att den var bra medan Daniel uttryckte sitt missnöje med att jag gick ut med den. Varför är det fullt krig om miljözonerna?

– Jag tror inte att det i grunden handlar om luftkvaliteten utan om bilar eller inte bilar. Om man vill minska antalet bilar finns det enklare sätt, som att höja trängselskatten, säger han.

Jessica Ritzén

jessica.ritzen@dn.se "

"Miljözonernas effekter

Rapporten rekommenderar att ytterligare miljözoner inte bör införas därför att:

1. Miljökvalitetsnormen uppnås även utan miljözon klass 2.
2. Uppoffringarna beräknas bli väsentligt större än vinsterna.
3. Klimateffekten riskerar att bli negativ om bilägarna byter från diesel till bensin.
4. Utsläppsdifferentierade trängselskatt och åtgärder för att säkerställa tung trafiks efterlevnad av befintlig miljözon klass 1 bedöms som en bättre åtgärd för bättre luftkvalitet.

Rekommendationerna ovan kan ändras om nya resultat framkommer. Det är därför viktigt att införandet av miljözon klass 2 på Hornsgatan följs upp noggrant och att fortsatta luftmätningar görs regelbundet.

Källa: Stockholms stad "

" Fortfarande strömlöst – här gjorde stormen mest skada

DN LÖRDAG 5 JANUARI 2019

Trots att det gått flera dagar sedan stormen Alfrida drog in över Norrtälje kommun står tusentals hushåll utan el. På Leif och Carina Lännströms gård rasade fem granar – en slog ner bara en halvmeter från sovrumsfönstret. – Jag har aldrig varit med om ett sådant djävulskap, säger Leif Lännström.

Lövträden står kvar, men barrträden föll. Delar av Vätö i Norrtälje kommun har fått tillbaka strömmen, men den största delen av ön står fortfarande utan.

Leif Lännström inspekterar skadorna på tomten efter stormen. Han och frun Carina har levt i huset i 40 år, men det här är den värsta stormen hittills.

Fem granar och en lönn har rasat på gården. Den ena granen föll rakt mot sovrummet. Leif vaknade, men Carina märkte ingenting. När hon sover väcker ingenting henne, säger hon.

Leif förstod däremot att något var fel. Han försökte tända lampan, men det gick inte. Elen var väck. Han tog fram en ficklampa och lyste ut genom fönstret. En halvmeter bort låg grantoppen.

– Jag tänkte ”vad fan, det är en gran där”. Vi hade tur i oturen.

Norrtälje kommun har drabbats hårt av stormen Alfrida som drog in natten mot den andra januari. Under fredagen var fortfarande över 17000 hushåll strömlösa. Värst drabbad är skärgården, vindarna fick fart över de öppna vattnen och slog rakt emot träden. Bara i området där Leif och Carina Lännström bor har ett hundratal träd fallit. I

området Marsbacken på andra sidan ön har man räknat till ungefär 200 fallna träd.

– Det bara tjöt i hela huset. Vid 2-tiden på natten drog stormen in och ungefär samtidigt var elen väck, säger Carina Lännström.

Ett träd ligger rakt över vägen. Trädet hänger i en elkabel på ena sidan och i en tall på den andra. Bilarna som ska passera måste köra under trädet. Rotvältorna sträcker sig flera meter över markhöjden och lämnar djupa hål efter sig.

Delar av ön har fått tillbaka elen, men de flesta får räkna med att klara sig utan el i minst en vecka till. Enligt prognoserna från Vattenfall kommer elnätet att ha reparerats till den tionde januari. Under torsdagen inventerades skadorna och på fredagen påbörjades arbetet. Men det är omfattande arbeten som krävs. Och farliga, elledningarna har tagit mycket stryk. På Vätö har en elstolpe knäckts på mitten. De flesta elkablarna är luftkablar och har inte grävts ner, vilket innebär att de är mer känsliga för stormar än kablar som ligger under jord.

Enligt Leif och Carina Lännström har det pratats om att kablarna i deras område ska grävas ner, men att det i så fall skulle ligga 30–40 år framåt i tiden. Det hjälper inte särskilt mycket just nu.

– Vad handikappad man blir utan el! Vi har en värmepump för vattnet, men den går ju också på el. Som tur var har vi en gasolspis hemma och en mulltoalett i huset. Utan toaletten hade det blivit jobbigt, säger Carina Lännström.

Leif Lännström håller med.

– När man har el blir man förbannad på att det bara går dåliga repriser på tv. Nu när man inte har elen längre saknar man faktiskt repriserna lite, säger han.

Tidigare under dagen åkte de in till Norrtälje för att fylla på vattenreserverna och ladda telefonerna. När stormen drog in slogs mobilnätet ut, så de kunde inte höra av sig till sina anhöriga och berätta att de klarat sig.

På brandstationen behöver kaffet fyllas på igen. Det har varit en ström av skärgårdsbor som åkt förbi för att hämta vatten och ladda elektronikprylarna under fredagen. Så var det även under torsdagen när räddningstjänsten slog upp dörrarna till alla brandstationer i kommunen för personer som behövde hjälp med praktikaliteter. Brandingenjör Isac Herlowsson jobbar med att se till att allt fungerar på brandstationen under dagarna efter stormen. Hästägare har åkt förbi och fyllt på vattentankarna så att djuren ska få i sig vätska. Boende i området har kommit med både vattendunkar, flaskor och urladdade mobiltelefoner.

Många har stannat på en kopp kaffe. Ylva Telldahl är en av dem. Hon stannade på brandstationen för att ladda upp telefonen. Hon bor på Rådmansö, rakt österut från Norrtälje. Hon är kritisk mot kommunens agerande efter stormen.

Hon bor utanför det kommunala vattensystemet, men är besviken på att inga provisoriska lösningar finns på plats.

– Jag frågade vad kommunen gör, men de sa att vi är utanför det kommunala nätverket. Men jag betalar skatt för att det ska fungera, säger hon.

Kommunikationschef Lars Lindberger berättar om Norrtälje kommuns insatser:

– Har man inte möjlighet att ta vatten ur sin egen brunn så kan man hämta vatten på någon av våra brandstationer. Som kommun har vi ett ansvar för alla som befinner sig i vår kommun, men det personliga civilansvaret är också väldigt stort. Alla behöver på något sätt hjälpa till. Inte minst när det är svårt att nå folk, sättet att nå ut är att prata med sina grannar eller vänner och se att de mår bra, säger han. Badhusen i Norrtälje, Rimbo och Hallstavik håller öppet så stormdrabbade kan duscha kostnadsfritt under badhusens ordinarie öppettider.

Men det är svårt att nå fram till alla, enligt kommunen.

– En svårighet är att få ta i folk som befinner sig i sina hem. Kunder hos hemtjänsten har vi en kontakt med men utmaningen är de som sitter i sitt hus utan el, telefon, radio. Där har vi på olika sätt bett allmänheten om hjälp att ta kontakt med anhöriga och grannar som kanske bor ensligt, Lars Lindberger, kommunikationschef Norrtälje kommun.

Om man inte kan bo hemma till följd av elförsörjningen finns en möjlighet att få ersättning för hotellvistelse från Vattenfall.

– När avbrotten blir för långa, då är det inte rimligt att folk ska bo hemma. Då finns det också en möjlighet att ansöka om ersättning från oss, säger Lars-Åke Linander, pressekreterare på Vattenfall.

Var går gränsen för vem som kan få ersättning?

– Det finns inga gränser på det sättet. Vi tar det från fall till fall. Det kan gälla ersättning för alla former av boende förutom hotell, till exempel vandrarhem och kostnader för det. Bara det är rimligt och i närheten. Vi försöker alltid vara humana i såna här sammanhang. Det ska bara finnas en bra anledning, säger han.

Hemma hos Leif och Carina Lännström ligger granarna kvar på gården. De har inte tagit tag i samtalen till försäkringsbolaget än, det får bli en senare fråga. Nu handlar det framför allt om att hålla värmen och hygienintakt tills dess att strömmen är tillbaka.

Tionde januari är det senaste beskedet.

– Som tur var klarade vi huset.

Alla hade inte samma tur. En tall ligger rakt över taket på grannhuset.

Anton Säll

anton.sall@dn.se

Caroline Gyllenkrok

caroline.gyllenkrok@dn.se "

" Mycket ansträngt läge på akuterna i Stockholm

DN LÖRDAG 5 JANUARI 2019

Läget är just nu mycket ansträngt vid länets akutsjukhus. Under fredagen gick Södersjukhuset upp i stabsläge för att samla ledningen och skapa extra resurser.

Trots att akutsjukhusen har öppnat ett 60-tal ytterligare vårdplatser under den senaste veckan är vårdplatsläget vid sjukhusen i Stockholm mycket pressat. Ett extra chefläkarmöte genomfördes under fredagen för att samordna länets sjukvårdsresurser inför helgen.

– Chefläkarna rapporterar att det är mycket ansträngt läge vid akutsjukhusen och att det sannolikt kommer att fortsätta vara det under helgen. I nästa vecka planeras många vårdplatser att öppnas igen, säger Johan Bratt, chefläkare för Region Stockholm.

En orsak till svårigheterna är de många lediga dagarna under jul- och nyårshelgerna. Det innebär färre dagar när kommunerna och primärvården kan planera för att den kommunala omsorgen ska ta hand om färdigvårdade patienter. Därför är det nu ovanligt många färdigvårdade patienter som finns kvar inom den geriatriska vården eller på akutsjukhusen.

– Vi har nu ett nära samarbete med kommuner och stadsdelar för att de ska påskynda arbetet med att ta hand om färdigvårdade patienter från akutsjukhusen samt den geriatriska vården och ge dem plats inom den kommunala omsorgen, säger Johan Bratt.

DN

dn@dn.se "

”Ett konservativt block är fel väg att gå för Moderaterna”

DN LÖRDAG 5 JANUARI 2019

"DN.DEBATT 20190105

För ett frihetligt parti som Moderaterna vore ett så kallat konservativt block helt fel väg. M kan omöjligen förhandla bort landvinningar som EU-medlemskap, aborträtt och rättssäkerhet. Däremot behövs, för den som vill få genomslag för sin politik i dagens läge, en prestigelös inställning i fråga om vilka som stödjer ens förslag, skriver Benjamin Dousa, Muf.

Det har nu gått över 100 dagar sedan valdagen och ännu är det inte klart vilket eller vilka partier som kommer att inneha regeringsmakten i februari månad, eller om vi går mot extra val. Egentligen har positionerna inte förändrats över huvud taget de senaste två åren, däremot har ett slags metadiskussion börjat växa fram om blockpolitiken. Skillnaderna mellan Centerpartiet och Liberalerna å ena sidan, och Moderaterna och Kristdemokraterna å andra sidan, skildras som så pass stora att de bör delas in i två olika block. Jag är orolig för den utvecklingen. Jag är liberal och därför moderat, inte tvärtom. Moderaterna är ett liberalkonservativt parti. Att ingå i ett block som bara tar hänsyn till halva partiets ideologi, dessutom ett annat slags konservatism än den marknadsorienterade och frihetliga som finns inom Moderaterna, är därför fel väg att gå.

Frustrationen inom svensk borgerlighet är minst sagt stor just nu. Om det finns ett parlamentariskt stöd för lägre skatter, bättre villkor för poliser, höjda försvarsanslag och mer kunskap i skolan, varför inte använda det? På samma sätt som det var Fredrik Reinfeldt och Moderaterna som gick fram med förslaget om könsneutrala äktenskap, men Vänsterpartiet också röstade för, var det då självklart att inte backa och i stället vara emot att homosexuella skulle få gifta sig. Nu när det har uppstått en tävling i vem som är mest emot

Sverigedemokraterna, trots att nästan var femte svensk röstat på dem, står det i vägen och hindrar viktiga reformer för Sverige. Dessutom måste man fråga sig själv, om ”att minska SD:s inflytande” är viktigare än att driva sin egen politik, uppnår man det bäst genom att dra ned regeringsfrågan till dagisnivå och få Jimmie Åkesson att framstå som förnuftsens röst?

Ett partis uppgift är att vid varje givet tillfälle försöka få igenom sina förslag, annars kan man starta en tankesmedja eller bli ledarskribent. Därför kan inte Moderaterna vara rädda för att lägga fram en budget eller skarpa lagstiftningsförslag bara för att ett parti skulle kunna tänka sig att stödja det. Just nu pågår ett enda stort hyckleri, ett slags charader, när det kommer till ”SD-frågan”. Inget parti får förhandla med dem, men alla partier (inklusive V, MP och C) anpassar ibland sina förslag för att de ska kunna rösta på dem. Riksdagsledamöter får hälsa på varandra, men ta en svart kopp kaffe utanför riksdagen tangerar gränsen. Undantaget är dock om de är på utlandsresa, då går ledamöter från alla partier och shoppar, dricker vin och har det roligt tillsammans.

Den pågående metadiskussionen framstår nu bara ha två alternativ: att fortsätta med charaden eller bilda ett nytt konservativt block. Men det finns en tredje mellanväg, nämligen att acceptera stöd i frågor där man tycker lika men inte bilda ett gemensamt regeringsblock tillsammans. Det främsta skälet till att ett nytt konservativt block inte ska bildas är av ideologisk och värderingsmässig karaktär, Moderaterna och Sverigedemokraterna tycker helt enkelt för olika för att kunna bilda en allians ihop. Samstämmigheten med Liberalerna och Centerpartiet är dock påtaglig i alla frågor utom regeringsfrågan.

För att få genomslag för sin politik i det parlamentariska läge som Sverige befinner sig i behövs en prestigelös inställning i fråga om vilka som stödjer ens förslag. Att Moderaterna bör driva på för sänkta skatter beror knappast på om förslagen råkar ha stöd från Sverigedemokraterna, utan har sin bakgrund i övertygelsen om ökad individuell frihet. Det är skillnad på att landa i samma åsikt i enskilda sakfrågor, och att bilda ett gemensamt block där det ska kompromissas. Moderaterna kan omöjligen förhandla bort historiska frihetliga landvinningar som EU-medlemskapet, aborträtten och

rättssäkerhet. Därav vore ett så kallat konservativt block helt fel väg för ett frihetligt parti som Moderaterna.

Det allra värsta som kan hända om Moderaterna bildar en regering som accepteras av såväl L och C som SD är att ett socialdemokratiskt förslag eller en S-budget röstas igenom i riksdagen. Det är nämligen Socialdemokraternas förslag som kommer att stå mot Alliansens i sista voteringsomgången. Om SD då tillsammans med V och MP väljer att stötta det socialdemokratiska förslaget mot Alliansens så kommer det att gå igenom, men Sverigedemokraterna får inte igenom någon egen politik bara för att de är tungan på vågen mellan Alliansen och vänstern. Jämfört med den skadliga politik som fyra år till med Stefan Löfven skulle innebära förefaller inte en och annan socialdemokratisk seger i riksdagen med en alliansregering som särskilt mycket värre.

Under mina år i Moderaterna har jag stött på en hel palett av politiska åsikter om flera olika samhällsproblem. Ideologiskt har jag träffat nyliberaler, liberalkonservativa, konservativa och socialliberaler. Däremot har jag inte träffat en enda konservativ som inte tror på marknadsekonomi, sänkta skatter och fri företagsamhet. Det är det liberala i Moderaterna – där vi dessutom tillhör skaran av de mest liberala partierna bland våra utländska liberalkonservativa systerpartier – som gör värderingsbasen så väsensskild från Sverigedemokraterna. Moderaternas beskrivna splittring mellan konservativa och liberaler är i själva verket inte en splittring, utan en fläta. Våra liberala idéer och konservativa perspektiv vilar på samma förhållningssätt gentemot staten och nationen å ena sidan, och individer, familjer och företag å andra sidan. Mer makt till individen och mindre till överheten, dock med vissa undantag för att garantera lag och ordning, stabilitet och Sveriges integritet mot yttre fiender. Frihet under ansvar. Frihetlig konservatism eller verklighetsförankrad liberalism, skillnaderna går knappt att urskilja.

Ska man göra en snäll tolkning av Sverigedemokraternas ideologi så är den betydligt mer statskramande, företagarfientlig och tillbakablickande än vad vår konservatism varit sedan Gösta Bohmans tid som partiledare. En del sverigedemokrater är för frihandel och är marknadsliberala, andra inte. Vissa av företrädarna har en liknande syn på att människor själva ska få bestämma

mer i sina liv, men många av dem har det inte. Deras nationalkonservatism med socialdemokratiska inslag har fler likheter med partierna på vänsterkanten än de borgerliga partierna, när det kommer till synen på statens roll i människors vardag och Sveriges ekonomi.

Så länge Centerpartiet och Liberalerna tror på marknadsekonomi och Sverigedemokraterna inte gör det, har vi mer gemensamt med dem. Det betyder inte att Alliansen behöver vara överens om allt, men det betyder att vi är överens om grundplattan. Regeringsfrågan borde inte få skymma den långa sikten om vilken riktning Sverige bör gå i.

Benjamin Dousa, förbundsordförande Moderata ungdomsförbundet (Muf) "

"Dragkampen hittills resultatlös om Centerns och Liberalernas stöd

DN LÖRDAG 5 JANUARI 2019

Någon regering finns ännu inte inom räckhåll. Trots parallella förhandlingar under juledigheten har varken S eller M lyckats övertyga Centern och Liberalerna. Samtidigt har M/KD-budgeten tvingat de blocköverskridande samtalen att backa bandet. Nu väntar en intensiv slutfas.

Vid lunchtid på fredagen kom ett kortfattat meddelande från talman Andreas Norlén. Han hade då haft en andra avstämning med S-ledaren Stefan Löfven och skulle av praktiska skäl samtala med Ulf Kristersson (M) först senare på kvällen.

Syftet är att de båda statsministerkandidaterna ska rapportera resultatet av de sonderingar som genomförts under julhelgerna.

Men trots tuffa förhandlingar mellan partierna har hittills inget av de två regeringsalternativen stöd från Centerpartiet och Liberalerna.

Enligt DN:s uppgiftslämnare i flera olika partier har samtal förts parallellt – dels mellan C, L och M och KD, men också mellan C, L och S och MP.

En försvårande omständighet för de blocköverskridande samtalen är, enligt DN:s källor, att Moderaternas och Kristdemokraternas budget gick igenom i riksdagen den 12 december. Det ändrade utgångsläget för nya förhandlingar har tvingat parterna att backa flera steg tillbaka. Det handlar bland annat om hur en eventuell tilläggsbudget ska ändras i vår samt om de moderata och kristdemokratiska skattesänkningarna ska ligga kvar eller inte.

Och den värnskatt som S gått med på att slopa går inte att ta bort förrän vid nästa årsskifte.

Samtidigt kvarstår, enligt DN:s källor, de tidigare läsningarna mellan Centern och Miljöpartiet. C-toppen Fredrick Federley konstaterade före jul att C och MP står "extremt långt ifrån varandra" i landsbygdspolitiken.

– Vi kan inte gå hem till våra partiorganisationer och säga att den där nyckelbiotopsinventeringen är superbra och att man inte ska få bygga inom 300 meter från där det finns vatten, sa han då.

Stefan Löfven öppnade i en intervju med DN före jul dörren för att kompromissa ytterligare om arbetsrätten för att få med sig Centerpartiet i ett regeringsunderlag. Just arbetsrätten en av de frågor som Centerledaren Annie Lööf pekat ut som extra viktig.

Löfven upprepade i en kommentar på fredagen att hans parti är beredda till fortsatta kompromisser för att få till en mittenregering.

"Den kommande veckan måste alla partier anstränga sig till det yttersta för att Sverige så snart som möjligt ska få en handlingskraftig regering som inte är beroende av Sverigedemokraterna".

Diskussionerna mellan allianspartierna, har enligt uppgiftslämnare, hittills inte handlat om sakpolitik eller ministerposter. Ulf Kristersson och hans parti har enligt DN:s källor inte lyckats presentera en tillräckligt stark garanti som kan övertyga C och L om att man kan hindra Sverigedemokraterna från att få inflytande eller undvika att en M/KD-regering blir beroende av stöd från SD i till exempelvis en budgetomröstning. Löften om att inte förhandla med partiet har inte räckt för Annie Lööf och Jan Björklund.

Förhandlingarna mellan de olika partierna har enligt uppgifter förts på olika nivåer. En förklaring är att flera personer varit bortresta under juledigheten. Centerledaren hör till dem som valt att lämna landet.

"Annie Lööf har tillbringat tid med familjen under julhelgen, liksom andra partiledare. En partiledare är dock alltid i tjänst, och de kontakter och samtal som tagits har inte alls påverkats av detta", skriver Stina Wernersson, pressekreterare hos Centerpartiet i en kommentar.

Varken Ulf Kristerssons, Jan Björklunds (L) eller Ebba Busch Thors (KD) pressavdelningar vill svara på frågan om partiledarna varit bortesta utomlands under juledigheten.

"Jan Björklund har tillbringat några dagar tillsammans med sin familj under jul och nyår. De förberedelser och samtal som regeringsfrågan och den processen kräver har genomförts. En partiledare kan aldrig logga ut helt, ens under röda dagar", skriver Eric Aronson, pressekreterare hos Liberalerna i en kommentar.

Miljöpartiets språkrör Isabella Lövin och Gustav Fridolin samt Stefan Löfven har enligt de två partierna befunnit sig i Sverige hela tiden. I början av december kritiserade Löfven SD-ledaren Jimmie Åkesson för att han rest till Thailand på semester och var borta under den andra statsministeromröstningen.

– Nu är det Sverige som gäller först och är man då partiledare, inte minst statsminister, om än i en övergångsregering, så är det Sveriges bästa som går först, inte egen juledighet, sa Löfven till TT då.

Förhandlingarna väntas nu gå in ett intensivt slutskede och ska föras på en högre nivå inför måndagen den 14 januari då talmannen ska lägga fram ett förslag till statsminister inför omröstningen samma vecka.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se "

"Fakta. Det händer nu

10 januari Talmannen har kallat Stefan Löfven och Ulf Kristersson till en formell avstämning.

13 januari: Liberalerna har kallat in sitt partiråd för att fatta beslut om vilket regeringsalternativ partiet ska stötta.

14 januari: Talmannen samtalar med samtliga partiledare och väntas därefter lägga fram sitt förslag till statsminister.

16 januari: Statsministeromröstning nummer tre.

21 januari: Om den tredje statsministerkandidaten inte tolereras av riksdagen väntar ytterligare ett förslag från talmannen.

23 januari: Eventuellt en fjärde och sista statsministeromröstning. Faller förslaget i kammaren återstår nyval.

21 april: Senaste datum för ett extraval. "

"Inför straff mot arbetsgivare som missköter rehabilitering"

DN SÖNDAG 6 JANUARI 2019

"DN. DEBATT 20190106

Lagen som trädde i kraft i juli förra året har gett Sveriges arbetsgivare ökat ansvar för rehabilitering av sjukskrivna. Det är ett steg i rätt riktning, men det räcker inte. Om vi vill komma åt arbetsgivare som missköter sig måste det även finnas möjligheter till sanktioner. Och arbetsgivarnas ansvar måste öka ytterligare, skriver John Selander, Mittuniversitetet.

Nu har det gått ett halvt år sedan Sveriges arbetsgivare fick ett utökat ansvar för rehabilitering av sjukskrivna. I och med lagändringen som trädde i kraft den 1 juli 2018 ska arbetsgivare upprätta planer för återgång i arbete för anställda som riskerar att bli långtidssjukskrivna. Planen ska upprättas inom 30 dagar från första sjukdag och syftet med lagändringen var att förtydliga arbetsgivarens ansvar för rehabilitering. Sverige har fortsatt problem med sjukfrånvaron. Trots Försäkringskassans striktare bedömning och fler avslag vid ansökan om sjukpenning så har antalet påbörjade sjukfall de senaste fem åren ökat markant och uppgick under 2017 till 594 000. Ett ytterligare problem, som på flera sätt är större än antalet startade sjukfall, är att så många sjukfall blir så långa. Av samtliga 170 000 sjukfall som pågår i dag har 68 000 pågått längre än ett år. Om man bortser från några rekordår runt millenniumskiftet så har andelen långa sjukfall aldrig varit större än nu. För att minska antalet långa sjukfall krävs ett väl fungerande system för rehabilitering och återgång i arbete.

Svensk lagstiftning kring rehabilitering och återgång i arbete formulerades ursprungligen i samband med rehabiliteringsreformen 1992. Det var då som begreppet arbetslivsinriktad rehabilitering för första gången infördes i socialförsäkringen och Försäkringskassan fick ett omfattande och övergripande ansvar för utredning, planering och samordning av rehabilitering. Samtidigt gav man arbetsgivaren ett förstahandsansvar, vilket innebar att arbetsgivaren skulle ”svara för att de åtgärder vidtas som behövs för en effektiv rehabilitering”. Ett problem med den formulerade lagtexten, och som har uppmärksammats i en rad utredningar och rapporter alltsedan reformen 1992, är att ansvarsfördelningen mellan arbetsgivare och Försäkringskassa är oklar. Många arbetsgivare upplever osäkerhet kring vad som ingår i deras ansvar och vad som ingår i Försäkringskassans. Mot denna bakgrund är det positivt med en lagändring som syftar till att förtydliga arbetsgivarens ansvar för rehabilitering. Frågan är dock om den förändrade lagen får önskad effekt.

För det första påminner det nya kravet om plan för återgång i arbete i hög grad om det tidigare lagstadgade kravet om rehabiliteringsutredningar, vilket innebar att arbetsgivaren efter fyra veckors sjukskrivning skulle upprätta en utredning över den sjukskrivnes behov av rehabilitering. Den lagen infördes i samband med rehabiliteringsreformen 1992 och togs bort 2007, och då i huvudsak på grund av att endast få utredningar upprättades och att de få som upprättades i regel kom alltför sent och var av undermålig kvalitet. Det finns en risk att mindre nogräknade arbetsgivares handhavande av de nu lagstadgade planerna för återgång i arbete kommer att vara som de tidigare rehabiliteringsutredningarna. Då liksom nu saknas reella sanktionsmöjligheter mot arbetsgivare som struntar i vad lagen säger.

För det andra är det tveksamt om kravet om plan för återgång i arbete leder till en tydligare ansvarsfördelning mellan arbetsgivare och Försäkringskassa. Mycket talar för motsatsen. I samband med införandet av det nya kravet på arbetsgivare, att upprätta planer för återgång i arbete, lämnades nämligen Försäkringskassans ansvar för rehabilitering oförändrat, och där ingår bland annat att, i fall då rehabiliterande åtgärder behövs, upprätta en plan för rehabilitering, och med begreppet rehabilitering avses åtgärder som syftar till att den sjukskrivne ska komma åter i arbete (Socialförsäkringsbalken 29 kap. 2§). Med den nya lagändringen är således både arbetsgivare och Försäkringskassa ålagda att upprätta planer för återgång i arbete. Vilken plan är det då som gäller? Vilken plan ska man följa? I förarbetena till den lagtext som trädde i kraft i somras framgår att arbetsgivarens plan för återgång i arbete främst avser åtgärder som kan vidtas på den anställdes arbetsplats, men i praktiken handlar den rehabiliteringsplan som Försäkringskassan är ålagd att upprätta också nästan alltid om arbetsplatsnära åtgärder. Av de ärenden där Försäkringskassan upprättar rehabiliteringsplaner så är den rehabiliterande åtgärden i mer än 90 procent av fallen arbetsträning, och då oftast hos ordinarie arbetsgivare och i ordinarie anställning. Vi talar således nästan alltid om arbetsplatsanknuten rehabilitering, oavsett om det faller under arbetsgivarens eller Försäkringskassans plan. Så vem ska planera rehabilitering på arbetsplatsen? Arbetsgivaren eller Försäkringskassan? Kunskapen är i dag god beträffande vilka faktorer som underlättar respektive försvårar återgång i arbete efter sjukskrivning. Det finns stark evidens för att arbetsplatsen och dess aktörer har en central roll, och att chefens attityd och agerande i många fall är direkt avgörande. Mot denna bakgrund är lagen som trädde i kraft den första juli är ett steg i rätt riktning, men det räcker inte. För att uppnå avsedd effekt bör man gå ett steg längre. Många arbetsgivare har i dag en professionell

och väl fungerande rehabiliteringsverksamhet, och vill man komma åt de som missköter sig så måste det finnas reella möjligheter till sanktion, något som i dag saknas. Vetskap om att Arbetsmiljöverket kan komma att inspektera räcker inte. Och för att erhålla en tydligare ansvarsfördelning mellan arbetsgivare och Försäkringskassa, bör man samtidigt som man ökar arbetsgivarens ansvar, också minska ansvaret för Försäkringskassan. Låt Försäkringskassan behålla ett ansvar för samordning, men låt Försäkringskassan slippa ett ansvar för utredning och planering av rehabilitering. Om syftet med lagändringen från den 1 juli var att skapa tydligare ramar så bör ett sådant ansvar endast ligga på arbetsgivaren.

John Selander, professor i rehabiliteringsvetenskap vid Mittuniversitetet "

" Fakta. Lagändringen

I och med lagändring den 1 juli 2018 så ska arbetsgivare ta fram en plan för återgång i arbete när en arbetstagare förväntas vara sjuk under en längre tid och därför inte kan arbeta.

Planen ska tas fram senast dag 30 i sjukperioden.

Planen är främst ett stöd för rehabiliteringsarbetet på arbetsplatsen och ska underlätta en tidig återgång i arbete.

Planen ska i den utsträckning det är möjligt upprättas i samråd med arbetstagaren. "

” Gymnasievalets betydelse för inkomsten måste bli tydligare”

DN MÅNDAG 7 JANUARI 2019

"DN.DEBATT 20190107

Trots högkonjunktur är arbetslösheten hög. Ny statistik tydliggör att det råder stor skillnad i inkomst och sysselsättning efter olika gymnasieprogram. Det behövs därför bättre konsumentupplysning om gymnasieskolans betydelse för arbetslivet, skriver Tobias Krantz och Johan Olsson, Svenskt Näringsliv.

Många företag har i dag svårt att hitta nya medarbetare med rätt utbildning och erfarenheter. Samtidigt har Sverige, mitt i högkonjunkturen, en betydande arbetslöshet. Senaste säsongsrensade data från Statistiska Centralbyrån visar att arbetslösheten är 6,2 procent. För ungdomar i åldern 15–24 år är arbetslöshetstalet hela 16,9 procent.

Den dåliga matchningen mellan arbetskraftsutbud och efterfrågan är en påminnelse om hur viktigt det är med utbildningsval som fungerar på arbetsmarknaden. Kommande veckor ska en ny årskull välja väg inför gymnasieskolan. De flesta ungdomar födda 2003 lämnar nionde klass till sommaren och ska börja ett gymnasieprogram till hösten. För att bidra med underlag inför gymnasievalet 2019 har Svenskt Näringsliv med hjälp av Statistiska Centralbyrån, SCB, tagit fram fakta om hur det gått för eleverna på alla program på svenska gymnasieskolor. Statistiken visar hur elever klarat sig på arbetsmarknaden åren efter examen, men också hur det gått i skolan med nationella prov och betyg.

Hela detta material gör vi nu tillgängligt på sajten
Gymnasiekvalitet.se, för att främja genomtänkta utbildningsval.
<https://www.gymnasiekvalitet.se/>

Gymnasieskolans program och många skolors organisation har ändrats de senaste åren. Därför behöver man värdera vad statistiken om tidigare årskullar säger om dagens programutbud från fall till fall. Ambitionen med Gymnasiekvalitet.se är att presentera de hårda fakta som är möjliga att ta fram om hur det gått för elever från olika program i skolan och på arbetsmarknaden, och låta årets gymnasieväljare själva värdera dessa uppgifter tillsammans med annat faktaunderlag.

Bland de elever som lämnade gymnasieskolan 2006 var 89 procent sysselsatta tio år senare. Samtidigt hade hela 55 procent varit arbetslösa någon gång under åren 2007–2016. Den genomsnittliga disponibla årsinkomsten var 257 000 kronor.

Statistiken från SCB visar att inkomsterna varierar mycket mellan olika program tio år efter att man lämnat gymnasiet. Högst snittinkomster uppnådde eleverna som lämnat yrkesförberedande program inom bygg, energi och el samt teknikprogrammet:

Energiprogrammet: 307 000 kr

Byggprogrammet: 295 000 kr

Teknikprogrammet: 291 000 kr

Elprogrammet: 291 000 kr

Snitten för de olika nationella programmen skiljer sig åt, men spridningen i resultat mellan olika utbildningar på olika skolor är än större. Eleverna från det enskilda energiprogram med högst disponibla inkomster tio år efter gymnasiet tjänar till exempel mer än 400 procent mer än eleverna från samma program på den skola där eleverna nått det lägsta snittinkomsterna.

Följande tabell redovisar hur mycket högre inkomst eleverna från det enskilda programmet på skolan med högst inkomster har jämfört med inkomsterna bland eleverna från samma program på skolan med lägst inkomster:

Energiprogrammet:

440 procent högre inkomst

Handels- och administrationsprogrammet: 420 procent

Elprogrammet: 250 procent

Barn och fritidsprogrammet: 190 procent

Fordonsprogrammet: 170 procent

Naturbruksprogrammet: 140 procent

Industriprogrammet: 130 procent

Omsorgsprogrammet: 100 procent

Hotell- och restaurangprogrammet: 100 procent

Hantverksprogrammet: 90 procent

Byggprogrammet: 60 procent

Livsmedelsprogrammet: 50 procent

Variationerna i arbetslöshet inom ett och samma program på olika skolor är också stora. Det finns till exempel ett byggprogram på en gymnasieskola som har tre gånger så många som varit arbetslösa någon gång under en tioårsperiod jämfört med det bäst presterande byggprogrammet.

Det är slående hur väl vissa yrkesförberedande program och teknikprogram står sig. Eleverna från det kommunala Vimmerby gymnasiums elprogram har bland de högsta disponibla årsinkomsterna tio år efter examen, 675 000 kronor. Teknikprogrammen på Gislaveds gymnasium och Farsta Gymnasium ligger inte långt efter med årsinkomster på 585 000 kronor respektive 572 000 kronor.

Elever från de gymnasieskolor som har nära samarbete med företag klarar sig över lag bra på arbetsmarknaden med hög andel sysselsatta och inkomster högre än snittet. Lägst arbetslöshet efter

industriprogrammet har till exempel de elever som gått SKF Tekniska gymnasium i Göteborg och Volvogymnasiet i Skövde haft. Eleverna från dessa program och skolor ligger också över snittet för inkomst tio år efter skolan.

Det finns också betydande regionala variationer. Ett tydligt exempel är att eleverna från fordonsprogrammen i Stockholms län lyckats undvika arbetslöshet i betydligt högre grad än eleverna från fordonsprogrammen i Västernorrland. De senare har mer än 70 procent högre andel som varit arbetslösa någon gång under de tio åren efter gymnasiet jämfört med kollegorna från Stockholm.

Men rektorerna vid lågt presterande gymnasieskolor kan inte skylla på skillnaderna på arbetsmarknaden mellan olika delar av Sverige eller på variationerna mellan olika nationella program. Skillnaderna i resultat mellan olika gymnasieskolor i samma region med samma program är stora. De olika byggprogrammen i Västra Götaland är ett tydligt exempel. Eleverna från byggprogrammet i Skara noterar mer än dubbelt så stor andel som varit arbetslösa jämfört med byggprogrammet i näraliggande Vara.

För de niondeklassare och deras föräldrar som ska välja utbildningsväg kommande veckor bör resultaten av den undersökning som presenterats här stämma till eftertanke. Uppenbarligen finns det utbildningar där eleverna efter examen presterar långt sämre på arbetsmarknaden än andra. Särskilt intressant för gymnasieväljarna bör det vara att variationerna inom ett och samma program inom en och samma region är så stora. Det förtjänar också att uppmärksammas hur bra snittlöner eleverna på vissa yrkesprogram och teknikprogram når. De fakta vi presenterar kan hjälpa gymnasieväljarna att göra genomtänkta utbildningsval. Framöver bör rektorerna vid gymnasieskolorna ha ansvar för att redovisa hur de egna programmens elever klarar sig på arbetsmarknaden. Sådan information bör ingå som

konsumentupplysning när skolor presenterar sitt utbud för intresserade niondeklassare och deras föräldrar.

Ansvariga politiker och rektorer bör också använda de fakta vi redovisar för att utvärdera och utveckla gymnasieskolans program. Skolor som har svaga resultat bör samarbeta mer med näringslivet för att förbättra elevernas förutsättningar efter utbildningen. Ökad samverkan mellan skolor och företag bidrar till att gymnasieprogrammen blir mer relevanta för yrkeslivet, och därmed till att elevernas förutsättningar att få jobb och försörjning förbättras.

Tobias Krantz, chef för utbildning, forskning och innovation, Svenskt Näringsliv

Johan Olsson, utbildningspolitisk expert, Svenskt Näringsliv "

" Lotta Petterson, regionchef Svenskt Näringsliv Gävleborg

– Att välja rätt gymnasieprogram är både viktigt och svårt. Vi vill ge fakta som gör valet lättare. Det finns många program att välja mellan, men alla leder inte till jobb eller bra förutsättningar för vidare studier, säger Lotta Petterson, regionchef Svenskt Näringsliv i Gävleborg.

På Gymnasiekvalitet.se finns statistik som visar hur elever på Gävleborgs olika gymnasieprogram klarar sig på arbetsmarknaden, med fakta om bland annat inkomster och andel som varit arbetslösa.

Högst inkomst hade de som läst energiprogrammet på Bromangymnasiet i Hudiksvall. De tjänade fem år efter gymnasiet i snitt 348 533 kr under 2016.

– Många yrkesprogram leder till både goda möjligheter att få jobb och en bra lön, säger Lotta Petterson.

Det finns stora skillnader i arbetslöshet. Lägst andel arbetslöshet hade det naturvetenskapliga programmet på Torsbergsgymnasiet i Bollnäs. Där hade drygt en av fem elever varit arbetslös någon gång under fem år efter gymnasiet.

På Gymnasiekvalitet.se finns också statistik över hur det går i skolan för eleverna på de olika programmen med bland annat avgångsbetyg och resultat på nationella prov.

Uppgifterna om program och gymnasieskolor på Gymnasiekvalitet.se har samlats in och bearbetats av SCB, Statistiska Centralbyrån.

Gymnasieskolans program och skolors organisation har ändrats i viss utsträckning de senaste åren. Vissa program har tillkommit och andra har lagts ned. Från och med läsåret 2011/2012 gäller en ny läroplan

(Gy2011). I och med det modifierades i vissa fall namnen på programmen och kursplanerna justerades. Därför behöver man värdera vad statistiken om tidigare årskullar säger om dagens programutbud från fall till fall.

Gymnasiekvalitet.se presenterar de hårda fakta som är möjliga att ta fram om hur det gått för elever från olika program och skolor på arbetsmarknaden och gör det möjligt för årets gymnasieväljare att själva värdera dessa uppgifter tillsammans med annat faktaunderlag. På sajten finns en närmare beskrivning av statistiken.

www.gymnasiekvalitet.se "

" Myndighet ska hitta rätt person till statliga jobb – får bakläxa för egna rekryteringen

DN MÅNDAG 7 JANUARI 2019

Rekryteringsmyndigheten ska se till att rätt personer rekryteras till rätt jobb inom försvaret och polisen. När myndigheten skulle anställa en egen chefspsykolog sattes jobbannonsen upp på en anslagstavla över jul- och nyårshelgerna. Rekryteringen har väckt intern kritik. Jobbet gick till en person med kopplingar till den chef som ansvarade för tillsättningen.

Rekryteringsmyndigheten arbetar med rekrytering av personal till Försvarsmakten, polisen och andra verksamheter inom staten. Bland myndighetens anställda finns ett 50-tal psykologer som har till uppdrag att pröva och utvärdera personer som ska anställas till de ofta känsliga tjänsterna.

Men när Rekryteringsmyndigheten skulle anställa en ny chefspsykolog till den egna verksamheten väckte tillsättningen intern kritik.

Redan sommaren 2017 utlystes tjänsten, men myndigheten var inte nöjd med de som sökte. Därför avbröts processen och ett rekryteringsföretag fick uppdraget att hitta en ny chefspsykolog.

Dagarna före jul, den 19 december 2017, annonserade man på nytt. Sista ansökningsdag var strax efter nyår, den 3 januari 2018. Annonser lades aldrig ut på webben, utan sattes bara upp på anslagstavlan inne på myndighetens huvudkontor i Karlstad.

Trots att även Stockholm nu angavs som möjligt arbetsställe förutom Karlstad kom det i slutändan bara en ansökan till toppjänsen – från

en man med kopplingar till den chef som översåg rekryteringen. Han fick jobbet och ansvarar nu för hela myndighetens psykologiska verksamhet och för att säkerställa att de anställda psykologerna har den kompetens som krävs.

DN har pratat med flera av Rekryteringsmyndighetens psykologer som är kritiska till hur rekryteringsprocessen gick till. Internt på myndigheten har det gått ut mejl och hållits möten där rekryteringen har diskuterats.

– De har trixat och fixat på ett sätt som inte anstår en statlig myndighet, säger en psykolog.

– Det är pinsamt att det här sker på just Rekryteringsmyndigheten, säger en annan.

En psykolog som arbetat nio år på myndigheten överklagade rekryteringen till Statens överklagandenämnd. Hon hade sökt tjänsten när den först utannonserades sommaren 2017 och kallades också till ett senare möte med rekryteringsföretaget. Men när tjänsten på nytt utannonserades på myndighetens anslagstavla över julen fick hon inget veta.

Vid ett sammanträde den 12 november 2018 beslutade Statens överklagandenämnd att anställningsförfarandet ska göras om i hennes fall.

”[Psykologen] framstår som mycket välmeriterad för tjänsten. Av handlingarna i ärendet framgår inte att myndigheten gjort en kvalitativ helhetsbedömning av [hennes] förtjänst och skicklighet enligt lagen om offentlig anställning”, skriver nämnden i sitt beslut.

Även myndighetens tidigare chefspsykolog överklagade beslutet och var kritisk till hur processen gått till. Hon hade lämnat tjänsten eftersom arbetsorten skulle flyttas från Kristianstad till Karlstad och hade inte fått information om att en ny annons satts upp med ny arbetsort i Stockholm. Därför ville hon att rekryteringen skulle göras

om eller att hon skulle erbjudas att ha kvar tjänsten med arbetsort i Malmö eller Stockholm.

”Myndigheten har inte meddelat henne, i egenskap av innehavare av tjänsten, de ändrade förutsättningarna, och har därmed hindrat henne från att visa intresse för tjänsten”, sammanfattar

Överklagandenämnden hennes inställning.

I hennes fall gick nämnden på myndighetens linje och betraktade henne inte som sökande.

Petra Knape, som arbetar med hr-frågor på Rekryteringsmyndigheten, säger att man kommer att följa nämndens beslut och göra om anställningsförfarandet i ett av fallen. Psykologen som överklagade och fick rätt av nämnden kommer att genomgå samma bedömning och tester som den nya chefspsykologen.

– Står vi sedan där med två chefspsykologer så har vi en övertalighet, och då behöver vi göra en omplaceringsutredning. Därefter är det de vanliga turordningsreglerna som gäller, säger Petra Knape.

Hon säger att myndigheten bedömde att de fått ett för litet antal sökande när de först utannonserade tjänsten, och att ingen av dem som sökte då uppfyllde alla krav. När ett rekryteringsföretag tog över processen bedömde man inte att man behövde annonsera lika brett som tidigare.

Var det bästa sättet för att få fler och bättre sökande att annonsera på en enda anslagstavla över jul?

– Nej, utan vi hade inlett ett samarbete med en extern part som aktivt sökte kandidater utifrån våra krav. De hittade tre personer som jag och avdelningschefen Marcus träffade på en intervju. Två av dem genomgick flera tester och informerades när annonsen gick ut. Men det var ju en offentlig annons som vem som helst kunde söka.

Att ni gör en så begränsad annonsering kan tolkas som att ni inte ville ha fler sökande. Vad tänker du om det?

– Det var inte vår avsikt, säger Petra Knape.

– Man får se helheten i detta, vi ser inte att vi på något sätt frångått några regler eller lagar

Kritiken som uppstått på Rekryteringsmyndigheten tror hon beror på att en del av personalen är ovan vid sättet som rekryteringen skett på.

– De är ovan vid den här typen av rekryteringsprocesser där vi tar in en extern part för att genomföra delar av rekryteringen.

Rekryteringsmyndighetens avdelningschef Marcus Hammarnäs stod som kontaktperson när annonsen sattes upp på anslagstavlan i slutet av december 2017. Han hade själv bara jobbat på myndigheten i några månader när han var med och anställde den nya chefspsykologen. Marcus Hammarnäs var tidigare vd på ett privat hälsoföretag där även den blivande chefspsykologen arbetade. De hade träffats även innan det, bland annat i tränings sammanhang. I en artikel om träning som mannen skrev 2012 är Marcus Hammarnäs med på bild.

Han vill inte gå med på att han och den nya chefspsykologen känner varandra sedan tidigare, utan säger att de ”kände till” varandra. Han beskriver deras relation som yrkesmässig och säger att det inte påverkat rekryteringsprocessen.

– Vi på myndigheten är kapabla att göra en bedömning baserad på förtjänst och skicklighet av en extern kandidat, på samma sätt som om det var en intern kandidat, säger Marcus Hammarnäs.

Har du tipsat honom om den här tjänsten, eller har du tipsat rekryteringsföretaget om honom?

– Nej, det kan jag inte påminna mig om att jag har gjort.

Chefspsykologen säger att han inte kan kommentera processen när han själv anställdes, men understryker att han genomgått flera tester och intervjuer och är välmeriterad eftersom han redan tidigare har arbetat med rekryteringsfrågor för flera stora myndigheter, bland annat för Polismyndigheten där han utvecklat processer för chefsurval.

– Min bedömning är att det är mina meriter, mina färdigheter och mina personliga egenskaper som gjort att jag erbjudits den här tjänsten, säger han.

DN har sökt psykologen vars anställningsförfarande nu ska göras om, hon hänvisar till vad hon skrivit till överklagandenämnden.

Mikael Delin

mikael.delin@dn.se "

"Fakta. Det gör Rekryteringsmyndigheten

Ett av Rekryteringsmyndighetens största uppdrag är att mönstra personer och placera dem i totalförsvaret.

Myndigheten testar också elever till polisutbildningen, och personal till Kriminalvården, Tullen och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB.

I dag finns myndigheten i Malmö, Stockholm och Karlstad. Bland de cirka 145 medarbetarna finns bland annat läkare, sjuksköterskor, psykologer, systemtekniker och personalhandläggare.

Källa: Rekryteringsmyndigheten "

"Jag tror att den här veckan blir oerhört avgörande."

DN MÅNDAG 7 JANUARI 2019

Under veckan gäller det för partierna att lyckas komma överens inför den tredje statsministeromröstningen. Nu måste det till ordentliga kompromisser och förhandlingar för att få regeringsfrågan i hamn, anser statsvetaren Marie Demker.

TT "

Sysselsatta i olika sektorer av Sveriges ekonomi

Källa: Rodney Edvinsson Stockholms Universitet

Om dina arbetsuppgifter INTE UTFÖRDES av någon, hur skulle det påverka din arbetsgivares verksamhet?

Källa: DN/Ipsos

" Carl Johan von Seth: Nio av tio svenskar är inte som seriefiguren Dilbert

DN MÅNDAG 7 JANUARI 2019

Men det finns ju inga patienter!

I ett avsnitt av den brittiska 80-talsserien "Javisst, herr minister" nås huvudpersonen Jim Hacker, minister vid administrationsdepartementet, av ett illavarslande rykte som går kring ett nytt sjukhus i London.

Visserligen sysselsätter det 500 anställda. Problemet är bara att avdelningarna saknar både vårdpersonal och patienter.

"Sjukhusets grundläggande funktioner måste likväl upprätthållas", förklarar personal från sjukhusstaben medan de visar Hacker runt i de tomma operationssalarna. Och förresten har vi nominerats till ett fint pris – regionens mest hygieniska sjukhus.

Det dröjde några år innan cynismen i "Javisst, herr minister" – udden låg mot politiken och den offentliga sektorn – också riktades mot näringslivets svällande byråkrati, låtsasuppgifter och meningslösa möten.

Seriefiguren "Dilbert", som slog igenom på 90-talet, är ett exempel: "Rent hypotetiskt, skulle någon märka om vi hittade på siffrorna i stället?"

I den moderna tjänsteekonomin lär sådana tvivel fortsätta att gnaga. DN/Ipsos har under hösten gjort ett försök att mäta i vilken utsträckning svenskarna arbetar med saker som känns meningslösa. Frågan är förstås en aning metafysisk. Antropologen David Graeber, som lägger fram sin teori i boken "Bullshit jobs", medger att svaret inte kan vara objektivt. Lösningen är enligt honom att låta människor bedöma själva. Han har pekat på undersökningar i Storbritannien och Nederländerna som överväldigande belägg för att en armé av anställda jobbar med saker som de själva tycker är poänglösa.

De vittnesmål som Graeber lyfter fram – allt ifrån telefonförsäljare till välavlönade affärsjurister inom obskyra områden – är bestickande.

Helt övertygad behöver man ändå inte bli.

Två av tre i DN/Ipsos undersökning tycker att deras jobb bidrar till att göra världen bättre. Nästan nio av tio tror att arbetsgivarens verksamhet skulle påverkas negativt om ingen utförde deras uppgifter. Glaset är mer än halvfyllt, särskilt när man betänker utvecklingen på arbetsmarknaden de senaste 150 åren. Vi har gått från en nödtorfts-ekonomi, präglad av stenhårt arbete på magra åkerlappar, till en avancerad industri. Och från industri till en ekonomi dominerad av ett myller av privata och offentliga tjänster som utomstående ofta inte begriper poängen med.

Trots denna radikala omvandling verkar en bred majoritet vara tillfreds. Aldrig tidigare har möjligheterna varit större att arbeta med något som är stimulerande och behagligt.

Man kan också vända på steken och med DN/Ipsos siffror konstatera att åtminstone 10 procent av svenskarna har jobb som de själva inte verkar tycka är till någon nytta. Även om det är svårt att säga om siffran ska betraktas som hög eller låg går det att konstatera att många är osäkra i storstäderna.

Att minimera den andelen borde ses som viktigt. Huruvida människor ägnar sig åt saker som skänker glädje eller nytta åt andra är faktiskt ett vettigt mått på om ekonomin fungerar.

Carl Johan von Seth

carljohan.vonseth@dn.se

Tidigare delar i serien "Meningslösa jobb"

29 december: Två av tre anser att deras arbete gör världen bättre.

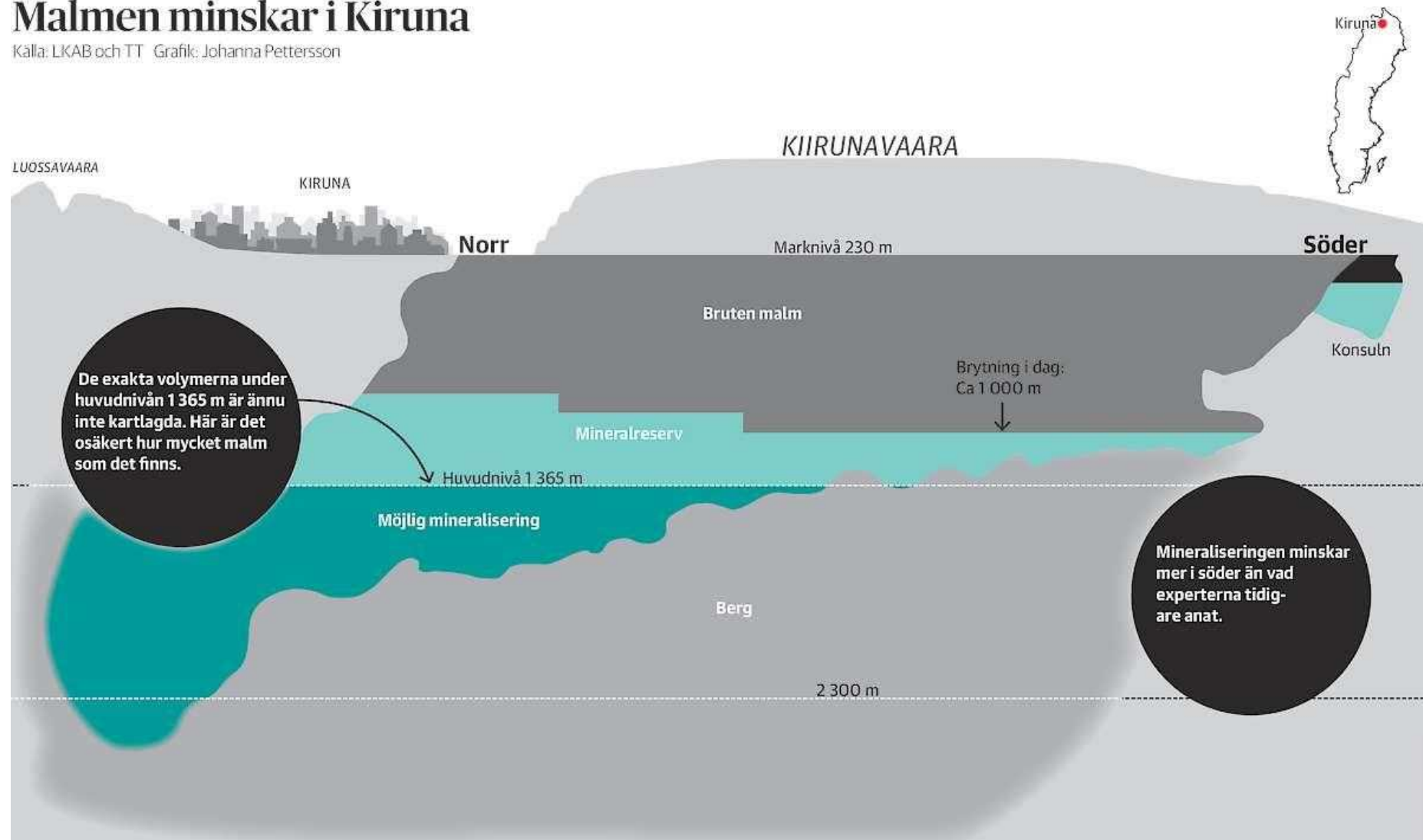
30 december: En halv miljon är missnöjda med sina jobb.

4 januari: Hanna bytte bort meningslösheten. "

Malmen minskar i Kiruna

Källa: LKAB och TT Grafik: Johanna Pettersson

"LKAB:s kamp mot klockan för att hitta mer järnmalm"

DN MÅNDAG 7 JANUARI 2019

Luleå. I en undersökningsort 1 365 meter under marken söker LKAB efter en framtid för Kirunagruvan. Det är en kamp mot klockan. – Eftersom vi inte har någon information från området är det ett detektivarbete, säger LKAB:s prospekteringschef Pierre Heeroma.

I två månader har LKAB:s prospekteringsavdelning inlett sprängningarna av en undersökningsort. Den går norrut från Kirunavaaragruvans nuvarande huvudnivå, 1 365 meter under marknivån.

– Vi driver en salva per dag och en salva ger ungefär 4,5 meter. Hittills har vi drivit knappt 200 meter, säger Pierre Heeroma.

För att kunna börja borra på allvar måste LKAB nå ytterligare 1 100–1 200 meter norrut genom berget.

– Med den farten vi har så kommer vi att kunna testa området mot djupet i maj eller juni 2019, säger Pierre Heeroma.

I slutet av oktober släppte LKAB:s ledning nyheten som slog ner som en bomb i svenskt näringsliv. Järnmalmen i bolagets stora gruva i Kiruna väntas ta slut betydligt tidigare än vad man tidigare trott. Den nuvarande fyndigheten räcker bara till början av 2030-talet.

I stället letar LKAB nu järnmalm i området norr om gruvan. Tre 2 300 meter djupa borrhål har gett en indikation på att fyndigheten fortsätter åt det hållet.

Men helt säker är det omöjligt att vara även för erfarna geologer.

– Eftersom vi inte har någon information från området så är det ett detektivarbete. Det är en väldigt långsam och jobbig process, man måste vara långsiktig annars går det inte, säger Pierre Heeroma. Det kommer att krävas många borrhål innan LKAB fått en bild av om det finns en brytvärd malmfyndighet i berget. Har bolaget tur är det en fortsättning på den fyndighet som bryts i dag.

Men om geometrin och järnhalten ser annorlunda ut blir arbetet knepigare.

– Det är det som är det svåra. Man vet inte i förväg vad man kommer att hitta. Ibland är det mer komplicerat och svårare att göra en produkt av, säger Pierre Heeroma.

Förutom att prospektering är tidskrävande och svårt så är det extremt dyrt. Efter att ha legat nere i 30 år ökar LKAB nu prospekteringsinsatserna dramatiskt. Det handlar om kostnader på flera hundra miljoner kronor per år.

– Grovt räknat kostar en borrhäla 1 000 kronor metern. Så ett hål på 1 000 meter kostar en miljon kronor. Borrar du hundra sådana hål är du uppe i 100 miljoner kronor, säger Pär Weihed, professor i malmgeologi vid Luleå Tekniska Universitet.

Han menar att LKAB har goda möjligheter att hitta nya brytvärda fyndigheter i Norrbotten. Potentialen i Kiruna är stor och det finns andra kända fyndigheter i länet som inte är tillräckligt undersökta.

– Någon seriös djupprospektering av järnmalm har inte förekommit i Norrbotten. Ligger det en ny Kirunavaara på 1 000 meters djup så skulle jag påstå att det vet man inte om, säger Pär Weihed.

Framtidens LKAB kommer sannolikt inte enbart att bryta och förädla järnmalm. Även koppar, guld och "high tech"-metaller som kobolt kommer att vara intressanta för bolaget. Redan i dag tittar LKAB på om det är möjligt att utvinna fosfor och kobolt ur avfallshögarna i Kiruna.

Men huvudfokus för prospekteringen är järnmalm. Och det är bråttom. Om tre eller fyra år måste man veta om det finns en mineralisering norr om Kirunagruvan, för att sedan kunna ha en utbyggnadsplan klar 2027 eller 2028. Går allt enligt plan blir den utbyggda gruvan klar lagom till att den nuvarande fyndigheten är slut.

Osäkerheten är dock stor när det handlar om prospektering. Därför letar LKAB järnmalm även i anslutning till sina gruvor Malmberget och Svappavaara.

– Vi är i gång och prospekterar i alla våra produktionsområden, vi måste säkra framtiden, säger Pierre Heeroma.

Jens Kärman

jens.karrman@di.se

"Fakta. Prospektering – så går det till

1Skaffa sig en förståelse för de geologiska förutsättningarna. Sverige har ett av världens bästa arkiv med sparade borrhärdar.

2Geofysiska och geokemiska mätningar. Med flygmätningar går det att få en indikation på om det finns något i marken. I oktober undersökte LKAB ett 40 kvadratkilometer stort område i Kiruna från luften. I de geokemiska mätningarna tittar man på de översta marklagren, vilka avtryck berggrunden gjort i moränen. Sammantaget ger det en bild om det är värt att fortsätta.

3 Börja borra. Det krävs många tusen meter borrhärd innan man kan påvisa en reserv. Bara en bråkdel av alla borrhärdar leder till gruvproduktion. Många fyndigheter undersöks flera gånger då ny teknik och högre prisbild kan göra tidigare ratade fyndigheter brytvärda. Ett exempel på det är järnmalmsgruvan i Kaunisvaara, norr om Pajala. Den fyndigheten upptäcktes för 100 år sedan. "

"Ledare: Politikerna måste sluta springa ifrån notan

DN TISDAG 8 JANUARI 2019

För precis ett år sedan, i samband med Folk och försvars rikskonferens i Sälen, avslöjade DN att armén var långt ifrån att ha de två stridsdugliga brigader riksdagen beslutat om. I princip alla resurser hade lagts på den ena, den med rena yrkessoldater. Den andra var mest ett skal.

Men skälet var enkelt. Försvarsmaktens pengar räckte bara till en brigad.

Inför nästa samling i Sälen säger nu arméchefen Karl Engelbrektson till SVT att det inte går att klara målet inom två år, som försvarsbeslutet 2015 stipulerade. Han säger att det ska verkställas i sinom tid, med brasklappen: om det resurssätts. Forskningsledaren Robert Dalsjö på FOI fyller på med att Sverige bara har halva den organisation som skulle finnas på papperet, som i sin tur inte är hälften av vad som behövs.

Det sägs att en majoritet i den parlamentariska Försvarsberedningen vill ha tre mekaniserade brigader klara till 2025. Erfarenheten säger tyvärr att politikerna lovar runt, håller tunt och framför allt inte vill betala för den förmåga de beställer.

Kalla krigets slut ledde till att det gamla invasionsförsvaret skrotades. Försvarsbudgeten rasade med åren ned till dagens lite drygt 1 procent av bnp. Ryssland förändrade förutsättningarna. Kriget i Georgien, en snabb upprustning och det militära överfallet på Ukraina väckte Sverige delvis ur slummen.

Försvarsbeslutet 2015 (som stöddes av den rödgröna regeringen, M, C och KD) innebar för första gången på länge fler antal kronor. Behovet låg dock på en långt högre nivå. ÖB Micael Bydén fastslog i Sälén i januari förra året att ”reserverna är slut”.

I det budgetunderlag ÖB lämnade över i mars krävde han 18 miljarder kronor i påslag för 2019–21, varav 3 miljarder i år. Eftersom riksdagen antog M:s och KD:s budgetreservation fick han vad han ville ha, den här gången. Åtminstone teoretiskt finns det bred politisk uppslutning kring ökningarna även de kommande två åren.

Därmed skulle politikerna till slut ha kommit fram till att deras eget försvarsbeslut från 2015 ska finansieras. Om nu inte den pågående, aningen röriga regeringsbildningen rör till det igen.

Ekonomistyrningsverket konstaterade dock i november att ytterligare stora underskott tornar upp sig. Egentligen räcker inte heller ÖB:s äskande. Och det saknas redan 29 miljarder kronor för att investeringsplanerna till 2025 ska kunna realiseras. Ja, alltså, i själva verket 88 miljarder om den politiska önskelistan skulle prickas av. Försvarsmaterielutredningen hade ett liknande budskap förra året. Vid ”oförändrad försvarsekonomi” måste åtskilligt prioriteras bort. I tre olika alternativ beskrevs hur kvaliteten kunde öka. Den högsta prislappen visade 168 miljarder fram till 2030.

Ubåtar, stridsflygplan och luftvärn kostar. Det gör den erforderliga personalen också, liksom de övningar som behövs för att allt ska bli användbart.

Förvisso håller inte Försvarsmaktens ekonomiska prognoser högsta klass, enligt Statskontorets utredning från december. Det är en besvärlig bransch, där teknisk utveckling hela tiden gör avancerad materiel dyrare. Fast det borde inte vara en överraskning för någon regering heller.

Nato har målet att medlemslänternas försvarsutgifter ska utgöra 2 procent av bnp. Den ambitionen borde även Sverige ha, vilket i alla

fall de fyra borgerliga partierna är överens om. Det gäller oavsett om det kloka steget in i försvarsalliansen tas eller inte.

Vi har dessvärre sett politiken retirera förut. Ryssland har nog noterat detsamma.

DN 8/1 2019 "

"L och C tvingas välja sida i helgen"

DN TISDAG 8 JANUARI 2019

Regeringsförhandlingarna går nu in i ett avgörande skede. Under stort hemlighetsmakeri träffade både statsminister Stefan Löfven och M-ledaren Ulf Kristersson under måndagen Liberalernas partiledning i Gamla stan i Stockholm. Liberalerna är fortsatt djupt splittrade.

Förhandlingarna om en ny regering har under julhelgerna skett i det tysta. Med bara en vecka kvar till att talmannen ska presentera nästa statsministerkandidat går överläggningarna in i en mer intensiv fas. Nu måste partierna komma överens, annars ökar risken för att väljarna måste gå till valurnorna i ett extraval.

På måndagsförmiddagen träffade både S-ledaren Stefan Löfven och M-ledaren Ulf Kristersson under stort hemlighetsmakeri Liberalernas partistyreelse och riksdagsgrupp i en lokal i Gamla stan. Mötena skedde enskilt med var och en av statsministerkandidaterna strax före lunch. Bakgrunden till mötena är att L vill ha besked direkt från de bägge partiledarna om vad de kan erbjuda i regeringsförhandlingarna. L sitter på en av nycklarna i den utdragna regeringsbildningen genom att både Löfven och Kristersson behöver stöd från mittenpartierna för att kunna bilda en handlingskraftig regering.

Statsministern var först på plats i Gamla stan men kom ut från mötet utan att lämna några kommentarer och försvann snabbt i en Säpobil.

M-ledaren Ulf Kristersson var mer pratsam och beskrev en del av vad som sades innanför de stängda dörrarna.

– Jag ville beskriva vilken politisk plattform vi ser framför oss och hur vi vill arbeta för att det här ska bli bra borgerlig politik. De hade ganska mycket frågor om detta, säger Ulf Kristersson.

Argumentet som L och C haft mot att släppa fram dig som statsminister har ju varit att du skulle bli beroende av SD. Hur har du argumenterat i den frågan inför Liberalerna?

– Jag beskrev att vi kommer att lägga fram sådan välkänd allianspolitik som vi tror att det finns gott stöd för i Sveriges riksdag. Finns det så kommer den att genomföras. Vill SD hellre rösta på S så kommer den inte att genomföras. Det värsta som kan hända är att SD röstar på S och då får vi inte igenom vår politik men i stora delar tror jag att vi har goda förutsättningar att lyckas med det, säger Kristersson.

Vad fick du för respons av L?

– Jag tror att alla har respekt för att det är ett komplicerat parlamentariskt läge och det är ingen som kan garantera hur det här kommer att gå. Men så länge partier röstar på sådan politik som de själva står för så tror jag att vi kan få ordning i svensk politik. L måste under de närmaste dagarna komma fram till vilken kandidat de ska stödja eftersom partiet kallat till partiråd nu på söndag. Partirådet ska ta ställning till om L ska stödja en S-ledd eller en M-ledd regering.

Inför tidigare statsministeromröstningar var Liberalerna öppet splittrade om vilken väg partiet skulle välja: att stödja Ulf Kristersson eller Stefan Löfven.

Fortfarande är det flera olika handlingsalternativ som diskuteras inom Liberalerna, erfar DN. Det handlar inte bara om valet mellan att släppa fram Stefan Löfven eller Ulf Kristersson. Att ingå i en S-ledd regering finns också på bordet. Bland de som är motståndare till S-samarbete finns uppfattningen att man ska samarbeta nära med en M-regering, eventuellt till och med ingå, men också idén att Liberalerna ska gå i opposition efter att man släppt fram Ulf Kristersson.

En av dem som deltog på mötet i Gamla stan var Mats Persson, riksdagsledamot och partiets ekonomisk-politiska talesperson. Han hör

till dem som vill stödja Ulf Kristersson. Huvudargumentet när L tidigare röstade nej till M-ledaren var att en sådan regering riskerade att göra sig beroende av Sverigedemokraterna. Mats Persson ser ingen sådan fara.

– Ulf Kristersson presenterade sin politiska agenda och hur han ser på relationen till andra partier. Jag är nöjd med de svar han gav. För mig är det viktigt att varken Vänsterpartiet eller Sverigedemokraterna får inflytande, säger han.

Liberalernas Jan Björklund meddelade efter mötet att partistyrelsen tar ställning på lördag. Enligt honom gav mötet L-ledamöterna bättre möjligheter att bedöma de två statsministerkandidaterna, även om inget direkt nytt framkom.

– Vi har i dag haft fördjupade diskussioner men vi har inte fattat några beslut, sade Jan Björklund till TT.

På torsdag ska Stefan Löfven och Ulf Kristersson rapportera till talmannen hur det har gått för dem i sina försök att hitta stöd för en ny regering.

Liberalernas ställningstagande är viktigt för de nuvarande statsministerkandidaterna men ännu större betydelse har Centerpartiet. C:s mandat är nödvändiga för att kunna bilda en någorlunda stabil regering. Centern ska under veckan ha möte med såväl partistyreelse som riksdagsgrupp och har ett inplanerat möte med partiets förtroenderåd på lördag.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se "

"Detta händer nu.

Torsdagen den 10 januari

Stefan Löfven (S) och Ulf Kristersson (M) rapporterar till talmannen Andreas Norlén hur det går med försöken att bilda regering.

Lördagen den 12 januari

Centerpartiet håller förtroenderåd med ombud från hela landet för att förankra partiledningens linje i regeringsförhandlingarna. Samma dag tar Liberalernas partistyreelse ställning.

Söndagen den 13 januari

Liberalernas Jan Björklund ska försöka samla sitt splittrade parti i regeringsfrågan på ett partiråd med representanter från samtliga partidistrikt.

Måndagen den 14 januari

Talmannen träffar samtliga partiledare och sonderar möjligheterna att någon statsministerkandidat kan få tillräckligt stöd i riksdagen.

Därefter lägger Andreas Norlén fram antingen Stefan Löfven eller Ulf Kristersson som förslag. Förslaget bordläggs därefter i kammaren.

Tisdagen den 15 januari

Förslaget till statsminister bordläggs en gång till.

Onsdagen den 16 januari

Riksdagen röstar om talmannens förslag till statsminister. Om färre än 175 ledamöter röstar emot är förslaget antaget. Därefter ska den godkände statsministern återkomma inom kort med en regeringsförklaring och en ministerlista. Om det blir 175 nej-röster eller fler fortsätter processen.

Måndagen den 21 januari

Talmannen lägger fram ett nytt förslag till statsminister, om det förra har röstats ned.

Onsdagen den 23 januari

Riksdagen röstar om talmannens fjärde och sista förslag. Om det faller, utlyses extra val.

Söndagen den 21 april

Sista dagen att hålla extraval, eftersom det enligt regeringsformen ska ske inom tre månader.

DN "

" Ewa Stenberg: Löfven och Kristersson fick provspela för L-juryn

DN TISDAG 8 JANUARI 2019

Den här veckan kan det i praktiken avgöras vem som blir Sveriges statsminister. Makten ligger hos mittenpartierna. Liberalerna bjöd in Löfven (S) och Kristersson (M) till audition för att provspela för statsministerrollen. Och S-ledaren har fortfarande en fördel i den tävlingen.

Den moderate kandidaten anlände till scenprovet i liberalt regnbågsrandig halsduk, den socialdemokratiska i diskret mörkblått. Denna vinter, när inget är som vanligt i svensk politik, hade Liberalernas partistyreelse och riksdagsgrupp inlett det nya årets möteskalender med att kalla dem till provspelning som regeringsbildare. Statsministerkandidaterna fick svara på frågor och förse de splittrade liberalerna med argument för och emot deras alternativ.

Liberalernas partiråd ska ena sig om ett förslag på söndag.

Centerpartiet håller förtroenderåd på lördag. Utgången av de mötena kan avgöra hur Sverige ska styras.

Centerns beslut är viktigast, eftersom partiet har flest riksdagsmandat. Det kan räcka med C:s röster för att avgöra en statsministeromröstning mellan Stefan Löfven (S) och Ulf Kristersson (M). Men om C skulle besluta att släppa fram Löfven som statsminister, och samarbeta med hans regering i riksdagen, behövs Liberalerna. Utan L:s röster behöver S, C och MP stöd från Vänsterpartiet för att vinna över M, KD och SD (de partier som röstade igenom den nuvarande statsbudgeten). Och C vill absolut inte samarbeta med V.

Centern och Liberalerna har i praktiken tre val:

1 Det första är att säga nej till både S och M igen, och gå vidare mot ett extraval. Det ser avskräckande ut. Liberalerna rör sig kring riksdagsspärren i opinionsmätningarna och är dessutom öppet splittrat i regeringsfrågan. Stödet för Centern och dess ordförande Annie Lööf har också börjat svikta. Detta pressar de båda partierna att välja en av kandidaterna.

2 Det andra alternativet är att stå fast vid utfästelserna från valrörelsen och byta statsminister. Ulf Kristersson har lovat att bedriva Alliansens politik och att inte förhandla med SD. Han menar att en M+KD-regering kan regera utan att bli beroende av Jimmie Åkessons parti. Lööf och Björklund har tidigare avvisat det. Liberalernas ledare kallade Kristerssons förslag för luftslott i SVT:s "Agenda" i november. "Förhandlar man inte så kommer man mycket snabbt att förlora avgörande omröstningar. Och då blir det regeringskris och det kommer att vara ett ständigt nyvalshot", sade Björklund då. De båda partiledarna har deklarerat att valresultatet gör det omöjligt för de borgerliga att regera utan att bli beroende av SD. De har också talat om att ett sådant beroende hotar demokratin. Det gör det svårt för dem att ändra åsikt.

3 Den tredje möjligheten är att C och L återupptar förhandlingarna med Socialdemokraterna där de slutade i början av december. Ett stöd till en Löfvenregering förutsätter att S gör ytterligare eftergifter. Centern har framför allt krävt liberaliseringar av arbetsrätten, landsbygdspolitiken och bostadspolitiken. Det som talar för Löfven är att både Björklund och Lööf har beklagat att det inte blev någon uppgörelse förra gången de förhandlade och att ingen av dem har anfört några principiella argument emot ett samarbete.

Men samtidigt har den nya statsbudgeten som M och KD drev igenom försvårat förhandlingarna. Skattesänkningarna har intecknat mycket av reformutrymmet och det är svårt att se något gemensamt politiskt projekt mellan de fyra partierna, utöver att hålla SD borta från makten. I nuläget talar mer för att C och L väljer Löfven än att de väljer Kristersson. Argumenten som Lööf och Björklund har anfört mot en M+KD-regering är ödesmättade och principiella. Moderaternas samarbete med SD i Skåne och Sölvesborg minskar Ulf Kristerssons trovärdighet när han säger att M ska hålla SD borta från inflytande. Men Liberalerna närmar sig samtidigt en djup kris på grund av regeringsfrågan. Också Centern riskerar allvarlig splittring. Mycket kan hända den närmaste veckan, som blir en av de mest dramatiska i modern svensk politisk historia.

Ewa Stenberg
ewa.stenberg@dn.se "

"Här är självmord vanligast i Sverige

DN TISDAG 8 JANUARI 2019

Varje år tar ungefär 1 200 personer sitt liv i Sverige – men det är stora skillnader från kommun till kommun. I de värst drabbade är självmord runt tio gånger vanligare än i de mest förskonade.

Värmländska Grums har det högsta antalet självmord per invånare de senaste tio åren, enligt statistik från Socialstyrelsens dödsorsaksregister: 3,11 per 1 000 invånare. I Svenljunga är antalet 3,0.

Samtidigt begicks 0,24 självmord per 1 000 invånare i Norsjö i Västerbotten. I Knivsta utanför Uppsala och i Vindeln (också i Västerbotten) var antalet 0,33 respektive 0,37.

Efter flera uppmärksammade självmord på kort tid skrev kommunalrådet i Grums, Leif Haraldsson, för några år sedan ett öppet brev till kommunens invånare om att ensam inte är stark. Därefter har flera riktade insatser satts in och Grums har även fått stöd av Sveriges Kommuner och landsting (SKL).

– Vi har kommit fram till vad vi behöver jobba med och mot vilka målgrupper, och vi har avsatt och fått en del extrapengar för att jobba med de här frågorna, säger han.

Socialstyrelsen offentliggör inte statistik om självmord på kommunnivå, men TT har fått ut siffror från dödsorsaksregistret över hur många ”klara” självmord som begicks i varje svensk kommun under åren 2008 till 2017. Statistiken visar på mycket stora skillnader. I ett tiotal kommuner är antalet självmord per invånare ungefär dubbelt så stort som riksgenomsnittet, som är 1,16 per 1 000 invånare under den aktuella tioårsperioden. I ungefär lika många kommuner är snittsiffran hälften av rikets.

Siffrorna från dödsorsaksregistret ger en bild av läget, men är inte nödvändigtvis hela sanningen. Socialstyrelsen för även statistik över dödsfall som kan ha varit självmord. I små kommuner som Norsjö och Vindeln kan det ha stor påverkan på utfallet om dessa räknas med eller inte.

Det är klarlagt att självmordstal skiljer sig åt mellan olika typer av kommuner. Varför är däremot oklart, men enligt Folkhälsomyndigheten tyder mycket på att socioekonomiska faktorer kan påverka. TT har jämfört självmordssiffrorna med statistik över bland annat arbete, ekonomi, brottslighet och ohälsa – och mönstret är tydligt: I kommuner med tuffare förutsättningar är det relativa antalet självmord i regel högre än i kommuner som har det bättre.

TT "

" Fakta.

Under 2008–2017 tog 11 701 människor sitt liv i Sverige, enligt Socialstyrelsens dödsorsaksregister. Det motsvarar 1,16 självmord per 1 000 invånare.

Utöver det registrerades 3 443 dödsfall som kan vara självmord, men där det inte klarlagts.

Av Sveriges 290 kommuner låg följande lägst respektive högst (självmord per 1 000 invånare under tioårsperioden 2008–2017):

1. Norsjö 0,24
2. Knivsta 0,33
3. Vindeln 0,37
4. Hammarö 0,49
5. Håbo 0,52
6. Tyresö 0,53
7. Öckerö 0,54

8. Robertsfors 0,59
9. Habo 0,59
10. Järfälla 0,60
[...]
281. Hofors 2,28
282. Hagfors 2,29
283. Tomelilla 2,39
284. Härjedalen 2,46
285. Essunga 2,48
286. Arjeplog 2,48
287. Hällefors 2,53
288. Skinnskatteberg 2,71
289. Svenljunga 3,00
290. Grums 3,11
Källa: Socialstyrelsen, SCB

Många söker hjälp

Det sker ungefär 15 000 självmordsförsök per år i Sverige. Ungefär hälften av personerna som försöker begå självmord söker hjälp. I storstadskommuner var självmordstalen för män 2012–2016 i genomsnitt hälften så höga som i avlägset belägna landsbygdskommuner. För kvinnor var de likartade oberoende av kommuntyp. Mycket tyder på att även socioekonomiska faktorer ligger bakom skillnader i självmordstal mellan olika kommuner.
Källa: NASP, SPES, Folkhälsomyndigheten

Här kan du få stöd
SOS-Alarm 112. Vid akuta lägen eller självmordstankar, ring alltid 112.

Mind Självmordslinjen, tel: 90101, kl 06–24 varje dag. Chatt: chat.mind.se. Mejl: mejlsvar@mind.se.

Vårdguiden 1177. Råd och uppgifter om psykiatriska akutmottagningar. Tel: 1177. Webb: www.1177.se.

Hjälplinjen. Tel: 0771-22 00 60, alla dagar 13–22. Webb: www.1177.se/Om-1177/Om-Hjalplinjen

Jourhavande medmänniska. Tel: 08-702 16 80, alla dagar 21–06. Spes – Suicidprevention och efterlevandes stöd. Tel: 08-34 58 73, varje dag 19–22. Webb: <http://spes.se> "

”Vi har alldeles för många våldsbejakande extremister”

DN ONSDAG 9 JANUARI 2019

" DN. DEBATT 20190109

Den passivitet med vilken många politiker har bevittnat extremistmiljöernas tillväxt är besvärande. Värst har det varit långt ute till vänster och höger – där extremisterna ibland aktivt försvarats. Men mitt eget parti är också medskyldigt. Nu krävs att nästa regering stärker insatserna genom ett resolut åtgärdspaket, skriver Ann-Sofie Hermansson (S), oppositionsråd i Göteborg.

Den våldsbejakande extremismen är på frammarsch i Sverige. De senaste åren har flera delar av landet – inklusive Göteborg – tvingats möta härjande nazister, högerextrema bombattentat, offensiva vänsterautonoma rörelser, grovt antisemitiskt våld samt hög aktivitet från islamistiska extremister – inte minst med koppling till terrorsekten IS. För Göteborgs del har problemen blivit så pass stora att skarpa åtgärder mot extremismen nu är en nyckelfaktor för att säkra en positiv utveckling i hela staden.

Två rapporter som publicerades i somras, från Expo/Sergerstedtinstitutet om vit makt-miljöer samt från Försvarshögskolan om radikala och våldsbejakande islamistiska miljöer, bekräftar den allt svårare hotbilden. Även Säpos statistik, från 2017, är oroande. Från att 2010 ha omfattat ett par hundra personer har de våldsbejakande extremistmiljöerna i Sverige vuxit till cirka 3 000 så kallade hotaktörer. Av dem är drygt 2 000 islamistiska extremister. Övriga finns i vit makt-miljön och autonoma miljöer. Efter attentatet på

Drottninggatan i Stockholm 2017 informerade Säpo nyligen om att man under 2018 avvärjt minst två terrordåd.

Det är uppenbart att de våldsbejakande extremisterna blivit alldeles för många. När Säpo i sin årsbok summerade 2017 konstaterade man att Sverige landat i ett nytt normalläge där säkerheten är sämre och hoten större än på mycket länge. När Säpo snart ska summera 2018 talar nog ingenting för att situationen skulle ha förbättrats. Jag är övertygad om att Säpo gör ett bra jobb. Men det är mycket svårt att hantera så stora extremistmiljöer. Det finns nu hela tiden en reell risk för nya terrorattentat

Att minska denna risk är inte det enda motivet till att agera mer kraftfullt mot de våldsbejakande extremisterna. Med ökad extremism följer även andra samhällsproblem såsom mer kriminalitet, skärpta motsättningar, minskad trygghet samt frihetsinskränkningar och rättighetskränkningar inom och utanför de aktuella miljöerna. Men terrorrisken är en stark anledning att raskt trappa upp insatserna.

Den passivitet med vilken många politiker har bevittnat extremistmiljöernas tillväxt är besvärande. Värst har det varit långt ute till vänster och höger – där extremisterna ibland aktivt försvarats. Men även ett parti som mitt eget är medskyldigt. De åtgärder som vidtagits har som regel varit för svaga och kommit för sent. Andra länder ligger före oss.

Statskontoret säger i en utvärdering att regeringens satsning 2014–2017 mot våldsbejakande extremism bidrog till ökad kunskap och bättre samordning hos myndigheter och kommuner. Men detta blev knappast mer än ett slags nybörjarkurs. Många aktörer startade nästan från noll.

Vad som nu krävs är att nästa regering stärker insatserna genom ett resolut åtgärdspaket. En rimlig målbild bör vara att i ett första steg se till att de extremistiska miljöerna halveras. På lokal nivå har många kommuner en hemläxa att göra. I Göteborg har vi – med bland annat

en handlingsplan, en samordningsfunktion samt ett intensifierat arbete inom skolan och socialtjänsten – kommit en bit på vägen. Men lokala aktiviteter räcker inte. Även den statliga nivån måste skärpa sig. Som jag ser det bör det nationella paketet byggas kring fem centrala punkter:

1 Styr upp lagstiftningen. Sverige har ännu inte, i kontrast till andra EU-länder, någon heltäckande terrorlagstiftning. En konsekvens är att nästan alla återvändande svenska IS-terrorister slipper påföljd. Det duger inte. Nya lagar om kriminalisering av deltagande i terrororganisation och om utökat utbyte av sekretessbelagd information mellan bland annat Säpo, polisen, socialtjänst och skola behöver komma på plats. Även andra luckor behöver fyllas. Mer långsiktigt behöver det skapas en samsyn om ett rejält utredningsarbete kring hur och i vilken utsträckning extremistiska organisationer, och/eller deltagande i dem, kan och bör kriminaliseras.

2 Vägra stöd till icke-demokrater. Under lång tid har det varit lätt för icke-demokratiska extremister att i offentliga stödsystem tillskansa sig bidrag, lokaler och legitimitet. Staten och många kommuner har varit dåliga på att granska och sätta stopp. På flera håll finns inte ens skarpa demokratikrav. I våras föreslog utredningen om statens stöd till trossamfund ett demokratikriterium för att lättare kunna skilja bort anti-demokratiska grupper. Det pågår även en utredning om demokrativillkor för statsbidrag till det civila samhället. Den nya regeringen behöver ta ett helhetsgrepp för att se till att spärrar mot extremism, och därmed anti-demokrati, skapas eller förstärks i alla offentliga stödsystem. Sannolikt krävs starkare kunskaps- och koordineringsstrukturer för att samtliga kommuner ska hitta rätt i frågan.

3 Demokratisäkra skolan. Skolan är avgörande för insatserna mot extremism. Ett förbättringsområde är att rektorer och lärare, i samspel mellan statlig och kommunal nivå, behöver förses med riktlinjer,

metodstöd, fortbildning och andra verktyg för att stärka demokratiarbetet. De måste bland annat ha förmåga att stå emot när föräldrar och elever på fundamentalistisk/extremistisk grund ställer krav på att till exempel stryka känsliga ämnen, avvika från vetenskaplig grund eller separera flickor och pojkar. På ett annat förbättringsområde bör Skolinspektionen ges större muskler att, i reell samverkan med aktuell kommun, värdera den demokratiska helheten i skolmiljön. Om huvudmannen har bäddat, eller avser bädda, in en skola i en så starkt konfessionell miljö att eleverna i realiteten påverkas och pressas i fundamentalistisk/extremistisk riktning bör själva skolverksamheten på allvar ifrågasättas.

4 Ta tag i individen. På vissa håll i landet pågår en lovande uppbyggnad av avradikaliserings-, avhoppar- och återanpassningsverksamheter för extremister/terrorister. Men helhetsbilden är inte bra. Medierna har på sistone uppmärksammat bristerna i hanteringen av återvändande IS-terrorister och extremister/terrorister som sitter av långa fängelsestraff. Även här behöver den nya regeringen ta ett helhetsgrepp för att lyfta ambitionsnivån, säkra koordineringen mellan bland annat kriminalvård och kommuner samt värdera om kommunala verksamheter, för till exempel avhoppare, bör stärkas genom nationella program.

5 Öka resurserna till polisen och Säpo. Att hålla koll på de våldsbejakande extremistiska miljöerna är ett resurskrävande arbete. Att dessa miljöer inte sällan är länkade till gängkriminalitet gör inte saken lättare. Under mandatperioden startade regeringen en långsiktig uppbyggnad av polisen och Säpo med inriktning på bland annat ytterligare 10 000 polisanställda. För att arbetet gentemot extremister/terrorister ska kunna stärkas utan att övrig polisverksamhet drabbas är detta en helt nödvändig utveckling.

För att undvika nya terrorattentat och andra missförhållanden som den våldsbejakande extremismen för med sig gäller det nu att systematiskt

börja pressa tillbaka extremistmiljöerna. Det är hög tid för det demokratiska samhället att sätta in en motoffensiv.

Ann-Sofie Hermansson (S), gruppleadare och oppositionsråd i Göteborgs kommun "

" Myndighetsdirektör anlidade vän som konsult – reste till Rio ihop veckan efter avtalet

DN ONSDAG 9 JANUARI 2019

I sin roll som marknadsdirektör gav Svenska kraftnäts nuvarande generaldirektör Ulla Sandborgh en konsult – som också var hennes vän – uppdrag i miljonklassen. Några dagar senare semestrade de tillsammans i Rio de Janeiro. DN:s granskning visar att ytterligare en direktör i högsta myndighetsledningen anlitat sin tidigare samarbetspartner för ett uppdrag. Agerandet utreds nu av myndigheten.

Svenska kraftnät har regeringens uppdrag att underhålla och utveckla stamnätet för den svenska elförsörjningen. Myndigheten ska se till att el från vind-, vatten- och kärnkraftverk kan transporteras på stamnätets kraftledningar till regionala och lokala elbolag, som sedan förser konsumenterna med el.

I mars 2017 tillträdde en ny generaldirektör på myndigheten.

”Ulla Sandborghs gedigna erfarenhet av energibranschen och marknadsfrågor gör att jag är övertygad om att hon kommer att göra ett bra jobb med att fortsätta leda Svenska kraftnät genom energiomställningen”, kommenterade Ibrahim Baylan (S), samordnings- och energiminister, i ett pressmeddelande.

DN kan i dag avslöja att Ulla Sandborgh i sin tidigare roll, som marknadsdirektör på samma myndighet, under 2015 och 2016 anlidade en vän som konsult.

Enligt uppdragsbeskrivningen skulle konsulten ”driva förändringsarbete vars mål är att säkerställa den nya avdelningens vision, målbild och kultur” på en ny avdelning där just Ulla Sandborgh skulle bli chef.

DN:s granskning visar att fakturor märkta med konsultens namn uppgår till 1,5 miljoner kronor, exklusive moms. Uppdraget förmedlades genom en konsultmäklare, men fakturorna attesterades av Ulla Sandborgh själv.

En av uppdragsbeställningarna är daterad den 18 december 2015. Bara en vecka senare syntes Ulla Sandborgh och konsulten på bilder tillsammans från en gemensam semesterresa till Rio de Janeiro. På bilderna syns också klassiska turistmål som linbanan till Sockertoppen, Jesusstatyn och Copacabana.

En kort tid senare avbröts samarbetet med den aktuella konsulten, då relationen uppmärksammats inom myndigheten. Men företaget har, med hjälp av andra konsulter, fortsatt sitt arbete på Svenska kraftnät. Våren 2017 vann man en upphandling. Totalt uppgår fakturorna för företagets konsultarbete hos myndigheten till drygt 13 miljoner kronor sedan 2015.

I Svenska kraftnäts riktlinjer står att jäv uppstår när en medarbetare anses ha ett sådant intresse i ett ärende att hans eller hennes opartiskhet kan ifrågasättas.

”Jävsreglerna gäller vid all ärendehantering och riktar sig till den som på något sätt kan påverka ärendets utgång. I första hand gäller reglerna beslutande och föredragande men även den som medverkat genom att upprätta ett förslag till beslut. Den som är jävig får inte delta i handläggningen av ärendet eller uppdraget.”

Olle Lundin, professor i förvaltningsrätt på Juridiska institutionen vid Uppsala universitet, anser att Ulla Sandborghs agerande är mycket olämpligt.

– Det är ju jäv så det bara dundrar om det och även den tydligaste formen av korruption – att gynna sina egna vänner. Man bryter mot de regelverk som finns för att man ska både uppfattas som och agera på ett opartiskt sätt, säger professor Olle Lundin.

När DN talar med Ulla Sandborgh beskriver hon först konsulten som en person i hennes ”nätverk”. Senare medger Ulla Sandborgh att hon reste till Rio de Janeiro med konsulten i egenskap av vän.

Ulla Sandborgh anser inte att hon gjort sig skyldig till jäv eller något annat.

– Att kalla det här för jäv, det förstår jag inte.

Hon uppger att beslutet var förankrat hos dåvarande generaldirektör Mikael Odenberg.

– Jag fick besked att det skulle gå bra, säger hon.

– Vi anlade ett företag där en person jobbade – som företaget föreslog – och som jag hade i mitt nätverk. Jag tycker att vi agerade korrekt i och med att vi också avslutade samarbetet med just den konsulten. Varför avslutade ni samarbetet om bedömningen var att det inte fanns något problem?

– Efter ytterligare dialog och eftertanke kom vi fram till att det skulle kunna uppfattas som jäv och bad om en ny konsult.

DN kan även berätta att Svenska kraftnäts hr-direktör Sirpa Holmroos agerande kring ett konsultinköp utreds internt efter ett larm till myndighetens visselblåsarfunktion.

DN:s granskning visar att hr-direktören under hösten 2018 anlade sin tidigare samarbetspartner för ett större konsultuppdrag på Svenska kraftnät. Relationen beskrivs av Sirpa Holmroos själv på hennes privata företags hemsida, som nu raderats.

Uppdraget har, enligt de handlingar DN tagit del av, upphandlats via en extern konsultmäklare. Men Sirpa Holmroos har själv attesterat fakturorna. I beställningen av tjänsten står hr-direktören dessutom som

ombud och resursansvarig för myndigheten. Kontraktet är budgeterat till 690 000 kronor, exklusive moms.

Hr-direktören och konsulten känner varandra väl, av deras sociala medie-kontakter att döma. Exempelvis skrev hr-direktören ”Fin både på insidan och utsidan” under konsultens profilbild på Facebook i december 2017.

Professor Olle Lundin, vid Uppsala universitet, säger till DN att upplägget tycks strida mot myndighetens egna regler.

– Eftersom uppdraget rör en hr-relaterad fråga kan man förutsätta att hr-direktören haft ett finger med i spelet. Så, det lutar definitivt åt jäv.

– Man ska göra en bedömning av hur det ser ut utifrån. Man kan konstatera att hr-direktören har ett visst inflytande på just de här upphandlingarna som rör hr-relaterade uppdrag och om direktören dessutom är vän och tidigare samarbetspartner med den som anlitas, så känns det som något som inte är schyst. Det här är med största sannolikhet en jävssituation.

Sirpa Holmroos säger till DN att hon och den aktuella konsulten är tidigare arbetskollabor på ABB där de båda arbetade som hr-chefer.

– Jag betraktar henne som kollega med arbetsrelation. Vi är inte vänner.

På Facebook kommenterade du hennes profilbild med orden ”fin både på insidan och utsidan”. Det låter ju inte som något man skriver till personer man inte är vän med?

– Man kan skriva så om man är i ett hr-nätverk och träffas och har *benchmarks* (ungefär: jämför sina verksamheter). Känner inte du dina arbetskollabor och kan säga så? Det kanske är tjejjigt eller hr-mässigt. Men för mig är det en arbetsrelation och har alltid varit, säger Sirpa Holmroos.

Hon fortsätter:

– Eftersom jag känner [konsulten] sedan tidigare är en mina viktigaste lärdomar av det här att jag kan vara ännu mer tydlig om det kan

uppfattas som en jävssituation, genom att göra en jävsanmälan. Men det som jag verkligen önskar framåt kring vår kultur är att vi hjälper varandra att göra rätt, eftersom jag var ny på jobbet.

Myndighetens pressansvariga Carina Netterlind skriver i ett mejl till DN att samarbetet med konsulten avslutades den 1 januari.

”Det stämmer att vi sagt upp avtalet då avropet inte synes ha genomförts på ett helt korrekt sätt.” (Avrop, enligt Nationalencyklopedin: beställning av en vara eller tjänst, med hänvisning till tidigare ingånget samtal.)

Josefin Sköld

josefin.skold@dn.se

Kristoffer Örstadius

kristoffer.orstadius@dn.se "

"Fakta. Svenska kraftnät

Svenska kraftnät är en statlig myndighet som drivs som ett affärsverk under Miljö- och energidepartementet. Huvudkontoret ligger i Sundbyberg.

Myndigheten ansvarar för att underhålla och utveckla det svenska stamnätet för el.

På stamnätets kraftledningar transporteras el från vind-, vatten- och kärnkraftverk till regionala och lokala nät som för elen vidare till elanvändarna via lokalnäten.

Svenska kraftnät är dessutom landets elberedskapsmyndighet. "

"Odenberg: Jag gav inte klartecken

DN ONSDAG 9 JANUARI 2019

Svenska kraftnäts generaldirektör Ulla Sandborgh säger att hon förankrade beslutet att anlita konsulten som hon sedan reste till Rio de Janeiro med hos myndighetens dåvarande generaldirektör Mikael Odenberg. Men påståendet tillbakavisas: – Jag kan kraftfullt dementera att jag skulle ha gett några förhandsklartecken, säger han till DN.

Mikael Odenberg var generaldirektör på Svenska kraftnät mellan 2008 och 2017. Under den tiden var Ulla Sandborgh under några år marknadsdirektör på myndigheten och utsågs till ny generaldirektör 2017.

Hon uppger i en intervju med DN att hennes beslut att anlita en vän som konsult för ett större uppdrag på myndigheten var förankrat hos Odenberg.

– Jag fick besked att det skulle gå bra, säger hon.

Mikael Odenberg säger dock att uppgiften är helt felaktig. Han ska inte ha gett Ulla Sandborgh klartecken att anlita en konsult som hon känner privat.

– Att Ulla Sandborgh i förväg skulle ha sagt att hon har en polare som hon vill anlita – det hade inte funnits på kartan att jag skulle ha accepterat det, säger han.

Är du helt säker på det?

– Ja, jag är helt säker. Det finns dessutom en historia av att jag under lång tid på Svenska kraftnät jagat konstiga konsultupplägg. Jag gav inga förhandsklartecken till detta.

Mikael Odenberg blev tvärtom förvånad när han fick höra talas om att hon över huvud taget anlitat en organisationsutvecklingskonsult, säger han.

– Hr-chefen kom till mig och var bekymrad över att Ulla hade anlitat det aktuella företaget. Hon hade anlitat bolaget för att få hjälp med olika typer av organisationsutveckling och så. Men Svenska kraftnät hade sedan ett antal år ett samarbete med några konsulter i ett annat företag. Det var dem vi använde eftersom de kunde Svenska kraftnät och kunde myndighetens kultur.

– Nu visade det sig att Ulla hade tagit in ett helt annat företag på sin avdelning. Det kändes lite som att det inte gick i takt med resten av Svenska kraftnät när de använde andra modeller och tänkesätt. Jag minns att det bekymrade min hr-chef.

Mikael Odenberg säger att han först långt senare fick höra talas om att en konsult i upplägget dessutom var Ulla Sandborghs vän. Han hade då ett enskilt samtal med henne.

– Vår hr-avdelning blev underättad om Facebook-uppdateringen från Ulla Sandborghs resa med konsulten i Brasilien. Då kallade jag till mig Ulla och frågade vad det var för något. Hon försäkrade att samarbetet skulle avslutas.

Josefin Sköld

josefin.skold@dn.se

Kristoffer Örstadius

kristoffer.orstadius@dn.se

"Åtta L-ledamöter vill släppa fram Kristersson

DN ONSDAG 9 JANUARI 2019

Åtta av Liberalernas riksdagsledamöter säger nu öppet ja till Ulf Kristersson (M) som statsminister. På söndag tas ett slutgiltigt beslut inför statsministeromröstningen av det avgörande partirådet. Men flera ledamöter som DN har talat med har ännu inte bestämt sig för om de ska följa partilinjén.

Åtta av Liberalernas riksdagsledamöter vill släppa fram moderatledaren Ulf Kristersson som statsminister. I en debattartikel i Expressen varnade de på tisdagen för ett samarbete med Socialdemokraterna och skrev att "det bästa för Sverige är att Ulf Kristersson blir statsminister."

De åtta riksdagsledamöterna, varav några sedan tidigare varit öppet kritiska mot att släppa fram Socialdemokraterna, anser att den rödgröna regeringen visat en stor oförmåga att ta itu med samhällsproblem och att det därför skulle sända en "märklig signal" om L skulle ge de rödgröna förnyat förtroende.

Partiets riksdagsgrupp består av sammanlagt 20 ledamöter och artikelförfattarna utgör därför lite färre än hälften. När L i slutet av november förra året öppnade dörren för förhandlingar med S röstade 13 riksdagsledamöter för och 6 emot.

– Den här åsikten har jag haft under hela processen. När både Ulf Kristersson och Stefan Löfven kom till oss i går blev min övertygelse än starkare. Många av de frågor som har funnits under processen har handlat om oron för Sverigedemokraterna. Ulf var väldigt tydlig med att han som statsminister inte kommer att samarbeta med Sverige-

demokraterna. Jag litar på hans ord, säger Gulan Avci (L), en av de ledamöter som även tidigare gått ut offentligt med att hon står bakom en Kristersson-regering.

På söndag ska ett avgörande partiråd besluta vilken statsministerkandidat partiet ska släppa fram. Avci vill inte spekulera kring vad som händer om valet faller på Löfven.

– Jag kan bara prata för oss åtta, men jag märker att det är fler och fler i partiet som tycker att det är ett märkligt sätt att släppa fram Socialdemokraterna i fyra år till. Men jag har respekt för att vi har olika ingångar i den här debatten.

Alla riksdagsledamöter för Liberalerna är dock inte säkra på att partirådets beslut kommer att avgöra hur de röstar i statsministeromröstningen. DN har talat med flera ledamöter som är i valet och kvalet om huruvida de kommer att följa partilinjén.

– Jag har inte tagit ställning till det än och det beror på att det är så otroligt mycket kvar som kan hända. Så jag har helt ärligt inte bestämt mig än, säger en av ledamöterna till DN.

En annan av de åtta som skrivit under debattartikeln är Robert Hannah.

– Ens tunga vissnar om man tvingas hålla tyst för länge och det är vad jag har gjort sedan valet i respekt för processen. Det är skönt att ha en öppen process nu, säger han.

Hur gör du om partilinjén blir att släppa fram Stefan Löfven?

– Jag kommer att jobba stenhårt för att ändra det beslutet i så fall.

Men kommer du att rösta ja?

– Jag kommer kanske att lägga ner min röst. Eller det vet jag inte. Men jag kommer att vara öppen med att jag tycker att det är fel beslut och göra allt för att ändra beslutet. Jag kommer att följa partilinjén och inte rösta nej i så fall.

Även Allan Widman finns bland namnen under debattartikeln. Han vill inte gå in på vem som var drivande bakom att den kom till.

– Jag har haft den här ståndpunkten under hela hösten och nu när vi närmar oss avgörande partiråd finns det skäl för dem som har den här ståndpunkten att vara tydliga.

Finns det fler i riksdagsgruppen som står bakom artikeln utan att ha undertecknat den?

– Det vet jag faktiskt inte. Vi som har undertecknat den har talat med varandra, men jag har inte pratat med några andra om den saken. De övriga som undertecknat debattartikeln är Mats Persson, Johan Pehrson, Juno Blom, Bengt Eliasson och Helena Gellerman.

Emma Bouvin

emma.bouvin@dn.se"

"Fakta. Så röstar riksdagen om ny statsminister

Talmannen lägger fram ett förslag på statsminister i kammaren. När talmannen presenterar sitt förslag till statsminister uppger han samtidigt vilka partier som ska ingå i regeringen.

Förslaget tas upp ytterligare en gång i kammaren, innan förslaget provas på det tredje sammanträdet.

Om mer än hälften av riksdagens ledamöter röstar mot förslaget går det inte igenom. I annat fall är det godkänt. Om förslaget blir nedröstat måste talmannen prata med partiledarna igen och komma med ett nytt förslag. Talmannen har fyra gånger på sig. Röstar riksdagen ner alla förslag till ny statsminister ska extraval hållas inom tre månader. Hittills har två statsministeromröstningar genomförts efter valet. Både Stefan Löfven och Ulf Kristersson har röstats ner var sin gång. "

"Orolig väntan på förslag om personlig assistans

DN ONSDAG 9 JANUARI 2019

På torsdag blir det känt hur regeringens utredare tänkt sig villkoren för personlig assistans i framtiden. Bland de berörda finns sedan länge en uttalad misstro. – Stämningen är förtvivlad, säger Mikael Klein vid Funktionsrätt Sverige.

Turerna kring utredningen har varit många: byte av utredare, utkast som läckt, vallöften och – när inte mycket tid återstod – regeringens helomvändning. Krav på sparförslag togs bort i elfte timmen. För när regeringen försommaren 2016 beslutade att låta utreda lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), inklusive rätten till personlig assistans, var uppdraget att föreslå besparingar. Regeringen beskrev de ökade kostnaderna för assistansersättningen som "starkt oroande".

Innan utredningen tillsattes hade regeringen redan uppmanat Försäkringskassan att försöka bryta kostnadsutvecklingen för den statliga assistansersättningen. Det innebar en strängare tillämpning av reglerna, bland annat blev det svårare att få assistanshjälp med sonomatning.

– Det har blivit tuffare för både barn och vuxna att få personlig assistans. Utvecklingen har pågått länge men eskalerat i en takt jag inte trodde var möjlig. Jag hör fler och fler föräldrar som säger att de inte orkar längre utan behöver ansöka om plats på boende för sitt barn. Jag har inte ord för hur fruktansvärt jag tycker att det är, säger Maria Persdotter, ordförande i Rörelsehindrade barn och ungdomar (RBU).

Att regeringen så småningom drog i bromsen för att dämpa effekterna av den nya regelställningen minskade inte skepsisen bland de berörda. I stället tilltog upprördheten när arbetsmaterial från utredningen läckte ut i början av 2018. I utkastet föreslogs bland annat att barn under tolv år inte längre ska ha rätt till personlig assistans utan ska få andra former av stöd.

Utredaren Gunilla Malmborgs försäkran att inte lämna förslag som innebär försämringar hade föga lugnande effekt. Det hade inte heller regeringens nya besked i maj 2018, att utredningen inte behöver föreslå besparingar.

– När regeringen äntligen backade från besparingskraven tänkte vi ”bra, då kommer utredningen inte att föreslå att personlig assistans för barn ska dras in”. Men det är ju ett av de förslag som fortfarande ligger kvar och som har skruvats till ytterligare så att det berör barn upp till 16 år, säger Mikael Klein som är intressepolitisk chef vid Funktionsrätt Sverige (tidigare Handikappförbunden) och har ingått i LSS-utredningens expertgrupp.

Funktionsrätt Sverige vill att hela betänkandet kastas i papperskorgen. Organisationen förutser att inte bara barn utan också personer med mycket omfattande stödbehov och personer med psykiska funktionsnedsättningar drabbas, om de väntade förslagen om personlig assistans genomförs.

– Men det har pågått en kraftig nedmontering av alla LSS-insatser de senaste åren. Det är till exempel svårt att få särskilt boende och ledsagning. Folk är förtvivlade därför att de inte får livet att gå ihop. Men i stället för att rätta till detta kommer utredningen att föreslå ytterligare försämringar. Det kommer att bli ramaskri, säger Mikael Klein.

TT

"Fakta. Så har kostnaden ökat

Statens kostnad bedöms landa på 25,3 miljarder 2018 och 24,7 miljarder 2019.

Assistansersättningen kostar totalt 2017 ungefär lika mycket som barnbidraget (27,3 miljarder kronor), men mindre än sjukersättningen (38,8 miljarder) sjukpenningen (36,2 miljarder) och föräldrapenningen (33,6 miljarder).

Källor: Försäkringskassan och assistanskoll.se "

" Dan Lucas: Politikerna har nyckeln till lösning på krisen

DN ONSDAG 9 JANUARI 2019

En stabilisering. Så har mäklare och andra bedömare beskrivit bostadsmarknaden under 2018. Men namnet på DN:s serie är mer träffande – marknaden vacklar. Politiska besked, ränteutvecklingen och hur bostadsbyggarna ska klara att bygga väsentligt billigare är avgörande för om marknaden ska finna fotfästet igen.

Bostadspriserna sjönk mot slutet av året, vilket fick Per-Arne Sandegren, analyschef på Svensk Mäklarstatistik att fälla kommentaren: Återhämtningen kom av sig.

Och så har det också varit under 2018. Bostadspriserna har en bra bit kvar till tidigare toppnivåer.

Det behöver inte vara dåligt. Efter flera år med kraftigt stigande priser är det inte konstigt att det kommer en avmattning.

Problemet är inte att priserna faller – utan snarare varför de faller.

De flesta kommuner i Sverige rapporterar bostadsbrist och befolkningen växer. I sin prognos från i somras uppskattar Boverket att det behövs i genomsnitt 67 000 nya bostäder per år fram till 2025.

Endast under 2017 nådde byggandet en sådan nivå. Hur kan det då vara möjligt att bostadsbyggandet rasar och att byggarna tvingas lämna rabatter till köparna?

Den första delen av svaret är att det faktiskt inte ser ut så i hela landet. Det finns platser i Sverige där det går att finna en bostad till rimligt pris och i rimlig tid.

Men i de stora inflyttningssorterna – storstäderna och de större universitetsorterna - minskar byggandet. Där är helt enkelt

betalningsförmågan hos en stor del av de tilltänkta kunderna, vare sig det gäller bostadsrätter eller hyresrätter, inte tillräckligt hög för att efterfrågan ska matcha utbudet.

Dags för en liten historielektion:

I början av 1990-talet överlämnade staten ansvaret för bostadsfinansiering till marknaden, i första hand till bankerna och deras bolånekunder. Bostadsbyggandet föll kraftigt; från en topp på 67 000 färdiga bostäder 1991 till en nivå runt 12 000 under andra halvan av 1990-talet.

I början av 2000-talet steg byggandet igen, i synnerhet under högkonjunkturåren 2005-2008 då uppemot 30 000 nya bostäder kom ut årligen på marknaden. Riktig fart tog byggandet efter 2010 och 2017 kom nästan 50 000 nya bostäder ut på marknaden.

Det lär dröja innan Sverige får en sådan byggtakt igen. Skälen är flera. De senaste årens samlade kreditrestriktioner - lånetak, amorteringskrav, skyhögt kalkylränta när bankerna räknar på låntagarnas förmåga att betala lånen - har inneburit att både staten och bankerna lagt ytterligare hinder i vägen för de som till sist ska betala de dyra bostäderna: hushållen.

För de hushåll som i stället vill hyra en av de nybyggda hyresrätterna ställer värdarna krav på en hög inkomst. Och väldigt många värdar, även inom allmännyttan, accepterar inte att bostadsbidrag eller underhållsbidrag ska räknas in i inkomsten.

Det finns inte en lösning på bostadskrisen. Det behövs ett batteri av åtgärder, men det blir allt tydligare att staten inte längre kan hålla sig borta från marknaden, samtidigt som den lägger hinder i vägen.

Och det betyder att de politiska partierna har nyckeln till lösningen – bara de kan komma överens om att använda den.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se "

"Serien om våra bostäder.

År 2018 var det år då verkligheten kom ifatt bostadsmarknaden. Bostadsbyggandet rasade och byggare fick ge kraftiga rabatter för att kunna sälja de nya lägenheterna.

DN har i en serie beskrivit vad som har skett – och vad som kommer att hända – på Sveriges bostadsmarknad som fungerar allt sämre.

27/12: Amorteringskrav döms ut – men FI försvarar tvånget

28/12: De trotsade rekommendationerna vid köp av bostad

2/1: Byggboss pekar på varför bostäderna blir så dyra

3/1: Experter: Risk för prisfall och konkurser under 2019 "

"Det spelar ingen roll hur mycket ni pratar med SD om ni inte lyssnar på vad de säger

DN TORSDAG 10 JANUARI 2019

Vad är det som har hänt med Sverigedemokraterna efter valet? Hur kunde Jimmie Åkessons nationalism, partiets outtröttliga rasistleverans, syn på abort och relation till EU plötsligt framstå så... harmlöst? Ja, för delar av högern i alla fall.

Tidigare var det en självklarhet att öppet tala om vad SD står för, nu kallas det överdrifter. Före valet erkändes att det fanns problem med att luta sig mot Jimmie Åkesson, nu avfärdas det som ”myter”.

Det är en föraning om hur obenägna många skulle vara att tala klartext om SD den dag regeringsmakten står och faller med partiet. Och hur fort det går.

Bara ”om himlen faller ned” bildar vi en moderat minoritetsregering, sa Ulf Kristersson före valet. Sedan tog det ytterligare några veckor – så var himlen nedfallen.

Den som tror att skiftet beror på att Sverigedemokraterna har förändrats, mer än att de har växt i opinionen, blir besviken. Ledarna för SD har suttit längre än de flesta andra partiers. Intresset för att göra upp med sin historia har varit obefintligt. Varken värderingarna eller sakpolitiken har avradikaliserats den senaste tiden. Möjligen då tvärtom: partitoppar har både kostat på sig uppmaningar om att ”segra eller dö” och motioner i riksdagen om att beslagta flyktingars värdesaker. Men nu – plötsligt – är det ändå självklart att detta är en om inte lämplig så i alla fall användbar partner för borgerligheten. Så vad hände?

Skiftet är i ett avseende logiskt. För det som har hänt är förstås: makten. Valet gav det otrevliga beskedet att allianspartierna antingen behöver S eller SD för att nå dit.

När Centern och Liberalerna därför gav Socialdemokraterna ett bud med liberal sakpolitik som Stefan Löfven behöver ordna för att bli statsminister hånskrattades det inom borgerligheten. Varför skulle S-ledaren driva liberal politik?

Men varför ställer inte samma personer samma fråga om Sverigedemokraterna? Varför skulle Jimmie Åkesson acceptera liberal politik? För han skulle ju – till skillnad från Stefan Löfven, som skulle få regeringsmakten – inte få någonting för det, om man ska tro Kristersson.

Och är det inte lite konstigt? Moderater upprepar ständigt och jämt att SD:s väljare måste tas på allvar, men att kräva ett partis röster utan att ge deras väljare någonting för det – det är väl ändå inte att ta dem på allvar?

Om det inledningsvis lät en aning naivt börjar det nu närma sig högmod. ”Vi har testat tesen att SD skulle stödja utan förhandling och det var det som hände, så ni hade uppenbarligen fel.” Det förklarade Kristerssons biträdande presschef Niklas Gillström för mig efter statsministeromröstningen om hans chef.

Att Åkesson varit tydlig med att han förväntar sig att denna tjänst leder till gentjänster, berör inte Gillström. Inte heller att SD tydligt deklarerat att partiet har ungefär samma känslor för Annie Lööf och Jan Björklund som de två har för Jimmie Åkesson.

Men Moderaterna låter sig inte nedslås. Bara det står på ett papper och kallas ”garanti” kommer det att gå utmärkt att undvika förhandling. Det ska bara föras lite samtal. Eller hur det nu var.

Budskapet att ”man måste prata med SD” har upprepats så ofta det senaste året att det kan framstå som att ingen någonsin har talat med sverigedemokrater. Det stämmer inte. Till exempel var det just prata som någon gjorde med Jimmie Åkesson den gången han berättade att han föredrar Viktor Orbán framför Angela Merkel, en ungersk ledare som har skapat vad han själv kallar en ”illiberal demokrati”. Det var också i ett samtal han meddelade att han inte är beredd att välja mellan en fransk president, vald av folket, och en rysk president, vald av sig själv.

Och det är just prat som skett de många gånger SD-ledningen talat om att det är det liberala samhället som ska bytas ut.

Men borgerligheten har blivit döv på det örat, och det är synd. För det spelar ingen roll hur mycket man pratar med sverigedemokrater om man inte också lyssnar på vad de faktiskt säger.

Kanske var det just därför Moderaterna och Tobias Billström i valrörelsen kunde få för sig att problemet med SD är att det är "ett parti utan grundläggande värderingar"? När det i själva verket är den starka ideologiska övertygelsen, värderingarna, som utgör kärnan – och problemet.

För andra är inte bekymret att de har tagit för lite intryck. Efter valet kunde vi se Ebba Busch Thor i "Agenda" förklara att det inte ens behöver göras några obekväma politiska eftergifter för att Åkesson ska bli nöjd, det räcker att förhålla sig till "verkligheten". Det är tydligen vad en KD-ledare kallar SD-önskemål nu för tiden.

Rörelsen inom borgerligheten kan förklaras i omsorg om väljare, omsorg om sakpolitik och omsorg om Alliansens sammanhållning. Men vad det handlar om är en höger som vill ha makt, till ett mycket högt pris. Som är rasande över att Annie Lööf och Jan Björklund faktiskt också hållit vad de lovade väljarna. Och som den här veckan kommer att göra allt den kan för att få dem att falla för det enorma trycket – och släppa fram en regering som är beroende av Åkessons välsignelse. Det borde de inte. För Sverigedemokraterna är fortfarande samma parti. De är fortfarande självutnämnda fiender till liberaler.

Amanda Sokolnicki

amanda.sokolnicki@dn.se "

"Las kan reformeras om rätt till kompetensutveckling ges"

DN TORSDAG 10 JANUARI 2019

"DN. DEBATT 20190110

Om turordningsreglerna i Las ändras så att kompetens väger tyngre än i dag behövs reformer som gör att löntagarna får trygga ekonomiska möjligheter att själva ta ansvar för sin kompetensutveckling. Till exempel genom någon ny form av generellt kompetensutvecklingssystem för yrkesverksamma, skriver Roger Mörtvik och Carin Ulander-Wänman.

I samtalen om regeringsbildandet har en reformering av lagen om anställningsskydd, Las, blivit aktuell. Denna fråga har varit en svårknäckt och känslig nöt; dels på grund av att Las är väldigt viktig för många löntagares trygghet på arbetsmarknaden, dels genom att Las praktiska tillämpning utgör en central del av maktbalansen i den svenska partsmodellen. Alla försök att drastiskt förändra denna balans, utan stöd av parterna, riskerar därför att bli kontraproduktiva.

Vi är dock övertygade om att det går att reformera lagstiftningen, om man samtidigt stärker de enskilda löntagarnas trygghet i omställningen. Detta förutsätter dock att vi i högre grad börjar se Las kopplat till förutsättningar och rätt för löntagare att utveckla sin kompetens.

Arbetstagares kompetens har sedan Las trädde i kraft spelat stor roll. Det krävs att arbetstagaren vid arbetsbrist har tillräckliga kvalifikationer för de arbeten som blir kvar för att få behålla sin anställning. Tillräckliga kvalifikationer betyder däremot inte en rätt för arbetsgivare att behålla arbetstagare med bäst kompetens.

För att förstå hur det ser ut kan följande principer belysas kortfattat: Arbetsgivarens företagsledningsrätt, arbetsgivarens omplaceringsskyldighet, villkoret om tillräckliga kvalifikationer och turordningsreglerna.

1 Arbetsgivarens företagsledningsrätt. En arbetsgivares företagsledningsrätt innebär en rätt att bestämma verksamhetens omfattning, inriktning, organisation och de kvalifikationskrav som ska gälla för olika befattningar. Arbetsgivaren avgör om arbetsbrist föreligger, hur den ska förläggas och hur många anställda som måste sägas upp. Vid en driftinskränkning kan arbetsgivaren välja att ändra kvalifikationskraven för befattningar och arbetstagaren måste då uppfylla dessa. Även en arbetstagare med lång anställningstid kan bli uppsagd på grund av att de nya kraven inte uppfylls, medan en arbetstagare med kortare anställningstid, som uppfyller kompetenskraven, kan få behålla arbetet.

2 Arbetsgivarens omplaceringsskyldighet. När det uppstår arbetsbrist ska en arbetsgivare (enligt 7 § Las) försöka undvika uppsägning genom att omplacera berörda arbetstagare. En omplacering kan innebära ett skäligt arbete på annan ort eller ett ledigt arbete inom ett annat kollektivavtalsområde än det som arbetstagaren omfattas av. Arbetsgivare kan då "rädda kvar" arbetstagaren med bäst kompetens genom att erbjuda ett arbete på annan ort eller annat avtalsområde, eftersom den arbetstagaren inte kommer att omfattas av en senare upprättad turordning, och även "fasa" ut en mindre kompetent arbetstagare om denne tackar nej till ett skäligt erbjudande.

3 Villkoret om tillräckliga kvalifikationer. De kvalifikationer en arbetstagare ska uppfylla kan omfatta utbildning, erfarenheter, färdigheter och personliga egenskaper. En arbetsgivare har i dag inte någon skyldighet att tillhandahålla kompetensutveckling så att arbetstagare uppfyller nya grundläggande kvalifikationer för ett arbete. Det är arbetstagarens eget ansvar.

En arbetstagare med lång anställningstid som inte uppfyller nya grundläggande krav i arbete kan bli uppsagd, medan en arbetstagare med kort anställningstid som uppfyller de nya kraven får behålla en anställning hos arbetsgivaren. Det innebär att i verksamheter med snabb förändring av kompetenskrav, eller i perioder av snabb kompetensförnyelse, ger nuvarande regler i Las inte ett särskilt starkt skydd för individen. En arbetstagare som har en för verksamheten speciell kompetens som andra inte besitter kan få behålla sitt arbete oavsett anställningstid, eftersom andra arbetstagare inte uppfyller villkoret om tillräckliga kvalifikationer för den befattningen.

4 Turordningsreglerna. Vid uppsägning på grund av arbetsbrist kan en arbetsgivare med högst 10 anställda, enligt 22§ Las, undanta två arbetstagare från turordningen, om de bedöms ha särskild betydelse för verksamheten. En arbetsgivare som vidtar uppsägningar vid flera tillfällen kan undanta två arbetstagare vid varje uppsägningstillfälle, även om de har kortast anställningstid. Arbetsgivarens bedömning om arbetstagarna är av särskild betydelse behöver inte motiveras rättsligt. Vid tillämpningen av reglerna ska arbetsgivaren upprätta en turordning som bygger på anställningstid och kvalifikationer. Arbetstagare med längre anställningstid och tillräckliga kvalifikationer för kvarvarande arbeten får en bättre position i turordningshänseende jämfört med arbetstagare med kortare anställningstid enligt den så kallade "sist in först ut principen". En kollektivavtalsbunden arbetsgivare kan i detta sammanhang avtala med berörd lokal facklig organisation om att göra avsteg från reglerna.

Avtalsturlistan får inte vara diskriminerande, gå ut på att slå ut de arbetstagare som står utanför den kollektivavtalsbärande organisationen, strida mot god sed på arbetsmarknaden eller otillbörligt urholka arbetstagarens rättigheter enligt lag. Det är möjligt för den lokala arbetsgivaren och fackliga organisationen att komma överens om att arbetstagare med bättre kompetens men kortare

anställningstid får ha kvar anställningen i stället för en arbetstagare som har längre anställningstid men sämre kunskaper.

Denna genomgång visar på två viktiga iakttagelser:

För det första att befintlig lagstiftning ger stora möjligheter för arbetsgivare att behålla arbetskraft med önskvärd kompetens vid arbetsbristsituationer.

För det andra att anställda i verksamheter med stora behov av kompetensförnyelse har ett relativt svagt anställningsskydd i dag. Om det politiska systemet ändå kommer fram till att det finns behov av att förändra turordningsreglerna i Las för att ge kompetenskrav en större tyngd jämfört med gällande rätt, bör detta kombineras med reformer som ökar de anställdas möjlighet och rätt till kompetensutveckling. Om arbetstagarnas skicklighet ska få ett större genomslag vid uppsägningar är det rimligt att arbetstagare först får möjlighet att få de kunskaper som arbetet kräver.

En tänkbar förändring när det gäller kompetenskraven i Las är att koppla detta till krav på att arbetsgivare ska tillhandahålla omställnings-/kompetensutvecklingsplaner. Dessutom bör en sådan förskjutning av gällande rätt kopplas till att löntagare får trygga ekonomiska möjligheter att själva ta ansvar för sin kompetensutveckling till exempel genom att nyttja någon ny form av generellt kompetensutvecklingssystem för yrkesverksamma.

Roger Mörtvik, tidigare statssekreterare (S)

Carin Ulander-Wänman, docent i arbetsrätt, Umeå universitet "

" Svenska kraftnät i krismöte efter DN:s granskning

DN TORSDAG 10 JANUARI 2019

Svenska kraftnät har aktiverat sin krisledningsorganisation med anledning av DN:s granskning. I ett pressmeddelande på hemsidan skriver myndigheten att man ”brustit i arbetet mot oegentligheter”. Men generaldirektören Ulla Sandborghs relation till konsulten hon anlitade – och åkte på semester till Rio med – försvaras i ett internt meddelande till personalen.

DN avslöjade i tisdags att Svenska kraftnäts generaldirektör Ulla Sandborgh i sin tidigare roll som myndighetens marknadsdirektör anlitade en konsult som också var hennes personliga vän. Samarbetet med konsulten avslutades efter att anställda på myndigheten upptäckt att Ulla Sandborgh och konsulten åkt på semester tillsammans – kort efter att ett uppdrag i miljonklassen undertecknats.

Myndighetens hr-direktör utreds dessutom just nu för sitt agerande kring ett konsultinköp under hösten 2018.

Med anledning av granskningen har myndigheten nu aktiverat sin krisledningsorganisation och under onsdagen kallades alla chefer till ett krismöte.

Enligt DN:s källor försvarade både generaldirektören och hr-direktören sitt agerande inför kollegorna. Hr-direktören sa bland annat att hon inte förstått att det fanns risk för jäv om det handlade om kollegor.

På sin hemsida kommenterar Svenska kraftnät granskningen av konsultuppläggen. Där konstaterar myndigheten att det finns ”brister i det systematiska arbetet mot oegentligheter”. Man hänvisar till DN:s

granskning och en tidigare revisionsrapport. En åtgärdsplan som styrelsen ska besluta om är framtagen och ska beslutas av styrelsen i februari.

– Vi accepterar inte korruption, mutor eller annat som kan rubba allmänhetens förtroende för oss och vår verksamhet. Vi ska vara objektiva, opartiska och sakliga. Vi kan konstatera att vi har brustit, säger Ulla Sandborgh i pressmeddelandet.

Under året ska Svenska kraftnät också ta fram ”uppförandekoder” som ska användas av medarbetare och leverantörer.

Ulla Sandborghs eget agerande i samband med att hon anlitade en vän som konsult nämns inte i pressmeddelandet. Till DN sa generaldirektören tidigare att hon inte såg något problem med upplägget:

– Att kalla det här för jäv, det förstår jag inte.

– Vi anlitade ett företag där en person jobbade – som företaget föreslog – och som jag hade i mitt nätverk. Jag tycker att vi agerade korrekt i och med att vi också avslutade samarbetet med just den konsulten. I ett internt meddelande till personalen på myndigheten försvaras dock upplägget: ”Utvärderingen av konsultföretaget gjordes inte av Ulla och konsulten föreslogs av företaget som en av totalt fyra konsulter som tilldelats uppdraget.”

Det var dock Ulla Sandborgh själv som beställde uppdraget, var med och valde konsulten och attesterade fakturorna.

Olle Lundin, professor i förvaltningsrätt på juridiska institutionen vid Uppsala universitet, har tidigare sagt till DN att Ulla Sandborghs agerande var mycket olämpligt.

– Det är ju jäv så det bara dundrar om det och även den tydligaste formen av korruption – att gynna sina egna vänner, sa han.

Josefin Sköld josefin.skold@dn.se

Kristoffer Örstad kristoffer.orstadius@dn.se "

"Generaldirektör ville fördröja information om elprishöjning till efter valet

DN TORSDAG 10 JANUARI 2019

Offentliggörandet av en större prishöjning i stamnätet förhalades av Svenska kraftnäts generaldirektör Ulla Sandborgh, enligt uppgifter till DN. Mejlkonversationer visar att Sandborgh beordrat sin personal att inte gå ut med uppgifterna förrän efter riksdagsvalet i september. – Regeringen har haft som valfråga att elnätspriserna ska sjunka och man ville inte irritera departementet, säger en källa med god insyn.

Svenska kraftnäts generaldirektör Ulla Sandborgh anlitade i sin roll som marknadsdirektör 2015 och 2016 en konsult – som också var hennes vän – för uppdrag i miljonklassen. Det avslöjade DN i går. Agerandet fick skarp kritik internt, särskilt sedan Ulla Sandborgh semestrat i Rio de Janeiro tillsammans med konsulten bara en vecka efter att ett av kontrakten undertecknats.

Dessutom utreds myndighetens hr-direktör Sirpa Holmroos agerande just nu av myndigheten efter att hon under hösten 2018 gett uppdrag till och attesterat fakturor från en tidigare samarbetspartner och kollega.

Ingen av myndighetens höga chefer anser dock att deras handlande kan beskrivas som jäv.

Nu visar DN:s granskning av Svenska kraftnät att Ulla Sandborgh ville förhålla offentliggörandet av en större prishöjning i stamnätet till efter riksdagsvalet i september, enligt mejl och centrala källor på myndigheten.

Som praxis informerar Svenska kraftnät varje år, före augusti månads slut, elbolagen om kommande förändringar av priserna i stamnätet. I höstas handlade det om en relativt stor höjning: i genomsnitt 15 procent för nätbolag och drygt 30 procent för så kallade balansansvariga bolag, till exempel Vattenfall och Eon. En prisändring som framför allt har stor betydelse för industrier som stål- och pappersbruk.

Flera dokument och vittnesmål som DN tagit del av visar att Svenska kraftnäts generaldirektör Ulla Sandborgh plötsligt ville frånga praxis och lämna information om prishöjningen senare, ”efter valet”.

I ett mejl som skickades från myndighetens pressekreterare Carina Netterlind till flera kollegor den 24 augusti förra året framgår att de tidigare planerna att ge elbolagen en ”heads-up” om den kommande prishöjningen stoppats av generaldirektören.

Skälet var, enligt mejlet, att Ulla Sandborgh ville vänta till efter riksdagsvalet den 9 september.

Carina Netterlind skriver: ”Ulla vill INTE kommunicera enligt vårt förslag utan står fast vid att vi kommunicerar till nätföretagen + balansansvariga direkt efter valet den 10/9.”

Hon fortsätter:

”Ullas tidigare beslut står fast. Det är vad vi har att rätta oss efter.”

Beslutet ledde, enligt DN:s uppgifter, till omfattande intern kritik på Svenska kraftnät. Förhandsinformationen är viktig för elbolagen, som behöver uppgifterna för att kunna räkna på sina egna avgifter som får konsekvenser i flera led.

Uppgiften om att Ulla Sandborgh ville fördröja informationen till efter valet bekräftas dessutom av tre källor, oberoende av varandra, med insyn i verksamheten.

Enligt en av DN:s uppgiftslämnare anklagades generaldirektören för att ”gå regeringens ärenden” under ett möte, eftersom en kraftig

prishöjning skulle kunna påverka S och MP-regeringen negativt i riksdagsvalet.

– Höjningen på 15 procent var rejäl. Myndighetsledningen var orolig över att detta skulle läcka ut från elbolagen och få påverkan på valet. Regeringen har haft som valfråga att elnätspriserna ska sjunka och man ville inte irritera departementet (miljö- och energidepartementet, reds anm). Hanteringen har mött hård kritik internt, säger en källa till DN.

En vecka efter att planerna på att ställa in offentliggörandet av prishöjningen meddelats – den 30 augusti – skickade Svenska kraftnät i stället ut ett mejl till de stora elbolagen och informerade om att prissättningen skulle blir fördröjd. Trots att myndigheten redan hade höjningen klar för sig.

Först efter stora interna påtryckningarna skickades uppgifterna om prishöjningen till slut ut till elbolagen, vilket skedde på fredagen före valet.

Pressekreteraren Carina Netterlind, som skickade det aktuella mejlet om att generaldirektören ville kommunicera prishöjningen först efter valet, tar nu tillbaka det hon skrev.

– Det är helt enkelt jag som inte har förstått och hanterat saker. Allt har varit precis som det brukar vara, fast någon vecka senare eftersom det var en tuffare uppgift att få fram korrekta avgifter och tariffer.

Du skrev ju i mejlet att Ulla (Sandborgh, reds anm) ”INTE” ville kommunicera i enlighet med ert förslag, utan att hon ville vänta till efter valet. Varför just valet, vad har det för betydelse?

– Jag kan bara utgå från mig själv. Det här är första året jag är med och arbetar med tarifferna. Kommunikationen måste bli korrekt och säkerställd mot våra kunder och styrelsen. Det är helt enkelt jag som har tolkat det fel. Jag har inte förstått när vi ska gå ut med informationen. Och det här med valet... ja, det var ju i höstas.

Men tre av varandra oberoende källor, med god insyn i hanteringen, tillbakavisar pressekreterarens version och menar att den är en efterhandskonstruktion.

– Generaldirektören var mycket tydlig med att vi skulle vänta med informationen till efter att riksdagsvalet skett, säger en av dem. Ulla Sandborgh dementerar uppgifterna om att hon förhalat prissättningen. Hon säger att förseningen berodde på osäkerhet efter sommarens värmebölja och bränder. Och att myndigheten sent fått information om att de räknat fel.

– Det handlade inte om valet, det handlade om att vi inte räknat korrekt och behövde se över våra egna kostnader. Det är oerhört viktigt att vi inte kommer ut med felaktiga avgifter. Hur ska man tolka mejlet från pressekreteraren om att vänta till ”direkt efter valet”?

– Det är hennes tolkning, det är inte jag som har sagt det. Vi kommunicerade före valet så jag förstår inte varför du frågar om det här över huvud taget. Jag tycker att det är viktigt att vi kommer med korrekta siffror och att vi ser över vad vi kan göra åt våra egna kostnader, och det tog någon extra vecka för oss, och det var nödvändigt.

Av andra mejlkonversationer vi tagit del av framgår att prissättningen var färdig flera veckor tidigare.

– Det var den inte. Vi fick dessutom information om att vi räknat fel. En analytiker skriver i ett mejl att ni inte ska uppge skäl till förseningen, varför?

– Det får stå för den personen. Jag har inte sett det mejlet.

Mejlet är ju skickat till dig, varför reagerade du inte?

– Jag har inte sett det mejlet.

Källor uppger för oss att myndighetsledningen var orolig att höjningen skulle ha påverkan på valet och irritera departementet. Var det så?

– Det är någon annans hörsägen och inte min.

Vad menar du?

– Det är någon annans tolkning av att jag har bett dem räkna om och vara mer säkra på sina siffror.

Flera faktorer och ytterligare dokumentation styrker att Ulla Sandborgh har förhalat offentliggörandet av prishöjningen till sina kunder:

I mejlet från den 24 augusti är det tydligt att pressekreteraren Carina Netterlind och generaldirektören har olika åsikter. Netterlind skriver till sina sex kollegor att förslaget de ”kände var görbart”, om att ge nätkunderna en heads-up, stoppats. Mejlet avslutas med en kommentar om generaldirektörens beslut: ”Det är vad vi har att rätta oss efter.”

I ytterligare ett mejl, från den 20 augusti, skriver en analytiker på myndigheten att Ulla Sandborgh beslutat att skjuta upp kommunikationen om prishöjningen.

En vecka senare, den 27 augusti, stämmer samma analytiker av planerna med Ulla Sandborgh i ett nytt mejl: ”Vi kommer inte att gå ut med någon information om avgiftsnivåer nu utan tidigast under vecka 37”. Analytikern stämmer också av att ett mejl ska skickas till elbolagen om förseningen: ”Vi kommer att ange att vår avgiftsprocess är försenad utan att ange några specifika skäl för detta.”

Josefin Sköld

josefin.skold@dn.se

Kristoffer Örstadius

kristoffer.orstadius@dn.se "

"Fakta. Svenska kraftnät

Svenska kraftnät är en statlig myndighet som drivs som ett affärsverk under miljö- och energidepartementet. Huvudkontoret ligger i Sundbyberg.

Myndigheten ansvarar för att underhålla och utveckla det svenska stamnätet för el.

På stamnätets kraftledningar transporteras el från vind-, vatten- och kärnkraftverk till regionala och lokala nät som för elen vidare till elanvändarna.

Svenska kraftnät är dessutom landets elberedskapsmyndighet. "

" Utredning om personlig assistans får tung kritik

DN TORSDAG 10 JANUARI 2019

LSS-utredningen, som presenteras i dag, ses som ett dråpslag mot de funktionshindrade. – Jag finner knappt ord. Det blir en återgång till 50-talets institutionsvård, säger Maria Persdotter, ordförande för förbundet Rörelsehindrade barn och ungdomar, RBU.

Stora delar av utredningens innehåll läckte ut tidigare i höstas, och Maria Persdotter har som förbundsordförande för RBU tagit del av innehållet.

Hon är mycket kritisk till flera av förslagen, bland annat när det gäller rätten till personlig assistans, som enligt rapportförfattarna ska förändras i grunden.

– Utredningen föreslår att barn under 16 år inte längre ska ha rätt till personlig assistans. I stället ska barnen kunna få någon annan insats, oklar vilken, och det blir ett ansvar för kommunen där barnen bor, säger Maria Persdotter.

Hon menar att det öppnar för ”290 olika tolkningar” av vad insatsen ska vara, och att det leder till rättsosäkerhet för barnen. Kommunerna kommer också att hålla hårt i pengarna, av omsorg om sin egen budget, vilket också kan leda till orättvisa bedömningar.

– Sannolikt lägger de sig på en väldigt låg nivå, säger Maria Persdotter.

För vuxna funktionshindrade blir det än värre, menar hon, eftersom utredningen föreslår en mycket kraftig nedskärning av antalet timmar med personlig assistans som man kan få.

– Utöver assistans för de grundläggande behoven, som att äta, gå på toaletten och duscha, ska man bara få 15 timmar i veckan. Allt annat du behöver göra, städa, laga mat, handla, utträtta ärenden, ska klaras av på den tiden.

Det här betyder att funktionshindrade som i dag lever bra liv, bor i egen lägenhet och har jobb och egen lön, inte kommer att kunna fortsätta att leva så. Allt fungerar på grund av personlig assistans.

– Ta min dotter som exempel. Hon har i dag 130 timmar i assistans per vecka. Med det nya systemet skulle hon få 45. Det är totalt förödande det här, det är så dåligt att jag nästan inte finner ord.

Maria Persdotter befarar att många kommer att tvingas från sina hem.

– Vart ska de ta vägen? Man pratar om gruppboheter, det är en utveckling som vi inte sett sedan 1950-talet, när vi hade stora institutioner.

Juan Flores

juan.flores@dn.se "

" Fredrik Malm öppnar för L i regering ledd av Löfven

DN TORSDAG 10 JANUARI 2019

Efter att åtta riksdagsledamöter från Liberalerna i går gick ut och stöttade Ulf Kristersson (M) som statsminister, kommer nu svaret från den andra falangen inom partiet. Den utrikespolitiska talespersonen Fredrik Malm säger till DN att det bästa för Sverige är en blocköverskridande mittenlösning mellan S, MP, C och L. – Jag kan tänka mig att Liberalerna ingår i en sådan regering, men där är vi inte än.

På tisdagen gick åtta L-riksdagsledamöter ut i en debattartikel i Expressen och uttalade sitt stöd för att Ulf Kristersson (M) blir Sveriges nästa statsminister.

På onsdagen meddelade Liberalernas gruppleddare Christer Nylander på Facebook att hans ståndpunkt är den motsatta – han tror att den bästa lösningen på regeringsfrågan finns i mitten. ”Om man vill ha en regering som har bra politik för Sverige, som har tillräckligt stöd i riksdagen att genomföra den utan att bli beroende av SD och V, då får man nog hoppas på att Liberalerna och Centern når framgångar i de samtal som nu förs i mitten”, skriver Nylander.

Partiets utrikespolitiska talesperson Fredrik Malm har efter valet inte uttalat sig offentligt om vilken väg Liberalerna bör ta. Nu väljer även han att bryta tystnaden.

– Vi står inför en kommande lågkonjunktur och den riskerar att förvärras om vi får en situation av återkommande regeringskriser i Sverige. Problemet med en M/KD-regering är att den kommer hamna i beroendeställning till Sverigedemokraterna under alla stora beslut

under de kommande åren. Jag har svårt att se att resultatet skulle bli vare sig särskilt borgerligt eller liberalt. Det bästa för Sverige är att politiken förankras i mittfåran. Liberalerna bör söka samverka över blockgränsen med MP, C och S, säger Fredrik Malm till DN.

Han säger att hans ståndpunkt främst har att göra med den politiska stabiliteten i Sverige.

– Det jag ser framför mig är att Sverige behöver en politik förankrad i mittfåran. Om Liberalerna släpper fram en M/KD-regering ser jag stora risker med det. Jag litar på det Jimmie Åkesson säger, att Sverigedemokraterna kräver inflytande för att släppa fram en regering, det är fullt förståeligt att de gör det.

Fredrik Malm anser inte att problemet med SD är de tekniska frågorna om förhandling, utan partiets ideologiska ambitioner.

– De vill att Sverige ska utvecklas i en riktning som vi ser i Ungern och Polen. Anständiga partier i mitten bör vara pragmatiska och bilda ett styre så vi slipper återkommande regeringskriser och kan hantera den lågkonjunktur som kommer.

Liberalernas partiråd på söndag ska ta ställning till två alternativ. Det ena är att släppa fram Ulf Kristersson som statsminister för en minoritetsregering bestående av Moderaterna och Kristdemokraterna. Det andra är att släppa fram Stefan Löfven som statsminister för en minoritetsregering bestående av S och MP.

Men Fredrik Malm öppnar för ett tredje alternativ – att släppa fram Stefan Löfven och att Liberalerna tar plats i hans regering.

– Formerna för samarbetet blir en senare fråga. Jag kan tänka mig att Liberalerna ingår i en sådan regering, men där är vi inte än.

Har du ändrat uppfattning i den här frågan eller har du tänkt likadant hela tiden?

– Jag sa redan före valet att politiken bör förankras i mittfåran. Men jag har sett under resans gång, att jag tror inte att vi ska vara rädda att kräva inflytande. Det kan innebära att vi också sätter oss i regering.

Men först måste man bestämma sig för om man vill se någon sorts M/KD-regering, eller om man vill se en uppgörelse över blockgränsen. Hur påverkades du av att dina riksdagskamrater gick ut och stöttade Kristersson i en debattartikel?

– Vi har olika uppfattningar i vårt parti, jag har inga problem med att människor skriver debattartiklar. Men jag tycker också det är viktigt med en balanserad bild av stämningssläget. Det kommer vi se på söndag vid omröstningen.

Vilken falang skulle du säga har flest röster?

– Det enda jag vet är att vi har olika uppfattningar och så får vi se på söndag hur det blir. Jag har full förståelse för dem i mitt parti som också vill se en lösning där Moderaterna får statsministerposten, men som jag ser läget just nu så finns inte förutsättningar för en politisk stabilitet eftersom Alliansen inte har tillräckligt många mandat.

Emma Bouvin

emma.bouvin@dn.se "

"Fakta. Liberalernas partiråd

På söndag hålls ett avgörande partiråd som ska bestämma vilken statsministerkandidat som blir Liberalernas.

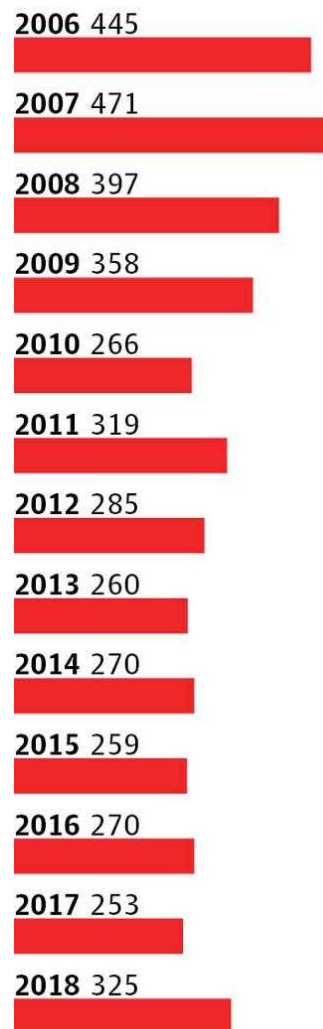
Partirådet består av Liberalernas partistyreelse och 65 ombud utsedda av förbunden samt två ombud för Liberala ungdomsförbundet, varav ett ska tillhöra nätverket Liberala studenter, och ett ombud för Liberala kvinnor.

Varje förbund är berättigat till en ombudsplats per riksdagsvalkrets i förbundet. Övriga ombudsplatser fördelas proportionellt.

Riksdagens talman Andreas Norlén har klargjort att det är någon av statsministerkandidaterna Kristersson (M) och Löfven (S) han kommer att föreslå för riksdagen den 14 januari. Två statsministeromröstningar av fyra återstår.

Misslyckas båda två väntar ett extraval senare i vår. "

Antal omkomna i vägtrafikolyckor

"Positiva trenden bruten – fler dog på vägarna 2018"

DN TORSDAG 10 JANUARI 2019

Förra året dog 325 personer på de svenska vägarna, visar färska siffror. Det är fler dödsfall än på nio år. Visionen om högst 220 döda om endast två år kräver snabba säkerhetsåtgärder, konstaterar Khabat Amin, statistiker på Transportstyrelsen.

År 2018 var ett ovanligt dystert vägtrafikår i Sverige med 325 dödsfall. Det var en kraftig ökning från 2017, med 72 personer. Dödssiffran är den högsta sedan 2009, då det dog 358 personer. Från 2010 till 2017 låg siffran under 300 alla år utom ett.

Den vanligaste typen av dödsolycka är singelolyckor med motorfordon, men de typer som ökade mest under 2018 var mötes- och omkörningsolyckor.

Även dödsolyckorna med mc ökade. Förra året dog 47 personer på mc, vilket är 8 fler än året före.

– Statistiken är preliminär. Vi har inte hunnit analysera utfallet i särskilt stor utsträckning, säger Khabat Amin, statistiker på Transportstyrelsen.

De flesta mötesolyckor i fjol tycks ha skett på vägar som inte är mitt-separerade, enligt Amin.

Beror ökningen på slumpen eller på en beteendeförändring?

– Det är det vi inte vet ännu.

Sverige har sedan drygt 20 år en nollvision i trafiksäkerhetsarbetet, ett långsiktigt mål om att ingen ska dödas i trafikolyckor i landet. Ett delmål är att antalet döda ska vara högst 220 år 2020, en halvering från nivån 2007.

Det är bara två år dit. Transportstyrelsens generaldirektör Jonas Bjelfvenstam säger i en kommentar till de senaste siffrorna att det "ser ut att bli svårt att nå målet".

Khabat Amin vill dock inte avfärda det som orealistiskt.

– Nej, men det krävs ytterligare åtgärder, och snabba åtgärder.

– Framför allt att hastighetsbegränsningarna efterlevs. Hastigheten är en viktig faktor för att mildra konsekvenserna av olyckor. Och säkrare vägar, exempelvis med mer mittseparering.

Ofta glöms den mänskliga faktorn, menar Amin.

– Det är jätteviktigt att vi som vi som kör på vägarna håller hastigheten, är nyktra och anpassar körningen till väglaget och andra omständigheter. Systemet kan inte fixa allt.

Skulle självkörande bilar minska dödsfallen?

– Om de ska vara som robotar och inte köra fortare än det som är tillåtet borde de hjälpa till, ja.

Under många år av fallande dödstal var Sverige snart sagt det enda land i Europa som inte förbjöd handhållen användning av mobiltelefon vid körning. Ökningen av dödstalet kommer efter det första år då även Sverige haft en sådan lag.

Säger detta något om lagens betydelse?

– Det fanns ett förbud tidigare, men lagen var inte lika tydlig. För att kunna se effekterna behövs mer tid. Vi har inte hunnit analysera det, säger Khabat Amin.

– Samtidigt är det svårt att avgöra effekterna med tanke på att man måste ha bevis på att man använt kommunikationsutrustning.

Att det är riskfyllt att använda mobil vid körning är belagt i många studier, och det har också konstaterats att lagar mot handhållen mobil har lett till minskad mobilanvändning i bilen. Det är dock tunnare med studier av hur sådana lagar påverkat olycksstatistiken.

En amerikansk studie från 2015 pekade på att förbud ger en viss minskning av olyckorna. Men andra har gett oklara resultat eller konstaterat att det inte skett någon minskning.

Det konstateras att förare kan bli lika distraherade av handsfree-samtal, som i regel är tillåtna där handhållen användning är förbjuden. Ett dilemma är också att det är svårt för polisen att efter olyckor leda i bevis att orsaken var just mobilanvändning.

I bantrafiken omkom 96 personer förra året, vilket är ungefär det genomsnittliga antalet de senaste åren. De allra flesta av dessa dödsolyckor inträffade på järnvägen och bara ett mindre antal i tunnelbanan.

I luftfarten dog 2 personer, vilket är det näst lägsta antalet sedan 2010. Inget av dessa dödsfall inträffade i kommersiell flygtrafik.

Anders Bolling

anders.bolling@dn.se "

"Fler kommuner vill införa tiggeriförbud"

DN TORSDAG 10 JANUARI 2019

Flera kommuner kan göra som skånska Vellinge och införa lokala tiggeriförbud. I en enkät gjord av Dagens Samhälle svarar 24 kommunstyrelseordförande – varav 22 är moderater – att de vill förbjuda tiggeri i kommunen.

– Tiggeri är inte ett jättestort problem i Österåker. Vi har tiggeri på ungefär fem platser, där det sitter en person på varje ställe. Men vi tycker att det här är en principalsak, säger Michaela Fletcher (M), kommunstyrelsens ordförande i Österåker, till Dagens Samhälle. Tidningen skickade frågan till Sveriges samtliga 290 kommuner och fick 162 svar (varav ett från Vellinge). Utöver M-politikerna svarade Torkild Strandberg (L) i Landskrona och Göran Dahlström (S) i Katrineholm att de vill ha lokala förbud mot tiggeri. I Centerpartiet är motståndet mot tiggeriförbud starkt i kommunerna. Samtliga 38 centerpartister som svarat i enkäten säger nej.

TT "

"SD hoppar av försvarskonferens"

DN TORSDAG 10 JANUARI 2019

Sverigedemokraterna ställer in sin medverkan på Folk och försvars rikskonferens. Anledningen är att partiet inte fått någon talartid.

– Varför ska vi då åka upp dit och sätta oss på åskådarläktaren? säger Roger Richtoff, SD:s försvarspolitiske talesperson.

Årets konferens drar i gång på söndag på Högfjällshotellet i Sälen. Alla riksdagspartier utom SD finns representerade på programmet.

TT "

" Pensionsbolag tar ut dold avgift från spararna

DN TORSDAG 10 JANUARI 2019

Fondbolaget Monyx har tagit ut drygt 30 miljoner kronor extra från spararna i premiepensionen, genom att utnyttja kryphål i regelverket. – Det här syftar till att ta ut avgifter som spararna inte förstår att bolaget tar ut, säger fondexperten Patrick Siegbahn om Monyx modell.

Genom ett sinnrikt upplägg har Monyx lyckas kringgå Pensionsmyndighetens regler och på så sätt berikat sina ägare, snarare än gynnat pensionsspararna.

Det menar Patrick Siegbahn, som avslöjade skandalerna i pensionsbolagen Allra och Solidar häromåret. Han har via sin sajt Småspararguiden fortsatt att granska vad han anser är oetiska upplägg. Och det var just arbetet med Solidar som gjorde att han fick upp ögonen för Monyx.

– De drog i gång verksamheten ungefär samtidigt som Allra och Solidar och har liknande affärsmodeller som grundas på telefonförsäljning, säger Siegbahn.

– Det finns även kopplingar mellan bolagen – de har ingått olika samarbeten under resans gång, tillägger han.

Monyx har sina fonder registrerade i Luxemburg och står därför inte under samma tillsyn som en svensktregistrerad fond.

Samtidigt har bolaget låtit sina pensionsfonder investera spararnas pengar i företagets egen räntefond, Monyx Aktiv Ränta.

När fonder köper andelar i andra fonder kallas modellen för fond-i-fond, vilket innebär dubbla avgifter för spararen.

Pensionsmyndighetens regler säger dock att den totala avgiften i fond-i-fonder måste redovisas och blir då också föremål för myndighetens rabattsystem som kraftigt pressar avgifterna.

Men det finns ett kryphål och det har Monyx utnyttjat.

Så länge ingen av fonderna som investerar i räntefonden gör det med mer än 10 procent av sina tillgångar, räknas det inte som en fond-i-fond. Alltså behöver inte den totala avgiften redovisas för

Pensionsmyndigheten.

Det räcker inte för att kunna mjölka spararna på pengar men Monyx har infört en prestationsbaserad avgift för sin räntefond. Den innebär att om fonden går riktigt bra, behåller Monyx 20 procent av vinsten över en viss given nivå.

Prestationen mäts mot en så kallad jämförelseränta – klår fonden jämförelseräntan, så får Monyx en del av vinsten.

Men trots att räntefonden investerar i lån till företag, vilket innebär risker, har fonden valt att ha en riskfri ränta som jämförelseränta. Den är för närvarande negativ.

Det innebär att så länge de företag som fonden lånat ut till kan betala sina lån, så kommer fonden få sin prestationsbaserade avgift.

Monyx får med andra ord mer betalt för att öka risken för spararna – utan att egentligen göra en motprestation som kan motivera prestationsavgiften.

Patrick Siegbahn understryker att Monyx inte har brutit mot något regelverk.

– De har placerat fonderna i Luxemburg och har följt regelverket där. Men de har på olika punkter snuddat precis på gränsen för vad man får göra, säger han.

Men är det tillåtet att använda en riskfri ränta som jämförelse, när fonden i själva verket har riskfyllda investeringar?

– Det är ett av de områden som inte är reglerat. Det står inte skrivet i regelverket.

– Svenska Finansinspektionen har skrivit en rapport om problemen med prestationsavgifter och nämner där vikten av att jämförelseindex ska vara relevant, svarar Siegbahn.

Självt menar han att det för "ett tränat öga" är lätt att se att Monyx har infört ett system med avgifter som spararna, andelsägarna, knappast märker.

– Det syns att de tagit de nödvändiga stegen för att ta ut avgifter som andelsägarna inte haft någon chans att förvänta sig eller ta höjd för. Det här sker bakom kulisserna, säger Siegbahn.

Är det oetiskt?

– Ja, det skulle jag definitivt säga att det är.

I spåren av tidigare skandaler har Pensionsmyndigheten tagit fram ett nytt avtal för de fondbolag som vill vara med i PPM. Bolagen fick under november och december i fjol ansöka om deltagande.

I avtalet understryker myndigheten vikten av att bolagen driver sin verksamhet i enlighet med god sed. Hit hör bland annat att de inte använder sig av dolda avgifter.

Erik Fransson, chef för Pensionsmyndighetens fondtorgsavdelning, skriver i ett mejl till DN att man arbetar "kontinuerligt för att vidareutveckla avtalet". Han bekräftar dock att Monyx upplägg innebär att avgiften för räntefonden inte behöver rapporteras till myndigheten. Monyx har ansökt om att få vara med i det nya avtalet. Här skriver Fransson att Monyx kommer att granskas på samma sätt som alla andra som har ansökt. Myndigheten kommer att granska "eventuella intressekonflikter noggrant".

– Investeringar i egna fonder kan vara en intressekonflikt och om investeringarna görs så behöver fondbolagen visa för oss att investeringarna görs för att gynna spararna och inte fondbolaget. Om inte, så kommer inte fonden att godkännas, tillägger Fransson. DN har ställt ett antal frågor till Monyx. Bolaget hänvisar till information på hemsidan. Texten kan tolkas som att Monyx, inför det

nya PPM-avtalet bestämt sig för att inte längre investera pensionsspararnas pengar i räntefonden. Bolaget skriver att de "har i dagsläget inga investeringar i egna fonder".

Om att de använder en riskfri ränta som jämförelse skriver bolaget vidare att fonden saknar "relevant jämförelseindex". Vidare att det valda indexet vid beräkningen av prestationsavgiften "är att betrakta som branschstandard för fonder med liknande placeringsstrategi".

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se "

"Fakta. Monyx"

Monyx fonder ägdes fram till i höstas av danska Newcap, men såldes då till East capital.

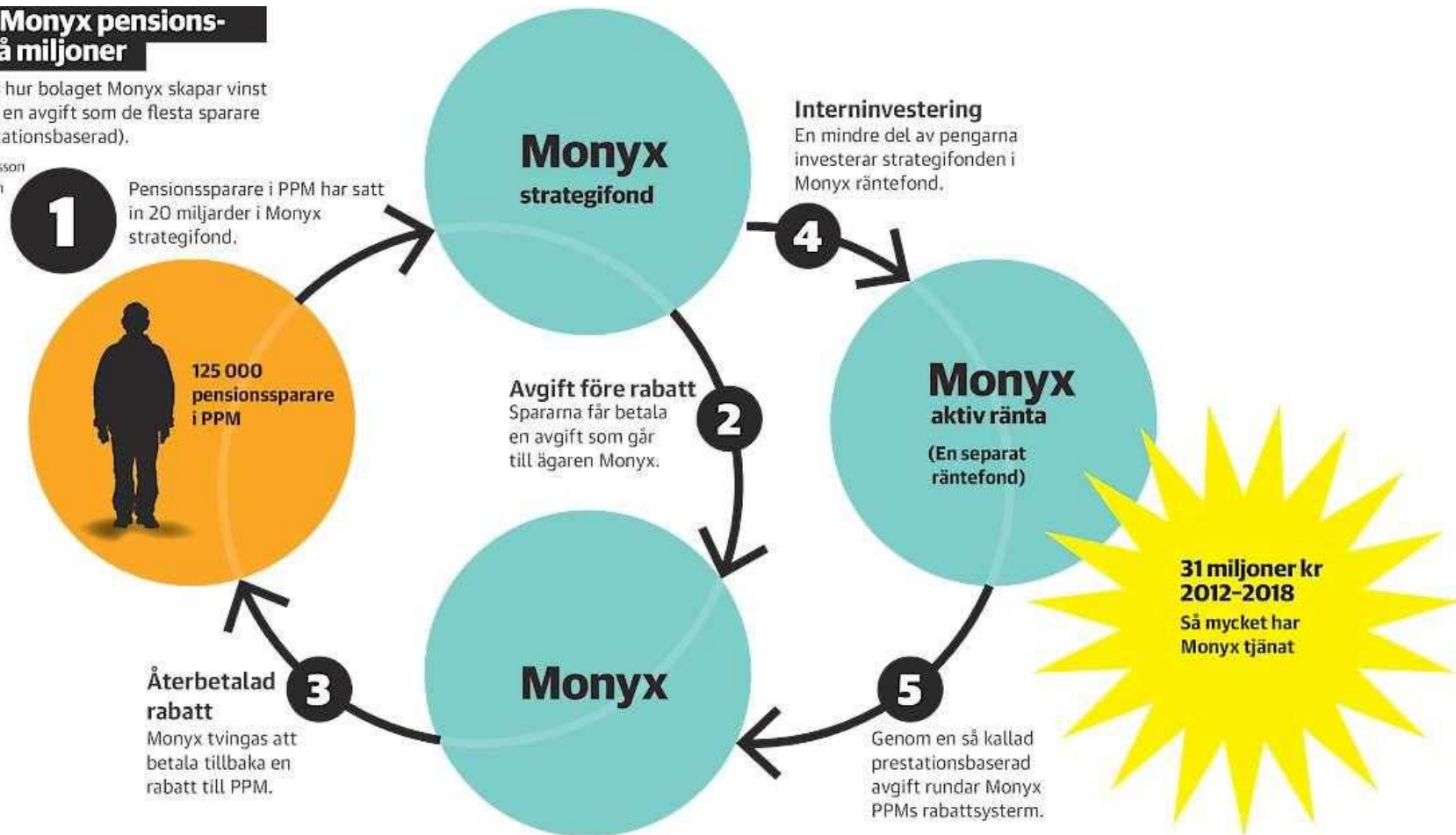
Bolaget har flera fonder i PPM-systemet, men har även sparare som kommer in vid sidan av PPM.

Monyx Aktiv ränta investerar i huvudsak i obligationer, det vill säga skuldsedlar som ges ut av banker, bolåneinstitut, företag och stater. Placeringen har låg risk, men är inte riskfri. Obligationer från Swedbank och Nordea hör till de större innehaven. "

Så mjölkar Monyx pensions-spararna på miljoner

Kretsloppet visar hur bolaget Monyx skapar vinst åt ägarna genom en avgift som de flesta sparare inte kan se (prestationsbaserad).

Grafik: Johanna Pettersson
Källa: Småspararguiden

"Carl Johan von Seth: Bolånekunderna drar det kortaste strået igen

DN TORSDAG 10 JANUARI 2019

Inför Riksbankens höjning av styrräntan spåddes pressade räntemarginaler i de svenska bankerna. Men kunderna drog det kortaste strået – igen. Alla fyra storbanker har nu börjat vältra över kostnaderna på sina bolånekunder.

Krona så vinner banken – klave så förlorar kunden. Sådana har spelets regler varit mellan småsparare och storbanker särskilt det senaste decenniet.

Det var åren efter finanskrisen som bankernas marginaler på bolån började klättra till historiska nivåer. Kunden fick en allt magrare skärva av lågräntekakan. I samband med att Riksbanken införde minusränta 2015 och utlåningen ökade passade bankerna på att vidga sitt vinstutrymme ytterligare.

I december 2017 var skillnaden mellan bankernas upplåningskostnad och kundens boränta rekordhöga 1,71 procentenheter. Det visar Finansinspektionens statistik, som sträcker sig fram till september förra året.

Inför Riksbankens räntebesked i december verkade det – äntligen – som att stjärnorna stod rätt på himlen.

Det fanns flera skäl till att bankerna skulle ha svårt att höja boräntorna och i stället tvingas pressa sina marginaler. Den historiskt höga prutmånen talade i sig för att kunderna skulle slippa bära lasset. Banken Nordeas egna analytiker bedömde så sent som i december att en hårdare konkurrenssituation skulle göra det svårt att vältra över kostnaderna. Nya utmanare har börjat slå sig in på bolånemarknaden.

En annan faktor är att bankerna brukar ha svårt att hänga med i en så kallad räntehöjningscykel. Vanligtvis märker kunden stegringen med viss fördröjning.

Och ytterligare ett faktum som talade för att hushållen inte skulle beröras av räntehöjningen var att få drag nytta av de sänkningar av styrräntan som gjordes 2015 och 2016. Riksbankens sista sänkning, från -0,35 till -0,5 procent, fick bara halv effekt på bolånen.

Det motsatta hade varit logiskt. Kanske också rättvist.

Men en efter en har de fyra storbankerna, plus statliga SBAB, höjt sina rörliga räntor för bolån med mellan 0,2 och 0,25 procentenheter.

SEB var sist att ge besked på onsdagen. Alla hänvisar till den höjda styrräntan och ökade finansieringskostnader.

Det är inte lögn. Stibor, den referensränta som ger en vink om bankernas kostnader, har stigit med ungefär 0,1 procentenhet sedan Riksbankens besked. Dessutom tickade den uppåt månaderna dessförinnan.

Stibor är nu tillbaka på nivån där den låg på försommaren 2015. Men bankernas listräntor är alltså högre än de var vid samma tid.

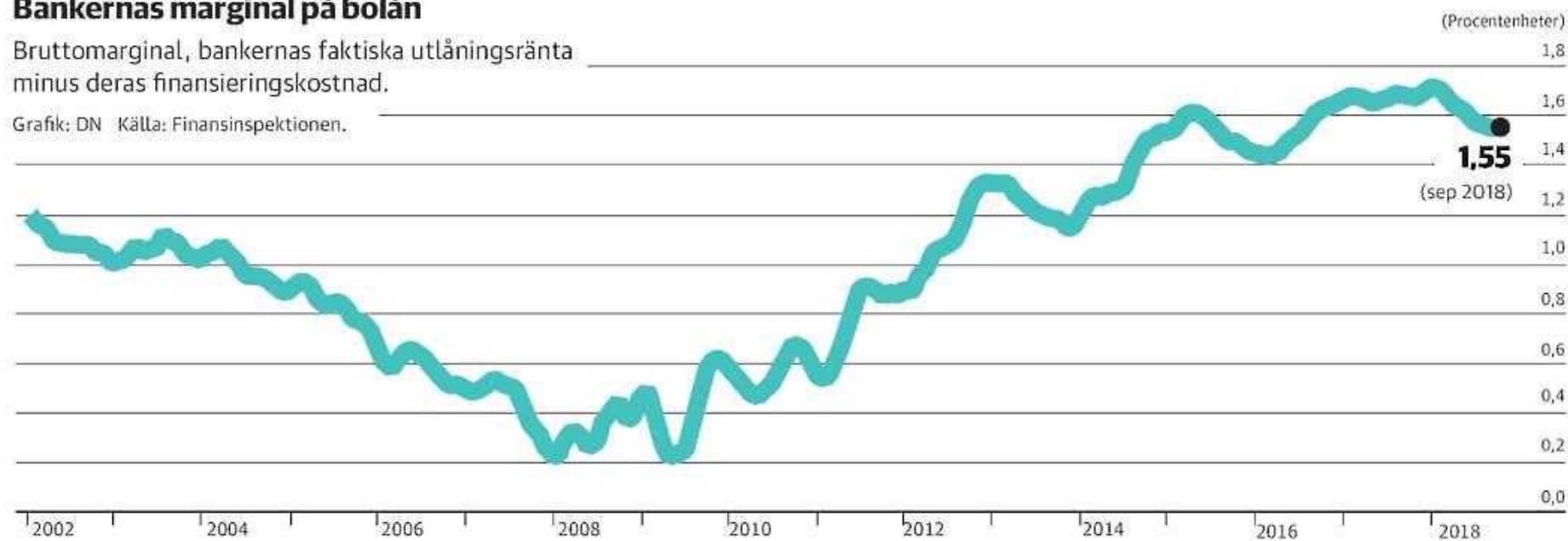
Finns det något som biter på deras vidgade marginaler?

Carl Johan von Seth
carljohan.vonseth@dn.se "

Bankernas marginal på bolån

Bruttomarginal, bankernas faktiska utlåningsränta minus deras finansieringskostnad.

Grafik: DN Källa: Finansinspektionen.

" Så påverkar public service läget för landets tidningar

DN TORSDAG 10 JANUARI 2019

Det är viktigt att komma ihåg att public service-debatten handlar om en offentligt finansierad verksamhet som konkurrerar med privata medier. Vi måste vara vaksamma så att den inte undergräver förutsättningarna för andra medier, skriver Jeanette Gustafsdotter, vd för TU, i den avslutande delen om hotet mot public service.

Sveriges Radio, Sveriges Television och Utbildningsradion spelar viktiga roller på den svenska mediemarknaden. De berikar det publicistiska utbudet och medverkar till att fördjupa den granskande journalistiken. Utan ett brett och kraftfullt public service vore Sverige ett fattigare land.

Men de tre programbolagen är inte ensamma om att bedriva samhällsrelevant journalistik. Sveriges ungefär 460 dags- och gratistidningar svarar sedan decennier för den grundläggande bevakningen i landet. Inget annat medieslag granskar så många kommunala beslut, rapporterar lika ingående om landstingsbudgetar och belyser utvecklingen för det lokala näringslivet så noga som tidningarna.

Det är också i pressen som de nationella och lokala debatterna når både djupast och bredast. Tidningarna är tveklöst lika viktiga för demokratin som public service. Minst. Och på lokal nivå är länets eller ortens tidning helt avgörande för en fullödig demokrati.

Ska vi i framtiden ha en lika stark demokrati som i dag så måste det råda en hälsosam balans på mediemarknaden. Inte minst om vi som

medborgare och nyhetskonsumenter ska ha tillgång till ett lika brett och kvalitativt utbud som i dag.

De senaste årens digitala utveckling har förändrat mediernas affär i grunden. År 2008 uppgick de tryckta tidningarnas annonsintäkter till drygt elva miljarder kronor. I dag ligger samma intäkter för de tryckta och digitala nyhetsmedierna på cirka sju miljarder. Huvuddelen av de utflyttade pengarna har hamnat hos globala plattformar som Google och Facebook. Men samtidigt som fler än var tredje annonskrona lämnat journalistiken har dagspressen anpassat sig, utvecklat nya arbetsformer och affärsmodeller.

I korta drag har man gått från en annonsfinansierad journalistik till en verksamhet som till största delen betalas av läsarna. Den här moderna formen av finansiering sätter relationen till public service i ett nytt ljus. De beslut som programbolagen fattar får numera direkta följder för landets tidningar. I dag finns public service och dagspressen på samma medieplattformar. Man finns som poddar, i appar, på webben, med rörlig bild och i sociala medier. Och eftersom public service är finansierat med offentliga medel ställer det extra stora krav på hur man agerar.

Om public service skriver en sammanfattande artikel, vilken bygger på en nyhet som först publicerats av en lokaltidning, får det helt andra effekter i dag än vad det fick för bara några år sedan. Tidigare kom dessa radio- eller tv-inslag ofta en eller flera timmar senare i bolagens olika nyhetsprogram. I dag ligger den sammanfattade textartikeln ute i deras kanaler bara några minuter efter det att tidningen publicerat sin ursprungsnyhet. Den sammanfattande artikeln finns då fritt tillgänglig hos public service. Samtidigt önskar tidningen att ta betalt för artikeln på sin sajt för att kunna ersätta reportrar, redaktörer och andra medarbetare.

Dessutom har vi relationen till plattformar som Facebook och Youtube. Även där påverkar public services publiceringsbeslut

tidningarnas möjligheter till att bedriva sin affär. När till exempel SVT lägger ut ett program eller klipp på dessa plattformar skapas en väldig mängd data om dem som ser på materialet, till exempel vad de gillar, deras intressen och var de bor. Den informationen använder Facebook och Youtube när de säljer sina annonstjänster, vilka är direkta konkurrenter till tidningarna.

Därför är det centralt att vi öppet och respektfullt för en principiell diskussion om public services uppdrag och gränser. I den diskussionen är det viktigt att komma ihåg att det handlar om en offentlig finansierad verksamhet vilken konkurrerar med privata medier. Och därför måste programbolagen vara vaksamma så att de inte undergräver förutsättningarna för andra medier att verka.

Ute i Europa mullrar det oroväckande kring public service. Men i Sverige sitter de tre bolagen i tryggare bo än många andra på mediemarknaden. Riksdagen beslutade nyligen om en ny finansieringsmodell. Riksdagen beslöt också att tilldelning av avgiftsmedel ska gälla för en hel tillståndperiod. Dessutom sitter just nu en parlamentarisk kommitté med uppdraget att utreda om public services oberoende är tillräckligt garanterat i förhållande till staten. Dagspressens finmaskiga nät över landet har under decennier varit och är fortsatt den största garanten för en bred och allsidig samhällsdebatt. Den svenska mediepolitiken bygger på att det ska finnas en balans mellan public service och den privata mediesektorn. Den balansen är skör och kräver stor försiktighet samt eftertanke så att den inte rubbas. En diskussion om hur vi behåller den skulle gynna alla aktörer på marknaden. Även för public service.

Jeanette Gustafsdotter "

"Uppdelningen motsvarar den amerikanska mellan ett alt-right och ett alt-light, en etnonationalistisk nyfascistisk och en höger-populistiskt kulturkampsinriktad sfär, med Sverigedemokraterna placerade mitt emellan."

" Staten ingriper mot skolkris

DN TORSDAG 10 JANUARI 2019

För första gången någonsin väljer Skolinspektionen att använda statliga åtgärder för att hantera problem i en kommunal skola. Beslutet gäller Storstorskolan i Botkyrka, där myndigheten under flera år har påtalat allvarliga missförhållanden som inte har åtgärdats.

Skolinspektionen har mot bakgrund av detta valt att ta till den yttersta åtgärden för en kommun: Statliga åtgärder för rättelse. Det är första gången någonsin ett sådant beslut tas.

– Missförhållandena är allvarliga, men det som är mest allvarligt är att det pågått under så lång tid trots att skolan förelagts med vite två gånger under den här tiden, säger Jukka Kuusisto, avdelningschef på Skolinspektionen.

Beslutet innebär att Skolinspektionen, genom två särskilda rådgivare som ska arbeta heltid på skolan, styr ett arbete för att säkerställa att bristerna avhjälpas.

Åtgärderna ska ske på Botkyrka kommuns bekostnad och pågå under åtta månader.

– Om åtgärderna inte räcker kan vi fatta ett nytt beslut om fortsatta statliga åtgärder. Men vi kan inte stänga en kommunal skola. Botkyrka kommun är samarbetsvillig och tar till sig beslutet med stort allvar, säger Jukka Kuusisto.

Missförhållandena som framkommit handlar bland annat om bristande värdegrundsarbete, elever som inte fått särskilt stöd och brister i studiero och trygghet. Skolinspektionen anser också att undervisningen inte anpassas efter elevernas förutsättningar och

behov, att lärarna inte samverkar och att skolbiblioteket inte används i utbildningen.

Problemen har varit kända länge, och Skolinspektionen har bland annat poängterat att kunskapsresultaten i skolan är låga. Enligt ett beslut i början av 2018 klarade endast drygt 40 procent av barnen i årskurs 6, och knappt 40 procent av barnen i årskurs 9, kunskapskraven. Dessutom kunde många barn inte läsa – både i de lägre och i de högre årskurserna.

Skolinspektionen skriver i beslutet förra året att det då var ”inte ovanligt med slagsmål och bråk”, och på lektionerna var det stökigt i vissa ämnen.

Redan drygt ett år tidigare, den 16 december 2016, konstaterade Skolinspektionen att Botkyrka kommun inte tog sitt ansvar för att se till att eleverna hade trygghet och studiero på skolan. Vid ett besök på skolan såg en av inspektörerna att en elev tog stryppgrepp på en annan. Vid ett annat tillfälle såg en inspektör hur ett 15-tal elever jagade varandra och sparkade på varandra.

Vad gäller tryggheten framgår att våldet på skolan har minskat, enligt det senaste beslutet, men att det fortfarande finns elever som inte känner sig trygga.

Mikael Caiman Larsson, skolchef i Botkyrka kommun, berättar att kommunen har gjort insatser, men att de hittills inte har haft tillräcklig effekt.

Han hävdar att Skolinspektionens beslut ger en god bild av problemen på skolan.

– Vi har förstärkt skolledningen. Vi har även förstärkt personalgruppen och inlett ett samarbete med idrottsrörelsen, med mera. Det finns fler vuxna på skolan nu. Vi har genomfört olika förändringar som hittills inte har hunnit slå igenom, säger han.

Kommer ni att överklaga beslutet från Skolinspektionen?

– Det har vi inte hunnit ta ställning till. Men den insatsen som Skolinspektionen bidrar med vill vi ha. Det vill vi dra nytta av. Vad är det för omständigheter som gör att just Storvretskolan har fått de här problemen?

– En bidragande orsak är att det periodvis har varit en genomgångsskola. Det är många som flyttar dit och ganska snabbt flyttar därifrån igen. Då får man inte någon kontinuitet.

Amanda Lindholm

amanda.lindholm@dn.se

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se "

" Hejarklacksmentaliteten gör politiker dummare än vad de är

DN FREDAG 11 JANUARI 2019

Varken religion, språk eller kultur behövs för att skapa ett destruktivt grupptänkande. Det räcker med betydligt mindre viktiga faktorer än så.

Varje år dör tusentals människor under sina försök att fly från sitt hemland till ett rikt och demokratiskt EU-land. Men när rika länders befolkningar tillfrågas om migrationspolitiken, är det primära bekymret för de flesta att den är för generös, inte för strikt. En majoritet i Europa vill minska invandringen, och bland EU-medborgare är det fler som oroar sig för invandring än för terrorism eller för den ekonomiska situationen. Kontrasten är stor mot idén om fri rörlighet och migration mellan olika EU-länder: Den har nämligen stöd av runt 80 procent av EU-medborgarna.

Människors syn på invandring och migration tycks alltså variera kraftigt beroende på varifrån invandrarna kommer. Det är inte särskilt konstigt. Är det något vi människor är bra på, är det att dela upp oss i grupper, känna samhörighet med våra gruppmedlemmar och bry oss mindre om alla andra. Denna egenskap hos människor har tydliga fördelar. Förmågan att samarbeta med människor vi litar på har varit avgörande för den mänskliga utvecklingen. Grupplojaliteten kan förklaras historiskt och förmodligen även evolutionärt.

Döden i Medelhavet illustrerar dock med plågsam tydlighet att det också finns stora problemen med människors tendens att bilda grupper. Loyaliteten inåt kombineras stundom med en betydande känslökyla utåt. Konflikter mellan grupper blir ofta förödande, även när alla

inblandade skulle vinna på att samarbeta med varandra. Ibland tycks det vara viktigare för människor att motståndarna får det sämre än att det egna laget får det bättre.

Inget av detta är någon nyhet för den som varit vaken på åtminstone några historielektioner i skolan. Men hur stora skillnader krävs för att den mänskliga grupplojaliteten ska aktiveras? Räcker det att människor talar samma språk, eller krävs det också likhet när det gäller kultur och värderingar? Framför allt: Vad kan vi göra för att motverka grupptänkandets avigsidor?

På 1970-talet gjordes en rad experiment i syfte att undersöka hur stora skillnader mellan olika grupper som krävs för att människor ska vara beredda att gynna den egna gruppen på bekostnad av andra. I studierna fick försökspersoner fördela pengar som belöning eller bestraffning, utan att se eller kommunicera med varandra, och utan att veta något annat än att forskarna delat in dem i två grupper.

Som väntat gav de flesta mer till sin egen grupp, och var dessutom beredda att gå miste om en belöning så länge den andra gruppen förlorade ännu mer. Detta grupplojala beteende framkallades när människor trodde att de delats in på basis av hur de räknade prickar på en tavla. Samma sak hände när försökspersonerna grupperades efter vilken konst de gillade. I en senare studie sågs samma mönster när grupperna helt enkelt lottades fram.

Resultatet var alltså tydligt. Det behöver inte röra sig om religion, språk eller kultur. Vilken godtycklig gruppering som helst tycks vara tillräcklig för att människor på allvar ska börja favorisera sina egna. Det är en insikt som manar till eftertanke. Ofta är det nämligen både praktiskt och intressant att dela in människor i grupper. Vi gör det när vi redovisar statistik, när vi diskuterar politik och – inte minst – när vi skämtar. Så måste det få vara – men det finns också problem.

Människors benägenhet till grupptänkande skapar en farlig frestelse för alla som deltar i politik och samhällsdebatt. Det är lätt att få

bekräftelse och genomslag genom att säga vad ens vänner tycker om att höra. Det är i regel mindre populärt att påpeka det egna resonemangets svagaste länk eller framhålla något positivt hos motståndarna. I EU-länderna är det således lättare att bli populär på att beskriva de problem som invandring från länder utanför EU skapar för oss, än på att sträva efter ömsesidig förståelse eller rent av se frågan ur invandrarnas perspektiv. Det är synd, ty vad både EU och världen i stort behöver är en vilja att överbrygga klyftor, minska spänningar mellan grupper och förmå människor att samarbeta även med dem som uppfattas tillhöra andra grupper än de själva.

Grupptänkandets dominans i den politiska diskussionen är tyvärr nästan fullständig. Utöver invandringsdiskussionen innebär vänsterns förkärlek för identitetspolitik att människor ofta kategoriseras på basis av kön, klass, sexuell läggning eller någon annan egenskap som antas ha politisk relevans. Till och med vanlig politisk journalistik tycks vara nästan synonymt med att dela upp människor i grupper och diskutera hur olika förslag ”slår mot” exempelvis landsortsbor, ensamstående mammor eller arbetslösa.

Finns det något alternativ? Ja faktiskt, men det kan uppfattas som radikalt. Nästa gång du hamnar i en politisk diskussion, testa att resonera utifrån en princip om hur samhället borde vara organiserat i stället för att diskutera hur mycket olika grupper vinner eller förlorar. Det är varken lätt eller publikfriande, men det är långt ifrån omöjligt. Det finns också politiker som försöker höja sig över det enkla grupptänkandets logik. De förtjänar din röst.

Andreas Bergh är välfärdsforskare vid Ekonomihögskolan i Lund och Institutet för näringslivsforskning och fristående kolumnist i Dagens Nyheter.

Andreas Bergh "

”En kortad polisutbildning riskerar försämra säkerheten”

DN FREDAG 11 JANUARI 2019

"DN. DEBATT 20190111

En förhöjd kris- och terrorberedskap är det nya normalläget. Lägg därtill att den grövsta brottsligheten har blivit våldsammare. Trots detta finns förslag om att korta utbildningen för de poliser som står i frontlinjen. Det är ogenomtänkt och saknar stöd från såväl allmänheten som poliserna själva, skriver Lena Nitz, ordförande Polisförbundet.

Säkerhetsläget i vår del av världen har försämrats och hoten mot Sverige är större än de varit på många år. Terrorhotet har under lång tid legat på en förhöjd nivå. Extremistmiljöerna har enligt Säkerhetspolisen växt i form av antal personer som vänder sig mot vårt demokratiska system och som anser att vårt nuvarande styrelseskick saknar legitimitet. Lägg till det en mer komplex brottsstruktur med fler svårupplösta brott, en teknikutveckling som möjliggör både en gränslös brottslighet liksom nya typer av brott, samtidigt som det dödliga skjutvapenvåldet nått nivåer vi inte sett tidigare samt en oroande utveckling i landets mest brottsutsatta områden. Polisyrket i dag är inte detsamma som för tio år sedan. Det ställs större krav på de kunskaper och färdigheter nyutbildade poliser behöver ha med sig i bagaget när de kommer ut i verksamheten. Men här uppstår ett problem, för samtidigt som kraven på poliskåren ökar råder polisbrist. För att klara uppdraget behövs därför en kraftig expansion av antalet poliser de kommande åren. Det som är bra är att det råder i stort sett full enighet hos samtliga politiska partier att det

ska finnas 10 000 fler polisanställda år 2024, varav majoriteten ska vara poliser.

Det som är oroväckande är att det finns politiska partier som är beredda att gena i kurvorna och tumma på kvalitet och kompetens för att klara den utmaningen. För att snabbare få ut fler poliser på gator och torg vill de förkorta utbildningen för poliser i yttre tjänst vilket riskerar att leda till flera allvarliga konsekvenser:

Försämrad säkerhet för både poliser och allmänhet. En kortad utbildning för poliser i yttre tjänst innebär minskad mängdträning i en rad fysiska polisiära moment. Det riskerar att medföra en försämrad säkerhet både för poliser och för allmänheten vilket vore förödande med tanke på rådande hotbild och brottsutveckling.

Försämrad rättssäkerhet. Poliser måste ha de kunskaper och färdigheter som krävs för rättssäkra beslut, åtgärder och ingripanden. Ibland har man inte mer än några sekunder på sig för viktiga avgöranden som senare ska hålla för juridisk prövning. För att kunna agera på ett sätt som skapar förtroende och legitimitet för polisens befogenheter är det nödvändigt att teoretiska kunskaper finns på plats och är starkt kopplat med det praktiska arbetet. I dag vet vi att man med nöd och näppe når den nivån med nuvarande utbildningslängd. Vad skulle då hända om utbildningen kortas?

Försämrade resultat. Många med oss vill se en ökad brottsupplärning. Poliser i yttre tjänst är de som i normalfallet vidtar de absolut nödvändiga förstahandsåtgärder som ligger till grund för förundersökningar vid misstanke om brott. Att samla in bevis och material som sedan kan leda till åtal och fällande dom är därför en av de allra viktigaste åtgärderna. Drar man ner på utbildningen för poliser kommer de att ha färre kunskaper och färdigheter med sig ut i verksamheten. Det riskerar att påverka utredningsresultaten negativt. Sannolikt kommer det att avspeglats i polisens förmåga att upptäcka och ingripa mot brott.

En splittrad poliskår. Att införa en kortutbildad polis skulle innebära att man skapar ett A- och B-lag. Det vore ytterst olyckligt att splittra poliskåren på detta sätt, inte minst ur ett verksamhetsperspektiv. Den flexibilitet som finns i dag innebär att alla poliser kan ingripa i allt polisarbete när det krävs. Kortare polisutbildning kommer att leda till befogenhetsbegränsningar hos vissa poliser. Det kan tvärtom leda till minskad förmåga att lösa brott.

För att bli en bra polis i dag krävs en gedigen utbildning, annars riskeras säkerheten, rättssäkerheten, resultaten, tryggheten och i förlängningen förtroendet för hela rättsväsendet.

Hos allmänheten finns en stor förståelse för polisyrkets komplexitet. I en undersökning som Sifo gjorde på uppdrag av Polisförbundet i höstas svarade 95 procent att de anser att dagens polisutbildning på 2,5 år bör behållas eller till och med förlängas. Bland poliserna själva – de som faktiskt vet vad som krävs för ett gott utfört polisarbete – är 9 av 10 emot en kortad utbildning, enligt en Novus-undersökning. Polisförbundet nyligen låtit göra. Därför riktar vi följande uppmaningar till landets politiker:

1. Låt Polismyndigheten växa med bibehållen kvalitet. Målet om 6 000–7 000 fler poliser till 2024 kommer att vara svårt att nå men rätt kvantitet får inte uppnås genom en försämrad kvalitet. Poliser behöver en mängd kunskaper och färdigheter och man får varken skära bort delar eller skära ner på nödvändig mängdträning. Gör man det kommer det på sikt att påverka resultaten, säkerheten och därmed också rättssäkerheten och tryggheten i samhället.

2. Håll samman polisutbildningen. Sverige har med internationella mått mätt en relativt liten poliskår. Det är ett val som politikerna har gjort och som bygger på att man har en kår som är flexibel och där poliser användas där de behövs som mest – oavsett om det handlar om att gå in i utredningsarbete eller att plocka på sig vapen och skyddsutrustning för att jobba ute vid en stor kommendering eller vid

ett misstänkt terrordåd. För att det ska vara möjligt måste poliser även i fortsättningen utbildas för både inre och yttre tjänst.

3. Nå politisk enighet i polisutbildningsfrågan. Polisutbildningen har varit föremål för flera statliga utredningar. Ovanpå det har nu Moderaterna föreslagit ytterligare en utredning. Nu får det vara slut med velandet. Det finns mycket starka argument för att polisutbildningen behöver förlängas för att öka både polisers kunskaper och färdigheter så att de står väl rustade för både dagens och framtidens brottslighet. En förlängd utbildning kan inte bli verklighet över en natt, men det politiska beslutet måste tas nu så att arbetet kan påbörjas.

Politiker får aldrig leka experimentverkstad med polisutbildningen i sin strävan att snabbare uppnå en viss numerär. Konsekvenserna av ett sådant experiment är alltför allvarliga. I stället måste polisyrket uppvärderas genom att man försäkrar sig om att Polismyndigheten förses med polisiär kompetens anpassad till den brottslighet och de hot som verksamheten och landet har att hantera. De poliser som utbildas för framtiden måste stå rustade för att anpassa sig till framtidens krav. Det handlar om samhällets förmåga att bekämpa brott, att värna tryggheten och om att försvara den demokratiska samhällsordning där människor kan nyttja sina fri- och rättigheter. Det är frågor som måste tas på största allvar och som handlar om allas vår trygghet.

Lena Nitz, ordförande, Polisförbundet "

"Bakgrund. Så tycker poliserna

90 procent är emot en kortad utbildning.

84 procent ser inga fördelar med att korta utbildningen för poliser i yttre tjänst.

81 procent är emot att polisutbildningen splittras i två delar.

73 anser att en kortad utbildning skulle sänka kvaliteten på de initiala åtgärder brottsutredningar vilar på.

61 procent anser att det skulle leda till en försämrad rättssäkerhet för allmänheten

54 procent anser att det skulle leda till en försämrad säkerhet för poliser i yttre tjänst.

Polisförbundets medlemspanel via Novus. "

" Höga chefer fick tillgång till hemliga uppgifter utan full säkerhetsprövning

DN FREDAG 11 JANUARI 2019

Svenska kraftnät har brutit mot regeringsbeslut och gett höga chefer tillgång till hemliga uppgifter och känsliga it-system, utan att de var ordentligt säkerhetsprovade. I höstas slog en hög chef på myndigheten larm till ledningen – men problemen togs inte på allvar. Efter frågor från DN gick Svenska kraftnät under torsdagen ut med ett pressmeddelande där man erkänner brister.

Svenska kraftnät är en av landets beredskapsmyndigheter. Myndighetens uppdrag – att underhålla och utveckla stamnätet för elförsörjningen – fyller en viktig roll inom totalförsvaret. Om elsystemet slås ut skulle konsekvenserna bli omfattande. Därför ska all personal som hanterar känsliga uppgifter inom Svenska kraftnät genomgå en säkerhetsprövning. Syftet är att klarlägga om personen är lämplig, det vill säga lojal, och pålitlig ur säkerhetssynpunkt. Enligt Svenska kraftnäts egen hemsida får en anställning inte ske förrän en säkerhetsprövning har slutförts. DN kan nu avslöja att en chef i oktober förra året slog larm till myndighetsledningen om att det slarvas med säkerhetsskyddet. Den aktuella chefen är tillförordnad avdelningschef för en stor och central avdelning och ansvarar bland annat för säkerhetsprövningar. I ett formellt brev beskriver hon allvarliga övertramp, där flera chefer börjat jobba utan att registerkontrollen slutförts. ”Dessa personer har trots det släppts in i vår verksamhet. För att kunna vara i vår verksamhet får de därför inte röra sig oövakade, vilket ändå

sker”, skriver avdelningschefen. Brevet ska, enligt DN:s källor, inte ha lett till några omfattande åtgärder.

DN har via källor på myndigheten och dokumentation kunnat bekräfta avdelningschefens bild. Flera personer har börjat arbeta – och dessutom fått tillgång till Svenska kraftnäts lokaler och it-system – trots att det inte har gjorts en korrekt säkerhetsprövning. Myndigheten har till och med brutit mot regeringsbeslut som gäller den högsta säkerhetsklassen, klass ett.

En av de medarbetare det handlar om är den tillförordnade avdelningschefen för it-driften på myndigheten, som anlitas genom ett konsultupplägg. I sin roll ansvarar hon för Svenska kraftnäts it-infrastruktur. Det gäller bland annat brandväggar och andra viktiga övervakningssystem, som ska skydda mot externa hot.

Avdelningschefen började arbeta i somras och kommer i sin roll i kontakt med information som omfattas av sekretess med hänsyn till rikets säkerhet. Hennes befattning anses så känslig att regeringen i ett särskilt beslut angett att den ska vara placerad i den högsta säkerhetsklassen – säkerhetsklass ett.

Det innebär att säkerhetsprövningen är extra omfattande. Förutom registerkontroll hos Säkerhetspolisen kräver lagen att en särskild personutredning genomförs av myndigheten. I den ingår till exempel en granskning av umgänge, utbildning, tidigare verksamheter, ekonomi, utlandsresor, fritidsintressen, drog- och alkoholvanor, personliga egenskaper och eventuella intressekonflikter. Dessutom innefattar säkerhetsprövningen för denna höga klassning även en intervju hos Säpo.

Men DN:s granskning visar att avdelningschefen, som alltså togs in som konsult, inte säkerhetsprovades i enlighet med regeringens beslut. Det fanns inget säkerhetsskyddsavtal med konsultbolaget, vilket innebär att det inte ens är möjligt att göra en korrekt säkerhetsprövning. I stället gjorde Svenska kraftnät en så kallad

”paragraf 14-kontroll”, en vanlig registerkontroll för skydd mot terrorism, av avdelningschefen.

Genom sin hantering har Svenska kraftnäts ledning brutit mot regeringens beslut, som grundas på att den aktuella befattningen ”i stor omfattning får del av uppgifter som omfattas av sekretess och är av synnerlig betydelse för rikets säkerhet”.

Ett annat exempel är personaldirektören Sirpa Holmroos, vars tjänst regeringen också placerat i den högsta säkerhetsklassen. Holmroos påbörjade sin anställning den 19 februari förra året. Svenska kraftnät beslutade då, i strid med regeringens beslut, att ändra säkerhetsklass från ”klass ett” till den lägre ”klass två”. Enligt DN:s källor gjordes det av tidsbrist.

Säkerhetsprövningen blev klar den 21 februari. Den korrekta säkerhetsprövningen, enligt klass ett, genomfördes parallellt men blev klar först två månader senare. Detta trots att myndigheten alltså kräver korrekt säkerhetsprövning för att en anställning över huvud taget ska kunna påbörjas.

Alireza Hafezi var fram till slutet av 2018 säkerhetsskyddschef på Svenska kraftnät. I sin roll ansvarade han för att utöva kontroll över säkerhetsskyddet, i enlighet med säkerhetsskyddsförordningen. När DN presenterar uppgifterna är de helt nya för honom. Trots att han under perioden var säkerhetsskyddschef informerades han aldrig om avstegen:

– Eftersom jag inte har varit inblandad i de aktuella besluten känner jag inte till alla detaljer i ärendet. På en principiell nivå kan jag dock tycka att en sådan hantering bör föregås av ett godkännande från regeringen, det vill säga ett formellt regeringsbeslut om undantag från gällande regeringsbeslut, säger han.

Kan det vara olagligt?

– Såsom ärendet beskrivs för mig så handlar det i första hand om åsidosättande av ett regeringsbeslut. Sedan kan den typen av hantering

innebära tråkiga konsekvenser för en medarbetare – den löper nämligen risk att göra sig skyldig till ”olovlig befattning med hemliga uppgifter”, om denne får hantera hemliga uppgifter i en sådan omfattning som kräver en högre säkerhetsklassning än vad individen för tillfället är inplacerad i. Så en korrekt hantering har även till syfte att skydda medarbetarna, säger han.

DN har under den senaste veckan vid upprepade tillfällen ställt frågor till Svenska kraftnät om avstegen och bristerna med säkerhetsprövningar. Myndighetens presstjänst, personaldirektör och generaldirektör Ulla Sandborgh har gett olika versioner av vad som egentligen har hänt. De har hela tiden hävdats att några fel inte har begåtts, och att de chefer som anställts utan rätt säkerhetsprövning inte tagit del av några känsliga eller hemliga uppgifter.

Det motsägs av DN:s uppgiftslämnare med god insyn på myndigheten, som berättar att chefer fått ta del av hemliga uppgifter.

Men under torsdagen, när DN konfronterat Svenska kraftnät med nya uppgifter om säkerhetsbristerna, la myndigheten plötsligt ut ett pressmeddelande på sin hemsida.

De skriver att alla medarbetare registerkontrolleras före anställning och att det är först när prövningen är godkänd som man får passerkort och tillgång till dator och mejlkonto. ”Innan registerkontrollen är klar får man inte eget tillträde till lokalerna som är skyddsobjekt eller tillgång till våra it-system. Det här är de rutiner som gäller, men det finns exempel där man inte har avsatt tillräcklig tid för säkerhetsprövningen.”

På de konkreta frågor som DN har ställt, om de aktuella cheferna, svarar pressekreteraren att de bara vill ge ”en samlad kommentar”. Myndigheten skriver: ”Det har framkommit att det placerats personer i fel säkerhetsklass. Vi har gått igenom med aktuella personer vilken information som de har haft tillgång till och vår bedömning är att de

inte har fått information som motiverar högre säkerhetsklass än vad de hade vid tillfället.”

DN har sökt Svenska kraftnäts generaldirektör Ulla Sandborgh för en intervju. Hon har avböjt att svara på muntliga frågor och hänvisar till att DN fick en telefonintervju förra veckan.

Vid det tillfället sade hon att inga fel hade begåtts.

Josefin Sköld

josefin.skold@dn.se

Kristoffer Örstadius

kristoffer.orstadius@dn.se "

"Detta har hänt.

På tisdagen avslöjade DN att Svenska kraftnäts generaldirektör Ulla Sandborgh i sin roll som marknadsdirektör under 2015 och 2016 gav en vän konsultuppdrag i miljonklassen.

Även myndighetens personaldirektör Sirpa Holmroos utreds internt på myndigheten efter att ha anlitat sin tidigare samarbetspartner för ett konsultuppdrag under hösten 2018. Ingen av dem anser dock att deras handlande kan beskrivas som jäv.

På onsdagen publicerade DN nya uppgifter om att Sandborgh i höstas ville förhålla offentliggörandet av en större prishöjning i stamnätet. Skälet var, enligt mejl och vittnesuppgifter, att hon inte ville irritera departementet före valet.

På onsdagen krävde ordföranden i riksdagens näringsutskott, Lars Hjälmered (M), att regeringen och den ansvarige ministern Ibrahim Baylan (S) lägger korten på bordet när det gäller hur Svenska kraftnät ska agera. DN

Fakta. Säkerhetsklassningar

Alla befattningar på Svenska kraftnät är placerade i säkerhetsklass.

Det innebär att myndigheten måste göra en säkerhetsprövning av personer som anställs eller anlitas till befattningarna.

Det finns tre säkerhetsklasser:

Klass 1 är den högsta säkerhetsklassen. Vilka befattningar som ingår i denna beslutas av regeringen.

Klass 2–3, de lägre klasserna, beslutas av myndigheten själv.

DN "

”Svårt att se att Ulla Sandborgh kan sitta kvar”

DN FREDAG 11 JANUARI 2019

"Svenska kraftnäts chef Ulla Sandborgh kallas i dag, fredag, till miljö- och energidepartementet för samtal med energiminister Ibrahim Baylan (S). Daniel Stattin, juridikprofessor, bedömer att Svenska kraftnäts bristande säkerhetsprovningar är ett lagbrott. – Min känsla är att det bryter mot lagen, säger han. Tidigare generaldirektören Mikael Odenberg har svårt att se att Sandborgh kan jobba kvar.

Som DN avslöjar i texten här intill har Svenska kraftnät brutit mot regeringsbeslut och gett höga chefer tillgång till hemliga uppgifter och känsliga it-system, utan att de var ordentligt säkerhetsprovade.

Bristerna är mycket allvarliga, enligt Daniel Stattin som är professor i juridik vid Uppsala universitet. Han reagerar särskilt på att chefer som anställts eller anlitats i säkerhetsklass ett, den högsta klassen, antingen inte säkerhetsprovats eller säkerhetsprovats enligt fel klass.

– Anställningarna är placerade i säkerhetsklass ett. Den bedömningen har regeringen gjort och den är förmodligen väl beredd både av Säkerhetspolisen och underrättelsetjänsten. Då kan inte en myndighetschef göra ett sådant avsteg på lösa boliner. Reglerna är till för att följas.

Vad säger du om att säkerhetsskyddschefen inte informerades om avstegen?

– Det är dubbelt anmärkningsvärt att säkerhetsskyddschefen inte får reda på det. Han kan inte utföra sitt jobb om han inte får informationen.

Bedömer du att myndighetens hantering bryter mot lagen?

– Man måste förstås göra en rättslig analys, men min känsla är att det bryter mot lagen. Man kan tala i termer av tjänstefel om säkerhetsskyddslagen inte följts.

Daniel Stattin tycker att Säpo och åklagare nu bör granska om någon har brutit mot lagen.

– Svenska kraftnät är en väldigt viktig myndighet för svensk beredskap. Det är en av de viktigaste myndigheterna vi har. Detta tyder på att myndigheten präglats av att säkerhetstänkandet inte satt sig i ledningen fullt ut. Man kanske har tyckt att det varit besvärligt. Det är direkt oansvarigt.

Den tidigare generaldirektören på Svenska kraftnät, Mikael Odenberg, säger till DN att bristerna som beskrivs i DN:s granskning är graverande.

– Det här är uppenbart ett brott mot bestämmelserna i säkerhetsskyddslagen. Det är kristallklart att personerna inte får börja förrän en fullständig säkerhetsprovning med registerkontroll är gjord. Att iakttä dessa regler är särskilt viktigt på en myndighet som ansvarar för kritisk infrastruktur, säger han.

Svenska kraftnät har, precis som många andra myndigheter, en säkerhetsskyddschef. I rollen ingår att utöva kontroll över säkerhetsskyddet. Men DN:s granskning visar att säkerhetsskyddschefen på Svenska kraftnät aldrig informerades om hanteringen.

– Det innebär att man har dolt sina avsteg för den befattningshavare som enligt säkerhetsskyddsförordningen är ålagd uppgiften att just kontrollera att lagstiftningen följs.

Vad tycker du ska hända nu?

– Det ankommer inte på mig att bedöma. Men vi har ju sett vad som hände med en annan generaldirektör som också medvetet bröt mot säkerhetsskyddslagen.

Du tänker på Maria Ågren på Transportstyrelsen?

– Ja.

Vad tycker du att energiminister Ibrahim Baylan ska göra nu?

– Jag har svårt att se att tillträdande regering, oavsett sammansättning, kommer att kunna behålla myndighetschefer som tar säkerhetsskyddslagstiftningen i egna händer.

Med anledning av DN:s rapportering om bristerna hos Svenska kraftnät är generaldirektören Ulla Sandborgh i dag, fredag, kallad till miljö- och energidepartementet, meddelar samordnings- och energiminister Ibrahim Baylan (S) i en skriftlig kommentar.

Josefin Sköld

josefin.skold@dn.se

Kristoffer Örstadius

kristoffer.orstadius@dn.se "

" Ewa Stenberg: Svårt för Åkesson att sänka en regering med M och KD

DN FREDAG 11 JANUARI 2019

Snart är de färdiga, två nya utförliga politiska offerter till Centern och Liberalerna. Stefan Löfven (S) erbjuder stabilitet utan SD, Ulf Kristersson (M) kan ge mycket av politiken som C och L gick till val på, samt någon slags anti-SD-garanti. Frågan är om Sverigedemokraterna sätter stopp för Kristerssons plan.

Det är som för vilken hus- eller bilköpare som helst. Valet för Centerpartiet och Liberalerna står mellan två offerter, specificerade med förmåner, garantier och kostnader.

Men det handlar inte om ekonomiska investeringar, utan politiska. De båda konkurrenterna Stefan Löfven (S) och Ulf Kristersson (M) rapporterade på torsdagen om sina alternativ och ansträngningar till riksdagens talman Andreas Norlén. Sedan sade de några ord till journalisterna. Statsministern i övergångsregeringen, Stefan Löfven, höll fram sitt starkaste försäljningsargument, att han erbjuder en handlingskraftig regering. En regering stödd på S, MP, C och L kräver att Vänsterpartiet lägger ner sina röster i nästa veckas statsministeromröstning, men därefter har den mycket goda möjligheter att på egen hand få igenom sin budget och sin politik fram till nästa val, om partierna bara kan komma överens sinsemellan. En budget från S, MP, C och L kan bara röstas bort om Vänsterpartiet, Sverigedemokraterna, Moderaterna och Kristdemokraterna röstar för samma motförslag, och det lär aldrig hända.

Löfven kan alltså erbjuda ett stabilt riksdagsunderlag utan SD, men han har svårt att erbjuda den sakpolitik Centern och Liberalerna vill

ha. Moderatledaren Ulf Kristersson kan däremot erbjuda sakpolitiken. Men han kan inte erbjuda ett stabilt regerande, om inte Sverigedemokraterna plockas in i samarbetet. Och det vill verkligen inte Centern och Liberalerna.

Både C och L röstade i mitten av november nej till en Kristerssonregering utan stöd över blockgränsen. De sade att en sådan inte är möjlig med nuvarande valresultat, eftersom det ger SD stort inflytande. Ändå förhandlar de båda partierna nu med Ulf Kristersson. Parallellt med detta försöker de få Stefan Löfven att göra större eftergifter än i förhandlingen för drygt en månad sedan. I helgen ska partierna väga fördelar och nackdelar med respektive resultat och fatta beslut.

De borgerliga partierna diskuterar en ”anti-SD-klausul” som är tänkt att ge C och L garantier för att Åkessons parti inte ska få makt, och möjligheter att dra i nödbromsen om så ändå skulle ske.

”Det är naturligtvis inte rimligt att SD släpper fram en statsminister som aktivt avser förhindra att SD-väljarna får inflytande”, skrev SD-ledaren Jimmie Åkesson på Facebook. Men markeringen till trots är Jimmie Åkessons delmål en M+KD-regering som samarbetar med SD i riksdagen. Partiet säger sig ofta vara ansvarstagande och samarbetsvilligt. Det talar för att SD ändå kan välja att släppa fram M och KD, om anti-SD-klausulen inte är allt för förnedrande och den politiska plattformen acceptabel.

SD kan släppa fram Kristersson i fast förvisning att de kommer att få nya möjligheter att fälla honom senare, om hans politik inte fyller SD:s förväntningar, och få det politiska inflytande partiet så hett eftertraktar. Valresultatet gör att ett borgerligt förslag måste ha SD:s aktiva stöd i varenda omröstning där de rödgröna också lägger ett gemensamt förslag. Annars faller det.

Ewa Stenberg

ewa.stenberg@dn.se "

"M och S förhandlar in i det sista om makten

DN FREDAG 11 JANUARI 2019

Intensiva förhandlingar pågår alltjämt och det är fortfarande ovisst vilken statsministerkandidat som ska få bilda regering. Det står klart efter att både Stefan Löfven (S) och Ulf Kristersson (M) haft möten med talmannen. Om ingen av dem lyckas finns nu ett datum för extraval: den 7 april.

Det har nu gått fyra månader sedan valet och fortfarande leds Sverige av en övergångsregering. Nu återstår mindre än en vecka till omröstningen i riksdagen som kan avgöra den långdragna striden om makten. Onsdagen den 16 januari kommer riksdagen att ta ställning till någon av statsministerkandidaterna Stefan Löfven och Ulf Kristersson, enligt talmannen Andreas Norléns plan.

Vem som provas av riksdagen nästa vecka är alltjämt en öppen fråga. Ingen av de två kandidaterna ville på torsdagen utropa sig som segrare, men de ville lika lite erkänna sig besegrade efter att de hade haft varsitt möte med talmannen

– Det har under helgerna pågått intensiva samtal mellan Alliansens fyra partier. De samtalen har varit i god anda och konstruktiva. De samtalen pågår fortfarande, ingenting är avslutat, säger Ulf Kristersson (M).

Stefan Löfven (S), som leder övergångsregeringen, talade också om förhandlingar som ännu inte gått i mål.

– Samtal pågår och gör det fortfarande med en uppriktig ambition att Sverige så snabbt som möjligt får en handlingskraftig regering. Jag

upplever att vi har en konstruktivitet som jag hoppas ska leda hela vägen fram, säger Stefan Löfven.

I praktiken handlar det nu om en tävlan mellan de två kandidaterna om att vinna Centerns och Liberalernas stöd. C har nyckelrollen eftersom man med sina 31 riksdagsmandat kan fälla avgörandet.

Stefan Löfven bekräftar att det är en förhandling mellan S, MP, C och L som han driver. Där handlar det om att komma överens i sakpolitiska frågor som arbetsrätten, hyresregleringen och landsbygdspolitiken. De fyra partierna gjorde ett försök att enas i december men Centern valde då att säga nej.

För Ulf Kristerssons del handlar det om att övertyga C och L om att de kan stödja en M-KD-regering utan risk för att Sverigedemokraterna ges inflytande.

– De här samtalen har både handlat om den politiska inriktningen för en regering som jag skulle vilja leda men också formerna för en sådan regerings parlamentariska arbete, säger Ulf Kristersson.

Skulle talmannens förslag falla på onsdag återstår endast ett försök.

Blir även det ett misslyckande så utlyses extraval per automatik, enligt regeringsformen. På torsdagen fick talmannen ett förslag från Valmyndigheten om hur det i så fall ska gå till. Den valdag som myndigheten rekommenderar är söndagen den 7 april.

Extraval måste hållas senast inom tre månader efter den fjärde statsministeromröstningen. Valmyndigheten vill dock ha det något tidigare med tanke på att ytterligare ett val väntar i vår, nämligen EU-parlamentsvalet den 26 maj. Tidigare än 7 april är enligt

Valmyndigheten inte möjligt. Tiden för förberedelser blir då för knapp. Om det blir extraval eller inte hänger i stor utsträckning på vägval som Centern och Liberalerna kommer att göra de närmaste dagarna. Inom Liberalerna pågår en strid inför öppen ridå mellan en falang som vill stödja M-ledaren Ulf Kristersson och en annan som vill göra upp med Socialdemokraternas Stefan Löfven. Partiledaren Jan Björklund driver

den senare linjen. Dragkampen avgörs av allt att döma på söndag när Liberalerna håller parti- råd med L-företrädare från hela landet.

Centern däremot har så här långt visat en enad fasad utåt och mycket lite har läckt ut om vad som pågår internt. Enligt uppgifter till DN ska partiet hålla ett förtroenderåd med C-ombud från de olika distrikten på lördag, för att förankra den linje i regeringsfrågan som Annie Lööf och partiledningen har landat i.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se "

"Fakta. Planen om det blir ett extraval

Det här är Valmyndighetens rekommendationer till talmannen. Planen sätts bara i verket om inte heller en fjärde statsministeromröstning (som i så fall hålls den 23 januari) har lett till en ny regering.

6 februari: Sista dag för partierna att anmäla kandidater och beställa valsedlar.

21 februari: Första dag för brevröstning.

11 mars: Röstkorten börjar skickas ut.

18 mars: Röstning börjar på utlandsmyndigheterna.

28 mars: Förtidsröstning i Sverige börjar.

7 april: Valdag

14 april: Valresultat fastställs slutgiltigt.

Kostnaden för ett extraval beräknas till 346 miljoner kronor. Det är något lägre än vid ordinarie val bland annat på grund av att det endast gäller riksdag, inte kommuner och landsting. "

" Politiker gör tummen ner för assistansförslag

DN FREDAG 11 JANUARI 2019

Den omtalade LSS-utredningen föreslår bland annat att barn under 16 år inte längre ska omfattas av ersättning för personlig assistans. Förslaget är det som möts av mest kritik, i en utredning som överlag inte tycks ha särskilt stort politiskt stöd.

– Det kan finnas delar i utredningen som kan användas för att rätta till situationen för dem som redan förlorat sin ersättning, men i stort sett tycker jag att dokumentet ska i papperskorgen, säger Liberalernas funktionspolitiska talesperson Bengt Eliasson.

När utredningen tillsattes 2016 var det för att se över de snabbt ökande kostnaderna för assistans enligt Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS.

Under utredningens gång har dock kravet på föreslagna besparingar tagits bort, delvis på grund av nya tillämpningar av Försäkringskassan som lett till att stöd på vissa håll dragits in.

– Uppdraget har inte handlat om besparingar utan om att använda de resurser som redan finns på ett mer ändamålsenligt sätt. Ingen som har LSS-insatser i dag skulle bli utan stöd, vi föreslår inga besparingar, säger utredaren Gunilla Malmberg.

Utredningen har varit mycket omdebatterad och utkast och delar av materialet som läckt ut sedan tidigare har varit föremål för hård kritik, bland annat från föreningar för funktionshindrade.

När utredningen lämnades över till regeringen vid en presskonferens på torsdagen fanns det mest kritiserade förslaget kvar: barn under 16 år, samt personer med psykiska funktionsnedsättningar, ska inte längre

omfattas av ersättningen för personlig assistans. I stället ska kommunerna ta över ansvaret för deras stöd.

Enligt Gunilla Malmberg är det nya systemet tänkt att skapa bättre förutsättningar för insyn, uppföljning och kvalitetssäkring.

– Jag tror att det blir ett bättre och tryggare stöd för barnen. Det blir också bredare, dels kommer det att omfatta fler personer, dels är det även riktat till hela familjen, att också föräldrar och syskon kan klara sin vardag, sade hon vid presskonferensen.

Hur det kommunala stödet ska se ut specificerades inte. Politikerna har inte hunnit läsa igenom den långa utredningen, men många menar att bara faktumet att stödet flyttas till kommunerna är problematiskt.

– Det skapar en rättsosäkerhet som är helt oacceptabel, när stödet blir beroende av vilken kommun du bor i, säger Moderaternas socialpolitiska talesperson Camilla Waltersson Grönvall.

– Det känns väldigt otydligt och öppnar upp för olika tolkningar, säger Carina Ståhl Herrstedt, riksdagsledamot för SD.

– Det är helt vansinnigt. Personlig assistans handlar om att ha en person närvarande som ser till helheten, och att kunna ha makt över sitt eget liv. Vilken annan insats skulle kunna ersätta det? Det går inte, säger Maj Karlsson, socialpolitisk talesperson för V.

Fler positiva tongångar finns kring förslaget att staten ska ta över ansvaret för all personlig assistans, i stället för att dela huvudmannaskapet med kommunerna. Det innebär även att det kritiserade så kallade ”20-timmarskravet” slopas, som innebar att man måste visa för Försäkringskassan att man har behov av minst 20 timmars assistans per vecka.

Enligt politikerna finns det dock fortfarande många frågetecken kring hur de nya bedömningarna av assistansbehov, samt flera andra frågor, enligt utredningen ska se ut.

Socialdemokraterna, som tillsatte utredningen, ska nu sätta sig ner och läsa igenom utredningen förutsättningslöst, säger riksdagsledamoten Kristina Nilsson.

– Det finns intressanta förslag som måste analyseras väldigt noga, och sedan får man ha en diskussion med alla inblandade parter. Klart är i alla fall att Socialdemokraterna aldrig kommer att medverka till något som försämrar LSS-stödet, säger hon.

Fredrik Tano "

"Fakta. LSS-utredningen

Utredningen har sett över assistansersättningen och delar av Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS .

Ur direktiven:

Syftet med uppdraget är att skapa en långsiktigt hållbar ekonomisk utveckling av insatsen personlig assistans och att få till stånd mer ändamålsenliga insatser i LSS samt att lagstiftningen ska främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet.

Målet är att de kvinnor och män, flickor och pojkar som ingår i lagens personkrets ska få del av funktionella insatser utifrån sitt behov samtidigt som kostnadsutvecklingen för hela det offentliga åtagandet på området ska vara långsiktigt hållbart. Med hänsyn till kraftiga kostnadsökningar inom assistansersättningen behöver även ytterligare besparingar göras. "

"Utländska ligor bakom hälften av alla inbrott

DN FREDAG 11 JANUARI 2019

Organiserade stölder och it-bedrägerier ökar men rättsväsendet klarar inte sin uppgift, konstaterar Trygghetskommissionen i en ny rapport. – Man använder gamla metoder på nya fenomen, säger Trygghetskommissionens ordförande Fredrik Reinfeldt.

Till följd av digitaliseringen och den ökade rörligheten över gränser har vardagsbrotten i form av bedrägerier och stölder antagit en helt ny skepnad, konstaterar Trygghetskommissionen som på initiativ av Svensk försäkring fått i uppdrag att göra en oberoende utredning på området.

Bedrägerier är i dag västvärldens snabbast växande brottsfenomen – av de drygt 200 000 bedrägerier som anmäls årligen i Sverige är nu cirka 60 procent it-relaterade, enligt statistik från Brottsförebyggande rådet. Uppemot hälften av alla bostadsinbrott och en klar majoritet av stölderna av bilar och båtar genomförs av internationella ligor. Statistik från branschorganisationen Larmtjänst visar att en stor andel av stöldgodset transporteras utomlands.

– Det finns en omfattande brottslighet i Sverige som rättsväsendet nästan inte gör någonting alls för att utreda. Som privatperson känner man sig dubbelt utsatt, säger Fredrik Reinfeldt.

TT "

" Elever i upprop mot utvisningar

DN FREDAG 11 JANUARI 2019

Över 2 400 elever från grund- och gymnasieskolor runt om i landet har skrivit på en namninsamling för att försöka stoppa utvisningarna till länder i krig eller konflikt.

Skoluppropet som eleverna kallar "Låt våra vänner stanna" syftar till att förändra flyktingpolitiken. Protesten består av en namninsamling och ett öppet brev som ska lämnas över till de personer som tillträder stats- och migrationsministerposterna i en kommande regering. I brevet redovisas tre krav som eleverna står bakom. De kräver att tvångsutvisningarna till länder i krig och konflikter stoppas på obestämd tid, att en ny säkerhetsbedömning görs av läget i Afghanistan, och att unga ensamkommande får amnesti och permanent uppehållstillstånd.

Bakom idén står 17-årige Simon Boerenbeker Klang, som även är talesperson för nätverket Unga för amnesti, och går i årskurs två på en gymnasieskola i Göteborg.

– Det här berör väldigt många och det har kommit väldigt många ensamkommande i vår ålder till Sverige som vi har träffat på skolor och i idrottsföreningar och nu riskerar många att utvisas till länder som befinner sig i krig eller konflikt.

Han säger att namnlister suttit uppe på skolor i hela landet, från Umeå i norr till Malmö i söder.

– Det är en uppmaning och en vädjan, ett sätt att visa för allmänheten hur hårda konsekvenserna blir av dagens politik.

Ivan Solander

ivan.solander@dn.se "

" Så får man sjuksköterskor att stanna på jobbet

DN FREDAG 11 JANUARI 2019

En vänlig och tillåtande atmosfär, att man blir lyssnad till och får arbeta självständigt med sina kollegor. Det är några av framgångsrecepten för att sjuksköterskor ska stanna på arbetsplatsen, enligt en ny studie.

Sedan flera år råder det en stor brist på sjuksköterskor i Sverige. I SCB:s senaste arbetskraftsbarometer uppgav cirka 80 procent av arbetsgivarna att de har brist på sjuksköterskor, både nytexaminerade och yrkeserfarna. Det visade en genomgång som DN gjorde förra året. Många av dem väljer ändå att sluta. Kanske för att i stället arbeta i Norge med bättre villkor, ta anställning i ett bemanningsföretag eller lämna yrket helt.

Oftast är det problemen på sjuksköterskornas arbetsplats i form av dåliga löner, stress och bristfällig arbetsmiljö som lyfts fram som orsak till sjuksköterskebristen.

Sjuksköterskan Carina Ahlstedt, doktorand i hälso- och sjukvårdsforskning vid Uppsala universitet, har i stället valt att studera vad det är som får sjuksköterskor att trivas och att stanna kvar på jobbet.

I en ny kvalitativ studie har hon följt och intervjuat tio sjuksköterskor på en akutvårdsavdelning vid Akademiska sjukhuset i Uppsala.

– Det är många som riktar in sig på problemen. Vi har i denna studie i stället valt att fokusera på en väl fungerande avdelning med ett gott rykte för att studera motiverande faktorer i dagliga arbetet, säger hon.

Carina Ahlstedt genomförde observationer under arbetspassen och pratade med sjuksköterskorna på plats om hur de tänkte i olika situationer. Men hon har också gjort individuella intervjuer för att förstå vad det är som kan bidra till att sjuksköterskor stannar kvar på sin arbetsplats.

Något som framstod som tydligt motiverande på den här arbetsplatsen var när sjuksköterskorna kände sig lyssnade till av både läkare och andra i organisationen. Och när kompetensen som sjuksköterskorna har togs på allvar med möjlighet att kunna ha inflytande över arbetet. – Så har det inte alltid varit på andra arbetsplatser, enligt några av de intervjuade sjuksköterskorna, säger Carina Ahlstedt.

Viktigt var också att det fanns ett öppet och tillåtande klimat på arbetsplatsen, både i form av att våga fråga men också att ge varandra råd – och att ta emot dem.

– Det kändes inte konstigt att dela med sig av sina egna tillkortakommanden, men inte heller att dela med sig av sina kunskaper och erfarenheter på ett naturligt sätt.

En sjuksköterska som var relativt ny lyfte fram att just detta var något som hon uppskattade på den här avdelningen jämfört med andra avdelningar hon arbetat på.

En annan sak som var viktig för sjuksköterskornas motivation i det dagliga arbetet var att få feedback från själva arbetet och från sina kollegor.

– Här byggde det inte på att det var viktigt att chefen kom in och sade att det var bra.

Just frågan om feedback och medarbetarskap skulle Carina Ahlstedt vilja studera närmare.

– När jag pratar med chefer i andra sammanhang så upplever de ibland att det finns ett krav på att de hela tiden ska ge återkoppling till varje medarbetare. Det är en nästan omöjlig uppgift.

Sjuksköterskorna uppskattade också när det fanns ett vänligt klimat på avdelningen, med bra bemötande medarbetarna emellan och att man då och då hade korta stunder där man kunde se varandra och växla några ord, att känna sig sedd. Det har stor betydelse för trivselen.

Väldigt tydligt var också att sjuksköterskorna på den här avdelningen i det dagliga arbetet upplever att arbetet går framåt, att man utför ett arbete som påverkar, att man utvecklas i arbetet.

– Visst kan det vara viktigt att få gå på kurser, men det egna lärandet i det dagliga arbetet är också jätteviktigt. Det kan också handla om att man kan lära andra. Inom vården finns det ju ofta nyanställda eller studenter, till exempel.

Mycket viktigt för sjuksköterskorna var också att få möjlighet att diskutera och samverka med andra sjuksköterskor i det dagliga arbetet, parallellt med att jobba med de uppgifter man är utbildad till och som är sjuksköterskornas ansvar. Att få göra rätt saker.

Carina Ahlstedt och hennes forskarkollegor har funderat över hur deras resultat skulle tas emot av sjuksköterskorna. Skulle forskarna ses som naiva för att de bara tittar på positiva delar av jobbet?

– Det har faktiskt varit tvärtom. Flera har hört av sig och sagt att de tycker att det varit skönt att vi lyft också sådant som är bra i jobbet. Någon skrev att man kan nästan känna sig dum för att man jobbar kvar i vården fast alla säger att det är så dåligt. Det är viktigt att visa den positiva sidan också.

Om man hittar det som faktiskt är bra, så kanske man kan stärka det, menar hon. Annars är risken att man i all iver att göra rätt faktiskt tar bort det som fungerar.

– Det skulle kunna handla om risken att det skapas oförankrade rutiner och riktlinjer uppifrån som minskar möjligheterna för avdelningschefer att skapa goda förutsättningar för att sjuksköterskor ska kunna trivas.

Vad gjorde att det fungerade så bra här?

– Exakt vilka yttre faktorer som hade betydelse går inte att säga med säkerhet utifrån denna studie. Vi studerade utifrån ett medarbetarperspektiv vad som var motiverande i det dagliga arbetet i just den här situationen. Från annan forskning vet man att det bland annat har betydelse hur ledaren är.

– För den här chefen var det naturligt att man arbetade med arbetsklimatet, bemötandet och stöd till varandra. Det var lika viktigt som allt annat som exempelvis olika rutiner och dokumentation för att få statistik.

Kan man dra några slutsatser utifrån en kvalitativ studie, med endast tio sjuksköterskor?

– Ja, förutom det vi gjort finns stöd från studier av andra yrken där medarbetarna liksom sjuksköterskorna har komplexa arbetsuppgifter. Vår studie ligger också i linje med, och ger en fördjupning av, resultat från tidigare genomförda studier, i huvudsak med enkäter.

Lönefrågan kommer inte upp. Är den överdriven?

– Nej, inte alls. Att den inte kommer fram i den här studien är inte så konstigt. Lönen är nog inte det första man går och tänker på och pratar om i det dagliga pågående arbetet. Från andra studier vet vi att lönen är en viktig faktor. Lönen ska upplevas som rättvis utifrån det arbete man utför, säger Carina Ahlstedt.

Hans Arbman

hans.arbman@dn.se "

"Tips till arbetsgivare

1 Skapa möjlighet till gemenskap med ett vänligt och tillåtande klimat. Se till att sjuksköterskor får möjlighet att arbeta självständigt och fatta egna beslut men också får tillfällen att diskutera i det dagliga jobbet med sina kollegor inom samma profession.

2 Integrera lärandet i det dagliga arbetet på olika sätt.

3 Se till att sjuksköterskorna blir respekterade och lyssnade på, att andra litar på deras kunskap.

4 Tydliggör hur man kan få feedback från det dagliga arbetet.

Medarbetarna ska inte bli beroende av att andra ska säga att man gjort något bra.

5 Tappa inte bort själva lönefrågan. Den är också väldigt viktig.

Källa: Carina Ahlstedt

Fakta. Rapporten

Studien "What makes registered nurses remain in work?" är publicerad i International Journal of Nursing Studies i januari 2019. I forskargruppen ingår även organisationsforskaren Carin Eriksson Lindvall, professor Inger K Holmström, samt docent Åsa Muntlin Athlin.

Det är en kvalitativ studie där Carina Ahlstedt, sjuksköterska och doktorand vid Uppsala universitet, under flera dagar följde tio sjuksköterskor – åtta kvinnor och två män – och ställde frågor om hur de såg på sitt arbete. Därefter gjorde hon uppföljande intervjuer med nio av dem.

Kvalitativ forskning strävar efter att beskriva, förstå och tolka enskilda individer eller situationer, där forskaren även bör ta hänsyn till sin egen förförståelse. Kvantitativ forskning använder statistiska beräkningar för att nå mer generell kunskap om något. En kvantitativ vetenskaplig studie ska vara reproducerbar, det vill säga att den ska kunna upprepas av andra forskare. "

" Ledare: Annie Lööfs vägval var det enda möjliga

DN LÖRDAG 12 JANUARI 2019

Det är inte slutet på den inrikespolitiska kalabaliken. Det är inte början på slutet. Det är kanske inte ens slutet på början. Men vi kan se slutet på höstens förlängda talmansrundor.

Allt talar för att Sverige nästa vecka har en ny statsminister och att det blir den gamle statsministern, Stefan Löfven. Utfallet av den långdragna regeringsbildningen tycks bli det denna ledarsida förutspått och också argumenterat för: En fortsatt Löfvenministär stödd på Centern och Liberalerna.

Överenskommelsen, ska vi kalla den Januaripakten, ska nu förankras hos de två mittenpartierna. Det är en process som kan generera dramatik, i synnerhet hos de i fraktioner kluvna Liberalerna, men upplägget lär ändå hålla. Det finns, som den politiska verkligheten i Sverige nu ser ut, inget alternativ.

De liberala partiernas val har inte handlat om Socialdemokraterna eller Alliansen, Stefan Löfven eller Ulf Kristersson. I så fall hade Sverige haft en regering för fyra månader sedan. För C och L har det i stället handlat om att arbeta sig fram till en lösning på regeringsfrågan som minimerar risken för att den nationalistiska populism som just nu förgiftar stora delar av Europa ska äta sig in också i det svenska regeringsunderlaget.

Och eftersom inga kontrakt eller löften i världen kan ändra på den nuvarande mandatfördelningen i riksdagen, tvingades Annie Lööf till sist ta konsekvenserna av att en Kristersson-ledd regering skulle bli beroende av SD i varje votering. Då återstod inget annat alternativ än Löfven.

Ett svek! kommer många att ropa. Nja, hon lovade att aldrig "sitta" i en Löfvenregering. Och nu handlar det ju om att stöttande stå bredvid. Fast visst: Annie Lööf lovade att hellre äta upp sin sko än att bli ett stödhjul åt Stefan Löfven. Men hon lovade också att under inga omständigheter släppa in Jimmie Åkesson i maktens korridorer. Det får kanske bli skomakarlåda till lunch för Lööf endera dagen. Men man bör ändå ha klart för sig att löftet att avsätta Löfven och löftet att aldrig släppa fram Åkesson är av olika karaktär. Det första är politiskt, det andra existentiellt.

Liberaler bekämpar SD på grund av detta partis natur, på grund av vad det är. Liberaler är motståndare till Socialdemokraterna på grund av detta partis praktik, på grund av vad det gör. Och det sistnämnda, sakpolitiken, kan man alltid förhandla om. Det är det som nu skett, av allt att döma, med inte helt visset resultat: Reformer vad gäller arbetsrätt och hyresmarknad, inget stopp för vinster i välfärdsföretag, slopad flyttskatt, kömiljard, möjligen en återförstatligad skola. Ändå är detta en regeringslösning som en liberal ledarsida bör ta emot med lättnad snarare än med entusiasm. Det är med denna nygamla Löfvenministär som med den svenska sommaren. Den blir nog inte toppen, man blir säkert besviken, den riskerar att bli kortlivad. Men den är ändå mindre svåruthärdlig än alternativen.

I bästa fall skulle det nya samarbetet kunna väcka de liberala reflexerna till liv hos MP och S. I bästa fall. Men ingen ska inbilla sig att det blir lätt.

Socialdemokraterna är ju ... ja, Socialdemokraterna, och måste radikalt förändra självbild och umgängesvanor om samarbetet med C och L ska hålla. Och Centerpartiet å sin sida är i många frågor Socialdemokraternas givna huvudmotståndare.

Det kommer att bli skakigt, med regeringskrisen ständigt knackande på dörren. Men det kunde ha varit mycket värre. Jimmie Åkesson kunde ha fått sin drömregering. **DN 12/1 2019 "**

”Utan myndighet är det svårt att uppnå jämställdhetsmålen”

DN LÖRDAG 12 JANUARI 2019

"DN. DEBATT 20190112

Genom nedläggningen av Jämställdhetsmyndigheten förlorar regeringen en avgörande resurs för ett träffsäkert och resultatinriktat jämställdhetsarbete. Samhällsvinsterna som kunskap på området kan generera är betydande. Bland argumenten för en nedläggning finns dessutom rena felaktigheter, skriver Lena Ag, generaldirektör Jämställdhetsmyndigheten.

Jämställdhet var väljarnas tredje viktigaste fråga i valet i höstas – enligt SVT:s valundersökning. En rekordplacering för frågorna. Det finns en medvetenhet om att Sverige nått långt – 2017 rankades Sverige på topp i EU:s jämställdhetsindex – men att det finns många utmaningar kvar. Det gäller inkomstskillnader mellan kvinnor och män, skillnader i inflytande, kvinnors och mäns hälsa, pojkars och flickors situation och resultat i skolan, mäns våld mot kvinnor – något Metoo-upproppen vittnat om – och inte minst hedersrelaterat våld och förtryck. Jämställdhet är en demokrati- och rättighetsfråga med stor relevans i dagens samhälle.

Jämställdhet har skiljt ut sig jämfört med andra politikområden genom att tidigare sakna en egen förvaltningsmyndighet. Avsaknaden av en myndighet har varit en orsak till att fältet präglats av projektifiering och brist på uppföljning. Det har varit svårt att följa vilka insatser som gett effekt och att få till långsiktiga satsningar.

Som myndighet vill vi tydliggöra de konsekvenser som kommer att följa på det nedläggningsbeslut som riksdagen fattat och vi vill även

korrigera felaktiga uppfattningar som sprids om den verksamhet myndigheten bedrivit under uppstartsskedet 2018. Felaktigheter som tyvärr anföras som argument för en avveckling.

En konsekvens av nedläggning är att regeringen förlorar en avgörande resurs för att bedriva ett träffsäkert och resultatorienterat jämställdhetsarbete. En resurs som flera aktörer – utredningar, organisationer, partier på båda sidor blockgränsen och inte minst civilsamhälle och kvinnoorganisationer – under lång tid efterfrågat. Myndigheten inrättades 1 januari 2018 efter ett gediget förarbete. Bakgrunden till myndigheten är Jämställdhetsutredningen – som tillsattes av alliansregeringen. Utredningen konstaterade att utvecklingen mot jämställdhet går för långsamt och föreslog därför en jämställdhetsmyndighet för att ge regeringen det stöd som krävs för att ta tillvara kunskap och resultat, stödja andra myndigheter, kommuner, landsting och andra aktörer samt samordna insatser inom jämställdhetspolitiken.

Jämställdhetsmyndighetens grunduppdrag är att arbeta med uppföljning, analys, samordning, kunskap och stöd i syfte att nå de jämställdhetspolitiska målen. Myndigheten ska enligt regeringens instruktion bidra till en strategisk, sammanhållen och hållbar styrning och ett effektivt genomförande av jämställdhetspolitiken. Myndigheten har lämnat ett genomarbetat förslag till regeringen för hur systematisk och fördjupad uppföljning av insatser på jämställdhetsområdet ska göras inom till exempel mäns och kvinnors hälsa, ekonomi, utbildning, inflytande samt mäns våld mot kvinnor. Analyserna syftar till att visa vilka insatser som ger effekt. Samhällsvinsterna denna kunskap kan generera är betydande. På området mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck behöver insatserna bli fler och mer samordnade, inte färre, vilket blir ett direkt resultat av myndighetens nedläggning. Jämställdhetsmyndigheten har bland annat samordnat insatser mot

sexuella trakasserier och påbörjat ett efterfrågat arbete med att ta fram och sprida metoder för att förebygga hedersnormer bland unga män och pojkar. Myndigheten har även angelägna uppdrag att motverka könsstämpning.

Ytterligare en konsekvens är att stödet till myndigheter och aktörer som har uppdrag att bedriva jämställdhetsarbete riskerar att upphöra.

Det har spridits ett missvisande påstående att

Jämställdhetsmyndigheten tagit över ansvaret för jämställdhetsarbetet från andra myndigheter. Tvärtom ger vi det stöd andra aktörer behöver för att arbetet med jämställdhetsintegrering av deras verksamheter ska bli mer effektivt och ge resultat.

En felaktighet som florerat i debatten är att bildandet av

Jämställdhetsmyndigheten inneburit att andra befintliga verksamheter med uppdrag på jämställdhetsområdet slagits sönder. Den verksamhet som flyttats till myndigheten är samordningen av arbetet mot prostitution och människohandel som bedrivs inom det Nationella Metodstödsteamet (NMT). En viktig del i arbetet är att förbättra skyddet för utsatta och öka lagföringen av förövare. Verksamheten har tidigare bedrivits splittrat, på årsbasis och med tillfälliga medel. Det är helt oklart i dagsläget hur NMT nu ska drivas vidare, sammanhållet, med en permanent placering och säkrad finansiering.

När det gäller uppdraget att fördela statsbidrag till kvinnors organisering och jämställdhetsprojekt är dessa bidrag inte nya – de fördelades tidigare av andra myndigheter och har funnits i över 15 år. Bidragsgivning styrs av regeringens förordningar och sker i enlighet med förvaltningsrättsliga principer. De ansökningar som har varit behöriga och bedömts ha bäst förutsättningar att nå uppsatta mål har beviljats bidrag. Bland dem finns bland annat kvinnojourer, idrottsföreningar och organisationer som jobbar mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Jämställdhet är ett brett kunskapsområde. På

Jämställdhetsmyndigheten finns därför stor expertkunskap inom många samhällsfrågor. Vårt arbete bedrivs i enlighet med de professionella värderingar som ska prägla alla som är anställda i staten. Sedan starten för ett år sedan har vi många gånger mötts av förutfattade meningar och osaklig och missvisande rapportering. Dessutom och än värre är att institutioner, organisationer och enskilda som väljer att arbeta inom detta fält ständigt drabbas av förlöjliganden, missaktning, hat och hot. Det är oacceptabelt. Jämställdhet är ett grundläggande värde i Sverige och ett riksdagsbundet mål. Sveriges gemensamma målsättningar är högt satta. Vi vill nå målen om ett jämställt samhälle – men de som ska stödja arbetet lämnas många gånger med otillräcklig uppbackning och dåliga förutsättningar. Ett effektivt och resultatorienterat jämställdhetsarbete är en uppgift för varje svensk regering. Utan en förvaltningsmyndighet förlorar regeringen en avgörande möjlighet att tillvarata kunskap, nå målen och stärka styrningen.

Lena Ag, generaldirektör Jämställdhetsmyndigheten "

"Bakgrund. Jämställdhetsmålen

Målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Utifrån detta arbetar regeringen efter sex delmål:

En jämn fördelning av makt och inflytande.

Ekonomisk jämställdhet.

Jämställd utbildning.

Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet.

Jämställd hälsa.

Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. "

"Ebba Busch Thor: "Det är ett svek"

DN LÖRDAG 12 JANUARI 2019

"Ett svek mot väljarna och ett historiskt misstag. Reaktionerna på Centerns besked i regeringsfrågan var inte nådiga från Moderaterna och Kristdemokraterna. Både M och KD dödförklarar Alliansen på nationell nivå om C och L stödjer en rödgrön regering.

Moderatledaren Ulf Kristersson var sammanbiten när han tog över riksdagens presscenter direkt efter att Annie Lööf gett besked om att hennes parti tänker stödja en S-ledd regering. Enligt Kristersson är beskedet ett historiskt misstag som riskerar att skada det borgerliga samarbetet för lång tid framöver.

– Jag beklagar djupt om detta blir C:s och L:s definitiva beslut. Det vore riktigt dåligt för Sverige, säger Ulf Kristersson.

Han konstaterar samtidigt att Alliansen i sin nuvarande form inte längre kommer att finnas om C och L blir stödparti åt en rödgrön regering.

– Alliansen finns inte nationellt om ett eller två partier blir del av en S och MP-regering. Det skulle få stora konsekvenser för allt nationellt politiskt arbete under den här mandatperioden, säger han.

– Det vore också riktigt sorgligt mot alla borgerligt sinnade väljare i vårt land, och ett svek mot dem som har stött något av allianspartierna för att få en ny regering och en ny riktning på svensk politik, säger Ulf Kristersson.

KD-ledaren Ebba Busch Thor är ännu hårdare i sina omdömen och förklarar att hon är både besviken och sorgsen över den väg som C nu har valt.

– Allianssamarbetet som vi känner det är i och med Centerns besked ett avslutat kapitel på nationell nivå. Jag beklagar att de väljer att lämna Alliansen, säger Ebba Busch Thor.

Hon anklagar C och L för att svika de löften som de gav till väljarna inför valet.

– Alla människor som gick till valurnorna i tron på att Ulf Kristersson var deras statsministerkandidat och i tron på att deras löften om att hålla ihop Alliansen – de har blivit förda bakom ljuset. Det är ett svek, säger Ebba Busch Thor.

KD:s första namn till EU-parlamentsvalet, Sara Skyttedal, reagerade på C:s besked på Twitter genom att kalla C för klåpare, bedragare och quislingar.

– Jag förstår känslan av besvikelse men jag tycker att det är olämpliga ordval, säger Ebba Busch Thor.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se "

" Reformerna får Löf att säga ja till Löfven

DN LÖRDAG 12 JANUARI 2019

"En röst på Centerpartiet är en röst på en Alliansregering" har Annie Lööf (C) sagt flera gånger. Nu vill C-ledningen släppa fram Stefan Löfven som statsminister. – Med den här överenskommelsen så får vi på plats förslag och reformer som tidigare regeringar, både borgerliga och socialdemokratiska, inte har mäktat med, säger Annie Lööf.

Efter ett möte med partistyrelsen och riksdagsgruppen kom Centerpartiets besked. Under en blixtnkallad presskonferens på fredagseftermiddagen meddelade Annie Lööf att C-ledningen vill släppa fram Stefan Löfven (S) som statsminister. Strax dessförinnan offentliggjordes utkastet till överenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Centerpartiet och Liberalerna.

Enligt Annie Lööf har C drivit fram "ett stort antal liberala reformer med mycket centerpolitik som är något helt annat än den politik som förts de senaste åren".

Dokumentet som är ett utkast för S, C, L och MP att ta ställning till, innehåller 73 olika förslag.

Enligt Annie Lööf står en stor majoritet av partistyrelsen och riksdagsgruppen bakom beslutet att säga ja till överenskommelsen mellan S-MP-L och C.

Före valet sa Annie Lööf att hon inte hade några planer på att släppa fram Stefan Löfven som statsminister. Valresultatet gjorde det omöjligt att låta bli, hävdar hon.

– Med den här överenskommelsen kommer vi att få en fungerande regering som kommer på plats. Och det är en lösning där vare sig SD eller V ges inflytande, säger Lööf.

Hon var tydlig med att C-kraven har en tidsgräns.

– Den här regeringen kommer att få förtjäna Centerpartiets förtroende. Hur ska ni kunna agera opposition när ni står bakom större delen av regeringens politik?

– Vi är konstruktiva i opposition. Vi kommer att ta fullt ansvar för den budget som vi kommer att förhandla fram. Vi står bakom den överenskommelse som nu ligger på bordet och de förslag som finns där. Men utöver det kommer vi att agera självständigt i debatter och i att lägga egna förslag på de områden som överenskommelsen inte omfattar, säger Annie Lööf till DN efter presskonferensen.

Varför tar ni inte steget fullt ut och kräver ministerposter?

– Det viktigaste för oss var att få igenom en liberal reformagenda och att utestänga SD och V från politiskt inflytande. Det har varit vår stora plan under de senaste månaderna. Det får vi genom detta. Dessutom lovade vi väljarna före valet att inte sitta i en S-ledd regering och det gör vi inte heller.

Liberalernas partiråd som består av cirka 90 personer, sammanträder på söndag för att fatta ett beslut i regeringsfrågan. På fredagen lade partisekreterare Maria Arnholm ut ett öppet brev på Liberalernas hemsida. Där bifogades de två förslagen som nu finns för regeringsbildningen: Överenskommelsen mellan S, MP, C och L, samt förslaget som innebär en minoritetsregering bestående av M och KD. Hon skriver också att Ulf Kristersson-alternativet "i varje blockskiljande votering" behöver få aktivt stöd av Sverigedemokraterna, medan alternativet Stefan Löfven inte kräver aktivt stöd från något annat parti än S, MP, C och L, förutom i själva statsministeromröstningen, där det krävs att Vänsterpartiet tolererar Stefan Löfven.

Liberalernas riksdagsgrupp är splittrad i regeringsfrågan. I veckan gick åtta liberala riksdagsledamöter ut i en debattartikel och yttrade sitt stöd för Ulf Kristersson. Därefter gick flera representanter från partiledningen, ut och meddelade att det bästa för Sverige är att släppa fram Stefan Löfven.

Miljöpartiets avgående språkrör Gustav Fridolin är en av dem som varit med och förhandlat fram listan med reformer. Han har tidigare medgett att det varit tufft för Miljöpartiet att sitta i regering med Socialdemokraterna.

– De här förhandlingarna har inte handlat om Miljöpartiets väl och ve utan om Sveriges väl och ve. Den budget som M och KD med stöd av SD drev igenom innebar en total slakt på miljöområdet, likadant när det kommer till jämställdhet. Här finns det nu möjlighet till riktig jämställdhetspolitik och för oss viktiga frågor så som familjeåterförening, säger Fridolin.

Statsminister Stefan Löfven (S) lämnade en kort skriftlig kommentar: – De samtal som förts mellan S, C, L och MP har resulterat i ett utkast till överenskommelse för att ta ansvar för Sverige. Nu pågår demokratiska processer inom partierna inför att samtliga partiledare ska samtala med talmannen på måndag. Vi socialdemokrater anser att en överenskommelse mellan våra partier skulle värna demokratin och skulle ta Sverige framåt genom att genomföra nödvändiga reformer, skriver Stefan Löfven.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se

Emma Bouvin

emma.bouvin@dn.se

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se "

"73 punkter – här är överenskommelsen

Centern och Liberalerna har i förslaget till uppgörelse kommit överens med Socialdemokraterna och Miljöpartiet om en gemensam politik. Utkastet till den sakpolitiska överenskommelsen mellan S, MP, C och L är uppdelat på elva områden med sammanlagt 73 punkter.

De elva områdena är: Ekonomi och statsfinanser, Jobb och tillväxt, Hela landet ska växa, Miljö och klimat, Integration och hedersbrott, Bostäder, Skolan, Sjukvård och äldre, Funktionshinder, Migration samt Trygghet, säkerhet och demokrati.

Överenskommelsens viktigaste punkter:

Värnskatten

... ska avskaffas från 1 januari. En grön skatteväxling införs på totalt 15 miljarder kronor i form av höjda miljöskatter samtidigt som skatten sänks på arbete och företagande.

Utkastet innehåller också åtgärder för att det ska vara lättare att leva på landsbygden. Det handlar till exempel om bättre infrastruktur, fler servicekontor och ett förändrat strandskydd. C har också fått igenom krav på att skogsägares äganderätt ska stärkas, till exempel med ökade ekonomisk kompensation när staten inskränker möjligheterna att använda skogen.

Rut-avdraget

... byggs ut kraftigt. Taket tredubblas och utvidgas till fler tjänster.

Fri hyressättning

... vid nyproduktion införs. Samtidigt ska förhandlingssystemet för befintliga hyresrätter reformeras. Förslaget innehåller också ett avskaffande av ränta på uppskovsbeloppet, det vill säga på gamla vinster från bostadsförsäljningar.

Turordningsreglerna

... ändras genom utökade undantag från reglerna. En utredning ska återkomma med hur det ska se ut, men siktet är inställt på att öka flexibiliteten för de små och medelstora företagen.

Arbetslöshetsförsäkringen

... ska öppnas för fler och etableringsjobb med lägre lön för nyanlända och långtidsarbetslösa ska införas.

Arbetsförmedlingen

... ska ”reformas i grunden”, där myndigheten får koncentrera resurserna på kontroll av arbetssökande och fristående aktörer, som i större utsträckning får sköta matchandet på arbetsmarknaden.

Skolan

Nio förslag berör skolan och handlar bland annat om ett etableringsstopp för friskolor med konfessionell inriktning och bättre kontroll av de religiösa friskolor som redan är verksamma. Stärkt betoning på faktakunskaper i läro- och kursplaner, betyg från årskurs 4 för de skolor som vill samt en tioårig grundskola. Det sistnämnda innebär i praktiken att förskoleklassen blir en del av grundskolan. I utkastet lyfts också en reformerad lärarutbildning och ämnesbetyg i gymnasieskolan. En ny lärarutbildning ska bland annat innebära att antagningskraven höjs.

Den tillfälliga migrationslagen

... som skulle ha slutat gälla i år, förlängs i två år. Men rätten till familjeåterförening utökas till att gälla alternativt skyddsbehövande, inte enbart flyktingar. Den framtida migrationspolitiken ska utredas i en parlamentarisk utredning. Liberalerna har fått gehör för språkkrav för att få medborgarskap.

Nya stambanor

... för höghastighetståg ska färdigställas och planen för investeringar i vägar och järnvägar på 700 miljarder ska fullföljas.

Hälsa och sjukvård

Inom området hälsa och sjukvård ska en uppdaterad kömiljard införas som omfattar hela vårdkedjan och särskilt tar hänsyn till kroniskt sjuka patienters behov. Rätten till en fast läkarkontakt säkras. En nationell samordning ska göras för att långsiktigt säkra kompetensförsörjningen av personal inom vården. En ny utredning om personlig assistans ska tillsättas med inriktning att alla som har rätt till stöd ska få det.

Polisen

Målet om 10 000 fler poliser till 2024 ska uppnås och yrket ska göras attraktivare genom bättre villkor.

Vapenexport

... till ickedemokratiska länder som deltar militärt i Jemenkonflikten ska inte genomföras så länge konflikten pågår. Regeringen ska pröva ärenden utifrån gällande lagstiftning.

Katarina Lagerwall "

"Ewa Stenberg: Ett kapitel i svensk historia på väg att ta slut"

DN LÖRDAG 12 JANUARI 2019

Motståndet mot Sverigedemokraterna väger tyngre än borgerligheten för Centerns partistyrelse. Mycket talar för att partiets förtroenderåd kommer att följa sin ledare Annie Lööf och förespråka en ny Löfvenregering. Det blir Liberalernas partiråd på söndag som avgör om den svenska blockpolitiken begravs.

Det var som om marken skälvde lite under riksdagshuset. Här inne har det under nästan femton år funnits ett tajt borgerligt samarbete och ett något lösligare rödgrönt. Det har genomsyrat allt riksdagsarbete. Före många av utskottens möten har de borgerliga träffat och samordnat sig, man ser ofta en moderat, en kristdemokrat, en liberal och en centerpartist luta pannorna mot varandra i samtal. De har skrivit gemensamma förslag och gjort utspel. De lovade att försöka regera ihop.

Men i går eftermiddag ställde sig Centerledaren Annie Lööf – hon som brukade skällas för nyliberal – i riksdagens pressrum och drog en lång lista av reformer som hon vill genomföra tillsammans med Socialdemokraterna, Liberalerna och Miljöpartiet.

Mycket talar för att ett röd-grön-blått samarbete har formats, även om sista ordet inte är sagt. Centerns partistyrelse och riksdagsgrupp har ställt sig bakom det 18-sidiga program de förhandlat fram med S, MP och L.

På lördagen ska Centerns förtroenderåd fatta det slutgiltiga beslutet. Annie Lööf har varit noga med den interna förankringen under hela

regeringsbildningsprocessen. Det vore förvånande om förtroenderådet kom fram till ett annat beslut än partistyrelsen.

Ändå kan Stefan Löfven inte andas ut. Liberalerna avgör i praktiken regeringsfrågan på söndag, då de ska hålla ett partiråd. En stor del av partiets riksdagsgrupp, men inte en majoritet, vill släppa fram Ulf Kristersson istället för Stefan Löfven. På partirådet är stödet för partiledaren Jan Björklund troligen starkare och L-ledaren har länge velat ha ett samarbete över blockgränsen. Men det är inte säkert att den ifrågasatte L-ledaren får partiet med sig.

Centerledaren Annie Lööf lovade två oförenliga saker i valrörelsen. Dels att byta ut Stefan Löfven och dels att SD inte skulle få något inflytande. Nu har hon valt att svika löftet om att byta ut Stefan Löfven, eftersom Centern ser det som viktigare att inte bli beroende av Sverigedemokraterna. Släpper Vänsterpartiet bara igenom Stefan Löfven i statsministeromröstningen kan C, L, S och MP med stor sannolikhet få igenom den politik de kommit överens om i riksdagen. Då behövs i praktiken inte Vänsterpartiets röster mer.

C och L har fått igenom flera krav som de länge och resultatlöst kämpat för, som avskaffad värnskatt (L), språkrav för nyanlända (L), rätt till familjeåterförening för krigsflyktingar (C och L) och liberala reformer av arbetsrätten och hyresmarknaden (C). ”Vi har drivit fram en liberal reformpolitik som vi inte sett på två mandatperioder”, sade Annie Lööf på pressträffen.

Också M och KD har erbjudit Centern och Liberalerna en rad hjärtefrågor (dock inte generösare flyktingpolitik). Men det borgerliga samarbetet föll inte på sakpolitiken. Det föll på att en Kristerssonregering inte skulle kunna få igenom sin budget eller andra centrala förslag utan röster från Sverigedemokraterna.

Man kan fråga sig varför C och L inte går in i regeringen, och omsätter den politik de gjort upp om i praktiken. Annie Lööf anförde att det är

”viktigt att ha bra relation med våra alliansvänner” som ett skäl att stanna i opposition.

Men varken Ulf Kristersson eller Ebba Busch Thor lät sig imponeras. De dödförklarade Alliansen på nationell nivå, om C och L följer Annie Lööfs utstakade väg.

Också på den röda sidan kan marken komma att skälva lite.

Socialdemokraterna har accepterat stora skattesänkningar för de högst avlönade, försvagad arbetsrätt, svagare hyresreglering, och ett stopp för alla försök att begränsa vinster i välfärden. Det är långt från vad man lovade sina väljare. Men det har uppenbarligen ett högt värde för S-ledningen att slita sönder den borgerliga alliansen och få fortsätta att regera och i alla fall kunna omsätta en del av sin politik.

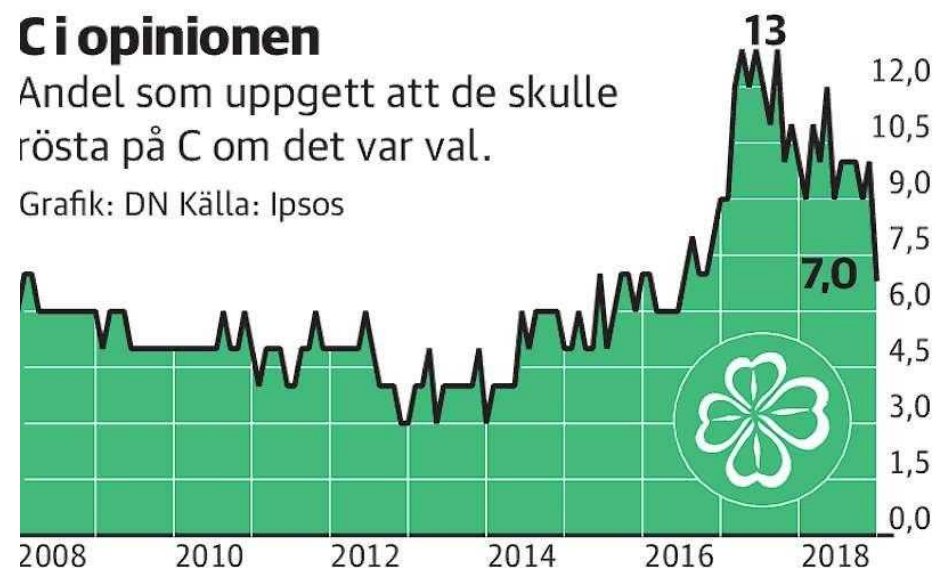
Ewa Stenberg

ewa.stenberg@dn.se "

C i opinionen

Andel som uppgett att de skulle rösta på C om det var val.

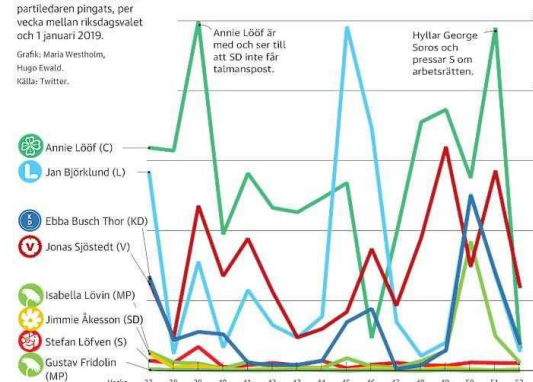
Grafik: DN Källa: Ipsos

Så stort antal tweets riktas mot partiledarna

Antal tweets skickade där partiledaren pingats, per vecka mellan riksdagsvalet och 1 januari 2019.

Grafik: Maria Westholm, Hugo Ewald. Källa: Twitter.

Så stort antal tweets riktas mot partiledarna

Antal tweets skickade mellan riksdagsvalet och 1 januari 2019.

Källa: Twitter.

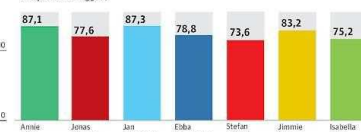

Fotnot: Ulf Kristersson (M) har inget twitterkonto, Stefan Löfvenskonto är inte personligt och kontot som tillhör Gustav Fridolin (MP) är inaktivet sedan 2011.

Så negativa är kommentarerna på Twitter

Andel negativa kommentarer riktade mot partiledarna på Twitter (Procent).

Analys: Håkan Haggblom.

"Sveriges mest utskällda partiledare sätter partiet först

DN LÖRDAG 12 JANUARI 2019

I sociala medier är hon Sveriges mest utskällda politiker. Partiet har hållit sig tyst och lugnt. Lagspelaren Annie Lööf infriar sitt gamla löfte: att sätta Centern framför Alliansen.

Svensk politik skälver.

På lördagen kan en 35-årig småbarnsmamma från Smålands inland skriva historia. Annie Lööf möter partikamraterna på Centerpartiets förtroenderåd, för att ta ställning till ett blocköverskridande samarbete med regeringen Löfven.

Kvinnan som utmålats som Sveriges svar på Margaret Thatcher, en nyliberal järnlady, alltid på marsch rakt framåt, är alltså beredd att göra upp med Socialdemokraterna.

Det går inte att begripa den vändningen, utan att förstå hur Annie Lööf leder sitt parti.

En checklista inför charterresan kan innehålla solkräm och öronproppar. Eller, om man är toppolitiker, samtal med sexhundra partikamrater.

Före juledigheten på Kanarieöarna höll Annie Lööf ett stort telefonmöte för förtroendevalda runtom i landet. Hon redogjorde för de havererade förhandlingarna med Socialdemokraterna och hon gav sin bild av vad som skulle hända under kommande veckor. Tankar, känslor och reflektioner.

Sexhundra personer lyssnade. Ingen läckte till medierna.

Det kan vara ett inofficiellt rekord i lojalitet mellan en partiledare och ett parti. I mindre kretsar har Annie Lööf uttryckt tacksamhet för förtroendet vid telefonmötet i december.

Centerpartister med insyn beskriver hur partiledaren lärt sig att skapa trygghet i partiet i svåra situationer.

– Hon ser politiken som ett lagarbete i väldigt hög utsträckning. Hon förankrar och får med sig folk på en gemensam verklighetsbild, säger en C-källa.

– Hon lyckas presentera och beskriva så att folk fattar vad nästa steg är. Det är inte tio sura gubbar i ett hörn när mötet är över, säger en annan.

Om partiet är tyst och lugnt, så är det desto stormigare i sociala medier. DN:s genomgång visar att Annie Lööf är Sveriges mest uppmärksammade och utskällda partiledare på Twitter.

Sedan riksdagsvalet i september är hon är den partiledare som omnämnts i överlägset flest tweets. Totalt har C-ledaren taggats i över 13 000 inlägg, och det är mer än en tredjedel av alla inlägg där partiledare har taggats.

En förklaring är att Annie Lööf aktivt valt att vara närvarande i flera sociala medier.

– Det är hennes egna ord. Det betyder mycket. Det är inte någon konsult som sitter bredvid, säger en C-källa med insyn.

Men sedan riksdagsvalet har tongångarna hårdnat. På Twitter innehåller närmare nio av tio inlägg negativa omdömen: Annie Lööf utmålats som ”fruktansvärd” och ”totalt faktaresistent”.

Marken gungar – men för Annie Lööf är det den tredje prövningen.

Hon hade en vit tröja med ”Hero” skrivit i glittertext i väskan när hon mötte Dagens Nyheter i juni 2008. Den var signerad av Centerpartiets ungdomsförbund.

Annie Johansson, som hon då hette, var riksdagens yngsta ledamot. Personvald. Och precis som partikamraten Fredrick Federley profilerad i frågor om öppenhet och integritet.

De unga centerpartisterna hade precis röstat för en kompromiss om den så kallade FRA-lagen om signalspaning och utlöst ett uppror bland Sveriges bloggare. En bloggbävning, som det kom att kallas.

Kritikerna utmålade dem som förrädare. Hon sa till DN att sådana uttalanden gjorde henne "jätteledsen".

FRA-debatten var en hård prövning för den unga centerpartisten. Den visade att hon, om hon var tvungen, skulle välja att kompromissa för att hålla ihop partiet.

Det imponerade inte på aktivisterna, men på centerpartisterna.

– Hon fastnade inte i svart eller vitt, ja eller nej, utan hittade en konstruktiv väg framåt. Jag vet att fler började se henne som en framtida partiledare, säger en C-källa med insyn.

Och världen skälvde. Det råkar vara titeln på en av centerledarens gamla favoritböcker, en roman av Ayn Rand. Just det litteraturtipset bidrog till hennes rykte som nyliberal under de tidiga åren i politiken. Det var en helt annan skrift som lade grunden för hennes kandidatur till partiledarposten. "I skuggan av alliansens framgång – nystart för de gröna liberalerna", löd rapporten från Centerpartiets valanalysgrupp efter valet 2010. Ordförande var Annie Johansson.

Hon hade rest runt och pratat med distrikten. Druckit kaffe. Resonerat. Slutsatsen i valanalysen var att Centern behövde bli tydligare och synligare. Det blev Annie Lööfs uppdrag när hon valdes till partordförande för Centerpartiet, i konkurrens med två andra kandidater.

Den öppna processen gjorde att hon fick och behöll ett starkt mandat. Också när stödet för partiet svajade.

– Vi låg på 2,8 procent i en mätning. Inte ens då började man prata om partiledarfrågan, säger en C-företrädare.

I arbetet med valanalysen hade Annie Lööf fångat upp ett brett missnöje med partiets roll i det borgerliga samarbetet. "Alliansen är medlet för att nå Centerpartiets mål, inte ett mål i sig", löd en slutsats. Det var därför som hon åkte till Almedalen och retade upp sina borgerliga partiledarkolleger med att konstatera att glöden i alliansprojektet hade falnat.

Problemet internt i Centerpartiet var bara att kritiken kom från två olika håll. Dels utpräglade storstadsliberaler som ville att partiet skulle profilera sig hårdare med tydlig högerpolitik. Dels pragmatiska kommunalråd som gärna samarbetade över blockgränsen.

Och Centerpartiet skälvde, när de olika falangerna skulle enas om ett gemensamt idéprogram.

Annie Lööf hade uppmanat programgruppen att föra en frimodig debatt. Men när hon ställdes till svars för radikala förslag om månggifte och fri invandring fick hon avbryta sin försenade bröllopsresa till Thailand och komma hem och peka med hela handen.

Huvudsaken, då som nu, var att hitta en kompromiss som alla i partiet kunde ställa sig bakom. Hon lärde sig att ge partiet lagom lösa tyglar. Och att se till att det blev en sansad ton i debatten.

– Gott ledarskap handlar om att kombinera målmedvetenhet och lyssnande. Många besitter bara den ena egenskapen. Man kör på och så får folk hänga på om de vill. Då blir väldigt många sura. Eller så ägnar man sig bara åt att lyssna, då blir det ett evigt seminarium och man kommer ingenstans säger en centerpartist.

Inom vänstern finns fortfarande en skepsis mot Annie Lööfs liberala idéer. Men den överväldigande delen av angreppen i sociala medier kommer numera från högern.

Motståndet mot globaliseringen har skiftat karaktär, hävdade Annie Lööf i en DN-intervju i somras.

– För 15–16 år sedan blev jag beskylld att vara nyliberal och högerspöke. I dag har jag med samma värderingar blivit beskylld av att sitta i socialismens och Stefan Löfvens knä, sa hon. Möjligen är hon inte heller riktigt så framåt som på valaffischerna. Kritiker i de andra borgerliga partierna tycker att det förvånansvärt ofta blir velande hit och dit. Som i misstroendeförklaringen mot försvarsminister Peter Hultqvist sommaren 2017, eller synen på Sverigedemokraternas representation i utskotten 2018. Ryckigheten har skapat frustrationer, inte minst i relation till Kristdemokraterna och Ebba Busch Thor. KD-politikern Sara Skyttedal trappade upp tonläget på Twitter på fredagen med en bild på Annie Lööf och texten ”Kläpare. Bedragare. Quislingar”. Moderaten Tomas Tobé beskriver Lööfs vägval som ”djupt tragiskt”. I grunden handlar splittringen i Alliansen om värderingar. De borgerliga partierna har misslyckats med att hitta en gemensam linje kring SD. Det tvingar Centerpartiet att välja väg. Striden om idéprogrammet 2013 blottade en tydlig spricka mellan hängivna storstadliberaler och pragmatiska kommunpolitiker på landsbygden. Den här gången är skiljelinjerna mellan falangerna inte lika tydliga. Det är inte gamgubbarna mot Stureplanscentern, konstaterar en centerveteran. Ute i landet finns förvisso åtskilliga centerpartister som har praktisk erfarenhet av samarbete över blockgränsen, och som mycket väl kan tänka sig att göra upp med Socialdemokraterna på riksplanet. Men de förenas med utpräglade liberaler, som styrs av visioner om öppenhet. ”Jag har otroligt svårt att se mig själv släppa fram ett allt mer konservativt M till makten i ett läge där de dessutom pressas på att gå allt längre högerut”, skrev den migrationspolitiska talespersonen Johanna Jönsson på Facebook i december.

Men det finns också profilerade liberaler som vill se Ulf Kristersson som statsminister. Det beror på att de sätter den ekonomiska politiken främst. Det är därför som Centerpartiet försökt driva Socialdemokraterna så långt högerut som möjligt i förhandlingarna. Det finns också centerpartister på landsbygden som tycker att argumenten mot Sverigedemokraterna har fått för stor betydelse i regeringsfrågan.

– Jag tycker att jag känner igen tongångarna från kärnkraftsstriden på 80-talet och 90-talet. Det var då vi tappade positionen som statsbärande parti, för att vi var känslomässiga och gjorde motståndet mot kärnkraft till dogm, precis som vi gör motståndet mot Sverigedemokraterna till dogm i dag, säger den före detta riksdagsledamoten Staffan Danielsson.

Centerveteraner påminner också om de historiska erfarenheterna av samarbete med Socialdemokraterna: Det var det som satte bilden av Centern som ett parti som ”vinglar hit och dit”.

Löftet i valrörelsen om att inte släppa fram Stefan Löfven som statsminister uppfattades som starkt i näringslivskretsar, påpekar en erfaren centerpartist.

Diskussionen pågår i hela partiet. Men det är partiledaren Annie Lööf som får stå till svars för resultatet. Det är hon som får skulden om alliansen på riksplanet faller samman.

Efter telefonkonferensen med de sexhundra centerpartisterna twittrade hon en önskan om god jul och gott nytt år. Sedan blev hon tyst.

Hennes forna alliansvänner beskriver henne som sliten och pressad. Bland centerpartister finns en frustration över att partiledaren kommit att uppfattas som en kompromisslös nejdrottning, som faller statsministerkandidater till höger och vänster.

– Det har blivit mycket fokus på att vi röstat nej till statsministerkandidater, och mindre fokus på de lösningar och förslag

som vi tagit fram, och som andra har sagt nej till, säger en C-källa med insyn.

Socialdemokrater och miljöpartister ruskades om när Centerpartiet i december tackade nej till slutbudet i förhandlingarna om ett mittensamarbete.

Annie Lööf hade gjort klar att hon måste förankra beslutet. Så fungerar hennes Centerparti.

Alla ska med på riktigt. Till skillnad från Liberalerna vill centerpartisterna också undvika öppen debatt och skarpa omröstningar. Stämningen ska vara trevlig, också om frågan är svår.

– Det handlar inte om att vi ska vara helt eniga, men vi ska förstå varandras ingångar och argument, säger Centerstudenters ordförande Naod Habtemichael, som är en av få som öppet tagit ställning för Ulf Kristersson som statsminister.

På eftermiddagen fredagen den 11 januari bröt Annie Lööf tystnaden. Hon konstaterade att partistytelsen och riksdagsgruppen rekommenderar lördagens förtroenderåd att släppa fram Stefan Löfven som statsminister i nästa veckas omröstning. Motivet hämtade hon i praktiken från sin åtta år gamla valanalys – där målet var mer centerpolitik, och Alliansen bara ett medel.

– Det blir en liberal reformpolitik som vi inte har sett under de senaste två mandatperioderna, lovade hon.

Annie Lööf gör som hon brukar – hon sätter partiet först.

Nu återstår förankringen. Detta är alltså utgångspunkten för lördagens förtroenderåd: Världen skälver, alliansen havererar, men Centerpartiet håller ihop.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se

Karin Eriksson "

" Exempel på inlägg riktade mot Annie Lööf på Twitter

Klåpare. Bedragare. Quislingar.

Vi glömmer aldrig.

15:38 PM - 11 Jan 2019

Sara Skyttedal (KD) några minuter in i Annie Lööfs pressträff på fredagen.

Du hyllar en hänsynslös globalist som vigt sitt liv åt att slå sönder den västerländska civilisationen och allt som gör Europa vackert. Vidrigt!

12:53 PM - 19 Dec 2018

Efter att Lööf hyllat filantropen George Soros som utsetts till årets person av Financial Times.

Herregud Du är en parti-ledare som är totalt fakta-resistent. Du förstod verkligen inte vad professor Peterson sa. Lyssnar du inte på vad den som talar säger eller är du oförmögen att ta in reell fakta?

2:44 PM - 27 Oct 2018

Efter en diskussion mellan Lööf och psykologen Jordan B Peterson i "Skavlan".

Så sjukt besviken på C & L. Alla era löften om att INTE ingå i en regering med stöd av SD var bara falsk info för att få ingå i en regering med M. Att makt kan betyda mer för er än att värna om hur Sverige mår är helt ofattbart. #besvikenväljare #aldrigSD

4:49 PM - 22 Sep 2018

Efter att Lööf delat en nyhet om att Alliansen bjuder in till blocköverskridande samtal.

Hur får vi se när du äter upp din högra sko? Blir det livesändning på Facebook eller gör du det under statsministeromröstningen i direktsänd tv?

3:43 PM - 27 Nov 2018

Efter att Lööf delat en ledartext om Centerpartiets kravlista gentemot Stefan Löfven. "

" Regeringen har fortsatt förtroende för Sandborgh

DN LÖRDAG 12 JANUARI 2019

Regeringen har fortsatt förtroende för Svenska kraftnäts generaldirektör Ulla Sandborgh. Det uppger Ibrahim Baylans pressekreterare efter mötet på fredagen. I en skriftlig kommentar meddelar energiministern samtidigt att han ser allvarligt på uppgifterna som framkommit i DN:s granskning. Men Ibrahim Baylan vill inte svara på några frågor.

Svenska kraftnäts generaldirektör Ulla Sandborgh träffade på fredagen energiminister Ibrahim Baylan (S) för ett möte om de oegentligheter DN har rapporterat om de senaste dagarna.

Mötet på regeringskansliet pågick under en dryg timme. Efteråt meddelade energiministerns pressekreterare att "regeringen har förtroende för alla generaldirektörer tills annat meddelas".

Sent på eftermiddagen skickade pressekreteraren ut ett skriftligt uttalande. Där står att Ibrahim Baylan välkomnar att Säkerhetspolisen nu tillsammans med Svenska kraftnät kommer att genomlysna de brister som har framkommit i myndighetens säkerhetsskyddsarbete.

– De brister som har framkommit är allvarliga, i synnerhet vad gäller säkerhetsskyddsarbetet. Det är bra att Säkerhetspolisen kopplas in och att myndigheten vidtar åtgärder med anledning av det som har framkommit, säger Ibrahim Baylan i uttalandet.

DN kunde på torsdagen avslöja att myndigheten har brutit mot regeringsbeslut och gett höga chefer tillgång till hemliga uppgifter och känsliga it-system, utan att de var ordentligt säkerhetsprövade. Svenska kraftnät har bland annat anlitat en hög chef som konsult i en

befattning som är placerad i den högsta säkerhetsklassen, klass ett. Någon ordentlig säkerhetsprövning genomfördes inte och det saknades säkerhetsskyddsavtal.

Även myndighetens personaldirektör, som nu utreds för oegentligheter i samband med ett konsultinköp, är placerad i säkerhetsklass ett, den högsta klassen. Men istället ändrade Svenska kraftnät klassning till en lägre, i strid med regeringsbeslutet.

DN har också rapporterat om att Ulla Sandborgh i sin tidigare roll på myndigheten som marknadsdirektör under 2015 och 2016 gav en vän konsultuppdrag i miljonklassen. Veckan efter att ett uppdrag undertecknats reste de till Brasilien på semester tillsammans. Hon har hittills försvarat hanteringen och sagt att det inte kan beskrivas som jäv.

I det skriftliga uttalandet från Ibrahim Baylan står det vidare:

"Generaldirektören meddelade också att Svenska kraftnät kommer tillsätta en oberoende extern utredare för att granska upphandlingar av konsulter och uppgifterna om oegentligheter vid upphandlingarna som har framkommit".

Ibrahim Baylan är kallad till näringsutskottet på torsdag nästa vecka för att svara på frågor om det som har framkommit i DN:s rapportering.

DN har under hela dagen försökt ställa frågor till ministern, som avböjt och hänvisar till det skriftliga uttalandet. Frågorna DN ville ställa handlar bland annat om Ibrahim Baylan har känt till att avsteg gjorts vid säkerhetsprövningar och om han på något sätt har godkänt hanteringen. Hur han ser på att höga chefer avslöjat vilken säkerhetsklass de är placerade in. Om han själv eller departementet uppmuntrat eller beordrat Ulla Sandborgh att förhålla offentlighetsgrändet av prissättningen i stamnätet, och hur han ser på vänskapskorruptionen i myndighetsledningen på Svenska kraftnät.

Josefin Sköld

josefin.skold@dn.se

Kristoffer Örstadius

kristoffer.orstadius@dn.se "

" Bakgrund.

På tisdagen avslöjade DN att Svenska kraftnäts generaldirektör Ulla Sandborgh i sin roll som marknadsdirektör under 2015 och 2016 gav en vän konsultuppdrag i miljonklassen. Veckan efter att ett uppdrag undertecknats reste de till Brasilien på semester tillsammans.

Även myndighetens personaldirektör Sirpa Holmroos utreds just nu internt på myndigheten efter att ha anlitat sin tidigare samarbetspartner för ett konsultuppdrag på Svenska kraftnät under hösten 2018.

Ingen av dem anser dock att deras handlade kan beskrivas som jäv.

På onsdagen publicerade DN nya uppgifter om att Ulla Sandborgh i höstas ville förhålla offentliggörandet av en större prishöjning i stamnätet. Skälet var, enligt mejl och vittnesuppgifter, att hon inte ville irritera departementet.

"Myndighetsledningen var orolig över att detta skulle läcka ut från elbolagen och få påverkan på valet. Regeringen har haft som valfråga att elnätspriserna ska sjunka och man ville inte irritera departementet", berättade en väl insatt källa för DN.

På onsdagen krävde också ordföranden i riksdagens näringsutskott Lars Hjälmered (M) att regeringen och den ansvarige ministern Ibrahim Baylan (S) lägger korten på bordet när det gäller DN:s avslöjanden kring hur Svenska kraftnäts gd Ulla Sandborgh agerat.

På torsdagen avslöjade DN att Svenska kraftnät anlitat eller anställt flera chefer utan att en ordentlig säkerhetsprövning genomförts. Efter publiceringen anmälde Svenska kraftnät sig själv till Säkerhetspolisen.
DN "

"Brister hos myndigheten anmäls nu till

Säpo

DN LÖRDAG 12 JANUARI 2019

Efter DN:s granskning om allvarliga brister med säkerhetsprövningar på Svenska kraftnät anmäler nu myndigheten sig själv till Säkerhetspolisen. I ett pressmeddelande beskriver Svenska kraftnät det som en "säkerhetsskyddsincident".

DN har avslöjat att myndigheten har brutit mot regeringsbeslut och gett höga chefer tillgång till hemliga uppgifter och känsliga it-system, utan att de var ordentligt säkerhetsprovade.

Svenska kraftnät har vid upprepade tillfällen under granskningen hävdat att inga fel har begåtts och att de chefer som anställts utan rätt säkerhetsprövning inte har tagit del av några känsliga eller hemliga uppgifter. Det motsägs dock av DN:s källor.

Nu backar myndigheten. Svenska kraftnät uppger på sin hemsida att "rutiner vid säkerhetsprövning och inpassering vid anställning inte har följts" och bekräftar att några personer placerats i fel säkerhetsklass. "Det är allvarligt och vi kommer att agera på detta", skriver myndigheten.

Vid en översyn, efter DN:s granskning, har Svenska kraftnät upptäckt att medarbetare "kan ha haft tillgång till information som motiverar en högre säkerhetsklass än de vid tillfället haft". Händelsen utreds nu skyndsamt och är dessutom rapporterad till Säkerhetspolisen som en säkerhetsskyddsincident. Samtidigt bestrider myndigheten andra delar av den information som DN publicerat, dock utan närmare motivering. Svenska kraftnät är en av landets beredskapsmyndigheter. All personal som hanterar känsliga uppgifter inom Svenska kraftnät ska genomgå

en säkerhetsprövning. Syftet är att klarlägga om personen är lämplig, det vill säga lojal, och pålitlig ur säkerhetssynpunkt. Men myndigheten har alltså, som DN har kunnat visa, anlitat och anställt flera chefer utan att en ordentlig säkerhetsprövning har gjorts. Det handlar om den högsta säkerhetsklassen, klass ett, vilken beslutas av regeringen. Svenska kraftnät skriver också på sin hemsida att myndigheten "beklagar DN:s publicering av vilka roller som har den högsta säkerhetsklassningen" och att de vid "upprepade tillfällen bett DN att respektera denna sekretess". Vad som dock inte framgår är att det är företrädare för Svenska kraftnät som själva har uppgett detta i intervjuer.

– Min tjänst är placerad i säkerhetsklass ett, sade myndighetens personaldirektör i en intervju med DN den 3 januari.

Josefin Sköld

josefin.skold@dn.se

Kristoffer Örstadius

kristoffer.orstadius@dn.se "

"Folk har sina motorsågar redo"

DN LÖRDAG 12 JANUARI 2019

"Stormvarning utfärdad i Norrlandsfjällen, och invånarna i Västerbotten uppmanades att förbereda sig för strömavbrott. Inställda bussar och tåg och stängda skolor.

Stormen Jan slog till mot de norra delarna av landet under fredagen. Länsstyrelsen i Västerbotten uppmanade invånarna att samla ihop det nödvändigaste och inte ge sig ut i onödan.

– Vi uppmanar bland annat till att knyta fast lösa föremål, tappa upp dricksvatten, köpa värmeljus och batterier samt ladda mobilen, säger kriskommunikatör Lilian Johansson till Västerbottens-Kuriren.

Lasse Rydstedt, räddningschef i beredskap i Vilhelmina, Dorotea och Åsele, berättar att invånarna är vana vid att hantera den här typen av väder,

– Får man bara varningarna i tid så kan folk förbereda sig, säger han, och tillägger att det än så länge inte rapporterats några större incidenter:

– Just nu sitter vi ganska lugnt i båten. Det ligger säkert något träd över vägen, men folk här uppe ställde in sina motorsågar bak i bilen redan i onsdags.

Både bussar och tåg i de västra delarna av stormområdet i norra Sverige ställdes in i förväg.

I Ljungdalen i Bergs kommun fick barnen ledigt från skolan sedan stormen dragit in över Härjedalen, rapporterar P4 Jämtland. Även i Västerbotten hölls skolor stängda till följd av stormen.

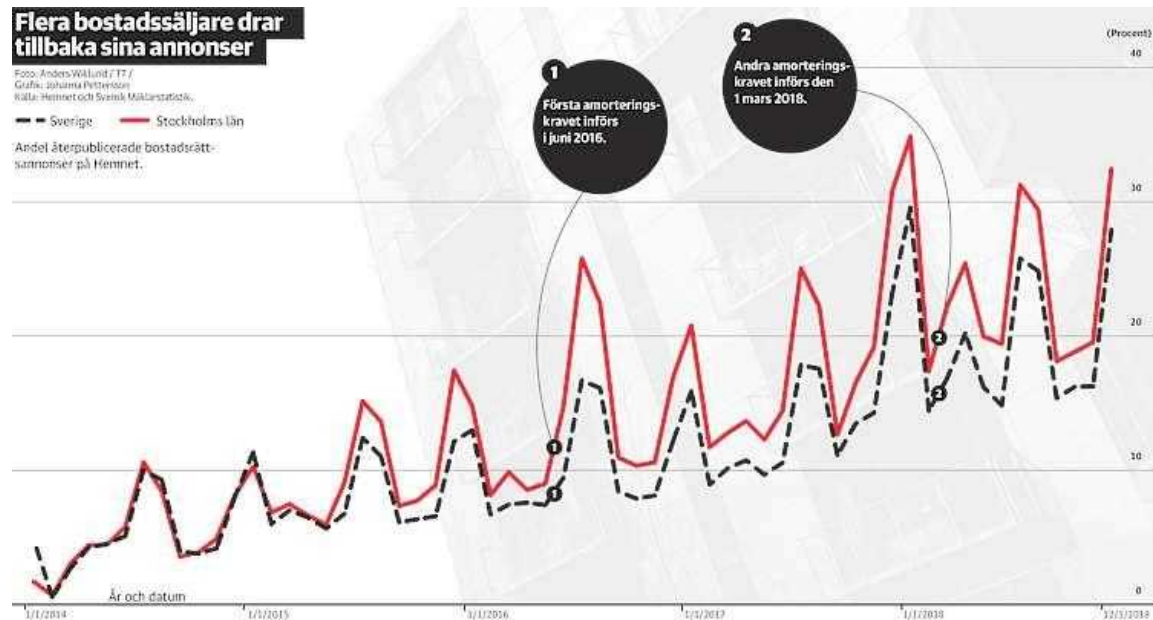
TT "

Flera bostadssäljare drar tillbaka sina annonser

Foto: Anders Wiklund / TT /
Grafik: Johanna Pettersson
Källa: Hemnet och Svensk Mäklarstatistik

— Sverige — Stockholms län

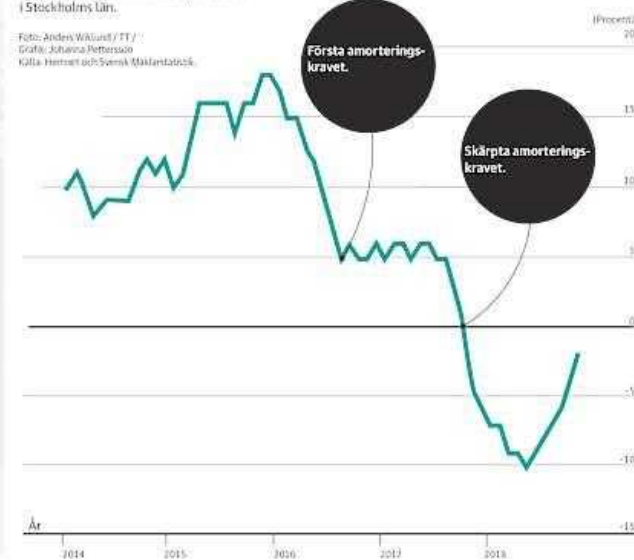
Andel återpublicerade bostadsannonser på Hemnet.

Så mycket har priserna stigit

Prisutveckling bostadsrätter på årsbasis i Stockholms län.

Foto: Anders Wiklund / TT /
Grafik: Johanna Pettersson
Källa: Hemnet och Svensk Mäklarstatistik

"Gyllene läge för bostadsköpare när priserna pressas"

DN LÖRDAG 12 JANUARI 2019

I december hade en fjärdedel av Hemnets bostadsannonser publicerats tidigare utan att säljaren lyckats genomföra affären. I Stockholms län handlar det om var tredje, vilket tyder på att köparnas marknad består när bostadsmarknaden drar i gång med ett rekordstort utbud.

Återpublicerade annonser är sådana där bostaden varit ute till försäljning men där annonsen dragits tillbaka – bara för att återkomma i förhoppningen att det denna gång blir affär.

Det här är en av de faktorer som gör att utbudet av bostäder just nu är extra stort, denna den första stora visningshelgen efter jul och nyår. Bostadsrättsmarknaden blev allt trögare under 2018. Den genomsnittliga försäljningstiden, alltså den tid det tog att genomföra en affär, ökade stadigt under 2018 och var 23 dagar i december för bostadsrätter – fem dagar längre än december 2017.

Att andelen återpublicerade annonser ökar från hösten 2017 är inte så svårt att förklara. I Stockholms län, där fyra av tio bostadsrättsaffärer görs, pressades priserna den hösten med runt tio procent på årsbasis. Hemnets statistik visar dock att andelen återpublicerade annonser ökar från 2014 och gjorde så även när marknaden var het. Och det är mer svårförklarigt.

– Frågan är om det beror på att man har skruvat upp förväntningarna successivt på en stigande marknad, säger Staffan Tell, pressansvarig på Hemnet.

– Man ser stigande priser under en lång period och steg för steg ställer man siktet högre och högre, tillägger han.

Med andra ord så har säljare inte nöjt sig ens med ett högt pris. De har dragit tillbaka annonsen i förväntningar om att priset några månader senare kommer vara ännu högre.

Med tanke på att andelen återpubliceringar nu ligger på rekordnivåer – betyder inte det att många säljare har orealistiska förväntningar?

– Jo, och det är något vi hör från många mäklare, säger Tell.

– Det är väldigt olika om säljare har köpt det nya marknadsläget eller inte. De som har haft koll under ett par år vet att rekordpriserna uppnåddes tidigt på hösten 2017, tillägger han.

Utbudet under den första januariveckan på Hemnet låg faktiskt 11 procent under motsvarande vecka i fjol. Men det har sin förklaring i att både köpare och säljare ville klara av affären innan det skärpta amorteringskravet trädde i kraft, vilket skedde den första mars i fjol.

– Om man i stället jämför med samma vecka 2017 så är det en ökning med hela 40 procent, säger Tell.

Det ska dock understrykas att de regionala skillnaderna är stora. Det är främst Stockholms län och västra Götaland som visar på den kraftigaste ökningen av återpublicerade annonser. Och det är också här som marknaden är som mest pressad, tillsammans med en del större orter där det finns mycket nyproduktion som ska ut.

Staffan Tell berättar till exempel att det skärpta amorteringskravet beskrivs av mäklare på mindre orter som inget problem alls. Priserna är så pass låga att de flesta med fasta inkomster klarar att kpa en bostad och ändå hamna under gränsen för kravet.

När det gäller villor finns inte alls samma tydliga trend som för bostadsrätter. Inte alls samma tydliga trend. Över huvud taget är villamarknaden betydligt lugnare med mindre upp- och nedgångar.

– Villaägare är ofta i den positionen att de kan vänta. De behöver inte acceptera vilket pris som helst, säger Tell.

Han påpekar dock att de potentiella köparna påverkas av de nya hårdare kraven från banker och Finansinspektionen i de dyrare områdena.

– Det kan tala för en fortsatt mer låst marknad under året. Vad det betyder för prisläget är svårt att sia – båda parter kan ju hålla emot, säger han.

Johan Nordenfelt, Informationschef på mäklarfirman Erik Olsson Fastighetsförmedling, tycker inte att man ”ska stirra sig blind” på det stora utbudet.

– Det är bra med en stor volym det gör att köparna har lättare att hitta en bostad som passar, säger han.

Det är i stället balansen mellan utbud och efterfrågan som styr vart marknaden går och hur priserna utvecklas, menar Nordenfelt. Om efterfrågan inte matchar utbudet ökar nervositeten på marknaden och det lär pressa priserna.

Får vi svar på det efter den här helgen då?

– Jag tror att vi får ett första svar nu vilket ger en signal. Utfallet av den här helgen kommer att sätta spår, säger Nordenfelt som också räknar med ett stigande utbud under de kommande veckorna.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se "

"Fakta. Så fungerar amorteringskraven

Den som tar ett bostadslån där lånet överstiger 70 procent av bostadens värde måste amortera lånet med två procent per år.

Om lånesumman ligger mellan 50 och 70 procent är kravet en procents amortering per år och under 50 procent är kravet 0 procent.

Det skärpta kravet säger att om ett hushåll lånar mer än 4,5 gånger den samlade årsinkomsten ska det amortera ytterligare en procentenhet. "

"Man har fått vänja sig vid en ny marknad"

DN LÖRDAG 12 JANUARI 2019

Årets första stora visningshelg står för dörren och rekordmånga objekt väntas ligga ute. En av anledningarna tros, enligt mäklarna, vara att säljarna inte har lika bråttom som förut.

– Man har fått vänja sig vid den nya marknaden, säger Veronika Oskarsson på mäklarfirman Erik Olsson.

Utbudet på bostadsmarknaden är större än på länge, enligt vissa blir det till och med rekordstort under ”den stora visningshelgen”. En ovanligt stor del av lägenheterna som ligger ute till försäljning är återkommande objekt som inte blivit sålda.

Veronika Oskarsson är inte förvånad över det stora utbudet. Hon tror att en del av förklaringen ligger i att säljarna ändrat sitt beteende och accepterat hur marknaden ser ut.

– Det gäller både säljare, köpare och mäklare. Nu har vi börjat se att det finns en annan tolerans för att man inte längre får 500 000 i vinst på ett år som man kunde få förut, säger hon och fortsätter:

– Många säljare har förlikat sig med tanken på att man får nöja sig med plus minus noll, och får man inte det provar man en gång till och det är helt okej, säger Veronika Oskarsson.

Även om det finns ovanligt många objekt till salu tror mäklarna inte det blir några problem att få besökare till visningarna. Daniella Töre, mäklare på Notar, ska hålla två visningar i helgen och båda objekten har haft större intresse på förhand än vad hon väntat sig.

Hon beskriver det som att spekulanterna vaknat till liv igen efter jul- och nyårshelgerna.

– Många har suttit hemma under ledigheten, fått nya tankar och mycket har hänt. Vi vet att efter årsskiftet finns det många som börjar

nytt jobb eller flyttar till en ny stad för att plugga så efterfrågan på bostäder är stor. Andra halvan av januari brukar vara en bra period och det här året sticker inte ut, säger Daniella Töre.

Hur resten av 2019 blir är det dock ingen som vet. Daniella Töre upplever att allt fler säljare oroar sig för priserna.

– Det är många frågor kring det nu. Vad man tror om marknaden framåt, ska man sälja nu eller ska man vänta, köpa först eller sälja först. Den typen av frågor, säger hon.

Hur året utvecklar sig är svårt för mäklarna att besvara, men frågan om att köpa först eller sälja först är enklare. Både banker och mäklare rekommenderar numera att sälja innan man går in i ett nytt köp, och det verkar allt fler ha tagit till sig.

– För två tre år sedan var det inte alls ovanligt att folk ringde till mig och sa ”hej, nu har jag köpt lägenhet. Kan du komma så vi kan börja jämföra mäklare?”.

– Så är det inte alls längre. Nu är man i en mycket tidigare fas med försäljningen än man varit innan, säger Veronika Oskarsson.

Både hon och Daniella Töre ser positivt på 2019, och tror att stabiliseringen av bostadsmarknaden börjar sjunka in hos såväl köpare som säljare.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se "

"Vi vet att efter årsskiftet finns det många som börjar nytt jobb eller flyttar till en ny stad för att plugga så efterfrågan på bostäder är stor.

Daniella Töre, mäklare på Notar i Stockholm. "

”En mörk dag för hyresrätten”

DN LÖRDAG 12 JANUARI 2019

Större vikt vid kvalitet och läge i hyran och fri hyressättning vid nybyggnation. Det är två av förslagen i C, S, L och MP:s utkast till sakpolitisk överenskommelse som presenterades under fredagen.

– En mörk dag för hyresrätten, säger Erik Elmgren, förhandlingschef på Hyresgästföreningen till DN.

Av utkastets 73 punkter rör fem stycken bostadspolitiken. Samtliga av dessa, menar Erik Elmgren på Hyresgästföreningen, är ett slag i magen på landets tre miljoner hyresgäster.

– Det värsta är att man inför fri hyressättning vid nyproduktion. Det kommer som ett dråpslag mot konsumentskyddet för alla unga, nyskilda eller äldre som vill ha en hyresrätt att flytta till. Den enda som vinner på det här är fastighetsägaren, säger han.

Vid hyressättning i dag hyran på faktorer som fastighetens och lägenhetens standard, utrustning och läge. Tanken är att likvärdiga lägenheter ska ha liknande hyra. Ofta sker förhandlingen genom ombud som Fastighetsägarna och Hyresgästföreningen.

I utkastet, som offentliggjordes under fredagen, föreslår man att hyressättningen på nybyggnationer ska vara fri. Efter en tid ska den bestämmas enligt en tariff grundad på jämförbara nybyggda objekt, eller sätts genom traditionell förhandling. Vilken av metoderna som används blir upp till fastighetsägaren att välja.

Elmgren kallar det för en regelrätt marknadshyra och menar att fastighetsägaren får mer makt.

Han spår en mörk framtid på bostadsmarknaden om utkastet skulle bli verklighet. Förutom konsekvenser som höjda hyror i nyproduktion, ökad trångboddhet och minskat konsumtionsutrymme för

hyresgästerna tror han ett problem är att tanken bakom förslaget är fel i grunden.

– Det de tror ska hända är att det här ökar nyproduktionen, men det finns inte något sådant kausalt samband som säger att prissättningen skulle göra att utbudet av hyresrätter ökar.

Om det är så uppenbart dåligt som du beskriver det, varför tror du man lagt fram det här förslaget då?

– Den frågan får man rikta till politikerna. Jag undrar hur de har tänkt, vilka konsekvensanalyser man gjort och hur det kommer sig att man så envetet försämrar just hyresrätten som upplåtelseform – för det är det man gör i det här, säger Erik Elmgren.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se "

"Hur försörjer sig en poet av i dag?"

DN LÖRDAG 12 JANUARI 2019

Boklördag har frågat sex svenskspråkiga poeter hur de egentligen försörjer sig på sitt värv – med anledning av privatekonomins intåg i lyrikdebatten.

"Det måste ske på sådana villkor att hon kan försörja sig och fortsätta sitt värv som lyriker." Så lyder poeten Katarina Frostensons krav för att utträda ur Svenska Akademien, som hennes advokat Per E Samuelson i veckan överlämnade till institutionen.

Kraven har orsakat en smärre – men häftig – debatt om huruvida det är rimligt av Frostenson att kräva att Svenska Akademien ska fortsätta försörja henne, trots att hon inte längre deltar i dess arbete, eller ej. Samtidigt har Johan Jönsons nya diktsamling "Marginalia/Xterminalia" uppmärksamats för sitt fokus på poetens ekonomiska förutsättningar – mellan varje stycke i "Marginalia" står en ensam, kursiverad rad med otaliga variationer på meningen "Jag måste tjäna mer pengar".

Och baksidestexten till Lina Rydén Reynols kommande poesidebut "Läs mina läppar", på nystartade förlaget Nirstedt/litteratur, är en redovisning av omkostnaderna för boken – inklusive poetens förskott på 15 000 kronor.

"Kapitalismen är en ofrånkomlig realitet, även för den förment transcendent konst", som DN:s Rebecka Kärde skrev i sin recension av "Marginalia/Xterminalia".

**Malte Persson: "En äkta bohem ska inte tvingas fakturera"
Hur tjänar du pengar som poet?**

”Jag önskar att det var mer som på Nils Ferlins tid: att man slängde ihop ett snitsigt poem på en krogserverett, tog med den upp till DN:s redaktion och fick betalt kontant. Nu publicerar jag i och för sig dikter ibland i Expressen, som betalar utmärkt, men de tvingar mig att fakturera. En äkta bohem ska inte tvingas fakturera.”

Hur mycket pengar behöver en poet för att kunna ”fortsätta sitt värv som lyriker”?

Själva poesiskrivandet kostar inget utom tid. Så: tillräckligt med pengar för att betala hyra och mat, plus lite men inte för mycket rödvin, antar jag.”

Har du någonsin känt dig nödgad att anpassa/kompromissa med din poesi för att tjäna mer pengar?

”Nej, men någon borde försöka få mig att kompromissa! Brecht skrev 1928 en reklamdikt för bilmärket Steyr och fick en bil som belöning. Jag har visserligen inget körkort, men är öppen för andra förslag.”

Har du övervägt att sluta skriva poesi av ekonomiska skäl?

”Mina senaste diktsamlingar har sålt bra för att vara diktsamlingar. Om jag skulle sluta med något så borde det snarare vara prosa, som oftast tar längre tid att skriva och inte nödvändigtvis säljer bättre.”

Anna Hallberg: ”Under långa perioder kan jag inte prioritera mitt konstnärliga skrivande”

Hur tjänar du pengar som poet?

”Det gör jag inte. En diktsamling tar några år att skriva och ger 15 000 kronor före skatt i royalty. Men jag undervisar, frilansar, skriver kritik, juryläser och tackar ja till uppläsningar och diverse uppdrag. Samt uppbär ett tioårigt arbetsstipendium från Författarfonden.”

Hur mycket pengar behöver en poet för att kunna ”fortsätta sitt värv som lyriker”?

”Alla poeter behöver pengar, särskilt i ett litet kulturland som Sverige. Det finns en ekonomisk skam och stress hos många kulturarbetare, vilket också är en socialpolitisk klassfråga.”

Har du någonsin känt dig nödgad att anpassa/kompromissa med din poesi för att tjäna mer pengar?

”Nej, jag vägrar att kompromissa med mina dikter av kommersiella skäl. Jag tror inte heller att det är möjligt.”

Har du övervägt att sluta skriva poesi av ekonomiska skäl?

”Nej, det har jag inte, men under långa perioder kan jag inte prioritera mitt konstnärliga skrivande vilket brukar göra mig frustrerad och osäker.”

Tua Forsström: ”De är ingen nyhet att många poeters inkomster rör sig kring fattigdomsgränsen”

Hur tjänar du pengar som poet?

”Jag har skrivit så länge att jag har hunnit leva på allt möjligt: stipendier, beställningsarbeten och många andra slags uppdrag, förlagsjobb ... Det är stödsystemen som har den största betydelsen för poeterna, men åtminstone i Finland är det näst intill omöjligt att leva på de statliga konstnärsstipendierna även om de ger en grundtrygghet. Man får fylla i med annat jobb.”

Hur mycket pengar behöver en poet för att kunna ”fortsätta sitt värv som lyriker”?

”Hur mycket pengar behöver vilken yrkesmänniska som helst för att försörja sig? Det är svårt att dra till med en bestämd summa, levnadskostnader beror på många omständigheter, till exempel försörjning av barn. För övrigt handlar det väl också om hur man själv ser på sin levnadsstandard: sådant som den ena upplever som självklara behov framstår som lyx för den andra. I vart fall är det knappast en nyhet för någon att många poeters inkomster rör sig kring fattigdomsgränsen.

Har du någonsin känt dig nödgad att anpassa/kompromissa med din poesi för att tjäna mer pengar?

”Jag har försökt se till att anpassa ekonomin till skrivandet, inte tvärtom. Jag menar, jag har strävat efter att inrätta livet så att jag ska ha råd att skriva, hålla kostnaderna på en rimlig nivå. Det blir att anstränga sig eftersom jag är slösaktig. Jag har förvisso periodvis tagit emot jobb som inte intresserat mig för att klara ekonomin, men tycker inte att det har stört. Jag skriver och läser ändå inte all min vakna tid! Det har rentav känts nyttigt att påminnas om att allting inte måste vara kul hela tiden.”

Anna Axfors: ”Egentligen behöver man en heltidslön för att kunna skriva på allvar”

Hur tjänar du pengar som poet?

”Stipendium från Författarfonden, som jag fick efter min debutroman ”Kärleksbrevet” 2016, så det kanske räknas som prosa ... Men för mig går det ihop. De pengarna är dock slut för längesen. Uppläsningar och panelsamtal kanske sex gånger per år, om man slår ut det, då brukar man få arvode efter Författarförbundets rekommendationer. Själva böckerna har jag fått mellan 7 000 och 10 000 kronor med f-skatt för

vid publicering. Utöver detta skriver jag kulturartiklar i tidningen ibland samt jobbar med annat, så kallat ’brödjobb’.”

Hur mycket pengar behöver en poet för att kunna ”fortsätta sitt värv som lyriker”?

”Det beror ju på ens levnadsstandard samt ens möjligheter/förmåga att skriva vid sidan om ett brödjobb. Egentligen behöver man ju en heltidslön om man ska kunna skriva på allvar, men det är få förunnat. Men om jag till exempel fick 10 000 kronor i handen varje månad så skulle jag kunna skriva på heltid, eftersom jag inte har så dyra vanor samt inte bor i Stockholm.”

Har du någonsin känt dig nödgad att anpassa/kompromissa med din poesi för att tjäna mer pengar?

”Nej, då finns det andra saker man kan göra som ger mer pengar.”

Har du övervägt att sluta skriva poesi av ekonomiska skäl?

”Nej, däremot går jättemycket tid åt till att leta efter nya jobb/tänka på framtiden, tid som man gärna hade lagt på att skriva.”

David Vayrynen: ”Som grundläge behöver man mat i magen och massa tid”

Hur tjänar du pengar som poet?

”Bokförsäljning, författarframträdanden, stipendier, journalistiska uppdrag och andra bisysslor.”

Hur mycket pengar behöver en poet för att kunna ”fortsätta sitt värv som lyriker”?

”Det beror ju naturligtvis på hur poeten lever till vardags, men som grundläge behöver man mat i magen och en väldans massa tid. Alla andra ovanor man dragit på sig under åren kan man inte tvinga någon

annan att bekosta. De allra flesta som börjar skriva dikt vet att det är en syssla som sällan eller aldrig leder till något vidare extravagant liv.”

Har du någonsin känt dig nödgad att anpassa/kompromissa med din poesi för att tjäna mer pengar?

”Poesi rimmar ganska dåligt med tillväxt. Det verkar vara svårt att göra den säljbar och därigenom är den inte särskilt ofta föremål för påtryckningar. Jag har aldrig varit med om att någon försökt att påverka texterna i syfte att bättre marknadsanpassa dem.”

Har du övervägt att sluta skriva poesi av ekonomiska skäl?

”Att skriva poesi är ingenting jag gör av ekonomiska skäl. Det vore därför märkligt om jag plötsligt fick för mig att sluta på grund av pengarna.”

Greta Thurfjell

greta.thurfjell@dn.se "

" Effektivisera mera – men på rätt sätt

DN SÖNDAG 13 JANUARI 2019

Det är poppis att effektivisera i vården, åtminstone sett till vad ordet brukar vara en omskrivning för: att skära ned. Ända sedan 1990-talet har välfärden bantats och slimmats och trimmats.

Med effektivisering på riktigt, alltså att utnyttja resurser på ett smartare sätt, är det sämre ställt. Vårdanställda vittnar om hur fel personer ständigt tvingas vara på fel plats och göra fel saker. För något annat kan man inte kalla det när läkare tvingas lägga mer än hälften av sin tid på administration och liknande, och när sjuksköterskor och undersköterskor måste ägna sig åt städning och att fylla på lager. All tid som läggs på den sortens kringarbete är tid som inte går till att ta hand om patienter.

I Örebro fungerar det annorlunda. Där har man inrättat ”vårdnära servicevärdar”. Titeln kanske i sig låter som ett utslag av den sorts fluff som uppstår efter en lite för lång konferens i ett lite för syrefattigt rum, och som snarare är ett uttryck för ineffektivisering. Men vad det betyder är att man anställt personal till att göra allt praktiskt som inte är vårdrelaterat.

”Jag har fått mycket mer tid med mina patienter och ett bättre samarbete med undersköterskorna, som slipper plocka i förråd och städa sängar, utan de kan faktiskt utföra omvårdnad tillsammans med mig”, berättar sjuksköterskan Louise Axelsson för SVT.

Den nya ordningen har bidragit till att man slipper ta in hyrpersonal, eftersom den ordinarie hinner med det som ska göras. Och inte bara det: När de anställda slipper extraarbete med annat så minskar förstås stressen. Vilket i sin tur är knäckfrågan när det gäller att få sjuksköterskor och undersköterskor att trivas och vilja stanna på sina

jobb, det visade en studie så sent som häromdagen. Så ser en verklig besparing ut.

För det är ju vad effektivisering i grunden handlar om: inte mindre pengar, utan bättre använda pengar.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se "

" Ledare: Lite gammaldags kohandel ska man inte förakta

DN SÖNDAG 13 JANUARI 2019

I maj 1933 splittrade Bondeförbundet, dåtidens Centerparti, den borgerliga fronten och slöt en överenskommelse med Socialdemokraterna. Bakgrunden var en ekonomisk och politisk kris. I Sverige var arbetslösheten en tung plåga. Över Europa skockades molnen. Hitler hade blivit tysk rikskansler. Den socialdemokratiska regeringen, ledd av Per Albin Hansson, accepterade delar av Bondeförbundets jordbrukspolitik. I gengäld släppte Bondeförbundet fram delar av Socialdemokraternas arbetslöshetspolitik.

Det är denna uppgörelse som gått till historien som "kohandeln". Den väckte på sina håll stor harm. Både Socialdemokraterna och Bondeförbundet anklagades för att vara svikare och löftesbrytare. Om detta kan man läsa i Per T Ohlssons historiska standar- verk "Svensk Politik". Han lyfter där fram det försvar för de ömsesidiga eftergifter som Per Albin Hansson formulerade vid riksdagsbehandlingen av uppgörelsen: "önskvärldheten ur demokratins synpunkt är att undvika upprivande strider och att åstadkomma samarbete".

Bondeförbundets blivande ledare Axel Pehrsson-Bramstorp lyckades å sin sida i en skenbart naivistisk aforism koncentrera inte bara argumenten för den aktuella uppgörelsen utan också något av sitt eget partis, ja egentligen också den svenska politiska kulturens, bärande idé: "Kompromissen har fördelen att vara en god kompromiss."

Centerns förtroenderåd bejakade denna visdom genom att på lördagen säga ja till den föreslagna uppgörelsen med Stefan Löfven. Liberalerna bör följa systerpartiets exempel vid sitt förankringsmöte i dag.

Och det inte bara för att överenskommelsen öppnar dörrarna för viktiga liberaliserande reformer. Inte heller bara för att överenskommelsen bommar igen de bakdörrar till regeringskansliet som annars stått öppna för Jimmie Åkesson.

Hur svårt det än kan vara att ta till sig, nu när den besvikna borgerlighetens bittra galla flyter genom de sociala mediekanalerna, så har den kompromiss Annie Lööf drivit fram också den stora fördelen att den minskar risken för en fortsatt destruktiv politisk polarisering i Sverige.

Ja, moderata och kristdemokratiska väljare kan känna sig svikna. De hade hoppats på en alliansregering. Nu får de stå ut med att få arbetsmarknaden liberaliserad och värnskatten skrotad av en S-ledd regering. Det blir till att bita ihop.

Men hur skulle klimatet i Sverige ha förändrats om Ulf Kristersson verkligen lyckats bli statsminister i en av Sverigedemokraternas välvilja beroende M-KD-regering? Det hade blivit en ministär som hade tvingats försöka kombinera liberal ekonomisk politik med eftergifter för en reaktionär folkhemsnationalism.

Grattis till Kristersson som nu slipper förnedra sig i denna omöjliga dubbelroll.

Men huvudpoängen här är ändå att en sådan regering, till skillnad från en verklig alliansregering, skulle ha alienerat inte bara vänsterväljare utan också de många väljare som vill ha en liberal ekonomisk politik, men känner djupt obehag inför Sverigedemokraternas fantasier om en exkluderande folkgemenskap.

Kristerssons tänkta högerregering hade blivit en minoritetsregering i dubbel mening. Det hade inte varit bra för Sverige. Det hade inte heller varit bra för Moderaterna och Kristdemokraterna som då riskerat att fixeras i en för dessa partier väsensfrämmande ytterposition.

Nu får vi istället en regeringslösning som i bästa fall bekräftar Bramstorps visdomsord. Överenskommelsen har den fördelen att det är bra med överenskommelser.

DN 13/1 2019 "

" Peter Wolodarski: Firandet som framkallade en historisk förändring.

DN SÖNDAG 13 JANUARI 2019

De senaste årens framgångar för högerpopulister föder nya politiska allianser. Veckans överenskommelse kommer att prägla Sverige under lång tid.

Det är drygt tre år sedan. På Kristdemokraternas riksting korkade ungdomsförbundets Sara Skyttedal upp en flaska champagne efter att ombuden rivit upp den så kallade Decemberöverenskommelsen. ”Det är en segerns dag för alla borgerliga väljare”, utropade Sara Skyttedal. ”Nu står vi enade för att vi ska ha en borgerlig opposition”. Skyttedals firande var inte alla borgerliga väljares. Övrigt, tyckte tidigare KD-ledaren Göran Hägglund. Och under de senaste månadernas regeringsdramatik har splittringen hamnat i centrum av svensk politik.

I botten finns ständigt synen på SD. Hur ska man egentligen se på Sverigedemokraterna? Är det ett antiliberalt högerparti eller ett naturligt röstunderlag för de borgerliga?

De som drivit på för att bilda regering med hjälp av Jimmie Åkesson har antingen ignorerat invändningarna eller struntat i konsekvenserna för Alliansen.

Man har agerat enligt devisen: vi kör på, vi pressar de oroad maximalt tills de ställs inför ett sådant tryck att de viker ned sig. Nu tycks resultatet av den kampanjen klart. Alliansen har spruckit och i stället regerar Socialdemokraterna och Miljöpartiet vidare, tack vare ett omfattande samarbete i riksdagen med Liberalerna och Centerpartiet. Regeringspolitiken är tänkt att förankras i mitten där de

flesta väljare också befinner sig. I fredags presenterades ett utförligt ekonomiskt program med många borgerliga inslag.

Efter valet tog det fyra månader av sonderingar och förhandlingar att komma fram till detta vägska. Hotet från den auktoritära högernationalismen fällde till sist avgörandet. Av detta har en del dragit slutsatsen att svenska politiker är rådvilla. Det ligger närmare till hands att betrakta de fyra månaderna som uttryck för en historisk omprövning. Svåra beslut tar lång tid att fatta, uppbrott är ingen enkel sak. Hellre fyra månader av funderingar än fyra dagar när mycket står på spel.

Det är svårt för Liberalerna och Centern att bryta upp från Alliansen, även om man historiskt också samarbetat med Socialdemokraterna. Men det hade varit ännu svårare – sannolikt början på ett politiskt självmord – att tillåta en utveckling där SD i praktiken hade kunna toppstyra Alliansen från kulisserna.

För den som betvivlar att det på sikt blivit så räcker det att studera den danska utvecklingen. På pappret en borgerlig regering, i praktiken bestämmer högerpopulistiska Dansk folkeparti färdriktningen. Förslag som för tio år sedan hade betraktats som otänkbara, läggs nu fram av de borgerliga som det mest naturliga i vår tid - senast idén om att skicka flyktingar som begått brott till en öde ö i väntan på avvisning. Den aktuella ön används i dag av det danska veterinärinstitutet för att testa djur som misstänks bära på smittsamma sjukdomar. Den måste saneras innan flyktingarna kan skickas dit.

Tror någon att detta hade hänt om inte Dansk folkeparti spelat en nyckelroll?

Man kommer inte ifrån den centrala observation som statsvetarprofessorn Jan-Werner Müller gjort de senaste åren – inga högerpopulister har kommit till makten i USA och Europa utan stöd från etablerade konservativa eliter.

Donald Trump hade inte blivit president i USA utan det republikanska partiet. I Österrike hade populisterna inte suttit i regering utan kristdemokraternas godkännande. Och detsamma gäller för Danmark om man ser hur Dansk folkeparti i praktiken utövar makt.

Moderatledningen kan säga att den inte tänker ge något inflytande åt SD, men det förblir ett tomt löfte om man samtidigt vill bygga regeringsarbetet på deras röster i riksdagen.

Höstens valresultat går inte att trola bort. De rödgröna blev större än alliansen. Någon icke-socialistisk majoritet på 60 procent existerar inte, så länge man inte låtsas som att liberaler och högernationalister kan vara en del av samma politiska projekt.

Och högerpopulisterna är aldrig nöjda. De vill alltid ha fler politiska eftergifter, de vill alltid radikaliserat debattklimatet ytterligare, de stillar sig aldrig med att andra partier tar några steg i deras riktning och anpassar sin retorik. Ger man dem ett glas champagne tar de hela flaskan och tömmer den.

Det handlar inte om att ignorera några väljare, utan att se realistiskt på det framväxande politiska landskapet. Vad kan man skapa majoriteter för? Vilka frågor är viktigast för de flesta väljare?

Motståndet mot Socialdemokraterna var ett avgörande kitt för de borgerliga partierna.

Motståndet mot Sverigedemokraterna har nu svetsat samman liberaler, gröna och socialdemokrater på ett liknande sätt, men det räcker inte långsiktigt.

Ingen regering överlever på att bara vara emot något. Den måste också veta vad den vill och varför. Och den måste kunna inge hopp om framtiden.

Det var detta liberaler och socialdemokrater lyckades med efter andra världskriget, påpekar Jan-Werner Müller i New York Review of Books. Den tidens mittenpolitiker kämpade för något eget, de reducerade inte sig själva till att balansera mellan ytterligheter.

Historiska framsteg är inte förutbestämda. Vi lever i en tid då det mesta vi tagit för givet är på väg att förhandlas om. Försöker man inte påverka den nya jämvikten kommer de mest högljudda och målmedvetna att göra det.

”Klåpare. Bedragare. Quislingar”, skrånade KD:s toppnamn inför EU-parlamentsvalet Sara Skyttedal på Twitter när Annie Lööf i fredags presenterade överenskommelsen mellan C, S, MP och L.

Återigen demonstrerar Skyttedal, nu genom att brutalisera offentligheten, varför svensk politik befinner sig i en brytningstid där gamla allianser ofrånkomligen är på väg att ersättas av nya.

Peter Wolodarski

peter.wolodarski@dn.se "

”Nu blir Sverige ett land utan en politisk vänster”

DN SÖNDAG 13 JANUARI 2019

"DN. DEBATT 20190113

Om regeringsöverenskommelsen blir verklighet gör S en enorm politisk och ideologisk reträtt för att behålla makten ett slag. Samtidigt avhänder man sig möjligheten att opponera mot högerpolitiken. Vi står då i ett helt nytt politiskt landskap med enbart ett konservativt block (M, KD, SD) och ett liberalt block (C, L, MP, S och V), skriver Daniel Suhonen.

När detta skrivs är det fortfarande oklart om den överenskommelse som förhandlats fram mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet leder till en regering i nästa vecka. Men låt oss ändå reflektera kring det politiska innehållet ur ett socialdemokratiskt perspektiv. En utifrån sett märkligt enig socialdemokratisk partistyrelse verkar ha antagit programmet utan votering. Frågan måste därför ställas utifrån om detta är rätt väg att gå för en historiskt svag arbetarrörelse?

Ett huvudproblem med att Socialdemokraterna nu går med på en högerorienterad regeringsplattform är att den lutar sig mot uppgivenheten. Partiets ledning tycks anse att socialdemokratin inte under överskådlig tid har någon möjlighet att vinna en majoritet för en egen politik. Det är denna felaktiga analys som leder till det allvarliga historiska missgrepp som överenskommelsen med den nyliberala högern innebär.

I valet fick Socialdemokraterna och Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Feministiskt initiativ tillsammans 41,13 procent. Det är visserligen ett

historiskt svagt valresultat för den samlade vänstern i ett land där socialdemokratin ensam brukade få mer, men det är ändå en stor andel av väljarna. Drygt två femtedelar av väljarkåren vill ha röd eller rödgrön politik. I Valu definierade sig 37 procent som vänster. Det krävs i detta svaga läge trots allt bara en nettovinst på 8 procentenheter över blockgränsen för att vinna majoritet för rödgrön politik.

Under en lång rad år har dock i socialdemokratins ledande skikt frodats en mycket märklig politisk determinism. Tanken kan kort sammanfattas med att socialdemokratins valresultat inte alls formas av de politiska vägval eller den politik partiet genomför, utan närmast blint återspeglar en rad starka samhällstrender som globalisering, digitalisering, urbanisering och strukturomvandling, som inte kan påverkas.

Eftersom arbetarklassen minskar pyser socialdemokratin långsamt ihop. Vad partiet kan göra är att surfa på den sista vågen så länge som möjligt och under tiden fördröja det oundvikliga nederlaget, innan högerpolitiken till slut vinner. Med denna idégrund är avtalet över blockgränsen helt logiskt.

Mot denna syn står en idé om reformismens möjlighet.

Socialdemokratins historiska uppdrag är att värna vanliga löntagares intressen mot marknadskrafterna även om de reformistiska metoderna ändras över tid. Mekanismen bakom uppgång och nedgång är en blandning av sociala realiteter och maktrelationer, men beror ytterst på vilken politik socialdemokratin driver. Arbetarklassen har minskat, men utgör fortfarande 49 procent av de förvärvsarbetande och tillsammans med tjänstemän och småföretagare finns en mycket stor klassmässig bas för att vinna val om man lyckas företräda dessa gruppers intressen.

Problemet är de senaste fyrtio årens nyliberala ekonomiska politik som ökat otryggheten och klassklyftorna. Under den senaste mandatperioden exempelvis valde den socialdemokratiska regeringen

att betala av 166 miljarder på statsskulden, samtidigt som stora skriande behov i välfärden förblev olösta. När Socialdemokraterna under decennier medverkar till nyliberala reformer har man fått ett allt svagare stöd, därför att partiet allt mindre gör sitt jobb att skydda löntagarna.

Med en betydligt mer offensiv fördelningspolitik kan socialdemokratin få ett avsevärt starkare stöd. Men det kräver att man bryter med nyliberalismen, inte underkastar sig den. Medan en förskräckande lång rad socialdemokratiska partier klappat ihop finns det två som går tydligt mot strömmen. Portugals socialistparti och Storbritanniens Labourparti har bäge, det första i regeringsställning och det senare i opposition, avvisat nyliberalismen och når resultat kring 40 procent. Denna lördag, när detta skrivs, samlas på gatorna runt om i Frankrike ”de gula västarna” för protester. För det mesta fredligt, men tyvärr också våldsamt. I Sverige är än så länge denna typ av ofta rättmätiga, men tyvärr missriktade, protester ovanliga även om man kan se SD:s växande röstandel bland småföretagare och arbetare som embryo till en sådan proteströrelse.

Protesterna i Frankrike handlar om decennier av uppdämd vrede, utlöst av den högerpolitik som genomförts av president Emmanuel Macron. Urholkad arbetsrätt och höjda avgifter som drabbar de längst ner i kombination med sänkta skatter för rika och storföretag, har fått bägaren att rinna över. På sin väg till makten krossade Macron både den traditionella vänstern och högern och nu rämnar hans eget korthus. Frågan är vem som ska stoppa Marine Le Pens högerfront nästa gång? Den moraliska grunden för de nu samverkande partierna är att likt Macron hålla SD utanför regeringsmakten i Sverige. Detta är en mycket berättigad och viktig uppgift. Även Socialdemokraterna måste vara beredd att göra politiska eftergifter. Men stoppar man verkligen SD:s framväxt med urholkat anställningsskydd? Menar partierna allvar med att bekämpa hotet från extremhögern måste också orsakerna till den nationalistiska vågen bekämpas. När företrädare för IMF och

OECD i dag lyfter fram ökande ekonomiska klyftor som ett stort hot mot tillväxt och stabilitet, kommer nu de svenska socialdemokraterna att aktivt öka dem.

När ”Sveriges Macron”, centerledaren Annie Lööf på fredagen presenterade bild efter bild på nyliberala reformer hon fått Socialdemokraterna att gå med på var det slående hur nöjd hon verkade. Av de 73 punkter som överenskommelsen innehåller är många radikala högerreformer som Fredrik Reinfeldt såg till att Alliansregeringen 2006–2014 aldrig genomförde.

Sänkta skatter för höginkomsttagare, privatisering av Arbetsförmedlingen, marknadshyror i nyproduktion, borttagande av krav på kollektivavtal när företag får statliga stöd, liberalisering av a-kassan, tredubblat rutavdrag och ett auktoritativt uppdrag till fackföreningsrörelsen att acceptera en kraftig urholkning av anställningsskyddet, som är en del av kärnan i balansen mellan arbetsmarknadens parter, ansågs av Reinfeldt för långtgående och utmanande. Dessutom skriver man under för att helt ge upp den politiska kampen mot vinstjakten i välfärden.

Om överenskommelsen i sin nuvarande form genomförs kommer Centern och Liberalerna vara i opposition. De har då gjort en måttlig taktisk reträtt genom att ge Socialdemokraterna regeringstaburetterna, men till värdet av långtgående politiska segrar och en ytterligare extrem högervridning av Sverige. Centern och Liberalerna består som ideologiska koncept även efter denna uppgörelse.

För Socialdemokraterna är situationen den omvända. Partiet gör en enorm politisk och ideologisk reträtt för att behålla makten ett slag. Samtidigt avhänder man sig möjligheten att opponera mot högerpolitiken. Vi står då i ett helt nytt politiskt landskap med enbart ett konservativt block (M, KD, SD) och ett liberalt block (C, L, MP, S och V). I ett slag är Sverige då ett land utan en politisk vänster. Det vore ett historiskt misstag av förödande slag om Socialdemokraterna bidrog till en sådan utveckling.

Daniel Suhonen, chef för det fackliga idéinstitutet Katalys, författare och socialdemokra "t

"Ministern: Den ryska hotbilden förstärks

DN SÖNDAG 13 JANUARI 2019

Ryssland fortsätter sin upprustning runt Norden samtidigt som osäkerheten kring USA:s fortsatta engagemang i Europa ökar. Det gör det militära samarbetet inom Norden allt viktigare, anser försvarsminister Peter Hultqvist. Sverige leder samarbetet under 2019. – Vi måste flytta fram positionerna, säger han.

”Nordiska försvarsförmågor” står som första punkt på måndagens program vid Folks och Försvars rikskonferens i Sälen. Fyra nordiska försvarsministrar är då samlade på podiet.

– Det är en tydlig markering om seriositeten och vikten bakom arbetet. Vi tycker alla att det är en väsentlig prioritering att flytta fram positionerna i det nordiska perspektivet, säger försvarsminister Peter Hultqvist (S).

Sverige är under 2019 ordförandeland för det försvarssamarbete som går under namnet Nordefco. Det är en ganska okänd nordisk samverkan som inleddes 2009 efter Ryssland-Georgien-kriget 2008. Styrkraft fick Nordefco först efter Rysslands angrepp på Ukraina och annekteringen av Krim 2014.

Sedan dess har hotbilden runt Norden förstärkts ytterligare, enligt Hultqvist.

– Vi kan se ökad rysk verksamhet: i Nordatlanten, i vårt närområde med stora övningar, de öppnar gamla Sovjet-baser i Arktis och i Murmanskområdet. Ryssland har höjt sin militära förmåga konsekvent under en längre period. Man har också visat att man är beredd att man är beredd att använda sig av den.

– Den nya ryska ingrediensen är en markeringspolitik där man att man avlyst områden i Östersjön i nära anknytning till Sverige och utefter norska kusten.

Försvarsministern syftar på att Ryssland under 2018 gjort avlysningar för robotskjutningar på internationellt vatten vilket påverkat flygtrafiken i lufterum som kontrolleras av Sverige och andra Östersjöländer samt Norge. Men framför allt är detta säkerhetspolitiska markeringar mot västs rörelsefrihet.

På andra sidan Atlanten har USA:s president Donald Trump förklarat att han ser EU som en fiende. Inom Nato har Trump skapat osäkerhet om USA står fast vid alliansens försvarsgarantier. Försvarsminister James Mattis avgick i december i protest mot hur presidenten behandlar allierade och vänner.

– Det amerikanska engagemanget i Europa och övningarna i anslutning till Norden har ökat. Det är det praktiska utfallet. Sedan förutsätter jag att de avtal och överenskommelser man ingått håller oavsett politisk administration, svarar Peter Hultqvist som undertecknat två överenskommelser med Mattis.

Hultqvist vill ogärna kritisera turerna i Trump-regeringen. En av Sveriges officiella prioriteringar för Nordefco är nämligen att under 2019 fördjupa samarbetet mellan Norden och USA.

I Sälen flankeras Hultqvist av Finlands försvarsminister Jussi Niinistö. Finland har som Sverige ett mycket nära samarbete med Nato men är inte medlem av alliansen. Det är däremot de övriga tre nordiska länderna Danmark, Norge och Island. På podiet deltar också Danmarks försvarsminister Claus Hjort Frederiksen och hans norske kollega Frank Bakke-Jensen.

Trots ländernas skilda säkerhetspolitiska val undertecknade ministrarna i Oslo den 13 november 2017 ett långtgående dokument om fördjupat försvarssamarbete.

”Vi kommer att förbättra vår försvarsförmåga och samarbete i fred, kriser och i konflikt”, deklarerade ministrarna. Enligt denna ”vision 2025” ska man ha konkret samarbete på 16 olika områden år 2025.

– Det ena är att höja tröskeln för en eventuell konfliktsituation. Det andra är att om vi har en kris att hantera så finns möjligheten att också agera gemensamt. Det finns en nordisk och europeisk solidaritetsförklaring, säger Hultqvist.

Den ryska Putin-regimen kritiserar allt oftare att de nordiska länderna för att de och Nato övar i norr. Men Hultqvist avvisar att det fördjupade och utökade nordiska försvarssamarbetet skulle kunna provocera Ryssland.

– Nej. Vi har vårt eget beslutsfattande, våra egna bedömningar och vår fulla rätt att göra egna övningar och samarbeten med andra länder. Vi ändrar inte på något vis vår grundläggande säkerhetspolitiska hållning. Vi är inget land som hotar någon, vi har inga offensiva avsikter. Den enda avsikt vi har är värnet om vår egen suveränitet.

I linje med det genomförs under svensk ledning en stor flygövning, Arctic Challenge Exercise, den 20 maj–5 juni. Det blir en avancerad ”flaggövning” med angripare och förvarare, den första i sitt slag i Norden. Den sker med stöd av USA och är ett av Sveriges bidrag till Nordefco.

Den 12 december beslutade den svenska regeringen att Försvarsmakten ska ingå avtal med Norge, Danmark och Finland om att överföra information om vad som rör sig i luftrummen (luftlägesinformation). Beslutet gäller för fredstid och att få detta att fungera är en av Sveriges prioriteringar under 2019.

Men Nordefco-samarbetet ska gå ännu längre. År 2025 ska information överföras hela tiden mellan länderna i såväl fred, kris som under en konflikt. Målet är att ha en gemensam bild av läget i luften, på marken och till havs.

Andra delar av samarbetet ska göra det möjligt att med minsta möjliga krångel flytta förband mellan länderna.

Mikael Holmström

mikael.holmstrom@dn.se "

"Fakta. Nordefco

Nordic Defence Cooperation är ett försvarssamarbete mellan de nordiska länderna.

Samarbetet inleddes med undertecknade av ett avtal i Helsingfors hösten 2009 som ger utrymme för de nordiska länderna att samarbeta inom följande tre huvudområden; policy, insatser och förmågor.

Syftet är att stärka ländernas egna försvar, hitta synergieffekter och att främja effektiva lösningar. "

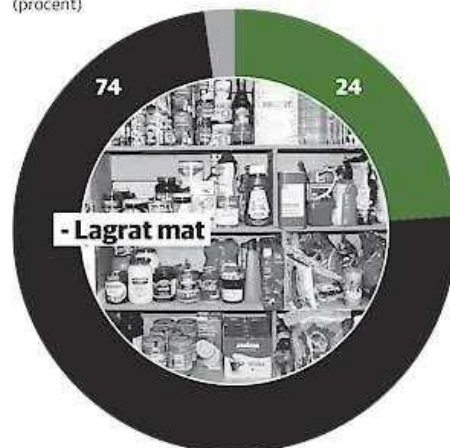
Svenskarna rustar sig inte tillräckligt för kris

Grafik: Elin Lindwall Foto: IBL Källa: Ipsos

Har du gjort något av följande för att kunna använda om Sverige skulle drabbas av en allvarlig kris eller krig?

● Ja ● Nej ● Osäker/Vet ej

(procent)

● Ja ● Nej ● Osäker/Vet ej

(procent)

● Ja ● Nej ● Osäker/Vet ej

(procent)

32

Rusta upp
Sveriges försvar

Så vill väljarna stärka säkerheten

Vilket av följande alternativ anser du är viktigast för att stärka Sveriges militära säkerhet?

(procent)

18

Ett nära försvars-
samarbete med
NATO

13

Ett svenskt NATO-
medlemskap

Ett nära försvars-
samarbete med
Finland

10

Ett nära försvars-
samarbete
med USA

2

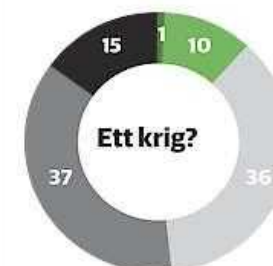
Inget av
föregående
alternativ.

7

17

Vet ej

Vilket förtroende har du för det
civila försvarets förmåga att
skydda dig i händelse av:

● Mycket stort ● Ganska stort

● Ganska litet ● Mycket litet

● Varken stort eller litet/vet ej

Så tycker väljarna om Sveriges försvar

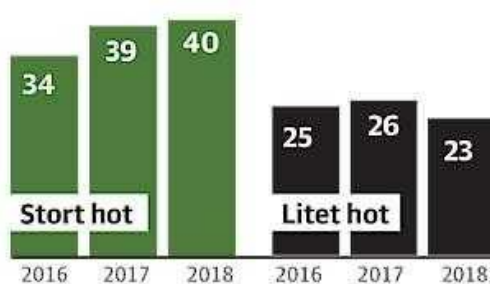
"Anser du att Sverige bör ansöka om medlemskap i Nato eller tycker du inte det?"

(procent)

"Anser du att Ryssland utgör ett stort eller litet hot mot Sveriges säkerhet?"

(procent)

"Har du litet eller stort förtroende för försvarets förmåga att försvara Sveriges gränser mot intrång och kränkningar av främmande makt?"

(procent)

" Förtroendet lågt för civila försvaret

DN SÖNDAG 13 JANUARI 2019

Bara en av tio svenskar har förtroende för att det civila försvaret ska klara att skydda dem i händelse av krig. Det visar en undersökning från DN/Ipsos. Samtidigt är det endast drygt en av tio som har lagrat vatten för att klara ett krisläge.

På årets upplaga av konferensen Folk och försvar, som inleds på söndagen, är totalförsvaret ett av diskussionsämnena. Det handlar om hur inte bara militären utan också den civila delen av samhället kan mobiliseras för att möta hot mot Sveriges säkerhet. Frågorna har fått ny aktualitet, och ligger återigen högt på den politiska agendan, på grund av ett oroligt omvärldsläge och nya sårbarheter som samhällsutvecklingen har skapat.

Inför Folk och försvar har DN/Ipsos som brukligt ställt frågor till väljarna om deras syn på det svenska försvaret. Nytt för i år är frågor om just den civila beredskapen, det vill säga samhällets förmåga att upprätthålla grundläggande samhällsfunktioner även under kris eller krig. Det handlar om att sjukvård, transporter och kommunikationsnät ska fortsätta fungera och om att på olika sätt skydda civilbefolkningen. Det finns mycket kvar att göra för att stärka svenska folkets förtroende, visar mätningen. Bara var fjärde svensk har stort förtroende för det civila försvarets förmåga att skydda befolkningen i händelse av en allvarlig kris. Här handlar det alltså inte om krig utan andra typer av påfrestningar, som extrem väderlek i spåren av klimatförändringarna. Sommarens omfattande skogsbränder är ett aktuellt exempel.

Ännu lägre är tilltron till att det civila försvaret kan erbjuda skydd i händelse av krig. Endast drygt en av tio känner förtröstan inför det.

Nicklas Källebring är opinionsanalytiker på Ipsos.

– Det kan handla om en kombination av begränsade kunskaper om vad det civila försvaret har för roll och en faktisk bedömning av samhällets förmåga att skydda oss. Oavsett vilket är förtroendet begränsat, säger han.

Försvarsminister Peter Hultqvist (S) säger att uppbyggnadsarbetet av civilförsvaret har inletts.

– Vi har gjort en del när det gäller att börja bygga totalförsvarsförmåga och öka den civila beredskapen. Det är ett arbete som pågår regionalt och i vissa delar av näringslivet och där vi också utvecklar ett pilotprojekt på Gotland. Så vi har flyttat fram positionerna.

– När det gäller krisberedskapen så har den ju prövats i samband med sommarens bränder. Där gjordes det imponerande insatser från räddningstjänster, Försvarsmakten, frivilligorganisationer och en lång rad andra intressenter.

Ett exempel på hur det civila försvaret nu prioriteras upp är att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) förra året skickade ut en broschyr med titeln "Om krisen eller kriget kommer" till alla hushåll.

DN/Ipsos har ställt frågor om i vilken mån svenskarna lever upp till MSB:s rekommendationer om hur man ska förbereda sig.

Undersökningen visar att det stora flertalet inte har lagrat förnödenheter.

Ungefär en av fyra har lagrat mat och kontanter för att klara sig ett krisläge. Frågan om kontanter är av särskild vikt i ett land som Sverige där väldigt många har gått över till att betala med kort eller andra elektroniska tjänster. Riksbankschefen Stefan Ingves har varnat för att bristen på reda pengar kan bli ett stort problem om nödvändiga nätverk slås ut.

Än värre är det med den mest outhärliga förnödenheten av alla, vatten. Endast drygt en av tio har sett till att man har tillgång till det även om det blir tomt i kranen.

Nicklas Källebring på Ipsos igen.

– Överlag är krisberedskapen låg. Det kan ha att göra med att vi har upplevt väldigt lite av allvarliga kriser som påverkar grundläggande samhällsfunktioner. Det närmaste vi har kommit är stormar och skogsbränder, säger han.

DN/Ipsos har även ställt frågor om svenskarna syn på försvarsunionen Nato. Opinionen är stabil i förhållande till förra årets mätning. Tre av tio vill att Sverige ska gå med medan drygt fyra av tio är emot. Stödet för ett svenskt Natomedlemskap är klart större bland borgerliga väljare än bland rödgröna. Knappt hälften av alla väljare tror att Nato skulle bistå Sverige vid ett akut militärt hot trots att vi inte är med.

Fortfarande har drygt hälften av svenskarna lågt förtroende för försvaret, men misstron är lägre än för några år sedan. De flesta, knappt hälften, anser att försvaret måste tillföras ytterligare resurser men den andelen fortsätter att krympa. Militär upprustning anges liksom tidigare av flest som det viktigaste för att stärka landets säkerhet.

En trend som bekräftas i årets mätning är att allt fler ser Ryssland som ett stort hot mot Sverige. Fyra av tio är nu av den uppfattningen.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se "

"Så gjordes undersökningen.

DN/Ipsos har den 6–16 december genomfört digitala intervjuer med 1 036 röstberättigade väljare som var ett kvoturval från en slumpmässigt rekryterad webbpanel. Syftet med kvoturval är att säkerställa representativiteten hos de svarande.

Eftersom DN/Ipsos tillämpar kvoturval kan inte felmarginaler beräknas på vanligt sätt. Opinionsmätningar är alltid förknippade med viss osäkerhet.

För mer information om urval, bortfall och svarsfrekvens, se ipsos.se eller kontakta Ipsos opinionsanalytiker Nicklas Källebring.

Fakta. Så ska totalförsvaret rustas

Den parlamentariska försvars- beredningen arbetar med ett underlag för nästa försvarsbeslut som gäller perioden 2021–2025. För ett år sedan kom beredningen med sina förslag om totalförsvaret:

Ledningen av totalförsvaret samlas under Försvarsdepartementet.

Myndigheten MSB får ökade befogenheter, några landshövdingar blir civilbefälhavare i civilområden som samordnas med militärdistrikten.

Individer ska klara sin försörjning i en vecka, Sverige under tre månader.

3 000 tidigare poliser krigs- placeras i en förstärkningsresurs för höjd beredskap.

Befolkningsskydd med skyddsrum, utrymningsplaner, krigssjukvård med beredskapssjukhus skapas med krigsplacerad personal.

Försörjningsberedskap för livs- och läkemedel mm byggs upp, samt reservkraft. Reglering införs för krigsviktiga företag. Civila fordon ska kunna rekvireras.

En ny myndighet ska granska civila och militära myndigheter i totalförsvaret. "

"Centerpartisterna röstade ja till Löfven

DN SÖNDAG 13 JANUARI 2019

Centerns beslutande organ har med bred majoritet sagt ja till att släppa fram Stefan Löfven (S) som statsminister. Men ombuden vädrar också farhågor. – Det finns en oro för om man kan lita på Socialdemokraterna, säger Annie Lööf.

Centerpartister från hela landet samlades på lördagen i Stockholm för att ta ställning till den uppgörelse som C, L, S och MP har förhandlat fram. Uppgårelsen innehåller 73 punkter, bland annat sänkta skatter och arbetsgivaravgifter och friare hyressättning. Annie Lööf beskriver den som en framgång för Centern. I utbyte ska C och L släppa fram Stefan Löfven som statsminister i en ny S-MP-regering. Efter fyra timmars diskussioner landade det så kallade förtroenderådet i ett ja till överenskommelsen. Röstsiffrorna skrevs till 56-2, där endast Centerstudenternas representanter röstade nej.

– Samtliga distrikt i Centersverige står bakom partistyrelsens rekommendation, säger Annie Lööf.

Hon motiverar uppgörelsen med att Sverige fyra månader efter valet behöver en ny regering och att den här lösningen stänger ute både Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet från inflytande. Störst diskussion blev det på förtroenderådet om hur samarbetet med S ska fungera, uppger Annie Lööf.

– Den stora oron är om man kan lita på Socialdemokraterna.

Diskussionen handlade mest om hur viktigt det blir att vara en liberal nagel i ögat på Socialdemokraterna.

Beslutet innebär att Centerns riksdagsledamöter kommer att rösta så att Stefan Löfven kan bli statsminister i voteringen i riksdagen på

onsdag. Men på ett villkor: att samtliga fyra partier som har förhandlat fram överenskommelsen säger definitivt ja.

Centerns vägval har mötts av hårda reaktioner från Moderaterna och Kristdemokraterna.

– Jag tycker att det är synd med de överord som kom från Kristersson och Busch Thor. Vi vill fortsätta ha goda kontakter med våra allianskolleger, säger Annie Lööf.

Hon betonar att uppgörelsen inte var hennes och Centerns förstahandsval men att alla alternativ för att få till stånd en alliansregering med stöd över blockgränsen har blockerats.

Vad säger du till de väljare som röstade på dig för att få bort den rödgröna regeringen?

– Jag tror att de väljarna har sett hur jag har arbetat för att byta ut Stefan Löfven, säger Annie Lööf.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se "

"Klyftan inom Liberalerna består efter omröstningen"

DN SÖNDAG 13 JANUARI 2019

Liberalernas partiledning och riksdagsgrupp röstar ja till mittenöverenskommelsen. I dag väntar sammanträde med partirådet då de slutgiltiga besluten ska fattas. Enligt partiets ekonomisk-politiska talesperson Mats Persson kan det bli en rysare. – Det är väldigt jämt och vi ser hur fler och fler ansluter sig till den linje som vill släppa fram Ulf Kristersson, säger han till DN.

Det var en skara splittrade L-toppar som lämnade konferenslokalen i centrala Stockholm efter ett extrainsatt möte med partiledningen och riksdagsgruppen.

Partiledaren Jan Björklund mötte det samlade pressuppbådet på trappavsatsen utanför och förkunnade:

– Partistyrelsen och riksdagsgruppen har rekommenderat partirådet att säga ja till uppgörelsen mellan S, C, L och MP.

Till skillnad från Centerpartiet där en näst intill enig ledning valde att trycka gul knapp för Löfven, har Liberalerna diskuterat för öppna ridåer under de senaste veckorna.

Nu i veckan gick åtta L-toppar ut i en debattartikel och uttryckte sitt stöd för Ulf Kristersson. Därefter gick flera personer från partistyrelsen ut offentligt och menade att det bästa just nu var att låta Löfven tillträda.

Jan Björklund understryker att den främsta anledningen till lördagens besked är att de har fått igenom "mycket liberal politik".

Mats Persson är liberalernas ekonomisk-politiska talesperson och en av dem som tidigare varit öppet kritisk mot Löfven-linjen. Efter lördagens möte säger han att han hoppfullt kommer att "argumentera mycket kraftfullt" för Ulf Kristersson på mötet med partirådet i dag, söndag. Han menar att utfallet är "ovisst".

– Det är väldigt jämt och vi ser hur fler och fler ansluter sig till den linje som vill släppa fram Ulf Kristersson, säger Mats Persson.

Han tycker inte att Liberalerna får igenom mer av partiets politik i en mittenöverenskommelse än i ett samarbete med M och KD.

– Jag är övertygad om att exempelvis språkrav och avskaffad värnskatt, hade vi fått igenom om vi krävt det, säger han.

Mats Persson kommenterar även den vågmästarroll Vänsterpartiet får i kommande statsministeromröstning om en mittenöverenskommelse blir av.

– Det ska bli mycket intressant att se hur Sjöstedt förhåller sig till Löfven som statsminister under de här förutsättningarna, säger Mats Persson.

De fyra partierna som lyckats förhandla fram de 73 punkterna som ingår i mittenöverenskommelsen har ingen möjlighet att genom egen majoritet välja Stefan Löfven till statsminister i statsministeromröstningen på onsdag.

De förlitar sig helt och hållet på stöd från Vänsterpartiet, som ännu inte yttrat ett ord om förslaget.

På lördagseftermiddagen publicerades en debattartikel i SvD där Vänsterpartiets före detta partiledare Lars Ohly uttryckte stor skepsis mot att Vänstern skulle släppa fram Löfven med de premisserna som råder just nu.

"Det skulle förvåna mig mycket om en ny S-MP-regering kommer att tillträda och överenskommelsen därmed bli verklighet. Anledningen är den förödmjukande behandlingen av Vänsterpartiet."

Miljöpartiet kommer liksom Liberalerna att lämna slutgiltigt besked i frågan idag, söndag. När Socialdemokraterna ska fatta besked är i nuläget oklart, men ”i alla fall inte under helgen”, enligt deras pressjour.

Josef Svenberg

josef.svenberg@dn.se

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se "

"Rätt och viktigt av Liberalerna

DN MÅNDAG 14 JANUARI 2019

Under hösten har Liberalerna framstått som delat mitt itu. En högljudd falang har motsatt sig partiledningens försök att få till en uppgörelse med Socialdemokraterna och argumenterat för att L i stället ska släppa fram Ulf Kristersson till statsministerposten. Söndagens partiråd visade att partiet inte är riktigt så splittrat som det verkade – en överväldigande majoritet röstade för fredagens överenskommelse med S, MP och C.

Det är både rätt och viktigt att Jan Björklunds parti sluter upp bakom det besked som Centerpartiet gav på lördagen.

Den populistiska nationalismens inträde har ritat om det europeiska politiska landskapet. För att stå emot dess försök att använda staten för att skapa mer slutna och homogena samhällen krävs att liberala partier är villiga att samarbeta med partier både till höger och vänster. I Sverige innebär det att C och L måste klara att göra upp om regeringsmakten med såväl Moderaterna som Socialdemokraterna, beroende på vad som ger bäst förutsättningar att driva igenom liberal politik och minska Sverigedemokraternas och Vänsterpartiets inflytande.

Höstens valresultat innebär att en M-regering skulle bli beroende av SD. Skulle C och L släppa fram en sådan ministär gör de inte bara Ulf Kristersson till Jimmie Åkessons gisslan, utan försämrar också sin egen förmåga att fungera som en balanserande kraft i mitten. C och L:s beslut under helgen innebär i stället att Sverige får ett liberalt block som är villigt att agera just för att placera tyngdpunkten i centrum.

Huruvida Vänsterpartiet också väljer att säga ja till Stefan Löfven återstår att se. V:s inflytande över politiken blir i så fall minimalt, men Jonas Sjöstedt skulle också stänga dörren till ett för hans parti värre alternativ. L:s beslut utgör i alla fall ett steg mot en regering ankrad i mitten.

Martin Liby Troein
martin.liby-troein@dn.se "

"Ledare: Sanningens minut för Stefan Löfven och S

DN MÅNDAG 14 JANUARI 2019

Kanske är Åsa Romsons tårar den bild som kommer leva kvar längst av mandatperioden 2014–2018.

Konkret fällde hon dem över regeringens omsvängning i flyktingpolitiken hösten 2015. Men man kan också se tårarna som tydliga symboler för hur det idealistiska Miljöpartiet gång på gång kördes över av det rutinerade maktpartiet Socialdemokraterna och tvingades se sina politiska mål och löften gå upp i kolrök.

Ju mindre Socialdemokraterna har blivit desto mer är partiet beroende av politiska partner. Denna gång vill man regera lutande mot Centern och Liberalerna. Men nu måste det vara slut med att dribbla bort de egna lagkamraterna.

Det är viktigt att C och L orkar hålla dörren stängd för alla försök att spela bort den liberala politik som är januariuppgörelsens grund. Det är också, och framför allt, upp till bevis för Stefan Löfven. Den här gången, till skillnad från när Miljöpartiet klev in i Rosenbad, finns ett avtal som handlar om sakpolitik snarare än ministerposter.

Det har redan talats föraktfullt om hur liberala reformer i överenskommelsen gömts undan i löften om kommande utredningar. Men det är inte synonymt med att de inte blir av. Att utreda innan lagförslag läggs är normal procedur – det primära är utredningens direktiv, hur lång tid den får ta och framför allt vilka förslag den utmynnar i. Under denna mandatperiod ska S inte ha en chans att se utredningar som nödutgång från obekväma beslut.

Efter uppgörelsen fick Centern och Liberalerna också kritik för att man skulle ha underminerat borgerligheten för överskådlig framtid.

Resultatet av förhandlingen skulle vara en splittrad allians och därmed ett permanent socialdemokratiskt regeringsinnehav.

Men det finns ett alternativt scenario. Uppgörelsen har tvingat ner Stefan Löfvens parti på två stolar. Centern och Liberalerna måste agera blåslampor och se till att de liberala reformer som utlovas verkligen blir av. Samtidigt kommer S-ledningen att få ett hårt jobb med att övertyga partiets vänsterväljare att man inte sålt ut sin själ.

I går kom uppgifter om att Vänsterpartiet planerar att rösta nej till en S/MP-regering med stöd av Centern och Liberalerna. Frågan är hur mycket muskler som ligger bakom orden. Begreppet ”pest eller kolera” blir sällan tydligare i svensk politik än för V:s vägval: Rösta igenom en liberal politik med C och L som arkitekter, eller släppa fram en konservativ agenda där Ulf Kristersson styr med SD:s goda minne. Det är lätt att föreställa sig kritiken mot Sjöstedt om det blir han som krattar för Kristersson. Det är lugnast för partiet, och bäst för Sverige, om V röstar rätt och går i opposition.

Så hur ser framtiden efter januariöverenskommelsen ut? På söndagen skrev vänstersossen Daniel Suhonen en syrlig text på DN Debatt. Han, och säkerligen flera andra socialdemokrater till vänster, ser uppgörelsen som ”enorm politisk och ideologisk reträtt” för socialdemokratin.

Alltså: Ett krympande, krisande S som temporärt fick behålla makten, men till ett högt pris. En kraftig markering mot att Sverigedemokraterna skulle få inflytande över riksdagspolitiken. Och samtidigt godkännande för en lång lista på nödvändiga liberala reformer, som skulle kunna ligga till grund för ett återupptaget allianssamarbete i framtiden.

Det är inte omöjligt att det blir mittenpartierna som på lång sikt blir som vinnare efter den sena överenskommelsen i januari.

DN 14/1 2019 "

”Hamnarbetarna varslar om strejk i flera svenska hamnar”

DN MÅNDAG 14 JANUARI 2019

"DN. DEBATT 20190114

Vi varslar i dag om riksomfattande stridsåtgärder som bland annat stoppar arbetet i Umeå, Karlshamn, Helsingborg och Halmstad. Vi vill ha ett rikstäckande kollektivavtal med arbetsgivarorganisationen Sveriges Hamnar. Ett hängavtal till Transport räcker inte, det är bara en ordfattig papperslapp, skriver Eskil Rönér, Svenska Hamnarbetarförbundet.

Onsdagen den 23 januari inleder Svenska Hamnarbetarförbundet riksomfattande stridsåtgärder som bland annat stoppar arbetet i Umeå, Karlshamn, Helsingborg och Halmstad. Fler aktioner kommer följa runt om i landet de efterföljande dagarna. Syftet är att få till stånd ett rikstäckande kollektivavtal med arbetsgivarorganisationen Sveriges Hamnar. Varslet läggs i dag 14 januari.

Konflikten är ett resultat av Sveriges Hamnars utestängningspolicy. Under 2018 har Svenska Hamnarbetarförbundet och Sveriges Hamnar vid sju tillfällen suttit i förhandlingar om just detta. Slutresultatet blev tyvärr att arbetsgivarorganisationen avvisade Hamnarbetarförbundets förslag om att teckna ett innehållsmässigt likalydande avtal jämte det som Sveriges Hamnar redan har med Svenska Transportarbetareförbundet. Därmed tvingas vi nu ut i en strid som riskerar att bli utdragen, infekterad och kostsam för alla berörda. Varför är då kollektivavtalsfrågan så viktig? Hälften av landets hamnarbetare har ju stått utan avtal i snart fem decennier? Svaret är att i april i fjol införde Sveriges Hamnar och dess medlemsföretag en

nationell utestängningspolicy. Den innebär att Hamnarbetarförbundets 1300 medlemmar och företrädare utestängs från all information, alla förhandlingar och all samverkan i hamnarna. Våra avdelningar har kastats ut från sina facklokaler. Allt med hänvisning till att vi saknar kollektivavtal.

Det påstås ofta att Hamnarbetarförbundet inte är intresserade av att teckna ett kollektivavtal och därmed skulle stå utanför den svenska modellen. Det är nonsens. Förbundet har strävat efter att teckna kollektivavtal sedan det bildades 1972. Den senaste stora nationella avtalskonflikten 1980 utmynnade inte i något eget avtal men grundlade i stället en praxis, där Hamnarbetarförbundet har deltagit i förhandlingar och skyddsarbete ute i hamnarna. Transport har dock ensamt undertecknat det centrala avtalet. Sveriges Hamnars nya utestängningsbeslut innebär alltså att etablerade pragmatiska kompromisser plötsligt kastades över bord.

Den främsta anledningen till att frågan om inflytande är så akut är de uppkomna bristerna i arbetsmiljöarbetet. Sveriges Hamnars policy innebär att över hundra valda skyddsombud runtom i landet har frångått sina mandat för att de tillhör ”fel” fackförbund. När det sker en olycka i hamnarna blir det ofta dramatiskt. Så när skyddsronder och riskanalyser slarvas bort eller genomförs i hemlighet av någon som inte känner till den aktuella verksamheten, är det våra medlemmar och kollegor som betalar priset.

Om ingen på golvet har mandatet att stoppa akuta faror eller säkerställa att liv och hälsa går före produktionshets risker är vi att förlora kroppsdelar eller, i värsta fall, mista livet. Konfliktrapnet ska inte brukas lättvindigt, men allt eftersom tiden gått har oron växt för att någon av våra arbetskamrater ska dö ute på kajen.

”Varför kan ni inte bara gå med i Transport?” är en fråga vi ofta får. Svaret på den är enkel: därför att vårt förbund är en basdemokratisk fackförening. I praktiken innebär detta att det alltid är de berörda

medlemmarna som bestämmer hur fackföreningen ska agera i olika frågor. Det gäller allt från lokala schemaförhandlingar i vardagen till centrala beslut.

I höstas hölls en nationell medlemsomröstning som med 84 procents majoritet gav förbundsstyrelsen mandat att varsla om den nu aktuella avtalskonflikten. Den pampfria organisationsmodellen, interndemokratien och närheten mellan valda företrädare och medlemmar har skapat en krävande men effektiv facklig kultur som lett till att hamnarbetare fortsatt att välja Hamnarbetarförbundet. Vi vet att alla inte delar vår fackliga filosofi men kräver respekt för vår rätt att som arbetstagare i ett demokratiskt land bli företrädare på det sätt vi själva valt.

Ett hängavtal ger oss inte det inflytande vi behöver. Sveriges Hamnar har alltså avvisat Hamnarbetarförbundets förslag till ett likalydande centralt kollektivavtal. Vårt förstahandsalternativ – att ingå ett avtalssamarbete tillsammans med Transport – verkar i dag ännu mer avlägset. I stället återkommer branschens övriga parter till att vi ska teckna ett så kallat hängavtal.

Eftersom det ofta hävdas att Hamnarbetarförbundet har tackat nej till kollektivavtal så är det viktigt att en gång för alla klargöra detta: ett hängavtal är inget kollektivavtal. Det innehåller inga lönenivåer, arbetstider eller ordningsregler. I stället är det en ordfattig papperslapp som fastslår att Hamnarbetarförbundet underordnas alla nuvarande och framtida uppgörelser mellan Sveriges Hamnar och en annan facklig organisation. Med oss skulle arbetsgivarna alltså inte behöva förhandla och komma överens, även om vi åtagit oss fredsplikt.

Vilken poäng finns det då med ett medlemsstyrt fackförbund, om vi inte ens har en plats vid förhandlingsbordet?

Stuveribranschen behöver samarbete och långsiktig arbetsro. Dit når man inte genom att i praktiken försöka tvinga hälften av landets

hamnarbetare att avveckla sin fackliga organisation, utan genom att släppa in oss som en fullvärdig avtalspart.

Eskil Rönér, ordförande Svenska Hamnarbetarförbundet "

"Bakgrund. Hamnarbetarkonflikten

1972 utesluts 800 norrländska hamnarbetare ur LO-förbundet Transport. De har protesterat mot ökad toppstyrning och ett växande avstånd mellan funktionärer och medlemmar. Tillsammans med likasinnade runtom i landet bildar man Hamnarbetarförbundet. Efter ett årtionde av avtalskonflikter utan segrare, etableras en informell kompromiss. Transport behåller sin monopolställning som avtalsbärande part i branschens kollektivavtal, men Hamn tillåts utse skyddsombud och deltar i lokala förhandlingar.

2018 lanserar arbetsgivarorganisationen Sveriges Hamnar en ny policy som utestänger Hamn från förhandlingar och arbetsmiljöarbete. Förbundet organiserar i dag ungefär hälften av Sveriges hamnarbetare. Källa: Hamnarbetarförbundet. "

"Nu står M:s, KD:s och SD:s hopp till Vänsterpartiet

DN MÅNDAG 14 JANUARI 2019

Nu är Centern och Liberalerna redo att släppa fram en ny Löfvenregering. Men regeringsfrågan är inte avgjord. Det hänger på Vänsterpartiet. Där höjs röster för att stoppa Löfven, men alternativet kan då bli en Kristerssonregering.

"We belong together, hope this will last forever", lydde refrängen i hotellhögtalarna när Liberalerna samlades till partiråd.

Sedan gick ungefär två tredjedelar av partiets ombud upp och argumenterade för en uppgörelse med S och MP medan den återstående tredjedelen talade för att släppa fram en M+KD-regering. Så vilka är "we" egentligen är för Liberalerna?

Det var 62 liberala ombud som röstade för att släppa fram Stefan Löfven (S) som statsminister och 30 som hellre ville släppa fram M-ledaren.

Partiledaren Jan Björklund gav tre argument för att stödja den statsminister hans parti gått till val för att avsätta. För det första har C och L fått igenom en uppgörelse om en omfattande liberal reformagenda. För det andra ger ett samarbete med MP och S en stabil parlamentarisk lösning och för det tredje minimerar det inflytandet från ytterkantspartierna.

"Stefan Löfven är statsminister på nåder", sade Björklund för att understryka de två liberala partiernas makt. Och partirådet följde honom.

Frågan är om C och L nu byter lag från borgerligheten, eller om samarbetet är ett exempel på en mer pragmatisk tid i svensk politik?

I många andra länder kompromissar partier också med andra partier som står långt bort ideologiskt. Regeringspolitik blir då en sammanflätning av framförhandlade sakpolitiska förslag med olika ideologiska rötter. Det blir svårare för väljarna att kunna utkräva ansvar, men å andra sidan lättare att bilda regering och förverkliga vallöften.

Svensk politik går också däråt. Stefan Löfven (S) kan bli återvald i riksdagen på onsdag med stöd av C och L. Efter ett annat valresultat kan de två liberala partierna välja att samarbeta med M och KD igen. Socialdemokraterna har betalat ett högt sakpolitiskt pris för uppgörelsen med C och L, med ökade inkomstklyftor och svagare anställningsskydd. Alternativet för S hade varit att inte få något politiskt inflytande förrän de tre rödgröna partierna kan nå över 50 procent. Och det var långt borta i det senaste valet. Nu är blocken uppbrutna. För S är stora skattesänkningar och sämre a-kassa ett pris värt att betala för att fortsätta vara regeringsparti. För det är just förmågan att regera som är socialdemokratins starkaste kort i dag. Men det gäller om Löfven lyckas återta makten. Stjärper Vänsterpartiet hela lasset står i S såbart, och får gå till val nästa gång med väljarnas vetskap om att S är berett att ibland välja skattesänkningar före välfärd.

Då gäller det för S att kunna övertyga väljarna om att det var Vänsterpartiet som förstörde allt, inte bristande regeringsskicklighet. Nu är det V som står i centrum för den politiska dramatiken. Överenskommelsen mellan S, MP, C och L innehåller en slags anti-V-klausul. ”Denna överenskommelse innebär att Vänsterpartiet inte kommer att ha inflytande över den politiska inriktningen i Sverige under den kommande mandatperioden”. Det är naturligtvis väldigt provocerande för Vänsterpartiet, i likhet med mycket av det politiska innehållet.

V-ledaren Jonas Sjöstedt har tidigare sagt att han inte tänker bli någon dörmatta för S. ”V kommer inte att vara ett tyst stödparti som släpper fram en mittenregering med C, L, S och MP”, sade Jonas Sjöstedt till SVT i november. Han har också gått ut hårt mot en M+KD-regering som är beroende av SD:s röster och mot tanken på ett extraval.

”Det är väldigt många nej på olika håll. Om man vidhåller alla dessa nej från Centerpartiet så är det vägen till extraval. I så fall föreslår jag att det valet uppkallas efter Annie Lööf”, sade Jonas Sjöstedt i mitten av november.

Nu har han möjlighet att driva fram ett Sjöstedtval istället. Men mer troligt är att partiet utan att vilja det medverkar till en Kristerssonregering. Liberalernas partistyreelse fick mandat från partirådet att släppa fram en annan regering, om förstahandsvalet inte fungerar. Även om det är svårt för Centern att ändra sig igen är det inte omöjligt att C och L till sist ger Kristersson en försöksperiod, om inga andra alternativ än extraval finns.

Därför håller moderater, kristdemokrater och sverigedemokrater tummarna för ett nej från Vänsterpartiet.

Det finns stora fördelar för V på sikt med att släppa fram Löfven. Uppgårelsen mellan S, MP, C och L ger ett gyllene läge att locka över S-väljare för att växa i nästa ordinarie val. Partiets bästa valresultat någonsin gjordes efter en period av S+C samarbete. Resultatet för V i ett extraval är svårare att bedöma, där skulle regeringsfrågan vara viktig och på den punkten har Vänsterpartiet inga meriter.

Troligen håller Sverigedemokraterna tummarna särskilt hårt för att det ändå blir ett vänsternej. Valet står då mellan partiets önskeregering (M+KD) och partiets drömscenario, ett extraval som ”sjuklövern” har drivit fram eftersom de inte vill samarbeta med SD. Det är som att lovas antingen glass eller tårta. Och få se Vänsterledaren bära den till bordet.

Ewa Stenberg ewa.stenberg@dn.se "

”Det har varit en krävande höst”

DN MÅNDAG 14 JANUARI 2019

"Efter fyra månader av interna strider har L till slut ställt sig bakom Stefan Löfven, (S) som statsminister. Men om V säger nej så avgör Liberalernas partistyreelse och riksdagsgrupp vad som är nästa steg: Att släppa fram M-ledaren Ulf Kristersson på onsdag eller hitta en annan lösning.

Med röstsiffrorna 62–30 vann partistyrelsens förslag mot reservanternas att godkänna överenskommelsen mellan S, C, L och MP och därmed släppa fram Stefan Löfven som statsminister i onsdagens statsministeromröstning. Beslutet har föregåtts av en sårig debatt inför öppen ridå, där en sida velat se en blocköverskridande lösning, en annan velat stötta en M-KD-regering och en tredje öppnat för att sitta i en S-ledd regering.

– Debatten har förts väldigt offentligt, det är inget svaghetstecken utan ett styrkebevis, säger Jan Björklund efteråt.

Hur mår Liberalerna efter fyra månaders debatt?

– Bra. Det här att ledningen bestämmer i slutna rum eller man försöker stänga ner debatten när det finns olika uppfattningar är fel tänkt. Man ska ha en öppen och frisk debatt och den har pågått ett tag. Och till slut när alla lyssnat på varandra kommer man till beslut. Det är så partier och demokratiska processer ska fungera. Det är klart det har varit en krävande höst. Men jag tycker det har gått i mål på ett bra sätt, både innehållsmässigt men även hur processen har gått framåt.

Och hur mår partiledaren och förtroendet för partiledaren?

– Jag mår bra. Men det är klart att många moderatväljare som tidigare uttryckt förtroende för alla allianspartier i olika mätningar, i de kretsarna sjunker naturligtvis förtroendet.

Hur ser du på det interna förtroendet och dina möjligheter att sitta kvar?

– De påverkas inte av detta, nej, säger Björklund och fortsätter:

– Jag är vald till landsmötet i höst och sen får vi se.

Regeringsfrågan är långt ifrån klar i och med Liberalernas besked.

Vänsterpartiet hade sent på söndagseftermiddagen ännu inte lämnat något officiellt besked om hur partiets ledamöter avser rösta. Om det blir nej från V har Liberalerna en plan B.

– Partistyrelsen och riksdagsgruppen har ett mandat att då agera och fatta beslut efter omständigheterna. Vad vi fattat beslut om i dag är ju vilken förstahandslösning vi förordar. Om den skulle blockeras genom andra partiers agerande så behöver vi inte kalla in ett nytt partiråd. Innebörden i beslutet är att då får partistyrelsen och riksdagsgruppen agera efter omständigheterna.

Så ni kan ställa er bakom Kristersson på onsdag?

– Vi har inte tagit ställning till vilket beslut vi ska fatta då men vi har mandatet.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se "

" MP ställer sig bakom regeringsuppgörelse

DN MÅNDAG 14 JANUARI 2019

Miljöpartiet ställer sig bakom uppgörelsen mellan MP, S, C och L. – Vi har en överenskommelse som kan ge Sverige en ny regering, säger språkröret Isabella Lövin.

Partirådet och MP:s riksdagsgrupp har överlagt men det är partistyrelsen som har fattat det avgörande beslutet om att godkänna uppgörelsen med stark majoritet bakom sig.

– Partistyrelsen har beslutat att ställa sig bakom uppgörelsen och att ingå i en regering. Det kommer inte vara en lätt resa för våra partier men vi tror det är bra för Sverige, säger språkröret Isabella Lövin.

En av de viktigaste frågorna för MP för att säga ja har varit att hålla Sverigedemokraterna utan inflytande.

Genom de fyra partiernas överenskommelse begränsas nu utrymmet för högerextrema och populistiska krafter som det skulle blivit men en M- och KD-regering med stöd av SD, säger de.

– Sverige står inför ett vägval. Antingen låter vi rasismen diktera villkoren, eller också går vi samman för att försvara en solidarisk och demokratisk värld, säger Isabella Lövin.

– När land efter land faller för högerpopulismen, väljer Sverige en annan väg, säger Gustav Fridolin.

Men den viktigaste frågan som MP fått igenom är den gröna skatteväxlingen som omfattar 15 miljarder. Den största och snabbaste skatteväxlingen i svensk historia, enligt Lövin.

Detta innebär bland annat skatt på plastpåsar, farliga kemikalier, förbud mot prospektering och att flygskatten blir kvar.

En satsning på att göra tågtrafiken mer attraktiv görs också, med investeringar på bland annat nattåg till flera europeiska städer, och det ska bli lättare att boka tåg utomlands.

– Vi har ett handslag på att de nya stambanorna ska byggas, säger Lövin.

Den gröna skatteväxlingen är dock utöver att värnskatten tas bort. Jämställdhetssatsningar, som att behålla Jämställdhetsmyndigheten, och att motverka psykisk ohälsa hos unga har varit andra frågor som MP har drivit fram.

Språkrören är medvetna om att regeringsuppgörelsen innebär skattesänkningar som riskerar att öka klyftorna i Sverige och detta har vållat debatt inom partiet.

– Det har varit en av de stora diskussionerna i våra beslutande organ.

Uppgårelsen ger en ny riktning men den behövs för en solidarisk utveckling. Sedan ska det finnas reformer för de allra svagaste i samhället och det tror vi att vi kan få i den här uppgörelsen, säger Isabella Lövin.

Katarina Lagerwall

katarina.lagerwall@dn.se "

" Statsvetaren: Utredningar är ett sätt att få bort frågor

DN MÅNDAG 14 JANUARI 2019

Centerns partiledare Annie Lööf beskrev den blocköverskridande uppgörelsen med L, S och MP som en stor seger för liberal politik. Men frågan är hur många av förslagen som kommer att bli verklighet. Av 73 punkter ska nästan hälften utredas och riskerar att hamna i långbänk.

– För en skicklig maktspelare är utredningar ett sätt att få bort frågor, säger Tommy Möller, professor i statsvetenskap.

Efter fyra månaders överläggningar tyder allt på att Sverige snart har en ny regering med Stefan Löfven som statsminister i ett S och MP-styre. Detta efter att Centern meddelade att man har nått en överenskommelse mellan de fyra partierna C, L, S och MP och beslutat att släppa fram S-ledaren.

Enligt Annie Lööf, och många med henne, har partierna lagt grunden för en handlingskraftig liberal politik under den kommande mandatperioden. Andra är inte lika övertygade och menar i stället att regeringsuppgörelsen vilar på en skakig grund.

Socialdemokraterna å sin sida, har fått svidande kritik från det egna ledet om att priset för att behålla makten är för högt med för många politiska eftergifter trots att man uppnått målet att splittra Alliansen. En avgörande fråga för de forna allianspartierna C och L är hur mycket av politiken i överenskommelsen som kommer att genomföras. Av de 73 punkterna ska det tillsättas en utredning i 33 av dem. Besluten skjuts alltså på framtiden.

Enligt Tommy Möller är de många utredningarna en svaghet i uppgörelsen som riskerar att leda till oenighet och bakslag på många områden. Han håller heller inte med om att uppgörelsen ger en handlingskraftig regering utan ser fortsatt en ganska stökig tid i svensk politik.

– Den här typen av breda uppgörelser bär alltid på ett mått av instabilitet eftersom det är många faktorer som kan påverka. Sedan finns det även ett inslag av misstro mellan partierna. Annie Lööf har till exempel sagt att hon inte litar på Socialdemokraterna, säger han.

– Men det diskussionen kretsar kring är vad överenskommelsen är värd i slutändan. Vissa av sakerna kan försvåras av en lågkonjunktur som vi av allt att döma kommer att möta under mandatperioden.

Samtidigt som utredningsväsendet är en naturlig del i en beslutsprocess inom svensk politik är det också ett beprövat sätt för regeringar att förhindra eller försena frågor som man egentligen inte vill ha avgjorda.

Tommy Möller säger att det finns många exempel men nämner Löfven-regeringens hantering av vinster i välfärden som var en het politisk fråga under förra mandatperioden. Det tillsattes en utredning som drog ut på tiden och som slutligen röstades ner i riksdagen.

– Man kan säga att de fick bort frågan rätt ordentligt, säger han.

Ännu en svaghet med uppgörelsen är att varken Centern eller Liberalerna kommer ingå i regeringen och då inte har samma möjligheter att driva på processer som tar för lång tid eller att utredningar inte levererar det man hoppas på. Men inte ens en minister har hundra procentig kontroll över processerna.

– Varje utredning är så att säga en självständig myndighet som man inte kan styra så mycket.

Vapnen som C och L har är att punktbevaka de olika utredningarna och hota med att fälla regeringen. Men då riskerar man samtidigt att få ett extraval.

– Det är klart att man får en svagare position och får svårare att säkra efterlevnaden i den när man inte ingår i regeringen, säger Möller. Regeringsuppbyggelsen innebär också att blockpolitiken som dominerat i nästan 50 år upphör. Hur väljarna kommer att reagera på förändringen är svårbedömt men det vore oväntat om det inte skulle påverka väljarnas förtroende för det politiska systemet generellt, menar Möller.

En annan konsekvens av förskjutningen mot mitten är att ytterkantspartierna kan öka. Eftersom uppbyggelsen innebär en ganska tydlig högerorientering jämfört med den tidigare S-regeringen uppstår ett stort utrymme för Vänsterpartiet att växa. Lööfs utfästelse om att det ska föras en mer "humanistisk migrationspolitik" ökar risken för S att förlora väljare till Sverigedemokraterna.

– Den här typen av opinionsförskjutningar påverkar det politiska skeendet på ett ganska grundläggande sätt. Det är inte troligt att allt av detta kommer införas särskilt smidigt, säger Tommy Möller.

Katarina Lagerwall

katarina.lagerwall@dn.se

"Fakta. Förslagen som ska utredas

Av 73 förslag ska 33 utredas. Majoriteten av utredningarna har ett årtal utsatt för tillsättning och då lagstiftning bör presenteras under mandatperioden 2019-2022.

C och L ska vara med i utformande av utrednings- och kommittédirektiv, därefter äger regeringen frågan.

Ansvarig minister bestämmer sedan om utredningar ska få mer tid och hur eventuell lagstiftning ska utformas. Utredare är självständiga och kan inte påverkas om vad utredningarna ska föreslå.

Här är några av frågorna som ska utredas:

Förändring av 3:12-reglerna och ett förenklat regelverk och enklare beskattning för mikroföretagare.

En breddning av Rutavdraget.

Arbetsrätten med särskild betoning på undantag i lagen om anställningsskydd (LAS) och en bortre parentes i a-kassan.

Förenklade bygglov vid strandnära lägen.

Nytt reseavdrag och försäljning av alkoholhaltiga drycker.

Det klimatpolitiska ramverket, miljövänligare godstransporter och förbud mot nyförsäljning av fossildrivna bilar.

Förbud mot onödiga plastartiklar.

Ett nationellt biljettsystem för all kollektivtrafik i hela Sverige.

Att få nyanlända snabbare in på arbetsmarknaden, reda ut "en svensk - nystart" och en SFI-peng baserad på uppnådda språkresultat.

Hur hedersbrotten ska minskas.

En friare hyressättning i nyproduktion och hur marknadshyror kan få genomslag i äldre bostadsbestånd.

Höjda straff för försäljning av svartkontrakt och kriminalisering av köpen.

Högre kvalitetskrav i skolan, lagen om tillgång till elevhälsa och ämnesbetyg i gymnasiet.

Ett etableringsstopp för fristående grund- och gymnasieskolor med konfessionell inriktning.

En ny vårdform där patienter snabbt får hjälp vid lättare psykisk ohälsa.

Assistansen och LSS ska utredas en gång till. "

" Ökad tydlighet om en osäker omvärld

DN MÅNDAG 14 JANUARI 2019

Sverige står nu inför en mer osäker omvärld än någonsin sedan det kalla krigets slut. Det uttrycktes när Folk och Försvars rikskonferens inleddes på söndagen och både övergångsregeringen och Moderaterna talade mer klartext än förra året.

– Osäkerheterna har inte varit större och berört flera områden än sedan det kalla kriget – om ens då, slog Folk och Försvars ordförande Göran Arrius i sina välkomstord till rikskonferensen.

Han talade inför hundratals deltagare från försvarsorganisationer, näringsliv, myndigheter, institutioner samt medier på Högfjällshotellet. I år deltar både kung Carl Gustaf och kronprinsessan Victoria vilket tidigare inte inträffat under rikskonferenserna.

Normalt brukar rikskonferensen handla om osäkerheten i omvärlden, men i år tillkommer en ny, genuin svensk ovisshet: vilken regering kommer att styra riket? På grund av regeringsförhandlingarna var inte statsminister Stefan Löfven (S) inledningstalare, som planerat.

Istället föll den uppgiften på försvarsminister Peter Hultqvist (S) som i sitt tal sade:

– Vi kan inte blunda för att det säkerhetspolitiska läget över tid har försämrats. Vi måste ha en medvetenhet om att kriser och incidenter som inbegriper militära maktmedel kan uppstå, sade försvarsministern och lade till en nyckelmening om krigshotet:

– Vi kan inte heller utesluta militära angreppshot.

Att angrepp mot Sverige inte kan uteslutas är formulering som myntades av regeringens egen försvarsberedning i december 2017. Men när frågan om krigshotet mot Sverige kom upp på förra årets

rikskonferens i januari 2018 så orsakade regeringen Löften förvirring om vad som gäller.

DN avslöjade att Utrikesdepartementet sänt ut en felaktig och nedtonad beskrivning av beredningens slutsats till Sveriges ambassader utomlands. Det avfärdade utrikesminister Margot Wallström (S) med att detta var att ”göra en höna av en fjäder” och att beredningen ”bara bytt plats på några meningar”. Både Löfven och Wallström använde en äldre formulering från 2014 om att ett angrepp mot Sverige fortfarande var ”osannolikt”.

När detta ifrågasattes sade Löfven att beredningens formulering inte förhandlats – vilket inte var sant. Sju partier hade i beredningen enats om förändringen. Till slut fick Peter Hultqvist gå upp och deklarerat att regeringen hade förtroende för beredningen som leds av Björn von Sydow (S).

Agerandet i Sälen anmäldes till riksdagens konstitutionsutskott KU som granskade vad som sagts. I två eniga uttalanden underströk KU vikten av att regeringen måste samordna sina uttalanden så att formuleringar ”inte leder till missförstånd eller ger upphov till motstridiga tolkningar”.

Peter Hultqvist underströk i sitt tal i år att omställningen av försvaret måste fortsätta:

– Att förbereda oss för krigstida krav – det vill säga att kunna försvara oss mot en kvalificerad motståndare i en högintensiv konflikt – det ställer helt andra krav än den förra försvarsinriktningen som var fokuserad på internationella insatser.

Normalt brukar flera partiledare tala inför i rikskonferensen, men i år var Moderatledaren Ulf Kristersson den ende. Han påpekade att det är tack vare den av riksdagen antagna M-KD-budgeten som försvaret nu får extra pengar. Kristersson preciserade också att M:s mål om dubbla försvarsanslag till 2 procent av bruttonationalprodukten ska vara uppnått år 2028.

M-ledaren argumenterade för att Sverige genom att gå med i Nato skulle få både inflytande och säkerhetsgarantier:
– Det skulle höja tröskeln för ett militärt angrepp i närområdet. Kort sagt, det skulle minska risken för krig.

Mikael Holmström
mikael.holmstrom@dn.se "

" Pentagon vill knyta Sverige närmare

DN 14 JANUARI 2019

USA vill ha ett närmare samarbete med Sverige och är mer engagerat än någonsin i Europas säkerhet. Det beskedet – på tvärs mot president Donald Trumps twittrande - lämnar det amerikanska försvarsdepartementet.

”Lyssna inte på vad som sägs – utan se på vad som görs!” – så kan beskeden om USA som gavs vid Folks och Försvars rikskonferens sammanfattas.

– Ert land är ledande, både i tänkande och i gärning. De överenskommelser som vi slutit med er är betydelsefulla för oss och närvaron här i dag är ett bevis på det, sade Scott Baum från USA:s försvarsdepartement Pentagon.

Att konferensens första dag ägnas åt relationerna över Atlanten beror på att Sverige sedan 2015 intensifierat försvarskontakterna med USA. Det är en del av riksdagens gällande försvarsbeslut.

Såväl de politiska, militära som industriella samarbetena har fördjupats. Det har skett genom avsiktsförklaringar mellan försvarsministrarna Peter Hultqvist, Ashton Carter och James Mattis. Förband från USA och Sverige har övat i ihop en flera övningar, som Aurora 17 i Sverige och Nato-övningen Trident Juncture i Norge och Sverige hösten 2018.

Industriellt har nyligen amerikanska marinkåren köpt granatgeväret Carl Gustaf, och flygvapnet valt skolflygplanet T-X från Boeing som Saab varit med och utvecklat. Den svenska regeringen beslutade före riksdagsvalet i höstas att köpa luftvärnssystemet Patriot.

Scott Baum underströk att den strategi som USA följer ser Ryssland och Kina som de geostrategiska motståndarna. USA vill ha goda förbindelser med sina allierade i Nato och partners.

Men i december avgick försvarsminister James Mattis i protest mot president Trumps åtgärder. Presidenten har hyllat auktoritära ledare som Rysslands president Vladimir Putin, uttalat sig fientligt om EU och förklenande och hotfullt om Nato-allierade.

– USA har alltid förlitat sig på sina partners och allierade för att säkra sitt försvar. Och då menar vi inte bara vårt försvar utan även deras försvar. Idag är det lika sant som det någonsin varit, försäkrade däremot Scott Baum.

Pentagon vill ha ett djupare samarbete, inte minst industriellt med Sverige. Det gäller bland annat för att hindra att kinesisk teknik som kan användas för att spionera eller störa system som används.

Mikael Holmström "

"Ledare: Riskfylld röd knapp för Vänsterpartiet

DN TISDAG 15 JANUARI 2019

Jonas Sjöstedt har aldrig gjort någon hemlighet av att han ogillar Stefan Löfvens utsträckta händer till Centerpartiet och Liberalerna. Vänsterpolitik bedrivs bäst med vänsterpartier, brukar han säga. Självklart tycker V-ledaren illa om innehållet i uppgörelsen mellan S, MP, C och L. På punkt efter punkt går det stick i stäv mot hans eget partis politik.

Ändå innebär måndagens besked från Sjöstedt att han i dagsläget inte kan släppa fram Stefan Löfven ett riktigt vågspel för Vänsterpartiet. Anledningen till det är de politiska realiteterna. I höstens val nådde de rödgröna partierna tillsammans 41 procent. Gången innan var siffran 43. Där omkring ligger den i de senaste opinionsmätningarna. Ett extraval skulle inte ge en vänstermajoritet.

De rödgrönas gemensamma svaghet betyder att Socialdemokraterna måste klara att göra upp med C och L om partiet vill ha en chans att få regeringsmakten och stänga ute Sverigedemokraterna från inflytande. Det kräver – som fredagens överenskommelse visade – stora doser liberal politik och att Vänsterpartiets inflytande den här mandatperioden blir minimalt.

Jonas Sjöstedt kan inte ändra på dessa omständigheter genom att blockera Stefan Löfven. Gör han verklighet av måndagens hot i den kommande statsministomröstningen krattar V i stället manegen för en M-regering med stöd av Sverigedemokraterna – med eller utan ett extraval.

Väljarna har lagt tyngdpunkten i mitten, inte till vänster. Självklart kan det sakpolitiska innehållet i uppgörelsen mellan S, MP, C och L inte röras.

Däremot är det värt att understryka att formuleringen om att V inte ska ges något inflytande är lika betydelselös som den anti-SD-klausul som Moderaterna lovade Centerpartiet och Liberalerna. I Ulf Kristerssons fall saknade garantin vikt därför att han inte hade kunnat leva upp till den. En M-regering skulle konsekvent vara beroende av Jimmie Åkesson för att vinna omröstningar och SD-ledaren skulle därför få en maktposition genom hela mandatperioden.

Paragrafen om att Vänstern inte ska ges något inflytande är i sin tur betydelselös därför att den bara speglar de parlamentariska förhållandena. Eftersom S, MP, C och L så fort Stefan Löfven klarat en statsministeromröstning inte behöver Jonas Sjöstedts mandat skulle V inte kunna utöva någon makt över regeringens politik.

Formuleringen handlar alltså inte främst om en viljeinriktning, utan om att konstatera ett faktum. Redan på måndagsförmiddagen noterade Stefan Löfven också detta, samtidigt som han underströk att den inte syftar till att stänga ute V från det vanliga riksdagsarbetet. Om S-ledaren kan försäkra sig om att V trycker gult – och att uppgörelsen med C, L och MP räddas – genom att ytterligare klargöra paragrafens innebörd, ska han naturligtvis göra det.

Självklart är det en stor besvikelse för V att valets 8 procent inte ger större inflytande. Att partiet klagar och protesterar är inte konstigt.

Men dess position förändras inte av att Stefan Löfven blockerar.

Efter Jonas Sjöstedts besked att han i nuläget inte kan släppa fram S-ledaren meddelade talmannen Andreas Norlén att statsministeromröstningen flyttas till fredag. Vad V har att besluta sig om tills dess är inte vad de tycker om uppgörelsen mellan S, MP, C och L utan huruvida partiet föredrar en socialdemokratisk eller moderat regering – och huruvida partiet vill ge Jimmie Åkesson den makt han längtar efter eller inte.

DN 15/1 2019 "

" Ingen brist på luckor i försvaret

DN TISDAG 15 JANUARI 2019

Sälen. Det var en betydligt gladare ÖB som framträdde på Folk och försvars rikskonferens i år än i fjol. Då sa Micael Bydén att "reserverna är slut", nu har han faktiskt fått de pengar han har äskat av politikerna.

Riksdagen antog i december M:s och KD:s budgetreservation, som lovade Försvarsmakten 18 miljarder färsk kronor på tre år. Försvarsminister Peter Hultqvist (S) säger att han också hade fixat fram pengarna om han hade fått chansen.

Samtidigt är det bara vad som krävs för att genomföra riksdagens försvarsbeslut från 2015, alltså vad politikerna beställde men till nu inte velat stå för. Och målet på två fungerande armébrigader är ännu långt borta.

Resan startade dessutom från låg nivå, sa Bydén i Sälen på måndagen. Försvaret har fler hål att fylla. När den militära förmågan i omvärlden (Ryssland) ökar snabbare än vår blir bristerna än mer uppenbara. Det fattas soldater. Och höjd kapacitet kräver nya vapensystem.

Investeringsplanerna enbart fram till 2025 saknar tiotals miljarder kronor.

Tre nordiska försvarsministrar förstärkte Hultqvist på scenen, och bedyrade hur viktigt det skandinaviska samarbetet är. Men Norge och Danmark är med i Nato och kan förlita sig på alliansen för sin säkerhet.

Eftersom Natomedlemskap är tabu för Socialdemokraterna har Hultqvist i stället smitt en miniallians med Finland och USA. Det svensk-finska samarbetet har sina poänger, men båda länderna behöver

en hjälpande hand om något skulle hända. Oavsett hur stora tillskott ÖB får.

Det finns ett tomrum vid Östersjön. Vad den nordiska solidariteten betyder i praktiken är inte gott att veta. Alla räknar ändå med att Nato och USA kommer farande när vi kallar. Hoppas.

Men bara ett Natomedlemskap ger de kollektiva försvarsgarantierna. Det kan inte ens en regeringsuppgörelse ändra på.

Gunnar Jonsson

gunnar.jonsson@dn.se "

” Politiska ’säkerhetshot’ undergräver demokratin”

DN TISDAG 15 JANUARI 2019

"DN. DEBATT 20190113

Vi ser i dag flera exempel på försök att klassa olika politiska frågor som säkerhetshot – i syfte att säkra ökade resurser eller ökad politisk prioritet utan demokratisk prövning och budgetmässiga avvägningar. Sådana försök kan dock i sig vara ett hot mot demokratin, och därmed paradoxalt nog utgöra ett säkerhetshot, skriver Daniel Färm, tankesmedjan Tiden.

Inför Folk och Förvars årliga rikskonferens i Sälen finns det anledning att varna för tendenser till avdemokratiserad "säkerhetisering". Vi ser i dag flera exempel på politiska försök att klassa olika politiska frågor som säkerhetshot i syfte att säkra ökade resurser eller ökad politisk prioritet utan demokratisk prövning och budgetmässiga avvägningar. Det är både bra och viktigt att vidga säkerhetsbegreppet. Klimatförändringar, digitala påverkansoperationer och livsmedelsförsörjning är exempel på icke-militära säkerhetshot som behöver lyftas.

Men en systemkritisk motreaktion pekar på riskerna med så kallad säkerhetisering (securitization): att vissa frågor anses vara så viktiga nationella säkerhetsintressen att de bör lyftas bort från ordinarie demokratiska processer och politiska avvägningar. Statsvetarna Ole Wæver, Barry Buzan och Jaap de Wilde visade redan på 1990-talet hur vissa statliga aktörer var framgångsrika i att ge vissa frågor – ofta militära – en säkerhetsstatus som tillförsäkrade dem oproportionerligt mycket resurser. Sådana försök till säkerhetisering kan dock i sig vara

ett hot mot demokratin, och därmed paradoxalt nog utgöra ett potentiellt säkerhetshot.

Många politiker, experter och bedömare brukar – inte minst under Folk och Försvars rikskonferens i Sälen – vara duktiga på att peka på olika säkerhetshot. Det är inte orimligt i sig. Men det är farligt om och när detta leder till försök att sätta frågorna ”över” demokratin. För vem pekar på och skyddar oss mot dessa avdemokratiserande krafter? Vem väktar – för att göra en blinkning till Platon och Juvenalis – väktarna? Det finns flera historiska exempel på detta synsätt: I det antika Rom kunde senaten i krigstider utse en av konsulerna till diktator, som under en begränsad tid kunde styra som han ville utan inflytande från de representativa organen. Och när Chile gick från diktatur till demokrati i början av 1990-talet fanns ett förbehåll: att anslagen till krigsmakten skulle uppgå till summor som inte var förhandlingsbara i de begynnande demokratiska budgetprocesserna.

Men det finns också flera aktuella svenska och internationella exempel på säkerhetisering:

Uttalanden från Pär Holmgren, Miljöpartiets toppkandidat till Europaparlamentet, om att det kunde vara nödvändigt att avskaffa demokratin för att kunna lösa klimatkrisen. (Detta är – trots vissa inte orimliga förklaringar från Holmgren – dubbelt olyckligt eftersom det har gett klimatskeptiska högerdebattörer en möjlighet att vrida fokus från just den viktiga klimatfrågan.)

Trumps uttalande om att utlysa ett nationellt nödläge med anledning av de migranter som är på väg till USA:s gräns från Centralamerika – för att få loss resurser till muren mot Mexiko. På motsvarande sätt visar uttalanden från Sverigedemokraternas chefsideolog Mattias Karlsson, om att Sverige befinner sig i en existentiell kamp om överlevnad, på försök att göra invandring och mångkultur till säkerhetshot – mot den egna idén om en homogen och enhetlig nationell kulturell identitet.

Denna säkerhetisering av flyktingar har gått längst i Orbáns Ungern, där frågan har förlorat all sans och balans.

Högerkrav på svenskt Natomedlemskap, vilket skulle innebära ett kraftigt minskat svenskt demokratiskt inflytande över storleken på försvarsanslagen och de egna säkerhetspolitiska vägvalen. Det finns både för- och nackdelar med ett svenskt Natomedlemskap. Rysslands aggressiva uppförande accentuerar behovet av en god svensk försvarsberedskap, som är svår för oss att upprätthålla helt själva. Men ett svenskt Natomedlemskap skulle också – utöver risken för ökad subregional instabilitet och att dras in i Trumps eller Erdogans påhitt – innebära krav på kraftigt höjda militärutgifter, på bekostnad av skola, sjukvård, trygghetssystem, etcetera.

Samtidigt finns det gott om exempel på frågor som inte har säkerhetiserats trots att de bidrar till omfattande död, skada och ohälsa. Antalet döda i trafikolyckor är mångdubbelt fler än de som dör i terroristattacker. Ändå är trafiksäkerhetsfrågorna (till skillnad från terroristbekämpning) inte säkerhetiserade i bemärkelsen att de är undantagna från vanliga budgetövertaganden. Samma sak gäller rökning, industrifetter eller stillasittande, som trots allt utgör allvarliga hot mot jordens befolkning. Tvärtom är de föremål för en öppen och sund folkhälsopolitisk diskussion som vi aldrig skulle drömma om att ”lyfta bort från det partipolitiska kabblet”.

Säkerhetisering handlar inte enbart om resurser, utan också om huruvida det finns en öppenhet för att diskutera frågorna inom ramen för ett öppet, tillåtande och kritiskt politiskt samtal. När president George W Bush inledde Irakkriget och ”the War on Terror” försökte ett antal oberoende journalister ställa ett antal kritiska frågor till ansvariga politiker och militära befälhavare. De bemöttes inte sällan av barska kommentarer att vakta sig väldigt noga, så att de inte agerade på ett sätt som kunde göra att de gjorde sig skyldiga till att understödja fienden. Så här i efterhand kan nog de flesta bedömare vara överens

om att det hade varit bra med fler kritiska frågor innan detta snart två årtionden långa och utdragna krig eskalerade utom all kontroll.

”Sanningen är krigets första offer”, brukar det heta. Men behöver det vara så? Det vore välkommet om den säkerhetspolitiska debatten även inkluderade tankar och skarpa förslag kring hur vi ska upprätthålla ett så öppet demokratiskt samtal som möjligt – även i samband med svåra säkerhetshot.

Demokrati är svårt. Den ställer krav på politiker att både ha rätt och få rätt. Det är lätt att uppleva frustration över att andra inte inser hur viktiga ens egna prioriteringar är. Vissa frustreras av att motarbetas av ”etablissemangen” eller ”eliten”. Andra över att väljare röstar på politiker som driver en på många sätt skadlig politik. För miljön. För sammanhållningen i ett samhälle. För internationell stabilitet. För jobb och ekonomi. Men att utifrån det vilja undanta dessa frågor från demokratisk prövning blir ändå helt fel. Även om det handlar om säkerhetshot. Eller ”säkerhetshot”.

För vem ska avgöra vilka frågor som ska ”undantas”, och hur ska det gå till att ”ta tillbaka dem” in i de demokratiska processerna igen? Och vem ska avgöra om, hur mycket och på vilket sätt dessa viktiga insatser ska göras om det inte finns någon demokratisk insyn eller kontroll? Finns det något exempel från historien där avdemokratisering inte har lett till maktmissbruk, utan genomförts på ett ansvarsfullt, måttligt och hänsynstagande sätt? Till syvende och sist är det svårt att se något annan legitim lösning än den som anges i vår grundlag: ”All offentlig makt i Sverige utgår från folket”. Det gäller även i försvars- och säkerhetspolitiken.

Daniel Färm, chef Tankesmedjan Tiden "

" Sjöstedts krav för att släppa fram Löfven

DN TISDAG 15 JANUARI 2019

Vänsterpartiet kan släppa fram Stefan Löfven som statsminister men tänker inte göra det gratis. En rad krav måste uppfyllas innan V accepterar en S-ledd regering. – Det är orimligt att vi ställs helt utan inflytande, säger V-ledaren Jonas Sjöstedt.

Från att Centerpartiet och Liberalerna under månader stått i fokus för regeringsbildningen flyttades strålkastarljuset hastigt över till Vänsterpartiet. För att Stefan Löfven ska kunna tolereras av riksdagen i en statsministeromröstning krävs utöver rösterna från S, MP, C och L, också Vänsterpartiets stöd.

Men den här gången skulle V inte komma i närheten av den makt partiet haft under den gångna mandatperioden.

– Vi är förvånade och besvikna över hur långt högerut Stefan Löfven har gått i sin överenskommelse med Liberalerna, sa en besviken Jonas Sjöstedt på måndagens presskonferens i riksdagen.

Partiets partistyrelse och riksdagsgrupp diskuterade frågan under söndagen och måndagen och landade i att inte släppa fram S-ledaren.

– Vi vill ha Stefan Löfven som statsminister och vi accepterar att han inleder ett budgetsamarbete med andra partier än oss. Men så som situationen är nu, när det gäller politikens utformning, när det gäller att försöka trycka ut oss från normal politisk påverkan och hantverk och när det gäller våra reformer, så är vi inte där.

Dilemmat för Sjöstedt är att det i den överenskommelse som gjorts mellan S, MP, C och L, ingår en särskild klausul:

”Denna överenskommelse innebär att Vänsterpartiet inte kommer att ha inflytande över den politiska inriktningen i Sverige under den kommande mandatperioden.”

– Förutsätter man våra mandat är det orimligt att vi ställs helt utan inflytande. Det är inte acceptabelt, säger Sjöstedt.

Vänsterledaren nämnde tre områden som han ser som extra avgörande:

– Den allmänna högervändningen i överenskommelsen, våra reformer och vi godtar inte att inte kunna samarbeta med S som tidigare i riksdagen.

Enligt vad DN erfar har V inte lämnat någon specifik kravlista till Socialdemokraterna och kräver heller inte några ändringar av formuleringarna i överenskommelsens text.

I stället vill V ha garantier för att S ska hedra den politik som partiet varit med och tagit fram under förra mandatperiodens budgetsamarbete mellan den rödgröna regeringen och Vänsterpartiet.

– Vi förväntar oss att Stefan Löfven hedrar de överenskommelser och de konkreta jämlikhetsreformer som han gjort med Vänsterpartiet under den gångna mandatperioden.

I och med att Moderaternas och Kristdemokraternas budgetreservation vann i riksdagen i december försvann några för Vänsterpartiet särskilt viktiga reformer som de nu gärna vill ha tillbaka. Det handlar, enligt uppgifter till DN, bland annat om gratis SL-kort för unga på sommaren, avdragsrätt för fackföreningsavgiften och gratis sommarlovsaktiviteter för barn.

Men överenskommelsens V-klausul gör det svårt för Stefan Löfven att ge Sjöstedt något som har koppling till någon av de 73 punkterna i överenskommelsen. Och eftersom det rör sig om ett budgetsamarbete mellan de fyra partierna kan han inte ge V något som knaprar på budgeten.

Sjöstedt har framfört sina krav till Löfven och noterar att S-ledaren under måndagen kom med ett budskap som ”tydligt rör sig bort från det som står i överenskommelsen när det gäller att samarbeta med V”.

Många vänsterpartister ser formuleringen om att inte ge V politiskt inflytande som en nedvärderande klausul, men enligt S-ledaren Stefan Löfven ska det ses som ett konstaterande av vad överenskommelsen innebär för andra partiers möjlighet att påverka de områden som finns i uppgörelsen.

– Jag kan respektera att Vänsterpartiet känner det här som en förnedring, säger Stefan Löfven.

– Men det innebär att i frågor som inte täcks av budgetsamarbetet eller den politiska överenskommelsen, och där S och V har samma uppfattning, så kan vi samarbeta också framöver.

Löfven vill tona ner betydelsen av formuleringen och gjorde under måndagen en rad uttalanden som syftade till att blidka vänsterpartisterna. Löfven prisar budgetsamarbetet med V under förra mandatperioden och understryker att S i kommande budgetförhandlingar kommer att kämpa för att få tillbaka de satsningar som försvann när Moderaternas och Kristdemokraternas budget röstades igenom i riksdagen.

Han stänger heller inte dörren för att V ska kunna påverka politiken på andra områden.

– Vänsterpartiet kommer att delta i de parlamentariska utredningarna och andra sammanhang där vi vill skapa breda blocköverskridande lösningar, säger Stefan Löfven.

– Jag vill klargöra att vi Socialdemokrater har aldrig och kommer aldrig att jämställa Vänsterpartiet med Sverigedemokraterna.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se "

"Detta händer nu

Onsdag 16 jan. Talmannen Andreas Norlén har nya samtal med alla partiledarna. Därefter föreslår han en statsministerkandidat. Det mesta talar för att det blir Stefan Löfven (S). Förslaget bordläggs därefter i riksdagens kammare.

Fredag 18 jan. Riksdagen röstar om statsministern, vilket blir omröstning nummer tre av fyra möjliga. Om färre än 175 ledamöter röstar nej är förslaget antaget.

Måndag 21 jan. Blir det ja på fredagen så kan den nya statsministern avge sin regeringsförklaring på måndagen, enligt talmannens bedömning. I så fall presenteras också en ministerlista.

Onsdag 23 jan. Blir det däremot nej i omröstning nummer tre så ska en fjärde hållas. Talmannens bedömning är att han i så fall nominerar en ny kandidat nästa onsdag.

Fredag 25 jan. Eventuell fjärde och sista statsministeromröstning, enligt talmannens preliminära besked. Vid ett nej utlyses extraval.

Söndag 7 april. Valmyndighetens förslag till valdag om det blir ett extra val.

Det kräver Jonas Sjöstedt för att stötta Stefan Löfven

Att S hedrar den politik som S och V har förhandlat fram tidigare.

Att S verkar för att få tillbaka för partiet viktiga reformer som strukits i M-KD-budgeten.

Att V bjuds in till framtida utredningar.

Att V tillåts samarbeta med S i riksdagens utskott.

Fakta. V-klausulen i överenskommelsen

"I de sakfrågor som omfattas av överenskommelsen kommer Centerpartiet och Liberalerna fullt ut medverka i beredningsprocesser både av utredningsdirektiv, propositioner till riksdagen, förordningsändringar som följer av ny lagstiftning samt i förekommande fall också uppdrag eller regleringsbrev till myndigheter. Det innebär också att de ingående partierna i de sakfrågor som dokumentet omfattar inte ensidigt samverkar med andra partier i riksdagen. Denna överenskommelse innebär att Vänsterpartiet inte kommer att ha inflytande över den politiska inriktningen i Sverige under den kommande mandatperioden". "

" Talmannen: Jag upplever att processen är mycket nära att slutföras

DN TISDAG 15 JANUARI 2019

Det blir en statsministeromröstning den här veckan – men inte förrän på fredag. Talmannen Andreas Norlén har motvilligt ändrat i sin tidsplan. – Jag upplever att processen är mycket nära att slutföras. Det ska inte falla på att jag inte ger partierna några ytterligare timmar, säger han.

Flera partiledare, bland dem Stefan Löfven (S) och Jonas Sjöstedt (V), bad på måndagen talmannen om mer tid. Det är därför Andreas Norlén ger partierna två dygns respit för att ”lösa situationen”.

Det är nästan en månad sedan som både M-ledaren Ulf Kristersson och Stefan Löfven fick talmannens uppdrag att försöka hitta ett tillräckligt regeringsunderlag. Andreas Norlén är kritisk till att statsministerkandidaterna, trots att de haft lång tid på sig, inte har nått hela vägen fram.

– Med det sagt: om nu flera partiledare ber om mer tid och det innebär att situationen går att lösa så kan jag inte neka till det, säger Andreas Norlén.

En statsministeromröstning skulle ha hållits på onsdag. Nu blir det i stället en ny talmansrunda med partiledarna på onsdag och samma dag ämnar talmannen att lägga fram en statsministerkandidat. På fredag ska riksdagen rösta om denne.

– Jag ger partierna 48 timmar att lösa de här problemen, säger Andreas Norlén.

Problemet är att Vänsterpartiet i nuläget inte är berett att släppa fram Stefan Löfven som statsminister.

Skulle V rösta som M, KD och SD så finns det en majoritet emot Löfven och då faller förslaget. För att V åtminstone ska avstå i omröstningen, vilket räcker för att Löfven ska klara sig, vill Jonas Sjöstedt få ett antal garantier från S (se artikel här intill).

Så sent som i torsdags rapporterade både Ulf Kristersson och Stefan Löfven till talmannen om hur det gick i deras respektive förhandlingar.

Andreas Norlén medger att han då inte förhörde sig om i vilken mån S-ledaren hade försäkrat sig om Vänsterpartiets acceptans.

– Då sade Stefan Löfven att det fortfarande pågick förhandlingar och jag förutsatte att det handlade om att säkra hela kandidaturen. Sedan ställde jag inte detaljfrågor, säger Andreas Norlén.

Borde du inte ha ställt en följdfråga då om Vänsterpartiets inställning?

– Vi får väl återkomma i efterhand om vad olika aktörer borde och inte borde ha gjort, men jag är kritisk till att man inte har säkrat all den tolerans som krävs i kammaren för att en regeringslösning ska kunna gå igenom. Nu tvingas jag i ett mycket sent skede förlänga tidsplanen, säger Andreas Norlén.

Talmannen är mycket angelägen om att den kandidat som släpps fram i nästa statsministeromröstning, som är den tredje, ska klara sig. Om Stefan Löfven skulle accepteras av riksdagen på fredag är Andreas Norléns bedömning att regeringsförklaringen kan lämnas i riksdagen på måndag nästa vecka. Då drar statsministern upp riktlinjerna för den politik som ska föras och anmäler vilka ministrar som ska ingå i regeringen.

Emma Bouvin

emma.bouvin@dn.se

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se "

"Ewa Stenberg: V flexar musklerna – sedan släpps troligen S fram

DN TISDAG 15 JANUARI 2019

Vänsterpartiet visar sina medlemmar och väljare att partiet inte viker sig lätt. Men partiets krav för att släppa fram Stefan Löfven till makten är modesta. Det mesta talar för att S-ledaren, efter några dagars rött bullrande, väljs till statsminister.

I söndags började protesterna ljuda. Vänsterveteraner och lokala V-företrädare gick ut och kritiserade uppgörelsen mellan S, MP, C och L i skarpa ordalag. De fördömde högerpolitiken med stora skattesänkningar för de som tjänar mest, liberaliserad arbetsrätt och fri hyressättning i nybyggda hyresrätter.

Vänsterkritikerna gjorde klart att Vänsterpartiet inte kan bidra till en sådan politik genom att släppa fram Stefan Löfven som statsminister. Trummorna mullrade, men när ledaren intog scenen lät det inte längre särskilt hotfullt.

Det var mycket som Jonas Sjöstedt (V) inte krävde, men som han kunde ha begärt om han verkligen hade velat hindra uppgörelsen mellan S, MP, C och L från att bli verklighet. Vänsterledaren krävde inte att 73-punktsuppgörelsen mellan de fyra partierna rivs upp. Inte ens den mening som lyder: "Denna överenskommelse innebär att Vänsterpartiet inte kommer att ha inflytande över den politiska inriktningen i Sverige under den kommande mandatperioden," krävde Jonas Sjöstedt någon ändring av.

Sjöstedt gjorde klart att han "aldrig, aldrig" vill se en Kristerssonregering och att han inte vill att Sverige ska gå till extraval.

Nej, V vill tvärtom ha Stefan Löfven som statsminister och partiet accepterar att han samarbetar med L och C om budgeten. Men Vänsterpartiet kan inte hacka i sig att bli jämställt med Sverigedemokraterna och inlåst i det politiska giftskåpet under en hel mandatperiod. Därför hotar Vänsterpartiet att rösta nej till Stefan Löfven om han inte öppet och offentligt visar respekt för V och gör klart att det är ett parti som det går att samarbeta med. Sjöstedt kräver att en ny Löfvenregering driver på för att en del av de reformer som avskaffades när Moderaternas och Kristdemokraternas budgetmotion antogs av riksdagen nu återinförs. Det kan gälla till exempel avdragsrätt för fackföreningsavgift eller gratis kollektivtrafik för unga. Uppenbarligen har S, MP, C, L och V ägnat sig åt krishantering under söndagskvällen och måndagsmorgonen. Stefan Löfven och Miljöpartiets språkrör gick snabbt Jonas Sjöstedt en bit till mötes. De deklarerade på sina pressträffar att de aldrig kommer att jämställa Vänsterpartiet med Sverigedemokraterna. Löfven sade att han är stolt över att ha haft ett bra samarbete med Vänsterpartiet tidigare och att han gärna vill ha ett bra samarbete i fortsättningen i frågor som inte täcks av överenskommelsen.

Centerledaren Annie Lööf och Liberalernas Jan Björklund bekräftade på sina pressträffar Löfvens tolkning om att S och MP är fria att förhandla med V om frågor som inte omfattas av överenskommelsen. C och L försökte underlätta för Stefan Löfven att få med Sjöstedt på vagnen, trots att de tidigare varit stenhårda mot Vänsterpartiet. Jonas Sjöstedt bekräftade också att statsministerkandidaten Löfven tagit några steg på vägen mot att fylla Vänsterpartiets krav. V-ledaren försöker andas i de luftfickor som finns i det politiska vakuum som uppgörelsen mellan S, MP, C och L skapar kring hans parti. Nu ska väljarna och partiet få se att han kämpar för att ta ut allt han kan innan V släpper fram den ende statsministerkandidat som partiet kan tänka sig. **Ewa Stenberg ewa.stenberg@dn.se "**

" Nordiskt stridsflyg får landa hos grannarna

DN TISDAG 15 JANUARI 2019

Sälen. Beväpnade stridsflygplan från de nordiska länderna ska kunna landa på varandras baser vid kriser och krig. Det är det senaste exemplet på det allt mer intensiva nordiska försvarssamarbetet.

– I dag har vi en överenskommelse att obebäpnade flygplan, om de behöver det, kan landa på närmaste bas i ett grannland. Nästa steg är att 2019 gå vidare så att vi kan använda detta för beväpnade flygplan i kriser och konflikter, förklarar Norges försvarsminister Frank Bakke-Jenssen för DN.

På måndagen framträdde han och tre andra nordiska försvarsministrar på Folk och Försvars rikskonferens i Sälen. Temat var det nordiska försvarssamarbetet Nordefco som i år fyller tio år och leds av Sverige under 2019.

I dag övar Norges, Sveriges och Finlands flygvapen regelbundet med varandra över Nordkalotten genom så kallad cross-border-training. Det innebär att stridsflygarna lyfter från sina hemmabaser för att mötas i luftstrid mot varandra i luften för att sedan gå tillbaka och landa i sina hemländer.

Finlands försvarsminister Jussi Niinistö föreslår nu att också arméförband ska genomföra regelbundna övningar tillsammans. Finland kan ju – som han påpekade – mobilisera den största armén i Nordeuropa.

Finland har till stora delar behållit sitt omfattande territorialförsvar byggt på värnplikt. Det väckte tidigare frågor från omvärlden om

varför man höll fast vid det, men i dag undrar ingen längre, konstaterade Niinistö.

– Vi har många frågetecken kring Rysslands avsikter, förklarade Niinistö. Han såg inget omedelbart angreppshot, men påpekade att det inte går att utesluta strategiska överraskningsangrepp. Och i en större konflikt skulle också Finland beröras.

– Och om något skulle inträffa i Sverige – då kommer vi, lovade Niinistö.

Sverige och Finland står bägge utanför Nato men utvecklar ju ett allt närmare samarbete som även öppnar för att hjälpa varandra militärt vid kriser och krig.

Danmarks försvarsminister Claus Hjort Fredriksen underströk att hotbilden i dag är mer sammansatt än tidigare genom it-angrepp och desinformation

– Vi har alla ägnat oss åt att spionera på varandra. Men Ryssland nöjer sig inte med att spionera utan är ute för att orsaka skada, sade han. Flödet av falska nyheter gör det allt svårare att skilja sanning från lögn, ett sätt att undergräva demokratierna.

Mikael Holmström

mikael.holmstrom@dn.se "

" Armén och flygvapnet växer – oklart läge för marinen

DN TISDAG 15 JANUARI 2019

Dagens svenska militära försvar är för tunt i förhållande till hotbilden, enligt Försvarmakten. I riksdagens försvarsbeslut nästa år kan armén därför utökas med en tredjedel, flygvapnet med en femtedel – medan marinen behöver politiska beslut om nya fartyg innan de nuvarande faller för åldersstrecket.

Det var budskapen på måndagen när Försvarmakten intog scenen på Folk och Försvars rikskonferens i Sälen.

I år är Försvarmakten mer än halvvägs in i det nu gällande försvarsbeslutet som fattades 2015 och sträcker sig över åren 2016–2020. Det extra tillskott om 18 miljarder kronor till försvarsbudgeten som riksdagen beslutat om innebär att befarade panikbesparingar kan undvikas.

– Nuvarande försvarsbeslut kommer att fullföljas, lovade chefen för Försvarmaktens ledningsstab Jonas Haggren från podiet i Sälen. Men det betyder inte att allt är frid och fröjd. Försvarsbeslutets mål om två stridsdugliga brigader i armén år 2020 kommer inte att nås, utan där är man försenad.

Det ekonomiska tillskott som försvaret får innebär att antalet värnpliktiga kan öka med 1 000 till 5 000 nästa år. För att möta it-angrepp ska också de första värnpliktiga cybersoldaterna utbildas, 30 stycken. Och det äldre luftvärnssystemet robot 70/90 som lades i malpåse 2004 ska nu åter införas i armén.

År 2020 ska det fattas ett nytt femårigt försvarsbeslut och grunden för det läggs redan den 14 maj i år. Då ska regeringens försvarsberedning,

där alla riksdagspartier ingår, lägga sitt förslag för hur försvaret ska utvecklas åren 2021–2025, men med perspektiv fram till 2030.

– I takt med utvecklingen i omvärlden krävs ytterligare resurser, säger överbefälhavaren Micael Bydén som pekar på att omvärldens rustningar ställer större krav på försvaret – som visserligen blir bättre. Men problemet är att Sveriges försvar bantades på 2000-talet för att enbart klara små internationella insatser. För att försvara svenskt territorium har Försvarmakten för liten numerär för att vara krigsavhållande och höja tröskeln för en eventuell angripare. Utan att det sades rent ut så presenterades i Sälen den utökning som försvarsberedningen nu funderar på. Det framgick av de presentationer som arméns, flygvapnets och marinens chefer gjorde och som uppenbarligen diskuterats med beredningen.

Armén utökas från två till tre brigader (en brigad är ett anfallsförband med cirka 4 000 militärer). Brigaderna i Skövde och Boden kompletteras med en tredje som utbildas i Revinge i Skåne.

Regementet på Gotland utökas till en stridsgrupp. En andra stridsgrupp för Mälardalen byggs upp med bas i Kungsängen.

Enligt vad DN erfar blir de nya brigaderna mindre än dagens. Men å andra sidan tillförs rad funktioner (som trängförband), vilket kräver många värnpliktiga.

Flygvapnet som i dag består av sex divisioner utökas till åtta. Det innebär att dagens flotta av 95 Gripen växer. Den nya numerären, enligt flygvapenchefen Mats Helgessons vilja, blir på 120 plan med en flotta av befintliga Gripen C/D samt de 60 beställda modernare Gripen E.

Till det kommer bas- och underhållsresurser. Två nya divisioner kan innebära att Uppsala åter får en flygflottilj.

Marinen som ska trygga sjöfarten till Sverige och övervaka stora havsområden har i dag fartyg som byggdes i början av 1980-talet.

– Flera fartyg går på övertid 2025, sade marinchefen Jens Nykvist.

Att bygga nya fartyg tar år och beslut borde enligt marinchefen tas redan nu. Han önskar 6–8 nya ytstridsfartyg, nya stridsbåtar till amfibieregementet och nya stödfartyg.

Men om Förvarsberedningen ger klartecken för nya fartyg och ett nytt amfibieregemente för västkusten är i dag högst oklart, enligt DN:s källor.

Hemvärnet är försvarets största försvarsgren med 22 000 soldater – men trots det nämndes inget om hemvärnets framtid från podiet.

Mikael Holmström

mikael.holmstrom@dn.se "

" Antalet rapporterade fall av människohandel minskar

DN TISDAG 15 JANUARI 2019

Under förra året rapporterade Migrationsverket 384 fall av misstänkt människohandel, visar nya siffror. De flesta fallen handlar om personer som utnyttjas på arbetsmarknaden, nästan lika många exploateras inom sexhandeln.

Trenden de senaste åren är att Migrationsverket upptäcker allt fler fall av misstänkt människohandel. Förra året skedde dock ett trendbrott. Antalet rapporterade fall minskade något, från 444 upptäckta fall 2017 till 384 fall 2018.

Vad minskningen beror på är oklart och kan ha flera förklaringar, enligt Lisa Hultin Knutas, Migrationsverkets centrala samordnare i arbetet mot människohandel.

– Det kan vara att ärendesammansättningen i fjol ändrades, när det gäller från vilka länder de sökande kommer. En annan tänkbar förklaring är att Migrationsverkets omställning i fjol ledde till att färre medarbetare kunde utbildas i frågor om människohandel, eller lägga lika mycket tid på att leta efter indikationer, säger hon i ett pressmeddelande.

Lisa Hultin Knutas pekar också på att antalet utredningar av afghanska asylärenden minskat kraftigt under 2018, vilket leder till att Migrationsverket upptäcker färre misstänkta fall därifrån.

I vissa fall kan ett misstänkt människohandelsfall involvera flera personer och innebär att polisen får in fler anmälningar i samma ärende, vilket drar upp siffrorna i statistiken.

De fem vanligaste ursprungsländerna för misstänkta offer för människohandel var Nigeria, Marocko, Turkiet, Pakistan och Vietnam. 58 länder förekommer bland de 384 anmälda fallen.

Misstänkta fall av människohandel upptäcks i alla Migrationsverkets ärendekategorier.

Katarina Lagerwall
katarina.lagerwall@dn.se

"Fakta. Antalet fall 2018

Form av exploatering

Utnyttjande på arbete 140

Sexuella ändamål 133

Andra ändamål 89

Tiggeri 10

Oklart ändamål 41

Rapporterade fall

Kvinnor 197

Män 143

Minderåriga 44 (varav 19 flickor och 25 pojkar)

Källa: Migrationsverket "

Trapetskonstnär i den politiska cirkusen

DN TISDAG 15 JANUARI 2019

Att Stefan Löfven nu för andra gången får nej är ur Centerpartiets perspektiv inte ett misslyckande. Det är tvärtom målet med förhandlingarna, skriver Carl Hamilton.

Den polsk-amerikanska journalisten Anne Applebaum förmedlade under ett investerarmöte i Stockholm häromdagen skarpa intryck från sitt forna hemland. Applebaum och hennes polska generationskamrater hade vid millennieskiftet skålat för framtiden och gjort upp optimistiska planer för den nya sköna värld som skulle komma. Polen var helat och fritt. Framtiden var ljus. I dag skär motsättningarna igenom gruppen. De forna kamraterna tål inte varandra. Den liberala drömmen har kollapsat.

Ändå, sa Applebaum, var Polen ett i grunden homogent land.

– I dag är vi delade i två stammar. Vi talar inte längre med varandra. Man kan som trubaduren fråga sig: Vad fan angår oss Polens affärer? I Polen en auktoritär regering, i Sverige en bred samling partier från vänster till höger som kallar sig själva för de ”anständiga”, vars främsta målsättning i regeringsbildningen är just att hålla undan de auktoritära.

Men den svenska lösningen har en tydlig polsk framtidsbåge. Inte att ena, men att splittra.

Näringslivets företrädare och observatörer på högerkanten har under vintern beskrivit en fortlöpande kamp om regeringsmakten som utkämpats längs den horisontala vänster–högerskalan. De har haft svårt att förstå hur centerns ekonomiska nyliberalism skulle kunna samsas med socialdemokratins rättvisepatos. Allt Annie Lööf krävde av socialdemokratin, skulle hon ju få gratis av Kristersson?

I själva verket har striden hela tiden böljat i en annan dimension, utmed vertikalen: nord mot syd i statsvetarnas Galtan-skala. De gröna, alternativa och libertarianska värderingarna (GAL) står mot traditionella, auktoritära och nationalistiska (TAN). Eller som centerledningen skulle säga: de goda står mot de onda.

Annie Lööf vill vara fanbärare för vertikalen. Det är där konfliktlinjen skall ligga, inte konflikten med S – den är avklarad – utan med M och KD. Annie Lööfs uttalade mål är ett centerparti över 20 procent, störst och vackrast på den borgerliga sidan. Längs höger-vänsterlinjen finns inget att hämta. Skillnaderna är för små och Centerpartiet ligger dessutom till höger om Moderaterna i ekonomiska frågor. Det är längst upp i vertikalens norra spets som borgerligheten skall samlas under Centerpartiets ledning.

I vertikalens andra ände bor de oanständiga.

SD är den självklara reflexen av ett kvartssekel med politiska fiaskon, alla genomförda i konsensus. Omläggningen av den ekonomiska politiken, en sönderfallande skola, försvaret som försvann, den impopulära invandringspolitiken. Den politiska klassen önsketänkte och valde riskabla lösningar förankrade i teoretiska modeller och romantiska drömmar, idéer som inte klarade mötet med verkligheten. Ur de kollektiva misslyckandena utsöndrades missnöje.

Tanken att en liten flaggviftande trupp på yttersta högerflanken av egen kraft skulle kunna ta sig in i riksdagen och bli landets tredje största parti, därtill med ett bastant stöd inom arbetarklassen, är absurd. Konsensuspartierna byggde sig ett missnöjesparti. I dag fungerar SD som ett beläte att rullas in i riksdagens kammare; symbolen för ett kvartssekel av gemensamma synder. Genom rituell stenkastning kan de anständiga rena sig själva.

Centerpartiets avsikt är att den kommande regeringen – hur den än kommer att se ut – skall vara förankrad vid Galtans norr. Men var hör socialdemokratin egentligen hemma? Nord, syd eller mittemellan?

Till skillnad mot flertalet kontinentala socialistpartier – i dag vederbörligen pulveriserade – övergav de svenska socialdemokraterna tidigt, redan mot slutet av 20-talet, målet att expropria produktionsmedlen för att den vägen upprätta en socialistisk ordning. Det är vanligt att höra att socialdemokratin är den fredliga vägen till socialism, i kontrast till kommunismens efterlängtade katharsis: den väpnade revolutionen. Men det är fel. Svensk socialdemokrati byggde inte på klasskamp, utan på att skapa breda gemenskaper mellan samhällsklasserna.

När den unge typografen och redaktören Nils Karleby, drabbad av tuberkulos, låg på sitt yttersta skrev han under några veckor med närmast visionär koncentration, vad som skulle bli socialdemokratins idégrund. Talande nog hette hans verk: ”Socialismen inför verkligheten”. Karleby trodde inte på slutgiltiga lösningar eller modeller; hans ideal var frihet och delaktighet.

I kampen för demokrati slog socialister och liberaler följe, men – menade Karleby – liberalerna förrådde friheten av klassegoism. Ur detta följde folkhemmet.

Ett fungerande samhälle, viktat till de svagas fördel, hålls ihop av sociala överenskommelser.

Politiken det senaste kvartsseklet har inneburit att överenskommelsen mellan de där uppe och de där nere har sagts upp.

Galtanskalans bedrägliga tydlighet döljer att de båda dimensionerna, GAL och TAN, har rottrådar där de förenas. Föreningspunkten heter: klass. Jag gissar att flertalet av LO:s medlemmar återfinns till vänster och mot Galtans syd.

För den som inte har något annat, är nationen inte en chauvinistisk uteslutningsmaskin, utan ramen för demokrati och trygghetssystem. En socialdemokrati trogen sina bästa stämningars längtan – och med ambitionen att regera landet – borde i dag ha som huvudmål att skapa en nationell trygghetspakt kring ett fåtal viktiga frågor, sådant som i

dag oroar de flesta svenskar, inte minst de nytilkomna: lag och ordning på gator och torg, en invandringsspolitik som fungerar och har stöd hos folkflertalet, ett starkt försvar och en fungerande skola. Moderaterna är en naturlig samtalspartner i en sådan diskussion, oaktat hur en framtida regering kommer att se ut, eftersom de moderata och socialdemokratiska kärnväljarna i dessa frågor har liknande instinkter. För Annie Lööf och Centerpartiet har det hela hösten gällt att ta sig till fjärde omröstningen. Inför ett hotande nyval kommer valsituationen för de två stora partierna att förändras: inte att rösta för det bästa alternativet, utan att undvika det sämsta. För S att undvika en högerregering; för M att hindra ännu en S-regering i en borgerligt dominerad riksdag.

Strategin heter Minimax.

Den kan göra Annie Lööf till statsminister.

Uppgiften i förra veckan var att på nytt få upp Löfven i trapetsen och att återigen få honom fälld. Planen förutsatte att Vänsterpartiet övergav sin urgamla tradition av att alltid föredra ett arbetarparti framför ”högern”. De många nyliberala punkterna borde ha räckt, inte minst som man noggrant strukit alla V-reformer från de senaste åren. Genom en i sammanhanget helt onödig skrivelse att Vänsterpartiet ”inte kommer att ha inflytande över den politiska inriktningen i Sverige”, försäkrade sig Annie Lööf om att V måste säga nej.

Att Löfven för andra gången får nej är ur Centerpartiets perspektiv inte ett misslyckande. Det var målet.

Nu stundar avgörandet. V har sagt nej, men öppnar för förhandlingar. C och L har redan avvisat alla sådana övningar. Det gäller att få upp Annie Lööf som statsministerkandidat i den avgörande fjärde omröstningen.

Till detta kan läggas det självklara: Att förankra den framtida regeringspolitiken i Galtans norra ände är SD:s drömlösning. Inte

minst om partiet skakar liv i sin avsmnade vänsterretorik och uppträder som ett rent missnöjesparti som spelar över hela klaviaturen. Vad värre är, den ytterlighetspolitik som Annie Lööf och Centern oförtrutet och envist signalerar, och som Löfven i förra veckan satte sitt namn under, är bara en passiv spegelbild av sin motsats, den chauvinistiska nationalismen.

Ett säkert recept för nationell splittring.

Hvad fan angår dej Polens affärer? sjunger Fredman.

Pling plingeli plong.

Carl Hamilton ekonom, debattör och författare, bland annat till ”Det infantila samhället” och ”(S)-koden”. "

" Ledare: Generaldirektören får allt mer att förklara

DN ONSDAG 16 JANUARI 2019

Svenska kraftnät är en serieexplosion där den ena skandalen knappt hinner brisera innan nästa blossar upp. Som Dagens Nyheter avslöjat har generaldirektören Ulla Sandborgh under sin tid som marknadsdirektör hyrt in en nära vän som konsult, till en kostnad av runt en miljon kronor. Hr-direktören, Sirpa Holmroos, har å sin sida köpt konsulttjänster från en tidigare kollega och, av allt att döma, vän. Bara dessa misstankar om jäv och vänskapskorruption är illa nog.

Men DN har också kunnat berätta att myndigheten gett höga chefer tillgång till känsliga uppgifter och system, utan att säkerhetsprövningarna genomförts på korrekt sätt. Rutinerna har inte följts. Dessutom visade det sig att Ulla Sandborgh inför valet väntat med att informera om en större prishöjning i stamnätet eftersom hon var rädd att beskedet skulle kunna skada den sittande regeringen. Så gör man inte som oväldig myndighet. Och det är kanske det mest anmärkningsvärda: att chefen för myndigheten själv inte inser detta. Hon sitter kvar.

Nu kan DN visa på ytterligare märkligheter. Det har framkommit att en personaldirektör, vars inblandning i konsulthärvan DN ville utreda, ska ha raderat ett stort antal offentliga handlingar, i det här fallet mejl, som tidningen begärt ut. Olle Lundin, professor i förvaltningsrätt, skrader inte orden.

”Det är ingen liten grej det här”, säger han. ”Det går stick i stäv med allt vad det innebär att vara statstjänsteman. Det är faktiskt helt

makalöst och tämligen ovanligt. Det är rent av korkat, men också kriminellt. Att lämna ut allmänna handlingar är myndighetsutövning och om man börjar på att radera i syfte att gömma undan, då kan man vara rätt säker på att man ramlar över på den kriminella sidan.”

Kanske bottenar allt i ett missförstånd om vad staten är? Eller snarare vad den inte är. För en myndighet ska inte bedriva sin verksamhet som ett storföretag. Den har ett särskilt ansvar för att till punkt och pricka följa lagar, stadgar och byråkratiska processer. Detta eftersom dess makt är så stor, så total. Den går inte att välja bort för individen, så som hon ute på marknaden väljer ett företag framför ett annat. Ändå denna tendens på myndigheter att hantera regelverk som blott rekommendationer.

Skandalen runt Transportstyrelsen var bara ett exempel. Till och med Riksrevisionen hamnade häromåret i blåsväder efter att ha kringgått regelverken. Och nu alltså Svenska kraftnät, som tycks ha trott att det är viktigare att vara lojal med uppdragsgivaren – regeringen – än med uppdraget.

Svenska kraftnät är en beredskapsmyndighet, ytterst ansvarar den för den viktigaste infrastrukturen av alla i Sverige. Att säkerhetsföreskrifter följs rigoröst är viktigt, inte minst eftersom energiförsörjningen är ett vanligt mål för dem som vill skapa instabilitet och kaos.

I ett kallt och högteknologiskt land som Sverige riskerar hela samhället att bryta samman på mycket kort tid när elen slås ut. Så skört är det moderna systemet att det räcker med att en enda person uppvisar omdömeslöshet en enda gång för att förödelsen ska vara ett faktum. Men på Svenska kraftnät är de omdömeslösa flera, på högsta nivå, och felen så många och allvarliga att det tyder på en dysfunktionell ledningskultur.

Det är ett problem, och det är hög tid att förhållandena på Svenska kraftnät blir noggrant genomlysta. Energiminister Ibrahim Baylan

förklarade efter ett möte med Sandborgh före helgen att han har fortsatt förtroende för generaldirektören. Frågan är om allmänheten bör ha det? Det är en fråga som Ulla Sandborgh borde ställa sig själv, och dra konsekvenserna av.

DN 16/1 2019 "

" Annie Lööfs mockasiner kan ge Socialdemokraterna jobbiga skavsår

DN ONSDAG 16 JANUARI 2019

Makten är inte gratis. Stefan Löfven kan få svårt att förklara varför det som var fel före valet nu är socialdemokratisk politik. Att gå i någon annans mockasiner – ett vackert ordspråk. Det innebär att den som vill förstå någon annan på riktigt ska gå några mil i den personens skor. Men hur ska Stefan Löfven kunna ta sig fram i Annie Lööfs mockasiner?

Att vara liberal är att vara kluven, det vet vi sedan länge. Vad är det numera att vara socialdemokrat? Att transformeras till en Annie Lööf? En Jan Björklund? Identitetskris. Plötsligt talar alla om mittensamarbete. Sedan när blev Socialdemokraterna ett mittenparti i Centerns och Liberalernas ögon? De brukar säga att Socialdemokraterna är ett socialistiskt parti och det är inte menat som en komplimang.

Visserligen har Stefan Löfven hävdat att Socialdemokraterna står i mitten av svensk politik. När han var ny partiledare förklarade han att han hade svårt för ”det här med höger och vänster”. Han trodde inte att någon kan definiera det. Något tillägg om konfliktlinjer kring synen på statens storlek, skatter och fördelning fanns inte med i Löfvens kompassriktning. Detta tilldrog sig innan han inledde sitt samarbete med Jonas Sjöstedt, som efter fyra år av samverkan med Socialdemokraterna framstår som paria i den Nya mittens dokument. Att inte haka upp sig på höger och vänster kan i och för sig vara en bra utgångspunkt, nu när Socialdemokraterna kanske ska administrera en politik de själva brukar beteckna som höger och marknadsliberal.

Även om Löfven inte släpps fram som statsminister på fredag är skadan, i förhållande till de interna kritikerna, redan skedd.

Om man går in på Socialdemokraternas hemsida kan man läsa att en stark arbetsrätt är en del av den svenska modellen och en förutsättning för ett tryggare Sverige. Vad ska Socialdemokraterna säga nu? En uppluckrad arbetsrätt är den svenska modellen? Det står också att nya resurser till välfärden går före skattesänkningar, att progressiviteten i skattesystemet ska vårdas.

Nu kan värnskatten få dödshjälp i stället för vård. Hur länge till kan Ardan Shekarabi titta på en fråga från den socialdemokratiska sajten och varna för vinster i välfärden? Om politik är en företeelse som förutsätter en glöd och en drivkraft att genomföra det man är besjälad av, hur ska då en socialdemokrat kunna ställa sig på gator och torg och övertyga väljare om något hen inte tror på? Eller ska den stackars valarbetaren säga det hen tror på, fast den förda politiken har varit den motsatta? Hur blir det möjligt att slå motståndarna i huvudet med att borgarnas skattesänkningar raserar välfärden?

När Sverigedemokraterna i början av förra mandatperioden röstade ner regeringens budget ledde det till att den socialdemokratiska regeringen tvingades att styra landet utifrån Alliansens budget. Det var förstås en plåga, men den var påtvingad och emellanåt kunde det till och med vara en fördel. När det inte blev som det var tänkt gick det att skylla på "borgarnas" budget.

Finansminister Magdalena Andersson hade återkommande problem med att förklara varför det av Socialdemokraterna förkättrade jobbskatteavdraget fick vara kvar – det var ju en kvarleva från Reinfeldts och Borgs tid. Anderssons bevekelsegrund var att det var olämpligt att göra oväntade ingrepp i människors privatekonomi. Nu ska skattesänkningarna initieras från en socialdemokratisk regering själv.

Då Mona Sahlin höll sitt känslomässiga avskedstal efter valet 2010 rörde hon om ordentligt, när hon sågade stora delar av den politik som Socialdemokraterna gått till val på. Det gällde såväl a-kassan som skatterna och annat. Upprördheten var enorm i delar av partiet. Hennes uppgörelse och bistra ord var dock en västanfläkt av vad som nu förestår om Löfven blir statsminister. Men kanske är det ändå så att några av de reformer som Socialdemokraterna avser att genomföra tillsammans med Centern och Liberalerna skulle komma ändå – någon gång i framtiden. Omprövningar steg för steg. Nu kommer allt på en gång och andra håller i taktpinnen.

Om man sätter på sig mockasinerna är det lättare att förstå varför Stefan Löfven är på väg att köpslå om socialdemokratins innersta väsen. Han får makten i utbyte och hans väljare kan möjligen förnimma att Socialdemokraterna fortfarande är det statsbärande partiet. Samtidigt som Alliansen slits i stycken. Det är dock inte enbart Löfvens verk, det har allianspartierna klarat så bra själva. Alternativet, att de borgerliga partierna skulle klara att regera med något slags stöd av Sverigedemokraterna, är en mardröm för Socialdemokraterna. Då väntar en socialdemokratisk ökenvandring i många år framöver. Det är precis vad Moderaterna, Kristdemokraterna och delar av väljarkåren inser att de går miste om och det är därför de nu är så arga. Även om Stefan Löfven inte blir vald till statsminister på fredag har han visat vad han är beredd till. Men om Jonas Sjöstedt släpper fram den socialdemokratiske statsministerkandidaten kan vänsterledaren få uppleva sin bästa tid. Han har chansen att under mandatperioden klä av socialdemokraternas mockasiner och lånta fjädrar. Och om det uppstår förvirring kring vad som är kvar därunder kan han ensam vara den som står till vänster i svensk politik.

Margit Silberstein är journalist och fristående kolumnist i Dagens Nyheter. Hon har tidigare varit inrikespolitisk kommentator i SVT.

Margit Silberstein "

”Kommunerna kommer inte att klara välfärden framöver”

DN ONSDAG 16 JANUARI 2019

"DN. DEBATT 20190116

Kommunernas förutsättningar att klara välfärdsuppdraget försämras kraftigt inom den närmaste framtiden. En åldrande befolkning ökar efterfrågan på omsorgstjänster, samtidigt som allt färre yrkesverksamma ska försörja allt fler. Vi har identifierat fyra nödvändiga förändringar, skriver författarna till SNS Konjunkturrådsrapport 2019.

Sverige är ett av världens mest decentraliserade länder, där kommunerna ansvarar för många av välfärdsstatens kärnområden inklusive grund- och gymnasieskola, äldreomsorg och socialtjänst. Det går därför inte att överskatta kommunernas samhällsekonomiska betydelse.

Tyvärr kommer kommunernas förutsättningar att klara välfärdsuppdraget kraftigt försämras inom den närmaste framtiden. En åldrande befolkning gör att efterfrågan på omsorgstjänster ökar, samtidigt som allt färre yrkesverksamma ska försörja allt fler personer som inte arbetar.

Kommunerna utmanas också av att skolan länge dragits med fallande resultat. Få söker till lärarutbildningen, som dessutom varit starkt ifrågasatt. Till detta kommer ett högt flyktmottagande där många nyanlända är unga, vilket sätter ytterligare press på skolan. Redan i dag har både skolan och äldreomsorgen problem med att rekrytera personal. Det kommer sannolikt inte att bli lättare på sikt.

Dessa utmaningar drabbar olika typer av kommuner på olika sätt. Växande kommuner har en gynnsam ålderssammansättning och en stark skattekraft. De behöver investera, bygga ut den kommunala

verksamheten, infrastrukturen och bostadsbeståndet i takt med att befolkningen växer. Samtidigt ska de lyckas med att integrera ett växande antal invandrare.

Krympande kommuner riskerar att gå miste om stordriftsfördelar och har svårt att rekrytera den personal som krävs för att säkra välfärdens kvalitet. Över hälften av kommunerna förväntas tappa befolkning de kommande 20 åren, med reservation för att de senaste långsiktiga befolkningsprognoserna gjordes före 2015. Samtidigt finns ett likvärdighetskrav i kommunsektorn där små och krympande kommuner har krav på sig att leverera ungefär samma service som de växande storstäderna.

I ”SNS Konjunkturrådsrapport 2019” diskuterar vi den svenska kommunmodellens förutsättningar att möta framtidens utmaningar. Vi identifierar fyra nödvändiga förändringar:

1 Minska de riktade statsbidragen. De svenska kommunerna tillhandahåller välfärdstjänster inom områden där staten har höga ambitioner om kvalitet och likvärdighet. På flera områden har staten därför ingripit med riktade statsbidrag, formulerat nationella mål och utformat ett ambitiöst utjämnningssystem. Detta medför att lokala politiker ibland varken har starka drivkrafter eller goda förutsättningar att sköta verksamheten effektivt.

Riktade statsbidrag med syfte att öka bemanningen riskerar till exempel att motverka teknikomställningar. Statsbidragen gör det dessutom otydligt för medborgarna vem som egentligen bär ansvaret om den kommunala servicen inte fungerar. Vi anser att ansvarsfördelningen mellan staten och kommunerna måste bli tydligare. Staten bör därför vara mycket återhållsam med riktade statsbidrag och i stället låta de kommunala politikerna ansvara för prioriteringar inom den egna verksamheten.

2 Gör det lättare att utkräva ansvar av kommunpolitiker. För att väljarna ska kunna straffa makthavare som slösat med resurser, svikit

vallöften eller gynnat sig själva på skattebetalarnas bekostnad måste det finnas goda förutsättningar att kunna utkräva ansvar. Vi bedömer att detta brister i dag. Exempelvis har informella spelregler vuxit fram i kommunpolitiken och lokala majoritetskoalitioner har blivit allt mer komplexa.

Det faktum att både majoritet och opposition är representerade i kommunstyrelse och nämnder fördunklar också ansvarsförhållandena. Det politiska ansvarsutkrävandet i kommunerna behöver således stärkas. Skilda valdagar till riksdag och kommunfullmäktige skulle kunna vara ett sätt att uppnå detta. En sådan reform tydliggör vilka de lokala valfrågorna är och ökar sannolikheten att väljarna håller lokala politiker ansvariga.

Skilda valdagar riskerar dock att leda till sänkt valdeltagande. Därför bör en statlig utredning återigen genomlysas förslaget grundligt innan det prövas. Dessutom anser vi att ett försök med kommunal parlamentarism bör genomföras, det vill säga ett majoritetsstyre i kommunerna i stället för dagens ordning med kommunstyrelser där samtliga partier ingår. En sådan reform kan göra det enklare för väljarna att uppfatta de lokala politiska skiljelinjerna.

3 Överväg att lyfta bort ansvaret för vissa uppgifter från små kommuner. Om inga förändringar genomförs kommer behovet av inkomst- och kostnadsutjämningsbidrag till krympande landsbygdskommuner att öka ytterligare, något som i förlängningen kan göra att utjämningsystemet förlorar i legitimitet. En hög grad av bidragsfinansiering riskerar dessutom att hämma effektiviseringsarbetet och det politiska ansvarsutkrävandet.

Förhoppningen att innovativ lokal tillväxtpolitik löser problemen är naiv. Det finns ingen evidens för att satsningar på marknadsföring genom exempelvis resurser till så kallade flaggskeppsprojekt eller sponsring av elitlag lönar sig. Inte heller är det troligt att

kommunsammanläggningar leder till besparingar för glesbygdskommuner – avstånden är ofta för stora.

De demokratiska kostnaderna riskerar däremot att bli höga. Vi anser i stället att en asymmetrisk modell bör övervägas. I en sådan modell förs ansvaret för väl avgränsade områden över från små kommuner med bristande kapacitet till stat, region eller större grannkommuner. Man kan då behålla närheten och den lokala förankringen i de ansvarsområden som stannar hos kommunerna, samtidigt som man drar nytta av stordriftsfördelar inom styrning och administration på de ansvarsområden som flyttar.

Den nu pågående kommunutredningen bör tydligt identifiera vilka områden som kan lyftas från vilka kommuner och överföras till vilken nivå. En uppenbar kandidat är skolan.

4Höj skatter och effektivisera. Under de närmaste två decennierna kommer 1940-talets höga födelsetal att leda till att de kommunala utgifterna växer snabbare än inkomsterna. Sveriges kommuner och landstings senaste Ekonomirapport varnar för ett underskott i kommunsektorn (inklusive landstingen) motsvarande 43 miljarder kronor redan år 2022.

På lång sikt kan förbättrad hälsa och förlängt arbetsliv motverka kostnadstrycket som följer av en åldrande befolkning. Men under de kommande två decennierna ökar behoven så pass snabbt att det behövs ytterligare sätt att stärka välfärdens finansiering.

Ett förslag är att uppmuntra kommunerna att samverka mer inom välfärdsområden. Andra tänkbara vägar som vi föreslår är en höjd fastighetsskatt, ökade miljöskatter och mer frihet för kommunerna att ta ut avgifter inom exempelvis förskola och äldreomsorg. Dessutom bör den kommunala verksamheten effektiviseras, till exempel genom att man börjar använda digitala och tekniska hjälpmedel i större utsträckning.

Med ovanstående förslag vill vi öka trycket på kommunala politiker att effektivisera sina verksamheter, och på en ny regering att genomföra de reformer som krävs för att säkra framtidens välfärd.

Eva Mörk (ordförande), professor i nationalekonomi vid Uppsala universitet

Gissur Ó Erlingsson, biträdande professor i statsvetenskap vid Linköpings universitet

Lovisa Persson, forskare i nationalekonomi vid Institutet för Näringslivsforskning (IFN) "

"Bakgrund. Rapporten

"SNS Konjunkturrådsrapport 2019: Dags för en ny kommunmodell?" presenteras i dag, 16 januari. Artikelförfattarna utgör årets konjunkturråd och de svarar för analys, slutsatser och förslag. SNS som organisation tar inte ställning till dessa.

Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (SNS) är en oberoende ideell förening som har 280 företag, myndigheter och organisationer som medlemmar. Verksamheten består av forskning, möten och utbildning om viktiga samhällsfrågor. "

" Internrevisor larmade om säkerhetsbrister till styrelsen redan i höstas

DN ONSDAG 16 JANUARI 2019

Svenska kraftnäts internrevisor Eva Fredriksson slog redan i höstas larm till styrelsen om allvarliga brister i säkerhetsprövningar. Myndighetens styrelseordförande – som kallar hennes uppgifter för "rykten" – tog kontakt med generaldirektören Ulla Sandborgh. Ändå fick personer utan ordentlig säkerhetsprövning fortsätta jobba. Först efter DN:s publicering förra veckan anmälde myndigheten brister i säkerhetsskyddet till Säpo.

Dagens Nyheter avslöjade förra veckan allvarliga brister i säkerhetsskyddsarbetet på Svenska kraftnät. Flera chefer har under 2018 anlitats eller anställts utan att de var ordentligt säkerhetsprövade. De har i sina roller fått tillgång till uppgifter som omfattas av sekretess med hänsyn till rikets säkerhet.

Det handlar bland annat om avdelningschefen för it-driften och myndighetens personaldirektör, två tjänster som är placerade i den högsta säkerhetsklassen, klass ett. Att befattningarna ska vara i denna klass har beslutats av regeringen.

Enligt de experter DN intervjuat bryter hanteringen mot säkerhetsskyddslagen. Dessutom har Svenska kraftnäts ledning brutit mot ett regeringsbeslut.

– De brister som har framkommit är allvarliga, i synnerhet vad gäller säkerhetsskyddsarbetet. Det är bra att Säkerhetspolisen kopplas in och att myndigheten vidtar åtgärder med anledning av det som har framkommit, sade energiminister Ibrahim Baylan (S) i ett uttalande i fredags.

Men DN kan nu avslöja att bristerna blev kända för generaldirektören och styrelsen redan för flera månader sedan.

I oktober förra året slog internrevisorn Eva Fredriksson larm till Svenska kraftnäts styrelseordförande Bo Netz om allvarliga avsteg. Det handlar om samma brister som DN publicerade om förra veckan: – Den 26 oktober mejlar jag att det finns säkerhetsbrister för klassningen av tre stycken chefer och att jag talat med säkerhetschefen om detta. Uppgiften om klassningen för personaldirektör har jag inte känt till förrän DN publicerat uppgiften, säger Eva Fredriksson. Fyra dagar senare hölls ett telefonmöte mellan internrevisorn, styrelseordförande Bo Netz och en revisionskommittémedlem. Bo Netz säger att han omgående kontaktade generaldirektören Ulla Sandborgh och berättade om bristerna. En månad senare hölls ett nytt möte där internrevisorn fick framföra sina uppgifter direkt till Sandborgh.

Men DN:s granskning visar att Svenska kraftnät lät åtminstone två av personerna ha kvar sina chefstjänster. Så sent som i slutet av november, det vill säga flera veckor efter internrevisorns larm till styrelsen, jobbade personerna fortfarande i sina höga befattningar utan att det gjorts en ordentlig säkerhetsprövning. Myndighetsledningen hade därmed inte tagit problemen på allvar.

När DN intervjuade Ulla Sandborgh den 3 januari ställde vi frågor om säkerhetsprövningen för specifika personer. Hon försäkrade att det inte fanns några brister, att myndigheten ”skött sig”. Även Svenska kraftnäts presstjänst har uppgett för DN att allt var i sin ordning. Först i samband med publiceringen medgav Svenska kraftnät att de upptäckt brister. På fredagen, samma dag som DN publicerade nyheten om säkerhetsprövningarna, uppgav myndigheten att de upptäckt brister som var så allvarliga att de anmält sig själv till Säkerhetspolisen. DN har i flera dagar sökt generaldirektör Ulla Sandborgh för en intervju, men hon har avböjt att svara på muntliga frågor. Svenska

kraftnät har försökt tona ner bristerna och uppgett att de aktuella cheferna inte har tagit del av några uppgifter som omfattas av sekretess med hänsyn till rikets säkerhet. Fyra av varandra oberoende källor tillbakavisar dock detta för DN.

Men huruvida personerna tagit del av hemliga uppgifter eller inte har dock ingen juridisk betydelse eftersom tjänsterna är placerade i en säkerhetsklass. Åtminstone två av dem i klass ett, enligt regeringens beslut.

DN kan i dag dessutom avslöja att en av cheferna som saknade ordentlig säkerhetsprövning – avdelningschefen för it-drift – i oktober besökte en hemlig anläggning. Vid tillfället var hon inte ordentligt säkerhetsprövad.

Svenska kraftnäts styrelseordförande Bo Netz bekräftar för DN att han i oktober fick information från myndighetens internrevisor om brister med säkerhetsskyddet. Han beskriver dem dock som ”indikationer” och ”rykten”:

– Det var inget som kunde beläggas vid tillfället på något sätt, säger han.

Tog du det vidare till departementet?

– Nej, det var inte på den nivån. Det var inte på den konkretionen. Det är bra att man har en internrevision som har öronen mot rälserna och som fångar upp saker som hon känner – och om det finns indikationer av det här slaget – också informerar generaldirektör och styrelse. Men på rykten går man ju inte till departementet, säger Bo Netz.

Att det skulle handlade om ”rykten” stämmer inte, enligt internrevisorn Eva Fredriksson. Hon säger till DN att hon hade fått uppgifterna bekräftade av Svenska kraftnäts säkerhetschef.

– Han bekräftade att tre chefer hade kommit in i lokalerna innan säkerhetsprövningen var klar eller i ett av fallen med så kallad paragraf-14 klassning enligt säkerhetsskyddslagen.

En ”paragraf 14-kontroll” är inte en säkerhetsprövning utan en registerkontroll för skydd mot terrorism.

Efter att Bo Netz på tisdagen fick läsa sina citat gav han en annan bild. Han säger att han syftade på andra oegentligheter än säkerhetsbristerna när han använde ordet ”rykte”. I intervjun sade han dock ”rykte” vid fyra tillfällen när han pratade specifikt om säkerhetsskyddet.

Hur allvarligt bedömde du uppgifterna om att tre chefer inte var ordentligt säkerhetsprövade?

– Jag tog allvarligt på uppgifterna utifrån att Svenska kraftnät är ett skyddsobjekt, säger Eva Fredriksson.

Hon har, efter rekommendation från en internrevisorskollega på en annan myndighet, fört en noggrann dokumentation om hanteringen: – Jag har i kronologisk ordning antecknat vilka möten jag har hållit, vilka mejl jag har fått och skickat. Jag började föra loggen efter att jag fick bekräftat att det fanns problem med säkerhetsklassningen för tre personer. Jag har fört kortare egna minnesanteckningar från mötena med styrelseordförande, generaldirektör och från styrelsemötet.

Varför upprättade du loggen?

– Jag upprättade loggen eftersom jag ville följa god internrevisionssed och började ana att det jag fått reda på var allvarligt och att min dokumentation skulle kunna efterfrågas senare.

På tisdagen beslutade Svenska kraftnät att begära tillsyn av Säpo.

Kristoffer Örstadius

kristoffer.orstadius@dn.se

Josefin Sköld

josefin.skold@dn.se "

Om. Svenska kraftnät

På DN.se samlas artiklar i utvalda ämnen på egna sidor. Där finns alla artiklar i Dagens Nyheters granskning av myndigheten Svenska kraftnät.

Följ ämnet: dn.se/om/svenska-kraftnat

Så tipsar du DN.

1. På tjänsten ”DN granskar” kan du tipsa oss om missförhållanden och lämna information som kan vara känslig. Adressen är dngranskar.dn.se. DN skyddar sina källor.
2. Tjänsten är uppbyggd för att ge dig som tipsare största möjliga säkerhet. Därför krypteras ditt tips.
3. Du får vara anonym. Granskande reportrar tar hand om tipset.

dngranskar.dn.se"

" Toppchef raderade handlingar för att undkomma granskning

DN ONSDAG 16 JANUARI 2019

En direktör i ledningen på Svenska kraftnät raderade ett stort antal handlingar för att stoppa information från att lämnas ut till DN. Det rör sig om hundratals mejl. Enligt presstjänsten kände direktören "obehag" inför att de skulle lämnas ut. – Det är rent av korkat, men också kriminellt, säger Olle Lundin, professor i förvaltningsrätt vid Uppsala universitet.

DN har i en rad artiklar avslöjat oegentligheter på den statliga myndigheten Svenska kraftnät. Det handlar bland annat om upplägg där höga chefer i myndighetsledningen varit vän med konsulter som sedan anlåtats för olika projekt. Personaldirektören Sirpa Holmroos utreds just nu internt för sin inblandning i ett uppdrag som gick till hennes egen tidigare samarbetspartner och som hon, av sociala medier-kontakter att döma, har känt väl under lång tid. Redan tidigt i december begärde DN att få ta del av personaldirektörens mejllogg för att kunna granska hennes inblandning i affären med den utpekade konsulten. Utlämnandet drog ut på tiden.

DN kan nu avslöja att det berodde på att personaldirektören raderat ett stort antal allmänna och offentliga handlingar, i det här fallet mejl, för att på så sätt undvika att de lämnades ut.

Enligt uppgifter som inkommit till DN rör det sig om flera hundra mejl som raderats. En annan källa med mycket god insyn uppger att det rör sig om "ett betydande antal mejl". Svenska kraftnät bekräftar att mejl

har raderats under DN:s inledande granskning, men vill inte kommentera hur många mejl det rör sig om.

Mejlen som raderades var bland annat korrespondens mellan personaldirektören och den aktuella konsulten. I mejlen diskuterades uppläggen som nu är föremål för utredning.

Olle Lundin, professor i förvaltningsrätt på juridiska institutionen vid Uppsala universitet, säger att hanteringen är mycket allvarlig.

– Det är ingen liten grej det här. Det går stick i stäv med allt vad det innebär att vara statstjänsteman. Det är faktiskt helt makalöst och tämligen ovanligt. Det är rent av korkat, men också kriminellt. Att lämna ut allmänna handlingar är myndighetsutövning och om man börjar på att radera i syfte att gömma undan, då kan man vara rätt säker på att man ramlar över på den kriminella sidan, säger han.

Som skäl till att de raderats hänvisar Carina Netterlind på Svenska kraftnäts presstjänst till det obehag personaldirektören kände.

Carina Netterlind skriver:

"Att handlingen genomfördes härleder vi till det obehag som personen i fråga kände. Det är inte förenat med statstjänstemannarollen att agera så. Vi vill dock påtala att alla mejl återskapades och utlämnades till er omgående vid er förfrågan."

Det tog cirka en vecka att ta fram en mejllogg och ytterligare tre dagar att lämna ut ett urval mejl.

Men enligt Olle Lundin spelar det ingen roll att handlingarna återskapats i efterhand.

Är det en ursäkt att handlingarna i efterhand fick återskapas och lämnas ut?

– Ursäkt och ursäkt ... det kriminella förfarandet har man redan gjort sig skyldig till.

Enligt tryckfrihetsexperten Nils Funcke kan Svenska kraftnäts agerande strida mot lagen.

– Det är oerhört olämpligt och allvarligt. Det kan utgöra ett brott om det är så att man har försökt sopa igen spår. Sådant agerande har justitieombudsmannen inte sett med blida ögon på. Svenska kraftnät har inte gjort någon polisanmälan. Carina Netterlind skriver i ett mejl: ”Hur vi på Svenska kraftnät avser att agera avseende antal mejl och handlingen att radera mejl så kommer det att utredas av en extern part.”
Personaldirektören vill inte svara på några frågor.

Josefin Sköld
josefin.skold@dn.se
Kristoffer Örstadius
kristoffer.orstadius@dn.se "

" Linus Larsson: Elnät hackas redan – därför är Svenska kraftnäts slarv så allvarligt

DN ONSDAG 16 JANUARI 2019

Hackarattacker mot elnät är inte ett teoretiskt hot. Vi vet att de har hänt. Räkna med att de händer igen. Elnäten är bland de mest känsliga system vi har. Därför är Svenska kraftnäts säkerhetsslarv så allvarligt.

Sju minuter före midnatt, en decembernatt 2016, försvann strömmen i en del av Kiev. Märkligt nog tycktes ingenting vara trasigt, ändå hade kraftstationen Pivnitjna slutat fungera. Någon hade stängt av den över nätet, via kanaler som bara betrodda tekniker skulle ha tillgång till. Lampor slocknade och eldrivna värmesystem började svalna. Senare kunde man konstatera att avbrottet var resultatet av ett dataintrång – i klartext att någon hade hackat elnätet och stängt av strömmen. I flera månader hade någon infiltrerat systemet utan att upptäckas.

Det var inte första gången något sådant hände. Bara något år tidigare hade en annan del av Ukrainas elnät utsatts för ett avancerat dataintrång. Ungefär samtidigt började elnätsföretag i USA få datorer hackade av någon som använde sin tillgång för att bryta sig in i fler system kopplade till elförsörjningen. I fjol pekade USA ut Ryssland som ansvarigt.

I it-säkerhetskretsar hade man länge larmat om riskerna med digitaliserad styrning av elnäten. De skulle bli ett givet mål för hackarattacker, varnade många. Angriparna kunde mycket väl ha en

nationalstats enorma resurser i ryggen. Intrången i Ukraina, och senare i USA, blev ett kvitto på att oron var befogad – it-attacker sker redan och de kommer fortsätta ske.

Det är mot denna bakgrund man måste se Svenska kraftnäts slarv med säkerhetsprövning av personal. Utan ordentlig granskning har högt uppsatta chefer getts tillgång till känsliga system och hemlig information. Vissa har anställts till positioner med säkerhetsklass 1, den allra högsta som finns.

Det är drömpositioner för den som är ute efter att angripa det svenska elnätet. Tidigare intrång har ofta byggt på att lura en enskild person, ta över dess dator, stjäla inloggningsuppgifterna och söker sig vidare till centrala styrsystem.

Individer på känsliga positioner kan alltså spela en helt avgörande roll för om ett intrång lyckas eller inte. Är de lojala? Kompetenta? Kan de utpressas, eller kan de rent av ha en egen agenda?

Konsekvenserna av en fullskalig attack skulle kunna bli enorma. Tänk sjukhus, värmesystem, industrier och kommunikation som alla bli av med elektriciteten. Reservsystemen klarar bara att täcka upp en tid. Sedan står kritiska samhällsfunktioner utan elförsörjning. I Ukraina byggde intrången på en häpnadsväckande arsenal av metoder, alla utformade för att försena att nätet kommer i gång igen. Hårddiskar raderades med speciell mjukvara, telefonisystem slogs ut så larm inte nådde fram och alternativa system kopplades bort.

Ändå visar varken händelserna i Ukraina eller USA egentligen hur illa det kan gå. I framför allt Ukraina gjorde många tolkningen att angriparen höll tillbaka, som att det rörde sig om ett test. En övning i att infiltrera elnät snarare än ett försök att göra maximal skada.

Men de visar tydligt att hotet mot elnät inte är teoretiskt. Svenska kraftnät har i uppdrag att skydda sig mot det. Därför är det spektakulärt hur lätt ledningen har tagit på säkerhetsskyddet av sin personal. **Linus Larsson** linus.larsson@dn.se "

"Misshandelsdömd man blev ledamot i Brottsofferfonden

DN ONSDAG 16 JANUARI 2019

Förra året utsåg regeringen nya ledamöter i Brottsofferfondens råd, som beslutar om forskningsmedel för att stärka brottsoffers ställning. En av dem hade tidigare under 2018 dömts i hovrätten för hemfridsbrott och misshandel av en närstående. Efter att DN ställt frågor till regeringen och ledamoten har han nu begärt att få lämna sitt uppdrag.

Rådet för Brottsofferfonden ska besluta om fondens finansiering av forskning och projekt som ska öka kunskapen om brottsoffer och ge bättre bemötande och stöd till dessa.

Regeringens beslut att utse nya ledamöter undertecknades av justitieminister Morgan Johansson. En av de utnämnda hade ett par månader före beslutet dömts för ringa misshandel och hemfridsbrott riktat mot sin dåvarande partner.

Händelserna ska ha inträffat våren 2014 och vintern 2015 och domen blev 48 000 kronor i böter plus skadestånd och en avgift till brottsofferfonden.

Den åtalade nekade till anklagelserna, och menade att dessa var påhittade och en del i en vårdnadstvist.

Ett justitieråd, en domare i Högsta domstolen, vittnade på begäran av den åtalade. Tingsrätten friade från alla anklagelser, men hovrätten bedömde att den förra partners uppsgifter var trovärdiga och dömde alltså till böter och skadestånd.

Domen är överklagad till Högsta domstolen, som ännu inte tagit beslut om prövningstillstånd.

Utnämningen möter kritik från ledamöter i rådet. Görel Granström är docent vid juridiska institutionen vid Umeå Universitet och forskar om brottsoffers rättigheter.

Hon tycker att utnämningen är olämplig.

– Jag ser det som problematiskt för fondens legitimitet eftersom vi sitter och bedömer forskningsansökningar som ofta handlar om våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor, säger Görel Granström.

Brottsoffermyndighetens generaldirektör Annika Öster – tillika rådets ordförande – säger att hon fick kännedom om domen alldeles nyligen.

– Det är klart att det här är både allvarligt och olyckligt.

Ledamoten har inte ännu hunnit medverka i rådet, som sammanträder minst två gånger per år. Annika Öster har inte tagit kontakt med den dömda eftersom domen ännu inte vunnit laga kraft.

Enligt Annika Öster var den sedermera utnämnde ledamoten också en av dem som lyftes fram av myndigheten som potentiell kandidat.

– Vi har inte rekommenderat en enda person, vi har däremot pekat på folk som besitter den teoretiska kunskapen.

Vad får det här för konsekvenser?

– Jag har inte möjlighet att ta ställning till några eventuella konsekvenser. Utan i det här läget är det helt och hållet en fråga för justitiedepartementet och regeringen.

Justitieminister Morgan Johansson (S) var den som skrev under regeringens beslut.

– Regeringen hade vid beslutet om förordnande av nya ledamöter inte information om domen och måste nu ta ställning till denna information.

– Det som har hänt är allvarligt och jag utesluter inte att ledamoten måste lämna sitt uppdrag, säger Morgan Johansson i en skriftlig kommentar till DN.

Efter att DN sökt ledamoten och regeringen har personen bett att få lämna sitt uppdrag, enligt justitieministerns pressekreterare.

Mikael Delin

mikael.delin@dn.se

Mattias Carlsson

mattias.carlsson@dn.se "

"Fakta. Brottsofferfonden

Brottsofferfonden instiftades 1994 och finansierar forskning och projekt för att öka kunskapen om brottsoffer och ge dem bättre stöd. Fonden ligger under Brottsoffermyndigheten vars generaldirektör är ordförande i det råd som beslutar om fondens medel. Regeringen utser även rådets övriga ledamöter.

Fonden finansieras främst av en avgift som betalas av personer som dömts för brott med fängelse i straffskalan.

Källa: Brottsoffermyndigheten "

"Uppgifter: V i krismöte om regeringen"

DN 16 JANUARI 2019

Regeringsfrågan kan redan vara avgjord. Sent i går kväll satt V-ledare Jonas Sjöstedt i möten med partistyrelsen och riksdagsgruppen, erfar DN.

Under tisdagseftermiddagen träffades Jonas Sjöstedt och socialdemokraternas Stefan Löfven för att diskutera regeringsfrågan. För att släppa fram S-ledaren som statsminister i omröstningen på fredag vill V ha ett antal utfästelser från honom. Vad Jonas Sjöstedt har krävt under tisdagens möte är att Stefan Löfven markerar tillräckligt tydligt att V inte utestängs från normalt parlamentariskt inflytande i sådana frågor som ligger utanför överenskommelsen mellan S, C, L och MP.

V-ledaren vill också ha ett löfte om att Socialdemokraterna tänker försvara de ekonomiska reformer som de rödgröna genomförde tillsammans under förra mandatperioden. Viktigast för V är enligt uppgifter till DN avdragsrätten för fackavgifter.

Beskeden från Stefan Löfven kommer Jonas Sjöstedt att ta med sig till möten med partistyrelsen och riksdagsgruppen som enligt vad DN erfar hålls under tisdagskvällen och natten till onsdag. Frågan är då om de svar som V-ledaren har fått från Stefan Löfven räcker för att övertyga partistyrelsen, som har sista ordet.

V-ledningen har accepterat att överenskommelsen mellan S, C, L och MP inte kommer att skrivas om. Det betyder att den formulering som upprört många vänsterpartister, om att V inte ska få något inflytande på Sveriges politiska inriktning, kommer att kvarstå.

V-ledaren uppges ändå arbeta för att Vänsterpartiet i slutänden ska kunna släppa fram Stefan Löfven som statsminister, men det hänger

alltså på vilka utfästelser S-ledaren har gjort. Planen är att Jonas Sjöstedt ska kunna meddela Vänsterpartiets beslut på en pressträff efter hans besök hos talmannen på onsdagsförmiddag, erfar DN.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se "

"Fakta.

I dag, onsdag, genomförs en ny talmansrunda där talmannen pratar enskilt med partiledarna. Klockan 14.00 avser talmannen att nominera en statsministerkandidat. På fredagen hålls en statsministeromröstning."

" Viktiga lagar mot terrorism kan träda i kraft till hösten

DN ONSDAG 16 JANUARI 2019

Polisens kamp mot terrorism och andra brott försvåras av att viktiga lagar inte är på plats. Tre av dem kan träda i kraft i höst.

Det beskedet lämnade justitieminister Morgan Johansson (S) på Folk och försvars konferens i Sälen. Tidtabellen förutsätter dock att en ny regering kan tillträda inom kort.

En handlar om att telekombolagen ska vara skyldiga att lagra uppgifter om tele- och datakommunikation och lämna ut trafikdata till polisen när brottsutredningar pågår. Morgan Johansson bedömer att den lagen ska kunna träda i kraft i oktober.

Ett annat viktigt lagförslag är en kriminalisering av deltagande i och samröre med terroristorganisationer.

En tredje lag ska ge de brottsbekämpande myndigheterna möjlighet att ta del av information från signalspaning även när en förundersökning inletts.

TT "

" Föräldraledigheten ökade bland män under fjolåret

DN ONSDAG 16 JANUARI 2019

Förra året tog kvinnorna ut 70,7 procent och männen 29,3 procent av föräldraledigheten, sett till antalet dagar. Det innebär att männens uttag ökade med 1,4 procentenheter jämfört med 2017, visar siffror från Försäkringskassan.

I genomsnitt tog kvinnorna ut 82,7 nettodagar (hela ersättningsdagar) och männen 40,5 nettodagar. Försäkringskassan har tidigare förutspått att det dröjer till mitten av 2030-talet innan uttaget av föräldrapenning är helt jämställt, om utvecklingen går i samma takt.

De regionala skillnaderna när det gäller uttaget av föräldraledighet är fortsatt stora. Ifjol var uttaget mest jämställt i Dorotea, där männen tog ut 37,8 procent av föräldradagarna.

I Haparanda var männens uttag lägst, 21,6 procent.

TT "

" Fjärde AP-fonden lämnar försvarsbolag

DN ONSDAG 16 JANUARI 2019

Fjärde AP-fonden rensar portföljen från bolag med koppling till kärnvapen och oljesand efter det nya hållbarhetskravet. Beslutet innebär att fonden lämnar stora delar av den amerikanska försvarsindustrin.

Sedan årsskiftet har de statliga AP-fonderna, de som förvaltar svenskarnas allmänna pensionskapital, en rad nya regler att förhålla sig till i sina investeringar.

Bland dem finns ett nytt hållbarhetskrav som säger att fonderna ska "fästa särskild vikt" vid hållbarhet, utan att göra avkall på huvudmålet med deras verksamhet – att få svenskarnas pensionspengar att växa. Som ett led i det arbetet har Fjärde AP-fonden nu gjort sig av med innehavet i samtliga bolag med koppling till kärnvapenproduktion. Totalt rör det sig om 45 bolag varv många från den amerikanska försvarsindustrin.

– I och med att vi har en ny lagstiftning på plats nu där man har uttryckt en högre ambition kring hållbarhetsfrågor fick vi anledning att titta lite mer noggrant på det här och göra en omvärdering, säger Niklas Ekvall, vd för Fjärde AP-fonden, till DN.

Bland bolagen de lämnar finns försvarsjättar som Lockheed Martin, Boeing och franska Airbus. Niklas Ekvall vill inte ge den fulla listan på bolagen de drar sig ur men beskriver det som att det gäller "stora delar av USA:s försvarsindustri".

– Ska man bara ha investerarglasögonen på sig är det så klart en stor del av en viktig sektor i den amerikanska aktiemarknaden. Historiskt har den levererat bra avkastning och ganska låg volatilitet.

– Med de diskussioner som finns i världspolitiken är det också en sektor med ganska fulla orderböcker och i den meningen bra framtida utsikter. Detta beslut är dock fattat utifrån ett långsiktigt etiskt och hållbart perspektiv.

Var hamnar investeringarna i stället?

– Vi har ju en mängd olika investeringsformer i fonden. I det här fallet gäller det främst den globala aktieportföljen och då blir det en omviktning till andra sektorer i den portföljen, säger Niklas Ekvall. Ett av bolagen som den statliga pensionsfonden avslutar sitt innehav är försvarsjätten Raytheon, som ska leverera det amerikanska luftvärnssystemet Patriot till Sverige.

Definitionen av ett kärnvapenbolag varierar beroende på vem man frågar. Fjärde AP-fonden drog gränsen vid "bolag med verksamhet inom moderniseringar och uppgraderingar av kärnvapensystem eller skräddarsydda komponenter till dessa vapensystem".

– Det här är inte ett ställningstagande mot hela försvarsindustrin, utan det är mot kärnvapen. Så det är de bolag som har någon del av sin verksamhet kopplad till utveckling av kärnvapenarsenalen, säger Niklas Ekvall.

Utöver kärnvapenbolagen äger fonden inte längre aktier i bolag där oljesand utgör mer än 20 procent av omsättningen. Också det i enighet med det nya hållbarhetsmålet.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se "

" AP-fonderna.

AP-fondernas uppdrag är att förvalta pensionskapital inom det allmänna pensionssystemet.

Första, andra, tredje, fjärde och sjätte AP-fonden förvaltar buffertkapitalet i inkomstpensionssystemet.

Sjunde AP-fonden förvaltar kapital i premiepensionssystemet.

De olika fondernas inriktning regleras i lagen om allmänna pensionsfonder.

Fjärde AP-fondens uppdrag är att ”förvalta fondmedlen på sådant sätt att de blir till största möjliga nytta för försäkringen för inkomstgrundad ålderspension”.

Källa: AP-fonderna

630 000 sparare tvingas byta när fonder försvinner

Omkring 630 000 pensionssparare får under våren ett brev från Pensionsmyndigheten.

Orsaken är att deras fond försvinner i och med de tuffare reglerna för att stävja fiffel med premiepensionsfonderna.

Över 30 fondbolag och runt 270 fonder försvinner. Det står klart i och med processen där fondbolagen nu måste ansöka om tillstånd hos Pensionsmyndigheten för att få vara med och slåss om premiepensionsspararnas pengar.

Syftet är rensa en del i fonddjungeln och stänga ute bolag för att minska risken för att fler bolag likt exempelvis Falcon och Allra, misstänkta för att ha lurat pensionsspararna på mångmiljonbelopp, dyker upp.

Småbolagsfonder utan historik sållas bort, enligt det nya regelverket. Det blir också en djupare granskning av samtliga bolag och dess fonder.

– Historiskt har det räckt med ett tillstånd från Finansinspektionen eller motsvarande från en utländsk myndighet, säger Erik Fransson, chef för fondtorgsavdelningen på Pensionsmyndigheten.

Förändringen berör 630 000 sparare med ett fondkapital på totalt 48 miljarder kronor. De kommer att få ett brev på posten. Men man måste inte agera. Pengarna flyttas annars till en annan liknande fond eller till den statliga soffliggarfonden AP7 Såfa.

Bland de fonder som nu har försvunnit är merparten utländska eller små svenska. De kan ha olika skäl till att dra sig ur, enligt Erik Fransson.

– De flesta fonder som försvinner är det inget fel på, betonar han.

Granskningen av alla 70 fondbolag som har ansökt ska vara klar före halvårsskiftet.

TT "

" SD:s syn på kultur sätter spår i Sölvesborg

DN ONSDAG 16 JANUARI 2019

Hur blir kulturpolitiken när ett konservativt block har makten? Nu vänds blickarna mot exemplet Sölvesborg där SD vill att kulturen ska bidra till att "återskapa en gemensam identitet". Kommunens konstnärer, föreningar och studieförbund ser redan tecken på att deras samhälle förändras i grunden. Sölvesborg.

– Det blåser här.

Konstnären Sofia de la Fuente varnar innan hon öppnar bildörren. Januaridagens vindar viner, omsluter hennes ateljé och bostadshuset i utkanterna av Sölvesborg.

Bortom åkrarna på andra sidan landsvägen tornar en vindkraftspark upp sig. Dagen går mot skymning.

Sofia de la Fuente, som växte upp i Buenos Aires, är lycklig på den här platsen. Här finns utrymmet för att skapa, känna frihet och lägga märke till det hon inspireras av: rörelse.

Men hon är samtidigt bekymrad över vad som kan hända i hennes kommun. Hon beskriver det som att vara tillbaka på ruta ett. Att återigen tvingas förklara grunderna till varför kultur och konst är viktigt.

– Kultur breddar synen, gör att människor behåller sitt hopp och vågar söka sig fram. Men nu måste vi backa och förklara självklarheter. Som talesperson för Konstnärernas riksorganisation (KRO) i Blekinge har Sofia de la Fuente protesterat. Hon har gjort sedan det nya

samstyret i kommunen, M, SD, KD och det lokala SoL-partiet, under senhösten presenterat sin första budget.

25 procent av bidraget till studieförbunden tas bort.

Folkets hus-föreningen tappar stora delar av sitt kommunala stöd.

Planen är att den så kallade enprocentsregeln, det vill säga att principen att en procent av kostnaderna vid kommunens byggprojekt ska avsättas till konst, på sikt ska slopas.

KRO har fått kritik för att skjuta över målet med sin protest, men Sofia de la Fuente är tydlig med sin oro:

– Det är egentligen ofattbart. Allt jag kan hoppas är att inte samma sak sker på regional eller nationell nivå, säger hon.

***

Ronnie Johansson växlar mellan att vara irriterad och exalterad. Två saker upprepas: ordet "bedrövligt" och att han redan "deklarerat" saker och ting, bland annat att hela den verksamhet han leder är i fara. Samtidigt som regeringsdiskussionerna pågår för fullt vänds många blickar mot kommunen med dryga 17 000 invånare, den första plats en koalition mellan Sverigedemokraterna, Moderaterna och Kristdemokraterna bildats.

Och sällan har han som ordförande i Sölvesborg Folkets hus-förening varit så påpassad. Aktuellt har varit här, tidningar har ringt och dagen därpå ska SVT:s "Opinion live" direktsända en debatt.

– En stor del av kulturen i området försvinner om politikerna ska hålla vad de lovat. Det kommer att få en bumerangeffekt: vi riskerar att bli av med flera hyresgäster också, om inte studieförbunden heller har pengar, säger Ronnie Johansson.

Han pekar mot skylten vid entrén till sjuttiotalsbyggnaden i gul plåt. Folkets hus, som det står, ska snart bytas mot byggnadens ursprungsnamn: Nakterhuset.

En anledning är att man inte längre vill anklagas för att vara socialister. Ronnie Johansson, som tidigare stått på en lista till

kyrkofullmäktige för S, tydliggör gång på gång att verksamheten är "helt opolitisk" – flera partier, även SD, har haft möten här.

Han berättar att om bidraget från kommunen försvinner kan föreningen tvingas tacka nej till 700 000 från Boverket, som man ska tilldelas för att rusta upp en lokal. Man kan bli återbetalningsskyldig om inte verksamheten hålls i gång i fem år framöver, berättar Ronnie Johansson.

Intill honom utanför huset står Mats Nilsson iklädd en halsduk i det tyska fotbollslaget Borussia Dortmunds färger. Han, som är chef för ABF Blekinge och socialdemokratisk lokalpolitiker i grannkommunen Karlskrona, berättar att studieförbundet överväger att stänga sitt kontor här.

– Frågan är varför vi ska vara här i stället för i andra kommuner som vill ha oss? För att vara helt ärlig: Jag är inte förvånad över att gänget med SD gör så här. De skulle nog helst se att vi försvann långt härifrån, säger Mats Nilsson.

Stödet för det nya styret är ändå utbrett – tror du att folk här egentligen bryr sig om ni förlorar pengar?

– Det är en bra fråga. Men låt oss jämföra med Ungern och Polen: små steg tas i en riktning som många människor inte ser men när de läggs ihop framträder resultatet. Till slut har en massa fri kultur försvunnit. Även Studieförbundet Vuxenskolan, med lokaler på orten, meddelar att de överväger att stänga igen. Avdelningschefen har fått uppdrag från länsförbundet att se över de ekonomiska konsekvenserna.

***

Sölvesborgs nya moderata kommunalråd Emilie Pilthammar går alltid barfota inomhus. Hon äger bara ett par strumpor, som hon tvingades köpa för att följa med sina barn in på ett lekland.

På ett bord i kontoret står en blomma med ett kort: "Äntligen - moderater i kommunhuset!"

Efter närmare trettio år av socialdemokratiskt styre flyttade mångsysslaren in: Emilie Pilthammar är bland mycket annat lågstadielärare, hindu, musiker i ett irländskt rockband, medlem i den lokala musikkåren och engagerad i en hembygdsförening.

Och hon ler hela tiden.

– Jag brukar beskriva mig själv som rätt flummig. Folk upplever nog mig så. Jag är inte riktigt som alla andra och har en helt annan syn på många saker.

Emilie Pilthammar och hennes partigrupp har mött intern kritik efter beskedet att de ska samarbeta med SD. Det "skadar förtroendet" för partiet sade partisekreteraren Gunnar Strömmer till BLT.

Men Pilthammar har aldrig tvivlat på sin linje att man måste "prata" och "bemöta" varandra.

– Att vi samstyr handlar inte om att vi ska tycka exakt likadant utan att vi letar upp beröringspunkter där vi är överens.

Hon förklarar besluten kring Folkets hus-föreningen och studieförbunden med att kommunen är tvungen att spara pengar inför en förväntad lågkonjunktur. Pengar ska i stället satsas på barn, inte på vuxna som själva kan prioritera.

– Det är grunden. Det är inte så att vi satte oss och sa: "Nu måste vi ta väck kultur." Det vi har sagt handlar om det som främst är riktat till vuxna. Och vuxna kan i regel betala för sig, säger Emilie Pilthammar. Än har samstyret inte ritat upp sina visioner för kulturpolitiska förändringar i kommunen. Det ska göras efter hand. Först och främst har det handlat om att hitta de frågor där man är överens.

Bidraget till Folkets hus-föreningen har länge varit en stridsfråga i kommunen. Och att sänka bidraget till studieförbunden har i flera år varit en plan för den lokala SD-gruppen.

I budgetförslaget för 2017 skrev partiet bland annat:

"Exempelvis bör utbetalning av bidrag till föreningar som har en segregande effekt och som inte gynnar assimilation av nyanlända

grupper ska ske med restriktivitet. Vi vill generellt se över bidragen till olika typer av föreningar. När det gäller bidragen till studieförbunden väljer vi att göra en besparing på 50 procent.”

– Det är många fina ord där, säger Emilie Pilthammar ironiskt.

Tycker du att studieförbunden har en segregeringseffekt?

– Nej, vi har diskuterat just de orden för de är lite speciella. Det vi pratar om är att det inte ska vara någon skillnad på någon. Utan det ska vara saker där alla kan vara med, och som inte delar upp.

Hur är det för dig att samarbeta med ett parti som inte vill ge bidrag till föreningar som ”har en segregeringseffekt och som inte gynnar assimilation”?

– Jag tänker så här: tänk vad bra att vi samarbetar med dem, för då kan vi häva det lite. Så ser jag det. De sade att de ville ha ned stödet med femtio procent, men det blir det inte. Vi är motvikten som säger nej.

***

Tvärs över korridoren i kommunhuset ligger Louise Erixons (SD) rum. En röd lampa för ”upptaget” lyser men kommunstyrelsens ordförande är inte här, utan på resa i länet.

På telefon dagen därpå berättar hon att ett räknefel på förvaltningen inledningsvis fick det att framstå som att Folkets hus-föreningen blir av med allt stöd. Men det ska vara löst nu: 119 000 kronor ska kommunen fortfarande bidra med.

Det är en fullt rimlig summa, enligt Louise Erixon, som exempelvis jämför med det kommunala stödet till bygdegårdarna som är mindre.

– Det är väsentlig skillnad däremellan som vi i samstyret diskuterat och funderat på om det verkligen är rimligt, säger Louise Erixon.

Hon påpekar att ett nytt styre betyder nya glasögon och perspektiv. Att studieförbund som redan får statsbidrag ska fortsätta få kommunalt stöd måste ifrågasättas, menar hon.

– Allt som varit innan är inte per automatik någon form av naturlag. Vi har tittat på vilka prioriteringar som kan göras. Det är uppenbart att vi

prioriterat trygghet, äldreomsorg, psykisk hälsa, både inom äldreomsorgen, skolan och så vidare.

Enligt partiets lokala valmanifest är ett av kulturpolitikens främsta syften att ”*stärka intresset för och kunskapen om svensk kultur*”, något som man menar kan ”*bidra till att återskapa en gemensam identitet i vårt samhälle och underlättar dessutom assimilering av nytillkomna...*”.

Men budgetskrivningen för 2017, om att vara strikt med ”*bidrag till föreningar som har en segregeringseffekt och som inte gynnar assimilation av nyanlända grupper*”, gäller inte studieförbunden direkt, menar hon.

– Nej, det har nog bara hamnat i samma textstycke för att det är det området med bidrag. Det finns kulturföreningsstöd man kan söka och sådana grejer. Men det är inget som vi tagit upp för diskussion i samstyret ännu, men alla partier kommer att få lyfta in sin kulturpolitik i de förhandlingar som vi kommer att ha. Sedan får vi se vad vi kan enas och kompromissa om.

Ni skriver också i ert budgetförslag från 2017 att ni vill lägga 200 000 kronor på ett ”nationalistiskt nationaldagsfirande”. Är det något ni fortfarande strävar efter?

– Det är klart att vi strävar efter att vi vill ha igenom vår politik, precis som alla andra partier förmodligen gör. Ett kort svar: ja.

Vad innebär ett ”nationalistiskt nationaldagsfirande”?

– Politiken säger vad och sedan är det verksamheten och expertisen som säger hur. Vi avsätter pengar, ger verktyg och riktlinjer, sedan har vi otroligt duktiga tjänstemän på kommunen som är väldigt insatta inom sina områden, även inom kulturpolitiken. Det är något vi ska utveckla och diskutera tillsammans, säger Louise Erixon och fortsätter:

– Men jag kan tänka mig att det skulle vara trevligt med även lokala inslag från Sölvesborg, där vi lyfter upp Sverige, att vi försöker gå i bräsch för att förändra bilden att det skulle vara något fult att fira

Sverige utifrån svensk kultur, värderingar och normer som är positiva att lyfta fram.

***

”Var vänlig
Släng ej snus
på golvet
Använd
papperskorgarna!!
Mvh Ronnie”

Lappen sitter på väggen i korridoren med musikstudior i Folkets hus. Mats Nilsson nämner att det finns ”tusentals” lokaler som de här runt om i landet.

– Det är det som lagt grunden till det svenska musikundret, säger han. Ronnie Johansson är orolig för att han på sikt ska tvingas stänga även dessa lokaler.

– Jag tror att det är rätt viktigt vad som händer på riksnivå, även det kommer att genomsyra hela vår verksamhet. Om SD får inflytande där kommer man våga mer här också, säger Ronnie Johansson.

Nyligen skrev företrädarna för samstyret i Sölvesborg en debattartikel i Expressen. De framförde att det som landets kommuner minst behöver är ”förlegade principiella skygglappar”.

Mats Nilsson tar upp den texten när han nu hävdar att de första stegen här också kan vara en början på en rörelse nationellt.

– Ja, de vill visa upp detta som en mönster-SD-kommun för andra att ta efter, säger Mats Nilsson.

Det beskrivs som marginella förändringar än så länge – skulle inte ni kunna överleva ändå?

– Man får alltid anpassa sig. Men det går inte att uppfinna pengar, utan då får man dra ned på verksamheten. Det första man gör är att höja deltagaravgiften men då slås folk som inte kan betala ut, säger Mats Nilsson och suckar.

– Den springande frågan är: Vill vi ha ett levande kultur- och fritidsliv eller inte. Och de vill inte ha det.

***

För Sofia de la Fuente har kulturen länge också varit en möjlighet för att nå ut och skapa samtal. Buenos Aires sysslade hon i perioder med gatukonst, och landets ekonomiska kriser väckte alltid konstnärliga reaktioner.

På golvet av den kvadratformade ateljén i Sölvesborg ligger ett av hennes verk från serien ”Jag hatar inte”. Verken som hon gjorde för några år sedan blev ett sätt att göra motstånd.

Och bakom kulisserna har nya steg börjat att tas. Hon och andra lokala kulturskapare samtalar om att gemensamt höja sin röst. Möjligen genom att skapa ett förbund.

– Vi vill nog försöka förtydliga bilden av hur det är att verka som kulturskapare i Sölvesborg, säger hon.

Bortom åkrarna har mörkret börjat lägga sig över vindkraftverken. I blåsten snurrar vingarna snabbt.

Är det ett motstånd man inte vågat skapa tidigare?

– Jag tror att man inte är så vana att tvingas säga emot. Men nu är det dags. Det kommer inte lösa sig av sig självt. Man ska höja sin röst, hålla på och göra saker för att behålla den kulturella nivån och utveckla den.

Hugo Lindkvist

hugo.lindkvist@dn.se "

"Sölvesborg.

Invånare: 17 421.

Politisk ledning: Ett samstyre mellan SD, M, KD och SoL-partiet, som samlar 27 av 49 mandat.

Största parti i kommunvalet: Socialdemokraterna med 33 %.
Största parti i landstingsvalet: Sverigedemokraterna med 31,2 %.
Kommunstyrelsens ordförande: Louise Erixon (SD).
Del av den kommunala budgeten 2017 som lades på kultur: 1,7 procent eller 915,5 kronor per invånare.
Källa: SCB och Myndigheten för kulturanalys "

"Bristande fördelning av gracer

DN ONSDAG 16 JANUARI 2019

Politiken brukar beskrivas som det möjligas konst – men när lämnar det möjliga det rätta bakom sig? Ola Larsmo ser ett samhällsprojekt rämna i den politiska mittens rike.

Den stora konflikten mellan Per-Albin Hansson och Torgny Segerstedt under andra världskriget brukar beskrivas som att den förre bara hade blick för det som var möjligt – medan den senare bara brydde sig om vad som var rätt. Man kan imponeras av både den ene och den andres skicklighet att navigera i krigstid. Mellan dem växte det fram ett hatförhållande.

Ändå står de för var sin sida av vad de flesta av oss anser vara bra med landet Sverige. Det socialdemokratiska bygget av välfärdsstaten, som "inte känner några styvbarn" – respektive liberalismens kompromisslösa försvar för individuella rättigheter. De levererade varsitt motgift mot de totalitära riktningar som ryckte och drog i stora väljargrupper.

Men när glider möjligt och rätt alltför långt isär?

Flera historiker har pekat på Sverige och USA som två länder som under trettio-talet i stort sett var immuna mot fascismen, fastän bägge nyss genomgått svåra finanskriser. Vaccinet var också detsamma, oberoende av om vi kallar det vänsterliberalism eller socialdemokrati: ett samhällsbygge grundat i en radikal fördelningspolitik som gav - människor verktyg att skapa sina egna liv.

I Sverige kan vi tänka på daghem, drägliga bostäder och tillgång till högre utbildning för människor med efternamn på -son. Ur ett örnperspektiv över 1900-talet ser det ut som om mycket av det solida i det svenska samhällsbygget blev möjligt när det socialliberala och det

demokratiskt socialistiska tvinnades samman. (Ser man till exempel på vilka det var som tog ställning för judiska och andra flyktingar i trettioalets Sverige är det ofta grupper av vänsterliberaler och vänstersossar.)

Ur en sådan synvinkel skulle ett närmande av mittenpartierna och Socialdemokraterna kunna se ut som en klassisk lösning, i takt med att det politiska landskapet i övrigt förändrats. 00-talets Alliansen blev möjlig därför att Moderaterna under en tid – framgångsrikt – fjärmade sig från sin position som högerparti och gjorde anspråk på delar av den mittenterräng där socialliberalismen stått. I takt med att M, för att sluta blöda till SD, återtagit sin position längre högerut försvagades Alliansens kitt. Ett nytt närmande mellan socialdemokratin och liberalismen, nu företrädd inte bara av L utan även av C, skulle alltså vara möjligt. Det är ju de mittenpartier som historiskt sett har samarbetat med S?

Men vilken socialdemokrati och vilken liberalism?

Jag minns när jag för första gången hörde tongångar som senare skulle kallas högerpopulistiska bland människor i min omgivning. Det var under det nittiotal när bostadssubventionerna successivt skalades ned. Plötsligt stängdes en dörr för många som hoppats på ett bättre boende. Låt vara att subventionerna såg ohanterligt stora ut – symboliskt var det en viktig förändring. Sedan dess har vi sett en boendesegregation som accelererat.

Går vi till EU:s statistik över inkomstskillnader under de sista tio åren (den så kallade gini-koefficienten) ser vi hur inkomstgrupperna i Sverige glidit isär betydligt mer än i till exempel Finland. Den fördelningspolitik vi i ett längre perspektiv förknippat med svenskt samhällsbygge står intakt på vissa områden, men monteras aktivt ned på andra. Som OECD konstaterat har ojämlikheten sedan just nittioalet ökat snabbt i Sverige. En framstegstanke smalnade alltmer

för stora väljargrupper – samhällsutvecklingen hade inte längre en tydlig framåtriktning, mot bättre villkor för flertalet.

Jag är inte ensam om att se detta isärglidande ("ökande klyftor") som den öppning där högerpopulismen gör entré. SD har mycket medvetet mimat ord och begrepp vi förknippar med trettioalets radikala fördelningspolitik och framställer sig gärna som "folkhemspartiet", utan att ha någon sådan politik att visa upp – ofta snarast tvärtom. Men själva mimandet går hem. Kodorden gör att de som lider mest av fantomsmärtorna efter en sådan politik vänder blickarna ditåt.

I den överenskommelse som nu föreligger mellan S, C och L är det motsatsen till fördelningspolitik som framställs som det verkligt liberala – inte minst på bostadsområdet. (Miljöpolitiken gör dock en efterlängtd comeback, efter slakten i den M-KD budget som just nu styr landet.) "Löf-paragrafen" kallas på sociala medier den skrivning som skulle garantera att V ställdes utan inflytande, trots att man antogs utgöra röstunderlag i riksdagen för överenskommelsen. Ingen insatt kunde väl tro att de skulle svälja det pillret i en klunk. (Carl Hamilton tolkade i tisdagens DN detta som rent taktikspel – att C vill göra en Macron och stegvis spela andra statministerkandidater av brädet.)

Lyssnar man noga på Jonas Sjöstedts uttalande under måndagens presskonferens säger han att det är just fördelningspolitiken nu partiet anser sig försvara – mot dem som en gång byggde landet med den som redskap. Jag är nog långt ifrån ensam om bedömningen att en - solidarisk fördelningspolitik av samhällsresurser till boende, skola, polis och sociala insatser är det enda motgiftet mot högerpopulismen. Också där finns det tydliga historiska exempel – som alla känner till. Som en del av socialdemokrati och socialliberalism.

Till de extrema krav V ställer hör att S ska respektera reformer man redan kommit överens om, men som nu skulle rivas upp – enligt SvD sådant som "gratis medicin och glasögonbidrag till barn, slopad tidsgräns i sjukförsäkringen och höjt studiebidrag" (14/1). DN nämner

gratis kollektivtrafik för unga på sommaren, avdragsrätt för fackföreningsavgiften och gratis sommarlovsaktiviteter.

Bland alla ironier i denna turbulenta politikvinter finns här alltså ännu en, bredvid det faktum att ett före detta kommunistiskt parti tycks kunna bana väg för en renodlad högerregering. Nämligen att Vänsterpartiet nu också försvarar en liberal politik mot liberaler. När lämnar då det möjliga det rätta bakom sig? Det är en fråga vi alla är skyldiga att försöka besvara och inte lämna till politikerna.

Ola Larsmo
kultur@dn.se "

" Ledare: Åskan går, men överenskommelsen består

DN TORSDAG 17 JANUARI 2019

Han brukar ha ett milt tonläge, Jonas Sjöstedt. Men det hade han inte när han på onsdagsförmiddagen träffade medierna för att berätta om sitt möte med talmannen Andreas Norlén och om hur Vänsterpartiet tänker rösta i fredagens statsministervotering.

V-ledaren dömde ut Socialdemokraternas uppgörelse med C, L och MP. Han deklarerade också att han fått utfästelser från Stefan Löfven som gjort slarvsylta av den paragraf som slår fast att Vänsterpartiet inte får något inflytande över regeringens politik.

I nästa andetag meddelade Sjöstedt dock att V kommer att släppa fram Löfven till statsministerposten. Han konstaterade också att inga förändringar gjorts i det liberala reformprogram som Annie Lööf och Jan Björklund förhandlat fram – och som de fyra partierna som står bakom överenskommelsen inte behöver V:s röster för att driva genom. Jonas Sjöstedt hotade med ett misstroendevotum om regeringen lägger förslag på förändringar av hyresregleringen och arbetsrätten. Men för att ett sådant ska lyckas krävs inte bara att M och KD bestämmer sig för att rösta bort en statsminister för att denne liberaliserar svensk ekonomi. Det krävs också att V gör en annan bedömning än den här veckan – och hellre röjer väg för en M-regering som är beroende av SD än låter en S-regering fortsätta regera.

Stefan Löfven måste genomföra varje del av januariavtalet. Väljer de att agera tillsammans kan den udda trion Jonas Sjöstedt, Ulf Kristersson och Ebba Busch Thor skapa problem på sikt. Men det är ingenting S-ledaren kan väja för.

Sjöstedts retoriska fyrverkeri dundrar och blixtrar, men förändrar inte uppgörelsen mellan S, MP, C och L eller förutsättningarna för att den kan bli verklighet. Mest handlar det om att blidka det egna partiet, vilket nog också kan sägas om Kristersson och Busch-Thor och de salvor de avfyra mot C och L på pressträffar under eftermiddagen. När röken skingras kan dock inte bara ett nytt politiskt landskap skönjas, utan också politiska aktörer som börjat förhålla sig till det. Sedan Sverigedemokraterna kom in i riksdagen har det blivit allt tydligare att handlingskraftiga regeringar kommer att kräva överenskommelser över blockgränsen och att makten då måste vara förknippad med ett sakpolitiskt pris. Det framstår också som givet att med regeringar utan tydligt majoritetsstöd i kammaren måste och kommer makt att flyttas till riksdagen. Under åtta år har partierna misslyckats med att anpassa sig till den nya verkligheten. Den uppgörelse som C och L förra veckan slöt med S och MP ändrar på det: Socialdemokraterna får betala ett högt pris i liberala reformer för statsministerposten. De förtydliganden som gjorts av skrivningen att V inte ska ha något politiskt inflytande har tydliggjort ytterligare ett faktum: Eftersom S, MP, C och L kan samarbeta med andra partier i frågor som inte täcks av överenskommelsen kommer regeringen att tvingas förhålla sig ödmjuk till riksdagen och de olika majoriteter som kan uppstå där. Anpassningen till det nya landskapet är inte färdig. Socialdemokraterna måste leverera den politik de förbundit sig till. Och om C och L en dag ska lyckas locka med sig MP till en blocköverskridande uppgörelse åt andra hållet, och väcka nytt liv i den borgerliga alliansen, måste Moderaterna rädda sig själva från att driva in i Jimmie Åkessons gästhamn för bittra högerkonservativa. Tiden fram till fredagens statsministervotering lär bjuda på nytt retoriskt dunder. Men sedan sänks förhoppningsvis volymen. Det är dags att gå vidare. **DN 17/1 2019 "**

"Sveriges politiska utveckling bygger på utredningar

DN TORSDAG 17 JANUARI 2019

Många menar att de liberala reformer som S, MP, C och L nu är överens om kommer att begravas i utredningar. Men då tar de inte hänsyn till hur liberaliseringen av Sverige har gått till.

Regeringsfrågan ser ut att ha avgjorts, åtminstone för att tag. I utbyte mot att släppa fram Stefan Löfven som statsminister har Centerpartiet och Liberalerna fått löften om en lång rad reformer som ska utredas och genomföras, inklusive liberaliseringar av både bostadsmarknaden och arbetsmarknaden. Men i breda kretsar är entusiasmen begränsad: Många menar att reformerna kommer att begravas i utredningar i stället för att genomföras. Centern och Liberalerna har blivit lurade av det svenska maktpartiet nummer ett, Socialdemokraterna. Självfallet finns en sådan risk. Till saken hör dock att utredningar historiskt sett har spelat en avgörande roll för både tillkomst och genomförande av liberaliserande reformer i Sverige. Efter att på 1970-talet ha varit en synnerligen reglerad blandekonomi har Sverige förändrats kraftigt i riktning mot marknadsekonomi, ekonomisk frihet och öppenhet. I synnerhet under perioden 1985 till 1994 var förändringstakten hög, och Sverige liberaliserades mer än de flesta jämförbara länder. Det finns viktiga lärdomar från historien. För det första kan konstateras att det inte krävs en ekonomisk kris för att genomföra reformer. Krisåren i början av 1990-talet gav ett ökat förändringstryck, men många viktiga reformer både initierades och genomfördes under 1980-talets högkonjunktur. För det andra visar Sveriges erfarenhet att

det inte krävs en borgerlig regering för att genomföra marknadsekonomiska reformer. Mycket hände under regeringen Bildt 1991-1994, men när den regeringen tillträdde hade omdaning av Sverige redan kommit väldigt långt.

Den tredje och kanske mest dagsaktuella lärdomen av Sveriges reformhistoria är att nästan samtliga liberaliseringar föregicks av ett grundligt utredningsarbete som bidrog till att skapa en samsyn om verklighetsbeskrivning och förändringsbehov. Dessutom var utredningarna ofta avgörande för att skapa enighet över blockgränsen om reformernas utformning.

Denna enighet har i sin tur minskat oron för att reformerna ska rivas upp vid regeringsskiftet, vilket bidragit till att Sverige i dag har ett förhållandevis bra företagsklimat.

Några konkreta exempel är på sin plats. Kredit- och valutamarknaderna avreglerades i mitten på 1980-talet efter att utredningar konstaterat att regleringarna inte fungerade som de var avsedda att göra – och i praktiken kunde kringgåas av företag som kände till knepen.

Pensionsreformen kom till efter att en utredning initierad 1984 sex år senare (!) hade enats om att en genomgripande pensionsreform var påkallad. Ytterligare en utredning tillsattes och arbetade i fyra år med att formulera principer för ett reformerat pensionssystem som både Socialdemokraterna och de borgerliga kunde ställa sig bakom.

Trots den långa utredningstiden gjorde den goda framförhållningen att reformen kunde fasas in successivt för personer födda mellan 1938 och 1953, vilket var avgörande för att få politiskt stöd för reformen. Avregleringar av tåg och flyg, Riksbankens oberoende och den nya budgetprocessen – som förhindrar att riksdagen klubbar igenom ofinansierade utgiftsökningar – är ytterligare exempel.

Det är även värt att påminna om att taximonopolet i Sverige avskaffades 1990 av en socialdemokratisk regering som ansåg att ökad konkurrens skulle ha önskvärda effekter.

Det finns emellertid ett antal orostecken värda att lyfta fram. Någon gång runt 1995 avstannade den svenska reformtakten. Brister i det svenska utredningsväsendet började uppmärksammas av allt fler. Riksrevisionen har vid flera tillfällen påpekat att utredningar får mindre resurser och mindre tid.

I 2016 års demokratiutredning riktades en liknande kritik mot snävt tidsramar, utredningsresultat som är givna på förhand och att regeringen utarbetar lagförslag innan utredningen är färdig.

Ett ökat antal enmansutredningar gör att den konsensuskapande effekten minskar, och intressegrupper och organisationer upplever att det blivit svårare att påverka. Till detta kan läggas att forskare och akademiker, vars deltagande i utredningar och kommittéer varit avgörande för kvaliteten i reformarbetet, får påfallande låg ekonomisk ersättning för sina insatser. Om de måste ta tjänstledigt för att delta i eller leda utredningar är det ofta en ekonomisk förlustaffär.

Stundom tycks dessutom den politiska viljan att låta utredningar arbeta i fred saknas.

Den stora socialförsäkringsutredningen som initialt leddes av Irene Wennemo mynnade inte ut i mycket, vilket var en besvikelse för många.

Ilmar Reepalus utredning om vinster i välfärden resulterade inte bara i ett förslag som röstades ned av riksdagen, utredningen fick också svidande kritik från vitt skilda håll, däribland Vårdföretagarna, Riksrevisionen, Miljöpartiet och en av de disputerade ekonomer som själv var med i utredningen.

Det svenska utredningsväsendet borde kunna bättre än så. Nu tycks vara ett utomordentligt bra tillfälle för en uppryckning.

Andreas Bergh är välfärdsforskare vid Ekonomihögskolan i Lund och Institutet för näringslivsforskning och fristående kolumnist i Dagens Nyheter.

Andreas Bergh "

"Spelteori visar att S+C+L+MP ger den starkaste regeringen"

DN TORSDAG 17 JANUARI 2019

"DN. DEBATT 20190117

De spelteoretiska modeller som utvecklats av de två ekonomipristagarna Lloyd Shapley och Roger Myerson visar att S+C+L+MP är det starkaste av de regeringsalternativ som diskuterats. Modellen analyserar styrkeförhållanden mellan individer och grupper då dessa bildar koalitioner, skriver forskarna Jörgen W Weibull och Atahan Afsar.

Vilka är maktförhållandena i riksdagen? Vilken politisk styrka skulle olika partikonstellationer ha i regeringsställning? Eftersom små partier ibland kan agera vågmästare så det är inte enbart en fråga om antalet mandat i riksdagen. Därför behövs andra metoder för att fastställa ett partis eller en partigrupperings politiska styrka i riksdagen. I detta inlägg redovisar vi vad vi funnit genom att tillämpa en viss spelteoretisk metod. Metoden uppfanns av Lloyd Shapley och vidareutvecklades senare av Roger Myerson. Båda är ekonomipristagare, dock för andra spelteoretiska bidrag än dessa (se nobelprize.org). Metoden är generell och abstrakt men ger precisa resultat i tillämpningar. Shapleys ursprungliga metod har fått många och skiftande tillämpningar, allt från politisk analys av enskilda länders styrka inom federationer till ekonomisk analys av kostnadsdelning mellan flygbolag gällande flygplatsavgifter. Våra resultat bygger på Myersons generalisering. Shapleyvärdet anger på ett systematiskt och generellt sätt styrkeförhållanden mellan individer och grupper i situationer då dessa

kan bilda värdeskapande koalitioner sinsemellan. En individs eller grupps styrka, dess Shapleyvärde, definieras som det mervärde individen eller gruppen tillför genom att ansluta sig till en slumpmässigt vald befintlig grupp. Tillämpat på majoritetsbeslut i en politisk församling är Shapleyvärdet för ett parti sannolikheten att partiet blir vågmästare vid en slumpmässigt vald omröstning. Exempelvis har varje parti i riksdagen som står utanför en given partigruppering med, säg 143 (eller 144) mandat, ett mervärde för grupperingen om partiet har minst 32 (eller 31) platser i riksdagen. Myerson generaliserar Shapleyvärdet genom att tillåta att vissa individer eller grupper är ovilliga att ingå samarbete med vissa andra grupper. Utgångspunkten för analysen blir då en matris som består av ettor och nollor, där en etta motsvarar ömsesidig villighet att samarbeta och en nolla brist på sådan ömsesidig villighet. Vi har tillämpat Myersons metod på data från den opinionsundersökning som SVT genomförde före riksdagsvalet, i vilken alla partier tillfrågades om sin villighet eller ovillighet att samarbeta med andra partier (<https://valkompassen.svt.se>). Den resulterande matrisen innehåller mest ettor, och, föga förvånande, nollor för vissa par av partier när ett parti är SD eller V. Utifrån denna matris lät vi datorer räkna ut styrkevärden för olika partikonstellationer som har förekommit i debatten. Styrkevärdet för en sådan konstellation definierar vi som dess Shapley-Myerson-värde under två antaganden: dels att partigruppen håller ihop vid omröstningar i riksdagen som vore den ett parti, dels att de andra partierna uppträder som enskilda aktörer (ej bildar koalitioner). Styrkevärdena för alla parter kommer då ligga mellan noll och ett. Vi fann till exempel att den rödgröna partigruppen (S+V+MP) har styrka 0,48, medan Alliansen (M+C+KD+L) har styrka 0,70. De starkaste oppositionspartierna mot de rödgröna skulle vara M och C, båda med styrkeindex 0,17. De starkaste oppositionspartierna mot

alliansen vore S och SD, båda med styrkeindex 0,12. Alliansen är således en starkare partigruppering än de rödgröna, både i termer av dess egen styrka och i termer av de enskilda oppositionspartiernas styrka.

Ett mått på incitamentet för ett parti att ingå i en koalition är skillnaden mellan partiets andel av gruppens styrka och hur stor dess styrka vore om alla partier i riksdagen hade agerat individuellt. Så definierat är incitamentet för partierna i den rödgröna koalitionen 0,15 medan incitamentet inom Alliansen är 0,55. Partierna i Alliansen har alltså starkare incitament än partierna i de rödgröna.

Dessa styrkevärden kan jämföras med styrkevärden för vilken tänkbar partikoalition som helst. Till exempel skulle S+M ha styrkevärde 0,71 och incitament 0,37 för deltagande. Mot denna grupp skulle alla andra partier vara lika svaga i opposition, svagare än oppositionen mot Alliansen och de rödgröna. Denna partikoalition skulle alltså vara något starkare än Alliansen och möta en svagare opposition, men ha svagare deltagarincitament för de ingående partierna.

Vilken partikoalition av alla de som diskuterats skulle då vara starkast enligt denna mätmetod? Genom att låta datorn räkna igenom en stor mängd av de potentiella partikonstellationer som nämnts i medierna fann vi att det högsta värdet, 0,75, uppnås både av S+C+L+MP och av Alliansen+MP. Den första av dessa båda koalitioner skulle ha högst deltagandeincitament, 0,54 mot 0,47 för den andra. Koalitionen S+C+L+MP skulle ha M, V och KD som lika starka oppositionspartier, medan SD då skulle sakna oppositionsstyrka. Mot Alliansen+MP skulle alla övriga partier ha samma styrka i opposition. Våra simuleringar visar även att de starkaste oppositionspartierna mot de flesta koalitioner som leds av M är S och SD, medan de starkaste oppositionspartierna mot de flesta koalitioner som leds av S är M och V. Eftersom ingen av de diskuterade partikoalitionerna har egen

majoritet spelar oppositionens styrka och politiska inriktning viss roll när regeringsmakt ska utövas.

Avslutningsvis vill vi påpeka att dessa resultat bör tas med en nypa salt eftersom de inte fångar in alla relevanta aspekter av situationen i riksdagen. Den kanske viktigaste uteblivna aspekten är partiernas ideologiska likheter och skillnader. Vi har nyligen påbörjat en analys där vi inför dessa i en utvidgad version av Shapleys modell. Det är för tidigt att uttala sig om generella resultat, men det förefaller att följande partikoalitioner skulle få mycket höga värden även i den nya analysen: S+C+L+MP, S+C+MP, respektive S+M.

Sammanfattningsvis finner vi S+C+L+MP vara det starkaste potentiella regeringsalternativet av de som diskuterats.

Jörgen W Weibull, A O Wallenberg professur i nationalekonomi vid Handelshögskolan i Stockholm

Atahan Afsar, doktorand i nationalekonomi vid Handelshögskolan i Stockholm "

"Fakta. Modellens resultat

Vi har använt Myersons spelteoretiska metod på data från den opinionsundersökning som SVT genomförde före riksdagsvalet, i vilken alla partier tillfrågades om sin villighet eller ovillighet att samarbeta med andra partier.

Våra resultat sammanfattas i nedanstående tabell.

Den första siffran är ett index som kan ligga mellan 0 och 1 och som anger hur stark koalitionen är. Den andra siffran är ett index som anger hur starkt incitament partierna har att ingå i koalitionen.

Koalition Styrka Incitament

S+C+L+MP 0,750 0,537

M+C+KD+L+MP 0,750 0,465

S+C+MP 0,717 0,610

S+M 0,714 0,370

M+KD+L+MP 0,700 0,661

M+C+KD+L 0,700 0,547

M+C+KD+MP 0,700 0,492

M+C+KD 0,683 0,669

S+C+L 0,517 0,206

S+V+MP 0,483 0,147

"Ewa Stenberg: Reformtakten blir hög – om de fyra kan hålla sams

DN TORSDAG 17 JANUARI 2019

Stefan Löfven blir ny statsminister, men han saknar ett sammanhållet politiskt projekt. Ändå väntar troligen en reformtakt som vi inte sett maken till på många år – om S, MP, C och L kan hålla sams.

Det är 129 dagar efter valet, efter den sjunde talmansrundan och 95:e presskonferensen som svensk politisk historia till slut kan skrivas. Båda de politiska blocken har spruckit, ett nytt politiskt landskap är här.

Stefan Löfven röstades bort som statsminister av en stabil riksdagsmajoritet i september. Efter honom följde en M+KD-budget. Men på måndag återuppstår S-ledaren som regeringschef med fullt mandat. Trots att Vänsterpartiet riktar hård kritik mot S och MP, C och L:s politiska plattform väljer Jonas Sjöstedts parti att släppa fram den nygamla statsministern med sitt politiska program.

Alternativet var sämre, ur vänsterpartiets perspektiv. Partiet fick betalt i form av försäkringar om att V inte är utestängt från allt inflytande under den kommande mandatperioden. Stefan Löfven sade också att han ska försöka värna de reformer S, MP och V genomförde tillsammans under förra mandatperioden. Dessutom kunde Vänstern rikta ett skarpt hot mot Löfven inför medlemmar och väljare: Om regeringen försvagar anställningsskyddet eller inför fri hyressättning i nyproducerade bostäder kommer V att rikta en misstroendeförklaring mot statsministern.

Trots hotet ser Vänsterpartiets inflytande ut att bli litet. Partiet står utanför budgetsamarbetet, skolpolitiken, integrationspolitiken och flera andra viktiga politikområden där S, MP, C och L samarbetar. Det finns ett skriftligt avtal om att begrava försöken att stoppa vinster i välfärden, som V kämpat hårt för. På flera av de områden som ligger utanför fyrpartiuppgörelsen vill S se breda uppgörelser. Det gäller till exempel försvarspolitiken. I rättspolitik, som också är utanför fyrpartiprogrammet, står S ofta närmare de borgerliga än V. Skulle S och V trots allt hitta frågor där de är eniga löper de stor risk att röstas ner av en majoritet till höger om dem i riksdagen.

Hotet om misstroendeförklaring blir riskfyllt för Vänsterpartiet att förverkliga. Det kräver samverkan med Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna. Det tar ett eller två år att utreda stora reformer och dessutom skriva proposition. Frågan är hur lockande det är för V att driva fram ett extra val eller en Kristersson-regering strax före ett ordinarie val, efter att just ha stridit på samma barrikad som Jimmie Åkesson?

I stället kommer den nya, mer högerinriktade, Löfvenregeringen troligen att få leva med en hård opposition från både höger och vänster. V kommer sannolikt att försöka liera sig med fackföreningsrörelse och hyresgäströrelse i sin kamp mot marknadshyror och liberalare arbetsrätt. Moderaterna kommer att strö salt i Löfvens sår genom att fortsätta kritisera den nya fyrpartiuppgörelsen för att sakna politik för vanliga löntagare. SD kommer att kritisera den nya liberalare migrationspolitiken. Men vilket är då de fyra grön-blå-röda partiernas gemensamma politiska projekt?

”Våra partier har skilda ideologiska utgångspunkter men förenas i försvaret av den liberala demokratins grunder; en stark rättsstat, ett orubblig skydd för den enskilda människans fri- och rättigheter, motstånd mot främlingsfientlighet, oberoende fria medier,

jämställdhet, jämlikhet och lika förutsättningar oberoende av bakgrund”, skriver de själva i uppgörelsen.

Kort sagt, de är en anti-SD-regering. De är mot något, inte för.

Reformkatalogen är en blandning av förslag med skilda ideologiska rötter, från avskaffad värnskatt till en ny variant av friår och mer pengar till kommuner och landsting. Fingranskar man programmet finns många stora reformer. Skatter, bostäder, arbetsrätt, ny arbetsförmedling, höghastighetståg är några exempel. Dessutom kommer skolpolitiken, där det stod ganska still den förra mandatperioden, att lossna nu när det finns riksdagsstöd. Många av Liberalernas politiska förslag kommer att förverkligas genom fyrpartiprogrammet.

Lyckas de fyra hålla sams och förverkliga sin överenskommelse stundar de största reformerna på minst åtta år, sedan Fredrik Reinfeldts första regeringsperiod. För de fyra partierna C, L, MP och S har betydligt fler riksdagsmandat än SD, M och KD. Och Vänsterpartiet verkar trots allt inte särskilt suget på att samarbeta med de partier Jonas Sjöstedt buntar ihop och kallar blåbruna.

Ewa Stenberg

ewa.stenberg@dn.se "

" M och KD redo att fälla om V väcker misstroende

DN TORSDAG 17 JANUARI 2019

Ulf Kristersson (M) och Ebba Busch Thor (KD) riktar hård kritik mot C och L och menar att Sverige nu får en vänsterregering. – Det här är en absurd regeringsbildning, säger Kristersson.

Efter beskedet från Vänsterpartiet att släppa fram Stefan Löfven som statsminister valde Moderaternas partiledare Ulf Kristersson att i hårda ordalag kommentera sina gamla allianskamrater.

– Det är ett oerhört besked. Centern och Liberalerna är lurade in i en överenskommelse. Det här är en absurd regeringsbildning som inte bygger på annat än kohandel och löften som inte kommer att infrias, sade Ulf Kristersson.

Kristersson anser att det är att ”vilsleda” och syftade bland annat på det ”hemliga papper” som Jonas Sjöstedt uppger att han har.

– Det landar efter fyra månader i en ny vänsterregering och mer eller mindre hemliga avtal om vad som gäller, och ett vänsterparti som har veto. Det kan väl inte ha varit meningen, sade Kristersson.

Kristdemokraternas Ebba Busch Thor kallar partierna bakom januariavtalet för en ”ohelig allians” och ”fem-gänget”.

– Antingen har Centerpartiet och Liberalerna blivit grundlurade eller så har man lurat sina egna medlemmar. Vänsterpartiet skulle inte få något inflytande. Nu är det precis där vi är. Förtroendet mellan partierna är otroligt skadat.

– Man låter inte sin egen politik vara den främsta drivkraften. Man låter det överskuggas av behovet att vara emot i det här fallet SD.

Ebba Busch Thor tror dock fortfarande att de borgerliga partierna kommer att samarbeta och rösta lika i olika frågor.

– Men det nära, fina samarbetet som vi haft i Alliansen kan inte fungera på samma sätt när de valt att svika på det här sättet, sade KD-ledaren.

Jonas Sjöstedt gjorde klart att Vänsterpartiet kommer att begära misstroendeförklaring om Löfvens nya regering inför marknadshyror eller gör förändringar i arbetsrätten, punkter som finns i överenskommelsen mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, - Liberalerna och Miljöpartiet.

Både M och KD är öppna för att avsätta regeringen om V väcker misstroende.

– Vi kommer inte att rädda kvar en regering som aldrig borde ha tillträtt, sade Ulf Kristersson.

Viviana Canoilas

viviana.canoilas@dn.se "

”Löfven måste respektera våra röda linjer”

DN TORSDAG 17 JANUARI 2019

"Stefan Löfvens regeringsunderlag stod pall för trycket från Vänsterpartiet. Efter löften från S-ledaren gav Jonas Sjöstedt med sig. Allt pekar nu mot att Sverige har en ny regering på plats i nästa vecka. – Nu har vi en parlamentarisk grund som kan ge en handlingskraftig regering, säger Stefan Löfven.

Drygt fyra månader efter valet har talmannen Andreas Norlén hittat en statsminister som ser ut att ha tillräckligt stöd i riksdagen. Fem partier har nu deklarerat att de på fredag tänker rösta så att Stefan Löfven kan bilda en ny S-MP-regering.

Men läget var oviss in i det sista.

Natten till onsdagen satt Jonas Sjöstedt i krismöte med sin partistyrelse. Frågan var om Vänsterpartiet skulle kunna acceptera Stefan Löfven som statsminister, trots att hans uppgörelse med C, L och MP i stora stycken är oacceptabel ur V-synpunkt.

Jonas Sjöstedts besked till talmannen blev ändå till slut ett ja – men med ett hot om att fälla regeringen i ett senare skede.

– Stefan Löfven kan tillträda som statsminister, men misstroendelöftet innebär att det blir en mandatperiod då han måste respektera våra röda linjer, säger Jonas Sjöstedt.

Vänsterpartiet kräver att Löfvenregeringen inte går fram med de förslag om fri hyressättning i nybyggnation eller förändrad arbetsrätt som finns i överenskommelsen mellan S, C, L och MP. Sker det ändå, är V redo att försöka avsätta statsministern tillsammans med M, KD och SD genom en misstroendeförklaring.

Avgörande för V:s vägval var enligt Jonas Sjöstedt att Stefan Löfven lovat att kämpa för de reformer som den förra rödgröna regeringen

genomförde i samarbete med Vänsterpartiet. Det gäller till exempel avdragsrätt för fackföreningsavgift och gratis kollektivtrafik för unga sommartid. Stefan Löfven ska också ha försäkrat att V kommer att kunna utöva normalt parlamentariskt inflytande i frågor som ligger utanför samarbetet mellan regeringen och C och L.

Så här beskrivs det av Stefan Löfven.

– Vi har nu en överenskommelse som bygger på en ny politisk arena med en annan mandatfördelning än förra mandatperioden.

Överenskommelsen är viktig för Sverige. Samtidigt är V precis som alla andra partier en del av riksdagsarbetet och ingår i det.

Jonas Sjöstedt lät först antyda att dessa försäkringar skulle ha tagit formen av ett skriftligt avtal.

– Det finns ett papper som ni aldrig kommer att få se, sade han.

På fråga från DN säger han senare att det handlar om något slags - minnesanteckningar.

– Ja, något åt det hållet men jag vill inte säga mer, säger Jonas - Sjöstedt.

Den beskrivningen ges även av flera andra oberoende källor.

Ulf Kristersson (M) och Ebba Busch Thor (KD) var snabba med att ta Sjöstedts ord som bevis för att C och L blivit lurade genom att Stefan Löfven gett V inflytande bakvägen. Det avfärdas av C-ledaren Annie Lööf.

– Stefan Löfven har varit tydlig med att hela vår överenskommelse gäller och att inte en millimeter i den ska ändras. Det litar jag på men Socialdemokraterna kommer att få förtjäna vårt stöd varje budgetår, säger Annie Lööf.

Inte heller Liberalernas Jan Björklund ser samtalen mellan Stefan Löfven och Jonas Sjöstedt som något hot mot det nya regeringsunderlaget.

– Det som har skett är klargöranden. Vår överenskommelse ligger fast, säger Jan Björklund.

För Stefan Löfven innebär Vänsterpartiets besked att han lyckats behålla makten åt Socialdemokraterna mellan två val. Senast det skedde var när Göran Persson vann valet 2002.

Löfven har också lyckats bryta upp blockpolitiken genom att locka över Centerpartiet och Liberalerna till sin sida. Basen är den överenskommelse om 73 punkter och budgetsamarbete som gjorts - mellan S, C, L och MP.

– Om jag blir vald kommer utgångspunkten att vara januariavtalet, alltså den överenskommelse som har förhandlats fram och godkänts av Centerpartiet, Liberalerna, Miljöpartiet och Socialdemokraterna. Jag kommer naturligtvis att arbeta för att hela den överenskommelsen ska genomföras, säger Stefan Löfven.

Att V hotar med att fälla regeringen om alla förslag i uppgörelsen blir verklighet förändrar inte Löfvens målsättning.

– Hur Vänsterpartiet väljer att agera i olika situationer måste V ta ansvar för. Det är de som fattar de besluten. Vi har den här överenskommelsen och jag är fast besluten att arbeta efter den, det är det som gäller, säger han.

Enligt talmannens plan ska statsministeromröstningen ske på fredag. Regeringsförklaring och nya ministrar planeras till måndagen.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se "

”En höst som ingen annan i svensk politik”

DN TORSDAG 17 JANUARI 2019

Det har varit en höst som ingen annan i svensk politik. Det säger talmannen Andreas Norlén när han nu nominerar Stefan Löfven till statsminister. – Jag kunde inte tro att det skulle bli så här svårt och så här utdraget, säger Norlén.

Den 24 september förra året valdes Andreas Norlén till talman. Redan då insåg han att Sverige stod inför en tuff och komplicerad regeringsbildning, berättar talmannen vid en presskonferens i riksdagen på onsdagen.

Andreas Norlén säger också att han under hösten har velat arbeta metodiskt, ge tid åt processen och velat vara transparent och tydlig. – De åtgärder jag har vidtagit ska kunna utgöra praxis för framtida talmän, säger Norlén och menar att han har använt metoder som aldrig använts tidigare.

Norlén sammanfattar hösten i siffror genom att rada upp vad som skett: en obligatorisk statsministeromröstning, två provningar i kammaren av talmannens statsministerkandidater, tre sonderingsuppdrag, fyra gruppvisa samtal, sex möten med kungen, sju talmansrundor, 17 diskussioner med de vice talmännen och ännu fler pressträffar.

– Det här har varit en höst som ingen annan i svensk politik, säger talmannen.

Andreas Norlén konstaterar att det på onsdagen har gått 129 dagar sedan valet, vilket med bred marginal är rekord för hur lång tid en svensk regeringsbildning har tagit.

– Bara fyra procent av regeringsbildningarna i Europa har tagit så lång tid sedan 1940-talet, säger Andreas Norlén.

Onsdagens besked innebär att Stefan Löfven kommer att bilda en S+MP-regering om han som väntat godkänns av riksdagen på fredag. Enligt Andreas Norlén har Stefan Löfven goda förutsättningar att bli vald på fredagen.

– Därmed skulle Sveriges långa politiska höst ta slut fredagen den 18 januari, tillägger han.

Efter presskonferensen säger Norlén att det kommer att diskuteras om regeringsbildningen kunde ha hanterats på ett annat sätt.

– Men jag har bedömt att alla de åtgärder som vidtagits i varje givet läge har varit rätt, säger han till SVT.

Viviana Canoilas

viviana.canoilas@dn.se "

"Löfven har redan inlett jakten på nya ministrar"

DN TORSDAG 17 JANUARI 2019

Stefan Löfven har påbörjat sitt ministerpussel. S-ledaren har redan fört samtal med flera av de sittande ministrarna om hur de ser på framtiden, erfar DN. Samtidigt måste nya namn blix McGranskas för att minimera risken för framtida skandaler.

Först på onsdagen stod det klart att Stefan Löfven blir talmannens tredje statsministerförslag. Om han röstas fram i fredagens omröstning väntar en skifteskonsej med kungen på Slottet på måndag, det är då det formella regeringsskiftet sker.

S-ledaren har därför inte många dagar på sig att presentera sin regering och formulera en regeringsförklaring. Enligt vad DN erfar har Stefan Löfven den senaste tiden fört samtal med flera av de sittande statsråden i övergångsregeringen om hur de ser på sin roll för att ta reda på vilka som vill fortsätta och vilka som kan tänka sig att byta ministerportfölj.

Samtidigt öppnas nu en möjlighet för S-ledaren att förnya sitt lag eller att ta tillbaka personer som tidigare fått lämna regeringen. Men tidsfönstret är minimalt.

Eftersom partierna inte vill riskera läckor ska hela processen inledas så snabbt som möjligt efter statsministeromröstningen på fredag och samtidigt genomföras så nära presentationen av den nya regeringen som det går. Praxis vid tidigare regeringsbildningar har varit att de tillfrågade personerna haft något dygn på sig att svara ja eller nej. Blir det ja väntar en gedigen granskning av personen i fråga. Hela processen väntas ske under kommande helg, enligt uppgifter till DN.

Förutom partiets egna kontroller har tidigare regeringar tagit hjälp av specialiserade företag. Omfattningen av granskningen kan, erfar DN, skilja sig åt beroende på vilken ministerpost personen är påtänkt för. Den fokuserar på flera olika delar:

Research. Vad personen har sagt och gjort tidigare, till exempel i intervjuer eller motioner och vilken information som finns om personen på sajter som till exempel webbforumet Flashback. Djupintervju. Personen får berätta om eventuella skelett i garderoben och svara på specifika frågor om till exempel svart arbetskraft eller tv-licens.

Registerkoll. En genomgång av exempelvis gamla deklARATIONER, om personen dömts för brott eller har betalningsanmärkningar eller stora skulder. Tidigare statsråd har också anmält vilka värdepapper de har. Varken Säkerhetspolisen eller regeringskansliet genomför någon prövning av ministrarna enligt Säkerhetsskyddslagen eftersom de är förtroendevalda.

Men tjänstemännen runt ministrarna måste genomgå särskilda granskningar.

"För övriga politiskt anställda gäller att det görs en säkerhetsprövning inom ramen för anställningsförfarandet. Säkerhetsprövningen syftar till att arbetsgivaren så långt det är möjligt ska kunna försäkra sig om att personen är pålitlig ut säkerhetssynpunkt. Säkerhetsprövningen, som är en del i anställningsförfarandet, utgör en samlad bedömning som omfattar flera delar. Vi går inte närmare in på hur den går till", skriver Cajsa Holm, presskommunikatör på regeringskansliet i en kommentar.

Eventuellt väntar i nästa vecka också ommöblering på departementen. Bland tjänstemän, statssekreterare och i Socialdemokraternas och Miljöpartiets partiledningar har det enligt uppgift under förra mandatperioden funnits en diskussion om huruvida det är bra eller dåligt att de två partierna delat på vissa departement. Det finns de som

tycker att det är bra att de två partierna integreras medan andra anser att beslutsfattandet skulle bli enklare med olika partier på olika departement.

Övergångsregeringen består av 23 personer inklusive statsministern men det är inte säkert att nästa regering blir lika stor. MP-språkröret och utbildningsminister Gustav Fridolin slutar som språkrör i samband med partikongressen i maj och har sagt att han inte planerar att vara minister efter det. Och kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke, (MP), meddelade redan före jul att hon inte ställer upp som minister i en ny rödgrön regering, utan har i stället valt att kandidera till EU-parlamentet.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se "

"Fakta. Det händer nu

Fredag 18 januari

Omröstning om Stefan Löfven som statsminister.

Måndag 21 januari

Eventuell skifteskonselj med kungen på Slottet. "

Ministerpusslet TORSDAG 17 JANUARI 2019

10

NYHETER

Regeringsbildningen

Nu börjar Stefan Löfvens jakt på nya ministrar – drygt tjugo eftertraktade poster i Sveriges högsta ledning. Vilka nya tillkommer, vilka får bli kvar och vilka sitter löst? Så här kan det bli.

Karin Stenlund, S
Arbetet 2019 kommer att fokusera på att stärka och förbättra utbildningen i Sverige. Karin Stenlund är en erfaren skolledare som varit verksam i kommuner och läroverk i över 20 år.

Anders Yngman, S
Hälsade i den förra regeringen på ett banbrytande sätt som "grönare" och riksdagen är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Lena Hallin, S
En del av riksdagen för riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Maria Form, MP
Tunga meriter som gruppleader i riksdagen och tidigare i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Aida Haddad, S
Var den förra regeringen en ung statsråd för riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Ebba Östlin, S
Gruppleader från riksdagen med erfarenhet av de integrationsproblemen som uppstår för barn och unga i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Anna-Caren Sköberberg, S
Gruppleader för S i riksdagen med erfarenhet av de integrationsproblemen som uppstår för barn och unga i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Ylfe Gustafsson, S
Det senaste decennierna mest profilerade S-ordförande och den av S-ordförarna som har varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Heta namn som kan få plats i regeringen

Boel Gennar, S
Ingen har varit så tydligt profilerad för S-regeringen som att det är skildrad på riksdagen och riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Magdalena Runesson, MP
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Daniel Hallidie, MP
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Svanne Axelsson, MP
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Fredrik Lundh, S
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Niklas Nordström, S
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Sara Danus, MP
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Maria Wetterstrand, MP
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Jakob Dalunde, MP
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Sitter säkert

Stefan Löfven, S
Efter godkänd stämning i riksdagen är Löfven den enda som kan vara helt säker på att sitta kvar i den nya regeringen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

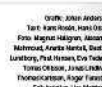
Magdalena Andersson, S
Ar en av Löfvens favoriter och har goda chanser att sitta kvar i den nya regeringen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Morgan Johansson, S
En viktig del i den nya regeringen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Annika Strandhäll, S
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Ylva Johansson, S
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Ardalan Shukurabi, S
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Ann Linde, S
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Mikael Damberg, S
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Helene Fritzon, S
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Annika Strandhäll, S
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Annika Strandhäll, S
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Annika Strandhäll, S
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Sitter troligen kvar

Sitter löst

Peter Mohrberg, S
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Anna Ekström, S
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Håkan Thynell, S
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Håkan Thynell, S
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Per Bolund, MP
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Margareta Wallerström, S
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Lena Hallin, S
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Tomas Eneroth, S
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Karinella Olsson, MP
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Peter Eriksson, MP
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Annika Strandhäll, S
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

Gustav Fridolin, MP
En erfaren riksdagsledare som varit riksdagen och har sedan dess varit gruppleader för S i riksdagen. Ingen tvekar dock på att hon är en viktig del i den svenska demokratin sedan staden i Lund.

" Kritik mot årets försvarskonferens

DN TORSDAG 17 JANUARI 2019

Sälen. Politiker från flera partier kritiserar programmet på Folk och Försvars rikskonferens för att de inte fick komma till tals. Endast två av de åtta riksdagspartierna kunde tala om sin försvarspolitik. KD och SD blev helt utan talartid, vilket fick dem att senare bojkotta konferensen.

Till Folk och Försvars Rikskonferens i Sälen, som pågick från söndagen till tisdagen, kom i år 350 deltagare.

Rikskonferensen har traditionellt gett deltagarna en unik möjlighet att lära sig om, och diskutera säkerhets- och försvarspolitiken. Tidigare har alla riksdagspartier fått några minuter var på podiet. Från golvet i salen har deltagarna kunnat ställa frågor och ibland fått fram oväntade besked av talarna. Men i år bröts traditionerna.

– Man har brukat ha åtminstone fem minuter vardera till partierna. Nu blev det inte så och det måste jag beklaga, säger Liberalernas mångårige försvarspolitikern Allan Widman.

Socialdemokraterna hade som regeringsparti två ministrar på plats och fick en naturlig dominans med fem framträdanden på podiet.

Moderaterna hade tre talare, däribland oppositionsledaren Ulf Kristersson.

Men S och M blev i år de enda partierna som fick möjlighet att tala om sin försvarspolitik. Fyra andra partier, MP, C, L och V, fick komma upp på podiet en gång vardera, men då gällde det vissa specifika frågor.

– Rikskonferensen har under lång tid varit en av de få plattformar som försvarspolitiken haft. Men under senare år har den handlat mindre och mindre om traditionella försvarsfrågor och säkerhetspolitik,

konstaterar Allan Widman som själv inbjöds att tala om artificiell intelligens.

Kristdemokraterna hade flera riksdagsledamöter på plats, men ingen av dem fick tala inför Rikskonferensen.

– Det finns ju frågor som borde vara intressanta att diskutera, som Nato, Ryssland och pengar till Försvarsmakten, kritiserar Mikael Oscarsson, KD.

Oscarsson och försvarspolitikern från de övriga sju partierna deltar just nu i slutskedet av arbetet i regeringens Försvarsberedning. Om fyra månader, den 14 maj, lägger den fram hur försvaret ska utformas fram till 2025.

Folk och Försvars generalsekretare Maud Holma von Heijne säger att osäkerheterna i regeringsbildningen bidrog att till politikernas deltagande begränsades.

– I år valde vi medvetet att lägga ett mindre fokus på politiken generellt, rätt eller fel, svarar hon.

Riksdagens tredje största parti Sverigedemokraterna hade fem riksdagsmän anmälda till Sälen – men SD bojkottade i år konferensen helt och hållet.

Mikael Holmström

mikael.holmstrom@dn.se "

" Generaldirektör lämnade oriktiga säkerhetsuppgifter

DN TORSDAG 17 JANUARI 2019

Svenska kraftnäts generaldirektör Ulla Sandborgh har lämnat oriktiga uppgifter om myndighetens säkerhetsprovningar. I intervjuer har hon hävdat att de höga cheferna inte har tagit del av "uppgifter som motiverar en högre säkerhetsklass". Nu har myndigheten upptäckt att påståendet inte stämmer.

I dag, torsdag, ska Svenska kraftnäts generaldirektör Ulla Sandborg och ansvarig minister Ibrahim Baylan (S) höras i näringsutskottet om oegentligheterna på myndigheten. Mötet inleds klockan tio. Bakgrunden är de missförhållanden som DN har avslöjat den senaste veckan. I fokus står bland annat allvarliga brister med säkerhetsprovningar. Höga chefer har anställts eller anlitats i mycket känsliga positioner utan ordentlig säkerhetsprovning, vilket enligt flera experter strider mot säkerhetsskyddslagen.

När DN publicerade granskningen förra veckan tonade Ulla Sandborgh ner uppgifterna om de aktuella säkerhetsprovningarna. I ett uttalande på myndighetens hemsida skrev hon:

– När det gäller vilken information de personer som DN har pekat på har haft tillgång till, är vår bedömning att de inte har fått information som motiverar högre säkerhetsklass än vad de hade vid tillfället. Myndigheten skrev att den "inte delar" DN:s bild, men att det vid en översyn upptäcktes andra brister. Budskapet har upprepats i intervjuer: – Vår bedömning är att ingen av de personer som Dagens Nyheter har pekat ut, har fått sådan information som motiverar en högre säkerhetsklass, sade Ulla Sandborgh i Sveriges Radio.

Men påståendet stämmer inte. Samtliga chefer har, enligt DN:s källor, tagit del av hemliga uppgifter i sina roller. Detta har DN fått ytterligare bekräftelser på sedan den första publiceringen av uppgifterna. En av cheferna har bland annat besökt en hemlig anläggning, trots att hon alltså inte var säkerhetsprövad.

Efter att DN i veckan ställde nya frågor gav Sandborgh en ny bild. På ett internt chefsmöte i tisdags informerade hon personalen om att hon tidigare lämnat oriktiga uppgifter. Myndigheten skriver på sitt intranät att den "uppmärksammat att personen, som vi tidigare meddelat inte har fått del av information som motiverar en annan klassning än vad hen hade, fått viss information som kan vara att betrakta som säkerhetskänslig".

Svenska kraftnät skriver vidare på intranätet att detta är "ett tydligt exempel på att vi har brister".

DN:s löpsedel igår.

Josefin Sköld

josefin.skold@dn.se

Kristoffer Örstadius

kristoffer.orstadius@dn.se "

"Fakta. Generaldirektören har lämnat olika versioner

DN har arbetat med granskningen sedan början av december. Ulla Sandborgh har de senaste veckorna lämnat flera olika versioner om säkerhetsprovningarna.

Den 3 januari intervjuade DN Ulla Sandborgh. Hon försäkrade att det inte fanns några brister alls, att myndigheten "skött sig". Även Svenska kraftnäts presstjänst uppgav för DN att allt var i sin ordning. Den 10 januari publicerade DN en granskning om myndighetens säkerhetsprovningar. Myndigheten medgav på sin hemsida att det

fanns brister, men att den "inte delade" den bild som DN publicerat avseende ett antal chefer. Sandborgh sade att personerna "inte har fått information som motiverar högre säkerhetsklass". Budskapet upprepades i intervjuer, i bland annat Ekot.

Den 15 januari höll Sandborgh ett internt informationsmöte för chefer. Hon sade att hennes tidigare uppgifter visade sig vara fel. En av personerna hade fått ta del av information som "kan vara att betrakta som säkerhetskänslig". Hon sade att Svenska kraftnät begärt att Säpo ska inleda en tillsyn och att myndigheten upptäckt att "vi har brister".

" Carl Johan von Seth: Skattefrågorna som Löfvens nya regering måste lösa snabbt

DN TORSDAG 17 JANUARI 2019

Sverige styrs just nu på en M–KD-budget. Men inom kort kan S–MP–C–L, flankerade av V, riva upp delar av politiken genom en ändringsbudget. Här är de frågor som en ny regering snabbt behöver reda ut.

Sju riksdagspartier kommer i år lämna sitt avtryck i svensk finanspolitik.

Efter beslutet i riksdagen strax före jul styrs nu Sverige på Moderaternas och Kristdemokraternas budget. I och med den infördes bland annat ett nytt jobbskatteavdrag, sänkt skatt för pensionärer och en höjd brytpunkt för den statliga inkomstskatten.

De delarna ligger fast. Även om Stefan Löfven utses till statsminister på fredag kan hans regering inte göra ändringar i inkomstskattetabellen under 2019.

Däremot kan en ny regering riva upp andra beslut och öka eller minska anslagen i statskassan. M–KD-budgeten innehåller besparingar på åtskilliga miljarder kronor inom miljö- och arbetsmarknadspolitik, som kan komma att rullas tillbaka. Samtidigt finns satsningar på vård. Harry Flam, professor vid Stockholms universitet och ordförande i regeringens oberoende exportorgan Finanspolitiska rådet, ser handlingsutrymmet för den nya regeringen som begränsat.

– Förmodligen kan det bli utgiftshöjningar redan i år, även om de stora förändringarna väntas först 2020, säger han.

Överenskommelsen mellan S, MP, C och L som blev offentligt förra veckan lämnar många frågor obesvarade om budgeten för 2019.

Vänsterpartiets krav kan skapa ytterligare osäkerhet. Stefan Löfven har tre månader på sig att utarbeta en ändringsbudget som ger besked.

Det gäller skatter som påverkar många svenskar.

Skattereduktion för fackföreningsavgift. Avdraget infördes 2018 men ska, enligt M–KD-budgeten, avskaffas den 1 juli i år. En ny regering kan se till att det bevaras.

Det skulle kosta staten omkring 3 miljarder kronor per år.

Rutavdrag. Enligt den gällande statsbudgeten ska taket i avdraget fördubblas från 25 000 till 50 000 kronor den 1 juli. Uppgåelsen mellan S–MP–C–L ger besked om en tredubbling – men tidsplanen finns ännu inte på pränt. En fördubbling av rutavdraget kan kosta omkring 250 miljoner kronor.

Flygskatt. Fyrpartiförhandlingarna utmynnade i en överenskommelse att tills vidare behålla den skatt på flygbiljetter som annars hade avskaffats den 1 juli i år.

Den skatten inbringar ungefär 1,5 miljarder kronor årligen.

Bensinskatt. I sin budgetmotion såg M och KD till att frysa den så kallade överindexeringen av drivmedelsskatterna som infördes under Löfvens förra regering. Ändringen ska gälla från den 1 juli – om inget annat beslut fattas.

Överindexeringen beräknas ge ett årligt tillskott på ungefär 1 miljard till statskassan.

Harry Flam är inte orolig för att statens finanser ska skadas.

– Den budget som ligger nu är väl inom ramarna. Med den kommer staten att ha ett överskott på 0,9 procent av bnp i år. Jag ser inte heller några varningstecken i den nya regeringens program, även om det finns osäkerhet tills allt har summerats.

Carl Johan von Seth

carljohan.vonseth@dn.se "

"Ett enkelt sätt att ta död på det fria kulturlivet

DN TORSDAG 17 JANUARI 2019

Jag sitter på Pågatåget mellan Malmö och Helsingborg. Tror jag passerar Landskrona när det ringer i mobilen. Det är en kulturjournalist som undrar hur jag tänker om att Region Skåne ska strypa alla utvecklingsbidrag till det fria kulturlivet. Vad jag tänker? Jag hade ingen aning. "Nä, det verkar inte vara någon som jag pratat med som har det. Det klubbas i morgon", säger hon.

Tack för informationen.

Jag startade Malmö Dockteater, en fri teater i Malmö, för fyra år sedan. Jag hade tidigare drivit en frigrupp i Stockholm så jag var ingen naiv drömmare när jag hyrde in mig i en källarlokal i Sofielund, några kvarter från Möllan. Jag visste att det inte bara gällde att jobba gratis i ett par år nu – jag måste också be kollegor och medkonstnärer att ställa upp med ideellt arbete och engagemang och leverera ett antal succéer innan vi kunde gå från att vara obetalda till bli underbetalda.

Så ser det ut. Herregud, det är ingen som tvingar någon att starta en frigrupp vid trettiofem års ålder. Men jag trodde på den här idén. Och kände lust att arbeta i Malmö. Det är något speciellt med Malmös fria kulturliv. Det är inte stort, men det är levande. Det råder en oräddhet, en opretentiös experimentlusta och en anda av vänlighet som jag tycker är unik för Sverige.

På teaterområdet har Teatr Weimar sedan mitten av 00-talet skapat expressiv språklig rock'n roll i föreställningar som turnerat långt utanför landets gränser, Potato Potato har gått från uppkäftig

teaterpunk till djuplodande sceniska undersökningar som öppnar nya perspektiv. Lilith har länge drivit en gränsöverskridande performance-scen utan svensk motsvarighet och med en mängd internationella samarbeten, Cirkus Karavan gör egenartade allkonstverk inom nycirkusgenren. Teaterrepubliken har uppfunnit nya teaterstilar och hunnit ömsa skinn flera gånger, Teater Insite har gjort platsspecifik teater i stadens miljöer. Publik Plot drar det ännu längre och kan spela hela föreställningar i framsätet på en körande bil med publiken i baksätet (ursäkta alla förenklade beskrivningar!).

Listan kan göras längre. De fria teatrarna i Malmö drivs av sina konstnärliga agendor och för att vara en så pass liten stad kokar det av konstnärligt utforskande. Det är ett ovanligt klimat.

Gemensamt för alla teatrar jag räknade upp är att vi med jämna mellanrum beviljats utvecklingsbidrag från Region Skåne. Det brukar vara jämförelsevis stora bidrag som ofta har fyllt viktiga hål och möjliggjort våra verksamheter. Nu är det slut med det.

Pågatåget rullar vidare genom ett SD-tätt Skåne. Här har de börjat få inflytande på riktigt. Jag har ingen aning om hur det här beslutet gått till, men jag tror inte att det är okunskap som gör att politikerna väljer att ta från de som har minst när de ska spara in 20 fattiga miljoner på kulturen.

Jag menar, gillar man ett spretigt och levande kulturliv så är det ju idioti att strypa verksamheter som producerar så överkligt mycket kvalitet för så lite pengar. Men de som genomdrev det här förslaget gillar inte levande kultur. Och då är det här det snabbaste sättet att ta död på den.

Jag säger hej då till journalisten. En märklig avspänning infinner sig. Jag andas lugnt. Det finns något skönt med att kapitulera. Ni vinner. Kanske är det nu jag ger upp hoppet om att Malmö Dockteater ska kunna bli en plats att arbeta på i längden? Jag vet inte hur det blir med

de andra teatergrupperna. Och de andra fria konstområdena som jag är för dåligt insatt i för att skriva om. Ingen vet nog riktigt hur det blir. Trots ovissheten är jag ändå lycklig över att ha fått vara med om att arbeta och verka i ett inspirerande och levande fritt kulturliv under den tid jag varit här. Det är inget man ska ta för givet.

Erik Holmström "

" Ledare: Blockpolitikens död gör inte mitten röd

DN FREDAG 18 JANUARI 2019

När talmannen Andreas Norlén den 2 oktober förra året gav Ulf KristerSSon i uppdrag att sondera förutsättningarna för en regeringsbildning citerade han inledningsraderna i "Två städer", Charles Dickens roman om franska revolutionen: "Det var den allra bästa av tider, och det var den allra värsta."

De månader som gått sedan dess har bekräftat att citatet var välvalt. I dag får Sverige av allt att döma en ny, eller snarare nygammal, statsminister. Det har varit en utdragen och skakig process. Hösten 1917 var en av Norléns föregångare, första kammarens talman Hugo Hamilton, med om en nästan lika rörig (men inte fullt så långdragen) regeringsbildning. Den slutade med att liberalen Nils Edén blev statsminister i koalition med Socialdemokraterna. Inför finalen gav Hamilton i sin dagbok uttryck för luttrad frustration:

"Det är emellertid något eget att herr Edén, som under hela valkampanjen så hetsigt strävat efter det mål, inför vilket han nu står, ej under denna tid förberett saken lite bättre. Man tycker verkligen att den Edén-Brantingska ministären borde varit klappad och klar för ett halvt år sedan."

Andreas Norlén har rimligen känt något liknande åtminstone någon gång under de månader som gått sedan han serverade sin första kopp kaffe. Eller några gånger. Eller rätt många. Medborgarna å sin sida kan kanske i mörka stunder ha sagt sig att det där med att "köra ända in i kaklet" är väl ok, men måste det betyda att man kör ända ut i kacklet?

Är det vad politikerna sysslat med? Tjafsat? Svar nej.

Regeringsbildningen har framför allt varit en nyttig lektion i villkoren för partipolitik i ett postkollektivistiskt välfärdssamhälle. Och politikerna har visat sig både från sina bästa och sina sämsta sidor. Det sämsta har varit underskattningen av väljarnas intelligens. Vi förstår mer än vad de personer som formulerar politikernas talepunkter tycks tro. Därför borde Annie Lööf mycket tidigare och tydligare ha artikulerat att man inte kan vara två herrars tjänare, att löftet att avsätta Stefan Löfven och löftet att hålla Jimmie Åkesson borta från makten inte båda kunde hållas och att det senare löftet var av en annan natur och dignitet än det förra.

Den besvikne Ulf KristerSSon å sin sida gör nu gällande att L och C låtit sig "luras" av Löfven och givit Vänsterpartiet "veto". Han upprepar därmed just de argument mot sina egna regeringsalternativ som han vecka ut och vecka in avfärdat. Gisslan hos SD? Alls icke. Stämmer inte alls. Nix. Man skulle bara vara modig och köra "allianspolitik" ända in i bassängkanten trots att man, till skillnad från den regering som nu kommer till stånd, hade varit beroende av ett ytterlighetsparti i varje viktig omröstning.

De bästa sidorna då? Annie Lööf och, inte minst, Jan Björklund har bevisat att ideologi och grundläggande värderingar faktiskt kan ha en utslagsgivande roll också i svensk inrikespolitik.

På ett nästan övertydligt sätt har det också klargjorts att blockpolitikens tid slutgiltigt är över. Den byggde på kvardröjande föreställningar om ett samhälle strukturerat av kollektiva intressemotsättningar; löntagare kontra arbetsgivare, arbetare kontra företagare och så vidare. I ett på gott och ont individualiserat och globaliserat samhälle som det svenska skär nu andra konflikter än de fördelningspolitiska rakt igenom de gamla befästningslinjerna. De tidigare blocken splittras, men ersätts inte av nya utan av mer eller mindre tillfälliga allianser. Överenskommelsen med S gör inte den liberala mitten röd. DN 18/1 2019 "

"När gängen drar sig undan vågar lokalbefolkningen sig ut igen"

DN FREDAG 18 JANUARI 2019

Det brukar sägas att det inte finns några verkliga quick fixes, snabba enkla lösningar, men de som påstår detta har inte hört talas om kameraövervakningens förtjänster.

Och det får man förlåta dem. Brottsförebyggande rådets sammanställning av forskningsläget kom i mitten av december och drunknade väl i all julens bjällerklang. Men de genomgångna studierna visar klart och tydligt att övervakningskameror kan göra stor skillnad. Åtminstone vad gäller vissa sorters brott, och åtminstone på vissa platser. Och förutsatt att det framgår tydligt att någon följer det som händer i realtid och sätter in åtgärder.

Narkotikabrott, inbrott och andra stölder är sådana brott. Att sätta upp kameror på bilparkeringar minskar brottsligheten med 37 procent, i bostadsområden med 12 procent. Det är en hel del. Det tycks heller inte vara så att brottsligheten bara flyttar några meter utom synhåll. Totalt minskar den med 13 procent i hela området, om det finns en kamera uppsatt någonstans.

I vissa studier fanns även vaga indikationer på att brottsligheten minskade också i närliggande områden.

Vad gäller ordningsstörningar och våldsbrott har kameror så gott som ingen effekt, vilket kan förklaras med att den sortens gärningar ofta är impulsiva och därför inte bygger på rationellt övervägande: Folk som är fulla och börjar mucka utanför krogen vid stängning tänker inte efter.

Det är heller inte lika effektivt att sätta upp kameror i exempelvis city-kärnor, det vill säga platser som myllrar av folk och där det är lätt att göra sig anonym och försvinna i väg.

Övervakningskameror har en tydlig nackdel: Det är integritetskränkande att bli filmad. Det är dock även integritetskränkande att tassa omkring och vara rädd. I en tid då alla fotar och filmar hejvilt med mobilkameror och också har rätt till det, kan det heller inte sägas göra särskilt stor skillnad för privatlivets helgd att folk filmas av väl aviserade övervakningskameror på särskilt brottsutsatta offentliga platser. Särskilt inte som vinsten är så tydlig. Lägg därtill att många brott även blir betydligt lättare att utreda och klara upp när gärningspersonerna fångats på film. Kamerorna kan vittna när andra inte vill eller vågar.

Så kan man ta tillbaka gator och torg från de kriminella gäng som tagit dem i besittning. När de drar sig undan vågar sig lokalbefolkningen ut igen. Inte illa för en quick fix. Och om den skulle kombineras med flitiga insatser från socialtjänst och polis?

Vem vet hur mycket otrygghet det skulle kunna bespara oss, hur många illgärningar.

Lisa Magnusson

lisa.magnusson@dn.se "

”Ställ om snabbt till nyttigare och mer klimatsmart mat”

DN FREDAG 18 JANUARI 2019

"DN. DEBATT 20190118

Att arbeta för att alla ska få äta god, nyttig och miljövänlig mat är vår bästa möjlighet att förbättra den globala folkhälsan, stabilisera klimatet och bevara en hållbar planet. För att klara detta behövs en snabb omställning i hela livsmedelssystemet. Sverige och Norden kan och bör gå i fronten, skriver 11 miljöforskare.

Torsdag 17 januari publicerar vi rapporten ”Food in the Anthropocene: the EAT–Lancet Commission on healthy diets from sustainable food systems” i den medicinska tidskriften The Lancet. Rapporten pekar på eskalerande samhällskostnader för övervikt, undernäring och miljöpåverkan. I dag står exempelvis lantbruket för nästan en fjärdedel av de globala växthusgasutsläppen och matproduktionen självt står för 70 procent av all vattenanvändning från floder och grundvatten. Samtidigt måste vi producera mat till ytterligare 2–3 miljarder människor till år 2050.

Forskare inom hälsa, jordbruk och miljö har gått samman för att utröna om det går att förse alla människor i världen med hälsosam mat inom vetenskapligt identifierade gränser för vad planeten tål. Rapporten slår fast att världen befinner sig i ett akut läge, där matproduktion och konsumtion kraftigt måste struktureras om. En sådan omställning till hälsosamma dieter från hållbar matproduktion är möjlig, med stora vinster för både hälsa och miljö, och en viktig del av lösningen för att hålla oss under två graders global uppvärmning. Antalet kostrelaterade

dödsfall per år kan också minskas med över 20 procent. Men hur åstadkommer vi denna förändring?

1. Nya skarpare kostråd och verktyg för att implementera dessa.

Globalt sett bör vi minska vår konsumtion av rött kött (inkluderar nöt, lamm och gris) till 0–200 gram i veckan. I Sverige äter vi i genomsnitt cirka 700 gram, medan livsmedelsverkets råd ligger på 500 gram i veckan.

Rapporten föreslår även en cirka tio gånger högre konsumtion av bönor, linser och andra baljväxter, en fördubbling av grönsaker, samt en kraftig ökning av nötter och frön, jämfört med vad som konsumeras i Sverige och Norden i dag. Fisk har en fortsatt viktig roll och rapportens råd sammanfaller rätt väl med vad vi redan konsumerar i Sverige. På global nivå behöver konsumtionen av socker minska med cirka 50 procent.

För att klara detta behövs förbättrade upphandlingsregler inom offentlig sektor, skatter och subventioner som gynnar en hälsosam kost, lagstiftning eller branschöverskridande överenskommelser kring hur onyttiga och ohållbara produkter får exponeras i affärer, samt riktlinjer för var snabbmatskedjor med ohälsomat får förläggas. Näringslivet kan här gå före och utveckla produkter och måltider som är nyttiga, hållbara, goda och lättlagade.

2. En omstrukturering av stödet till jordbruket; från kvantitet till hälsa. Produktiviteten i jordbruket har ökat dramatiskt de senaste 60 åren, med positiva effekter på global livsmedelssäkerhet. Tyvärr har nästan all investering skett i ett fåtal grödor. Trots att det finns fler än 14 000 ätbara växtarter används bara cirka 150–200 arter i vår kost, varav endast tre stycken (majs, ris och vete) bidrar till cirka 60 procent av det totala kaloriintaget i världen.

Enligt rapporten behövs en snabb uppväxling av produktionen av främst baljväxter, frukt, grönsaker och nötter. Jordbruksutveckling och investering i växtförädling för dessa grödor är därför en viktig strategi.

I Sverige bör vi se över portföljen av grödor och animaliska livsmedel som produceras och hur den i större grad kan gynna en hälsosam kost. Dessutom måste jordbruket gå från att vara en källa till växthusgaser till att bli en sänka.

3. En hållbar intensifiering vid låga skördar och en mer hållbar produktion vid höga skördar. Det kommer enligt rapporten att krävas en hållbar intensifiering av produktionen i jordbruket på global nivå för att åstadkomma effektivare vattenanvändning, mindre näringsläckage och mindre växthusgasutsläpp per producerad enhet. Att på så sätt minska glappet mellan dagens skörd och den skörd som är möjlig att producera på en viss plats är extra viktigt i områden som Afrika Söder om Sahara.

I Sverige och Europa där skördeglappet är relativt lågt är det viktigt att se över hur produktionen kan blir mer hållbar, till exempel genom att säkra biologisk mångfald i jordbrukslandskap, att utveckla perenna (fleråriga) grödor som kan lagra mer växthusgaser, att utveckla tekniker som bibehåller jordens kvalitet och att minska näringsläckaget. Till år 2050 måste också lantbruket bli fossilfritt, vilket bland annat kräver stöd till investeringar i ny teknologi för transporter och infrastruktur.

4. Förvaltning av hav och land. När skördarna ökar till följd av en hållbar intensifiering kan det skapa ytterligare incitament för expansion av jordbruket. Därför behövs det en kombination av intensifiering och bättre reglering av markanvändning så att andra ekosystem skyddas.

Även om detta inte är ett stort problem i Sverige där vi har en stark nedåtgående trend i mängd jordbruksmark så är det ett stort problem i många länder ifrån vilka vi importerar mat, och som är föremål för svensk utvecklings- och biståndspolitik, inklusive klimatinvesteringar. Det behövs också stöd för hållbar odling av fisk och skaldjur samt utökat skydd av marina områden och förebyggande av överfiske.

I Sverige har forskare börjat utveckla nya partnerskap för bättre förvaltning av världshaven och ett mer hållbart vattenbruk, bland annat genom initiativ som Seafood Business for Ocean Stewardship (SeaBOS) där de största fiskeriföretagen i världen samlas för att leda hela sektorn i en mer hållbar riktning. Sverige kan och bör fortsätta att driva dessa frågor internationellt.

5. Minst en halvering av matsvinnet. Det krävs en kraftig minskning av matsvinnet, som i dag ligger på 30 procent av den globala produktionen av mat. I låginkomstländer sker svinnet främst på produktionssidan, men i Sverige främst i konsumtionsledet. En halvering av matsvinnet ligger i linje med vad vi redan åtagit oss för att nå FN:s globala hållbarhetsmål. För att klara detta krävs bättre planering av inköp, både inom restaurang och i hushåll, bättre märkning och förpackning kring bäst-före-datum, och ökad kunskap om hur vi kan använda matrester.

Sverige och Norden har en unik möjlighet att gå i fronten för denna omställning av livsmedelssektorn. Många nordiska företag utvecklar redan nya produkter med grund i mer växtbaserade och hälsosamma val. I Sverige minskade konsumtionen av rött kött med cirka 2 procent förra året, och det är främst det importerade köttet vi äter mindre av. Vi har också tuffare regler kring djurvälstånd och antibiotikaanvändning än de flesta andra EU-länder.

Svenska kostråd går i rätt riktning och vi ser en spännande utveckling inom nordisk gastronomi där många kockar och restauranger, liksom offentlig måltid, går före för att skapa framtidens mat. Detta är en utmärkt början. Men för att vända livsmedelsfrågan från en av dagens största utmaningar till den mest effektiva lösningen så måste vi öka takten radikalt.

Sarah Cornell, fil dr i miljö kemi, Stockholm Resilience Centre vid Stockholms universitet

Beatrice Crona, docent i tvärvetenskaplig miljöforskning, chef för Global Economic Dynamics and the Biosphere programme, Kungliga Vetenskapsakademien

Line Gordon, docent i systemekologi, chef för Stockholm Resilience Centre vid Stockholms universitet

Malin Jonell, fil dr i systemekologi, Stockholm Resilience Centre vid Stockholms universitet

Therese Lindahl, fil dr i nationalekonomi, Beijerinstitutet för ekologisk ekonomi, Kungliga Vetenskapsakademien

Brent Loken, fil dr i naturresurshushållning och hållbar utveckling, EAT

Johan Rockström, professor i miljövetenskap vid Stockholms universitet, chef för Potsdam Institute for Climate Impact Research (PIK)

Gunhild Stordalen, medicine doktor, läkare och grundare av organisationen EAT som verkar för ett sunt och hållbart globalt matsystem

Max Troell, docent i systemekologi, Beijerinstitutet för ekologisk ekonomi, Kungliga Vetenskapsakademien

Victoria Voss-Schrader Bignet, doktorand inom hälsosam och hållbar kosthållning, Stockholm Resilience Centre vid Stockholms universitet

Amanda Wood, fil dr i statsvetenskap, Stockholm Resilience Centre vid Stockholms universitet "

treåriga forskningsprojektet bakom rapporten har involverat 37 experter från 16 länder och den vetenskapliga tidskriften The Lancet. "

Kommentar: Falukorv innehåller cirka 18" fett och protein. Med 200 gram kött per veckat kan man förmodligen äta cirka 1,1 kg falukorv per vecka.

"Bakgrund. Rapporten

"Food in the Anthropocene: the EAT-Lancet Commission on healthy diets from sustainable food systems" sammanställer vetenskapligt baserade mål för att förse jordens växande befolkning med hälsosam mat medan produktionen håller sig inom planetens gränser. Det

"Vinnare och förlorare på uppgörelsen

DN FREDAG 18 JANUARI 2019

Liberalerna och Centerpartiet är de stora vinnarna i uppgörelsen med Socialdemokraterna och Miljöpartiet, sett till antalet löften som återfinns i de olika partiernas valmanifest. Det visar en genomgång DN har gjort. Nästan allt som rör skolan kommer från Liberalerna.

Den 73 punkter långa uppgörelse som ligger till grund för att Stefan Löfven ska kunna väljas till statsminister på fredagen har på flera håll kallats för en rejäl högersväng för Socialdemokraterna. Den liberala debattören Johan Norberg beskrev det som att han i och med uppgörelsen fick känslan av att Stefan Löfven blivit ett stödhjul åt Annie Lööf.

DN:s genomgång av programmet visar att det är Liberalerna och Centerpartiet som fått igenom mest av sin politik rent numerärt. 28 av de 73 punkterna rör krav som finns i Liberalernas valmanifest och ytterligare sex innehåller förslag som delvis finns i dokumentet. 27 av punkterna motsvarar helt förslag från Centerpartiets valmanifest, och fyra punkter motsvarar delvis sådana reformer.

Socialdemokraterna är i stället det parti som i den så kallade januariöverenskommelsen går emot flest förslag från partiets valmanifest. Uppgårelsen innehåller hela åtta förslag som går direkt emot partiets valmanifest. Bland de punkterna finns löftet om att inte gå vidare med ett vinstförbud, avskaffandet av värnsskatt och att inte ändra dagens regler för arbetskraftsinvandring.

Centerpartiet har å sin sida bara kompromissat i sitt krav om att lägga ned Arbetsförmedlingen, som i förslaget nu ska reformeras snarare än att läggas ned. Liberalerna har gått med på en lägre ökning i antalet

polisanställda än vad man själv föreslagit och mindre öknings i anslagen till försvaret. Miljöpartiet har fått vika sig i frågan om vinster i välfärden och tidigare betyg i grundskolan.

Sett till de olika politikområdena har Liberalerna framför allt fått igenom sin politik på skol- och integrationsområdet. Sju av nio punkter som rör skolan motsvarar förslag från Liberalernas valmanifest. Centerpartiet har framför allt vunnit i frågor som rör jobb och företagande samt landsbygdsfrågor. Miljöpartiet är de stora vinnarna i miljö- och klimatpolitiken, åtta av tio punkter motsvarar förslag från partiets valmanifest. Man har även fått ett betydande inflytande i landsbygds- och biståndsfrågor.

De förslag som Socialdemokraterna fått igenom i förhandlingarna rör bland annat ytterligare föräldralediga dagar men även reformer av pensionärers villkor som också Centerpartiet och Liberalerna föreslagit. Man har också fått igenom bland annat en omgörning av investeringsstöden för hyresrätter och fler poliser. Flera av punkterna man fått igenom innebär inga eller mindre förändringar eller att redan påbörjade satsningar ska fortgå, som punkterna om att det finanspolitiska ramverket ska värnas och att förstärka det statliga stödet för korttidsarbete.

Bara två punkter innehåller förslag som finns med i alla de fyra partiernas manifest, avskaffandet av den högre skatt pensionärer betalar och en utbyggnad av infrastrukturen och satsningar på tåg.

Hugo Ewald
hugo.ewald@dn.se "

"Fakta

Andel av de 73 punkterna med direkta förslag från partiets manifest.

L 26%

C 25%

MP 22% S 21% "

"Här är politiken Löfven ska leverera

DN FREDAG 18 JANUARI 2019

Sänkt skatt och friare hyressättning

Stora förändringar väntar på skatteområdet de närmaste åren.

Löntagare och pensionärer kommer att få sänkt skatt samtidigt som det blir dyrare med utsläpp.

Landets företagare kan se fram mot sänkta arbetsgivaravgifter samt ändrade regler för personaloptioner och generationsskiften. Den så kallade värnskatten på höga inkomster försvinner om knappt ett år.

Men de stora förändringarna kommer längre fram. Samarbetspartierna är överens om en stor skattereform med målsättningen att sänka skatten på jobb och företagande och bidra till att miljö- och klimatmålen nås. Motstridiga ambitioner om att minska de ekonomiska klyftorna samsas med utfästelser om att sänka marginalskatten. Överenskommelsen innehåller även ett löfte om en grön skatteväxling på minst 15 miljarder kronor.

Grunderna för en skattereform omfattar också en målsättning om att hushållens skuldsättning ska minska. Det har tolkats som att partierna vill börja trappa av ränteavdraget men det är inget som skrivs ut i överenskommelsen.

Samtidigt ska den så kallade flyttskatten försvinna i och med att räntan på uppskov från tidigare bostadsförsäljningar tas bort. Den mest politiskt känsliga frågan är dock förändringarna av hyrorna där partierna är överens om att införa fri hyressättning vid nybyggnation. V hotar att fälla regeringen om förslaget läggs fram.

Förbättrad kommunikation på landsbygden

Att höghastighetsjärnväg ska byggas är den riktigt stora pjäsen i fyrpartiuppbyggelsens avsnitt om landsbygden. Ökade möjligheter att

bygga vid stränder, stöd till bönder och stärkta rättigheter för skogsägare ingår också.

Landsbygdsfrågorna har stigit på den politiska agendan, inte minst på grund av att en ökande polarisering mellan stad och land har kunnat skönjas bland väljarna. S, C, L och MP menar att de har en åtgärdslista som ska ge bättre förutsättningar att bo och leva utanför städerna.

Bättre kommunikationer är en central del, med ökat järnvägsunderhåll, men också grönt ljus för ett ifrågasatt megaprojekt: nya banor för höghastighetståg mellan Stockholm, Malmö och Göteborg.

Finansieringen är dock en olöst fråga. Förhoppningen är att tillväxten ska stärkas också på mindre orter längs banorna. Samtidigt ska reseavdragen förändras så att boende i glesbygd gynnas mer än storstadsbor.

Uppluckrat strandskydd ska ge möjlighet att bygga i attraktiva lägen, för att locka fler att flytta till landsorten. Bygglov tas samtidigt bort för gårdskaféer, altaner med mera.

En strid har stått mellan C och MP om avvägningen mellan skogsbruk och miljövard. Uppgårelsen innehåller både garantier om ersättning till skogsägare när mark fredas och mer pengar till naturskydd. Även i jordbruksfrågorna har C och MP varit oense. Nu lovas bönderna ekonomiskt stöd samtidigt som utvecklingen mot ett fossilfritt jordbruk ska drivas på.

Ökad flexibilitet för arbetsgivare

Förändrad a-kassa, fler undantag från turordningsreglerna och en Arbetsförmedling som inte längre förmedlar jobb. Arbetsmarknaden kommer att stöpas om rejält.

En av de stora stridsfrågorna i förhandlingarna har varit arbetsrätten.

Uppgårelsen slår fast att lagen om anställningsskydd ska ändras ”genom tydligt utökade undantag från turordningsreglerna”. Exakt vad

det innebär är fortfarande oklart men V har redan mullrat om att avsätta Löfven ifall regeringen fullföljer planerna.

Vägledande för förändringarna ska vara ökad flexibilitet och minskad kostnad för arbetsgivarna, men också hur arbetsgivarnas ansvar för omställning och kompetensutveckling ska öka. Arbetsmarknadens parter får chansen att mejsla fram ett eget förslag till förändring av Las, misslyckas det kommer regeringen att lagstifta utifrån sin egen utredning.

Fristående aktörer ska i framtiden sköta förmedlingen av jobb.

Arbetsförmedlingen blir kvar men ska ägna sig åt kontroll av arbetssökande och de fristående aktörerna samt göra arbetsmarknadspolitiska bedömningar och analyser.

A-kassan kommer att ändras så att fler ska kunna få ersättning.

Samtidigt ska ersättningen från a-kassan trappas ned och fasas ut i takt med arbetslöshetens längd. Alltså mindre pengar för den som är arbetslös länge. Friåret återuppstår 2020 under nytt namn: ”utvecklingstid”.

Avgifter ska minska flygandet

Det fanns redan bred enighet om målen. Nu är fyra partier också ense om medlen. Flygskatten blir kvar och det ska bli lättare för hushållen att sopsortera.

Riksdagen antog 2017 ett klimatpolitiskt ramverk som säger att Sverige senast år 2045 ska ha noll nettoutsläpp av växthusgaser. Uppgörelsen mellan S, C, L och MP innehåller en rad förslag som syftar till att nå målet.

Centern har varit en frän kritiker av flygskatten men fick ge sig i förhandlingarna. Dock ska en alternativ modell tas fram med miljöstyrande flygplatsavgifter och skatt på bränslet, inte själva resan. Nya nattåg ut i Europa ska minska flygandet.

Möjligheterna att köra fossilfritt ska öka på olika sätt, men uppgörelsen säger ganska lite om detaljerna. Infrastrukturen för laddning samt tankning med biogas byggs ut. Årtal anges för hur inblandningen av förnybart bränsle i bensin och diesel ska öka. Det mest radikala förslaget, som kommer från MP, är att försäljning av bensinbilar ska förbjudas efter 2029. Det är dock oklart om det kan genomföras och i så fall hur. EU måste säga ja.

Farliga kemikalier i kläder ska beskattas. Systemet för sopsortering och återvinning ska utvecklas, bland annat för textilier och genom att pant läggs på elektronikprylar.

Investeringsprogrammet Klimatklivet, som fått hård borgerlig kritik, blir kvar men ska effektiviseras.

Fritt fram för betyg från årskurs fyra

Omfattande omvandlingar förbereds för både lärare och elever. Nu väntar såväl högre kunskapskrav som större krav på disciplin.

Enligt uppgörelsen ska de nuvarande läro- och kursplanerna revideras med syftet att stärka betoningen på kunskap samt uppmuntra flit och ambition. De skolor som vill ska kunna införa betyg från årskurs fyra och ett lagförslag ska tas fram om att införa tioårig grundskola.

Det blir stopp för att öppna nya religiösa friskolor och

Skolinspektionen får mer muskler för att stänga skolor med stora brister. Betygsinflationen ska bekämpas och de nationella proven digitaliseras och rättas centralt.

Från och med 2021 ska det vara förbjudet med mobiltelefoner i klassrummen, och elever som hotat eller utsatt andra för våld ska lättare kunna stängas av eller omplaceras.

Betygssystemet för gymnasiet ska göras om. Från och med 2021 är det ämnesbetyg som gäller och det ska då vara möjligt för eleverna att kompensera sig för enstaka sämre resultat i ett delmoment genom att prestera bättre i andra moment.

Läroarutbildningen ska göras om genom att kraven på utbildningen skärps och intagningskraven höjs. Det ska också bli lättare för akademiker att omskola sig till lärare. Mer pengar väntar för skolor i utsatta områden och även fler karriärtjänster för lärare.

Språkkrav och rätt för familjer att återförenas

Fler nyanlända ska lära sig svenska och komma i arbete. Men samtidigt öppnar fyrpartiuppgörelsen för större invandring genom att rätten till familjeåterförening utökas.

Integrationen beskrevs som en av valets stora frågor. Enighet råder om att klyftan på arbetsmarknaden måste minskas, men hur det ska åstadkommas har varit en stridsfråga mellan de rödgröna och de borgerliga.

Uppgårelsen mellan S, MP, C och L innebär en kompromiss där det borgerliga förslaget om sänkta ingångslöner för nyanlända stoppas, men där S har fått acceptera att så kallade etableringsjobb kan tillsättas på företag utan kollektivavtal.

Språkkrav för medborgarskap är ett gammalt L-förslag som nu blir verklighet. SFI-undervisningen ska utökas och effektiviseras så att fler lär sig svenska i snabbare takt.

Hedersbrott ska bekämpas hårdare, med skarpare lagstiftning och utökade möjligheter för samhället att ingripa, till exempel om det misstänks att någon ska föras ut ur landet för tvångsgifte.

Nyanländas rätt att bosätta sig var de vill inskränks genom att EBO-lagstiftningen görs om. Syftet är att motverka segregerade bostadsområden.

De fyra partierna är överens om att återinföra rätten till familjeåterförening för krigsflyktingar när den tillfälliga flyktinglagen förlängs i sommar. Samtliga riksdagspartier bjuds in till en kommitté som ska utforma den framtida migrationspolitiken.

Kroniskt sjuka patienter ska prioriteras

Vården var en av väljarnas viktigaste frågor. Nu måste samarbetspartierna leverera det de har lovat.

Enligt uppgörelsen ska både kommuner och landsting få ytterligare resurser under mandatperioden men det preciseras inte hur mycket.

En prioritering är att korta vårdköerna genom att införa en uppdaterad så kallad kömiljard. Särskild hänsyn ska tas till kroniskt sjuka patienters behov. Partierna lovar också att bygga ut systemet med patientkontrakt, vilket innebär att den som är sjuk alltid ska veta vem den kan ringa till och vilken plan det finns för vården.

Samtidigt aviseras en primärvårdsreform, som bland annat ska säkra rätten till en fast läkarkontakt. Det ska också bli enklare att bedriva vård på landsbygden, dock oklart hur det ska gå till.

För att förmå fler att vidareutbilda sig ska det vara möjligt att studera till specialistsjuksköterska med bibehållen lön.

En av mandatperiodens stridsfrågor har varit rätten till vård enligt LSS. Uppgårelsen fastslår att alla som har rätt till stöd ska få det. Rätten till assistans för egenvård, inklusive andning och sondmatning, ska återställas. Definitionen av normalt föräldraansvar ska smalnats av. Frågan om huvudmannaskapet för personlig assistans ska utredas.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se "

"2019

Regeringen ska lägga fram en proposition om att kravet på bygglov slopas för den som vill ha en ny altan.

Även arbetsgivare utan kollektivavtal får anställa nyanlända på så kallade nystartsjobb.

2020

Alla skolor som vill får rätt att införa betyg från årskurs fyra (i dag är det årskurs sex som gäller).

Värnskatten som läggs med 5 procent på månadsinkomster över cirka 51 000 kronor slopas.

2021

Fastighetsägare får rätt att fritt sätta hyran i nybyggda lägenheter.

Regler kommer dock att finnas för höjningar.

Förändringar införs i lagen om anställningsskydd för att ge arbetsgivarna mer flexibilitet.

2022

Pant införs på mobiler, batterier och andra elektronikprodukter.

Ersättningen från a-kassan görs om. Högre ersättning i början och sedan snabbare avtrappning. "

" Ministern: Vi får se vilka åtgärder som behövs

DN FREDAG 18 JANUARI 2019

Ibrahim Baylan (S) säger sig inte vara nöjd med de förklaringar Svenska kraftnäts generaldirektör gett om bristerna i myndighetens säkerhetsprövningar, som avslöjats av DN. Nu inväntar energiministern Säpos utredning. – Då får vi se vilka konsekvenser och åtgärder som behöver vidtas, säger han.

På torsdagen var både Svenska kraftnäts generaldirektör Ulla Sandborgh och energiminister Ibrahim Baylan (S) kallade till näringsutskottet för att ge sin bild av de oegentligheter som framkommit i DN:s granskning. Flera chefer har anlitats eller anställts utan att en ordentlig säkerhetsprövning har genomförts. Enligt de experter DN har intervjuat strider hanteringen mot säkerhetsskyddslagen.

Ulla Sandborgh, som var först att frågas ut, medgav efteråt att det finns brister i myndighetens säkerhetsskyddsarbete. Men hon anser inte att de skulle äventyra rikets säkerhet.

Varför agerade du inte i höstas när ansvarig avdelningschef och internrevisor slog larm?

– Jag pratade med vår säkerhetsskyddschef som är den som rapporterar till mig.

Vad svarade han då?

– Att det här inte är någon risk för oss.

Men nu bedömer ni att det finns brister?

– Vi bedömer att det finns brister. Men inte för rikets säkerhet.

Vad är det för skillnad då och nu?

– Nu har det framkommit saker som vi inte kände till då och som inte var med i september och oktober.

Vad då?

– Det finns ett tillfälle när en person har fått tillgång till information som den inte borde ha haft i den säkerhetsklass den var i. Nu är den personen säkerhetsklassad i den klass den borde haft för att få den informationen.

Ulla Sandborgh ville inte svara på frågor varför Svenska kraftnät inte följt det regeringsbeslut som fastställer att de aktuella befattningarna ska vara placerade i den högsta säkerhetsklassen, klass ett.

Enligt uppgift till DN uppgav Ulla Sandborgh under mötet med näringsutskottet att DN:s rapportering varit ”överdriven och missvisande”. Efteråt ville hon inte konkretisera vad hon menade och försvann i väg.

Ibrahim Baylan säger till DN att han nåddes av uppgifterna om säkerhetsbrister först förra veckan. Detta trots att myndighetsledningen nåtts av larm om de aktuella bristerna långt tidigare, dels av Svenska kraftnäts ansvariga avdelningschef i september och dels av internrevisorn i oktober.

Ibrahim Baylan framhöll efter mötet att han tycker att det är viktigt att Säpo nu gör en grundlig översyn av rutinerna och eventuella brott mot de regler och lagar som finns.

– Vi fick information under förra veckan om att man såg att det kunde finnas brister i rutinerna kring säkerhetsskyddsarbetet. Men vi blev inte nöjda med den informationen utan jag bad departementet att ställa följdfrågor. Men när följdfrågorna besvarades så var jag inte riktigt nöjd. Jag bestämde mig för att kalla generaldirektören för att få mer information.

Ibrahim Baylan fortsätter:

– Regler och lagar finns inte där av en slump. Vi behöver få den här tillsynen, att vi går igenom det här ordentligt, då får vi också se vilka konsekvenser och åtgärder som behöver vidtas.

Tycker du att du fått godtagbara förklaringar av Ulla Sandborgh?

– Det är bra att man går igenom det här ordentligt. Hade jag varit nöjd med den första informationen hade jag inte kallat upp generaldirektören. Nu väntar vi på den tillsyn som ska ske så att vi får alla papper på bordet.

Näringsutskottets ordförande, Lars Hjalmered (M), som begärt utfrågningen i utskottet, var inte nöjd med den information som lämnats. Många frågor är fortfarande obesvarade, enligt Hjalmered.

– Huvudfrågan för mig just nu handlar om huruvida det har skett rena lagbrott kopplade till säkerhetsskyddslagstiftningen eller inte, säger Hjalmered och fortsätter:

– Nu får jag känslan lite av att hänvisa till utredningen för att slippa agera och ta i detta på riktigt. Det påminner väldigt starkt om Ygeman och övriga regeringens hantering av Transportstyrelsen att man inte tog de allvarliga säkerhetsproblemen på allvar. Det gör mig genuint orolig.

Hur kan du agera som ordförande i näringsutskottet nu?

– Det kan finnas ett par alternativ som vi kan överväga framåt. Det kan vara att kalla samma personer eller andra personer för att jag och utskottet ska få mer information. Det kan handla om att titta på en KU-anmälan för att konstitutionsutskottet faktiskt ska titta på regeringen och den ansvariga ministrarnas ansvar i detta. Jag utesluter ingenting i detta, givet hur allvarlig frågan är, säger Lars Hjalmered.

Josefin Sköld

josefin.skold@dn.se

Kristoffer Örstadius

kristoffer.orstadius@dn.se "

"Fakta. Säkerhetsklassningarna på Svenska kraftnät

Alla befattningar på Svenska kraftnät är placerade i säkerhetsklass.

Det innebär att myndigheten måste göra en säkerhetsprövning av personer som anställs eller anlitas till befattningarna.

Det finns tre säkerhetsklasser – klass ett, två och tre:

Klass 1 är den högsta säkerhetsklassen. Vilka befattningar som ingår i denna beslutas av regeringen.

Klass 2–3, de lägre klasserna, beslutas av myndigheten själv. "

"Fritzon avgår – blir S toppnamn i EU-valet

DN FREDAG 18 JANUARI 2019

Migrationsminister Heléne Fritzon slutar som minister och blir Socialdemokraternas förstanamn inför EU-valet. – Det mest allvarliga i Europa är de högerextrema krafter som breder ut sig, säger hon.

Migrationsminister Heléne Fritzon toppar Socialdemokraternas lista inför EU-parlamentsvalet i maj. Hennes historia i partiet sträcker sig decennier bakåt, hon har bland annat en bakgrund som kommunalråd och kommunstyrelseordförande i Kristianstad samt ordförande för S i Skåne.

Hon pekar ut flera frågor som särskilt prioriterade inför vårens val: schysta villkor på arbetsmarknaden, klimat och miljö samt jämställdhet.

Fritzon betonar att S inför valet måste ta debatten om alla människors lika värde för att mota en allt "bredare högerextremism".

Hon kan inte svara på om Socialdemokraterna kommer att ändra sin EU-linje om arbetspolitiken med hänsyn till den överenskommelse som gjorts mellan S, C, L och MP och som ligger till grund för regeringsbildningen.

– Det är helt omöjligt att kunna kommentera det i dag, säger hon.

Heléne Fritzon tog över migrationsportföljen från justitieminister Morgan Johansson, (S), 2017 när dåvarande inrikesminister Anders Ygeman lämnade regeringen. Trots att EU inte lyckats enas om en gemensam migrationspolitik är hon hoppfull.

– Det finns bland medlemsstaterna en betydande andel av staterna som är överens om att vi behöver ett ansvarsfullt och solidariskt asylsystem

på plats. Sen jobbar vi mot starka krafter som inte vill medverka, säger hon.

Heléne Fritzon undviker att svara på om hon velat fortsätta som migrationsminister.

– Den frågan är i det här läget inte intressant för mig. När jag fick frågan efter valet tänkte jag efter och tog ställning för att det här känns väldigt utmanande, intressant och spännande att få gå in i.

Fritzon kommer under sin kampanj att lägga fokus på att resa runt i landet i syfte att öka valdeltagandet. Historiskt är valdeltagandet i EU-val långt lägre än i riksdagsvalen.

Övriga namn på S lista blir offentliga i februari då partiets valstrategi också presenteras.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se "

" Skolfuskare dömda till fängelse

DN FREDAG 18 JANUARI 2019

De tre huvudåtalade i den så kallade Högskoleligan dömdes på torsdagen till långa fängelsestraff för att med avancerad teknisk utrustning hjälpt folk att fuska med högskoleprovet, en verksamhet som omsatt miljonbelopp. Även ett 30-tal personer som fuskat med provet dömdes.

De tre huvudåtalade männen, 26, 23 och 21 år gamla, dömdes på torsdagen till fängelse i mellan tre år och sex månader och sex år för sin delaktighet i ett avancerat fusk med högskoleprovet, som pågått under 2015–2018 och omsatt miljonbelopp. Brotten de gjort sig skyldiga till är bland annat grov medhjälp till osann försäkran, grovt bokföringsbrott och grovt skattebrott.

Samtliga 23 som åtalades för att ha fuskat med högskoleprovet döms också. Här är påföljden villkorlig dom och böter.

Tingsrätten slår i domen fast att de tre huvudmännen har bedrivit en omfattande verksamhet, under namnet HP-hjälpen, som möjliggjort det avancerade fusket, där de som gjort provet fått de rätta svaren genom utrustning placerad inne i örat. Verksamheten har bedrivits via internet, med marknadsföring, säljbrev och prislistor.

De hårda straffen motiveras med att brottet varit ett angrepp på hela antagningssystemet, och även "drabbat ett okänt antal personer som inte kommit in på utbildningar där i stället fuskarna gått före".

Före provtillfället skickade ligan en speciell utrustning till köparna, som fick instruktioner om hur den skulle användas, och även möjlighet att testa den för att säkerställa att den fungerade.

– Utrustningen har bestått av en modifierad mobiltelefon, ett halsband som är som en magnetspole och små magneter som du lägger mot

trumhinnan i örat. Sedan ringer verksamheten upp telefonen i hörsalen och ger dig de rätta svaren, har polisens utredare Björn Norgren tidigare förklarat för TT.

Polisen inledde ett intensivt utredningsarbete för att kartlägga verksamheten sex veckor före vårens högskoleprov. Sedan slog man till på själva provdagen.

Under utredningen hittade polisen bland annat två väskor som en av de huvudåtalade grävt ner. De innehöll 1,6 miljoner kronor i kontanter och ett usb-minne, där dokument och excellistor fanns sparade där man kunde se namn, personnummer och adresser på kunder och vilket resultat de beställt.

Juan Flores

juan.flores@dn.se "

" Vem tar över posten som kulturminister?"

DN FREDAG 18 JANUARI 2019

Med kort varsel ska en regering bildas och bland kandidaterna som nämns för kulturministerposten finns ett socialdemokratiskt framtidsnamn och bossen för Folkets hus och parker. Men en partikollega utesluter inte en fortsättning för Alice Bah Kuhnke.

I december meddelade kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke (MP) att hon inte planerar en fortsättning på posten. I stället toppar hon partiets lista till Europaparlamentet. Det osäkra parlamentariska läget ska, enligt ministern, inte ha varit en anledning till beslutet: "Jag tog beslutet efter samtal med vår partiledning för flera veckor sedan", sa hon i en intervju.

Av allt att döma kommer nu S och MP fortsätta i regeringsställning, sedan en överenskommelse träffats med C och L, som så småningom mynnade ut i att Stefan Löfven (S) nominerades som statsminister. Spekulationer om potentiella ministernamn har redan påbörjats, och den fråga DN Kultur nu ställer sig är vem som tar över kulturportföljen – samt vilka utmaningar det nya statsrådet bör ta itu med.

När Alice Bah Kuhnke utnämndes till kulturminister beskrevs det som en stor sensation, bland annat eftersom hon var helt oprövad inom politiken. Även i DN:s enkät nämns utomstående som tänkbara kandidater, bland dem Calle Nathansson, i dag vd för Folkets hus och parker. Flera riksdagsledamöter som DN varit i kontakt med tror samtidigt att ett tänkbart namn är socialdemokraten Lawen Redar, i dag kulturpolitisk talesperson. En S-källa beskriver henne också som ett av partiets just nu klarast lysande framtidsnamn.

– Jag vågar inte svara på det, jag har många favoriter, men inget namn, den processen får skötas av statsministern själv, svarar Lawen Redar själv på frågan om vem hon tror kommer att bli kulturminister.

Att Socialdemokraterna vill ta ansvaret över kulturportföljen ser flera som besvarat enkäten som troligt. Det återstår dock att se om så blir fallet, eller om den även fortsättningsvis kommer att innehas av en miljöpartist. Oavsett finns flera frågor där brett stöd måste sökas, även om det i överenskommelsen mellan S, MP, C och L, bara finns korta passager om kulturpolitik: partierna skriver att ”alla barn ska ha goda möjligheter att gå i kulturskola” och att skyddet för mediernas och public service oberoende ska stärkas.

Trots att flera nya tänkbara kandidater nu lyfts fram utesluter inte Niclas Malmberg (MP), som fram till 2018 var riksdagsledamot och partiets kulturpolitiska talesperson, att Alice Bah Kuhnke kan komma att fortsätta som minister. Han hoppas att partiet, trots att stödet minskade i riksdagsvalet, kan behålla samma antal ministerposter som under den gångna mandatperioden.

– Jag tycker att Alice har gjort ett väldigt bra jobb så jag hoppas att hon får möjlighet att fortsätta. Det har ju varit ovisst hur det över huvud taget skulle bli med regeringsställning för MP:s del och hur många ministrar vi får där. Får vi möjlighet att ha kvar kulturministerposten vore det bäst förstås, säger Niclas Malmberg.

Hugo Lindkvist

hugo.lindkvist@dn.se "

1. Vem tror du blir ny kulturminister? 2. Vilken blir den största utmaningen för kulturministern? "

" Ledare: Reinfeldts skugga jagade Kristersson in i kaklet

DN LÖRDAG 19 JANUARI 2019

När Stefan Löfven på fredagsmorgonen släpptes fram till statsministerposten framstod han själv som lite av en bifigur. Andra aktörer hade huvudrollerna i den senaste akten av den svenska politikens Shakespearedrama. En av dem var intensivt närvarande i sin frånvaro: vålnaden på borgmuren, Fredrik Reinfeldt.

Jan Björklund apostroferade honom explicit i sitt anförande inför omröstningen. När han motiverade Liberalernas ställningstagande i regeringsfrågan hänvisade han till ”den princip som Sveriges mest framgångsrike borgerlige statsminister formulerade ... om Alliansen är mindre än de rödgröna måste vi ha ett blocköverskridande samarbete. Han insåg att om Alliansen annars försöker regera så blir man helt i händerna på Sverigedemokraterna och han avvisade den lösningen.” Salt gneds in i den nuvarande moderatledarens sår. Ulf Kristersson svarade genom att slå fast att ”den nya januariöverenskommelsen är slutet i precis samma anda som den gamla decemberöverenskommelsen”. Det var avsett som en förödande dom. JÖ rimmar på DÖ. Det är det budskap Moderaterna och Kristdemokraterna nu vill trumma in. Exorcismen, utdrivningen av Reinfeldts anda, fortsätter. Det var visserligen Anna Kinberg Batra som i egenskap av tillträdande partiledare kom att förknippas med den snart intensivt avskydda decemberöverenskommelsen. Men den ansågs bära Reinfeldts signatur, vara ett uttryck just för den principiella syn på hur maktfrågor

ska lösas som Björklund refererade till: de traditionella blockens storlek som utslagsgivande faktor.

Att Ulf Kristersson i samma andetag som han föraktfullt talar om "kohandel" sätter likhetstecken mellan DÖ och JÖ är ett mått på hur djup sprickan blivit inte bara mellan Moderaterna och de tidigare alliansvännerna utan också mellan Moderaterna och den tidigare partiledaren.

Varför är Fredrik Reinfeldt inte en hyllad hjälte i sitt eget parti? Han vann val. Han lyckades utmana ärkemotståndarna, Socialdemokraterna, på deras hemmaplan och bevisade att också ett borgerligt parti kan vara "statsbärande". Han gjorde M till ett 30-procentsparti.

Och ändå kan han nu, om än utan namns nämnande, av den nuvarande partiledaren buntas samman med opportunisterna och svikarna. Det borde vara ett mysterium, men svaret är kanske så enkelt som att den Reinfeldtprincip Jan Björklund hänvisade till också har en värderingsmässig dimension. Fredrik Reinfeldt var konsekvent i sitt motstånd mot Sverigedemokraterna.

Det är inte konstigt om det stör de krafter i Moderaterna som ser ett borgerligt närmande till SD som en förutsättning för att hålla Socialdemokraterna borta från regeringsmakten.

I viss mening är det därför Reinfeldts skugga som har jagat Ulf Kristersson ända in i kakelväggen. Det är trycket från ett revanschistiskt parti i uppror mot Reinfeldts principvälde som tvingat honom att insistera på det omöjliga: att han skulle kunna regera med permanent stöd av SD, men utan att ge SD inflytande över regerandet. Det är dessa verklighetsfrämmande drömmar som tryckt upp Ulf Kristersson mot väggen. Han ville bli statsminister. Men politik är inte (bara) att vilja. Man måste också vinna val. Det gjorde inte Alliansen. Det gjorde inte M. Men det finns alltid nya val. Det mest näraliggande, och på många sätt mest avgörande, står Moderaterna redan inför: valet mellan att bereda väg för nya liberala allianser eller låta sig låsas in i ett nationalkonservativt block.

Det valet borde inte vara svårt. **DN 19/1 2019 "**

" Stefan Löfven är statsminister – men vann han valet?

DN LÖRDAG 19 JANUARI 2019

Det tog Stefan Löfven 131 dagar att återerövra regeringsmakten. Men kampen för att vinna själva valet har bara börjat. Nu ska Socialdemokraterna försöka beveka LO-medlemmarna – trots januariavtalet om försvagad arbetsrätt och mer liberal migrationspolitik.

Hur vet man vem som har vunnit valet den 9 september 2018?

I valrörelsen i slutet av augusti, omgiven av segerpokaler i Olofströms IF:s klubbstuga, försökte en socialdemokratisk partiledare ge sitt principiella svar på en av svensk politikens knivigaste frågor.

– Den som har möjlighet att få igenom sin politik i Sveriges riksdag. Det är det som är det avgörande, svarade Stefan Löfven.

Han hade sina skäl att hålla sifferexercisen borta från resonemanget om vinnare och förlorare. Socialdemokraternas valspurt hade inte kommit i gång, och partiet såg ut att göra ett riktigt uselt val.

– Jag tänker inte sitta och spekulera i olika procentsiffror. Väljarna ger oss ett valresultat, då har vi att ta ansvar för det och se till att landet kan regeras. Landet ska ju styras. Eller ska alla säga "vi har förlorat, nu tänker vi hoppa av det här"? Det går inte, sa han i DN:s partiledarintervju.

Stefan Löfven kom direkt från scenen på IF Metalls familjedag och LO-ordföranden Karl-Petter Thorwaldssons flammande agitation. Fackbasen utmålade valet 2018 som ovanligt enkelt, eftersom skillnaderna var så stora mellan å ena sidan Socialdemokraterna och å

andra sidan de borgerliga och Sverigedemokraterna. Han varnade för skattesänkningar och hoten mot arbetsrätten och lönebildningen. Hur skulle det se ut, frågade han retoriskt, om de borgerliga fick igenom förslag om att avskaffa turordningsreglerna?

– Jag säger det väldigt tydligt och klart. Socialdemokraterna kommer aldrig att gå med på den försämringen, dundrade Karl-Petter Thorwaldsson.

”Ett starkare samhälle. Ett tryggare Sverige” löd texten på en stor S-vepa i bakgrunden.

Under partiledaren Stefan Löfvens tal började en av arrangörerna av misstag att vika ihop den.

○ ○ ○

Punkt 20 i Socialdemokraternas och Miljöpartiets 73-punktsuppgörelse med Centerpartiet och Liberalerna slår bland annat fast att lagen om anställningsskydd ska ändras, ”genom tydligt utökade undantag från turordningsreglerna”. Det är inte ett farväl till svensk arbetsrätt, men långt ifrån Socialdemokraternas och LO:s retorik i valrörelsen.

Enligt vad DN erfar var det på denna punkt som regeringsfrågan avgjordes.

Den 10 december gick Annie Lööf ut och sa att förhandlingarna med Socialdemokraterna hade fallit samman.

– Jag är genuint besviken över att Socialdemokraterna inte tog denna historiska chans till samarbete över blockgränsen, sa hon.

Det förslag som då låg på bordet har hållits hemligt. Centerpartister med god insyn i förhandlingarna säger att det var främst arbetsrätten – den som LO:s Karl Petter Thorwaldsson pekat ut som en stridsfråga – som stod i vägen för en överenskommelse.

– Förslagen var mycket tunnare i december, med många smitvägar för Socialdemokraterna. Om arbetsrätten stod det bara att

arbetsmarknadens parter skulle få förhandla om det, vilket hade inneburit vetorätt för LO, säger en centerpartist.

Partiernas förhandlare träffades på nytt, på departement och konferensanläggningar runt jul och nyår. Förändringar genomfördes för att gå främst Centerpartiet till mötes. Majoriteten i Liberalernas partistyrelse hade redan varit beredd att släppa igenom det tidigare utkastet. Den här gången gick Socialdemokraterna med på att redan i april tillsätta en utredning om arbetsrätten. Om arbetsmarknadens parter inte kan komma överens om förändringar, så ska regeringen lagstifta enligt utredningens förslag.

– När förhandlingarna avbröts i december kunde jag inte se framför mig att Socialdemokraterna skulle kunna ändra attityd. Men vi var väldigt nöjda när det skedde, säger en centerpartist med insyn i förhandlingarna.

Socialdemokraterna tonar däremot ned skillnaderna mellan det första förslaget och den uppgörelse som nu har antagits. Centerpartiet behövde bråka av sig och visa att man inte sålde sig för lätt, säger S-källorna. Men de ser ändå en risk för svekdebatt om arbetsrätten.

– Det kommer vara en resa att göra men jag känner främst en oro för hur debatten kommer att ta sig, snarare än vad förslaget kommer att landa i, säger en ledande socialdemokrat i riksdagen.

○ ○ ○

Smakar det så kostar det. Ingen partiledare får alla önskningar uppfyllda efter valet 2018. Stefan Löfven har gjort ett val.

Redan på Mona Sahlins tid som partiledare pekade

Socialdemokraterna på samarbete över blockgränsen som lösningen, om Sverigedemokraterna skulle bli tungan på vågen i riksdagen. Men hon fick aldrig mandat av partiet att koppla bort Vänsterpartiet.

I en debattartikel i DN i november 2013 slog Stefan Löfven fast att han ville regera över blockgränsen och pekade särskilt ut dåvarande Folkpartiet och Centerpartiet.

”Det enda parti vi helt utesluter från alla former av samarbete är Sverigedemokraterna”, löd budskapet i texten.

De borgerliga partierna var måttligt roade. De betraktade inlägget som ett uttryck för önsketänkande.

Oppositionen brukar anklaga Socialdemokraterna för att söka makten för maktens skull. Kanske är det både sant och falskt.

Socialdemokrater brukar påpeka att partiet har stora problem med oppositionsrollen. Ingen har glömt sprickorna och striderna under Sahlins och Juholts partiledarskap.

Den realpolitiska ådran i Socialdemokraterna är också stark.

Företrädarna betraktar förmågan att lösa samhällsproblem som en del av partiets identitet.

– Den socialdemokratiska ideologin smälter ned till regeringsmakten.

Det är inte bara makten för maktens egen skull. Vi ska göra det som behövs för att samhället ska fungera, säger en S-veteran.

I budgetkrisen i december 2014 gjorde partierna upp i decemberöverenskommelsen om hur de traditionella blocken skulle klara att regera i minoritet. Uppgårelsen byggde på alliansidéer om att bevara konflikterna i svensk politik.

Det skulle ta fem år och två månader för Stefan Löfven att nöta ned motståndet inom Liberalerna och Centerpartiet.

– Att splittra Alliansen och borgerligheten har präglat partiets verksamhet under lång tid. Nu uppnår Löfven målet, och det stärker hans ställning i partiet, säger en inflytelserik socialdemokrat.

○ ○ ○

Stefan Löfven har lärt av tidigare konfrontationer med de borgerliga partierna.

Det var hans medvetna strategi att hålla en låg profil under hösten, även när han utsatts för provokationer. Socialdemokraterna var frustrerade över att Centerpartiet lämnade samtalen i december. Men utåt var de noga med att hålla tonläget lågt och dörren öppen, även efter Annie Lööfs hårda ord i presscentret.

Centerledaren, bedömde Socialdemokraterna, hade inte många andra alternativ om hon var uppriktig med löftet att undvika SD-inflytande. Det var en insikt som växte fram inom både S och MP under förhandlingarna: Centerpartiet menade allvar.

Enligt vad DN erfar förekom viss friktion i förhandlingarna mellan å ena sidan finansminister Magdalena Anderssons stab och å andra sidan Centerpartiets förhandlare Martin Ådahl. Men det fanns andra nyckelspelare som banade väg för uppgörelsen.

Centerpartiets vice partiordförande Anders W Jonsson var en av dem. Han kom in i förhandlingarna efter att det första budet hade avvisats i december. Bland Socialdemokraterna lyfts Stefan Löfvens statssekreterare Mats Andersson fram som en diplomatisk medlare med en dokumenterad förmåga att lugna regeringsvännerna i Miljöpartiet.

Nu har kampen om historieskrivningen tagit vid.

I SVT:s Aktuellt i tisdags debatterade Martin Ådahl med Elisabeth Svantesson som är Moderaternas ekonomisk-politiska talesperson. Hon tog tillfället i akt att utnämna Stefan Löfven till vinnare. Hon hävdade att januariuppgörelsen inte kostade Socialdemokraterna så mycket – för den borgerliga politiken hade genomförts ändå under en M-regering.

– Jag kan konstatera att Stefan Löfven har dragit vinstlotten. Han hade två mål efter valet. Att få sitta kvar som statsminister i en rödgrön regering och att splittra Alliansen.

○ ○ ○

Stefan Löfven kan fira en stor strategisk triumf – men är det en seger? Vem var det som vann valet? Vem får egentligen igenom sin politik i Sveriges riksdag?

DN:s genomgång visar att det framför allt är Centerpartiet och Liberalerna som infriar vallöften. Men det är Socialdemokraterna och Miljöpartiet som regerar, och som nu ska kombinera skattesänkningar med satsningar på välfärden.

– Man kan leka med tanken på vad vi hade sagt, om den här listan hade presenterats av Annie Lööf. Då hade man använt varenda Thatchermetafor som man kunde komma på, säger en socialdemokrat. Socialdemokraternas vänsterflygel med debattören Daniel Suhonen i spetsen har riktat svidande kritik mot uppgörelsen. Men de flesta i partiet ligger lågt. Det betyder inte att de tar lätt på riskerna med en politik som kan öka klyftorna.

– Jämlikheten är det stora bekymret. Det är klart att partiets trovärdighet i skattepolitiken riskerar att urholkas. Vi är rädda för att Sverige rivs isär, säger en inflytelserik socialdemokrat.

Den uppblossade debatten om arbetsrätten och hyresmarknaden har främst drabbat den större regeringspartnern. Men på torsdagen meddelade den före detta riksdagsledamoten och EU-parlamentarikern Carl Schlyter att han lämnar partiet i protest mot uppgörelsen. Även inom Miljöpartiet finns en oro för en framtida svekdebatt om ökade klyftor.

– Vi vet att våra väljare tycker att det är väldigt viktiga frågor. Vi kommer jobba för att förslagen blir så bra som möjligt och så lite skadliga som möjligt ur vårt perspektiv, säger en ledande miljöpartist. Det rödgröna samarbetet ligger – precis som Alliansen – i spillror. Vänsterpartiet har valt att släppa fram Löfven som statsminister. Jonas Sjöstedt hotar med misstroendevotum om regeringen försämrar arbetsrätten.

– Om den nya regeringen så småningom lägger fram överenskommelser om förslag till marknadshyror eller angrepp på anställningstryggheten via lag, då kommer vi att rösta för att avsätta Stefan Löfven, sa han vid pressträff på onsdagen.

Kampen om vänsterväljarna har bara börjat, och sammanhållningen i arbetarrörelsen utsätts för påfrestningar. LO har gjort klart att facket delar flera av Sjöstedts invändningar.

○ ○ ○

Det var särskilt en mening i januariavtalet som väckte vänsterpartisternas vrede: ”Denna överenskommelse innebär att Vänsterpartiet inte kommer att ha inflytande över den politiska inriktningen i Sverige under den kommande mandatperioden.” Formuleringen togs fram efter påtryckningar från Centerpartiet. Företrädare inom de andra partierna – även en del ledande liberaler – ser den som onödigt konfrontativ. Nu pågår arbetet med att mjuka upp klausulen.

Centerpartister med insyn i förhandlingarna säger nu att det inte finns några hinder för Stefan Löfven att prata med Vänsterpartiet på samma sätt som de själva kommer att diskutera med Moderaterna och Kristdemokraterna om frågor utanför uppgörelsen. Blockpolitiken är bruten – och ändå inte.

En alternativ tolkning är att samarbetet mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Centerpartiet och Liberalerna förflyttar gränsen för de politiska blocken, genom att förpassa Moderaterna och Kristdemokraterna till ett konservativt block ihop med Sverigedemokraterna.

Den strategin har tydliga risker.

○ ○ ○

Programförklaringen i januariavtalet gör klart att samarbetet bygger på partier med olika perspektiv. Om det finns ett kitt, så är det inte på den klassiska högervänsterskalan i den ekonomiska politiken.

”Våra partier har skilda ideologiska utgångspunkter men förenas i försvaret av den liberala demokratins grunder”, heter det i ett stycke i ett stycke.

Det nya samarbetet innebär en förflyttning för Socialdemokraterna på den så kallade gal-tan-skalan, där gröna och liberala värderingar ställs mot traditionella, auktoritära och nationalistiska.

När partiet presenterade sin valstrategi i februari förra året låg tyngdpunkten på det mer traditionella och möjligen auktoritära: lag och ordning och integration och en stark välfärdsstat.

– Det finns i väljarkåren en önskan om att någon ska ta kontrollen över samhällsutvecklingen, konstaterade valledaren John Zanchi.

I starten på lilla valrörelsen i maj presenterade partiledningen åtstramningar av migrationspolitiken. Det är ingen hemlighet att många LO-väljare tycker att invandringen är en viktig fråga och att både fack och parti ser med oro på risken för läckage till Sverigedemokraterna.

Socialdemokraterna var och är splittrade och det märks i de spretiga reaktionerna på januariavtalet.

De som har haft svårt för den hårda retoriken i valrörelsen välkomnar de nya tongångarna om öppenhet.

Lisa Pelling, som är utredningschef på Arena Idé, välkomnar skrivningarna i uppgörelsen om familjeåterförening och humanitära skyddsskäl.

– De gröna och alternativa och liberala väljarna har fått utdelning oavsett om de befinner sig i Miljöpartiet, Centerpartiet, Liberalerna eller Socialdemokraterna. Vi får inte alls samma utdelning på högervänsterskalan. Jag tror ju att det behövs ekonomisk omfördelning

och trygghet för att få ett folkligt stöd för klimatomställningen eller öppenhet, säger hon.

Folkbladets chefredaktör Widar Andersson har inga problem med liberala reformer, men ser med oro på skiftet i migrationspolitiken.

– Att behandla migrationsfrågor lite lättvindigt och liberalt i det här läget, det är att gå emot tidsandan på ett mycket riskabelt sätt, säger han.

Kampen mot gängbrottsligheten och skjutningarna hamnade högt på dagordningen i valrörelsen. Men lag och ordning nämns mycket sparsmakat i januariuppgörelsen.

En centerpartist med god insyn i förhandlingarna säger att partierna helt enkelt ligger för nära varandra i frågan för att den skulle vara relevant att förhandla om. Överenskommelsen skulle ta sikte på de punkter där det fanns en stor politisk skillnad.

– Man ska ha ett noggrant förstoringsglas för att hitta skillnaderna mellan Moderaternas och Socialdemokraternas rättspolitik i dag, säger centerpartisten.

Frågan är hur det kommer att låta nästa gång som Socialdemokraterna möter väljarna. Det ställs på sin spets redan i vår i EU-valet.

Vägvalet är tydligt: Antingen kan partiet positionera sig som en tydlig motpol till högerpopulismen. Eller så försöker Socialdemokraterna formulera sina svar på hur de vill motverka baksidorna med den fria rörligheten för svenska arbetare.

Det kommer att bli rörigt, säger socialdemokrater med insyn.

Daniel Suhonen, chef för tankesmedjan Katalys, går längre än så.

– EU-valet kan gå fullständigt åt helvete, hävdar han.

Han förutspår att det blir svårt för Socialdemokraterna att mobilisera fackliga företrädare.

– Socialdemokraterna har övergivit två flanker. Man lämnar vänstern, och man lämnar det konservativa, trots att stora delar av arbetarklassen befinner sig just där. Det blir en farlig valrörelse.

○ ○ ○

När socialdemokrater ska beskriva kittet i det nya samarbetet, så talar de om land och stad, och Centerpartiets och Socialdemokraternas gemensamma visioner om att hela landet ska leva och växa. Möjligen finns också en vänsterliberal åsiktsgemenskap i den fråga som blev valrörelsens stora raket – jämställdhet.

Miljöpartiet lyfter gärna fram samförståndet om den gröna skatteväxlingen och klimatomställningen. Socialdemokraterna betraktar resurserna till kommuner och landsting som en viktig framgång i uppgörelsen.

Nu väntar månader av informationskampanjer för att marknadsföra resultatet. Men arbetarrörelsen får gå på offensiven och defensiven samtidigt.

Försvaret av januariuppgörelsen handlar till stor del om alternativen. Värdet av att hålla Sverigedemokraterna utanför inflytande. Behovet av att förhindra att Moderaterna och Kristdemokraterna kommer till makten.

En högt uppsatt socialdemokrat konstaterade före jul: En M–KD-regering med stöd av SD kan införa reformer som är mycket svåra att rulla tillbaka.

Det är en ståndpunkt som återkommer gång på gång i samtal med socialdemokrater.

– Det blocköverskridande samarbetet är en seger för Socialdemokraterna. Men nu gäller det att man inte gör misstaget att försöka framställa alla de 73 punkterna i uppgörelsen som önskvärd politik bara för att slippa förlora ansiktet. Då suddar man ut det som är socialdemokrati, säger Lisa Pelling.

○ ○ ○

Januariavtalet bär Stefan Löfvens signum. Hans fackliga bakgrund får symbolisk betydelse när uppgörelsen ska förankras i arbetarrörelsen.

Men kanske behöver regeringschefen kompletteras med en starkare och mer självständig talesperson för partiet.

I bakgrundssamtal efterlyser socialdemokrater en ny partisekreterare. Om de får drömma, ska personen påminna om tidigare partiledare och partiledarkandidater: En rimlig Håkan Juholt, med Göran Perssons retoriska briljans, Pär Nuders strategiska blick och Anna Lindhs förmåga att få med sig folk.

– Partiet måste orka hålla en viss distans mot regeringen. En stark partisekreterare som kan markera när det behövs, säger en socialdemokrat.

Spekulationerna om hur länge Stefan Löfven blir kvar som S-ledare har bubblat i flera år. Beslutet är ytterst hans eget, men S-källor gör bedömningen att det är svårt för honom att lämna toppolitiken, innan det nya samarbetet har satt sig.

Nu får han chansen att slutgiltigt vinna valet 2018, genom att visa att Socialdemokraterna får igenom sin politik.

Mikael Delin

mikael.delin@dn.se

Karin Eriksson "

"Alla nej på vägen till ja"

24 september

Den nya riksdagen samlas. Andreas Norlén väljs till talman.

25 september.

Stefan Löfven avsätts. Riksmötets öppnande. Löfven avsätts som statsminister med 204 röster emot och 142 röster för.

27 september.

Första talmansrundan. Andreas Norlén håller sin första talmansrunda. Dagen efter meddelar han att samtalen inte har lett fram till något konkret.

2 oktober.

Andra talmansrundan – Ulf Kristersson får sonderingsuppdraget. Ulf Kristersson samtalar med Centerpartiet, Liberalerna, Kristdemokraterna och Socialdemokraterna med syftet att bilda en alliansregering med stöd av Socialdemokraterna.

9 oktober.

Kristersson släpper hoppet om S-stöd. Ulf Kristersson informerar talmannen om att Löfven avvisat hans förslag, och att alternativet med en alliansregering med stöd av Socialdemokraterna inte längre är aktuellt.

12 oktober.

Kristersson lanserar 3-2-1-modellen.

I ett Facebookinlägg berättar Ulf Kristersson att han avser att försöka bilda en regering som antingen är en moderat enpartiregering eller som består av Moderaterna tillsammans med ett eller flera allianspartier.

14 oktober.

Kristersson ger upp.

Kristersson säger att han saknar förutsättningar för att bilda en regering och därför lämnar sonderingsuppdraget. Andreas Norlén meddelar att en tredje talmansrunda ska äga rum dagen efter.

15 oktober.

Stefan Löfven får sonderingsuppdraget. Stefan Löfven meddelar att han kommer att försöka åstadkomma ett blocköverskridande samarbete.

29 oktober.

Löfven ger upp.

Även Löfven meddelar att han inte ser någon möjlighet att bilda regering.

29 oktober.

Norlén undersöker fyra olika regeringsbildningar. Nya samtal hålls. Efter samtalen meddelar Andreas Norlén att han kommer att undersöka fyra olika regeringsbildningar: en samlingsregering, en mittenregering, Alliansen med MP och en högerregering med ett eller flera allianspartier.

5 november.

Kristersson får sonderingsuppdraget – igen.

Den här gången slår Norlén fast att en omröstning om Ulf Kristersson som statsminister ska hållas den 14 november.

14 november.

Kristersson röstas ned. I en historisk omröstning röstas talmannens förslag till statsminister ned med 195 röster emot och 154 röster för.

15 november.

Annie Lööf får sonderingsuppdraget.
Syftet är enligt Lööf främst att få till sakpolitiska samtal över blockgränsen.

22 november

Annie Lööf ger upp.
Enligt Annie Lööf förhindrar Socialdemokraterna och Moderaterna låsningarna från att luckras upp.

23 november.

Stefan Löfven nomineras som statsminister. Även denna gång finns en omröstning inplanerad, den 3 december.

27 november.

Annie Lööf öppnar för Löfven som statsminister. Men bara om Stefan Löfven kan tillmötesgå en serie krav som bland annat inkluderar uppluckrad arbetsrätt och lägre skatter. Jan Björklund och Liberalerna kommer med samma besked.

10 december.

Lööf säger nej till Löfven. Enligt Lööf har deras krav inte tillmötesgåts i tillräckligt stor utsträckning.

12 december.

Regeringens budget faller. I stället antas Moderaterna och Kristdemokraternas gemensamma budget som stöds av Sverigedemokraterna.

14 december.

Löfven faller.
Riksdagen röstar nej till Stefan Löfven som statsminister.

19 december.

Nytt datum för statsministeromröstning spikas. Norlén meddelar att mer förhandlingar behövs. En ny omröstning ska hållas den 16 januari. Ett eventuellt extraval ska hållas senast 21 april.

11 januari.

Överenskommelse presenteras – C öppnar för Löfven. S, MP, L och C presenterar ett utkast till en överenskommelse. Annie Lööf går ut med att hon kan släppa fram Löfven som statsminister.

12 januari.

Centerpartiet släpper fram Löfven. Det meddelar Annie Lööf efter att förtroenderådet haft möte.

13 januari.

Även L släpper fram Löfven. Partistyrelsens förslag vann med 62 röster mot Kristerssonsidans 30 röster. Även MP står bakom uppgörelsen.

14 januari.

V-beskedet: Kan inte släppa fram Löfven.
Jonas Sjöstedt meddelar att man inte kan släppa fram Stefan Löfven som statsminister. Norlén skjuter fram statsministeromröstningen till fredagen.

januari.

V släpper fram Löfven.

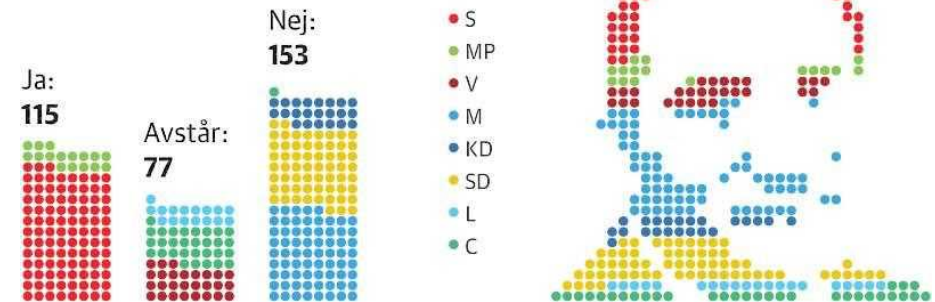
Jonas Sjöstedt berättar att man släpper fram Löfven som statsminister efter försäkringar om att man kan göra upp med S på områden utanför överenskommelsen med MP, L och C. Löfven nomineras som statsministerkandidat.

18 januari.

Löfven blir statsminister.

Riksdagen röstar ja till Stefan Löfven. "

Så röstade riksdagen

"Rekordlång kamp om makten har banat väg för helt nytt samarbete"

DN LÖRDAG 19 JANUARI 2019

Efter den mest långdragna regeringsbildningen i svensk historia står det klart att Stefan Löfven blir kvar som statsminister.

Regeringen vilar på ett samarbete av helt nytt slag, där hjärtefrågor har offrats och gamla allianser spruckit. – Sverige får en handlingskraftig regering som inte är beroende av SD, säger Stefan Löfven.

Ett par minuter före klockan 10 på fredagsförmiddagen tryckte riksdagsledamöterna på de gröna, gula och röda knapparna. Endast 153 ledamöter, långt mindre än hälften, röstade nej (rött), bland dem en centerledamot som avvek från partilinjens. Därmed hade riksdagen godkänt talmannens förslag till statsminister.

Efteråt framhöll Stefan Löfven (S) att samarbetet mellan Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Centern och Liberalerna innebär att Sverige inte går i andra länders fotspår och ger inflytande till högerextrema och nationalistiska partier.

– Sverige väljer en annan väg och det är historiskt. Sverige får en handlingskraftig regering som inte är beroende av Sverigedemokraterna, sade han.

Nu går det politiska arbetet in i en ny fas när S+MP-regeringen ska genomföra den reformagenda som mejslats fram tillsammans med C och L.

– Reformtakten kommer att vara hög. Genom den här överenskommelsen får Sverige en ny regering som är byggd på samverkan i mitten av svensk politik, säger Stefan Löfven. Partierna bakom den nya regeringsuppgårelsen passade på före statsministeromröstningen att argumentera för varför de ger grönt ljus till Stefan Löfven.

– Hade det bara handlat om att välja mellan Socialdemokraterna och Moderaterna så hade vi valt Moderaterna. Men en sådan regering skulle varje vecka vara beroende av stöd från Sverigedemokraterna. Sådant stöd kommer inte gratis, sade Jan Björklund (L).

Han påminde också om att uppgörelsen mellan S, C, L och MP innehåller mycket liberal politik.

– Den ekonomiska politiken är mer borgerlig än vad alliansregeringen lyckades föra, sade Björklund.

C-ledaren Annie Lööf underströk att hennes ställningstagande syftar till att stänga ute SD från inflytande över regeringens politik.

– Centerpartiet har valt väg. Vi väljer att tolerera den regering som kan verka utan stöd från Sverigedemokraterna och där vi kan få igenom liberal politik, sade hon.

Att C och L har ingått ett samarbete med S innebär att Stefan Löfven fått det som han eftersträvat ända sedan 2013: ett blocköverskridande

regeringssamarbete. För Moderaterna och Kristdemokraterna betyder det att det borgerliga samarbetet tar en paus.

– I dag spräcker Centern och Liberalerna Alliansen på den nationella nivån, konstaterar en besviken Ulf Kristersson (M).

Motivet att hålla SD utanför inflytande håller inte som motiv för att stödja Löfven, anser M-ledaren.

– Centern och Liberalerna lovar att avsätta den här regeringen om den inte genomför överenskommelsen. Det bygger på att Sverigedemokraterna ska stötta dem i att göra detta. Det här är ju kvalificerad dubbelmoral, säger Ulf Kristersson.

För M:s del väntar nästan fyra år utan inflytande på regeringsmakten.

– Moderaterna går nu i opposition. Det blir vår roll att samla de borgerligt sinnade som också vill ha en borgerlig regering, säger Ulf Kristersson.

Den nya regeringen kommer att leva under hot om misstroendeförklaring från Vänsterpartiet. V är kritiska till högerpolitiken i det nya samarbetet men Jonas Sjöstedt är ändå nöjd med att Stefan Löfven får bilda regering.

– När man ser tillbaka på den här dagen tror jag att det man kommer att minnas är att vi stoppade högern och extremhögern från att ta makten i Sverige, så som har skett i så många andra europeiska länder, säger Jonas Sjöstedt.

SD:s Jimmie Åkesson kallar den nya regeringen för ”bisarr” sett till valresultatet men ser också nya möjligheter för sitt parti. Det naturliga är att SD, M och KD nu bildar ett konservativt block, anser han.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se "

”Järnvägens brister hotar Ikeas fortsatta expansion”

DN LÖRDAG 19 JANUARI 2019

"DN. DEBATT 20190119

Ikea vill fortsätta att utveckla sin verksamhet i Småland och Skåne, men eftersatta investeringar i infrastrukturen för tåg skapar stora problem. Stadigt ökande restider, förseningar och inställda tåg hotar vår fortsatta utveckling. Ikea bjuder nu in samtliga berörda aktörer till ett krismöte om bristerna i tågtrafiken, skriver Pernilla Jonsson, vd Ikea Älmhult.

Frågan om en väl fungerande regional tågtrafik handlar om något som många pratar om; nämligen att hela landet ska leva. Älmhult är ett samhälle på landsbygden med något så unikt som ett världsledande varumärke. Älmhult och Ikea utgör därmed bevis på att ett globalt företag kan verka och växa från en mindre ort på landsbygden.

I Älmhult finns våra rötter och vårt hjärta. Det var här Ingvar Kamprad för 75 år sedan grundade Ikea. I dag har detta lilla företag vuxit till ett globalt varumärke med över 200 000 medarbetare inom flera olika koncerner och bolag över hela världen.

Under 2018 köpte våra kunder varor från oss för 38,8 miljarder euro. De 420 olika Ikeavaruhusen på fler än 50 marknader hade tillsammans nära 1 miljard besök.

Miljoner människor världen över förknippar vår blågula logga med Sverige. Samtidigt är det få som vet hur viktiga våra svenska rötter verkligen är. Eller vad orten Älmhult betyder för vårt varumärke. Älmhult är den absolut största Ikea-arbetsplatsen i världen. I Älmhult verkar 17 Ikea-enheter med 5 400 medarbetare från 52 olika länder –

många med unik spetskompetens inom allt från kemi och materialinnovation till design och 3D-animation. Av dessa medarbetare pendlar drygt 3 000 till sin arbetsplats i Älmhult, varav cirka 800 pendlar från Malmö med omnejd.

Den största Ikea-arbetsgivaren i Älmhult, Ikea of Sweden, leder vår globala produkt- och designutveckling med en hög grad av innovation och entreprenörskap. Detta innebär att i stort sett allt som säljs i Ikeavaruhusen runt om i världen har utvecklats i Älmhult. Kan vi inte rekrytera rätt kompetens för placering i Älmhult på grund av brister i den svenska infrastrukturen, kommer vi i förlängningen att ha svårt att driva produkt- och designutvecklingen vidare i Älmhult och i Sverige. Förutom våra medarbetare med arbetsplats i Älmhult, reser tiotusentals andra Ikeamedarbetare och partner från hela världen varje år till Älmhult för att här lära sig mer om vårt sortiment, vår kultur och våra värderingar.

Under flera år har Ikeabolagen i Småland och Skåne uppvaktat politiker och tjänstemän för att söka lösningar på de problem som våra tågpendlande medarbetare möter varje dag. Problem i form av banrelaterade trafikstörningar, bristfällig trafikinformation samt överfulla, försenade och trasiga tåg främst på Södra stambanan mellan Malmö och Älmhult.

Trots brev, möten, debattartiklar och ett remissvar på Trafikverkets nationella plan ser vi inga tecken till förbättringar, utan tvärtom, stora försämringar. Det senaste exemplet är den nya nationella tågtidtabellen som infördes i december 2018 och som förlänger resan mellan Malmö och Älmhult rejält. Från och med nu står nämligen samtliga södergående Öresundståg från Älmhult och väntar i 15 minuter på Hässleholms järnvägsstation. För resenärer mellan Älmhult och Malmö förlängs därmed restiden till 1 timme och 30 minuter – vilket får till följd att nära 20 procent av den totala restiden utgörs av väntande i Hässleholm.

Antalet på- och avstigande på Älmhults station har det senaste året ökat med 23 procent och i takt med att antalet pendlare ökar har förutsättningarna försämrats. Mot den bakgrunden upplever vi Trafikverkets beslut om förlängd ställtid i Hässleholm som mycket förvånande.

Så låt mig vara tydlig: Kollektivtrafikens bristande kvalitet utgör ett reellt hot mot Ikeas fortsatta expansion – globalt och i Sverige. Vår kompetensförsörjning är nämligen beroende av goda förutsättningar för pendling. Detta gäller inte bara för vår verksamhet i Älmhult. Samtliga Ikea-bolag i södra Sverige är beroende av fungerande järnvägsförbindelser. Våra cirka 10 000 medarbetare som bor och arbetar i regionen rör sig mellan hemmet och arbetsplatsen, samt mellan de olika Ikeaenheterna i Malmö, Helsingborg och Älmhult. Alla försämringar för dem som pendlar innebär en reell försämring för oss och vår verksamhet att fortsätta utvecklas.

Intervjuer som Ikeabolagen gjort med sina medarbetare visar att restid, punktlighet, och information inte motsvarar de förväntningar som en tågresenär år 2019 borde kunna ha. Intervjuerna visar även att våra pendlare inte ser pendling som en långsiktig lösning och för många var måttet rågat redan innan den förlängda restiden infördes.

Förlängningen innebär ytterligare en belastning för våra prövade pendlare medarbetare. Vi som arbetsgivare är djupt oroade över hur försämringen kommer att påverka vår förmåga att rekrytera och behålla den kompetens vi behöver för att fortsätta utvecklas.

Regeringens plan för statliga investeringar i infrastruktur, som presenterades den 4 juni 2018, är ett steg i rätt riktning vad gäller järnväg. Men det är för lite och för sent. Planen innehåller nya spår mellan Lund och Hässleholm, vilket är mycket välkommet. Men bara två miljarder kronor har avsatts för dem under planperioden. Det kan inte tolkas som annat än byggstart runt år 2028, vilket gör att det inte kommer finnas någon ny bana förrän tidigast 2035. Det är 16 år till

dess. Sverige i allmänhet och Sydsverige i synnerhet behöver lösningar snarast, inte om 16 år.

Därför efterlyser vi såväl kortsiktiga som långsiktiga satsningar som kan åtgärda de mest akuta bristerna. Och möjligheten finns: I regeringens plan avsätts totalt 35,4 miljarder kronor för trimnings- och miljöåtgärder i den befintliga transportinfrastrukturen, som Trafikverket ansvarar för. Detta borde kunna öppna för konkreta åtgärder.

Vi har uttryckt vår oro till flera aktörer men har inte råd att vänta längre på att förändringar ska ske. Därför sträcker vi nu ut en hand och bjuder in till ett nationellt krismöte redan i början av 2019. Vi kommer att bjuda in representanter från kommuner, regioner, myndigheter samt riksdag och regering i syfte att:

Hitta konkreta lösningar på de mest akuta behoven så som en kortare restid, bättre punktlighet samt hela och rena tåg.

Skapa ett bättre samarbete mellan järnvägens parter och dess kunder.

Vår förhoppning med ett sådant möte är att hjälpa Småland och Skåne – Älmhult och Ikea – att fortsätta att utvecklas tillsammans. Detta i stället för att bli ytterligare ett exempel på att utveckling i Sverige bara kan ske i större städer. Men för att lyckas måste den regionala tågtrafiken förbättras. Inte om 5, 10 eller 15 år, utan omgående. Gör verklighet av orden – låt landsbygden och hela Sverige leva – det är en nationell angelägenhet.

Pernilla Jonsson, vd Ikea Älmhult "

" Tre kvinnor misstänks ha utnyttjat barn i svenskt pedofilnätverk

DN LÖRDAG 19 JANUARI 2019

Tre kvinnor i 35-årsåldern misstänks ha utnyttjat ett tiotal barn i ett svenskt pedofilnätverk. De har fotograferat och filmat barnen – och sedan sålt bilderna. Enligt Emelie Källfelt, åklagare på Riksenheten mot internationell och organiserad brottslighet, rör det sig totalt om närmare hundra olika brottsmisstankar.

Enligt uppgifter till DN har en av kvinnorna – vilka är hemmahörande i Södermanland, Blekinge och Östergötland – utnyttjat sina egna barn i syfte att tjäna pengar.

Kammaråklagare Emelie Källfelt vill dock inte kommentera vilka de tio brottsutsatta barnen är:

– Kvinnorna haft tillgång till de här barnen, det är allt jag kan säga.

Hur relationerna ser ut vill jag med hänsyn till förundersökningssekretessen inte gå in på, säger hon.

Barnen har varit mellan förskoleåldern och yngre tonåren när de blivit utnyttjade. Brottsligheten ska ha pågått fram till i september 2017.

Utöver de tre kvinnorna är tre män misstänkta i det omfattande barnporrmålet. Tre av dem har suttit häktade sedan i september, och en av kvinnorna omhändertogs på fredagen av Stockholms tingsrätt för bland annat grovt sexuellt övergrepp mot barn.

Ytterligare en av männen sitter häktad och övriga tre misstänkta är på fri fot. Av männen är två hemmahörande i Stockholmsområdet och en i södra Sverige.

Samtliga är misstänkta för en rad olika sexualbrott mot barn, från kränkande fotografering till grova sexuella övergrepp och våldtäkt.

Enligt Emelie Källfelt handlar det i dagsläget om närmare hundra olika brottsmisstankar.

Ingen av dem är dock häktad på den allvarligaste brottsmisstanken. En av de häktade männen har erkänt grovt sexuellt övergrepp mot barn, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering samt grovt barnpornografibrott. Kvinnorna förnekar brott. En av dem, en fembarnsmamma, har suttit häktad sedan i september förra året. Enligt DN:s uppgiftslämnare har motivet till de misstänkta brotten varit pengar.

– Det utmärkande med det här fallet är givetvis att det är flera kvinnor som misstänks. Det är de som producerat materialet som männen sedan köpt. Prislapparna för materialet har legat på allt i från en hundralapp till flera tusen kronor, säger Emelie Källfelt.

Enligt henne finns det en internationell trend där man sett att det blir allt vanligare att kvinnor använder barn på det här sättet för att tjäna pengar.

Hon vill dock inte gå in på motiven i det aktuella fallet.

– Vi vet bara att efterfrågan på den här typen av bilder finns i hela världen.

Ärendet började med att svensk polis fick in ett tips redan 2016. Det gick ut på att det hade delats barnpornografiskt material via ett socialt medium. Tipset blev dock liggande en tid. Det var först när polisen började titta på det under 2017 som man insåg att brottsoffren var svenska barn.

– Då tog ärendet fart, konstaterar Emelie Källfelt som tillsammans med kammaråklagare Annika Wennström leder den omfattande förundersökningen.

Det första tillslaget mot en av de misstänkta ledde till ytterligare tillslag på andra adresser. Åklagaren beskriver det som att det uppstod en "snöbollseffekt". Sedan dess har misstankarna "kommit i sjök", som hon uttrycker det.

Det senaste tillslaget gjordes så sent som för en vecka sedan i Stockholmsområdet, detta efter drygt ett år av utredning.

– Som det ser ut nu kan det tillkomma ytterligare misstänkta, säger Emelie Källfelt.

Kammaråklagaren kan dock ännu inte redogöra för hur mycket pengar de misstänka omsatt, då det ännu inte finns någon klar bild av det i nuläget.

Klart är dock att de bilder som kvinnorna misstänks ha tagit och sålt på barnen har levererats via olika delningstjänster på nätet, men också via sms och mejl. I något fall har det handlat om livesända övergrepp. Det är oklart om bilderna har spridits vidare.

– Men med den erfarenhet vi har av den här typen av ärenden vet vi att de snabbt kan delas vidare, säger Emelie Källfelt.

Hon vill inte konkret gå in på vad barnen har utsatts för, men säger att de inte har drabbats av några fysiska skador.

– Bilderna är inte det värsta jag sett i mitt liv som förundersökningsledare, men i flera av fallen handlar det helt klart om grova, sexuella övergrepp. Något av fallen bedömer vi som våldtäkt, fortsätter Emelie Källfelt.

Då förundersökningen fortfarande pågår är hon förtegen om motiv och kopplingar mellan de misstänka. Bilden som polisen hittills har är dock att det finns ”medvetna eller omedvetna kopplingar” mellan de tre kvinnorna. Kvinnorna beskrivs ”utåt sett som vilka som helst”. I utredningen finns det flera spår av fler beställare av barnpornografi, spår i form av chattar och andra konversationer man hittat i datorer och telefoner.

– Det är dock svårt att leda i bevis vad som är brott eller vad som är uttryckta fantasier i de samtalen, säger Emelie Källfelt.

Fallet kommer enligt henne att väcka flera intressanta rättsliga frågor. Stora delar av materialet består av nakenbilder på barn, där gränsen för vad som anses vara barnpornografiskt inte är självklar.

– Domstolen kommer att behöva ta ställning till en rad frågor som rör var gränsen för en olaglig bild går. Är det till exempel okej att fotografera ett naket barn när det inte vet om det?

Även i övrigt är rättsläget intressant. Så sent som i december kom Högsta domstolen, HD, med ett avgörande som kan komma att få bäring på det här fallet eftersom brotten ska ha begåtts före den 1 juli 2018.

HD slog i domen fast att det enligt den lydelse lagen hade innan dess är det inte brottsligt att förmå målsägare att genomföra sexuella handlingar på sig själva för att filma det och spara filmerna. Kortfattat uttryckt menar HD att för att ett övergrepp ska vara straffbart ska det ha skett i realtid, det vill säga livesänts.

– Det har gjort att vi tvingats fundera över brottrubriceringarna i det här målet, säger Emelie Källfelt.

Förundersökningen fortgår alltjämt, tidigast någon gång under våren räknar åklagarna med att väcka åtal.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se "

"Fakta. Sex misstänkta i barnporrhärva

De sex misstänkta, tre kvinnor och tre män, misstänks bland annat för kränkande fotografering, grovt sexuellt övergrepp mot barn, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt barnpornografibrott och våldtäkt. Sammantaget handlar det om nära hundra brottsmisstankar. Ingen av de tre som är häktade i målet sitter dock häktad misstänkt för det allvarligaste brottet. Det utreds fortfarande. "

"Utredaren avråder Sverige från kärnvapenförbud"

DN LÖRDAG 19 JANUARI 2019

Sverige avråds från att ratificera ett förbud mot kärnvapen. Förbudet skulle försvåra Sveriges säkerhetspolitiska samarbeten, enligt en utredning som regeringen tillsatt. – Konventionen behöver utvecklas, den är inte färdig, säger utredaren och ambassadören Lars-Erik Lundin.

På fredagen presenterades utredningen om konsekvenserna av att tillträda FN:s så kallade kärnvapenförbudskonvention.

Regeringen har i FN röstat ja till avtalet om ett kärnvapenförbud och har haft som mål att skriva under konventionen.

Men i den färskta utredningen, som tillsattes för att utreda konsekvenserna för Sverige av ett undertecknande, avråds Sverige från att ratificera avtalet.

Utredaren Lars-Erik Lundin berättade på en pressträff att slutsatsen man har dragit är att "Sverige varken bör tillträda eller underteckna konventionen i dess nuvarande form".

Lundin förklarade att det bland annat beror på förbudet mot avskräckningspolitik i konventionen.

Det skulle få negativa konsekvenser för de Natoländer som förlitar sig på Natos "kärnvapenparaply" som skydd, förklarade Lundin.

– Man måste ha tydligare klart för sig hur man ska hantera situationen för de alliansmedlemmar som känner sig hotade av kärnvapen, men som skyddas av kärnvapenparaplyer, sade Lundin.

En annan invändning som Lars-Erik Lundin tog upp är att fördraget inte kräver att man är med i andra överenskommelser, som exempelvis icke-spridningsavtalet.

– Det är ett bekymmer eftersom det är där amerikanerna och ryssarna är med – i de andra överenskommelserna. De kommer troligen inte vara med i det här, då är det viktigt att man försöker få en ömsesidig förstärkande effekt, sade Lundin.

Om Sverige tillträder konventionen skulle, enligt utredningen, svenskt försvarssamarbete med grannländer och med Nato försvåras. Därmed minskar möjligheterna till framgång i det globala arbetet med att minska antalet kärnvapen.

– Konventionen behöver utvecklas, den är inte färdig. Det måste ske för att syftet ska uppnås och för att undvika allvarliga bieffekter för Sverige, sade Lundin.

Det har tidigare rapporterats att försvarsminister Peter Hultqvist och utrikesminister Margot Wallström har olika syn på kärnvapenförbud. Uppgifterna har avvisats av ministrarna.

Om utredarens slutsatser skriver Wallström i ett pressmeddelande: "Utredningen belyser flera av frågans centrala aspekter. Inte minst resonemangen om vad som krävs för att nå konkreta framsteg i arbetet för en kärnvapenfri värld är värdefulla."

Liberalernas partiledare Jan Björklund anser att utredarens slutsats är riktig.

"Sverige ska inte ansluta sig till FN:s kärnvapenkonvention. Skulle försvåra svenska samarbetet med Nato och USA. Utredaren ansluter sig till Liberalernas slutsatser", kommenterar Björklund på Twitter. Hans Wallmark, utrikespolitisk talesperson för Moderaterna, är inne på samma linje som Jan Björklund.

– Att man tillsatte utredningen var också för att hantera de interna motsättningarna i regeringen inom Socialdemokraterna, säger Hans Wallmark.

Utredningen ska nu skickas ut på remiss till olika instanser som ska lämna sina synpunkter till regeringen.

Viviana Canoilas

viviana.canoilas@dn.se "

"Fakta. Kärnvapenkonventionen

Kärnvapenkonventionen är en global kärnvapennedrustning och bygger vidare på icke-spridningsavtalet NPT. Den antogs den 7 juli 2017 i New York.

Målet är att helt förbjuda kärnvapen och konventionen är det första bindande internationella avtalet.

Konventionen förbjuder bland annat utveckling, förvaring, transport, användning och hot om användning av kärnvapen.

Under konferensen deltog 124 länder i omröstningen.

Det enda Natolandet som deltog var Nederländerna som röstade emot konventionen.

Den 20 september 2017 öppnades avtalet för signering. "

" Huskvarna. Åklagaren överklagar dom mot 16-åring

DN LÖRDAG 19 JANUARI 2019

Åklagaren överklagar domen mot den 16-årige pojke som dömdes till fem månaders sluten ungdomsvård för grov misshandel och ofredande av en hemlös man som hittades död i en park i Huskvarna i somras. – Vi gör en helt annan bedömning än tingsrätten, säger åklagaren Linda Schön.

I domen den 28 december 2018 fällde tingsrätten en 16-årig pojke för grov misshandel och ofredande till sluten ungdomsvård i fem månader.

Däremot friades han bland annat för anklagelserna om mord, alternativt grovt vållande till annans död.

Tingsrätten ansåg det inte heller utrett att en 14-årig pojke (inom ramen för en så kallad bevistalan), gjort sig skyldig till mord, synnerligen grov misshandel eller grovt vållande till annans död. Rätten grundade sitt beslut på att det inte går att utesluta att någon annan orsakat mannens död, efter att 16-åringen och 14-åringen lämnat platsen.

Åklagaren Linda Schön delar inte den bedömningen. Därför överklagar hon domen och tingsrättens slutsats om bevistalan.

– Tingsrätten menar ju att det inte kan uteslutas att någon eller några andra har kommit efter att pojkarna lämnat platsen och då tillfogat mannen de dödande skadorna. Jag delar inte den bedömningen att han ska ha dött senare, säger Linda Schön.

I samband med att domen föll menade rådmannen Tord Edlund att det funnits brister i utredningen. Bland annat sa han att tidpunkten då

mannen avled hade kunnat bestämmas mer exakt om en rättsläkare tagit prover direkt på platsen.

Men Linda Schön anser att det inte har någon avgörande betydelse för skuldfrågan att prover inte togs direkt på platsen.

– Vi tycker ju att, med den bevisning vi åberopade, det är ställt utom rimligt tvivel att han inte dog vid något annat tillfälle.

– Att rättsläkare inte kallades till platsen – det är en fråga som är mer spekulativ där vi inte vet vad rättsläkaren hade kommit fram till.

En bevistalan är en prövning av skuldfrågan som kan göras när den misstänkta gärningsmannen inte är straffmyndig. Det görs ibland när det rör sig om mycket allvarliga brott som exempelvis mord eller våldtäkt.

För att en bevistalan ska inledas krävs det att socialnämnden, Socialstyrelsen eller barnets vårdnadshavare begär det. Rätten dömer då inte ut något straff, utan tar endast ställning till om barnet gjort sig skyldig till handlingen.

Agnes Laurell

agnes.laurell@dn.se

Juan Flores

juan.flores@dn.se "

" Ohälsotalet sjönk – lägsta sjuksiffran sedan 2001

DN LÖRDAG 19 JANUARI 2019

Det så kallade ohälsotalet fortsätter att minska. Förra året fick svensken i genomsnitt ersättning från sjukförsäkringen under i snitt 24,7 dagar, visar nya siffror från Försäkringskassan.

Det är den lägsta siffran sedan åtminstone 2001 och en rejäl minskning sedan förra året då Sveriges invånare ersattes för i snitt 26,2 dagar.

Friskast av alla förra året var invånarna i Stockholms län, som ersattes av sjukförsäkringen för i snitt 19,3 dagar. Sjukast var invånarna i Kalmar län, med 29,8 dagar i snitt.

Ohälsotalet anger antalet ersatta dagar per person, om alla ersatta dagar från alla förmåner i sjukförsäkringen under ett år slås ut på alla försäkrade individer. De ersättningar det gäller är: sjukpenning, arbetsskadesjukpenning, rehabiliteringspenning, sjukersättning och aktivitetsersättning.

TT "

"Fjärrtågen fjärran från punktliga under fjolåret"

DN LÖRDAG 19 JANUARI 2019

Punktligheten på järnvägen rasade i fjol, särskilt för fjärrtågen.

– Vi är inte alls nöjda, men jag är övertygad om att 2019 blir bättre, säger SJ:s kommunikationsstrateg Peter Krameus.

Lokaltågen hade bättre siffror. Pendeltågsföretaget MTR pekar på ett lyckat samarbete med regionen och staten.

Trafikverket visar i en färsk sammanställning att punktligheten i den svenska tågtrafiken föll rejält förra året jämfört med de föregående fem åren – den period under vilken man använt samma mätmetod.

Nedgången förklaras främst med extremt väder och många renoveringsarbeten. Peter Krameus, kommunikationsstrateg på SJ, håller med om Trafikverkets analys:

– Ja, i princip handlar det om vädret och banarbeten.

I Trafikverkets siffror framgår att det var fjärrtågen som hade den sämsta punktligheten, medan lokaltågen bara hade ett mindre tapp jämfört med 2017.

SJ, som dominerar fjärrtågstrafiken, kommer med en egen sammanställning i februari, men Peter Krameus kan redan nu avslöja att tågföretagets siffror över punktligheten inte avviker särskilt mycket från Trafikverkets.

– Året började dåligt med snöproblem. Under sommaren var ”getingmidjan” i Stockholm avstängd, och vi hade solkurvor och andra problem, säger Krameus.

– Sedan hämtade vi oss ganska mycket under hösten, särskilt i december. Men vi är inte alls nöjda med året.

Trafikverket ansvarar för spåren och annan infrastruktur. Vilket ansvar har ni?

– Vi brukar säga att SJ av egen kraft orsakar ungefär 10 procent av de förseningar vi har. Det handlar väldigt mycket om våra fordon, så vi gör mycket arbeten med dem för att minimera störningar.

Förutom slitna hjul kan ytterdörrar krångla och orsaka någon eller några minuters försening, som kan byggas på under resans lopp, förklarar Krameus.

Tåg är fortsatt populärt. Klarar ni ytterligare tillströmning av resenärer?

– Ja, i tågen har vi plats, men det är trångt på spåren.

– Det är till exempel problem med sträckan Uppsala–Stockholm. Vi kör så långa och höga tåg vi kan. Tågen är så långa att tre av vagnarna stannar utanför perrongen i Knivsta och Märsta. Men det räcker ändå inte till riktigt. Infrastrukturen begränsar.

Peter Krameus är ”övertygad om” att 2019 kommer att bli bättre. Det grundar han på att trenden nu ser bra ut, att SJ förberett sig bättre för vintern och att ett nytt ”självdiagnostiserande” X2000-tåg kommer ut på spåren i höst.

– Vi har gjort grundliga vinterförberedelser. Vi har till exempel många fler hjulpar på lager. Det är ofta hjulen som slits. Och vi har tillgång till fler verkstäder än i fjol.

– Hela det nya X2000-projektet är egentligen ett punktlighetssystem. Alla tekniska system blir dubblerade. Tågen kan själva skicka data till verkstaden under gång, och när de kommer in ska reservdelar kunna finnas framme, säger Krameus.

Kortdistanstågen drabbades alltså inte lika hårt som långdistanstågen förra året. Nedgången i punktlighet var 0,9 procentenheter mot 6,4 procentenheter för fjärrtågen.

– Framför allt gick det bra under andra halvåret. Då hade vi tre procentenheter bättre punktlighet än första halvåret, enligt vårt

striktare mått, säger Henrik Dahlin, vd för MTR, som driver pendeltågen i Stockholms län.

MTR:s mått på punktlighet är att tågen ska anlända inom tre minuter från tidtabell. Trafikverkets mått säger fem minuter.

Dahlin menar att förbättringen beror på flera saker, men han vill lyfta fram samarbetet med Trafikverket och trafikförvaltningen i Stockholms läns landsting.

– Vi arbetar för att minimera störningar och minimera störningstid.

När det gäller infrastrukturen är MTR ”ögonen på spåren”, enligt Dahlin. Man har exempelvis kunnat visa vilka spårväxlar som varit mest problematiska.

– Och det har lett till åtgärder och en mätbar framgång. Vi jobbar också med bättre trafikledning och trafikinformation. Där ser vi inte riktigt samma effekter, men vi har en bra plan framåt.

Anders Bolling

anders.bolling@dn.se "

"Fakta. Tågens punktlighet 2018

I fjol kom 87,8 procent av alla persontåg i Sverige fram till slutstation max fem minuter efter tidtabell, enligt Trafikverket. Det är 2,5 procentenheter lägre än 2017.

Kortdistanstågen, ungefär hälften av alla persontåg, hade en punktlighet på 92,5 procent, jämfört med 93,4 procent 2017.

Medeldistanstågen, som utgör 42 procent av persontågen, hade en punktlighet 84,8 procent, mot 88,8 procent året före.

Av långdistanstågen, cirka 8 procent av persontågen, kom 71,9 procent i tid. Året före var siffran 78,3 procent.

TT "

"Hur ska man stoppa mobbning?"

DN LÖRDAG 19 JANUARI 2019

William Asp, 10, Falun:

– Man ska vara snäll, omtänksam och bry sig om andra. Sedan ska man säga ifrån om någon säger fula ord eller är taskig.

Ines Charifi, 12, Solna:

– Jag tycker man ska säga till den som mobbar, och fråga den ”Hur skulle det kännas om du blev mobbad?” Sedan kan man be om hjälp och säga till lärare.

Siri Österberg, 11, Nacka:

– Jag tycker att man ska prata med en vuxen och be den hjälpa till. Man kan försöka säga till den som mobbar, men det kan vara svårt.

Nick Abravesh, 8, Solna:

– Om någon är ensam så kan man fråga om den vill vara med och leka. Ser man att någon blir mobbad så kan man säga till fröken.

Ella Kämpe 14, och Vera Holfve, 14, Stockholm:

– Man kan be föräldrar och lärare att hjälpa till. (Ella)

– Jag tycker att lärare ska hålla mer koll, och informera om mobbning på lektionerna. Ser man att någon blir mobbad ska man gå fram och säga till. (Vera)

Frida Forsberg "

" Arbetsmiljöverket: Bra Liv riskerar 50 000 kronor i vite

DN LÖRDAG 19 JANUARI 2019

Flera anställda på omsorgsföretaget Bra Liv Sverige hävdar att de har blivit sjuka av den sociala arbetsmiljön. En tidigare samordnare berättar att cheferna "letade fel". – Sedan blev det sjukskrivning, säger personen till DN. Arbetsmiljöverket hotar nu företaget med vite på 50 000 kronor.

Kritiken från anställda vid omsorgsföretaget Bra Liv Sverige AB gentemot arbetsgivaren är skarp. DN har tidigare rapporterat om hur flera anställda har vittnat om hur företaget systematiskt har betalat ut för lite lön till dem. I fallet när boendestödjaren Agnieszka Hedlund under flera månader fick för lite lön löste Bra Liv situationen efter förhandlingar med fackförbundet Kommunal.

Men omsorgsföretaget har också fått kritik från flera anställda när det gäller arbetsmiljön – det visar ett beslut hos Arbetsmiljöverket. Myndigheten tog emot en anmälan från Kommunals regionala skyddsombud Stefan Ehn den 14 november förra året. I den framkommer vittnesmål om flera olika brister i den "organisatoriska och sociala arbetsmiljön" för de personer som arbetar som samordnare i företaget.

Denna typ av anmälan – enligt arbetsmiljölagens paragraf 6a i kapitel 6 – är ovanlig. Enligt Stefan Ehn gör Kommunal "ungefär en handfull" sådana anmälningar per år som riktar sig mot de runt 150 privata omsorgsföretagen av motsvarande slag i Stockholm.

– Vi vill ju inte ha inflation i den här typen av anmälningar. När vi lägger en sådan vill vi att de ska veta att det är skarpt läge. Man använder dem när det behövs, säger Stefan Ehn.

Ett återkommande tema i kritiken handlar om stress och en obalans mellan krav och resurser. "Sjukfrånvaro kopplat till stress och osund organisation och ledarskap har registrerats", och "arbetstagare vittnar om att de får skulden för fel och brister gällande schemaläggning [...] när orsaken är att de ofta har varit underbemannade och upplevt tidsbrist" går att läsa i anmälan.

I ett mejl till Arbetsmiljöverket beskriver Stefan Ehn ärendet som "flera arbetstagare som haft funktionen som samordnare och blivit sjukskrivna på grund av organisatoriska och sociala arbetsmiljöbrister".

En annan punkt i anmälan är att man inte ersätter personal vid sjukdom eller semester, vilket innebär att de övriga får ta på sig en större arbetsbörda.

DN har varit i kontakt med en person som tidigare har arbetat som samordnare vid Bra Liv Sverige och som bekräftar bilden som målas upp i anmälan.

Personen hade strax dessförinnan påpekat inför ledningen att lönerna troligtvis inte räknades ut korrekt – liknande det som Agnieszka Hedlund drabbades av. Kort därefter började problemen.

– Jag påpekade det under våren. Sen började problemen. De gick och letade fel på mig, säger personen.

Samordnaren upplevde sig ansatt av flera chefer.

– Sedan blev det sjukskrivning, säger personen.

Hen menar – i likhet med flera andra nuvarande och tidigare anställda som DN har talat med – också att det finns en tystnadskultur inom Bra Liv Sverige.

– Så länge jag var tyst och snäll så var allt frid och fröjd, säger personen.

Arbetsmiljöverket har nu tagit beslut i ärendet och det står klart att Bra Liv Sverige riskerar att tvingas betala 50 000 kronor i vite.

Myndigheten hänvisar till en utredning som omsorgsföretaget har gjort under hösten där den psykosociala arbetsmiljön på arbetsplatsen har granskats.

Arbetsmiljöverket konstaterar att Bra Liv Sverige även har gjort en riskbedömning med en beskrivning av kvalitetsbrister och förslag till åtgärd – men saknar i många fall en plan för hur arbetet ska följas upp. – Det vi har sett under inspektionen är att man har undersökt arbetsmiljön och sen har man gjort en riskbedömning. Det man inte har kommit i land med är en handlingsplan. Det kunde vi inte se att arbetsgivaren har gjort, säger Jenny Bengtsson, arbetsmiljöinspektör vid Arbetsmiljöverket.

I beslutet kan man läsa att det krävs en ”tidssatt skriftlig handlingsplan” som ska ”ange de åtgärder som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall”. Det ska också anges vem som ska göra detta. Senast den 15 april ska Arbetsmiljöverkets krav ha uppfyllts.

Samtidigt är det flera punkter i anmälan som Arbetsmiljöverket lämnar utan åtgärd. När det gäller kritik av bland annat ohälsosam arbetsbelastning har myndigheten valt att inte agera. Även när det gäller punkterna rörande brist på samverkan mellan arbetsgivaren och de anställda lämnar Arbetsmiljöverket detta utan åtgärd.

– Det tillsynar ju inte vi hos Arbetsmiljöverket. Det är ju parternas område. Och vi hanterar inte heller individärenden, säger Jenny Bengtsson, och syftar på att ärendet ska hanteras mellan arbetsgivarsidan och facket.

I ett mejlsvår till DN betonar Bra Liv Sveriges vd Fredrik Lundström att Arbetsmiljöverket ”inte meddelar något förbud eller föreläggande avseende skyddsombudets begäran” och att myndigheten ”inte har framfört klander” mot företagets verksamhet. Han skriver vidare att

Bra Liv Sverige redan har påbörjat arbetet med att komplettera handlingsplanerna.

”Arbetsmiljöverkets beslut är att samtliga av Kommunals yrkanden avvisas. Vi jobbar hela tiden för dialog och transparens och för att vara en trevlig arbetsplats för alla i Bra Liv. Vi uppmuntrar till all konstruktiv kritik och förslag på förbättringar utvärderas alltid”, skriver Fredrik Lundström vidare i sitt mejl till DN, och lägger till att han tycker att relationen till Kommunal har stärkts i processen.

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se "

"Bakgrund.

Bra Liv Sverige AB är ett privat företag i omsorgsbranschen och erbjuder bland annat boendestöd och personlig assistans.

Företaget har vuxit snabbt och hade år 2013 en omsättning på cirka 5,5 miljoner kronor. 2017 var omsättningen cirka 36 miljoner kronor.

Under samma period har antalet anställda ökat från 13 till 54.

Nu har företaget runt 130 anställda, enligt tidigare uppgifter från vd:n Fredrik Lundström till DN.

I en artikel den 28 december berättade en tidigare anställd hur hon systematiskt hade fått för lite lön från Bra Liv. Företaget och facket nådde sedan en överenskommelse i ärendet.

Arbetsmiljöverket fick in en anmälan från Kommunals regionala skyddsombud Stefan Ehn den 14 november förra året.

Nu riskerar omsorgsföretaget 50 000 kronor i vite om man inte återkommer med en tidssatt skriftlig handlingsplan. "

"Eleverna skrev en handbok för unga om läxor, sex och ångest"

DN LÖRDAG 19 JANUARI 2019

I en tid där psykisk ohälsa ökar bland unga släpps Gymnasiehandboken. Fyra elever från Östra reals gymnasium beskriver hur elever överlever matematik, depression eller att förlora vänner.

Gymnasiehandboken är en handbok av ungdomar för ungdomar. Boken är skriven av klassvännerna Theodor Kinch, Alfred George, Kristian Eklund och Simon Gustafsson. De säljer handboken via sitt utbildningsföretag som de startade under tredje och sista året på ekonomiprogrammet på Östra reals gymnasium i Stockholm. Från början var planen att vara mentorer åt yngre elever, men efter hand började de att prata om att skriva en bok istället.

– Det är mycket i gymnasiet som skiljer sig från grundskolan, säger Kristian Eklund, 18 år.

Boken berör tre delar av en ung människas liv. Det personliga livet, det akademiska livet och det sociala livet. Boken är skriven med en blandning av formellt språk och slang. I centrum av berättelsen står författarnas egna erfarenheter av gymnasietiden. Bland annat lyfter boken rädslan över att inte få vänner i den nya skolan.

– Gymnasietiden är den tid då många har tusentals påfrestningar på sig, exempelvis försvinner vänner från grundskolan och det är lätt att känna att man inte passar in i den nya miljön, säger Theodor Kinch, 19 år.

Första dagen på gymnasiet övervägde han att sjukanmäla sig. Kroppen vände sig ut och in vid tanken på att han inte kände någon i den nya

klassen. Efteråt berättade flera klasskamrater att de hade känt samma oro som han.

Psykisk ohälsa i åldrarna 10 till 17 år har ökat med över 100 procent de senaste tio åren, visar en undersökning av Socialstyrelsen 2017. Framför allt kan gymnasietiden orsaka stress eftersom många är bekymrade över att inte uppnå tillräckligt höga betyg. Men enligt killarna är det betydligt mer än endast proven som ger stresspåslag. – I boken har vi ett kapitel som handlar om sex. Vi filade länge på det eftersom ämnet kan vara känsligt. Det viktigaste med sex är att det känns rätt innan, under och efteråt, säger Theodor Kinch.

Majoriteten av svenskar förlorar oskulden vid 17 års ålder, enligt RFSU. I den åldern studerar många på gymnasiet. I boken skriver författarna att det är viktigt med kommunikation, en enkel fråga som "Är det skönt?" skriver de kan göra skillnad. Förutom sex förekommer även ämnen som alkohol, droger och hur elever hittar orken att kombinera vardagslivet med studierna.

– Många föräldrar kan tycka att det är tabubelagt att prata med sina barn om detta, vi hoppas kunna bli en mellanhand och kunna ge dem en inblick i ungdomars liv, säger Kristian Eklund.

Mindre laddade ämnen som också tas upp i boken är hur ungdomar sparar pengar, vikten av att äta rätt eller hur det är att vara utbytesstudent. Bland annat finns det tips på studiebidrag och stipendier.

Genom boken har killarna avslutat varandras meningar istället för att dela upp ett kapitel på varje person.

– Det här är ingen lagbok och vi säger inte att det är på det här viset andra elever måste göra. Men allt vi tar upp är saker vi själva önskar någon hade förberett oss på innan vi började gymnasiet, säger Theodor Kinch.

Mycket av klasskamraternas tid går åt att planera inför studenten som närmar sig. Trots det hittar de tid för att föreläsa på landets grundskolor. Syftet är att stötta niondeklassare som söker till landets gymnasieskolor. Läsåret 2018/19 sökte 124 700 elever till det nationella gymnasiet. För fjärde året i rad ökade antalet sökande.

– Ibland har eleverna velat stanna kvar och prata med oss efter föreläsningen, vilket känns fantastiskt eftersom boken har lyckats påverka människor, säger Simon Gustafsson.
Efter studenten planerar vännerna att studera vidare. Men författarlivet har de inte helt släppt än. Förutom att starta en podcast tänker de släppa en ny upplaga till handboken.
– Den nya upplagan diskuterar sociala medier och mobbning. På nätet porträtterar de flesta sina liv som perfekta när de i själva verket sällan är det, säger Theodor Kinch.

Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se"

"Fakta. Tre tips för att ”överleva gymnasiet”

Matematiken

Lär ut ämnet till andra klasskamrater eller vänner. Man blir själv bättre när man lär ut till andra.

Man får hjälp av varandra.

Det blir betydligt roligare.

Otroligt lugnande att veta att du inte är den enda som inte förstår (och är inkompetent när det gäller matematik).

Vänner

Våga ta risken att skämma ut dig för att göra något som blir riktigt bra.

Välj vänner för livet istället för ”klasskamrater” alla dagar i veckan.

Med andra ord satsa på riktiga vänner.

Nationella proven

Landstigningen i Normandie under andra världskriget är ett av de mest väldokumenterade slagen i världshistorien. Vad många av oss glömmer är dock att varje år på gymnasieskolor runt om i Sverige sker i princip samma sak flera veckor i rad. Ta proven med en nypa salt.

Källa: Gymnasiehandboken "

" Bostadsbolagen chockhöjer hyrorna för p-platser

DNLÖRDAG 19 JANUARI 2019

Alla kommunala bostadsbolag marknadsanpassar nu sina p-hyror efter boendeparkeringen och chockhöjer hyrorna. P-kostnaderna fördubblas på många håll och fler höjningar är att vänta.

– Vi behöver justera i andra områden också, säger Madeleine Penton, enhetschef på Familjebostäder.

Förra året infördes boendeparkering i flera stadsdelar och nu kommer nästa kалldusch för Stockholms bilägare. De kommunala bostadsbolagen justerar nu upp sina priser för att en hyrd parkeringsplats inte ska vara billigare än att stå på gatan. Familjebostäder har lagt till 250 kronor mer än vad boendeparkeringen kostar på sina hyrparkeringar i Söderort. Nu kostar det 750 kronor att hyra p-plats i Enskede, Årsta och Aspudden och 550 kronor i Axelsberg, Västertorp och Bagarmossen. För boende i Årsta är höjningen 60 procent.

– Vi har inte höjt avgiften på många år och nu har vi marknadsanpassat våra avgifter i de områden där staden infört boendeparkering, säger Madeleine Penton, enhetschef på Familjebostäder.

Parkeringsplatserna är arrendavtal som inte behöver förhandlas med Hyresgästföreningen. Nu väntar höjningar på fler håll enligt Familjebostäder.

– Vi kommer successivt att se över alla områden. Men vad vi hinner med i år vet jag inte. Det finns andra områden där vi behöver justera också, säger Madeleine Penton.

Svenska bostäder gjorde en utredning av alla sina 10 000 p-platser i Stockholm när boendeparkeringen infördes. Det ledde till en prishöjning på i snitt 45 procent, eller 159 kronor per parkeringsplats. Kostnaden för garageplats i Vällingby ökade över en natt från 597 kronor till 1 000 kronor månaden. Många boende är kritiska till den kraftiga höjningen.

– Vi har fått en del synpunkter. Det är klart att det kan vara en stor höjning för den enskilda. Men vi har ju olika avgifter så om man känner att det blir för dyrt kan man ju vända sig till distrikten och höra vad det finns för andra alternativ i området, säger Jonas Elamson, kommunikationschef på Svenska bostäder.

Stockholmshem höjer nu också priserna på 6 100 parkeringsplatser vilket överraskat många boende som fick beskedet om uppemot 200 kronor högre månadshyra med hyresavin.

Högst höjning, över 30 procent, får boende i Riksby, Nockeby, - Abrahamsberg, Midsommarkransen och Björkhagen. Stockholmshem motiverar hyreshöjningen precis som övriga bolag med att de boende inte ska ha lägre hyra än vad andra betalar för liknande parkeringsplatser i området.

Jessica Ritzén

jessica.ritzen@dn.se "

"Fakta. Så mycket kostar allmännyttans parkering

Familjebostäder

Höjer hyran i söderort där boendeparkering införts.

Enskede och Aspudden: Boendeparkering kostar 500 kronor. Därför höjs parkeringshyran till 750 kronor.

Axelsberg, Västertorp och Bagarmossen: Boendeparkering kostar 300 kronor. Därför höjs parkeringshyran till 550 kronor.

Stockholmshem

Från den första januari höjs hyran för 73 procent av bolagets 6 100 p-platser. 1 400 p-platser höjs med 100–200 kr per månad. 3 050 p-platser höjs med 10–100 kr per månad. 1 650 p-platser har oförändrad avgift.

Svenska Bostäder

Höjer avgiften för 7 200 p-platser i sitt bestånd från 1 mars med i snitt 45 procent, eller 159 kronor i månaden. Intäkterna för parkering ökar därmed med 11,5 miljoner per år.

Källa: Bostadsbolagen "

"Unika tilltal. Tre färskas tidskrifter som vidgar världen"

DN LÖRDAG 19 JANUARI 2019

I veckan delade Kulturrådet ut pengar till svenska kulturtidskrifter. 83 tidskrifter fick dela på nästan 23 miljoner kronor. De allra flesta redaktörer brukar grumsa, peka på tidskrifter som tilldelats mer än de själva och tala om rutinmässig favorisering. Jag vet, för jag har en gång suttit i referensgruppen som ligger till grund för besluten.

Självklart är det ett sundhetstecken att de olika tidskrifterna befinner sig i ett kamratligt och lågintensivt krig. Var och en av dem förordar bestämt sin egen särart och unicitet. Om man läser de tidskrifter som utkom just denna tilldelningsvecka får man en bra bild av den brokiga bråten.

Hjärnstorm har förtjust sina läsare sedan starten 1977. Nya numret har det aktuella och inspirerade temat "Murar och tunnlar" och leder läsaren i text och bild längs forna, projekterade och högst konkreta murar i Berlin, USA, Västbanken och Hyllie station utanför Malmö. Ett vackert och myllrande nummer där Kristoffer Leandoers essä om tunnlar i skönlitteraturen får mig att vilja springa tillbaka in i de litterära hålrum jag redan känner så väl.

Finlandssvenska Horisont får ekonomiskt stöd från annat håll än svenska Kulturrådet. Den grundades 1954 och går i och med nya numret till fots. Temat är "Vandringar" och jag fastnar för Eva-Stina Byggmästares fina fundering kring att vandra medan man håller sig i hemma. För säkerhets skull, kanske. Och hon citerar Blaise Pascals

högaktuella visdomsord: "Alla människans problem härstammar från att hon inte kan sitta tyst och ensam i ett rum".

Subaltern har varit tidskrift sedan 2007 och alltid präglats av hög densitet och överraskande giltiga texter och teman. "Tidskrift för politik och metafysik" lyder dess underrubrik. Nya numret ger syn för sägen och tar sig an revolutionsåren i Frankrike 1968 och Italien 1977 i en teoritung rad texter av franska och italienska politiska filosofer. Det handlar om revolutionsbegreppets för och emot i en postindustriell tid av vilshenhet och frustration. Utgångspunkten är dyster: "Människan kan inte längre vara säker på att hon överlever sin egen civilisation".

Jonas Thente

jonas.thente@dn.se "

"Augustin Erba: Vad gör man när favoritförfattaren jobbar för nazister?"

DN LÖRDAG 19 JANUARI 2019

De tyska bomberna föll regelbundet över London när de kämpande allierade kunde höra en vänlig och underhållande stämma i de tyska propagandasändningarna. Och vem hörde de i den Goebbelska kanalen, om inte den folkkäre brittiske författaren Pelham Grenville Wodehouse?

"Hans namn stinker här", sa Winston Churchill enligt den ansedda biografen om P G Wodehouse: "Wodehouse: A life" av Robert McCrum.

P G Wodehouse var kontroversiell redan innan han hamnade i tysk radio. Han besatt nämligen en i de litterära finrummen ofta svårförlåtlig egenskap hos en författare – han var rolig. Få blir förvånade om en författare super, knarkar och vänsterprasslar, men är han rolig kan känsliga ögonbryn höjas.

De som tycker att humor är banalt glömmer att redan de gamla grekerna skrev komedier. Och att ett otal av de stora klassikerna är satirer: Voltaires "Candide", Rabelais "Den store Gargantuas förskräckliga leverne" eller varför inte Swifts "Gullivers resor"? Umberto Ecos bästsäljande deckare "Rosens namn" handlar om hur kyrkan på 1300-talet ogillar en bok av Aristoteles om skrattets förtjänster.

Så när Wodehouse inte bara var rolig, utan dessutom högerprasslade, hamnade han rejält i onåd.

P G Wodehouse hade periodvis bott i USA i början av 1900-talet och visat sig vara skicklig inte bara på att skriva underhållande noveller

och romaner, utan också på att skriva text till Broadwaymusikaler. Han hamnade i trassel med skattemyndigheterna i såväl USA som sitt hemland Storbritannien. De ville båda beskatta honom som om han vore permanentboende, så han flyttade till Frankrike.

Wodehouse skrev kontinuerligt i ett litterärt universum som kan tävla med Narnia i antalet återkommande figurer. Betjanten Jeeves är mest känd, men Wodehouse gav också liv till en ansenlig samling tragikomiska personligheter: de unga männen var ofta bortkomna, de unga kvinnorna ofta viljestarka och själv var han nog mest lik Lord Emsworth som helst ville sitta på slottet Blandings, pyssla med sin trädgård och ibland med en prisbelönt gris, och få vara i fred från alla störande element.

När tyskarna erövrade Frankrike och närmade sig den by där den snart 60-årige P G Wodehouse framlevde sina dagar med sin fru Ethel och deras hund förstod de att de skulle behöva flytta på sig. Han erbjöds att flyga tillbaka till England, men eftersom det skulle ha inneburit att han lämnade kvar frun och hunden, så stannade han. De beslöt att åka bil till Portugal, men bilen gick sönder. När tyskarna anlände var paret Wodehouse kvar.

Han transporterades mellan olika läger och satt under en kortare tid i ett fängelse som sköttes av SS. Så småningom fick han en skrivmaskin och skrev en av sina bästa romaner: "Pengar på banken".

En dag i juni 1941 hämtades han av Gestapo och fördes till Berlin där han inkvarterades på Hotel Adlon – ett av de finare hotellen. Bara veckor senare sände den tyska propagandakanalen de fem Wodehouska programmen.

De som försvarade och försvarar Wodehouse tar gärna upp hans figur Roderick Spode. I en tid när svarta och bruna skjortor marscherade på Europas gator skapade Wodehouse en egen fiktiv fascistledare, Roderick Spode, som – eftersom så många skjortor redan var upptagna av andra fascister – ledde en grupp som klädde sig i svarta kortbyxor.

Svartshortsledaren Spode beskrevs med orden ”som om naturen egentligen tänkt skapa en gorilla, men ändrat sig i sista stund”. Hur lät då Wodehouses program? Ja, det inleddes med att Wodehouse sa att han hade tillfrågats hur man bär sig åt för att hamna i fångläger. Och så besvarade han det med att det finns flera sätt, men att hans var att köpa sig ett hus i en fransk by.

”Det är nog det bästa och enklaste sättet”, sa Wodehouse. ”Köp huset och sen gör tyskarna resten.”

Wodehouse är inte ensam om att ha arbetat med nazisterna – en av världens främsta författare, Nobelpristagaren Günter Grass, tjänstgjorde i Waffen-SS.

Efter kriget flyttade Wodehouse till USA och tillbringade sina dagar med att fortsätta skriva berättelser som utspelade sig i det England han mindes, men som sedan länge var borta. Han återvände aldrig.

Det tog nästan trettio år innan brittena förlät honom – och då gjordes det på brittiskt vis: han adlades.

Kan man separera verket från konstnären? Om din favoritförfattare visar sig vara nazistkollaboratör, vill du fortfarande läsa böckerna? Spelar omständigheterna någon roll? Ett av många argument mot att läsa nazianstruken litteratur är att läsaren riskerar att med sina pengar stödja ett förkastligt ändamål. Om detta på något sätt har hindrat någon från att läsa Wodehouse har det löst sig.

I dagarna gick nämligen upphovsrätten ut till en av Wodehouses klassiska romaner. Det står nu var och en fritt att på nätet läsa ”Leave it to Psmith”.

Augustin Erba
augustin.erba@dn.se "

" Ledare: Den nya regeringen måste prioritera tryggheten i skolan

DN SÖNDAG 20 JANUARI 2019

Det hände på en förskola. En pappa till ett av barnen kom dit och hotade att döda en förskollärare. När chefen försökte lugna pappan hotade han även henne: ”Han vände sig mot henne och skrek att han skulle döda henne. Avståndet till ansiktet var cirka två centimeter.”

Citatet kommer från en anmälan till Arbetsmiljöverket och har hämtats från SVT, som nyligen granskade våldet på svenska skolor och förskolor. De senaste fem åren har 3 443 anmälningar om hot och våld i skolan inkommit till verket. 224 av dem gäller ”kniv eller vapenliknande föremål”.

Anmälningarna ökar. SVT har fler exempel på händelser från fjolåret. En elev i Huddinge fick tag i en kökskniv, hotade personal och anhöll ett annat barn. I Varberg försökte ett skolbarn, beväpnat med förskärare, kräva pengar av skolpersonal. En elevassistent i Dals-Ed högs i bröstet av en elev när de två skulle skära upp frukt. För ett par veckor sedan knivskars två elever på en skola i Tyresö utanför Stockholm. Nästan samtidigt kom nyheten att staten tvingas att tillfälligt ta över en kommunal skola i Botkyrka. I sitt beslut skriver Skolinspektionen att ”övervakningskameror satts upp vilket minskat våldet, men fortfarande finns det ett flertal elever som inte upplever sig trygga på skolan”.

Det må omedelbart sägas att Sverige är fullt av välfungerande, säkra skolor. Man kan inte ens slå fast om det är våldet eller anmälningsbenägenheten som ökar:

”Siffrorna talar lite olika språk. Antalet anmälda arbetsolyckor med sjukfrånvaro orsakade av hot och våld har inte ökat, utan där har siffrorna sett ut på samma sätt de senaste 15 åren”, säger Kristian Hansson, sakkunnig på Arbetsmiljöverket, till SVT. Men det som beskrivs i anmälningarna är en realitet som är allvarlig nog. Det tog sin tid och krävde att Sverige skulle rasa i Pisamätningarna, men sakta har till slut medvetenheten börjat öka om att kunskap och bildning i skolan inte är något omodernt småborgerligt transfenomen som den pedagogiska forskningen skulle sopa undan. Samma medvetenhet, och mer än så, krävs nu vad gäller elevernas och personalens psykiska och fysiska trygghet. Glädjande nog innehåller den nya regeringsöverenskommelsen flera viktiga förslag för skolan. Studiero och trygghet lyfts fram. Bland annat ifrågasätts doktrinen om inkludering, som präglat skolan och innebär att utagerande elever med olika neuropsykiatriska diagnoser går i vanliga klasser trots att det inte funnits resurser som motsvarar deras behov. Det ska också bli lättare att flytta våldsbenägna elever från den skola där de sprider skräck. I ”P1-morgon” diskuterades häromveckan fenomenet metalldetektorer i skolan, något vi annars brukar se i filmer och reportage från USA:s värsta problemområden. Där deltog Johanna Jaara Åstrand, Lärarförbundets ordförande. Hon ansåg att huvudproblemet är att ”barn och elever mår så pass dåligt att de känner att de vill ta sådana uttryck”, alltså plocka med sig knivar och andra vapen till skolan. Kanske är huvudproblemet snarare att samhället koncentrerat sig på hur dåligt de våldsbenägna eleverna mår och struntat i måendet hos dem som drabbas av dem? Ett tydligt brottsofferperspektiv i skolan, med tyngdpunkt på de mobbade, de slagna, de rädda, på ”kuddflickorna” som används för att lugna utagerande pojkar – se där något för den nya regeringen att omedelbart ta tag i. **DN 20/1 2019** ”

"Peter Wolodarski: Vakna Sverige, världen omkring oss skälver."

DN SÖNDAG 20 JANUARI 2019

Sverige har fått en ny regering. Bara en av de 73 punkter som ledde fram till att Stefan Löfven blev statsminister utgår från dramatiken i omvärlden.

Minns ni Rex Tillerson? I den Trumpska världen avlöser stora nyheter varandra så snabbt, att vi tenderar att glömma även de mer dramatiska. Tillerson var Texasdirektören som basade för Exxon Mobil, ett av världens absolut största privata företag. När Donald Trump blev president rekryterade han Tillerson som utrikesminister. Förmodligen trodde Trump att en person som rattar ett globalt petroleumimperium kunde bli en effektiv företrädare för amerikansk utrikespolitik. Det höll i ett drygt år innan Trump tillämpade sin mest frekvent använda ledningsmetod – han sparkade sin utrikesminister. Strax före jul berättade Rex Tillerson för första gången offentligt om hur det var att arbeta för USA:s president. I en intervju med CBS:s Bob Schieffer, nestor i amerikansk tv-journalistik, framkom det att han aldrig hade träffat Trump förrän den dag han utsågs till utrikesminister. Det blev snabbt svårt att arbeta för presidenten, berättar Tillerson. ”Det var utmanande att komma från en disciplinerad, väldigt process-orienterad Exxon-miljö till att jobba för en person som är tämligen -odisciplinerad, inte gillar att läsa, inte läser underlagsrapporter, inte tycker om att gå på djupet i särskilt många frågor.” Trump och Tillerson hamnade gång på gång på kollisionsskurs. ”Vi hade olika värdesystem”, säger den sparkade utrikesministern. Presidenten agerade utifrån sina instinkter och begärde olika saker,

Tillerson såg som sin roll att säga nej när det som Trump krävde bröt mot lagen eller internationella avtal.

”Du förstår, han blev verkligen frustrerad”.

Efter den öppenhjärtiga intervjun svarade Trump blixtnabbt på Twitter genom att först höja sin nuvarande utrikesminister till skyarna, sedan genom att konstatera att Tillerson ”saknade den nödvändiga mentala kapaciteten. Han var korkad som en sten och jag kunde inte bli av med honom tillräckligt snabbt. Han var lat så in i helvete”, skrev presidenten.

Efter två år med Trump i Vita huset har förolämpningarna och spottloskorna blivit sådan vardagsmat, att vi riskerar att förlora vår förmåga att bli chockade av att världens mäktigaste ledare betar sig så grovt, så extremt.

Men värre än språket, och förmodligen mer underskattat, är de politiska konsekvenserna. När försvarsminister Jim Mattis och stabschefen John Kelly också nyligen fick gå, stod det klart att flera av Trumps närmaste medarbetare resonerat på ungefär samma sätt: vi är här för att hålla presidenten i schack. Han ska få genomföra sina politiska förslag så länge de inte bryter mot vare sig konstitutionen eller några internationella avtal. Kärnvapenknappen ska hållas under strikt uppsikt.

Inställningen tycks ha varit: skydda USA och världen från presidentens instinkter. Skydda oss alla från en potentiell katastrof. Trumps inställning är fortfarande: jag, och bara jag, kan ensam fixa systemet. Allt och alla som försöker begränsa mig ska bort. Och nu är mycket riktigt flera skyddsvallar borta.

I Sverige har den amerikanske presidenten inte åtnjutit något stöd att tala om, bortsett från en del sverigedemokratiska sympatisörer. Men det är inte riktigt som att de djupare konsekvenserna av hans framfart sjunkit in i svensk politik.

Den mest påtagliga påverkan är att presidentens retorik smittat av sig på tonläget i sociala medier. Men den fråga som verkligen har betydelse är förutsättningarna för vår fred och säkerhet.

Under 1900-talets mest dramatiska skeenden var vi helt beroende av amerikanernas välvilja och stöd.

Andra världskriget är det tydligaste exemplet. Utan USA:s ingripande hade Europa förslavats under antingen Hitlers Tyskland eller Stalins Sovjet. Samma sak under efterkrigstiden: utan USA:s vilja att bygga upp Nato och stå upp för ömsesidiga försvarsgarantier hade friheten och demokratin inte kunnat garanteras.

Oavsett om Sverige är med i Nato eller inte är vi tätt förbundna med den transatlantiska försvarsorganisationen. Fungerar inte det samarbetet skadas också vi, även om försvarsminister Peter Hultqvist sluter bilaterala avtal för Sveriges räkning med USA.

I veckan kom åter rapporter om att Trump flera gånger diskuterat möjligheten att USA ska lämna Nato.

Så behöver det inte bli, men signalen är tillräckligt illavarslande för att vi i Sverige borde föra en seriös diskussion om vad det nya säkerhetsläget betyder för oss, i synnerhet i en tid när Storbritannien är på väg att lämna eller krascha ut ur EU.

De gamla strukturerna och relationerna är satta under press. De kan inte tas för givna.

Sverige har nu fått en ny regering, men ytterst lite av diskussionen som lett fram till att Löfven blev statsminister har handlat om det förändrade geopolitiska landskapet.

När så mycket i världen skakar är det naturliga för Sverige att förstärka banden med de länder som står oss närmast. Det handlar om Norden och Baltikum men framför allt om Tyskland, EU:s viktigaste nation, som därmed skulle återfå den centrala roll politiskt och kulturellt som landet hade för Sverige före världskrigen.

Det ligger inte i Europas intresse att välja bort vare sig USA eller Storbritannien. Men risken är att dessa länder vänder sig bort från oss, snabbare än vi kanske anar.

Peter Wolodarski
peter.wolodarski@dn.se "

”För få kvinnliga forskare skriver på DN Debatt”

DN SÖNDAG 20 JANUARI 2019

"DN. DEBATT 20190120

Vår nya rapport om forskares medverkan på DN Debatt visar bland annat att den manliga dominansen är stor. Vi vill därför uppmana kvinnliga forskare och forskare från mindre lärosäten runtom i landet att i större utsträckning ge sig in i samhällsdebatten, skriver Cissi Billgren Askwall och Anna Maria Jönsson.

Antibiotikaresistens, klimatförändringar, integration, åldrande befolkningar, artificiell intelligens ... Vi lever i en tid med stora samhällsutmaningar där mänsklighetens framtid är beroende av att våra nutida beslut grundas i forskning och vetenskap. Utmaningarna blir än mer komplexa av att våra lexikon på sistone berikats med uttryck som faktaresistens, postsanning och alternativa fakta. Nu mer än någonsin behöver forskare göra sig hörda i offentligheten för att bidra med vetenskapligt underbyggd kunskap som stöd till beslutsfattande på alla nivåer.

Nyhetsmediernas debattsidor är en viktig arena för offentliga samtal. Här kan forskare vända sig direkt till olika målgrupper, som politiker, myndigheter eller en bred allmänhet. Synligheten påverkar bilden av forskning och dess roll i samhället, och kan leda till att forskningen får bättre genomslag. Synlighet kan även gynna det offentliga stödet till universitet och högskolor, och är därför viktigt för både forskare och deras arbetsgivare.

Genom att medverka i debatten kan forskare nyansera och klargöra exempelvis hur politiska förslag eller samhällsfenomen förhåller sig till vetenskapliga fakta. Det kan gälla allt från säkerhetspolitik, undervisning, integration, fysisk och psykisk hälsa till historia, klimat och ekonomi. Enskilda personer kan på så vis få hjälp att fatta välgrundade beslut i vardagen. Ur ett samhällsperspektiv kan det leda till att medborgare i högre grad driver utvecklingen i en positiv, kunskapsbaserad riktning där åsikter och propaganda inte förväxlas med fakta. Frågan om vilka forskare och ämnen som är synliga i samhällsdebatten är därför intressant.

DN Debatt har länge varit en ledande arena för den offentliga debatten i Sverige.

I vår nya rapport, ”Lika barn debattera mest. Forskares medverkan på DN Debatt 1992–2015”, som publiceras i dag, presenteras resultaten från en systematisk kvantitativ innehållsanalys av forskare och ämnen som är med på DN Debatt. Rapporten visar vilka forskare som ges utrymme, vilka frågor de tar upp och vilka de vänder sig till. Vi vill lyfta fram tre resultat som vi menar är problematiska och som vi hoppas leder till eftertanke och handling hos Sveriges forskare och debattredaktörer:

1 Stor manlig dominans. Ett av de mest slående resultaten är att 80 procent av forskarna som undertecknat debattartiklarna är män. Störst är den manliga dominansen inom teknikvetenskap. Andelen kvinnor är högst i artiklar som rör humaniora, naturvetenskap och utbildningsvetenskap, men även här är männen i majoritet. Män är också oftare än kvinnor ensamförfattare till sina artiklar.

Även om män dominerar i mediernas innehåll generellt så är deras dominans ännu större på DN Debatt. Sannolikt hänger det delvis ihop med att professorer, som är den vanligaste avsändaren, är en mansdominerad grupp. Rådande maktstrukturer inom akademien och samhället i stort speglas därmed på DN Debatt. Fördelningen mellan män och kvinnor bland professorer i Sverige har jämnats ut något över tid (från 17 till 27 procent mellan 2006 och 2016) och vi ser att andelen kvinnor ökar över tid även på DN Debatt.

Under perioden 1992–1997 var andelen kvinnliga författare bara 14 procent, att jämföra med 33 procent under åren 2010–2015. Men fortfarande är den manliga dominansen mycket stor.

2 Mest samhällsvetenskap och medicin. Två forskningsområden dominerar stort bland inläggen på DN Debatt: samhällsvetenskap, som upptar två tredjedelar av det totala antalet artiklar, och medicin som står för knappt en femtedel.

Övriga områden ligger långt efter, sett till andel av de publicerade artiklarna: utbildningsvetenskap 4 procent, miljövetenskap 4 procent, humaniora 3 procent, naturvetenskap 2 procent och teknik 2 procent. 3 Störst syns mest. Bland författare med anknytning till ett lärosäte är hela 70 procent kopplade till något av Sveriges fem största: Göteborgs universitet, Lunds universitet, Stockholms universitet, Uppsala universitet och Karolinska institutet.

Vi är medvetna om att debattsidan inte ett öppet forum där vem som helst kan lyfta vilken fråga som helst; den är en del av det offentliga samtalet som regleras av en redaktion. Forskare som vill publicera ett debattinlägg behöver ta hänsyn till redaktionens krav på insända texter, bland annat vad gäller nyhetsvärde, språk och upplägg. Resultaten är

därför starkt färgade av medielogiken och redaktionens nyhetsvärdering och går inte att se som ett absolut mått på forskares vilja och förmåga att delta i samhällsdebatten.

Samtidigt är DN Debatt en viktig nationell arena där inlägg kan påverka enskildas åsikter och opinionsbildning i ett brett spektrum av politiska och opolitiska frågor. Mot bakgrund av detta är obalansen problematisk. På en så central arena för offentliga samtal som DN Debatt, är det viktigt att en mångfald av röster kan göra sig hörda.

En debattsida tenderar att attrahera samma typ av material som det som redan publiceras. En sida med artiklar om samhällsvetenskapliga frågor, skrivna av manliga professorer vid stora lärosäten, drar enligt denna logik till sig fler artiklar i samma kategori. Logiken bör också innebära att sidans innehåll går att förändra, om andra kategorier av skribenter och ämnesområden adresserar debattsidan med inlägg som motsvarar redaktionens krav.

Därför vill vi uppmana kvinnliga forskare och forskare från mindre lärosäten runtom i landet att i större utsträckning ge sig in i samhällsdebatten. Med vetenskapliga perspektiv på viktiga frågor kan ni bidra med faktabaserade ståndpunkter och underlag för såväl individer som för hela samhällssektorer.

Cissi Billgren Askwall, generalsekreterare Vetenskap & Allmänhet
Anna Maria Jönsson, docent i medie- och kommunikationsvetenskap, Södertörns högskola "

"Bakgrund. Att nå ut

För forskare som vill nå ut i samhällsdebatten finns en digitala guide, baserad på en seminarierie anordnad av VA i samarbete med svenska lärosäten och forskningsfinansiärer. Här får forskare inblick i journalisters vardag och konkreta verktyg för att kommunicera sin forskning – bland annat i form av debattartiklar.

<https://v-a.se/2017/12/digital-guide-om-dialog-med-media/>

Den ideella föreningen Vetenskap & Allmänhet, VA, bildades 2002 och främjar dialog och öppenhet mellan allmänhet och forskare. Föreningen utvecklar ny kunskap om samspelet forskning–samhälle genom opinionsundersökningar och studier. Medlemmar är omkring 90 organisationer, myndigheter, företag och föreningar. "

<https://v-a.se/2017/12/digital-guide-om-dialog-med-media/>

Från <https://v-a.se/> 20 jan 2019

Vetenskap & Allmänhet

HEM

OM VA

MEDLEMSINFORMATION

NYHETER

PROJEKT

PUBLIKATIONER

KALENDARIUM

IN ENGLISH

"VAR ÄR FORSKNINGEN I DE POLITISKA MANIFESTEN?"

Debattartikel publicerad på SvD-debatt 20180909

Utifrån riksdagspartiernas valmanifest kan vi se att ord som forskning och vetenskap minskar, jämfört med manifesten inför valet 2010. Därför vill vi ge tre råd till Sveriges nästa regering om hur den förda politiken bättre kan förankras i fakta och forskningsbaserad kunskap, skriver förträdare för sammanlagt 61 organisationer.

De senaste åren har vi sett hur synen på vetenskap har förändrats och försämrats bland folkvalda politiker runt om i världen. Ett välkänt exempel är USA, där vetenskapliga resultat och fakta ifrågasatts på hög nivå. Experter och forskare misstänkliggörs också i Sverige, och företeelser som faktaresistens, falska konton och fejkade nyheter har blivit ett vanligt tema i samhällsdebatten och valrörelsen.

Tack och lov har den negativa utvecklingen också väckt motreaktioner. Förra våren stod mer än en miljon människor i världen upp för vetenskapen i det amerikanska initiativet *March for Science* – också här i Sverige. Under valåret 2018 har ett 80-tal svenska organisationer samlats kring initiativet #Hurvetdudet?. Genom denna raka fråga vill vi få fakta och forskning att ta mer plats i den politiska debatten.

Utifrån innehållet i riksdagspartiernas valmanifest kan vi konstatera att vi inte nått ända fram. Sammantaget minskar användningen av ord som *forskning*, *forskare*, *vetenskap*, *innovation* och *samverkan* i år, jämfört med i manifesten inför valet 2010. Det visar en genomgång

som gjorts av utredare vid Vetenskap & Allmänhet, som samordnar #Hurvetdudet?. Mer resurser till forskning utlovas vid sammantaget 23 tillfällen i år, medan vikten av att grunda beslut på forskning endast tas upp fyra gånger sammanlagt i alla partiers manifest. Ord som fakta och evidens förekommer inte alls.

Det finns förstås mycket annat än vetenskap att ta hänsyn till för politiker; attityder i samhället, ekonomiska förutsättningar, ideologi och etik är några exempel. Samtidigt är samhällets utveckling beroende av att beslut är väl underbyggda och vilar på bästa tillgängliga kunskap. Det är viktigt att veta vad som ligger till grund för de beslut som tas.

Sammantaget menar vi att utbytet mellan forskning och politik behöver stärkas. Därför vill vi ge tre råd till Sveriges nästa regering om hur den förda politiken bättre kan förankras i fakta, evidens och forskningsbaserad kunskap:

1. Initiera fler systematiska sammanställningar av forskningsbaserad kunskap.

Inom några politikområden görs redan sådana i Sverige, till exempel för hälso- och sjukvården och socialt arbete vid SBU, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, och för skolan vid Skolforskningsinstitutet. Men dessa kunskapsöversikter är främst riktade till praktiker, inte politiker. Oberoende experter, liksom expertmyndigheter och tjänstemän på departementen, bör oftare få i uppdrag att ta fram breda sammanställningar av forskningsbaserade underlag.

2. Reformer bör ha stöd i tillgänglig forskning och effekten av dem systematiskt utvärderas.

Statliga utredningar behöver tillsättas och få tillräckligt med tid om frågorna är stora och komplexa. Testa och utvärdera – när det är möjligt – i mindre skala innan förändringar genomförs nationellt.

3. Uppmuntra forskare att samverka med det omgivande samhället.

Förbättra deras förutsättningar att dela med sig av den kunskap de utvecklat – och att göra det på ett sätt som politiker och alla andra kan förstå och använda sig av. Ge forskare incitament att delta i samhällsdebatten och i folkbildningen för att bidra med kunskap, vägledning och nyansering i olika sakfrågor.

Blivande ministrar och alla som väljs till politiska uppdrag i kommuner, landsting/regioner och riksdag: Tala om vilka underlag och vilka fakta er politik vilar på! Och glöm inte att fråga:

Hur vet du det?!

Monica Widman Lundmark, förbundssekreterare ABF

Heike Erkers, ordförande Akademikerförbundet SSR

Karin Meyer, VD Apotekarsocieteten

Måns Holmberg, ordförande Astronomisk Ungdom

Karolina Kjellberg, VD bNosy

Mats Viberg, rektor BTH, Blekinge tekniska högskola

Ulrika Årehed Kågström, generalsekreterare Cancerfonden

Stefan Bengtsson, rektor och VD Chalmers

Roberto Rufo Gonzalez, projektledare Consupedia

Christina Liffner, ordförande Endometriosisföreningen, Sverige

Cecilia Palm, generalsekreterare Folkuniversitetet

Anna Nilsson Vindefjärd, generalsekreterare Forska!Sverige

Robert Watt, ordförande Forskom
Cecilia Winberg, vice ordförande Fysioterapeuterna
Eva Wiberg, rektor Göteborgs universitet
Kristina Sparreljung, generalsekreterare Hjärt-Lungfonden
Jenny Larsson, verksamhetsledare Humtank
Marie-Hélène Ahnborg, VD Ifous
Magnus Huss, förbundsdirektör IKEM – Innovations- och kemiindustrierna
Jennie Turner, verksamhetsansvarig Internationella Vetenskapsfestivalen Göteborg
Bo-Erik Pers, VD Jernkontoret
Sofia Larsen, ordförande Jusek
Ole Petter Ottersen, rektor Karolinska Institutet
Sigbritt Karlsson, rektor KTH
Tuula Teeri, VD Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien
Eva Pettersson, VD Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien
Göran K. Hansson, ständigt sekreterare Kungl. Vetenskapsakademien
Anders Blanck, VD LIF – de forskande läkemedelsföretagen
Bodil Nilsson, ordförande LMNT, Föreningen för Lärarna i Matematik, Naturvetenskap och Teknik
Johanna Jaara Åstrand, ordförande Lärarförbundet
Åsa Fahlén, ordförande Lärarnas Riksförbund
Kerstin Tham, rektor Malmö universitet
Åke Iverfeldt, VD Mistra
Anders Fällström, rektor Mittuniversitetet
Britt-Marie Lidesten, föreståndare Nationellt resurscentrum för biologi och bioteknik
Ann-Marie Pendrill, föreståndare Nationellt resurscentrum för fysik
Ivar de la Cruz, ordförande Naturvetarna
Anna Sjöström Douagi, programchef Nobelcenter

Thomas Strand, ordförande Rifo, Sällskapet riksdagsledamöter och forskare
Jenny Björkman, kommunikationschef Riksdagens Jubileumsfond
Göran Arrius, ordförande Saco
Louise Karlberg, centerchef SEI, Stockholm Environment Institute
Mats Deleryd, VD SIQ, Institutet för kvalitetsutveckling
Lars Hultman, VD Stiftelsen för Strategisk Forskning
David Samuelsson, generalsekreterare Studieförbunden
Jens Mattsson, generaldirektör SVA, Statens veterinärmedicinska anstalt
Karin Linder, generalsekreterare Svensk biblioteksförening
Anne-Sofie Mårtensson, ordförande, Svenska fysikersamfundet
Christine Sundberg Carendi, VD Svenska Science Centers
Kristina Billberg, ordförande Sveriges Farmaceuter
Ulrika Lindstrand, ordförande Sveriges Ingenjörer
Maria Tenje, ordförande Sveriges unga akademi
Mats Ericson, ordförande SULF, Sveriges universitetslärare och forskare
Gustav Amberg, rektor Södertörns högskola
Samuel Engblom, samhällspolitisk chef TCO
Peter Skogh, museidirektör Tekniska museet
Elin Lydahl, VD Tom Tits Experiment
Jennie Ekbeck, VD Umeå Biotech Incubator
Linnea Suomenniemi, ordförande Unga Forskare
Cissi Billgren Askwall, generalsekreterare Vetenskap & Allmänhet
Sven Stafström, generaldirektör Vetenskapsrådet "

" EU-valet blir nästa prövning för Kristersson

DN SÖNDAG 20 JANUARI 2019

Alliansen är död. Moderaterna förlorade statsministerposten. Nu behöver partiets besvikelse och frustration omvandlas till stenhård oppositionspolitik. Vårens EU-parlamentsval blir nästa prövning för Ulf Kristersson – och ett dåligt resultat kommer inte att accepteras.

Humöret steg och sjönk om vartannat bland gästerna på Scandic Continental. Rädslan för att tappa positionen som Sveriges andra största parti skiftade under kvällen till glädje över att Moderaterna nådde 20 procent.

Vid midnatt klev en självsäker Ulf Kristersson upp på scenen och förkunnade:

– Den här regeringen har gjort sitt. Den borde aldrig ha tillträtt, nu ska den avgå.

Applåderna dundrade från golvet.

Det var knappast vännerna i Alliansen som var det största orosmolnet den där söndagsnatten. När det väl blev skarpt läge skulle Centern och Liberalerna alltid välja M framför S, trodde många moderater.

– Något annat fanns inte på kartan. Det enda man var oroad över var hur SD skulle ställa sig. Skulle de fälla en alliansregering för att de ville tvinga fram en M-KD-regering? säger en M-företrädare som var på plats på valvakan.

Men de underskattade den ideologiska låsningen i synen på SD.

○ ○ ○

Ulf Kristersson lyckades inte lösa ekvationen. I fredags blev Stefan Löfven åter vald till statsminister – med hjälp av Centerpartiet och Liberalerna.

I stället för att leda landet tvingades Kristersson dödförklara Alliansen.

– Jag är inte bitter, hävdade moderatledaren i en TV4-intervju strax efter Centerpartiets besked till talmannen om att släppa fram Löfven. Men DN har talat med ett femtontal välplacerade moderatkällor som ger en bild av en stor ilska och djupt sårade känslor.

I sociala medier och i riksdagens omklädningsrum har frustrationen flödat fritt i veckan som gått. Liberalerna har ändå varit öppna med sin inställning, tycker man, men kritiken mot Centerpartiet visar ingen pardon. Hur kunde de ägna sig åt ett så utstuderat dubbelspel?

”Maud Olofsson grundade Alliansen 30 aug 2004. Annie Lööf dödade Alliansen 11 jan 2019”, skriver Moderata ungdomsförbundets ordförande Benjamin Dousa på Twitter efter centerledarens besked om att släppa fram Löfven.

”Annie Lööfs personliga svek är kanske det största av allt”, skriver riksdagsledamoten Jan Ericson i sin blogg samma dag.

Moderaternas partisekreterare Gunnar Strömmer tror att ilskan är snabbt övergående. Det säger han till DN efter en pressträff där han och partiets ekonomisk-politiska talesperson Elisabeth Svantesson berättar om hur C har varit helt ointresserade av att förhandla med M om sakpolitik. De går också igenom januariavtalet mellan S, C, L och MP.

– Det finns risk att den kommer att kallas – januariblåsningen, säger Elisabeth Svantesson och gör en liten konstpaus för att ordet ska sjunka in hos journalisterna.

Att Annie Lööf vid flera tillfällen med en tydlig hint till Moderaterna sagt att det verkar behövas ”fler vuxna i rummet” tar Gunnar Strömmer inte personligt.

– Det är en berättigad reaktion att vara arg och besviken och ge uttryck för det, men självklart ska det ske på ett anständigt sätt, säger han. Trots att partiet borde befinna sig i en av sina största kriser beskriver M-toppen stämningen i Moderaterna som ”mycket samlad”. Och kanske är det lättare att hålla ihop när det finns en gemensam yttre fiende.

Eller två.

○ ○ ○

Synen på Sverigedemokraterna är ett återkommande problem för M-ledningen. De tvingades ut på en svår balansgång när flera kommuner under hösten valde att samarbeta med SD. Samtidigt som ledningen i Stockholm ville markera fanns ingen grund i partistadgarna för att ta i ordentligt, till exempel genom uteslutning. Dessutom fanns risken att skrämja bort potentiella M-väljare till SD.

På torsdagen skrev avgående EU-parlamentarikern Christofer Fjellner (M) en debattartikel hos tankesmedjan Timbro. ”Politiker måste sätta sakpolitik före partipolitik, och våga stå för vad de gör.” Han slår fast att rädslan för att buntas samman med Sverigedemokraterna är orsaken till både Alliansens upplösning och den förlorade regeringsmakten. Moderaternas rättspolitiska talesperson Tomas Tobé uppmanar sina Twitterföljare att läsa texten, vilket får Jan Björklund (L) att sardoniskt twittra ”Att förhandla med SD? Ok. Det går fort nu.”

○ ○ ○

För Sverigedemokraternas ledare Jimmie Åkesson vore detta drömmen. Han har på sistone mest ägnat sig åt att upprepa hur det i framtiden kommer att finnas ett starkt konservativt block mellan SD, KD och M, där SD kommer att hålla i taktpinnen.

Det är inte intressant för de flesta moderater. Mer ett skräckscenario, enligt flera källor till DN.

– Vi borde snarare analysera vilka konsekvenser de resonemangen har fått. Det finns inget nationalkonservativt block, alldeles för mycket skiljer oss åt i grunden, säger en M-källa.

Partiledare är sällan så utsatta som när de precis förlorat ett val.

Ändå ter sig förtroendet för Ulf Kristersson fortfarande intakt.

Moderatledaren gjorde vad han kunde.

– Om någon är otrogen mot sin partner beskyller man inte den som är trogen, säger en moderat.

Partiföreträdare pekar på att han inte suttit så länge på toppen och att meningsskiljaktigheterna mellan allianspartierna om inställningen till Sverigedemokraterna går långt tillbaka.

– Han kan ju inte svara för vad Löf och Björklund hittar på. Jag tror inte alls att Ulf Kristersson kommer att skyllas för detta. Partiet sluter upp bakom honom, säger Johnny Magnusson, förbundsordförande för M i Västra Götaland.

○ ○ ○

Men helt tyst är det förstås aldrig.

En som länge har varit öppet kritisk mot Moderaternas fokus i regeringsfrågan är Christian Sonesson, kommunalråd i Staffanstorps kommun, en av de få kommuner där Moderaterna öppet samarbetar med Sverigedemokraterna trots reprimander från ledningen i Stockholm.

– Var det rätt att satsa så hårt på ett enda kort, alltså Alliansen? Vårt valresultat var inte det bästa, vi har tappat mycket under den senaste tiden. Det är viktigt att vi kan vara självkritiska och titta på eventuella fel som har begåtts, säger han.

Sonesson tycker att Moderaterna har varit ”bakbundna” av allianssamarbetet och att Moderaterna har tagit mycket stryk till följd av decemberöverenskommelsen, ett avtal som slöts i december 2014 med syfte att låta den största partikonstellationen regera även i minoritet, och att hålla SD borta från inflytande.

Nu hoppas Christian Sonesson på en självständig och obunden eftervalsanalys.

– Vi måste på allvar ställa frågan om varför väljarna lämnat M för andra partier. När andra ska sitta och regera och Moderaterna blir ett tydligt oppositionsparti så måste det inre arbetet ta vid.

Lars-Ingvar Ljungman, Skånemoderaternas tillika valberedningens ordförande, delar inte riktigt sin skånska kollegas analys.

– Jag tycker att Ulf och Gunnar och Elisabeth och andra har gjort det de sa att de skulle göra, säger han.

Han och flera med honom är mer bekymrad över att C och L raserat förtroendet mellan partierna och att det på lång sikt kan radera borgerlighetens chanser att återta regeringsmakten.

– Jag är bekymrad för att det här kommer att få konsekvenser som kommer att sträcka sig långt in i framtiden. Jag tycker att Jan Björklund uttrycker det lite nonchalant när han säger att Alliansen är pausad. Riktigt så enkelt är det inte, säger Ljungman.

Är Alliansen död och begravnen?

Ulf Kristersson har börjat upprepa ett mantra – ”Alliansen är död, *på ett nationellt plan*”.

Tillägget är viktigt för Moderaterna. På kommunnivå regerar partiet i 58 rena allianskonstellationer och på länsnivå finns fem alliansstyren. Det är essentiellt, och har så varit under hela hösten, att inte dödförklara hela alliansprojektet. En upplöst allians på nationell nivå i ett för tidigt läge hade inte sett bra ut i de lokala diskussionerna.

Efter måndagens regeringsskifte går Moderaterna i opposition med siktet på 2022. Frågor som lag och ordning samt integration kommer fortsatt att prioriteras.

Riksdagsledamoten Hanif Bali, känd för att inte spara på krutet i sociala medier, uppmanar på Twitter följarna att tänka på de liberaler och centerpartister som ”stått upp för en samlad borgerlighet” och att inte ”kvadda” sina relationer till dem:

”En framgångsrik och växande rörelse letar efter konvertiter – inte kättare. Det är med denna attityd svensk höger ska bemöta borgerlighetens vilsna och förlorade.”

Gunnar Strömmer och Hanif Bali väljer olika ord men signalen är densamma: Dörren står öppen för besvikna väljare.

– Vi ska ta ledningen för alla de borgerligt sinnade människor i det här landet som både vill ha en borgerlig politik och en borgerlig regering. Sammanfattningsvis skulle jag säga att mitt parti är samlat, frustrerat men också rätt framtidsinriktat, säger Strömmer.

Under mandatperioden ska partiet formulera ett nytt idépolitiskt program. Det är dags för partiledaren att sätta sitt avtryck på politiken. Men vilken politik som ska locka väljarna beror på vem man frågar. Det finns moderater som önskar sig fler så kallade ”mjuka frågor”.

– Vi är starka i många frågor kopplade till jobb, ekonomi och sysselsättning. Men vi måste också öka förtroendet och utveckla vår politik i andra frågor. Inte minst i miljö, klimat och skolfrågan, säger Benjamin Dousa, MUF-ordförande.

Trots besvikelsen kan moderater se fördelar med att köra solo, utan att behöva hålla ihop Alliansen.

– I riksdagen har man mycket större handlingsfrihet. Vi kan profilera moderat politik utan hänsyn till de mindre partierna, säger Johnny Magnusson i Västra Götaland.

○ ○ ○

Snart är det återigen upp till bevis för Ulf Kristersson.

Nu måste han samla sina moderater, han måste sätta agendan framåt – och han måste se till att gå segrande ur EU-parlamentsvalet i maj.

– Det är viktigt om inte annat för självkänslan. Sen 2010 har det nästan inte kommit något positivt. Vi har backat i både riksdagsval och EU-val och vi har inte fått bilda regering. Något bra måste komma, säger en moderat.

Annars, säger flera moderater med insyn, kan förtroendet rasa snabbt.

Hanna Jakobson
hanna.jakobson@dn.se
Emma Bouvin
emma.bouvin@dn.se "

"akta. Om reportrarna

Emma Bouvin är granskande reporter på Dagens Nyheter. Hon har tidigare skildrat spelet bakom maktskiftet i Stockholms stadshus, när Miljöpartiet gick ihop med Alliansen.
Hanna Jakobson är politikreporter på Dagens Nyheter. Hon har under de senaste fyra månaderna följt regeringsbildningen på nära håll och bland annat beskrivit Moderaternas högersväng efter valet. "

" V berett prata med M om misstroende

DN SÖNDAG 20 JANUARI 2019

Vänsterpartiledaren Jonas Sjöstedt håller i P1:s lördagsintervju fast vid att han tänker fälla den nya S+MP-regeringen på frågorna om försämrade arbetsrätt och införande av marknadshyror.

Hur betydelsefull roll som Vänsterpartiet har som självutnämnd vågmästare var huvudfrågan i P1:s lördagsintervju, där V-ledaren Jonas Sjöstedt fortsatte att hota regeringen med misstroendevotum, om den "går över Vänsterpartiets röda linjer".

Sjöstedt sade dock som tidigare att han hoppas att enbart hotet om misstroendevotum ska leda till att regeringen inte lägger de förslag som de lovat Centerpartiet och Liberalerna att genomföra – en uppluckring av arbetsrätten och införande av marknadshyror på nyproduktion.

När det gäller frågan om förändrade arbetsrättsregler argumenterade han för att den skulle skötas av arbetsmarknadens parter, arbetsgivarnas organisationer och fackförbunden, och kritiserade statsminister Stefan Löfven (S) för att som gammal Metallordförande vilja lägga sig i detta.

På frågan om han verkligen skulle fälla regeringen och riskera att det blir en "blåbrun" regering, en högerregering med stöd av SD, svarade Sjöstedt som förut att han hoppades att regeringen inte skulle driva det så långt, utan backa från sådana förslag.

Jonas Sjöstedt kan inte tänka sig att samarbeta med

Sverigedemokraterna för att få till stånd ett misstroendevotum.

Däremot skulle han kunna tänka sig att ta hjälp av Moderaterna, för att få ihop de nödvändiga mandat.

Juan Flores juan.flores@dn.se "

" Rekordmånga fälls i finansbranschens disciplinnämnd

DN SÖNDAG 20 JANUARI 2019

Beslut om regelbrott och återkallande av licenser inom finansiell rådgivning ökar, visar statistik från Swedsec 2018. Oftast rör det sig om bristande dokumentation eller att de finansiella rådgivarna har gett felaktiga krediter.

Finansinspektionen har den statliga tillsynen över företagen, men de som vill ha en extern kontroll licensierar sina medarbetare hos Swedsec.

Året som gått blev ett rekordår för deras disciplinnämnd. Både i antal meddelade beslut och i antal återkallade licenser. Jämfört med 2015 är det mer än en fördubbling av meddelade beslut.

Det behöver dock inte betyda att buset i finansbranschen har ökat, menar Katarina Lidén, vd på Swedsec.

– Det handlar så klart till stor del om att fler har licens hos oss i dag. Men jag upplever också att företagen blir allt bättre på att fånga upp och rapportera regelöverträdelser till oss. De satsar mycket mer på regelefterlevnad nu efter att det kommit flera nya EU-regler, säger hon.

De vanligaste regelbrotten handlar om felaktiga kreditgivning vid exempelvis bolån, eller bristande dokumentation av kundmöten och rådgivning.

– Det är mycket allvarligt. Tänk dig att det går dåligt för dina investeringar du har gjort utifrån samtal med din rådgivare till exempel. Då vill man ju kunna gå tillbaka och titta på vad man kom

överens om vid rådgivningstillfället. Är inte det dokumenterat på rätt sätt blir det ju väldigt svårt för kunden, säger Katarina Lidén. De disciplinära åtgärderna som nämnden kan använda sig av är varning, erinran och återkallande av licens. Det sistnämnda innebär i praktiken att den berörda personen får yrkesförbud i tre år, åtminstone hos Swedsecanslutna arbetsgivare.

Oftast beror det på felaktigheter som en person gjort i sin yrkesutövning. Men en licenshavare kan också anses vara olämplig baserat på saker hen gjort utanför arbetstid.

Ett exempel på det är en licenshavare som blev dömd för marknadsmissbruk och svindleri. Det var fråga om upprepad grov ekonomisk brottslighet som ansågs skada förtroendet för personen i fråga.

Ett annat exempel på disciplinärende som resulterade i återkallad licens handlade om en rådgivare som lånade stora summor pengar av en nära vän, som också var en kund. Syftet var att ge sken av att ha kapital till en bostadsrätt, men personens arbetsgivare fattade misstanke och startade en internutredning.

I de 50 beslut som meddelades från nämnden under 2018 var totalt 14 återkallelser, sex erinran och 30 varningar.

Det vanliga är att det licensierade företaget anmäler händelser till Swedsec, som sedan utreder den ansvariga personen. Men det går också att som privatperson rapportera händelser för att få dem granskade av disciplinnämnden.

Rör frågan ett ersättningsanspråk är det dock Allmänna reklamationsnämnden som gäller.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se "

" Att hålla många bollar i luften samtidigt

DN SÖNDAG 20 JANUARI 2019

Hans Rosling gjorde succé med sina bubbeldiagram som visade att tillståndet i världen bara blir bättre och bättre. Men förenklade han för mycket? Roland Paulsen ser en verklighet som är mer komplex.

En egendomlighet med de forskare som viger sina liv åt att berätta varför världen blir bättre och bättre, är deras ständiga klagan på att folk inte fattar. Oavsett hur mycket recensenter hyllar deras verk, hur många böcker de säljer och hur mycket tv-tid de får, förblir de övertygade om att de står upp för en sanning som journalister, aktivister och andra domedagsprofeter samfällt vill tysta för att fortsätta måla fan på väggen.

Senast i raden av dessa sanningssägare är den nyligen framlidne Hans Rosling vars bok "Factfulness" tagit världen med storm. Om någon funderade på budskapet, sammanfattas det bra av bokens engelska undertitel: "why things are better than you think".

I boken (som är skriven i jag-form men samförfattad med Anna Rosling Rönnlund och Ola Rosling) ligger fokus på "tio konkreta misstag vår hjärna gör" – misstag som hindrar oss från att dela Roslings världsbild. Hit hör "försämringsinstinkten", "klanderinstinkten" och ytterligare några instinkter vars biologiska grund jag gärna hade läst mer om. Boken är roligt skriven och anspråken på att förklara världen gör den minst sagt hisnande, men i stort känns de flesta argumenten igen från andra nyoptimister som Steven Pinker, Matt Ridley och här i Sverige Johan Norberg.

Ändå har Roslings sena framgång varit enastående. Utöver lysande försäljningssiffror, en folkbildningsdag till Roslings minne och stående

ovationer från den journalistkår som, enligt Rosling själv, inget hellre vill än att svartmåla, meddelade Bill Gates nyligen att alla examinerade collegestudenter i USA kommer att få var sitt exemplar av boken. Kort därefter lät även Peter Wallenberg Jr meddela att samma gåva kommer att gå till de svenska gymnasietreorna. Denna support behöver förstås inte svärta Roslings gärning. Det är möjligt att kapitalister älskar Rosling av icke-ideologiska skäl. Om inte annat var Rosling en exceptionell "edutainer" (hans ord) vilket alla som sett hans Ted-föreläsningar kan intyga. I egenskap av läkare blev Rosling också en representant för medicinen. Trots att hans vetenskapliga bidrag var blygsamt – hans skrivna verk handlade bland annat om risker med konsumtion av rotfrukten kassava – var det något med hans tvärsäkerhet som ingav respekt.

Ta bara en av de mest firade Rosling-incidenterna i Norden när han i direktsändning skäller ut en dansk journalist på frågan om det inte finns en stor skillnad i välståndsfördelning mellan några få i västvärlden och resten av världen. "Du har ju totalt fel!" utbryter Rosling för att göra en utläggning om att man inte måste bo i väst för att flyga flygplan och att majoriteten av jordens befolkning inte alls är jättefattig. Ytterligare några sekunder in i intervjun trycker han så till med de berömda orden: "Det här är inget som man kan diskutera. Jag har rätt och du har fel."

Applåder!

Även om framgången än så länge hållit för "factfulness"-varumärket så har på senare tid också en del kritik dykt upp. Mest har den handlat om det uppenbara: att Rosling först under sina sista år förmådde ta klimatkrisen på allvar. Så sent som 2009 liknade han mediepaniken kring svininfluensen vid "klimatfrågan i miniatyr" (Sundsvalls tidning, 6/12). Men även i "Factfulness" beskrivs klimataktivister som domedagsprofeter som hetsar om att något måste göras nu på direkten. Bland annat återges hur Al Gore, med det enda syftet att skapa rädsla,

försöker få Rosling att presentera vad han själv bedömer som skräcksiffror gällande den globala uppvärmningen (Rosling vägrar). I en genomgång av Christian Berggren i tidskriften Kvartal (20/9 2018) demonstreras hur Rosling undvek fler frågor om ekologisk hållbarhet relaterade till den kapitalism vars spridning han så månade om. Rosling var till exempel bra på att lyfta fram hur tidigare utrotningshotade tigrar, jättepandor och svarta noshörningar ökat i antal, men han bortsåg från att många andra arter faktiskt dör ut och att den biologiska mångfalden generellt ser en drastisk minskning, något som av forskare beskrivs som den sjätte massutrotningen (den femte ägde rum för 65 miljoner år sedan).

Berggren visar därtill att Roslings tes om att den globala befolkningsökningen per automatik kommer plana ut på 10 miljarder kring 2050 och därför inte är något att oroa sig för, även den står på ostadig grund. FN:s befolkningsprognoser är just prognoser, inte ristade i sten, och hur den framtida fertiliteten utvecklas är svårt att veta.

För att vara rättvis är det tyvärr ganska vanligt med den här typen av empiriska tveksamheter i faktaböcker. Att författaren säger sig vara driven av ”målsättningen att bekämpa förödande okunskap med en faktabaserad världsbild” garanterar inte att målet uppfylls. Som Rosling upprepar är ”experter bara experter på sitt eget område”. Så låt oss titta på det fält som Rosling själv var expert inom: global hälsa. Om det är något som Rosling blivit associerad med är det hans kulörta bubbeldiagram där världens nationer gemensamt rör sig mot allt längre medellivslängd och högre inkomst medan tiden från år 1800 till i dag tickar förbi. Diagrammet är överväldigande både i sin pedagogik och sitt hoppfulla löfte om att all världens folk bara verkar bli rikare och må allt bättre.

Något som kritiska röster har påpekat på Roslings Facebook-sida ”Gäpmander” är dock att dessa återkommande bubblor, som numera

även säljs som affischer, är missvisande på ett sätt som Rosling själv kritiserar i ”Factfulness”: ”Genomsnitt vilseleder ofta genom att dölja en spridning (ett spektrum av olika tal) i ett enda tal”, skriver han. Vad vi i Roslings diagram ser är just hur medelvärdena för varje lands inkomst och livslängd går mot ständig stegring. Den ”spridning” som diagrammet döljer är de nationella ojämlikheter som Rosling konsekvent valde att tona ner.

Om vi exempelvis tittar närmare på den bubbla som representerar USA, framträder problematiken tydligare. Medan Roslings diagram visar hur USA blir rikare och rikare är detta en verklighet som, enligt Thomas Piketty och hans medförfattares senaste beräkningar i Quarterly Journal of Economics, enbart en minoritet av amerikanerna fått uppleva. För den fattigaste halvan av befolkningen har medelinkomsten stått still sedan 1980. Så varför rör sig USA-bubblan som om hela landet blivit rikare?

För att förstå det måste vi titta på hela inkomstspridningen och var rikedom är koncentrerad. Ser man på den rikaste procenten i USA så hamnar närmare dubbelt så stor andel av landets totala inkomster där som hos den fattigaste halvan av befolkningen. Eftersom denna lilla procent, vid sidan av ytterligare inkomstökningar hos den rikare halvan av befolkningen, tredubblat sina inkomster sedan tidigt 80-tal, har den nationella medelinkomsten ökat kraftigt. Men att hälften av befolkningen stått still i inkomst (samtidigt som kostnader för sådant som bostad, utbildning och omsorg skjutit i höjden) döljs effektivt bakom detta medelvärde.

Ekonomisk ojämlikhet av detta slag påverkar hur länge människor lever. Enligt en studie i Clinical Review & Education, har en amerikansk kvinna som tillhör den rikaste procenten en medellivslängd på 89 år, medan en man som tillhör den fattigaste procenten har en medellivslängd på 73 år, samma medellivslängd som i Bangladesh.

Denna ojämlikhet i hur länge vi får vara i livet finns i alla länder. Ser vi på Sverige kan man verkligen undra hur Rosling förhöll sig till den ofta repeterade skillnaden i medellivslängd (framtagen i en studie från Karolinska Institutet där han själv var verksam) mellan de välutbildade invånarna i Danderyd och de lågutbildade i Vårby gård: 18 år.

Att så ensidigt fokusera på nationella medelvärden är med andra ord långt ifrån en neutral form av "factfulness".

Inkomst- och livslängdsbubblorna var, berättar Rosling i "Factfulness", hans "favoritdiagram". Han kallade det "Världshälsografen" – "en världskarta för hälsa och välbefinnande". Bara beskrivningen är missvisande. Låt gå för att medelinkomst, om man är grov i sin analys, är synonymt med välbefinnande, men kan medellivslängd verkligen sägas vara synonymt med hälsa?

Över huvud taget var Rosling mer än nådigt selektiv när det kom till fakta om hälsa. De sjukdomar han diskuterar i "Factfulness" är nästan enbart de som visar på global nedgång. Mest uppseendeväckande är att han undvek allt som har med psykisk hälsa att göra.

Hur är det ens möjligt? Under senare år har medellivslängden i både Storbritannien och USA sjunkit på grund av så kallad död av förtvivlan, det vill säga dödsfall orsakade av självmord, alkohol och överdoser. Ser man till hela världen är, som WHO återkommande påpekat, den vanligaste orsaken till ohälsa i dag inte en somatisk sjukdom, utan depression. En tiondel av jordens befolkning uppskattas lida av någon form av depression, och i en ny studie av forskarna Sara Flèche och Richard Layard vid London School of Economics, uppskattas psykisk ohälsa förklara mer mänskligt lidande än både fattigdom och somatiska sjukdomar. Så varför skulle någon intresserad av global hälsa vilja bortse från människans psyke?

För att få en idé om detta kan man titta på The Global Burden of Disease Study från Institute for Health Metrics and Evaluation. Detta dataset, som även Rosling använder sig av i "Factfulness", har den

mest tillförlitliga statistiken över hur olika sjukdomar tynger världens nationer. Den som exempelvis knappar in "depression" eller "ångest" kommer att se hur Europa, Australien och Amerika lyser upp på kartan. Knappar man därtill in alla ätstörningar, bipolära syndrom, substansmissbruk, alkoholmissbruk samt schizofreni, och fördelar sjukdomsburden enligt Världsbankens indelning i höginkomstländer, medelinkomstländer och låginkomstländer framträder ett tydligt mönster: ju rikare land, desto mer psykiska problem.

Denna fördelning, som även syns i WHO:s World Mental Health Surveys, rimmar förstås illa med utvecklingsoptimisternas huvudsakliga budskap, nämligen att ekonomisk tillväxt löser det mesta. Likaså rimmar den psykiska ohälsans utveckling illa med idén om att världen blir bättre och bättre. Sedan 1990 har ovannämnda diagnoser ökat i alla typer av ekonomier, om än mest i höginkomstländer, samtidigt som konsumtionen av antidepressiv medicin i OECD har fördubblats på bara 15 år.

Som epidemiologerna Richard Wilkinson och Kate Pickett konstaterar i "The Inner Level" (2018) reagerar människor ofta besynnerligt på dessa siffror. Medan lyckostatistik, som generellt visar att höginkomstländer har lyckligare invånare än låginkomstländer, sällan väcker anstöt, kan global statistik över psykisk ohälsa lätt bli misstrodd. Detta trots att skattningarna bygger på stora datamängder, olika typer av statistik (medicinsk, epidemiologisk, enkätbaserad), och särskilt förlitar sig på nationella enkäter där varje typ av ohälsa mäts i strukturerade intervjuer utifrån omfattande frågebatterier. Kanske spökar här en tillväxt-är-lösningen-på-allt-instinkt?

De ökade problemen med psykisk ohälsa aktualiserar den så kallade Easterlin-paradoxen inom lyckostudier. Även om det tycks finnas ett samband mellan ekonomisk tillväxt och hur lyckliga människor i enkäter uppger sig vara, verkar det också som att sambandet snabbt mattas av när en viss nivå av materiellt välbefinnande uppnåtts. Tittar vi

exempelvis på USA så har BNP per capita mer än fördubblats sedan 1972. Ändå har nivån på lyckoindex enligt de mest tillförlitliga enkäterna förblivit ungefär densamma, eller till och med minskat något.

All denna data, som bland annat fick WHO att 2017 leda en årslång upplysningskampanj om depression, finns inte i någon av Roslings grafer. I hans värld utgjorde höginkomstländerna, så när som på miljöutsläppen, förebilder. Det är vår förträffliga tillvaro som resten av världen ska välsignas med. Under en av sina bubbelföreläsningar förklarar han hur alla länder ”med hjälp av frihandel, grön teknologi och demokrati” snart kommer vara uppe i hörnet där inkomsterna och medellivslängden är som högst (The Guardian, 7/12 2010).

Är det inte märkligt hur alla dessa goda ting verkar sammanfalla i Roslings värld?

För Rosling är det inte enskilda aktörer – som de arbetare som vårdar och producerar, eller de forskare som tar fram nya läkemedel – som ligger bakom sådant som ökad livslängd. ”Leta efter system, inte hjältar”, anmanar han sina läsare. Men exakt vilket system är det vi ska tacka för de framsteg som gjorts?

Tittar vi närmare på Roslings favoritgraf befinner sig exempelvis ett relativt demokratiskt land som USA ganska långt efter länder som Qatar, Singapore och Kuwait vad det gäller så väl medelinkomst som medellivslängd. Vid inzoomning på Kina ser vi hur medellivslängden ökade spektakulärt snabbt mellan 1949 och 1976. Detta tillhör en av de snabbaste ökningarna i medellivslängd som någonsin registrerats. På knappt 30 år fördubblades den. Under denna tillväxtperiod styrdes också Kina av Mao Zedong.

Vilka slutsatser ska vi dra av det? Att Maos Kina var ett gott system, med undantag för den stora svältkatastrofen kring 1960 då minst 15 miljoner dog? Att det är bra att leva under auktoritär kommunism där

de som kritiserar den styrande eliten riskerar sina liv så länge medellivslängden ökar?

Lägg märke till att det här inte så mycket handlar om vad som är korrekta fakta som hur fakta ska tolkas och vilka fakta som är värda att lyfta fram. Roslings stora gärning var att röra till det för de som ser det som att *allt* blir sämre. Men när hans bok nu används i undervisning och ska delas ut till elever och studenter är det av vikt att den kritiska reflektion som utbildningsväsendet ska uppmana till även tillämpas på Roslings resonemang.

Hur lite detta har gjorts är egentligen häpnadsväckande. Ju mer hotet om desinformation ökat i samhället är det som att vi blivit allt mer måna om att tona ner inomvetenskaplig kritik och hålla hårt på vissa fakta och vad de betyder för oss. Tyvärr är detta ovetenskapligt.

Vetenskap bygger på ständig kritik och omprövande av påståenden och teser. I samhällsvetenskap är det därtill av vikt att medvetandegöra vilka värdefrågor som gör faktuelle påståenden meningsfulla.

Mänskligt handlande omgärdas inte bara av frågor om ”sant och falskt” – den etiska dimensionen om ”rätt och fel” finns också.

I ”Factfulness” nämner faktiskt Rosling riskerna med att stirra sig blind på vissa fakta. Men problemet går djupare än så – och här framträder en brist som märks hos samtliga nyoptimister. Att uteslutande diskutera samhällsutveckling utifrån en viss uppsättning fakta riskerar att underminera all värdediskussion. Fakta pekar enbart på det som är och har varit, men när vi argumenterar kring rätt och fel förhåller vi oss till något ytterligare, nämligen potential. ”Det som är” ställs i förhållande till ”det som skulle kunna vara” och oavsett om stora framsteg gjorts förhåller vi oss i en sådan diskussion till hur väl potentialen utnyttjats.

Om 4,2 miljoner spädbarn dör på ett år blir det med detta i åtanke svårt att, som Rosling, kalla siffran för ”underbart låg” bara för att den var högre för 70 år sedan. Nästan alla dessa barn dog, påpekar Rosling

själv, i sjukdomar som lätt hade kunnat förebyggas – och, kan man tillägga, förebyggas till en försvinnande liten kostnad. Att utan minsta påpekande om att denna årliga förlust är effekten av en etiskt oförsvarbar snedfördelning, beskriva siffran som underbar bara för att det blir bättre tyder på en vägran att ens föreställa sig att saker hade kunnat vara annorlunda.

Slutligen: även om vi endimensionellt fokuserar på det som är, måste man vara selektiv med sin fakta för att, som Rosling, säga att idén om att världen blir sämre är en ”megamissuppfattning”. Vid sidan av hållbarhetsfrågorna och den dystra utvecklingen av människans psykiska hälsa, ser vi även hur de nationella ojämlikheterna ökar, hur arbetsmarknaden prekariseras och hur allt fler länder har svårt att förse sina invånare med bostäder. Hur löser vi problem som dessa? Att läsa ”Factfulness” kan visst, som boken utlovar, göra en ”mer positiv, mindre stressad och mer hoppfull”. Vad mer som uppnås förblir dock oklart.

Roland Paulsen "

" Hans Rosling.
1948–2017.

Var läkare och professor i internationell hälsa vid Karolinska institutet.
Blev världsberömd för sina folkbildande föredrag om global hälsa.
Var en av medgrundarna till stiftelsen ”Gapminder” 2005.
2018 kom ”Factfulness: tio knep som hjälper dig att förstå världen (med Ola Rosling och Anna Rosling Rönnlund, Natur & Kultur).
som fick ett stort internationellt genomslag.

Roland Paulsen.

Född 1981.

Är sociolog, författare och medarbetare i DN Kultur.

Debuterade 2010 med ”Arbetsamhället – Hur arbetet överlevde teknologin” (Gleerups) och fick sitt stora genom brott med boken ”Vi bara lyder” (Atlas, 2015).

Är i dag docent i sociologi på Företagsekonomiska institutionen vid Lunds universitet. "

"Den trassliga härvan gör det svårare att välja parti framöver"

DN MÅNDAG 21 JANUARI 2019

Statsminister Löfven fortsätter med en rödgrön regering. Men politiken blir en ny, trasslig härva av blått, grönt och rött. Det blir svårt för väljarna att reda ut. Det går varken att utkräva ansvar - eller lita på partiernas besked i nästa valrörelse.

Vad är det egentligen för slags djur, den här nya Löfvenregeringen? Det ser ut att bli till stor del samma politiker som ingår i den, men ett med nytt politiskt program som delvis går på tvärs med vad S och MP lovade i valrörelsen. Plötsligt ska skatterna sänkas för de som tjänar allra mest, trots att det finns stora behov i välfärden.

Turordningsreglerna bör förändras och fastighetsbolag ska få sätta hyran fritt i nybyggda bostäder. Skyddet av nyckelbiotoper i skogen och strandskyddet ska inte längre förstärkas utan liberaliseras.

Åtta av de 73 förslagen i Januariöverenskommelsen går rakt emot Socialdemokraternas valmanifest. Liberalerna och Centern har fått stor utdelning, men å andra sidan har Miljöpartiet och Socialdemokraterna fått regeringskansliet, med allt vad det innebär av utnämningar, styrning av myndigheter och utrikespolitik.

Det finns inte ens ett namn på det nya politiska samarbetet som Sverige fått. Är det de röd-grön-blå? Eller ska vi lära av Tyskland? Där kallades den okonventionella grön-gul-svarta koalitionen som diskuterades, men aldrig blev verklighet, för Jamaicakoalitionen, eftersom partifärgerna ingick i Jamaicas flagga. Är detta i så fall Azerbajdzjan-koalitionen? Eller ska det kallas lövkoalitionen, efter

fyra partiledare med träd och löv i efternamnet (Löfven, Lööf, Lövin och Björklund)?

De gamla etiketterna fungerar inte när det politiska landskapet formas om.

Men om man bortser från vänster-högerskalan och tänker på vad de fyra partiledarna ofta talade om i valrörelsen kan man se en röd tråd. De mobiliserade för att Sverige ska gå en annan väg än Finland, Norge och Danmark gjort. I Danmark har ett invandringsfientligt parti fått mycket stort inflytande. I Finland och Norge är ett nationalistiskt populistparti med och regerar. Socialdemokraterna, Centern, Liberalerna och Miljöpartiet lovar att anstränga sig till det yttersta för att inte samma sak ska hända här.

Sveriges nya regeringssamarbete kan lättast förstås om man använder den konfliktaxel som statsvetare kallar GAL-TAN. Där ställs gröna, liberala och alternativa värderingar mot traditionella, auktoritära och nationella. Vill man förenkla kan man göra den till en syn på invandring, där de som vill ha en restriktiv invandringspolitik är TAN och de mer generösa är GAL.

På den axeln ligger Centern, Miljöpartiet och Liberalerna nära varandra. Socialdemokraterna rörde sig efter flyktingkrisen mot TAN på skalan. Partiet försökte före valet att signalera en än mer restriktiv migrationspolitik. Men samtidigt hade regeringen, efter krav från MP, just drivit igenom att ensamkommande unga som fått avslag på sin asylansökan ska få en chans att stanna i Sverige för att gå gymnasiet. Politiken förvirrade väljarna och skärpningen möttes dessutom av en intern proteststorm. Sedan hördes inte så mycket mer om invandringspolitiken från S i valrörelsen.

I och med den nya uppgörelsen liberaliseras migrationspolitiken, jämfört med dagens regler. Familjeåterförening ska bli tillåtet, arbetskraftsinvandringen ska vara generös. Även om den tillfälliga lagen som bromsade antalet asylsökande under flyktingkrisen förlängs

med två år är partierna överens om att försöka införa ytterligare en asylgrund i den framtida lagen. Också Socialdemokraterna kliver – åtminstone tillfälligt – in i det gröna, liberala och alternativa lägret. Professorn i statsvetenskap Marie Demker beskriver på sin blogg hur det svenska partisystemet tar ett historiskt steg när vi fått en regering ”där värderingsfrågorna inom ramen för den så kallade GAL-TAN-skalan avgjort regeringsbildningen istället för den klassiska vänster-höger-skiljelinjen”.

Den sedan en tid etablerade blockpolitiken har i så fall lidit ett betydande nederlag genom att en liberal värdegemenskap fått avgöra den politiska inriktningen”.

Marie Demkers analys kan illustreras av Sverigedemokraternas Jimmie Åkesson. Han kallar Centern och Liberalerna för extrema -partier. På GAL-TAN-skalan står de på andra sidan mot SD. Det är längs denna dimension Jimmie Åkesson försöker forma en ny block-politik, där SD, M och KD binds samman.

Samtidigt finns vänster-högerkonflikterna kvar. Mullret lär höras långväga från Norra Bantorget, där LO har sitt högkvarter. LO-ordföranden har länge ropat efter ökad rättvisa och minskade inkomstklyftor. När statsbudgetens fördelningstabeller publiceras lär det finnas svart på vitt att Stefan Löfvens nya regering går åt motsatt håll. Regeringen ska avskaffa värnskatten och lindra skattebördan för företagare. Det kan inte leda till minskade inkomstklyftor.

Nya konfliktlinjer gör politiken mer komplicerad. Och som om det inte vore nog är alla partier i någon mån i opposition.

Centern och Liberalerna kallar sig oppositionspartier, men ska vara med och bestämma statsbudget, och inriktning av bland annat skolpolitik, arbetsmarknadspolitik och bostadspolitik.

Socialdemokraterna och Miljöpartiet är regeringspartier, men styr delvis med oppositionens politik.

Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna och Vänsterpartiet är i opposition på riktigt.

Välkomna till den nya världen, väljare! Det kommer att bli betydligt svårare att peka ut röstsedeln i nästa riksdagsval. Det räcker inte med att värdera om regeringen har skött sig bra eller dåligt, man måste bena upp om det man anser vara de största synderna beror på regeringens egen vilja eller om det varit liberalism under kniven. Och vice versa: är de reformerna man gillar gjorda av egen vilja, eller är de framtvingade av liberalerna?

Som väljare kan man i stället se framåt, och jämföra valmanifesten. Svenska partier brukar infria det mesta av vad de lovar. Men också där blir det svårare.

Socialdemokraterna sviker vallöften om skatter, trygga jobb och begränsning av vinster i välfärden. Liberalerna och Centern gick till val för att byta ut Stefan Löfven som statsminister. Nu styr han igen, tack vare dem. Moderaternas Ulf Kristersson sade att han ville regera med alla Alliansens partier om inte himlen föll ner. I oktober öppnade han för en M+KD-regering. Och Vänsterpartiet skulle aldrig släppa fram högerpolitik.

Blocken är nu sönderslitna, det blir svårt att förutse vilken regering man får om man röstar på ett visst parti. Om det uppstår nya block beror till stor del på Moderaternas vägval. Ulf Kristersson hade en hårdare ton mot C och L i riksdagen i fredags. Ända sedan han valdes till partiledare har han talat sig varm för blocköverskridande samarbete. Nu talade han nedsättande om kohandel. Han kritiserade C och L för att de väglets av viljan att isolera SD, men det ville ju även Kristersson göra.

Kommer Moderaterna att vilja hålla kvar kontakten och samarbetet med C och L där det går, eller börja samverka med SD i frågor där de tycker lika?

Moderaterna behöver hitta en ny väg för att kunna återta statsministerposten. Och Socialdemokraterna behöver hitta ett övergripande politiskt projekt för att kunna behålla den.

Ewa Stenberg

ewa.stenberg@dn.se "

"Fakta. Det händer nu

Klockan 11 på måndagen läser statsminister Stefan Löfven (S) upp sin regeringsförklaring i riksdagen. Den kommer i stor utsträckning att bygga på uppgörelsen mellan S, MP, C och L med reformförslag på en rad politiska områden.

Men exempelvis utrikespolitiken ingår inte i samarbetet och där kan Löfven alltså komma med egna nyheter.

Regeringsförklaringen avslutas med att statsministern läser upp namnen på de ministrar som ska ingå i regeringen och vilka ansvarsområden de får. Flera av de nuvarande ministrarna får troligen sitta kvar men det lär också bli några nya namn.

Därefter sker skifteskonselj på Slottet klockan 14 med statschefen, det vill säga kungen. Samtliga statsråd i den nya regeringen deltar plus talmannen. Därmed har den nya regeringen formellt tillträtt. "

" Myndighet läste inte mejl på nio år – e-postlåda upptäcktes av en slump

DN MÅNDAG 21 JANUARI 2019

I över nio år har Pensionsmyndigheten fått mejl till en e-postlåda som ingen har läst, kan DN avslöja. Bland de tusen mejlen finns personer som vill få sin pension omprövad, ta del av handlingar eller söka jobb på myndigheten. – Det är inte alls acceptabelt, det är extremt klandervärt tycker jag, säger myndighetens administrativa chef Henrik Engström.

Pensionsmyndigheten bildades i januari 2010 med uppdrag att administrera och betala ut svenskarnas allmänna pension. Inför att myndigheten slog upp dörrarna skapades också e-postlådan "info@pensionsmyndigheten.se". Men enligt uppgift till DN har ingen någonsin haft uppsikt över de mejl som skickats till adressen. Det är oklart om mejladressen någonsin exponerats utåt, trots det har det sedan den inrättades skickats in cirka 1 000 mejl till den. Mejlén har kommit in från maj 2009, alltså redan innan det att myndigheten startade, tills det att den obehagade inkorgen upptäcktes i november 2018.

Pensionsmyndighetens administrativa chef Henrik Engström bekräftar uppgifterna.

– Det är inte alls acceptabelt, det är extremt klandervärt tycker jag, säger han.

– En medarbetare upptäckte e-postlådan av en slump. Vi har inte gått igenom alla mejl i detalj ännu men det pågår. Efter en första bedömning försvann ungefär 400 mejl som var reklam och enkäter och annat. Så det återstår ungefär 600 mejl som vi behöver hantera.

Enligt Henrik Engström har e-postlådan inte varit publicerad på myndighetens hemsida eller någon annanstans "den senaste tiden", men han kan inte säga säkert om så alltid har varit fallet. Den skapades i samband med att myndigheten bildades och ska ha varit kopplad till rekryteringssystemet, men detaljerna är oklara även för myndighetens personal. Henrik Engström tror att de som skrivit till e-postlådan är personer som chansat, eftersom adressen följer en vanlig mall.

– Det är folk som har frågat om utlysta tjänster. Några som begärt utlämnande av allmän handling. Något omprövningsärende. Det flesta är allmänna kundfrågor kring pågående ärenden.

Henrik Engström, som också är ställföreträdande generaldirektör på Pensionsmyndigheten, tror att de flesta som sökt kontakt via e-postlådan försökt igen via andra kanaler när de inte fått svar.

– Men det är klart att det är mycket besvärande och allvarligt att vi inte haft koll på en e-postlåda. I värsta fall kan det naturligtvis få konsekvenser ekonomiskt för kunder. Vi har inte sett något sånt fall ännu, men vi kan inte utesluta det.

En särskild handläggare har gått igenom det drygt tiotal mejl som handlat om just omprövning. Enligt Henrik Engström har inget hittills inneburit ekonomisk skada för den som kontaktat myndigheten.

– Men det är för tidigt att ropa hej innan vi gått igenom alla mejlen. När det gäller mejl om rekryteringsärenden och omprövningsärenden går myndigheten igenom varje fall, för att bedöma om man ska kontakta avsändarna. Samtidigt granskar juridikavdelningen de övriga mejlen för att ta fram en lathund som kan vara till stöd för kundservicen som ska hantera de gamla ärendena.

– Det kanske inte är vettigt att kontakta personer som haft väldigt allmänna frågor, som frågat hur pensionen skulle se ut 2011. Men det är inte upp till mig att avgöra, säger Henrik Engström.

Engström säger att det som inträffat beror på dålig internkontroll och att det kan tas upp i myndighetens årsredovisning, efter att det diskuterats på kommande styrelsemöte.
Pensionsmyndighetens it-avdelning granskar nu om det kan finnas fler okontrollerade e-postlådor.

Mikael Delin
mikael.delin@dn.se "

"Mustchefen: It-hotet mot Sverige är allvarligt"

DN MÅNDAG 21 JANUARI 2019

Svenska företag har varit naiva inför främmande makts industrispionage, anser Musts chef Gunnar Karlson – och varnar även för storskaliga cyberattacker mot elnätet.

- Vi måste ha koll på situationen i vårt närområde. Rysslands illegala annektering av Krim och inblandning i östra Ukraina har utmanat säkerhetsordningen i Europa i grunden, säger Gunnar Karlson, chef för den militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (Must). Parallellt flyttar Kina fram sina positioner i många avseenden och hotet från terrorismen består.
- Den militära förmågan stärks i vår omvärld, och det gör den ju för att aktörer kan tänka sig att använda den, säger Karlson. Krig är dock både dyrt och riskfyllt och ofta försöker man nå sitt mål på andra sätt i stället, exempelvis genom påverkansoperationer och it-angrepp.
- Man kan ställa till med väldigt mycket skada på cyberarenan. Det är fortfarande ganska nytt för oss och våra sårbarheter är fortfarande väldigt stora där, säger Gunnar Karlson.
- Vi har också sett en del överbelastningsattacker mot olika it-system, och man kan även genom cyberattacker förstöra saker i den fysiska världen, exempelvis påverka elförsörjningen. Sådana it-angrepp sker redan, exempelvis hackades delar av Ukrainas elnät 2016 och strömmen stängdes av i en del av Kiev.

– Internationellt pågår en kartläggning av it-system som har med elförsörjningen att göra. Det finns all anledning att tro att det även gör det i Sverige, säger Karlson.

TT "

"SD-politiker avgår efter inlägg på Facebook

DN. MÅNDAG 21 JANUARI 2019

Den varmländska SD-politikern Erik Wennerström lämnar enligt tidningen NWT sin post efter att ha delat ett inlägg som efterlyser Christer Pettersson, länge misstänkt för mordet på Olof Palme. Efter det att S-ledaren Stefan Löfven godkänts som statsminister av riksdagen delades ett inlägg i sociala medier med texten ”Christer Pettersson, var är du när Sverige behöver dig?” under en bild på Pettersson.

Christer Pettersson var länge misstänkt för mordet på statsminister Olof Palme (S).

En av dem som delade inlägget på Facebook var Erik Wennerström, SD-politiker i Torsby.

Efter hård kritik och samtal med SD-ordföranden i Fryksdalen, Runar Filper, lämnar Wennerström nu både sina politiska uppdrag och partiet.

– Jag och Erik har haft samtal och vi har gemensamt kommit fram till det beslutet. Erik tar konsekvenserna av sin olämpliga och

ogenomtänkta delning på Facebook och lämnar politiken med omedelbar verkan, säger Runar Filper till Nya Wermlands-Tidningen.

Före avgångsbeslutet tog Wennerström bort inlägget.

– Jag kan hålla med om att det såg olämpligt ut och därför har jag tagit bort det, sade Erik Wennerström till P4 Värmland.

Till SVT Värmland, som var först med att rapportera om

Wennerströms delning, sade han tidigare att inlägget var ett skämt.

I en kommentar under inlägget, som svar på en fråga, hade Wennerström skrivit: "Hatar Stefan Löfven, men önskar inte livet ur han. Men önskar hans omedelbara avgång."
Wennerström har suttit i kommunfullmäktige i Torsby och varit ledamot i miljö-, bygg- och räddningsnämnderna.

Anders Bolling
anders.bolling@dn.se "

" Fler ska spana på poliser och politiker

DN MÅNDAG 21 JANUARI 2019

Polismyndighetens särskilda utredningar, SU, utreder brottsmisstankar mot bland annat poliser, åklagare och riksdagsledamöter. Nu utökas underrättelseverksamheten med en egen spanings- och ingripandeenhet.

Sedan 2015 har polismyndighetens Särskilda utredningar börjat bygga upp en egen underrättelseverksamhet. I dag består den av ett tiotal personer; några är erfarna kommissarier, andra är analytiker. Deras uppgift är att aktivt inhämta och analysera information om misstänkt brottslig verksamhet som inte anmälts. Samtidigt har övervakningen av hur polisens it-system används förfinats för att man lättare ska upptäcka till exempel dataintrång och andra otillåtna aktiviteter. Men det krävs mer, anser chefen för SU, Ebba Sverne Arvill. I år utökas verksamheten med en egen spanings- och ingripandeenhet bestående av ytterligare minst fem personer.

– Våra ärenden är ofta av en känslig natur med komplicerade jävs-, sekretess och säkerhetssituationer. Bara ett begränsat antal personer är lämpade för spaning och ingripanden i de fallen, säger Ebba Sverne Arvill och understryker vikten av att SU självständigt kan samordna utredningarna.

Som det ser ut i dag räcker enligt henne inte SU:s resurser i de fall det blir aktuellt med tillslag på arbetsplatsen, i hemmet eller i fritidsbostaden. Polismyndigheten är visserligen skyldig att bistå med hjälp när det handlar om den här typen av ingripanden, men det finns, enligt Ebba Sverne Arvill, skäl till att SU vill klara av det på egen hand.

– Vi vill hålla de här ärendena så tajta som möjligt. För att vi ska kunna agera oberoende är det viktigt att så få utomstående personer som möjligt blandas in, säger hon.

Förra året fick underrättelseenheten, förutom 5 700 anmälningar, in 300 tips av underrättelsekaraktär som följdes upp. 10 procent av tipsen ledde till att en anmälan upprättades – resten lades ner, oftast på grund av att SU gjorde bedömningen att det inte gick att komma vidare med tipsen.

Många av de fallen handlade, enligt SU, om enskildas riskbeteende. Där fanns också tips där man bedömde att det handlade om ren svartmålning av anställda. Huruvida man utrett några ärenden med ”komplikerad jävs- sekretess och säkerhetsnatur” har DN inte kunnat utröna.

Ett av de ärenden som enligt SU inkommit som en underrättelse rörde en passkontrollant på Arlanda som fick ett strafföreläggande avseende dataintrång. Ärendet beskrevs i ett internmeddelande hos polisen som en ”omfattande stöld av information ur polisens datasystem, informationen har sannolikt hamnat i händerna på kriminella aktörer”. Kontrollanten dömdes till villkorlig dom för dataintrång, men Anders Jakobsson, åklagare vid Särskilda åklagarkammaren, som är knuten till SU, ansåg inte att det gick att bevisa att hen begått brott mot tystnadsplikten.

– Ärendet aktualiserar behovet av ny lagstiftning. Preskriptionstiden för brott mot tystnadsplikten är kort och straffvärdet lågt. Kan uppgifter sålts vidare till kriminella borde det betraktas som ett grovt tystnadspliktsbrott, en rubricering som inte finns i dag, säger Ebba Sverne Arvill och tillägger att det ständigt förekommer uppgifter om att sekretessbelagda uppgifter finns att köpa på Darknet, den del av internet där användarna är anonymiserade.

Ett annat fall som enligt SU kom in som en underrättelse gäller en polis i Norrland som dömdes till två år och sex månaders fängelse för

narkotikainnehav, vapenbrott och grov stöld. HD avslog ansökan om resning 2018, men utredningen inleddes ett par år tidigare.

Det enda fall som rört ett misstänkt mutbrott och som lett till att en förundersökning inleddes var den upphandling av pass som DN avslöjade i augusti 2017. Där upprättade SU en egen anmälan i samband med DN:s granskning. Förundersökningen lades dock ner i augusti 2018.

Syftet med att satsa mer på underrättelsearbetet är bland annat att säkerställa att brottsliga gärningar som inte blivit anmälda ändå utreds. Det anses också viktigt av brottsförebyggande skäl.

SU har begärt en budgetförstärkning med 9,4 miljoner kronor – från 47 miljoner till knappa 57 miljoner – för att täcka kostnaderna för den utvidgade spanings- och ingripandeverksamheten. Men det krävs också mer resurser för att antalet polisanställda kommer att bli fler.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se "

"Fakta. SU

Särskilda utredningar, SU, är en fristående enhet inom polismyndigheten. Uppdraget är att handlägga anmälningar om brott som begås, i tjänsten och på fritiden, av poliser, åklagare, domare, riksdagsledamöter och statsråd.

Enheten består av tre utredningsenheter med 60 anställda och granskas i sin tur av Justitiekanslern och Justitieombudsmannen.. "

" Trycket från e-handel för stort – handlare överger Postnord

DN MÅNDAG 21 JANUARI 2019

Black Friday och julhandel har fått postombud att krokna. Flera butiker slutar att lämna ut paket från Postnord, som samtidigt jagar nya lösningar. – Volymerna sväljs inte i det befintliga nätet vi har i dag, säger Annette Rihagen, chef för Postnords ombudsnät.

Under veckan som gått har det rapporterats i både lokalpress och branschtidningar om Ica-handlare som lägger ner sina postombud. Förklaringarna är liknande hos de flesta – den snabba tillväxten inom e-handeln, som inte verkar stanna av.

Att det sker just nu beror på att det nya ramavtalet mellan Ica och Postnord snart träder i kraft. Utifrån det väljer de enskilda butikerna själva om de vill skriva på eller inte. På fredagen rörde det sig om runt 15 av Icas butiker som valt att inte skriva nya avtal, enligt kedjans presstjänst.

– Många butiker upplever att det är resurskrävande att vara postombud, både när det gäller personal och yta, säger Emelie Ericson, pressansvarig på Ica.

En av butikerna som lägger ner sin posthörna är Ica Kvantum i Vallentuna. Enligt Victor Karlsson, marknadsansvarig på butiken, är det inte ersättningen från Postnord som är det stora problemet.

– Det var utrymmet som blev avgörande för oss. Vi hade inte möjlighet att ta ännu mer säljyta i anspråk för att bygga ut postrummet i takt med hur näthandeln växer, säger Victor Karlsson.

Deras postrum byggdes för drygt tio år sedan, anpassat efter volymerna som var aktuella på den tiden och tillväxten man räknade

med några år framåt. Det räckte ett tag men med tiden fick de be Postnord om hjälp.

– Bland annat förra året så avlastade vi ett antal postnummer så att en butik i närheten fick ta dem. Men med tanke på näthandelns fortsatta tillväxt tror vi det kommer bli för stora volymer ändå, säger Victor Karlsson.

Ica Kvantum i Västerås är en annan butik som avslutat sitt avtal med Postnord. Även där kostade det mer än det smakade.

– En del är att det är en tung hantering som man får för lite ersättning för. Men grundproblemet är att volymerna växer så pass. Om man hårdrar det så är vi till slut en postcentral som också säljer lite mat, säger Fredrik Andholm som driver butiken.

Ica har inte velat uttala sig mer om frågan, men framhåller att det fortfarande är omkring 760 av deras butiker som har postombud. Hos konkurrenten Coop bekräftar Nichlas Olofsson, Affärsområdesdirektör för inköp och kategori, att läget är liknande. Han har inte några exakta uppgifter om vilka butiker som inte längre är ombud, men menar att förändringen sett över hela 2018 är marginell.

– På motsvarande sätt som vi hört att flera Ica-butiker gjort så gör våra butiker också den bedömningen, säger Nichlas Olofsson och fortsätter:

– Jag vet att vi haft ett antal butiker som har avslutat och jag vet att vi har ett antal som värderar det just nu också. Anledningen är att man har synpunkter på att den generella ersättningen inte täcker kostnaden eller att ytan inte räcker.

Olofsson pekar på senhösten och vintern som de mest kritiska perioderna. Black Friday och julhandeln blir en stor belastning för butikerna, som inte kan leverera den service som kunderna förväntar sig.

Samtidigt poängterar han att det är många av deras butiker som gärna fortsätter erbjuda posthantering, eftersom det är en tjänst som drar kunder till butiken.

– Jag tror det främst är butiker i centrala lägen som har en tendens att avstå postombudskapet. De har redan en kundgenomströmning som är okej, säger Nichlas Olofsson.

Postnord bekräftar att flera butiker har valt att inte teckna nya avtal. Det är inte ett problem i hela landet, men kring de större städerna ser man utmaningar i takt med e-handels framfart.

Enligt Annette Rihagen, ansvarig för Postnords ombudsnät, räcker det inte med traditionella ombud i livsmedelsaffärer längre. Det kommer att krävas nya lösningar också.

– Ja, det behövs redan nu. Volymerna sväljs inte i det befintliga nätverket och därför måste det komma fler kanaler, säger hon.

En av de nya kanalerna testas just nu. Det är ett samarbete mellan Postnord och fastighetsbolaget Atrium Ljungberg som satt upp renodlade paketutlämningsställen i några av sina gallerior, dit även andra leverantörer kan ansluta sig.

Än så länge finns ett sådant i Stockholmsområdet och ett i Malmö. Utöver det lyfter Annette Rihagen fram hemleveranser, paketskåp och paketrobotar som viktiga lösningar för att avlasta det traditionella ombudsnätet framöver.

Totalt räknar hon med att de kommer behöva få fram minst 140 nya servicepunkter under 2019. Lika många som förra under 2018.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se

"Fakta. E-handels tillväxt genom åren

Total omsättning inom parentes.

2017: 16 procent (67 miljarder kronor)

2016: 16 procent (57,9 miljarder kronor)

2015: 19 procent (50,1 miljarder kronor)

2014: 16 procent (42,9 miljarder kronor)

2013: 17 procent (37 miljarder kronor)

2012: 14 procent (31,6 miljarder kronor)

2011: 11 procent (27,7 miljarder kronor)

2010: 13 procent (25 miljarder kronor)

2009: 8 procent (22,1 miljarder kronor)

2008: 17 procent (20,4 miljarder kronor)

2007: 24 procent (17,7 miljarder kronor)

Svenskarnas fyra mest populära länder att e-handla från 2018:

Tyskland: 30 procent

Storbritannien: 24 procent

Kina: 20 procent

USA: 13 procent

Källa: Postnord och HUI Research "

"C och L pressar på för att krympa Arbetsförmedlingen"

DN MÅNDAG 21 JANUARI 2019

Arbetsförmedlingen har varit en het fråga i förhandlingarna mellan S, C, L och MP. Nu börjar slaget om hur fyrpartiöverenskommelsen ska uttolkas. Centern och Liberalerna får eldunderstöd från arbetsgivarorganisationen Almega med förra C-ministern Anna-Karin Hatt vid rodret.

Som flera politiska kommentatorer konstaterat den senaste veckan lämnar många av de 73 punkterna i fyrpartiöverenskommelsen visst utrymme för olika tolkningar de fyra partierna emellan.

Därför är det nu viktigt för de ingående partierna att muta in sitt tolkningsföreträdare i den allmänna debatten.

I det så kallade januariavtalet mellan S, MP, C och L handlar punkt 18 om Arbetsförmedlingens framtid. Den har rubriken "Arbetsförmedlingen reformeras i grunden".

Som Centern och Liberalerna tolkar punkt 18 innebär den att alla utförare av stöd och matchning av de arbetssökande ska vara fristående matchningsaktörer, som de arbetssökande fritt ska få välja bland i ett nationellt valfrihetssystem, i stället för att som i dag hänvisas till förmedlingens redan upphandlade företag. Den statliga Arbetsförmedlingen krymper rejält och ägnar sig åt kontroll och administration.

Hur omfattande en kommande reform av Arbetsförmedlingen kan bli väntas inom kort också regeringens egen utredare Cecilia Fahlberg lägga förslag om. Hon har utrett frågan sedan 2016 och ska lägga sitt betänkande före månadsskiftet. Och hade det inte varit för det så kal-

lade januariavtalet hade Fahlbergs betänkande blivit utgångspunkten för en eventuell reform. Nu får det samsas med fyrpartiöverenskommelsen.

I det utkast som i oktober läckte från Fahlbergs utredning hade hon och experterna ännu inte satt ned foten i den politiskt mest infekterade frågan, nämligen den om huruvida all matchning och arbetsförmedling verkligen skulle få övertas av privata aktörer.

I ett av utredarnas huvudalternativ skulle den nya mindre Arbetsförmedlingen bli en ren beställare av tjänster, som Centern och Liberalerna nu kräver. Men i ett alternativt scenario skulle Arbetsförmedlingen fortsätta med egna insatser, ungefär som i dag, och de privata aktörerna handlas upp för att komplettera.

I höstas övervägde utredningen fortfarande båda alternativen, och hänvisade till yttermera visso till att internationell forskning saknar bevis för att privata aktörer över lag skulle kunna visa bättre resultat.

I veckan var Centern och Liberalerna med och presenterade tjänstearbetsgivarorganisationen Almegas förslag till en fullskalig privatisering av Arbetsförmedlingen, för övrigt mycket likt Centerens eget.

– Det är viktigt att vi ligger i stenhårt, som blåslampor, på regeringen. Nu är det full fart framåt. fastslår Centerns före detta chefsekonom Martin Ådahl.

Almega har bland sina medlemmar de utbildnings- och matchningsföretag som skulle vinna på en privatisering av Arbetsförmedlingen. Branschorganisationen leds av den tidigare C-ministern Anna-Karin Hatt, som i veckan presenterade sitt "skuggbetänkande" vid ett seminarium, där bland andra Centerns Martin Ådahl medverkade. Han har använt underlaget från Almega i förhandlingarna med Socialdemokraterna.

– Vi hade förstås tjuvläst det här, och nu är reformen av Arbetsförmedlingen ett av de mest genomarbetade områdena av alla

under regeringsförhandlingarna. Den här förändringen har behövts så länge, och nu ska den bli allvar, sade Martin Ådahl under seminariet. Almegas Anna-Karin Hatt betonade också banden mellan Almegas 37 sidor långa skuggbetänkande och de 19 raderna i överenskommelsen med S och MP.

– Här finns jättestora likheter. Det här är en viktig reform, inte minst för dem som står allra längst från arbetsmarknaden.

Almega sticker inte under stol med att de lägger sitt förslag nu för att få ett försprång i debatten:

– Som av en händelse har vi valt att utforma vår rapport som ett skuggbetänkande, och vi hoppas att en hel del kommer att finnas med i Cecilia Fahlbergs utredning också, säger Anna-Karin Hatt.

Tove Nandorf

tove.nandorf@dn.se"

"Fakta. Almegas krav

Marknaden ska ta över allt stöd- och matchningsarbete från Arbetsförmedlingen, även de cirka 60 procent som förmedlingen i dag sköter själv.

Aktiva insatser ska sättas in tidigare. Matchning prioriteras framför andra åtgärder.

De arbetssökande ska själva få välja matchnings- och utbildningsföretag, i stället för dagens system med offentlig upphandling.

Matchnings- och utbildningsföretagen får betalt efter hur väl de lyckas. Mer pengar till den som lyckas ge mer svårplacerade arbetssökande fäste på arbetsmarknaden.

Arbetsförmedlingen krymps och förvandlas till ett "back office", som ansvarar för en första profilering och målinriktning av de arbetssökande, samt följer upp och säkrar utförarföretagens kvalitet. "

"För fyra år sedan berättade en av mina företrädare för mig att tiden som kulturminister var den värsta i hennes liv.

Jag vill säga till den som efterträder mig: Du har de bästa av dagar framför dig.

DN MÅNDAG 21 JANUARI 2019

Alice Bah Kuhnke sammanfattar i Expressen sin tid som - kulturminister. I dag, måndag, väntas en ny kulturminister presenteras tillsammans med den övriga regeringen. "

"Den klassiska bildningstanken borde uppvärderas i universitetsvärlden"

DN MÅNDAG 21 JANUARI 2019

Klassisk bildning borde få större utrymme på våra universitet. Kulturen tar oss till platser dit fakta och vetenskap inte når. Det är kanske dags för den nya regering som tillråder i dag att slå ihop kulturen och utbildningen till ett departement, skriver Lars Strannegård.

Universiteten och den högre utbildningen står inför något som liknar en identitetskris. Hela utbildningar från världsberömda universitet ges numera över nätet. Många av dagens yrken kommer att försvinna eller omstöpas i grunden. Artificiell intelligens och robotisering gör att många yrken kommer att utföras av maskiner. De digitala techprofeterna hävdar att universitetens undervisningsmodell är uttjänad. Frågan är angelägen: Vad är ett universitet av i dag och hur ska högre utbildning bedrivas?

Kunskapsfilosofin och Ingemar Hedenius har ett möjligt svar. I "Tro och vetande" från 1949 står att den bildade människan är den som är fri och levande i förhållande till det ovissa. Den välutbildade tar sig an världen och dess brist på ordning med ödmjukhet och nyfikenhet. Hedenius skulle säkert skriva under på att vår värld i dag karakteriseras av osäkerhet. Den geopolitiska maktbalansen, de nationella politiska landskapen och de pågående klimatförändringarna är alla exempel på rådande osäkerheter.

I denna vår värld ökar behovet att tydligare artikulera syftet med den högre utbildningen. Det florerar vulgärdefinitioner av målet "anställningsbarhet" som något som skulle göra utexaminerade

studenter till avintellektualiserade instrument helt anpassade för samhällsmaskineriet och företagets vinstmaximering. Men anställningsbarhet kan också ses som individens frigörande, ett öppnande av dörrar till försörjning och självförverkligande. Att utexaminera mångfacetterade studenter som tänker fritt och kritiskt eller förbereds för den framtida arbetsmarknaden är inte två motstridiga mål. Att samtidigt vara fritänkande, analytisk, kritisk, intresserad av att tjäna pengar och att bidra till samhällsutvecklingen är faktiskt möjligt.

Kunskaps- och kompetenskraven ser annorlunda ut i dag jämfört med för bara några få år sedan. Det finns en bred efterfrågan på analytiska, ödmjuka, omdömesgilla och fritänkande människor; vilket rimmar väl med den klassiska bildningstanken. Högre utbildningsinstitutioners kanske viktigaste övergripande roll är därför, i vår uppkopplade värld, att lära ut sådant som inte kan googlas. Som inte stipulerar *vad* som ska tänkas och tyckas, men som ökar tankeförmågan och benägenheten att ställa frågan varför.

Ett sådant utbildningsuppdrag kräver ett *samtidigt* färdighetsmässigt, faktabaserat och vetenskapligt förhållningssätt. Vi ska inte luras att tro att analys och kritiskt tänkande kan ske i ett baskunskapsmässigt vacuum. Om inte ekonomen vet vilka siffror som ska placeras var i balansräkningen, om inte konstvetaren ser skillnaden på barock och klassicism, och om läkaren inte kan sin anatomi saknas faktakunskaper att bryta förutfattade meningar eller nya idéer mot. Fakta är basen. Universiteten måste säkerställa att baskunskaperna finns på plats. Och i en värld av alternativa fakta, där företag som Cambridge Analytica formar våra världsbilder blir det vetenskapliga och kritiska förhållningssättet mer centralt än någonsin. Kraven ökar på epistemologisk känslighet, på förmågan att värdera kunskapsanspråk. Men att tro att detta krav gör de hantverksmässiga och grundläggande kunskaperna överflödiga är en tankefälla. Ingen djup analys eller

insiktsfull kritik utan fackkunskap. De *samtidiga* praktiska och teoretiska kunskaperna är i dag viktigare än någonsin.

Med denna kunskapssyn blir reflektionen och den egna självkännsdomen central: att förstå vilka krafter som formar uppfattningar och livsval. Detta är områden som inte alla högre utbildningsinstitutioner är vana att verka inom. Men en ekonom, ingenjör, journalist eller forskare som inte ges förutsättningar att förstå sig själv och sina drivkrafter kan bli en farlig person i yrkeslivet.

Så vår digitaliserade tid kräver att vi bättre förstår oss själva, men kanske än viktigare att vi blir bättre på att förstå andra. Den empatiska förmågan – att se världen ur den andres perspektiv är nyckeln till inte bara humanism, utan också bättre yrkespraktik. En empatisk person blir en bättre läkare, statstjänsteman eller chef. Än så länge är människor oändligt mycket bättre på att vara människor än vad maskinerna är. En välutvecklad empati stärker helt enkelt vår konkurrenskraft. Och vägen dit går via kulturell känslighet. Därför blir kulturen – konsten, litteraturen, filmen, musiken, teatern – så viktig. Den estetiska kommunikationen talar till våra sinnen och får oss att se världen på andra sätt än den strikt faktabaserade.

Kulturella uttryck försätter oss i andra sinnestillstånd än dem vi kan ta till oss av egen kraft, och förmår oss att vinna tillträde till världar som inte är våra egna. Kulturen tränar vår empati och vår självreflektion.

Den tar oss till platser dit fakta och vetenskap inte når.

Häri ligger den högre utbildningens svåra uppgift: att kombinera de vetenskapliga och estetiska kunskapsformerna. Ett sätt att närma sig den högre utbildningens essens är därför att se kultur och utbildning som två sidor av samma mynt.

Att öka bildningsnivån innebär alltså att vårt lands konkurrenskraft stärks, att vår innovationsförmåga förbättras, och att demokratin och den fria tanken värnas. Därför är det hög tid att begrunda de svenska universitetens bristande självständighet. Ska verkligen, i en tid när

antidemokratiska krafter tränar efter regeringsmakt, universitetsrektorerna vara myndighetschefer och statliga universitet och högskolor befinna sig riskzonen för politiska nycker?

Vi ser i den svenska debatten ifrågasättande av viss forskning. Från både vänster- och högerhåll hörs röster om att vissa forskningsinriktningar ska kväsa, det må vara genusforskning eller ekonomi. "Vad får vi för skattepengarna?" Så ljuder populismens lockrop. Hur lätt är det inte för den regering som vill ändra förutsättningarna för den högre utbildningen att skruva åt resurskranarna? Varför ser vi inte händelserna inom den högre utbildningen i Turkiet, Ungern och Polen som varningsflaggor för styrningen av universiteten i vårt land? Ska vi inte eftersträva en mångfald av drifts- och finansieringsformer i den högre utbildningen? Ligger inte alltför många av våra universitet och högskolor i samma statsfinansierade äggkorg?

Kanske ska vår nya regering modernisera den gamla idén om ett ecklesiastikdepartement som hanterar både kulturen och utbildningen. Uppdraget skulle vara att göra kulturen, forskningen och utbildningen mer fria från politiska intressen. Politiken behöver aktivt arbeta med att skapa mer autonoma lärosäten och kulturinstitutioner. Styrningsprinciperna behöver ses över. Finansieringsmodellerna likaså.

I de tider vi lever i behöver vi skapa bättre förutsättningar för ett fritt kulturliv, fri forskning och en skyddad yttrandefrihet. Jag hoppas att tiden är mogen för upprättandet av en robust infrastruktur som värnar demokratin och den fria tanken.

Lars Strannegård "

”Svår utmaning hinna med januariavtalets utredningar”

DN TISDAG 22 JANUARI 2019

"DN. DEBATT 20190122

Om januariavtalets utredningar ska hinnas med inom mandatperioden är risken stor att de får för kort tid på sig. Det kan leda till slarviga, svagt förankrade förslag med för korta remisstider. Men genomgripande reformer som förändrad hyresmodell och arbetsrätt måste få rimliga förutsättningar för att utredas och förankras, skriver statsvetaren Carl Dahlström.

Efter januariavtalet mellan Centerpartiet, Liberalerna, Miljöpartiet och Socialdemokraterna har många oroat sig för att den tillträdande regeringen ska utnyttja sin ställning och begrava reformförslag som den inte gillar i långa utredningar. Enligt Svenska Dagbladet innebär överenskommelsen explicit att tjugoåtta av sjuttiotre förslag ska utredas. Till dessa utredningar kan fler komma att läggas, eftersom brett utformade förslag såsom ”en omfattande skattereform” knappast kan genomföras utan omfattande beredning.

Som påpekats i debatten är det inte konstigt att förslagen i överenskommelsen behöver utredas. Det är i linje med den svenska policyprocessen. Utredningsförfarandet möjliggör inflytande för experter och sakkunniga och kan lägga grunden för kompromisser, nödvändiga för att få stöd i riksdagen. Den svenska policyprocessen brukar anses särskilt rationell vid internationella jämförelser. Enligt (något äldre) uppskattningar av hur stor del av svensk lagstiftning som har sitt ursprung i förslag från statliga utredningar är det ungefär 40 procent. Antalet explicita utredningsförslag i

överenskommelsen motsvarar nästan 40 procent av de sjuttiotre förslagen. Det visar att antalet utredningar i överenskommelsen inte är exceptionellt stort.

Det går inte att veta om regeringen kommer att använda utredningarna i partitaktiskt syfte. Det kan hända. Det är trots allt regeringen som har rätt att utforma direktiv, välja form för utredningen och utredare, samt bestämma tidsramar och tilldela resurser.

Men kanske oroar vi oss för fel sak. Risken är inte att utredningarna får för lång utan för kort tid på sig. En utredning ska först få direktiv, sedan genomföras (medellängden för en utredning är ungefär ett och ett halvt år) och därefter remissbehandlas. Sedan ska propositionen skrivas och riksdagen besluta.

Vi är redan ungefär fyra månader in i mandatperioden. När fyra partier är inblandade i att skriva direktiv, välja utredningsform och utredare av frågor som de inte är överens om kan det ta ett tag. Förmodligen flera månader. Om vi sedan lägger till utredningens medellängd är vi uppe i redan över två år, innan frågan ens remissbehandlats. Vi ska också betänka att flera av frågorna är komplicerade, både i faktisk och politisk bemärkelse, vilket gör att utredningarna bör ha mer tid än snittet till sitt förfogande.

Med normal utredningstakt och efterföljande process är det långt ifrån säkert att förslagen hinner behandlas före nästa val. Om det inte respekteras riskerar vi att få slarviga, svagt förankrade förslag med för korta remisstider.

Under de senaste årtiondena har vi sett en utveckling bort från breda parlamentariska utredningar mot fler ensamutredningar. Andelen parlamentariska utredningar var på 1970-talet över 70 procent men utgör i dag bara ungefär 10 procent. Samtidigt har andelen ensamutredare stigit till ungefär 75 procent. I bland annat SNS Demokratirapport 2017 har det påpekats att denna utveckling är

olycklig eftersom den minskar den kontinuerliga kontakten mellan regeringen och oppositionspartierna.

Om regeringen väljer ensamutredare skulle det säkerligen förkorta utredningstiden men försvåra för det samförstånd som är nödvändigt för att få förslagen genom riksdagen. Det skulle därför riskera att vara kontraproduktivt.

Regeringens incitament för att skynda på beredningsprocessen är samtidigt, tvärt emot vad som påstås i debatten, ganska starka. Så länge opinionsläget ser ut som nu behöver regeringen hålla Centern och Liberalerna nöjda. Orsaken är att regeringen inte vill att mittenpartierna ska återuppliva alliansen med Moderaterna och Kristdemokraterna. Socialdemokraterna tänker förmodligen inte bara på innevarande mandatperiod, utan mera långsiktigt. Av partitaktiska skäl vill Socialdemokraterna därför att en stor del av januariavtalet är genomfört innan 2022, även om de inte gillar alla förslag.

Vi har alltså större anledning att oroa oss för att utredningarna inte får tillräckligt med tid, och till för stor del lämnas till ensamutredare, än för att de förhalas. Politiska kommentatorer och andra bör vara uppmärksamma på om genomgripande reformer som förändrad hyresmodell och arbetsrätt fått tillräckligt goda förutsättningar för att utredas och förankras. Riksdagspartierna bör eftersträva representation när förslag med långtgående konsekvenser utreds.

Carl Dahlström, professor vid statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet "

"Löfven gick just från medioker till historisk

DN TISDAG 22 JANUARI 2019

Stefan Löfven är inte någon entusiasmerande talare, god debattör eller visionär ideolog. Men Löfven är en skicklig förhandlare och strateg, och det var just vad Socialdemokraterna mest av allt behövde i denna tid. Trots ett rekorduselt valresultat har han ökat S möjligheter att få regera framöver.

Analys.

Stefan Löfven övertalades motvilligt att äntra den politiska scenen, på grund av den tidigare S-ledaren Håkan Juholts felsteg. Den tidigare fackförbundsordföranden kom med lugn och ordning till sitt parti, men utan glöd och visioner. Partiets valresultat 2018 blev det sämsta sedan demokratin infördes i Sverige. Det var svårt att hitta någon socialdemokrat som kände entusiasm över S-ledarens insatser i den senaste valrörelsen.

Men det där sista är nog glömt och förlåtet nu. Löfven hann bli varm i kläderna och förankra viljan att samarbeta åt höger i S i god tid för att kunna kliva ut på den historiska scenen under en av de mest dramatiska perioderna de senaste hundra åren.

Nu har han bidragit till att spräcka blockpolitiken och inleda ett samarbete med Centern och Liberalerna. Sköter statsministern och partiet sina kort väl (vilket inte är lätt) har S möjligheter att få regera också i framtiden trots att partiet har krympt dramatiskt sedan Erlanders och Palmes dagar.

På måndagen radade fosterhemspojken från Ådalen upp sin regering för en andra mandatperiod. Stefan Löfven presenterade sex nya

ministrar i en bantad regering. Några ministrar fick ett större utrymme, andra försvann.

Mikael Damberg får en mer synlig post som inrikesminister, där han bland annat ska ge polisen fler kontroll- och övervakningsmöjligheter, skärpa straff och förbättra det brottsförebyggande arbetet.

Ibrahim Baylan blir näringsminister. Han har goda förutsättningar att lyckas bättre än företrädaren Damberg nu när regeringen släppt kraven om att begränsa privata företags vinstmöjligheter i välfärden.

Anna Ekström får ansvar för förskola, grundskola, gymnasium och vuxenutbildning.

Och så kommer Anders Ygeman tillbaka till regeringen, efter att ha tvingats bort i samband med Transportstyrelseskandalen.

M, KD och SD kritiserade omedelbart utnämningen. Liberalernas Jan Björklund försvarade den med orden: ”Hade han kommit tillbaka i sin gamla kapacitet eller något som var närbesläktat med det hade det varit olämpligt. Nu är det här ett helt annat jobb.”

Anders Ygeman blir minister för energi och digitalisering. Därmed får han ett ansvar också för it-säkerhet och för en annan myndighet som misskött informationssäkerheten, Svenska kraftnät. Så diametralt motsatt är det ändå inte.

Centern och Liberalerna kunde känna igen sig i mycket av Stefan Löfvens regeringsförklaring. Under de gångna hundra åren hade nog få kunnat tänka sig att en socialdemokratisk statsminister någonsin skulle kunna hålla en sådan. Regeringen vill avskaffa värnskatten, alltså den extra inkomstskatten för dem med allra högst lön. Den vill privatisera delar av Arbetsförmedlingen. Det ska införas krav på språkstest för medborgarskap och företag utan kollektivavtal ska kunna få statliga bidrag för att inrätta etableringsjobb.

Men regeringsförklaringen innehåller också klassiska S-reformer, som fem miljarder kronor mer om året till välfärden och dessutom stora gröna klimatsatsningar.

Det mest överraskande var ett nytt kriminalpolitiskt program. Den delen av regeringspolitiken står utanför fyrpartisamarbetet.

Men många av punkterna i programmet kan troligen vinna stöd ändå från andra sidan den gamla blockgränsen. Det handlar om kontroversiella förslag ur rättssäkerhets- och integritetssynpunkt.

Regeringen vill utreda ett kronvitnesssystem, tvinga teleoperatörer att lagra trafikdata, kriminalisera deltagande i terroristorganisationer och ge Säpo och polisen möjlighet att hacka smarta mobiler och datorer för att avlyssna eller läsa.

Den nya regeringen vilar på en kompromiss mellan höger- och vänster. Det som binder partierna starkast samman är varningar för nationalism och högerextremism. Om regeringen ska kunna bestå måste Socialdemokraterna vårda samarbetet med MP, C och L. De två senare partierna sade nej till ministerposter och har valt att samarbeta i riksdagen. Nya politiska samarbeten leder ofta till krockande partikulturer och det är viktigt att partiledarna lär sig varandras språk.

Det visste redan Hugo Hamilton, som var talman i riksdagens första kammare när socialdemokrater och liberaler bildade regering 1917 och genomdrev bland annat kvinnlig rösträtt. Hamilton var inte bara riksdagsledamot, han var också författare och skrev verser för barn.

”Tumpar du i kallimallivandra? sa det första trollet till det andra. Nej, men linkelunk har buritörsta, sa det andra trollet till det första. Det var inte underligt minsann, att de inte alls förstod varann!”

Nu ska S, MP, C och L bygga upp kanaler och rutiner för sitt samarbete. Hur de lyckas förstå varandra blir en av faktorerna som avgör vad som kommer att stå i historieböckerna i framtiden.

Ewa Stenberg

ewa.stenberg@dn.se "

”I Sverige väljer vi en annan väg”

DN TISDAG 22 JANUARI 2019

"Värderingsfrågorna fick stort utrymme när statsministern presenterade sin nya regering i riksdagen. Stefan Löfven menar att han med sitt regeringsunderlag nu lyckats hålla antidemokratiska krafter från regeringsmakten. – I Sverige står vi upp för människors lika värde. Vi väljer en annan väg, säger han.

Samtidigt som långskridskoåkarna syntes på isarna under Centralbron utanför riksdagshuset levererade en allvarlig statsminister sin regeringsförklaring.

Mycket av regeringsförklaringen hämtas från januariavtalet, överenskommelsen mellan S, MP, C och L. Men några nyheter presenterades, bland annat inom kriminalpolitiken: Regeringen vill utreda ett kronvittnessystem, minimistrafet för övergrepp i rättssak ska höjas kraftigt, och oregistrerade kontantkort till mobiltelefoner ska förbjudas, bland annat.

Totalt sex nya ministrar tar plats i Löfvens regering och ett nytt departement, infrastrukturdepartementet, inrättas. Tomas Eneroth (S) blir dess chef och får sällskap av Anders Ygeman (S), som gör comeback – nu som energi- och digitaliseringsminister.

Andra nya ministrar är Hans Dahlgren (S), EU-minister i statsrådsberedningen, Matilda Ernkrans (S), statsråd i utbildningsdepartementet, Åsa Lindhagen (MP), jämställdhetsminister i arbetsmarknadsdepartementet, Jennie Nilsson (S), landsbygdsminister i näringsdepartementet och Amanda Lind (MP) som blir kulturminister med ansvar även för idrottsfrågorna. Några ministrar byter portfölj. MP:s språkrör Isabella Lövin blir miljöminister och är också vice statsminister. Mikael Damberg (S) blir

ny inrikesminister medan Ibrahim Baylan (S) tar över Dambergs tidigare post som näringsminister. Peter Eriksson (MP) blir biståndsminister.

Sammantaget tappar Miljöpartiet, som har minskat i mandat från 25 till 16 sedan förra valet, en statsrådspost.

Regeringsförklaringen fokuserar även till stor del på klimat- och miljöpolitik.

På det temat utlovar Stefan Löfven stora investeringar i järnvägsnätet, att fler godstransporter ska utföras med tåg och sjöfart i stället för med lastbil, gröna obligationer och bekämpning av mikroplaster, ett mer hållbart fiske och fler krav på pant, för att nämna några saker.

Sverige ska dessutom bli världens första fossilfria välfärdsnation.

– Det finns ingen tid för tvekan. Den omställning som krävs är omfattande. Mycket arbete återstår. Men vi ligger i framkant, säger Stefan Löfven.

Statsministern valde dock att inleda sitt tal med att tala om ett annat slags klimat – samhällsklimatet.

– Runtom i Europa breder högerextrema rörelser ut sig. I flera länder har krafter med en antidemokratisk agenda nått ända fram till regeringsmakten. Men i Sverige står vi upp för människors lika värde. Vi väljer en annan väg.

Statsministern ser behov av stora reformer och lovade fler jobb, bättre välfärd med 5 miljarder extra varje år, effektivare integration och ökad trygghet.

Försvarsanslagen ska öka successivt under mandatperioden för att stärka den militära förmågan. Totalförsvaret ska utvecklas, och ett nationellt center upprättas för att öka cybersäkerheten.

En helt ny myndighet ska stärka Sveriges beredskap för att möta påverkansoperationer av olika slag.

134 dagar efter valet finns så en regering på plats.

– Nu är regeringsbildningen klar och nu börjar det riktiga jobbet, tack och lov, säger Löfven.

Emma Bouvin

emma.bouvin@dn.se

Sanna Torén Björling"

"Några tidigare ministrar lämnar regeringen. De är:

- 1 Sven-Erik Bucht (S), landsbygdsminister
- 2 Helene Hellmark Knutsson (S), utbildningsminister
- 3 Karolina Skog (MP), miljöminister
- 4 Gustav Fridolin (MP), utbildningsminister
- 5 Alice Bah Kuhnke (MP), kultur- och demokratiminister
- 6 Heléne Fritzon (S), migrationsminister

10 punkter i Löfvens nya regeringsförklaring

Bostadsbyggande

1 Bostadsbyggandet ska göras snabbare, billigare och mer hållbart. Rörligheten på bostadsmarknaden ska öka. Hyresmodellen reformeras med bland annat fri hyressättning vid nybyggnation. Lägenheternas kvalitet och läge får ett större genomslag i hyressättningen.

Utsläppskrav

2 Sverige ska bli världens första fossilfria välfärdsnation.

Skärpta krav på flyget

3 Klimatkraven på flyget skärps. Det ska gå att ladda och tanka fossilfritt i hela landet. Klimatbonusar och klimatavgifter på personbilar förstärks och förenklas. Inga nya bensin- och dieseldrivna

bilar ska säljas efter 2030. Så minskar vi de stora klimatutsläppen från transportsektorn.

10000 nya poliser ska utbildas

4 Poliskåren ska få 10 000 nya kollegor senast 2024. En rad straffskärpningar och förbud utlovas, bland annat skärpt straff för brott kopplade till kriminella uppgörelser. Dömda som inte medverkar i vård och behandling ska kunna få fängelsestraffet förlängt.

Jämställdhet

5 Kvinnor och män ska ha lika goda förutsättningar att försörja sig själva och styra över sina liv. Ett särskilt fokus läggs på kvinnors etablering.

Språkrkrav

6 Ett godkänt prov i svenska och i grundläggande samhällskunskap blir ett krav för medborgarskap.

Ändrad arbetsrätt

7 Om arbetsmarknadens parter inte kommer överens genomförs en lagändring som tydligt utökar undantagen från turordningsreglerna.

Läraryt utbildning

8 Läraryt utbildningen reformeras, kraven på utbildningen skärps och antagningskraven höjs.

Vårdinvesteringar

9 Nya investeringar görs i ambulanssjukvården, cancervården och förlossningsvården. En bred primärvårdsreform genomförs.

Utbyggd psykiatri

10 Psykiatrin byggs ut. En ny vårdform för patienter med lättare psykisk ohälsa utreds. Ett mål om köfri barn- och ungdomspsykiatri införs.

Källa: Regeringsförklaringen "

"Historiskt försenade ministrar

DN TISDAG 22 JANUARI 2019

Här är Löfvens andra regering. Det nya, det gamla och det nygamla.

I Statsrådsberedningen

Stefan Löfven (S)

Ministerpost: Statsminister.

Ålder: 61 år.

Parti: Socialdemokraterna.

Bakgrund: Statsminister sedan 2014 och partiordförande för Socialdemokraterna sedan 2012. Tidigare ordförande för fackförbundet IF Metall.

Hans Dahlgren (S)

Ministerpost: EU-minister.

Ålder: 70 år.

Parti: Socialdemokraterna.

Bakgrund: Dahlgren har en lång utrikespolitisk karriär, bland annat som kabinettssekreterare på UD och FN-ambassadör. Han kommer närmast från posten som statssekreterare i statsrådsberedningen. Civilekonom.

Justitiedepartementet

Morgan Johansson (S)

Ministerpost: Justitieminister.

Ålder: 48 år.

Parti: Socialdemokraterna.

Bakgrund: Justitie- och migrationsminister 2014–2017. Innan dess folkhälsominister 2002–2006.

Mikael Damberg (S)

Ministerpost: Inrikesminister.

Ålder: 47 år.

Parti: Socialdemokraterna.

Bakgrund: Gruppledare för Socialdemokraterna i riksdagen mellan 2012 och 2014. Närings- och innovationsminister sedan 2014.

Utrikesdepartementet

Margot Wallström (S)

Ministerpost: Utrikesminister.

Ålder: 64 år.

Parti: Socialdemokraterna.

Bakgrund: Utrikesminister sedan 2014. Var mellan åren 2010 och 2012 den första innehavaren av tjänsten som FN:s generalsekreterares särskilda representant i frågor som rör konfliktrelaterat sexuellt våld.

Peter Eriksson (MP)

Ministerpost: Bistandsminister.

Ålder: 60 år.

Parti: Miljöpartiet.

Bakgrund: Tidigare bostads- och digitaliseringsminister i regeringen Löfven. Språkrör för Miljöpartiet mellan 2002 och 2011.

Ann Linde (S)

Ministerpost: Utrikeshandelsminister.

Ålder: 57 år.

Parti: Socialdemokraterna.

Bakgrund: EU- och handelsminister sedan 2016. Tidigare statssekreterare hos Anders Ygeman.

Försvarsdepartementet

Peter Hultqvist (S)

Ministerpost: Försvarsminister.

Ålder: 60 år.

Parti: Socialdemokraterna.

Bakgrund: Försvarsminister sedan 2014. Innan dess riksdagsledamot sedan 2006 och ordförande för kommunstyrelsen i Borlänge mellan 1998 och 2006.

Socialdepartementet

Lena Hallengren (S)

Ministerpost: Socialminister.

Ålder: 45 år.

Parti: Socialdemokraterna.

Bakgrund: Barn-, äldre- och jämställdhetsminister sedan 2018. Ordförande för utbildningsutskottet mellan 2014 och 2018.

Annika Strandhäll (S)

Ministerpost: Socialförsäkringsminister.

Ålder: 43 år.

Parti: Socialdemokraterna.

Bakgrund: Tidigare ordförande för fackförbundet Vision.

Socialminister sedan 2017 och socialförsäkringsminister mellan 2014 och 2017.

Finansdepartementet

Magdalena Andersson (S)

Ministerpost: Finansminister.

Ålder: 51 år.

Parti: Socialdemokraterna.

Bakgrund: Var statssekreterare i finansdepartementet 2004–2006 och ekonomisk-politisk talesperson 2012–2014 innan hon blev finansminister 2014. Har studerat vid Harvard University i USA. Doktorand i nationalekonomi vid Handelshögskolan.

Per Bolund (MP)

Ministerpost: Biträdande finansminister och bostadsminister.

Ålder: 47

Parti: Miljöpartiet.

Bakgrund: Riksdagsledamot sedan 2006 med ett kort avbrott som oppositionsborgarråd i Stockholms stad. Blev tillförordnad bostadsminister efter att Mehmet Kaplan fick lämna posten 2016. Var finansmarknads- och konsumentminister samt biträdande finansminister i förra regeringen.

Ardalan Shekarabi (S)

Ministerpost: Civilminister.

Ålder: 40 år.

Parti: Socialdemokraterna.

Bakgrund: Civilminister i regeringen Löfven sedan 2014. SSU:s förbundsordförande 2003-2005.

Utbildningsdepartementet

Anna Ekström (S)

Ministerpost: Utbildningsminister.

Ålder: 59 år.

Parti: Socialdemokraterna.

Bakgrund: Gymnasie- och kunskapslyftsminister sedan 2014. Generaldirektör för Skolverket mellan 2011 och 2016.

Matilda Ernkrans (S)*

Ministerpost: Minister för högre utbildning och forskning.

Ålder: 45 år.

Parti: Socialdemokraterna.

Bakgrund: Har varit ordförande i riksdagens utbildningsutskott. Riksdagsledamot sedan 2002.

Miljödepartementet

Isabella Lövin (MP)

Ministerpost: Vice statsminister och miljö- och klimatminister.

Ålder: 55 år.

Parti: Miljöpartiet.

Bakgrund: Språkrör för Miljöpartiet och vice statsminister sedan 2016. Biståndsminister i regeringen Löfven sedan 2014.

Näringsdepartementet

Ibrahim Baylan (S)

Ministerpost: Näringsminister.

Ålder: 46 år.

Parti: Socialdemokraterna.

Bakgrund: Tidigare energi- och samordningsminister i regeringen Löfven. Skolminister mellan 2004 och 2006.

Jennie Nilsson (S)*

Ministerpost: Landsbygdsminister.

Ålder: 46 år.

Parti: Socialdemokraterna.

Bakgrund: Har närmast varit vice ordförande i näringsutskottet (2012–2014) och vice ordförande i skatteutskottet (2011–2012).

Kulturdepartementet

Amanda Lind (MP)*

Ministerpost: Kulturminister samt idrotts- och ungdomsminister.

Ålder: 38 år.

Parti: Miljöpartiet.

Bakgrund: Kommer från posten som partisekreterare för Miljöpartiet som hon innehaft sedan 2016. Har tidigare varit språkrör för Miljöpartiet i Härnösand och Västernorrland. Även varit kommunalråd i Härnösand. Utbildad psykolog.

Arbetsmarknadsdepartementet

Ylva Johansson (S)

Ministerpost: Arbetsmarknadsminister.

Ålder: 54 år.

Parti: Socialdemokraterna.

Bakgrund: Arbetsmarknadsminister sedan 2014. Biträdande socialminister mellan 2004 och 2006.

Åsa Lindhagen (MP)*

Ministerpost: Jämställdhetsminister med ansvar mot diskriminering och segregation.

Ålder: 38 år.

Parti: Miljöpartiet.

Bakgrund: Tidigare socialborgarråd i Stockholms stad. Valdes in i riksdagen i valet 2018 där hon har varit Miljöpartiets ledamot i riksdagens socialutskott. Civilingenjör i industriell ekonomi.

Tomas Eneroth (S)

Ministerpost: Infrastrukturminister.

Ålder: 52 år.

Parti: Socialdemokraterna.

Bakgrund: Infrastrukturminister sedan 2017. Riksdagsledamot sedan 1994.

Anders Ygeman (S)*

Ministerpost: Energi- och digitaliseringsminister.

Ålder: 48 år.

Parti: Socialdemokraterna.

Bakgrund: Går från uppdraget som Socialdemokraternas gruppleddare i riksdagen. Han var tidigare inrikesminister, som avgick till följd av skandalen vid Transportstyrelsen.

***Nya i regeringen**

Hugo Ewald

hugo.ewald@dn.se

Katarina Lagerwall

katarina.lagerwall@dn.se "

" Anders Ygeman: Det är klart att det är roligt

DN TISDAG 22 JANUARI 2019

Energiminister Anders Ygeman har redan visat att han är förnybar.Hans återkomst var den stora nyheten i Stefan Löfvens regering.

Kul att se er igen, sade den nye energiministern, och plockade upp mobilen för att föreviga pressuppbådet i riksdagen.

Bilden på pressuppbådet lade han sedan ut på Instagram med en belåten kommentar om att det ”visade sig vara ett visst intresse för den nya regeringen”.

Det var nog klokt att han inte lade till något om hur han saknat journalisterna.

För även om Anders Ygeman fick lämna posten som inrikesminister i samband med haveriet på Transportstyrelsen för ett och ett halvt år sedan, så har han knappast befunnit sig i medieskugga under de senaste arton månaderna.

Han har haft två tunga maktpositioner som gruppleddare för Socialdemokraterna i riksdagen och ordförande i Stockholms arbetarekommun. Han stod etta på listan för Stockholms stad. Under regeringsbildningen har han ofta fört partiets talan, medan högste chefen Stefan Löfven medvetet hållit en låg profil.

På söndagskvällen stod han i SVT:s ”Agenda” och försvarade den så kallade högersvängen i januariavtalet. På måndagsmorgonen tog han på sig ministerkostymen, som statsråd med ansvar för energi och digitalisering på det nyinrättade infrastrukturdepartementet.

Det är nya kvinnor och förnybara män i Stefan Löfvens januariregering.

Anders Ygemans återkomst blev en nyhet, men ingen skräll. Många journalister hade spekulerat i att han skulle få lov att komma tillbaka.

– Det är klart att det är roligt, konstaterade han gång på gång i intervjuer under måndagen, med ett och annat karakteristiskt garv.

Ingen kombinerar ett gladlynt fnitter med lågmäld statsmannamässighet som Anders Ygeman.

Politikerna i oppositionen är inte så roade. KD-ledaren Ebba Busch Thor beskriver utnämningen som anmärkningsvärd. Moderaten Jessica Rosenkrantz funderar på Twitter över logiken i att Anders Ygeman går från it-skandal till ansvaret för digitaliseringen.

Första frågan till Stefan Löfven på pressträffen om den nya regeringen handlade mycket riktigt om lämpligheten i att återvinna Anders Ygeman som minister. Regeringschefen svarade att hans statsråd skulle bedömas efter sina insatser den här mandatperioden.

Måltavlan själv uppmanar motståndarna att försöka blicka framåt.

– Det är klart att det är någonting som jag kommer att bära med mig, men det var ett tag sedan nu, och nu vill jag blicka framåt med de här nya utmaningarna som jag har nu, säger han. Han säger att han får beveka kritikerna genom att göra ett bra jobb som minister.

– Jag tror väl också att det faktum att jag har fått ett så starkt förtroende från väljarna spelar in, säger han.

Trots den nesliga sortin från regeringen fick Anders Ygeman 10 354 personröster i valet i höstas. Han blev därmed Sveriges mest kryssade riksdagspolitiker bortom partiledarna.

– Jag försöker vara rak och öppen och svara på frågor. Jag tror att det lönar sig, säger han.

Hans politiska karriär är av det märkligare slaget: En SSU:are från betongen söder om Stockholm som fick sitt genombrott som talför EU-motståndare i folkomröstningskampanjen för närmare 25 år sedan.

Under striderna i ungdomsförbundet räknades han till vänsterfalangen. Däremot var han, vad han kan minnas, aldrig kärnkraftsmotståndare. – Jag var tio år vid folkomröstningen 1980, konstaterar Anders Ygeman.

Det stora genombrottet kom sent. Han ägnade nästan två decennier åt den politiska vardagen i olika utskott i riksdagen, och var främst känd som en maktspelare från det ofta konfliktfyllda Stockholmsdistriktet. Före valet 2014 funderade han allvarligt på att lägga av med politiken. Han hade nästan gett upp hoppet om en plats i regeringen, när Stefan Löfven ringde och erbjöd honom den nya portföljen som inrikesminister.

Sedan kom flyktingkrisen och terrordåden i Europa, och när andra socialdemokrater vacklade, klev Anders Ygeman fram med lugn och pondus.

Ygemanian spred sig snabbt och Anders Ygeman hamnade i alla kanaler och tidningar, med intervjuer om allt från rikets säkerhet till familjens rullande schema för middagsmaten.

I Grotescos uppmärksammade flyktingmusikal förärades inrikesministern en särskild lovsång från statsministern. Om stämningen var lika hjärtlig i verkligheten får vara osagt.

Det var inte alla i Socialdemokraternas toppskikt som uppskattade när Anders Ygeman pekades ut som potentiell efterträdare till Stefan Löfven. Men det var ett avbräck för partiet som helhet när han tvingades träda tillbaka i juli 2017, på grund av it-haveriet på Transportstyrelsen, och oppositionens hot om misstroendeomröstning. Konstitutionsutskottets granskning slog fast att Anders Ygeman fick uppgifter om it-läckaget på myndigheten ”förhållandevis tidigt” och att han borde ha säkerställt att departementen och statsministerns stab fick information.

Men berättelsen om Anders Ygeman har som sagt många vändningar, och en av dem levererade han själv i DN-tältet i Almedalen i somras,

när han hävdade att han och Säpo borde fått mer ”credd” för att läckan uppdagades.

– Jag var ansvarig för den myndighet som avslöjade det här, hette det i samtalet i DN.

Nu ska han skapa ny energi i regeringen på ett bokstavligt sätt.

Anders Ygeman lovar att se till att Sverige blir starkare, smartare och grönare. Och eftersom ett av katten i det nya samarbetet mellan Socialdemokraterna och Centerpartiet är principen att hela Sverige ska leva, så lovar han att ta itu med bredbandsutbyggnaden så fort han bara kan.

Dessutom ska han – som av en ödets nyck – återigen hantera en säkerhetskris på en myndighet. Den här gången gäller det Dagens Nyheters avslöjanden om bristerna på Svenska kraftnät.

– Det är någonting som jag med allra högsta hastighet måste sätta mig in i. Jag har ju noterat att Säpo har inlett ett tillsynsärende, säger han.

Både Moderaterna och Kristdemokraterna ingår i energiöverenskommelsen. Det betyder att Anders Ygeman nu ska blidka hårda kritiker. Han påpekade att han jobbade nära riksdagen som inrikesminister.

– Jag var med och slöt ett antal blocköverskridande överenskommelser som jag är stolt över.

Anders Ygemans namn finns fortfarande med på topplistan över tänkbara framtida partiledare i Socialdemokraterna. Frågan är om han kan återskapa själva Ygemanian.

– Det gäller att titta framåt och inte bakåt, säger han.

Karin Eriksson "

" Hans Dahlgren: Jag vill gärna lyfta värderingsfrågorna

DN TISDAG 22 JANUARI 2019

Hans Dahlgren har varit utrikespolitisk rådgivare till fyra socialdemokratiska statsministrar – Olof Palme, Ingvar Carlsson, Göran Persson och Stefan Löfven. Nu väntar en mer utåtriktad roll. Som ny EU-minister blir han socialdemokratisk frontfigur i nästa valrörelse – EU-valet i maj.

Veterandiplomaten Hans Dahlgren är brett respekterad. Också de politiska motståndarna hälsade den nye EU-ministern med artig entusiasm under måndagen. "Bra", twittrade moderaternas toppnamn i EU-valet Tomas Tobé. "Kul med Hans Dahlgren", ansåg vänsterpartiets Ali Esbati. "Kompetent och erfaren", menade Carl Bildt. Till och med KD:s Sara Skyttedal var nöjd: "Bra med erfaren person och att frågorna återgår till statsrådsberedningen."

De senaste fyra åren har Hans Dahlgren arbetat just i statsrådsberedningen, som statssekreterare och Stefan Löfvens förtrogne i EU- och utrikesfrågor.

När Löfven nu väljer att upphöja Dahlgren till statsråd, flyttas också makten över EU-politiken från utrikesdepartementet till statsministerns absoluta närhet. Den tidigare EU-ministern Ann Linde blir kvar på UD, med ett bantat uppdrag som enbart handelsminister. Hans Dahlgren fyller 71 år i mars och är därmed den ende 40-talisten i regeringen.

Hans meritlista är imponant: utrikespolitisk rådgivare åt samtliga socialdemokratiska statsministrar från Olof Palme och framåt. Kabinettssekreterare på UD. FN-ambassadör i New York.

Ofta i rampljuset, men oftast långt bak på scenen. Ett undantag var uppståndelsen runt regeringens hantering av flodvågskatastrofen i december 2004. Då hamnade dåvarande kabinettssekreteraren Dahlgren i en kylslagen offentlig replikväxling med statssekreteraren Lars Danielsson om vem som vetat vad vid vilket tillfälle, under den tröga krishanteringen.

Lars Danielsson är numera Sveriges EU-ambassadör i Bryssel. De båda veteranerna lär återses åtskilliga gånger framöver under de stormiga månader som väntar i Bryssel framöver. Utmaningarna i EU-politiken är verkligen formidabla, när Hans Dahlgren nu tar klivet ut ur tjänstemannaskuggan. Men hans tonfall är fortfarande tjänstemannens när han möter pressklungorna efter statsministerns pressträff under måndagen. Att få bli minister efter mer än 40 år nära makten är "speciellt", inte mer. En reporter som frågar hur Dahlgren ska fira får svaret "förmodligen med fler intervjuer".

Men när DN ställer en fråga om Brexit får hans mjuka baryton en ny skärpa.

– Det är oerhört viktigt för oss. Tänk om det kraschar! Då får vi den hårda gränsen mellan Irland och Nordirland. All handel mellan oss och dem ska beläggas med tull på kanske 10 procent. Och vi går miste om betalningen som britterna ska göra till EU de kommande åren på 500 miljarder kronor. Det är stora saker både ekonomiskt och praktiskt! Utnämningen av den nya regeringen innebär också startskottet för en ny valrörelse – den inför EU-valet den 26 maj. Vad står på spel i EU-valet?

– Jag vill gärna lyfta värderingsfrågorna. Något har hänt sen senaste EU-valet. I flera av våra medlemsstater har man lämnat en hel del av de viktiga grundläggande principer som den här unionen är formad efter, säger Hans Dahlgren.

Hur ska EU-kretsen då hantera de medlemsländer som likt Polen och Ungern fjärrar sig från de där grundläggande principerna – till

exempel domstolarnas oberoende och mediernas frihet? I regeringsförklaringen talade statsminister Löfven om att överträdelser ska leda till "kännbara konsekvenser".

Hans Dahlgren preciserar.

– Det kan handla om att de inte får lika mycket utbetalningar från EU:s strukturfonder och kanske också jordbruksstödet.

Som EU-minister kommer Hans Dahlgren också att bli en socialdemokratisk frontfigur i den kommande EU-valrörelsen. En av mycket få roller i politiken där veteranen Dahlgren faktiskt är relativt oprövad. Det finns farhågor inom socialdemokratin om att EU-valkampanjen kan bli en utmaning för partiet. Att vårens EU-val kan bli ett tidigt tillfälle för vänstersinnade S-väljare att visa missnöje med regeringens politiska högersväng. Dahlgren delar inte oron.

– Jag tror vi har hyggligt bra med tid fram till dess att visa vad det är för stora saker som kommer att göras nu. Så jag är inte så orolig.

Vilka är riskerna för socialdemokraterna i EU-valrörelsen? Stora partier brukar ju göra sämre ifrån sig?

– Ja det har varit så många gånger – men det finns också en chans för oss att komma igen, säger Hans Dahlgren.

Johar Bendjelloul

johar.bendjelloul@dn.se "

" Åsa Lindhagen: Vi måste stärka stödet för hederskulturens offer

DN TISDAG 22 JANUARI 2019

Integrationen var en av valets hetaste frågor och en del av ansvaret för dem läggs nu på nya statsrådet Åsa Lindhagen (MP). Hon ska både motarbeta hedersbrotten och se till att segregationen minskar. – Vi måste göra mycket mer för att stötta de ungdomar som lämnar en hedersmiljö, säger Åsa Lindhagen.

I ett särskilt allvarstygnt avsnitt i regeringsförklaringen påminde Stefan Löfven om att det var på dagen 17 år sedan Fadime Sahindal mördades för att hon stått upp för sin och andras rätt att välja hur man vill leva sitt liv.

– Jag önskar att jag kunde säga att hederskulturen har tryckts tillbaka. Men så är inte fallet, sade statsministern.

Nu ska det ske, bland annat genom skärpta straff. Men det förebyggande arbetet i denna fråga, som fick stort utrymme i valrörelsen, läggs i händerna på en politiker som först i höstas tog plats i riksdagen.

– Jag har jobbat mycket med frågor om hedersrelaterat våld och förtryck som socialborgarråd i Stockholms stad. Det är en av våra viktigaste jämställdhetsfrågor, att alla kan känna sig trygga och har makten att bestämma över sina egna liv. Där tror jag att jag har en del att bidra med, säger Åsa Lindhagen.

Hennes titel blir jämställdhetsminister med ansvar för arbetet mot diskriminering och segregation. Placeringen är på arbetsmarknadsdepartementet där Ylva Johansson (S) är chef.

Åsa Lindhagen, född 1980, är civilingenjören som både har jobbat som managementkonsult och suttit i Rädda barnens styrelse. På MP:s sajt anger hon tre hjärtefrågor: jämställdhet, hbtq och migration. Integrationen är en av tyngdpunkterna i uppgörelsen om regeringsmakten mellan S, MP, C och L. Där finns en rad förslag mot hedersbrott som regeringen har lovat samarbetspartierna att genomföra.

– Vi måste stärka stödet till de som är utsatta, både det akuta stödet men också på sikt. Vi vet att om man till exempel ska lämna ett skyddat boende så kan man stå oerhört ensam i livet om man har tvingats lämna familjen och kanske hela släkten. Där måste vi göra mycket mer för att stötta de som lämnar en hedersmiljö, säger Åsa Lindhagen.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se "

"Anna Ekström: Höjda resultat i skolan blir helt avgörande

DN TISDAG 22 JANUARI 2019

Skolan får stort utrymme i uppgörelsen mellan S, C, L och MP. Nu blir det Anna Ekströms (S) uppgift att se till att den blir verklighet.

När Anna Ekström utnämndes till gymnasieminister 2016 sågs det som ett tydligt tecken på att Socialdemokraterna ville ha mer att säga till om på utbildningsdepartementet. Anna Ekström kom från ett jobb som generaldirektör för Skolverket och var en stjärnrekrytering av den dåvarande Löfvenregeringen.

Nu tar hon över som departementschef och ska tillsammans med Matilda Ernkrans (S) se till att alla punkter i uppgörelsen mellan S, C, L, och MP blir uppfyllda. Hon pekar själv ut några riktlinjer för sitt kommande arbete:

– Att hålla i de här höjda kunskapsresultaten blir helt avgörande och att arbeta för att bryta den ökande ojämlikheten och skillnaderna mellan skolor. Men också att stärka läraryrket så att det blir mer attraktivt. Sist men inte minst att skapa trygghet och studiero i våra skolor, säger Anna Ekström.

Hon framhåller att hon ser fram mot att bygga goda relationer med Centern och Liberalerna, vilket säkert underlättas av att det var dåvarande utbildningsministern Jan Björklund (L) som 2011 tillsatte henne på posten som Skolverkets generaldirektör. Det är ingen hemlighet att hon är omtyckt även i andra borgerliga partier och hon erbjöds till och med en ministerpost av Fredrik Reinfeldt.

– Jag ser fram emot att genomföra de förslag som finns i uppgörelsen. Det är många av dem som är god socialdemokratisk politik. Sen finns det ett antal punkter där vi har fått ge med oss. Jag kommer att göra allt vad jag kan för att genomföra hela överenskommelsen, inte minst de delar som har varit lite tuffa för oss socialdemokrater, säger Anna Ekström.

Hon vill inte peka ut några punkter som S saknar i uppgörelsen men vet vad hon hade velat slippa.

– Framför allt vinster i välfärden. Vi gick till val på att begränsa vinster i välfärden och i den här överenskommelsen har vi förbundit oss att i regeringsställning inte lägga fram sådana förslag. Det kommer jag naturligtvis att hedra, säger Anna Ekström.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se "

"Jennie Nilsson: Landsbygden har haft alltför låg prioritet

DN TISDAG 22 JANUARI 2019

Jennie Nilsson (S) får uppdraget leverera den landsbygdspolitik som framför allt Centern drev hårt i regeringsförhandlingarna. Själv lyfter hon fram sin bakgrund som kommunalråd i en landsortskommun och erfarenheten av samarbete i riksdagen. – De här frågorna har haft alltför låg prioritet, säger Jennie Nilsson.

När Jennie Nilsson vaknade på måndagsmorgonen var hon vice ordförande i riksdagens näringsutskott. Vid lunchtid förklarade statsminister Stefan Löfven i riksdagens kammare att den socialdemokratiska hallänningen blir landsbygdsminister i den nya regeringen.

– Jag är glad och nöjd över att de här frågorna har väldigt stor tyngd i den överenskommelse som är sluten mellan de fyra partierna, säger Jennie Nilsson.

Landsbygden har stigit på den politiska agendan på senare år. Det är också ett av de längre avsnitten i det så kallade januariavtalet, med förslag om ekonomiskt stöd till bönder, fler statliga servicekontor på mindre orter, stärkt äganderätt för skogsägare och mycket annat. Det här är reformer som var avgörande för att Centern skulle ge Stefan Löfven sitt stöd. Men Jennie Nilsson anser att det lika mycket är S-politik.

– De här frågorna har haft alltför låg prioritet men den utvecklingen bröts under den förra mandatperioden. Jag tycker att den förra

regeringen lyfte landsbygden på ett sätt som vi inte har gjort på årtionden i Sverige, säger Jennie Nilsson.

Hon syftar bland annat på landsbygdskommittén som för två år sedan i bred politisk enighet lade fram 75 konkreta reformförslag. Ett av hennes löften till landsbygdens väljare är att frågorna fortsatt ska ha hög prioritet.

46-åriga Jennie Nilsson har tidigare arbetat som vårdbiträde och har en facklig bakgrund inom Kommunal. Innan hon blev riksdagsledamot 2006 var hon kommunalråd i hemkommunen Hylte.

Den parlamentariska erfarenheten är något hon framhåller som viktigt inför en mandatperiod där samarbetet i riksdagen mellan regeringspartierna och C och L får avgörande betydelse.

– Jag hoppas och tror att jag är känd för att kunna ha gott samarbete också med mina politiska motståndare, säger Jennie Nilsson vars statsrådspost är placerad på näringsdepartementet.

Hans Rosén

hans.rosen@dn.se "

”En massa fula ord – det handlar om oss”

DN TISDAG 22 JANUARI 2019

”Partiledaren Jimmie Åkesson (SD) känner sig utpekad i den nya regeringsförklaringen. – Det står inte rakt ut, det är en massa fula ord, men det handlar om oss, säger han.

”Runt om i Europa breder högerextrema rörelser ut sig. I flera länder har krafter med en antidemokratisk agenda nått ända fram till regeringsmakten. Men i Sverige står vi upp för människors lika värde. Vi väljer en annan väg”. Så lyder regeringsförklaringens första stycke, det som Jimmie Åkesson reagerar mest på.

– Det står inte rakt ut, det är en massa fula ord, men det handlar om oss. Hela den här regeringen bygger på att man inte tycker om oss. Det visar att vi är solen som alla andra kretsar kring i svensk politik. Det är en roll att ha i opposition, säger SD-ledaren.

Han säger också att han är orolig för en liberalisering av invandringspolitiken.

– Man återgår till en situation vi hade innan 2015 och återgår till Reinfeldtdoktrinen. Det oroar mig väldigt mycket och visar att vi inte riktigt förstått vad många av de problem vi har i Sverige i dag faktiskt beror på.

Regeringsförklaringen rimmar illa med den påstådda överenskommelse som Vänsterpartiets ledare Jonas Sjöstedt säger sig ha med statsminister Stefan Löfven (S).

V-ledaren säger att hans parti nu kommer att “mobilisera” och försöka fälla regeringen om bland annat förslaget om marknadshyror läggs på riksdagens bord.

Du har ju tidigare sagt att du ska fälla regeringen om förslagen går igenom. Är det något som kan bli verklighet redan nu i veckan?

– Nej, vi har sagt att om man lägger fram det här för riksdagen, då kommer vi att agera. Så de har gott om tid att ändra sig och inse att det här inte går.

Moderaternas Ulf Kristersson är mera försiktigt kritisk.

– Det var en ganska traditionell regeringsförklaring, en lång katalog på allt man önskar sig. Sen är den lite okonventionell eftersom det är politik som de bara för några månader sedan bekämpade. Det finns bra och dåliga reformer. Jag saknade framför allt helhetsgreppet. Hur ska man lösa vår tids stora problem med integration och utanförskap och gängkriminalitet. De reformerna kändes inte helt övertygande, säger Kristersson.

Hur känns det för dig, dina före detta samarbetspartners gör detta möjligt, du kunde stått däruppe i dag?

– Det handlar inte om mitt känsloliv. Det handlar om att göra det bästa man kan för Sverige. Nu handlar det om att vara opposition, att på ett konstruktivt och seriöst sätt systematiskt föra fram de förslag vi tror på. Man har lättare att göra det om man verkligen gillar att driva förändringar i den riktningen än om man tvingas till det som den här regeringen. Men varje regering ska ges en ärlig chans, säger M-ledaren.

Jan Björklund (L) är nöjdare med regeringsförklaringen.

– Den lever ju upp till den överenskommelse vi har gjort, säger Björklund.

Vad var viktigaste för Liberalerna i det som sades i dag?

– Stora skattesänkningar, det är en liberalisering av både arbetsrätten och bostadsmarknaden. Det är kunskapsorienterad skolpolitik och en mera tydlig och tuff integrationspolitik. Det var det viktiga för oss i förhandlingarna och det fanns med i regeringsförklaringen.

Vad gillade ni mindre?

– Förslaget om familjevecka kommer inte från oss. Nu är det ändå halverat jämfört med vad S tidigare lovade. Det var en eftergift från

vår sida. Från vår sida vill vi ha en annan utrikespolitik. Det ingår inte i överenskommelsen, men vi kommer driva på i riksdagen för att Sverige ska närma sig Nato.

Annie Lööf (C) håller med sin liberala kollega om utrikespolitiken.

– Jag delar inte regeringens hållning i hur vi bygger säkerhet och trygghet tillsammans med andra länder, deras hållning i Natofrågan och den säkerhetspolitiska doktrinen tycker Centern annorlunda i. Jag tror ju på att vi bygger säkerhet och trygghet bäst tillsammans med andra länder.

Men även C-ledaren är relativt nöjd med flera delar i regeringsförklaringen.

– Det är bra att Löfven tog upp många av de centerpartistiska liberala förslag som handlar om kortare värdköer, att sänka skatten på jobb och företagande, frihetsreformer för landsbygden och en mer medmänsklig migrationspolitik.

Hade du fått se förklaringen innan?

– Nej, det här är ju Stefan Löfvens och nya regeringens regeringsförklaring. Men jag hade förväntat mig att överenskommelsen fanns med och det gjorde den.

Hanna Jakobson

hanna.jakobson@dn.se

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se "

" Bostadsministern öppnar för sänkta ränteavdrag

DN TISDAG 22 JANUARI 2019

Den nya bostadsministern Per Bolund (MP) öppnar för att trappa ned ränteavdragen för hushållens bolån. – Mitt parti tycker att vi kan trappa ned ränteavdragen successivt och använda intäkterna för att sänka andra skatter, säger Per Bolund.

Miljöpartisten Per Bolund sitter kvar i finansdepartementet men får ett nytt ansvarsområde. På måndagen utsågs han till ny bostadsminister. – Det är oerhört viktigt att vi har en hög nivå på byggandet. Att vi får en bra balans på bostadsmarknaden mellan efterfrågan och tillgång. Tyvärr lider vi av att vi har haft många, många år där det har varit lågt byggande, svarar Per Bolund på frågan om vad som är det viktigaste att ta tag i på det nya jobbet.

I uppgörelsen mellan S, C, L och MP finns skrivningar om att det behövs en bred skattereform och att åtgärder ska vidtas för att minska hushållens skuldsättning.

– Exakt hur den ska utformas får vi återkomma till. Men det finns så klart komponenter som har diskuterats. Mitt parti tycker att vi kan trappa ned ränteavdragen successivt och använda intäkterna för att sänka andra skatter. Det skulle kunna vara en del av en sådan skattereform. Men inga beslut är tagna, säger Per Bolund.

Han tillägger att det finns påtagliga risker med hushållens skuldsättning, men att utvecklingen nu går åt rätt håll.

– Det är bra att vi har tagit beslut som håller nere risktagandet när det gäller hushållens skuldsättning. Hade vi fortsatt att ha ständigt stigande bostadspriser och stegrande skuldsättning så hade det varit en

stor risk för svensk ekonomi. Men nu ser vi istället en balanserad utveckling på bostadsmarknaden där priserna inte skenar längre. Därmed finns det också förutsättningar att minska riskerna i svensk ekonom. Det tror jag vi alla ska vara glada för, säger Per Bolund. En av fyrpartiuppgörelsens mest kontroversiella förslag är införandet av fri hyressättning i nybyggda bostäder. Det är en fråga som framför allt drivits av C och L.

– Vi har gjort ett historiskt avtal i mitten av svensk politik mellan fyra partier. När vi gör avtal gör vi det för att de ska genomföras. Självklart kommer vi att lägga i högsta växeln för att gå vidare med de förslagen, säger Per Bolund.

Hans Olsson

hans.olsson@dn.se "

"Dan Lucas: Bostadspolitiken flyttas till - finanssen – där den hör hemma

DN TISDAG 22 JANUARI 2019

Biträdande finansminister Per Bolund blir också bostadsminister i den nya regeringen. Därmed har bostadspolitiken flyttat in i finansdepartementet – där den hör hemma.

I den förra regeringen var det Peter Eriksson på näringsdepartementet som var ansvarig för bostadspolitiken. Och visst hade han idéer och förslag, men bostadskrisen blir svårlöst utan förändringar av skatterna kring bostäder och bostadsbyggande.

Därför kan det ses som en nystart att politiken flyttar in i finansdepartementet – och det är en signal om att skattepolitiken blir en viktig del i att skapa en bostadspolitik värd namnet.

I det 73-punktsprogram som S, C, L och MP kommit överens om är det enbart fem punkter som direkt handlar om bostäder och bostadsbyggande. En av dem, slopandet av räntan på uppskov av reavinstskatt vid försäljning av en bostad, är en uppenbar skattefråga. Men i inledningen till avsnittet om bostäder står också att rörligheten på bostadsmarknaden måste förbättras och att "fler människors behov kan mötas". Det förutsätter ingrepp i skattepolitiken.

Från ekonomhåll har under årens lopp en rad mer eller mindre drastiska förslag presenterats. Hit hör en nedtrappning, till och med avskaffande, av ränteavdragen, ett återinförande av statlig fastighetsskatt och en nedtrappning av reavinstskatten – åtgärder som antas öka rörligheten på bostadsmarknaden.

Fler av Sveriges ledande ekonomer, som Lars E O Svensson, har också skarpt kritiserat amorteringskraven då de menar att de hämmar just rörligheten.

Och när det gäller det skärpta amorteringskravet, som infördes i mars i fjol, gick Liberalerna ut i fjolårets valrörelse och krävde att det avskaffades.

Den stora frågan är dock hur människor med små inkomster – unga, studenter, nyanlända, ensamstående föräldrar – ska hitta en rimlig bostad till ett rimligt pris/hyra och inom rimlig tid.

Här finns egentligen två vägar att gå: att antingen subventionera hushållen, det vill säga bredda bostadsbidragen.

Eller att subventionera byggandet. Det är den modell som den förra regeringen valde och som den nuvarande också tycks välja.

Investeringsstöden till hyresrätter ska "koncentreras och effektiviseras" som det heter i 73-punktsprogrammet. Den lösning som flera europeiska länder har valt är så kallad "social housing", bostäder med låg hyra som erbjuds låginkomsttagare. Det har ansetts som stigmatiserande bland flertalet debattörer i Sverige.

Gemensamt för de flesta av förslagen till lösningar på bostadskrisen är dock att de handlar om skatter eller stöd i någon form. Det är därför man kan säga att bostadspolitiken hör hemma just på finansdepartementet.

Men det är givetvis ingen garanti för att krisen blir löst.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se "

"Carl Johan von Seth: Grattis till nya jobbet, Magdalena Andersson

DN TISDAG 22 JANUARI 2019

Magdalena Andersson blir kvar som finansminister. Ändå får hon ett nytt jobb när regeringen ska arbeta fram en stor skattereform, genomföra allianspolitik och samtidigt ha det egna partiet bakom sig.

Både finansminister Magdalena Andersson och hennes biträdande minister Per Bolund behåller sina gamla poster i Stefan Löfvens nya regering.

Bägge två går samtidigt till helt nya jobb. Uppdraget för de rödgröna ministrarna på finansdepartementet förändras radikalt med samarbetet högerut. Arbetstempot skruvas upp. Budgetprocessen ändrar karaktär. Stora konfliktytor har redan blottas.

Per Bolund har fått större befogenheter över bostadspolitiken. Grattis till honom. Den hyresreform som Stefan Löfven utlovade i måndagens regeringsförklaring – en avreglering av hyrorna inom nyproduktionen – kommer att göra ansvarig minister till regeringens kanske mest uppvaktade.

Vänsterpartiet har lovat att angripa politiken stenhårt.

Hyresgäströrelsen har säkert redan ringt. Den kommer att göra allt för att stoppa det förslag som Bolund har i uppgift att lotsa fram till omröstning i riksdagen.

Dessutom får Per Bolund ett antal glödheta skattefrågor på sitt bord. 73-punktsuppgörelsen mellan partierna antyder att ränteavdragen kan komma att avvecklas. Om fastighetsskatten också lyfts i förhandlingarna kommer KD och M att vässa knivarna.

Finansminister Magdalena Andersson får också vad som brukar kallas en utmaning.

Att förverkliga den nya konstellationens januariavtal blir något annat än att budgetförhandla med Vänsterpartiet. Åtskilliga förslag i den nya regeringens ekonomiska program har hon agiterat hårt emot. Velfärd går före skattesänkningar, brukade Andersson säga. Nu blir det hennes jobb att argumentera för både och.

Magdalena Andersson har själv talat om behovet av en stor skattereform. Här finns hennes chans att göra ett historiskt avtryck. Enkelt blir det ändå inte. Finansministern kommer att förkroppsliga regeringens splittrade riktning under den kommande mandatperioden. Hon riskerar också att behöva hantera socialdemokratins frustration. När Magdalena Andersson tillträdde för drygt fyra år sedan införde hon en tydligare redovisning av statsbudgetens fördelningspolitiska effekter. Sannolikheten är stor att dessa indikatorer nu kommer att visa större skillnader mellan fattig och rik. Slopade statliga inkomstskatt och tredubblat rutavdrag har till exempel den effekten.

Uppdrag: Att hålla alla på gott humör. Välkommen till nya jobbet, Magdalena Andersson.

Carl Johan von Seth
carljohan.vonseth@dn.se "

"Krav på nya leveranssätt när butiker nobbar paket"

DN TISDAG 22 JANUARI 2019

Postnord måste hitta nya lösningar för pakettleverans i storstäderna, menar Post- och telestyrelsen (PTS). Fler ombud och utlämningsställen kommer inte räcka. – Det finns en hel del frågetecken kvar att reda ut, säger Olof Bjurö, myndighetens postchef.

Flera butiker har valt att sluta som ombud för Postnord under början av 2019. Båda de stora aktörerna, Coop och Ica, beskriver det som att vissa butiksägare har tröttnat på den stora belastningen som den ständigt växande e-handeln skapar. Det berättade DN i måndagen tidning.

Post- och telestyrelsen har ett samlat ansvar för postområdet.

– Ombud och utlämningsställen kommer fortfarande vara viktiga, men man kommer att behöva komplettera med nya distributionssätt, säger Olof Bjurö.

Postnords Annette Rihagen, chef för ombudsnätet, har sagt att hon räknar med att behöva 140 nya servicepunkter (ombud, utlämningsställen och liknande) under 2019. Det tror Olof Bjurö är fullt möjligt – men att fortsätta i den takten även kommande år kan bli allt svårare.

– Då måste man också jobba med andra typer av leveranser, för till slut blir det svårt att hitta utlämningsställen i städerna.

Hur akut är det?

– Det är svårt att säga, men i storstäderna är det viktigt att man börjar jobba med det här för det är där man börjar se att butiker vill ha sin yta till annat än post och paket, säger Bjurö.

Från Svensk handels sida ser man det som avgörande att det sista steget från lager till kund kan hantera de växande volymerna. Per Ljungberg är vd på organisationens dotterbolag Svensk digital handel. Han tror att fler aktörer i Sverige, inte bara Postnord, behöver titta på andra länder och samverka kring nya idéer man kan hitta där. Ett exempel han tar upp är Frankrike som håller på med en satsning på paketboxar i anslutning till järnvägsstationer. Ett annat är Kina som tack vare AI-utvecklingen kunnat bli extremt punktliga i sina hemleveranser.

– Trycket kommer bara att öka. Om den tillväxttakt vi ser inom e-handeln håller i sig kommer antalet paket att fördubblas de kommande fyra–fem åren. Då vill man att det här ska fungera, säger Per Ljungberg.

Vems ansvar är det att driva på utvecklingen?

– Det är många som är på frågan men du måste få upp mer tempo. Vi inom handeln har så klart en del i det här och tittar på vad vi kan göra. Sedan är en styrka i logistikbranschen också konkurrensen som alltid driver utvecklingen.

En av de större konkurrenterna som spekuleras vara på väg mot en entré på den svenska marknaden är den amerikanska jätten Amazon. Om de öppnar upp en svensk avdelning ökar trycket på fraktföretagen avsevärt, menar Ljungberg.

– De kommer inte acceptera några halvtaskiga leveranser. Presterar inte deras svenska partners bra kommer de bygga upp egna system och utelämna de lokala aktörerna, säger han

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se "

"Reaktioner på valet av Amanda Lind."

DN TISDAG 22 JANUARI 2019

Vasiliki Tsouplaki

Riksdagsledamot och kulturpolitisk talesperson för Vänsterpartiet.

– Jag har inte jättemycket erfarenhet av henne men under förra årets valrörelse var vi med i samma debatt, och då tyckte jag att hon kändes väl insatt i kulturfrågorna.

Björn Ola Lind

Konstnär och Amanda Linds make, beskriver rollen som ”klippt och skuren” för sin hustru.

– Hon är skarp och har lätt att sätta sig in i olika frågor. Dessutom har hon ett brett kulturintresse. Alltifrån e-sport till traditionell musik, både klassisk och folkmusik, men också dans, konst, teater och olika ursprungskulturer. Hon värnar väldigt mycket bredden i kulturen.

Jan Scherman

Journalist och debattör.

– Jag tänkte på en Hasse och Tage-sketch med citatet: ”Robert Lind, vem fan är det?” Jag har inga problem med principen att testa ett oprövat kort, men det är olyckligt att ett wild card tilldelas just denna oerhört viktiga post. Och det är ansvarslost att det görs ännu en gång.

Daniel Suhonen

Chef för det fackliga idéinstitutet Katalys.

– Det här känns som ett kulturpolitiskt oprövat kort. Kulturfrågorna har de senaste åren blivit en konfliktzon i svensk politik. SD har en helt annan kultursyn än de andra partierna och jag är inte säker på att

den miljöpartistiska positionen, där det hela tiden blir ”Tintin i Kongo” mot den främlingsfientliga horden, är den bästa.

Göran Greider

Chefredaktör för fristående socialdemokratiska Dala-Demokraten.

– Jag tycker det är lite sorgligt att socialdemokraterna inte kan leverera en kulturminister från det egna partiet. Som största parti borde man ha gjort det. Men det är svårt att bedöma valet innan hon får visa vad hon vill driva för politik. Jag tror dock att många i Kultursverige känner sig fulla av ovisshet inför valet.

Olof Lavesson

Kulturpolitisk talesperson för M.

– Det är oväntat att inte S tog posten. Det har funnits mycket kritik internt i Socialdemokraterna för att man har släppt kulturfrågorna och jag trodde faktiskt det skulle bli en förändring nu. Sedan är det också ett oväntat val med tanke på att Amanda Lind inte är någon som har varit särskilt utmärkande i kulturdebatten tidigare.

Brita Wessinger

Distriktsordförande för Miljöpartiet i Västernorrland.

– Kultursverige är att gratulera. Det här är fantastiskt bra. Hon har alltid ett kulturpolitiskt perspektiv och är en allmänskulturell person som nyttjar och värnar kulturen i dess bredd. Som ung hade hon ett intresse för lajv, men jag tror inte att hon hunnit med det på senare tid.

Christer Nylander

Riksdagsledamot för L och ordförande i riksdagens kulturutskott.

– Det är ett nytt namn för mig. Sedan trodde jag som många andra att socialdemokraterna skulle vilja ha kulturministerposten den här gången.

Mohamed Yussuf
mohamed.yussuf@dn.se
Sverker Lenas
sverker.lenas@dn.se
Georg Cederskog
georg.cederskog@dn.se "

"Hårt kritiserad för stöd till kollega som avgick

DN TISDAG 22 JANUARI 2019

Miljöpartiets nya kultur- och demokratiminister Amanda Lind hamnade direkt i hetluften. I ett inlägg på Facebook i helgen hyllade hon Mehmet Kaplan som avgick efter hård kritik 2016. "Anmärkningsvärt", skriver Svenska kommittén mot antisemitism.

I söndags publicerade Amanda Lind en text på Facebook där hon uppmärksammade sina partikamrater i den förra regeringen, vilket Svenska Dagbladet var först att rapportera om:

"Gustav Fridolin, Isabella Lövin, Per Bolund, Alice Bah Kuhnke, Peter Eriksson, Karolina Skog – och mellan 2014–2016 Åsa Romson och Mehmet Kaplan – har som våra första gröna ministrar varit pionjärer, hjältar, som har kämpat varje dag för att förverkliga Miljöpartiets politik för miljö och klimat, demokrati, jämställdhet och rättvisa."

Mehmet Kaplan avgick som bostadsminister i april 2016 efter hård kritik. Han hade då bland annat fångats på bild på en middag där även en representant för den högerextrema turkiska organisationen Grå vargarna var gäst. Svenska Dagbladet publicerade även ett klipp där Mehmet Kaplan jämförde Israels behandling av palestinier med den tyska politiken mot judar på 1930-talet, något som han kritiserades för.

Bland kritikerna fanns Mona Sahlin, som då var regeringens samordnare mot våldsbejakande extremism, och utrikesminister Margot Wallström.

Mehmet Kaplan ansåg att flera av anklagelserna var ogrundade och sa att han arbetat hela sitt vuxna liv för demokrati och mot extremism, men valde ändå att avgå. I Miljöpartiet fanns flera som försvarade honom, däribland Amanda Lind som då var kommunalråd i Härnösand. I en intervju med Sveriges Radio beklagade hon hans beslut.

– Jag känner Mehmet som en klok person. En antirasist, en demokrat med bra gröna värderingar. Sedan har det skett saker under den här resan. Uttalanden som inte varit bra och misstag, sa hon då. Efter att hon nu inför regeringsförklaringen på nytt hyllat honom får den nytilträdde kultur- och demokratiministern kritik. På Twitter skriver Svenska kommittén mot antisemitism:

”Anmärkningsvärt när nya demokratiministern framhåller statsrådet Mehmet Kaplan som en ’hjälte’ som ’varje dag’ kämpade för ’demokrati’. Han tvingades avgå framför allt pga sitt samröre med antidemokratiska organisationer.”

Senare under måndagen kommenterade Amanda Lind skriftligt.

”Mehmet Kaplan begick misstag som gjorde att han inte kunde fortsätta som minister. Det var bra och helt rimligt att han avgick.”

”Det jag ville säga i mitt inlägg var att Mehmet Kaplan var en del av att driva igenom grön politik under vår första mandatperiod i regering.”

Tidigare under måndagen presenterade statsminister Stefan Löfven de nya statsråden. Den nya kulturministern stod närmast intill honom.

– Det är väldigt hedrande att få ägna mig politiskt åt de här frågorna som jag brinner för, sa Amanda Lind till DN.

Varför var det viktigt för Miljöpartiet att behålla den här posten?

– Kultur- och demokratifrågorna är helt fundamentala med ett fritt kulturliv och oberoende media för att säkra demokratin. Kulturens egenvärde är något vi vill värna, något vi gjort en hel del under den här mandatperioden och kommer att fortsätta göra.

Amanda Lind är tidigare partisekreterare för Miljöpartiet. Hon har också varit kommunalråd och 1:a vice ordförande i Härnösands kommun och språkrör för Miljöpartiet i Härnösand och Västernorrland. Hon är också utbildad psykolog.

– Hon är en erfaren och respekterad kommun- och rikspolitiker. I den här tiden när det är viktigt att värna kulturen, det fria ordet och att främja vår demokrati, är jag glad att välkomna Amanda till regeringen, sa Stefan Löfven under pressträffen i riksdagen.

Amanda Lind beskriver sig som resultat- och samarbetsorienterad och säger att hon ser fram emot att fortsätta arbetet med att stärka allas rätt till kultur. Hon betonar vikten av att säkra demokratin, den granskande och fria journalistikens oberoende och att prioritera arbetet med de nationella minoriteterna.

Frågan om att bli kultur- och demokratiminister fick hon under förra veckan. Hon berättar att skelettet i garderoben är att hon i tjugooårs-åldern testat cannabis. I en intervju med Yippie Härnösand har hon berättat att några av hennes intressen var nålbindning och blockflöjt, och tidigare har hon även sysslat med lajv och rollspel.

– Spelkulturen är viktig för den unga generationen, den är block-överskridande och hänger ihop med kultur- och idrottsfrågor. Men sedan är jag en kulturell allätare som gillar att läsa och se på film, inte minst med mina barn, och följer idrott. Jag ser fram emot att ta del av kulturlivet i den här rollen, säger Amanda Lind.

I Stefan Löfvens regeringsförklaring togs kulturfrågorna upp vid ett par tillfällen. Han sade bland annat att man ska inrätta en ”oberoende institution för mänskliga rättigheter” och att samernas självbestämmande ska stärkas. Dessutom ska ett nytt museum inrättas för att ”bevare och föra minnet vidare av Förintelsen”, något den dåvarande regeringen lovade redan i september.

Stefan Löfven utlovade också en satsning på skolbibliotek med fler utbildade bibliotekarier, och att "konstnärers och kulturskapares ekonomiska trygghet ska förbättras".

Demokratiska institutioner "ska skyddas" menade statsministern:

"Oberoendet för domstolar och public service ska stärkas.

Valsystemets motståndskraft mot manipulation ska förbättras.

Mediestödet ska skapa bättre förutsättningar för oberoende journalistik i hela landet."

Statsministern nämnde också fortsatt fri entré på statliga museer och att kulturskolan ska "utvecklas". Regeringen planerar alltså att i vårändringsbudgeten ändra M:s och KD:s liggande budget där nedskärningarna på drygt 200 miljoner på kulturområdet bland annat innebär slopad fri entré på statliga museer och mindre pengar till kulturskolan.

Hanna Fahl

hanna.fahl@dn.se

Hugo Lindkvist

hugo.lindkvist@dn.se

Mikael Delin

mikael.delin@dn.se "

**På grund av utrymmesbrist avslutas här med artiklar
22 januari 2019.**

Artiklar 22 dec 2018 -22 jan 2019 om inrikes förhållanden i Sverige utom klimat och artiklar med anknytning till regeringsbild- ningen.

Artiklar för tiden 1 november - 21 december 2018 finns
ännu ej på wimnell.com

”Reklam på sociala medier lockar unga att börja röka”

DN LÖRDAG 22 DECEMBER 2018

" DEBATT 20181222

Tobaksindustrins snillrika marknadsföring i sociala medier av bland annat e-cigarett kringgår de restriktioner som ska motverka att unga börjar röka. Vår nya undersökning visar att en fjärdedel av gymnasieungdomarna testat e-cigarett. Lagstiftarna som skulle kunna motverka störtfloden av nya rökprodukter ligger steget efter, skriver fyra forskare.

Tobaksindustrin lever på att säkerställa att man har nya konsumenter för sina livsfarliga produkter, i det ingår att ständigt exponera ungdomar för nya produkter som innehåller nikotin. Det bidrar till att unga lockas in i ett livslångt nikotinberoende, vilket är problematiskt då tonårshjärnan fortfarande är under utveckling. Tillgången till nya rökprodukter har formligen exploderat och resulterat i att en flerårig minskning av tobaksbruk bland unga i Sverige nu riskerar att vända – vilket redan skett i USA. Svenskt tobaksförebyggande arbete bland unga har fokuserat på att minska snusning och rökning av traditionella cigaretter. Det har lett till att rökningen minskat både bland elever i åk 9 och åk 2 på gymnasiet, där den totala andelen rökare är 11 respektive 23 procent 2018, en minskning med 3 respektive 5 procentenheter sedan 2013 (CAN 2018). Generellt har cigarettrökningen i västvärlden minskat. Tobaksindustrin utvecklar nu nya produkter och vägar för att exponera ungdomar för nikotin i en ålder där risken för livslångt beroende av nikotin är extremt hög.

Det finns i dag en mängd varianter av e-cigarett, dels flera generationer av de som laddas med e-vätska och dels de som laddas med torra produkter, som tobak, örter eller cannabis. Dessa benämns Heat not burn-produkter. Tobaksbolagen satsar stora resurser på att ta fram sin variant av dessa så

kallade HNB-produkter. Officiellt är produkterna avsedda för vuxna. De är dock designade både utseendemässigt och vad gäller smaksättning för att tilltala ungdomar. Produkterna saluförs skickligt på sociala medier och kringgår de restriktioner som ska motverka att unga börjar röka.

Vi har under de senaste åren sett rökning av vattenpipa och e-cigarett bland ungdomar öka. I den studie vi genomfört, "Waterpipe use in adolescents in Northern Sweden: Association with mental well-being and risk and health behaviours", finansierad av Folkhälsomyndigheten och publicerad i *Scandinavian journal of public health*, frågade vi över 1000 högstadies- och gymnasieungdomar om deras rökvanor i relation till annat riskbeteende och hälsa.

I åk 3 på gymnasiet svarade sex av tio att de någon gång provat cigaretter. Nästan lika många svarade att de provat snus eller vattenpipa, samt en fjärdedel att de rökt e-cigarett. 11 procent av eleverna sa att deras föräldrar skulle tillåta att de rökte cigaretter jämfört med 21 procent för snus, 17 procent för e-cigarett och 22 procent för vattenpipa.

I en holländsk studie av ungdomar som aldrig rökt cigaretter, ökade risken tiofaldigt att börja om de först testade e-cigarett. En amerikansk sammanställning av den vetenskapliga litteraturen bekräftar att ungdomar som börjar med att röka e-cigarett har betydligt större framtida risk att även testa cigaretter.

Förutom att föräldrarna var mer tillåtande mot nya rökprodukter i vår svenska undersökning, kanske för att riskerna är mindre kända, ansåg ungdomarna att cigarett- och narkotikaanvändning var cirka 50 procent skadligare för hälsan än e-cigarett och vattenpipa. Alkohol och snus skattades som 10 procent skadligare. Under en session med vattenpipsrökning får man dock i sig hundrafaldigt mer nikotin och andra giftiga ämnen jämfört med rökning av en cigarett. Ungdomarna i vår studie trodde att det var farligare att utsättas för passiv cigaretttrök än att röka e-cigarett och vattenpipa.

Internationellt noteras en oroväckande och tillåtande attityd bland vissa hälsomyndigheter mot nya rökprodukter. Både Kanada och Storbritannien har tonat ner riskerna med e-cigarett. Däremot ser man det motsatta i USA. Under det senaste året har, enligt National youth tobacco survey,

användningen av e-cigarett bland gymnasieungdomar i USA ökat med 78 procent – till 3 miljoner.

Än mera skrämmande är att användningen bland ungdomar mellan 11 och 13 år ökat 48 procent till att omfatta 570 000 ungdomar. Lanseringen av nya rökprodukter har varit så framgångsrik i USA, att den tidigare trenden av minskad tobaksrökning nu senare år vänt med en 38-procentig ökning bland gymnasieungdomar och 29 procent bland den yngre gruppen. I Sverige har andelen i åk 9 som rökt e-cigarett ökat från 23 procent 2014 till 32 procent i år (CAN 2018). För åk 2 i gymnasiet är motsvarande siffror 24 procent och 41 procent, det vill säga procentuellt i linje med vad som observeras i USA. De amerikanska myndigheterna noterar med stor oro tobaksindustrins smaksättning av produkterna, något som attraherar gruppen unga, inte minst minoriteter och utsatta grupper. Tillsatser av olika smakämnen, och nerkylning av röken – vilket sker i vattenpipa när röken passerar genom vattnet – gör att lungornas försvar mot rök sänks och röken tränger djupare vilket ökar både skaderisker och upptag av nikotin och andra produkter i blodet.

Nikotin är inte ofarligt. Nyligen rapporterade doktor Stanton A Glantz och medarbetare vid University of California-San Francisco att risken för hjärtinfarkt fördubblas hos vuxna som röker e-cigarett. De som dagligen röker både cigaretter och e-cigarett har en femdubblad risk att drabbas. När vi i vår studie frågade ungdomarna varför de provade vattenpipa första gången svarade över hälften att de var nyfikna och 25 procent att kompisarna rökte. Vi fann vidare att ungdomar som röker e-cigarett betydligt oftare är blandmissbrukare av olika rök- och nikotinprodukter, mår sämre, har svårare att koncentrera sig och sover sämre. Vi såg också att färre planerade att läsa vidare på universitet och högskola. E-cigaretttrökare är dock aktivare på sociala medier och skattar sig som populärare. Vad gäller attityder anser cirka 60 procent av ungdomarna att cigaretter borde förbjudas, jämfört med 40 procent för snus, men enbart 25 procent för e-cigarett och 20 procent för vattenpipa.

Cigaretttrökning och snusning var vanligare bland ungdomar som skattade familjens ekonomi som god, däremot framkom ingen skillnad vad gäller användning av nya rökprodukter.

Det är nu hög tid att ta reda på hur rökbeteendet bland ungdomar i Sverige påverkas av tobaksindustrins snillrika marknadsföring av nya rökprodukter. Vi behöver snarast utveckla strategier för att motverka den oroväckande utvecklingen vad gäller intag av nya rökprodukter. Beslutsfattare som med lagstiftning kan motverka störtfloden av nya rökprodukter som tar fäste bland unga ligger steget efter. Krafttag måste tas. Sverige med sitt folkhälsofokus kan bli ett föregångsland som vänder trenden och stärker ungdomars motståndskraft mot nya rökprodukter.

Fakta. Undersökningen

568 pojkar, 418 flickor, och 16 med annan könsidentitet på högstadies- och gymnasieskolor i Umeå svarade på en enkät om användning av tobaksprodukter, alkohol och droger, samt mental och fysisk hälsa. Fler pojkar hade testat e-cigarett (30 procent jämfört med 25 procent för de som uppger annan könsidentitet och 18 procent för flickor). Snusning var också vanligast bland pojkar (49 procent jämfört med 38 procent respektive 40 procent). Däremot förelåg ingen skillnad mellan olika könsidentiteter vad gäller cigarettbruk och vattenpipa.

18 procent i årskurs 9 hade prövat e-cigarett mot 26 procent i årskurs 3 på gymnasiet

15 procent i årskurs 9 och 54 procent i årskurs 3 på gymnasiet hade prövat vattenpipa

Bengt Arnetz, professor, Michigan State University

Judy Arnetz, professor, Michigan State University

Maria Nilsson, docent, Umeå universitet

Ywonne Wiklund, hälsoutvecklare, Västerbottens läns landsting "

" Ingen tog reda på varför Gösta slutade svara – han låg död hemma

DNLÖRDAG 22 DECEMBER 2018

Hos en person som varit avliden i sin bostad under en längre tid syns nästan alltid spår av samhällets kontaktförsök.

○ **70-årige Gösta låg död i sin lägenhet utanför Stockholm i ett och ett halvt år. Varken Kronofogden, Skatteverket, hyresvärderna eller sjukvården tog reda på varför han plötsligt slutade svara.**

○ **– Jag känner att det är ett dåligt betyg åt oss – åt samhället – att personer kan få ett så pass ovärdigt avslut, säger rättsläkaren Martin Csatos.**

Lukten var tung att andas, omöjlig att ignorera. Tony hade köpt en gasmask för att stå ut. Han rörde sig sakta mellan vardagsrummet, köket och sovrummet, letade planlöst efter något. Kanske en bild på sig själv som barn. Tvårummaren i Farsta utanför Stockholm tillhörde Gösta. En pappa Tony visste fanns. Som betalade underhåll fram till 18-årsdagen. Som han aldrig lärde känna.

Gösta hittades död på en madrass på vardagsrumsgolvet i början av oktober i år. Enligt den rättsmedicinska undersökningen hade han inte levt på ett och ett halvt år.

En mörkgrön virkad huvudkudde låg kvar på golvet framför tv:n, bredvid fjärrkontrollen. I garderoben hittade Tony staplar av pizzakartonger, mobiltelefonen var tom på kontakter.

Men posthögen innanför ytterdörren kunde ge honom en hint om svaret på frågan som svävade över allt: Hur kunde det bli så här?

○ ○ ○

DN:s kartläggning visar att fyra människor varje vecka hittas avlidna i sina hem, efter en månad eller mer. Bland de döda finns företrädesvis män födda på 40- och 50-talen.

Enligt ett hundratal polisrapporter som DN tagit del av upptäcks de allra flesta efter larm från grannar som reagerat på dålig lukt eller flugor i trappuppgången.

Bland rapporterna från Stockholmsområdet hittar vi den om Gösta. Genom att granska breven som hans son Tony hittade i lägenheten kan vi följa myndigheternas och vårdinrättningarnas försök att få kontakt. Och hur de till slut ger upp.

Av breven framgår att Gösta hade diabetes och gick på regelbundna kontroller. När han uteblev från ett besök gjorde vårdcentralen flera kontaktförsök, bland annat skickades ett brev i augusti 2017 med en uppmaning: ”Det var länge sedan du följde upp dina blodsockernivåer och det vore bra att göra det för att se att du ligger inom rekommenderade nivåer.” En straffavgift på 100 kronor från vårdcentralen växer sedan till en skuld på 920 kronor, som därefter rinner ut i sanden.

Även Skatteverket söker, vid upprepade tillfällen, kontakt med Gösta. Han får flera påminnelser om att deklarerar, men när han inte hör av sig skönstaxeras hans pension.

Vid sammanlagt tre tillfällen under våren och sommaren 2018 genomförde Kronofogden flera delgivningsförsök vid Göstas dörr. Vid det första tillfället, den 18 januari 2018, hade Gösta redan varit död i nio månader.

”Det har ej gått att bekräfta att svaranden bor på adressen”, skrev Kronofogden i sin rapport.

Tony berättar också om brev från hyresvärden som önskar kontrollera ventilationssystemet på grund av fastighetens problem med dålig lukt. Även då var Gösta död sedan flera månader tillbaka.

Ilham Orianwo, teamchef vid delgivningsverksamheten på Kronofogden, säger att ingen av de tjänstemän som varit på plats vid lägenheten lagt märke till något särskilt, exempelvis dålig lukt i trapphuset.

– Det är otroligt tragiskt. Nu i efterhand är det förstås väldigt tråkigt att få veta att det gick så här, särskilt med vetskapen om att vi kanske hade kunnat

ingripa tidigare. Om vi skulle ha haft misstankar om att personen låg avliden hade vi givetvis kontaktat polis, säger hon.

Tony, som försökt förstå sin pappas situation genom breven, säger att han inte vill rikta skuld mot någon enskild myndighet. Ändå slås han av hur många instanser som haft indikationer på att något inte stod rätt till, men inte agerat.

– Ett och ett halvt år utan att någon knackat på, ringt på dörren eller öppnat brevlådan. Göstas enda sociala kontakt tycks ha varit den lokala pizzerian, säger han.

○ ○ ○

DN:s genomgång av ett hundratal offentliga bouppteckningar visar att det, precis som i Göstas fall, nästan alltid finns spår av samhällets kontaktförsök hos personer som varit avlidna en längre tid.

Ofta har hyresavier inte betalats på flera månader, ibland har elen varit avstängd länge.

Pethra Munkhammar, utredare på Söderortspolisen, berättar:

– Fall där elen varit avstängd en längre tid dyker upp då och då. Det är konstigt att inte elbolagen reagerar. Någon gång har ju elen stängts av och man kan ju tycka att elbolagen åtminstone borde reagera på att det är lite konstigt. Ingen vill väl bo kallt och mörkt, säger hon.

Autogiro pekas ut som den största enskilda orsaken till varför döda, ensamma, människor inte upptäcks tidigare. Så länge räkningar och avgifter betalas i tid går inga larmklockor. DN har dock tagit del av ett tiotal fall där hyran inte betalats på flera månader, utan att det lett till några åtgärder från hyresvärdens sida.

Nya och välisolerade lägenheter pekas också ut som en avgörande omständighet.

Martin Csatlós, rättsläkare vid Rättsmedicinalverket:

– Det drar inte lika mycket i golvspringor och ytterdörrar i nya bostäder, vilket gör att en kropp kan ligga väldigt länge utan att bli upptäckt.

Förruttnelseprocessen kan komma i ett långt gånget skede innan det känns för omvärlden.

I sitt arbete på Rättsmedicinalverket kommer Martin Csatlos ofta i kontakt med fall där personer har varit avlidna under lång tid. Ur en rättsmedicinsk synvinkel är de ibland mycket svåra att utreda. Av en person som har legat död i ett år återstår ibland bara skelettet.

– Det är i princip omöjligt att uttala sig om orsaken till döden. De inre organen har oftast helt förruttnat – det vill säga är helt borta, upplösta av bakterieverksamhet och fluglarver.

Fallen tycks, enligt Martin Csatlos, vara vanligare i storstäder där det är lättare att föra en anonym tillvaro. Att personer kan ligga döda i flera månader utan att vara saknade – och därmed ruttna bort – tycker han är djupt berörande:

– Det är väldigt sorgligt. Jag känner att det är ett dåligt betyg åt oss – åt samhället – att personer kan få ett så pass ovärdigt avslut. Dessutom kan jag tycka att det är sorgligt att det här inte handlar om enstaka ärenden utan att det hela tiden kommer nya, säger Martin Csatlos.

○ ○ ○

Tony hittar aldrig några bilder på sig själv i Göstas lägenhet. ”Det var som om jag inte fanns för honom”, säger han efter att ha lämnat tillbaka nycklarna till hyresvärderna. En saneringsfirma får ta hand om resten.

Men med Göstas död upptäcker Tony en farbror. De får till slut kontakt per telefon. Kjell, som bor i Dalarna, gör ett försök att förklara varför det blev som det blev.

– Faktum är att vår mor drabbades av samma öde. Hon låg död i ett halvår i sin bostad på Söder i Stockholm innan hon upptäcktes av en inbrottstjuv, säger han.

De två bröderna, Kjell och Gösta, växte inte upp tillsammans. Innan de båda fyllt tio år adopterades de, på var sitt håll, av fosterföräldrar i norra Sverige. Kjell drog vinstlotten och minns sin placering med viss värme. Gösta blev svårt utnyttjad.

– Det var inga övergrepp, men han var bara ett litet barn och de utnyttjade honom ändå till max på den gård där han blev placerad. Han fick arbeta i jordbruket, som om han vore en vuxen man, berättar Kjell.

– Vi hade väldigt bra kontakt, nästan dagligen. Vi firade flera jular ihop. Sedan plötsligt hörde jag inte av min bror på tre år. Han hade diabetes och gikt, vilket gjorde att han hade svårt att gå. Det var något underligt med honom på slutet. Det var som att han tröttnade. Han drog ner på antalet kanaler på teven, stängde av telefonen. Han hade ont om pengar och bröt kontakten.

Kjell kände till att det funnits en son i Göstas liv, men han nämnde honom bara en gång.

– Jag fick aldrig reda på vad han hette. Om sonen skulle ha sökt kontakt så ville Gösta gärna ha kontakt. Men nu är det ju för sent.

○ ○ ○

Skogskyrkogården, mitten av december. Tunga steg uppför trappan till minneslunden. Det känns tomt just nu, säger Tony. Det blir ingen begravning, har han bestämt. Urnsättningen tar förvaltningen hand om. Nu återstår några mindre fordringar att lösa.

– Jag vill egentligen lägga allt bakom mig och få ett avslut. Samtidigt väcks nya frågor hela tiden. När mina barn ser foton på Gösta säger de att vi är lika. Jag funderar mycket på vad vi hade gemensamt, och om vi någon gång stött på varandra. Det kanske är nu allt börjar.

Fotnot: Gösta hette egentligen något annat.

Kristoffer Örstadius

kristoffer.orstadius@dn.se

Josefin Sköld

josefin.skold@dn.se "

"Så gjorde vi granskningen

DN har genomfört granskningen med hjälp av offentliga uppgifter från Rättsmedicinalverket, Polismyndigheten och Skatteverket.

När en person avlider registreras i folkbokföringsregistret både uppgifter om dödsdatum och datum för när personen påträffades avliden. Genom att

jämföra dessa värden går det att se hur många dagar en person har legat död innan hen hittas.

Skatteverket, som ansvarar för folkbokföringsregistret, saknar dock möjlighet att söka fram dessa uppgifter på aggregerad nivå. Dessutom är det inte säkert att personen dog just i bostaden. DN har därför i stället använt sig av data från Rättsmedicinalverket. Om en person har legat avliden under en längre tid utreds dödsfallet nämligen av polisen som i sin tur ger Rättsmedicinalverket i uppdrag att genomföra en obduktion.

Rättsmedicinalverket registrerar uppgifter om datum på ett mer strukturerat sätt och dessutom tillsammans med många fler uppgifter.

Personer som hittats på andra ställen än privatbostäder har rensats bort, till exempel människor som försvunnit och hittats utomhus. Om det är svårt att bedöma dödsdatum registreras det ibland med nollor, till exempel 2017-01-00. För att kunna räkna ut hur många som har legat i minst en månad har DN bedömt dessa som avlidna i mitten av månaden. "

" Han ser hur ensamma många varit när kroppen ska hämtas

DN LÖRDAG 22 DECEMBER 2018

Fredrik Olsson transporterar döda kroppar för obduktion och möter den yttersta ensamheten så gott som dagligen. Han berörs mest av ensligheten i välpolerade lägenheter med fotografier av familj och släkt på väggen. – Det är som att de vill att någon ska komma och hälsa på. Men ingen är där, ingen kom, säger han.

Fredrik Olsson var tidigare kyrkovaktmästare. Sedan några år tillbaka arbetar han på Göteborgs Begravningsstjänst AB, som transporterar döda kroppar i Göteborgsområdet på uppdrag av Polismyndigheten. Kropparna körs till Rättsmedicinalverket för obduktion.

– Vi möter många tragiska fall, men vi som jobbar i branschen kan inte känslomässigt ta emot allt. Det skulle inte fungera, vi måste försöka hålla en distans så gott vi kan, säger han.

Ibland transporterar Fredrik Olsson personer som har legat avlidna i veckor, månader – eller till och med mer än ett halvår.

– Det är fruktansvärda livsöden. Tänk att ingen har saknat personen på ett halvår. Redan under min första arbetsvecka hade jag ett ärende med en person som legat avliden under en längre tid. Jag minns det väl.

Av sekretesskäl vill han inte gå in på några specifika fall, men han ger några övergripande iakttagelser: det är oftare män än kvinnor. Likaså är personer i 40–60-årsåldern överrepresenterade, något som också bekräftas av den datakörning som DN har gjort.

– Man kanske har en föreställning om att det bara handlar om stadsdelar i socioekonomiskt utsatta områden, men det kan handla om vilka områden som helst – såväl lägenheter i förorten som rena villaidyller, säger Fredrik Olsson och fortsätter:

– De som sticker ut för mig är inte de som levt i fullständig missär – med pizzakartonger upp till taket. Jag tänker mest på de stackare som har fina och städade hem. De som är välklädda, har det prydligt i bostaden och där korten på släkt och vänner hänger på väggen. Det är som att de vill att någon ska komma och hälsa på. Men ingen är där, ingen kom, säger Fredrik Olsson. Han efterlyser att samhället tar ett större ansvar. Att alla måste bli bättre på att hålla kontakt med sina nära.

– Jag tror det handlar om hur vi lever i samhället i dag. Man ska ha karriär och hinner kanske inte ta sig tid för sin gamle far eller mor. Man är sämre på att hålla kontakten. Jag tror inte att situationen ser ut så i till exempel Sydeuropa där man har ett helt annat nätverk inom familjerna.

Josefin Sköld

josefin.skold@dn.se

Kristoffer Örstadius

kristoffer.orstadius@dn.se "

" Drönare ska stoppa tjuvfiskare

DN LÖRDAG 22 DECEMBER 2018

Klagshamn. För många är rökt ål en delikatess på julbordet. Men arten är utrotningshotad och just nu råder totalförbud på allt ålfiske till havs, enligt ett EU-beslut. I jakten på tjuvfiskare har Havs- och vattenmyndigheten börjat använda drönare längs den skånska kusten.

En isande kall bris sveper in över Klagshamns hamn söder om Malmö. Himlen är täckt av tunga, mjölkfärgade moln. Förutsättningarna är långt ifrån perfekta för Daniel Johansson och Tomas Bryngelsson, fiskerikontrollanter från Havs- och vattenmyndigheten.

– Blåser det över tio sekundmeter får vi ställa in. Sikten blir dålig och drönaren går inte att köra. Allra bäst är det vid sol och vindstilla. Då kan vi till och med räkna stenarna på botten, på flera meters djup, säger Daniel Johansson.

Sedan i höstas använder fiskerikontrollanterna en drönare för att få bukt med tjuvfisket längs den skånska kusten. Just nu handlar det främst om att hitta illegala ålfiskeredskap, ryssjor, som placeras på botten, en halv meter under ytan.

– Vi vet egentligen inte hur omfattande problemet med tjuvfiske är. Men ålen är fortfarande eftertraktad och många har den som tradition på julbordet. Det finns stora pengar att göra här, säger Tomas Bryngelsson.

Den 1 november inleddes ett totalförbud för ålfiske i svenska kustområden. Förbudet kommer sig av ett EU-beslut om förbud mot fiske av blankål i Östersjön, Nordsjön och Atlanten under en valfri tremånadersperiod mellan september och januari.

– Att det blev just den här perioden i Sverige var för att vi tittade på när ett fiskestopp skulle påverka fisket minst i förhållande till vilka effekter förbudet förväntas ha på beståndet, säger Sofia Brockmark, expert på ål vid Havs- och vattenmyndigheten.

Myndigheten bedömer att förbudet ger en minskning av ålfisket med motsvarande 35 ton. Trots det finns det miljöorganisationer som är kritiska.

- November till januari är de månader då det råder minst aktivitet inom svenskt ålfiske. Om man nu ska ha ett förbud anser vi att man borde ha valt en period med mer aktivitet. Därför är vi inte helt nöjda, säger Inger Näslund, havs- och fiskeexpert hos Världsnaturfonden, WWF.

Nästa år utökas förbudet. Det beslutade EU:s fiskeministrar vid ett sammanträde den 17–18 december. Förbudet kommer då att gälla under en valfri tremånadersperiod mellan augusti och februari 2020.

Sedan 2007 är det bara yrkesfiskare med särskilt tillstånd som får fiska ål i Sverige. Nya tillstånd ges inte, vilket innebär att ålfiskarna successivt håller på att fasas ut. I dag är de sammanlagt drygt 200.

Om antalet ålfiskare har minskat är det ingenting mot ålen i sig.

Det europeiska beståndet beräknas ha minskat med 90 procent de senaste trettio åren. Minskningen anses ha många orsaker, bland annat stoppade vandringsvägar och olagligt fiske.

I Sverige beslagtogs Havs- och vattenmyndigheten tillsammans med Kustbevakningen över 360 omärkta, illegala ålfiskeredskap under 2017. År 2016 var antalet knappt hälften, 200.

- Med nya metoder har vi kunnat öka insatserna och vi gör många tillslag, både när det gäller omärkta redskap som används till ålfiske, och märkta som ska vara öppna men är stängda när vi hittar dem, säger Sofia Brockmark.

De skånska fiskerikontrollanterna som nu har börjat använda drönare i sitt arbete, tror att den kan vara lösningen på problemet med tjuvfisket av ål.

- Vi är fortfarande i en inkörningsperiod men det råder ingen tvekan om att den kommer att hjälpa oss att hitta olagliga redskap. Vi blir mer effektiva – drönaren gör att vi kan söka av området mycket snabbare. Tidigare kunde det ta en timme bara att sjösätta båten när vi skulle ut och leta, säger Tomas Bryngelsson.

Hittills är det bara i Skåne som metoden används. Upptäcks en omärkt, olaglig ryssja, går kontrollanterna ut med båt och konfiskerar utrustningen och släpper ut den infångade ålen. Därefter görs en polisanmälan.

- Jag tror inte att det är de licensierade yrkesfiskarna som står för tjuvfisket. Dels skulle de inte riskera det, dels har de hunnit få ut ganska mycket under perioderna då ålfisket varit tillåtet i år, säger Tomas Bryngelsson.

Han tror snarare att det handlar om personer som har fisket som extraknäck.

- Man behöver egentligen inte så mycket. En båt, kanske en rök, en vakuumförpackare – sedan är det bara att sälja i bakluckan på sin bil. Här har ju faktiskt konsumenterna en viktig uppgift, att kontrollera varifrån ålen kommer, säger han.

Två av tre fiskbutiker säljer ål till jul, enligt WWF:s återkommande rapport "Ålen på julbordet". En svag ökning märks även hos livsmedelskedjorna.

Sammanlagt deltog 273 fiskbutiker, restauranger, livsmedelskedjor, grossister och färjerederier i undersökningen.

- Många hävdar att deras ål är odlad och därför inte hotad. Men det handlar om vildfångad ål som sätts i fångenskap och göds. Den kommer från samma hotade bestånd, säger Inger Näslund på WWF som vill se ett totalförbud för ålfiske.

För fiskerikontrollanterna Daniel Johansson och Tomas Bryngelsson blir det ingen jaktlycka i Klagshamn – inga misstänkt illegala ryssjor fångas på drönarens kamera den här decemberrdagen.

Hanna Grosshög
riksnatverket@dn.se "

"Fakta. Ålfiskeförbud

För att skydda den akut rödlistade ålen har EU:s fiskeministrar tagit beslut om ett tre månader långt, sammanhängande förbud mot ålfiske under 2018. Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för att reglerna efterlevs i Sverige. Det är också myndigheten som har bestämt vilken period som förbudet ska gälla den 1 november 2018 till den 31 januari 2019.

Förbudet gäller inte sötvattenål eller ål som är mindre än tolv centimeter. Utanför förbudsperioden är det endast yrkesfiskare med särskilt tillstånd som har tillstånd att fiska ål.

Tjuvfiske av ål är utbrett. Förra året beslagtogs Havs- och vattenmyndigheten tillsammans med Kustbevakningen över 360 omärkta, illegala ålfiskeredskap. Källa: Havs- och vattenmyndigheten. "

" Niklas Orrenius: En brutal påminnelse om hedersförtrycket som pågår i svenska städer

DN LÖRDAG 22 DECEMBER 2018

Var sjätte niondeklassare i Sveriges storstäder uppger att de lever under hedersförtryck. DN:s Niklas Orrenius frågar nittonåriga Malmötjejen Sara, som själv riskerar våld från sin familj, om kommunens nya affischkampanj kan hjälpa.

Får du vara kär i vem du vill? Affischen har just satts upp på min sons Malmöskola. Texten slår emot mig när jag hastar genom korridoren till hans klassrum, för att lämna gymnastikpåsen som vi glömde i morgonstressen. Det är terminens sista skoldag. Den här eftermiddagen ska det bli avslutning i en närbelägen kyrka. Från ett klassrum hör jag elever som övar julsånger, bjällerklang, bjällerklang.

Affischens uppfordrande fråga bryter av mot julmyset. Jag stannar och läser det som står längst ned på planschen, med mindre stil:

"Ingen har rätt att bestämma vem du ska vara tillsammans med. Känner du dig kontrollerad av personer i din närhet? Det finns hjälp att få. Läs mer på malmo.se/heder".

På nästa våning i skolbyggnaden har ännu en affisch tejpats upp. *"Måste du hålla koll på din syster?"* står det. *"Känner du dig pressad att kontrollera någon i din närhet? Ingen har rätt att tvinga dig till det."*

Skolmiljön och affischernas budskap slungar mig tio år tillbaka i tiden, till ett kuratorsrum på en gymnasieskola i Landskrona. Där inne, bland doftljus och broschyrer om depression, satt en av de modigaste människorna jag träffat.

Tove.

Tove levde under hot. När jag besökte hennes ombonade tjänsterum hade hon just hjälpt en ung kvinna till ett skyddat boende. Pappan hade slagit henne i

flera år, vilket Tove visste. Nu var den unga kvinnan orolig. Tiden då föräldrarna ansåg att hon skulle gifta sig närmade sig. En man i pappans hemby i ett mellanösternland var utsedd som make. När hon knackade på Toves kuratorsdörr hade hon just fyllt arton.

– Så är det ofta med eleverna här. När de fyllt arton vet de att föräldrarna aldrig får veta att de bett om hjälp. Jag har inte rätt att informera dem, sa Tove.

Den artonåriga tjejen var kär i en annan. Hon ville få skydd från sin egen familj, och leva med sin pojkvän. Tove ordnade en konsultation med socialtjänsten, där de tillsammans gick igenom olika möjliga scenarier. Utifrån kvinnans berättelse beslutade socialtjänsten att ordna ett skyddat boende åt henne.

Pappan blev rasande när dottern plötsligt försvann. Han misstänkte att Tove hjälpt henne, eftersom de haft kontakt tidigare.

– Han kallade mig rasist och sa att mitt mål var att förstöra för invandrarfamiljer. "Jag har hört att du hjälpt andra flickor", sa han.

Pappan blev hotfull. Snart berättade elever att konkreta hot mot kuratorn cirkulerade på nätet. Släktingar skulle misshandla Tove efter skolan. Tove ringde polisen – som sade att de inte kunde göra så mycket förrän något hänt.

Tove fick fler hot. Men hon fortsatte ändå att hjälpa flickor, och ibland pojkar.

Att vistas i hennes kuratorsrum några timmar en decembereftermiddag blev en brutal påminnelse om det hedersförtryck som pågår i svenska städer. Det knackade hela tiden på dörren. En av knackarna var artonåriga Amina. På ytan var hon en glad MVG-student – inuti en sårig tjej som blivit misshandlad under hela sin uppväxt. Hennes storebror sparkade och slog sönder henne för att hon syntes med en killkompis på stan, berättade hon.

– "Ser en arab dig så får du dåligt rykte", sa min bror.

Amina berättade hur hon blev misshandlad för småsaker: för att hon rökt, för att hon noppade ögonbrynen. Hennes pojkvän hade utnyttjat henne och hotade att berätta för hennes föräldrar om deras relation om hon gjorde slut. Då skulle föräldrarna lägga skulden på henne. När tårarna var på väg i Toves soffa så kämpade Amina emot, så att det blev skratt i stället.

– Jag skrattar åt allt, sa hon.

Hedersmord var ingen abstrakt företeelse i Aminos värld. Om föräldrarna visste allt om hennes leverne skulle hon bli dödad, sa hon innan hon slank ut i skolkorridoren.

Tove såg efter henne. Hon var ursinnig på den svenska debatten kring hedersvåld, och blev illamående av att se politiker och debattörer sprida bilden att hedersförtryck är en liten, marginell företeelse i Sverige.

Det här var tio år sedan. I dag är medvetenheten större. Få politiker förnekar längre att hedersförtryck är ett utbrett problem i Sverige.

För drygt en månad sedan presenterades en kartläggning från Örebro universitet, som visar att nästan var sjätte niondeklassare i svenska storstäder utsätts för hedersförtryck. I Malmö uppger 18 procent av niorna att de inte fritt får välja sin pojk- eller flickvän, och 24 procent att de förväntas vara oskulder när de gifter sig. Oskuldsnormen är starkare för flickor än för pojkar.

Nio procent av niorna i Malmö anses ingå i den så kallade "våldsnormgruppen". Det betyder att de uppgav att de antingen utsatts för eller själva deltagit i "kollektivt legitimerat våld": bestraffningar som utdelas för att någon anses ha skämt ut familjen, riskerat att få dåligt rykte eller för att familjen eller släkten helt enkelt har förväntat sig det.

Jag har själv träffat tjejer och killar i Malmö som riskerar våld om de går emot familjens normer, exempelvis väljer en kärlekspartner från en annan religion eller kultur.

En av dem är nittonåriga Sara. De senaste åren har hon sett flera vänner och släktingar giftas bort i arrangerade äktenskap. En Malmö tjej i hennes närhet var bara fjorton år när hon giftes bort med en vuxen man som föräldrarna utsett. Svenska myndigheter försökte ingripa, men de hade familjen och även den unga flickan emot sig.

Sara tycker att Malmö stads nya affischer mot hedersförtryck är bra, eftersom de visar på en medvetenhet om problemet. Särskilt uppskattar hon texten "Måste du hålla koll på din syster?". Hon vet flera pojkar som tvingats bli väktare av kvinnliga familjemedlemmars dygd.

Samtidigt tvivlar Sara på att en affischkampanj gör särskilt stor skillnad. Att våga be om hjälp är ett stort steg. Många barn växer upp med en rädsla för skola och socialtjänst.

– "Säg inte det här till läraren, för då kommer de och tar dig ifrån oss" är något jag fått höra så många gånger att jag inte längre reagerar.

Enligt Sara är tankar om heder och att kontrollera flickor så normaliserade i vissa familjer och bostadsområden, att barn och ungdomar kapitulerar och själva anammar synsättet.

– Då kan sådana här affischkampanjer från myndigheter lätt ses som ett försök att attackera deras livsstil.

De som verkligen tar steget och söker hjälp från skola eller socialtjänst är, enligt Sara, ofta starka personer som verkligen är i stor fara. Ungdomar som lider under "milt hedersförtryck" (Saras ordval) förblir osynliga.

Sara anser att svenska myndigheter måste bli bättre på att ge konkreta exempel på hur de kan hjälpa unga som förtrycks, så att de vågar söka hjälp. Många barn är rädda att en bekymrad myndighetsperson ska ringa till föräldrarna och kanske förvärja en redan farlig situation. Det gäller att vara kreativ och hitta smarta lösningar, och få utsatta unga att lita på att samhället verkligen kan hjälpa dem.

Dessutom måste svenska politiker bli bättre på att kraftfullt trycka tillbaka hedersnormerna, anser hon. Efter att ha berättat om ännu fler Malmövänner som gifts bort som tonåringar – tjejer som en gång var glada och utåtriktade, men som i Saras ögon nu kuvats in i en glädjelös roll som hemmafru och uppasserska – så utbrister hon:

– Hur kan det här inte vara den främsta kampen för Sveriges feministiska rörelse?

Tove, den modiga Landskronakuratoren som levde under hot, ställde samma fråga för tio år sen. Jag hade inget bra svar då heller.

Niklas Orrenius

niklas.orrenius@dn.se "

”Kunderna kommer inte av sig själva”

DN LÖRDAG 22 DECEMBER 2018

Omvandlingstrycket inom detaljbranschen märks av i hela landet.

– Det har blivit mycket tuffare, man måste hela tiden stå på tå för att klara sig, säger Veronica Ottosson, ordförande i Umeå Handel.

Klädaffärerna och presentbutikerna inne i stan har det svårast just nu, menar Veronica Ottosson, ordförande i Umeå handel. Hon driver själv den anrika underklädesbutiken Ingrid's underkläder, och även om det har gått bra hittills märker hon hur tufft det blir när andra butiker slår igen.

– Det räcker inte längre att bara stå i butiken och förvänta sig att kunderna ska komma av sig själva. Man måste hela tiden ha olika aktiviteter och jobba med sociala medier. På våra medlemsmöten pratar vi mycket om hur man motverkar nedgången i centrumhandeln, säger Veronica Ottosson och rabblar upp butiker som har slagit igen den senaste tiden: Eeva af Umeå, Marta & company, presentbutiken Xcellent ... Några har flyttat, i några fall har nya butiker flyttat in, i andra fall står butikslokalerna tomma.

Att finnas på internet är en förutsättning för att överleva, menar Veronica Ottosson – men det behöver inte nödvändigtvis bygga på att man driver e-handel.

– Vår webbutik är inte jätteutvecklad, men vi finns där, på nätet. Och jag tror att många konsumenter vill checka upp i lugn och ro hemma innan de går till butiken och shoppar. Sedan tror jag också att vi behöver göra konsumenterna mer uppmärksamma på händelseutvecklingen inom handeln.

Stina Storm, vd på City Örebro, menar att de stora externhandelsområdena påverkar stadskärnan kraftigt.

– Samtidigt kan vi faktiskt konstatera att vi behåller tusen årsheltidsanställda i detaljhandeln inne i staden och att andelen tjänsteföretag har ökat kraftigt, framför allt inom hotell, kafé och restaurang.

Hon menar att Örebro i dag är en stad med mycket centrumhandel.

– Egentligen var jag mer oroad för några år sedan. Då hade vi ett rejält generationsskifte med flera gamla familjeföretag som lade ned. Men det skapades nya butiker i stället.

– Det vi märker är att det tar längre tid att etablera sig i dag, det finns en försiktighet bland konsumenterna, man vill ha hängslen och livrem och för små, nya butiker kan det vara svårt att stå sig mot de stora kedjorna.

Att konkurrera med e-handeln och den utlokaliserade handeln är alltid en utmaning.

– Men det många handlare pratar mest om nu är faktiskt de ständiga reorna och hur man ska göra med dem. Kunderna har blivit bortskämda med att aldrig behöva handla till fullpris.

Hanna Grosshög

riksnatverket@dn.se "

”Centrumhandeln står inför ett vägval”

DN LÖRDAG 22 DECEMBER 2018

”Ökad e-handel och utlokaliserade köpcentrum sätter allt hårdare press på butikerna i stadskärnorna. Under hösten toppade detaljhandeln antalet företagskonkurser i Sverige. – Centrumhandeln måste tänka nytt för att överleva, säger Jens Hultman, docent i företagsekonomi.

Malmö.

När köpcentret Emporia slog upp portarna utanför Malmö i oktober 2012, slog butiksdöden till inne i stan. Längs gågatustråket mellan Triangeln och Gustav Adolfs Torg försvann butikerna en efter en – nya poppade upp, men försvann ofta lika fort igen.

– Det har varit en svajig tid för många. Instabila verksamheter har flyttat ut och in. Den stora utmaningen nu är att få folk att stanna till och komma in, säger Bruno Bergenholtz, vd för livsstilsbutiken AB Småland som öppnade på Södra Förstadsgatan för tre år sedan.

Hans affärsidé, en så kallade ”retail mashup” med flera segment – en heminteriöravdelning med ekologiskt och återbrukat, en vintageavdelning, ett kafé och en växtavdelning – togs fram bland annat för att kunna konkurrera med den allt mer dominerande e-handeln.

– Vårt koncept bygger på att man ska få använda alla sina sinnen, man ska kunna känna, dofta och smaka. Och den typen av upplevelser funkar ju inte inom e-handeln, säger Bruno Bergenholtz nöjt.

November var en svart månad för svensk detaljhandel. Antalet konkurser ökade med 124 procent, jämfört med motsvarande period förra året, rapporterar affärs- och kreditinformationsföretaget UC.

– Ofta handlar det om små butiker inne i centrum, de klarar inte omvandlingstrycket från e-handeln, säger Richard Damberg, ekonom på UC. Just e-handeln, men även de stora köpcentrumen utanför stadskärnorna, nämns ofta som de största hoten mot centrumhandeln.

Jens Hultman, docent i företagsekonomi på Ekonomihögskolan vid Lunds universitet, talar om ett pågående ”tvåfrontskrig”.

– Det är centrumhandeln mot e-handeln och den utlokaliserade handeln. Här måste fastighetsägare, centrumföreningar, handlare och stadsplanerare gemensamt fundera på hur man behåller sin attraktionskraft.

I oktober släpptes boken ”Framtidens fysiska butik” av Handelsrådet och Centrum för handelsforskning vid Lunds universitet, där Jens Hultman är en av medförfattarna.

– Jag är övertygad om att den fysiska butiken har en roll i framtidens handel, men att den står inför ett dramatiskt vägval. Ska den vara en logistikhub till e-handeln eller ska den erbjuda något mer?

För att överleva och utvecklas behöver butikerna framför allt kunna erbjuda något som e-handeln inte har, menar Jens Hultman.

– Det kan handla om fysiska möten, upplevelser och tjänster, gärna sådant som är platsberoende – frisörer eller restauranger – där mötet är en del av handelns erbjudande, säger han.

Det är precis detta som AB Småland har tagit fasta på. Utöver försäljning och kafé ordnar man seminarier och bjuder in till workshops om allt från keramik till hållbarhet.

– Vi är fortfarande i en uppstartsfas och ännu inte fullt ut lönsamma, men utvecklingen ser trevlig ut. Fastighetsägaren Vasakronan, som äger många lokaler här, har insett att man måste ha in butiker som vågar tänka annorlunda. På senaste tiden har vi fått flera likasinnade grannar och vi betyder mer och mer för varandra, säger Bruno Bergenholtz.

Pia Sandin, vd för Citysamverkan Malmö, tycker att begreppet ”butiksdöd” är uttjatat och passé.

– Visst, handelsbranschen befinner sig i en av de största struktumvandlingarna genom tiderna där butikerna måste hitta nya koncept att diversifiera sin verksamhet och nå sina kunder – men vi är faktiskt redan en bra bit på väg.

Hon nämner skivbutiken Folk å Rock som efter Spotifys framfart tänkte till och började satsa mer på spelningar, biljettförsäljning och kaféverksamhet.

– Eller Lakritsroten som öppnade sin första butik i Malmö tidigare i år och som utöver försäljning även har lakritsprovningar.

Just nu pågår ett treårigt kompetensutvecklingsprojekt finansierat av Europeiska socialfonden där små och medelstora Malmöföretag får lära sig att hitta ekonomisk bärighet på lång sikt.
– Det handlar om att ta till sig den digitala revolutionen, hur man kan anpassa och diversifiera sig, säger Pia Sandin.

Hanna Grosshög
riksnatverket@dn.se "

"Fakta. Detaljhandeln toppar konkursstatistiken

Sveriges företagskonkurser har ökat stadigt i snart två år. Enligt affärs- och kreditinformationsföretaget UC:s senaste rapport ökade antalet konkurser i november totalt med 17 procent, jämfört med motsvarande period förra året. Detaljhandeln tar mest stryk. Inom det segmentet ökade antalet konkurser med hela 124 procent. Konkurrensen från e-handeln anses vara den främsta orsaken.
Källa: UC. "

" Sena julklappskunder räddas av uppstickare i transportsektorn

DN LÖRDAG 22 DECEMBER 2018

Julhandeln på nätet ser ut att slå rekord och någon upprepning på förra årets paketkaos blir det inte, enligt Postnord. Däremot har bokjätten Adlibris återigen problem att få fram varorna i tid.

Natten till den 18 december är vanligtvis den mest intensiva i tomteverkstan under julveckan. Även i år var det då flest paket hanterades av Postnord, bortsett från under Black Friday. Antalet paket uppgick under natten till 650 000 stycken, jämfört med 570 000 samma natt i fjol. Trafikolyckor på stora vägar till följd av snörusket ställde till det för några av lastbilarna.

– Vi har haft enstaka förseningar men det är inget som påverkar helheten. Det tuffar på enligt plan både på brevsidan och på logistiksidan, sade Mathias Krümmel, produktionschef på Postnord, i början av veckan.

Den 18 december hade svenskarna redan handlat julklappar för över 18 miljarder kronor, enligt Postnord. Nära 40 procent av köpen gjordes på nätet. Slutsumman väntas landa på 25 miljarder kronor.

På Post- och telestyrelsen fanns under veckan inte heller några tecken på att det ska ha varit några problem med leveranserna.

– Vi har inte fått några indikationer på att det inte skulle fungera, säger presschef Peter Ekstedt.

Den 19 december var sista dagen för e-handlare att lämna gods till Postnord för leveranser före jul.

Apotea utlovar leveranser på julafton även vid beställningar som sker så sent som den 23 december för boende i Stockholmsområdet.

Leveransmöjligheterna har att göra med att företaget arbetar med omkring 20 fraktbolag, enligt vd:n Pär Svärdson.

– De mindre uppstickarna på fraktmarknaden gör att det går att beställa mycket senare, säger han.

Pär Svärdson är engagerad i ett flertal e-handelsbolag där de flesta sett en kraftig ökning jämfört med förra året. Stora delar av personalen som arbetar på huvudkontoret i Stockholm har inför julen fått nya arbetsuppgifter för att klara beställningarna.

– Om det inte är svettigt inför jul så är det något fel. Vi kommer absolut att klara våra leveranser men alla möten är inställda för att de anställda som arbetar på kontoret ska kunna jobba på lagret. Vi kämpar på så mycket vi orkar, säger bolagets vd Pär Svärdson.

E-handelsveteranen var med och grundade bokkedjan Adlibris 1997.

Företaget såldes senare till Bonnierkoncernen. Enligt Adlibris vd Johan Kleberg var det i årets julhandel färre böcker än väntat att packa.

– Bokförsäljningen går trögt. Det finns olika tänkbara förklaringar till det: dels ett inställt Nobelpris i litteratur men även ett Augustpris som erbjöd smalare böcker än vanligt. Däremot säljer vi bra av andra typer av produkter, som sällskapsspel och leksaker, säger han.

Adlibris har tidigare hamnat i klistret efter att ha utlovat snabbare leveranser än vad som kunnat hållas. Även i år blir vissa leveranser sena, vilket upprör kunderna som rasar på företagets Facebooksida. I ett sms till DN på fredagseftermiddagen skriver Johan Kleberg att förseningen är kopplad till driftstopp och sena leveranser från leverantörer.

”Vi kommer att ha en mindre del sena leveranser, primärt för andra produkter än böcker”, skriver han.

Boende i Stockholms innerstad utlovas däremot leverans inom en timme ända till klockan 21 på söndag kväll via tjänsten ”Adlibris Go”.

Ida Yttergren

ida.yttergren@dn.se "

"63-åringen sprängdes till döds – men brottet kan inte lösas

DN LÖRDAG 22 DECEMBER 2018

Bostadsområdet Vårby gård, mitt i morgonrusningen. En 63-årig man plockar upp något från marken, sekunden senare – en kraftig explosion. Snart ett år efter att mannen sprängdes till döds av en handgranat är brottet olöst. De som vet hur granaten hamnade på torget förblir tysta och utredningen har lagts ned.

– Man ska inte behöva dö bara för att man åker ner på Ica, för att någon dumjävlar har kastat en handgranat, säger Lars Bröms, mångårig polis och utredare.

– Frun pratade om hur nyfiken hennes man var, att han alltid skulle peta på allt, så det var väl självklart att han skulle stanna och lyfta upp den här. Men man ska ju inte behöva dö för att man är nyfiken.

Lars Bröms talar om den 63-årige man som den 6 februari 2018 miste livet i bostadsområdet Vårby gård i Huddinge söder om Stockholm. Klockan var runt 9 på morgonen då mannen och hans hustru cyklade hem över torget efter att ha handlat.

– Frun känner att mannen hamnat lite på efterkälken och vänder sig om. Då ser hon hur han stannar och böjer sig fram och plockar upp något.

Mannen har hittat en handgranat som ligger på marken, mitt i centrum. Det är troligtvis en typ av granat som kommer från forna Jugoslavien. Sprinten är dragen och säkringsgrepen släppt. Men av någon anledning har den inte briserat.

63-åringens rörelse när han plockar upp granaten är vad som krävs för att sprängladdningen ska aktiveras. 3 000 stålkulor skjuts ut mot hans kropp. Skadorna är så svåra att mannen senare avlider.

– En helt, helt oskyldig har fått sätta livet till, konstaterar Lars Bröms, som fick i uppdrag att leda utredningen av dödsfallet.

Det har snart gått ett år sedan händelsen, som blivit en sorts yttersta konsekvens av det kraftigt ökande antalet handgranatsdetonationer i Sverige. De senaste åren har 116 granatattacker inträffat, enligt en kommande studie som SVT rapporterat om. Två människor har dött till följd av dessa – en av dem är just 63-åringen.

Men trots att polisen enligt Bröms gjort ”allt och lite till” har man inte kunnat besvara frågan om hur granaten kunde hamna på torget i Vårby gård.

Polisens teori är att den av någon anledning kastats där natten innan. Två unga män satt anhållna i februari misstänkta för inblandning, men släpptes i brist på bevis. Nu kommer man inte längre, och utredningen har fått läggas ned.

– Det finns ju folk som vet vad det här är, vem det är som gjort det här. Men folk pratar inte, säger Lars Bröms.

Att det är svårt att få människor att vittna är inte unikt för det här fallet. Särskilt i landets socialt utsatta områden – dit Vårby gård räknas – är det många som drar sig för att berätta för polisen vad de vet.

– Man önskar ju att de som varit involverade eller att de som finns i utkanten av dem som har gjort det här skulle ha så pass mycket civilkurage att de berättade för oss vad som hänt. Och att allmänhet som sett något ställer upp och berättar, i stället för att säga att ”jag har inte hört något” och ”jag har inte sett något”, säger Lars Bröms.

Men när man ofta hör att polisen saknar resurser så kanske man inte litar på att ni kan skydda ett vittne?

– Jag förstår det. Samtidigt skulle jag vilja att vi pratar lite mer om arbetet med dem vi verkligen skyddar i dag. Det finns en massa åtgärder man kan göra för att skydda ett vittne.

Att någon utsätts för repressalier efter att han eller hon har vittnat är mycket ovanligt, enligt Bröms. Samtidigt tror han att mer måste göras för att få fler att våga prata. Exempelvis borde vittnens identitet kunna skyddas bättre och man behöver ändra rutinerna under rättegångar, anser han.

– Om jag ska vittna i en rättegång efter en skjutning kanske jag inte ska behöva sitta där ensam i salen. Jag kanske inte ska behöva sitta ute i väntrummet tillsammans med de misstänkta kompisar – systemet är ju barockt egentligen och det är allas ansvar, inte bara polisens. **TT** ”

” Karolinskas hantering av patientdata kan bryta mot lagen

DN LÖRDAG 22 DECEMBER 2018

Karolinska har skapat en ny databas, där uppgifter från patientjournaler samkörs med bland annat kvalitetsregister och personuppgiftsregistret. Men patienterna informeras inte om att de ingår i det nya systemet. Förfarandet kan bryta mot det nya datadirektivet GDPR, enligt experter – som vill se en juridisk prövning. Sjukhuset hävdar dock att allt går rätt till.

På Karolinska universitetssjukhuset pågår just nu för fullt arbetet med att skapa en helt ny databas – med så kallade digitala styrkort. Det handlar om mätverktyg som ska följa bland annat kostnaden och resultatet av vården i realtid, hos patientgrupper med olika diagnoser. Arbetet är centralt för Karolinskas nya organisation och styrmodellen värdebaserad vård, som går ut på att styra vården med data.

För detta samkörs patientdata från patientjournalerna med data – från bland annat operationsdatabasen, nationella kvalitetsregister, sjukhusets ekonomi- och debiteringssystem och även personuppgiftsregistret – för att över tid kunna följa upp mått som exempelvis dödlighet ett år efter behandling. Utöver vårdkvaliteten är det alltså ekonomi, personal och forskning parametrar som förs in i styrkorten.

Karolinska universitetssjukhuset har 1,6 miljoner patientbesök per år. Tanken är att alla ska inregistreras i styrkorten, men sjukhuset har inte uppgett hur långt man kommit i arbetet. Patienterna som är registrerade är inte informerade.

– Nej, vi vill betona att det rör sig om avidentifierad data, inte personuppgifter, säger Claes Ruth, controller på Karolinska och ansvarig för införandet av styrkorten.

Sjukhuset menar alltså att det inte rör sig om personuppgifter, då data redovisas på gruppnivå. Därför anser man att patienter inte behöver informeras och inte heller att samtycke behöver inhämtas från patienterna.

Det understryks också att data inte lämnats ut, utanför sjukhuset.

Personuppgifter definieras som uppgifter som direkt eller indirekt kan kopplas till en person. Av styrkortet som DN tagit del av framgår att det är data på individnivå, direkt från journalerna, som matas in i styrkortet.

– Därmed handlar det om behandling av personuppgifter, även om dessa därefter pseudonymiseras eller aggregeras till anonym nivå, säger Caroline Olstedt Carlström, advokat och expert på GDPR.

Dessutom anges exempelvis för diagnosgruppen ”Mycket för tidigt födda barn” att det så kallade utfallet – det uppmätta vårdresultatet – kopplas till barnets födelsedatum.

Det framgår också att data från journalerna laddas in i styrkortet varje natt. I diagnosgruppen kranskärslsjukdom framgår att samkörning gjorts med personuppgiftsregistret, för personer folkbokförda i Stockholms län och Gotland.

I instruktioner för styrkortet framgår dessutom att det går att backa från gruppnivån av patienter till en mer detaljerad nivå där ålder, kön, huvuddiagnos och vårdenhet för diagnosflödet framgår. Det är även möjligt att göra jämförelser över tid.

Av styrkortet framgår även att besök per sjuksköterska och antal operationer per läkare ingår i de parametrar som ska mätas framöver. Enligt sjukhuset finns ett ökande intresse för att mäta liknande parametrar, då det enligt sjukhuset är en faktor som ofta förknippas med kvalitet.

EU:s dataskyddsförordning GDPR ska tillämpas av alla som behandlar personuppgifter inom EU, även sjukhusen, som dessutom måste följa Patientdatalagen.

Enligt GDPR har patienter rätt att veta hur deras personuppgifter används, på vilken rättslig grund de behandlas och hur länge de kommer att sparas. I GDPR ställs uttryckliga krav på tydlighet. Det uppger Datainspektionen, den tillsynsmyndighet vars syfte är att bevaka att den personliga integriteten skyddas.

Pernilla Andersson, jurist på myndigheten säger att det är tillåtet att behandla personuppgifter för kvalitetsuppföljning inom hälso- och sjukvården, men att en grundläggande princip är att man inte ska behandla mer uppgifter än man behöver.

– Även om det som hamnar i databasen inte är direkta personuppgifter så kommer datan från källor som innehåller patientuppgifter.

Experter DN talat med ifrågasätter att personuppgifterna i styrkortet är anonymiserade.

Pernilla Andersson säger att det generellt är svårt att avidentifiera personuppgifter, frågan är därför vad Karolinskas ledning menar när de säger att uppgifterna är avidentifierade.

– Om det till exempel rör sig om sällsynta diagnoser, så kan uppgifterna ändå indirekt vara möjliga att koppla till en individ. Likaså om det finns en nyckel till uppgifterna så är de inte avidentifierade i egentlig mening.

Sjukhuset uppger att behörig personal på SSVP har tillgång till journalsystemet och andra relevanta system.

Patienter har enligt lag ingen möjlighet att säga nej till att få sina uppgifter journalförda. Däremot har man rätt att säga ja eller nej till att vara med i kvalitetsregister. Men patienterna som vårdas på Karolinska varken informeras eller tillfrågas om att ingå i den nya stora databasen som samkörs med andra register.

Det reagerar flera experter, som DN talat med, mot – däribland advokat Caroline Olstedt Carlström. Enligt hennes bedömning bör det utredas juridiskt om databasen kan definieras som ett regionalt kvalitetsregister, vilket då ger patienter rättigheter att motsätta sig personuppgiftsbehandlingen.

– Men oavsett är sjukhuset skyldigt att notifiera de registrerade, det vill säga berätta för patienterna om den personuppgiftsbehandling de ingår i.

På sjukhuset har, i samband med den kritiserade omorganisationen, en helt ny stab byggts upp: staben för strategisk vårdplanering, SSVP, som är skild ifrån själva sjukvården. Därifrån utgår arbetet med värdebaserad vård, vars kärna är att styra vården med data där kvaliteten i vården ska kopplas till kostnader. Det är även SSVP som utvecklar styrkortet och har tillgång till patientjournaler.

Controllern Claes Ruth har en bakgrund i bolaget Ivbar, Institute for value based reimbursement, som erbjuder en it-plattform och tar fram algoritmer för värdebaserade ersättningssystem.

– Styrkortet är ett fantastiskt tillskott för vården och för att möjliggöra bättre vård för patienterna. Det här är unikt, världsklass, säger Claes Ruth.

På sikt är målet att verktygen ska kunna användas för att jämföra resultat med andra vårdgivare, men just nu är det endast möjligt att följa sjukhusets egna resultat, uppgav Claes Ruth i en intervju med DN i mars.

Projektet med att skapa databasen startade i december 2016. Konsultbolaget Boston Consulting Group, som marknadsför värdebaserad vård, anlätades inledningsvis för att stödja i utvecklingen av korten. För det fakturerade bolaget Karolinska cirka 3,5 miljoner kronor under första halvåret 2017.

Caroline Olstedt Carlström uppger att GDPR ställer krav på dokumentation av vilka behandlingar av personuppgifter som sker. När DN efterfrågar dokumentation som styrker att sjukhuset följer den nya dataskyddsförordningen GDPR vid framtagningen av styrkortet kommer ett skriftligt svar via registrator nästa dag:

”Verksamheten meddelar följande: Karolinska följer GDPR vid styrkortsframtagning och användning. Vi har inte tagit fram specifik dokumentation för styrkortet med anledning av GDPR eftersom det inte finns krav på detta.”

Landstinget har skjutit till forskningsmedel för värdebaserad vård på Karolinska. Under 2013–2017 har fem miljoner kronor betalats ut för att identifiera patientflöden, relevanta utfallsmått mäta kvalitetsutvecklingen på Karolinska, med målet att det 2018 i samband med att det nya sjukhuset står färdigt ska gå att mäta vårdkvaliteten på 80 procent av vårdvolymen. För forskning krävs generellt ett godkännande av en etikprövningsnämnd. Någon sådan etikprövning har dock inte kunnat presenteras av Karolinska.

Patientjournalerna som förs hos en vårdgivare skyddas av inre sekretess. Det innebär att endast den som deltar i vården av en specifik patient har rätt att ta del av uppgifter i journalen.

Frågor om hanteringen av patientdatan har lyfts internt på sjukhuset. Det gäller bland annat frågan att data nu samlas centralt i sjukhuset där personal som inte vårdar patienten har tillgång till all data, liksom om sjukhuset lever

upp till kraven på behandling av personuppgifter enligt den nya dataskyddsförordningen.

Bland annat har påpekats att användningen av styrkortet inte är fastställd i förväg och att de kan användas över obegränsad tid, i syften som inte definierats eller begränsats på förhand. Anställda pekar på att sekretessen som gäller för legitimerad personal förefaller hårdare än för tjänstemän som arbetar på SSVP.

Den politiska ledningen i landstinget har lovat att stockholmarnas patientdata ska bli mer tillgänglig för industrin och akademien. Det är en fråga som oroar flera anställda på Karolinska som DN talat med i samband med framtagandet av styrkortet.

Vissa befärar en risk för en försäljning av patientdata, utan att patienterna informeras och drar paralleller till skandalen kring bolaget Cambridge Analytica, där det uppdagades att personuppgifter från Facebook sålts för att användas som påverkan i valet om brittiska utträdet ur EU, Brexit, och valet av president Donald Trump.

På frågan om Karolinska har några affärspartners i sammanhanget svarade Claes Ruth i mars:

– För närvarande finns inga kommersiella kontrakt.

I dag uppger sjukhusets pressavdelning att inga avsikter finns att sälja patientdata.

Läkarföreningen på Karolinska har tidigare varnat för hanteringen av patientdata inom ramen för arbetet med värdebaserad vård. Ordförande Yvonne Dellmark säger att en förutsättning för att upprätthålla patienternas förtroende är att sjukhuset är transparent i kommunikationen om hur data hanteras.

– Det kan inte vara så att man ger upp sin integritet helt och hållet när man säger ja till sjukvård. Vi måste kunna garantera sekretess och fortsatt integritet för patienten.

När DN har ställt frågor om styrkortet de senaste veckorna har Karolinska endast svarat på frågor via presstjänsten. DN har sökt personer i sjukhusets styrelse.

Lisa Röstlund
lisa.rostlund@dn.se
Anna Gustafsson
anna.gustafsson@dn.se "

"Fakta. Karolinskas nya organisation

Genom den nya organisationen har sjukhuset frångått den klassiska klinikstrukturen och övergått till att organisera vården tematiskt. Nu sker en omstöpning då sjukhusets 61 kliniker, som utgår från läkarnas olika specialiteter, ersätts av 240 diagnosflöden, en för varje diagnos. Uppdelningen av vården i mycket smala diagnosflöden har kritiserats, eftersom mycket sjuka patienter ofta inte bara har en utan flera diagnoser. Samtidigt finns ett stort intresse från läkemedelsindustrin och life-sciencebolag att få tillgång till smala diagnosflöden vid framtagande av läkemedel. "

"Prisbevakare ger dig pengar tillbaka efter ditt dyra köp

DN SÖNDAG 23 DECEMBER 2018

Har julklapparna kostat mer än du tänkt dig? Nu kan du få tillbaka pengar när du köpt en vara som sedan går ner i pris. Den amerikanska idén med appar som prisbevakar kommer till Sverige.

Det är inte kul att hitta den nya tröjan på rea en vecka senare. Men med hjälp av en ny prisbevakare på nätet får du tillbaka pengar när ditt onlineköp har sjunkit i pris inom tre månader. Anledningen är att många butiker har satt en prisgaranti för 90 dagar. Beloppet du får tillbaka är mellanskillnaden. I USA finns det två appar som håller koll på mellanskillnaden åt dig. Bland annat appen Earny där en vanlig användare sparar cirka 300 dollar varje år via tjänsten, enligt företagets grundare. Det motsvarar ungefär 2 700 svenska kronor.

I Sverige har datortjänsten Woilà fått stort genomslag. Sedan den lanserades i augusti har nästan 10 000 personer använt bevakaren. Precis som Earny håller verktyget koll på prissänkningar i dina köp.

Under Black Friday var det många användare som fick tillbaka pengar när deras köp hamnade på rean. Av hela 20 procent av de köp som handlades innan Black Friday upptäcktes prisförändringar efteråt i samband med rean, som gav pengar tillbaka.

– Som konsument är det svårt att hålla koll på prisförändringar och olika villkor, vi vill skapa en transparens, säger Wilhelm Schenning, medgrundare till appen Woilà.

Tjänsten täcker drygt 5 000 butiker på nätet i Sverige. Under nästa år lanseras prisbevakaren även i telefonen som en app.

Allt fler digitala tjänster vänder sig till konsumenter. Bland annat Pricerunner, taxibolagens ratingssystem och hemsidan Hotels som jämför priser på hotell.

– Den här typen av tjänster placerar sig i mitten av ett konsumentproblem och försöker sen förmedla en typ av informationsbaserad lösning, säger Stefan Larsson, docent i teknik och social förändring, vid Institutionen för teknik och samhälle, Lunds Universitet.

Sammanlagt har två miljoner kronor investerats i Woilà. Bland annat har Jonas Bonde, grundaren av Prisjakt, investerat i tjänsten. Bolaget börjar nästa år att ta ut en kommission på 25 procent varje gång en användare får pengar tillbaka. Upplägget påminner om den amerikanska appen Paribus som erbjuder samma tjänst. Även de tar ut 25 procent av varje användares återbetalning.

Efter att ha köpt exempelvis en tröja är det få som kollar om priset går ner inom 90 dagar. Samtidigt som prisbevakare effektiviserar den processen speglar de även en ny utveckling på marknaden. Innan internet hade det varit omöjligt att skapa en tjänst som erbjuder prisjämförelser eller reklamationshantering till privatpersoner.

– Ny teknik kan påverka gamla marknadsmisslyckanden, exempelvis göra det möjligt att jämföra priser på en mängd olika försäljare på nätet, eller förenkla reklamationsärenden, säger Joakim Wernberg, forskningsledare vid Entreprenörskapsforum.

En annan fråga är hur tjänster som Woilà kommer påverka prisgarantier.

– Butikerna anpassar prissättningen till hur marknaden fungerar, om reklamationsärenden automatiseras måste butikerna arbeta in det i sin prissättning. På lång sikt kan konsumentskyddet behöva förändras för en digitaliserad marknad, säger Joakim Wernberg.

Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se "

"Fakta.

Ångerfrist

Vid distanshandel, som internet, har EU bestämt att konsumenter har rätt att ångra köpet inom 14 dagar, med enstaka undantag. Med andra ord har kunder en ångerfrist på två veckor.

Prisgaranti

Många butiker sätter en egen prisgaranti på exempelvis 90 dagar. Vilket betyder att om priset sjunker inom 90 dagar får du som kund mellanskillnaden tillbaka. "

"Björn Wiman: Tidens ström är stark – men vi har makt att vända den

DN 23 DECEMBER 2018

Bebisbubblan, timmarna i bebisbubblan. Är det inte vad julen egentligen handlar om? De där första magiska dagarna då en ny människa har kommit till jorden – dofterna, stillheten runt det sovande lilla knytet, omvärldens vördnad och respekt för ett nytt liv. Ett barn är fött på denna dag.

Det är julens urscen – så som den varierar från de kitschigaste krubborna till konsthistoriens mest svindlande höjdpunkter. Men det finns också stunder före och efter detta inkapslade ögonblick. En av de mest originella gestaltningarna av förspelet till födelsen finns i Pieter Bruegels målning "Folkräkningen i Betlehem" från 1566, där den flamländske mästaren, med samma självklarhet som kurbitsmålarna från Dalarna, låter Bibelns berättelse ta plats i sin hembygd och samtid. Här utspelas alltså kristendomens största stund mitt i det mustiga folklivet i en av Flanderns byar: en folkmassa larmar och trängs runt en byggnad med den habsburgska dubbelhövdade örnen, någon skär strupen av en gris och en man låter sitt vatten mot en vägg. Endast som en bifigur mitt in i denna villervalla kommer en havande kvinna ridande på en åsna, ledd av sin man.

Det mest iögonfallande med bilden är dock marken. Den är täckt av snö. "Folkräkningen i Betlehem" ingår i den serie målningar som Pieter Bruegel skapade i början av den så kallade Lilla istiden, en period av extremt väder i Europa som började på 1560-talet, då floder och kanaler i Flandern frös på vintrarna. Det är en helt ny värld han skildrar, i ett mjölkigt, lite dovt vinterljus med en röd sol som sänker sig likt ett förebud i bakgrunden. Vintern har kommit till världen.

Även år 1881 sägs vintern ha varit ovanligt kall – det var då Viktor Rydberg skrev sin dikt ”Tomten”, i dag ofta fnissad åt som överspelat pekoral eller löjligt barnkammarrim.

Inget kunde vara felaktigare. I en fin artikel i Expressen för en del år sedan lyfte författaren Jesper Högström fram ”Tomten” som en gripande skildring av en melankolisk outsider, som resignerat betraktar den värld han är utestängd från. Den mest drabbande scenen utspelar sig när diktens huvudperson tassar in i barnkammaren och ser på husbondsfolkets sovande lilla barn – det barn han vet att han själv aldrig ska få: ”Ingen må det förtycka, det är hans största lycka.”

Närmare än så kom Viktor Rydberg själv aldrig lyckan i bebisbubblan. Hans eget äktenskap förblev barnlöst och livet igenom bar han med sig minnen av en barndom i yttersta fattigdom, med en mamma som dog när han var fem år gammal och en far som söp ner sig. Rydberg utackorderades som fosterbarn, och efter en stor brand i hemstaden Jönköping hittades han som sjuåring ”på gatan ensam kringirrande”. Han hade trott att jorden träffats av en komet och höll på att gå under.

Fantasi och verklighet går ihop, nu som då. De senaste veckorna har jag fascinerad följt Aftonbladets reportageserie ”Deras planet”, där journalisterna Erik Wiman och Magnus Wennman har rest till ett antal klimatutsatta platser på jorden och besökt en familj med ett alldeles nyfött barn – de barn som ska växa upp i en värld som nu börjar säga ifrån i form av skogsbränder, torka och översvämningar.

Berättelserna tar sin utgångspunkt i Magnus Wennmans bilder av sovande barn, på vilkas små kroppar han projicerat specifika bilder från deras födelseplatser – en drastisk och enastående gestaltning av den moderna världens globala krubba. Lille Lincoln från staden Paradise i Kalifornien föds mitt under den skogsbrand som förvandlade staden till ett brinnande inferno värre än Bruegels värsta helvetesskildringar, då mamman Rachel tvingas fly från sjukhuset mitt i lågorna med sin nyfödda son i famnen. I Bhola i Bangladesh, ett av de länder som i dag drabbas hårdast av klimatförändringarna, finns en sju dagar liten flicka som ännu inte fått något namn. Hennes familj lever på ett utmätt, men ännu okänt, avstånd till

katastrofen. ”Havet kommer och havet äter och vår tid här är ändlig”, säger hennes pappa.

Människan har alltid strävat efter att ge sina barn i nästa generation en bättre värld. Det är utgångspunkten för de nyblivna föräldrarna i skogsbrändernas USA och översvämningarnas Bangladesh, det är utgångspunkten för den melankoliske enslingen i Viktor Rydbergs dikt och för de vuxna som ser sina småtingar leka snöbollskrig på Pieter Bruegels bilder från klimatförändringarnas 1500-tal. Någonstans i den frusna midvinternatten tycker sig Viktor Rydbergs tomte höra ”tidens ström” och undrar ”varthän den skall fara”. Han vill inte tänka på kometer som hotar att förstöra vår civilisation, han vill bara se på de sovande barnen i förvisning om att de ska blomstra och åldras och följas av en ny generation. Han – liksom de allra flesta människor – vill lyssna till ljudet från tidens ström, i vetskap om att den aldrig kommer att upphöra och att vår framtida existens är tryggad. Tidens ström är stark – men dess rörelse är inte på förhand given. Vart är den på väg? Till skillnad från tidigare generationer har vi både all den makt och all den kunskap vi behöver för att styra den i rätt riktning.

God jul!

Björn Wiman

bjorn.wiman@dn.se

" Spetsa öronen – här är årets 29 bästa poddar

DN SÖNDAG 23 DECEMBER 2018

Från Ingmar Bergman till c-celebriteter via en skräckfilmsartad sjukhuskildring – det har varit ett poddår att minnas. Kristofer Ahlström, Harald Bergius, Hanna Fahl, Jacob Lundström och Greta Thurfjell har valt 29 favoriter från 2018.

"Bergmanpodden" Sverige
Kultur

Vad är det? P1 Kulturs Gunnar Bolin går igenom hela Ingmar Bergmans filmografi, en film åt gången från 1946 års "Kris" och framåt. Till sin hjälp har han sin egen kulturredaktion, Bergmanexperter och celebra gäster från kulturvärlden. Osannolikt nog blir det aldrig, inte ens under pågående - Bergmanår, tjtatigt.

Vem ska lyssna? Den som letar efter en ny blick på jättegamla (men oftast jättebra) filmer.

Hur långa är avsnitten? Omkring 45 minuter.

"Bildningspodden" Sverige
Humaniora

Vad är det? Tredje uppgiften i poddformat, från den humanistiska fakulteten vid Stockholms universitet. Forskare avhandlar blandade ämnen i lärda men tillgängliga samtal – från Stockholms blodbad och Jane Austen till Frankfurtskolan och Nostradamus.

Vem ska lyssna? Den som inte har tid att springa på humanistiska introduktionsföreläsningar.

Hur långa är avsnitten? En timme.

"Bookclub" Storbritannien
Kultur

Vad är det? En gång i månaden samlas en grupp inbitna läsare kring ett verk för att ställa frågor till författaren om berättelsen, karaktärerna, skrivprocessen och andra tankar. Initierat, nyfiket, lyxigt och förvånansvärt roligt och lekfullt.

Vem ska lyssna? Den med minsta intresse för litteraturen och dess upphovspersoner.

Hur långa är avsnitten? En halvtimme.

"Broken record" USA
Musik

Vad är det? Författaren och podcastmakaren Malcolm Gladwell (hans "Revisionist history" hade en fin säsong i år) är en etablerad music lover och "Broken record" är hans sätt att visa det. Att producentstjärnan Rick Rubin är en av poddmedarbetarna garanterar att stjärngästerna kommer att fortsätta komma, och ta med sig sina instrument.

Vem ska lyssna? Alla som vill veta hur sångaren mådde när hitsen blev till.

Hur långa är avsnitten? Cirka en timme.

"Buffering the vampire slayer" USA
Kultur

Vad är det? Kristen Russo och Jenny Owen Youngs har tagit på sig evighetsuppdraget att se om hela "Buffy the vampire slayer" – det sena nittioalets kultserie om den tonåriga vampyrjägaren och hennes kamp mot ondskan. Att säga att de recappar serien är en underdrift – de fördjupar, fantiserar vidare och spelar in en sång om varje avsnitt (!).

Vem ska lyssna? Den som är beredd att se om hela "Buffy the vampire slayer".

Hur långa är avsnitten? En till två timmar.

"Cocaine and rhinestones" USA
Kultur

Vad är det? Tyler Mahan Coe, son till countrystjärnan David Allan Coe, folkbildar nitiskt om olika countrysångares och låtars betydelse, sätter dem i sitt sammanhang och förklarar vilken påverkan de haft. Nördigt och smittsamt passionerat. Missa inte avsnittet om hur Loretta Lynn skapade en lönsam karriär på att skriva låtar som var för kontroversiella för radio. Vem ska lyssna? Den som ser det självklara i att en låt som ”Harper Valley PTA” kräver en fyra timmar lång detaljerad analys. Hur långa är avsnitten? Cirka en timme.

”The Daily” USA

Nyheter

Vad är det? Daglig nyhetsför djupning i kortformat från New York Times. Programledaren Michael Barbaro pratar med tidningens egna reportrar om pågående avslöjanden, med fokus på amerikanska förhållanden men också med utblickar mot bland annat Kinas utveckling och kriget i Jemen. Vem ska lyssna? Den som vill uppdatera sig kring världens viktigaste nyheter och inte har något emot mys mellan murvlar. Hur långa är avsnitten? Mellan 20 och 30 minuter.

”Decoder ring” USA

Kultur

Vad är det? En podd som en gång i månaden ger sig på ett kulturellt fenomen eller mysterium och försöker kasta ljus över det. Decemberavsnittet handlar om hur Jennifer Aniston blev den amerikanska tabloidpressens mest framgångsrika objekt – och hur i hela friden det kan hålla i sig. Vem ska lyssna? Den som aldrig tröttnat på journalistik som ”tar populärkulturen på allvar”. Hur långa är avsnitten? Mellan 30 och 40 minuter.

”Della Q” Sverige

Samhälle

Vad är det? Höstens mest omdebatterade podcast. Inte för att konkurrensen är mördande. ”Della Q” började som en vikariepodd under ”Della monde”-paraplyet men är numera ett helt eget fenomen – trots att komikern Bianca

Meyer och radiopersonligheterna Moa Wallin och Anna Björklund egentligen pratar om helt vanliga tjejgrejer.

Vem ska lyssna? För att citera ”Della Q” själva: ”För dig som hatar kvinnor, älskar kvinnor eller inte har någon åsikt om kvinnor.”

Hur långa är avsnitten? Cirka en timme.

”Dumma människor” Sverige

Samhälle

Vad är det? Programledaren och pr-arbetaren Lina Thomsgård samtalar med psykologen Björn Hedensjö för att förstå sig på varför vi människor gör som vi gör, och varför vi så sällan är logiska. Till exempel att alla vill åka till Thailand trots att ingen vill ha klimatkatastrof, eller varför man njuter av krigsfilmer men vägrar se riktiga krig.

Vem ska lyssna? Alla som någon gång frågat sig hur mänskligheten kan ha kommit så långt – samtidigt som den är så dum.

Hur långa är avsnitten? En halvtimme.

”Dr Death” USA

Krim

Vad är det? Den sanna historien om neurokirurgen med strålande rykte som i själva verket åsamkade sina patienter svåra, ibland dödliga, skador, liknar en skräckfilm. Dessutom väcks viktiga frågor om det sjukvårdssystem som gjorde det möjligt.

Vem ska lyssna? Den som inte är rädd för målande beskrivningar av misslyckad kirurgi.

Hur långa är avsnitten? 40 minuter.

”Eftertext” Sverige

Film

Vad är det? Den prisade och oberoende Fyrisbiografen i Uppsala har tagit bioupplevelsen ett steg längre genom att erbjuda eftersnack om filmhistoria, med välgörande cineastiska utvecklingar om allt från ”Jules och Jim” till Nacer Khemir.

Vem ska lyssna? Alla som vill ha ett filmhistoriskt kunskapslyft i trivselformat.

Hur långa är avsnitten? Cirka en timme.

”Ekman/Ölmedal: Sex samtal om män” Sverige

Samhälle

Vad är det? En podcastserie i sex delar där journalisterna Malin Ekman och Ida Ölmedal ur olika vinklar tar sig an ämnet män – kulturmän, självhjälpsmän, Silicon Valley-män... Det handlar om moderna relationer, om Jordan B Peterson, om maktförhållanden och ragningsknep.

Vem ska lyssna? Alla som har ett brinnande intresse för män. Det vill säga förvånansvärt många av oss.

Hur långa är avsnitten? En halvtimme till en timme.

”Europapodden” Sverige

Politik

Vad är det? Engagerad och initierad Europabevakning från Sveriges Radio. Programledaren Caroline Salzinger guidar lyssnaren genom den europeiska politikens stora skeenden och byråkratiska labyrinter, med hjälp av kompetenta korrar och skarpa gästexperter.

Vem ska lyssna? Den som har dåligt samvete över att inte hänga med i europeisk politik.

Hur långa är avsnitten? 40 minuter.

”Heavyweight” USA

Reportage

Vad är det? Jonathan Goldsteins högst personligt präglade podd där han antar rollen som både amatörpsykolog och undersökande reporter. Varje avsnitt handlar om en vanlig människa som känner att något i det förflutna gått fel, och Goldstein försöker rätta till det.

Vem ska lyssna? Alla som behöver en försonande blick på sitt eget förflutna.

Hur långa är avsnitten? 40–60 minuter.

”Hemma hos Strage” Sverige

Samtal

Vad är det? DN:s popkulturnestor Fredrik Strage bjuder hem svenska eller - internationella artister som Brett Anderson, First Aid Kit eller Father John Misty, med twisten att de till stor del får intervjua honom i stället för tvärtom. Vem ska lyssna? Den som vill njuta av ett avslappnat artistsamtal med en av Sveriges mest pålästa popjournalister.

Hur långa är avsnitten? Cirka en timme.

”Hysteria” Sverige

Litteratur

Vad är det? ”Hur gör kvinnor i dag för att vara konstnärsmyster?”

Frågeställningen som ligger till grund för Sara Abdollahis podd öppnar för närgående och perspektivgivande samtal, med personer som Rojda Sekersöz och Elisabeth Åsbrink.

Vem ska lyssna? Den som inte kan komma iväg på intima litteraturaftnar på bokhandlar.

Hur långa är avsnitten? Cirka en timme.

”The Indicator” USA

Ekonomi

Vad är det? Den prisade ”Planet money”-poddens mer snabbfotade lillasyster. Fyra gånger i veckan levererar redaktionen kortkorta program som utifrån en aktuell siffra eller term försöker förklara vad som händer i världsekonomin – oftast med tydligt USA-fokus, alltid med gott humör.

Vem ska lyssna? Den som tror på att ”money makes the world go around” och vill veta hur.

Hur långa är avsnitten? Under 10 minuter.

”Intrigue: The Ratline” Storbritannien

Historia

Vad är det? Människorättsjuristen Philippe Sands berättar historien om den högt uppsatte nazisten Otto von Wächter. Det handlar om kärleken till

hustrun, brotten under kriget, flykten efteråt och hans mystiska död, men också om hur sonen vägrar acceptera faderns brott.

Vem ska lyssna? Den som vill försvinna in i märklig, vindlande krigsberättelse – och komma ut med större insikter om samtiden.

Hur långa är avsnitten? Cirka 25 minuter.

”No such thing as a fish” Storbritannien

Humor

Vad är det? Tv-programmet Qi:s avknoppning där fyra av research-medarbetarna väljer varsin faktabit – och lustpratar om den. Det kan handla om penisformade skor, om brandstegar av trä eller om när ”Kung Lear” spelades med får-skådespelare. Serien är snart uppe i 250 avsnitt och är fortfarande ofta roligast på internet.

Vem ska lyssna? Alla som gillar att fnissa och samtidigt känna sig lite smarta.

Hur långa är avsnitten? Cirka 45 minuter.

”Parfympodden” Sverige

Skönhet

Vad är det? Kulturskribenten Hanna Johansson och parfymexperten Victor Langer diskuterar parfym utifrån livets stora frågor – religion, politik, sexualitet, konst, död. Det är lärorikt för olfaktoriska noviser såväl som för erfarna parfymistor, och lyckas med något i sammanhanget både oväntat och ovanligt – att prata om konsumtionsvaror utan att man måste bli konsumtionssugen.

Vem ska lyssna? Den som inte blir kränkt av att någon luktar för mycket parfym i kollektivtrafiken. Eller kanske just den?

Hur långa är avsnitten? Cirka 45 minuter.

”Reply all” USA

Samhälle

Vad är det? Genomarbetade reportage om det moderna samhället med fokus på internetkultur, varvat med pedagogiska förklaringar av mem och fenomen. Missa till exempel inte avsnittet ”The Snapchat thief”, där redaktionen går på djupet med hur en ung tjej fått sitt Snapchatkonto kapat.

Vem ska lyssna? Den som älskar eller hatar internet.

Hur långa är avsnitten? 30–50 minuter.

”Schulman show” Sverige

Samtal

Vad är det? Svenska intervju-poddar är ofta irriterande inställsamma och slätstrukna. Men Alex Schulman äger den underskattade egenskapen att vara respektlös mot dem han intervjuar, och han undviker inte frågor som kan kännas anklagande eller inträngande. Andra säsongen är särskilt stark, där Horace Engdahl, Fredrik Backman och Bert Karlsson ställts mot väggen.

Vem ska lyssna? Den som tröttnat på mysporträtt av svenska kändisar.

Hur långa är avsnitten? Cirka en timme.

”Standoff” USA

Samhälle

Vad är det? Kultursajten Slate har under året storsatsat på en rad genomarbetade dokumentär-poddar, som ”Slow burn”, om

Watergateskandalen. Den här miniserien om en högerextrem familj som på 90-talet forskansar sig i sitt hem under en belägring av regeringsstyrkor är historieberättande av yppersta klass.

Vem ska lyssna? Den med ett stort intresse för samtidshistoriska händelser som kanske gått svensk mediebevakning förbi.

Hur långa är avsnitten? En halvtimme.

”The Tip off” Storbritannien

Medier

Vad är det? Programledaren Maeve McClenaghan pratar metod, moral och uthållighet med reportrarna bakom några av samtidens stora avslöjanden.

”The Tip off” utsågs i våras till bästa nykomling i British podcast awards och dess oförblommerade journalistik-romantik ligger verkligen i tiden – som ett motgift mot den framvällande misstron.

Vem ska lyssna? Den som vill höra om avslöjanden som ofta gått svenska medier förbi, och samtidigt förstå hur mycket slit och förvirring som ligger bakom dem.

Hur långa är avsnitten? Cirka en halvtimme.

”Uncover: Escaping NXIVM” USA

Krim

Vad är det: Sarah Edmondson gick med i NXIVM i tron att det var en självhjälpsgrupp, men så småningom utkristalliserade sig en kult med ingredienser som pyramidspel, brännmärkning och b-kändisar. Ett nagelbitande spännande reportage i sju delar.

Vem ska lyssna: Den som är nyfiken på hur en helt vanlig person kan sugas upp i en sekt.

Hur långa är avsnitten: 40 minuter.

”Where should we begin?” USA

Psykologi

Vad är det? Den världskända belgiska psykoterapeuten Esther Perel möter anonyma, amerikanska par för ett enda parterapisamtal. Otrohet, svek, brist på sex, barndomstrauman och impotens avhandlas både effektivt och djuplodande. Själv kallar Ester Perel podcasten för ”en folkhälsokampanj för relationer”.

Vem ska lyssna? Den som vill lära sig något om kärlek. Eller är för fattig för parterapi.

Hur långa är avsnitten? 45 minuter.

”Who? Weekly” USA

Underhållning

Vad är det? Bobby Finger och Lindsey Weber blir omedelbart lyssnarens nya bästa kompisar med sitt älskvärda tjatter om lågnivåkändisar som kan delas in i ”whos” och ”thems” – ”vem?” eller ”dem!” Pratigt och smart, ibland elakt, men alltid med en genuin kärlek till de allra blekaste av c-celebriteter.

Vem ska lyssna? Den som vill ha en intelligent Hänt! Extra.

Hur långa är avsnitten? Cirka 40 minuter.

”Örnen och kråkan” Sverige

Litteratur

Vad är det? En sajt om poesi som också är en podd. Lägesrapporter från den svenska diktscenen varvas med uppläsningar och översättningssamtal.

Programledare är poeten och kritikern Magnus William-Olsson.

Vem ska lyssna? Den som längtar efter att höra något annat än prosa.

Hur långa är avsnitten? Cirka en timme.

Kristofer Ahlström

kristofer.ahlstrom@dn.se

Harald Bergius

harald.bergius@dn.se

Hanna Fahl

hanna.fahl@dn.se

Jacob Lundström

jacob.lundstrom@dn.se

Greta Thurfjell

greta.thurfjell@dn.se "

”Äldre som får hårda klappar behöver varma experter”

DN MÅNDAG 24 DECEMBER 2018

DN. DEBATT 20181224

"Teknikinnehav är ingen garanti för att tekniken används. Äldre är i hög grad beroende av anhöriga, så kallade varma experter, för att kunna ta till sig det nya. Det stöd som anhöriga, bibliotek och studieförbund står för räcker dock inte. Vi behöver ett omfattande system för utbildning, fortbildning och handledning, skriver forskarna Tobias Olsson och Dino Viscovi.

Om Sverige ska matcha Digitaliseringsrådets ambition att bli ”bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter”, räcker det inte med att tekniken nu har distribuerats till lejonparten av befolkningen. Framförallt äldre, som i dag i hög grad är beroende närståendes hjälpinsatser, behöver stabila och uthålliga system för ett bokstavligen livslångt lärande.

Även den här julen förväntas detaljhandeln slå nya försäljningsrekord. I vårt digitaliserande samhälle utgör hemelektronikbranschen inget undantag. Annonser med julklappstips från de stora kedjorna för bärbara datorer, surfplattor och smarttelefoner har duggat tätt den senaste tiden.

Det är inte ovanligt att ålderspensionärer får hårda paket med digitala medier av sina barn. Som vana användare ser yngre generationer möjligheterna för de äldres räkning till en praktiskt förenklad och socialt rikare vardag där deras anhöriga kan sköta bankärenden, beställa resor och upprätthålla sociala relationer online.

Kan barnen samtidigt bistå med att lösa de problem som uppstår under vägen, med teknik och olika tjänster, har gåvorna goda förutsättningar att bli både uppskattade och använda.

Inom ramen för våra studier av äldre och digitala medier har vi kommit att kalla den här typen av informella it-stödjare för varma experter. Inspirerade

av tidigare forskning syftar vi med detta på närstående med en relativ teknisk expertis, som på frivillig basis ser till att apparater och applikationer blir funktionsdugliga för användaren.

Vi kan ta Maj, 75 år och änka sedan ett tiotal år tillbaka, som ett lyckat exempel bland dem vi mött i våra fältstudier. När den gamla laptoppen blev uttjänt gav Majs dotter henne en surfplatta i julklapp. Gåvan stannade dessbättre inte där, annars vore risken överhängande att Maj blivit sittande med en dyr men i praktiken obrukbar pryl.

Med julklappen följde också en lång serie av hjälpinsatser. Dottern installerade ett trådlöst nätverk, visade hur plattan i sig används, och försåg den med appar för e-post, bank-id, play-tv, online-tidningar. Allt anpassat efter Majs vanor och intressen.

De båda barnen besöker Maj regelbundet och ser över plattan för uppdateringar och eventuella nyinstallationer. Tack vare denna varma expertis kan Maj i dag nöjt konstatera att ”det funkar jättebra”. Surfplattan har blivit precis den resurs som dottern hade för ögonen när hon köpte julklappen.

Även om vi dagligen hör talas om den snabba utvecklingen på AI-området, om hur apparaterna blir smartare, snabbare och mera användarvänliga, är en självspelande teknik ännu långt ifrån de svenska hushållens vardag. Här i skiljer sig de digitala medierna från tidigare kommunikationstekniker som telefonen, radion och teven. De ställde oss sällan eller aldrig inför svårigheter i paritet med dagens. De krävde inte upprepade ominstallationer och särskilda anpassningar för specifika tjänster. Väl på plats var de oftast enkla att använda.

Men med ett ständigt flöde av nya appar, med kortare livslängd på apparaterna, och med en digital miljö som i användarled är allt annat än standardiserad, fordrar även vardagsbruk ett omfattande och kontinuerligt lärande – som i sin tur fordrar tillgång till sociala nätverk och varma experter. Nästan sju av tio (68 procent) av de äldre konsulterar regelbundet någon närstående för att få hjälp med digitala medier i vardagen. Det kan röra sig om allt från tekniska svårigheter till handledning för att låna e-böcker. Våra analyser visar positiva samband mellan tillgång till sociala nätverk och användningsrepertoar. Mera konkret betyder det att personer med breda

kontaktnät i genomsnitt använder tekniken oftare och mera allsidigt än dem som lever jämförelsevis isolerat.

På sätt och vis är det en ironi att vi i det nya, gränslösa nätverkssamhället i så hög grad är beroende av traditionella sociala nätverk för att klara de tekniska utmaningarna.

Unikt med dagens digitala teknik, och naturligtvis en stor fördel, är att den kan hjälpa oss att lösa problem om vi frågar den. Det mesta går att googla eller lösa via till exempel Youtube. Men detta förutsätter också kompetenser som vi inte kan räkna med att alla har – som kännedom om tekniska termer och sökkompetens. Var tredje äldre användare (35 procent) har aldrig konsulterat internet för problemlösande syften, och ytterligare en tredjedel (33 procent) gör det sällan.

Vi har tidigare här på DN Debatt (2/10, 2017) uppmärksammat att så många som var femte mellan 65 och 85 år saknar digitala apparater för internetanvändning. Nu kan vi också visa att teknikinnehav i sig inte är någon garant för att tekniken kommer till användning. Många är begränsade och kommer inte vidare för att de saknar eller har otillräcklig assistans av det slag som varma experter kan ge.

Det är alltså ingen tillfällighet att trycket är så stort på biblioteken och studieförbunden för att få hjälp och utbildning. Sverige har uppenbarligen inte digitaliserat bara för att apparater distribuerats till lejonparten av befolkningen. Fler insatser behövs och detta av såväl offentliga, privata som civilsamhällesaktörer för att äldre ska kunna fortsätta vara digitalt aktiva långt upp i åren. Den kontinuerliga digitaliseringen och teknikens föränderlighet kräver, bokstavligen, ett livslångt lärande.

Vad kan då göras för att förbättra och förlänga äldres inkludering? Vi kan börja med att konstatera att de i och för sig goda prestationer som de varma experterna, biblioteken och studieförbunden står för i dag inte på långt när räcker. Vi behöver mer omfattande system för utbildning, fortbildning och handledning, och sådana måste nu och framgent räknas in i kalkylerna när samhället digitaliserar.

Det framhålls ofta att satsningar på digitala system innebär ekonomiska effektiviseringar. Även om en del överdrifter är i svang, finns naturligtvis vinster att göra. Och en del av vinsterna måste användas för att investera i

varaktiga system för livslång support och lärande – och systemen måste befolkas av personer med både pedagogisk och teknisk kompetens.

Först då kan ambitionerna som regeringens digitaliseringsråd artikulerat – ”Sverige ska bli bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter” – börja bli trovärdiga.

Men ansvaret är inte uteslutande statens och kommunernas. Även organisations-Sverige och kommersiella aktörer digitaliserar och effektiviserar. Det är högst rimligt att också dessa är med och betalar för detta omfattande och för överskådlig tid nödvändiga åtagande av stöd, utbildning och fortbildning.

Tobias Olsson, professor i medie- och kommunikationsvetenskap, fakulteten för lärande och samhälle, Malmö universitet

Dino Viscovi, lektor i medie- och kommunikationsvetenskap, Linnéuniversitetet, Växjö "

"Artikeln bygger på resultat från två forskningsprojekt: ”Ung teknik, äldres vardag” (Forte), ”Äldre i e-samhället” (Familjen Kamprads stiftelse)."

" Här firar hemlösa hundar julafton

DN MÅNDAG 24 DECEMBER 2018

Siberian huskyn Freja är en av de 22 hundar som just nu är omhändertagna av Hundstallet i Bromma. Stallet får varje år ta emot ett stort antal hundar som är i behov av omplacering. Och efter jul brukar behovet öka.

Det mest givande med mitt jobb är att se trasiga hundar som kommer in – som inte vågar titta på en eller inte vågar bli klappade – och sedan se deras framsteg. Att se dem som till slut blir som en helt annan hund och som får ett hem. De förändras väldigt snabbt när man är vänlig och snäll mot dem, säger Jenny Lindahl.

Hon är stallchef och har arbetat på Hundstallet i snart trettio år. Hundstallet finns för att hjälpa och hitta nya hem åt hundar som blivit omhändertagna av polis eller Länsstyrelsen i Stockholm, hundar som av olika anledningar inte kan vara kvar i sina ursprungliga hem.

En av hundarna som bor på Hundstallet är Freja, en Siberian husky som kom till stallet i början av sommaren efter att hennes ägare gått bort. Jenny Lindahl öppnar dörren till Frejas "rum" i stallet. Där sitter en livlig hund med ett brunt och ett blått öga.

– Hon är väldigt glad och påhittig. Hon gillar att riva ut ludd ur varenda leksak hon får tag i, berättar Jenny Lindahl.

Anledningarna till att hundarna hamnar på stallet är olika. Allt från sjukdomsfall eller dödsfall hos ägaren, till att hunden kan ha betett sig på ett oönskat sätt och bitit någon annan hund eller en människa.

Antalet som kommer för omplacering varierar, allt från fem hundar på en dag till veckor mellan gångerna, berättar Jenny Lindahl. Hon har under sina år sett många fall där hundar blivit vanvårdade och farit illa.

– För många år sedan fick vi in 147 Yorkshire terrier från ett och samma ställe. Där hade det spårat ur. Hundarna var helt ovana vid människor och det fanns de som hade papiljotter som växt fast i pälsen efter att ägaren hade ställt ut dem flera år tidigare, säger Jenny Lindahl.

Efter jul märker hundskötarna att fler hundar är i behov av nya hem. Det händer att föräldrar köper en hund att ge bort i julklapp till sina barn utan att tänka igenom vilka behov hunden har och vilket engagemang den kräver.

– Vi har inga exakta siffror på att det ökar, däremot märker vi det då folk ringer hit och vill ha hjälp med omplacering av sin hund. Det är inte direkt efter jul utan det är senare när valparna har vuxit upp. Privatpersoner kan ringa och säga att "min son fick en hund i julklapp och han orkar inte med den längre". Eller kanske "vi köpte en valp i julklapp till vår dotter och hon har tröttnat". Man ser också – om man tittar på annonser – att det är fler hundar som är till salu en period efter jul, och det kan stå i annonsen att "vi hade inte själva valt att köpa hund utan det var barnet som ville", säger Jenny Lindahl.

Hon tycker att det alltid borde finnas en vuxen som är ansvarig och villig att ta hand om en ny familjemedlem.

– Vi tycker inte att man ska lägga över ansvaret på barn. Vissa säger att ”men mitt barn som är tio år går hem och rastar varje dag”. Då tänker vi att, hur kul är det för barnet? Att man aldrig kan hänga med kompisar och alltid måste ta hand om hunden. Vad händer sedan om de tröttnar? Ska de då ha kravet på sig i sexton år framöver?

Hon ser även ett problem med att personer ofta väljer hund efter utseende, att de till exempel ser en annons om en Siberian husky, som Freja, och faller för de isblå ögonen.

– Det är väldigt vackra hundar, men man ska ha tänkt igenom innan man skaffar en sådan ras. Det är inga hundar som trivs med att vara ensamma längre stunder, de är ofta väldigt inbitna flockdjur. De ylar gärna när de är ensamma hemma, de biter gärna sönder saker. Nu säger jag inte att alla är så, men man får tänka på att de är framavlade för att orka springa mil efter mil, och fundera på om man har tiden och orken att ge hunden det den behöver, säger Jenny Lindahl.

Det händer att personer reagerar och anser att det är höga krav som ställs på att få köpa en hund från Hundstallet. Särskilt ensamtiden som de satt till högst fyra timmar, kan folk tycka låter strängt, berättar hon. Men hon menar samtidigt att de måste ha höga krav, både för hundens skull och för att de inte vill släppa i väg en hund som de inte är säkra på att den kommer att passa i sitt nya hem.

Freja är en sådan hund. Hon är redo för ny ägare, men är lite svår att placera. En Siberian husky har mycket energi som den nya ägaren måste kunna handskas med.

– Vissa hundar kan få jättemånga intresseanmälningar, upp till 150–200 intressenter vid en valpkull, till exempel. Medan Freja får mindre, hon har inte en massa att välja på utan det är några, betydligt under 20 skulle jag säga.

När julen närmar sig ska de flesta av hundarna få fira i något av jourhemmen som finns, så att de får vara i en hemmiljö. Freja ska under julen få åka till ett jourhem. De hundar som blir kvar över jul ska få extra mycket kärlek, gott att äta och långa promenader.

– Vi brukar se till att även de får njuta av julen med lite extra lyxig mat, som köttbullar och leverpastej. Och så får de extra mycket kärlek, säger Jenny Lindahl.

Caroline Gyllenkrok
caroline.gyllenkrok@dn.se"

"Tänk på det här innan du skaffar en hund

Tips från Hundstallets chef Jenny Lindahl:

1 Läs på om den ras du är intresserad av. Gå inte bara efter utseende.

2 Planerar familjen att skaffa en hund, måste de vuxna bära det största ansvaret. Barn kan tröttna.

3 Har du tid för en hund? Bara för att hunden sover när du är borta betyder det inte att den tycker om att vara ensam. Hundar är flockdjur.

4 Om du söker en aktiv ras så tänkt noga igenom att du har den tid som krävs. "

" De bor i byn som snart försvinner

DN TISDAG 25 DECEMBER 2018

Å ena sidan gruvnäringen och samhällets växande behov av metaller och mineral. Å andra sidan privatpersoner, som får sin tillvaro förändrad. Ingenstans i Sverige blir konflikten mellan dessa intressen så tydlig som i Sakajärvi utanför Gällivare. Nästa år finns byn inte kvar.

Snön ligger vit på marken och belysningen är på plats i utegranen. Julidyllen är i det närmaste total i den lilla byn Sakajärvi.

Katarina Sundelin går tvärsöver gårdsplanen, då och då stannar hon till för att visa något. Det kan vara ladan från 1800-talet, ett gammalt förråd eller slätterängarna där korna betade förr om somrarna. Varje kvadratmeter har en historia för henne.

– Min farmors farfar byggde det här på 1850-talet, berättar hon.

Själv är Katarina Sundelin uppvuxen i Örnsköldsvik, men tillbringade alla ledigheter i Sakajärvi. För tio år sedan flyttade hon hit permanent.

– Jag trodde det skulle bli ensligt, men det var som att komma hem. Det är mitt paradiset.

Nedför backen, några hundra meter bort ligger sjön som gett byn sitt namn, Sakajärvi. Och bortom sjön syns den tydligt, gruvan.

Aitik är Sveriges och en av Europas största koppargruvor. Ur det flera kilometer stora dagbrottet bryts varje år 36 miljoner ton kopparmalm. År för år har gruvan krupit närmare Sakajärvi.

– Vi har vetat hela våra liv att byn kommer att försvinna. Jag trodde jag var mentalt förberedd, men det var som en spark i magen när beskedet kom för två år sedan. Det är så sorgligt, överkligt, säger Katarina Sundelin.

Om tidsplanen håller ska Sakajärvi vara tömd på människor under nästa år. Tre år senare möter grannbyn Liikavaara och delar av närbelägna Laurajärvi samma öde. Boliden vill anlägga ett nytt dagbrott nära Liikavaara, vilket innebär att byarna hamnar innanför stenkastzonen.

Konsekvensen blir att dessa byar, där det funnits gårdar sedan 1700-talet, upphör att existera. De flyttas inte, som delar av Kiruna, utan försvinner helt. Totalt berörs ett 50-tal hushåll, varav en stor del redan har flyttat.

Vid köksbordet i huset i Sakajärvi berättar Katarina Sundelins sambo Lars-Åke Omma att han tidigare jobbat 14 år i Aitikgruvan åt NCC. Samma gruva som nu kommer innebära slutet både för byn där han växte upp, Liikavaara, och Sakajärvi, där han bor i dag.

I Gällivare kommun är gruvorna i Malmberget och Aitik en del av livet. De ger och tar. Gruvorna innebär jobb och inkomster. Priset är att de med jämna mellanrum slukar naturområden, bostadskvarter och byar.

– Vi är inte emot gruvdrift. Vi använder metaller varje dag. Gruvorna måste få finnas, men de måste göra rätt för sig, säger Katarina Sundelin.

Människorna i Sakajärvi blir inte lottlösa när byn utryms. Boliden har erbjudit fastighetsägare en köpeskilling på marknadsvärdet plus 25 procent eller en ersättningsbostad i Gällivare. Under våren och sommaren 2019 kommer Boliden uppföra sammanlagt 14 villor, varav åtta i samma område, Lillskogen.

– Vi försöker hitta ett förhållandevis generöst erbjudande till alla, så att alla kan känna att de åtminstone kan gå vidare och acceptera att den här förändringen sker, säger Bolidens informationsdirektör Klas Nilsson.

Folk i byn har reagerat olika på gruvbolagets erbjudande. Roger Bergman, en 39-årig småbarnspappa, tillhör gruppen som gjort upp med Boliden. Familjen ska flytta in i ett hus i området Tallbacken i utkanten av Gällivare.

Någon stor sjötomt, som de har i dag, blir det inte.

– Så bra får vi det inte, men i stället får vi större hus och det behöver vi. Det har varit lite ge och ta, säger Roger Bergman som själv arbetar i gruvbranschen, men åt LKAB.

Att Bergmans är en av få barnfamiljer som finns kvar i byn spelade också roll i beslutet.

– De sista åren har Boliden köpt allt som är till salu. Det har dödat byn, kan man säga, och det börjar rentav bli tråkigt att bo här, säger Roger Bergman. Katarina Sundelin och Lars-Åke Omma och ytterligare en handfull fastighetsägare tillhör gruppen som ännu inte nappat på Boliden erbjudande. För Katarina Sundelin är livskvaliteten avgörande.

Hon menar att det liv som hon lever i Sakajärvi inte blir möjligt i något av de alternativ som Boliden presenterat.

– Livet är så enkelt för oss här, huset är det minst viktiga. Det är alla grannar, det är markerna. Veden hämtar vi i skogen, vi jagar och är på sjön. Att hitta något liknande ställe känns nästan helt omöjligt, säger Katarina Sundelin.

Hon tar en klunk av kaffet och fortsätter:

– Tror ni att det skulle gå att säga till Lidingöbor med sjötomter att nu ska vi börja bryta här, så nu får du ett radhus i Solna i stället?

Konflikten mellan livskvalitet kontra kronor och ören blir tydligt när vi promenerar på hennes ägor i Sakajärvi. De små uthusen, flera mer än 100 år gamla, är inte värda mycket i en marknadsmässig värdering. Men för Katarina Sundelin betyder de mycket.

– Vad är ett varmgarage mot alla dessa förråd och lador, säger hon.

Efter många års hög tillväxt i Malmfälten är priserna på bostäder höga i Gällivare. Att hitta likvärdiga ersättningsbostäder till Sakajärviborna, på landsbygden med pendlingsavstånd in till centralorten, är inte gjort i en handvändning. Inte heller att bygga nytt på platser där ingen bor i dag. Skogsmark är dyr och det ska dras vägar, el och avlopp.

Krocken mellan enskilda personers tillvaro och samhällsintressen finns i varierande utsträckning kring nästan alla gruvetableringar – befintliga som planerade.

Dialog med lokalbefolkningen pekas ut som en väg för att förankra gruvprojekt. I Aitik har Boliden återkommande informationsmöten och skickar ut nyhetsbrev till invånarna i byarna varje månad. Alla fastighetsägare har också haft enskilda samtal med bolagets representanter. Gruvföretaget bekostar även en bok om byarnas historia och genomför en studie om hur människor mått under processen.

Trots det känner sig vissa överkörda.

– I en normal fastighetsaffär kan man säga nej och bo kvar om man inte är nöjd. Här finns i botten en tvångssituation, menar Katarina Sundelin.

Anna Zachrisson, docent i statsvetenskap vid Umeå universitet, har forskat om konflikter kring gruvetableringar.

Hon menar att en gruvetablering där alla blir nöjda är svår. Dialog är nödvändigt, men räcker inte alltid.

– Finns det starka traditionella användningsområden som är kopplade till markområdena är det inte säkert att intressenterna nöjer sig med en ekonomisk kompensation. Det är värden som är svåra att värdera monetärt, säger hon.

Klas Nilsson tror inte att alla invånare i byarna nära Aitikgruvan kommer att bli helt nöjda, inte ens om det skulle gå att hitta tomter med samma närhet till naturen. Men han hoppas att människorna i byarna ska kunna acceptera och leva med de lösningar som de och Boliden slutligen kommer överens om.

– När det handlar om en plats som du haft en stark anknytning till, det kan vara en sjö, en skog eller en fjällmiljö, ersätter inte den ena platsen den andra. Helt lika kommer det inte att bli dit man kommer sen, säger Klas Nilsson.

Invånarna i Sakajärvi och Liikavaara är med all sannolikhet inte de sista människorna i Sverige som måste lämna sina hem på grund av gruvetableringar. Elektrifieringen gör att behovet av mineral och metaller, däribland koppar, kommer att öka. Intresset för att prospektera i Sverige är stor.

– Det är väldigt otydligt i dag hur olika riksintressen vägs mot varandra. Hur vägs behovet av mineral i förhållande till riksintresset naturvård eller till renskötseln? Det är något lagstiftaren skulle kunna göra något åt redan i dag, säger Anna Zachrisson.

Både de som har accepterat Bolidens förslag och de som fortfarande håller emot delar upplevelsen av sorg. Över att byar med historier och minnen inom några år kommer vara helt tomma på folk.

Roger Bergman kom till Sakajärvi som barn. Efter några år i stan återvände han i början av 2000-talet.

– Det har varit en så levande by. Det byggdes väldigt mycket i slutet av 1980-talet och det var många barnfamiljer som flyttade in. Det var en väldigt fin sammanhållning, det var pimpeltävlingar och majbrisor, säger han.

Katarina Sundelin och Lars-Åke Omma inser att de kommer att behöva flytta förr eller senare. För stunden väljer de att hålla emot.

– Det råd jag fått från de som flyttat i Malmberget är att inte ha för bråttom. Om Bolidens produktion försenas är det deras problem, inte vårt, säger Lars-Åke Omma.

Klockan klämtar dock för de sista invånarna i Sakajärvi, redan i dag hörs gruvmaskinerna från gårdsplanen.

– Jag är i grunden en jättepositiv människa och jag vill inte bli bitter, men just nu känns det som att vi kommer förlora på det här hur det än går, säger Katarina Sundelin.

Jens Kärrman

jens.karrman@di.se "

"Fakta. Minerallagen

Ett undersökningstillstånd ger ensamrätt, även i förhållande till markägaren, att kartlägga berggrundens egenskaper. Markägaren ska ersättas för skador som uppstår vid en undersökning.

I de fall då prospektering leder till att gruvbrytning inleds kan inte markägaren säga nej. Normalt bygger tillståndet (bearbetningskoncessionen) på att gruvbolaget sluter avtal med markägarna. Antingen löses marken in eller så får markägaren ersättning. Gruvbolaget ska betala en mineralavgift till de ägare som drabbas. Under 2017 betalades nio miljoner kronor ut till markägare.

Fakta. Aitikgruvan

Sedan 1960-talet har Boliden brutit koppar i Aitik, knappt två mil sydost om Gällivare. Gruvan är i dag en av Europas största koppargruvor.

I november lämnade företaget in en ansökan om bearbetningskoncession till Bergsstaten. Ansökan omfattar ett nytt dagbrott i Liikavaara.

Det nya dagbrottet innebär att Liikavaara, enligt Bolidens planer, behöver vara tömd 2021. Samma år gäller de i Laurajärvi som bor inom 1 400 meter från det nya dagbrottet.

Sakajärvi påverkas av den gruvbrytning som pågår i dag. Boliden vill att byn töms under 2019. "

"Målet: Återvunnet avloppsvatten i kranen

DN TISDAG 25 DECEMBER 2018

Återvinning av dricksvatten skulle kunna bli räddningen undan vattenbrist och bevattningsförbud under torra svenska somrar. Visionerna är stora när en ny vattenreningsmetod introduceras i Simrishamn.

Precis som det går att återvinna sopor kan man återvinna dricksvatten. Simrishamns nya extra reningsverk, som efter årsskiftet står klart att kopplas på det befintliga, kan vara ett steg mot målet – en cirkulär vattenanvändning. – Vi vill se vattnet som en resurs genom hela kedjan, inte en linjär produktion där du tar upp grundvatten och släpper ut det i havet i slutändan, säger Simrishamns VA-chef Johan Persson.

Reningsmetoden, som hittills provats i en demonstrationsanläggning i Hammarby sjöstad i Stockholm, har tagits fram för att på ett effektivt sätt ta bort läkemedelsrester ur vattnet. Den har sedan visat sig vara så effektiv, i alla fall i liten skala, att vattnet blir tillräckligt rent för att kunna återanvändas.

IVL Svenska Miljöinstitutet, som driver projektet, började därför skissa på hur reningsmetoden skulle kunna bli användbar i områden i världen som lider av vattenbrist.

– Det som är sorgligt är att några år efter att vi började med det här projektet så ser vi att vi kanske kommer att ha det behovet även i Sverige, säger Staffan Filipsson, biträdande projektledare på IVL.

Vi kan blicka tillbaka på ett sommarhalvår med låga grundvattennivåer och bevattningsförbud i ett stort antal svenska kommuner.

– Det vi har indikationer på är att vi skulle kunna tillverka ett återvinningsbart vatten, som man använder för bevattning eller infiltrerar ner i grundvattnet, alltså att grundvattnet kan fyllas på så att det inte riskerar att ta slut under sommarmånaderna, säger Staffan Filipsson.

Till det extra reningsverk som ska öppnas i Simrishamn förs vatten som redan blivit renat i det konventionella reningsverket, alltså vatten som tidigare gått rakt ut i havet.

I det extra reningsverket sker reningen i tre steg. Först förs vattnet genom ett filter som tar bort väldigt små partiklar, ner till tio mikrometer. Sedan går det vidare till så kallad ozonering, vilket innebär att ozon pumpas in i vattnet för att läkemedelsmolekylerna ska klippas sönder.

Det finns farhågor om att även sönderklippta läkemedelsmolekyler kan ha en påverkan i ekosystemen och därför ska vattnet sedan gå vidare genom ännu ett reningssteg där man tar hjälp av bakterier, som äter upp de sönderhackade läkemedelsresterna, antingen i en kolbädd eller i en sandbädd – båda varianterna ska testas i Simrishamn.

Hur effektiv reningsmetoden är i full skala kommer att visa sig under den utvärdering av projektet som görs fortlöpande under nästa år. Men i Simrishamn är förhoppningarna stora.

– Vår vision är nollutsläpp i havet, att vi ska återanvända allt vatten. Det kan vara i bevattnings, återinfiltration i grundvatten eller rakt in till vattenverken. Det är hela kretsloppssystemet som det gäller att sluta, säger VA-chef Johan Persson.

TT "

"Sällsynt fågel lockar hundratals fågelskådare till Skutskär"

DN TISDAG 25 DECEMBER 2018

En felflugan rostsparv ändrade julplanerna för hundratals fågelskådare i morse. Familjen Öhman i Skutskär hade 200 personer i sitt kök som ville få se en skymt av den sällsynta fågeln.

– Åkte ni på den där sibiriska järnsparven i Västerås, frågar fågelskådaren Hanna Andersson värdfamiljen Öhman, där hon sitter i deras kök och spanar i kikaren genom fönstret.

Det är julafton, och familjen Öhman har pratat med folk som delar deras fågelintresse hela dagen

– Nej, men däremot på den där bronsibisen i Söderhamn, säger Gudrun Öhman.

– Just det, det var så kallt, säger Hanna Andersson.

Normalt sett är fågelskådning förstås en utomhusaktivitet. Men just i det här fallet är den enda platsen där man kan få syn på den mycket sällsynta rostsparven från familjen Öhmans kök i ett villaområde i Skutskär, nära Dalälven söder om Gävle.

Sedan dottern Klara Öhman, som först såg fågeln, lade ut bilder på den i olika fågelgrupper på Facebook på söndagskvällen har folk hört av sig till familjen. Under julaftonsmorgonen kom folk och ställde sig att vänta utanför deras hus. En del av dem hade åkt från ställen som Varberg och Jönköping. De hade åkt hela natten.

– Vi släppte in dem vid halv åtta, säger Gudrun Öhman.

– Då var det inte ens ljus än, och det fanns ingen fågel att titta på, men det var ju tolv minusgrader ute så de fick komma och vänta här inne.

Efter knappt en timme kom ljuset, och med det den lilla rariteten. Under dagen har det varit ungefär 200 personer inne i huset för att få syn på rostsparven. Ett tag var det helt fullt inne i huset, så att folk tvingades stå på kö ute på uppfarten utanför.

När DN:s reporter är där sitter den och pickar fågelmat från backen tillsammans med ett gäng andra sparvar och ser inte särskilt mycket ut för världen.

– För mig är det bara en liten fågel, säger Ulf Öhman, som bor i huset och som kallar sig ”fågeltittare” hellre än fågelskådare.

– Men det är den ju inte för dem som har varit här.

Jag frågar om det här har ändrat hans familjs julfirande någonting.

– Ja, men jag är bara glad så länge jag slipper träffa släkten, skämtar han.

Rostsparven har bara siktats vid två tidigare tillfällen i Sverige. Första gången 1967 på Öland, andra 2014 i Haparanda. Normalt ska den hålla till i trakterna kring Sudan i Afrika vid den här tiden på året, så just det här exemplaret måste ha fått något ordentligt fel på kompassen.

Stefan Westrin riksnatverket@dn.se "

"Niklas vrider och vänder på världen"

DN TISDAG 25 DECEMBER 2018

Han är en prisbelönt journalist och författare, men också en engagerad familjefar. Att hitta balansen däremellan har varit avgörande för Niklas Orrenius.

Han blev ett känt namn genom sitt scoop om romregistret 2013. Då avslöjade Niklas Orrenius Skånepolisens olagliga register över 4 700 svenska romer, varav de flesta aldrig begått någon brottslig handling. Det ledde till en hovrättsdom, rekordhöga skadestånd till de drabbade och en nominering till Stora journalistpriset för Orrenius.

Då var han nyrekryterad till Dagens Nyheter, efter många års arbete på Sydsvenskan och Expressen med sina specialområden: spelet mellan demokratiska och antidemokratiska krafter, identitetsfrågor och framväxten av nationalism i globaliseringens fotspår.

Frågorna engagerar honom eftersom han ser deras konsekvenser utspela sig dagligen i sin egen miljö i Malmö, en mångkulturell stad och en port till Sverige. Han jobbar med det berättande reportaget, strävar efter välskrivna texter och vill gärna lära sig något själv på kuppen.

Romregistret lärde Niklas till exempel något om institutionaliserad rasism i Sverige. Men också att det svenska rättssamhället kan fungera – blir man illa behandlad av en myndighet, så kan man gå till domstol och få rätt. En både mörk och ljus berättelse om Sverige, således.

– När man tittar närmare på saker ser man ofta hur mångfasetterade de är. En del journalister tycker att det är jobbigt, för då blir storyn inte lika enkel och tydlig. Men för mig gör det saken mer intressant, för då kommer man närmare sanningen. Verkligheten är ju mångfasetterad, säger Niklas Orrenius.

Hans strävan efter nyanser hänger med från barndomen tror han. Mamma var polischef, pappa var försvarsadvokat, och i lilla Motala där han växte upp hade man koll på de kriminella elementen. Vid matbordet kunde Niklas höra

samma person diskuteras ur både polisens och försvarsadvokatens perspektiv.

– Det var inget konsensus hem på det sättet. Och det var intressant, jag fick med mig något betydelsefullt genom det där att man kan se på saker ur olika vinklar.

Han började sin bana som lokalreporter på Östgöta Correspondenten och flyttade till Skåne och Sydsvenskan 1997. Där blev han för första gången varse en ny sorts politiskt samtal som han inte tidigare hade mött. Här fanns små lokala partier i varje kommun, ”missnöjespartier” som mer eller mindre alla spelade på någon form av anti-invandringsfrågor.

Samtidigt samlade sig unga sverigedemokratiska studenter i Lund: Jimmie Åkesson, Richard Jomshof, Björn Söder och Mattias Karlsson, ”de fyras gäng”. I dag leder de partiet och Niklas Orrenius har följt dem nästan från start.

– Jag var inte van vid partier som spelade på nationalism, vi hade inte haft sådana i Sverige på länge. Jag tyckte att det var väldigt spännande rent journalistiskt, säger Niklas, som kom ut med en bok om Sverigedemokraterna 2010.

Han har skrivit fler böcker, bland annat om konstnären Lars Vilks, som lever under konstant dödshot för sin teckning av profeten Muhammed. Den berättar om både radikal islamism och hat mot muslimer i Sverige, ännu ett exempel på hur Niklas Orrenius vrider och vänder på företeelser och försöker ta upp olika sidor.

Arbetet är viktigt för honom, men en period höll det på att äta upp honom. 2015 var alla frågor han arbetat med plötsligt högst på debattagendan. Det var terrordåd i Paris, i Europa rådde flyktingkris och till Malmö kom det nära 2 000 flyktingar om dagen.

Niklas drev sig själv hårt, och upplevde att han måste rapportera om allt som hände – varje boll måste fångas. Mitt i allt blev han uthängd med sina kontaktuppgifter på nätet av en invandringskritisk bloggare. Det ledde tillfälligt till så mycket hot och hat mot både honom och hans familj att de ett kort tag fick lämna landet.

– Det svåra med mitt liv har väl varit att balansera det där. Att ha sitt drömjobb och kunna göra hur mycket som helst, och samtidigt vara en

närvarande make och förälder. Det har mitt liv kretsat mycket kring på senare år – att inte totalt kasta loss från insikten vad som är viktigt för en på riktigt. Han kan prata om detta öppet nu, säger han, därför att han äntligen tycker sig ha hittat rätt. Hans hustru forskar i akvatisk biologi på hög nivå. När hon har gästförsakat utomlands har Niklas tagit tjänstledigt och följt med som hemmaman.

– Det är en ynnest att få göra så och haka på henne. Särskilt på senare år när mitt jobb har tagit så mycket plats, så är det skönt att få balansera upp det lite.

Han gillar att hänga med sina barn och när han är ledig sticker han gärna ut till skolgården i närheten av hemmet med sina söner och spelar lite basket.

– Det är underbart att få uppleva det där sorglösa tillståndet igen, när man går till en skolgård och spelar tills man blir trött. Och sedan går man hem medan man studsar bollen mellan sig, säger han.

Malin Ejde TT "

"Niklas Orrenius

Gratuleras till: Har fyllt 45 år den 22 december.

Gör: Journalist och författare.

Priser i urval: Mottagare av Arguspriset i humaniora 2018. Stora journalistpriset, Torgny Segerstedts frihetspenna.

Bor: Malmö.

Familj: Gift med Emma Kritzberg, limnolog vid Lunds universitet. Barnen Rut, 16, Bo, 13, och Åke, 8 år.

Om att fylla 45: ”En ganska bra ålder, jag är fortfarande pigg och stark och kan spela lite fotboll med mina barn. Efter några turbulenta år runt 40 så har jag fått balans i livet, och hoppas kunna behålla den.”

Läser just nu: ”En romantrilogi av Rachel Cusk, brittisk-kanadensisk författare.”

Inspireras av: ”Filmskaparen Paul Thomas Anderson. Jag blev väldigt tagen av hans film ’Magnolia’ som hade en så nyfiken, respektfull och förstående blick på olika sorters människor. Och min fru Emma. Vi träffades i tonåren på gymnasiet i Motala, och har blivit vuxna tillsammans. För mig tog det längre tid än för henne. Hon har fått mig att förstå vad som är viktigt i livet. Och så har hon världens i särklass bästa skratt!”

" Kaknästornet stängs för alltid för allmänheten

DN ONSDAG 26 DECEMBER 2018

Kaknästornet i Stockholm har varit tillfälligt stängt för allmänheten sedan slutet av september. Nu har Teracom beslutat att göra den stängningen permanent.

"Kaknästornet är för tillfället stängt. Detta är på grund av ett fel med sprinklersystemet som måste repareras omedelbart", har det stått på Kaknästornets hemsida sedan den 25 september i år.

Tornet på Gärdet stängdes även under några veckor i juni och juli på grund av hissproblem. Enligt Niklas Vange, presskommunikatör på Teracom, har diskussionerna om Kaknästornets framtid pågått en längre tid, men intensifierades i samband med de problem som uppdagats under året. Felet med sprinklersystemet är numera åtgärdat, men efter dialog med bland annat brandskyddsmyndigheten kom man förra veckan fram till att investeringarna som skulle krävas för att fortsatt hålla tornet öppet för allmänheten inte går att motivera från företagets sida.

– Jag har inga exakta belopp men det är enorma summor det handlar om, säger Vange.

Teracom AB, det statliga aktiebolag som driver det svenska marknätet för radio och tv, kommer kunna fortsätta med sin verksamhet i det 155 meter höga tornet.

Fredrik Tano "

" Olof: "Allt jag kunde tänka på var hur jag skulle ta mitt liv"

DN ONSDAG 26 DECEMBER 2018

"Han är en av många som fastnat i onlinekasinoträsket. I tio års tid byggde Olof sitt skuldberg och hade det inte varit för hans sambo hade han kanske inte levt i dag. Nu jobbar han för att hjälpa andra med samma problem.

De senaste åren har Olof tvingats leva på existensminimum för att ha råd att betala av alla lån och skulder han samlat på sig under tio års intensivt spelmissbruk. Han amorterar mer än dubbelt så mycket på sina spellån som han gör på villalånet, och om några år tror han att han har tagit sig tillbaka till en hyfsad ekonomisk situation.

Han är spelfri sedan två år tillbaka och ser ljus på framtiden, men länge fanns ingen framtid alls.

Olof, som inte vill gå ut med sitt riktiga namn av yrkesskäl, har alltid hållit på med det han kallar för Svenssonspelande. Stryktipset på lördagar och ibland en V75-rad med några vänner. Det var hanterbart. När han sedan introducerades för nätkasino, främst slotmaskinerna, tog det inte lång tid innan det urartade.

– Att gå från kontrollerat spelande till vansinne gick extremt fort. Efter bara någon månad var jag på en nivå där lönen försvann samma dag som den kom, säger han.

När lönen var slut gick han på sitt och sambons gemensamma sparkonto och till slut hennes lönekonto. För att dölja uttagen fyllde han på med pengar från olika snabblån i efterhand.

Under de första fem åren var det kul att vinna, även om han inte gick plus i det stora hela. De senare fem åren var det helt likgiltigt. Att vinna kunde till och med innebära ångest för han visste att han skulle spela upp vinsten.

– Du hade kunnat ge mig 20 miljoner och jag hade gjort av med det också. Det var skönare när jag hade slut på kontot och inte kunde spela mer. Att förlora blev till slut en större befrielse än en storvinst på något sätt, säger Olof.

Han beskriver tillståndet som en total avskärmning från verkligheten.

– Du hade kunnat smälla en bomb på tomten utanför och jag hade inte märkt någonting så länge internet fortfarande fungerar.

I omkring tio år lyckades han dölja missbruket. Men när till och med snabbångivarna till slut nobbade honom och han inte kunde spela på faktura föll det.

Han visste att han var tvungen att sluta spela och var inställd på att den enda vägen var genom att begå självmord.

– Jag var ensam hemma i en hel vecka. Jag vankade bara från ett hörn av huset till det andra så fort jag kom hem från jobbet varje dag. Allt jag kunde tänka på var hur jag skulle ta mitt liv utan att ställa till med för mycket oreda, säger Olof.

Någonting fick honom ändå att berätta för sin sambo, som i sin tur berättade för hans föräldrar. Utan deras stöd är Olof säker på att han inte hade tagit sig ur missbruket levande.

I en nyligen publicerad studie från forskare på Lunds Universitet konstateras att spelberoende löper 15 gånger så stor risk att dö av självmord som övriga befolkningen. Det skriver Olof under på.

I dag arbetar han ideellt på en förening för spelberoende i Stockholm och möter inte sällan personer som går i självmordstankar. Ett bidragande problem, menar han, är att det ofta kostar pengar att träffa en terapeut eller att komma in på en behandling.

– Man har så klart inte råd med det. Jag hade knappt råd att betala 185 kronor för min första träff på vårdcentralen, säger han och fortsätter.

– Det har dykt upp flera aktörer, inte minst nu inför omregleringen, som tar ganska ordentligt betalt. Jag säger inte att de är sämre men många är inte där för att hjälpa, utan de är där för att ta del av statliga pengar som skjuts till.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se

" Den förändrade marknaden bäst för storbolagen

DN ONSDAG 26 DECEMBER 2018

Den nya spelmarknaden kan bli de stora bolagens smörgåsbord. Nya skatter och tuffare konkurrens kommer göra det svårt för de mindre aktörerna, tror analytiker.

I somras klubbades den nya spellagen igenom i riksdagen och nu börjar den snart gälla. Efter nyår delas marknaden upp och alla som ska erbjuda spel till svenska kunder måste ha licens från Lotteriinspektionen, som också byter namn till Spelinspektionen.

Hittills har nära 110 spelbolag ansökt om tillstånd till den svenska spelmarknaden efter årsskiftet, varav 57 har fått sin ansökan beviljad. En siffra som lär växa även efter årsskiftet allteftersom Lotteriinspektionen fortsätter pröva ansökningar löpande.

Blir det som man räknat på i spelutredningen, som ligger till grund för omregleringen, lär statens intäkter från spelmarknaden öka med omkring 418 miljoner kronor årligen.

En del experter pekar på att konkurrensen på den nya marknaden kommer att öka med tiden när fler bolag ansluter. Sharish Aziz, bettinganalytiker på Danske Bank, tror att det då blir en marknad främst för de större aktörerna.

– Regleringen kommer vara mest positiv för de stora bolagen som har mycket kraft medan de små aktörerna får det svårare att bli tillräckligt lönsamma, säger hon.

Den nya spelregleringen delar upp marknaden i tre huvudsakliga delar. En där det fortsatt råder monopol för staten – de fysiska kasinona och spelautomater. En del för lotterier och bingo som gynnar allmännyttiga ändamål. Och slutligen den öppna marknaden för betting och kasino online. Det är den sistnämnda majoriteten söker licens till och det är också där konkurrensen kommer bli tuffare. Regleringen innebär bland annat att alla

bolag kommer behöva betala en punktskatt på 18 procent av vinsterna som görs på spelarnas förluster.

– Det är inget stort problem för bolagen som har ekonomisk kraft, men för de mindre bolagen är mer avgörande. De kommer ha svårt att göra vinster och blir tvungna att acceptera buden som kommer läggas på dem, säger Sharish Aziz.

Redan inför omregleringen har det synts en del tecken på att så kan bli fallet. Mr.Green har köpts upp av den brittiska speloperatören William Hill och senast förra veckan rapporterades om ett miljardbud på kasinobolaget Cherry.

Reklamen från spelbolagen är just nu mer frekvent än någonsin menar vissa. Efter årsskiftet införs en rad nya bestämmelser kring den som Konsumentverket får ett ökat tillsynsansvar för, tillsammans med Lotteriinspektionen.

Bland annat ska de hålla koll på att spelbolagen inte skickar direktreklam till spelare som stängt av sig själva, och se till att reklamen i allmänhet är ”måttfull”.

– Måttfullheten blir den viktigaste bestämmelsen för oss. Den är inte helt ny men det är ett oprövat lagrum än så länge, säger Andreas Prochezka, enhetschef på Konsumentverkets rättsenhet.

Det innebär att de i praktiken inte vet hur de ska bedöma måttfullheten i reklamen i nuläget. Däremot hoppas man att det ska klarna så småningom.

– Vi har nyligen tagit ett bolag till Patent- och marknadsdomstolen i just ett sådant ärende. Det är det första i sitt slag och när den processen är klar har vi förhoppningsvis någonting att utgå från, säger Andreas Prochezka.

Han tror att bolagen kommer vara fortsatt aggressiva och pressa gränserna i sin marknadsföring för att ta reda på vad som är tillåtet efter omregleringen.

– De kommer provocera lite, som de alltid gjort. Det är så de gör för att testa vad de kommer undan med, säger Andreas Prochezka.

Ur spelarens perspektiv däremot blir skillnaderna mindre. Den som bara lämnar en lottorad på lördagen eller småspelar lite på hästar i bland lär inte märka några dramatiska förändringar.

Onlinespelaren kommer främst märka av de insatser som görs för spelkontroll, och en del uteblivna erbjudanden om bonusar som ofta används för att locka till mer spel.

Flera funktioner för självtest och utvärdering av det egna spelandet kommer att bli obligatoriska för spelbolagen. Alla sajter måste också vara anslutna till ett nationellt register där spelaren kan spärra sig själv från alla spelbolag.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se "

"Fakta. Nya lagen träder i kraft vid årsskiftet

Från och med den 1 januari 2019 får bara spelbolag med en godkänd licens från Lotteriinspektionen rikta sig mot den svenska marknaden. Icke-licensierade spel kriminaliseras.

Den nya spelmarknaden delas upp i tre delar:

1. En för onlinespel och vadhållning.
2. En för allmännyttiga ändamål, främst lotterier och bingo.
3. En för kasino och spelautomater där statliga bolag fortfarande är enda tillåtna aktör.

Nya krav för onlineplattformarna

För att få licens måste bolagen betala en punktskatt på 18 procent av vinsten de gör på spelarnas förluster.

Spelföretagen åläggs en långtgående skyldighet att skydda spelarna mot överdrivet spelande.

Ett krav om måttfull marknadsföring införs i spellagen och bonuserbjudanden får bara delas ut till spelaren vid första speltillfället. Bolagen måste ha tre särskilda knappar överst på sina hemsidor: en för självtester om överdrivet spelande, en för spelbegränsning och en för spelpaus – en nationell avstängningsfunktion som spärrar spelaren hos alla aktörer.

Lotteriinspektionen byter efter årsskiftet namn till Spelinspektionen.

Källa: Lotteriinspektionen "

" Videosamtal med psykolog blir allt vanligare – både ris och ros för digitaliseringen

DN ONSDAG 26 DECEMBER 2018

Ett skriande behov av psykologer har öppnat upp en marknad för terapi via videosamtal. Men hur bra är det egentligen?

Slipp vänta i veckor på att träffa din husläkare, för att sedan vänta ytterligare för möta den psykolog du remitterats till. Och slipp försöka få livspusslet att gå ihop för att åka till vårdcentralen. Nu kan du nämligen få tala med en psykolog samma dag som du söker hjälp.

Ungefär så ser marknadsföringen ut för de nya tjänster som erbjuder videosamtal med psykolog via app eller dator.

Och visst finns behovsluckan som de säger sig fylla. En tredjedel av Sveriges vårdcentraler saknar en psykolog, trots att cirka en tredjedel av alla som vänder sig till primärvården har psykiska besvär, enligt Psykologförbundet. Kry är den i dag största digitala vårdgivaren och erbjuder sedan i mars, utöver läkare, även psykologhjälp direkt i mobilen. Du betalar som när du går till en fysisk vårdcentral i privat eller landstingets regi.

– Ibland fokuserar man på att ge rådgivning och ibland har personer ett större behov av behandling. Då finns möjlighet till flera besök hos samma psykolog, precis som i den vanliga vården. Med skillnaden att väntetiderna inte är lika långa, säger Lina Anderhell, som är legitimerad psykolog och arbetar hos Kry.

Kry har 50 anställda legitimerade psykologer som tar emot patienter via videolänk. Företaget har också knutit till sig den välkända barnpsykologen och KI-forskaren Martin Forster, som ska leda arbetet med en specialsatsning på kbt för barn och unga.

Även digitalläkartjänsten Doktor 24 planerar att inom kort erbjuda direktkontakt med psykologer i sin tjänst, i första hand i form av chatt. I dag erbjuder de hjälp i form av iKBT, internetbaserad kognitiv beteendeterapi, i samarbete med företaget Psykologpartners. Det handlar om behandlingar på 8 till 10 veckor, där patienten får hjälp genom övningar att arbeta med hemma, vilka följs upp av legitimerade psykologer som ger återkoppling en gång i veckan. Just nu har Doktor 24 fyra iKBT-program: vid depression, oro/ångest, stress och sömnbesvär.

– Vi uppskattar att ungefär 10 procent av våra patienter i dag söker för något av dessa problem, och det utan att vi marknadsfört våra psykologtjänster. Det säger något om behovet, säger Christoffer Berg, som har titeln mental health manager på Doktor 24. Psykologförbundets ordförande Anders Wahlberg ställer sig positiv till de digitala psykologtjänsterna.

– Ja, inte minst till iKBT- behandling, som i många fall har starkt forskningsstöd – iKBT är evidensbaserat och givetvis ett bra komplement till fysiska möten, säger han och tillägger att man från förbundets sida är förtjusta i Krys lösning, där man kan få träffa en psykolog direkt och slipper omvägen via en läkare, som först måste skriva en remiss.

Psykologen Lina Anderhell på Kry har tidigare arbetat på vårdcentral och även med iKBT. Utöver att det är lättillgängligt tycker hon att en fördel med digitala möten är att man kan hjälpa människor i deras hem.

– Jag märker en skillnad när jag träffar patienter i en miljö där de känner sig trygga. Mötena blir mer genuina och avslappnade. Dessutom kan det vara värdefullt för oss som psykologer att träffa och se patienten i den egna miljön, säger Lina Anderhell.

Gemensamt för de digitala läkartjänsterna är att deras vård ska motsvara den hjälp man kan få på vårdcentralen. För psykologiska besvär betyder det hjälp för mild till måttlig psykisk ohälsa, såsom nedstämdhet, oro och stress.

Utöver tjänster som Kry och Doktor 24 finns på marknaden en rad appar och onlinetjänster som enbart erbjuder psykologhjälp, där vissa är knutna till primärvården och vissa där man får betala helt ur egen ficka.

Rent tekniskt fungerar de på liknande sätt: Ofta inleds kontakten med att man loggar in via nätet eller laddar ner en app och får besvara frågor om sina besvär, innan man tilldelas en tid för chatt och/eller videosamtal med

psykolog. Ett exempel på detta är den ”ganska avancerade bot” som Christoffer Berg på Doktor 24 beskriver. Där möter patienterna först en bot som ställer frågor till dem i en chatt. Utifrån svaren bedöms vilken vårdnivå som verkar lämplig. Några uppmanas direkt att söka sig till akutmottagning, andra får tid hos läkare medan vissa får tips på egenvård.

– Det är ett sätt inte driva besök till läkare i onödan. Risken är annars att man tar resurser från mycket sjuka och ger till dem som kanske inte har så stora behov och skulle klara sig med egenvårdsråd, säger Christoffer Berg. Men alla är inte helt positiva till de nya digitala psykologtjänsterna. Christian Rück är överläkare, lektor i psykiatri och forskningsgruppleddare vid Karolinska institutet. Han tycker att ett problem är att en del använder vilseledande forskningsbaserad argumentation.

– Man har till exempel ofta ”forskningschefer”, men utan att det bedrivs någon forskning och det är ju en missad chans till kunskapstillväxt. Ibland när man läser om tjänsterna som erbjuds låter det som att behandlingarna är beforskade, trots att de inte är det i den form de levereras. Det gör det svårt för konsumenten att veta vad som är vad.

Att en behandling har bra forskningsstöd betyder inte att den fungerar när den används på ett annat sätt än det som studerats. Därför är det viktigt att nya studier görs när behandlingen genomförs på nya sätt, påpekar Christian Rück.

Han lyfter också fram att det i dag saknas kvalitetssäkring av digital psykoterapi i Sverige, medan exempelvis NICE, den brittiska motsvarigheten till svenska SBU, har en granskningsprocedur innan digitala behandlingar integreras i vården. Sverige riskerar att få en vildvuxen flora av kvalitets- och skräpbehandlingar, där den som söker vård inte kommer att kunna se skillnad, menar Christian Rück.

– Men jag vill också framhålla att det görs bra saker på smarta och effektiva sätt här. Det finns potential att använda resurser på ett bättre sätt via dessa plattformar och man skapar gränssnitt som uppenbarligen fungerar och är smidiga, säger han.

Risken för onödigt vård har varit en annan återkommande kritik mot nätläkartjänsterna generellt. Frågan är om det även på psykologsidan finns en

risk för att människor söker för sådant som de egentligen inte behöver hjälp med och därmed dränerar vården på resurser.

– Det är en stor och svår fråga när vården blir mer tillgänglig och fler söker vård, samtidigt som totalsumman för vårdkostnaden ska hållas konstant, säger Christian Rück.

– Hur ser man till att det inte bara blir bra för dem som aktivt kan söka vård själva på ställen där det inte finns någon tröskel, medan andra får vänta jättelänge på behandling? Det är kanske inte de här företagens ansvar, men det är en illusion att tro att ökad tillgänglighet bara är av godo, säger han. Men Anders Wahlberg på Psykologförbundet är ännu inte särskilt orolig för överkonsumtion.

– Jag ser liten risk för det. Som det ser ut nu finns ett större vårdbehov än vad det finns tillgängliga psykologer på vårdcentralerna. I de fall där människor söker för problem som ännu inte utvecklats till en sjukdom, exempelvis stor oro, så får man i stället den hjälp man behöver i ett så pass tidigt skede att det slipper utvecklas till något annat, säger Anders Wahlberg.

Han ser också positivt på de nya tjänsternas potential att få människor att tidigare söka hjälp hos psykolog.

– Vi vet att snabba insatser förbättrar prognosen samt att ju tidigare man söker hjälp, desto lättare är det i många fall att ta emot den. De digitala tjänsterna är ett bra komplement till – men inte en ersättning för – fysiska möten. Det är om man bestämmer sig för att modellen ska gälla för alla som man är farligt ute. Ibland behöver man möta en annan person, en psykolog, och då måste den möjligheten finnas. One size doesn't fit all.

Det var bland annat den tanken som fick psykologen Fredrik Sandin att starta företaget Ahum. Det är en förmedlartjänst som matchar hjälpsökande med lämplig psykolog. Ahum fungerar som en mellanhand mellan privatpraktiserande psykologer och patienter, där man erbjuds antingen videomöten eller fysiska träffar. I nuläget har företaget cirka 250 psykologer anslutna på olika håll i landet. Ahum är ingen vårdtjänst, utan klienten betalar själv psykologens taxa, på runt 600–1 000 kronor per tillfälle.

– Idén föddes när jag i min egen verksamhet såg hur fel det kan bli när patienter hamnar hos en psykolog eller terapeut som inte passar. Detta är en återkommande debatt mellan psykologer, huruvida metoden eller alliansen

mellan patient och behandlare är viktigast. Jag tänker att det är en kombination, men att man litegrann tappat att det finns en relationsaspekt i psykologkontakten som är viktig, säger Fredrik Sandin.

Han ger exemplet med att det på en vårdcentral kanske bara finns en psykolog, och är den personen man och patienten vill träffa en kvinnlig psykolog så blir det genast svårt.

Fredrik Sandin ser många fördelar med videomöten – inte minst vad gäller problematik med mycket skam inblandat – där kan tröskeln att över huvud taget gå till en psykolog vara hög och ett bra första steg kan då vara ett videosamtal.

Det finns än så länge inte så mycket forskning om psykologisk behandling via videolänk, men de studier som har gjorts visar på likvärdiga effekter som vid ett fysiskt möte.

När Lina Anderhell på Kry jämför sin egen erfarenhet av att möta patienter på vårdcentral och på videolänk tycker hon att det finns fler likheter än skillnader:

– Visst, det är småsaker som att man inte kan använda sitt kroppsspråk lika mycket och kanske måste bli verbalt ännu tydligare, men vilka interventioner jag använder och hur jag hjälper mina patienter – det är väldigt likt, säger hon.

Återkopplingen som Fredrik Sandin på Ahum fått från patienter är att de får bra kontakt även under videosamtalen. Många är nöjda med att träffa en professionell psykolog, efter att i vissa fall ha stött på oseriösa aktörer på nätet.

– Alla psykologer och psykoterapeuter på Ahum är legitimerade, och det är det man ska hålla utkik efter, säger Fredrik Sandin.

Christian Rück vid Karolinska institutet instämmer.

– Det är troligtvis en fördel att gå till en legitimerad psykolog. Det är en djungel att hitta hjälp på nätet, men det är det faktiskt med live- behandling också, och det finns inget som talar för att behandlingen som erbjuds genom dessa nättjänster skulle vara sämre, säger Christian Rück.

I dag kostar det för patienten inte mer att få psykologhjälp via de digitala primärvårdstjänsterna än via vårdcentralen. Patientavgiften ligger på runt 250 kronor och frikort gäller. Dagens system har kritiserats då nätläkartjänsterna

får ersättning per patient från dennes hemlandsting, vilket gör det svårt för enskilda landsting att styra sina vårdkostnader. Ersättningssystemen ses nu över i regeringens utredning Ordning och reda i vården, där ett tilläggsdirektiv om nätläkartjänsterna tillkom i våras. Utredningen slutredovisas 31 december i år.

Fredrik Sandin på Ahum påpekar att ersättningsnivåerna från landstinget till digitala psykologtjänster är lägre än ersättningen för fysiska psykologmöten på vårdcentral. Produktionskraven för de behandlande psykologerna riskerar av den anledningen att bli väldigt hög.

– Minst två patienter i timmen och upp till 15–17 patienter per dag är mycket, säger han.

Psykologförbundets ordförande Anders Wahlberg instämmer i att ersättningsnivåerna från landstingen är låga, vilket kan innebära att produktionskraven ökar utan att man alltid tar hänsyn till kvalitet.

– Uppgifterna vi får kring produktionskrav för dessa tjänster varierar, men vi vet att psykologers arbetsmiljö kraftigt påverkas om produktionskraven kommer i konflikt med kvaliteten, säger han.

I nuläget anser Anders Wahlberg dock att fördelarna överväger, så länge det för patienten inte kostar mer än att gå till vårdcentralen och man snabbare får den hjälp man behöver.

– Men drar man in på psykologer på vårdcentralerna blir det ett problem.

Börjar man spara på andra ställen och politikerna säger att behovet på vårdcentralerna inte kan täckas för att för mycket pengar flödar ut i det här, då skulle jag bli riktigt bekymrad.

Karin Skagerberg är redaktör på Modern Psykologi, där texten först publicerades.

Karin Skagerberg

karin@spraktidningen.se "

"Det ska du tänka på.

Leta legitimation! Om du söker hjälp på nätet är det en legitimerad psykolog eller legitimerad psykoterapeut du bör hålla utkik efter. Då vet du dels att psykologen eller psykoterapeuten har en adekvat grundutbildning, dels att det finns en patientsäkerhet. "Blir du felbehandlad av någon som inte är legitimerad står du helt utan skydd och kan inte anmäla", säger Anders Wahlberg, ordförande för Psykologförbundet. "

"Så kan förvirringen kring utbyta mediciner minskas"

DN TORSDAG 27 DECEMBER 2018

"DN. DEBATT 20181227

Utbyte på apotek till billigare läkemedel sparar pengar, men har också skapat problem. Riskerna ökar när det är svårt för patienter att förstå vilket läkemedel som är vilket. Ett sätt att lösa detta vore att i receptet använda ett eget namn för varje grupp av läkemedel som får bytas ut mot varandra, skriver sju företrädare för olika professioner inom vården.

På många köksbord runtom i landet står läkemedelsburkar som är svåra att sortera. Problemet är att burkarna och tabletterna i dem ser olika ut och har skilda namn trots det kan vara samma läkemedel. Risken är stor att ta fel, ta dubbelt eller missa att ta ett läkemedel. Vi läkare, sjuksköterskor, barnmorskor, tandläkare, apotekare och receptarier som arbetar i vård, tandvård och på apotek vill att du ska få samma namn på läkemedel som byts ut på alla apotek, på alla läkemedelslistor, på burkarnas doseringstexter och på dospåsar. Så är det inte i dag.

När läkemedel inte tas som avsett så ökar risken för under-, över- eller felbehandlingar. Riskerna ökar när det är svårt för dig att förstå vilket läkemedel som är vilket. Ett och samma namn för dig som patient på en och samma läkemedelsbehandling över tid minskar risken för att du i onödan inte får full effekt av din läkemedelsbehandling eller skadas genom att ta dina läkemedel fel.

På recept för läkemedel ska läkaren i dag skriva handelsnamnet på en viss vara. Läkemedelsverket beslutar när samma substans från olika tillverkare är så lika att de kan bytas ut mot varandra på apotek. Då ska apotekaren eller receptarien normalt lämna ut det billigaste av dessa likvärdiga alternativ. Från apoteksbesök till apoteksbesök var tredje månad kan därför samma läkemedelsbehandling få nytt namn och utseende. Om du behandlas med tre läkemedel vars patent har löpt ut riskerar du alltså att få upp till 12 burkar med olika namn och utseende över ett år.

Under 2017 expedierades på apotek ett läkemedel med annat namn och utseende än det på receptet cirka 34 miljoner gånger, eller vid nästan hälften av alla vanliga recept. Drygt 17 miljoner av dessa byten gjordes hos personer 65 år och äldre. Det innebar knappt 9 tillfällen per år i genomsnitt hos alla äldre, men många fler hos de sjukaste med många läkemedel.

Utbyte på apotek sparar pengar för samhället och för dig som patient men har också skapat köksbordsproblemet. Ett enkelt sätt att minska problemet vore att i receptet få använda ett entydigt namn för varje grupp av läkemedel som får bytas ut mot varandra på apotek. I dag går inte det. Den som ordinerar ett läkemedel på recept måste i stället välja ett av många varumärken i utbytesgruppen. Det är då det namnet som kommer att stå på listor över de

läkemedel du fått recept på – även om burken som du fått heter något helt annat.

Vi representerar de läkare, tandläkare, sjuksköterskor, barnmorskor, apotekare och receptarier som du möter i vården och på apotek. Vi vill att när du får ett läkemedel som kan komma att bytas ut på apotek så ska du och den som fattar beslut om din läkemedelsbehandling använda samma namn – det fastställda svenska namnet på substansen – som den du möter på apotek och den vårdpersonal som kan komma att hjälpa dig med behandlingen.

Vi vill därför att substansnamnet ska användas för recept på de läkemedel som kan komma att bytas ut på apotek. Därmed kommer substansnamnet också stå med på läkemedelslistor över dina ordinerade läkemedel både i vården och på apotek. Vi vill också att det namnet inte bara ska stå finstilt på burken utan också tydligt på den etikett med dosering som sätts på burken på apoteket. Om du har dosförpackade läkemedel ska det stå tydligt på dospåsarna.

Genom att alla använder samma namn på samma läkemedelsbehandling blir det lättare för dig att hålla reda på läkemedelsburkar med olika utseende och handelsnamn som egentligen är samma läkemedelsbehandling. På så sätt kan otryggheten hos dig och dina närstående minska; misstag i hur du tar dina läkemedel bli färre; onödiga vårdkontakter och onödigt merarbete undvikas. Vårt förslag är tekniskt enkelt att genomföra och innebär inga behov av tidsödande och dyra ombyggnader av vare sig patientjournaler eller apotekssystem. Det som behövs är att varje grupp av läkemedel som får bytas ut mot varandra på apotek får ett eget namn baserat på substansnamnet samt ett eget varunummer. Det kan genomföras nu. Det gör att du tillsammans med legitimerad personal i vård och på apotek kan ha samma namn över tid för en och samma läkemedelsbehandling även om namn och utseende på burken skiftar. För de patienter där det finns medicinska skäl för det ska det precis som i dag vara möjligt att få ett läkemedel med ett visst handelsnamn i en utbytesgrupp. För läkemedel som inte byts ut på apotek blir det ingen förändring.

Problemet med att hålla reda på vilka burkar som innehåller samma läkemedel drabbar nästan alla med läkemedelsbehandling. Allt som kan göras för att minska riskerna för dig som patient och göra det enklare att

hjälpa dig hålla reda på dina läkemedel är viktigt. Det arbetssätt – ”generiskt förhållningssätt” – som Läkemedelsverket i stället anvisar oss som har ansvar för din läkemedelsbehandling anser vi inte är tillräckligt. Enbart det arbetssättet ger inte dig som patient ett och samma sammanhållande namn på dina respektive läkemedelsbehandlingar i alla källor. Vi anser att vårt förslag är nödvändigt för att det ”generiska arbetssätt” som Läkemedelsverket anvisar ska kunna förstås av våra patienter.

Vårt förslag blandas ofta ihop med så kallad generisk förskrivning. Generisk förskrivning innebär att substansnamnet anges på receptet även för läkemedel som innehåller samma substans men som inte alltid bedömts som utbytbara på apotek. I flera länder inom EU är det möjligt med generisk förskrivning. Generisk förskrivning leder till en viss osäkerhet kring vilken vara läkaren verkligen avser att patienten ska få och ställer krav på utbildning och annan information till den som ordinerar läkemedlet. I motsats till generisk förskrivning så innebär vårt förslag att endast exakt de läkemedel som Läkemedelsverket beslutat ska ingå i en utbytesgrupp får expedieras på apotek när ett recept anger denna utbytesgrupp.

Det är dags för Läkemedelsverket och eHälsomyndigheten att ta ansvar för att snarast förverkliga vårt förslag att ge våra patienter ett och samma namn över tid på varje läkemedelsbehandling eller förklara för våra patienter varför de inte anser det möjligt att genomföra.

Mia Ahlberg, ordförande för Svenska Barnmorskeförbundet

Kristina Billberg, förbundsordförande för Sveriges Farmaceuter (avgående)

Hans Göransson, förbundsordförande för Sveriges Tandläkarförbund

Mikael Hoffmann, ordförande i Svenska Läkaresällskapets kommitté för läkemedelsfrågor, chef för stiftelsen NEPI – nätverk för läkemedelsepidemiologi

Ami Hommel, ordförande för Svensk sjuksköterskeförening

Ann Johansson, vice ordförande för Vårdförbundet

Elin Karlsson, ordförande i Sveriges läkarförbunds råd för läkemedel, IT och medicinteknik "

" Advokat: Fanns inga planer att utföra dåd

DN TORSDAG 27 DECEMBER 2018

Säpo säger sig ha avvärjt ett terrordåd när man i april i år slog till mot flera personer i Akalla i Stockholm och Strömsund i Jämtland. Snart kan detaljerna klarna när åtalet kommer. Men en av advokaterna hävdar att anklagelserna är helt grundlösa.

Fem personer sitter just nu häktade på olika platser i Stockholmsområdet, misstänkta för förberedelse till terroristbrott samt terrorfinansiering. Tre av dem greps vid razzian den 30 april i Akalla och Strömsund. Övriga två greps och häktades i juni respektive oktober. Samtliga kommer från Uzbekistan och Kirgizistan.

Åklagaren Per Lindqvist vid riksenheten för säkerhetsmål säger att han räknar med att lämna in åtal i slutet av veckan. I övrigt kommenterar han inte ärendet.

Att en person åtalas för förberedelse till terrorbrott är ovanligt. Sedan 2005 rör det sig om fyra fall, enligt en sammanställning från Försvarshögskolan. I det här ärendet är också omfattningen – med fem misstänkta – ovanlig, enligt terrorexperten Magnus Ranstorp.

– Det brukar vara enskilda individer. Det är väldigt ovanligt att det är så många personer. Det har vi aldrig haft tidigare, säger han.

Minst en av de misstänkta ska enligt tidigare uppgift ha haft kontakt med Rakhmat Akilov, som dömts till livstids fängelse för terrordådet på Drottninggatan i Stockholm 2017. Enligt Magnus Ranstorp intensifierades Säpos insatser i den centralasiatiska miljön i Sverige efter dådet.

Samtliga inblandade har nekat till brott och advokaten Thomas Olsson är "extremt förvånad" över att fallet går till åtal.

– Misstankarna mot min huvudman är fullständigt grundlösa. Det finns inget som helst rimligt skäl att väcka ett åtal mot honom, säger Thomas Olsson, som försvarar en av dem som greps först, en 46-årig man.

Thomas Olsson ställer sig mycket tveksam till att Säpo har förhindrat ett terroristbrott.

– Allt utredningsmaterial som presenterats så här långt bekräftar hans (klientens) egna uppgifter och det finns ingenting i materialet som indikerar att han skulle haft för avsikt att planera ett terroristbrott, säger han. Det finns få fall där misstankar som rört förberedelse till terrorbrott som burit hela vägen. Ett exempel är det dåd mot konstnären Lars Vilks som tre göteborgare misstänktes ha planerat i september 2011, något som till en början rubricerades som förberedelse till terrorbrott. Domen blev i slutändan dagsböter för brott mot knivlagen.

– Det har varit svårt tidigare. Ribban är högt satt när det handlar om att bevisa att de verkligen hade som syfte att leva upp till de här rekvisiten som terrorrubriceringen kräver, framför allt om att injaga fruktan i en befolkning, säger Magnus Ranstorp.

TT "

"Fakta.

Den 30 april slog Säkerhetspolisen till mot flera personer i Akalla i Stockholm och Strömsund i Jämtland. Tre män, i dag 46, 39 och 30 år gamla, greps och häktades.

En fjärde man, en 34-åring, häktades i juni och en femte man, i dag 39 år, häktades i oktober. De misstänkta kommer från Uzbekistan och Kirgizistan och anklagas för förberedelse till terrorbrott samt terrorfinansiering.

Samtliga har tidigare förnekat brott. Minst en av dem ska enligt uppgift ha haft kontakt med Rakhmat Akilov, som dömts till livstids fängelse för terrordådet i Stockholm i april 2017. "

" Experten: Stor risk att terrordömda återfaller

DN TORSDAG 27 DECEMBER 2018

På lördag frigres de svenskar som planerade ett terrordåd mot danska Jyllands-Posten 2010. Enligt experten Magnus Ranstorp finns det stor återfallsrisk, både för dessa män och de cirka 1 500 andra terrorister i Europa som ska frigres under nästa år. För att hantera problematiken krävs bättre insatser från samhället, menar han.

De fyra männen, varav tre är svenska medborgare och en är tunisier med uppehållstillstånd i Sverige, dömdes alla för förberedelse till terrorbrott efter planer på att ta sig in på Jyllands-Postens och Politikens gemensamma redaktion i Köpenhamn och, enligt den danska säkerhetspolisen, "döda så många som möjligt".

Detta efter att Jyllands-Posten några år tidigare publicerat uppmärksammade teckningar föreställande profeten Muhammed. I samband med gripandena, som föranleddes av avlyssning av både dansk och svensk säkerhetspolis, hittades vapen, ammunition och även plastband som tros ha varit tänkt att binda personer med.

Magnus Ranstorp, terrorforskare vid Försvarshögskolan, satt själv i rättssalen i Köpenhamn när männen dömdes till tolv års fängelse vardera 2012.

– Jag skulle säga att de har olika personlighetstyper, men en av dem hade varit på träningsläger hos al-Qaida i Pakistan, en annan hade sökt upp terrorgrupper vid två tidigare tillfällen, och aktionen var sanktionerad av al-Qaidas högsta ledning, säger han.

Efter domen flyttades männen till anstalter i Sverige. Villkorlig frigivning blir aktuell efter två tredjedelar av avtjänat straff, där även tiden som frihetsberövad innan dom räknas in. Enligt Kriminalvårdens dokument har det förekommit både hot och våld mot personal och andra intagna under fängelsetiden. En av dem har också suttit avskild efter misstankar om att han

försökt radikalisera andra. I inget av fallen bedöms det dock föreligga tillräckliga skäl för att skjuta upp den villkorliga frigivningen, som blir aktuell den 29 december.

– Det går inte att säga med säkerhet att de återfaller och blir farliga när de släpps ut. Men vid sådana här brott finns det en stor risk, säger Magnus Ranstorp.

Hur vanligt det är har han inga siffror på, men säger att de åtminstone oftast återvänder till sin tidigare miljö, där de "ses som rockstjärnor" efter avtjänat straff.

– Problemet är att det inte finns några speciella insatser efter frigivning. De får en kontaktperson i frivården, men lämnas i mångt och mycket vind för våg när de kommer ut, säger Magnus Ranstorp.

Vid årsskiftet får Kriminalvården möjlighet att bedriva underrättelsearbete även i frivården, för att på ett bättre sätt kunna samla in information om villkorligt frigivnas förhållanden.

– Vi kommer att få bättre kunskap, framför allt om klienter med störst säkerhets- eller återfallsrisker. Till exempel de som har kopplingar till organiserad brottslighet eller våldsbejakande extremistiska organisationer, säger Niklas Bellström, stf säkerhetschef i Kriminalvården, till SVT.

Säpo kan även besluta om övervakning efter frigivning, vilket har godkänts för samtliga fyra inblandade i planerna mot Jyllands-Posten. I två av fallen har Kriminalvården motiverat sin bedömning med att återfallsrisken bedöms vara hög.

– Säpo och polisen ska vara de sista instanserna, men i nuläget blir de i realiteten de första. Det måste finnas "krockkuddar" i systemet som kan rehabilitera, resocialisera och reintegrera personerna, säger Magnus Ranstorp.

Han menar att detta är ett eftersatt område även internationellt, men att det finns länder som exempelvis börjat diskutera obligatoriska program att genomgå vid villkorlig frigivning efter terrorbrott, och i Tyskland och Danmark har man satsat på särskilda samtal under fängelsetiden. Magnus Ranstorp sitter med i ett speciellt EU-nätverk gällande radikalisering, där detta område pekats ut som högprioriterat.

– Det är en problematik för många länder, och i Sverige finns det inget jättetänk kring detta, säger han.
Ytterligare fyra personer sitter i dag på anstalter i Sverige dömda för terrorbrott, och en handfull svenskar som är föremål för åtal utomlands kan vid dom komma att avtjäna straff i Sverige.
– Frågan är om vi inte skulle behöva ett nationellt avhopparprogram, som även skulle inkludera gängkriminella. Men det finns olika verktyg och ytterst är det en fråga för politikerna att komma med förslag, säger Magnus Ranstorp.

Fredrik Tano "

"Fakta. De fyra dömda

52-årig tunisisk man. Har uppehållstillstånd i Sverige. Beskrevs av åklagaren som den drivande i planerna. Har under fängelsetiden bland annat anmälts för hot mot personal och andra intagna.
37-årig svensk man. Har under fängelsetiden bland annat noterats för två fall av hot eller våld mot personal och har suttit avskild stora delar av tiden, bland annat efter misstankar om att han försökt radikalisera andra intagna.
45-årig svensk man. Har under fängelsetiden bland annat hotat och utövat våld mot andra intagna vid mer än ett tillfälle, samt utövat våld och hot mot personal.
38-årig svensk man. Har under fängelsetiden bland annat noterats för arbetsvägran och vägran att lämna urinprov, samt polisanmälts av Kriminalvården för våld eller hot mot tjänsteman. "

" Värre kariesangrepp i svenska barns tänder

DN TORSDAG 27 DECEMBER 2018

Det svenska genomsnittsbarnet får allt fler hål i tänderna. En väckarklocka, tycker tandläkarna. Hos barnen med sämst tänder blir hålen fler och många behöver sövas för att tandläkarna ska kunna göra sitt jobb.

– Det kan handla om att man behöver ta bort fyra tänder som sitter på olika ställen i munnen. Det gör man inte på en fyraåring rakt av, säger Gunilla Klingberg, professor i barntandvård på Tandvårdshögskolan i Malmö. Hon visar en bild på en sexåringss mun, där de bruna kariesangreppen syns på nästan varenda tand.
– Jag ogillar att man exponerar barn, men det är mest för att visa att så här illa kan det vara i Sverige 2018, säger hon.
Hon understryker att detta är ett barn som vuxit upp i Sverige, inte ett nyanlännt barn.
– Frågan kommer alltid snabbt om det här är hos barn som kommer från ett annat land eller en annan kultur, men vi kan inte säga att det är så i dag. Vi ser det här på många olika grupper av barn.
Vid sju års ålder har svenska barn i genomsnitt en tand som är kariesangripen eller lagad. Men det är ett genomsnitt – angreppen är ojämnt fördelade.
– De barn som är friska är väldigt friska, men i den grupp som är mest sjuk, där har sjukdomen blivit allvarligare, de har mer hål, säger Gunilla Klingberg.
Samtidigt är det lång väntetid för specialistbehandling, vilket betyder att barn kan få gå med tandvärk länge. Vissa barn tappar till och med i vikt för att de har svårt att äta. Det blir också ett stigma för barnen.
– Jag tycker att alla barn ska få se fina ut i munnen. Alla ska kunna le.
Ökningen har varit markant de senaste fem åren.

Bland åttaåringarna var 69,1 procent kariesfria 2013. Fem år senare hade andelen kariesfria åttaåringar sjunkit till 65,6 procent.

– I min värld duger inte detta. Vi måste göra det annorlunda och vi måste göra det bättre. Vi måste bli effektivare, säger Hans Östholm, som arbetar med det kvalitetsregister där siffrorna är hämtade.

Han anser att trenden är oroande och att det måste till vetenskapliga studier om orsakerna, för det saknas i dag.

Även han påpekar att inflyttning av barn från andra länder inte är främsta orsaken. Nyanlända barn, som ännu inte fått ett fullständigt svenskt personnummer, är inte med i kvalitetsregistrets statistik.

Det är inte en enda, utan flera orsaker bakom ökningen, tror Gunilla Klingberg. Hon börjar med att peka på socioekonomiska samband – barn i socioekonomisk utsatta miljöer har överlag sämre hälsa, både i kropp och i tänder.

Men det kan också handla om attityder hos föräldrarna och i hela samhället, menar hon.

– Det finns hur mycket godis och läsk som helst att få tag på 24 timmar om dygnet.

De goda råden kan kokas ner till tre punkter: Borsta tänderna med fluortandkräm morgon och kväll (föräldrarna behöver hjälpa yngre barn).

Koncentrera barnens ätande till tre huvudmål och två mellanmål – och släck törsten med vatten. Gå regelbundet till tandläkaren.

TT "

"Fakta. Karies

I bakteriebeläggning (plack) på tänderna kan det bildas syror som luckrar upp tandemaljen. Om inget görs blir hålet i tanden allt djupare och bakterier kan tränga ner i tandnerven, som blir inflammerad. Det är då tandvärken slår till.

Tidig karies märks inte så tydligt. När kalksalterna i emaljen börjar lösas upp, bildas en vit, kritaktig fläck eller rand på tandens yta. Ofta sker det

mellan tänderna, i tuggytorna eller längre bak i munnen där det är svårt att upptäcka.

Om kariesangreppet inte hunnit gå så långt kan det motas tillbaka med bättre tandborstning, eventuellt fluortillskott och genom att undvika socker i mat.

Har hålet hunnit bli för stort måste den skadade delen av tanden tas bort och sedan behöver hålet lagas. Om kariesskadan är mycket stor kan tanden behöva tas bort.

Källor: 1177 och National-encyklopedin "

" Sökande med utländska rötter faller bort

DN TORSDAG 27 DECEMBER 2018

Polisen vill locka fler med utländsk bakgrund till yrket för att höja kompetensen och få bättre representation. Men en stor del av de sökande faller bort i rekryteringsprocessen. Och ingen vet varför.

Drömmen om att bära polisuniformen är stark. Inför vårens utbildningsstart har omkring 11 600 personer sökt polisutbildningen, den högsta siffran sedan 2005, enligt polisens statistik.

Polisen har som uttalat mål att fler av dem som sätter sig i skolbänken har utländsk bakgrund, det vill säga att de själva eller båda deras föräldrar är födda utanför Sverige.

– Fler poliser som pratar andra språk ger bättre service till dem som inte behärskar svenska fullt ut. Och vi behöver folk som kan se saker ur olika perspektiv, säger Stefan Wehlin på polisens HR-avdelning.

Och intresset finns uppenbarligen: drygt 23 procent av alla som lämnade in godkända ansökningar inför höstterminen 2018 hade utländsk bakgrund.

Men någonting händer på vägen. När utbildningen väl började i september hade gruppen krympt till knappt 9 procent. Räknat i huvuden handlar det om 59 av sammanlagt 663 studenter. Med andra ord löper sökande med utländsk bakgrund mer än dubbelt så hög risk att slås ut på vägen jämfört med resten. Stefan Wehlin säger att det är en på tok för låg siffra som måste höjas, men polismyndigheten vet inte vad bortfallet beror på.

– Det kan vara så att man har problem med svenskan och inte kan ta till sig all information vid de olika provningsmomenten, men vi har ingen undersökning på varför personer med utländsk bakgrund i större utsträckning faller ifrån.

John Hermiz, chefspsykolog på Rekryteringsmyndigheten som genomför antagningen, konstaterar att bortfallet är som allra störst, 4,4 procentenheter, i det kombinerade momentet med problemlösnings- och personlighetstest. Men inte heller han kan svara på varför.

– Jag vill faktiskt inte spekulera i den frågan. Om man vill undersöka det på en djupare nivå så behöver man göra det på ett vetenskapligt sätt, säger Hermiz.

Martin Lazar, polis i Botkyrka, kom till Sverige från Irak som 15-åring. Han säger att han ofta får användning för sina kunskaper i assyriska och arabiska.

– Vi börjar alltid med svenska, men om vi inte når fram försöker vi med deras hemspråk. Ibland när vi kommer hem till folk har de svårt att förstå varför polisen är där över huvud taget innan jag pratar arabiska. Språket tar bort många murar.

– Däremot tycker jag inte att man ska underlätta antagningsprocessen för att få in fler med utländsk bakgrund, men polisyrket måste marknadsföras bättre.

TT "

"Fakta. Går att studera på distans numera

Polisutbildningen omfattar fem terminer och aspiranttjänstgöring i en polisregion. Har sammanlagt 1 600 utbildningsplatser årligen.

Utbildningen finns i Stockholm, Umeå och Växjö. Från och med 2019 ges den även i Malmö och Borås.

Nytt för 2019 är att utbildningen går att läsa på distans.

Så går antagningen till

Rekryteringsmyndigheten sköter antagningen på uppdrag av polisen.

Den som söker måste vara myndig och svensk medborgare.

Antagningen inleds med en webbenkät, bland annat med frågor om

medicinsk och psykisk hälsa, livsstil och inställning till polisyrket. De som godkänns kallas därefter till provning.

Provningen görs i fyra steg: ett problemlösnings- och personlighetstest, ett fysiskt och medicinskt test, en psykologisk bedömning och ett säkerhetssamtal.

Studenterna i siffror

9 594 personer sökte polisutbildningen som inleddes under hösten 2018, av dem var 3 943 kvinnor. Sammanlagt 2 237 hade utländsk bakgrund (de själva eller båda deras föräldrar är födda utanför Sverige).

3 286 kallades till provning, av dem inställde sig 2 191.

Efter rekryteringsmyndighetens sällning påbörjade 663 personer utbildningen (räknat på hur många som fanns kvar tre veckor efter uppropet), av dem är 218 kvinnor. Totalt 59 av studenterna har utländsk bakgrund, av dem är 13 kvinnor.

Poliser med utländska rötter

Av knappt 20 000 poliser hade knappt 1 200 utländsk bakgrund, motsvarande 6 procent, under 2017.

Siffran har ökade successivt från drygt 900 under 2008 till knappt 1 200 under 2014, och har därefter varit mer eller mindre konstant.

Av samtliga anställda inom polismyndigheten hade drygt 2 600 utländsk bakgrund av knappt 30 000, motsvarande 9 procent, under 2017. "

"Ny svensk satsning på vegetariskt protein"

DN TORSDAG 27 DECEMBER 2018

Snart får Sverige sin första växtproteinfabrik. Det nya projektet på Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) i Alnarp i Skåne ska utvinna protein ur växter som kan användas i mat, medicin och kosmetika, skriver Sydsvenskan. Den biomassa som blir över ska bli biogas.

– Ser man till västvärlden äter vi för mycket köttprotein. Vi kan inte fortsätta att äta det i samma omfattning som vi gör i dag, säger Eva Johansson på SLU till tidningen.

Projektet finansieras av Vinnova som har skjutit till tio miljoner kronor för att inledningsvis utveckla växtproteinfabriken som en pilotanläggning, men med förhoppningen att arbetet ska fortsätta både i Skåne och i nya anläggningar utanför Sverige, enligt Eva Johansson.

Utvecklingen av proteinprodukter, som ersätter exempelvis kött och mjölk, har växt sig allt större under de senaste åren. Redan nu är runt tjugo företag intresserade av proteinerna från den nya fabriken och inom en femårsperiod tror Eva Johansson att de kommer att finnas i produkter i butik.

TT "

" Malmö bygger vårdenhet för extremsmittor

DN TORSDAG 27 DECEMBER 2018

Malmö får under nästa år Sveriges andra isoleringsenhet för patienter med extremt smittsamma sjukdomar. Enheten kommer att kunna ta emot patienter från hela landet.

För personer i Sverige som drabbats av ett högsmittsamt virus som ebola finns det i dag bara en vårdinrättning, nämligen universitetssjukhuset i Linköping.

Frågan om att öppna fler vårdenheter av det här slaget har diskuterats vid möten mellan bland andra Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och Socialstyrelsen. Men någon statlig finansiering för beredskap av den här typen står ännu inte att finna.

Den nya högisoleringsenheten i Malmö byggs på uppdrag av Södra sjukvårdsregionen, där Blekinge, Halland, Kronoberg och Skåne ingår, rapporterar SVT Nyheter Blekinge.

– Det är en bra investering för skattebetalarna, rummen kommer att användas för vanliga patienter, men kan snabbt omvandlas till en högisoleringsenhet, säger Maria Josephson, verksamhetschef vid Skånes universitetssjukhus (Sus), till SVT.

Under ebolaepidemin vårdades en skånsk kvinna på Sus. Hon flyttades därefter till Linköping och högisoleringsenheten där. Hon var inte smittad, visade det sig senare.

"Svårt att förbereda hunden för fyrverkerier

DN TORSDAG 27 DECEMBER 2018

Nyårsfirandets fyrverkerier plågar varje år många hundar och andra husdjur. Det finns sätt att underlätta, men problemet är svårlöst. – Det är svårt att sätta sig in i vad det innebär för djuret, säger Hans Rosenberg på Svenska Kennelklubben.

Runt en tredjedel av våra cirka 730 000 hundar är skotträdda. Hundar har känsliga öron och det kan medföra en intensiv smärta med panik och kraftig rädsla som följd. Ljuset och att de inte vet varför det låter gör det värre.

Också ljudvana hundar som jakthundar kan drabbas.

– Det är ett helt annat ljud och sätts inte i samband med något roligt. Vid jakt vet hunden att den ska ut och jaga och då existerar inte ljudet på samma sätt. Här är det helt plötsligt fest och kanske onyktra människor, säger Hans Rosenberg, presstalesperson för Svenska Kennelklubben (SKK).

En hund kan vänjas vid ljudet genom ljudinspelningar, men att lyssna via högtalare är inte samma sak som att höra det i verkligheten. Det är viktigt att ägaren inte daltar med hunden.

– I stället ska man i ett tidigt skede lyfta fram det positiva, ”nu ska vi gå ut och titta på smällarna”, att få en positiv upplevelse, säger Hans Rosenberg.

Vid allvarliga fall finns det lugnande mediciner att få från veterinären.

Så många som 35 000 hundar medicineras när smällandet brakar loss, enligt SKK.

Djurens rätt kartlägger hur landets kommuner hanterar frågan. Tillsammans med bland annat SKK och Svenska brukshundklubben vill man se en hårdare reglering av fyrverkerierna.

Enligt ett pressmeddelande från djurrättsorganisationen inför fler och fler kommuner begränsningar eller väljer bort fyrverkerier vid sina egna arrangemang. 26 kommuner får mycket väl godkänt av Djurens rätt. TT "

"Fakta. Så hjälper du hunden

Ta aldrig med hunden till en plats där fyrverkerier avfyras.

Ta en tur med bilen under de värsta nyårstimmarna.

Lämna inte hunden ensam.

Rasta hunden i god tid och håll den inomhus under smällandet. Dra för gardinerna och sätt på musik.

Försök att avleda hundens uppmärksamhet med en rolig leksak eller något att tugga på om den blir orolig. Om hunden gömmer sig, låt den vara. Ömka eller bestraffa den inte.

Är problemen allvarliga – uppsök veterinär i god tid för eventuell medicinering.

Res bort om den möjligheten finns, gärna till glesbebyggda områden.

Hundvänliga hotell finns vid flygplatserna Arlanda och Sturup.

Källa: Svenska Kennelklubben "

"En bekant miljö höjer livskvaliteten"

DN TORSDAG 27 DECEMBER 2018

"En gammal, bekant och stimulerande miljö är viktig för att höja livskvaliteten för äldre med demens och Alzheimers sjukdom. Men det är oklart om ett återskapande av miljön från yngre år förbättrar förmågan att förstå sin omvärld, enligt demensforskaren Miia Kivipelto.

De senaste åren har ett slags terapiträdgårdar anlagts i anslutning till äldreboenden i Sverige, bland annat vid Sabbatsbergs sjukhus i Stockholm. De är tänkta att stimulera sinnen genom syn-, hörsel- och doftupplevelser. En så långtgående metod med stimulans som beskrivs i DN:s reportage från tyska Dresden finns däremot inte i Sverige, såvitt demensforskaren Miia Kivipelto känner till.

– Nej, men generellt anpassar man miljön mer även i Sverige, säger Kivipelto, som är professor vid sektionen för klinisk geriatrik vid Karolinska institutet.

– Man vet exempelvis vilka färger som kan verka stimulerande. En annan sak är musik. Människor från andra länder går ofta tillbaka till den musik de lyssnade på när de var yngre, och också det språk de använde.

– Man kan tänka sig att även anpassa olika slags firanden, som jul, och ta hänsyn till vad man brukade läsa. Sådant gör vården mer och mer, säger Miia Kivipelto.

Med den så kallade reminiscensmetoden (reminiscens betyder hågkomst) används "igångsättare" som foton eller föremål för att underlätta kommunikation. Metoden kan vara ett sätt att ge en person med demens ökad självkänsla och känsla av trygghet, enligt Svenskt demenscentrum.

Det är väl känt att många äldre vill ha kvar sina gamla möbler och andra bekanta ting när de flyttar till någon form av omsorgsboende. Det kan vara till fördel för personer med Alzheimers sjukdom som förlorat närminnet.

Huruvida ett återskapande av miljön från yngre år rent av kan bidra till att förbättra de kognitiva funktionerna, förmågan att förstå omvärlden, är dock oklart, enligt Kivipelto.

– Jag tror inte man forskat på just det. Men allmänt är miljön i boendet betydelsefull.

Blir de boende mer aktiva av att ha saker de känner igen omkring sig?

– Generellt är både sociala, mentala och fysiska aktiviteter bra för hjärnan. De kan även förhindra en försämring, och det är viktigt för de här personerna.

– En person med demens som blir aktiverad och kan vara med får en bättre livskvalitet. Man kan också bli lugnare när man inte bara är passiv, säger Miia Kivipelto.

Anders Bolling

anders.bolling@dn.se "

"SAS vd: Vi har slagits för vår överlevnad"

DN TORSDAG 27 DECEMBER 2018

Efter flera kriser och smärtsamma stålbad ser SAS vd Rickard Gustafson vändningen. Trots att den viktiga sommarsäsongen kantades av fler inställda avgångar än normalt summerar han 2018 som ett kvitto på att bolaget är på rätt väg.

Priskriget i flygbranschen pressar skandinaviska SAS och kriserna har avlöst varandra. I det pågående sparpaketet är målet att förbättra resultatet med tre miljarder kronor till 2020. Men förändringsarbetet har redan börjat ge resultat, enligt vd Rickard Gustafson.

– Vi har slagits för vår överlevnad och 2018 gör vi ett av våra bästa resultat någonsin. Det visar att vi har ställt om och anpassat oss till hur industrin ser ut i dag, säger Rickard Gustafson, som samtidigt konstaterar att det många gånger varit en smärtsam resa, inte minst för personalen.

Under det brutna räkenskapsåret som avslutades i oktober flög 30 miljoner passagerare med SAS – en rekordsiffra.

Från starten 1946 till och med 2012 hade SAS en mer eller mindre statisk tidtabell men en relativt liten verksamhet under sommaren då affärsresenärerna hade semester. Då var juli en förlustmånad. Nu är det en av de bästa månaderna på året som bär mer förlusttyngda perioder under vinterhalvåret.

– Säsongsdestinationer, att vi går in och ut ur destinationer, det har radikalt förändrat lönsamheten för SAS, säger Rickard Gustafson.

Andra faktorer som på sikt förbättrar bolagets finansiella ställning är att man under 2018 har gjort sig av med ett dyrt lån som det nu inlösta preferensaktieprogrammet innebar.

Resultatet till trots, under sommaren tvingades SAS ställa in två procent av sina flygningar, en procentenhet fler än normalt. Trångt i lufterummet, personalbrist och beställda flygplan som försenats hos tillverkaren var orsakerna.

– De inställda flygen i somras beklagar vi djupt. Det har lärt oss att vi behöver bli ännu duktigare på att säkerställa att vi har en robust produktion, säger Rickard Gustafson.

Bolaget har nyligen öppnat nya baser i Irland och i Spanien, bland annat för att minska personalkostnaderna. Men Rickard Gustafson poängterar att SAS skandinaviska själ är väldigt viktig för honom.

– Det skandinaviska är en kultur och har inte så mycket att göra med vilket språk man talar. Vår verksamhet innebär inte att alla måste vara skandinaver för att det ska fungera. Se på Ikea till exempel, säger han.

SAS står de närmaste åren inför mångmiljardinvesteringar. Flygflottan håller på att bytas ut och från 2022 flyger SAS med cirka 100 nya maskiner för en total kostnad på nära 50 miljarder kronor.

– Det mesta handlar om att ersätta gamla flyg för att få flyg som är mer bränsleeffektiva, säger Rickard Gustafson.

Inför 2019 ser SAS vd en del orosmoln. Ett högre oljepris och en svagare krona mot dollarn är de främsta utmaningarna. Samtidigt som konkurrensen på den skandinaviska marknaden väntas öka. Fokus för verksamheten ligger enligt Rickard Gustafson på en ökad digitalisering och hållbarhetsfrågor.

– Flyget har en negativ miljöpåverkan och den måste vi ta på största allvar. Vi måste hitta ett sätt att ställa om till ett hållbart resande. Det är något vi prioriterar högt.

TT "

"Fakta.

Rickard Gustafson

Gör: vd för SAS Group sedan 2011.

Ålder: 54 år.

Tidigare erfarenhet: Har en bakgrund i försäkrings- och finansbranschen och var innan han kom till SAS koncernchef för Codan/Trygg-Hansa. Han arbetade under tio år inom GE Capital-koncernen i flera ledande positioner. Dessförinnan var han konsult på Andersen Consulting (som senare blev Accenture).

Han är utbildad civilingenjör med inriktning på industriell ekonomi från Linköpings universitet. "

"Spelbolagen köar för att vara med när Sverige inför licenssystemet

DN TORSDAG 27 DECEMBER 2018

Analys

Lotteriinspektionen överöses med licensansökningar när den svenska spelmarknaden omregleras vid årsskiftet. Det är ett tecken på att spelbolagen har fått sina viljor igenom när de nya reglerna har stiftats.

"En reform som borde ha varit genomförd för länge sedan", konstaterade civilminister Ardalan Shekarabi (S) när han presenterade lagförslaget till en omreglering av spelmarknaden. Det är ett påstående som få kan argumentera emot. Digitaliseringen förändrade förutsättningarna totalt eftersom utlandsbaserade spelbolag blev ett alternativ till spelmonopolet och Svenska spel.

I Lotteriinspektionens (LI) rapport kring den svenska spelmarknaden de tre första kvartalen 2018 omsatte aktörer utan svenskt tillstånd 4,5 miljarder kronor efter utbetalade vinster, en ökning med 12,4 procent, vilket gjorde att de totalt växt till 27 procent av en total marknad värd 16,8 miljarder. Mer än var fjärde krona spelas redan utanför landets gränser, så i stället för att vänta på att statens inkomster ska minska ytterligare avskaffas monopolet och de utländska spelbolagen bjuds in att ingå i ett licenssystem där man i utbyte mot att betala 18 procents skatt också måste underkasta sig vissa regler. Det är detta Shekarabi och många med honom anser borde ha skett långt tidigare och det är därför han säger att tidigare finansministrar "abdikerat från sitt ansvar" när de stoppat tidigare krav på omreglering i byrålådan. Statens utmaning har varit att göra licensreglerna så attraktiva som möjligt och samtidigt uppfylla ett av huvudkraven för reformen: att skapa ett stort mått av konsumentskydd. Om inte den så kallade kanaliseringsgraden (mängden bolag som går in i systemet) ligger över 90 procent riskerar hela nyordningen att förlora sin kraft.

Med tanke på att så många spelbolag ansökt om licens att inte ens LI:s nyanställningar räckt till för att behandla dem alla för att bli klara till den 1 januari kan man anta att reglerna ansetts attraktiva och att spelbolagens lobbykampanjer varit effektiva. Av de tio punkter som BOS, onlinebolagens intresseorganisation, satte upp inför omreglering är det knappt någon som inte hörtsammats.

Det finns skärpta regler kring reklam och bonuserbjudanden, men lagstiftarens uppmaning att spelbolagen ska eftersträva måttfullhet kan man förstås tolka efter eget behag. Just nu är mängden spelreklam i vissa tv-kanaler långt ifrån måttfull. Svallvågorna har sannolikt bidragit till effekter som att vissa idrottsmän väljer att inte låta sig sponsras av spelbolag och Fotbollsmagasinet Offsides hyllade initiativ att säga nej till spelannonser. På liknande sätt vågade regeringen inte sätta ner foten – eller om man så vill ”abdikerade från sitt ansvar” – när det gäller spelutbudet. Den nya spellagstiftningen innehåller förvisso en rad åtgärder i kampen mot matchfixning och innebär inte minst att den lucka i lagen som funnit täpps till. Däremot hörstas inte idrottsrörelsens krav på ett lagstiftat förbud mot spel på ungdomsmatcher och sådana i amatörserier samt spel på företeelser som inte direkt resultatrelaterade, till exempel spel på antal gula kort, som ses som en inkörsport till grövre matchfixning.

Möjligheten att utfärda sådana förbud kastade regeringen i stället i knäet på Spelmyndigheten, som blir LI:s nya namn. Myndighetens styrelse har inte varit helt överens i frågan, men till slut verkar juridiken ha vunnit över förnuftet.

Det finns till och med spelbolag som själva inser att fotbollsspelare som inte har ett öre betalt kan frestas att tjäna extra på att sparka in en boll i eget mål. Bethard, Zlatan Ibrahimovics bolag, meddelade i höstas att man som en början slutar erbjuda spel på U-matcher och uppmanade konkurrenter att följa efter. Gör de det?

Det finns de som tvivlar på att den svenska omregleringen blir framgångsrik. I Danmark har kanaliseringsgraden sjunkit efter en lovande inledning när grannlandet omreglerade. Den brittiske spelbolagskonsulten Ismail Vali, som studerat olika omregleringar, varnar för att Sverige genom vaga regler

riskerar att gynna den illegala marknaden. Kommer systemet att motverka spelberoende?

Det kommer sannolikt att krävas en rad justeringar för att få ett svenskt system, som för länge sedan passerat bäst före-datum, att fungera i en ny tid.

Jens Littorin

jens.littorin@dn.se "

" Den första generationen som inte får det bättre

DN TORSDAG 27 DECEMBER 2018

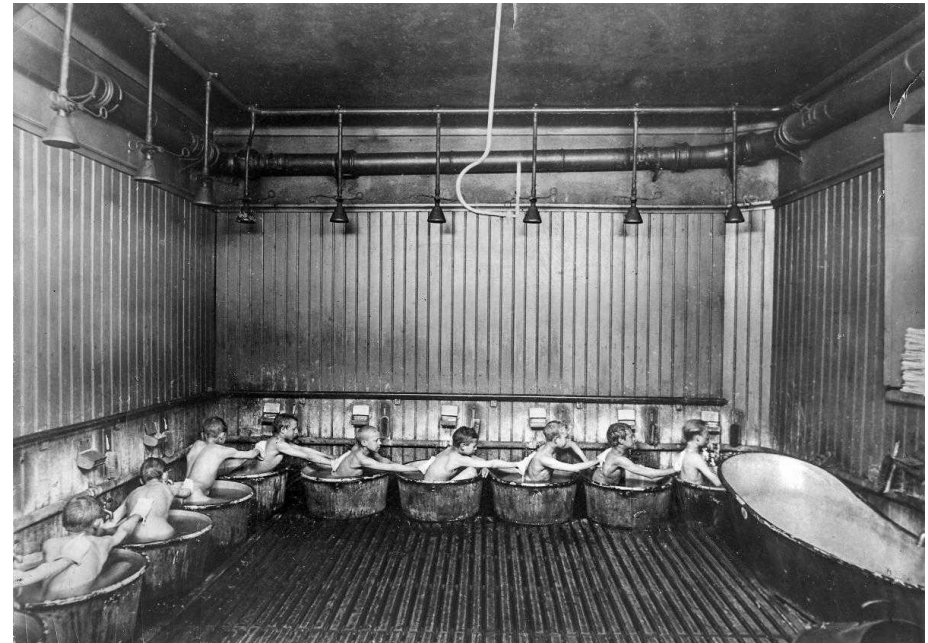
90-talisterna. Svar på "90-talisterna vet inte ens hur man städar", (21/12). Mirja Lakso berättar om hur hon behövt visa hur en dammsugare fungerar för personer födda på 90-talet. Jag tycker att det är oroväckande att skribenten verkar så fokuserad på under vilket decennium dammsugaranvändaren är född.

Generation Y (90-talisterna) karaktäriseras inte av bristande städkunskaper. I stället är det riktigt sorgliga att det tycks bli den generation där trenden vänder; en generation som inte får det bättre än sina föräldrar. Det låga bostadsbyggandet kommer att slå hårt mot de unga visar till exempel en rapport från HSB från 2017. Samtidigt så ser vi att unga i dag i USA verkar ha kortare förväntad livslängd än tidigare generation och då har jag inte ens börjat prata om klimathotet. Sverige slaktar klimatbudgeten – och sätter alla unga på ett smältande isflak och skjuter ut det till havs med orden "kom ihåg att sätta i dammsugarladden i väggen innan du startar den". Nej, jag tror att skribenten har valt att haka upp sig på helt fel saker i den här, framtidens generation.

I dag finns det unga som inte kan dammsuga, gamla som inte vet vad ett usb-minne är. Vuxna som inte tror på klimathotet, riksdagspolitiker som kommer från antidemokratiska rörelser och debattörer som hoppas stävja städokunskapen med en gammal hederlig utskällning. Jag kan helt förstå att det är jobbigt med personer som inte kan städa efter sig. Men jag tror faktiskt att det är min skyldighet som 90-talist att hjälpa till att försöka lyfta blicken och blicka framåt i stället.

Kanske kan vi nu satsa på att folkhögskolan ska ha råd både med städutbildningar och välgörenhetsprojekt, jag tror bägge är viktiga.

Isak Tegmark, Göteborg "

" Från årligt bad till daglig dusch på 100 år

DN TORSDAG 27 DECEMBER 2018

Fram till slutet av 1800-talet var det normalt att tvätta hela kroppen i ett varmt bad en gång om året. Medicinsk upplysning och social ingenjörskonst förändrade snabbt våra vanor och kultur. I dag tvättar vi oss mer än någonsin. Har det gått för långt?

Under första hälften av 1900-talet byggdes tiotusentals badstugor i Sverige, små separata trähus dit boende i ett område kunde gå för att basta och tvätta sig. Hur kom det sig att så många badstugor uppfördes under en så kort

period och sedan snabbt föll i glömska? Den frågan ställde sig Karolina Wiell som nyligen doktorerade vid Uppsala universitet med avhandlingen ”Bad mot lort och sjukdom”.

– Jag blev väldigt fascinerad av hur en liten privat fråga, den personliga hygien, kunde bli en samhällsfråga som engagerade så många. Och hur det kom att förändra vår kultur kring hygien och tvagning, säger Karolina Wiell. Fram till början av 1700-talet hade det funnits offentliga badstugor på flera håll i landet. Men de kom att uppfattas som något omoraliskt och okultiverat då de förknippades med prostitution och spridning av syfilis. De stängdes successivt ner och förbjöds till sist helt 1725.

– Därefter var det vanligt att man inte badade mer än en gång om året, ofta inför julfirandet. Det var ett tungt jobb att bära in vattnet, värma det och sedan efter badet bära ut vattnet. Därför användes badvattnet av många och vanligtvis tvättade sig husbonden först, därefter hustrun, barnen och sist dräng eller piga.

Badade man inte i sjöar och vattendrag på sommarhalvåret?

– Det var faktiskt ovanligt. Simkunnigheten var väldigt låg och man brukade tala om ”dödsdoppet”, det vill säga risken att drunkna. Vanligast var i stället att man tvättade sig med en trasa, främst de delar av kroppen som sticker ut, som händer, ansikte och öron. Det fanns även en allmän uppfattning om att ett smutslager på kroppen skyddade mot sjukdomar, berättar Karolina Wiell. Med upptäckten av bakterier under mitten på 1800-talet, samt insikten om att dessa kunde sprida sjukdomar, började en ny medvetenhet att breda ut sig inom läkarkåren. Provinsialläkarna i Sverige, dåtidens distriktsläkare, började uttrycka bekymmer över den personliga hygien hos befolkningen och propagera för ökat badande, främst i syfte att minska smittspridning.

– Kroniska sjukdomar som tuberkulos var vanligt på den tiden och det började göras hygieniska undersökningar av till exempel skolan. Men man tittade mest på trånghet och ventilation. Det tog ganska många år innan man började fundera kring tvagning.

1895 lämnades fyra motioner in till riksdagen, som argumenterade för att hälsovårdslära skulle införas i skolan. Motionerna avslogs, men idén om skolan som medel för att sprida kunskap om personlig hygien hade fått sitt fäste. 1921 bildades Föreningen för folkbad med delvis statligt stöd. De

verkade för att fler allmänna bad skulle byggas på landsbygden. Under samma period gjorde gymnastikdirektören Jan Ottosson en resa till Finland och Estland.

– I Finland hade man en helt annan vana att tvätta sig. Varje gård hade en bastu där de badade en gång i veckan. Jan Ottosson såg, liksom provinsialläkarna och Föreningen för folkbad, det som en lösning även för Sverige. Det var små och enkla byggnader som man värmdes med ved, och ved fanns det ju gott om, berättar Karolina Wiell.

Jan Ottosson började resa runt i landet för att introducera bastun för folket. Hur stor inverkan han hade är omdiskuterat, men under perioden började det byggas tusentals badstugor på den svenska landsbygden och han själv låg bakom minst 625 stycken.

– Det var ofta byalag som byggde badstugorna och de blev inte sällan ett föremål för stolthet och social samvaro.

Samtidigt skedde utbyggnad av vattenledningar och avlopp i de större städerna. Det skrevs mycket artiklar, främst i damtidningar, om kroppslig hygien och renhet i hemmet. Fler och fler skolor införde bad eller dusch en gång i veckan och under 30-talet blev det obligatoriskt i nästan alla skolor.

– En lärare överblickade badet och instruerade barnen. Barnen blev renare än sina föräldrar, så det blev en slags omvänd uppfostran, där föräldrarna kom att ta efter barnen.

Under några årtionden blev den privata frågan om personlig hygien en samhällsfråga genom debatt i tidningar, motioner i riksdagen, byggande av allmänna bad och badstugor, samt undervisning i skolan. Men mot slutet av 40-talet klingade byggandet av badstugor ut och besöken blev färre.

– Det finns fortfarande badstugor kvar ute på landsbygden, men när fler fick badrum hemma så lämnades de ofta att förfalla. Nu har hygien återgått till vara en privat fråga. Barnen lär sig inte längre i skolan hur de ska duscha, nu förväntas vi helt enkelt veta hur man gör. Det är inte heller så vanligt att man läser i tidningar om hur ofta man ska tvätta sig.

I dag duschar ju många varje dag. Har vi gått för långt i dag tror du?

– Ja, det tror jag. Ibland tänker jag att dagens vanor är resultatet av att normen har förskjutits mot mer renlighet under hundra år, men att pendeln snart börjar svänga tillbaka mot ett medicinskt normalläge där kroppen mår som bäst, säger Karolina Wiell.

Staffan Axelsson "

”Många unga är rädda för all kroppslukt”

DN TORSDAG 27 DECEMBER 2018

"Varje dag vänder sig unga till ungdomsmottagningar med frågor om sin kropp och hygien. Det borde finnas en mer standardiserad undervisning om dessa frågor i skolan, tycker barnmorskan Jessica Sunesson.

När man i början av 1900-talet införde personlig hygien som en del av skolundervisningen var målet att få befolkningen att tvätta sig oftare. I dag är problematiken den omvända, menar Jessica Sunesson som är barnmorska på Stockholms skolors ungdomsmottagning.

– Det vanligaste problemet som vi kommer i kontakt med när det handlar om personlig hygien är att man tvättar underlivet för ofta. Vanligtvis är man rädd för att lukta illa och börjar därför övertvätta. Det är inte heller ovanligt att man använder tvål. Det gör det oftast värre och skapar en ond cirkel. Jessica Sunesson har jobbat på ungdomsmottagning i över tio år och träffat otaliga oroliga ungdomar, en oro som hon tror främst bottnar i brist på kunskap och ouppnåeliga ideal.

– Många ungdomar är rädda för all kroppslukt, trots att den ju egentligen är helt normal. En kropp luktar. Ett kön luktar. Det går inte att ta bort helt utan att skada kroppen. Tvättar man könet för mycket med tvål som torkar ut så bildas sprickor i hud och slemhinnor där svamp och bakterier kan få fäste. Men samtidigt som många tvättar sig överdrivet mycket, ser Jessica en motsatt utveckling när det kommer till dusch i skolan. Många ungdomar är obekväma med att visa sig nakna inför andra och undviker därför att duscha där.

– Risken är att man inte vågar handskas med dessa frågor i skolan. De flesta ungdomar hämtar kunskap om hygien från kompisar och internet. Och när de söker information på nätet så är det oftast inte ungdomsmottagningens sida som de kommer till. Många hämtar sina normer från till exempel porr och andra sidor som ger snedvridna kroppsideal, säger Jessica Sunesson.

För att få ett sundare förhållningssätt till kropp, sexualitet och hygien, tycker hon att det borde bli ett tydligare ämne i skolan.

– I dag ska lärare väva in dessa frågor i andra ämnen, men det resulterar ofta i att det blir väldigt bristfälligt och att kvaliteten varierar otroligt mycket mellan olika skolor. Ansvar har främst hamnat på ungdomsmottagningar och organisationer som arbetar med dessa frågor, men tyvärr räcker inte resurserna till för att nå ut till alla. Jag tror att det vore bra om skolan hade en tydligare roll, så att man kunde nå ut till alla ungdomar.

Ibland kommer hon också i kontakt med personer med tvångsbeteenden kopplat till hygien.

– När det handlar om personer med tvångssyndrom, OCD, är det vanligaste att man tvättar händerna väldigt ofta. Då ser vi till att man får träffa en kurator eller psykolog. Får man hjälp tidigt så finns det goda chanser att man kan leva ett normalt liv, säger Jessica Sunesson.

Staffan Axelsson "

" Överdrivet tvättande kan skada bakterierna

DN TORSDAG 27 DECEMBER 2018

Under 100 år har våra vanor kring hur ofta och noga vi tvättar oss förändrats dramatiskt. Men vad är egentligen sunt?

På 1800-talet tvättade sig många människor i Sverige endast en gång om året. I dag duschar de flesta nästan varje dag. Men vad är bäst för hälsan? Anders Sönnernborg är professor på avdelningen för infektionsjukdomar och hud vid Karolinska institutet. Han menar att det i dag finns olika åsikter inom läkarskrået om hur ofta man bör tvätta sig, men framhåller de positiva effekter en ökad hygien har fått för samhället.

– Det är svårt att isolera frågan om tvagning och se exakt vilka konsekvenser det har fått för vår hälsa. Under 1900-talet har samhället utvecklats på många sätt som bidrar till en bättre hälsa, bland annat separata avlopp och vattenledningar, minskad trångboddhet effektiva mediciner och vaccination. Men med det sagt så har även ökad kroppslig hygien lett till medicinska framsteg.

Som exempel berättar han om den ungerska läkaren Ignaz Semmelweis som i mitten av 1800-talet upptäckte att antalet dödsfall i barnsängsfeber kunde minskas drastiskt om vårdpersonalen tvättade sina händer.

– Det är ju väldokumenterat att bakterier och virus ofta överförs via händerna. Så om vi tvättar händerna några gånger om dagen minskar vi överföringen av sjukdomar. Helkroppstvagningen har inte lika tydliga fördelar men den innefattar förstås genitalier, anal, ansikte, näsa och händer, där det finns mycket bakterier av inte alltid snäll natur, resonerar Anders Sönnernborg.

Har man sår på kroppen och är smutsig ökar risken för sjukdomar som till exempel rosfeber och stelkramp – om man inte är vaccinerad. Att det skulle

räcka med tvätt en gång om året för att minska infektionsrisken betvivlar han, men att tvätta sig så ofta som vi gör i dag kan också vara osunt.

– Vi måste tänka på bakterier som våra vänner. Vi bär faktiskt på flera kilo bakterier som lever i symbios med oss. De är viktiga för kroppens utveckling och funktion. Överdrivet tvättande kan skada bakteriefloran.

Han hänvisar till senare tids studier som associerat ökad allergi och astma i västvärlden med en ökad renlighet.

– Det finns en tendens i dag att människor tvättar sig flera gånger om dagen och tror att man är mer hygienisk då, vilket man inte är. Det påverkar hudens bakterieflora negativt och har en uttorkande effekt. När huden blir sprödare ökar risken för hudsprickor, vilket i sin tur kan leda till infektioner och eksem. Men det varierar mycket från person till person.

Anders Sönnernborg vill inte säga hur ofta man bör duscha, men ser det som en avvägning mellan kroppens välmående och ett fungerande socialt liv.

– När det kommer till helkroppstvätt ser jag inte att det är särskilt viktigt ur ett medicinskt perspektiv, om man bortser från tidigare nämnda regioner. Däremot är det förstås förenat med psykiskt välbefinnande och ökad livskvalitet för många. Det finns ju en social norm att förhålla sig till om man vill ha ett rikt socialt liv.

Staffan Axelsson "

"Kristofer Ahlström: Bota män från shoppingmissbruket – för deras egen och miljöns skull"

DN TORSDAG 27 DECEMBER 2018

Män som fnyser åt kvinnors shopping borde i stället helt omfamna sin - kvinnliga sida – forskningen visar att mäns köpbeteende är mycket skadligare för klimatet.

En mellandagsmorgon för några år sedan stod jag med en vän och frös ihjäl i Bromma. Det var så kallt att skinnet stramade kring kraniet och det värkte i hårbotten och frosten försökte få fäste i näsborrarna.

Men där stod vi. Han skulle köpa en Xbox och elektronikkedjan hade mellandagsrea och jag var där med kaffetermos. Kön bestod enbart av män. Och de hade stått där ett tag, ett par timmar, för att få halva priset på fritöser och tv-apparater. Orden vi sa till varandra kom ut i disiga pratbubblor i kylan.

Och sedan öppnades dörrarna, rusningen började. De vässade armbågarna kom fram. Blicken målsökande tjackstirrig.

Scenen får mig att tänka på en text av Jan-Olov Johansson, ledamot i Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademin, där han liknar mellandagsrean vid den manliga jakt- och samlarinstinkten där "de nutida jägarna och samlarna stressar runt för att hinna hitta bytet, innan grannstammen. Deras egen tolerans gentemot andra sökare blir därefter".

Samma vässade mansarmbågar riktas även mot kvinnor och deras konsumtion. Det diskuterades på kultursidor redan för elva år sedan, i den så kallade väskdebatten, hur kvinnors intressedrivna shopping ses som ytlig och förkastlig medan män minsann jagar och samlar (även om jaktmarken är Mediamarkt).

En man är inte prylgalen, han är på sin höjd prylnörd. En riktig man har en stor och dyr bil, eller en stor och dyr klocka, eller ett stort och dyrt ljudsystem. Och dessa måste hela tiden bytas ut mot nyare modeller. Det är inte så mycket slit-och-släng-shopping som att saker slängs innan de slitits det minsta. Jag brukar förvånas över hur ofta mina manliga bekanta känner att de måste köpa nya bilar. "Har den gamla gått sönder?" frågar jag och får irriterade blickar till svar.

Den manliga statusshoppingen har sedan länge slutat handla om att visa upp sig som framgångsrik försörjare av en familj – nu handlar det om att imponera på andra män. Manlighet mäts i antal tum på en tv-skärm eller en bilfälg, inte i fysisk styrka eller potens.

Men jag tänker ofta på en tidig mixtejp av svenska hiphopgruppen Labyrint, med den här raden: "Dagens rappare bryr sig bara om skor och smycken som en bitch." Det är minnesvärt eftersom man tar hiphopkulturens maskulina materialism och blingbesatthet, hyllandet av egna rikedomar och framgång – men likställer det med något så *fåfängt kvinnligt* som att shoppa och att vara fåfäng.

Det är en throwback till gamla tiders maskulinitet där En Riktig Man inte hävdar sin manlighet genom att köpa saker, utan genom att *göra* dem – åstadkomma eller tillverka.

I sin klassiska bok om den krackelerade moderna maskuliniteten, "Ställd. Förräderiet mot mannen", skriver Susan Faludi om hur den här identitetsförvirringen kan vara skadlig: "Det har ofta observerats hur samhällets ekonomiska omställning från industri till tjänst, eller från produktion till konsumtion, var en symbolisk flytt från det maskulina till det traditionellt feminina. Men i genustermer är förflyttningen mycket större än en enkel könskorrigering, och så mycket mer traumatiskt för män än vi kan ana", skriver hon.

Dubbelmoralen är svår att leva med: att tillhöra en maskulin kultur som fördömt fåfänga, spegelstirrande och shopping – och sedan försöka anamma allt det som plötsligt manliga attribut.

Problemet är att vi andra får lida för männens tvång att täppa till hålet i själen med nya fritöser. En rapport från Konsumentverket i december visar att

medelålders män har svårast med miljömässig konsumtion, och mäns konsumtion är mer energiintensiv och miljöskadlig än kvinnors. Enda sättet för män att fortsätta shoppa måste vara att helt omfamna sin kvinnliga sida: att börja handla medvetet. Eller så blir det köpstopp för hela slanten.

Kristofer Ahlström

kristofer.ahlstrom@dn.se "

" 10 röster som tystnat 2018

DN TORSDAG 27 DECEMBER 2018

DN Kultur minns några kända konstnärer och kulturpersonligheter som lämnat oss under året som gått.

Tim "Avicii" Bergling

1989–2018

Avicii var känslig, för känslig för den värld som hans musik tillhörde", skrev DN:s Nicholas Ringskog Ferrada-Noli när artisten Tim Bergling vid 28 års ålder gick bort i april i år. Det är fortfarande den sorgligaste och sannaste mening som skrivits om honom.

Avicii började producera housemusik 2006, sjutton år gammal i sitt pojkrum på Östermalm i Stockholm, och fick 2011 sitt stora genombrott med den oemotståndliga, aldrig någonsin uttjatade "Levels". Alla under trettio som säger att de aldrig festat till den ljuger.

Avicii kom att samarbeta med de största artisterna, spela på världens största elektroniska festivaler, släppa hit efter hit efter hit – "Wake me up", "The days", "Waiting for love", "Hey brother", "Without you". Men i dokumentären "Avicii: True stories", som kom 2017, syns framgångens outhärdligt höga pris. 2016 gör han sin sista livespelning. 2018 dör han i Oman.

"Tim var inte gjord för det maskineri han hamnade i", sa hans familj efter hans bortgång. Det ekar i musikbranschen fortfarande. Greta Thurfjell

Montserrat Caballé

1933–2018

Vår tids mest magnifika operadiva gick denna höst ur tiden, 85 år gammal. I fyra decennier har den spanska sopranen Montserrat Caballé uppfyllt världsscenerna med sin röst och sin flammande starka personlighet. I en tid då operadivorna verkade ha tagit slut gjorde hon entré och höll sig kvar under fyra decennier. Hon struntade komplett i den nya ordningen att de

dominerande figurerna i opera skulle vara regissörer och dirigenter, inte sångarna. Hon visste exakt vem som var stjärnan.

Bland annat detta gjorde att hon 1987 vågade göra en popoperalåt tillsammans med Queen-sångaren Freddie Mercury och sången ”Barcelona” blev ett ledmotiv för OS i Barcelona 1992. Caballé sjöng den på invigningen tillsammans med de två spanska tenorerna Placido Domingo och José Carreras.

Det är alltid svårt att sluta i tid och Caballé höll på lite för länge. Dessutom hade hon trassel med skattemyndigheterna. Men sedan satte hon på sig jeans och cowboyhatt och körde offroad på sin makes farm. Allt löste sig till slut. En himmelsk röst men fötterna på jorden. Maria Schottenius

Milos Forman

1932–2018

R P McMurphy (”Gökboet”), Andy Kaufman (”Man on the moon”), Antonio Salieri (”Amadeus”), Larry Flynt (”The people vs Larry Flynt”), Francisco Goya (”Goyas spöken”), Claude Bukowski (”Hair”).

Milos Forman drogs alltid till de fula gökungarna, de missanpassade antihjältarna, de obekväma sanningssägarna. Och konstigt vore väl annars. Om man genomlidit både nazismen och stalinismen så utvecklar man naturliga antikroppar mot alla former av totalitära tendenser och konformism. Båda hans föräldrar dog i tysk fångenskap under andra världskriget. När Sovjetunionen satte brutal punkt för Pragvåren 1968 flydde han till Hollywood. I drömfabriken skapade han attraktiva Oscarsfilmer för både den breda biopubliken och de mest kräsna filmkritikerna. Om hans misstänkta alter ego – Jack Nicholson i ”Gökboet” – oskadliggjordes genom lobotomi, så fortsatte Forman att vara en frihetskämpe fram till slutet. Hans främsta kännemärke var slagfärdiga, satiriska och spirituella komedier som heller aldrig väjde för tillvarons tragiska sidor. Alltid livsbejakande – mot alla odds.

Så kommer också Formans filmer att leva vidare. Nicholas Wennö

Aretha Franklin

1942–2018

Det finns människor som har en röst. Och så finns det människor som *är* sin röst. Aretha Franklin var sin röst. Lyssna till exempel på hennes version av ”I say a little prayer” från 1968 som börjar med de ikoniska raderna om hur hon ber en bön om att han ska älska henne, innan hon lägger sin makeup.

Den har sådan underbar lätthet i anslaget. Sedan fortsätter Franklin sjunga med samma lätthet om hur hon springer till bussen – och om hur tanken på honom dyker upp under arbetsdagen. Fraseringen är så fin och vardaglig, vissa rader sjungs ungefär som när man i vardagsprat skjuter in bisatser, lite *by the way*.

Vi hör en människa som är förälskad.

Det var typiskt ”The Queen of Soul”. Hon fick oss alltid att tro på det vi hörde. Även när hon inte varit med om det hon sjöng om var livsförståelsen så djup att hon visste exakt hur det *skulle ha känts*.

Och förmedlade det till oss. Nu är det änglarna som får höra henne sjunga. Åsa Beckman

Benny Fredriksson

1959–2018

Det händer fortfarande att man tycker sig skymta honom i kulisserna. Så intensivt närvarande i Stockholms kulturliv var Benny Fredriksson att det är svårt att tänka sig att han inte längre är med där det händer.

På den oförglömliga minnesföreställningen på Stockholms stadsteater i juni kom han ”själv” in i slutet, i rosa skjorta och karaktäristiska kroppsrorelser – som om sången och spelet gjort honom levande igen. Det var utsägligt sorgligt och väldigt roligt. Antagligen precis som Benny Fredriksson skulle ha velat.

Kanske var nyckeln till den obestridliga huvudroll som Benny Fredriksson spelade i svenskt kulturliv att han hela tiden levde med en osäkerhet i själva tillvaron – en beredskap från barndomen om att allt kunde försvinna. Kanske var det den vetskapen som skapade den säregna livskänsla som han spred omkring sig – den som för alltid förändrade svensk teater.

Vad var det han gjorde? Han visade att ingen kultur kan leva utan sin publik – och att ingen publik kan leva utan kulturen. Björn Wiman

Claude Lanzmann

1925–2018

Under tidigt sjuttital fick den hipa Parisjournalisten Claude Lanzmann – känd för sina både erotiska och vänskapliga förbindelser med kulturens kungapar Simone de Beauvoir och Jean-Paul Sartre – ett erbjudande från museet Yad Vashem i Jerusalem. De ville beställa en film om Förintelsen. Lanzmann har berättat om hur han gick runt en hel natt i Paris och tvekade. Han hade det bra, tjänade pengar och tyckte inte att han, egentligen, visste mer om dödslägren än andra – även om han var judisk fransman. Lyckligtvis visste han inte själv, när han tackade ja, att det skulle ta tolv år och bli elva timmar film.

Claude Lanzmann gjorde mycket annat i sitt liv, ledde den anrika vänstertidskriften *Les Temps Modernes* och skrev den omtalade biografen ”Haren i Patagonien”. Men han skrev in sig i historien som upphovsman till den epokgörande dokumentären ”Shoah” som såg dagens ljus 1985. En mäktig kör av vittnesmål som upprätthåller minnet av de döda, och vikten av att aldrig sluta benämna det som hände. Helena Lindblad

Ursula K Le Guin

1929–2018

I Övärlden seglar trollkarlen Sparvhök och talar med drakar som är äldre än allt annat. På den vinterkalla planeten Gethen går Therem Harth rem i Estraven i snön och drömmer om en större värld, bortom det politiska kabblet. Och på Anarres utvecklar fysikern Shevek ett sätt att kommunicera över stora avstånd.

Kommunikation, språk och berättelsens makt fanns alltid i centrum för fantasyförfattaren Ursula K Le Guin. Författarens uppgift, sa hon, är att nå fram till läsarna med nya tankar, nya idéer, och hon klädde sina egna idéer i den bästa tänkbara formen: äventyr.

Hennes huvudpersoner insåg gradvis att ära och rikedom inte var viktigt, inte ens omvärldens uppskattning, magiska krafter eller förmågan att se in i framtiden. Människans lycka är vardagsliv och mänsklig gemenskap – och berättelser.

”Fantasin är sinnets grundläggande verktyg”, sa Ursula K Le Guin i ett uppfordrande tal när hon fick medalj 2014. Vi kan ändra världen, sa hon, och hänvisade till historien. Det har gjorts förr. Lotta Olsson

V S Naipaul

1932–2018

Även de stora mästarna har varit debutanter. Och för vissa blev vägen till framgång krokigare än för andra. Man kan tvingas byta språk – eller uppfinna en form som passar den erfarenhet man vill beskriva. Göra långa resor i andra kulturer, skaffa nya kunskaper om världen.

Det finns många likheter mellan Joseph Conrad och V S Naipaul. Den förre var imperialismens store uttolkare, den senare avkoloniserings. Naipaul gjorde världen större och fick oss att se vad som verkligen pågick på andra platser. Han var hemlös, illusionslös och sträng. ”Det är svårt att vara först.” För den pionjärsatsen belönades V S Naipaul med Nobelpriset 2001.

Är det inte ett tecken på tidens konventionella fåfånga att just romanen envisas med att vara litteraturens högsta uttryck? Naipaul påstod att det som är riktigt bra alltid är nytt, både till form och till innehåll. Han spräckte den fina romankostymen och skapade egenartade hybrider.

Läs Naipauls utmanande reseskildringar – som böckerna om islam och Indien. Eller den mer stillsamma om England: ”Ankomstens gåta”. Jan Eklund

Lill-Babs Svensson

1938–2018

Barbro Svensson tillhörde den första generationen riktiga popstjärnor när hon slog igenom som tonåring under 1950-talet. Hon växte upp i Järvsö men tog snart plats på dansrestaurangerna i Stockholm och blev Lill-Babs med hela svenska folket.

Hon var inte bara en skicklig artist, utan en *entertainer* – allt hon gjorde fick en air av flärd, men hon var också tveklöst någon som arbetade hårt, folkparksturnerade oavbrutet och aldrig tog framgång för given.

Bland höjdpunkterna i hennes karriär finns låtar som ”En tuff brud i lyxförpackning” och Eurovisionbidraget ”April, april”, en huvudroll i ”Annie get your gun” och en krogshow skriven av Lars Forssell.

Kvällen före dödsbeskedet sändes säsongsavslutningen av ”Bonusfamiljen” i tv, där Barbro Svensson strålade som Gugge – en karaktär nästan överlastad av liv, sprakande social och med känslorna utanpå kroppen. Det blev hennes sista stora roll, och den var värdig en av svensk pophistorias stora underhållare. Hanna Fahl

Jerry Williams

1942–2018

Det går att beskriva honom som både en mångsysslare och gränsöverskridare, från soulhitten ”Keep on” 1969 till syntballaden ”It started with a love affair” 1989, via krogshower, tv-program och de mest pompösa omstöpningar av John Lennons ”Working class hero” och Ted Ströms ”Vintersaga”.

Ändå är det som motsatsen Jerry Williams blev känd och älskad: Sveriges kanske trägnaste förvaltare av den gamla 50-talsrocken, med fler envisa turnéomrör i de svenska folkparkerna än någon annan och en benhård trohet till Elvis, Chucken och Little Richard som aldrig släppte oavsett hur mycket han breddade sig.

Samma oföränderlighet visade han i sitt urmodiga sätt att prata den bredaste Stockholmsslang, liksom i sin kommunistiska övertygelse – trots att all kultur han vurmade för var amerikansk och kommersiell. Men rock’n’roll var också arbetarnas musik, kunde han säga till dess försvar, både i USA och i Sverige.

Och ingen kunde väl som Jerry Williams ge en rockkonsert samma aura av gediget, hederligt verkstadsarbete. Nils Hansson

Greta Thurfjell

greta.thurfjell@dn.se

Maria Schottenius

maria.schottenius@dn.se

Nicholas Wennö

nicholas.wenno@dn.se

Åsa Beckman

asa.beckman@dn.se

Björn Wiman

bjorn.wiman@dn.se

Helena Lindblad

helena.lindblad@dn.se

Lotta Olsson

lotta.olsson@dn.se

Jan Eklund

jan.eklund@dn.se

Hanna Fahl

hanna.fahl@dn.se

Nils Hansson

nils.hansson@dn.se

" Ovetenskapliga färgläror leder till svartvitt tänkande

DN TORSDAG 27 DECEMBER 2018

Hur kommer det sig att Thomas Eriksons färglära har blivit så populär i Sverige? Det vore olyckligt om människor tvingas in i låsta roller baserade på stereotyper, skriver organisationspsykologen Jonas Mosskin.

Ibland drabbas jag som organisationspsykolog av uppgivenhet. Den handlar ofta om svårigheten att nå ut med fakta och vetenskap. Om man dessutom arbetar med ledarskap tvingas man navigera i en värld full av teorier och tyckande utan koppling till vetenskap. När frågor om psykologi och ledarskap dyker upp är ofta människors kritiska hållning som bortblåst. Vi tror på det som vi vill tro på och på det som känns rätt. I ett samhälle där enkla budskap och teorier saluförs som vetenskapliga sanningar blir vi människor lättfångade byten.

Jag kommer att tänka på detta när jag läser Thomas Eriksons bok "Omgiven av dåliga chefer". Ingen har kunnat undgå den i år. Man ser det bekanta omslaget med en röd, grön, gul och blå figur i bokhandeln, på flygplatser, i mataffären. Eriksons första bok "Omgiven av idioter" har sålt över en halv miljon exemplar sedan första utgåvan 2014. Hur kommer det sig att Eriksons färglära har blivit så populär i Sverige? Vad säger det om vår samtid? "Omgiven av dåliga chefer" är inte en handbok för chefer. Den handlar faktiskt förvånansvärt lite om chefskap utan är återigen en redogörelse för teorin att människor har olika personlighetstyper. Boken bygger på ett modernt självskattningstest kallat DISC eller DISA, men själva teorin utgår från William Moulton Marston som på 1920-talet beskrev olika personlighetstyper. Också Erikson delar in människor i fyra typer: röda (dominanta), gula (inspirerande), blå (analytiska) och gröna (stabila). Men

han garderar sig snabbt med att 80 procent av oss människor har två grundfärger.

Tanken att människor har olika personlighetstyper är gammal. Redan under antiken beskrevs hur människan hade olika kroppsvätskor – svart och gul galla, blod och slem – som vid obalans kunde ge upphov till fyra temperament: sangviniker, koleriker, melankoliker och flegmatiker. Idén fanns i flera olika kulturer och levde kvar långt in på 1800-talet inom läkarvetenskapen. På 1900-talet tog sig idén om personlighetstyper in i psykologin men då lämnades kroppsvätskorna därhän.

Carl Jung, Freuds lärjunge och antagonist, fick stort inflytande med sina teorier om personlighetstyper. Än i dag bygger det mest spridda testet, Myers Briggs, i grunden på hans typlära. Problemet är att det finns litet vetenskapligt stöd för dessa teorier. Det bryr sig Erikson inte om. Han skriver självsäkert och kategoriskt om människors olika sidor, om hur röda gör si och gröna gör så. Då och då hävdar han att det är viktigt med självinsikt. Men självinsikt uppnås i hans värld genom att man tar reda på sin egen och andras färgtyper och sedan förhåller sig till det.

Den moderna personlighetsforskningen har sedan flera decennier landat i en vetenskapligt robust modell, femfaktormodellen. Tusentals studier har identifierat fem personlighetsfaktorer: känslomässig stabilitet, utåtriktning, öppenhet, vänlighet och målmedvetenhet. Det empiriska underlaget är massivt. Dessa fem personlighetsfaktorer återkommer gång på gång och har stöd i forskningen. Varje faktor består i sin tur av sex underkategorier. De tidigare teorierna om olika personlighetstyper som Jungs, Marstons och Eriksons haussade DISC-test har inte kunnat beläggas vetenskapligt. DISC-testet är dessutom hemligt och inte öppet för extern forskning.

Femfaktormodellen har vunnit det vetenskapliga slaget om personlighetspsykologin men har samtidigt inte lyckats få brett genomslag i samhället. Hur kan det komma sig att vi i dag fortfarande använder ovetenskapliga tester som DISC och att de sprids vidare?

En förklaring är att det finns något torrt och trist med den empiriska förklaringen till människan. Här har Jungs typlära och andra besläktade teorier varit mycket mer attraktiva. De påstår att vi är på ett visst sätt på

grund av en anledning. Vi människor känner igen oss i beskrivningarna av typerna ”så där är jag eller så där är du”.

En annan förklaring är det man inom psykologin kallar konfirmationsbias. Vi människor letar gärna efter signaler och tolkar information för att den ska stämma överens med vår egen förförståelse. Är du eller din partner gravid, ser du gravida kvinnor överallt. Inför ett politiskt val noterar du alla i omgivningen som kommer rösta rödgrönt och tror att de rödgröna skall vinna, men i själva verket är valet jämnt och lika många röstar blått. Jag har också gjort personlighetstester och vet hur fascinerande de kan vara. Det är lockande och kittlande och vi känner igen oss i beskrivningarna av typerna. De är lätta att ta till sig. För lätta. Dessutom leder de våra tankar fel. Vi tror att svaret om människors personlighet finns i ett test i stället för att förstå att människor är komplexa sociala djur som anpassar sig till gruppen och omgivningen. Det finns ytterst lite stöd för att individernas personlighet i en arbetsgrupp förklarar hur väl gruppen presterar. Snarare tvärtom. Det handlar om andra saker.

Hur ska man förstå att även chefer och hr-avdelningar faller för idén om färgtyper? En förklaring är att såväl ledarskap som psykologi inte är exakta vetenskaper. De är spretiga fält som spänner över många områden. Det finns massor av forskning och teorier, men ingen är heltäckande utan de har olika och komplementära perspektiv. I stället för att sätta sig in i området tar chefer, konsulter, rekryterare och beställare genvägar och väljer första bästa koncept som verkar klatschigt och enkelt. Att de metoder eller tester man använder helt saknar vetenskaplig grund blir sällan en fråga, presentationen såg snygg ut.

För att väga de olika teorierna mot varandra krävs det erfarenhet och yrkeskunnande. Eftersom den vetenskapliga grunden för såväl ledarskapsforskning som psykologiforskning kan uppfattas som otydlig har det blivit fritt fram för vem som helst att lansera egna teorier. Är budskapet dessutom attraktivt och enkelt förpackat kan det få stort genomslag.

Här har akademien och vi vetenskapligt skolade ett ansvar. Vi har inte nog brytt oss om vad som pågår ute i samhället, utan hellre ägnat oss åt interna stridigheter om vilka vetenskapliga teorier som är bäst. Vi har lämnat fältet fritt för självlärd ledarskapsutvecklare, karismatiska charlataner och

hobbypsykologer att bedriva coachning, terapi och ledarutveckling utan koppling till vetenskap.

Alla behöver förenkla. Men förenklingar måste bygga på kunskap och beprövad erfarenhet. I mitt arbete som organisationspsykolog måste jag använda mig av förenklingar för att illustrera tillstånd eller fenomen. Ofta handlar det om att via en berättelse, liknelse eller metafor förmedla något som mina klienter förstår och kan relatera till. Men jag skulle aldrig drömma om att påstå att dessa begrepp eller bilder är sanningar, utan de är hypoteser. Däri ligger en skillnad mellan professionella yrkespersoner och självlärd, som likt Thomas Erikson använder teorier som förmedlas som sanningar. I Eriksons svartvita värld finns inte utrymme för några nyanser alls. En annan förklaring till färglärans attraktionskraft, är att vi lever i en accelererande, föränderlig och osäker värld. Det är därför lätt att hemfalla åt förenklingar och lättköpta budskap för att kunna stå ut med tillvarons komplexitet. I dagens föränderliga arbetsliv, med ett högt tempo, är det inte konstigt att färgläran firar triumfer. Vi hinner inte ifrågasätta den och andra teorier som lanseras. Det är allvarligt.

I en intressant passage i ”Omgiven av dåliga chefer” skriver Erikson: ”Vissa jag möter vill inte se det jag ser, de hävdar att det inte finns några vetenskapliga bevis. Å andra sidan – psykologi är över huvud taget ingen heltäckande vetenskap.”

Här ägnar sig Erikson åt ett slags intellektuell aikido. Han påstår att färgläran är vetenskaplig, men om det finns kritiker som inte tror på den är de inte trovärdiga eftersom psykologin inte är en heltäckande vetenskap – och då kan man strunta i alla invändningar!

Det finns mycket om människan vi ännu inte vet. Vi bör vara försiktiga med att avfärda nya teorier innan vi har kunnat testa dem vetenskapligt. Men varje chef och hr-avdelning i Sverige måste förstå att läran om olika personlighetstyper i fyra färger saknar förklaringsvärde.

Använder man sig av ovetenskapliga idéer om människor leder det till dåliga beslut och bristfälligt ledarskap. Det vore djupt olyckligt om människor på arbetsplatser tvingas in i låsta roller baserade på stereotyper i stället för att vi har en mer mångfasetterad bild av varandra. Det leder till förenklade

resonemang om individer i stället för fördjupade resonemang om hur vi fungerar som grupp- och flockvarelser.

Ju mer vi talar om olika personlighetstyper desto mindre befarar jag att vi talar om gruppens kraft och kulturen på våra arbetsplatser. Vi glömmer att människor beter sig olika beroende på gruppklimat, normer och kultur i en organisation. Vi glömmer att ledaren sätter tonen för en grupp och att gruppen sätter tonen för ledaren. Vi skulle behöva prata mer om vi och oss i stället för de röda, blåa, gröna och gula.

Jonas Mosskin är organisationspsykolog.

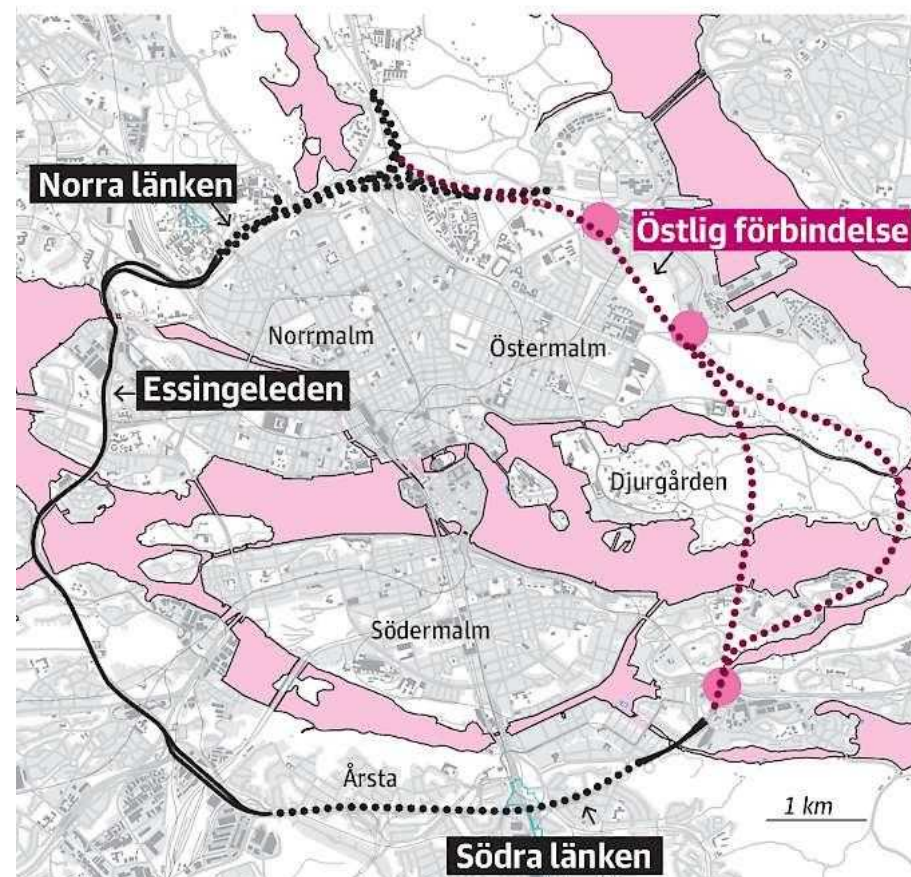
Jonas Mosskin "

Östlig förbindelse

Grafik: DN Källa: TT

— Ytlig .... Tunnel

.... Den tänkta östliga förbindelsen ● Tänkta trafikplats

"Sjukhus, Nobelhus och nytt styre i Stockholms stadshus

DN TORSDAG 27 DECEMBER 2018

Massor har hänt i Stockholm under det senaste året. Vi minns bland annat högljudda protester mot byggplaner på flera håll, ett maktskifte i Stockholms stadshus och en grupp Lidingöpolitiker som ville höja sina egna löner rejält.

DN STHLM har sammanfattat året från A till Ö.

Anna König Jerlmyr (M) lämnade tiden som oppositionsledare bakom sig och tog steget in i rollen som finansborgarråd i Stockholms stad. Det var inte smärtrfritt - alliansen fick ingen egen majoritet utan fick locka över Miljöpartiet till styret med ett löfte om eftergifter i profilfrågor som Östlig förbindelse och Nobel center.

Bevara! Stoppa ombyggnationen av Stureplan. Stoppa Nobel Center! Stoppa byggnationerna i Årstaskogen! Slagorden mot byggplanerna i Stockholm har ekat mellan plywoodskyltarna under demonstrationerna runt om i huvudstaden. På andra sidan debatten stod tidigare stadsbyggnadsborgarrådet Jan Valeskog (S), konsekvent motståndare till att stoppa alla typer av byggen. Campus Manilla hade ett svettigt år – och inte på pris Daniels peppiga sätt. Strax innan prinsessan Estelle började på skolan avslöjade DN att skolan lät rika familjer gå före skolkön via en flyktingkvot.

Daniel Helldén (MP) blev oväntat attackerad av skådespelaren Stefan Sauk i en mycket viral video på Facebook i höstas. Videon gick ut på att Stefan Sauk körde runt i Stockholm och berättade om allt som är åt helvete i trafiken och trafikborgarrådet Helldén har än så länge inte svarat på kritiken men fortsätter att bygga cykelbanor och tillåta elsparkcyklar.

Elsparkeyklarna var helt plötsligt överallt i Stockholm. Synskadade snubblade på felparkerade sparkcyklar medan glada vuxna såg sin chans att transportera sig på ett ännu mer ovärdigt sätt än på en cykel i lycradräkt. Men tjänsten är populär och ännu fler sparkcyklar väntas nästa år.

Flemingsberg ska internationaliseras. Det gör man genom att kalla det nybyggda området i centrum för Stockholm South Business District. Grand Garbo går i graven. Ägaren "Uffe" meddelade att hans tid på kultkrogen i Sundbyberg tar slut vid årsskiftet. DN STHLM:s väldigt korta text om nedläggningen blev helt oväntat en av årets mest lästa artiklar för er hårt slitande lokalredaktion.

Hagastaden och Norra tornen börjar bli något på riktigt nu. Det ena av två planerade höghus invigdes under hösten och planen är att tiotusentals människor ska kunna flytta in inom de närmaste åren. Men smakar det så kostar det – en tvåa i området kan kosta 5,9 miljoner kronor.

Irene Svenonius (M) sitter kvar som finanslandstingsråd även efter valet. Men nu har alliansen i Stockholms läns landsting fått en ny partner – Miljöpartiet bytte block och samregerar nu med sina tidigare opponenter. Järfälla station. Så skulle den nya tunnelbanestationen i Barkarby heta, enligt de första planerna från landstinget. Det var lite förvirrande för boende i området, eftersom stationen de facto ligger i Barkarby som förvisso ligger i Järfälla. Men beslutet rullades tillbaka. Nu ska stationen heta Barkarby trots allt.

Karolinskas nya sjukhus i Solna har kantats av skandaler. Finansborgarrådet Irene Svenonius förklarades jävig i ett beslut om Nya Karolinska, styrelsen har bytts ut och sjukhusdirektören Melvin Samson har avgått efter DN:s granskning av sjukhuset.

Lidingöpolitikerna i styret bestämde sig för att höja sin egen lön – samtidigt som man beslutade sig för att sänka oppositionens löner. Poängen med den höjda lönen var enligt Kristdemokraten Carl-Johan Schiller att politikerna

”vill undvika dåliga beslut”. Men politikerna fick backa efter att frågan uppmärksammats. Vad lönerna kommer att landa på är än så länge oklart. Miljöpartiet var en central pjäs i det politiska landskapet under året. På kommunal nivå gick partiet kraftigt bakåt och blev en av valets stora förlorare - men bytte block och får ändå regera vidare tillsammans med alliansen. Samma sak hände i landstinget.

Nobelbygget på Blasieholmen blev inte av. Det nya grönbå styret drog tillbaka planerna och Strandvägen jublade. Mest jublade Björn Tarras Wahlberg som tidigare spekulerat i att Moderaternas fallande opinionssiffror nationellt kan bro på planerna för ett Nobelcenter på Blasieholmen. Den analysen delas inte av hela partiet, men vi kan slå fast att partiet gjorde ett mycket dåligt val på Strandvägen jämfört med tidigare.

Olympiska spelen. Motståndet bland stockholmarna är större än entusiasmen, enligt flera mätningar. Men det har inte hindrat SOK som nu på egen hand håller på att driva hem ett OS till Stockholm 2026. I Stockholms stadshus är egentligen bara Socialdemokraterna odelat positiva, men det hindrar inte SOK som ändå kör på.

Pålsundet skulle också räddas. Först sa kommunen att hela småbåtshamnen vid Hornstull höll på att rasa och behövde rivas, men sedan ändrade man sig och sköt i stället upp beslutet. Bevarandegrupperna tog striden och gick till rasande attack mot alla ansvariga politiker som enligt dem förstörde staden. Vad som ska hända med Pålsundet återstår att se.

Q-park gav en ambulans på uttryckning böter. Det uppskattade inte människor på sociala medier eller ambulansförarna. Bötern makulerades och företaget bad om ursäkt.

Råttgiljotin. Centerpartiets excentriske råttmotståndare Jonas Naddebo gick ut och krävde 250 000 råttors huvud på ett fat och avrättning genom giljotiner. Centerpartiet gick sedan framåt i valet, men det är oklart om det finns någon korrelation mellan valresultat och råttat här.

Skjutningar. I Stockholm har flera uppmärksammade mord och mordförsök skett under det senaste året. I dag bedömer polisens underrättelsetjänst att det finns 47 olika kriminella nätverk i Stockholm.

Tågstrul. Pendeltågen har haft stora problem under året. Alla har skyllt på alla – landstinget har skyllt på trafikverket som har skyllt på spårspringare. Landstinget har dessutom skyllt på MTR som i sin tur har skyllt på förarbristen. Klart är att pendeltågen har haft mycket stora problem. Utvisning. I mars föll domen mot den man som knivhöggs polisen Ted Eriksson i augusti 2017 vid Björns Trädgård. Den dömda mannen fick fem års fängelse och utvisning från Sverige.

Vårdplatser. Det har saknats vårdplatser i länet senaste året. Sjuksköterskor har varnat för en extrem arbetssituation och problem med fukt i operations-salar under sommaren innebar stora problem för sjukvården.

Wanngård (S) fick lämna finansborgarrådsposten efter fyra år vid makten. Nu försöker partiet med alla medel få OS till Stockholm 2026, lägga ner Bromma och bygga en tunnelbana till Hässelby. Socialdemokraterna har dock märkt är det svårare att genomföra sådana stora projekt när man sitter i opposition. Inget av dessa projekt är egentligen på gång.

X-mas. Stockholms stad har en klubbad julbelysningsstrategi för Stockholms innerstad. Enligt den ska flera platser ha så pass bra belysning under december att ”wow-faktorn” är hög för besökare i huvudstaden. På sikt kan det innebära att fler vill flytta till vår huvudstad, enligt strategin. Men julälskaren Tommy Wallentin – som själv har 70 000 lampor hemma – höll inte med om att Stockholm har lyckats med att få till en rejäl wow-faktor. Han sågade all julbelysning vid fotknölarna.

YAP. DN Sthlm granskade i våras socialtjänsten i länet. Granskningen kunde visa att socialtjänsten i Botkyrka använt YAP-metoden – ”Youth Advocate Programmes” – i mycket svåra fall. Metoden går i korthet ut på att lekmän får en kortare utbildning och sedan ska fungera som stöd för personer som

kräver stöd från socialtjänsten. Men den enda utvärdering som gjorts av metoden visar att den inte har någon långsiktig effekt.

Zinkensdamms ishall är inte säker. Det menade kommunen och bestämde sig därför för att stänga igen den på dagen. Kort därefter meddelade kommunen att hallen ska rivas. Klubbarna rasade eftersom en hel del istider försvann när en hall stängdes. Nya idrottsborgarrådet Karin Ernlund (C) har sagt att man ska försöka lösa det, men än så länge är ingen ny hall på plats.

Årsta. Först skulle Årstaskogen bli bostäder. Sedan blev det maktskifte, och då skulle både skogen och golfen på Årstafältet bli kvar. Det hade nämligen Centerpartiet gått till val på, och så blev det efter förhandlingar. Tyvärr innebär det att kolonilottsägarna på Årstafältet känner sig hotade i stället. Vad som kommer bli kvar till slut återstår att se.

Äppelkris. Det var kaosartade scener på stadens äppelmusterier under den mycket äppelrika hösten. Folk ville göra must av sina äpplen, men musterierna hann inte möta den efterfrågan som fanns. DN Sthlm kunde rapportera om äppelmustare som gick på knäna och folk blev rasande när de tvingades åka hem utan att ha fått göra must av sina äpplen.

Östlig förbindelse var en jättefråga – som sedan inte blev någon fråga över huvud taget eftersom ansvaret för vägbygget enligt Moderaterna var statligt. Detta trots att partiet gick till val på förbindelsen både på kommunal, regional och statlig nivå. Nu pratar ingen (förutom SD i stadshuset) om frågan.

Anton Säll
anton.sall@dn.se "

" Tusen poliser utreder mord och skottlossningar

DN TORSDAG 27 DECEMBER 2018

Elva män skjutna till döds. Hundra konstaterade skottlossningar. 47 skottskadade personer, varav ett antal mycket allvarligt. Stockholms-polisen facit hittills i år när det gäller skjutvapenvåldet visar att situationen är fortsatt alarmerande. – Över tusen poliser jobbar i nuläget med den här problematiken, säger regionpolischef Ulf Johansson.

De unga nätverkskriminella skjutet inte sällan för döda, men de skuter också i allt större utsträckning för att skada. Så ser regionpolischef Ulf Johanssons bild av hur våldet mellan de nätverk som styr narkotika- och vapenhandeln i Stockholm och dess kranskommuner utvecklats under året.

Statistiken tyder på att han har rätt. Hittills år har elva personer avlidit och 47 skottskadats i den gängkriminella nätverksmiljön. Förra året avled 18 och 39 skadades. Året innan det avled nio personer och 43 skadades. Var och en av dessa polisutredningar slukar stora resurser – och som DN tidigare skrivit går allt färre av dem till åtal.

– Det är oerhört svårt att få människor att berätta vad de sett. Varken vittnen eller målsägarna själva vill prata med oss. Vi måste på allvar börja bygga på vårt förtroendekapital i de områden som drabbas, visa att vi verkligen vill och har kapacitet att sätt stopp för våldsspiralen, säger Ulf Johansson. I dag jobbar över tusen polisanställda med 130 pågående utredningar samt med underrättelse- och spaningsarbete som rör den grova skjutvapenbrottsligheten.

Under året har polisen tagit över 800 vapen i beslag, vilket är en 30-procentig ökning jämfört med förra året. Hundra personer har suttit häktade för grovt vapenbrott, mycket tack vare den skärpta lagstiftning som gör det möjligt att frihetsberöva personer som påträffas med vapen.

För närvarande sitter, enligt polismyndigheten, ett 50-tal personer anhållna eller häktade för mord eller mordförsök. De mest uppmärksammade är fallen med Shayan, 22, som sköts till döds av misstag och fallet med den 20-åring som sköts till döds i en lägenhet i Enskede söndagen den 16 december – båda är ärenden där polisen förhållandevis snabbt kunnat gripa misstänkta.

– Vi har ett akut resursbehov, inte minst på utredningssidan. Samtidigt vill jag påstå att vi under året stärkt vår förmåga när det gäller underrättelsearbetet. Vi har bättre koll på den gängkriminella nätverksmiljön än någonsin, hävdar Ulf Johansson.

Enligt honom finns det i dag 10–15 olika nätverk i Stockholmsområdet vars konflikter riskerar att leda till dödligt våld. Någonstans mellan 500 och 600 individer med kopplingar till dessa är numer kartlagda – 20 av dessa individer är ”högtintressanta”.

– Vi ligger så nära dem som möjligt, stressar dem, låser in när det går. Vi gör allt för att det ska vara extremt jobbigt att tillhöra de här nätverken. Numera har vi också bättre detaljkunskaper om dem.

– När det sker ett mord har vi ofta direkt flera uppslag som göra att utredningarna kan dra i gång med full kraft snabbare, säger Ulf Johansson. Att få bort vapnen, inte minst handgranaterna, är ett första steg att minska dödligheten. Senast förra veckan gjordes ett tillslag mot en lägenhet som polisen beskriver som en ”vapenfabrik”.

Det som oroar honom mest inför 2019 är att återväxten bland de unga kriminella är stark. Om en försvinner, står det tio på tur, redo att ta över.

– Vi har sagt det förr och vi säger det igen. Polisen kan inte ensamt hantera det här. Skolan, socialtjänsten, kommunerna och det civila samhället måste ha de resurser som krävs för att minska riskfaktorerna.

Nästa år hoppas Ulf Johansson på att kunna nyrekrytera 1 500 poliser och 300 civilanställda till polismyndigheten i Stockholm:

– I kombination med att vi blir bättre och får vassare verktyg så hoppas jag att vi ska lyckas bryta våldsspiralen. Det är helt nödvändigt.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se "

"Män kopplade till IS åtalas för förberedelse till terror"

DN FREDAG 28 DECEMBER 2018

De sex män som kopplas till terrorsekten IS och som greps i Stockholm och Strömsund i våras åtalas nu. De misstänks för förberedelse till terroristbrott och brott mot finansieringslagen. En av männen ska ha visat intresse för flera centrala platser i Stockholmsområdet,

Tre av de åtalade männen misstänks för förberedelse till terroristbrott för att de ”skaffat och förvarat stora mängder kemikalier och annan utrustning i avsikt att bland annat döda och skada andra människor”, skriver åklagare Per Lindqvist. Det planerade brottet skulle ha skadat Sverige allvarligt.

En av de misstänkta ska ha lagt ut bilder i sociala medier på olika platser i Stockholm både före och efter att man köpt kemikalier. Platserna som nämns i stämningsansökan är Stockholms Central, T-centralen, korsningen Kungsgatan–Sveavägen och Mall of Scandinavia i Solna.

Bilderna har åklagaren beslagtagit för att kunna styrka åtalet om förberedelse till terroristbrott.

Samtliga sex misstänks för brott mot finansieringslagen. Detta, skriver åklagaren, grundar sig i att de ska ha överfört pengar från Sverige till Turkiet, till ett mottagarkonto som varit tillgängligt för terrorsekten IS verksamhet.

Brottet syftade, till att ”genom mord, grov misshandel, grov skadegörelse och allmänfarlig ödeläggelse beröva andra livet, tillfoga andra svåra kroppsskador och framkalla fara för annans liv eller hälsa samt omfattande förstörelse av annans egendom”.

Vid polisens tillslag i Strömsund berättade grannar att uppemot 15 stora tunnor fördes ur männens fastighet. Minst en av männen har haft kontakt med Rakhmat Akilov, som genomförde förra årets attentat på Drottninggatan. I husrannsakingarna hittades, utöver närmare 800 kilo farliga kemikalier, bland annat stridsselar, kommunikationsradioapparater med headset,

gasmasker, bajonetter och stridshandskar. Föremålen ”har varit särskilt ägnade att användas som hjälpmedel till brottet”, står det i stämningsansökan.

En av de åtalade, en 46-åring, förekommer i Kronofogdens register. Han har också tidigare åtalats för flera fall av olovlig körning. Bland annat har han kört lastbil utan att ha rätt till det, något han fick ett strafföreläggande för. 46-åringen kom till Sverige i juli 2008 och har varit skriven på en mängd platser, bland annat i Strömsund. Han har bytt namn två gånger.

Så sent som i februari hade mannen kontakt med svenska myndigheter. Han och en kvinna hade avhysts från den källarlokal i Stockholmsområdet där de bodde. Kronofogden kontaktade länsstyrelsen för att få hjälp att ta hand om parets fiskar som lämnats kvar i lokalen.

Männen, som samtliga nekar till brott, har alla ursprung i Uzbekistan eller Kirgizistan, och deras medborgerliga status i Sverige varierar. Fem av männen har varit häktade omkring ett halvår, den sjätte är inte frihetsberövad.

En av de misstänkta kopplas i stämningsansökan ihop med terrorrådet på en nattklubb i Istanbul nyårsnatten till 2017 då en uzbekisk medborgare sköt ihjäl 39 personer.

Ossi Carp
ossi.carp@dn.se "

"Fakta. "Motsvarar en av t-banebombarna i London"

En av de kemikalier som tagits i beslag i terrorutredningen, väteperoxid, är ett välkänt bombmaterial. som bland annat användes i terrorråden i London 2005.

”Väteperoxid är förbjudet för allmänheten att inneha i koncentrationer över tolv procent, när man kan göra bomber av det”, säger Henric Östmark, sprängmedelsexpert och forskningschef på Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI).

Enligt stämningsansökan som lämnats in till Solna tingsrätt har polisen bland annat beslagt tagit cirka fem liter väteperoxid.

”Det skulle motsvara ungefär en av de bomber man hade på tunnelbanan i London”, eller lite mer, säger Henric Östmark.

I lägre koncentrationer används kemikalien bland annat som hårblekningsmedel och som desinfektionsmedel.

”Vi förväntade oss inte att få igen pengarna”

DN FREDAG 28 DECEMBER 2018

" År 2018 var det år då verkligheten kom ifatt bostadsmarknaden. Bostadsbyggandet rasade och byggare fick ge kraftiga rabatter för att kunna sälja de nybyggda lägenheterna. DN beskriver i en serie vad som har skett - och vad som kommer att hända - på Sveriges bostadsmarknad som fungerar allt sämre.

Den växande familjen behövde ett större boende. Kalle Lundmark och Johanna Bergquist valde under hösten 2018 att köpa hus innan de sålt lägenheten. Paret fick erfara det nya läget på bostadsmarknaden som DN skriver om i flera delar.

Den välpyntade granen skapar julstämning i lägenheten på Södermalm. Det blir sista gången högtiden firas i bostaden. I februari går flyttlasset till det nya radhuset i Sollentuna, norr om Stockholm.

– Det blir en frihetskänsla att bara kunna släppa ut barnen i trädgården i stället för att stå och frysa i en park, säger Johanna Bergquist.

Paret köpte lägenheten år 2016 efter flera års prisuppgång. När familjen blev större byggdes tvårummaren om till en trea. Trots den osäkra bostadsmarknaden trotsade de rekommendationerna och valde att köpa innan de sålde. Med två små barn, Mary, 5 månader, och Gustaf, 2,5 år, ville de inte riskera att hamna i en sits där de inte hittade något nytt som passade vad de sökte.

Till en början letade Kalle Lundmark och Johanna Bergquist hus söder om stan. Några blev för dyra, dessutom insåg paret att de saknade bekanta som bodde i närområdet. I stället fortsatte sökandet i de gamla hemtrakterna i norrort. – Jag var petig vad det gällde hur det skulle se ut exteriört, säger Johanna Bergquist, som växte upp i Täby medan hennes blivande make är från Sollentuna.

Redan innan Johanna Bergquist och Kalle Lundmark hade bestämt sig för att flytta utgick de från att bostaden hade minskat i värde. Den anlitade mäklaren uppskattade att lägenheten var värd 200 000 kronor mindre än vad de hade betalat för den. Hos banken märkte de också att kraven blivit högre.

– När banken hade gjort sin kreditbedömning kände vi att vi knappt hade råd med vår egen lägenhet, säger Johanna Bergquist.

Kalle Lundmark anser att det borde finnas mer flexibilitet i bedömningarna.

– Reglerna har gjort bankerna snåla. Vi anser inte att vi lever snålt. Jag tycker att det är konstigt att gå efter en standardkalkyl, eftersom jag och grannen inte spenderar lika mycket varje månad, säger Kalle Lundmark.

Trots att mäklarna vittnar om att det tar längre tid att göra affärer efter priset gick försäljningsprocessen av lägenheten på Södermalm snabbt. På förhandsvisningen i början på november kom 16 sällskap och kontrakt skrevs på 10 000 kronor under priset som de köpt lägenheten för 2016.

– Vi visste att marknaden hade gått ner och förväntade oss inte att få igen pengarna. Men vi fick ändå bra betalt, säger Kalle Lundmark.

Radhuset lades ut till försäljning redan i somras, till en början till ett högre pris. När paret bad om att få en privatvisning hade bostaden ett bud under utgångspris. Samma dag som de tittat på huset lade de ett bud på utgångspriset med villkoret att de skulle skriva avtal snabbt. Taktiken fungerade, i oktober blev huset deras.

– Det blir en ny fas i livet. Nu vill vi hellre ha nära till en Ica Maxi där det går att köpa storpack med blöjor än en 7-Eleven och bra restauranger, säger Kalle Lundmark.

Efter att ha bott i stan under många år av sina vuxna liv ser de fram emot att flytta till förorten.

– Om någon hade sagt till mig för drygt två år sedan när vi köpte lägenheten att jag skulle flytta till radhus i norrort hade jag skrattat, säger Johanna Bergquist.

Främst tror de att det kommer att underlätta familjelivet med barnen Mary och Gustaf.

– Jag var väldigt sugen på en trädgård där det går att odla lite, grilla och släppa ut barnen bara genom att öppna dörren, säger Johanna Bergquist.

Ida Yttergren. ida.yttergren@dn.se "

"6 sätt att lära dig hantera dina känslor bättre

DN FREDAG 28 DECEMBER 2018

Lär dig att bli bättre på att tolka dina känslor. Här är psykologernas sex steg för att ta kontroll över ditt känsloliv.

Du har tillsammans med två kolleger initierat ett nytt uppdrag på er arbetsplats, ett uppdrag ni tror kan bli både spännande och lukrativt. Er avdelningschef har varit försiktigt positiv och uppmuntrat er att fortsätta, och nu har hon bett dig komma in för ett möte. Du är spänd och förhoppningsfull. Väl inne på mötet får du veta att uppdraget tagits emot väl av chefer på högre nivå, men att du inte kommer att vara delaktig. Man upplever att det i det här stadiet räcker med att dina kolleger driver projektet vidare. Din chef försäkrar dig om att du är viktig och att om projektet verkligen blir av, så ska du självklart få gå in i det igen. Du håller masken och tackar för samtalet. På väg ut från mötet stöter du på dina kolleger, de ser besvärade ut. Du försöker le, men det är svårt och du viker undan blicken och går därifrån. Vad känner du? Besvikelse? Ledsenhet? Skam? Ilska?

Känslor är alltid närvarande i våra liv. Vi sorterar och kategoriserar ständigt känslomässiga intryck.

Trots det så talar vi mindre om känslor som psykologiska och påverkbara fenomen, än om tankar eller beteenden. Och trots att känslor ger oss viktig information om oss själva och andra, så har vi en benägenhet att trycka undan våra känslor, särskilt om de signalerar något smärtsamt.

Att förbättra sin förmåga att reglera känslor är avgörande för vårt välmående. Att kunna identifiera att skavet i hjärtat eller klumpen i magen är oro inför ett svårt samtal eller sorgen över en förlorad relation, kan hjälpa oss att förstå oss själva och våra drivkrafter.

Vi har arbetat i många år med dialektisk beteendeterapi, DBT. Det är en behandling riktad till individer med stora känslomässiga svårigheter, men principerna bakom är användbara även vid mindre svårigheter. Här följer sex steg för att förbättra din förmåga att identifiera och reglera känslor:

1 Lägg märke till känslan

Första steget är att lägga märke till att vi reagerat känslomässigt.

Det är inte alltid så att vi i stunden lägger märke till att en känsla har uppstått – vi märker kanske först i efterhand att vi agerat känslostyrt och gjort och sagt saker som vi inte skulle gjort om vi varit mer reglerade. Så vi börjar där. Tänk tillbaka på en situation där du upplevde en känsla. Du kanske lägger märke till flera känslor i stunden, men fokusera på en av dem nu. Vad var det för känsla som var starkast? Vad var det som hände? Hur kändes det i kroppen? Vilka tankar dök upp? Vad fick du för impulser?

2 Sätt namn på känslan

Om du kan, sätt namn på känslan! Var det ilska, rädsla, oro, irritation, glädje, skuld? Att sätta namn på en känsla hjälper oss att förhålla oss till den och därmed reglera den. Om det är svårt, gå tillbaka till hur känslan kändes i kroppen eller vilka impulser du fick att agera, och se om du kan lista ut vilken känsla det var.

Om du vill kan du också hjälpa dig själv att förhålla dig till känslan genom att skatta dess intensitet, till exempel på en skala mellan 1 och 10, där 1 är mycket svag och 10 är det starkaste du någonsin upplevt känslan.

3 Tillåt känslan

Låt den vara. Känslor varar endast en kort stund om vi inte gör något för att hålla fast vid känslan eller trycka bort den. Låt känslan få ha sin gång och sedan klinga av i styrka. Känslan kanske är obehaglig, men känslor är aldrig farliga, så försök tillåta den, i alla fall en liten stund.

4 Förstå vad känslan vill säga dig

Varför dök den här känslan upp i den här situationen? Hur kan du förstå det? Vad säger den dig om dig själv och om situationen? Var det en behaglig situation? Var det något du inte gillade som hände?

Om du tycker att det är svårt att förstå känslan utifrån situationen – var det något i ditt förflutna som gjorde dig särskilt sårbar för den typen av händelse? Eller var du fysiskt sårbar? Trött, sjuk, bakfull? Sådana faktorer kan göra känslor starkare än vad de annars skulle vara.

Om känslan känns helt rimlig och begriplig – vad säger den dig? Behöver du göra något åt situationen? Kanske kan du ändra något i situationen eller i ditt eget beteende som kan hjälpa dig att undvika den här typen av händelser eller agera klokare framöver. Behöver du be andra att göra något annorlunda, säga nej till andra eller be om hjälp? Då kan det passa att göra en plan för att genomföra de tänkta förändringarna.

5 Trösta dig själv

Om det var en smärtsam känsla, försök att trösta dig själv, och bekräfta att det är smärtsamt att reagera ibland och det är precis så det ska vara. Känslor signalerar till oss att något hänt och hjälper oss att rikta vår uppmärksamhet.

6 Aktivera dig

Nu har du upplevt känslan, tillåt den, låt den information bli en del av ditt system, och du har kanske valt att göra något annorlunda i liknande situationer framöver. Du har provat att bekräfta din känsla och tröstat dig själv. Nu behöver du aktivera dig igen, och låta livet ha sin gång. Gör det du tänkt göra, vare sig det är räkningar som ska betalas, eller barn som ska tas om hand, eller att gå ut med vänner. Känslan kanske hänger kvar en stund, och det är precis som det ska vara. Låt den göra det, men låt den inte bestämma över ditt handlande. Den kommer att klinga av.

Känslor är en del av vårt fysiologiska och psykologiska system. Man kan tänka på känslor som ett sinne, precis som hörsel eller syn. När vi ska korsa en gata så använder vi oss inte bara av vår syn, utan vi låter även hörseln hjälpa oss att orientera oss. På samma sätt kan känslor tillåtas vara en del av

vår upplevelse – inte alltid mer sann än annan information vi tar emot – men en del av vår totala upplevelse. Låt dem ge dig information om dig själv och den situation du är i, även om informationen ibland kan vara smärtsam eller svår att förstå.

Hanna Sahlin är psykolog och filosofie doktor, Elizabeth Malmquist är psykolog och handledare. Båda har varit centralgestalter i fråga om att sprida DBT i Sverige. De är aktuella med boken "Känslor som kraft eller hinder: En handbok i känsloreglering" (Natur & Kultur).
Denna text publicerades först i Modern psykologi.

Elizabeth Malmquist
Hanna Sahlin "

" Omsorgsföretaget gav henne för lite lön: **"Mörkade felaktigheter"**

DN FREDAG 28 DECEMBER 2018

Omsorgsföretaget Bra Liv Sverige hade systematiskt betalat ut fel lön till Agnieszka Hedlund under flera månader. Efter förhandling med facket gick företaget med på en utbetalning – om hon skrev på ett munkavleavtal. – En schyst arbetsgivare skulle ju rätta till felaktigheter. Men de mörkade ju i stället, säger hon.

Agnieszka Hedlund blir snabbt upprörd när hon talar om sin tidigare arbetsgivare, omsorgsföretaget Bra Liv Sverige AB.

– Det började med att jag upptäckte att vi blev systematiskt lurade på våra löner. Det har varit turbulent, säger hon när DN träffar henne på ett fik i centrala Stockholm.

Bra Liv Sverige anställde henne 2016 som boendestödjare och bortsett från sommarhalvåret 2017 har hon jobbat där tills hon sade upp sig under hösten 2018. En av anledningarna till att hon valde att sluta var att hon märkte att företaget inte betalade ut lön för all den tid hon faktiskt var på jobbet, berättar hon. Felet berodde på hur datorsystemet beräknar den faktiska arbetstiden baserat på hur boendestödjarna besöker de olika brukarna. Resultatet kan bli ofrivilliga obetalda "hålthimmar" som innebär att personalen befinner sig betydligt längre på arbetet än vad de får betalt för. För Agnieszka Hedlund, som hade en 65 procentig tjänst, försvann 10–15 timmar varje månad, enligt den uträkning som hon har gjort.

– Jag älskade mitt jobb och hade nöjda brukare. Men jag tycker att det här är lönestöld, säger hon.

Agnieszka Hedlund berättar att hon även har hittat fel när det gäller sina semesterdagar och att det inte har betalats någon ob-ersättning för gångtiden – den tid som personalen rör sig mellan exempelvis olika brukare – på

helgerna. Totalt handlar det om cirka 10 000 kronor som Agnieszka Hedlund kräver av Bra Liv Sverige.

Felaktigheterna med lönerna drabbar många bland personalen på företaget, enligt två andra personer som är eller har varit anställda på Bra Liv Sverige.

En av de drabbade är en nuvarande anställd som vill vara anonym.

– Jag har också suttit och räknat och har förstått att jag har jobbat fler timmar än vad jag har fått betalt för, säger personen.

Även i detta fall rör det sig om runt 15 timmar i månaden som den anställde ska ha gått miste om.

– De är medvetna om det. Det är påtalat redan i somras. Det är ju min tid som jag går miste om. Och ledningen vet om det och gör detta medvetet och systematiskt.

Den exakta omfattningen av problemet med de påstått felaktiga löneutbetalningarna är inte helt klarlagd. Bra Liv Sverige AB är ett snabbväxande omsorgsföretag och från 2013 till 2017 har omsättningen ökat från drygt 5 miljoner kronor till 36 miljoner. Under samma period ökade antalet anställda från 13 till 54.

Enligt vd:n Fredrik Lundström är personalstyrkan för tillfället ungefär 130 personer, varav ”uppskattningsvis” 50–60 är heltidsanställda. En av de personer som DN har talat med – som har arbetat på en position med god inblick i företaget under många år – bedömer att många av dessa är drabbade av liknande fel.

Agnieszka Hedlund ger samma bild och lägger till att hon tror att företaget försöker gömma problemen så att andra inte ska kräva samma sak.

– En schyst arbetsgivare skulle ju rätta till felaktigheter. Men de mörkade ju i stället, säger hon.

Enligt uppgifter till DN är det svårt att få många av de anställda att våga konfrontera ledningen med kraven. En annan anledning är att personalen i hög grad arbetar individuellt och inte har någon större kontakt med varandra. Agnieszka Hedlund bekräftar den bilden:

– Det finns ingen direkt kontakt mellan personalen på företaget. Man träffar inte på dem, helt enkelt. Men det är väldigt många som klagat men det stannar oss emellan. Det är ingen som vågar sticka ut.

Agnieszka Hedlund kom fram till en lösning med företaget efter en lång process, och skulle då få de pengar som Bra Liv Sverige påstods var skyldig henne, enligt ett avtal som DN har tagit del av. Men i avtalet fanns det också en formulering om ett tystnadslofte:

”Det åligger Agnieszka Hedlund att också efter anställningens upphörande iaktta tystnadsplikt rörande överenskommelsen, upprinnelsen till densamma, Bra Liv Sverige AB:s, och dess kunders förhållanden och om vad hon i övrigt tagit del av till följd av sin anställning i den mån informationen är av konfidentiell eller av natur som kan skada Bra Liv Sverige AB”, lyder punkt sex i avtalet.

Agnieszka Hedlund reagerar häftigt på att företaget tycks kräva att hon skriver på ett ”munkavleavtal”.

– Det är ju pengar som bara ska betalas ut. Och då kommer tystnadsavtalet plötsligt. Det är utpressning. De har absolut ingen rätt att kräva det. Det är ju som en helt vanlig löneutbetalning, säger hon.

Först efter ett möte med företrädare för Bra Liv och Almega på måndagen den 17 december drog företaget till slut tillbaka kravet på tystnadsplikt, berättar Agnieszka Hedlund.

Fackförbundet Kommunals ordförande för avdelningen för privat vård och omsorg Elisabeth Antfolk bekräftar bilden av en lönekonflikt mellan Bra Liv Sverige och Agnieszka Hedlund – men lägger även till att det finns flera andra pågående fall mot företaget.

– Vi har flera olika ärenden samtidigt när det gäller löneanspråk. För några gäller det gångtiden, men även för ob-tiden på helger. Det rör sig om minst fyra personer till.

Elisabeth Antfolk är också kritisk till hur företaget har reagerat när fackförbundets företrädare har tagit kontakt för att samtala kring de konflikter som har uppkommit med olika medarbetare.

– Det som sticker ut huvudsakligen med Bra Liv är att det är så svårt att få tag på arbetsgivaren. Vi ber om ett möte i god samtalston, men vi har otroligt svårt att få till några möten med Bra Liv över huvud taget. Alla möten går via arbets- givarorganisationen Almega, och det är otroligt ovanligt. Det ska ju vara sista utvägen, säger hon.

Den uppgörelse som Bra Liv Sverige har nått med Agnieszka Hedlund är Elisabeth Antfolk också tveksam till.

– Det blir ju konstigt om olika personer har olika avtal, säger hon.

Bra Liv Sveriges vd Fredrik Lundström vänder sig mot att det avtal företaget erbjöd Agnieszka Hedlund – som innebar att hon skulle få tidigare utebliven lön – har beskrivits som ett ”munkavleavtal”.

– Det är väldigt olyckligt. När parterna förhandlar, Almega och Kommunal, då kommer man ju överens om någon form av deal, till exempel någon form av ersättning eller uppsägningstid. Då skrivs det ju på ett papper, och det är ett standarddokument som Almega har, så det är ingenting som vi har skrivit, säger han.

Lundström hävdar också att företaget har en generös inställning till ersättningen för personalens gångtider, vilket många av företagen i omsorgsbranschen enligt honom inte har.

– Är man tillsvidareanställd så får man ju månadslön och då spelar det ingen roll hur många kunder man besöker. Men Kommunal och Almega har ju förhandlat det så att timanställda inte får ersättning mellan kunderna. Men vi tycker ju att det är en fördel hos oss att man får en ersättning mellan kunderna, även om det inte är något krav enligt kollektivavtalet.

Fredrik Lundström kommenterar också Elisabeth Antfolks påstående om att det är svårt att få till vanliga samtal av mer informellt slag med Bra Liv Sverige, och att det i stället direkt går via Almega.

– Det där känns jättekonstigt för om de anställda kontaktar Kommunal av något skäl gällande sin arbetsplats så kontaktar ju naturligt arbetsgivaren Almega för att ha en diskussion. Almega är ju arbetsgivarnas organisation och vi är ju medlemmar där. Vi får hjälp och kunskap av dem, säger han. Varför har det skurit sig så mellan er och Agnieszka Hedlund?

– Jag vet faktiskt inte vad det kan vara. Jag tror att det är väldigt små saker, vi tolkar saker på olika sätt. Jag tror att det har blivit en höna av en fjäder. Det är bara olyckligt att det har blivit infekterat och det är så klart jättetråkigt för det är inte meningen att det ska vara så.

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se "

"Karolinskas styrelse vill ha svar om personuppgifter"

DN FREDAG 28 DECEMBER 2018

Karolinskas styrelse har begärt att få mer information om hanteringen av patientdata i samband med att sjukhuset bygger upp en ny databas. Detta efter att experter väckt frågor om Karolinska lever upp till dataskyddsförordningen, GDPR. – Vi måste ta på allvar om experter säger att det här inte stämmer. Det är ytterligt viktiga frågor, säger styrelseordförande Håkan Sörman.

Karolinskas styrelse är personuppgiftsansvarig, och DN:s avslöjande att förfarandet vid framtagandet av så kallade digitala styrkort, då uppgifter ur patientjournaler samkörs med bland annat kvalitetsregister och personuppgiftsregistret kan strida mot lagen, har fått styrelsen att reagera. Styrelseordförande Håkan Sörman säger att han bitt sjukhuset om en genomgång om hur man lever upp till regelverket.

– I styrelsen vill vi få en genomgång av frågan i januari. Vi ska naturligtvis följa både patientdatalagen och GDPR.

Databasen byggs upp av en central stab separat från själva sjukvården, och som en del av sjukhusets arbete med värdebaserad vård. Målet är att kunna följa kvalitet i vården kopplat till kostnader i realtid hos patientgrupper med olika diagnoser. Patienterna informeras inte om det arbete som pågår, och tillfrågas inte om de vill ingå i det nya registret.

Experter som DN talat med, däribland advokat Caroline Olstedt Carlström uppger att sjukhusets hantering strider mot det nya datadirektivet GDPR, som bland annat föreskriver att patienter har rätt att informeras om personuppgiftsbehandling. Datainspektionen, som är tillsynsmyndighet, understryker också GDPR:s uttryckliga krav på tydlighet. Olstedt Karlström anser också att det bör utredas juridiskt om databasen utgör ett nytt regionalt

kvalitetsregister. I så fall har patienter rätt att motsätta sig personuppgiftsbehandlingen. Efter DN:s publicering gick sjukhuset ut med information på hemsidan, med delvis nya besked om styrkortet. Sjukhuset uppger nu, till skillnad från tidigare, dels att det handlar om personuppgifter, dels att patientdatan inte är helt avidentifierad utan pseudonymiserad, det vill säga utan direkt möjlighet att identifiera en patient.

Sjukhuset skriver på hemsidan: "För att även säkerställa att det inte är möjligt att identifiera enskilda patienter i styrkortet via exempelvis ovanliga sjukdomar eller sällsynta diagnoser presenteras uppföljningsresultaten endast om det är fler än fem patienter i underlaget."

Som lagligt stöd för personuppgiftsbehandlingen hänvisar sjukhuset till patientdatalagen, som tillåter personuppgiftsbehandling för kvalitetsuppföljning i hälso- och sjukvården. Enligt Karolinska är databasen en it-lösning för kvalitetsuppföljning och inget kvalitetsregister.

Sörman säger att styrelsen redan tidigare i år haft en genomgång av efterlevnaden av GDPR, men då berördes inte förfarandet med styrkortet. Han säger att den information styrelsen fått i och för sig inte tyder på något regelbrott.

– Det är klart att en jurist bör redogöra för det här, så att vi kan klarlägga om det blivit en missuppfattning av hur data används eller om det skulle vara fråga om att man inte följt regelverket.

DN har sökt sjukhusets dataskyddsombud för en intervju.

Lisa Röstlund

lisa.rostlund@dn.se

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se "

" 20-årige Amria: ”Jag kände mig helt hopplös”

DN LÖRDAG 29 DECEMBER 2018

"Amria Majidi, 20, är en av alla dem som väntat hela hösten på besked från Migrationsverket angående gymnasielagen. I väntan på uppehållstillstånd fick han inte gå i skolan. – Jag kände mig helt hopplös, säger Amria Majidi.

Han flydde från Afghanistan hösten 2015. Tre år senare är det svårt för 20-åringen att prata om vad det var som hände.

– Vi fick gå hemifrån mitt i natten utan skor, säger Amria Majidi och tittar ner på sina händer en lång stund.

Efter en lång flyktväg via Iran anlände Amria Majidi till Sverige. Han registrerades hos Migrationsverket den 15 november 2015 som ensamkommande flyktingbarn och omfattas med andra ord av gymnasielagen.

Tanken med lagen är att låta alla de ungdomar som drabbades av de långa handläggningstiderna under flyktingvågen till Europa få gå klart gymnasiet. Amria Majidi gick tidigare på Blackebergs gymnasium och har avslutat språkintruktionsprogrammet. I slutet av 2017 fick han avslag på sin asylansökan. Han fick inte möjlighet att överklaga och skulle utvisas.

Stockholm stad har beslutat att låta alla asylsökande, alltså de som fortfarande har ett pågående asylärende, studera, men inte de tillståndssökande. Amria Majidi tillhör den sistnämnda kategorin.

När han inte gavs möjlighet att få börja på ett vanligt gymnasieprogram tog han saken i egna händer.

– Jag gick själv till Skarpnäcks folkhögskola och pratade med en lärare och frågade om jag fick börja. Efter en vecka fick jag börja. Jag läser allmän kurs som ger gymnasiebehörighet, säger Amria Majidi.

Han säger också att det egentligen kostar pengar att studera på folkhögskolan, en viss avgift per termin.

– Jag sa till min lärare att jag inte har några pengar. Nu har jag gått här i två månader, säger Amria Majidi.

När DN träffade Amria Majidi i början av november väntade han fortfarande på besked om uppehållstillstånd enligt den nya gymnasielagen.

– Jag känner mig helt hopplös. Jag har kämpat jättemycket och hårt i två år för att lära mig svenska, och kulturen och allt. Jag har många kompisar som är i samma situation. Vad ska vi göra om vi inte får studera och inte har rätt att jobba. Ska vi gå runt på gatorna? Det är inte bra, säger Amria Majidi.

Nu har Amria Majidi fått sitt efterlängtrade besked, uppehållstillstånd till följd av den nya gymnasielagen. Han säger att han är glad, men tycker att lagen är orättvis.

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se "

" 16-åringen frias från att ha dödat hemlöse Gica

DN LÖRDAG 29 DECEMBER 2018

En 16-årig pojke döms för grov misshandel och ofredande till sluten ungdomsvård efter att en hemlös man dödsats i Huskvarna. En 14-årig pojke frias helt. Enligt Jönköpings tingsrätt är det inte styrkt att tonåringarna orsakat mannens död.

I början av augusti hittades den hemlöse mannen, Gheorghe "Gica" Hortolomei Lupu, död i en park i Huskvarna. Obduktionen visade att EU-migranten från Rumänien avlidit genom förblödning från inre skador. Två pojkar kom snart att misstänkas för mannens död, en 16-åring och en 14-åring.

I domen som Jönköpings tingsrätt lade fram på fredagen menar de att det inte styrks att pojkarna orsakat mannens död.

"Tingsrätten ha kommit fram till att 16-åringen och 14-åringen tillsammans och i samförstånd har misshandlat mannen med slag och sparkar", skriver Jönköpings tingsrätt i ett pressmeddelande.

16-åringen döms för grov misshandel till fem månaders slutn ungdomsvård. Rätten anser inte heller att misshandeln varit av sådan karaktär att den ska bedömas som synnerligen grov.

14-åringen är inte straffmyndig och kan därför inte dömas, tingsrätten har endast utrett skuldfrågan i hans fall. 16-åringen döms även för ofredande då tingsrätten slår fast att han kastat äpplen mot mannen tidigare under kvällen. De båda pojkarnas advokater säger till TT att de är positiva till domen men samtidigt är 16-åringens advokat kritisk mot tingsrättens konstaterande om att pojkarna agerat i samförstånd.

– Det har inte varit fråga om att man kommit överens om någonting innan, eller ens på plats. Det har varit ett skeende som helt enkelt eskalerat, och då

är det svårt att säga vad som sker i samförstånd, och vad som inte gör det, säger 16-åringens advokat Anders Tolke till TT.

Tingsrätten menar att den huvudsakliga orsaken till att det inte kan bevisas att pojkarna orsakat mannens död är att mannen kan ha avlidit uppmot tre och en halv timme efter att pojkarna lämnade platsen.

– Det som varit avgörande för utgången i den delen har varit att det finns en del brister i utredningen. Det har särskilt framkommit när rättsläkaren hördes i rätten, att direkt samma morgon när man träffade den döde personen var det ingen rättsläkare som kallades till platsen, säger rådmannen Tord Edlund. Han menar att en rättsläkare kunnat ta prover direkt på platsen som hade kunnat fastställa tidpunkten då mannen avled mer exakt. Samtidigt visar obduktionen av kroppen att dödsförloppet gått mycket snabbt.

– Det innebär alltså att det finns en tidsrymd på tre och en halv timme där det inte presenterats någon utredning om vad som hänt, och då anser tingsrätten att det kan finnas alternativa händelseförlopp som det inte kan bortses ifrån, säger Tord Edlund.

Mannens anhöriga har begärt 240 000 kronor i skadestånd från de två pojkarna och deras föräldrar. Tingsrätten beviljar inte dem skadeståndet eftersom det inte bevisats att de två pojkarna orsakat mannens död.

"Orsaken är att skadestånd till anhöriga för personskada i form av psykiska besvär främst kan komma ifråga vid dödsfall till följd av uppsåtligt handlande eller grov vårdslöshet", skriver tingsrätten.

DN har sökt åklagaren Linda Schön.

Agnes Laurell

agnes.laurell@dn.se "

" Två anhållna efter kraftig explosion

DN LÖRDAG 29 DECEMBER 2018

Tre bilar och entrén till en fastighet skadades vid en kraftig detonation i Landskrona natten till fredagen. Två personer anhölls misstänkta för att ligga bakom sprängningen efter att de voltat med en bil i närheten.

Polisen larmades klockan 01.03 natten mot fredagen av boende i närheten som hade uppfattat en kraftig smäll. Platsen har undersökts av nationella bombskyddet och kriminaltekniker.

– Vi har två gripna i ärendet misstänkta för grov allmänfarlig ödeläggelse och det är väl där vi står. Arbetet ute på platsen är avklarad, teknikerna har lämnat sedan klockan sex ungefär, säger Calle Person, presstalesperson på polisen region Syd, till DN.

Inga personer ska ha skadats i detonationen, däremot har entrén till ett flerfamiljshus, tre bilar och flera skyltfönster har skadats.

– Vi tror att det har varit en sprängladdning med tanke på skadornas omfattning, säger Calle Persson.

Hur omfattande är skadorna?

– Det är svårt att ge ett mått på det, men fyrverkeripjäser och bangers orsakar inte så stora skador.

En bil voltade i närheten strax efter detonationen. Bilen landade på en cykelväg och två män sprang därifrån, men kunde gripas av polis. De två är misstänkta för olovligt avvikande från olycksplatsen och de anhölls senare under fredagsmorgonen misstänkta för grov allmänfarlig ödeläggelse. Varför misstänks de för detonationen?

– Bland annat är det tidpunkt och plats, men jag vill inte gå in på detaljerna, säger Calle Persson.

De två misstänka är kända av polisen sedan tidigare men polisen vill inte gå in på i vilket sammanhang. Männen som är mellan 20 och 30 år gamla har inte kunnat förhöras under fredagen.

– Vi har inte hållit förhör med dem på grund av att de är skadade, säger Christian Nordin, tillförordnad lokalpolisområdeschef.

Hur allvarliga skadorna är vill polisen inte berätta och inte heller om männen vårdas på sjukhus för sina skador. **Agnes Laurell agnes.laurell@dn.se "**

" Vittnen hotades – nu startas ny undersökning mot oljebolaget

DN LÖRDAG 29 DECEMBER 2018

DN avslöjade att vittnen i Lundin-målet trakasseras och hotas. Nu har en ny förundersökning om övergrepp i rättssak startats mot oljetopparna – som enligt uppgifter till DI troligen snart delges misstanke om anstiftan till övergrepp i rättssak. En ny razzia har genomförts mot Lundin Petroleums kontor i Stockholm.

I augusti avslöjade Dagens Nyheter uppgifter om att vittnen i utredningen, som pågår mot det svenska oljebolaget Lundin Petroleum, har trakasserats av personer som sagt sig arbeta för oljebolaget. Flera personer i Sydsudan och dess grannländer ska ha erbjudits pengar och möjlighet till skolgång för sina barn, mot att de skulle ta tillbaka sina vittnesmål. Vittnena ska även ha blivit förföljda, hotade och utsatta för våld.

Sedan 2010 pågår förundersökningen mot Lundin Petroleum, tidigare Lundin Oil, som handlar om att företrädare för bolaget kring millennieskiftet misstänks ha samarbetat med regeringen i dåvarande Sudan för att fördriva befolkningen från områden kring oljefälten där bolaget var verksamt. Alternativt ska bolagstopparna ha blundat för händelserna. 2016 delgavs bolagets vd Alex Schneider och ordförande Ian Lundin misstanke om medhjälp till grovt folkrättsbrott.

Och nu har alltså en ny, parallell förundersökning inletts mot bolaget. Under fredagen skrev Dagens Industri att Lundin och Schneider, utöver de befintliga misstankarna, inom kort troligen även kommer att delges misstanke om anstiftan till övergrepp i rättssak.

I samband med den nya utredningen har en husrannsakan genomförts mot Lundin Petroleums Stockholmskontor innan jul. Enligt DI genomfördes razzian på morgonen den 19 december, av fyra poliser och två it-tekniker. All information på bolagets datorer kopierades.

– Det stämmer att det gjorts en ny husrannsakan, säger Kammaråklagare Pontus Hamilton vid Internationella åklagarkammaren i Stockholm som arbetar med grundutredningen om folkrättsbrott.

Utredningen om övergrepp i rättssak sköts av Thomas Ahlstrand, vice chefsåklagare vid Internationella åklagarkammaren i Göteborg. DN har sökt Ahlstrand. Utredningarna bedrivs separat, men har uppenbara beröringspunkter.

– De hänger ihop på det sättet att det handlar om trakasserier mot vittnen som förekommer i den utredningen som vi bedriver, säger Pontus Hamilton.

Oljebolaget har konsekvent tillbakavisat anklagelser om såväl medhjälp till folkrättsbrott som trakasserier mot vittnen. Tvärtom uppger bolaget att man varit följsam och att åklagaren medvetet satt upp hinder för försvaret.

Lundin Petroleum presschef Robert Eriksson skriver i ett mejl:

”Vi ser mycket allvarligt på de här anklagelserna, som vi anser vara helt ogrundade. Vi är förvånade över att ännu en husrannsakan har genomförts vid vårt kontor i Stockholm. Vi har alltid sagt att vi samarbetar fullt ut med åklagaren. Mot bakgrund av det är vi förvånade över att åklagaren väljer att ta till tvångsmedel i stället för att kontakta oss med en begäran om att överlämna relevant information. Vi utgår nu från att åklagaren även tar ställning till den information vi redan överlämnat till honom i det här ärendet och även undersöker de hot som har riktats mot vittnen och källor på vår sida.”

Egbert Wesselink från den holländska fredsorganisationen Pax är en av författarna av rapporten Unpaid debt 2010, som ledde till att förundersökningen mot Lundin startade. Han tar upp att majoriteten av bolagets investerare, varav flera svenska banker och fonder, förhållit sig avvaktande i väntan på utredningen, då bolaget sagt sig samarbeta med polisen. Nu uppmanar han till krav på styrelsens avgång.

– Hela styrelsen bör avgå. Även om övergrepp i rättssak inte bevisats, är detta ytterligare en tydlig signal om att styrelsens trovärdighet måste ifrågasättas. De har visat sig ovilliga och inkapabla att styra företaget i en riktning som är i linje med mänskliga rättigheter och etiska riktlinjer.

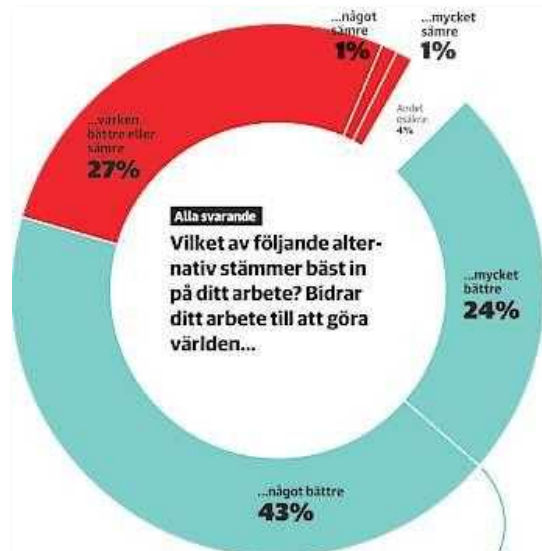
Gällande utredningen om folkrättsbrott tyder mycket på att åtal kommer snart. Såväl de misstänkta som målsägandebiträderna har fått tillgång till hela förundersökningen, ett material som omfattar omkring 50 000 sidor.

DN avslöjade före jul att Ian Lundin och Alex Schneiter sålt av aktier i Lundin Petroleum för miljarder.

Lisa Röstlund

lisa.rostlund@dn.se "

Svarade "något bättre" eller "mycket bättre"

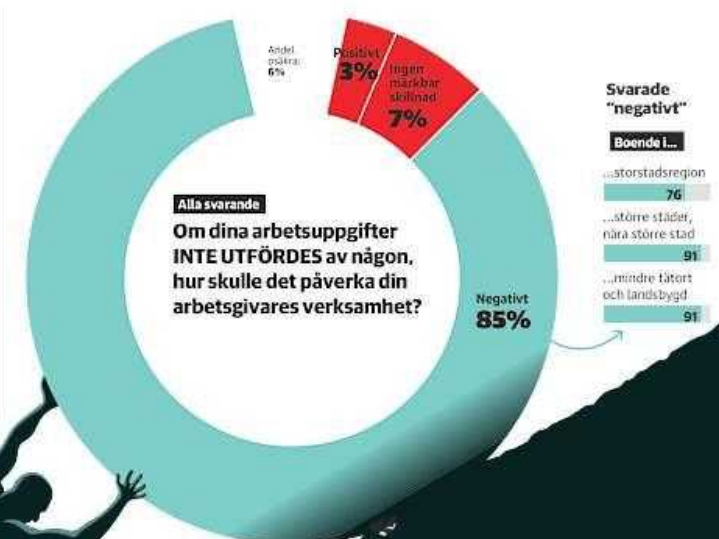
Ålder	Utbildning	Yrkessektor	Boende i...
18-29	Folk-/grundskola	Privat sektor	...storstadsregion
67	51	63	56
30-44	2-årig gymnasie-utbildning	Offentlig sektor	...större städer, nära större stad
59	61	81	75
45-59	3-4-årig gymnasie-utbildning	Skola och utbildning*	...mindre tätort och landsbygd
72	58	91	74
60-74	Högskole- eller universitetsutbildning	Sjukvård och omsorg*	
75	77	88	

Svarade varje månad eller oftare

Ålder	Utbildning	Yrkessektor
18-29	Folk-/grundskola	Privat sektor
65	18	49
30-44	2-årig gymnasie-utbildning	Offentlig sektor
52	36	47
45-59	3-4-årig gymnasie-utbildning	Skola och utbildning*
42	44	50
60-74	Högskole- eller universitetsutbildning	Sjukvård och omsorg*
37	57	45

*Självt i både privat- och offentlig sektor

Svarade "negativt"

Boende i...

...storstadsregion	76
...större städer, nära större stad	91
...mindre tätort och landsbygd	91

" Två av tre anser att deras arbete gör världen bättre

DN LÖRDAG 29 DECEMBER 2018

En bred majoritet av svenskarna tycker att deras arbete bidrar till att göra världen bättre. En av fyra tycker att jobbet varken gör till eller från. Men det finns också ett gap mellan unga och äldre – och mellan stad och land. Det visar en ny mätning som DN/Ipsos genomfört.

En vanlig morgon stiger fem miljoner svenskar upp för att gå till jobbet. Men vad gör de egentligen på dagarna? Och är det till någon glädje för andra? Antropologen David Graeber, i år aktuell med boken "Bullshit jobs", hävdar att allt fler har meningslösa jobb och att mängden kvalificerade struntuppgifter ökar.

Den moderna arbetsmarknaden har enligt honom blivit "en väldig apparat för att producera nonsens".

Som stöd för denna tes har han bland annat pekat på en opinionsmätning som institutet Yougov gjorde 2015. Den visade att 37 procent av britterna anser att deras jobb inte bidrar med något meningsfullt till världen. 50 procent anser, enligt den mätningen, att deras jobb är till nytta.

– Mängder av människor tillbringar hela sina arbetsliv med att utföra uppgifter som de i hemlighet inte tror behövs, sa David Graeber i en intervju med DN i höstas.

DN/Ipsos har under hösten undersökt frågan i Sverige. Svaren vi har fått är delvis överraskande och ger en ljusare bild än den som målas upp av David Graeber.

Den första frågan som ställdes i mätningen löd så här: "Vilket av följande alternativ stämmer bäst in på ditt arbete? Bidrar ditt arbete till att göra världen..." De intervjuade fick sedan välja mellan fem svarsalternativ, på en skala från "mycket sämre" till "mycket bättre".

Av de tillfrågade svarade ett stort flertal, nära 68 procent, att deras arbete bidrar till att göra världen bättre.

Ytterst få, 2 procent, svarade att deras arbete bidrar till att göra världen sämre. 27 procent svarade i sin tur att jobbet varken gör världen sämre eller bättre.

Karin Jonnergård är professor i företagsekonomi vid Linnéuniversitetet och Lunds universitet och har nyligen publicerat en studie om hur ökad dokumentstyrning påverkar arbetslusten bland lärare och revisorer. Hon påpekar att det alltid är svårt att tolka svaren i den här typen av mätningar.

– Med det sagt så tycker jag faktiskt att det är positiva resultat. Det är bra att människor anser sig göra en insats.

Enligt Karin Jonnergård visar forskningen att det är flera faktorer som är viktiga för att man ska trivas med sitt arbete. En sak är att jobbet ska kännas meningsfullt. En ytterligare faktor är att det behöver finnas tillräcklig handlingsfrihet.

Det utrymmet tycks ha minskat, visar flera studier. Det har skett i takt med att kraven på dokumentation, uppföljning och olika former av redovisning har ökat på många arbetsplatser. Trenden har märkts inom både offentlig och privat sektor.

– Slutsatsen av dessa studier är bland annat att många har fått tråkigt på jobbet, säger Jonnergård.

Men vad som upplevs som värdefullt och vad som känns roligt och trivsamt är inte nödvändigtvis samma sak.

– Jag tycker personligen att det är urtråkigt att rätta tentor, men jag tycker inte det är meningslöst. Tvärtom.

David Graeber hävdar i sin bok att nonsensjobben och olika administrativa låtsasroller är minst lika vanliga i näringslivet som i offentlig sektor.

DN/Ipsos mätning ger, om man accepterar Graebers premiss, visst stöd för den tesen. Svaren i undersökningen visar att 81 procent av anställda inom offentlig sektor anser att deras jobb bidrar till att göra världen bättre.

Motsvarande andel i privat sektor är 63 procent.

Ett mönster som samtidigt framträder är att befolkningen i Sveriges tre storstadsregioner i mindre utsträckning anser att deras arbete gör världen bättre.

I Stockholm, Göteborg och Malmö – inklusive angränsande kommuner – är andelen 56 procent. I resten av landet är det omkring 75 procent som anser att jobbet bidrar positivt till världen.

Nicklas Källebring är opinionsanalytiker på Ipsos och poängterar svårigheterna med att ringa in vad som är ett meningslöst jobb. Ett arbete kan göra världen bättre på många sätt, säger han.

– Det finns ändå en antydning i mätningen att anställda i offentlig sektor och att de som jobbar med människor själva upplever sitt arbetsliv som mindre meningslöst. Det stämmer med andra undersökningar. Interaktion med andra människor ökar tillfredsställelsen.

Att storstadsborna känner mindre mening i sitt arbete kan, enligt Nicklas Källebring, bero på arbetsmarknaden ser annorlunda ut där.

– Ju större städer, desto fler som jobbar i tjänstesektorn. Den enda rimliga förklaringen till resultatet är att man har en annan typ av jobb i storstäderna.

I DN/Ipsos mätning har frågan också ställts hur ofta man utför arbetsuppgifter som känns meningslösa.

En av tio i undersökningen, knappt 9 procent, säger att det sker dagligen. En av fyra utför uppgifter som upplevs som meningslösa åtminstone varje vecka. Och för sammanlagt hälften sker det varje månad eller oftare.

Skillnaderna mellan olika grupper är samtidigt iögonfallande. 65 procent av alla unga, 18–29 år, svarar att de utför meningslösa uppgifter varje månad eller oftare. Den andelen verkar sjunka med åldern.

– Det kan ha att göra med att synen på arbetet förändras över livscykel. Är man ny på arbetsmarknaden har man kanske andra förväntningar. Med tiden vänjer man sig vid att göra administrativa saker utan att reflektera över det. Sedan kan det också vara så att ju längre tid man har jobbat desto svårare uppgifter får man, säger Nicklas Källebring.

Utbildningsnivån tycks också påverka. Här är det de högutbildade som svarar att de oftare utför uppgifter som upplevs som meningslösa.

Karin Jonnergård tror att forskning om arbetsmarknadens omvandling och känslan av mening kommer att bli allt vanligare.

– Jag skulle vilja borra vidare i relationerna mellan ålder och geografi.

Särskilt när vi befinner oss i ett teknologiskt skifte som vi gör just nu kan det

vara intressant att se om de mer digitaliserade jobben får effekt på resultaten, säger hon.

Carl Johan von Seth

carljohan.vonseth@dn.se "

"Så gjordes undersökningen.

Ipsos har under perioden 9-19 november intervjuat 600 personer 18 år och äldre som förvärvsarbetar eller driver företag. Intervjuerna är en del av DN/Ipsos väljarbarometer.

Respondenterna är insamlade genom de digitala intervjuerna för väljarbarometern i en slumpmässigt rekryterad respondentpanel.

Deltagarfrekvensen i onlineundersökningen var 22 procent.

Gör ditt jobb världen bättre?

Frågan ställdes till förvärvsarbetande om deras arbete bidrar till att göra världen bättre. De grupper som i högst utsträckning svarade ja var:

- Över 45 år
- Offentligt anställda
- Har högskole- eller universitetsutbildning
- Höginkomsttagare
- Bor inte i storstäderna Stockholm, Göteborg eller Malmö. "

”Mitt guldorn i jobbet är när jag räddar liv”

DN LÖRDAG 29 DECEMBER 2018

" Umeå. Offentligt anställd, över 45 år, högskoleutbildad och höginkomsttagare. Rikard Hedelin, överläkare i Umeå, tillhör de svenskar som tycker att deras insatser gör världen lite bättre. Bäst är jobbet när han får rädda ett liv.

Hedelin är hjärtspecialist och arbetar som överläkare i kardiologi på Norrlands universitetssjukhus i Umeå.

Hans patienter har till exempel hjärtrytmrubbningar eller kranskärlssjukdomar och Hedelin tycker att han bidrar till en bättre värld. – Världen utgörs av individer och de insatser vi gör bidrar ganska ofta till att de blir bättre, får ett lite längre och lite bättre liv. På så sätt förändrar jag och mina kollegor världen till det bättre, säger Hedelin.

Vi träffas på kardiologen, en avdelning med ett 30-tal hjärtspecialister. Det är efter en smula trixande vi lyckas träffas på arbetstid. En medarbetare är sjuk och Hedelin får ta hand om en avdelning när han egentligen skulle ha gjort annat. När vi hittat ett rum avbryts vi ganska snart av hans personsökare. Det är en hjärtpatient på ett annat av lasaretten i Västerbotten som visat tecken på hjärtinfarkt och Hedelin beställer bil- eller helikoptertransport, det som går snabbast, till Umeå.

Är det ett stressigt jobb?

– Den här patienten medför ingen stress. Tillståndet är visserligen livshotande men så länge vi gör vad vi kan och patienten svarar på mediciner och behandling så är vi lugna, säger Hedelin. – När patienter inte svarar på behandling kan det ibland vara stressande, men den stressen är också en tjugning med jobbet och en del som lyfter och utvecklar oss.

Hedelins trivselfaktorer är patienterna och kollegorna. Den goda lönen kallar han en bonus och trygghet.

Avdelningen har runt 30 hjärtspecialister och Hedelin är schemaläggare. När DN besöker är de kort om folk.

– Vid sjukdomar täcker vi upp för varandra. Det finns ingen pool att plocka extrapersonal ur utan vi måste hjälpas åt. Det blir ett merarbete men jag vill inte kalla det stressande. Allt som ska göras görs, förklarar han.

Rikard Hedelin är 48 år och har arbetat 13 år på avdelningen. Intresset för hjärtat kom ur det egna idrottandet. Som ung var han konditionsidrottare på elitnivå med SM-brons i Ironman och ett personligt löpningsrekord på 31 minuter på milen.

– Jag funderade mycket runt puls och syreupptagning när jag tränade och nyfikenheten gjorde det naturligt att fördjupa mig.

DN/Ipsos mätning visar att en av tio dagligen utför meningslösa moment. Hedelin känner inte igen sig. Närmast ”meningslöst” ligger väl i så fall det administrativa.

– Det är ju oerhört viktigt att vi dokumenterar vad vi gjort och hur vi medicinerat en patient. Det är också viktigt att vi har ett fungerande schema. Finns det inte personal på plats eller i jour så spelar det ingen roll hur duktiga vi är, säger Hedelin och fortsätter:

– Det finns administrativa moment som kan vara lite tråkiga, men jag kan inte minnas att jag någonsin tänkt att något jag gör är meningslöst.

Vad är mest meningsfullt?

– Ganska ofta undersöker jag patienter som jag får att må bättre. Någon gång då och då kan man konstatera att en åtgärd räddat ett liv. Det är mitt guldorn i jobbet.

Anders Boström
riksnatverket@dn.se "

"Ögonsjukhus lämnade ut data om patienter"

DN LÖRDAG 29 DECEMBER 2018

S:t Eriks ögonsjukhus och Sahlgrenska universitetssjukhuset bröt mot etikprövningslagen då patientdata från drygt 1 000 operationer lämnades ut till det amerikanska bolaget Ichom. Det menar etikprövningsnämnden som nu har överlämnat ärendet till åklagare.

I augusti avslöjade Dagens Nyheter att S:t Eriks ögonsjukhus och Sahlgrenska universitetssjukhuset i Göteborg utan att informera patienterna, och utan etikprövning, lämnat ut data från över tusen operationer till det amerikanska bolaget Ichom.

Centrala etikprövningsnämnden har efter DN:s avslöjande låtit utreda saken. Nämnden slår fast att det handlar om forskning som innefattar känsliga personuppgifter, och konstaterar att bearbetandet av personuppgifterna hade krävt etikprövningstillstånd. Forskningen strider därmed mot etikprövningslagen.

– De har forskat utan etikprövningstillstånd som vi bedömer att de skulle ha haft. Då är vi skyldiga att lämna över ärendet till åklagare, säger Jörgen Svidén, kanslichef på Centrala etikprövningsnämnden.

Utlämnandet skedde under 2017, då S:t Eriks ögonsjukhus och Sahlgrenska deltog i en studie i Ichoms regi om gråstarrsoperationer som utfördes under februari till mars samma år. De båda klinikerna har samarbetat med Ichom, som konsultbolaget Boston Consulting Group varit med att starta, som ett led i att utveckla konceptet värdebaserad vård som bolaget marknadsför. Sahlgrenska har lämnat Ichom-samarbetet men S:t Erik står som ”strategisk partner” på Ichoms hemsida.

Enligt etikprövningslagen krävs godkännande av en etikprövningsnämnd för att bedriva forskning på känsliga personuppgifter, som data om patienter

utgör. Men varken S:t Erik eller Sahlgrenska hade sökt etikprövningstillstånd för deltagande i forskningsstudien.

Ett godkännande upphör att gälla senast två år efter det att beslutet om godkännande vann laga kraft, enligt lagen. Trots det har båda ögonklinikerna hänvisat till två etikprövningsstillstånd från slutet av 1990-talet. Det handlar om tillstånd för att hålla register, respektive löpande uppföljning, och gäller alltså varken i tid eller rum den aktuella studien. Datautlämnandet var känt för landstingsledningen i Stockholm. Anders Bohman, vd för S:t Erik, har läst rapporten.

– Vi lutade oss mot ett tillstånd som fanns för kataraktregistret. Vi bedömde att det inte behövde ytterligare etisk prövning. Det var ju fel. Vi borde ha gjort en särskild etisk prövning, säger Anders Bohman.

Vilka effekter får det här framöver?

– Vi får se över våra rutiner så att det inte händer igen.

Datan som lämnades ut innehöll ett femtiotal parametrar, inklusive patienternas tillstånd före, under och efter operationen, uppgifter om kön, ålder och patientens upplevelser av behandlingen. Data skickades till det nationella kvalitetsregistret, kataraktregistret, som i sin tur exporterade dem vidare i avidentifierad form för bearbetning till Icon, ett irländskt kontraktforskningsbolag som Ichom har avtal med, och som omsätter 20 miljarder kronor.

Efter DN:s avslöjande tillsatte även Stockholms läns landsting en utredning som gjorts av en advokatfirma. Även landstingets utredning visar att S:t Erik inte levde upp till etikprövningslagen.

Karolinska universitetssjukhuset inledde 2015 ett samarbete med Ichom, vars mål är att samla patientdata i ett centralt internationellt kvalitetsregister.

Karolinska lämnade samarbetet 2017 efter DN:s granskning och efter att läkarföreningen varnat för att patientdata riskerade att lämnas ut till ett privat bolag utomlands.

Anne Rundquist, chefsjurist Stockholms läns landsting, kommenterar i ett mejl till DN:

”Alla landstingets verksamheter ska utan undantag följa befintliga lagar och regler. Om det förekommer oklarheter så ska det redas ut på det sätt vi nu

gjort med S:t Eriks Ögonsjukhus. Om brott har begåtts är en bedömning som ska göras av de rättsvårdande myndigheterna”.

Lisa Röstlund

lisa.rostlund@dn.se

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se "

"Att skratta högt där döden ser

DN LÖRDAG 29 DECEMBER 2018

– Den där knackningen på dörren är fantastisk. Clownerna är så finkänsliga och roliga. De hittar humor där den inte finns. Liv och färg där allt känns hopplöst.

Anna Eklund Tarantino har kort, stubbat hår men inte av modeskäl utan på grund av ödets nyck. Samtidigt som sonen Oscar fick sin cancerdiagnos drabbades även hon. En period spydde de parallellt i landstingets kräkstrutar på grund av behandlingen. Men Oscar har en del att säga om mammas träffsäkerhet.

– Hon missade jämt.

Det är den 23 oktober 2018.

Inne i rum 9 på Lilla Erstagårdens hospice för barn har trettonåriga Oscar Tarantino och hans familj huserat ett tag. Syster Mikaela softar i grannsängen och hunden Lea ligger tätt, tätt intill husse. När Clownen ”Bandy” försynt knackar på dörren möter han pappa Mauro som hejar kärnfullt.

– Välkommen, kliv på. Men inga jävla ballonger nu bara!

Mamma Anna skrattar.

– Det har varit en hel del clownbesök och det är lätt att utveckla en aversion mot ballonger när man snubblat över tillräckligt många i mörka sjuksalar. Sjukdomens förlopp har gjort att läkarna blivit tvungna att operera bort ett av Oscars ben och en del av höften. Fantomsmärtorna är svåra, nerverna från benet som inte finns mer plågar honom. Eller som han själv uttrycker det, ”en bläckfisk spelar maracas med min fot”.

När ”Bandy” sätter sig vid sängkanten frågar Oscar honom vad han heter.

Vad han heter egentligen. Bortom den röda näsan och de lustiga kläderna.

– Karl Granberg.

– Kan du inte bara vara Karl i dag?

– Självklart.

Familjen Tarantino Eklund har utstått många provningar. Clownerna ”har följt med från tiden på Karolinska sjukhuset” och det är kära återbesök när de kommer till Lilla Erstagårdens hospice. Även om Oscar just i dag vill dra ner lite på tempot och bara prata en stund saknas inte lustifikationerna. De flesta står Oscar själv för och clownen Bandy, eller Karl, blir snart varse om att en trettonårig kan vara väl så flink med spetsfundigheter och fräckisar som vilken vuxen som helst.

Mamma Anna undrar hur clownberättelsen ska gestaltas i tidningen och vi lämnar Karl åt sitt öde med Oscar. Över en kopp kaffe försöker jag beskriva bubblan, pausen i tid och rum som jag ser att clownerna skapar när de arbetar.

En stund då det kan kännas okej att släppa garden och kanske till och med skratta – utan att för den skull känna dåligt samvete. Lite som den där textraden i låten ”Vackert Väder” av Jacob Hellman, ”Att skratta högt där döden ser.”

Anna ler stort.

– Jacob Hellman? Det är min kusin.

Minna Wittbom kommer ihåg när hon försökte introducera Sjukhusclownerna i vården första gången. Hon tyckte att det lät spännande och värt ett försök men medarbetarna på Ortopediska avdelningen var inte roade. Inte alls.

– Personalen sa nej, nej och nej. Det här är en seriös avdelning Minna, vi har patienter med tung smärta men kör du över oss får clownerna hålla sig inne på rummen och inte vara i korridoren och hålla på.

Det är nu 19 år sedan. Minna Wittbom är i dag vårdchef för Lilla Erstagårdens Hospice och clownerna är numera ett återkommande och självklart inslag i vården.

— Vi märkte att efter clownerna hade varit på besök behövde våra nyopererade patienter ingen smärtlindring. Ingen smärtlindrande medicin alls. På fyra timmar. Efter det försvann alla tveksamheter om clownerna även bland personalen.

”Clowner kl. 11.00–15.00” står det skrivet med en svart spritpenna på en vit skylt utanför ett rum på Ersta Hospice för vuxna. Därinne omvandlas David Carmel och Eva Riepe till clownerna Robban och Gajans. När sminket

applicerats, ukulelen plinkande stämts och näsorna målats röda går undersköterskan Nina Dahlin igenom dagens patientlista. Det tar sin tid. Man förbereder sig minutiöst. Spontanitet kräver noggranna förberedelser.

Har man träffat patienten förut? Hur är läget idag? Är det några vakande anhöriga i rummet? Husdjur? Var det något särskilt som uppskattades, eller inte uppskattades, förra gången? När jag får höra att Nina Dahlin just har bedömt clownernas verksamhet passar jag på att skjuta in en, i min mening, rätt så grundläggande fråga.

– Clowner. På en hospiceavdelning för vuxna?

Nina Dahlins utvärdering består av ett stort antal patientintervjuer. Hon berättar att hon inte blev överraskad av resultatet men tycker att det är skönt att få det svart på vitt. Ett kvitto på magkänslan. Att man gör något bra.

– I vanliga fall mäter vi ju ångest och smärta – aldrig glädje. Clownernas arbete öppnar dörrar för patienter, anhöriga och personal att prata om jobbiga saker. Kommer man åt den där lilla strängen så börjar allt darra.

Eva Riepe och hennes kollegor är glada över det goda utfallet. Clownarbetet är komplext, utmanande och oförutsägbart. När man möter människor i dödens närhet krävs total närvaro i själ och hjärta – men även en viss distans.

– Många säger att om man inte blir berörd ska man sluta med yrket, men blir man för påverkad sliter det för mycket. Vi möter så många svårt sjuka barn och vuxna med familjer som sörjer. Det är viktigt att vara inkännande, men utan att drabbas själv. Det gäller att hitta den där balansen om man ska orka i längden. Fast ibland går det helt enkelt inte att skydda sig. Vissa familjers öden bär man för alltid med sig.

Det är torsdag på Ersta Hospice. Clowndagen. Anne-Marie Möller och David Carmel stegar ut i korridoren och in i sina roller. Ibland kan tröskeln mellan omklädningsrum och sjuksalar kännas extra hög. Anne-Marie håller med Eva när det gäller den omöjliga utmaningen i att vara själsligt nära men ändå försöka hålla avstånd.

– Ibland kan jag se mina föräldrar i alla jag möter på Hospice, men om jag märker att jag är med och påverkar en människas situation till det bättre för en stund känns det bra. Jag tror att det betyder väldigt mycket för de anhöriga att ha det här minnet kvar efteråt.

Sten Ekner sätter sig upp i sängen.

– Ska du ha ett glas vin?

Dörren står på glänt och det hörs skratt från korridoren. På ena väggen hänger en impressionistisk tavla som det visar sig att Sten är stolt upphovsman till.

– De kallar mig ibland för ”Lille Monet”.

Sten är 97 år gammal och tycker att han har det bra även om han vet att tiden är knapp och att livet mer består av minnen än framtid. Efter sin makas död har han träffat nya kärestan Inga.

– Hennes man hette Nils och hon kallar mig ständigt för Nils. Min fru hette Elsie och jag kallar henne ideligen för Elsie. Så de är med oss hela tiden.

Man måste kunna skämta om det. Vad mer kan man begära av livet?

De rödnästa multiartisterna från Clownmedicin har just varit på besök. Har man som Sten ett personligt brevpapper med avsändaren ”Statens livsglädjeskommission” och kallar sig för ”ordvrängarvirtuos” uppskattar man extra mycket att få skratta högt och hjärtligt en stund. När jag senare återvänder till Sten för att säga hejdå och fråga om han vill ha några bilder nästa gång jag kommer gör sig verkligheten påmind.

– När kommer du i så fall?

– Om två veckor.

– Du, vännen min. Jag har hjärtsvikt, kol, proppar i lungorna, hjärtflimmer och cancer i magen. Jag tror inte att jag är kvar här då.

Paul Hansen

paul.hansen@dn.se "

"Fakta. Clownmedicin

Clownmedicin har bedrivit sjukhusclownverksamhet sedan 1998 och arbetar med demenssjuka äldre, barn och anhöriga i vuxenvården i hemmet (ASIH), geriatrikens somatiska avdelningar samt inom den palliativa barn- och vuxenvården.

Sju professionella artister arbetar inom det palliativa området. Karin Bergstrand, David Carmel, Anna Dahlqvist, Ylva Magnusson, Otto Milde samt Anne-Marie Möller och Eva Riepe.

Verksamheten är ideell och finansieras genom anslag från fonder och stiftelser samt gåvor från privatpersoner och företag. De största anslagsgivarna är Stiftelsen för Astrid Lindgrens Barnsjukhus, Bertil Strömbergs stiftelse, Kulturförvaltningen i Stockholms Läns Landsting samt Familjen Erling Perssons Stiftelse. "

" Svante Weyler. "Det finns ett mörkt moln på bokhorisonten"

DN LÖRDAG 29 DECEMBER 2018

Svante Weyler lägger nu böckerna på hyllan och lämnar förlagsbranschen. Det är en bekymrad förläggare som går i pension: "Det är mycket svårare nu än för 25 år sedan att hitta många läsare till en bra roman."

Turistflockar som proppar igen gränderna. Pynt som tindrar överallt. Det är jul i Gamla stan och i en av Tyska Brinkens takhöga våningar förbereder en av Sveriges envisaste litteraturkrigare sin reträtt.

– Jag har fortfarande nycklarna kvar, säger Svante Weyler.

Det har han inte länge till för nu är det slut för den centraleuropeiska prosaintroduktören. Förläggaren och vd:n, som brukat stråla av en liksom evigt ungdomlig entusiasm bland buttra bokproducenter, har bestämt sig för att gå i pension.

Som så ofta kommer han under intervjun att lyfta fram författarna han gett ut. I höst bland annat en essäsamling av romanförfattaren Marilynne Robinson och Augustprisvinnaren Tomas Bannerheds uppföljare "Lugnet".

– Och så har jag från en mycket nära källa fått höra att Hilary Mantel skriver klart sin sista trilogidel om Thomas Cromwell i vinter. Henne gav vi ut när storförlagen inte vågade, antagligen för att romanerna var för tjocka.

Han talar lika intensivt som vanligt. Men där finns en ny beskare ton. Orden väller fram som om en dammlucka lyfts bort. Han slår hårt mot det samtida litteraturklimatet och drämmer samtidigt ner fingertopparna i bordets björkskiva. Säger om sin verksamhet och avgång:

– Allt detta har jag gjort med entusiasm och med glädje. Och den är över nu. Man skulle också kunna se det så här: I detta läge i Boksverige, där det inte blir något Nobelpris och litteraturen därmed missat enda chansen att synas rejält ... Detta år då det hävdats att storförlagen kommer att koncentrera sig

på enklare berättelser så abdikerar den förläggare som många ser som en kämpe för det kvalificerade.

Är det inte ansvarslost?

– Haha, du menar att jag skulle ta ansvar för Svenska Akademiens och mina förlagskonkurrenters göranden?

Men tänkte du inte: kanske ska jag ändå stå kvar och kämpa lite nu?

– Åh, det har jag tänkt på varje dag sedan jag startade det här förlaget. Sådant sliter. Mer nu än förr: i dag säljs bara hälften av den kvalificerade översättningslitteraturen, som står för en stor del av mina böcker, jämfört med när jag startade förlaget.

Varför då?

– Jag kan bara konstatera en räkka förändringar. Som att det för tjugofem år sedan fanns ledande kritiker på ledande tidningar som fick folk att gå till bokhandeln. Den auktoriteten är så mycket mindre nu och resultatet är att en god romans förmåga att utan ett avgörande pris eller någon typ av skandal att samla en större läsekrets har minskat enormt.

– Och om vi inte har köpare av den här litteraturen så försvinner den.

Vad händer då?

– Då kommer vi att på allvar att få uppleva det som fortfarande bara är ett mörkt moln på horisonten. En omläggning av de litterärt ledande förlagens inriktning som det finns all anledning att frukta.

Svante Weyler tar sats, lutar sig bakåt, det knakar till i hans stol.

– Det som varit styrkan i Sverige är att kvalificerad litteratur samsats med underhållningslitteratur inom förlagen. Detta riskerar att delas upp och då tappar man den korsbefruktande möjligheten för författare att röra mellan sig mellan genrer: Kerstin Ekman som började som deckarförfattare är ett exempel på det.

Han fortsätter. Slår ner fingertopparna så att det sjunger i stålbordsbenen:

– Dessutom ligger storförlagens hela identitet i det höga. Det är ingen som kommer att minnas Bonniers för "Zlatan"-boken! Men för "Gubbas Hage" av Kerstin Ekman minns man Bonniers. Det låga är tätt sammanbundet med samtiden och sköljs undan med den. Men det genererar pengar som går till det höga, i ett litterärt landskap som har fungerat för alla.

– Om de här delarna skiljs åt så vinner det låga, för det är där som pengarna finns och dit kommer då folk som söker sig dit för pengarnas skull. Och då är det över. I samma ögonblick som strumpor ger mer kulor, då kränger de strumpor.

Det självklara exemplet, menar Svante Weyler, är när amerikanen Jeff Bezos startade nätbokhandeln Amazon, ”inte av litterärt intresse, utan för att böcker visar sig vara den vara som flest människor är mest beredda att köpa utan att behöva ta i den först.”

Och Bezos börjar få kompisar i Sverige?

– Ja, ta detta att ljudboksdistributören Storytel har köpt Norstedts. Jag vill verkligen poängtera att de har rätt att göra det de gör, men Storytels intresse är att skicka runt böcker som vilken vara som helst. Det betyder att jag kan hysa ett rättmätigt tvivel på lojaliteten i deras förhållande till litteraturen.

– Mitt intresse har varit att hitta författare som förklarar världen. Det är en enorm skillnad på de två intressena. För mig handlar det om ett humanistiskt ideal. Att vara med och bidra till människors möjligheter att begripa hur andra har det. Jag tror inte att det går att förstå andra människor om man inte läser litteratur. Alternativet är ju att försöka träffa alla andra människor, det är ett jävla jobb. Och framför allt: hur bär man sig åt för att få fatt i de döda?

– Ofria människor kan makten förfoga över. Fria människor är ett helvete att förfoga över. Om någon vet ett annat sätt att bli fri och förstå världen än att läsa litteratur, kom fram med det!

Svante Weyler växte upp i ett ”urtypiskt medelklasshem”. Fadern ämneslärare. Modern socialarbetare och så var det morfaderns samhällsresa som präglade familjens syn på bildning.

– Han kom från väldigt fattiga förhållanden i Småland. Hans far hade supit bort sin gård och barnen växte upp på ett litet torp. Hans bror blev riksdagsman och grundade bondeförbundet Kronoberg. Själv for han till Stockholm och vartenda öre han så småningom tjänade som postiljon gick till utbildning för barnen.

Och så böckerna.

– Jag läste tills jag blev trött i huvudet och spelade fotboll tills jag blev trött i kroppen. Ett bra recept för att överleva puberteten.

Första vuxenboken han önskade sig: ”Förrädarland” av Vilhelm Moberg: ”Lillgammalt va?”. Så småningom tog han en examen i ryska och litteraturvetenskap. Blev redaktör på kulturtidskriften Ord & Bild. Reste till Moskva där han blev ”antikommunist på fem minuter”.

– Något brutalare än Sovjet 1973 går inte att tänka sig. Ett samhälle utan framtid. Unga män som skrev dikter på pergamentrullar.

1977: dags för Berlin.

– Det som dittills i mitt liv hade varit teoretiskt och knutet till det individuella, det var på allvar och farligt där! Litteratur var farligt, historia var farligt. Jag blev vuxen där.

Raskt hopp till 1994 och inledningen på en stormig era: Svante Weyler tar över som litterär förlagschef på det väldiga Norstedts i den slottsliknande tegelbyggnaden på Riddarholmen.

– Jag hade levt ett fantastiskt liv som kulturjournalist. Men tänkte: hur mycket har jag riskerat själv? Hur mycket riskerar en statligt anställd kritiker på Sveriges Radio? Inte ett skit. Så jag bytte sida.

De första fem åren på Norstedts blev besvärliga på många sätt.

– Vi gick med en stor förlust. Det pågick ett inbördeskrig där de som haft makten tidigare motsatte sig mig och mina förändringar. Vi var tvungna att skära ner i utgivningen och refuserade ett antal författare. Det nådde mig ett rykte om att man på författarförbundet kallade mig Slaktaren på Riddarholmen.

Men 1999 ger PO Enquist ut den historiska romanen ”Livläkarens besök” som får Augustpriset, och på scenen säger Enquist att förlaget, som hade tre nomineringar det året ju också fått ett lagpris.

– Det var fantastiskt och den känslan rusar fortfarande i kroppen på mig för det gjorde att krigandet var värt det. Och av bara farten fick vi Augustpriset två år i rad till. Sedan tjänade vi vansinnigt mycket pengar.

Striderna inbegrep också ett vidöppet bråk där Jan Guillou hävdade att Svante Weyler förstört yrkeslivet för Guillous sambo Ann-Marie Skarp, som jobbade på förlaget. Och att ”Arn”-författaren därför skulle ta med sig sina böcker och dra.

– Det enda jag vill säga är att det gick väldigt bra för Norstedts efter den striden.

2005 avgår Svante Weyler som förlagschef på Norstedts för att under en kortare tid vara kvar som förläggare. I DN låter det som det brukar när magnater avgår. Dags att göra något annat, ungefär. Men var det så?

– Nej. Jag slutade på Norstedts för att jag var oense med vår direktör. Oense om vad?

– Inriktningen på böckerna och vi gick inte bra ihop personligen. Inbördeskrig i bokborgen igen?

– Ja, men ett krig som väldigt få kände till. Vad fick dig att sluta till sist?

– Jag höll på att bli knäpp. För att uttrycka det enkelt: min hustru sa: ”Svante, vi är helt och hållet på din sida men om du nämner den mannens namn i fortsättningen så får du äta middag ensam.” Det är så man får en fixering på väg mot det sjukliga förklarad för sig. Och jag ville fortsätta att äta middag med min fru.

– Sedan satt jag bara hemma och var bitter. Det var den mest patetiska perioden i mitt liv.

I Berlin träffar han den ungerske författaren Imre Kertész vars skildring av vistelsen i nazisternas dödsläger, ”Mannen utan öde”, återutgetts på svenska av Svante Weyler under hans tid på Norstedts.

– Kertész sa till mig: ”Du siehst aber jämmerlich aus!” – Du ser eländig ut. Ja, det är jag, sa jag och då sa han, skarpt: Gör något ordentligt då! Vad då? Du är ju förläggare. Så då satte jag i gång.

2007 är egna förlaget Weylers startat och redo. Grundplåten: En bok av Kertész som Norstedts inte hunnit tinga. Kertész, som fick Nobelpriset 2002, är också en av orsakerna till att Svante Weyler är ordförande i Svenska kommittén mot antisemitism.

– Om jag skulle vara rättvis mot förståelsen av hans verk så måste jag tacka ja när jag får en sådan förfrågan. Han hade hunnit dö men det var som att han stod där och petade mig i bröstet med fingret: jag är ledsen Svante, det vore mycket enklare för dig om det här med Förintelsen bara var tyskarnas grej, och judarnas grej, och kanske ungrarnas och polackernas grej, men det är lite större än så. Det är din grej också.

– Hela hans verk handlar om att Auschwitz är en historia om mänskligheten. Försök inte komma undan med att vi nu vet vad tyskar eller ungrare kan

göra, säger Kertész. Nu vet vi vad människor kan göra! Jag fick ett uppdrag från honom.

Svante Weyler pausar. Säger:

– Jag tror fortfarande på det här förlaget. Nu lämnar jag över till yngre krafter.

Efter jul kommer förläggaren Anton Gustavsson på Natur & Kultur, alltså förlaget som 2015 köpte upp Weylers, att ta hans plats.

Men vad blir Weylers utan Weyler, det är ju inte direkt som Hanssons Bil utan Hansson?

– Det vet jag inte. Just nu längtar jag efter att kunna åka längdskidor precis när snön fallit, i stället för att gå till jobbet och hoppas att den ligger kvar på lördag.

Vad ska din självbiografi heta?

– Det blir ingen! Men jag ska fortsätta läsa, och jag måste återvända till vissa författarskap. Jag ska till exempel hålla ett föredrag om Agneta Pleijels romaner för pensionärer i februari.

Det är din nya tillvaro alltså, omläsningar och pensionärsträffar?

– Ja, att stå stilla och röra mig bakåt.

Pontus Dahlman "

"Svante Weyler.

Föddes 1953 och växte upp i Spånga.

På Försvarets tolkskola lärde han sig ryska. Redaktör för kulturtidskriften Ord & Bild.

Bakgrund: Var kulturjournalist på Sveriges Radio och dess korrespondent i Berlin 1991–1994, förlagschef och därefter förläggare på Norstedts, där han slutade 2006. Startade egna förlaget Weylers 2007.

Är i dag frilansskribent i bland annat Expressen.

Har skrivit böckerna ”Weylers Berlin eller Varför man måste promenera sakta genom Brandenburger Tor” och ”Ett hus i Ngouedi: tre resor och en berättelse”.

Har översatt bland annat Olga Grjasnowas roman ”Ryssar är såna som gillar björkar” och Ingo Schulzes ”Adam & Evelyn”. "

" Hos poesin är krisen ständig sekreterare. Men det bryr sig inte dikten om.

DN LÖRDAG 29 DECEMBER 2018

Världens alla kriser har inte rätt på poesin – tvärtom har poesiåret 2018 varit ovanligt rikt. DN-kritikern och poeten Anna Hallberg läser - diktsamlingar som visar att lyriken mår alldeles ovanligt bra.

Det är kris. I regeringen, i Svenska Akademien, i vallateamet. Norge vinner alla stafetter och förpestar världen med sin olja. Vi har klimatkris, flyktinkris och bostadskris. Det är tur att poeter är vana vid krishantering och dödsångest. Man skulle kunna säga att det är två områden där vi känner oss hemma.

Hos poesin är krisen ständig sekreterare. "Lyriken marginaliseras! Poesin säljer inte! Snart kommer ingen recensera diktsamlingar längre!", brukar det låta. Men det bryr sig inte dikten om.

"En gång fanns poesin
och den finns kvar
i skrevor här och där.

Som regnvatten i kaffekoppar
glömda på verandan."

Skriver Malte Persson påpassligt i samlingen "Till dikten" som kom i våras. Eftersom den diktsamlingen också rymmer en dikt skriven till mig ska jag inte orda mer om den, men det behöver jag inte heller. Det har givits ut många andra bra poesiböcker under året. Faktum är att 2018 har varit ett rikt poesiår, med flera starka debutanter. Många av de etablerade poeterna har kommit med sina hittills bästa diktsamlingar.

Det går förstås inte att sammanfatta allt detta i en dagstidningsartikel. I mars nästa år lovar poesikritiksajten Örn och Kråkan att ge ut en större bok som samlar poesiåret 2018, till dess får man ge sig till tåls.

Ska man säga något övergripande kan man notera att rörelsen in från scenen varit aktiv. Spoken word-kollektivet Revolution Poetry har gett ut en antologi, och etablerade estradpoeter som Nino Mick och Yolanda Aurora Bohm Ramirez har debuterat med egna böcker.

Eko-poeten Jonas Gren försvarar sin plats som landets främsta lyriska klimataktivist, med samlingen "Dälden där de blommar". Och får mothugg av unga Anna Axfors på samma förlag (10-TAL) i den briljant bitterljuva "Jag hatar naturen".

Jag har valt ut fem diktsamlingar i fem olika kategorier, som jag rekommenderar alla att läsa. Därefter kan vi diskutera poesins krissituation om någon fortfarande känner sig manad. Först ut är debutanterna:

"Ædnan" av Linnea Axelsson

"Bakom trädet ryggas" av Iman Mohammed

"Armarna" av Hanna Rajs Lundström

"Kroppsspråk, döda" av Erik Vernersson

"Broderier" av Burcu Sahin

"Vidderna / deras gränslöshet / renvaktar rösen". Skriver Linnea Axelsson i

"Ædnan". Det är ett 760-sidigt diktepos som lyckas gestalta just den tysta och storslagna känsla av vidd som finns i landskapet bland våra nernötta lågfjäll. Men gränserna dras och stängs. Mellan nationer och människogrupper och generationer. Att "Ædnan" skulle tilldelas Augustpriset var det enda en annars ovanligt splittrad kritikerkår var helt överens om. En nästan motsatt kompakt möter läsaren av Iman Mohammeds debutbok, som berättar om statyer "pumpade med carraramarmor". Det strålar ett starkt sken från dessa dikter, där allt är sammantvinnat, ursinnigt och vackert inkapslat.

Hon skriver så talspråkligt, Hanna Rajs Lundström. Med bara små bokstäver i en ström, som om det på något sätt skulle mildras då. Det gör det inte. Det djupnar och växer och armarna minns: "å kalla oss i dörren för jävla judar / på julafton inte minst vilket helvete va", "vi växte upp till slut på nåt sätt tror ja, bra / men minnet finns kvar i armarna".

Erik Vernersson besitter ett exceptionellt språköra, och vet om det. Därför vrider han ofta raderna ett varv till: "Ett ögonblick i sönder". "Stjärnskott i en

synnervskorsning / Vintergatan kurar ihop sig”. Det klingar och ljuder om raderna, som ibland hålls ihop av eleganta lagningar med silvertejp och plåster.

Burcu Sahins ”Broderier” syr en skir väv av nervtrådar, släktband och språkliga knutar. ”jag skriver mig in i det sönderslitna stycket” säger dikten, som både sammanfogar och låter trasigheten bestå. Språket är lätt och precist, och ger plats åt mödrar och systrar och ”händerna som försörjer maskineriet”.

Nästa grupp samlar fem diktsamlingar av poeter som befinner sig mitt i steget:

”Den synliga världen” av Camilla Hammarström

”Kärleken och hatet” av Mara Lee

”Offerzonerna” av Fredrik Nyberg

”Skuggas vikt” av Erik Bergqvist

”Politiken” av Helene Rådberg

Det är en ovanligt lugn andning som går genom Camilla Hammarströms dikter. Lugn, men taktilt uppmärksam. Över livets sinnliga växlingar, vad som går att se och känna, också i det allra minsta: ”Oxsläktets släta kvarsittande horn. Och hjortsläktets greniga, utbytbara. Korallernas växtsätt och naglarnas. Dina muskler som löper samman i korsryggen. Det som matas fram i världen.”

”Detta strypkoppel som kallas kärlek.” lyder sista raden i Mara Lees nya diktsamling ”Kärleken och hatet”. Den kan beskrivas just som ett strypkoppel som håller de båda motkrafterna ihop, på det att det till slut inte går att skilja dem åt. Hatet är starkare än någonsin: ”bara han förstår vad det innebär att hata själva grunden för sin egen existens”. Men också kärleken: ”den mörkaste glädjen och den grövsta”.

Fredrik Nyberg öppnar en stor terräng för läsaren att gå runt i. Det är en ljudande och kvistig skog. Spännande men farlig, och inte sällan otäck: ”Språket är inte rättvist. / En mycket tät skog Direkt / mot magen. / Ingen hittade Barn-kniven”. Det är lätt att gå vilse och ändå hamna rätt. Nästan alltid är det något som har tappats bort. En oro rör sig mellan träden och språkstammarna.

Erik Bergqvist avslutar sin diktrilogi med samlingen ”Skuggas vikt”. En nedtonad poesi som uppehåller sig vid mellanrumsformer och avstånd. ”Sorgen ska vara vid lättheten.” Står det i en diktrad som nästan kan utläsas som en poetik. Bergqvist skriver vackert om ”bensinångor” och ”gråa frasers snö”. Och igen: ”Snö, som sagt, och landsbygd.”

I denna sin femte diktsamling tar Helene Rådberg ett större grepp än tidigare. Det är mycket svårt att skriva politisk dikt som fungerar också i poetisk bemärkelse, men Rådberg lyckas upprätta en form som klarar att bära både engagemang och lyrisk känslighet. Hon skriver om kvinnorna i vården och ”Arbetskroppen insydd i vårdkroppen arbetarklass”. Om draglakan och reflexvästar och ”vår omsorg i vardagsarbetet i barnomsorgssituationer”. Orkar ni? Det gör ni. För nu kommer veteranerna som står stadigt på sina versfötter. Här är fem obligatoriska tungviktare:

”Anteckningar” av Tua Forsström

”Rösterna från Avocadobergen” av Thomas Tidholm

”Sju grenar” av Katarina Frostenson

”Skalornas förråd” av Ulf Eriksson

”Vad jag saknades här” av Jila Mossaed

Barn ska inte dö, det går inte att stå ut med. Då hjälper inte ens poesin. Det vet förstås Tua Forsström om, men hon skriver ändå. Eftersom alla andra alternativ är sämre. I en mycket liten diktsamling med den anspråkslösa titeln ”Anteckningar” närmar hon sig försiktigt förlusten av ett barn. Det är en både varsam och vidunderlig dikt av en av våra allra största poeter.

Thomas Tidholm firar femtio år som författare med en storslagen diktsamling i elva delar. Det är ett slags dystopiskt förortslandskap som målas upp, där människor lever kvar och utför sina sysslor. Tidholm ingjuter en melankolisk värme i dessa gestalter, och bereder plats för deras egenheter och specifika berättelser.

”det finns alltid någonting att höra”, står det i en liten rad i ”Sju grenar”. Det kan vara svårt att höra vad Katarina Frostenson skriver, då det dånar från våldtäktsdomar och vittnesmål. Jag förstår det, och respekterar dem som väljer annat att läsa. Men diktsamlingen är sin egen rymd, där språket är makalöst uppmärksam och rörligt. Dikterna är solgult levande och fria, det går inte att komma ifrån.

”Skalornas förråd” är Ulf Erikssons trettionde bok och rymmer sextio klassiska dikter. ”Klassiska” eftersom de ser ut som dikt brukade göra: en samlande titel följs av raka verser som turnerar en tanke eller känsla med ett avvägt bildspråk. Men också klassisk i val av ord (”dagern”, ”anlete”, ”stoffer”) och referenser. Liksom ”Ædnan” nominerades den till August-priset.

Jila Mossaed är en storhet i Iran, och börjar äntligen bli det här i Sverige också. Hennes nya diktsamling följer de svartklädda mödrarna och deras förlorade barn. Det är en både mörk och mjuk dikt som sjunger om exil och längtan. ”Myllan som svalde / mina mödrar” skriver Mossaed. ”Mödrar som själva / släppte sina barn / i havets mun”.

Just mödrar och jord skulle kunna vara två ledord för att söka genom årets poesiutgivning. Om poesihistorien tidigare lästes med hjälp av begrepp som ”fadermord” och ”fadersuppror”, kan man se påfallande många diktsamlingar som nu tematiserar modersarvet. Det handlar alltså inte i första hand om att gestalta det egna moderskapet, utan om att upprätta en historieskrivning bakåt. Vi ser det hos Burcu Sahin, hos Mara Lee, hos Helene Rådberg och på sätt och vis även hos Linnea Axelsson. På ett självklart sätt har också frågan om jorden, landet och exilen tagit plats i samtidspoesin.

Vi skulle inte klara oss länge som poesination om det inte vore för översättarna. Skriver man på ett litet språk som svenska, behövs kontinuerligt inflöde för att hålla lyriken levande. Det är ofta de små förlagen som ombesörjer den internationella utväxlingen, därför är det extra välkommet att det i år har tillkommit flera nya. De fem översatta diktsamlingar jag valt ut är dessa:

”Migrationer” av Gloria Gervitz (övers. från spanska: Hanna Nordenhök)

”Ondskan in i mörger” av Emilio Zucchi (övers. från italienska: Jesper Svenbro)

”Koncentriska cirklar” av Yang Lian (övers. från kinesiska: Susanna Hua och Anna Gustafsson Chen)

”Utgående farkost” av Ursula Andkjær Olsen (övers. från danska Jonas Rasmussen)

”Den arabiska apokalypsen och andra dikter” av Etel Adnan (övers. från engelska Kristian Carlsson)

Jag vet att det börjar likna korvstoppning nu, men poesiutgivningen är så stor, och kritikutrymmet att diskutera den är besvärande litet. För egen del kan jag simma runt som en glad fisk i havet av samtidspoesi, men det är roligt om fler människor vet om att det finns. Var och en får hitta egna strömmar att följa, men innan jag slutar vill jag påminna om fem stiliga klassikerutgåvor:

John Ashbery, den amerikanska poesins mest lekfulla superhjärte, har förärats en stor samlingsvolym där fyra olika översättare medverkar.

Elsa Grave, som 100-årsjubilerar i år, kan man läsa i tre band som samlar hennes poesi, prosa och dramatik.

Wisława Szymborska, den polska Nobelspristagaren, ges ut på nytt i det förlagsöverskridande projektet ”Nobelkvinnor”.

Gunnar Ekelöf har ni förstås läst. Men skulle ni sakna något finns nu alla hans diktsamlingar återutgivna i en grann volym med efterskrift av Anders Olsson.

Henry Parland är det finlandssvenska underbarnet som trots sin unga död (han blev bara 22 år) tillhör den nordiska poesins centralgestalter. Svenska litteratursällskapet i Finland har givit ut en magnifik samlingsvolym, som också finns tillgänglig – alldeles gratis – på nätet.

Läs nu lite poesi under jullovet, så vi har något att bråka om i januari. En debatt om lyrikens försvagade ställning kanske? Bring it on.

Anna Hallberg "

" Väteperoxid kan ha försvunnit från åtalad

DN SÖNDAG 30 DECEMBER 2018

En av männen som åtalats för förberedelse till terrorbrott kan ha haft en stor mängd av kemikalien väteperoxid, som kan användas till att tillverka sprängämnen, i sin ägo. I samband med förhör av mannens anhöriga säger polisen att väteperoxiden är försvunnen.

I torsdags åtalades sex män misstänka för terrorfinansiering efter att ha skickat pengar till en kontakt i Turkiet med kopplingar till terrororganisationen IS. Tre av männen misstänks dessutom för förberedelse av terrorbrott. Det framgår nu att en del av åtalet gäller innehav av kemikalier som kan användas för att tillverka sprängämnen.

En av de åtalade personerna – en man i 45-årsåldern som är skriven i Stockholms län – köpte förra vintern ett parti färg och kemikalier från ett företag som har gått i konkurs. Det framgår i förundersökningen att det i det parti som såldes även fanns en blå dunk med en etikett där det står "VÄTEPEROXID 50%". På etiketten står det också att dunkens volym är 60 liter.

Väteperoxid kan användas vid tillverkning av den typ av bomber som tidigare har använts vid terroristattacker, exempelvis den i London 2005. I ett förhör med mannens äldste son i maj svarar sonen att "den blå dunken", som i förundersökningsprotokollet beskriver den dunk som innehöll väteperoxiden, var "riktigt tung". Han uppskattar att den "vägde kanske 30 kilo eller mer".

Hänvisningarna till att det saknas – eller kan saknas – stora mängder väteperoxid fortsätter i polisens förhör. Den 18 september, mer än fyra månader efter att den misstänkte mannen häktades, förhör polisen den nu åtalade mannens näst äldste son. Förhørsledaren säger då att stora mängder av den farliga kemikalien väteperoxid saknas.

"Problemet är att den dunken har varit full, har innehållit väteperoxid, något som kan vara väldigt farligt", säger förhørsledaren till sonen.

Mannens son svarar att han inte vet något om att dunken tidigare varit full. Förhørsledaren fortsätter och säger att dunken nu är tom.

"Det saknas flera liter väteperoxid!" säger förhørsledaren sedan till sonen. Även i förhören med den misstänkte mannens före detta fru upprepar poliserna att det saknas väteperoxid.

I förrådet där dunken har förvarats ska det också ha återfunnits en slang och en tratt. Mannen som står åtalad och som har köpt partiet där dunken fanns med säger i förhör att den var tom när han köpte den. Samtidigt visar sökhistoriken från den åtalade mannens telefon att han har sökt på bland annat "väteperoxid" och "livstidsstraff".

Att en förhørsledare säger att väteperoxid saknas behöver inte betyda att den faktiskt gör det. Samtidigt skriver säkerhetspolisen i en promemoria från den 22 november att någon har avlägsnat stora delar av etiketten på den blå dunken, däribland ämnesbeteckningen, under perioden från att den såldes till polisens husrannsakan. I slutsatsen skriver säkerhetspolisen att det funnits "en dunk väteperoxid 50% som påträffades tom".

Exakt vad den åtalade mannen köpte av konkursboet framgår inte i detalj, men på bilder av partiet återfinns den blå dunken med etiketten "VÄTEPEROXID 50%". Enligt företaget har hela partiet lämnats till köparen, alltså en av de tre terroråtalade.

Henric Östmark är forskningschef och sprängmedelsexpert på Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI. Han säger att man skulle kunna tillverka mellan 70 och 90 kilo sprängämnen av 60 liter väteperoxid med en koncentration på 50 procent.

Han jämför med bombdåden i London år 2005 när tre bomber detonerade i tunnelbanan och en bomb på en buss. Då dödades 56 personer och omkring 700 människor skadades.

– En uppskattning är att de bomberna vägde mellan fem och tio kilo, säger Henric Östmark.

Det är ännu oklart huruvida det faktiskt saknas väteperoxid eller inte. I förundersökningen framgår att Säpo har förhört en man som tidigare arbetade på det företag som gick i konkurs, vilket resulterade i att den misstänkte mannen i 45-årsåldern kom över partiet med kemikalier. Den tidigare

anställde hade slutat sitt arbete ungefär ett halvår före konkursutförsäljningen.

”Det var kvar jättelite i den. Det kom någon ibland och då tappades det upp och såldes i enlitersflaskor ibland. Inget man ville göra för att det var så farligt”, säger han i förhör.

Mannen beskriver sig själv som en ”engagerad medarbetare som hade koll på vad som fanns på hyllorna i lagret” och han lägger också till att han inte tror att det kan ha funnits ytterligare någon dunk med just väteperoxid hos företaget, men han nekar till att dunken ska ha varit helt tom.

I den summering som finns med i förundersökningsprotokollet när det gäller dunkarna står det att den som innehöll väteperoxid ”påträffades tom”.

DN har sökt åklagaren i fallet.

Agnes Laurell

agnes.laurell@dn.se

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se "

" 120 läkare kritiserar facket på Karolinska

DN SÖNDAG 30 DECEMBER 2018

En grupp läkare riktar skarp kritik mot läkarfacket på Karolinska. Medlemmarna menar att styrelsens ordförande inte talar sanning om att hon inte känt till anklagelserna om trakasserier mot de judiska läkarna på sjukhuset samt att föreningen inte reagerat mot trakasserierna.

I ett brev som DN tagit del av kräver drygt 120 medlemmar att en oberoende utredning görs av fackets agerande efter att antisemitiska trakasserier uppdagats på en avdelning på Karolinska universitetssjukhuset.

Bakgrunden är att minst en judisk läkare vittnat om att en överläkare under flera år trakasserat hen samt ytterligare två judiska kollegor. Överläkaren ska ha kallat dem antisemitiska glåpord, och den drabbade läkaren ska ha nekats att medverka i internationella läkarkonferenser och ska ha frångåtit möjligheterna att forska.

Skrivelsen kom till efter ett årsmöte med Karolinska universitetssjukhusets läkarförening den 6 december och har skickats till föreningen samt huvudorganisationen Sveriges läkarförbund och Stockholms läkarförening.

I brevet skriver medlemmarna att den lokala fackföreningen och dess ordförande, Yvonne Dellmark, inte har hanterat problemen med trakasserier. Brevskrivarna menar att Dellmark i stället vid flera tillfällen sagt att hon och fackföreningen inte kontaktats direkt av dem som utsatts och att facket inte självmant kan uppsöka dem som trakasserats.

”Yvonne Dellmarks argument för att avstå från att engagera sig i den enskilde trakasserade kollegans ärende är i sig felaktiga och djupt oroande”, skriver de och fortsätter:

”Vi vill dessutom hävda att Yvonne Dellmark inte är sanningsenlig när hon säger att hon inte har blivit kontaktad av medlemmen eller känt till situationen på kliniken i fråga.”

– Vi kritiserar dels att vi tycker att det är ett konstigt och stelbent sätt att tänka och dels uppfattar vi att ordförande har vetat om det här och har blivit

kontaktad av åtminstone en av de drabbade personerna, säger Björn Fischler, överläkare som varit med och samordnat skrivelsen.

Förutom att en oberoende utredning tillsätts kräver de att de lokala fackföreningarna utarbetar en policy för hur de ska hantera diskrimineringsärenden.

– Grundproblemet är trakasserierna i sig, nästa problem är sjukhusledningens bristande och tafatta hantering av det hela. Det vi tar upp här är fackets bristande hantering och hjälp till den drabbade medlemmen, säger Björn Fischler.

Diskrimineringsombudsmannen, DO, har startat en utredning mot Karolinska universitetssjukhuset.

– Utifrån uppgifter i medier om kränkningar och trakasserier tyckte vi att det fanns skäl för oss att kontrollera hur Karolinska har hanterat det här och om de har fullgjort sina skyldigheter att utreda påståendena om trakasserier och om de har vidtagit några åtgärder, sade Annika Höög, biträdande enhetschef på DO, tidigare i december.

Händelserna på Karolinska har också klassats som en av de tio värsta antisemitiska händelserna i världen det här året av den amerikanska människorättsorganisationen Simon Wiesenthal Center.

DN har sökt Yvonne Dellmark som avböjt att kommentera skrivelsen i nuläget och hänvisar till ett uttalande från Karolinska universitetssjukhusets läkarförening som kommer i nästa vecka.

Agnes Laurell

agnes.laurell@dn.se "

" DN:s fotografer alltid passet på fickan

DN SÖNDAG 30 DECEMBER 2018

Fotograferna på Dagens Nyheters bildredaktion går med passet på fickan. Det beror på den mest grundläggande förutsättningen för bra nyhetsfotografi: du måste vara på plats.

I text går det att fånga ett skeende genom att återberätta ett vittnes redogörelse. Bra nyhetsfotografi däremot kräver direkt närvaro. Står du inte där när det utspelar sig har du missat din bild. Sekunden senare är den där speciella blicken borta, huvudet bortvridet eller bollen nickad.

DN:s fotografer är bra på att vara på rätt plats, ofta i god tid för att vänta in bilden som man av erfarenhet vet kommer att uppstå.

Genom att fånga dessa ögonblick gör de nyheterna mer begripliga för oss, de fångar något vi kan relatera till. När ordet talar till hjärnan, talar bilden till magen och bröstet. Få saker kan få oss att reagera så känslomässigt direkt som en gripande bild. Vare sig det är med förtröstan eller i förtvivlan.

På de följande sidorna kan vi leva oss med i vad Alliansens partiledare viskar till varandra när de blottar klyftan dem emellan.

Vi kan känna sorg över en pojke som aldrig riktigt fick lära känna sin döde pappa.

Och vi hör nästan jublet stiga i vallokalen på Irland när ja-sidan vinner kampen om att liberalisera landets hårda abortlagar.

Pär Björkman

par.bjorkman@dn.se "

"En halv miljon svenskar är missnöjda med sina jobb"

DN SÖNDAG 30 DECEMBER 2018

“Hur nöjd är du på jobbet?” frågade forskare människor i drygt tjugo länder runt om i världen. Majoriteten är ganska nöjd. Men hittills opublicerade siffror, som DN fått ta del av, visar att nära en halv miljon svenskar är missnöjda. Att ha ett intressant jobb är viktigast för alla. Viktigare än hög inkomst eller trygghet.

Sociologen Ingrid Esser på Stockholms universitet har under många år forskat om hur människor trivs på arbetet. Hon undersöker det ur ett internationellt perspektiv och har tillgång till stora mängder data. Bland annat från den stora undersökningen ISSP "Work orientation", som återkommer med regelbundna mellanrum. Senast gjordes den 2015.

– Det finns variationer i vad folk vill ha i olika länder. Men det är så otroligt typiskt att människor i alla länder främst vill ha samma sak: Ett intressant jobb, konstaterar hon.

I undersökningen fick personerna gradera vad som var viktigt för dem. De fick svara på hur viktigt det var att ha ett intressant jobb, hög inkomst, trygghet, möjligheter till befordran, hjälpa andra, vara användbar för samhället, ha kontroll över arbetet eller att kunna styra sin arbetstid. 95 procent svarade att det viktigaste var att ha ett intressant jobb, tätt följt av trygghet som 94 procent markerade som viktigt eller väldigt viktigt. En hög inkomst kom först på fjärde plats.

Eftersom Ingrid Esser har tillgång till svaren i den stora "Work orientation"-undersökningen kan hon, genom en särskild körning för DN, se hur många som svarat att de är något missnöjda, ganska missnöjda och helt missnöjda med sina jobb. Här väljer hon ut 23 länder i världen med olika arbetsmarknader.

Det visar sig att Sverige får en bottenplacering: 8,6 procent av svenskarna är missnöjda med sina jobb. Enligt SCB arbetar drygt 5 154 000 svenskar vilket då betyder att knappt en halv miljon varje dag arbetar med något de inte är nöjda med. Bäst trivs invånarna i Schweiz som bara har 2,6 procent missnöjda.

I DN/Ipsos mätning, som vi skrev om häromdagen, har svenskarna fått frågan hur ofta de utför arbetsuppgifter som känns meningslösa. 9 procent, svarar att det sker dagligen. Att vara missnöjd är ju inte detsamma som att göra meningslösa saker, men det är inte långsökt att anta att det finns det samband.

Tidigare i år publicerade Ingrid Esser en studie tillsammans med forskaren Arvid Lindh i om vad vi tycker är viktigast med arbetet, inre eller yttre belöningar.

– Vi har studerat åtta centrala yttre och inre belöningar. Att man får pengar, status och prestige tillhör de yttre. Att man tycker att något är intressant, att man hjälper människor eller att det är användbart i samhället tillhör de inre värdena i jobbet, berättar Ingrid Esser och fortsätter:

– De yttre är, enligt Herzbergs teori, så kallade hygienfaktorer. De är viktiga för att vi ska kunna leva i vårt samhälle. Men det som gör oss extra nöjda med jobbet är de inre värderingarna – det är där belöningarna finns. De har ett starkare samband med nöjdheten med jobbet.

Det skiljer sig inte så mycket åt mellan länderna, men den skillnaden som finns är mellan länder i Öst- och Sydeuropa samt Norden och Västeuropa. I Öst- och Sydeuropa är yttre faktorer som högre inkomst och trygga arbetsförhållanden viktigare än i Västeuropa och Norden. Här väger de inre belöningarna tyngre.

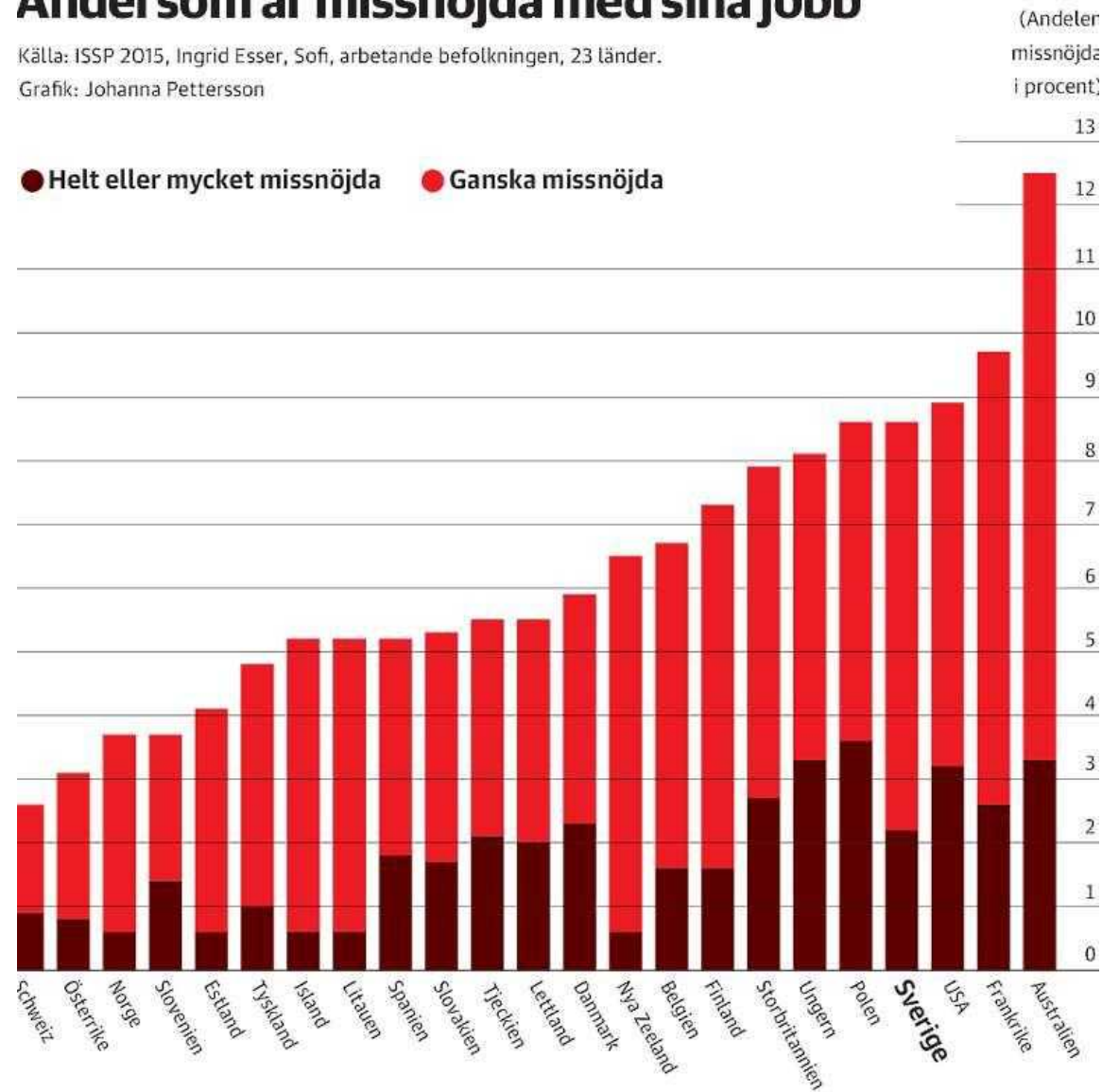
– I länder där arbetsförhållandena är sämre blir lön och trygghet viktigare, förklarar Ingrid Esser.

Studien visar också att de yttre faktorerna är lite mindre viktiga för människor med hög inkomst. Kvinnor anser i högre grad att inre faktorer är viktigare. Men det finns ingen könsskillnad i synen på yttre faktorer. Hur kommer det sig att vissa länder, som Schweiz, har fler nöjda än Sverige?

Andel som är missnöjda med sina jobb

Källa: ISSP 2015, Ingrid Esser, Sofi, arbetande befolkningen, 23 länder.

Grafik: Johanna Pettersson

– Vi har inte studerat varje land, men det viktigaste för att folk ska vara rätt matchade är att landet har låg arbetslöshet och tillgång på bättre jobb, svarar Ingrid Esser.

– Annat som är viktigt är hur arbetsmarknadsinstitutionerna är utformade. Har man starka fack har man bättre kvalitet på jobben, med en bättre upplevt trygghet och större autonomi, säger hon.

Ingrid Esser ser också hur en mer generös arbetslöshetsförsäkring med höga ersättningsnivåer bidrar till att människor får tid att leta efter rätt jobb.

Länder som gynnar livslångt lärande har också en större del av befolkningen som är nöjda med sina jobb.

För att skapa en arbetsmarknad utan inlåsnings effekter, där människor är nöjda krävs: Gott om jobb, goda möjligheter att prova på nya arbeten, goda möjligheter till vidareutbildning och karriärbyte, kombinerat med en hög arbetslöshetsersättning.

Helena Sjodin Öberg

helena.sjodin.oberg@dn.se "

" Linus Larsson: Kanske flyttar det in en röststyrd assistent

DN SÖNDAG 30 DECEMBER 2018

"Techlash" – bakslaget för de förr så omhuldade teknikjättarna – var ordet som definierade 2018. Men hur blir 2019? DN:s Linus Larsson listar fem frågor att hålla ögonen på.

Det gångna året var på många sätt katastrofalt för världens stora teknikbolag. Tydligast var smällen mot Facebook – med skandaler, tunga avhopp, dataläckor och kollapsande arbetsmoral. Men bakslaget har drabbat fler, med en rejäl dipp både i anseende och i börskurs. Apple, Amazon, Facebook och Google har alla haft en riktigt deppig höst på börsen. Nu – nytt år. Här är fem frågor inför 2019.

1. Ska någon ta Facebook i örat?

Vad symboliserar Facebooks 2018 bäst? Jag har två alternativ: Antingen någon av de otaliga feta rubrikerna om skandaler. Eller en pressad Mark Zuckerberg som ber om ursäkt för Cambridge Analytica eller någon annan jätteskandal i offentliga utfrågningar.

Men den stora frågan är obesvarad: Ska Facebook bli föremål för ny, hårdare reglering? Än så länge har utfrågningarna som Facebookchefer har svettats sig igenom mest blivit spektakel där politiker har fått en chans att profilera sig som kritiska. Europeiska myndigheter har visserligen krävt att Facebook ska betala vite, men beloppen har varit så låga att de får ses som symboliska. Om inte skandalåret 2018 är nog för att motivera närmare tillsyn av Facebook är det svårt att se vad som skulle behövas.

2. Kommer Amazon till Sverige?

Allt tyder på att Amazon laddar för en senkommen entré på den svenska marknaden. När det händer lär ingenting bli sig likt inom e-handeln.

Visserligen har våra lokala aktörer fått växa sig starka i skyddad verkstad medan Amazon fokuserade på större marknader. Men om de tror sig kunna leva på gamla meriter så lurar de sig själva. Menar Amazon allvar med ett intåg här så kommer de att få det hett om öronen. I framför allt USA tappar man nästan räkningen över hur många marknader företaget har vänt upp och ner på, från böcker via serverplats till färska grönsaker. Amazon är ett nästintill ostoppbart maskineri som maler ner det mesta i dess väg. Det finns ingen anledning att tro att Sverige skulle vara ett undantag.

3. När sker nästa stora dataläcka?

Sent i november tvingades hotellkedjan Marriott bekräfta att någon hade hackat dess bokningssystem och kommit över personuppgifter från svindlande 500 miljoner personer. Intrånget hade pågått sedan 2014. Ändå var det bara en i raden av dataläckor de senaste åren som omfattar tiotals eller till och med hundratals miljoner personer.

Frågan är om sådana megaläckor kommer att fortsätta under 2019. Man ska vara ganska blåögd för att säkert svara ja på en sådan fråga, men det finns i alla fall en utveckling som man ska ta på allvar: Lagstiftning, som den europeiska dataskyddsförordningen GDPR, kan göra det rejält kostsamt att klanta sig. Som när Facebook i höstas läckte data från tiotals miljoner konton. En myndighetsutredning startade i Irland, där Facebooks Europakontor ligger. Maxböter: 14 miljarder kronor.

4. Acceperar vi röstassistenter?

I takt med att datorer och mobiler blir standardiserade stapelvaror ökar leverantörernas desperation. Behovet att uppgradera minskar när allt mindre skiljer en årsmodell från den tidigare. Det är mot denna bakgrund man ska se tidigare försök med smartklockor, som Apple Watch, och nu senaste röstassistenter som Amazon Echo och Google Home.

Det är inte länge sedan Google Home började prata och förstå svenska, så de präglas ännu av nyhetens behag. Men under 2019 lär vi märka om den röststyrda assistenten får en naturlig roll som klok hjälpre, uppslagsverk och personlig organisatör. Eller om de slutar som glorifierade äggklockor.

5. Kommer vi att tänka på 5G?

De första 5G-näten är redan i gång. I liten skala, men ändå i gång. Och under 2019 lär vi se de första 5G-mobilerna på marknaden. Däremot är det tveksamt om det blir någon rusning – men det ska inte missförstås som att 5G inte spelar någon roll. Det är bara det att snabba mobiluppkopplingar inte är det viktigaste. 5G kommer handla mer om att koppla upp absurda mängder sensorer, maskiner och styrinstrument inbyggda i allt från hushållsmaskiner till fläktsystem och motorvägar. Dessutom med radikalt snabbare svarstider än dagens mobilnät, viktigt för självkörande bilar och vissa industrirobotar. 5G kommer spela roll, men kanske inte i första hand som argument vid nästa mobilköp.

Linus Larsson

linus.larsson@dn.se "

" Leksaksjätten: Presentkort betalas tillbaka

DN SÖNDAG 30 DECEMBER 2018

Att leksakskedjorna BR Leksaker och Toys R Us går i konkurs har skapat ilska och frustration hos både barn och föräldrar. Men nu meddelar leksakskoncernen att många av dem som köpt presentkort får pengarna tillbaka.

Efter fredagens besked om att den danska leksakskoncernen Top-Toy, som driver leksakskedjorna BR och Toys R Us i Norden, går i konkurs fanns det många frågor om vad som gäller för dem som julhandlat i någon av kedjornas butiker.

– Rent generellt kan man säga att när ett företag går i konkurs så blir det betydligt svårare att utnyttja sina rättigheter som konsument. Frivilliga erbjudanden som öppet köp och bytesrätt kan man inte som konsument kräva när ett företag går i konkurs, säger Hans Lundin, presschef på Konsumentverket.

Även presentkort blir i praktiken värdelösa. Men nu meddelar Top-Toy att de som köpt presentkort efter den 30 november kommer att få sina pengar tillbaka, skriver Aftonbladet.

– Jag pratade precis med konkursförvaltaren och det stämmer att presentkort köpta i december återbetalas. Vi kommer att lägga upp instruktioner på vår hemsida inom kort, säger Lars Bo Kirk, talesperson på Top-Toy, till tidningen.

Men även de som köpt presentkort före den 1 december kan få pengar tillbaka. Om man har handlat på kredit eller mot faktura finns skydd via konsumentkreditlagen, som säger att konsumenten kan rikta samma krav mot kreditgivaren som mot företaget där man handlat.

TT

" Ny forskning ska ta reda på varför chefen är destruktiv och elak

DN SÖNDAG 30 DECEMBER 2018

Obalanserade, lynniga och maktfullkomliga chefer kan göra de anställda sjuka. Men varför blir många chefer destruktiva? För att ta reda på det satsar Afa Försäkring nu 3,2 miljoner kronor på en forskningsstudie.

Tidigare rapporter har visat hur medarbetare blir sjuka om deras närmaste chef gråter, skriker eller bestraffar.

Riktigt dåliga chefer kostar personalen lidande. I slutändan kostar de även pengar för arbetsgivaren genom att orsaka dålig stämning, sjukskrivningar och försämrad dynamik i arbetsgruppen.

Destruktivt chefsbeteende är betydligt vanligare än vad psykologer och beteendevetare tidigare trott, påpekar Susanne Tafvelin, docent i psykologi vid Umeå universitet.

– Åtta av tio anställda har erfarenhet av nära arbetsledare med destruktiva tendenser, visar en aktuell norsk studie, säger hon.

Susanne Tafvelin beskriver destruktivt ledarskap i fem huvuddrag:

Arrogant och orättvis: Fördummar och förminskar anställda inför kollegor och högre chefer, uppträder arrogant, behandlar personer olika, är otrevlig. Hot, bestraffningar och överkrav: Visar aggressiva tendenser, får känslomässiga utbrott, skriker och straffar underställda, använder hot, ställer orimliga krav.

Ego-inriktad, falsk: Tar åt sig äran av de underställdas arbete, överskattar sitt eget bidrag till medarbetarnas prestationer, litar inte på sin personal, håller inte sina löften.

Osäker, otydlig, rörig: Är osäker i sin roll, dålig på att strukturera och planera, ger otydliga instruktioner, minns inte vilka instruktioner och deadlines som getts när.

Passiv, feg: Vågar eller orkar inte konfrontera andra, håller sig undan, tar ej tag i saker. Duckar och hoppas att medarbetarna löser problem själva i stället för att ta itu med strukturproblem.

– De tre första punkterna brukar vi tala om som aktivt destruktiva, det är inte ovanligt att en och samma person prickar in flera punkter, säger Susanne Tafvelin.

Arbetsledare som hellre svartmålar sina medarbetare inför överordnade chefer än själva tar diskussionen med berörda platsar till exempel både i kategori ett och i kategori fem.

– Sedan finns det ju också chefer som är direkt olämpliga för sin roll. Alltför neurotiska personer med stort kontrollbehov, eller personer med för alltför grandios och narcissistisk självuppfattning.

Susanne Tafvelin och hennes medarbetare ska nu försöka få bättre grepp om vad som får en person att utveckla de negativa chefsdragen.

– Det kan vara när hen känner att dennes resurser är hotade, till exempel självkänslan eller den sociala statusen.

Särskilt sårbara är arbetsledare som har svårt att reglera känslor kring stress.

– Vissa kan behöva använda sig av stresstekniker, då kan hr-avdelningen erbjuda dem en kurs i till exempel mindfulness.

Även på chefskurser borde destruktiva tendenser hanteras mer, anser Susanne Tafvelin.

– Ofta föregås ledarträning av mätningar och självskattningar för att cheferna ska lära sig se sina starka sidor. Här tycker jag att man också bör inkludera skalor kring negativt beteende.

Vad kan då utsatta medarbetare göra? Den vars destruktiva chef av någon anledning har ledningens gehör finner kanske för gott att hålla god min i elakt spel. Men det *är* viktigt att påkalla ledningens uppmärksamhet, anser Susanne Tafvelin:

– Chefen behöver få feedback och medvetandegöras om hur hens beteende påverkar. Som medarbetare kanske det känns svårt att själv ge den feedbacken, men då kan man söka stöd från kollegor, facket, hr eller högre chefer. Det är viktigt att signalera att dessa beteenden inte är okej.

Tove Nandorf

tove.nandorf@dn.se "

"Fakta. Risk att personalen far illa

Konsekvenserna av destruktivt ledarskap kan bli bristande tillit, sämre arbetsmiljö, utbrändhet och medarbetare som säger upp sig.

Susanne Tafvelin på Umeå universitet ska försöka ta reda på varför så många chefer utvecklar dåliga beteenden som gör att personal far illa – och hur vanligt destruktivt ledarskap faktiskt är.

Hon ska skicka enkäter till 2 000 chefer och 2 000 medarbetare i både offentlig och privat sektor.

Tanken är att identifiera vilken typ av chefer som riskerar att börja göra mer skada än nytta. Och försöka hitta strategier för att motverka det – som kurser i stresstekniker och annat personligt stöd för arbetsledarna. Plus förstås att chefen behöver en fungerande organisation för att själv inte riskera att börja må dåligt och låta det gå ut över andra. "

" Vad blev egentligen sagt under året som gick?"

DN SÖNDAG 30 DECEMBER 2018

Väl eller fel talat? 2018 års rubriker dominerades av Svenska Akademiens kris och det inställda Nobelpriset. Men det var också året för en mansfri musikfestival, en skolstrejk för klimatet och parlamentariska svängningar som gav oss ordet "mandatpingis". DN:s Hanna Fahl och Kristofer Ahlström tecknar årets kulturhändelser i citatform.

JANUARI

"Min bror och jag har gjort vårt yttersta för att förhindra att den här filmen blir gjord."

Sara Zacharias, dotter till Ted Gärdestad, skrev i DN om filmen "Ted – för kärlekens skull", och beskrev hur hon och brodern försökt stoppa den. Att regissören Hannes Holm sagt att Gärdestads familj "varit med på" filmplanerna stämde inte alls, menade hon: "Pappa var en person som med åren blev allt mer privat och det sista han hade velat är att få sitt liv uthängt på en bioduk." Filmens producent Lena Rehnberg sade senare att det var en "felsägning" av Hannes Holm, som syftade på samarbetet med Gärdestads bror Kenneth Gärdestad. Filmen, med Adam Pålsson i huvudrollen, hade premiär den 3 januari och fick över lag 3:or och 4:or i betyg av kritikerna. "Han hjälper mig inte bara att sälja böcker, utan också att bevisa poängen med boken."

Michael Wolff om Donald Trumps reaktion på boken "Fire and fury", där Wolff bland annat skriver att många i Vita huset anser att Trump är inkompetent och illa skickad att leda landet.

"Det finns vissa här i kväll som känner nervositet och obehag, som är på sin vakt. Andra halvan har gjort det i hela sitt liv."

Petra Mede på Guldbaggegalan, som inleddes med att ett femtiotal kvinnliga skådespelare gick hand i hand klädda i svart för att uppmärksamma metoo-upproppet #tystnadtagning.

"De tummar på journalistiken och vill styra rapporteringen."

Annica Grimlund, tidningschef på Lärarförbundet, slutade i protest mot att förbundet beslutat om ett samarbete mellan redaktionerna och kommunikationsavdelningen.

"Jag gjorde det för att starta en positiv våg på Youtube, inte orsaka en monsun av negativitet."

Amerikanska youtubaren Logan Paul bad om ursäkt för att han postat en video där han filmat sig själv framför en död kropp i den japanska Aokigaharaskogen, en känd självmordsplats, samtidigt som han och hans vänner skrattade och skämtade.

Döda

4/1 Johannes Brost, 71, skådespelare.

5/1 Christoffer Barnekow, 77, journalist och programledare.

7/1 Bjørg Vik, 82, författare.

10/1 Fast Eddie Clarke, 67, tidigare gitarrist i Motörhead.

15/1 Dolores O'Riordan, 46, sångare i Cranberries.

22/1 Ursula K Le Guin, 88, författare.

27/1 Ingvar Kamprad, 91, Ikeas grundare.

27/1 Mort Walker, 94, serietecknare, skapare av Knasen och Familjen Flax.

FEBRUARI

"Mitt namn är förknippat med ett banalt konstverk."

Den argentinska konstnären Lola Arias provspelade för en roll i Guldpalmenvinnande och Oscarsnominerade "The square". Hon fick den inte. I en lång text i DN anklagade hon därpå regissören Ruben Östlund för att ha stulit hennes namn och använt det i filmen utan hennes medgivande. Hon liknade bland annat Östlunds arbetsmetoder vid ett övergrepp. "Steg för steg har Östlunds exploatering av mitt riktiga namn börjat skada mitt rykte som konstnär", menade Arias. Östlund svarade i DN: "Hon är besviken över att vara bortklippt." I mitten av augusti stämde konstnären Östlunds produktionsbolag.

”Det kändes mer som att SVT snott en idé från när klass 5A hade roliga timmen i oktober.”

Expressens Anders Nunstedt var en av många kritiska röster mot manusets kvalitet på årets Melodifestival, i synnerhet sidekicken ”Fab Freddie” fick på pälsen.

”Pelle Kanin uppvisar ett verkligt sadistiskt, våldsamt beteende.”

Den nya filmen om Beatrix Potters älskade barnbokskanin Pelle Kanin orsakade proteststormar bland allergiker eftersom kaninen och hans kompisar mobbar en figur som är allergisk mot bär, och kastar bär på denne tills han får en allergisk chock.

”Ska vi få se kungafamiljen headbanga nu?”

Aftonbladets Markus Larsson var kritisk mot Polarpriset och kallade det ”ett skämt” och ”en komedi”. Årets pristagare var hårdrocksbandet Metallica och musikskolan Afghanistan National Institute of Music.

”Tack vare er får unga människor äntligen se superhjältar som liknar dem själva på vita duken. Jag älskar den här filmen.”

Michelle Obama twittrade om Marvels black power-superhjältefilm ”Black Panther”. Filmen slog alla möjliga besöksrekord och drog in totalt 14 - miljarder kronor i biointäkter.

Döda

1/2 Dennis Edwards, 74, sångare i The Temptations.

4/2 John Mahoney, 77, skådespelare.

9/2 Johann Johannsson, 48, kompositör.

11/2 Vic Damone, 89, artist.

16/2 Kjäll Fröderberg, 84, sidekicken i grammfonarkivet i ”Ring så spelar vi”.

16/2 Barbara Alston, 74, sångerska i The Crystals.

18/2 Idrissa Ouedraogo, 64, filmregissör.

23/2 Lewis Gilbert, 97, regissör.

24/2 Sridevi, 54, Bollywoodstjärna.

MARS

”Ta en Nobelpristagare, den underpresterar i digitala tjänster.”

Flera högprofilerade förläggare och medarbetare slutade på Albert Bonniers förlag och enligt uppgifter till DN skiftade förlaget sitt fokus för att satsa mer på digitalt strömmade ljudböcker. Bonnierförlagens vd Håkan Rudels uttalande om underpresterande Nobelpristagare väckte debatt – och ledde dessutom till en sidodebatt där två förläggare på digitala Bonnier Bookery anklagade DN för att vara ”patriarkala bakåtsträvare” som förminskade kvinnors läsande och lyssnande. Senare avslöjade Svensk Bokhandel att Bonnierförlagen har ett ”guldkantat” avtal med ljudbokstjänsten Storytel som upprör andra förlag i branschen.

”Jag minns när Hollywood inte trodde att en kvinna eller en minoritet kunde generera några pengar... Det var i mars förra året.”

Jimmy Kimmell programledde Oscarsgalan och inledde med att referera till succén för filmer som ”Wonder woman” och ”Black panther”.

”Vi tar inte upp hans sätt att leda, värderingar eller om han var en bra ledare eller inte, utan porträtterar bara hur mäktig han var.”

Indiska förlaget Pegasus, efter att man inkluderade Adolf Hitler i en barnbok om elva ”fantastiska ledare som ägnat sitt liv åt att förbättra sitt land”. Boken drogs in.

”Spionanklagelserna mot mig är groteska.”

Den franska filosofen Julia Kristeva anklagades i tidningen Balkan Insight för att 1971 ha rekryterats som hemlig agent för den bulgariska säkerhetstjänsten – men förnekade själv uppgifterna.

”Häromdagen fyllde jag 73 år. Då slog det mig plötsligt att jag borde börja planera för min framtid. Jag kom då fram till att framtiden finns på TV4.”

Leif GW Persson lämnade ”Veckans brott” i SVT efter 16 säsonger – och gick rakt till konkurrenten och snarlika programmet ”Brottsjournalen”.

Döda

3/3 Kenneth Gärdestad, 69, textförfattare.

5/3 Kjerstin Dellert, 92, operasångerska och teaterchef.

10/3 Hubert de Givenchy, 91, modeskapare.

10/3 Ulf Nilson, 84, journalist.

14/3 Stephen Hawking, 76, vetenskapsman.

17/3 Benny Fredriksson, 58, tidigare teaterchef.

25/3 Jerry Williams, 75, artist.

26/3 Jan Aghed, 83, filmkritiker.

29/3 Magnus Faxén, 87, tidigare vd på SVT.

APRIL

”Sara Danius är den av alla sekreterare sedan 1786 som har lyckats sämst med sin uppgift.”

Horace Engdahls ord i Expressen markerade stämningen inom Svenska - Akademien, som i april hade sin mest turbulenta månad någonsin. Den 6 april hoppade tre ledamöter – Peter Englund, Kjell Espmark och Klas Östergren – av Akademiens arbete. Östergren beviljades sedan officiellt utträde, och även Kerstin Ekman, Lotta Lotass och Sara Stridsberg lämnade definitivt samma månad. Sara Danius avgick som ständig sekreterare och berättade i sitt sommarprat om de brinnande dagarna. Till stöd för henne arrangerades en knytblusmanifestation. I slutet av april bestod De Aderton av blott tio aktiva ledamöter.

”Till försvar för jättepenisen har Liberalerna på Kungsholmen lanserat - kampanjen #rörintemin.”

Konstnären Carolina Falkholts målning av en gigantisk blå penis på en husfasad på Kungsholmen i Stockholm utlöste en hetsig politisk debatt om - yttrandefrihet. Sverigedemokraterna menade att penisen var stötande för gamla och små barn medan Liberalerna kampanjade för penisen.

”Jag röker, ni kommer att dö!”

Kristina Lugn varnade det samlade uppbådet av reportrar och fotografer utanför Börshuset att inte komma för nära henne inför Akademiens sammankomst.

”Jag var dyngrak och beslutade mig för att bli arbetslös.”

I en intervju med Ika Johannesson meddelar Martin Kellerman att han efter 20 år slutar rita serietidningshunden Rocky.

”Vi är mycket tillfreds med domen. Det är ett förberett och planerat sexualbrott.”

Den danske uppfinnaren Peter Madsen dömdes i Köpenhamns tingsrätt till livstids fängelse för mordet på svenska journalisten Kim Wall. Domen överklagades, men vid en ny rättegång i september slog hovrätten fast samma dom.

Döda

3/4 Barbro ”Lill-Babs” Svensson, 80, artist.

5/4 Cecil Taylor, 89, jazzmusiker.

5/4 Isao Takahata, 82, filmregissör.

8/4 Gunnar Persson, 84, tecknare av serien Kronblom.

13/4 Milos Forman, 86, filmregissör.

14/4 Jon Michelet, 73, författare.

15/4 Vittorio Taviani, 88, filmregissör.

20/4 Avicii, Tim Bergling, 28, artist.

21/4 Verne Troyer, 49, skådespelare.

22/4 Gösta Friberg, 81, författare.

24/4 Harlton Pushwanger, 77, konstnär.

MAJ

”Alla farmaceutiska behandlingar har bieffekter, men rasism är inte en känd sådan.”

Läkemedelsföretaget Sanofi uttalade sig efter att den amerikanska komikern Roseanne Barr skylld sina rasistiska Twitterinlägg på att hon tagit sömnmedlet Ambien. Barr, vars klassiska tv-komedi ”Roseanne” återuppväcktes under våren, uttalade sig rasistiskt om Valerie Jarrett, tidigare rådgivare till Barack Obama, och påstod att George Soros var nazist. Det ledde till att tv-bolaget ABC lade ned serien – och ersatte den med uppföljaren ”The Connors”, som handlar om samma familj, men där tv-karaktären Roseanne skrivits ut ur handlingen genom att hon dött av en överdos.

”Vi måste ha respekt för pristagarna, tidigare pristagare och framtida. Vi måste vara trovärdiga som institution.”

Svenska Akademiens ständige sekreterare Anders Olsson intervjuades av TT efter att beskedet kommit: det blir inget Nobelpris i litteratur 2018.

”Ett som är säkert är att ’This is America’ är en briljant, karriärsdefinierande händelse.”

The Guardian var en av alla de otaliga tidningar och sajter som publicerade långa analytiska texter om Childish Gambinos låt och video som blev årets mest omtalade.

”Vi vill att våra redaktionella beslut – vad vi väljer att lyfta fram – ska reflektera våra värderingar.”

Spotify slutade att lyfta fram R Kellys musik i sina spellistor, och tjänsterna Apple och Pandora fattade liknande beslut. Artisten har flera gånger anklagats för övergrepp och åtalats (och friats) för barnpornografibrott.

”Till alla som säger att det här underminerar förtroendet för journalister: Vad skulle ni ha gjort i mitt ställe?”

Den ryska journalisten och författaren Arkadij Babtjenko försvarade det fejkade mord på honom som han själv han arrangerade tillsammans med den ukrainska säkerhetstjänsten. Till och med hans fru trodde att han var död.

Döda

7/5 Thomas Hempel, 76, radiojournalist.

9/5 Per Kirkeby, 79, konstnär.

11/5 Ulla Sallert, 95, musikalartist.

12/5 Margot Kidder, 68, skådespelare.

13/5 Glenn Branca, 69, musiker.

14/5 Tom Wolfe, 88, författare.

16/5 Jelena Grimena, 61, dramatiker.

17/5 Inger Brattström, 97, författare.

18/5 Yrsa Stenius, 73, journalist och ledarskribent.

19/5 Robert Indiana, 89, konstnär.

22/5 Philip Roth, 85, författare.

JUNI

”Fuck rasism!”

Efter förlusten mot Tyskland i fotbolls-VM fick svenska landslaget, och i synnerhet inhopparen Jimmy Durmaz, kraftig kritik. Den senare överöstes med rastiska glåpord och hat på sitt Instagramkonto. Dagen därpå samlades landslaget inför mediekåren för att kommentera händelsen. ”Jag är svensk och stolt över tröjan och flaggan”, sa Durmaz och vände sig till landslagstruppen som gemensamt svarade ”Fuck rasism!” Efteråt uppstod en debatt om huruvida näthatet mot Durmaz varit en organiserad, botdriven aktion och därför inte var representativt för en bredare allmänhet.

”Nämnden gör andra bedömningar än Expressen om vilka som är att betrakta som offentliga personer.”

Expressens chefredaktör och ansvarige utgivare Thomas Mattsson kommenterade Pressens opinionsnämnds tio fällningar av elva artiklar som publicerades under den föregående höstens metoo-bevakning. Fyra av artiklarna hade publicerats i Expressen, men även bland andra Svenska Dagbladet, Aftonbladet, Dagens Nyheter och Hänt i Veckan fälldes. Bland annat gällde fällningarna namngivandet av personer som utpekats för övergrepp och ofredanden.

”Fantastisk Beyoncé sänks av att hon tagit med maken till jobbet.”

Så löd rubriken på DN:s recension när superstjärnorna och äkta paret - Beyoncé och Jay-Z uppträdde tillsammans i Stockholm. Spelningen beskrevs som en pr-kampanj för att få duons fans att köpa bilden av ett lyckligt återförenat par.

”Stulen konst får aldrig finnas i Moderna museets samling.”

Moderna museets chef Daniel Birnbaum om att museet anklagades för att inte vilja lämna ifrån sig en målning som stulits av nazisterna från en judisk konstsamlare.

Döda

8/6 Per Ahlmark, 79, tidigare vice statsminister (FP) och författare.

8/6 Anthony Bourdain, 61, kock, författare och programledare.

8/6 Danny Kirwan, 68, tidigare gitarrist i Fleetwood Mac.

18/6 XXXTentacion, 20, artist.

20/6 Dorrit Kleimert, 80, operasångerska.

27/6 Joe Jackson, 89, Michael Jacksons pappa.

29/6 Steve Ditko, 90, medskapare av Spindelmannen.

JULI

”En ondskefull liten varelse i mig har önskat det här, som en botgöring för vår faktaresistens.”

Författaren och journalisten Therese Uddenfeldt skrev om den torka och de bränder som härjade i Sverige – och påpekade att detta kanske är den påminnelse vi behöver för att förstå allvaret i klimatsituationen. Totalt minst 50 skogsbränder utbröt under en lång period av extremväder som ledde till

torka. De största bränderna härjade i Jämtland och Västernorrland. Flera hundra personer evakuerades från sina hem. Vattenbombplan från Italien, Frankrike och Portugal hjälpte till vid släckningsarbetet.

”Förr i tiden var bekymret mest klåfingriga politiker och andra makthavare som petade i kulturutbudet. Nu är nätverken på sociala medier också en stor maktfaktor.”

Maria G Franke i Sydsvenskan om kritikstormen från bland andra Elaine Eksvärd och Cissi Wallin mot Anton ”Mr Cool” Magnusson och den tre år gamla låten ”Knulla barn”. Han polisanmälades flera gånger, men förundersökningen lades senare ned.

”Min förhoppning är att det här ska vara ett steg tillbaka till att jobba nära konsten.”

Daniel Birnbaum lämnade sin tjänst som överintendent för Moderna museet för att i stället bli chef för Acute art i London.

”Jag tror inte någon författare med självbevarelsedrift kommer att ta emot det där priset.”

Ulf Lundell var en av 46 författare som nominerades till Den Nya Akademiens litteraturpris, instiftat efter Svenska Akademiens kris – men skrev till Aftonbladet att han betackade sig. Det blev senare Maryse Condé som fick ta emot priset.

”Jag förstår och accepterar affärsbesluten som fattats i dag.”

Regissören James Gunn fick sparken från filmen ”Guardians of the galaxy vol 3” efter att ett antal skämt om bland annat våldtäkt och Förintelsen som han för tio år sedan skrivit på Twitter uppdagats.

Döda

2/7 Alan Longmuir, 70, artist i Bay City Rollers.

3/7 Gunnar Ljusterdal, 87, tidigare chefredaktör för Grönköpings Veckoblad.

5/7 Claude Lanzmann, 92, filmregissör.

8/7 Tab Hunter, 86, skådespelare.

9/7 Stefan Demert, 78, artist.

15/7 Tord Slättegård, 84, operasångare.

30/7 Lars-Yngve Johansson, 77, expert i ”Antikrundan”.

AUGUSTI

”Det är mitt moraliska ansvar. Politikerna måste sätta ekologi framför ekonomi.”

15-åriga Greta Thunberg började skolstrejka utanför riksdagen för klimatets skull och hennes tvåveckorsaktion fick snabbt uppmärksamhet och spridning över hela världen. Skådespelaren och politikern Arnold Schwarzenegger twittrade: ”Du inspirerar mig. Fortsätt i skolan, och jag skulle gärna vilja bjuda in dig till Wien och klimatmötet så du kan inspirera ännu fler”, medan FN:s generalsekreterare António Guterres nämnde henne i ett tal. Och i december talade hon på FN:s klimatmöte i Polen och blev utsedd till en av världens mäktigaste tonåringar av tidningen Time Magazine.

”Karaktären Punani_99 sparkar uppåt mot alla möjliga håll, både politiker, -kändisar och andra offentliga personer.”

Julia Blomberg, kanalansvarig för P3, försvarade P3:s satirpodcast

”Punani_99” som publicerade manipulerade bilder föreställande moderatpolitikern Edward Riedl som tar droger tillsammans med sin 13-åriga brorsdotter.

”Hade jag varit chef här hade jag lagt ner P3 för länge sedan, för jag tycker det är vänsterliberal smörja rakt igenom.”

Sverigedemokraternas partiledare Jimmie Åkesson var måttligt road av att tvingas ställa upp i P3:s program ”Morgonpasset” för att intervjuas och lyssna på en satirisk beskrivning av sig själv som viktpendlande spelmissbrukare. Hans uttalande om att lägga ner P3 mötte hård kritik av flera politiska motståndare: ”Det är ett totalt angrepp mot public service”, sa Gunilla Carlsson (S), vice ordförande i kulturutskottet.

”Springa runt, bilar, kvinnor, martinis – vem vill göra det?”

Skådespelaren Idris Elba nekade till att han skulle vara aktuell för huvudrollen i nästa Bond-film. I stället blev det återigen Daniel Craig som agenten i filmen ”Bond 25” som får premiär 2020.

Döda

8/8 Brynolf Wendt, 92, tidigare bisittare i ”Efterlyst”.

11/8 VS Naipaul, 85, författare och Nobelpristagare.

14/8 Eduard Uspenskij, 80, författare och skapare av Drutten och Gena.

16/8 Aretha Franklin, 76, artist.

19/8 Fredrik Grundel, 74, programledare.

26/8 Neil Simon, 91, dramatiker.

26/8 Barbro Skinnar, 81, artist.

31/8 Anita Lindman Lamm, 86, Televinkens mamma.

SEPTEMBER

”Eftersom det är så jämnt i sluträkningen av rösterna så åkte enligt nyhetsrapporteringen på onsdagen mandat fram och tillbaka. ’Mandatpingis’ kallades det fyndigt för.”

Begreppet ”mandatpingis” myntades i en av Ekots nyhetssändningar, men tidningen Östra Småland var först med att använda det i skrift. Ordet syftade på det osäkra resultatet i valet, där mandaten under rösträkningen studsade fram och tillbaka mellan partierna.

”När någonting stort och världshistoriskt händer vill en ju gärna ha det dokumenterat.”

Emma Knyckare om den cismansfria Statementfestivalen och att det beslutades att den skulle bli bok.

”De är skit alla tre.”

SF Bio bytte ut sin ljudvinjett och anordnade omröstning på Facebook för att utse en ny signatur – över 100 000 personer röstade, men i kommentarfältet rasade biobesökarna över nyordningen.

”De är dockor, och har inte någon sexuell läggning.”

Företaget Sesame Workshop dementerade att mupparna Ernie och Bert är ett gaypar, något som en av seriens manusförfattare sagt i en intervju. Det gav upphov till en liten debatt – det heterosexuella muppkärleksparet Kermit och Miss Piggy har nämligen definitivt en sexuell läggning.

”Det jag förväntade mig av Batmans penis i ’Batman: Damned’ var att den inte skulle vara timid. Men det är just vad den är.”

DC Comics drog tillbaka en seriesida där Batmans genitalier för första gången syntes. Serietidningsredaktören Susana Polo tyckte dock inte att ”Lil’ Wayne”, som penisen snabbt döptes till, var tillräckligt grandios.

Döda

1/9 Margit Sandemo, 94, författare.

2/9 Karin Björquist, 91, konstnär och formgivare.

6/9 Burt Reynolds, 82, skådespelare.

6/9 Sven Wernström, 93, författare.

7/9 Mac Miller, 26, artist.

9/9 Frank Andersson, 62, brottare och känd från flera tv-program.

11/9 Ahmadu Jah, 82, artist.

15/9 Allan Rune Pettersson, 82, författare.

30/9 Kim Larsen, 72, artist.

OKTOBER

”Jag kan inte mycket om Akademien! Jag är en enkel poet.”

Jila Mossaed var en av tre personer som valdes in som nya ledamöter till Svenska Akademien under oktober efter vårens många avhopp och utträden.

De två övriga var litteraturvetaren Mats Malm och advokaten Eric M Runesson. Men Akademien vägrade förbli fulltalig, några veckor senare lämnade teologen Jayne Svenungsson sin stol och nya turer uppstod kring vem som skulle ersätta henne. Författaren Niklas Rådström erbjöds en plats men avstod. Även en kvinnlig litteraturvetare omnämndes som invald, men de uppgifterna tillbakavisades sedermera.

”Augustjuryer har degraderat mig och mina böcker i alla år med skrämmande konsekvens och man kan undra varför. Någon gång måste det sägas.”

Författaren Theodor Kallifatides twittrade ut sin besvikelse över årets nomineringar i den skönlitterära klassen för Augustpriset.

”Herren är stor, trogen och mäktig. Tack vare hans nåd lyckades vi stoppa - konserten med detta sataniska band.”

En protestlista med 15 000 namn upprättades för att hindra svenska black metal-bandet Marduk från att uppträda i Bogota.

”Att vinna en argumentation på krogen – inte så svårt – innebär ofta att man går ensam hem – inte så roligt.”

Aftonbladets Johanna Frändén var en av många opinionsbildare som deltog i höstens ”huskinnadebatt” som initierades efter Greta Thurfjells artikel i DN om hur kvinnoidealet att vara manstillvänd blivit populärt i de yngre generationerna.

”Jag vet inte var diskussionen landar med köparen men det är klart att det var en händelse som ger sitt avtryck på konsthistorien.”

Peder Isacson, chef för auktionshuset Sotheby's i Skandinavien, om tavlan "Flicka med ballong" av Banksy som självförstördes medelst en inbyggd dokumentförstörare efter att ha köpts för 11 miljoner kronor av en intet ont anande köpare.

Döda

1/10 Charles Aznavour, 94, artist.

6/10 Montserrat Caballé, 85, operasångerska.

8/10 Birgitta Götestam, 72, skådespelare.

15/10 Arto Paasilinna, 76, författare.

16/10 Bo Cavefors, 82, förläggare.

18/10 Åke Ortmark, 89, journalist.

24/10 Tony Joe White, 75, artist.

23/10 Oli Herbert, 44, musiker i hårdrocksbandet All That Remains.

30/10 Hardy Fox, 73, medlem i rockgruppen The Residents.

NOVEMBER

"Listan som juryn presenterade i oktober höll som samlad shortlist inte måttet."

DN:s Malin Ullgren – som dock var nöjd med vinnaren Linnea Axelsson – om de nominerade till Augustpriset, en lista hon menade saknade flera stora namn som Jonas Hassen Khemiri, Sara Stridsberg och Mirja Unge. Detta gav upphov till en debatt om litteraturkritiken – Kristofer Andersson på Aftonbladet anklagade Ullgren för att "hajpa storbolagen", och fick svar av Victor Malm på Sydsvenskan: "Vad är det som gör, säg, Gunnar D Hansson eller Tua Forsström mindre subversiva och nya än Alicia Hansen? Bonniers? Herregud."

"Pensionsmyndigheten vill antagligen att vi ska se det orange kuvertet som en hjälp och något positivt. Men det känns närmast ondskefullt."

Eva Bergström i återförenade punkbandet Mögel berättade i tidningen Arbetet att Pensionsmyndigheten hörde av sig efter att bandet släppt singeln "Mitt orange kuvert" och var oroliga för varumärkesintrång.

"Många har inte hört talas om oss och kommer att känna igen monumentet som Sabrinamonumentet, vilket urvattnar och svärtar ned hela projektet."

Ledaren för The Satanic Temple, som stämde Netflix för att en staty i tv-serien "The chilling adventures of Sabrina", liknade satanistkyrkans getliknande staty.

"Jag vet ännu inte om jag gift in mig i kungafamiljen eller fått jobb i hovstallet."

Rebecka Kärde, litteraturkritiker på DN, var en av de fem utomstående som valdes in i Svenska Akademiens nya kommitté för Nobelpriset i litteratur.

"Börjar samla goda belägg för att Jordan B Peterson ÄR en SSU Malmö-kille? T ex: båda tycker att ateism är omoraliskt, båda älskar att äga sina motståndare med oklara Dostojevskij-referenser."

Sydsvenskans kulturchef Ida Ölmedal twittrade om den kanadensiska livsstilsgurun Jordan B Peterson som gjorde två framträdanden i Sverige.

Döda

2/11 Roy Hargrove, 49, jazzmusiker.

6/11 Karin Liungman, 77, musiker och konstnär.

12/11 Stan Lee, 95, serieskapare.

13/11 Bosse Jonsson, 79, filmproducent.

23/11 Nicolas Roeg, 90, filmregissör.

26/11 Bernardo Bertolucci, 77, filmregissör.

26/11 Stephen Hillenborg, 57, skapare av Svampbob Fyrkant.

29/11 Åke Arenhill, 98, programledare och konstnär.

DECEMBER

"Jag är övertygad om att det är många kvinnor som fajtas för mänskliga rättigheter som i dag känner upprättelse."

Advokat Elisabeth Massi Fritz, målsägandebiträde i rättegången mot kulturprofilen Jean-Claude Arnault, kommenterade hovrättens dom på två och ett halvt års fängelse för två våldtäkter. Arnault dömdes i september i tingsrätten till två års fängelse för våldtäkt, begången mot en kvinna i Stockholm för sju år sedan, men överklagade domen. Domen var kulmen på en utveckling som inleddes med Matilda Gustavssons DN-reportage från i fjol om de 18 kvinnor som anklagade Arnault för ofredanden och övergrepp. "En färgbomb som slår knockout på alla svartvita pingviner i salen."

Kulturnyheternas konstkritiker Dennis Dahlqvist var en av flera personer som uppmärksammade Sara Danius rosa och orange klänning på Nobelfesten.

”Svårt att inte tolka som ett försök att tysta. Att köpa lojalitet.”

Författaren Elise Karlsson, som var en av de 18 kvinnor som vittnade mot kulturprofilen Jean-Claude Arnault, erbjöds 60 000 kronor av Svenska Akademien i ”belöning”. Karlsson valde att inte ta emot pengarna.

”Beslutet att inleda tillsyn mot Statement ska inte ses som ett ifrågasättande av det allvarliga problem som sexuella övergrepp, bland annat på festivaler, utgör.”

Den mansfria festivalen Statement i Göteborg fälldes av Diskrimineringsombudsmannen (DO). Samtidigt ansåg DO däremot inte att någon enskild person lidit skada av festivalledningens uttalanden om att män inte var välkomna.

”Det blev tydligt att manipulationen och förtrycket av sanningen är den röda tråden i så många av årets nyhetsstories”

Edward Felsenthal, tidningen Times chefredaktör, om varför den mördade journalisten Jamal Khashoggi och flera andra dödade eller förföljda journalister i kampen för sanningen utsågs till Årets person av tidningen 2018.

Döda

3/12 Andrej Bitov, 81, författare.

6/12 Pete Shelley, 63, sångare i punkbandet Buzzcocks.

13/12 Nancy Wilson, 81, jazzsångerska.

18/12 Penny Marshall, 75, regissör.

19/12 Alf Nilsson, 88, skådespelare.

28/12 Amos Oz, 79, författare.

Kristofer Ahlström

kristofer.ahlstrom@dn.se

Hanna Fahl

hanna.fahl@dn.se "

" Göteborgs store stadsplanerare kan ge inspiration för framtiden

DN SÖNDAG 30 DECEMBER 2018

Arkitekten Albert Lilienberg gjorde stadsplaner för en rad svenska städer, men är främst känd för sina insatser i Göteborg. Om dessa har Ola Andersson läst en vacker och detaljerad bok. "

”Lilienbergs stad. Göteborg 1900–1930”

Hans Bjur, med fotografier av Krister Engström
Balkong

Vackra böcker om hur våra städer byggts hör inte till vanligheterna. När ämnet dessutom är en av Sveriges viktigaste stadsbyggare är det förstås extra intressant – med Albert Lilienberg finns det inte många svenska stadsbyggare som kan tävla i betydelse.

Som förste stadsingenjör i Göteborg i över tjugo år, mellan 1907 och 1927, och därefter stadsplanedirektör i Stockholm 1928–1944 var han den drivande kraften bakom både Götaplatsen i Göteborg och idén till Sveaplatsen i Stockholm – det vi i dag kallar Sergels torg.

Att under trettiofem år ha varit drivande i planeringen av Sveriges två största städer, och dessutom gjort stadsplaner för en drös mindre städer, borde ha säkrat hans position som den främste bland stadsbyggare. Men så är det knappast. Åtminstone inte i Stockholm. Här är det hans företrädare PO Hallman med Röda Bergen och hans efterträdare Sven Markelius med Vällingby som fått hjälterollen.

Lilienberg hade under hela sin tid som stadsplanedirektör i Stockholm envetet drivit att Sveavägen skulle dras som en paradgata ända ned till Strömmen och Slottet. Med tiden växte dock motståndet mot den idén, inte minst från en yngre generation arkitekter. Den totala omdaning av den centrala innerstaden i Stockholm har gått till historien som hänsynslös, men

hade Albert Lilienberg fått som han ville hade ingreppet blivit ännu mer genomgripande.

Nu blev det inte så. I stället tvingades han bort från sin post i Stockholm, ett snöpligt slut på en lysande karriär.

Boken är dock inte någon biografi, och behandlar över huvud taget inte Albert Lilienbergs insatser i Stockholm. Avgränsningen ursäktas väl av att den från början är en doktorsavhandling som omarbetats till en vackert illustrerad hyllning till Lilienberg, vars minne av den här boken att döma vårdas på ett helt annat sätt i Göteborg än i Stockholm.

Framförallt redogör den för arbetet med de nio stadsdelar som tillkom eller omvandlades under den tid han ledde stadsbyggandet i Göteborg. Inte bara Götaplatsen med omgivningar utan också mer vardagliga stadsdelar fick raffinerat rumsskapande planer, exempelvis Majorna vid Karl Johanstorget som fullbordades med Karl Johansskolan, ett av Erik Gunnar Asplunds stiligaste verk.

Det är en detaljerad genomgång som inte alltid är lätt att följa för den som inte är väl hemmastadd i Göteborg. Detaljrikedomen ger å andra sidan en mycket intressant inblick i praktisk stadsplanering.

Götaplatsen och Kungsportsavenyns avslutning är hans mest kända verk.

Annat blev på grund av markägare, konjunkturen, ekonomi och industriernas behov inte alls som det var tänkt, exempelvis de planer han gjorde för Lundby.

Boken lyfter fram Albert Lilienberg som exponent för den österrikiske stadsbyggaren Camillo Sittes idéer, och utan tvivel visar hans planer i början mycket tydliga influenser därifrån. Men det intressantaste med Lilienberg är egentligen hans roll i övergången mellan det förra sekelskiftets romantiska stadsplanering i Sittes anda och den allt mer rationella planeringen under 20-talet som förebådar funktionalismen. I motsats till det som komma skulle kombinerade dock Lilienberg rationalismen med en tro på gaturummet, på gårdsrummet och på en arkitektur underordnad staden.

Hans efterträdare blev funktionalismens pionjärer i Sverige, Sven Markelius i Stockholm och Uno Åhrén i Göteborg. Tillsammans hade de ritat en av Sveriges första modernistiska byggnader, det radikala kårhuset vid KTH i Stockholm. Under deras epok löstes stadsrummet upp och underordnades

arkitekturen, en utveckling som nådde sin höjdpunkt under femtiotalet i Vällingby utanför Stockholm.

I dag, när det är mer uppenbart än någonsin att det modernistiska stadsbyggandet inte på mycket länge haft något svar på samtidens frågor, ger den här boken välkommen inspiration och insikt i hur rationalitet och stadsbyggande kan kombineras på ett annat sätt än det modernismen erbjöd.

Ola Andersson "

"Så håller du löftet hela året"

DN MÅNDAG 31 DECEMBER 2018

Nu är julen över och många laddar upp inför nästa firande. En del har kommit fram till sina eventuella nyårslöften – andra väntar nästan ända fram till tolvslaget. Men då ökar risken för bakslag, menar tre psykologer.

I en tidigare artikel berättade DN om att det är viktigt att planera sina eventuella nyårslöften i god tid. Men ge inte upp om du ännu inte har bestämt dig. Det finns sätt att undvika bakslag. Här kommer några tips för att lyckas bättre – även om du är ute i sista minuten.

De tre psykologerna Alexander Rozental, Per Carlbring och Martin Oscarsson har skrivit boken "Tio i tolv" (Insidan 11/12). I den betonar de vikten av att fundera över sina nyårslöften i god tid.

– Fast den som avlägger ett sent löfte ska inte misströsta. Men det gäller att se upp med de oundvikliga bakslagen, säger Martin Oscarsson.

I allt förändringsarbete inträffar bakslag förr eller senare. Detta får inte förväxlas med återfall. Återfall är en mer permanent återgång medan bakslag är en mer tillfällig motgång, påpekar de tre psykologerna. Problemet är inte hur vi hanterar bakslagen, utan hur väljer att möta de situationer som kommer att uppstå på vägen.

När bakslag sker står vi inför ett val: Ska vi våga oss på ett nytt försök eller ge upp och klandra oss och se på oss som svaga personer utan tillräckligt med "go"?

– Inom psykologin brukar bakslagseffekten kallas för "allt eller inget-tänkande" eller "what the hell-effekten", säger Alexander Rozental.

I hans och kollegornas bok beskrivs det som att vi röker upp ett helt paket cigaretter om vi råkat ta ett enda bloss, eller äter upp allt innehåll i godispåsen om vi tagit en enda liten smakbit. Att vi överger tanken på en förändring så fort minsta hinder dyker upp på vägen.

Bakslag förekommer vid alla former av försök till förändring, oavsett om grunden är ett nyårslöfte eller inte. Risken är stor att vi tappar hoppet om att uppnå de mål vi så hett eftersträvar.

Därför är det bra att ha några strategier från boken i bakhuvudet att ta fram när det börjar kärva:

1. Skilj på bakslag och återfall: De förra är fullt normala som en del av en förändring och ska inte ses som ett hinder. Se dem i stället som en möjlighet att vara bättre förberedd inför liknande situationer i framtiden.
2. Var positiv: Låt inte bakslagen göra att du glömmer bort de framsteg som du trots allt har åstadkommit på vägen mot nya mål. Fokusera i stället på vad du faktiskt har uppnått, snarare än på ett tillfälligt snedsteg.
3. Byt perspektiv: Det är lätt att skuldbelägga sig själv när man råkar ut för ett bakslag. Försök att i stället tänka på saken så att du inte känner dig misslyckad och misstror din egen förmåga. Tänk på hur du till exempel skulle råda en god vän som har råkat ut för ett bakslag.
4. Tänk beteenden, inte person: Ett bakslag har inte med karaktärsdrag eller en brist hos dig som individ att göra. Tänk i stället på vad det faktiskt var i ditt handlande som bidrog till bakslaget.
5. Res dig upp: Allra viktigast vid en motgång är att inte låta sig nedslås, utan att fortsätta mot de mål som du har satt upp. Tänk i stället på vad du ska göra för att komma vidare.
6. Ta små steg: All förändring sker i små steg. Detta är centralt både för att komma i gång med ett förändringsarbete och för att hantera de bakslag som uppstår. Dela upp det långsiktiga huvudmålet i flera mindre delmål som är lättare att uppnå. Var inte rädd för att ändra planen ifall en motgång beror på att du har gått för fort fram.

7. Lär känna utlösarna: Försök se vad det är som utlöser dina bakslag. På så sätt blir det lättare att undvika dem i framtiden. Du stärker känslan av kontroll över din förändring.

8. Dra lärdom: Genom bakslagen lär du dig vad som gjorde att det gick snett. Kanske tog du i för mycket? Hade du personer i din omgivning som påverkade dig negativt?

De tre psykologerna Alexander, Per och Martin har genomfört en av de hittills största studierna om nyårslöften i världen. Drygt 1 000 män och kvinnor fick skriva ned sina löften och sedan följdes de under ett år för att se om de skulle lyckas hålla dem.

I studien kategoriserades sedan löfterna – och som i tidigare studier och undersökningar avsåg de flesta av dem *fysisk hälsa*. Därefter kom *gå ner i vikt* och *matvanor*. På fjärde plats hamnade löften som hade någon koppling till *självutveckling*. Det senare kan handla om att lära sig ett nytt språk eller att skriva klart en roman.

Undersökningsföretaget Sifo kom 2105 och 2017 fram till att knappt var femte svensk avlägger ett nyårslöfte. Det är färre än i till exempel USA.

Att nyår för många ändå är förknippat med löften är för att vi allmänt lovar saker inför viktiga övergångar eller förändringar i livet. Det är en chans att stanna upp ett tag och reflektera.

– Vi hinner känna och tänka efter vad vi egentligen strävar efter framöver – eller inte strävar efter, säger Per Carlbring.

Thomas Lerner

thomas.lerner@dn.se

Hans Arbman

hans.arbman@dn.se "

"Knep att ta till om bakslaget närmar sig:

Skriv ned några saker som du bör tänka på eller göra vid händelse av ett bakslag. Skapa en plan med konkreta åtgärder för att handskas med de hinder

och motgångar som uppstår. Spara detta någonstans där det är lätt att ta fram, exempelvis i plånboken eller som en anteckning i din telefon.

Att tänka. Skriv ned vad du bör tänka på när bakslaget inträffar. Exempel: *Bakslag är en naturlig del av ett förändringsarbete och något jag kan dra nytta av.*

Att känna. Skriv ned vad du bör påminna dig själv om gällande dina känslor för ett bakslag. Exempel: *Jag kan känna dåligt samvete för att bakslaget inträffade, men inte för mig själv som person.*

Att göra. Skriv ned vad du bör göra när bakslaget uppstår. Exempel: *Föreslå alternativa aktiviteter till att gå ut på krogen nästa gång för att undvika att behöva dricka alkohol.*

Att kontakta. Skriv ned vem du kan höra av dig till när bakslaget sker.

Exempel: *Jag kan ringa min bästa vän Jasmine direkt i stället för att må dåligt i flera dagar innan jag tar kontakt med någon.* "

Källa: "Tio i tolv"

Svenskarnas nyårslöften

Kategorier Procent

Fysisk hälsa 33

Gå ned i vikt 20

Matvanor 13

Självutveckling 9

Psykisk hälsa och sömn 5

Arbete och studier 4

Tobaksvanor 3

Konsumtion 2

Ekonomi 2

Alkoholvanor 2

Vänner och familj 2

Hemmiljö 2

Fritidsintressen 1

Engagemang 1

Kärlek 1

Källa: "Tio i tolv" "

”Ring, klocka, ring...” – dikten som blev en het nyårssymbol

DN MÅNDAG 31 DECEMBER 2018

I år är det Mikael Persbrandts tur. Liksom raden av skådespelare före honom ska han på nyårsafton pampigt och dramatiskt deklamera ”Ring, klocka, ring...” för att leda tv-tittarna in i det nya året.

Valet av Persbrandt orsakade ilskna reaktioner – och det är inte första gången som tv-traditionen väcker heta känslor. Hanna Fahl berättar historien om nyårsdikten och uppläsarna.

När SVT i början av december meddelade att det blir skådespelaren Mikael Persbrandt som läser dikten ”Nyårsklockan” på Skansen på nyårsafton lät reaktionerna inte vänta på sig. Flera kända kvinnliga skådespelare reagerade starkt och menade att valet var okänsligt. ”Vad i helvete”, skrev Eva Röse på Instagram. ”Grattis Sverige! Ni ringde just in det gamla och ut det nya”, skrev komikern Mia Skäringer, och i kommentarerna höll skådespelaren Helena Bergström med: ”Vad är det frågan om? Är det en Kafka-värld vi lever i?”

I bakgrunden finns det stora uppropet #tystnadtagning i skådespelarvärlden som drogs i gång under metoo-hösten 2017, där många kvinnliga skådespelare vittnade om sexuella trakasserier och övergrepp. Samtidigt publicerades Mikael Persbrandts självbiografi, som i den första versionen som skickades ut till journalister innehöll en minnes- eller drömpassage där han beskrev ett sexuellt övergrepp instruerat av en känd regissör – en passage som ströks ur boken innan den publicerades.

SVT har tidigare kommenterat valet av uppläsare till Expressen. ”Vi har anlitat Persbrandt för hans konstnärliga meriter, det handlar om att tolka en dikt”, sade programbeställare Eva Beckman på SVT, och fortsatte: ”Jag har full respekt för att alla val vi gör inte kan gillas av alla.”

Och vem som läser ”Nyårsklockan” har varit en känslig fråga flera gånger tidigare i uppläsningens 123-åriga historia.

Premiärläsandet av dikten gjordes av Nikolaus Bergendahl, som till vardags var postexpeditör men också jobbade som underhållare på bland annat Skansen under namnet Magnis på Nabben. Året därpå var det snöstorm och nyårsfirandet ställdes in, men 1896 återupptogs den nya traditionen – denna gång med Anders de Wahl som uppläsare, då 28-årig teaterlev.

Anders de Wahl kom att bli starkt förknippad med ”Nyårsklockans” läsning under de kommande decennierna. Visserligen skiftade uppläsarna från år till år, och det var inte varje år dikten ens lästes, men de Wahl återkom ofta och blev också Sveriges Radios flitigast anlitade nyårsdeklamerare från 1928 och framåt. Från och med 1934 läste han dikten varje år fram till sin död 1955 – även om han de sista tio åren av sitt liv deklamerade den i en Sveriges Radio-studio, och överlät firandet utomhus på Skansen åt yngre krafter.

När de Wahl gick bort försvann också ”Nyårsklockan”. Inte förrän 1977 återupplivade man traditionen – men nu beslöt man också att nyårsfirandet på Skansen skulle sändas i SVT. Skådespelaren Georg Rydeberg fick uppdraget och gjorde succé, och fick ha kvar jobbet fram till sin död 1983. Då tog Jarl Kulle över som uppläsare, även han fram till sin död 1997.

När det nu skulle utses en ny Nyårsklocksläsare var intresset stort.

Aftonbladet arrangerade en läsaromröstning som vanns med stor marginal av Jan Malmsjö. Men SVT och Skansen valde i stället – för första gången på 102 år – en kvinnlig uppläsare: Margaretha Krook. ”En och annan kommer säkert att höja på ögonbrynen för att en kvinna fått uppdraget”, sade dåvarande Skansenchefen Anna-Greta Leijon till Aftonbladet.

Krook gjorde sin debut i regnslaskoväder och fick väl godkänt av kvällstidningarnas recensenter: ”Krook har rösten, diktionen, pondusen. Och hon är folkkär”, skrev Expressen. Men däremot inträffade ett mystiskt fel som inte hade med Krook att göra: klockan på Skansen slog bara elva slag i stället för tolv! ”Tidernas miss”, skrev Aftonbladet.

Det blev Krook som fick äran att läsa 1900-talets sista ”Nyårsklockan” och guida de svenska tv-tittarna in i det nya millenniet. Men 2001 gick hon bort, och den här gången blev det Jan Malmsjö som fick jobbet. ”Klockrent!”, beskrev Expressen hans debut som diktläsare och själv var Malmsjö lättad

och glad och skålade i champagne efter att han klivit av Sollidenscenen – trots att han dragit över tiden något och tolvslaget försenats lite grand. Efter tretton år var det återigen dags att byta uppläsare, och det blev Loa Falkmans tur att ringa in året 2015. Men inte alla var glada över valet av ytterligare en man. Dramatikern Dimen Abdulla och skådespelaren Bahar Pars satte ihop en egen ”Nyårsklockan”-video i protest där 13 kvinnliga kreatörer – bland andra Evin Ahmad, Bianca Kronlöf och Farnaz Arbabi – läste dikten.

Själva uppläsandet blev också dramatiskt. Loa Falkman missade tolvslaget med över en minut – och klockorna började ringa mitt under dikten. Loa Falkman tog dock det hela med ro: ”Vad roligt. Ja, ja. Men då hände det någonting, det är kul. Det oförutsägbara är läckert”, sade han till Aftonbladet om saken.

Från och med Loa Falkman har uppläsarna bytts ut varje år, ungefär som man gjort med SVT:s julvärdar de senaste åren. Det blev Malena Ernman som fick uppdraget att läsa in år 2016 – men hennes öppet antirasistiska hållning och engagemang i flyktingfrågan provocerade i vissa läger, och hon fick en hel del hat i sociala medier.

– Väljer jag att sticka ut hakan får jag ta det, det hör till jobbet. Det rör mig inte i ryggen, sade Ernman till TT om saken.

Efter fjolårets fadäs där man drog över tolvslaget hade man beslutat att i stället börja dikten i extra god tid – och Ernman hade tvärtom två minuter till godo.

Nästan alla uppläsare i modern tid har tagit sig vissa friheter med texten. En strof om den väntande Messias stryks regelmässigt, och många uppläsare ändrar också några ord eller fraser – och även om ingen direkt rasat i protest, har de små justeringarna uppmärksammats. Pernilla August som läste in året 2017 bytte bland annat ut textraden ”ring hugsvalelse till sargad barm” mot ”ring nu tröst till sargad barm”, och senare i dikten bytte hon ”men ring till sångarhjärtan skaparglöden” mot ”ring till allas hjärtan levnadsglöden”.

Krister Henriksson, vars tur det var året därpå, behöll flera av Pernilla Augusts ändringar och hittade även på ett par egna: ”ring in den tusenåra fredens rike” blev till exempel ”ring in den eviga fredens rike”.

Skansenchefen John Brattmyhr tycker att små ändringar är helt okej – inte minst för att det handlar om en översättning med många år på nacken: ”Där finns det lite spelrum”, har han sagt till Expressen. Men alltför stora ingrepp i originaltexten försöker man undvika.

– Det är många som velat förändra den genom åren, men vi försöker ändå stå bakom Tennyson och hans ordval i så stor utsträckning som möjligt. Jag brukar i all ödmjukhet understryka att vi vill att man läser Tennyson utifrån ursprungsidén, har Brattmyhr sagt till Expressen.

Om Mikael Persbrandt tänker skriva om i texten vet vi ännu inte. Och den som inte tycker att han är ett bra val för jobbet, kan välja att titta på den alternativa ”Nyårsklockan” i stället – skådespelaren Bahar Pars som tillsammans med Dimen Abdulla gjorde en egen version redan 2014, drar nämligen ihop en ännu större samling kvinnliga skådespelare för att läsa dikten i år. Tillsammans med skådespelaren Emma Broomé har hon samlat ett hundratal kända och mindre kända aktörer från hela landet som alla delar på uppdraget att läsa in det nya året i en film: ”Ring, klocka, ring...”

Hanna Fahl

hanna.fahl@dn.se "

”Nyårsklockan”.

Dikten ”Nyårsklockan”, på engelska ”Ring out, wild bells”, skrevs av Alfred Tennyson och ingick i samlingen ”In memoriam” från 1850. Tennyson utsågs i mitten av 1800-talet till nationalskald under drottning Viktorias styre.

Den svenska översättningen av dikten gjordes av Edvard Fredin och kom ut 1890 – ett år efter att Fredin dött, bara 32 år gammal.

Dikten lästes för första gången på Skansen på nyårsafton 1895 av Nikolaus Bergendahl. Därefter kom diktuppläsningen att förknippas starkt med skådespelaren Anders de Wahl som läste den på Skansen och i Sveriges Radio fram till sin död 1955.

Traditionen återupplivades 1977 på Skansen och i SVT, och dikten har sedan dess lästs av Georg Rydeberg (1977–1982), Jarl Kulle (1983–1996), Margaretha Krook (1997–2000), Jan Malmsjö (2001–2013), Loa Falkman (2014), Malena Ernman (2015), Pernilla August (2016) och Krister Henriksson (2017).

I år ska dikten läsas av skådespelaren Mikael Persbrandt. "

”Bedragarna tycker att offren får skylla sig själva”

DN TISDAG 1 JANUARI 2019

"Hur tänker egentligen den som kan med att lura av gamlingar deras sista slantar? Bedragarna har ingen som helst empati, och känner sig också smartare än dem de lurar, förklarar experten.

De senaste åren har en våg av alldeles särskilt fula bedrägerier sköljt över Sverige. Bluffmakare ringer upp särskilt äldre människor, är väldigt trevliga och säger att de är från banken och ska förhindra ett bedrägeri. De ber offret logga in – och vips är alla pengarna borta från kontona.

Det har fått Görel Kristina Näslund, psykolog, medicine doktor och författare, att fatta pennan och tillsammans med Sofia Ardelius skriva boken ”Bara bluff”.

– Bedragaren drivs av att berika sig. Människor skyr ansträngningar, och genom att sitta bakom datorn så har det blivit så lätt. De behöver aldrig se sina offer i ögonen, säger hon.

Nätet har inneburit ett kliv uppåt på statusstegen, förklarar hon. Där, ensam vid tangentbordet, kan bluffaren sitta helt utan den sociala kontroll som finns i andra sammanhang.

– Det har visat sig vid intervjuer som gjorts för att studera hur de resonerat att de känner sig smartare än sina offer. De tycker att offren får skylla sig själva.

De som sysslar med avancerade bedrägerier visar också vissa psykopatiska drag, förklarar Görel Kristina Näslund. Hon har tidigare studerat och skrivit om just psykopater, och flera av bedragarnas mest framträdande egenskaper är desamma som deras.

– Psykopatiska drag är charm, att vara trevlig och tillmötesgående, och det är bedragarens viktigaste kapital.

Men frågan är ändå hur den som lurar av gamla människor pengar står ut med det.

– De har total brist på empati. De har ingen medkänsla alls med offren. De kan ljuga och svänga sig snabbt med lögnen på ett trovärdigt sätt. Många får en kick av det, säger Görel Kristina Näslund.

Bedragarna behöver inte vara fullblodspsykopater, men de har helt klart flera av de utmärkande dragen, enligt Görel Kristina Näslund.

Jan Olsson, kriminalkommissarie och verksamhetsutvecklare på polisens nationella it-brottscentrum, berättar att bedragarna fortfarande ringer upp folk för att bli insläppta på deras konton. Trots att metoden har fått så mycket uppmärksamhet i medierna och trots att bankerna försöker varna fortsätter bluffmakarna att ringa, konstaterar han.

– Antalet samtal har ökat, men antalet som går på det har minskat. Det går inte att säga hur många som blir uppringda, för de flesta anmäler nog inte om de inte blir av med pengar. Det är ett stort mörkertal, säger han.

Bankerna har dock informerat om att man aldrig ska logga in med bank-id på någon annans begäran. Det har fått bluffmakarna att justera sina metoder.

– Nu riktar de in sig på dem med bankdosa i stället, och ber om koderna.

Han berättar att det dock är en annan bedrägeriform som formligen exploderar nu, de så kallade kortnummerstölderna. Någon stjal kortuppgifterna via dataintrång på olika sajter, och uppgifterna säljs sedan på internets mörka sida, darknet. Då kan den som fått tag på kortnumret och uppgifterna handla på kortet.

– Jag har inte sett siffrorna för sista månaden, men vi räknar med att de här bedrägerierna kommer att öka med 40 procent i år, till en bra bit över 100 000 fall.

Kortnummerstölderna sker helt utan kontakt mellan bedragare och offer.

– De här ärendena läggs ned av polisen, för de är för svåra att utreda då köpen sker i andra länder och polisen inte får veta vart varorna skickats. Bedragaren vet alltså att det inte ens betraktas som ett brott som polisen utreder. Det är där skadan ligger när det gäller brottsutvecklingen, säger Jan Olsson.

TT "

"Fakta. Aktuella brott just nu

Vishing, då en bedragare ringer upp för att förmå offret att logga in i sin bank med bank-id eller bankdosa, förekommer ännu. Färre går på bluffarna, men fortfarande rings väldigt många samtal.

Kortnummerstölderna ökar, de innebär att någon stjälar kortuppgifter vid stora dataintrång på sajter där kortinnehavarna handlat. Kortuppgifterna säljs, och köparna använder dem för att handla med.

Utpressningsmejl har blivit vanligare. De är inte bedrägerier i vanlig mening, utan hot via mejl om att avslöja exempelvis porrtittande, om inte pengar betalas. Nytt är att hoten har blivit allvarligare, ofta hotar förövaren att spränga mottagaren. Källa: Polisen "

"Riksbankschefen väger varje ord på guldvåg inför räntebeskedet

DN TISDAG 1 JANUARI 2019

Varje ord, varje kommatecken vägs på guldvåg. När räntebeskedet ska kommuniceras får inget gå fel, alla ska förstå, inget misstolkas.

– Mitt jobb är att vara en, i ekonomiska sammanhang, kombination av schaman, väderleksgubbe och estradör, säger riksbankschef Stefan Ingves.

Mannen som i mångt och mycket bestämmer våra bolåneräntor har precis, tillsammans med sina kollegor i riksbanksledningen, beslutat att för första gången sedan 2011 höja styrräntan. Men att få Stefan Ingves att låta på förlåten och berätta lite mer om hur de tänkte, vad som skulle kunna få honom att besluta sig för att höja räntan en gång till, eller andra tankar runt själva beslutet, det är inte enkelt.

Och han är väldrillad – en konstpauz på fel ställe kan få räntemarknaden att hacka till.

Tränar du på det?

– Ja, annars skulle det inte gå, säger Ingves.

Och alla ska helst förstå, från räntenörden till moster Agda.

– Jag måste skapa den berättelsen så att den verkar rimlig och övertygande. Att exempelvis få människor att förstå hur man kan ha minusränta, har inte varit det lättaste. Men inte ens nu, fyra år efter det att Riksbanken och Sverige gav sig in på den utforskade minusvägen, vill Stefan Ingves tillstå att han kände minsta tvivel inför att sänka styrräntan under noll.

– Vi hade testat lite i smyg, säger han och påminner om att räntan delvis (inlåningsräntan) låg under noll strax efter att finanskrisen slog till 2008/2009.

– Det gjorde vi medvetet för att testa. Men vi var aldrig oroliga för att det inte skulle fungera. Vi var väl förberedda, fortsätter han.

Ett annat utforskat testområde är Riksbankens gigantiska köp av statsobligationer, för 350 miljarder, eller nästan hälften av Sveriges statsskuld – en åtgärd som syftar till att öka pengaflödet i ekonomin och därmed bli en förstärkning till räntesänkningarna.

I princip, rent tekniskt, och även om det absolut inte är aktuellt, kan Riksbanken köpa upp hela statsskulden och därigenom fresta politikerna att låna än mer.

– Ja, men det vet man hur det slutar rent historiskt, då blir det inflation, säger Ingves.

Riksbanken har de senaste åren fått häftig kritik för att ha legat kvar med minusräntan, trots att svensk ekonomi gått för högttryck – att Ingves och hans kollegor stirrat sig för blinda på enbart inflationen när räntan ska bestämmas. Andra centralbanker har exempelvis arbetslöshet eller andra konjunkturmått som komplement. Men att ändra på det ser han inte som särskilt önskvärt – någon sådan hemlig ratt eller trolleritricks finns inte för att hitta rätt, menar han.

– Det tror jag är svårt, det är så mycket osäkerhet kring det här, säger han och anser att andra länder som har bredare mätinstrument inte skiljer sig särskilt mycket från den svenska centralbankens agerande.

De allra flesta centralbanker har ett inflationsmål. Riksbanken följer vad som händer i svensk ekonomi och i andra länder och tar hänsyn till det, resonerar han.

– Och i viss mening kommer de här frågeställningarna tillbaka i den här riksbankutredningen som pågår, fortsätter han.

Men då har Stefan Ingves tid som riksbankschef närmast sig sitt slut.

Han har suttit i hela 13 år och har fyra år kvar på sitt nuvarande mandat. Då kommer han att vara 69 – snart kanske den nya riktåldern för pension.

– Jag har inte alls känt att det är dags att gå i pension. Jag brukar skämta och säga att pensionsåldern i Sverige höjs snabbare än vad jag åldras.

TT "

"Fakta. Nyligen gjordes första höjningen sedan 2011

Den 20 december meddelade Riksbanken, med chefen Stefan Ingves i spetsen, att styrräntan höjs med 0,25 procentenheter till –0,25 procent. Det var första höjningen sedan 2011.

I samband med räntebeskedet flaggade Riksbanken också för att det kommer en till räntehöjning under andra halvåret 2019 och därefter två höjningar om året. "

" Prognos: Färre hus byggs 2019

DN TISDAG 1 JANUARI 2019

Husbyggnadsinvesteringarna väntas falla det kommande året, trots en fortsatt god konjunktur, enligt analysföretaget Industrifakta.

Enligt företagets totala prognos för 2018–2019 minskar det totala husbyggandet med närmare 15 procent jämfört med 2017. Nedgången sker från en historiskt hög nivå och trots minskningen väntas det totala husbyggandet 2019 överstiga 2015 års volym.

Investeringsbehovet inom både tjänstebranscherna och industrin är dock fortsatt högt, vilket väntas dämpa nedgången i bruttoinvesteringarna när nu bostadsbyggandet faller tillbaka.

TT "

"Pizzans väg från stenåldern till hela svenska folkets bakisfavorit

DN TISDAG 1 JANUARI 2019

Det började med ett platt bröd på en flat häll för sisådär 14 000 år sedan. Men det var först när brödet mötte tomaten som vi kan börja tala om pizza. I dag njuter Sveriges nyårströtta av den kanske onyttigaste snabbmatsfavoriten.

Trött i dag? Liksom många andra har du kanske varit uppe sent på nyårsnatten och är lite matt denna årets första dag? Bäst då att vila och göra så litet som möjligt. Kanske till och strunta i matlagningen, inhandla pizza och bänka sig i soffan?

Det finns inga siffror på det, men pizzakonsumtionen i Sverige lär vara som högst på nyårsdagen. De bakade väldoftande knapriga rundlarna är ju den perfekta slapparmaten. Man behöver ju inte ens bestick.

Så, trots våra nyårslöften om bot och bättring kring kost och vikt börjar många året med den maträtt som får dietister och kostfanatiker att rysa av fasa. Pizzan är nämligen en av de få ätbarheter som princip förkastas av alla dieter, med sin kombination av högt antal kalorier, många kolhydrater och mycket fett – men ytterst lite av vitaminer och andra viktiga näringsämnen. Och på det viset är pizzan klassisk fattigmansmat. Ser man tillbaks i historien runt om i världen har det ofta sett ut så här: de rika har ätit mer protein och mer varierat, medan de fattiga fått hålla till godo med kolhydratstinn bukfyllda. När de inte har svultit.

I Östasien åt de stora massorna längre tillbaks huvudsakligen ris. Och en av anledningarna, menar matforskare, till att exempelvis den koreanska surkålen kimchi blivit så smakstark är att även en liten dos skulle ge smak åt en stor mängd ris.

Likadant var det i Storbritannien under 1800-talet då olika smakintensiva röror och såser, som senap, ketchup, chutney, soja och otaliga pickles blev populära.

De skulle hotta upp de torra brödbitarna och potatisarna – som var den gängse bulkmaten. Detta smaktillägg, som även kunde vara en liten bit sill eller fläsk kallades relish, alltså något man värderar högt. Och efter hand kom det att beteckna en egen grupp med inläggningar.

Dessa små smakbomber fick ofta ersätta proteinintag helt för de allra fattigaste, särskilt för kvinnorna, som vanligtvis åt sämst. Den mängd kött eller fisk som hushållet hade råd med gick i första hand till mannen som annars inte skulle orka med sitt kroppsarbete, och i andra hand till barnen, som behövde det för att hålla sig friska och kunna växa. Resultatet var att många av de fattigaste kvinnorna halvsvält under långa perioder.

Att bre flott, som man fått över från stekning eller sjudning av grytor, på bröd var också vanligt i hela västvärlden. Ja, att ta en bit bröd och doppa det i något eller bre något på det hade folk gjort i alla tider (liksom att doppa det i kokspad). Eftersom bröd i många äldre samhällen torkades för att kunna hålla behövdes något blöt- eller smörjmedel för att få ner de hårda skalkarna. Och det är i ljuset av detta som man kan betrakta pizzan. Från början är den obestriddligen kost för fattigt folk.

Pizzans historia är både imponerande lång och förvånansvärt kort. Flata bröd tillhörde de första bröden i fornhistorien. I samhällena i nuvarande Jordanien, Irak och Egypten, där brödbakandet började, använde man bland annat heta stenar för att baka eller kanske snarare steka flata bröd. De äldsta fynden av det är hela 14 000 år gamla. Och i Mellanöstern är sådana plattningar än i dag en del av vardagsmaten – som pita, khebz och markook. Liknande bröd finns världen runt. Bland annat indiska naan, mexikanska tortilla, injera från Etiopien och Eritrea samt samisk gahkku.

Något som mer liknar pizza – alltså bröd med något gott på toppen – dök upp i antika Grekland, där hette de plakuntos. I nästföljande högkultur, Rom, bakade man focaccia och liknande ganska tjocka, flatbröd. Och redan då klickade man på röror på bröd som såldes på gatan.

Men inget av allt detta tidiga var en fullt utvecklad pizza förstås. Den stora karaktärsmaken saknades: tomat. För trots att det i dag finns en massa pizzor

utan tomatås, som så kallade vita pizzor där man använder crème fraîche eller smetana som sås, är tomatåsen fundamental i pizzans genre.

Så inte förrän européerna hittade till Amerika och de första tomaterna dök upp i Italien på 1500-talet fanns förutsättningarna. Exakt när pizza i den meningen blev till är oklart. Troligen hade man bakat flatbröd med mat obrutet i hamnstaden Neapel ända sedan staden grundats av grekerna, och det var där den första pizzarestaurangen startades 1738. Det första receptet på tomatås är dock daterat 1781, så om man använde salsa di pomodoro på Antica pizzeria Port'Alba, som stället hette, är oklart.

Den vanliga storyn är annars att pizzan uppfanns 1889 när den italienska drottningen Margherita av Savoy, besökte Neapel, och åt tre sorters pizza: pizza marinara (skaldjur med vitlök), pizza napoli (med sardeller) och en med tomatås, mozzarella och basilika, som av en händelse är färgerna i den italienska flaggan. Hon skulle då blivit så förtjust i den tredje att hon döpte den efter sig. En magnifik anekdot som helt eller delvis är påhittad – för att ge reklam åt pizzabagaren själv.

Hur som helst blev margheritan världens ledande pizza, och på många ställen, inte minst i USA är den själva originalpizzan, och självklart den första som listas på menyn. I Neapel upprätthåller Associazione Vera Pizza Napoletana – den sanna neapolitanska pizzans förening – reglementet: Tomaterna ska vara av sorten San Marzano-tomater, buffelmozzarella ska användas och degen ska inte kavlas utan knådas ut för hand och bakas i vedeldad ugn.

Men vad är det frågan om egentligen? Hur kan en bit bröd på med litet påsmetad tomatås och lite riven ost väcka sådana känslor och sådant begär hos miljoner människor världen över?

I USA – där pizzerior startades i New York alldeles i början av 1900-talet och sedan spreds under 1920-talet till allt fler större städer som Boston, Chicago och Saint Louis – äter man mest pizza per invånare i världen. Man räknar med tre miljarder pizzor per år med en befolkning på cirka 320 miljoner. Här finns allt från tunna pizzor bakade i koleldad ugn, på New York-vis till tjocka pannpizzor, inbakade, halvbakade och strutar med pizzafyllning. Och det finns få länder där man inte kan beställa en pizza, i de större städerna åtminstone.

Hur kunde en så enkel komposition – akterseglad i statistiken endast av hamburgaren – bli så extremt populär?

Ja, en sak har alla storsäljande snabbmat gemensamt: felmarginalerna är stora. Liksom med burgarna är även en halvkass pizza njutbar. Det finns många gourmeträtter som i skulle vara vidriga om de lagades fel, men även en pizza med mindre god deg, tomatsås som inte kokt tillräckligt länge och ost som kommer från mejeriernas sekunda överskottsproduktion ger hyfsad njutning.

En annan faktor är att de billiga ingredienserna. Eftersom brödet utgör huvuddelen av produkten kan man sälja pizzor billigt och ändå gå runt. Så att även de fattigaste kan tigga till sig småpengar och köpa åtminstone en tårtbit av en hel pizza.

En tredje hemlighet är variationen. Visserligen dominerar de enkelt smaksatta exemplaren i världen, men variationsrikedomen är enorm. Inte minst i Sverige har vi blivit vana vid hejdlösa kombinationer. Vilket för övrigt kan chocka besökare från USA eller Italien där standardutbudet är mer konservativt.

Pizza med jordnötter, banan, ananas, fetaost, oxfilé med bearnaisesås, kebab, grönmögelost, jordärtskockor, tryffel, grönkål och kantareller höjer vi inget ögonbryn för. Det krävs mer udda nummer för att väcka uppmärksamhet: oxfilé & gratinerad potatismos (som plankstek); köttfärssås och spaghetti; köttbullar med mos och lingonsylt; prinskorv, köttbullar, lax & rödbetssallad (till jul); friterad kyckling och dippsås; fil och flingor samt ananas, glass & chokladsås. Jag skulle inte rekommendera den annars obligatoriska oreganon på någon av dessa.

Mest berömd av bizzarropizzorna är nog calskrove från Skellefteå där man bakar in hamburgare med pommes frites i en calzone. Den är omskriven i hela världen.

Mer pretentiösa pizzor har kommit och gått. Kockar skapar då och då pizzor med tryffel, gåslever, kaviar och andra gamla lyxingredienser, men det brukar varken bli bra eller särskilt uppskattat. Pizzan är och förblir enkel och rustik. Vilket Barack Obama och andra politiker fått känna av när de avätit pizza pies med kniv och gaffel. Hån och förlöjligande har följt av komiker och media. Även om det bland vanligt folk inte alls är en stenhård regel att äta dem i bitar i nypan.

Jag och många med mig använder sax till pizzan och äter bitarna direkt från kartongen, tillsammans med pizzasallad, som faktiskt är ett svenskt fenomen, som balanserar det knapriga, smetiga brödet med sin spänstiga textur. Allra bäst sker slukandet framför någon härlig långfilm i tv-soffan. Något som alltså rekommenderas denna årets första, slöa och hungriga dag.

Jens Linder mat@dn.se "

"Tusentals resenärer blir kvar på Gotland"

DN ONSDAG 2 JANUARI 2019

Det blir en blåsig inledning på 2019. Klass 2-varningar har utfärdats på flera håll i östra Sverige och i vissa vindbyar uppmättes orkanstyrka på tisdagskvällen. Viking Line har ställt in avgångar mellan Sverige och Finland och på onsdagen ställs alla färjor till och från Gotland in på grund av det hårda vädret.

– Det är blåsigtt väder som gäller på onsdagen. Anledningen är ett djupt lågtryck som rör sig åt nordost mot Finland, säger Therese Gadd, jourhavande meteorolog på SMHI.

Delar av Skåne och västra Sverige drabbades av stormen redan på nyårsdagen. I takt med att lågtrycket drog vidare mot Finland på nyårsdagen vände vinden och blev nordlig eller nordvästlig med hårda eller mycket hårda vindbyar.

SMHI hade på tisdagskvällen utfärdat klass 2-varningar för Uppsala län, Stockholms län och från Bottniska viken och ner över Gotland med vindstyrkor på mellan 25 och 28 meter per sekund. Redan på kvällen uppmättes dock orkanstyrka i vissa vindbyar. Kuststationen Bjuröklubb i Bottenviken rapporterade vindbyar på 34,9 meter per sekund till SMHI, alltså över orkanstyrka. Medelvinden var dock stormstyrka med 27,4 meter per sekund.

Samtliga färjor till och från Gotland ställs in på onsdagen på grund av de hårda vindarna.

– Det är mellan 4 000 och 5 000 passagerare som påverkas, som skulle ha rest i dag, den 2 januari, men de turerna har vi behövt ställa in på grund av det hårda vädret, säger Destination Gotlands vd Christer Bruzelius till DN. På torsdagen, den 3 januari, kommer det att gå en extra färja från Nynäshamn till Visby, samt en extra från Visby till Nynäshamn. De passagerare vars resor har ställts in kan boka nya platser på färjorna som går på torsdagen och fredagen.

– Som det ser ut nu på nyårsdagen kommer det att blåsa väldigt mycket på onsdagen, men det kommer att avta till kvällen, säger Christer Bruzelius. Även Viking Lines färjor mellan Sverige och Finland ställdes in på nyårsdagen och fler inställda avgångar väntades på onsdag. Finlands meteorologiska institut varnade för över sju meter höga vågor, rapporterar Svenska Yle. Även rederiet Stena Line fick ställa in flera färjor. Den hårda vinden ställde till en del problem i nyårstrafiken. I Västra Götaland rapporterades nedfallna träd på flera platser. Uddevallabron hölls stängd en period på nyårsdagen.

Enligt Trafikverkets pressjour berördes även tågtrafiken av den kraftiga vinden. Mellan Strömstad och Uddevalla körde tågen med reducerad hastighet på grund av kontaktledningsfel.

På Orust var på tisdagseftermiddagen ett hundratal hushåll utan ström och elbolaget Eon hade höjd beredskap på grund av vädret.

– Vi har haft totalt 4 000 kunder som har varit utan ström under natten. Det kan bli tillfälliga avbrott då grenar faller ner på ledningar. Läget är hyfsat utifrån vädersituationen som vi ser det, säger Björn Persson, på Eons pressjour.

Agnes Laurell

agnes.laurell@dn.se

"Fakta. Varningar från SMHI"

En landvarning klass 2 från SMHI innebär en väderutveckling som kan innebära "fara för allmänheten, stora materiella skador och stora störningar i viktiga samhällsfunktioner. Allmänheten uppmanas att följa ny information på internet, radio och tv".

Varningarna har tre nivåer, där den tredje är den kraftigaste. Där pratas om "stor fara för allmänheten" och "mycket stora störningar i viktiga samhällsfunktioner".

Källa: SMHI "

"Sömnlöshet var tecken på tidigt klimakterium"

DN ONSDAG 2 JANUARI 2019

Humörsvängningar, sömnlöshet och hjärtklappning? Den så kallade perimenopausen kan komma tidigare än vad många tror – en femtedel drabbas redan i tidiga 40-årsåldern. – Det tog mig flera år innan jag förstod vad jag varit med om, säger Katarina Wilk.

Det var i tidiga 40-årsåldern som Katarina Wilk plötsligt drabbades av svåra sömnproblem. Bristen på sömn påverkade såväl träning som kostintag. Med tiden blev hon kraftigt nedstämd och vände sig till vårdcentralen.

– De pumpade mig full med sömnpiller och ville ganska snabbt sätta mig på antidepressiva. Men det ville jag ju inte eftersom jag vare sig var deprimerad eller utbränd – problemet var bara att jag inte kunde sova, säger hon.

Efter några år eskalerade problemen och vid 45 års ålder urartade det med hjärtklappning och panikångestattacker. Läkarna förstod inte vad det hela handlade om. Först när Wilk började efterforska på egen hand förstod hon att det hade med mensen och hormonerna att göra.

– Jag tänkte absolut inte att det kunde ha med det att göra – jag var ju så ung när jag fick de första symptomen, säger Wilk.

Det hon hade varit med om var alltså det första stadiet av klimakteriet, det vill säga perimenopausen som sträcker sig fram till dess att kvinnan får sin sista mens och går in i menopaus.

Många tror att klimakteriet inträffar först något år innan mensen upphör – men i själva verket börjar det mycket tidigare, säger Mats Hammar, professor i obstetrik och gynekologi vid Linköpings universitet.

– Klimakteriet är ingen definierad period egentligen, men vi brukar säga att det är när man har ändrade hormonnivåer och möjligheterna att bli gravid blir mindre, säger han.

– Och det börjar mellan fem och tio år före menopaus.

Genomsnittet för när mensen upphör ligger hos kvinnor i västvärlden vid 51,5 års ålder, men var tjugonde kvinna får sin sista mens innan de fyllt 45 år – och för dessa kan symptomen alltså uppkomma redan i tidiga 40-årsåldern.

Det första som händer när hormonerna förändras är att mensen börjar bli oregelbunden och sedan kommer värmevallningar. Minst tre fjärdedelar har någon form av symptom på klimakteriet – och var tredje har rejäla sådana.

– Svettningarna är som vanligast först efter att mensen upphört, men kan komma och gå lite också när mensen är väldigt gles, säger Hammar.

Vissa kan vakna varje timme varje natt på grund av vallningarna, och då är det svårt att klara av de dagliga sysslorna och hålla humöret uppe.

För Wilk blev räddningen då hennes gynekolog till slut föreslog henne att prova östrogen. Då var hon 47 år och hade tampats med problemen i många år.

– Jag kom till en punkt då jag var tvungen att prova, och det var väldigt effektivt i mitt fall. Det var som att dra upp en rullgardin, säger hon.

TT "

"Nyarssmällen för lageranställda – sämre ob och mer helgarbete

DN ONSDAG 2 JANUARI 2019

Både arbetstider och nyanställdas ob-tillägg har försämrats från den 1 januari då Handels nya lageravtal började gälla. – Löneskillnaderna blir ganska stora om man jobbar helger, jämfört med tidigare, säger - Michelle Cangren, 20 år och nybliven klubbordförande på kosmetika-kedjan Kicks lager i Jordbro.

En gråblöt decembermorgon träffar DN Michelle Cangren och hennes fackliga kollegor Peter Gillenfalk, vice klubbordförande, och Jocke Martinsson, klubbordförande för Handels medlemmar på Åhléns stora lager, där Kicks också ligger.

– På en enda månad kommer det att skilja tusenlappar mot förut. Framför allt om man jobbar mycket helg, som många unga nyanställda gör, konstaterar Michelle Cangren.

Lägre ob-ersättning för den obekväma arbetstiden får alla de lagerarbetare som anställts någon gång efter den 1 april, medan de som jobbat sedan före 2009 får behålla sitt gamla ob fram till 2030. Dessutom kan hädanefter alla anställda – i motsats till tidigare – komma att tvingas att jobba på helger och storhelger.

Bakgrunden är det kollektivavtal som LO-förbundet Handels 2017 skrev med Svensk Handel, och som började gälla fullt ut den 1 januari.

Enligt Svensk Handel är leveranstiden till slutkunden en avgörande faktor för svenska handelsföretag som via e-handeln konkurrerar med företag från hela världen.

– Det gamla avtalet var anpassat för en svunnen tid. Handeln förändras med stor kraft, och det är helt nödvändigt att kollektivavtalen inom handeln också moderniseras, fastslår Tomas Undin, förhandlingschef på Svensk Handel.

Även LO-förbundet Handels förhandlingschef Per Bardh beskriver det nya avtalet som oundvikligt:

– Det tidigare avtalet hade blivit lite av ett lapptäcke och olika arbetsplatser hade olika villkor för ersättning för arbete på kväll eller helg. Många arbetsplatser hade för låg ob-ersättning. Det var varken bra för företaget eller rättvist för de anställda, säger Per Bardh.

– Nu är det tydligt och lika över hela landet.

I en avtalsförhandling handlar det om att ge och ta, konstaterar Per Bardh.

– Vi ville inte att anställda skulle drabbas för hårt av sämre ob, så anställda som varit i företagen länge får en längre anpassning till det nya avtalet. Det kan förstås uppfattas som orättvist, men det är en bra lösning för den enskilde.

Tidigare kunde arbetsgivaren bara schemalägga personalen på vardagar under spannet 06–18, plus på lördag förmiddag. Men för att svara på kundernas ökande krav på snabba leveranser kommer alltså företagen att hädanefter kunna lägga ut arbetstid mellan klockan 05 och 24 precis varje dag hela året om, utom tre dagar: julafton, nyårsafton och midsommarafton. Det tidigare kravet på en överenskommelse mellan parterna – också kallat ”det fackliga vetot” – är bortförhandlat.

– Många unga vill ju jobba storhelger, och tjäna extra pengar. Sedan kan man fylla på med bemanningsanställda. Men när vi förhandlade för ett par månader sedan ville arbetsgivaren absolut schemalägga. Vi förstår företaget också, men tycker att man borde ge och ta lite mer, säger Michelle Cangren. Peter Gillenfalk, tvåbarnsfar med gamla föräldrar, konstaterar att det kan vara tufft om man har familjeåtaganden:

– Jag blev schemalagd från 07.00 både på juldagen och på annandagen, mot min vilja, säger han.

– Det är en sak om man anmäler sig frivilligt för att jobba helger och storhelger, men det här är fel. Alla lite äldre har ju familj, som man gärna vill tillbringa högtiderna med. Mina föräldrar skulle också komma, min pappa är 84 år och man vet ju inte hur många fler jular han kommer att hänga med. På Kicks och Åhléns lager blir det de som anställts efter den 1 mars 2018 som får ob-nivåerna i det nya avtalet. Däribland Michelle Cangren. Samtidigt

får 58-årige Peter Gillenfalk, som jobbat över tio år, behålla sin högre ersättning för helg- och kvällsjobb fram till år 2030.

Om de båda arbetar lördag får alltså Peter Gillenfalk fortsatt dubbla lönen hela dagen, medan Michelle Cangrens ersättning för obekväm arbetstid minskar från 100 procent av lönen till 40 procent mellan 07 och 23. För Michelles del, och andra nyanställdas del, innebär det att hon med sin lön på 24 400 i månaden förlorar runt 90 kronor i timmen för helgjobb jämfört med i dag.

Det här upplevs som orättvist bland medarbetarna, konstaterar alla tre.

Åhléns-lagrets klubbordförande Jocke Martinsson säger att medlemmarna frågar mycket om det nya avtalet.

– Jag har varit fackligt förtroendevald länge, och att splittra upp arbetsstyrkan i olika villkor och ersättningsnivåer är väldigt långt från det fackliga löftet.

Men Handels har gått med på att ge de nyanställda sämre villkor.

Medlemmarna undrar varför.

Men kan ni se det från företagets sida också?

– Ja, jag förstår absolut att man var tvungen att skriva ett annat avtal för att möta de utmaningar handeln står inför med digitalisering och automatisering, säger Jocke Martinsson.

– Jag hade kunnat acceptera försämrade ob-ersättningar för alla. Det hade varit rimligare. Om vi samtidigt hade blivit kompenserade med till exempel några extra semesterdagar. Nu känner vi att Handels sålt ut lageravtalet utan att vi fått något annat i stället.

Tove Nandorf

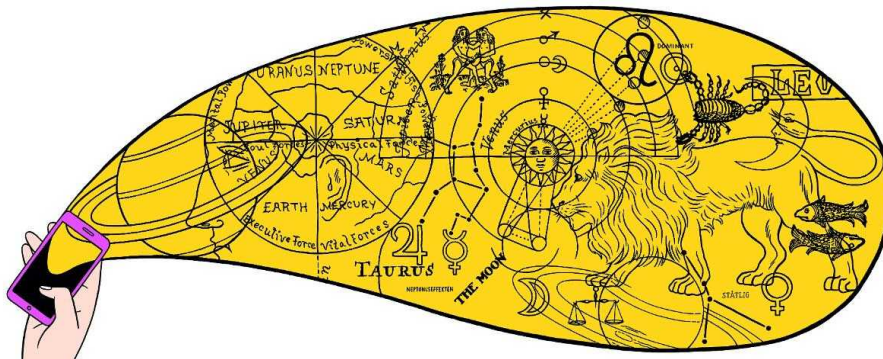
tove.nandorf@dn.se "

"Fakta.

Från den 1 januari 2019 gäller ett nytt kollektivavtal för anställda på alla de lager som plockar varor till näthandel och butiker.

Avtalet innebär bland annat mer schemalagt helgarbete och sänkt ob-ersättning för nyanställda.

Fackförbundet Handels poängterar att den anställde har rätt att lämna in önskemål om fem dagar då denne inte vill vara schemalagd utan vara ledig under nästa år, samt två helgdagar då man inte önskar vara schemalagd. Man har även rätt att lämna in önskemål om hur man vill arbeta kvällar och helger. Om önskemålen krockar med varandra ska arbetsgivaren försöka följa allas önskemål så långt det går "

"Därför vänder vi oss till stjärnorna för att få svar"

DN ONSDAG 2 JANUARI 2019

Pseudovetenskap eller evig visdom? Astrologin har delat meningar i tusentals år, och fortsätter så göra när läran om himlakropparnas påverkan nu återigen blivit trend. Sara Martinsson ser ett uråldrigt system vinna ny mark när moderniteten brister.

Alla som har Instagram har sett dem. Bingobrickorna med olika egenskaper att bocka av. Tecknade figurer, foton eller korta videor tänkta att illustrera karaktärsdrag. Den senaste tiden har astrologi blivit en viral jättehit. Konton som @trashbag_astrology, @jakesastrology och @realastrology samlar hundratusentals följare för sina ofta hårda, alltid humoristiska postningar. Sökningarna på ämnet har på Twitter ökat med 300 procent, enligt Netflix, som redan har gjort en minidokumentär, "Explained: astrology". Hippa sajter som The Cut, Bustle, Broadly och Girlboss publicerar alla mängder av astrologiskt material.

– Ur ett astroperspektiv kan en förklaring vara att Neptunus befunnit sig i sitt hemmatecken fiskarna sedan 2012, och kommer var där ett tag till framöver, säger Anna Zingmark.

Hon är konstnär, men kallar sig också mystiker. Som sådan är hon verksam som astrolog i feministiska och antirasistiska tidskriften Bang. Hon ser förklaringen till den pågående astrologivågen i stjärnorna.

– Neptunus behandlar bland annat teman som drömmar, fantasi, magi, inspiration, men främst spirituell mottaglighet. Världen blir mer öppen av det här. Mer mottaglig för det otroliga, för pseudovetenskaper av olika slag. För det tänker jag inte sticka under stol med: astrologi är en pseudovetenskap. Jag har kontaktat Anna för den här artikeln. Men jag hade nog kunnat boka tid för konsultation hos henne ändå. De senaste månaderna har också mitt intresse för astrologi vuxit från slentrianläsning av tidningshoroskopen till ett intensivt sug efter fördjupad kunskap.

Trots att jag är en högtbildad människa i yngre medelåldern med i övrigt mycket skral förankring till tro och andlighet har jag nästan omärkbart börjat ta till mig råd baserade på data inhämtade från stjärnhimlen. Många av mina vänner betar sig på samma sätt. Varför?

– Ett väldigt universellt existentiellt behov som vi människor har är ju att hitta mening. Vi vill så gärna veta varför vi lever, vad som händer efter döden, hur framtiden ska bli, säger Liselotte Frisk, professor i religionsvetenskap som forskat på nyandliga rörelser, där astrologin under senare decennier varit en del.

– Bara för att kyrkans roll i samhället minskat, betyder ju inte det att frågorna inte finns kvar. De tar sig bara olika uttryck. Sen tänker jag att den kulturella tendensen till ökad individualism som vi ser i Sverige också spelar in. Vi är intresserade av terapi, av att lösa våra problem, av självutveckling.

Astrologin har en del sådana terapeutiska aspekter. Man sätter sig ner och tittar på planeternas inflytande på personens liv, och hur man med det i åtanke skulle kunna hantera personens problem på ett bättre sätt.

Liselotte Frisk menar att en viktig förklaring till att intresset för nyandliga rörelser i stort vuxit så i modern tid är att de passar bra in i ett kapitalistiskt system. Många av new age-marknadens tjänster är precis lika konkreta som ett frisörbesök. De hjälper enskilda individer med isolerade problem. Den

som lider av stress eller återkommande huvudvärk kan vända sig till en healer. Den som vill komma i kontakt med sin döda farmor kan söka upp ett medium. Koppla på ett globaliserat kommunikationsverktyg på detta behov, och lukrativa affärsmöjligheter uppenbarar sig på bred front.

Själv sitter jag och klickar mig igenom olika digitala bokningssystem där astrologer erbjuder sina tjänster. En konsultation på nittio minuter, där mitt födelsehoroskop går igenom på djupet, kostar en bit över tusen kronor. Det är avsevärt mycket mer än det gratiskonto jag skaffat i hajpade astroappen Co-Star. Med hjälp av data från NASA har den räknat ut i vilka positioner planeterna och stjärnorna stod i exakt det ögonblicket jag föddes, över exakt den platsen jag föddes på. Något i dess förmåga att leverera sådana mängder av väldigt specifik information får mig att känna förtroende för systemet. Trots att jag vet att de dagliga råden appen ger mig egentligen bara är produkter av en algoritm.

– Jag tror ju att det astrologin säger är sanningen, så att intresset ökar hoppas jag beror på att fler tror som jag, säger Rebecca Ingvall.

Vi har fått kontakt via en grupp på Facebook för kvinnor och ickebinära astrologifans. Vi är två, av nästan 4 000. Rebecca kollar sitt horoskop åtminstone två gånger i veckan. Hon säger att avstämningen med stjärnorna ger henne lugn och bekräftelse att hon är på rätt väg:

– Jag tror att vi alla söker den här tryggheten. Någonting att greppa tag i, i det här galna livet. Det händer så mycket tråkigheter i världen, och eftersom allt är så tillgängligt i dag så ser vi tydligare hur mycket destruktivt vi människor gör mot varandra, mot djuren, mot naturen. Allt hänger samman. Sår vi ett frö i jorden som växer upp till en blomma, så påverkas den av solen och månen och stjärnorna. Jag tror att fler och fler håller på att vakna upp nu, och förstå att vi är en del av något större.

I höstas kom en undersökning som visade att mer än hälften av alla svenska kvinnor är oroliga för klimatförändringarna. Känt sedan länge är att vi upplever vår hälsa som sämre, och redan i skolan börjar stressa mer än män. Många kvinnor mår uselt, så rimligtvis har vi större anledning att söka hjälp. Enligt religionsforskningen är vi också mycket riktigt överrepresenterade bland dem som närmar sig olika nyandliga praktiker.

– Jag tror att det handlar mycket om vad vi växer upp i för struktur, och vilka roller vi tilldelas, säger Anna Zingmark, som mestadels blir kontaktad av kvinnor och ickebinära för sina horoskopläsningar.

– Killar uppfostras till att vara logiska, praktiska, lösningsorienterade. Medan tjejer och ickebinära ska vara mottagliga, öppna och empatiska mot sin omgivning. Det skapar förståelse för en öppnare analys. Men oavsett kön så finns intresset för det till synes oförklarliga hos många. Speciellt hos dem som drar sig till expanderande och djupgående ämnen i livet. Där finns en större nyfikenhet för att förstå varandra, och möta varandra.

Vi lever i en tid där vi vet mer om världen och universum än vad vi någonsin har gjort tidigare. Kunskap och vetenskap värderas högt. Men ändå tycks inte alla dessa fakta som mänskligheten ackumulerat under årtusenden räcka till för att få oss att sluta undra: vem är jag? Vad vill jag? Vart är jag på väg? Tomheten som uppstår i tystnaden när dessa frågor inte får svar måste fyllas med något.

Jag och alla de många andra i min generation som just nu detaljgranskar våra födelsekartor har alltså inte bara lockats hit samtidigt för att vi sett kul bilder på Instagram. Vi är också allihop, på olika sätt men på största allvar, oroliga för framtiden. Astrologin låter oss leka med tanken att där finns en metod bakom galenskapen. Vardagens tvivel blir lite lättare att bära om vi åtminstone får låtsas tro att stjärnorna har en plan.

Sara Martinsson

kultur@dn.se "

"Tusenårig tradition.

Astrologin är läran om himlakropparnas påverkan på människans personlighet och framtid. Traditionen har en flera tusen år lång historia och finns representerad, på olika sätt, i de flesta gamla kulturer. Tidiga spår av stjärntydning har härletts ända tillbaka till Babylonien 1 600 år f Kr. Den astrologi som vi i västvärlden i dag möter allra oftast utgår ifrån zodiaken, djurkretsen. Zodiaken organiserar solen, månens och planeternas bana över himlen. Den är indelad i tolv stjärntecken, döpta efter olika djur.

De stjärntecken som horoskoperna i tidningarna skriver om är soltecken. De visar var i zodiaken solen stod vid tidpunkten då en person föddes. Men zodiaken speglar hela stjärnhimlen, och ett personligt horoskop tar hänsyn till en mängd andra positioner, såsom månen, planeterna och ascendenten. I modern tid betecknas astrologin som en pseudovetenskap. Ofta felaktigt sammanblandad med astronomin, som är vetenskapen om himlakropparna och universum.

5 x aktuell astrologikultur.

”Explained: astrology”

Ny Netflix-dokumentär i kortformat som går på djupet med astrologitrenden. I en rad intervjuer med astroexperter söker man svaret på frågan om varför vi i vår faktafokuserade tid ändå är så intresserade så ovetenskapligt som astrologi.

”Astropodden”

Svensk podd som drivs av astrofantasterna Sofia Båth och Hannah Bergström. Zodiakens alla tecken får grundliga genomgångar, liksom andra astrologiska fenomen som oppositionstecken, månknutar, retrograder och mycket annat.

Co-star

App som ger dig mängder av info om ditt födelsehoroskop och hur stjärnorna står för just dig just nu. Har även en social funktion, så du kan koppla ihop dig med kompisar eller kärleksintressen, och titta närmare på hur ni passar ihop.

@anithacocktail_

Anna Zingmark skriver inte bara horoskop i Bang. Hon har även ett Instagram-konto där hon bland annat berättar om kändisar mot bakgrund av deras födelsekartor. Nu senast har hon undersökt hur stjärnorna påverkar Beyoncé.

Astrobloggen

Astrologen Margareta Hedin är en av Sveriges mest respekterade på området. Hos Damernas värld skriver hon detaljerade horoskop varje vecka, men har också en mängd matnyttigt material för den som vill lära sig mer om hur astrologi fungerar.

"Stjärnorna tiger. Astrologin har alltid varit grovt vilseledande, skriver Bengt Gustafsson

DN TISDAG 8 JANUARI 2019

Med växande beklämning läser jag Sara Martinssons artikel (DN 2/1), där hon försöker belysa astrologins ställning i vår tid.

”Pseudovetenskap eller evig visdom?” frågar hon. Båda tolkningarna tycks likställda när hos ser detta ”uråldriga system vinna ny mark när moderniteten brister”. Trots en generös katalog över olika marknadsaktörer på området lyckas hon undvika några begrepp som skulle vara adekvata för en konsumentupplysande journalist: falsk marknadsföring, geschäft och vidskepelse.

Trots upprepade tester saknas vetenskapligt stöd för att astrologiska förutsägelser av händelser och karaktäriseringar av personligheter skulle hålla (se vidare den aktuella Wikipediaartikeln astrology). Inte heller känner vi till någon rimlig mekanism som skulle göra det möjligt för planeterna, som till exempel Neptunus som lyfts fram i DN-artikeln, att påverka våra karaktärer och handlingar.

Gravitationskraften lär vara den kraftfullaste verkan Neptunus kan ha på oss.

Annan verkan man kan tänka sig skulle vara genom ljuset, men det är tio gånger svagare än ljuset från de svagaste stjärnor vi kan se med blotta ögat. Neptunus ligger dock så långt borta att gravitationens dragning från planeten på våra kroppar är mindre än trycket från en mycket liten brödsmula som vi lägger på huvudet. Till detta kommer

att tankar om Neptunus verkan på oss inte kan motiveras med "uråldrig" eller "evig" visdom: planeten upptäcktes först 1846 (även om Galilei lär ha misstagit den för en fixstjärna i sitt teleskop redan 1612).

Men också andra ting gör Martinssons artikel, och de astrologer och andra "experter" hon refererar till, grovt vilseledande.

När astrologin florerade under medeltiden tycktes planeterna röra sig regelbundet, och nyckfullt, över stjärnhimlen. Planeten Mars, till exempel, kunde ses gå planmässigt från höger till vänster fram bland stjärnorna, men så vända och gå åt motsatt håll för en tid, och sedan vända igen. Det fanns alltså både systematiska och tillfälliga rörelsemönster där uppe på himlen. Denna blandning av regelbunden ordning och oväntade händelser var utmanande, ja mystisk. Kanske, i sin blandning av det förväntade och det oväntade, en bild av människolivet.

Men sedan Kopernikus, Galilei och Kepler bytt ut jorden mot solen i planetsystemets centrum fick planeternas rörelser naturliga förklaringar: vi såg på stjärnhimlen både resultat av planeternas egna rörelser runt solen och av den skenbara rörelsen när jorden ändrade position i sin bana. Och i och med Newtons insatser på 1600-talets slut blev planetsystemets rörelsemönster ett slags enkelt urverk, ja ett av de allra enklaste mekaniska systemen i naturen.

I dag är det faktiskt så att en någorlunda begåvad person i tonåren ganska lätt kan göra ett datorprogram som med stor precision beräknar planeternas positioner och rörelser hundratals år tillbaka eller framåt i tiden. Att tro att detta urverk skulle påverka eller till och med styra vårt liv är den mest primitiva mekanistiska människosyn jag känner till. Så långtifrån en "mystisk" föreställning om människan man kan tänka sig. Tror vi i stället att vi helt styrs av våra genetiska program, vilket jag inte heller gör, är det åtminstone en betydligt mer sofistikerad och rimligare människosyn.

Jag menar alltså att Martinssons artikel bidrar till att marknadsföra en bild av astrologin som i grunden är helt vilseledande i dag. Det är en torftig syn på människa och samhälle som här presenteras som något märkligt och "mystiskt". Och dessutom på orediga grunder.

Det hela blir heller inte bättre av att Martinssons artikel gör en oklar koppling till oron för klimatförändringarna och att det påstås att "tjejer och ickebinära" i jämförelse med killar skulle vara "öppnare" och "empatiska mot sin omgivning" och därför lättare skulle lockas till en tro som egentligen gör oss alla till mekaniska marionetter på himmelsteatern. Också Martinsson själv påstår sig ha dragits till denna tro. Men att hoppas att den är "öppen" för lösningar av vår tids centrala problem är självbedrägligt. Snarare ter den sig som en flykt in i ansvarslös omedvetenhet, låst i en steril och orealistisk tankefigur. Läs Sara Martinssons artikel på dn.se/kultur.

Bengt Gustafsson "

"Känner inte författarna rökluken?"

DN 2 JANUARI 2019

Henrik Bromander skriver i nya numret av Författaren om det gångna årets "fega" svenska litteratur och menar att det är ett svaghetstecken att så många böcker handlar om familjeliv och urban dekadens – "allt medan världen sakta sätts i brand".

"Gösta Werners liv speglar svensk filmhistoria

DN ONSDAG 2 JANUARI 2019

Gösta Werner skrev den första svenska avhandlingen i filmvetenskap, men arbetade också för Nazitysklands filmbolag. I sin bok om honom återupptäcker Emil Stjernholm en kontroversiell pionjär och kastar nytt ljus på svensk filmhistoria, skriver Maaret Koskinen.

Emil Stjernholm "Gösta Werner och filmen som konst och propaganda"
Mediehistoriskt arkiv, 431 s

Vid disputationerna i filmvetenskap på Stockholms universitet kunde man i årtionden – från 1980-tal till långt in på 00-talet – räkna med att åtminstone en fråga skulle ställas från åhörarna. Gärna med sarkastisk udd, inlindad i skenbart gentlemannamässiga vändningar på omisskännlig lundensiska. Jag vet. Jag var själv en av många som träffades när det en gång begav sig. Frågeställaren själv var lika gentlemannamässig, i oklanderlig kostym, höknäst skarpskuren och med uråldrig, genomborrande blick där han satt långt fram i auditoriet. Och uråldrig var han, Gösta Werner, när han gick bort 2009 vid 101 års ålder, efter ett långt liv i filmens tjänst.

Så hann han också med en hel del. Medgrundare av Lunds studenters filmstudio 1929, från mitten av 1930-talet journalist i bland annat Filmjournalen, medgrundare till Filmpublicisternas förening 1937, kontroversiell uppdragstagare för det tyska filmbolaget Ufas svenska filial under andra världskriget, 1945 redaktör för branschtidningen Biografbladet, som under hans ledning förvandlades till ett kvalificerat forum för filmkritik, med Bonniers Litterära Magasin som förebild.

Dessutom blev Werner prisbelönt regissör för den numera kanonförklarade experimentfilmen "Midvinterblot" (1945) tillika långfilmsregissör, men främst en produktiv regissör av beställningsfilm, däribland succén "Att döda

ett barn” (1952) efter Stig Dagermans litterära förlaga – för att sedan i mogen ålder bli den förste att doktorera i det nyetablerade ämnet filmvetenskap 1971 på en avhandling om Mauritz Stillers filmer. För att inte nämna författandet av ett par dussin böcker.

Vid närmare eftertanke är det underligt att det dröjt så länge innan någon sett potentialen i att granska detta livsöde ur akademisk synvinkel. Desto mer tacksamt då att Emil Stjernholm disputerat på avhandlingen ”Gösta Werner och filmen som konst och propaganda” (Mediehistoriskt arkiv, Lunds universitet), dessutom på svenska, också det en raritet att vara tacksam över i dessa dagar.

Det Stjernholm riktar in sig på är hur Werner varvade teori med praktik, journalistik och forskning med uppdrag i filmindustrin, på ett sätt som med tiden blivit alltmer sällsynt med den tilltagande professionaliseringen av respektive områden. Han var alltså i ordets rätta bemärkelse pionjär och tidig spelare på det filmkulturella fältet.

Nu kan Bourdieus fältbegrepp tyckas uttjatat men är i det här fallet välfunnet, eftersom det inte används på ett redan ”färdigbildat” kulturfält, där olika välkända kontrahenter strider om utrymmet. Här används begreppet i stället på ett filmens fält i vardande, och hur Werner strategiskt positionerar sig (eller far fram, frestas man säga) inom fältets olika områden: ena stunden samlar han kulturellt kapital inom teori (filmdebatt, skriftställarskap), i den andra inom praktik (produktion, regi mm), kompetenser som – ironiskt men logiskt nog – till slut hamnar i konflikt med varandra.

Det Stjernholm visar är att Werner var en nyckelfigur i och för den tid då det svenska filmkulturella fältet formerades och, inte minst, att hans utvecklingskurva både som skribent och filmare säger något om framväxten av filmkulturen i Sverige och dess olika institutioner i stort. Werner används alltså som ett slags prisma för att få syn på samspelet mellan individ och samhälle: hur samtiden, den historiska situation och institutionella praktiker formade honom, medan han i sin tur formade dem.

Särskild vikt läggs på den tidiga filmstudiomiljön i Sverige, en understuderad del av filmvetenskapens förhistoria, vilket Stjernholm med rätta påpekar.

Men stort fokus läggs också på det faktum att Werners väg in i filmbranschen gick genom det av nazisterna kontrollerade Ufa, som under andra

världskriget bildade en svensk produktionsenhet för journal- och kortfilmer i Stockholm, där Werner kom att arbeta bland annat med lokala inslag till deras journalfilmer.

Med fascinerande detaljrikedom utifrån bland annat Werners digra personarkiv, både kring det som sparats och det som på ett misstänkt vis saknas, konstaterar Stjernholm att Werner var en viktig aktör i propagandakriget på svenska filmdukar. Inte oväntat kom detta att prägla bilden av hans filmskapande för lång tid framöver. Inte minst ”Midvinterblot” blev en vattendelare, av somliga anklagad för att sprida nazistiskt tankegods, av andra hyllad den för sitt djärva formspråk. Till de senare hörde författaren Peter Weiss, som även han var experimentfilmare. Samtidigt söker Stjernholm undvika det som av historiker kallats ”presentism”, det vill säga att det förflutna främst förklaras med - utgångspunkt i samtida värderingar. Snarare visar han, utan att för den skull ursäkta något, på motsägelserna, paradoxerna och ambivalensen i Werners förhållande till Nazitysklands aktiva kulturpolitik i Sverige. I hög grad tycks det ha handlat om en karriärism och en pragmatism gränsande till opportunism, inte olikt den Zarah Leander anklagats för.

I Werners fall fanns dessutom en djupgående esteticism som under modernistisk fana tycks ha ursäktat både det ena och det andra. Betänk hans djupa beundran för rysk, propagandistisk filmkonst och resa till Sovjet och filmbolaget Mosfilm på initiativ av den sovjetiska turistbyrå 1936. Det är en politisk ambivalens som Stjernholm spårar ända tillbaka till Werners medlemskap i en radikal studentklubb i Lund, präglad av konservativ, samhällsbevarande vurm uppblandad med allmänna vänstersympatier (för övrigt plantskola för framstående socialdemokrater som Tage Erlander och Ernst Wigforss).

Även när Stjernholm studerar Werner som regissör fokuserar han på kontext snarare än att framhålla honom som bortglömd auteur. Och det är onekligen fascinerande hur Werner orienterade sig i rekordårens Sverige och nu propagerade för välfärdsstaten. För under 1950-talet, då film blev föremål för stort intresse från både statliga myndigheter, privata företag och olika - intresseorganisationer, blev Werner en av de flitigaste regissörerna av beställningsfilm.

Det var för både storföretag (SJ, Gustavsberg) och ideella organisationer (Rädda Barnen), och talande nog var den kritikerrosade "Att döda ett barn" en informationsfilm för ett försäkringsbolag. Werner fick alltså, i likhet med numera kanoniserade kollegor i andra länder (Joris Ivens, Dziga Vertov, Robert Flaherty) sitt huvudsakliga konstnärliga utlopp i beställningsfilmen. Emil Stjernholm har åstadkommit en både bred och i allra bästa bemärkelse nördig studie (talande nog är noterna över hundra sidor, rena julafton för kalenderbitare), och har med råge lyckats med sitt uppsåt: att utifrån en kultursociologisk ansats visa hur Gösta Werners livskurva speglar den svenska filmkulturens utveckling från periferi till centrum, från oetablerad till institutionaliserad – och i samma stund kasta ljus på en negligerad svensk filmhistoria bortom spelfilmen.

Maaret Koskinen professor emerita i filmvetenskap. "

"Facket: Bolaget har fel om kollektivavtalet

DN ONSDAG 2 JANUARI 2019

Vd:n för omsorgsföretaget Bra Liv Sverige har fel när det gäller ersättningarna när personalen tar sig mellan brukarna – det menar Kommunals ombudsman Lars-Sture Johansson. – Har du ett schema med flera brukare du skall besöka så ska du ha betalt mellan brukarna, säger han.

Omsorgsföretaget Bra Liv Sverige AB kritiseras av flera anställda boendestödjare för att systematiskt ha betalat ut för lite lön till dem, vilket DN har rapporterat om tidigare under veckan.

Felet beskrivs ha berott på hur datorsystemet beräknar den faktiska arbetstiden baserat på hur boendestödjarna besöker de olika brukarna. Företaget har också gått med på att ersätta en av de utsatta personerna, Agnieszka Hedlund.

Bra Liv Sverige AB:s vd Fredrik Lundström beklagade situationen och beskrev hur konflikten med Agnieszka Hedlund troligen hade uppkommit genom missförstånd och olika tolkningar. Han berättade att företaget han representerar har en "generös inställning till ersättningen för gångtider hos personalen", det vill säga lön för att ta sig mellan olika platser i samband med arbetet.

– Är man tillsvidareanställd så får man ersättning, då får man ju månadslön och då spelar det ingen roll hur många kunder man besöker eller någonting. Men Kommunal och Almega har ju förhandlat det så att timanställda får ingen ersättning mellan kunderna. Men vi tycker ju att det är en fördel att jobba hos oss att man får en ersättning mellan kunderna, även om det inte är något krav enligt kollektivavtalet, sade han.

Lars-Sture Johansson, ombudsman på Kommunal, har varit med och skrivit kollektivavtalen för hälsa, vård och omsorg sedan 2011. Han menar att Fredrik Lundström har fel när det gäller kollektivavtalet.

– Det stämmer ju inte alls. Har du ett schema med flera brukare du skall besöka så ska du ha betalt mellan brukarna, alltså även för restiden mellan brukare. Annars blir det ju som daglöneslaveri, säger han.

– De värsta exempel jag haft på mitt bord är en medlem som haft åtta timmars arbetsdag men fått betalt för tre och en halv timme, säger Lars-Sture Johansson.

Han lyfter fram att denna typ av ärenden – då visstidsanställda i omsorgsbranschen arbetar på schema men ändå behandlas som att de arbetar tillfälligt – är vanligt förekommande i branschen.

– Det är bara ett sätt för arbetsgivarna att fransäga sig sitt arbetsgivaransvar att inte ge trygga anställningar. Jag tycker att det är mycket märkligt att arbetsgivarna inte anställer på tillsvidare och på heltid då det dels skulle trygga det behov av personal som alla vet behövs inom äldreomsorgen, men även skulle göra att arbetstagarna skulle kunna bli ekonomiskt självförsörjande och slippa jaga timmar samt slippa behöva ha både två och tre jobb för att få vardagen att gå ihop ekonomiskt. Jag menar, vi har under flera år, framför allt från Alliansen, hört att vi ska gå från bidragslinjen till arbetslinjen och då borde det väl för tusan innebära att man ger alla en möjlighet att faktiskt göra det också.

Lars-Sture Johansson menar också att fenomenet med visstidsanställda som är schemalagda och arbetar heltid, och ibland även mer än heltid, förekommer framför allt inom de privata hemtjänstföretagen.

– Inom kommunen gör man inte på detta sätt mig veterligen, säger han.

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se "

"Detta händer i Stockholm 2019"

DN ONSDAG 2 JANUARI 2019

Ett nytt år står för dörren med en mängd spännande utställningar och många världsartister på Stockholms scener. Lägg därtill att Kulturhuset/Stadsteatern evakueras på grund av renovering och verksamheten kommer att dyka upp lite varstans. Det allsvenska spelschemat i fotboll är preliminärt, men ingen lär undgå när Stockholmsklubbarna möts på Tele2 Arena och Friends. Och det bästa av allt: många evenemang är inte fastställda än, de kanske inte ens är påhittade.

Mycket nöje i Stockholm 2019!

Januari

2-6 "Disney on Ice", Globen

3 Släktforskningshjälp, Stadsarkivet

4 Klubb Common People/Honeymilk, Debaser Strand

4 Trettondagsblues, Fasching

4-5 Trettondagskonsert, Berwaldhallen

5 "En glittrande trettonhelg" med Filharmonikerna, Konserthuset

5 Frank Martinis "Party of the Century", Nalen

5 Gamla pengar/Sju svåra år/Allvaret/Garageland, Debaser Strand

5 Kadim al Sahir, Cirkus

5 Darya & Månskensorkestern, Fasching

5 "Trettonhelgsdans", Grünwaldsalen, Konserthuset

5 "Dragoner, Dans och Dekadens", Arméns musikkår, Musikhögskolan

5-6 Ficklampvisning, Medeltidsmuseet

6 Julavslutning på Skansen

6 "Djungelboken – the Musical", Stockholm Waterfront

6 Architects, Beartooth, Polaris, Fryshuset

6 Sista dagen: "Sovjetisk affischkonst", Liljevalchs, "Jag älskar dig sjukt mycket", Livrustkammaren, "Med framtiden bakom oss", Moderna museet,

“Vindhäxor - ett levande väsen”, Dansmuseet, “Suavidade”, Galleri 16X
 Vällingby och Pepparkakshusutställningen på ArkDes
 7 Kulturbiblioteket och Lava öppnar Under fontänen, Sergels torg
 9-10 Schumanns cellokonsert med Filharmonikerna, Konserthuset
 9-10 Fanny & Felix Mendelssohn, Berwaldhallen
 10 ”Världen enligt Lazcano”, premiär Klara soppteater på ny scen, Under fontänen
 10 Ron Pope, Södra Teatern
 10 “Förlovningen”, premiär, Dramaten, lilla scenen
 10 Sista dagen: “Under ytan”, Naturhistoriska riksmuseet
 10 Tentakel, Slaktkyrkan
 11 “Jan Lundgren - Kind of Jazz”, Konserthuset
 11 Jorge Rossy Vibes Quintet, Fasching
 11 Captain Murphy, Debaser Strand
 11 “Jekyll & Hyde”, premiär Maximteatern
 12 The Stealy Band, Fasching
 12 “Adriana Lecouvreur”, Bio Mauritz, Filmhuset
 12 Isbanan på Sollidenplan öppnas för säsongen (öppen till 17 mars)
 12 ”Spela Håkan!”, sex timmar Håkan Hellström, Debaser Strand
 12 “Niklas & Radioapan i Urtiden”, Berwaldhallen
 12 Bockarna Bruce, Nalen
 13 Premiär Cirkus Skansen i Bragehallen för barn varje söndag (till 21 april)
 13 Final i blåsmusikpriset med Arméns musikkår, Berwaldhallen
 13 Sista dagen: John Singer Sargent och A&E Design, Nationalmuseum och Public Luxury, ArkDes, “En kryddad jul”, Spritmuseum, “Framtidens arkitektur - Årets examensarbeten från svenska arkitekturhögskolor”, Konstakademien
 15 Amorphis + Soilwork, Fryshuset
 15-18 Formex, Stockholmsmässan
 16 Boy Pablo, Debaser Strand
 16 Durs Grünbein i samtal med Aris Fioretos, Under fontänen
 16 Antonio Sanchez and Migration, Fasching
 17-19 “Dubbelldrama med Stemme, Karnéus och Kränzle”, Konserthuset
 18 Judith Hill, Fasching

18 Crying Day Care Choir, Debaser Strand
 19 “Hålla andan”, premiär, Målarsalen
 19 Klubb Död/Nizui, Debaser Strand
 19 The Neon Romeo, Fasching
 19 V 75, Solvalla
 19 Sista dagen: “Leve demokratin!”, Forum för levande historia
 20 Basement/Culture Abuse/Muncie Girls, Debaser Strand
 21 Idrottsgalan, Globen
 21-22 “Hjärnstark” med Anders Hansen, Rival
 22 You Me At Six, Fryshuset
 22 Algiers, Debaser Strand
 22 “Mr Morfar” med Allan Svensson, Intiman (pågår till 9 februari)
 22 Ella Mai, Berns
 22 The Japanese House, Nalen
 23 Ghostmane, Fryshuset
 23 Jam!, Fasching
 23 Aaron Lee Tasjan, Nalen
 24 MHD, Fryshuset
 23-24 “Barockt och Wienklassiskt, Bach och Haydn”, Konserthuset
 24 ”Den sista kabarén”, urpremiär, Klara soppteater, Under fontänen
 24 “Bang”, nypremiär Stadsteatern/Årsta Teater
 24 Tassos Spiliotopoulos Quartet feat Jonas Knutsson, Fasching
 24 Jonas Gardell, Cirkus (till 13 april)
 24 “Mänskligheten” med Fredrik Lindström, Scalateatern
 25 “Vårsalongen”, Liljevalchs (pågår till 24 mars)
 25 “Mitt Sanna jag”, Sanna Nielsen, premiär Hamburger Börs
 25 “Jungfruleken”, premiär, Stadsteatern/Teater Giljotin
 25 Louisiana Avenue, Fasching
 25 The Plan, Debaser Strand
 25 Ingenting - Stxlm, Slaktkyrkan
 25-26 Harding möter Isabelle Faust, Berwaldhallen
 25-27 MC-mässan, Friends Arena
 26 “Filharmonins dag”, Konserthuset
 26 “Fria fotografers filial 2019”, Studion, Kulturhuset (till 17 februari)

26 Joy, Slaktkyrkan
 26 IAMX, Fryshuset, Klubben
 26 Sky High 40 år, Fasching
 26 Demokratiskt dansgolv, Debaser Strand
 26 Winter Run, 5 och 10 km på Djurgården med start och mål på Skansen
 26 Chelsea Cutler, Nalen
 26 First Aid Kit, Globen
 26 Behemoth/At the Gates, Annexet
 26 Cory Henry & the Revival, Nalen
 26-27 Bröllopsmässan, Grand Hôtel
 27 Ennio Morricone, Globen
 27 Roland Pöntinen, Konserthuset
 27 Quireboys/The Gloria Story, Debaser Strand
 27 Sista dagen: "Inuti Thielska, tolkningar i ord och bild", Thielska Galleriet,
 Paula Modersohn-Becker och konstnärskolonin i Worpswede,
 Waldemarsudde, "Krakows krubbor", Hallwylska, "Konstkraft",
 Mångkulturellt centrum
 28 Odesza, Berns
 29 Nils Fredrik Dahl i samtal med Ida Linde, Under fontänen
 29 "Leif", Vällingbypremiär, Vällingby Teater
 29 Hamilton de Holanda Duo, Fasching
 29 Jaako Eino Kalevi, Slaktkyrkan
 30 "The Fountain", Stockholms nya livemusikklubb invigs, Under fontänen,
 Sergels torg
 30 Years and Years, Annexet
 30 Trinity, Fasching
 30 Charlotte Perrelli, Rival
 31 "Kvinnan i svart", Scalateatern
 31 Lil Mosey, Fryshuset
 31 Wishbone Ash, Kägelbanan
 31 Aminé, Debaser Strand
 31 "Lauras läppar", urpremiär, Lejonkulan

Februari

1 Süperstar Orkestar, Fasching
 1 Alec Benjamin, Gröndalsteatern
 1-2 Bob Hund, interaktiv konsert, Orienteatern
 1-2 "Svenska stjärnor", Berwaldhallen
 1-3 "Rising Stars", Konserthuset
 2 "Män kan inte våldtas", Stadsteatern/Södra Teatern (till 3 mars)
 2 "Carmen", Bio Mauritz, Filmhuset
 2 Beckers konstnärstipendiat, Färgfabriken (pågår till 24 mars)
 2 "Karmelitsystrarna", nypremiär, Operan
 2 M-Rock, Fasching
 2 Matt Corby, Annexet
 3 Sista dagen: William Morris, "Mer än blommiga tapeter, Millesgården,
 "Att minnas - hon en katedral", Moderna museet, Arvida Byström "Inflated
 fiction" och Fotografiska for life, Jörgen Hildebrandt "Smile - and the rest
 will follow", Fotografiska
 3 Pussy Riot - Riot Days, Fasching
 3 Escape the Fate, Fryshuset
 4 "A Tribute to George Michael", Rival
 4 Mathias Algotsson Quartet, Fasching
 4 Mastodon, Kvelertak, Mutoid Man, Münchenbryggeriet
 5 "The Cavern Beatles - Get Back Tour", Skandiascenen
 5 "Ung Svensk Form", ArkDes (till 31 mars)
 5 Jesses New Orleans Band, Fasching
 5 Jay Rock, Debaser Strand
 5-9 Stockholm Furniture & Light Fair, Stockholmsmässan
 6 Samernas nationaldag, Skansen
 6 Tommy Cash, Slaktkyrkan
 6 Radkey, Nalen
 6 "Blommor, bin och bedragare", Bergianska
 6 Arild Andersen Trio, Fasching
 6 The Revolution, Fryshuset
 6 Flogging Molly, Debaser Strand
 7 Late Night Jazz, Fasching

7 Dan Wirén "Tid, flöde, brytpunkter", Färgfabriken (till 24 mars)
 7 Johan Lindström Septett, Fasching
 7 Grammisgalan, Annexet
 7-10 Beijer Hockey Games, Hovet
 8 Twenty One Pilots, Globen
 8 Upstairs Soulparty, Fasching
 8 Black Paisley, Kägelbanan
 8 Herbert Munkhammar, Slaktkyrkan
 8 Bernhoft & the fashion Bruises, Nalen
 8 Peter Bjorn and John, Debaser Strand
 9 "Hamlet", premiär Dramaten
 9 Incest Brothers + Svea Skandal & Leif Andrée, Nalen
 9 V75, Solvalla
 9 Farao, Debaser Strand
 9 Arena Run, Friends Arena
 9 "Gilbert & George - the great exhibition (1971-2016)", Moderna museet (till 12 maj)
 9 "Drillar och draköron", familjeföreställning med Filharmonikerna, Konserthuset
 9 Goran Kajfes Tropiques, Fasching
 9 Lany, Berns
 10 Sista dagen: Ivan Aguéli, måleriet och mystiken, Thielska Galleriet
 10 Nils Frahm, Cirkus
 10 Das EFX, Debaser Strand
 11 Death Cab for Cutie, Cirkus
 12 Rich Hall, Södra Teatern
 12 Tech N9ne, Kägelbanan
 12 Kokoko!, Nalen
 12 Brass Against, Debaser Strand
 13 Eagle-Eye Cherry, Cirkus
 13 "De stora vidderna", premiär Dramaten, lilla scenen
 13 Amaranthe, Fryshuset
 13 Asgeir - the Day After Tour, Skandiascenen

13-14 Brahms andra pianokonsert med Filharmonikerna och Ludvig Norman, Konserthuset
 14 "Lisa - kvinnan som är jag", premiär med Lisa Nilsson, Rival
 14 Usher, Folkoperan
 14 Suzanne Brögger i samtal med Johanna Ekström, Under fontänen
 14 Hayley Kiyoko, Fryshuset
 14 Low, Kägelbanan
 14 John Garcia & the Band of Gold, Debaser Strand
 14-15 Ólafur Arnalds - Re:Member 2019, Skandiascenen
 14-17 Antikmässan, Stockholmsmässan
 14-17 Caravan Stockholm, Kistamässan
 15 Lisa Fischer, Fasching
 15 "Dancing/Forward", urpremiär, Operan
 15 Billie Eilish, Fryshuset
 16 "Relationer i Grez-sur-Loing", Waldemarsudde (till 18 augusti)
 16 "Romantiska rebeller", Arméns musikkår, Musikhögskolan
 16 Gavin James, Kägelbanan
 16 Bastille, Annexet
 16 Sibelius femte symfoni, Göteborgs Symfoniker, Konserthuset
 16 D-A-D, Millencollin, Backyard Babies, Bandit Rock Awards, Fryshuset
 16 Henric de la Cour, Debaser Strand
 16-17 Lustans Lakejer, Nalen
 17 Klara soppteater fyller 30 år
 17 Dr Hook - 50th Anniversary Tour, Cirkus
 17 Dodie, Fryshuset
 17 "Kustbandets swingfest - Rhythm is our business", Konserthuset
 17 Jóníus Meyvant, Nalen
 17 Blue Planet II, Globen
 17 Sista dagen: "Design Stories", Nationalmuseum, Helene Schmitz, "Thinking like a Mountain" och "Målaren som fotograf", Waldemarsudde, "Warhol 1968", Moderna museet, Peter liversidge, "Dora Garcia - I always tell the truth", "Working title II och Artists' Film International IV, Bonniers konsthall, "Jenny Nyström - Illustratör och pionjär", Sven-Harrys konstmuseum

18 10CC, Cirkus
 18 "Chamber Unplugged", Berwaldhallen
 19 Världscupen i parallellslalom, Hammarbybacken
 19 Lisa Grotherus, Fasching
 19 Tommy Orange i samtal med Hans Olav Brenner, Under fontänen
 19-20 Entreprenörskap på riktigt, Stockholmsmässan
 20 "Hela Sverige hånglar", Scalateatern (även 16 maj)
 20 "Bland guld och juveler", Skattkammaren, Kungliga Slottet
 20 "Tillbaka till Paradiset - expressionistiska mästerverk", Millesgården (till 9 juni)
 20-21 "Wagner och Strauss", Nathalie Stutzmann dirigerar Filharmonikerna, Konserthuset
 21 Jimmy Halperin with Pål Nyberg trio, Fasching
 21 Thomas Dybdahl, Nalen
 21-22 Hilary Hahn spelar Prokofjev, Berwaldhallen
 22 "Barnen", premiär, Stadsteatern på Teater Giljotin
 22 Ozzy Osbourne + Judas Priest, Tele2 Arena
 22 Startracks 25 år
 22 Yelle, Debaser Strand
 22 John Lindberg Trio, Nalen
 22 "Sherlock Holmes - det vita hjärtat", urpremiär, Stadsteatern Skärholmen
 23 "Systrarna Jobs - keramik och textil. Mönsterglädje och blomsterkonst", Thielska Galleriet (till 2 juni)
 23 Avishai Cohen möter Bohuslän Big Band, Fasching
 23 "Alice", nypremiär Stadsteatern Skärholmen
 23 Steven Wilson, Stockholm Waterfront
 23 "Sånger i fångenskap", Berwaldhallen
 23 Ghost, Globen
 23 The Midnight, Kägelbanan
 23 EBI 50 World Tour - Live in Stockholm, Annexet
 23 ART, premiär, Rival
 23 Sportlov med KP, Skansen (till 3 mars)
 23 Cirkusskola i Bragehallen (varje lördag till 20 april, även dagligen på sportlovet 25 februari – 1 mars)

24 Haken, Debaser Strand
 24 "Kunglig hästskötsel", Hovstallet
 24 Yann Tiersen, Göta Lejon
 24 Avishai Cohen möter Bohuslän Big Band, Fasching
 24 "Från vaggan till graven" med Tack för Kaffet, Rival
 25 "Nomnomnom", Unga Dramaten (Torrummet)
 25 Napalm Death - Gadget - Wail of Sirens, Slaktkyrkan
 25 "Aldrig ensam show", Oscarsteatern
 25 Teitur, Södra Teatern
 25 "Jungfruleken", Stadsteatern/Teater Giljotin
 25-26 "Omgiven av idioter", Thomas Erikson, Rival
 26 Bror Gunnar Jansson, Fasching
 26 Yungblud, Debaser Strand
 26 White Lies, Berns
 27 Oded Tzur Quartet, Fasching
 27 "Sånger till friheten - en hyllning till Björn Afzelius", Intiman
 28 Slash Myles Kennedy & Conspirators, Annexet

Mars

1 "Min fantastiska väninna", premiär, Stadsteatern/Årsta teater
 1 John Mayall, Nalen
 1 Post Malone, Globen
 1 Albin Lee Meldau, Vasateatern (även 3 mars)
 1-10 Allt för sjön, Stockholmsmässan
 2 Recital med Janine Jansen, Konserthuset
 2 "Regementets dotter", Bio Mauritz, Filmhuset
 2 Klubb Död - Then Comes Silence, Nalen
 2 GZA/The Genius, Kägelbanan
 2 Jack & Jack, Fryshuset
 2 Jessica Andersson, Vasateatern
 3 "Mumin i Mumindalen", Berwaldhallen
 3 Wild Nothing, Debaser Strand
 3 "Gubbvarning Live" med Lennie Norman, Intiman
 3 Dylan Moran - Dr Cosmos, Cirkus

3 Sista dagen: "Bokbandsutställning 2018", Nobelmuseum
 4 Nicki Minaj & Future, Globen
 4 Pestilence, Fryshuset
 4 Witt Lowry, Nalen
 4 Rival Sons, Münchenbryggeriet
 4 Georg Riedel x2, Fasching
 4 "Lås upp din sociala Superkraft", Henrik Fexeus, Rival
 5 Manfred Mann's Earth Band, Göta Lejon
 5 Andrew Lloyd Webber Gala, Cirkus
 5 Mick Jenkins, Debaser Strand
 5 Anderson .Paak and the free Nationals, Annexet
 5 The Pineapple Thief, Nalen
 5-6 Baltic Sea Future, Stockholmsmässan
 5-9 "Majas alfabetssånger", Filharmonikerna, Konserthuset
 6 Neneh Cherry, Debaser Strand
 6 Sarah Millican, Control Enthusiast, ChinaTeatern
 6 "Slutspel" av Samuel Beckett, Scalateatern
 6 Picture This, Fryshuset
 6 John Smith, Debaser Strand
 6 Malin Byström och Magnus Svensson, romanskonsert, Konserthuset
 6 The Lemonheads, Nalen
 6 Mia Skäringer, "Avig Maria NMFTG", Globen (även 16-17 mars)
 6-9 "Hits of the 60's", Intiman
 7 Eivör, Kägelbanan
 7 Nubya Garcia, Fasching
 8 "Kvarterets kvinnor", Studion, Kulturhuset (till 12 maj)
 8 Louise Hoffsten, Skandiascenen
 8 Saba, Debaser Strand
 8 Mapei, Kägelbanan
 8 Silvana Imam, "Helig Moder Tour", Annexet
 9 Melodifestivalen, Friends Arena
 9 Daniel Lemma & Hot this Year Band, Fasching
 9 "Björn Wessman - en målares väg", Waldemarsudde (till 26 maj)
 9 Maleek Berry, Nalen

9 The Swedish Pirate Armada, Slaktkyrkan
 9 Newkid, Vasateatern
 10 "Syskonen Mendelssohns kvartetter, Filharmonikerna i närbild", Konserthuset
 10 "That's all right", Intiman
 10 Laibach, Kägelbanan
 10 "Klara färdiga, konsert!" med Nassim al Fakir, varannan söndag, Årsta Teater
 10 Dare, Fryshuset
 10 Verdis "Requiem", Berwaldhallen
 10 Sista dagen: "Margiela, åren med Hermès", Artipelag
 11 "H.E.R: I used to know her tour", Cirkus
 11 Florence and the Machine, Globen
 11 Humorgruppen Stallets måndagsklubb med gäster, Rival (till 6 maj)
 12 Daniel Mendoza, Oscarsteatern
 12 Yotam Silberstein Quartet, Fasching
 12 Melissa Etheridge, Berns
 12-17 "Owe Thörnqvist - fest och final", Skandiascenen
 13 Jess Glynne, Nalen
 13 Bad Liver tolkar Tom Waits, Årsta Folkets hus
 13-14 Radu Lupu spelar Mozart, Konserthuset
 14 Sonata Arctica, Södra Teatern
 14 Natacha Appanah i samtal med Ingrid Elam, Under fontänen
 14 "Proppen lever!", Årsta Teater (till 16 maj)
 14-15 Ole Børud, Fasching
 14-15 Alfvén, Sibelius & Schnelzer, Berwaldhallen
 15 Shawn Mendes: The Tour, Globen
 15 Perturbator, Debaser Strand
 15-17 "Hjorthagen 1939", Hjorthagens kulturhus (även 22-24 mars)
 16 "Äkta känner äkta", urpremiär, Stadsteatern Vällingby
 16 Tears, Nalen
 16 Anders Jansson - radikal optimist, Skandiascenen
 16 Valsaland med Stockholms gosskör, Södra Teatern
 16 Poets of the Fall, Nalen

17 "Elvis - the Musical", Cirkus
 17 "Marschkonsert", Arméns musikkår, Berwaldhallen
 17 "Krukväxternas dag", Bergianska
 17 U.D.O, Fryshuset
 17 Madrugada, Berns
 17 "Spiritualized, Vasateatern
 18 "Svansjön", den ryska nationalbaletten från Moskva, Cirkus
 18 David Sedaris i samtal med Ika Johannesson, Årsta Teater
 19 Dave Matthews Band, Annexet
 19 Godsmack, Fryshuset
 19 Troye Sivan: The Bloom Tour, Cirkus
 20 "Det gulliga pojkslemmot", Dramatenpremiär, Målarsalen
 20 Screaming Females, Slaktkyrkan
 20 Elin Rombo med Västerås Sinfonietta, Konserthuset
 20 "Oscar II:s musikskatt", konsert, Bernadottebiblioteket, Stockholms slott
 20-21 Adam & Kompani, Skandiascenen
 21 Highasakite, Kägelbanan
 21 "Framtiden börjar här", ArkDes (till 4 augusti)
 21 Träden, Årsta Folkets hus
 21 "På spaning efter den tid som flytt", premiär, Orienteatern
 21-22 Rigmor Gustafsson, Fasching
 21-23 "Jag, pappa", Scalateatern
 21-24 "Nordiska trädgårdar", Stockholmsmässan
 22 "Tiggarna", premiär, Stadsteatern/Teater Giljotin
 22 Klubb Död/European Ghost, Debaser Strand
 22-23 Harding möter Gerhaher och Cargill, Berwaldhallen
 22-24 Explore, Stockholmsmässan
 22-24 Fotomässan, Stockholmsmässan
 22-24 Dream League, Season 11, Annexet
 23 Sverige-Rumänien, EM-kval, fotboll, herrar, Friends Arena
 23 Karsten Torebjer, Södra Teatern
 23 E4CUTT med STOR, Vasateatern
 23 Ural Thomas & The Pain, Nalen
 23 Cancer Bats, Fryshuset

24 "Prince Tribute - the Purple Xperience", Rival
 25 Framgång med Annika R Malmberg, Scalateatern (även 13 maj)
 25 Deborah Levy i samtal med Agnes Lidbeck, Under fontänen
 26 Colter Wall, Slaktkyrkan
 27 Postmodern Jukebox, Nalen
 27 Billy Lockett, Nalen
 28 KSMB, "En slemmig torsk", Södra Teatern
 28 Bassekou Koyate & Ngoni Ba, Nalen
 28-31 Bilar som jobbar, Stockholmsmässan
 28-31 Stockholm Lifestyle Motor Home
 28-31 Tonsättarweekend med Filharmonikerna, Konserthuset
 29 Maia Hirasawa, Södra Teatern
 29 Beast in Black, Fryshuset
 29 "BRITISH - så in i Norden" öppnar, Nordiska museet
 29-30 Malt, mat & destillat, Stockholmsmässan
 29-31 Kite, Slaktkyrkan
 30 Olympiatravet, deltävling 1, Solvalla
 30 Gus Dapperton, Debaser Strand
 30 Isaac and the Soul Company, Nalen
 30 "We Are Voice", Globen
 30 "Madrigaler - Radiokören i närbild", Berwaldhallen
 30 Premiärmilen, Norra Djurgården
 30 "Valkyrian", Bio Mauritz, Filmhuset
 30 Larkin Poe, Nalen
 30-31 Paw Patrol Live, Annexet
 31 Labero Inflamm, Globen
 31 Devin Townsend, Södra Teatern
 31 Madein Tyo, Fryshuset
 31 Djurgården - GIF Sundsvall, Allsvensk fotbollspremiär, herrar, Tele2 Arena
 31 AIK - Östersund, Allsvensk fotbollspremiär, herrar, Friends Arena
 31 Sista dagen: David Shrigley på Spritmuseum, Lena Cronqvist "Ett Drömspel", Strindbergsmuseet, "Musse 90 år och Stålmannen 80 år", Åbergs Museum

April

1 "Chamber Unplugged", Berwaldhallen
1 The Neal Morse Band, Skandiascenen
2 Luke Elliot, Kägelbanan
3 DN:s utrikesdag, ChinaTeatern
3-4 "Faust och Helena" Konserthuset
4 Lars Demian & Roger Tallroth, Årsta Folkets hus
4 Mikael Ramel, Fasching
4-5 "Från Mozart till Final Fantasy", Berwaldhallen
5 Hang Massive, Södra Teatern
5 "Nu" av Alexander Ekman, premiär, Operan
5 Glen Hansard, Skandiascenen
6 Sverige-Tyskland, VM-genrep, fotboll, damer, Friends Arena
6 "Skapelsen", Stadsteatern/Folkoperan, premiär
6 David Urwitz, Nalen
6 "Rockcity Stockholm", Annexet
6 Bebel Gilberto, Nalen
7 "Vårkonsert", Arméns musikkår, Musikhögskolan
7 Amira Medunjanin, Södra Teatern
7 "Saknad, kärlek & hopp", konsert till minne av Ebba Åkerlund, City Conference Center
7 Hammarby - Kalmar FF, hemmapremiär, allsvenskan, Tele2 Arena
8 Tedeschi Trucks Band, Cirkus
8-13 Stockholm Film Festival Junior
9 Chigozie Obioma, Årsta Teater
9 "Tankens kraft", Kay Pollack, Rival
10 Michelle Obama, Globen
10 Martin Kohlstedt, Södra Teatern
10 Titiyo, Göta Lejon
10 "Parallell utveckling i ökenmiljö", Bergianska
10-11 "Beethoven & Britten", Berwaldhallen
11 Kebnekajse, Årsta Folkets hus
11 Sharon van Etten, Kägelbanan
11 Kristen Roupenian i samtal med Madelaine Levy, Under fontänen

11 "Songwriters' Guide: Cole Porter", Konserthuset
11-12 Workspace Sweden, Stockholmsmässan
11-12 David Batra - "Elefanten i rummet", Skandiascenen
12 Tomas Andersson Wij, Södra Teatern
12 Asta Kask/Världen brinner, Debaser Strand
12 David Batra "Elefanten i rummet", Skandiascenen
12 "Backstage", premiär, Stadsteatern/Teater Giljotin
12-13 "Ane Brun möter Radiokören", Berwaldhallen
12-14 Racket, Stockholmsmässan
12-15 Swim Open, Eriksdalsbadet
13 Ziggy Alberts, Kägelbanan
13 "Shakespeare in love", nypremiär, Stadsteatern/Dansens hus
13 Céu, Fasching
13-22 Påsk på Skansen. På skärtorsdagen har alla små häxor fri entré.
14 Kammarkonsert med Kungliga hovkapellet, Operan
14 All them witches, Debaser Strand
15 Sthlm Americana 2019, Södra Teatern & Kägelbanan
15 "Godisvandring - växterna i ditt påskgodis", Bergianska
16 Septicflesh, Fryshuset
16 "Äkta känner äkta", urpremiär Vällingby Teater
16 Michael Ondaatje, Årsta Teater
17 "I nöd och lust", Slottskyrkan, Kungliga slottet (även 16 oktober)
18 SM i ordvitsar, Scalateatern
18 Rufus Wainwright - Anniversary Tour 2019", Konserthuset
18 "Från Barbados till Gamla stan", Magnus Carlsson, Rival
21 "Blänkande beslag", Hovstallet
21 Djurgården- Linköping, hemmapremiär, damallsvenskan, fotboll, Stadion
22 "Nalle Puh & hans vänner", Scalateatern
23 "Transformationer - kroppsideal, porträttposer och hierarkier", Stadsteatern/Nationalmuseum
23 Teenage Fanclub, Vasateatern
23-28 Stockholm Soul, Nalen
24 Rita Ora, Berns
24 Dan Hylander & Raj Montana Band, Dansens hus

24-28 Stockholm Soul, Nalen
 25-26 "Kan vi vara snälla nu för sen dör vi faktiskt", Scalateatern
 25 Maria Stepanova i samtal med Ida Börjel, Under fontänen
 26 "Berör mig", Centrum för Fotografi (pågår till 16 juni)
 27 Gröna Lund öppnar
 27 Belceakvartetten spelar Haydn och Janáček, Konserthuset
 27 Stockholms kulturnatt
 27 SM-finaler i innebandy, Globen
 27 Tjejmilen 21K, halvmara
 27 Teckningsutställning, Gustav III:s antikmuseum (pågår till 29 juni)
 27-28 "Bibbel Babbel Bubbelbabblarna", andra musikalen, Intiman
 28 Hammarby-Djurgården, fotbollsallsvenskan, herrar, Tele2 Arena
 28 Sophie Zelmani, Skandiascenen
 28 "Septett Militaire" med Filharmonikerna, Konserthuset
 28 Robert Forster & Band, Nalen
 28 Mike & the Mechanics, Berns
 28 Pablo Milanés, Konserthuset
 30 Valborg på Skansen, Sollidenplan
 30 Disturbed, Annexet
 30 Kevin Bridges, ChinaTeatern

Maj

1 Premiär för Lill-Skansenteatern
 2 Avantasia, Fryshuset
 2 Nynningen, Årsta Folkets hus
 2-4 Swedish House Mafia, Tele2 Arena
 3 "Astroekologi", premiär, Lejonkulan
 4 "Orlando", premiär, Ulriksdals slottsteater
 4 Glen Hansard, Skandiascenen
 4 Sthlm Trail Run
 4 Darin, Globen
 5 Lisa Ekdahl - Vem vet 25, Cirkus
 5 Mandolin Orange, Slaktkyrkan
 7 "Möt våren i Bergianska trädgården", Bergianska

8 David Gray, Cirkus
 8-9 Bachs Goldbergvariationer, Berwaldhallen
 9 Eileen Myles i samtal med Tone Schunnesson, Under fontänen
 9-11 Dryck & Delikatess i Stockholm 2019, Nacka Strandsmässan
 9-11 Byggnadsvård & Trädgård i Stockholm 2019, Nacka Strandsmässan
 9-10 Ethel Smyths mäsä med Filharmonikerna, Konserthuset
 10-11 Sjostakovitjs Leningradsymfoni, Berwaldhallen
 11 Peter Carlsson och Kjell Gustavsson Rythm&Blues Orchestra, Scalateatern
 11 Battle Beast, Fryshuset
 11 WWE Live, Hovet
 11 Operakonsert med Kungliga hovkapellet, Operan
 11 "Karmelitsystrarna", Bio Maurtz, Filmhuset
 12 Djurgården-AIK, fotbollsallsvenskan, herrar, Tele2 Arena
 12 Lukas Graham, Cirkus
 12 Built to Spill - keep it like a secret, Debaser Strand
 13 Steve Hacket, Nalen
 13 Benjamin Francis Leftwich, Nalen
 14 "Från mossor till blomväxter", Bergianska
 15 Finalkonsert med Orkesterakademin, Konserthuset
 16 Rod Stewart, Globen
 16 "Voice of Reason", Dara O'Brian, ChinaTeatern
 16 Mahlers sjunde symfoni, Filharmonikerna, Konserthuset
 16-17 Nils Landgren Funk Unit, Nalen
 17 Norges nationaldag, Skansen
 17 "Processen", premiär, Operan
 17 Anders Petersén, Stockholm på Liljevalchs (till 1 september)
 17-18 The Illusionists Live, Hovet
 17-18 Iconfest, Stockholmsmässan
 18-19 "Tjolahopp, tjolahej", Astrid Lindgrens värld på Skansen
 19 "Evert Lundquist-dagen", Evert Lundquists ateljé
 21 Barn och böcker - temadagar för barns läslust, Skansen
 21 Mumford & Sons, Globen
 22 Dagen för Biologisk mångfald på Skansen och Bergianska

22 "Lustslott för en kunglig militär", Rosendals slott
 23 Börtz Sinfonia 13, uruppförande, Konserthuset (även 25 maj)
 24 National Arts Center Orchestra, Konserthuset
 24 Backyard Babies, Gröna Lund
 24-25 "Maestro Blomstedt, jublande lovsånger av Bach och Mendelssohn",
 Berwaldhallen
 24-26 Elitloppshelg, Solvalla
 25 "Tillbaka till 80-talet", Zinkensdamms ip
 25 Alice & Bianca Showcast, Globen
 27-28 Våruset
 29 "En kunglig idyll", Gustav III:s paviljong, Haga
 30 Folknykterhetens dag, Skansen
 30 Lenny Kravitz, Gröna Lund
 31 Stockholm High Five
 31 The Smashing Pumpkins, Gröna Lund

Juni

1 Parkteaterpremiär i Vitabergsparken
 1 Stockholm Marathon
 1 "En meter till framtiden", Studion, Kulturhuset (till 18 augusti)
 2 Bauhausgalan, friidrott, Stadion
 2 Backstreet Boys, DNA World Tour, Globen
 2 AIK - Hammarby, fotbollsallsvenskan, herrar, Friends Arena
 3 Minimaran
 3 Chris Kraus i samtal med Jenny Tunedal, Årsta Teater
 5 Bon Jovi, Tele2 Arena
 5 Yo-Yo Ma och Kathryn Stott, Konserthuset
 5-9 Smaka på Stockholm, Kungsträdgården
 6 Sveriges nationaldag, Skansen
 6 Nationaldagsgaloppen, Gärdet
 7 Sverige- Malta, EM-kval fotboll, herrar, Friends Arena
 7 Stephen Malkmus & The Jicks, Debaser Strand
 7 Karpe, Annexet
 8 Eagles, Tele2 Arena

8 Sons of the East, Nalen
 11 Mark Knopfler, Globen
 12 Skärgårdsbåtens dag
 12 Phil Collins, Friends Arena
 13 Robert Plant & The Sensational Space Shifters, Gröna Lund
 13-16 Global Champions Tour, ridsport, Stadion
 15 Drop in-bröllop på Skansen.
 15 Matchen mot cancer, Åkersberga golfklubb
 15 Sista dagen: "Spelar roll", Forum för levande historia
 15 Sthlm Americana, Södra Teatern, Mosebacketerrassen & Kägelbanan
 15 KRS-One, Debaser Strand
 17 Sting, Gröna Lund
 18-19 Buföring på Skansen, gårdens djur flyttas till sommarbetet
 19 Lena Andersons värld, Millesgården (till 22 september)
 19 Stone Temple Pilots, Gröna Lund
 19 Patti Smith, Stockholm Waterfront
 21-23 Midsommarfirande på Skansen
 25 Premiär för "Allsång på Skansen" med Sanna Nielsen
 26 Bob Dylan, Globen
 28 Lollapalooza, Gärdet
 29 Slåttern går på Skansen
 29 Laleh, Lollapalooza, Gärdet
 30 Barnens allsång på Skansen med Ayla Kabaca och Krumelurorkestern
 (varje söndag till 18 augusti)

Juli

1 Blå måndag - jazz på Sollidensscenen (varje måndag till 19 augusti)
 2 Rosens dag på Skansen
 4 Band of Horses, Gröna Lund
 16 Weezer, Gröna Lund
 29 Stockholm Pride invigs (till 3 augusti)

Augusti

2 Benny Anderssons Orkester med Helen Sjöholm och Tommy Körberg, Skansen
3 P!NK, Tele2Arena
8-11 "Möt romerna" på Skansen
11 DN-konserten med Filharmonikerna i det gröna, Sjöhistoriska
13 Sista allsångskvällen för året på Skansen
13-17 Stockholms kulturfestival
13-17 We Are Stockholm
14 Jubileumspokalen, Solvalla
14 Rammstein, Stadion
17 Midnattsloppet
17 Robyn, Sjöhistoriska
18 Bokbordet Stockholm (Drottninggatan och Norra Latin)
20-23 Formex, Stockholmsmässan
24 "Spelman på taket", premiär, Stadsteatern/Dansens hus
24-25 Finnkampen i friidrott, Stadion
24-27 Lin- och ulldagar på Skansen
25 "Spinnrocka loss" på Skansen
28 "Med alla sinnen" på Skansen i samarbete med FUB
30-31 Summerburst, Stadion
31 Tjejmilen

September

1 Hovstallets dag
1 AIK - Djurgården, fotbollsallsvenskan, herrar, Friends Arena
8 "de Vries-dagen", Museum de Vries
8 Sverige -Norge, EM-kval, fotboll, herrar, Friends Arena
11 "Tolvskillingsoperan", Stadsteatern/Folkoperan, premiär (till 30 november)
15 "Den fjättrade Prometheus", nypremiär, Elverket
15 Sista dagen: "Rätten till frihet - Martin Luther King Jr", Nobelmuseum
22 Hammarby - AIK, fotbollsallsvenskan, herrar, Tele2 Arena

26 Stockholm Beer & Whisky Festival, Nacka Strandsmässan (pågår till 5 oktober)
27 Sista dagen: "Att fånga ögonblicket", Nordiska museet
27 Gröna Lund stänger för allmänheten
28 V75, Solvalla
28-29 "Höstmarknad anno 1900", Skansen
29 Svenskt Travkriterium, Solvalla

Oktober

1-3 Seniormässan, Stockholmsmässan
5 Eleine, Södra Teatern
5 "Bortom vår horisont", Hilma af Klint, Tyra Kleen och Lucie Lagerbielke, Millesgården (pågår till februari 2020)
6 Djurgården - Hammarby, fotbollsallsvenskan, herrar, Tele2 Arena
7 Sista dagen: "Prins Eugens Waldemarsudde - Ett allkonstverk", fotografier av Yanan Li, Waldemarsudde
12 "Mud Muses, en utställning om konst och teknologi", Moderna museet (pågår till 12 januari 2020)
13 Y&T, Kägelbanan
13-20 Stockholm Open, Kungliga Tennishallen
15 Sverige - Spanien, EM-kval, fotboll, herrar, Friends Arena
17 Cher, Friends Arena
19 "Ta det som en man" med Hampus Nessvold, Södra Teatern
23 Michael Bublé, Globen
24 "A Tribute to Dire Straits", Cirkus
26 "Fasor från förr", höstlov på Skansen (pågår till 3 november)
27 Breeders' Crown finaler, Solvalla
27 "Ett kungligt stall", Hovstallet
30 Eros Ramazzotti, Globen
30 "Beethoven och Bernadotte", konsert i Bernadottebiblioteket, Kungliga Slottet

November

2 Konung Carl XVI Gustafs silverhäst, Solvalla

3 "Från Broadway till Duvemåla", Cirkus
6-17 Stockholm Film Festival
8-10 Sthlm Food & Wine, Stockholmsmässan
8-10 Allt för hälsan, Stockholmsmässan
17 The World of Hans Zimmer, Globen
18 Sverige- Färöarna, EM-kval, fotboll, herrar, Friends Arena
23 "Scener ur ett äktenskap", Messiah Hallberg, Skandiascenen
24 "The Simon & Garfunkel Story", Skandiascenen
25 Lisa Stansfield, Skandiascenen
28 Sweden International Horse Show, Friends Arena (pågår till 1 december)
30 Julmarknad på Skansen

December

1 Wardruna, Annexet
10 Nobelfestligheter i Konserthuset och Stadshuset
13-15 Luciafirande På Skansen
14 Konsert med Skansens Lucia på Sollidenscenen.
26 V75-finaler, Solvalla
31 Nyårsfirande, Skansen

(Med reservation för ändringar.)

Eva-Karin Gyllenberg

eva-karin.gyllenberg@dn.se "

" Alfrida stoppade delar av Sverige – många utan ström

DN TORSDAG 3 JANUARI 2019

Stormen Alfrida orsakade stora trafikstörningar på flera håll i landet under dygnet den svepte förbi, och bland annat Öresundsbron fick stängas. Elavbrott följde och när läget var som värst saknade över 100 000 abonnenter ström på onsdagen.

Ännu på onsdagens eftermiddag gällde klass 2-varning för Gotland som kommer att drabbas av hårda vindbyar till tidig torsdag. Då hade stormen Alfrida farit över Sveriges södra tredjedel sedan tisdagen med stora konsekvenser för all sorts trafik.

Värst drabbades tågsträckor i Götaland, kring Vättern och Vänern och västerut, samt mindre vägar i östra Svealand. Det handlade mest om nedfallna träd över kontaktledningar eller över vägbanan, men de större rälsar som stambanan klarade sig liksom riksvägar och Europavägar utan större olyckor eller hinder på grund av det hårda vädret.

– Alla problem med järnvägen har i princip klingat av, de enda undantagen är sträckorna mellan Hällefors och Ställdalen respektive Ludvika och Fagersta där vi inte har någon prognos. Det samma gäller på vägarna, och även om det fortfarande kan vara så att någon mindre väg har framkomlighetsproblem har entreprenörerna har gjort ett jättejobb hela dagen, sade Trafikverkets pressinformatör Sara Lindström på onsdagseftermiddagen.

En annan del av infrastrukturen som prövades hårt under onsdagen var elnätet som var oåtkomligt för många tiotusentals hushåll under större delen av dygnet. Som värst var omkring 110 000 av Vattenfalls, Eons och Ellevios kunder utan strömförsörjning – också dessa huvudsakligen i stormområdet i södra Sverige upp till Upplands län. Vid 17.30-tiden var antalet abonnenter utan el reducerat till hälften.

”Under natten har fältpersonal inte kunnat vara ute och arbeta på grund av den hårda vinden”, meddelade Vattenfall på onsdagen. ”Det kan dock ta tid att ta sig fram på vissa ställen och personsäkerheten går först. Helikoptrar kommer också att flygbesiktiga ledningarna för att snabbare hitta fel.”

Under flera timmar på morgonen var Öresundsbron stängd i bägge riktningarna och när den senare öppnades var det med rekommendation för så kallat vindkänsliga fordon att låta bli att korsa bron. Också lokalt, som exempelvis i Stockholm var trafiken kraftigt påverkad med bland annat stundtals helt avstängda lokalbanorna Roslagsbanan och Saltsjöbanan. Trafikverkets besked om röjnings- och reparationsarbetet stämmer överens med uppfattningen hos Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB. Dess presstjänst skriver till DN att man haft en så kallad samverkanskonferens med berörda län och aktörer redan under nyårsaftonen och sedan har MSB:s tjänsteman i beredskap har haft kontinuerlig samverkan med dem och ingen har bett om extra stöd med anledning av vädersituationen.

Lågtrycksområdet som orsakat Alfrida hade sitt centrum över Baltikum redan på onsdagens eftermiddag och var på fortsatt väg mot sydost. Blåsiget blir det främst i fjälltrakterna, men minusgrader eller kring nollan ska gälla över hela Sverige. SMHI spår att fredagen kommer med mildare luft i södra och mellersta landet som också får regn eller blötsnö, och trettonhelgen präglas av en något kallare, lugn högtrycksrygg.

– De sista vindvarningarna för fastlandet försvinner under onsdagen och så småningom kommer klass 2-varningen över Gotland tas ner till klass 1. Fjällen kan bli blåsigt med snöfall, men det är främst i högre fjällterräng där det blir dålig sikt. Annars är det ett stillsamt dygn framför oss med högtryck från sydväst, lite som lugnet efter stormen kan man säga, säger SMHI:s meteorolog Malva Lindborg.

Ossi Carp
ossi.carp@dn.se "

" Försäkringen täcker skada på huset

DN TORSDAG 3 JANUARI 2019

Stormen Alfridas har sannolikt fällt många träd som skadat hus, och nu får försäkringsbolagen betala. Men stormen kan också ha orsakat andra skador. Husägare, se om ditt hus, rekommenderar försäkringsexperten.

Reglerna för stormskador i försäkringen är tydliga och enkla, tycker Susanne Fagerberg, försäkringsspecialist på Länsförsäkringar Uppsala.

– Om det blåser mer än 21 sekundmeter, och ett träd blåser ned och skadar huset så ersätts skadorna, säger hon.

Träd som blåser omkull och faller på huset är allra vanligast, men det förekommer också att till exempel flaggstänger trillar.

– Skadorna på själva huset ersätts, men också skador inne i huset om det gått håll i talet, och skador på saker inne.

Stormen Alfrida har härjat som värst i Upplandstrakten, och i norra Stockholms län.

– Jag kollade nu på morgonen, men vi har bara fått in sju skadeanmälningar under jourtid i natt på Länsförsäkringar Uppland. Men det kommer säker att bli många fler efter denna storm.

Alfrida har även orsakat strömavbrott, och fortfarande saknade många ström under onsdagen.

– Så här års är väl inte skadad mat det största problemet när det gäller strömavbrott. Det är väl bara att ställa ut den när det är kallt som nu. Men strömavbrott kan orsaka andra skador, läckage på grund av frysning till exempel.

Särskilt gäller det fritidshus, där man inte är varje dag. Susanne Fagerberg rekommenderar att fritidshusägare ser till sina hus så snart det går.

– Det är ett bra tips nu att se till sitt hus.

Den här stormen lär vara speciell, eftersom vindarna blåst från norr, enligt SMHI. Det är vanligare att vinden kommer från andra håll. Träd är sämre skyddade mot nordanvinden, eftersom vinden oftast kommer från andra håll,

och träden har byggt sitt vindmotstånd utifrån det. Men Susanne Fagerberg förklarar att det ännu så länge är för tidigt att säga om Alfrida vållat värre skador än andra stormar.

TT "

"Fakta. Ersättning

Bolagen ersätter skador på hus som orsakats av att till exempel träd faller omkull. Skador på tomtmarken ersätts oftast inte. Självrisken varierar mellan bolagen, men ligger ofta mellan 1 000 och 3 000 kronor. Om bilen skadas på grund av fallande föremål ersätts skadorna genom vagnsskadeförsäkringen. Källa: Konsumenternas försäkringsbyrå "

"Pressat av minskade resurser

DN TORSDAG 3 JANUARI 2019

När Migrationsverket går in i 2019 är det med ytterligare en miljard kronor mindre i anslag. Fler neddragningar ska göras – men enligt ställföreträdande generaldirektör Inga Thoreson Hallgren går det för fort.

Verkets budget var det gångna året 800 miljoner kronor lägre än under 2017. Antalet medarbetare har minskat kraftigt – från cirka 8 000 till dagens drygt 6 000. Och när besparingarna fortsätter 2019 är det med ytterligare en miljard mindre i anslag.

– Det är en naturlig följd av att mängden asylärenden minskar, men det är tidsaspekten på det här som gör att det blir en sådan stor utmaning, säger Thoreson Hallgren.

– För vi kan inte bara fokusera på att spara, utan måste också ha kvar kompetens, korta väntetiderna och samtidigt tänka på att upprätthålla rättslig kvalitet.

Medarbetarna i Karlstad, Karlskrona, Kiruna, Lindesberg och Östersund har fått besked om att deras verksamheter ska avvecklas helt under året.

Asylprövningsenheterna i Flen, Norrköping, Jönköping, Sundsvall och Örebro ska även de läggas ned, enligt ett nytt inriktningsbeslut.

Thoreson Hallgren kan inte svara på hur många anställda som berörs, men befarar att det kan komma att kosta mer än man sparar.

– Om vi ska maximera sparandet måste vi säga upp så många personer att vi blir för få inför 2020. Då måste vi rekrytera igen, och det är i sig en kostnad, säger hon.

Men omställningen kan enligt Inga Thoreson Hallgren också få effekter på handläggningstiderna.

Myndigheten har fått krav på sig att öka effektiviteten, och trots mindre resurser lyckades Migrationsverket korta köerna under 2018.

Med totalt 350 000 avgjorda ärenden har man klarat av sina mål.

Antalet förstagångsansökningar för arbetstillstånd är dock fler än tidigare, och vad gäller medborgarskap har antalet nya ärenden ökat dramatiskt.

TT "

"Fakta. Ärenden 2018

Totalt har Migrationsverket avgjort 350 000 ärenden 2018.
I de fem vanligaste ärendekategorierna har det sett ut så här – prognos i parentes:

Asyl: 47 000 (47 000)
Arbete: 78 700 (78 000)
Anknytning: 76 900 (78 000)
Medborgarskap: 61 000 (61 000)
Studier: 22 800 (24 000)
Källa: Migrationsverket "

" Brandmän kräver hårdare straff för attacker

DN TORSDAG 3 JANUARI 2019

Nyårshelgen blev orolig på många platser i landet när fyrverkeripjäser avfyrades mot polis och räddningstjänst på uttryckning. Men hot och våld mot blåljuspersonal är enligt Brandmännens riksförbund numera snarare regel än undantag. – Det har blivit värre, tidigare var det otänkbart att skjuta raketer mot brandmän som är på uttryckning men samhället har förändrats, säger förste vice ordföranden Mikael Svanberg.

I lördags besköts en polisbil i Stenungsund med raketer och i Uddevalla träffades en nattbuss med skott från något som tros vara en luft- eller kolsyrepistol. Under söndagen kastades en "banger" mot räddningspersonal som ryckt ut för att släcka en brand i ett flerfamiljshus i Örebro. Även i Luleå, Tidaholm, Skaraborg och Kristianstad rapporterades fyrverkerirelaterad brottslighet under helgen.

Enligt Mikael Svanberg, förste vice ordförande på Brandmännens riksförbund, är nyårshelgens fyrverkeriattacker symtomatiska för de senaste årens utveckling. Förbundet vill se en lagändring och hårdare straff för dem som attackerar eller stör räddningsarbetare på uttryckning.

– Den här typen av beteende är helt förkastligt och det drabbar såväl poliser som väktare, eller ambulanspersonal. Blåljuspersonal måste bli klassade som tjänstemän, annars kommer man inte få bukt med det här problemet. Vi ser mycket allvarligt på det här och förväntar oss att samhället hjälper dem som har som jobb att skydda andra, säger han.

I dagsläget klassas enbart poliser och väktare som tjänstemän i lagens mening. Det gör att attacker eller brott som i stället riktas mot till exempel ambulanspersonal eller brandmän inte får lika stora konsekvenser för gärningspersonerna.

Under förra året presenterades ett nytt lagförslag där bland annat angrepp mot blåljuspersonal föreslås ge högre straff. Enligt förslaget ska angrepp mot polis, räddningstjänst eller ambulanspersonal, och som hindrar deras yrkesutövning, få en egen brottsrubricering kallad "blåljussabotage". Förslaget var ett resultat av den "blåljusutredning" som riksåklagare Anders Perklev utfört och lagändringarna föreslogs träda i kraft den 1 januari i år. Men så har inte skett.

– Vi har under flera månader och hela hösten arbetat med att försöka få igenom lagen om blåljussabotage, men den är i sig inte tillräcklig. Hoten mot brandmän kommer fortfarande inte räknas som våld mot tjänsteman efter att lagen börjar gälla, det enda som krävs är att man lägger till en yrkesgrupp i vad som klassas som tjänstemän, säger Mikael Svanberg. Problemet med våld och hot mot blåljuspersonal har enligt riksåklagarens utredning ökat de senaste åren.

– Det har funnits länge i särskilda delar av landet men numera är det snarare vanligt än ovanligt. Det har blivit värre, tidigare var det otänkbart att skjuta raketer mot brandmän som är på utryckning. Samhället har förändrats, då måste lagen också göra det, säger Mikael Svanberg. Han är orolig för att en eskalering av problemet kan få stora konsekvenser i framtiden.

– Hela insatser kan hindras om den som ansvarar för brandpersonalens säkerhet bedömer att området inte är säkert. Det är en bedömning som den som är befäl över insatsen måste göra. Ofta kan man inte gå in förrän polisen har säkrat området.

Säkerhetsarbetet tar enligt Mikael Svanberg resurser från räddningsarbetet.

– Vi tränas att kunna läsa risker, hur brinner det? Vad har byggnaden för konstruktion? Hur många behöver räddas? Nu måste vi i stället avsätta personal för att skydda oss från vår omgivning och raketbeskjutning från sidorna. Vi borde ha fullt fokus på att rädda egendom, människor eller miljö, men nu måste vi skydda oss från attacker också.

Den 1 juni träder en ny lag som förbjuder raketer med styrpinne i kraft. Men Mikael Svanberg är osäker på hur effektiv lagen kommer bli.

– Den kommer kanske ge effekt, men det finns många typer av fyrverkeripjäser som är lätthanterliga som inte har styrpinne.

Brandmännens Riksförbund sätter i stället sitt hopp till den föreslagna brottsrubriceringen "blåljussabotage" och en ändring i vad som klassas som tjänsteman.

– Det här kan vi inte vänta på bara för att vi inte har en regering, vi förväntar oss att lagstiftarna skyddar dem som har som jobb att skydda andra, säger han.

Ivan Solander

ivan.solander@dn.se "

" Experter: Risk för prisfall och konkurser under 2019

DN TORSDAG 3 JANUARI 2019

Kraftigt minskat byggande, sannolikt konkurser och sammanlagningar av byggbolag – det är så marknadsexperterna tolkar bostadsmarknaden under 2019. Och få, om någon, tror på stigande priser. – Jag kan inte se någonting som säger att priserna ska stiga, säger Danske Banks chefsekonom Michael Grahn.

Boverket räknar med att byggandet sjunker med 6 procent under 2019 och att antalet påbörjade bostadsbyggen sjunker från 67 750 år 2017 till 51 000 år 2019.

– Inte en chans, utbrister Lennart Weiss, kommersiell direktör på byggbolaget Veidekke och mycket aktiv i bostadsdebatten. Weiss tycker att Boverket framför allt ”på ett närmast horribelt sätt” överskattar antalet byggstarter för hyresrätter. Boverket räknar med att de i stort ligger på samma nivå som 2017. Verket lägger nästan hela minskningen på antalet påbörjade bostadsrätter, som halveras från toppåret 2017. Boverket tar inte, enligt Weiss, tillräcklig hänsyn till investeringsviljan hos de aktörer som har satsat på hyresrätter. De har gjort det på senare år eftersom räntan på riskfria placeringar varit i det närmaste obefintlig. Genom att satsa på byggande av hyresrätter kunde en investerare räkna med att fastigheterna skulle stiga i värde, de hade också en option – en möjlighet – att omvandla till bostadsrätter och under tiden steg hyrorna reellt (efter att inflationen räknats bort). Det var helt enkelt en god investering. – Men nu har du reellt minskande hyror, räntorna går upp och bostadspriserna ner. Då kommer viljan att investera i hyresrätter att gå ner, per automatik, säger Lennart Weiss. Slutsatsen blir att Veidekke räknar med att antalet påbörjade bostäder sjunker ner till 35 000–40 000.

– Och det kan bli värre än så. Kombinationen av konjunkturavmattning och stigande räntor har en psykologisk betydelse, säger Weiss. Över huvud taget kommer de finansiella förutsättningarna för byggande att försvåras, menar Weiss. För bara ett par år sedan räckte det oftast med att en bostadsbyggare hade på sin höjd 50 procent av lägenheterna tecknade innan bygget för att bankerna skulle bevilja lån. – Nu är det 80 procent säljgrad som gäller, säger Weiss. Danske Banks chefsekonom Michael Grahn utgår från prisnedgången under hösten 2017 för att spå hur mycket byggandet kommer att sjunka. I Stockholmsregionen, där fyra av tio bostadsrättsaffärer görs, sjönk priserna med ungefär 10 procent. – En nedgång på 10 procent brukar ge 30–40 procent nedgång i byggandet. Så vi räknar med en nedgång på ungefär 30 procent sedan toppen 2017 och fram till 2019-20, säger Grahn. Men Grahn tror inte att prispressen är över, inte för nybyggda bostäder i varje fall. Även om antalet byggstarter minskar, så finns en ”puckel” på runt 50 000 bostäder som ännu inte är färdigbyggda. – Jag tror att det kommer ut väldigt mycket bostäder på marknaden framöver. Det finns väldigt mycket i produktion, relativt försäljningsläget, säger han. – Den här processen har bara börjat. Den borde hålla på i ganska många år innan man har balans här. Och det får betydelse för priserna i nyproduktionen – de måste ner. – Gör man det blir det en konkurrens mellan nyproduktion och det äldre beståndet, vilket borde leda till en prispress även i det, säger han. Grahn betonar dock att det är mest ett Stockholmsfenomen, eftersom prisnivån är så hög där att det är svårt att få en efterfrågan på bostäderna. Det syns inte minst i de usla försäljningssiffror bolagen har. **Men hur mycket ska priserna ner då?** – Vi har sagt att priserna på bostadsrätterna måste ner 5–10 procent mer på andrahandsmarknaden. Då ska nyproduktionen ner ännu en bit. Jag vet inte om det är 10 eller 15 procent, men det är något åt det hållet, säger Grahn. Från pristoppen betyder det att priserna i nyproduktionen ska ner sammanlagt 20–25 procent i de dyraste områdena?

– Ja, det verkar inte orimligt, med tanke på prisnivån och man ska komma i balans.

Lennart Weiss tror dock inte på några större förändringar av priserna.

– Givet att konjunkturen håller i sig kommer priserna att stå stilla, eller stiga svagt, säger han, men tillägger:

– Om vi får en konjunkturförsvagning, vilket fler och fler tecken tyder på, i kombination med en höjd ränta, får du en knuff i den andra riktningen. Då får du stillastående priser eller svagt fallande priser. Men det är svårt att tro på kraftigt fallande priser utan att vi går in i en recession.

Han tror heller inte att pressade priser kommer att underlätta för unga eller andra grupper som inte har kapital att komma in på bostadsmarknaden.

– De som behöver bostäder gynnas inte av prissänkningar på den här nivån. Vi talar om att priserna måste ner 50 procent, men då handlar det om en fastighetskrasch och vem vill ha den? Då kommer definitivt inget att finansieras, säger Weiss.

Slutsatsen är att det borde bli fler konkurser i branschen.

– På entreprenörssidan har antalet konkurser redan ökat mycket. När det gäller projektutvecklare så blir det inget massras, men ett antal företag kommer att få det svårt.

– Jag utgår från en kraftig konsolidering 3–5 års sikt. En del kommer att slå ut, andra kommer att köpas upp, spår Lennart Weiss.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se "

"Serien om våra bostäder.

År 2018 var året då verkligheten kom ifatt bostadsmarknaden. Byggandet rasade och byggare fick ge kraftiga rabatter för att kunna sälja de nybyggda lägenheterna.

DN beskriver i en serie vad som har skett – och vad som kommer att hända – på Sveriges bostadsmarknad som fungerar allt sämre.

Tidigare delar

27/12: Amorteringskravet döms ut – men FI försvarar tvånget.

28/12: De trotsade rekommendationerna vid köp av bostad.

2/1: Byggbossen pekar på varför bostäderna blir så dyra.

"Över 30 dömda i bedrägerihärva

DN TORSDAG 3 JANUARI 2019

Ett trettiotal personer har dömts för inblandning i den hittills största bedrägerihärvan med e-legitimationer. Totalt kom bedragarna över mer än tre miljoner kronor på drygt två månader.

I våras kom polisen till slut åt dem och i september åtalades sammanlagt 41 personer för penningtvättsbrott och grovt bedrägeri vid 25 tillfällen. Under perioden den 15 februari till den 24 april hade ligan hunnit lura till sig omkring 3,5 miljoner kronor, främst från personer födda på 1940- och 50-talen.

Under onsdagen dömdes nästan alla åtalade för olika grader av inblandning. Tre av dem pekades ut som huvudmän. De har alla suttit häktade sedan de greps i april tidigare i år.

Två av dem döms till två och ett halvt års fängelse och den tredje till två år och elva månader. Brotten motiveras, enligt tingsrätten, egentligen tre års fängelse men eftersom de varit häktade med restriktioner kortas straffen.

Utöver dem dömdes ytterligare tre personer till kortare fängelsestraff på ett par månader.

Åklagaren Pär Andersson yrkade på högre straff än de som meddelades på onsdagen, med hänvisning till offrens ålder och de stora summorna bedragarna kom över. Trots det är han positiv till domen.

– Det är bra att domstolen har accepterat vårt sätt att se på den här typen av brottslighet. Det är ett problem inom bankvärlden att det är så lätt att begå sådana här bedrägerier, säger Pär Andersson.

Tillvägagångssättet är liknande vid alla 25 tillfällen. Bedragarna har först ringt på en Blocketannons och sagt sig vara intresserade. När de kommer överens om att de ska betala en handpenning innan varan köps har de fått offrets kontouppgifter.

När de väl har kontouppgifterna ringer de upp igen, men den här gången säger de att de ringer från banken och ska hjälpa offret med en ”rödflaggad

transaktion”. Med hjälp av kontouppgifterna och offrets personnummer kan de på ett trovärdigt sätt lura offret att göra som de säger. Till slut vilseleds den utsatta att signera med sin bankdosa för att godkänna överföringar eller skapande av nya bank-id:n, så att bedragaren sedan kan tömma offrets konto. I mitten av december hade de totala brottsvinsterna från den här typen av bedrägerier uppgått till 240 miljoner kronor. Sedan oktober 2017 har polisen tagit emot över 5 500 anmälningar. Pär Andersson tror inte att det här är den sista ligan som döms.

– Det är ingen tvekan om att de här brotten ökar och det kommer nog fortsätta. Kriminella flyttar sig dit det finns lättåtkomliga pengar, och det här är mycket enklare än att behöva utsätta sig för att göra rån eller andra stölder.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se "

"Fakta. Så skyddar du dig

1. Lämna aldrig ut koder eller andra känsliga uppgifter till någon.
2. Använd aldrig din bankdosa eller bank-id på uppmaning av någon som kontaktar dig. Ingen seriös aktör skulle be dig om det per telefon.
3. Om du blir misstänksam, lägg på luren eller be om att få ringa tillbaka på ett nummer som du själv tar reda på.
4. Lita inte på den som kontaktar dig bara för att den har personliga uppgifter om dig. Bedragare kan hitta information på nätet för att lura dig.
5. Om du själv skulle drabbas eller om misstänker bedrägeri, ta kontakt med din bank omgående och polisanmäl alltid.

Källa: Polisen "

"Konjunkturen bromsar in – lägsta nivån på tre år

DN TORSDAG 3 JANUARI 2019

Industrikonjunkturen har tappat fart, enligt Inköpschefsindex från Swedbank och Silf. Index för december faller på bred front till 52,0, den lägsta nivån på nästan tre år. I november låg index på 55,4.

”Månatliga utfall ska dock tolkas med viss försiktighet varför nästkommande månader blir avgörande vart konjunkturen är på väg”, skriver

Swedbankekonomen Jörgen Kennemar i en kommentar.

Allra störst negativ effekt kommer från delindexet för produktion. Men även leverantörernas leveranstider, orderingången och sysselsättningen drar nedåt.

TT

"Försäljningen av personbilar sjönk under 2018"

DN TORSDAG 3 JANUARI 2019

Efter tre år i rad med rekordförsäljning av personbilar på svenska marknaden sjönk försäljningen under 2018. 353 666 personbilar nådde svenska kunder ifjol, att jämföra med 379 393 under 2017 – en nedgång med 6,8 procent. För lastfordon var 2018 däremot ett rekordår med 63 417 registreringar, en 2,1-procentig ökning.

Enbart under december 2018 var minskningen på personbilssidan 34,4 procent, jämfört med samma månad 2017, visar preliminära tal som Bil Sweden tagit fram för det gångna året. Detta illustrerar det som branschorganisationen kallar "ett ryckigt 2018 med stor omställning, och fortsatt höga registreringar" för svensk fordonsmarknad. "

"Niklas Wahllöf: Nätlsimandet är kanske en lika stor fara som näthatet"

DN TORSDAG 3 JANUARI 2019

Det är viktigt att du känner rätt personer. Det påstår många i dag. Man ska nätverka – och följa folk med makt i sociala medier. Men kompiskulturen blir lätt korrupt och hotar den fria konkurrensen.

Grå och grumliga är bokstäverna i mejlkorgen på nyårsdagens morgon, inte står de still heller. Men sakta träder något fram. Står det inte, jo visst står det: "Det viktigaste är inte vad du kan, utan vilka du känner". Det är ett betydande sociala medieföretags utskick till alla oss miljoner som gått på, i alla fall inte vågat vägra, att medlemskap där är enda vägen till en utkomst. Budskapet i mobilskärmens varma sken är som en uppenbarelse, kanske är det den enda års- krönikan i babbelfriad miniatyr som någon kan behöva. För är det något som de nya vindarna fört med sig under året som gått – egentligen det senaste decenniet, men en helt ny insikt smäller högre – så är det just nätverkskulturens dominans. Dina färdigheter har allt mindre med något som helst att göra, allt handlar om vilka du har sett till att känna. Och vilka som vill känna dig.

En gång i tiden kallades nätverks-kulturen för "gubbars bastuklubb", eller varianter på detta, och syftade på direktörers och styrelseordförandens tillsättningar och avsättningar, tjänster och gentjänster, vilka frodades i den informella men för andra avstängda värld som deras bastubadande innebar. Här behöver inte tilläggas att upprördheten i samhället över detta svettiga svineri var omfattande: Odemokratiskt. Koncentrerar makten till kompisgäng. Ingen transparens. Så lät några av de alldeles rimliga protesterna.

Det är en så väsensskild värld från vår (upprördheten, inte bastun) att det nästan kunde vara fråga om anklagelser gentemot saddukeerna i Nya Testamentet, vilka ska ha varit företrädare för det högre prästerskapet och för

de förnåma och rika i allmänhet. De bastubadande direktörerna må ha klätt på sig och gått ut på golfbanan vid det här laget, eller kanske tar de sina snack i sittbrunnen under Gotland Runt, själva fenomenet har fortfarande svikt i fruktköttet.

Det var också en fysisk klubb som stod i fokus för Svenska Akademiens galopperande kris, men upprördheten här har koncentrerats till annat (förvisso förståeligt nog) än den skamlösa tillgjordhet som fått delar av kulturlivet att genomlida fasansfullt tråkiga evenemang, blott och bart till nätverkandets, och närheten till maktens, nytta.

Tillgjordheten är ingen upprörd över i dag, den har bara antagit digital form och ökat i styrka. Mörkertalet är troligen stort, som man brukar säga när man inte har en aning, men kanske är nätlismandet en lika stor fara för demokratin som näthatet.

De som klädde av sig med andra hängbukar i en bastu var trots allt en rätt snäv krets, i dag behövs bara ett medlemskap i cirka två stycken sociala medier, elementära kunskaper i smicker (sig själv och andra) och ingen som helst skam i kroppen. Lajka, hjärta och styrkekrama precis vad som helst, givetvis publicerat av dem med någon form makt, och publicera samma saker själv. Och få samma reaktioner. Ser jag dig så ser du mig. Win-win.

Sociala medierföretaget kunde lagt till en mening: "Och vilka som är dina föräldrar." I dag svämmas framför allt populärkulturen över av barn till en gång framgångsrika musiker, konstnärer, musikalartister, golfspelare, vad som helst bara efternamnet slår an en ton i folkets bröst. Alla är givetvis underbara var och en, men det är ju inte omöjligt att någon så att säga underifrån hade skapat något bättre. Kanske ett motstånd mot en bransch utan kompisars ömma tår.

Men det är en fråga av akademisk karaktär, de känner inte är rätt personer och kommer aldrig höras.

Niklas Wahllöf
kulturdebatt@dn.se "

"Författaren Thomas Erikson utsedd till Årets förvillare 2018"

DN TORSDAG 3 JANUARI 2019

"Omgiven av idioter" har varit en av de senaste årens mest säljande fackböcker i Sverige. Nu utser föreningen Vetenskap och Folkbildning dess författare Thomas Erikson till Årets förvillare 2018.

Thomas Erikson har enligt Vetenskap och Folkbildning "lyckats vilseleda en stor del av det svenska folket att tro på ren pseudovetenskap och grova psykologiska förenklingar". Därför utses han till Årets förvillare 2018, en utmärkelse som föreningen delat ut sedan 1987.

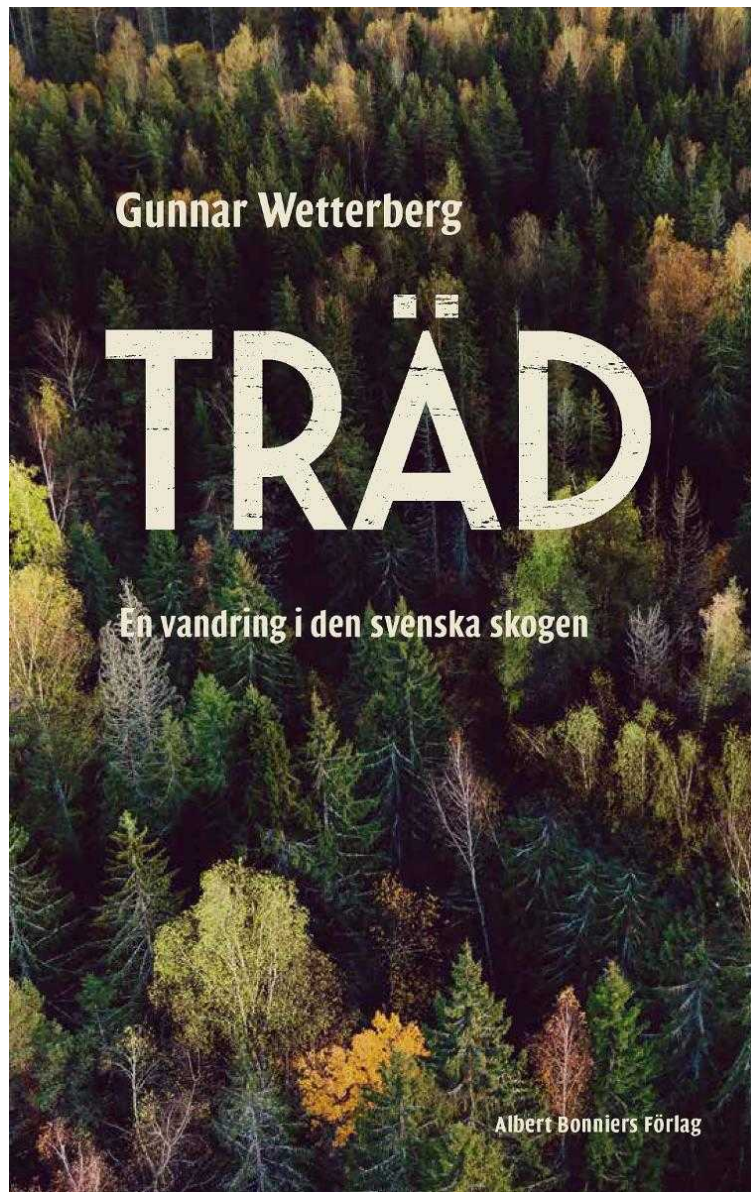
Utmärkelsen motiveras med att Thomas Erikson ska ha låtit påskina att hans personlighetsteori har gott vetenskapligt stöd och att han besitter kompetens inom psykologiområdet. Teorierna kan i vissa fall ha legat till grund för personalpolitiken på företag:

"Spridningen av Eriksons 'läror' har också skapat en jordmån för mindre nogräknade aktörer att sälja in helt ovetenskapliga personlighetstest av liknande typ till ett stort antal företag och organisationer. Psykologer har under året med bestörtning fått rapporter om att personal runt om i landet utsatts för test baserade på de villoläror Erikson sprider", skriver Vetenskap och Folkbildning i offentliggörandet.

"Omgiven av idioter" delar in människor i röda, gröna, gula eller blå idealtyper, baserat på personlighet. På Hoi Förlags hemsida uppges att boken har en vetenskaplig bakgrund och att den ger ett konkret hjälpmedel för att förstå de viktigaste skillnaderna mellan olika kommunikationsstilar.

"Omgiven av idioter" kom ut 2014 och blev den mest sålda pocketboken i Sverige 2017. Den har sålts till 40 länder och översatts till 19 språk. Vetenskap och Folkbildning delar också ut utmärkelsen Årets folkbildare. I år går utmärkelsen till SVT-programmet "Fråga Lund" för att det "med hjälp av forskare och andra experter inom olika ämnesområden på ett lättillgängligt sätt besvarar tittarfrågor kring forskning och vetenskap".

Sverker Lenas
sverker.lenas@dn.se "

" Skogen är vår bästa vän i kristider

DN TORSDAG 3 JANUARI 2019

I "Träd" berättar Gunnar Wetterberg en spännande historia om en ständaktig samhällsnäring. Skogen har hjälpt oss förr i svåra tider och lär få en ny betydelse när vi lämnar fossilåldern, skriver Lars Linder. Gunnar Wetterberg

"Träd. En vandring i den svenska skogen"

Albert Bonniers förlag, 250 s.

I den svenska skogen susar inte bara granar, tallar och aspar, i trädkronorna och blåbärsriset kan man också höra mumlet från urgamla myter och drömmar, skrymt och oknytt. Samt, förstås, dånet från skogsmaskiner och fyrhjulingar. Skogen är på en gång saga och vildmark, friluftsmiljö och industriområde, mål för alla tiders frihetslängtan och själva ryggraden i staten Sverige. Nils Dacke, Gustav Vasa, John Bauer och Stora Enso i en och samma biotop.

Inte konstigt att det värker i folksjälen när de svenska skogarna brinner. Och ändå är ju alltihop bara träd som står där och växer. Så som de gjort ungefär lika länge som det finns spår av människor här, sedan senaste istiden. Det första trädet som kom var björken, som invandrade för omkring 9 000 år sedan. Efter den kom tall och hassel, medan den långsammare eken tog mer än tusen år till på sig.

När skogen väl vuxit upp var det lövträd som dominerade ända upp i mellersta Norrland. Först när klimatet blev bistrare framåt 3 000 f Kr kom granen in, men inte från söder, utan från öster. I dag täcker skogen, mest barrträd, två tredjedelar av Sveriges yta, i Europa är det bara Ryssland som har mer skog.

När historikern och författaren Gunnar Wetterberg nu i en ny bok berättar skogens historia är det inte så mycket myterna han ägnar sig åt. Wetterberg är en nykter och saklig skribent, och hans intresse gäller främst skogens roll som samhällsnäring.

Redan titeln, ”Träd. En vandring i den svenska skogen”, är därför en smula missvisande eftersom Wetterberg hela tiden söker den vida överblicken, han bär sjumilastövlar och rör sig genom långa tider och över stora vidder och hinner knappt se träden för bara produktiv skog. I långa avsnitt är hans bok en lite torr monografi över den svenska skogsindustrin, med siffror över råvaruvolymer, sulfitmassans och exportens tillväxt och produktionsnivåer.

Och inget fel i det, kanske – skogens ekonomiska betydelse för landet genom sekler är svår att överskatta. Den första skogsvara som exporterades var tjära till senmedeltidens skeppsindustri, och succén för det svenska järnet hade aldrig varit möjlig utan träkolet från de mellansvenska skogarna. Slutet av 1800-talet var skogsbaronernas och de stora sågverkens tid, snart även massafabrikernas, Sverige blev då en ledande global aktör inom skogsindustrin, som därmed på många sätt också kom att utgöra basen för hela 1900-talets ekonomiska under. Än i dag står skogen för en fjärdedel av det samlade svenska exportvärdet.

Man kan säga att Wetterberg med sin bok mutar in en egen nisch i det senaste decenniets utbud av stort upplagda böcker om skogen, från Kerstin Ekmans kulturhistoriska essä ”Herrarna i hagen” från 2007, över Maciej Zarembas fräna uppgörelse med skogsindustrins rovdrift i ”Skogen vi ärvde” (2012) till Peter Wohllebens närmast naturmystiskt vetenskapliga närstudie ”Trädens hemliga liv” (2015).

Och Wetterberg är onekligen en kunnig ciceron genom skogsnäringens vida värld. Han är själv skogsbonde, och hans beskrivningar av skogsindustrins framfart i trädbestånden mynnar gärna i en hyllning till alla de skogsbönder som kärleksfullt strövar genom sina mindre skogar och sköter återväxt och mångfald bättre än de stora ägarna.

Om det nu är sant: orkanen Gudruns framfart bland småägarnas alltför ensartade och tunnväxta granplanteringar i södra Sverige vittnade inte särskilt gott om odlarnas förutseende. Kanske är det också ägarperspektivet som gör att han även i övrigt har en så pass overseende blick på skogens roffare och exploatörer genom tiderna – till och med på baggbölar som drack bönder under bordet och lurade av dem deras marker.

Finns en poesi i den här boken så är det främst i skildringarna av det kärva livet kring arbetet i skogen före de stora skogsmaskinernas tid. Huggarnas, flottarnas och sågarnas värld var hård och slitsam, och de bar på stora kunskaper om arbetets alla beståndsdelar, träd och marker, hästar och verktyg, snö och före.

Det slår upp en stark doft av barr, stockvedseld och nysågat trä redan ur vokabulären, med ord som ribb, knubbar och bakar, eller yrkesbeteckningar som tummare, bjälkskrädare och stabbläggare. Wetterberg påpekar också att skogsbrukets utveckling länge vilade på arbetarnas egen uppfinningsrikedom ute i skogarna.

Som mest, på 1930-talet, arbetade upp mot 400 000 människor i skogen. Det var en tid då arbete med yxa, såg och hästforor ännu dominerade, något som förändrades först på 1960-talet när motorsågen och tåligare lastbilar började slå igenom på allvar.

Men ungefär samtidigt kom också plasten – och plötsligt kunde prognoserna för skogsindustrins framtid te sig dystra. För vem behöver trä när det finns plast och betong? Ett skäl till tidens stora skogsskövlingar var enligt Wetterberg faktiskt att man ville ta ut det som gick medan trä och papper ännu gick att sälja.

Sedan dess har tiden hunnit vända några gånger om. I dag växer mer trä och säljs mer processade träprodukter än någonsin, samtidigt som skogen ser ut att få en helt ny betydelse i krisen för fossilåldern.

I svåra tider visar sig nämligen just skogen vara människans bästa vän.

Under andra världskriget blev den viktig på helt nya sätt för folkförsörjningen. Det handlade inte bara om sådant som uppvärmning och gengas – plötsligt visade sig träden bära på de mest osannolika möjligheter: man kunde framställa motorolja, cellulosa-foder till kreatur, människomat i form av olika jästprodukter, viskos att göra kläder av, glycerin, lim och sprängämnen.

Och Sverige vore förstas inte Sverige om ingen kommit på att göra även brännvin av trä. Märken som Gammal Norrlands Akvavit – odödliggjord i Torgny Lindgrens roman ”Norrlands Akvavit” – och Okryddat taffelbrännvin såldes på Systemet så sent som 1988, men EU förbjuder sedan dess

försäljning av människoföda som gjorts på annat än jordbruksprodukter (dagens Gammal Norrlands på Systemet följer lagen på den punkten). Nu stiger alltså åter förväntningarna. Det mesta som vi inte längre kan eller bör använda olja till kan i teorin ersättas med material ur skogen. Problemet är förstås att världens skogar samtidigt ska rädda oss från uppvärmningen genom att ta upp kolet, och då bör man kanske inte snabbelda biomassan utan låta den stå så orörd som möjligt.

Det är en spännande och omfattande historia Wetterberg återger i sin bok. Hans entusiasm är påtaglig, och om han ibland kan låta en smula andtruten så beror det nog mest på att han har så bråttom till nästa, lika spännande glänta som väntar på att upptäckas: De mäktiga ekarna, Skogens tre riken, Skogen och makten, Träd och hus, Mulens marodörer – för att välja några kapitelrubriker.

Och att han älskar sin skog går inte att ta miste på. Inte minst hyllar han de föraktade granarna: "När de avverkats ligger bitarna i ståtliga travar vid vägarna. Det är en skörd så vacker och glädjeric som någon."

Så talar en riktig skogsbonde.

Lars Linder "

"Så slog stormen mot Stockholm

DN TORSDAG 3 JANUARI 2019

Alfrida tog Stockholm inte bara med storm – utan orkan. På Svenska Högarna uppmättes orkanbyar på 37,2 meter per sekund – de högsta sedan vindmätningarna startade för tio år sedan. Buss-, båt- och tågtrafik påverkades och tiotusentals hushåll i länet blev utan ström.

Stockholms län var ett av de mest drabbade när stormen Alfrida drog in över Sverige. De kraftigaste vindarna uppmättes i skärgården där Svenska Högarna hade orkanbyar på 37,2 meter per sekund. Högst byvindar i Sverige uppmättes på Fårö på Gotland och på Örskär i Uppland med 38,5 meter. Gränsen för orkanstyrka går vid 33 meter per sekund.

– Det var en ovanligt kraftig storm med orkanbyar. Den liknar en storm vi hade den 3 januari 1954, för 65 år sedan, som också var ovanligt kraftig, säger Sverker Hellström, klimatolog på SMHI.

Enligt boende på Väddö nådde orkanbyarna 39,1 meter per sekunder under natten vid Svartklubben i Grisslehamn.

– Då föll två stora aspar precis utanför huset och krossade min mans bil. Runt tomten ser det ut som en brandgata nu, som ett plockepinn, säger Birgitta M Sjöström.

På fastlandet var vindbyarna betydligt svagare. Högst vindstyrka i länet uppmättes vid Tullinge flygplats vindstation, på 23,9 meter per sekund. SMHI ser inte stormen som något tecken på klimatförändringar.

– Nej, sådana här vinterstormar har vi haft i alla tider. Och under hösten, mellan oktober och december, har vi inte haft några stormar alls, säger han. Alfridas framfart lämnade sina tydliga spår. I Sickla öster om Stockholm blåste en byggnadsställning omkull och på Ingarö på Värmdö föll träd över vägarna. Både räddningstjänsten och Trafikverket hade fullt upp med att hålla vägarna farbara. Pendeltågstrafiken på delar av Roslagsbanan fick ersättas med bussar på grund av nedfallna träd på spåren.

– Vi har varit tvungna att ta beslutet att stänga Roslagsbanan på grund av flera nedfallna träd, sade Johan Nordenblank, presstalesperson vid SL. Näsbyparkslinjen, Österskärslinjen och Kårstalinjen fick stora problem och tågtrafiken på Saltsjöbanan ställdes in på grund av en nedriven kontaktledning och bussar sattes in.

Busstrafiken över hela staden hade stora problem under morgonen men vid 12-tiden var det endast bussarna i Norrtälje som ännu inte var helt i gång efter ovädret.

Också skärgårdstrafiken påverkades av stormen. Beslut togs redan på tisdagen om att ställa in flera avgångar på onsdagen på grund av hårda vindbyar.

Dessutom drabbades bagagehanteringen på Arlanda flygplats av stormen. Ett fåtal större flygplan från SAS, som behöver en kran för att bagageluckan ska nås, berördes.

– Kranarna får inte användas på grund av blåsten, sade Maria Moustakakis på Swedavias pressjour.

Värst drabbat av strömavbrott i Sverige var Roslagen och Stockholm. Vid 21.30-tiden på onsdagen var fortfarande runt 33 800 kunder hos Vattenfall och Ellevio utan el i Stockholms län.

– Vi har mycket personal ute för att felsöka och kontaktar kunderna allt eftersom. Det är svårt att ge en prognos med så starka vindar, men vi jobbar så snabbt vi kan, säger Lars-Åke Linander, pressekreterare på Vattenfall till DN.

Jessica Ritzén

jessica.ritzen@dn.se

Susanna Sundström

susanna.sundstrom@dn.se "

"Brommas slopade p-avgifter ger handlare hopp

DN TORSDAG 3 JANUARI 2019

Jan Söderströms överklagan räddar Brommaborna från dyra parkeringsavgifter. Transportstyrelsen stoppar nu avgifter på nära 300 gator i Bromma. Samma praxis borde gälla i hela stan menar han. – Parkeringsavgifter får inte vara en hemlig skattekälla, säger Jan Söderström.

Julhelgen blev stressig för trafikförvaltningen som tvingades hyra in tre entreprenörsfirmor med uppgift att tejpa kryss över ett tusental parkeringsskyltar runt om i Bromma. Alla p-automater i stadsdelen har också försetts med en information om att avgift enligt taxa fem inte behöver betalas till den 6 januari då omskyltningen ska vara klar. Transportstyrelsens beslut den 20 december att ogiltigförklara parkeringsavgifter på 289 lokalgator i stadsdelen kom oväntat och överraskande.

Brommabon Jan Söderström överklagade Stockholms nya parkeringsplan till länsstyrelsen förra året. När överklagan avslogs gick han vidare till Transportstyrelsen som strax före jul gav honom rätt och staden bakläxa. Enligt den kommunala avgiftslagen från 1957 har kommuner rätt att ta betalt för parkering på vilka gator de vill – så länge det förbättrar trafikordningen.

– Kommuner får använda parkeringsavgifter och de får vara hur höga som helst, men inte där det inte finns behov. De får inte använda parkeringsavgifter som en hemlig skattekälla, säger Jan Söderström. Transportstyrelsen slår fast att staden borde ha utrett och motiverat p-avgifterna bättre och även övervägt alternativa sätt att ordna trafiken. – Det finns tyvärr tendenser till missbruk i många kommuner som använder p-avgifter som extra intäktskälla. Det här rättsfallet kommer att bli prejudicerande för hur alla kommuner får använda p-avgifter, säger Jan Söderström.

Han om någon borde veta. Jan Söderström är nestor på vägförordningar och har jobbat med trafikfrågor på bland annat Vägverket och Sveriges kommuner och landsting (SKL) ända sedan 60-talet. Som pensionär har han fortsatt att utbilda landets kommuner i vägtrafikföreskrifter och parkeringsjuridik, även trafikkontoret i Stockholms stad.

När beslutet kom före jul firade han och hustrun med champagne i Ålstensvillan. Samtidigt understryker han att han inte alls är emot parkeringsavgifter – tvärtom.

– P-avgifter är ett bra instrument för att reglera trafiken – på rätt ställen. Vid tunnelbanestationer och på många andra ställen gör de nytta, men på många andra håll i Bromma har de slagit helt fel.

Solviksbadets parkering exempelvis är bara full på helgerna på sommaren, men avgiften gäller året runt och endast på vardagar. På villagator ställer avgiften mest till problem för byggfirmor, fraktbilar och hemtjänst. Den har varken minskat antalet bilar eller ökat trafiksäkerheten.

– Det finns heller inget stöd i forskningen att parkerade bilar minskar trafiksäkerheten, tvärtom kör folk långsammare på gator med parkerade bilar, säger han.

Hundratals Brommabor hurrar nu på lokala Facebooksidor och på Nockeby torg är glädjen extra stor. Redan förra hösten försvann nästan alla p-platser på torget då staden ansåg att de skymde sikten för tågen på Nockebybanan. Dråpslaget kom med avgiften, inte minst på den lilla parkeringen för sex - bilar utanför matbutiken. Många kunder fick böter på 1 100 kronor när de sprang in för att handla mjölk och inte betalade några kronor i parkering.

– Jag har fått stå till svars många gånger inför kunder som är förbannade för att de fått böter. Första halvåret fick vi otroligt mycket negativa kommentarer. Många sade att de var ledsna, men att de inte hade råd att handla här längre om de får böter, säger Peter Hedenström, butikschef på Engströms livs.

På Nockeby torg har kundkretsen minskat under året och någon handlare har pratat att om slå igen, andra har minskat personal och ser över öppettiderna.

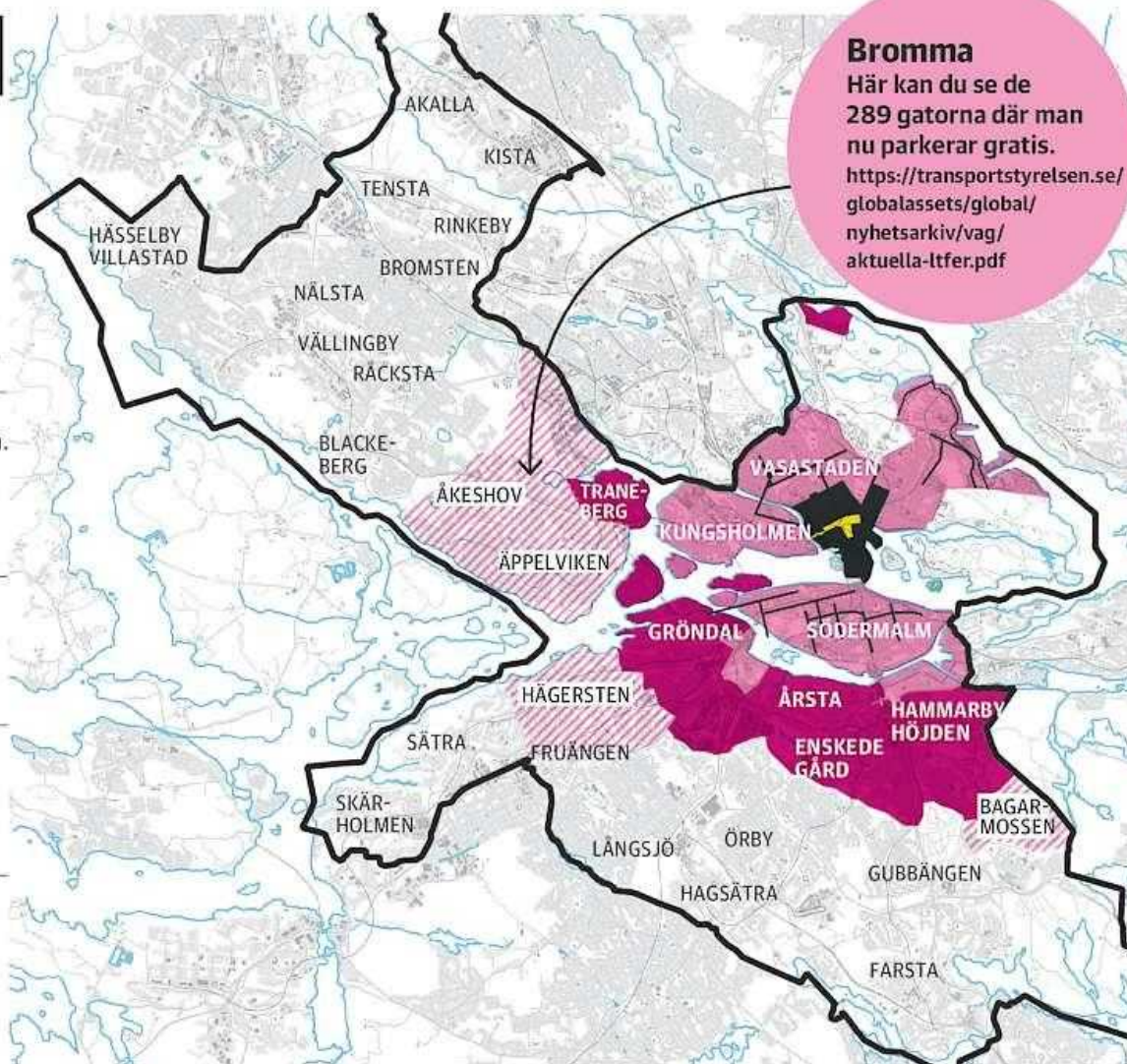
– Det har varit ett klart sämre år för oss. Alla har tappat här. Kunderna åker bort till stormarknaden i stället där de får stå gratis. Torg efter torg dör här i

Parkeringsavgifterna i Stockholm

Taxa	Infördes	Kr/tim	Tider/övrigt
● Taxa 1	2016/2017	50 kr/tim	0-24 alla dagar, inga platser för boendeparkering.
● Taxa 2	2016/2017	26 kr/tim	7-21 (lör 9-19) övrig tid 15 kr/tim. Boendeparkering 1 100 kr/mån eller 75 kr/dygn.
● Taxa 3	2016/2017	15 kr/tim	7-19 (lör 11-17), boendeparkering 1 100 kr/mån eller 75 kr/dygn.
● Taxa 4	2016	10 kr/tim	7-19 (lör 11-17), boendeparkering 500 kr/mån eller 35 kr/dygn.
▨ Taxa 5	2018	5 kr/tim	7-19, boendeparkering 300 kr/mån eller 20 kr/dygn.

Källa: Stockholms stad Grafik: Maria Westholm

Bromma och det är dåligt för miljön att inte kunna handla lokalt, visst borde man låta de lokala butikerna leva, säger Peter Hedenström.

Trots upprepade kontakter med politiker och trafikförvaltning och löfte om förändring har inget hänt. Transportstyrelsens beslut har gett handlarna nytt hopp.

– Det är en liten seger och en tillfällig lättnad i alla fall, vi får se var det slutar. Det känns bra om vi får tillbaka parkeringen. Där kan de inte ta betalt för det stör ju inte trafiken, säger Peter Hedenström.

Stockholms stad ska nu gå igenom alla gator och alla överklagade föreskrifter och utreda hur dessa platser ska regleras i fortsättningen. Därefter måste de lokala trafikföreskrifterna skrivas om. Någon återbetalning av böter eller p-avgifter som erlagts före den 20 december är inte aktuellt.

Hur många miljoner staden förlorar på avgiftstappet kan man i dagsläget inte uppge. Men trafikkontorets jurist är tydlig med att avgiftsbefrielsen bara gäller Bromma.

– De enda platser som påverkas är de 289 föreskrifter i Bromma som överklagats. Men det här är en helt ny praxis och vi kommer att få införa nya rutiner för hur gatorna ska regleras i framtiden, säger Jarina Edlund, jurist på Trafikkontoret.

I Hägersten överklagades p-avgifterna också av boende, men där gav man upp när länsstyrelsen avslog överklagan.

Jan Söderström anser att staden av likhetsprincipiella skäl borde se över avgifterna även i andra områden.

– Det är en moralisk fråga. Ska man låta Brommaborna slippa p-avgifter på lokalgator medan de i södra Stockholm måste betala? säger Jan Söderström.

Jessica Ritzén

jessica.ritzen@dn.se "

" I Söderort är p-avgifterna oförändrade

DN TORSDAG 3 JANUARI 2019

Transportstyrelsens beslut gäller bara Bromma. Trafikborgarrådet tycker inte att det är orättvist att bara Brommas villaägare slipper p-avgift. – Alla stadsdelar har olika karaktär och behov, säger Daniel Helldén (MP).

Transportstyrelsen kräver nu att trafikkontoret bevisar att avgifter verkligen ordnar trafiken på Brommas lokalgator.

Staden måste även utreda om exempelvis stoppförbud eller tidsbegränsad parkering vore bättre alternativ. Trafikborgarrådet tycker ändå inte att staden har gjort fel som infört p-avgifter i hela Bromma.

– Transportstyrelsen säger inte att det är rätt eller fel med p-avgifter på de här gatorna, däremot att vi måste motivera dem bättre, säger Daniel Helldén. Men beslutet blir nu praxis i hela landet?

– Ja, jag förstår att varje nytt avgiftsbeslut kommer att överklagas. Samtidigt hänvisar Transportstyrelsen till en förordning som de själva säger inte gäller kommuner utan bara statliga myndigheter. Om alla avgiftsbeslut nu måste tas på gatustumpsnivå återstår att se. Lagen säger också att man även kan ta beslut för större områden.

Varför slipper bara Brommaborna p-avgifter, borde det inte vara lika för alla i kommunen?

– Jag anser att p-avgifter behövs även i Bromma, likväl som på andra ställen i ytterförort. Vi har redan olika parkeringsavgifter i olika delar av staden. Bagarmossen och Bromma är helt olika typer av områden med helt olika karaktär, det är komplext.

Nockeby torg håller på att dö för att folk inte kan stanna bilen där längre?

– Vi ska göra en översyn av torgen i år och se över möjligheten till korttidsparkering för att göra det smidigare, det gäller bland annat Nockeby torg. Vi ska ju se till att våra lokala centrum fungerar och om det blir negativa effekter ska det rättas till.

Kommer parkeringsplanerna för fler ytterområden att stoppas nu?
– Första delen av parkeringsplanen är genomförd och effekterna ska utvärderas innan vi går vidare. Riktigt vad den nya domen innebär för framtida parkeringsavgifter i exempelvis Blackeberg, Älvsjö och Hägersten vet jag inte. Men vi har en växande stad och om vi inte reglerar trafiken blir det extremt trångt. Frågan är bara i vilken takt det behöver göras.

Jessica Ritzén

jessica.ritzen@dn.se "

"Nu blir resan med SL dyrare

DN TORSDAG 3 JANUARI 2019

Den 3 januari 2019 ändras Stockholms länstrafiks biljettpriser. Månadskortet höjs med 30 kronor till 890 och landstinget som beslutat om höjningen planerar bland annat att låta den finansiera fler biljettkontroller och ge SL möjlighet att bygga ut trafiken mer.

Alla biljetter kommer att höjas med 3,3 procent. Det innebär att månadskortet höjs från 860 till 890 kronor för vuxna och 560 till 590 kronor för rabatterade resenärer. Enkelbiljett köpt med reskassa ökar med en krona till 32 kronor för vuxna och 22 kronor för pensionär, student, ungdom. Biljett köpt i appen, spärr, automat eller ombud kommer nu kosta 45 kronor för vuxna respektive 31 kronor med rabatterat pris.

Enligt SL höjs priserna eftersom att utbyggnaden av kollektivtrafiken ökar driftkostnaderna, vilket betyder att de behöver mer intäkter. Förutom skatten de får in från landstinget så behöver de intäkter från resenärer för att kunna finansiera en växande kollektivtrafik, skriver SL på sin hemsida.

SL skriver också att de behöver fortsätta investera för att få trafiken att fungera för en den växande befolkningen. Dessutom har de planerat att fortsätta bygga ut kollektivtrafiken runt om i staden vilket kommer medföra kostnader. Tunnelbanan kommer byggas ut med 17 stationer och 3 mil nya spår och Tvärbanan kommer byggas ut mellan Kista och Helenelund.

Det är det blå-gröna landstinget som står bakom prishöjningen av SL-kortet. DN skrev i november om höjningen i samband med att landstinget presenterade sin budget där det också framgick det att de blå-gröna planerar att utöka antalet biljettkontroller inom kollektivtrafiken från 2,5 miljoner kontroller till 5 miljoner under 2019. Partierna var också överens om att kollektivtrafiken ska finansieras till hälften av biljettintäkterna och till hälften av skatten.

– Den här budgeten innehåller en historisk satsning på utökad busstrafik. Totalt 160 miljoner. Det innebär 127 000 avgångar. Totalt 14 nya linjer och 55 linjer med utökad trafik, sade Tomas Eriksson, kollektivtrafiklandstingsråd (MP), till DN i november.

Susanna Sundström susanna.sundstrom@dn.se "

" Motståndarna till bygget sätter sitt hopp till HD

DN FREDAG 4 JANUARI 2019

Göteborg. 20-miljardersprojektet Västlänken delar Göteborg. I den omdiskuterade tåg- tunnelns spår följer sabotage, dödshot och ett nytt politiskt landskap. Bygget har redan börjat, men motståndarna sätter nu sitt hopp till Högsta domstolen.

I höstas polisanmälde Trafikverket att säkerhetsutrustning på en av Västlänkens arbetsplatser blivit saboterad. Någon hade skurit med kniv i de selar som används för arbete på hög höjd.

Enligt Trafikverket har svordomar, spottloskor och nattliga telefonsamtal blivit vardag för dem som arbetar med projektet. Dess högste chef, Bo Larsson, har fått motta mordhot.

– Det har definitivt gått för långt, säger Carina Bulić och visar en bild på något ovälkommet som beställts i hennes namn och kom hem i brevlådan i höstas.

Hon är samordnare för organisationen Stoppa Västlänken och ett exempel på att även de som är motståndare till tunneln drabbas. Tonläget på sociala medier är minst sagt högt och personer på båda sidor beskyller varandra för lögner. Allt på grund av den åtta kilometer långa och dubbelspåriga tunneln för region- och lokaltåg med tre nya stationer som ska byggas i en hästskoliknande form genom Göteborg.

Carina Bulić säger att hon gillar tåg. Däremot anser hon att Västlänken är ett dåligt sätt att lösa stadens trafikproblem på. Det är hon inte ensam om att tycka. I kommunvalet röstade 17,2 procent på Demokraterna, ett parti som bildades så sent som i fjol med ”Stoppa Västlänken” som hjärtefråga. SOM-undersökningarna från Göteborgs universitet visar hur stödet för Västlänken fallit. Under åren 2006–2011 var en knapp majoritet positiv, men hösten 2017 tyckte bara var fjärde göteborgare att tunneln är ett bra förslag.

Redan i 2014 års folkomröstning kring trängselskatten, som delfinansierar tunnelbygget, sade 56,8 procent av göteborgarna nej tack, men omröstningen var bara rådgivande och politikerna lät projektet fortsätta. Det fick motståndet och engagemanget hos Carina Bulić att växa.

Hon navigerar fram bland Västlänkslänkarna på sin dator. De är många. Som sakkunnigbiträde under flera juridiska processer har hon varit med och utrett frågan i fyra år. Motståndsarbetet har stundtals blivit en heltidssysselsättning. Något parti eller någon annan organisation tillhör hon inte och det tycker hon är viktigt att poängtera, liksom att allt material hon lägger fram är baserat på fakta och har källhänvisningar.

Hon berättar att 2010, när tunneln presenterades, var hon positivt inställd, men efter att närmare ha satt sig in i frågan svängde hon. Hennes huvudinvändningar är att tunneln motverkar sina egna syften, att valet av tunnelsträckning var politiskt styrt och att minst åtta års byggtid riskerar att förlama Göteborg. Framför allt är hon emot stationen i Haga.

– Den är helt felplacerad och kommer bara att ge längre restider. Behovet av Västlänken är ett påhitt och det är en myt att det saknas kapacitet på Göteborgs central, säger hon och visar på alternativa lösningar.

Prislappen för Västlänken, som är ett av landets största infrastrukturprojekt och ingår i det stora infrastrukturpaketet Västsvenska paketet, är satt till 20 miljarder i 2009 års penningvärde. Det är tre miljarder dyrare än Citybanan i Stockholm, men hade bara räckt till lite mer än en halv Öresundsbro. Om projektet är minst sagt omdiskuterat i Göteborg har det väckt mindre uppmärksamhet i resten av landet. En snabbenkät bland några stockholmare visar att långt ifrån alla känner till vad det handlar om. Bulić anser att just detta är problemet.

– Västlänken är Nobelcenter, Slussen och Almstriden toppat med en Hallandsås. Den skulle aldrig ha kunnat byggas i Stockholm, regeringen hade ifrågasatt den, säger hon.

Planerna på en tågtunnel i landets andra stad går långt tillbaka och Västlänken fick ett namn första gången av dåvarande Banverket 2002, men den nuvarande sträckningen var inte den som myndigheten ursprungligen förordade. Det var stadens starke man, Socialdemokraternas Göran Johansson, som i utbyte mot att delfinansiera tunneln med trängselskatt, fick

regeringen med sig. Men det blev bråttom och den folkomröstning som S utlovat blev aldrig av. Västlänken ses som en av orsakerna till att S efter 24 år tappat makten i staden.

Från sin arbetsplats på Trafikverket bakom centralstationen blickar Bo Larsson ut över området där tunneln ska börja ta form. Efter att ha basat för utbyggnaden av järnvägen mellan Göteborg och Trollhättan i tio år fick han 2011 sätta tänderna i ett ännu större projekt och som Västlänkens projektchef är det han som fått klä skott för mycket av missnöjet.

Larsson konstaterar att det nästan alltid finns kritik stora infrastrukturprojekt, men att det brukar lägga sig.

– Det finns väl ingen som klagar på Öresundsbron i dag, inte på Citytunneln i Malmö heller, säger han.

Fast kritiken mot Västlänken har tagit unika former. Hittills har Trafikverket gjort ett 20-tal polisanmälningar kring hot, trakasserier och sabotage. Bo Larsson vill inte närmare kommentera det dödshot han mottog tidigare i år, men säger att alla incidenter av det här slaget är oacceptabla och poängterar att myndigheten bara utför politikernas beslut. Han avfärdar bestämt påståendet att kapaciteten på Göteborgs central är tillräcklig och att Västlänken inte behövs och hänvisar till den kapacitetsutredning som gjorts på nationell nivå.

– I högtrafik går det inte att ta in fler tåg. Det är klart att man skulle kunna ta in pendeltåg nattetid, men resenärerna har ett resemönster som är kopplat till högtrafiken, säger Larsson.

Västlänken, betonar Larsson, byggs med en överkapacitet för att möjliggöra en fortsatt utbyggnad av tågsystemet, lokalt, regionalt och även nationellt.

Hela utbyggnaden är en del av samhällsutvecklingen.

Tycker du att ni har lyckats kommunicera detta?

– Nej, svarar han bestämt och förkunnar att svårigheten med att klargöra tunnelns totala nytta starkt bidragit till motståndet.

Och vad säger du till dem som anser att det man inte bör gräva en tunnel i en stad byggd på lera?

– Vi har naturligtvis respekt för den tekniska utmaningen, men leran är väl utredd och förutsägbar. Dessutom har vi ju byggt Götatunneln på samma ställe och det gick ju bra, säger Larsson, som menar att den stora utmaningen

med att bygga i stadsmiljö är att påverka omgivningen och tredje man så lite som möjligt.

Han har tagit del av kompromissförslaget om att förkorta tunneln och ta bort Hagasträckningen. Även en anslutning till de expansiva delarna av Hisingen, där tusentals nya arbetsplatser kommit till, har diskuterats. Men Larsson säger att det skulle kräva att hela projekteringsprocessen behöver göras om och att de 4,5 miljarder man hittills spenderat skulle vara kastade i sjön.

– Vi skulle tvingas börja om från ruta ett, säger han.

Västlänken delar göteborgarna och har fått stora politiska konsekvenser. I sin senaste undersökning kring projektet konstaterar SOM-institutet inte bara att stödet för tunneln sjunkit ytterligare utan också att den allvarlig inverkat på förtroendet för politikerna i staden och att ”ju närmare byggstart man kommit, desto större har otakten mellan medborgare och lokala politiker blivit”.

”Frågan om Västlänken har blivit en samlande symbolfråga för väljare som är missnöjda även med andra saker än hanteringen av Västlänksfrågan.

Frågan kommer att under överskådlig tid att innebära en stor utmaning för den lokala demokratin i Göteborg”, skriver statsvetarna Maria Solevid, Dennis Andersson och Henrik Oscarson.

Barbara Lindell tänder ljus utanför Hagakyrkan, inte långt från platsen där schaktet för stationen ska börja grävas. På de över 150 år gamla träden utanför kyrkan sitter lappar med texten ”Välkommen på min begravning”. Enligt Trafikverket kommer 1 500 träd att påverkas när Västlänken byggs: 500 ska fällas, 300 ska flyttas. Kulturhistoriska miljöer och byggnader kommer att påverkas.

Lindell är en av förgrundsfigurerna i Föreningen Trädplan Göteborg, en annan av de organisationer som försöker stoppa Västlänken och som hör till dem som överklagade Mark- och miljööverdomstolens klartecken för Västlänken tidigare i år. Förespråkarna hävdar att bygget inte kan stoppas eftersom det är ett nationellt projekt. Lindell påstår motsatsen.

– Klart att den går att stoppa. Om Göteborgs kommun bestämmer att tunneln inte ska byggas har jag svårt att se hur regeringen skulle kunna gå emot det. Det är klart att det kommer att kosta, men inte lika mycket som hela bygget och de negativa effekterna på staden, säger hon.

Motståndarna sätter först sitt hopp till Högsta domstolen, som håller på att fundera över om ärendet ska beviljas prövningstillstånd och om man ska ta upp frågan om vilka miljövillkor som ska gälla för Västlänken. Ett beslut väntades under hösten, men har dragit ut på tiden.

– Det är ett mycket omfattande mål, säger justitiesekreterare Chris Stattin Larsson, som handlägger ärendet, och förklarar att det inte går att säga ett exakt datum för beskedet.

Hon berättar att de som överklagat pekat på ”Bungemålet”, som handlar om kalkbrytningen på Gotland, och ett fastighetsärende i skånska Bjärred kallat ”Parkfastigheten” som jämförbara och att de därför skulle kunna vara prejudicerande.

Om Västlänksdomen skulle få prövningstillstånd ska HD därefter besluta om det ska bli resning och målet ska skickas tillbaka till Mark- och miljödomstolen – en procedur som skulle bromsa jätteprojektet på obestämbar tid.

Jens Littorin

jens.littorin@dn.se "

" **Idén väcktes för 32 år sedan.**

1987: Dåvarande ordföranden i Göteborgs spårvägar, Rune Thorén, presenterar idén om en tågtunnel i en tidningsartikel.

1990-talet: Flera utredningar görs om det som kallas ”Centrumtunneln”.

2001: Efter en förstudie tas fyra olika alternativ fram för Järnvägsutredningen.

2002: Banverket nämner Västlänken första gången.

2003: Banverket presenterar det så kallade Förstärkningsalternativet.

2007: Banverket förordar alternativet Centralen–Haga–Korsvägen.

2009: Kommunstyrelsens ordförande Göran Johansson föreslår att trängselskatt ska delfinansiera tunnelbygget och får gehör hos regeringen. Samma år tecknas ett avtal om Västlänken.

Prislappen för Västlänken var först 16 miljarder kronor. I dag beräknas den kosta 20 miljarder enligt 2009 års penningvärde. I december 2018 hade 4,5 miljarder av dessa pengar förbrukats.

2010: Regeringen tar med Västlänken i nationella planen för transportsystem.

Lokala partiet Vägvalet, med Nej till Västlänken som huvudfråga, får fem mandat i kommunfullmäktige vid valet.

2011: Arbetet med projekteringen inleds.

2013: Trängselskatt införs i Göteborg.

2014: Regeringen beslutar om tillåtlighet för Västlänken enligt miljöbalken. En folkomröstning om trängselskatten slutar som följer: **56,8 procent** röstar nej, **43,2 procent** röstar ja.

2016: Trafikverkets järnvägsplan fastställs, men överklagas.

2017: Demonstrationer mot Västlänken i Göteborg. Den största lockar mer än 10 000 personer.

2018, februari: Mark- och miljööverdomstolen beslutar att inte ge prövningstillstånd för de 19 personer och organisationer som överklagat ett tidigare beslut och detaljplanen vinner därmed laga kraft.

Maj: Första spadtaget tas för Västlänken vid en ceremoni vid Korsvägen sedan Mark- och miljööverdomstolen beslutat att bygget kan inledas.

Juni: Miljödomen från Mark- och miljödomstolen överklagas till Högsta domstolen.

September: Lokala partiet Demokraterna, med Nej till Västlänken som huvudfråga, får 17,2 procent av rösterna i kommunalvalet.

December: Länsstyrelsen förbjuder Trafikverket att fortsätta arbetet med Västlänken vid Olskroken eftersom tillstånd saknas.

2019: Beslut om prövningstillstånd i Högsta domstolen väntas.

2024: Trafikverket beräknar att stationen vid Centralen kan öppnas.

2026: Trafikverket beräknar att hela Västlänken är färdigbyggd. "

" Rekordmånga viltolyckor – men alla anmäler inte

DN FREDAG 4 JANUARI 2019

Kalmar. Antalet viltolyckor i trafiken fortsätter att öka. Under 2018 inträffade 63 641 olyckor – fler än någonsin tidigare. Men många vet inte vilka skyldigheter bilförare har vid en viltolycka.

En bil har krockat med ett rådjur en tidig decembermorgon i ett industriområde i Kalmar. DN är på plats en timme senare tillsammans med eftersöksjägaren David Nilsson, som har satt ut varningsskyltar längs vägen. Han öppnar bakluckan på bilen och släpper ut wachtelhunden Jack.

En bit bort sitter en plastremsa knuten runt en lyktstolpe. Det är en markering för att visa åt vilket håll rådjuret försvann efter olyckan.

– En bärgningsbil stannade och ringde till polisen. Bilföraren var chockad och hade svårt att koncentrera sig så då ringde chauffören in ärendet, säger David Nilsson.

Att föraren chockas vid en viltolycka är vanligt, samtidigt är kunskapen om hur man ska agera efter en kollision med ett djur ofta begränsad.

Den som inte polisanmäler en viltolycka med ett rådjur, vildsvin eller något annat större klövdjur begår ett brott.

– Tyvärr är det inte så många som anmäler som det borde vara. Säg att det är runt 80 procent kanske. Men man tror att det har blivit bättre i och med att antalet olyckor har ökat, säger David Nilsson.

2018 slogs rekord i antalet viltolyckor med 63 641 totalt, jämfört med 61 261 året innan.

I en rapport DN tagit del av har forskarna räknat på två olika scenarier fram till 2030, ett där det jagas lika mycket som i dag och ett där jägarna minskar antalet fällda djur med 25 procent. Resultatet visar en ökning av viltolyckorna med 12 respektive 50 procent.

Även om trafiken ökar för varje år visar forskningen att viltolyckorna ökar betydligt mer. Främst beror det på en kraftigt växande population av vildsvin och dov- och kronhjort.

Samtidigt är forskningen kring viltolyckor relativt ung. Andreas Seiler, forskare vid Sveriges Lantbruksuniversitet, hävdar att frågan om viltolyckor länge varit nedprioriterad. I stället har myndigheterna fokuserat på att uppnå den så kallade nollvisionen, att ingen ska dö eller skadas i trafiken, vilket också fick till följd att viltolyckor som inte ledde till några personskador slutade registreras under ett antal år.

Före 2010 behövde du dessutom bara anmäla viltolyckor om djuret var skadat eller dött, i dag gäller skyldigheten oavsett vad som händer med djuret.

– Sedan nollvisionen har man nonchalerat viltolyckor. En ganska liten del av alla viltolyckor leder till personskador, runt 3 procent, och då har man inte tyckt att det varit viktigt att fokusera på, säger Andreas Seiler som menar att det är först från 2010 som det finns ett relevant underlag att dra slutsatser ifrån kring viltolyckor.

De senaste åren upplever han dock att intresset ökat något.

– Trafikverket har fått pengar från regeringen för riktade åtgärder och det finns ett ökat intresse, men jag skulle vilja se att man satsade mer helhjärtat för att förstå och åtgärda viltolyckor, säger han.

Anders Sjölund, nationell samordnare för landskapsfrågor på Trafikverket, håller med Andreas Seiler om att viltolyckor länge inte varit prioriterat. Men i takt med att forskningen kommit i fatt anser han att frågan fått större tyngd.

– Nu kan vi visa att vi har mycket viltolyckor och att det kostar samhället stora summor pengar, säger han.

Totalt kostar viltolyckor på väg och järnväg samhället cirka 5 miljarder kronor varje år, enligt Trafikverket.

I den nationella transportplanen som regeringen beslutade om i maj 2018 är 3,3 miljarder kronor riktade till landskapsåtgärder där till exempel säkra viltpassager och viltstängsel ingår. Men exakt hur mycket av de pengarna som går till att åtgärda viltolyckor är inte beslutat. Skulle det bli hälften räcker det enligt Anders Sjölund till cirka en fjärdedel av det behov som finns.

– Det vi nu har börjat med är att komplettera viltstängsel med säkra passager.

Trots att viltolyckorna ökar hoppas Trafikverket kunna minska dem kraftigt i framtiden. Förutom aktiva åtgärder från myndigheten är förhoppningen att teknikutveckling hos biltillverkarna innebär att många olyckor kan förhindras.

– Med den kunskap vi har i dag så tror jag att vi om 10–12 år har halverat antalet viltolyckor. Sen beror det i hög grad vilka förutsättningar vi får av de folkvalda, säger Sjölund.

Den profetian tror inte Andreas Seiler på.

– För att åstadkomma en halvering av viltolyckorna så krävs det väldigt mycket insatser och det har jag inte sett hittills.

Den här morgonen blir det ett kort eftersök för hunden Jack. Rådjuret ligger dött cirka 50 meter in i ett skogsparti alldeles intill där olyckan inträffade. Troligtvis träffades det i huvudet vid kollisionen.

– Man ser att det somnat in ganska fort. Det är värre när de blir påkörda i de bakre delarna, då kan det vara ett djur som lider i veckor om inte vi avlivar det. Det är därför det är viktigt att anmäla, för att förkorta djurets lidande, säger David Nilsson.

En del bilförare tror att de kan hjälpa ett skadat djur genom att ta hand om det. Det avråder David Nilsson bestämt från – i stället förvärrar det djurets lidande.

– Djuret blir så fruktansvärt chockat av stressen av människan.

Martin Gustafsson "

"Fakta. Anmällda viltolyckor i Sverige

2014: 47 167

2015: 48 190

2016: 58 579

2017: 61 282

2018: 63 641

Fakta. Det säger lagen

80 procent av alla viltolyckor är kollision med rådjur.

Bilförare är skyldig att anmäla en viltolycka med älg, rådjur, hjortdjur, vildsvin, mufflonfår, örn, utter, björn, varg, järv och lodjur.

Du ringer då 112. Det ska också tydligt markeras med något föremål var olyckan inträffade.

Flest olyckor sker i gryning och skymning då djuren ofta förflyttar sig mellan skog och betesmark.

Enligt statistik leder relativt få viltolyckor till dödsfall, enligt

Transportstyrelsens siffror var det tre personer som omkom i viltolyckor under 2018 fram till 17 december. Men samtidigt finns ett mörkertal där vilt tros vara orsak men där det registreras in som en annan olyckstyp, till exempel om en bilförare väjt för vilt och sen omkommit när den kört av vägen eller krockat med mötande fordon.

Enligt forskare är cirka 70 procent av viltolyckorna omöjliga att förutse och sker slumpmässigt medan 30 procent inträffar på återkommande platser. "

" Högt tryck hos försäkringsbolag efter stormen

DN FREDAG 4 JANUARI 2019

Stormen Alfrida har bedarrat och nu börjar arbetet med att få översikt över skadorna. Redan kan försäkringsbolagen konstatera att det blir en kostsam historia.

Få undgick stormen Alfridas framfart genom Sverige. Från kust till kust kom rapporter om kraftiga vindar, nedfallna träd och omfattande strömavbrott.

När vindarna nu lagt sig börjar skaderapporterna strömma in.

– På onsdagen ringdes runt 1 000 samtal till oss. Det är jättemycket, dubbelt så mycket som vanligt. Nästan allt handlade om stormen, säger Caroline Starck, informationschef på If Skadeförsäkringar.

För If:s del kom samtalen i huvudsak från Upplands och norra Stockholms län, som båda drabbades hårt av stormen.

– Det är ovanligt många träd som fallit, mycket mer än det brukar. Träden i området är inte vana vid nordliga vindar. Sedan är det en hel del skador på hus och bilar, strömavbrott och bortblåsta takpannor, säger Starck.

Även hos Trygg-Hansa har telefonerna gått varma.

– Vi har fått in ungefär 300 skador som rör stormen hittills. Enligt vår beräkningsmodell räknar vi med att det landar på runt 1 200 till 1 300, säger skadechef Lars Reinhed.

Han förklarar att det än så länge är svårt att få en överskådlig bild av skadeläget.

– Folk har ju fritidshus, båtar och liknande som de förmodligen inte har hunnit titta till än.

Varken Starck eller Reinhed kan ge någon uppskattning om vad kostnaden för stormen kan landa på.

– Vi kan dock se att det blir fler och fler dyra stormar. De senaste tio åren har vi haft en varje år, innan dess var det i princip bara Gudrun och Per, säger Starck.

TT "

" Oseriösa företag bakom konkurser

DN FREDAG 4 JANUARI 2019

Antalet konkurser ökar bland företag som kan misstänkas för bedräglig verksamhet, enligt UC.– Det är en kraftig indikation på att det fuskas mer med bolag, säger Richard Damberg, ekonom på kreditupplysningsföretaget.

Sedan två år tillbaka arbetar UC med att hitta varningssignaler på när företag används som brottsverktyg.

– Andelen bolag som fastnar i våra kontroller har ökat till vart fjärde bolag, mot 10 procent av alla konkursade bolag för två år sedan, säger Richard Damberg.

Efter flera år med sjunkande antal konkurser har de i stället ökat under 2017 och 2018, trots högkonjunkturen. En av förklaringarna till trenden tror Richard Damberg är just att antalet företag som används i oseriöst syfte har ökat.

– Andelen bolag med betalningsanmärkningar har legat ganska konstant, eller sjunkit. Men antalet bolag med skuldsaldo hos Kronofogden har ökat kraftigt, säger han.

En varningsflagga höjs vid olika tecken som visat sig vara indikationer på bedräglig verksamhet. Det kan handla om företag med stor omsättning, men ingen personal eller som inte har registrerat sig för redovisning av moms eller arbetsgivaravgifter.

– Vi tittar på parametrar som inte stämmer överens med varandra, orimligheter i enskilda bolag, säger Richard Damberg.

De oseriösa företagen kan exempelvis ha använts för att beställa varor utan avsikt att betala och för att begära återbetalning av moms med fiktiva kostnader som underlag. Konkursen kan också utnyttjas för att begära utbetalningar från den statliga lönegarantin.

Möjligheterna att upptäcka och spåra brottslighet i en konkurs kan vara begränsade och därför kan konkursen i sig vara ett sätt att försöka dölja den ekonomiska brottsligheten.

Oseriösa företag förekommer i alla branscher. Faktorer som har påverkat utvecklingen är den avskaffade revisorsplikten och hård belastning hos utredande instanser som Skatteverket, Ekobrottsmyndigheten och polisen, som helt enkelt inte hinner med, tror Richard Damberg.

– Det finns flera saker i samhället som har underlättat utvecklingen, säger han.

TT "

"Få byter bank trots chans att spara

DN FREDAG 4 JANUARI 2019

Det är få som jämför bankernas låneerbjudanden och en majoritet av låntagarna stannar hos banker där de eller deras föräldrar tidigare sparar, enligt en ny undersökning från Ipsos. – Många tittar på kronor och ören när de köper mat i butikerna, men färre ser över sitt bolån där man kan spara mer pengar, säger Magnus Hjelmér, vardagsekonom på Ica Banken.

I dag utgör bolånen närmare 80 procent av hushållens totala låneskulder, visar siffror från statistikmyndigheten SCB. Bolånet är något många hushåll kommer att dras med i flera år framöver, men det är få som jämför bankernas erbjudanden, enligt undersökningen.

Trots att det finns valmöjligheter på bolånemarknaden väljer 59 procent av Sveriges bolånetagare att placera sitt lån hos den bank där personerna har övriga bankengagemang, exempelvis sparkonto eller lönekonto. Dessutom har var tredje person med bolån samma bank som sina föräldrar har eller tidigare haft.

– Vi föds in i en bank när våra föräldrar startar vårt första konto på samma bank som de själva har. Sedan är det många som väljer att stanna kvar, säger Magnus Hjelmér, vardagsekonom på Ica banken som har gjort undersökningen tillsammans med Ipsos.

En orsak till att få svenskar växlar mellan långivare är att det upplevs som komplicerat att byta bank. Enligt Hjelmér är det mindre komplicerat än vad många tror. Hela åtta av tio som har bytt bank beskrev processen som okomplicerad.

– Många upplever det som ganska stökigt att byta bank. Eftersom våra hjärnor föredrar att ta ett bekvämare beslut är chansen mindre att vi byter bank om vi tror det är jobbigt, dessutom är det en del som har svårt att se framför sig hur ett bankbyte skulle gå till, säger Hjelmér.

En annan faktor som kan påverka är hur pass nära kunderna upplever att de är banken. Ju närmre kontakt svenskar har med sin bank, desto viktigare känns det att vara banken trogen. I samband med att allt färre besöker bankkontoren kan relationen till bankerna bli mer distanserad, enligt Hjelmér.

– Visserligen är ungdomar överrepresenterade bland dem som har samma bank som sina föräldrar. Men samtidigt blir allt fler jämförelsetjänster på nätet trendiga, likaså stänger flera bankkontor ner i landet, i framtiden kanske vi till och med betalar för att ta del av en jämförelsetjänst.

I dag finns det jämförelsetjänster för bland annat olika bolån, försäkringar och elpriser. Genom att vända sig till en jämförelsetjänst på nätet finns det möjlighet att spara upp till tusenlappar.

– Bolån är en av svenskarnas största utgifter och då är det intressant att vi lägger så lite tid vid att se över vad vi tjänar bäst på.

Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se "

"Fakta. Så genomfördes undersökningen

Under november 2018 genomförde Ipsos en undersökning på uppdrag av Ica banken.

Syftet med undersökningen var att kartlägga svenskars bolånevanor.

Totalt intervjuades 1 501 personer i åldrarna 18 till 79 år. Av dessa var det 51 procent, vilket motsvarar 771 personer, som angav att de har ett bostadslån i dag.

Källa: Ica banken"

" Hanna bytte bort meningslösheten

DN FREDAG 4 JANUARI 2019

Över 70 procent av svenskarna tycker att det är viktigt att deras jobb är användbart för samhället. Trots det uppger en av tre att deras arbete inte gör någon skillnad. Hanna Lidéns längtan efter mening blev för stor. – Det är som att ha raketbränsle att ha något betydelsefullt att göra på dagarna, säger hon till DN.

Det har gått tre år sedan Hanna Lidén blev förälder. Lika många år har det gått sedan hon lämnade sitt tidigare arbete som digital chef på en av Sveriges största elektronikkedjor, utan en klar bild av vad hon skulle göra – men med ett klart mål.

– Jag sade upp mig under min föräldraledighet utan att ha någonstans att ta vägen eftersom jag ville använda min kompetens till något som kunde göra världen bättre, säger hon till DN.

Det var inte så att hon hade tråkigt på sitt tidigare jobb, inte heller att hennes arbete inte uppskattades eller att hon inte var bra på sitt jobb. Tvärtom: hon arbetade hårt, utvecklades, hade roligt på jobbet, gillade sina arbetsuppgifter. Det var när hon kom hem hon kände tomheten, och känslan växte med åren, blev tydligare och mer definierad.

– Det var känslan av att det jag åstadkommit efter att ha arbetat svinhårt var att få fler personer att köpa saker de inte behöver på avbetalning, säger hon. DN och Ipsos har under hösten undersökt upplevelsen av meningslöshet i arbetet bland svenskarna. Glädjande nog känner en majoritet att deras arbete åtminstone delvis gör världen bättre och att de relativt sällan utför arbetsuppgifter som känns meningslösa.

Men även om endast ett mycket litet fåtal känner att deras arbete gör världen sämre upplever 27 procent att deras arbete varken gör till eller från. Nära hälften uppger även att de utför helt meningslösa arbetsuppgifter någon gång i månaden.

Frågorna är utformade efter den subjektiva upplevelsen av meningslöshet. Någon kan tycka att det arbete den utför egentligen inte behövs. Andra, som Hanna Lidén, tycker att deras arbete inte gör någon positiv skillnad i ett större perspektiv.

– Det var inte den meningslöshet jag kände när jag som yngre putsade fönster och de var smutsiga igen några timmer senare. Men jag kände att slutresultatet av mitt arbete gjorde världen lite sämre. Det var en ganska subtil känsla som lade en våt filt över allt som var roligt, säger hon. Vändpunkten kom när hon fick barn. Hon tycker själv att det låter som en ”jätteklyscha” men hade kommit till en punkt där känslan av att något behövde hända inte gick att skaka av sig.

– När man sitter och tittar på sitt barn och undrar vilken värld det ska växa upp i, då får man en helt annan motivation att förändra världen. Jag tror inte att jag är ensam om den känslan, säger hon.

Hanna Lidén återvände aldrig till sitt gamla arbete. I stället satte hon sig ned med sin fru och ett par vänner och försökte definiera mål för vart hon ville. Högst upp, framför tänkbara jobb inom offentlig sektor eller på digitala byråer, placerade hon drömmen om Läkare utan gränser.

Men om hon själv drevs framåt av sin nyfunna övertygelse var omgivningen mer tveksam: Hur kunde hon lämna en så spikrakt uppåttekande karriärstege?

– Min omgivning tänkte nog att jag inte skulle hitta något. Jag tänkte mer att jag tar det jag får, säger Hanna Lidén.

Det gick fem månader innan Hanna Lidén åter hade ett arbete. Tjänsten som marknadschef på Läkare utan gränser hade dykt upp. Hon konstaterar att det innebar en rejäl lönesänkning och en svagare uppåtlutning på den framtida lönekurvan.

– Men jag visste ju direkt att jag måste ha det jobbet. Vi skulle klara oss på den lönen. Det jobbiga var att bryta normen – man ska inte ned i lön, bara uppåt.

Med sitt nya jobb känner Hanna Lidén att hon har hittat hem och mening. Nu hoppas hon att hon kan inspirera andra att göra samma sak – reagera när meningslösheten blir för stor.

– Nu gör jag något otroligt mycket mer betydelsefullt, jag gör skillnad. Det är som att ha raketbränsle i motorn att ha ett tydligt syfte på dagarna, säger hon.

Josef Svenberg

josef.svenberg@dn.se "

"Tidigare delar i serien.

29 december. Två av tre anser att deras arbete gör världen bättre av.

30 december. En halv miljon svenskar är missnöjda med sina jobb.

Fakta. Arbetslivet och världen

Hur påverkar ditt arbete världen?

Mycket sämre 1%

Något sämre 1%

Varken bättre eller sämre 27%

Något bättre 43%

Mycket bättre 24%

Andel som tycker att deras arbeten gör världen bättre.

Ålder

18–29 67%

30–44 59%

45–59 72%

60–74 75%

Källa: DN/Ipsos "

" Josef Svenberg: Roboten berövade mig mina fria tankar

DN FREDAG 4 JANUARI 2019

Det meningslösa arbetet kan ta sig olika uttryck. För mig var det att styras av en robot som fick mig att förstå att mina arbetsuppgifter snart kunde tas över av en robotkollega.

DN har under de senaste veckorna skrivit om känslan av meningslöshet i arbetslivet. En färsk undersökning från DN/Ipsos visar lyckligtvis att endast en tiondel av svenskarna upplever att de utför meningslösa arbetsuppgifter varje vecka. Men det är förstås en klen tröst för de drabbade.

För mig var meningslöshet en närmast konstant känsla under den höst för ett par år sedan, då jag arbetade med att packa mat åt en större nätbaserad matbutik.

Varje morgon började klockan 05. För att väcka min redan uttråkade kropp inför kommande tristess kastade jag i mig en koncentrerad hutt av citron och ingefära.

30 minuter senare mötte jag min närmaste och enda riktigt närvarande arbetskamrat. Hon väntade i ett 20 000 kvadratmeter stort lager, två våningar under jord. En robot som kopplad till ett headset på mitt huvud var min stränga vän, tillika coach och övervakare.

Något hej fick jag inte, trots att vi arbetade nära varandra varje dag. I stället fick jag gäspande hälsa roboten med det enda namn hon kände mig vid – en nummerkombination. Därefter bad hon mig att börja plocka.

Mellan oändliga rader rödlackade varuhyllor hade jag sällskap av ett hundratal andra, mänskliga kollegor. Men några nära vänner, som annars kan lyfta även det mest själlösa av arbeten, blev det aldrig. Interaktionen var nämligen begränsad till nickningar, ett hej kunde störa de order som robotarna matade i hörsnäckorna.

"Gång 2, avdelning 8, hylla 5, fack 2. Plocka 2 till box 6", kunde min säga, och be mig bekräfta.

"Klar", sade jag.

Det ständigt pågående robotsamtalet berövade mig även de två sista mänskliga glädjeämnen som kunde ha lyft mina dagar – musik och fria tankar.

En beskrivning av meningslöshet i arbetet har träffsäkert formulerats av Broder Daniels frontfigur Henrik Berggren. I en intervju med SVT 1995 berättade han om hur han under en kort period delade ut tidningen Göteborgs-Posten på morgnarna.

– Om jag klarar den här trappuppgången har jag tjänat in tillräckligt mycket pengar för att köpa en banan. Och vad ska jag med det till, vad ska jag med en banan till?

Lite så kände jag också. Men det som var mest nedslående var känslan av att jag bara var ett mellanrum. Ett kort kapitel i tiden mellan e-handels genombrott och dagen då min arbetsinsats kunde ersättas av robotar.

Bortskämd 90-talist, tänker du kanske. Det är möjligt, svarar jag och tänker att man ska vara försiktig med att klaga på jobb bara för att de är tråkiga.

Men kanske, kanske, kan man kräva mer mening av arbetslivet än så – och frågan är om inte även ekonomin gynnas av det.

Josef Svenberg

josef.svenberg@dn.se "

"Orimligt att vi tvingas köpa ny mobiltelefon"

DN FREDAG 4 JANUARI 2019

Bank-id. Sedan i höstas kan jag inte använda mobilt bank-id eftersom det måste uppdateras, och det går inte i min telefon. Jag har svårt att klara mig utan det. Främst behöver jag mobilt bank-id för att logga in på Arbetsförmedlingens hemsida för att rapportera. Nu måste jag ta mig till ett kontor för att få en blankett att fylla i där. Mobilt bank-id behövs även till exempel för att logga in på Kivra dit viktig post från myndigheter – till exempel Skatteverket – och organisationer kommer. Nu missar jag mycket viktig post. Har meddelat Kivra detta, men kan likväl inte komma åt posten. Jag har förstås kontaktat banken där man har förståelse, men jag kan inte få någon hjälp. Kan man verkligen förutsätta att alla kan använda mobilt bank-id?

Som stor motståndare till detta galna konsumtionssamhälle tänker jag inte skaffa ny telefon när det annars inte är något fel på den. Är det verkligen rimligt att man skall tvingas att köpa ny telefon?

Henrik Scheutz "

"Pappa är multisjuk men mamma vägrar ta emot hjälp utifrån"

DN FREDAG 4 JANUARI 2019

"Deras pappa är sjuk och kräver mycket omvårdnad och behandling hemma. Mamman beklagar sig ständigt över sin situation men vill inte ta emot hjälp från hemtjänst och hemsjukvård.

Fråga:

Vi är en syskonskara som bor flera timmar bort från våra föräldrar. De är båda i 70-årsåldern. Pappa är multisjuk och kräver mycket omvårdnad och medicinsk behandling hemma. Mamma gör det hon kan på egen hand, resten sköts på sjukhuset. Hon nämner ofta att hon känner sig fången i hemmet men vägrar trots det ta emot hjälp i form av hemsjukvård eller hemtjänst. Varje telefonsamtal med mamma mynnar ut i hur synd det är om henne och om vilket lass hon får dra. Då vår syskonskara består av bland annat medicinskt utbildade försöker vi ge råd och tips hur mamma kan underlätta sin situation. Varje sak vi föreslår viftar hon bort som omöjlig. Vi förstår mammas behov av att prata av sig men det är svårt att få till ett konstruktivt samtal. Hon ältar samma saker om och om igen utan att komma någon vart. Förslag på en samtalskontakt där hon kan prata om sina tankar och känslor möts med förfärad utrop.

Mamma har heller inga speciella vänner att umgås med. Vi har alla sett hur hon näst intill kväver människor med uppmärksamhet om någon är vänlig. Ett par av oss syskon har försiktigt påpekat att bara för att hon druckit kaffe med en person en gång, betyder det inte att personen omedelbart vill veta hennes innersta tankar eller för den delen träffas varje dag. Mamma förstår inte vad vi menar och reagerar med tårar. Detta leder till att folk drar sig undan, och allt hon egentligen vill ha är en vän.

Vi förstår att livet inte blev som mamma önskade. Hon fick barn och blev hemmafru, trots att hon egentligen ville arbeta. Hon påtalar ofta att vi syskon

”helt gratis tagit emot” våra utbildningar och att hon minsann aldrig har fått något alls. Att vi alla kämpat hårt med studier och sedermera arbeten går inte in. Hon verkar tro att hon är den enda som har mött motgångar i livet. Och nu är livet ännu en gång orättvist mot henne då pappa är sjuk och hon är satt, mot sin vilja, att ta hand om honom.

Hur ska vi kunna hjälpa våra föräldrar i den här situationen? Varken mamma eller pappa mår bra. Vi fyra syskon har försökt hjälpa till med det vi kan men det är svårt att vara behjälpliga på avstånd.

Svar:

Det du och dina syskon upplever i relation till era föräldrar är tyvärr ett mycket vanligt problem. Kuratorer och handläggare inom äldreomsorgen beskriver det som ni nu är med om som en av de svåraste utmaningarna som vuxna barn har att förhålla sig till när föräldrar blir allt äldre och får ett växande behov av stöd och vård.

Jag kommer att resonera om hur din mamma kanske kan få det samtalsstöd som hon verkar vara i så stort behov av. Rollen som hustru och anhörig till en multisjuk man är förstås svår på många sätt – som sorgen över hur det har blivit, oron för att inte räcka till, och ilskan över hur orättvist det är att det blivit så här i slutet av livet. Något som känns så angeläget att få prata om, men också så svårt att ibland hitta ord för och att bli förstådd i. Dilemmat för din mamma verkar vara att hennes starka längtan efter att få prata om detta närmast ställer till det för henne, när hon i relationen till er hamnar i ett ”ältande” som tröttar ut er. Och när hon blir gränslös med andra när en möjlighet till samtal verkar finnas.

Låt mig börja med att berätta om de kunskaper som finns inom äldrepsykologin om varför det ibland blir en så lång och mödosam process innan äldre säger ja till hemhjälp och hemsjukvård, eller till att flytta in på äldreboende. En omständighet som verkar bidra är att många äldre ser sig som överlevare, de tänker att om vi klarat oss så här långt i livet så klarar vi oss ett tag till på egen hand. Det handlar om den självbild man har och värnar om, och kanske också i ganska hög grad om stolthet.

I ett äktenskap där den ena som gammal blir sjuk, och behöver alltmer stöd och vård, blir det ibland svårt och närmast smärtsamt för den andra att kunna

se och acceptera att maken eller hustrun nu är en sjuk och hjälpbehövande person. Att ta emot vård i hemmet kan upplevas som den slutliga bekräftelsen på hur illa det har blivit. Och att hustrun eller maken har blivit ett vårdobjekt känns ovärdigt, likaså att något som varit en så viktig del av livet, en jämbördig nära relation två vuxna emellan, definitivt är över. Att själv vårda den andra kan ibland uppfattas som ett bättre alternativ, trots alla påfrestningar som det innebär – då man i vårdandet fortsätter att vara nära och unika för varandra, fysiskt och känslomässigt.

Men vanligast är att man känner olust inför att täta besök i hemmet av hemtjänst och hemsjukvård ska göra att hemmet inte länge känns som ett hem, utan som en institution. Som anhörig kan man uppleva att man förlorar kontrollen över både sin vardag och sitt hem.

Förstå mig rätt, jag delar din bedömning att det vore en positiv förändring för era föräldrar om de tog emot hjälp i hemmet. Det jag nämnt kanske ändå kan öka förståelsen för er mammas beteende, vilket utifrån sett framstår som närmast egoistiskt, och kan vara något att väga in och förhålla sig till i era fortsatta samtal.

Men hur ska ni då kunna få det konstruktiva samtal som ni vill ha med er mamma om att det kanske ändå är rimligt att säga ja till hemhjälp och hemsjukvård? En sak som du inte tar upp i ditt brev är din pappas syn på saken. I princip är det din pappas behov av vård som ska avgöra vilka vårdinsatser som ska ske i hemmet, inte din mammas önskan att avstå. Det bästa är förstås om både din pappa och din mamma ser det kloka i att få mer hjälp. Om din pappa är kapabel att uttrycka egna önskemål tror jag att det är rimligt att även han är med och utforskar fördelar och nackdelar både med att låta det vara som det är, och med att acceptera hjälp i hemmet.

För att få ett mer konstruktivt samtal om detta har jag ett förslag som innebär att man gör en tabell med fyra fält. Det är ett inslag i det som inom motivationpsykologin kallas för att ha en ”lyssnande” och ”framkallande” stil vid samtal om förändring. Fokus är på att den som det berör ska få möjlighet att hitta sina egna skäl till förändring, och börja se lösningar på de svårigheter som den bekymrar sig för.

Så här går det till: Rita upp en tabell med fyra fält på ett papper. Skriv i ruta 1 (längst upp till vänster) det som är bra med hur det är nu. Fortsätt och skriv i

rutan under, ruta 2, det som är mindre bra med hur det är (i dina föräldrars fall att inte ha hjälp i hemmet). Gå sedan över över till ruta 3, till höger om ruta 2, och skriv där de svårigheter med hjälp i hemmet som dina föräldrar bekymrar sig för. Avsluta med att i rutan ovanför, i ruta 4, skriva det som ändå skulle kunna vara bra med hemtjänst och hemsjukvård, bara helt hypotetiskt. Det är bara fråga om att utforska, inte om ett beslut i någon riktning.

Ofta fungerar detta som att man sår ett frö, öppnar nya perspektiv, som blir en bra grund för fortsatta samtal. Var tydlig med att det inte är ert sätt att se på saken som kartläggningen handlar om, utan din mammas, och kanske också din pappas. Berätta om detta sätt och idén bakom för din mamma, men låt dem göra detta på egen hand. Säg att de gärna efter ett tag får berätta vad kom fram till.

Och så till sist om din mammas behov av att få bli lyssnad till, och om hur svårt det förstås på många sätt är för henne. Mitt råd är att du tipsar henne om Anhörigas riksförbund och Anhöriglinjen, 0200 239 500. Här finns möjlighet att få stöd och vägledning, och att "bara" bli lyssnad till.

Liria Ortiz
fragainsidan@dn.se

"Sjukhuset har lagligt stöd att behandla patientdata"

DN FREDAG 4 JANUARI 2019

"Experter anser att Karolinska kan bryta mot lagen i sin hantering av patientdata. Nu svarar sjukhusets dataskyddsombud att allt har gått rätt till, att ingen juridisk utredning behövs och att dokumentation inte krävs.

Som DN berättat samkörs patientdata på Karolinska ur patientjournaler med andra register, bland annat kvalitetsregister, personuppgiftsregistret och sjukhusets ekonomisystem. Syftet är att bygga upp en diagnosbaserad databas med så kallade digitala styrkort, vilket är centralt för sjukhusets nya organisation med värdebaserad vård. Styrkorten är mätverktyg för att kunna göra jämförelser i realtid och mäta kvaliteten i vården kopplat till kostnader. Sjukhuset har 1,6 miljoner patientbesök, och meningen är att alla patienter ska ingå i det nya registret.

Av styrkort som DN tagit del av framgår att individdata matas in från journalerna varje natt.

Efter att experter uppgett för DN att sjukhuset inte lever upp till EU:s nya dataskyddsförordning GDPR, då patienterna inte informeras om personuppgiftsbehandlingen, har sjukhusets styrelse krävt att få mer information om hanteringen av patientdata. Styrelsen, som är personuppgiftsansvarig, har under 2018 haft en genomgång om efterlevnaden av GDPR, utan att styrkorten berörts.

– Vi måste ta på allvar om experter säger att det här inte stämmer. Vi ska naturligtvis följa både patientdatalagen och GDPR, har styrelseordförande Håkan Sörman tidigare sagt till DN.

Enligt GDPR som trädde i kraft i maj 2018, har offentliga verksamheter skyldighet att utse ett dataskyddsombud som ska tillvarata de registrerades

integritet, i det här fallet patienternas, och se till att behandlingen av personuppgifter går rätt till.

Dataskyddsombudet Lisa Gellerhed van Duin, tillika jurist på Karolinska, uppger att det finns lagligt stöd för patientdatahanteringen i de digitala styrkortet och hänvisar till patientdatalagen, som ger utrymme för personuppgiftsbehandling utan samtycke i samband med kvalitetsutveckling och journalföring i sjukvården.

– Man kan läsa på vår hemsida om hur vi hanterar personuppgifter.

På hemsidan står bland annat att sjukhuset behandlar personuppgifter för att kunna tillhandahålla sjukvård och vid journalföring. Patienter kan vända sig till sjukhuset för att få kopia på de personuppgiftsbehandlingar som gjorts, och kan i vissa fall få sina uppgifter raderade. Däremot framgår inte vilken personuppgiftsbehandling som görs i samband med att den nya databasen med styrkortet byggs upp.

Trots att frågor rests, även av Datainspektionen, anser inte Gellerhed van Duin att det finns behov av någon fördjupad utredning.

– Min juridiska bedömning är att sjukhuset har stöd för att utveckla och säkra verksamheten genom de digitala styrkortet.

Lisa Gellerhed van Duin säger att hon inte har någon uppfattning om hur omfattande personuppgiftsbehandlingen i styrkortet är.

–Som dataskyddsombud kan jag omöjligen ha detaljkunskap om all personuppgiftshantering som sker på sjukhuset. I min roll ger jag verksamheterna instruktioner och vägledning för att kunna följa gällande lagstiftning.

Advokat Caroline Olstedt Carlström, expert på GDPR, har uppgett till DN att det bör utredas juridiskt om databasen, där patientdata redovisas diagnosvis på gruppnivå, utgör ett regionalt kvalitetsregister. I så fall innebär det att patienter har rätt att motsätta sig personuppgiftsbehandlingen.

Förebilden för arbetet med värdebaserad vård, som marknadsförs av Boston Consulting Group, är de svenska kvalitetsregistren och konsultbolaget har anlitats för styrkortsarbetet.

Lisa Gellerhed van Duin anser dock inte att det skulle handla om ett kvalitetsregister.

– Min juridiska bedömning är att styrkortet är ett it-system för att systematiskt utveckla kvaliteten i verksamheten.

Sjukhusets controller Claes Ruth, som ansvarar för styrkortet, har uppgett för DN att syftet på sikt är att kunna jämföra vårdresultat med andra vårdgivare.

Vad är skillnaden mot ett kvalitetsregister?

– Jag kan inte svara för styrkortet exakt, för jag kan inte de systemen, säger Gellerhed van Duin.

Hur involverad har du varit i framtagandet av styrkortet?

– Jag har varit väldigt lite inblandad direkt.

DN har bett att få ta del av en eventuell utredning och konsekvensbedömning – som enligt expertis till DN ska ha gjorts och vara väldokumenterad – innan arbetet med styrkortet satte i gång, men inte fått ut någon sådan. Som svar på begäran uppger sjukhuset kort och gott att Karolinska följer GDPR och att dokumentation inte är nödvändig.

–Om ni inte fått ut några dokument så beror det antagligen på att det inte finns, säger Lisa Gellerhed van Duin.

Hon hänvisar till att arbetet med styrkortet påbörjades långt innan hon tillträdde sin tjänst i maj 2018, och att hon därför saknar kunskaper om förberedande arbete.

Hur kommer det sig att det saknas dokumentation på att sjukhuset efterlever lagen?

– Jag har inget dokument. Men vi har juridisk grund för det. Vi har en policy som innebär att vi hela tiden följer alla lagar, patientdatalagen och GDPR. Mellan 2013 och 2017 har Karolinska fått sammanlagt fem miljoner kronor i forskningsmedel utbetalt från Stockholms läns landsting för forskning om värdebaserad vård, för att identifiera patientflöden, utfallsmått och mäta kvalitetsutvecklingen. Något etiskt prövningstillstånd har sjukhuset inte kunnat presentera.

– Om man bedriver systematiskt kvalitetsarbete så behöver man inte etikprövningsnämndens tillstånd.

DN kunde nyligen berätta att S:t Eriks ögonsjukhus och Sahlgrenska universitetssjukhuset enligt två utredningar bedöms ha brutit mot etikprövningslagen som reglerar forskning på människor, då sjukhusen

deltagit i en forskningsstudie och lämnat ut patientdata till amerikanska bolaget Icom utan etiskt prövningstillstånd. Fängelse finns i straffskalan. Ärendet har nu lämnats över till åklagare.

Karolinska uppgav först att de uppgifter som hanterades i styrkorten inte var personuppgifter, och att GDPR därför inte var tillämplig. Nu informerar sjukhuset på hemsidan om att det tvärtom är personuppgifter och att de dessutom inte är helt avidentifierade utan pseudonymiserade, så att det på nytt går att koppla uppgifterna till en individ. GDPR är mycket tydlig i kravet på information om hur personuppgifter behandlas.

Hur ska allmänheten veta vad som gäller?

–Ur ett juridiskt perspektiv handlar det helt klart om personuppgifter och patientuppgifter. De är inte avidentifierade, utan pseudonymiserade, då det finns en nyckel, säger Lisa Gellerhed van Duin.

Hon uppger att patientuppgifterna i styrkorten är krypterade, och att endast ett fåtal personer som sjukhusets patientområdesansvariga har tillgång till icke-krypterade uppgifter.

Databasen byggs upp av en central stab separat från själva vården. Nyligen har sjukhuset uppgett att behörig personal på staben har tillgång till patientjournaler och andra relevanta system.

Hur viktigt är att det att patienter på Karolinska känner sig trygga med hur deras personuppgifter behandlas och att man är transparent med det?

– Det viktiga för oss är att vi ger en god och säker vård och att vi följer bestämmelserna i patientdatalagen. Det kan patienter känna sig trygga med.

Anna Gustafsson

anna.gustafsson@dn.se "

"Guide: Så klarar du oxveckorna i Stockholm

DN FREDAG 4 JANUARI 2019

Oxveckorna är här. Årets tråkigaste veckor under årets tråkigaste årstid för landets mest spenderarbenägna länsinvånare har anlänt – och ingenting är kul förrän vid påsk. Undrar du också vad du kan göra som inte kostar några pengar över huvudtaget? Frukta inte, DN har guiden för dig.

Överklaga något som gör dig förbannad

Plats: Gräv där du står.

Kostnad: En del tid men inga pengar

Tidsåtgång: Helt beroende av ambitionsnivå.

Hur gör jag? Hitta ett beslut som du är förbannad på eller en granne som har några planer. Gör livet till ett helvete för grannen, kommunen eller en byggherre genom att överklaga. En process tar i vanliga fall minst ett par månader vilket innebär att dina kvällar och eftermiddagar under oxveckorna blir fyllda av härlig argumentationsteknik och festlig formuleringskonst.

Fördelar: Du har en chans att påverka.

Nackdelar: Du har en chans att påverka din grannes drömmar eller bostadssituationen för någon som verkligen hade behövt den där platsen som du nu har stoppat.

Engagera dig mer i din lokala Facebookgrupp

Plats: Förslagsvis hemifrån eftersom du då kan realtidsrapportera om dina grannars skumma aktiviteter.

Kostnad: Densamma som kostnaden för ditt internetabonnemang.

Tidsåtgång: Inte särskilt stor.

Hur gör jag? Du ger dig in i granngruppen på Facebook, de flesta stadsdelarna har minst en. Rapportera sedan om allt som du tycker är åt

helvete med just din stadsdel och sänk på sådant sätt moralen för alla som råkat gå med i gruppen. Om du är mer positivt lagd kan du posta massor av bilder på hur fint det är utanför ditt fönster.

Fördelar: Väderoberoende. Du behöver inte gå ut.

Nackdelar: Du framstår som lite knäpp.

Testa din krisförmåga – stäng av elen

Plats: Hemma.

Kostnad: Ingen – du sparar till och med pengar.

Tidsåtgång: Minst 48 timmar om du ska testa din egen förmåga att överleva om kriget kommer.

Hur gör jag? Du stänger av elen. Om du är riktigt hårdhudad nöjer du dig inte där utan stänger också av värmen. Sedan överlever du efter bästa förmåga.

Myndigheten för Samhällsskydd och beredskap tycker att man ska överleva minst 48 timmar utan el och värme hemma och att man ska ha tillräckligt med förnödenheter hemma för att klara sig. Nu är det upp till bevis.

Fördelar: Ett ekonomiskt fördelaktigt alternativ. Du minskar matsvinnet och sänker elräkningen.

Nackdelar: Du kanske fryser ihjäl och får möjligen skörbjugg.

Presentera ditt eget alternativ till regering

Plats: Förslagsvis på Mynttorget eftersom de politiska reportrarna skulle behöva något framsteg att rapporta om.

Kostnad: Inte ett öre om du inte tycker att dina egna statsråd förtjänar viss ekonomisk ersättning.

Tidsåtgång: I vanliga fall ett par dagar, men i nuvarande läge får man räkna med minst tre månader.

Hur gör jag? Samla ungefär 20 personer med bred politisk förankring och lämna ditt förslag på regering till talmannen Andreas Norlén. Han har möjligen fullt upp med annat, så enklaste sättet att få fram budskapet är att rada upp alla på Mynttorget utanför riksdagen.

Fördelar: Du blir möjligen Sveriges nästa statsminister.

Nackdelar: C och L kommer troligen rösta nej.

Gör din demokratiska plikt på kommunfullmäktige

Plats: Stockholms Stadshus.

Kostnad: Inte ett öre.

Tidsåtgång: Det beror helt på hur debattsugen Liberalernas Björn Ljung (L) är.

Hur gör jag? Ungefär var tredje vecka samlas landets tredje största demokratiska församling för att debattera och besluta om huvudstadens framtid och utformning. Här finns både en majoritet, en arg opposition och ett styre på plats.

Fördelar: Du får se politiska beslut bli ett faktum.

Nackdelar: Det är ibland lite svårt att höra från åhörarläktarplats.

Kör loss på skridskodisco på Kärrtorps IP

Plats: Kärrtorp.

Kostnad: Nada.

Tidsåtgång: Tretimmarsdisco

Hur gör jag? Det hela är mycket enkelt. Du åker till Kärrtorps IP klockan 18.00 på lördag den

12 januari. Där är det skridskodisco. Man behöver inte dansa, men man får om man vill. Hammarby Hockey säljer fika. På ena sidan idrottsplatsen får man skjuta slagskott och ha klubba. Discot går av stapeln de flesta lördagskvällar.

Fördelar: Du kan åka skridskor om du gillar det.

Nackdelar: Du behöver inte åka skridskor om du inte vill, även om det nog är att föredra. Det kan bli kallt på kvällen under oxveckorna.

Kollektivtrafiksemester i tunnelbanan

Plats: Var som helst i kollektivtrafiknätet.

Kostnad: En SL-biljett.

Tidsåtgång: Helt beroende av ambitionsnivå och eventuella förseningar på pendeltågslinjerna.

Hur gör jag? Sätt dig på ett tåg eller på en buss och åk till en plats i länet som du aldrig tidigare besökt. Sedan åker du hem igen.

Fördelar: Du får se platser i länet som du kanske inte visste fanns.

Nackdelar: Platsen kan vara skittråkig.

Skäll ut människor som har kvar julpyntet

Plats: Förslagsvis inte i din omedelbara hemmiljö, men i krokarna så att flyktvägen inte behöver bli för lång.

Kostnad: Låga ekonomiska risker, men du riskerar ditt sociala kapital.

Tidsåtgång: 30–60 minuter.

Hur gör jag? Du tar en promenad när du är lite förbannad. Du ser ett hus eller en balkong som fortfarande har kvar allt julpynt, trots att julen och tjugondag Knut sedan länge är förbi. Du blir rasande och påpekar att det inte är särskilt konstruktivt med julpynt längre.

Fördelar: Du lättar på frustrationen.

Nackdelar: Du framstår som en mycket orimlig person.

Promenera längs vattnet och svär åt alla ute på isen

Plats: Längs med vattnet.

Kostnad: Inte ett öre.

Tidsåtgång: Minst en hel solig helgdag

Hur gör jag? Du går längs med strandpromenaderna i Stockholm och blir förbannad på alla som ger sig ut på isar som inte alls ser säkra ut. Du svär åt att det är dumt och idiotiskt att riskera sitt liv för en bra skridskotur men är i lönnedom lite avundsjuk på att människor verkar må så bra av naturupplevelsen och kontakten med jorden.

Fördelar: Du får en långpromenad om du går runt Kungsholmen eller Södermalm. Det gör gott för din hälsa.

Nackdelar: Du framstår återigen som en mycket bitter person.

Kräng oönskade prylar på bakluckeloppis

Plats: Stinsen, Sollentuna.

Kostnad: Ingenting som besökare, 250 spänn om du vill kränga från bakluckan.

Tidsåtgång: Lördag för försäljning, fredag kväll för att plocka ihop prylarna.

Hur gör jag? Du åker till Stinsens P-hus i Häggvik. Där slår du upp bakluckan och säljer prylarna som du inte behöver. Bakluckeloppisen i

Häggvik är bara en av flera i Stockholm. Håll koll på sociala medier eller i DN-kalendariet. Den här går både den 12 januari och den 25 januari.

Fördelar: Du kan sälja av massor av skräp.

Nackdelar: Du kan fynda massor av prylar som i stunden känns livsviktiga men som är svårmotiverade att ha i längden.

Anton Säll

anton.sall@dn.se "

" Fredrik Strage: Musikpartyn i naturen är ett uttryck för människans okuvliga frihetslängtan

DN FREDAG 4 JANUARI 2019

Dj:n Johannes Drakenberg åtalades för att ha arrangerat en spontan konsert på Långholmen. Han frikändes – men domen har överklagats. Varför prioriterar svenska myndigheter kampen mot fester i det fria?

Vädret var underbart och vi tyckte att det var roligt att gå ut i parken och spela musik", säger technoproducenten Johannes Drakenberg i Stockholms tingsrätt. Han åtalas för brott mot ordningslagen efter att den 25 maj 2018 ha arrangerat en spontan konsert i amfiteatern på Långholmen.

Eftersom man inte behöver söka tillstånd för att framföra ett konstnärligt verk, så länge det inte utgör en "fara för ordning och säkerhet", beskriver Johannes Drakenbergs advokat för rätten hur en elektronisk konsert går till och vad som menas med samplingar och loopar: "Dj:n är ungefär som en dirigent som kontrollerar musiken genom trummaskiner och datorer. Varje framträdande blir unikt. Däri ligger det konstnärliga."

Jag sitter bland åhörarna och känner mig ung eftersom techno, en genre som jag lyssnat på i 30 år, fortfarande är så ny att den behöver förklaras.

Samtidigt känner jag mig gammal eftersom jag blir nervös av att en beväpnad polis sitter bredvid mig och ser ut att vara max 23. Kalla mig fördomsfull men killar under 30 bör inte få hantera skjutvapen. Tänk om hans tjej gör slut via sms så att han flippar ut.

"Är det som Swedish House Mafia?" frågar åklagaren. "Mer komplext, skulle jag säga", svarar Johannes Drakenberg. "De trycker i gång färdiga låtar. Vi improviserar på trummaskiner och synthar." En av poliserna som kom till Långholmen blir också förhörd. Hon säger att konserten gick lugnt till. Ett femtiotal personer var där och bara ett par stycken dansade.

"Förekom det några ordningsproblem?" frågar åklagaren. "Nej", svarar polisen och är så vänlig att det känns märkligt när advokaten i sin slutplädering säger att polisen "konsekvent trakasserar" teknokulturen. Advokaten håller hur som helst ett vackert brandtal för rätten att framföra musik offentligt. Jag drar efter andan då konstapeln bredvid mig får ett sms men han håller sig lugn. Techno handlar om "kärlek, gemenskap och respekt", sammanfattar advokaten.

Tingsrätten friar Johannes Drakenberg. Domen slår fast att konserten var en "allmän sammankomst för framförande av konstnärligt verk" och att det var "lugn och god stämning på platsen". Visserligen hade någon ringt och klagat, skriver tingsrätten, men det störande ljudet kunde lika gärna ha kommit från en annan spontan fest som ägde rum på Långholmen samma kväll.

Nu har domen överklagats. "Konsekvenserna av tingsrättens dom blir att dj-arrangemang i Stockholms offentliga miljöer och parker dit allmänheten har tillträde är fria från plikten att söka tillstånd om musiken som spelas är konstnärliga verk", skriver åklagaren – som om det skulle vara ett problem. Bisarrt nog verkar myndigheterna prioritera kampen mot fester i det fria. 2019 introducerar polisen i Stockholm en speciell antirejvbuss som åker ut på landet för att stoppa illegala fester. "Därför kommer de bästa festerna inträffa mycket långt från city, på platser dit endast fyrhjulingar och motiverade klubbisar orkar ta sig", sa nyligen min vän Hipster-Kristofer, som fått sitt namn av att han är oerhört trendkänslig, till tidningen Stockholm Direkt. "Det kommer i sin tur att ha positiva effekter på folkhälsan. Vi kommer alla bli mer vältränade och tillbringa mer tid i skog och mark." Att skogsrejeven förbättrar vår kondition är förstås bra. Men vi ska inte heller glömma den andliga styrka som teknokulturen erbjuder. I en tid när auktoritära rörelser flyttar fram sina positioner blir partyn i naturen en symbol för människans okuvliga frihetslängtan, hennes sug efter att klättra upp i en gran och ropa: "I am a golden god!" Därför bör även hovrätten fria Johannes Drakenberg.

Fredrik Strage
kulturdebatt@dn.se "

"44 kulturhändelser att hålla koll på 2019"

DN FREDAG 4 JANUARI 2019

Filmatiseringen av "Aniara", ett återförenat Spice Girls, Margaret Atwoods uppföljare till "Tjänarinnans berättelse" – och kanske ett Nobelpris i litteratur. DN Kultur listar händelser, verk och evenemang att se fram emot under året som kommer.

JANUARI

"Brexit" (Film, 7 januari)

Benedict Cumberbatch ("Sherlock") spelar huvudrollen i dramafilm på HBO Nordic om skumraskspelet bakom den brittiska folkomröstningen om EU-utträdet.

"True detective" (Tv-serie, 14 januari)

Tredje säsongen av Nic Pizzolatos hårdkokta crimeantologi utspelar sig på Ozarkplatån i tre olika tidsperioder.

"Den inre ojämlikheten" av Richard Wilkinson och Kate Pickett (Fackbok, 16 januari)

"Jämlikhetsanden" fick ett stort genomslag i debatten för 10 år sedan.

Författarnas uppföljare handlar om hur ojämlikheten påverkar relationer och psykisk hälsa.

"Britt-Marie var här" (Film, 25 januari)

Pernilla August spelar titelrollen som stursk pensionärskvinna baserad på Fredrik Backmans tredje roman. Regisseras av Tuva Novotny.

FEBRUARI

"Aniara" (Film, 1 februari)

Harry Martinsons rymdepos om varför människan trots all sin kunskap förstör sin miljö har inte blivit mindre aktuellt sedan det skrevs 1954. Nu kommer en svensk filmatisering.

Grammisgalan (Musik, 7 februari)

Årets gala går av stapeln på Annexet i Stockholm och delar ut priser i 22 kategorier.

"Hamlet" på Dramaten (Teater, premiär 9 februari)

Shakespeares klassiker om existentiell ångest och maktkamp på liv och död sätts upp för åttonde gången på Sveriges nationalscen, den här gången med Adam Lundgren i huvudrollen.

Gilbert & George: "The great exhibition" (Konst, 9 februari–12 maj)

Det 70-åriga konstnärsparet har utmanat konventioner och god smak i fem decennier. Nu samlar de sina verk för en stor utställning på Moderna museet i Stockholm.

"Eld och lågor" (Film, 14 februari)

Björn Stein och Måns Mårlind ("Känn ingen sorg") är tillbaka med ett Romeo & Julia-drama baserat på den verkliga konflikten mellan två nöjesfält på Djurgården.

"Bonusfamiljen" (Tv-serie, 18 februari)

Tredje säsongen av SVT:s och Felix Herngrens framgångsrika serie om splittrade familjer.

Oscarsgalan (Film, 25 februari)

Den 91:a upplagan av filmvärldens mest prestigefulla pris. Nomineringarna offentliggörs 22 januari.

MARS

"Kattmänniska" av Kristen Roupenian (Novellsamling, 1 mars)

Titelnovellen "Kattmänniska" fick en viral spridning hösten 2017 och kopplades till den rådande debatten om samtycke och makt i relationer. HBO har köpt rättigheterna till Kristen Roupenians succédebut för en framtida tv-serie.

"Min fantastiska väninna" på Stockholms stadsteater/Årsta folkets hus (Teater, premiär 1 mars)

Premiär för den svenska översättningen av April de Angelis hyllade dramatisering av Elena Ferrantes romankvartett om vännerna Elena och Lila.

"Ett system så magnifikt att det bländar" av Amanda Svensson (Roman, 14 mars)

Amanda Svenssons nya roman är en familjeberättelse om tre syskon som försöker nå varandra i en värld som blivit alltmer splittrad.

”Tom Clancy’s The Division 2” (Spel, 15 mars)

Den svensktutvecklade uppföljaren till ”Tom Clancy’s The Division” utspelar sig sju månader efter föregångaren, som berättade om hur USA kollapsar på bara fem dagar efter att en epidemi bryter ut på Black Friday.

”Svansjön” på Cirkus (Dans, 18 mars)

Den ryska nationalbaletten kommer till Sverige för att visa tidernas mest populära balettklassiker, historien om svanprinsessan som bara kan befrias från trolldom genom äkta kärlek.

”Framtiden är här” på Arkdes (Utställning, 21 mars–4 augusti)

Elektroniska muskler, kryopreservering och domedagsvalvet på Svalbard.

”Framtiden är här” handlar om designens förmåga att forma morgondagens värld.

”All den luft som omger oss” av Tom Malmquist (Roman, 22 mars)

Tom Malmquists nya roman tar avstamp i en tidningsnotis om ett ouppklarat mord. Författaren kastas tillbaka till sina barndomsår i Huddinge och konfronterar sitt förflutna.

APRIL

”Game of thrones” (Tv-serie, april)

Tv-historiens mest prisbelönta serie går i mål med en åttonde säsong där vart och ett av de sex avsnitten kommer att vara långfilmslånga.

”Nu” på Kungliga Operan (Dans, premiär 5 april)

Världsberömda koreografen Alexander Ekman återvänder till Sverige med en ny balett.

”Bortbytingen” på Dramaten (Teater, premiär 9 april)

Författaren Sara Bergmark Elfgrens nyskrivna pjäs tar sig an det allt populärare trolltemat. ”Bortbytingen” diktar vidare på Selma Lagerlöfs novell med samma namn.

”White” av Bret Easton Ellis (Bok, 16 april)

”American Psycho”-författarens första bok på ett decennium, tillika hans första icke-skönlitterära, är en samling essäer om den sociala medier-drivna samtiden.

”Avengers. Endgame” (Film, 24 april)

Den sista delen i Marvels ”Avengers”-superhjältésaga blir den 22:a filmen i ordningen och ryktas bli en riktigt episk sammandrabbning på nära tre timmars speltid.

MAJ

”Processen” på Kungliga Operan (Dans, premiär 17 maj)

Franz Kafkas roman om Josef K blir helaftonsbalett – det blir en dans genom en byråkratisk labyrinth och en stad som påminner om Prag.

Spice Girls återföreningsturné (Konsert, 24 maj–15 juni)

Popgruppen återförenas för en turné om 13 spelningar i Europa med start i Dublin den 24 maj.

JUNI

”Lollapalooza” (Musikfestival, 28–29 juni)

Stockholm blir den tredje europeiska staden efter Berlin och Paris att arrangera musikfestivalen Lollapalooza. Till Gärdet den 28–29 juni kommer bland andra Lana del Ray, Laleh och Junior Brielle.

”Homeland” (Tv-serie, juni)

Den åttonde och avslutande säsongen på Showtimes geopolitiska spänningsdrama om bipolära CIA-agenten Carrie Mathison.

JULI

”Stranger things” (Tv-serie, 4 juli)

Tredje säsongen av den 80-talsnostalgiska sci fi-skräckserien på Netflix.

”Lejonkungen” (Film, 17 juli)

Den klassiska animerade Disneyfilmen om Simba ges ut i spelfilmsversion. Detsamma sker under året även med filmer som ”Aladdin” och ”Dumbo”.

AUGUSTI

”Once upon a time in Hollywood” (Film, 9 augusti)

Quentin Tarantinos nya ensemblefilm utspelar sig i Kalifornien på 60-talet och kretsar kring Charles Manson-sekten och mordet som utfördes av sektmedlemmarna.

Robyn på Sjöhistoriska (Konsert, 17 augusti)
På gräsmattan framför Sjöhistoriska museet i Stockholm den 17 augusti ska Robyn genomföra sin största spelning hittills.
”438 dagar” (Film, 30 augusti)
Gustaf Skarsgård och Matias Varela spelar journalisterna Martin Schibbye och Johan Persson. Filmen baseras på deras bok om hur de satt fängslade i Etiopien i 438 dagar.

SEPTEMBER

”1989 - kultur och politik” på Nationalmuseum (Utställning, 5 september–12 januari)
30 år efter Berlinmurens fall samlar Nationalmuseum populärkultur och finkultur som speglar skiftet mellan 1980- och 1990-tal, allt från politiska affischer i öst till Jeff Koons konst och Roxettes musikvideor.
”Björnkvinnan” av Karolina Ramqvist (Roman, 5 september)
Karolina Ramqvists nya roman kretsar kring en föräldralös ung kvinna som följer med sin förmyndare på en kolonialexpedition till Nordamerika 1542.
”Det, del 2” (Film, 6 september)
Avslutande halvan av Stephen King-filmatiseringen med Bill Skarsgård som den mordiske clownen Snåljåp.
”The testaments” av Margaret Atwood (Roman, 10 september)
Efter tv-seriesuccén och metoo-debatten får ”The handmaid’s tale” (”Tjänarinnans berättelse”) en uppföljare. ”The testaments” kommer att utspela sig 15 år efter slutscenen i originalromanen från 1985.
Bokmässan i Göteborg (Litteratur, 26–29 september)
Bokmässan 2019 bjuder på tre teman i programmet: Sydkorea, jämställdhet och med(ie)vetenhet.

OKTOBER

Ariana Grande (Konsert, 7 oktober)
Artisten bakom 2018 års stora hit ”Thank u, next” kommer till Sverige för en spelning i Globen.
”The goldfinch” (Film, 11 oktober)

Filmversionen av Donna Tartts roman ”Steglitsan” med bland andra Nicole Kidman och Finn Wolfhard (”Stranger things”, ”Det”)
”Mud musen” (Utställning, 12 oktober–12 januari 2019)
Utställning på Moderna museet om relationen mellan människa, konst och högteknologi, med verk av bland andra Robert Rauschenberg och Billy Klüwer.
Nobelpriset i litteratur? (oktober)
I skrivandets stund är det ännu oklart om det kommer delas ut ett Nobelpris i litteratur i år. Om så sker lär det bli på den traditionsenliga första torsdagen i oktober.

NOVEMBER

Augustpriset (Litteratur, november)
Den trettioförsta Augustgalan som belönar årets fack-, skön- och barn- och ungdomslitteratur går av stapeln i slutet av november.

DECEMBER

”Allt jag inte minns” (Tv-serie, julhelgen)
Jonas Hassen Khemiris Augustprisbelönade roman blir miniserie på SVT i jul.
”Star wars. Episod IX” (Film, december)
Sista delen i den nya J.J. Abrams-trilogin som inleddes med ”The force awakens” 2015.

Sverker Lenas

sverker.lenas@dn.se

Kristofer Ahlström

kristofer.ahlstrom@dn.se "

"Fria förbindelser och jazzig ton. Läsvärd historia om musiken som förändrade världen och Sverige

DN FREDAG 4 JANUARI 2019

Göran Jonsson

"Frihetens blå toner. En berättelse om jazzen i Sverige"

Carlsson Bokförlag, 365 sidor.

Här och där i den samlade dokumentationen av jazzens historia berörs sociala och samhälleliga sammanhang runt omkring själva musiken. Den amerikanske musikologen Alan Lomax biografi om pianisten Jelly Roll Morton skildrar till exempel den tidiga jazzen på ett sätt som berättar lika mycket om situationen för kreoler och svarta i New Orleans i början av seklet. Även Milton Mezz Mezzrows "Really the blues" (på svenska "Dans till svart pipa") handlar om musiken och om tiden, speglad i en judisk grabb från Chicago som förälskar sig i afroamerikansk kultur under 1920- och 30-talen.

Men man behöver förstås inte komma så nära in på jazzens geografiska ursprung för att se hur musiken både påverkar och påverkas av sin samtid. I Musikverkets (tidigare Rikskonserters) och skivbolaget Caprices omfattande skivsamling "Svensk jazzhistoria" heter inte för inte den cd-box som täcker åren 1940-42 "Beredskapsswing". Och om något särskilt lyfter journalisten Göran Jonssons bok "Frihetens blå toner – en berättelse om jazzen i Sverige" är det insikten att, som författaren själv konstaterar, "ingen musikstil speglar det moderna samhällets framväxt så väl som jazzen".

Från svensk horisont börjar det av naturliga skäl ändå i New York, där musiker från orkestrarna på Svenska Amerika Linien passagerarfartyg inspirerades av vad de såg och hörde i mitten av 20-talet. Jonsson viger även ett kapitel åt klarinettisten Åke "Stan" Hasselgårds smått häpnadsväckande

karriär i USA fram till sin död i en bilolycka 1948, bara 26 år gammal.

Framåt 50-talet, då svenska moralväktare slutgiltigt misslyckats med att hindra jazzen från att ta sig in i landet, stod striden i stället internt mellan de som hängde med i utvecklingen från och med bebopen, och de som omfamnade den nytraditionella vågen med dixieland.

Utöver rasism, moralism och nykterhetsiver kolliderade jazzen även med det mycket svenska fenomen som var folkrörelseägda Folkets Park och Folkets Hus. Å ena sidan gav det förhållandevis stora delar av landet tillgång till något så exklusivt som Charlie Parkers mytomspunna turné 1950. Å den andra innebar det löjligt torftiga arbetsförhållanden för till exempel Frank Sinatra, vars besök i Danmark och Sverige 1953 dessutom ackompanjerades av att svensk dagspress förföljde honom med jantelagssinnade nedgöranden. En tragikomisk studie i dåtida bonnighet, som Jonsson kröner med att citera Stockholms-Tidningen efter att Frankie Boy rimligt nog blivit förkyld och avbrutit turnén: "Norge slipper höra Sinatra".

Andra avsnitt i boken är inte lika stjärnspäckade men säger mer om på vilka sätt jazzen faktiskt slog rot i Sverige. Ändå hade Jonsson gott kunnat fördjupa sig mer i de perioder som sorterar under kapitlen "Jazz på svenska", "Jazz på europeiska" och "Multi kult". Jag tänker i synnerhet på den amerikanska frijazzens effekt på europeisk jazz och den fortsättning i form av mindre eller inte alls bluesbaserad improvisationsmusik som innebar att utvecklingen i (främst norra) Europa vann autonomitet visavi jazzen i USA; en relation över Atlanten som annars löper som en röd tråd genom Jonssons historieskrivning.

Namn som Peter Brötzmann, Derek Bailey, Han Bennink och Sven-Åke Johansson nämns inte i boken, som också förbiser den viktiga comebacken för improvisationsmusiken i Sverige i slutet av 90-talet.

Min poäng är inte att sätta fingret på missade detaljer, utan mer att påminna om att musikens egenliga utveckling ofta sker på ett plan strax under det praktiska händelseförloppet. Men Jonsson bok är läsvärd, inte minst för en större läsekrets. Genom sin breda, journalistiska blick för han indirekt även fram en teori som jag i högsta grad stödjer – nämligen att musik inte bara handlar om musik.

Johannes Cornell kultur@dn.se "

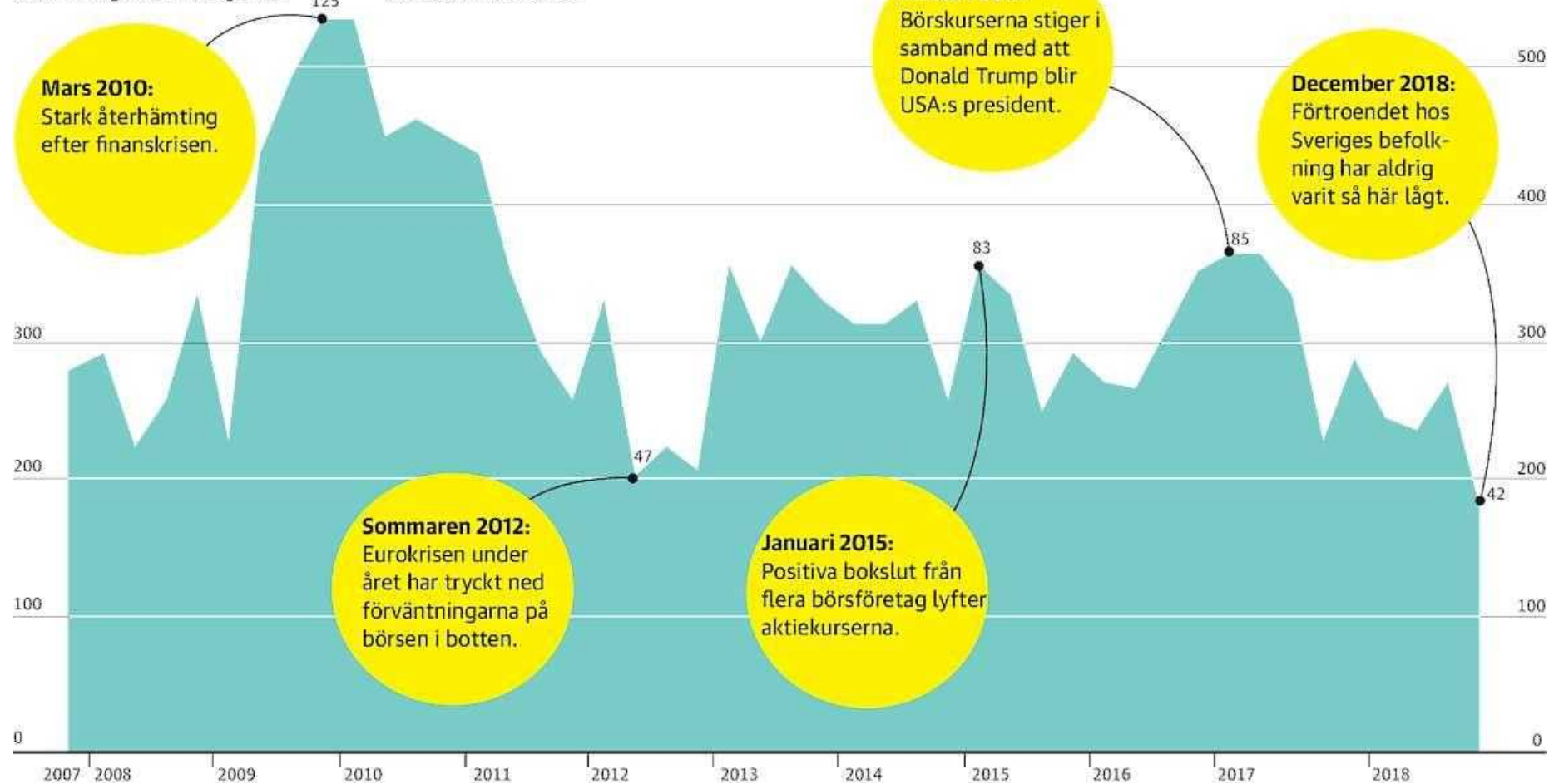

Så har förtroendet för börsen svängt

Diagrammet visar om svenskarna har trott att Stockholmsbörsen kommer att gå upp eller ned. Ju högre indexsiffra desto fler optimister.

Källa: JP Morgan Asset Management

Grafik: Johanna Pettersson

" Svenskarnas förtroende för börsen rekordlångt

DN LÖRDAG 5 JANUARI 2019

Förtroendet för börsen rasar. Aldrig tidigare har svenskarna varit så pessimistiska som i dag. Framför allt är det en osäker omvärld som sätter sin prägel. – Årets första kvartal styrs fortfarande av världsfrågor som behöver bearbetas, säger Alessandro Svensson, Nordenchef på J.P. Morgan Asset Management.

Svenskarnas förtroende för börsen rasar under det fjärde kvartalet 2018. J.P. Morgan Asset Management, en av världens största kapitalförvaltare, har i 15 års tid mätt svenskarnas förtroende för börsen. Det övergripande investerarindexet har rasat från 63 till 42, vilket är den lägsta siffran sedan mätningarna började. Inte ens under finanskrisen eller eurokrisen var förtroendet så lågt för börsen. Kapitalförvaltaren har genomfört enkätintervjuer med cirka 1 000 personer i åldrarna 16 till 74 år över hela landet. Frågan som har ställts är hur de tror att börsen kommer se ut de kommande sex månaderna. Många utgår ifrån den svenska börsen när de besvarar frågan, men frågan utesluter inte utländska börser. – Dessutom läser många in annat i frågan, exempelvis hur deras egen ekonomi ser ut om sex månader vilket påverkar hur de ser på börsen, säger Alessandro Svensson. December månad blev långt ifrån vad världens investerare hade hoppats på. Inte sedan depressionen 1931 har julmånaden utvecklats så pass negativt på New York-börserna. Likaså föll flera breda index världen över. Även de svenska börserna har varit skakiga.

Framför allt är det rädslan för en kommande lågkonjunktur som oroar. Hela 42 procent av de utfrågade tror att börsen kommer fortsätta nedåt tack vare en konjunkturförändring.

Under det tredje kvartalet var 18 procent oroade över politisk instabilitet, vilket till stor del präglades av regeringskrisen. Politisk oro har under december minskat medan oron för omvärlden har fördubblats.

– Det är inte bra att vi inte har en regering på plats, men utifrån svaren kan vi se att det är annat som oroar oss mer, exempelvis har ett potentiellt handelskrig större inverkan på företagens intjäningsförmåga, säger Alessandro Svensson.

Ett handelskrig mellan Kina och USA, Brexit samt konflikterna i Vita huset är tre exempel som dominerar pessimismen. Sedan tidigare är det känt att president Donald Trump har påverkat världens börser genom bland annat sitt twittrande. Dock är det färre som är oroade över USA och Donald Trump i jämförelse med tredje kvartalet. Ifall omvärlden skulle bli mer trygg är det möjligt att optimismen stiger. Exempelvis kommer Storbritannien att lämna EU i slutet av mars.

– Det behöver inte vara en perfekt lösning, så fort man vet saker och ting minskar oron på börsen, säger Alessandro Svensson. I alla åldrar råder det en större pessimism, men två grupper skiljer sig från resten. Människor i åldrarna 16 till 29 samt 51 till 59 är mer oroliga. Det är svårt att säga varför, men en teori är att ungdomsarbetslösheten och pensionssparande påverkar. När det kommer till könen är både kvinnor och män ungefär lika oroade över börsens utveckling. Tidigare har män varit mer optimistiska, vilket innebär att misstron till börsen syns extra tydligt när man ser på männens kurva.

Det senaste tillfället då förväntningarna på börsen var riktigt låga var sommaren 2012. Eurokrisen under året tryckte ned siffran till 47. Om nedgången fortsätter de kommande kvartalen får vi vänta och se.
– Årets första kvartal styrs fortfarande av världsfrågor som behöver bearbetas, men därefter kan förväntningarna kanske stiga, säger Alessandro Svensson.

Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se "

"Akutmottagning stängde efter misstänkt ebolafall

DN LÖRDAG 5 JANUARI 2019

Lasarettet i Enköping tvingades på fredagen stänga sin akutavdelning efter ett misstänkt fall av ebolasmitta. En ung man med allvarliga symtom fördes till Akademiska sjukhuset i Uppsala där han hölls isolerad på infektionskliniken. På kvällen kom besked om mannen inte var smittad med ebola.

Det var på fredagsförmiddagen som en ung man kom in till akutavdelningen på lasarettet i Enköping med allvarliga sjukdomssymtom.

– Han hade blodiga kräkningar och blodig avföring, vilket kan vara symtom på ebolasmitta, sade Mikael Köhler, chefsläkare på Akademiska sjukhuset. Mannen hade nyligen kommit hem från Burundi i Afrika. Grannlandet Kongo är just nu drabbat av det värsta ebolautbrottet i landets historia.

– Han ska så vitt vi vet inte ha besökt områden där det finns aktiv ebolasmitta, men symtomen är sådana att vi måste ta detta på allvar och vi har därför stängt akutmottagningen på grund av smittorisen, säger Mikael Köhler.

Ebola är en allvarlig sjukdom med blödningssymtom och klassas som en samhällsfarlig sjukdom, enligt Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen. Den misstänkt smittade mannen fördes omedelbart till Akademiska sjukhusets infektionsklinik – där han isolerades.

– Hans tillstånd är allvarligt, men stabilt, säger Mikael Köhler.

Även mannens anhöriga hölls isolerade i väntan på provsvaren.

Samtidigt som mannen fördes till Akademiska tvingades lasarettet i Enköping stänga sin akutavdelning. Anställda och arton patienter som befann sig på akuten när mannen kom in hölls kvar på avdelningen. Enligt Mikael Köhler skulle akutmottagningen öppna igen sent på fredagskvällen.

Mannen i Enköping är det andra fallet med misstänkt ebola i Sverige. För tre år sedan utreddes en kvinna för ebolasmitta. Kvinnan hade arbetat som sjuksköterska och vårdat ebolasjuka i Sierra Leone och det fanns en misstanke om att hon hade kunnat bli smittad i samband med att skyddskläder gått sönder. Prover visade dock att även den kvinnan inte bar på smittan. Situationen ser i dag också långt bättre ut än när ebola bröt ut i Västafrika 2014 med över 28 000 fall, enligt Helena Nordenstedt, som var på plats för Läkare utan gränser i både Liberia och Guinea. Hon säger att världen har lärt sig väldigt mycket om ebola sedan dess. Trots de alarmistiska rubrikerna om ebolautbrott är det inte en särskilt smittsam sjukdom och enligt Helena Nordenstedt skulle smittan vara mindre farlig här i Sverige där det finns tillgång till modern sjukvård.

Katarina Lagerwall
katarina.lagerwall@dn.se
Viviana Canoilas
viviana.canoilas@dn.se "

"Fakta. Smittar vid direktkontakt

Ebolautbrott har rapporterats från Kongo och från länder i Västafrika. Smittan överförs genom direkt kontakt med blod, saliv och andra kroppsvätskor. Den är inte luftburen och kan inte ta sig genom oskadad hud utan måste komma i kontakt med slemhinnor. Sjukdomen börjar med influensaliknande symtom som feber, svaghet, huvudvärk och muskelvärk. Svårt sjuka får blödningar i huden och från slemhinnorna. En person som är infekterad av ebolaviruset smittar inte innan den har börjat få symtom. "

"28-åringen dömdes till livstid för Fagerstamord

DN LÖRDAG 5 JANUARI 2019

Under pistolhot våldtogs och knivskars en kvinna till döds vid en gång- och cykeltunnel i Fagersta i somras. På fredagen meddelade tingsrätten den åtalade 28-åringen får livstids fängelse för brotten.

En 28-årig kvinna attackerades natten till den 27 juli i en gångtunnel under en viadukt av mannen och hans relativt nya vän, en pojke som inte är straffmyndig. Bägge gärningsmännen var maskerade och den äldre riktade en pistol mot kvinnans huvud.

Samtidigt, hävdar åklagaren, att mannen höll en kniv mot pojken och tvingade honom att våldta kvinnan, oralt och vaginalt.

Tingsrätten anser det inte styrkt att pojken ska ha hotats. Våldtäkten följdes av att den 28-årige mannen skar och högg kvinnan med kniven i halsen.

"Att det är den underårige som har genomfört de sexuella handlingarna föranleder därför inte någon annan bedömning än att [28-åringen] och den underårige har handlat tillsammans och i samförstånd och [28-åringen] därmed är att anse som medgärningsman", skriver tingsrätten. "Sammantaget har brotten präglats av hänsynslöshet och grymhet."

Efter att hon lämnats i tunneln upptäckte en förbicyklande ung man henne, kallade på ambulans försökte stoppa blodflödet, men när sjukvård anlände var hon avliden.

Av rättsmedicinska utlåtandet framgår att uppemot en timme av hennes sista tid i livet "inneburit ett svårt lidande med stark dödsångest för henne", men att hon i bästa fall förlorat medvetandet inom några minuter efter knivhuggen.

Den 28-årige mannen blev snabbt huvudmisstänkt och efter att ha nekat till brott ett par dagar erkände han.

Han har inte kunnat ge något förklarligt motiv till brottet – annat än att han ”ville få utlopp” för sina aggressioner och veta hur det känns att döda någon – men teknisk bevisning styrker hans påstående att han planerat det.

Den första paragraf 7-undersökningen, den så kallade lilla sinnesundersökningen, visade att den 28-årige mannen kan ha haft en allvarlig psykisk störning vid gärningen. En större rättspsykiatrisk undersökning gjordes därpå och av den framgår nu ”att han inte begick den åtalade gärningen under en påverkan av en allvarlig psykisk störning” och därför ska han inte dömas till vård.

Den minderårige pojken bedöms av tingsrätten som medansvarig till den grova våldtäkten, men eftersom han inte är straffmyndig väcktes inget åtal mot honom.

Enligt åklagaren fanns inte förutsättningar för en så kallad bevistalan, en åtgärd som vidtas när minderåriga utreds för brott för att fastställa vad som har hänt, utan att det leder till någon rättslig påföljd.

Ossi Carp

ossi.carp@dn.se "

"10 böcker att se fram emot."

DN:s Jonas Thente och Malin Ullgren väljer sina förhandsfavoriter ur den svenska bokutgivningen under våren – från Nicole Krauss roman om att skriva en roman till vinnaren av priset för årets sämsta litterära sexskildring.

DN LÖRDAG 5 JANUARI 2019

1 Ali Smith

”Vinter”

Övers. Amanda Svensson. Atlas (februari).

Den skotska författaren inledde sin ”årstidssvit” med ”Höst” hösten efter Brexitomröstningen. Hon väver in betydligt mer än bara de nya hotfulla stämningarna i Storbritannien och gör skäl för sitt rykte som en av öns mest spännande innovatörer och tänkare. Om man kan sin Smith så kommer man att känna igen hennes smarta men ändå rörande rotande i livet och litteraturen. ”Höst” kom i höstas på svenska. Uppföljaren ”Vinter” kommer att lysa upp vår februari.

2 Nicole Krauss

”Dunkel skog”

Övers. Inger Johansson. Brombergs (januari).

Det är svårt att skriva en roman om att skriva romaner. Det är ett tema befolkat av många postmodernistiskt inspirerade författare. Men Nicole Krauss första roman på sju år lyckas väldigt väl, där hon skildrar en författare som heter Nicole och har haft en svår skrivkramp under många år. I en parallellberättelse följer vi den rike filantropen Jules Epstein som har börjat tvivla på sig själv, lämnat New York för Tel Aviv, och försvunnit där.

3 Walter Benjamin

”Om hasch”

Övers. Linnéa Deurell. Ellerströms (maj).

Walter Benjamin var världslitteraturens store registrator. Hans största arbete var det oavslutade ”Passageverket” som handlade om Paris som 1800-talets huvudstad. Det fogades samman postumt av fragment, tidningsklipp, tankar och essäer. I ”Om hasch” följer Benjamin föregångaren Baudelaire (”De artificiella paradisen”) och registrerar hur han påverkas av haschet. Isabelle Ståhl är en mångkunnig följeslagare längs Benjamins väg, och har skrivit ett förord till denna översättning.

4 Arkadij och Boris Strugatskij

”Picknick vid vägkanten”

Övers. Ola Wallin. Ersatz (mars).

Den utkom i Ryssland 1972 och översattes till svenska fem år senare. Därefter har romanen fått ett nytt liv: först i Andrej Tarkovskijs filmtolkning ”Stalker” (1979) och på senare tid i den med rätta populära datorspelserien ”Stalker”. Tjernobylnkatastrofen 1986 fick många Strugatskijläsare att associera till den mystiska och livsfarliga Zonen som stalkern Red Schuhart färdas illegalt i, på jakt efter de märkliga artefakter som kan finnas där. Denna nyöversättning av en av science fictionlitteraturens måsten är mycket välkommen.

5 Laurent Binet

”Språkets sjunde funktion”

Övers. Sara Gordan. Albert Bonniers förlag (februari).

Franske Binet nominerades till priset för bästa sexskildring för några veckor sedan. Juryn hade uppenbarligen helt missat poängen med denna roman, som är en kärleksfull satirfantasi över den franska och amerikanska poststrukturalismen, där verkligheten konstrueras på sinnrika sätt. Även kärleksakten då. Det börjar med den trafikolycka där filosofen Roland Barthes omkom och fortsätter med jakten på det världsomstörtande dokument som försvinner ur hans ficka. Underfundigt, roligt och mycket intelligent.

6 Aase Berg

”Haggan”

Albert Bonniers förlag (februari).

DN-kritikern och författaren Aase Berg är en av få i svenskt intellektuellt liv som ofta lyckas ställa sig på tvären i det kollektiva tankeflödet utan att bli positionerande, utan att utstråla ”kolla på mig, jag är *konträr*!” När hon nu skrivit en roman om kärleksparet Thelma och Victor och om älskarinnans roll – ”värddjur åt ett utsvultet äktenskap” – väcker det hopp om sanningslidelse i liv och litteratur.

7 Édouard Louis

”Vem dödade min far”

Övers. Marianne Tufvesson. Wahlström & Widstrand (april).

7 Detta är berättelsen som förgick Gula västarnas protester i Paris, kan man säga. Édouard Louis skriver med intensiv blick för den franska arbetarklass han växte upp i, och om en samhällsgrupp som politiken både överger och hånar. När hans far blir allt sjukare och fattigare efter en arbetsplatsolycka ställer Louis en nästan förbjudet enkel fråga: vem dödade min far? Ansvar för fördelar han jämnt över de senaste 20 årens ekonomistiskt fixerade franska politiker.

8 Björn af Kleen

”Amerikaner”

Weyler förlag (april).

Författaren och DN-reportern Björn af Kleen har en storartad känsla för att på en gång skildra det stora sammanhanget och den lilla detaljen, vilket han till exempel har visat i böckerna ”Jorden vi ärvde” och ”Lucke & Lull”. Som USA-korrespondent har han mött amerikaner som direkt berörs av den nya osköna Trumpvärlden – den vi nu alla lever i. Det han har att berätta kommer knappast att vara upplyftande – däremot stilistiskt njutbart.

9 Ta-Nehisi Coates

”Vi hade makten i åtta år”

Övers. Alva Dahl och Eva Åsefeldt. Norstedts (mars).

Journalisten och författaren Ta-Nehisi Coates berättar om Obamas åtta år vid makten, då något revolutionerande tycktes ha hänt. USA definierades om – samtidigt som svaret på denna hoppfulla tid kom som en aggressiv rekyl, gestaltad av Donald Trump. Coates förra bok ”Mellan världen och mig”, om USA:s rasistiska historia och erfarenheten av att vara svart i USA i dag, belönades med National Book Award.

10 Felicia Mulinari

”Det som inte kan utplånas”

Albert Bonniers förlag (mars).

Bokdebutanten Felicia Mulinari, som också är verksam som lärare och kulturskribent, kommer ut med diktsviten ”Det som inte kan utplånas”, om rasistiskt våld, om mödrar, kärlek och kamp. Mulinari bidrog med texter till Malmö Stadsteaters uppsättning ”Vinnaren tar allt” (2018), och har tidigare publicerat dikter i litterära nätsammanhang.

Jonas Thente

jonas.thente@dn.se

Malin Ullgren

malin.ullgren@dn.se "

" Flicka misstänkt för mordförsök på föräldrarna

DN SÖNDAG 6 JANUARI 2019

En tonårig flicka i Nyköping misstänks för mordförsök efter att skurit sina föräldrar med kniv natten till lördagen. – Det här hände i familjens bostad, Magnus Holmström, vakthavande befäl i polisregion Öst.

Flickans föräldrar ska ha blivit knivhuggna på flera ställen och polisen ryckte ut till familjens hem vid fyratiden på lördagsmorgonen.

Föräldrarnas skador är enligt polisen allvarliga men inte livshotande.

– De är förda till sjukhuset med ganska svåra skador. Det är dock alltid svårt att veta med skador, det som till en början kan verka allvarligt kan visa sig vara lindrigt och tvärt om, men de är vid liv, säger Magnus Holmström.

Flickan greps av polisen som även spärrade av villan i väntan på en teknisk undersökning. Den första undersökningen slutfördes under lördagseftermiddagen. Då togs en kniv i beslag enligt Åsa Willsund, presstalesperson polisregion Öst.

– Flickan är anhållen. Inledningsvis genomgick hon en läkarundersökning för att se om hon hade några skador vilket hon inte hade. Vi har haft ett kort inledande förhör med henne. Vi har än så länge ingen klar bild över vare sig över händelseförlopp eller motiv, säger hon.

Flickans föräldrar befinner sig fortfarande på sjukhus.

– Vi har inte kunnat hålla inledande förhör med dem, men det kommer att hållas under eftermiddagen eller när deras tillstånd tillåter det.

Villan var under lördagen fortsatt avspärrad och polisen kommer att fortsätta undersöka brottsplatsen.

– Vi vet väldigt lite om vad som hänt. Vi har knackat dörr i området och söker upplysningar. Vi tror inte att det finns några vittnen utan att det bara var den här familjen i huset, men om man hört någonting så är man välkommen att kontakta oss på 11414, säger Åsa Willsund.

Ivan Solander

ivan.solander@dn.se "

" Nunnor, grevar och bönder vill stoppa mineraljägare

DN SÖNDAG 6 JANUARI 2019

Österlen. Genom utvinning av batterimineralen vanadin vill ett - brittiskt gruvföretag göra Skåne ledande inom grön teknologi i Europa. Men på Österlen väcker mineraljägarna protester. Bönder, nunnor, grevar och politiker gör nu gemensam sak för att stoppa planerna.

I slutet av en slingrande grusväg mellan Fågeltofta och Brösarp ligger det katolska benediktinklostret Mariavall. Klostret har under hösten blivit mötesplats för en växande motståndsrörelse – mot planerna på att utvinna det metalliska grundämnet vanadin på Österlen.

– Härondagen hade vi 15–16 personer på utbildning. Vi vill verkligen vara seriösa, folk ska inte stå och tycka eller gapa saker. Alla ska veta vad lagen säger och kunna backa upp med sakliga argument, säger Moder Christa, klostrets abbedissa.

Hennes ögon lyser av beslutsamhet i det mörka, sparsamt möblerade samtalsrummet där hon och resten av styrelsen i protestnätverket Vetonu har samlats. I somras fick de, och ytterligare drygt 4 000 markägare i östra Skåne brev från tillståndsmyndigheten Bergsstaten om att det brittiska företaget Scandivanadium ansökt om att få leta efter vanadin i deras mark.

Det sällsynta, metalliska grundämnet, används främst som legeringsmaterial inom stålindustrin. Men det kan även användas i uppladdningsbara flödesbatterier – en typ av batteri som lagrar stora mängder el, exempelvis i vindkraftsparker.

– Vi menar att man kan göra sådana här batterier på andra sätt, utan att förstöra den fina jordbruksmark som vi lever på. Det finns inget ofarligt sätt att gräva efter vanadin. Vi är oroliga för att det skulle leda till irreparabla förändringar av Österlens unika naturvärden och vårt grundvatten, med en mängd följder för dem som bor och arbetar här, säger Anita Ullmann, initiativtagare till Vetonu.

○ ○ ○

I början av 2018 kom den walesiske geologen David Minchin över en rapport om den höga förekomsten av vanadin i Österlens alunskiffer, en bergart som är vanlig i området.

– Jag har under flera år varit besatt av tanken att skapa batterier av vanadin. För mig är det svaret på frågan hur vi ska tackla klimatförändringarnas alla utmaningar, säger han när vi ses på ett innerstadskafé i Malmö.

Tillsammans med den australiensiske kollegan Alex Walker har han på kort tid bildat bolaget Scandivanadium och under hösten har duon kuskat runt på Österlen med förhoppningen att kunna övertyga invånarna om att miljövänliga gruvor är möjliga.

David Minchin säger att han har sett hur behovet av vanadin växer när fossila bränslen ska fasas ut till förmån för förnybara energikällor. I dag kommer merparten av världens vanadin från Sydafrika, Kina och Ryssland.

– Utan en säker tillgång på den här typen av batterimetaller inom EU går det inte att genomföra en grön teknikrevolution, hävdar han.

Den walesiske geologen tror att fyndigheterna kan skapa hundratals nya ingenjörsjobb i regionen, att det kan bli tal om lokal batteriproduktion och om investerare från hela världen. Han tror att Skåne med vanadinet kan bli ett nav för framtidens hållbara teknik i Europa.

– Jag är själv uppväxt på landsbygden och vet att folk på Österlen är gifta med sin mark. Jag förstår om de blir oroliga, men vi kommer bara

att låna marken. Vi vill bevisa att gruvdrift går att genomföra på ett ekologiskt hållbart sätt som inte lämnar några spår efter sig, säger han. David Minchins dröm om en grön revolution i södra Sverige har hittills stött på patrull i stora delar av samhället. Över 350 överklaganden har kommit in till förvaltningsrätten, framför allt från markägare, men även från berörda kommuner som Simrishamn och Tomelilla. Några dagar före jul blev det klart att samtliga partier i Region Skånes regionstyrelse går ihop och kräver en lagändring som gör att markägare får rätt att säga nej till mineralbrytning.

– Vi vill att mineralbrytning inte automatiskt ska ses som ett allmänt intresse. Man måste se över hur miljön påverkas. Jag menar att gruvdrift skulle ha en negativ inverkan på allt från jordbruk och matproduktion till besöksnäring, säger Birte Sandberg, regionråd för Centerpartiet.

○ ○ ○

Detta är inte första gången någon försöker borra efter lönsamma fyndigheter i den skånska berggrunden.

Carl Piper, greve och godsägare till Christinehofs slott och Högestad gods, är en ofrivillig veteran i ämnet.

– Totalt handlar det om fem tillfällen genom åren, för min del. Senast var det Shell som letade efter skiffergas. När man inte hittade tillräckligt mycket var det många som jublade. Men jag sa redan då att inom tio år skulle det inte förvåna mig om det står en ny gubbe med grävmaskin och säger att ”nu ska vi leta efter nånting”.

Carl Piper sitter i samtalsrummet på Mariavalls kloster. Han och de andra i den lokala proteströrelsen ger inte mycket för Scandivanadiums löften om miljövänliga gruvor.

– Det är konstigt att man inte lär sig. Vi är ju en trakt som historiskt sett har haft brytning av alunskiffer. Alunskiffret innehåller en fruktansvärd mängd tungmetaller. Slagghögarna som lämnats kvar har

visat sig innehålla farliga ämnen som läckt ut i vattnet under en lång tid.

○ ○ ○

Scandivanadium har totalt beviljats undersökningstillstånd för elva områden på sammanlagt 22 000 hektar. Nästa steg är att hitta lämpliga platser för provborrning. Det brittiska företaget har hittat tio sådana platser.

En av dem ligger på Sandra Lindströms gård Spjutstorp 110, några kilometer utanför Tomelilla. Hon och maken Oskar driver småskalig produktion av naturbeteskött och är den sjätte generationen i släkten som verkar på gården.

Fram till i somras hade de kallt räknat med att deras barn skulle bli den sjunde. Nu vet de inte längre. Kommer de att kunna bo kvar, kommer de att bli inlösta? Går det ens att sälja gården om de skulle vilja?

– Detta är vårt levebröd, vi är beroende av vattnet och av våra areal för att kunna odla grödor. Vi är inga geologer, vi är lantbrukare – vi vet inte hur riskerna ser ut. Det är så mycket vi inte har fått svar på, säger hon.

När Sandra Lindström tittar ut genom köksfönstret kan hon se platsen i beteshagen där företaget ska provborra i vinter.

– Först ville de borra ute i höstrapsen. Men det ville vi absolut inte, det är inget bra ställe.

Enligt minerallagen får vem som helst ansöka om tillstånd att öppna gruva på annans mark. Vid provborrning måste prospektören först komma överens om en arbetsplan med markägaren. Om parterna inte kan enas, fastställs arbetsplanen av bergmästaren, Bergsstatens högsta chef.

Sandra Lindström har blivit talesperson för de sex lantbrukarfamiljer vars mark Scandivanadium vill provborra i.

– Vi står enade i motståndet och har gjort ett gemensamt yttrande där vi motsätter oss alla undersökningsarbeten, inklusive provborrning och i förlängningen dagbrott, säger hon.

Enligt David Minchin oroas markägarna i onödan. Han menar att vanadinet ligger i ytliga lager av alunskiffret och att den därför kan frigöras på ett både enkelt och miljövänligt sätt.

– Man tvättar ur metallerna från stenen och lägger tillbaka dem successivt. Över 99 procent av massorna kommer att återskapas till jordbruksmark, säger han.

Det argumentet biter inte på de berörda lantbrukarna – och även från Minchins egen yrkeskår kommer kritik.

Barbara Wohlfarth, professor i kvartärgeologi vid Stockholms universitet, har på uppdrag av Vetonu, tagit fram ett utlåtande om risken för föroreningar till grundvatten vid borrning. Enligt henne borde alunskiffern vara en ”no go-zon” för gruvnäringen.

– Det är fullständigt naivt att tro att man bara kan tvätta ut vanadinet. Det krävs komplicerade kemiska processer och alunskiffern ligger i sjok som på sina håll kan vara upp till tio meter. Läger man tillbaka slaggavfallet innehåller det uran och andra ämnen som man inte utvinner.

Enligt Barbara Wohlfarth börjar alunskiffern vittra om den exponeras i ett dagbrott vilket kan leda till att giftiga ämnen läcker ut.

– I öppna dagbrott och gruvavfall som utsätts för nederbörd blir lakvattnet kraftigt förorenat och därmed också lokalt yt- och grundvatten. Det leder till högst oönskade konsekvenser för olika naturvärden och den del av lokalbefolkningen som är beroende av detta vatten, inte minst för lantbruket.

Lantbrukaren Sandra Lindström känner sig orolig inför framtiden, men är också förbannad.

– Vi har under lång tid byggt upp en mullhalt, en jordstruktur. Det är inget man bara återskapar. Det här är investeringar och liv för oss. Det

är så orättvist att man har slitit som ett djur för att få detta att funka och så kommer det någon utifrån och säger ”nu ska vi gräva här”.

Hanna Grosshög
riksnatverket@dn.se

"Fakta. Det säger lagen

Batterimineraler finns på flera platser i Sverige. De senaste åren har cirka 140 ansökningar om att leta efter nya fyndigheter beviljats.

Utvinning av gas, olja och mineraler styrs av minerallagen och miljöbalken. Enligt minerallagen får vem som helst ansöka om tillstånd att öppna gruva på annans mark. Marken tillhör markägaren men staten har rätt att utvinna mineral i marken och kan överlåta den rätten till andra.

Om fyndigheten bedöms kunna bli lönsam och alla tillstånd beviljas, kan fastighetsägaren bli tvungen sälja marken.

Bergsstaten är det beslutsorgan som handlägger ärenden gällande prospektering och utvinning av mineral i Sverige. Bergsstaten är en del av myndigheten Sveriges geologiska undersökning (SGU) och har anor från 1600-talet. Arbetet vid myndigheten leds av bergmästaren, sedan 2010 heter hon Åsa Persson.

Enligt Bergsstaten syftar minerallagen till att ”underlätta samhällets försörjning av nödvändiga mineraler och metaller”.

Mineralersättningen till staten är 0,5 promille på värdet av det som bryts. 2017 fick svenska staten in 1,6 miljoner kronor i mineralersättning.

"Fakta. Österlen lockar företag

Genom åren har flera företag ansökt om att få utvinna fyndigheter ur berggrunden på Österlen.

1999 fick Ludvikaföretaget Geoforum Scandinavia AB tillstånd att leta zink på Österlen.

2008 ville bolaget ODAB söka efter naturgas och olja i området, men fick nej på grund av att man ansågs ha bristande resurser.

2009 tog Shell över sökandet, men bolaget hittade inte tillräckligt för att gå vidare.

2018 ansökte det brittiska företaget Scandivanadium om tillstånd att utvinna batterimineralen vanadin på Österlen. "

"Sårbarheter i tekniken blottades under ovädet"

DN SÖNDAG 6 JANUARI 2019

Varken el eller telefoner – stormen Alfrida förpassade Gotland till tiden före det moderna tekniksamhället. I alla fall för drygt ett dygn. Frågan är hur mycket sårbarhet vi ska acceptera.

Stormen Alfrida drabbade Gotland särskilt hårt. Massor av träd föll över elledningarna, och strömmen försvann på i stort sett hela Gotland. Det gjorde att också telefonerna slutade att fungera, liksom

trygghetslarmen. Det gick inte att nå nödnumret 112, och till slut hänvisades nödställda gotlänningar till att besöka jouröppna brandstationer.

Eva Nypelius, ordförande i regionstyrelsen på Gotland (C), tycker att Gotland klarade stormen bra, trots störningarna. Civilsamhället på Gotland fungerar väl, och det har gjort att de som behövt hjälp fått det av samhället, grannar och vänner, förklarar hon.

– Men det här visar på hur sårbara vi är. Vi är beroende av el och telefon.

Inget allvarligt hände gotlänningarna under avbrottet, konstaterar Eva Nypelius lättat, och de som hade olika trygghetslarm har också klarat sig utan att något gick allvarligt fel.

Hon berättar att regionen nu ska utvärdera det som hänt, för att kunna se vad som kan göras bättre längre fram.

Frågan är vad som är en rimlig säkerhet när det gäller sårbarheten hos basfunktioner som elförsörjning och kommunikation i samhället.

– Det går inte att rigga så att det aldrig störs. Det är orimliga krav. Vi ställer högre krav ju fler som är beroende av en resurs som telefoner, till exempel krävs reservkraft eller dubblering av funktionen, säger Anna Montelius, jurist på Post- och telestyrelsen, PTS.

Telebolagen har dock fått på sig till 2020 att helt anpassa sig till de skärpta säkerhetskraven.

– Det är svårt att skydda sig mot allt. Men vi har mycket luftledningar på Gotland. Det är klart att man funderar över hur vi kan skydda oss bättre, säger Eva Nypelius.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, har avböjt att kommentera sårbarheten i elförsörjning och telekommunikation efter Alfrida. Där hänvisar man till att PTS har ett sektoransvar för telestörningar.

Men orsaken till störningarna i telekommunikationen var framför allt strömavbrotten, enligt Gotlands tjänsteman i beredskap, Mats Eriksson.

Telekommunikationen är beroende av ström, förklarar också Björn Lindberg, ansvarig för mobilutbyggnaden på Tele2, som har en hög marknadsandel för telefonin på Gotland.

– Vi har haft det stökigt på Gotland. Vi har reservbatterier, men de klarar inte så här långa avbrott. PTS har höjt kraven på oss, och vi prioriterar Gotland efter alla tidigare strömavbrott där. Men det är inte klart ännu.

– Samhället är beroende av el, och visst är det sårbart. Vi ska utvärdera det här och se om det finns saker vi kan göra för minska riskerna, säger Kalle Blomberg, tillförordnad chef för elnätet på det gotländska elbolaget GEAB.

Ungefär hälften av elledningarna på Gotland är luftledningar, och att gräva ned dem vore förstås bra och pågår successivt, men kostsamt om allt görs på en gång, förklarar han.

Björn Lindberg på Tele2 konstaterar också att det går att göra en del för att öka säkerheten i telekommunikationen, men att det inte går att helt bygga bort riskerna. Det skulle bli på tok för dyrt.

Anna Montelius på tillsynsmyndigheten PTS håller med.

– De regler vi har innebär högre krav på teleoperatörerna, och ett systematiskt arbete för att öka säkerheten. Men 100 procent kan det aldrig bli, säger Anna Montelius.

TT "

"Fakta. Detta hände då Alfrida drog in

När stormen Alfrida drog in över Gotland föll träd över elledningarna, och stora delar av ön blev strömlösa.

På onsdagskvällen gick räddningstjänsten ut med ett VMA, Viktigt meddelande till allmänheten, och uppmanade gotlänningar som behövde larma 112 att bege sig till någon av de jouröppna brandstationerna. Telefonerna på ön fungerade inte som de ska, och det gjorde att det inte gick att nå nödnumret.

Fram till klockan 12 på torsdagen låg uppmaningen kvar, då hade de flesta på Gotland fått tillbaka sin el.

Källa: Räddningstjänsten i Storstockholm, Region Gotland "

" 17 000 hushåll ännu strömlösa

DN SÖNDAG 6 JANUARI 2019

Tusentals hushåll i Uppsala län och Stockholms län är fortfarande strömlösa efter stormen Alfridas härjningar. I Norrtälje kan drabbade hämta vatten och ladda mobiltelefonerna vid kommunens brandstationer.

– Det har varit ganska många som har kommit, säger Lars Lindberger, kommunikationschef vid Norrtälje kommun.

Han berättar att mellan torsdagen och fredagen var det en person som övernattade på brandstationen i Norrtälje.

Kommunen ska även öppna upp två skolor där det ska gå att duscha. Även badhusen har öppnat upp för att kommuninvånare ska kunna duscha. I fredags var det ett 20-tal personer som kom till Hallstaviks badhus för att duscha.

Och i Tierps kommun har vattenstationer öppnats för dem som behöver vatten. Även Hållsnäs församlingshem har öppet för drabbade.

Fyra dagar efter stormen Alfridas härjningar i landet står omkring 17 000 av Vattenfalls elkunder i delar av Uppsala län och Stockholms län fortfarande utan ström. Sedan i fredags har omkring 2 000 av bolagets kunder fått strömmen tillbaka.

– Vi har lyckats koppla in fler och fler efter hand, men det är fortfarande många som står utan, säger Vattenfalls presschef Mikael Petrovic Wågmark.

Värst drabbade är Roslagen och Norrtälje kommun. Prognosen för dem som bor längst ute i skärgården är att elen ska vara tillbaka den 10 januari, men det är inte säkert att det blir så.

– Längst ut i kustområdet är det väldigt mycket som är förstört och på sina håll måste man bygga upp en helt ny infrastruktur för elnätet. Normalt kan ett sådant arbete ta månader, men nu måste man försöka göra det väldigt mycket snabbare, säger Mikael Petrovic Wågmark. Vattenfall har lovat att ersätta kunder som på grund av strömavbrottet måste bo på hotell eller är tvungna att äta ute för att de inte kan laga mat i bostaden.

TT "

"Post- och telestyrelsen, PTS, har ställt högre krav på telebolagens driftssäkerhet. Ju fler som är beroende av en tjänst, desto högre säkerhetskrav ställs.

Till exempel krävs då backup-funktioner som batteridrift under viss tid, eller dubblering av olika funktioner.

Elbolagen har dock fått på sig till 2020 att anpassa sin verksamhet.

Källa: Källa: Post- och telestyrelsen "

" Ung man kan ha mördats på fest i Täby

DN SÖNDAG 6 JANUARI 2019

En ung man misstänks ha knivmördats under en fest i ett radhus i Täby norr om Stockholm tidigt på lördagsmorgonen.

Strax efter klockan fem på lördagsmorgonen larmades polis och ambulans till ett radhus i Täby – där en man skadats allvarligt under en fest. Mannen ska ha skadats av ett knivliknande föremål, enligt polisen.

Mannen fördes till sjukhus men hans liv gick inte att rädda.

– Det rör sig om en ung man, som vi ännu inte har identifierat, säger Ola Lindgren, jourhavande förundersökningsledare.

På festen fanns det många deltagare enligt polisen, som är förtegen kring händelsen.

En större sökinsats sattes in men på lördagskvällen var ännu ingen misstänkt gripen.

– Det vi kan säga nu är att det är ungdomar som hyrt radhuset via en uthyrningstjänst. Det rör sig om en korttidsuthyrning, säger Ola Lindgren.

Polisen genomförde dörrknackning och talade med boende i området. En teknisk undersökning av huset gjordes också.

Ivan Solander

Viviana Canoilas "

" Få sminkföretag klara med att fasa ut kritiserade kemikalier

DN SÖNDAG 6 JANUARI 2019

Flera sminkjättar har under det senaste året lovat att sluta med högfluorerade ämnen, även kallat PFAS, i kosmetika. Men endast två av företagen har sagt när utfasningen av de kritiserade kemikalierna ska vara färdig. DN har kartlagt vad som gäller för varje bolag.

I flera års tid har EU-länder övervakat riskerna med att använda högfluorerade ämnen, PFAS, i olika livsmedel. Naturskyddsföreningen är en av dem som har kritiserat sminkproducenter för deras användning av de syntetiskt framställda kemikalierna.

Ämnesgruppen misstänks bland annat för att vara cancerframkallande och hormonstörande. Med bakgrund till det beslutade sex sminkjättar att fasa ut PFAS ur sina produkter.

Först ut var H&M och Lumene som därefter fick sällskap av The body shop, Isadora och Kicks. När världens största sminkproducent, L'Oréal, beslutade sig för att fasa ut PFAS fick kritikstormen en global effekt. Beslutet omfattar 46 varumärken och är internationellt. Det råder dock ett stort frågetecken som behöver redas ut. Endast två av de sex sminkjättarna har satt ett datum när produkterna ska vara fria från PFAS.

Medan Lumene ska ha fasat ut högfluorerade ämnen redan till i år säger The body shop att deras produkter ska vara fria från ämnena tills år 2020. Övriga företag har inte uttalat sig om när de genomför förändringen.

DN har kontaktat sminkjättarna för att skapa klarhet i frågan.

Först ut att ge ett besked är Kicks. Med 250 butiker utspridda i Sverige, Norge och Finland räknas Kicks som en av Nordens ledande kosmetikkedjor. Efter interna diskussioner och oroliga mejl från kunder beslutade kedjan att fasa ut PFAS ur sitt eget märke, Kicks beauty. Men i dag säljs cirka 300 varumärken i butikerna.

Varför fasar ni ut PFAS endast ur ert eget märke i butikerna?

– Det är upp till våra leverantörer att själva ta det beslutet, PFAS är ingen vanlig ingrediens i kosmetika, men utifrån ett miljöperspektiv är gruppen problematisk, säger Josefin Hård, hållbarhetschef vid Kicks. DN är nu först med att berätta att Kicks varumärke kommer att vara PFAS-fritt från januari 2019. Just nu är det endast ett puder som påverkas av utfasningen. Pudret innehåller ämnet teflon vilket även går att hitta i stekpannor. Produkten säljs just nu i butik, men när pudret är utsålt kommer företaget inte att lansera fler produkter som innehåller PFAS.

Body shop skriver i ett mejl till DN att deras löfte om 2020 fortfarande gäller.

När det kommer till Lumene är man nära målet. Det finskbaserade företaget arbetar med att omformulera sina puder och foundations.

Orsaken är att produkterna ska finnas kvar till försäljning i framtiden – utan högfluorerade ämnen.

– Det är svårt att säga hur många produkter med PFAS som är kvar i butikerna. Under 2018 har vårt mål varit att omformulera våra produkter, vi kommer att vara färdiga till 2019, säger Tiina Isohanni, vd på Lumene till DN i slutet av 2018.

H&M var först med att berätta att företaget fasar ut högfluorerade ämnen. Förbudet gäller deras egenproducerade kosmetika. Enligt detaljhandelsföretaget är produktionen i dag fri från PFAS. Dock kan det finnas produkter kvar i butikerna som innehåller högfluorerade ämnen.

Men Naturskyddsföreningen vittnar om ett mörkertal kring vilka ämnen som finns i sminket. När organisationen genomförde ett stickprov på 22 sminkprodukter visade det sig att 20 av produkterna innehöll högfluorerade ämnen som inte redovisades i innehållsförteckningen.

Hela 17 produkter visade sig dessutom innehålla ämnet PFOA som har klassats som misstänkt cancerframkallande. Ämnet förbjuds i EU under 2019. Bland annat puder från det svenska makeupmärket Isadora visade sig innehålla mindre mängder av PFOA.

Isadora avböjer en intervju med DN. I ett mejl skriver bolaget att de inte önskar ställa upp på en intervju om ämnet enbart handlar om PFAS. Därför går det inte att fastslå om Isadoras produkter är fria från högfluorerade ämnen, likaså finns det inget datum för när utfasningen ska vara färdig.

L'Oréal har inte heller något stoppdatum att ge sina kunder, likaså avböjer de att kommentera ämnet. Tidigare har företaget skrivit i ett mejl till Naturskyddsföreningens kampanj Surfejs att nya produkter som lanseras inte innehåller PFAS. De produkter som sedan tidigare finns i butik är det dock oklart hur koncernen gör med.

– Jag tror att företagen inte vill lova mer än de kan hålla, sen är det säkert känsligt också. Vi kommer fortsätta att ligga på och kräva ett stoppdatum från företagen, säger Karin Lexén, generalsekreterare på Naturskyddsföreningen.

Slutsatsen är att Kicks och Lumene väntas vara färdiga med utfasningen av produkter som innehåller PFAS under 2019. Nästa år ska The body shop ha gått i samma spår och inte ha några artiklar som innehåller högfluorerade ämnen. Övriga företag kan inte garantera ett slutdatum.

Raffaella Lindström

raffaella.lindstrom@dn.se "

" Därför är PFAS så omstritt

DN SÖNDAG 6 JANUARI 2019

De senaste åren har högfluorerade ämnen, även kallat PFAS, varit ett hett ämne inom kosmetikabranschen. När sex smink-producenter fasar ut ämnesgruppen ur produktionen väcker det frågor. Vad är PFAS egentligen?

1. Vad är PFAS?

Högfluorerade ämnen, även kallat PFAS, består av drygt 4 700 ämnen som en gång i tiden tillverkades för att stöta bort vatten, smuts och fett. I dag finns de svårt nedbrytbara ämnena i bland annat brandskum, dricksvatten och sminkprodukter. En del av ämnena misstänks orsaka cancer och vara hormonstörande.

2. Vad gör PFAS i kosmetika?

Bland annat tack vare sin vattenavstötande effekt används ämnet i kosmetika. Exempelvis vid vattenfast mascara fyller PFAS en god funktion. Likaså kan ämnet jämna ut puder eller foundations på huden. I dag är det oklart om högfluorerade ämnen är farliga att använda i smink. Det finns för lite forskning för att slå fast eller avfärda hälsorisker. Kosmetik- och hygienföretagen, KoHF, skriver på sin hemsida att Naturskyddsföreningen ägnar sig åt underbyggd skrämselfpropaganda.

– Det finns för lite fakta gällande hälsoriskerna, däremot finns det tydliga miljöproblem med användningen, säger Josefin Backman, biträdande chef för enheten kosmetika, vid Läkemedelsverket.

3. Är PFAS farligt över huvud taget då?

Även om det inte går att fastslå några hälsorisker med PFAS i kosmetika har ämnesgruppen visat oroväckande effekter på djur och miljön. Bland annat har kemikalierna orsakat leverskador och påverkat djurens reproduktionsförmåga.

Studier av större befolkningsgrupper i Taiwan, USA och Kina med exponering för främst PFOS och PFOA, via förorenade miljöer, har antytt liknande men svaga samband. Spridningen av ämnena är så pass att forskare har hittat PFAS i blodet hos isbjörnarna i Arktis.

– Eftersom vi varken vill eller gör försök på människor vet vi inte exakt hur ämnena påverkar oss. Varför välja något som kan vara farligt i stället för något vi vet är ofarligt, säger Karin Lexén, generalsekreterare för Naturskyddsföreningen.

4. Vad säger EU?

EU har listat nio högfluorerade ämnen som särskilt farliga. Trots det är endast ett förbjudet i dag, PFOS. Ett till ämne, PFOA, blir förbjudet inom EU i år. I dag är det den europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet, EFSA, som granskar högfluorerade ämnen i livsmedel. I Sverige arbetar bland annat Läkemedelsverket, Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket med frågan om PFAS.

5. Vad kan jag göra?

Beroende på hur du känner kring PFAS finns det olika alternativ. Utifrån ett miljöperspektiv är det tråkigt att kasta kosmetika som redan är köpt. Om du däremot känner obehag av att använda produkten kan du skänka bort varan.

Naturskyddsföreningen har en ungdomskampanj som heter Surfejs. Genom att mejla till olika sminkjättar sätter kampanjen press på bolagen att sluta med PFAS. På deras hemsida finns det färdiga mallar att skicka vidare.

– Du kan också ställa frågor i butikerna. Det är långt ifrån alla som jobbar i butik som vet vad PFAS är för något, på så vis sprids kunskapen inom företagen, säger Karin Lexén.

Raffaella Lindström
raffaella.lindstrom@dn.se "

" Därför torteras vi av flygbolagen

DN MÅNDAG 7 JANUARI 2019

Säga vad man vill om julen, men den kan inte vara Miljöpartiets favorithögtid. Vi tänder all belysning som ryms i elnätet, beställer en myriad giftiga plastsaker från Kina och flyger kors och tvärs över land och värld för att tillsammans äta djur av alla tänkbara arter.

Just flygandet är tortyr inte bara av jordklotet utan även av oss själva. Den äldre läsaren minns kanske hur flygning var en exklusiv upplevelse, en möjlighet att sträcka ut och tända en cigarett efter att ha ätit sin gratismåltid och svalkat sig med en lika gratis gin tonic. Man klädde upp sig inför flygresan, som inför ett besök på operan eller hos en nogräknad släkting.

I dag är det annorlunda. Boardingen är ett krig med kabinväskor som vapen, benutrymmet hade varit snålt tilltaget för en smurf, maten och drinken kostar extra och de enda som är finklädda är de vars alla andra kläder försvunnit under en anslutningsflight.

Men varför har utvecklingen gått bakåt? Varför har vi gått från civilisation till barbari just i luften?

En förklaring gavs för fyra år sedan i en mycket uppmärksammat artikel i New Yorker. Under rubriken "Varför flygbolagen vill plåga dig" skrev Tim Wu, amerikansk juridikprofessor, om fenomenet "beräknat lidande". Det handlar om fenomenet att dra in på självklarheter – mat, väskor och plats där du kan ha dina fötter – och sedan kalla dem extratjänster och ta ut avgifter för dem. Avgifter som är mycket lukrativa för flygbolagen.

Agerandet mot passagerarna bekräftar helt enkelt vad seriefiguren Dilberts personalchef säger om sina anställda: ”Tortera dem mindre och de ser det som en belöning”.

För en person som tror på marknadsekonomin är utvecklingen besvärande. Varför skapar flygmarknaden inte mer välbefinnande för kunderna, utan mer obekvämlighet och irritation?

Svaret är nog rätt enkelt och har också framförts i polemik med Tim Wu: Det är ekonomin, dumbom. Kunderna är generellt villiga att avstå från all bekvämlighet för att spara pengar. Om bara resan är billig kan vi tåla vad som helst, inklusive att i åtta timmar tryckas ihop som i en mangel och avstå från annan föda än fingernaglar.

Detta, att vi är beredda att stå ut med nästan vad som helst så länge det är billigt, är dåliga nyheter för miljön. Dels betyder det att flygning aldrig kommer att göras så obekvämt att vi avstår – det enda som biter är priset, vilket skulle kräva kraftiga skatter och avgifter från andra än branschen själv.

Dels kanske samma tänkande gäller i större skala: Vi har lättare att stå ut med ett allt obekvämare och ogästvänligare klimat än att betala för att förbättra det.

Erik Helmerson

erik.helmerson@dn.se "

" Nya skyltar när kombinationerna tar slut

DN MÅNDAG 7 JANUARI 2019

Dagens system för registreringsskyltarna på fordon ska få ett nytt utseende. Inom kort lanserar Transportstyrelsen nya skyltar där sista siffran kan vara en bokstav i stället för en siffra.

– Vår avsikt är att införa de nya numren den 16 januari, men det kommer nog dröja någon vecka till innan de syns i trafik, säger Petra Engvall pressansvarig på Transportstyrelsen. Orsaken till förändringen är att dagens system för registreringsskyltarna på fordon med tre bokstäver och tre siffror är på väg att ta slut. Därför har regeringen beslutat att införa ett nytt format under 2019.

– De är inte helt slut men vi ser att kombinationerna kommer att ta slut och behöver ett alternativ och då har regeringen fattat det här beslutet, säger Petra Engvall.

Förändringen gäller bara nya för fordon och kommer att införas successivt. Den enda skillnaden mot i dag kommer att vara att det sista tecknet kan vara både en siffra eller en bokstav när nya fordon tilldelas ett registreringsnummer.

Fordonsägare behöver inte göra något i samband med att det nya formatet införs och alla befintliga registreringsnummer ska behållas. Med de nya registreringsnumren kan skyltarna ha två siffror, så att den sista byts ut mot en bokstav.

På Transportstyrelsen har de valt att göra ändringen i god tid för att få det att undvika problem med befintliga it-system, exempelvis fordonsregistrering för trängselskatt.

– Vi har velat dra igång det tidigt för att det måste fungera på alla olika ställen. Men det är inte akut, säger Petra Engvall.

De senaste tre åren har ungefär en halv miljon nya fordon registrerats årligen, samtidigt som cirka 200 000 avregistreras varje år. För att ett nytt fordon ska få överta registreringsskylten på en skrotad bil måste det ha gått ett år.

Dagens system – tre bokstäver följt av tre siffror – infördes i början av 1970-talet. Då togs länsbokstaven bort som visade var bilarna kom ifrån. Östergötlands län hade till exempel bokstaven E och Stockholms län bokstaven A.

Katarina Lagerwall

katarina.lagerwall@dn.se "

" Elbolagen varnar: Gå inte nära nedfallna ledningar

DN MÅNDAG 7 JANUARI 2019

Tiotusentals elkunder hos Vattenfall och Eon var på söndagsmorgonen fortfarande strömlösa efter stormen Alfrida. Nu varnar elbolagen privatpersoner från att röra sig kring nedfallna elledningar. – Det är förenat med livsfara om man kommer i kontakt med en strömförande ledning, säger Mikael Petrovic Wågmark, presschef på Vattenfall.

Majoriteten av de som fortfarande inte fått elen tillbaka finns i Stockholm och Uppsala län – där var nära 11 000 kunder hos Vattenfall strömlösa på söndagseftermiddagen, och hos Eon var siffran cirka 250 kunder. Värst drabbade är Roslagen och Norrtälje kommun, och då särskilt skärgården.

Prognosen hos Vattenfall är att elen ska vara tillbaka senast den 10 januari för dem som bor längst ute i skärgården, men det kan dröja ännu längre.

– Vi hoppas naturligtvis att det ska gå fortare och en del har fått tillbaka strömmen tidigare än prognosen. Men det är svårt att säga något exakt. Vi jobbar på för fullt med alla tillgängliga resurser, säger Mikael Petrovic Wågmark, presschef på Vattenfall.

Båda elbolagen beskriver röjningsarbetet som extremt besvärligt med omfattande skador och träd som "ligger som plockepinn över ledningarna". På flera platser tvingas man bygga upp helt ny infrastruktur efter att ha röjt bort det gamla elnätet.

– De sista ledningarna är extremt skadade och vi har full styrka ute i tjänst som jobbar så fort det går med att bygga upp nya stolpar och

ledningarna. Men det är svåra arbetsförhållanden. Säkerheten efter en storm är besvärlig, men den är alltid lika viktig för våra montörer som sågar sig fram i det här. Vi tar ett steg i taget, säger Pernilla Schoug, pressjour på Eon.

Eon har satt in helikopter som fraktar personal och material till områden som är svåra att nå efter stormen, berättar Pernilla Schoug. Man prioriterar året runt-boenden, sedan fritidsboenden och i sista hand kiosker, dansbanor och liknande.

– Många ledningar som vi arbetar med nu har bara en kund, men det tar lika lång tid som till tio kunder, säger Pernilla Schoug.

På Vattenfall har montörer larmat om att de sett privatpersoner som rör sig vid de nedfallna elledningarna. Något som kan vara livsfarligt.

– Det är bland annat folk som vill komma ut och se hur deras sommarstugor ser ut efter stormen och som kliver runt bland nedrivna elledningar. Men det bör man undvika eftersom det är förenat med livsfara. Det kan ligga strömförande ledningar där, säger Mikael Petrovic Wågmark.

De drabbade elbolagens abonnenter kan få hjälp av sina kommuner med krishantering, information, värmestugor, vatten och liknande. Det finns även information på elbolagens hemsidor om vilken ersättning man har rätt till för strömavbrottet.

Om man inte kan bo hemma till följd av elförsörjningen finns en möjlighet att få ersättning för hotellvistelse från Vattenfall.

Även de tre största teleoperatörerna, Telia, Tele2 och Tre, har fortsatt driftstörningar i sina nät. Teleoperatörerna är beroende av elbolagen för att näten ska fungera, vilket innebär att mobilnäten har börjat fungera igen i de områden där strömavbrotten har åtgärdats.

Men störningarna är fortfarande omfattande i vissa områden, däribland Norrtäljetrakten. Hos Telia står man redo att bistå med tillfälliga lösningar om arbetet skulle ta längre tid än planerat.

– Vi för en kontinuerlig dialog med elbolagen. Ser vi att det drar ut på tiden, då kommer vi troligtvis att hjälpa till med mobila elverk som vi kan placera ut i de drabbade områdena, säger Inger Gunterberg, pressansvarig vid Telia.

Katarina Lagerwall

katarina.lagerwall@dn.se "

"Fakta. Detta hände då Alfrida drog in

När stormen Alfrida drog in på årets första dag föll träd över elledningarna, och stora delar av framför allt Stockholm, Uppland och Roslagen blev strömlöst. På vissa håll uppmättes orkanstyrka i vindbyarna.

Som mest var runt 100 000 hushåll i Sverige strömlösa.

Även mobilnätet fick stora driftstörningar i de drabbade områdena.

Minst 500 000 kubikmeter skog fälldes av stormen, enligt en första inventering av Skogsstyrelsen.

TT "

" Ojämn risk i landet för dödfödselar

DN MÅNDAG 7 JANUARI 2019

Risken för att ett barn dör i magen är betydligt högre i Östergötland än i Stockholm. I Sverige, som länge har varit bäst i världen på att förhindra dödfödsel, har läget försämrats och Sverige ligger numera långt efter flera andra länder.

På uppdrag av regeringen har Socialstyrelsen utrett risken för dödföddhet. Det vill säga att ett barn föds utan livstecken efter den 22:a graviditetsveckan. I det här arbetet har Karin Källén, utredare på Socialstyrelsen och professor i klinisk epidemiologi vid Lunds universitet, och kollegan Anastasia Nyman jämfört alla regioner och landsting med Stockholm, som är det största landstinget.

– Då ser man tydligt att det finns statistiskt signifikanta skillnader mellan olika regioner, även om man tar hänsyn till olika riskfaktorer. På så sätt ser man att risken för dödföddhet i exempelvis Region Skåne är 25 procent högre än i Stockholm, säger Karin Källén.

I Östergötland är den 50 procent, medan den i Västra Götaland är 30 procent högre, jämfört med Stockholm.

Varje år föds mellan 115 000 och 120 000 barn i Sverige. I snitt föds fyra döda barn per 1 000 födda.

Men för varje förälder är ett dödfött barn en katastrof. Dessutom har andelen barn som föds utan livstecken inte minskat de senaste tio åren. Från att nästan ha haft lägst risk för dödföddhet i hela världen, har Sverige halkat efter, inte minst jämfört med våra grannländer där risken att drabbas är betydligt lägre.

Sammantaget visar Socialstyrelsens rapport att sjukvården kan göra mer för att minimera risken ytterligare.

Forskning har identifierat en rad faktorer som ökar risken för dödföddhet, som eventuell övervikt eller fetma (hög BMI) hos mamman, tidigare missfall, om mamman är född i Mellanöstern eller i Afrika söder om Sahara, eller om mamman har låg utbildning.

– Kvinnans ålder påverkar också, framför allt om det är första barnet. Då är det nästan ett linjärt samband. Ju äldre kvinnan är, desto högre är risken, säger Karin Källén.

Vad kan landstingen göra annorlunda?

– De regionala skillnaderna visar att det borde gå att göra mer. Sjukvården kan bli bättre på att identifiera riskgraviditeter eller informera bättre om riskfaktorer. Ett annat förslag är att ta fram ett kunskapsstöd om dödföddhet till hälso- och sjukvårdspersonal, säger Karin Källén.

TT "

" Så är det att åldras med hiv

DN MÅNDAG 7 JANUARI 2019

Länge var hiv och aids förknippat med en dödsdom. I dag är bilden en annan. Nu finns den första generationen som åldras med hiv. I en ny bok berättar några äldre män och kvinnor om sina erfarenheter.

Allt fler äldre lever med hiv. Hos många av dem finns dock en oro för hur de längre fram kommer att bemötas i vården – samtidigt som de i dag oftast mår bra.

I boken "Leva livet" berättar 29 personer och några närstående om hur det kan vara att åldras med hiv. Tack var den medicinska utvecklingen handlar det i dag om en kronisk sjukdom, och inte om en dödsdom. Ändå lever gamla fördomar kvar hos många. Det hindrar eller komplicerar i många fall möjligheten till en bra ålderdom för dem som lever med hiv.

I boken beskriver en man, han är 70+, att han blev smittad utomlands av en kvinna. Hemma i Sverige igen blev han svårt sjuk. Först trodde han att det var en mycket svår influensa, men både sjukhuset och vårdcentralen skickade hem honom. Efter det att en läkare tagit ett prov kom beskedet.

Det var en chock, berättar mannen. "Ingen kan riktigt förstå hur det känns i den situationen. Att ha hiv var så stigmatiserat", fortätter han. Man fick en stämpel på sig. Ännu har den här mannen inte talat om för sina barn att han lever med hiv.

Han säger att han mår bra i dag och inte är smittsam så länge han tar sina mediciner. För honom är hiv inte längre något dramatiskt, men han berättar inte för vem som helst att han har hiv.

Den pensionerade läkaren Göran Bratt var 1982 med om att starta Venhälsan, den första mottagningen i Sverige för testning av homosexuella män som misstänkte att de fått någon sexuell överförbar infektion.

Aids hade beskrivits första gången i USA 1981 efter att homosexuella män drabbades i orimligt hög grad av ovanliga sjukdomar. Det var sedan franska forskare som först beskrev det virus som orsakade immunbristen vid aids. Det första aidsfallet som gått att bekräfta i efterhand var en man i det dåvarande Belgiska Kongo redan år 1959. Ett år efter att Venhälsan öppnat i Stockholm hittade franska och amerikanska forskare nästan samtidigt viruset som var orsaken till aids och kallade det Htlv-3. Ytterligare tre år senare, 1986, öppnade en särskild aidsavdelning på Södersjukhuset i Stockholm för att ta hand om de som insjuknat.

– Den som fått aids hade då bara i genomsnitt ett halvt år eller högst ett år kvar i livet. Det var förfärligt att se så många människor dö, många av dem i början av 30-årsåldern. På den här tiden fanns det så många vanförställningar om aids och kunskapen om hur sjukdomen överfördes var synnerligen bristfällig – särskilt i början, säger Göran Bratt.

Inte förrän 1996 vände utvecklingen. Då hade forskarna lyckats ta fram de första virushämmande läkemedlen.

– Efter att hiv varit en sjukdom som ledde till en snabb död var det en revolution att så många nu kunde överleva. Efter bara något år kunde de särskilda aidsavdelningarna på våra sjukhus stänga, fortsätter Göran Bratt.

Men han påpekar att hiv fram tills bara för några år sedan ofta var väldigt stigmatiserande, och de drabbade berättade inte gärna för kollegor och vänner att de hade fått hiv.

– Men för tre-fyra år sedan kom kunskap om att de som inte längre hade några mätbara virusnivåer i blodet inte heller var smittsamma.

Detta har senare bekräftats i flera studier av hiv-negativa partner till välbehandlade hiv-positiva. Det här har inneburit en vändning i synen på hiv, även om fördomarna fortfarande finns kvar.

– Hiv är inte oproblematiskt. Fortfarande vågar många inte vara öppna på sina arbetsplatser och med sina vänner. Kollegor och andra kan bli rädda och vet inte hur de ska agera. För en del som har hiv kan det vara svårt att inleda en sexuell relation.

Göran Bratt, som medverkar i boken ”Leva livet”, säger att han blev väldigt berörd när han tog del av de olika berättelserna som finns i den. En del är anonyma, andra står med sina förnamn.

– Det brukar sägas att alla kan skriva en bästsäljande roman – den om sitt eget liv. Männen och kvinnorna i boken delar generöst med sig av sina erfarenheter, både goda och mindre goda.

Finns det särskilda problem med att åldras med hiv?

– Det finns en viss överrask för så kallad samsjuklighet. Det kan handla om typ 2-diabetes, sjukdomar i hjärta och kärl samt depression. Men det handlar om en liten överrisk.

Vad ska då äldre med hiv tänka extra på?

– En något så när sund livsstil är det enkla svaret, säger Göran Bratt. Det handlar om att motionera och om att äta en kost som inte innehåller för mycket fett och snabba kolhydrater, menar han.

– Med lagom träning, bra matvanor, att inte röka och att regelbundet ta sina mediciner – då blir livet riktigt bra, säger Göran Bratt.

Boken ”Leva livet” ingår i ett treårigt projekt som drivs av Hiv-Sverige och finansieras av Allmänna arvsfonden. Huvudfrågan har varit: Vad innebär det att åldras med en kronisk infektion som hiv?

Följdfrågor som deltagarna i projektet fördjupat sig i är har varit:

1. Vilka delar av livet påverkas mest av hiv och åldrande?
2. Hur ser framtiden ut med avseende på hiv och åldrande?
3. Vad kan vi göra för att förbättra livskvaliteten för personer som åldras med hiv?

Ann Malm Christensen och Anna Andersson driver projektet. Enligt dem saknas erfarenhet, forskning och kunskaper om vad det innebär att åldras med hiv.

– Hiv-medvetenheten måste öka i hela samhället, menar de. Med uppdaterade kunskaper om hiv och dess behandling har personer som lever med hiv förutsättningar att leva ett långt, friskt liv om vi alla hjälps åt redan i dag.

Thomas Lerner

thomas.lerner@dn.se "

"Boken ”Leva Livet - att åldras med hiv” är utgiven av Hiv-Sverige.

Författare: Lars Åberg. Fotograf: Martine Castoriano. Läs mer:

aldreprojektet@hiv-sverige.se

Fakta. Hiv och aids

Stora medicinska framsteg har gjorts sedan det första fallet av hiv upptäcktes i Sverige för mer än 30 år sedan.

Hivinfektion orsakas av humant immunbristvirus som utmärks av hög förmåga att ständigt föröka och förändra sig. Virusnet lagras även i minnesceller i kroppens immunförsvar. Hiv finns därför kvar hos den som infekterats resten av livet.

I dag lever cirka 7 000 personer i Sverige med en känd hivinfektion (prevalens) och ytterligare cirka 450 personer diagnostiseras årligen (incidens).

Majoriteten har fått viruset genom heterosexuella kontakter utomlands. Andra är män som har haft sex med män. Det kan också vara personer som injicerat droger eller barn som smittats under graviditeten, vid förlossningen eller vid amning. Alla med känd hivinfektion som är

bosatta i Sverige och har behov av antiviral behandling får denna kostnadsfritt enligt smittskyddslagen.
En effektiv behandling förhindrar att infektioner och tumörer utvecklas, och minimerar risken för att infektionen överförs till andra vid sexuella kontakter.
Källa: Folkhälsomyndigheten "

" Taxiförbundet anklagar konkurrent för skattefusk

DN TISDAG 8 JANUARI 2019

**Uber anklagas för allvarligt redovisningsfusk. En granskning beställd av Taxiförbundet, som länge varit kritiska till Uber, visar att kvitton och taxameterpris sällan stämmer överens.
"Vi har ännu inte fått ta del av rapporten men vi tar dessa påstådda felaktigheter på allvar", skriver Ubers talesperson till DN.**

Taxiförbundet har anlitat ett säkerhetsföretag för att granska taxiutmanaren Uber – igen. Den här gången handlar det om påstått taxameterfusk och kvittoredovisning, som enligt Taxiförbundet snedvrider konkurrensen i branschen.

– Det här handlar om regelrätt skattefusk som de möjliggör med sin modell och det drabbar de seriösa taxiföretagen, säger Claudio Skubla, vd på Svenska Taxiförbundet.

Den förra granskningen gjordes i maj 2016 och då handlade det om den omdiskuterade tjänsten Uberpop. En tjänst som byggde på att privatpersoner kunde transportera kunder mot betalning i sina egna bilar.

Taxiförbundets granskning visade att många förare var kriminellt belastade med förseelser som grovt rattfylleri och narkotika- och våldsbrott. Flera domstolar slog fast att tjänsten var att klassa som svarttaxiverksamhet och under våren 2016 lades Uberpop ned.

Den nya granskningen är gjord av samma säkerhetsföretag som senast – Gothia Protection Group (GPG). Den här gången har man riktat in

sig på Ubers traditionella taxiverksamhet och dess taxameterhantering. DN har tagit del av materialet.

Efter 112 teståkningar med Uber konstaterar GPG att summan som föraren redovisar i taxametern efter resan endast i 19 fall har stämt överens med vad resan egentligen kostat. Åtta av tio chaufförer har slagit in ett ”avsevärt lägre pris” i taxametern än vad kunden har betalat.

– Vid ett tillfälle var det en chaufför som slog in fem kronor på taxametern för en resa som kostade 232 kronor, och när vi frågade varför så svarade han: ”Staten måste ju ha någonting i alla fall”, säger Zendry Svärdkrona på Gothia Protection Group.

– Det är anmärkningsvärt att flera av dem inte hymlar med vad de håller på med, fortsätter han.

Ubers modell är app-baserad och betalningen görs automatiskt efter körningen via det betalkort som är kopplat till appen. Men eftersom svenska taxibilar är skyldiga att ha en fysisk taxameter kopplad till en redovisningscentral som skatteverket kan ta del av måste föraren också slå in beloppet i taxametern efter resan. De 112 provåken som gjordes i granskningen kostade säkerhetsföretaget 23 000 kronor, men bara 7 300 kronor knappades in i de fysiska taxametrarna.

– Jag tror vi landade på omkring 60–70 procent av pengarna som inte redovisas till staten via taxametern och redovisningscentralen. Jag kan inte tolka det annorlunda än att det är för att undgå skatt, det går inte. Kan det inte vara på något annat sätt?

– Visst, vi kan inte kontrollera om de redovisar i appen. Men åker man då för 160 kronor och det redovisas i telefonen, varför skulle de då också redovisa en mycket mindre summa i taxametern utöver det, frågar sig Zendry Svärdkrona.

Susanna Bengtsson är taxisamordnare på Skatteverket. Hon har svårt att uttala sig om uppgifterna och Skatteverkets fortsatta hantering av ärendet innan hon tagit del av materialet i sin helhet.

Men är det som utredningen gör gällande så har förarna hanterat taxametern på fel sätt, och därmed blir också uppgifterna till Skatteverket felaktiga, menar hon.

– Körpassrapporterna är det som ska vara grund för intäktsredovisningen enligt de lagar som finns i Sverige, säger Susanna Bengtsson.

Företrädare för Uber har inte velat låta sig intervjuas om påståendena, men i en mejlkommentar skriver en talesperson för Uber Sverige: ”Vi har ännu inte fått ta del av rapporten men vi tar dessa påstådda felaktigheter på allvar. Regelefterlevnad för resor som förmedlas på Ubers plattform är viktigt för oss och vi har tagit flera steg för att underlätta rapportering och regelefterlevnad bland partners som använder vår app.”

Vidare skriver man att varje förare som ansluter sig till Uber måste bekräfta att man kommer uppfylla sin skatteplikt, och att företaget nu ska undersöka de påstådda felaktigheterna. Materialet från granskningen kommer under tisdagen att presenteras för Skatteverket och Transportstyrelsen i sin helhet. Claudio Skubla på Taxiförbundet menar att det skulle vara förvånande om någon vidare utredning inte görs.

– Utifrån de här anmärkningsvärda siffrorna som redovisats vore det konstigt om man låter det här fortgå. Våra myndigheter måste värna de seriösa företagen som gör rätt för sig, säger Claudio Skubla.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se "

"Okände 34-åringen sålde aktier för 3,3 miljarder"

DN TISDAG 8 JANUARI 2019

Den 34-åring som tjänade mest i Sverige 2017 hade sålt aktier för nästan 3,3 miljarder kronor, visar Skatteverkets beslut om taxering. Skatteverket har uppskattat hans vinst, eftersom mannen inte lämnat in någon deklaration.

Den "okände mannen i 35-årsåldern" som DN skrev om på nyårsdagen – och som slagit alla börsbolags-vd:ar, finansmän och dataspelskungar på fingrarna – har inte lämnat in någon deklaration, utan skönstaxerades av Skatteverket.

Av beslutet framgår det att Skatteverket fått in kontrolluppgifter från olika typer av affärer med värdepapper till ett belopp på 3 271 miljoner kronor. Framför allt är det den stora försäljningen av aktier som sticker ut.

Skatteverket vill inte uppge om de nästan 3,3 miljarderna rör sig om en eller många olika försäljningar. På den summan har myndigheten uppskattat 34-åringens vinst till 1 635 miljoner, eftersom han inte lämnat in några egna specificerade uppgifter på vad han haft för kostnader för köp av aktierna. Kostnaderna får normalt sett dras av från vinsten.

Tillsammans med vinster från andra typer av affärer på lägre belopp – där mannen fått sådana kostnadsavdrag – blir Skatteverkets krav på 34-åringen totalt 495 miljoner kronor. Då räknar myndigheten på ett uppskattat överskott av kapital på 1 651 miljoner kronor för inkomståret 2017. Det satte den okände 34-åringen på toppen av

inkomstligan i förra årets taxering, före bland andra H&M-miljardärerna Stefan Persson och Lottie Tham, visar DN:s genomgång. Efter beslutet, som kom i mitten av november, har mannen 90 dagar på sig att betala in skatten. Han kan också välja att lämna in en deklaration med avdrag för kostnader.

– Det kan han göra egentligen när som helst inom fem år, säger Andreas Nystedt, som handlagt ärendet.

– Vi har bara uppskattat inkomsterna utifrån kontrolluppgifterna. Om han lämnar en deklaration får vi ta ställning till det, och utifrån dem göra en omprövning av vårt beslut.

Det är väl troligt att han haft kostnader för köp av aktier?

– Jo, vi har i beslutet uppskattat vinsten till 50 procent, så han har fått avdrag för kostnader till hälften av försäljningspriset. Det finns schablonregler som gäller när man inte har uppgifter om de kostnader man haft, och de ligger på 20 procent, så vi har varit generösare i skönstaxeringen, säger Andreas Nystedt.

I övrigt kan han inte kommentera bedömningarna i ärendet, eftersom det råder skattesekretess.

Att det för delar av mannens kapitalinkomster finns redovisat kostnader, beror på att det rör sig om olika typer av värdepapper. För vissa affärer redovisas kostnaderna i kontrolluppgifterna från den bank eller handlare som utfört försäljningen.

34-åringen är rätt anonym, även i sociala nätverk, men beskrivs som en daytrader som studerat ekonomi. Han sitter inte i några aktiebolags styrelser.

Mannen uppges ha jobbat med aktiehandel i London, och ska enligt uppgifter på en projektsida ägna sig åt egen aktiehandel som omsätter miljardbelopp.

Juan Flores
juan.flores@dn.se "

"Större skador än väntat efter stormen

DN TISDAG 8 JANUARI 2019

Stormen Alfrida har orsakat större skador än vad försäkringsbolagen räknat med. Förutom husskador har även många bilar och båtar blivit förstörda i blåsten. – Det har fortlöpt väldigt intensivt, säger Caroline Starck, informationschef på If Skadeförsäkringar.

Skadeanmälningarna fortsätter att trilla in hos försäkringsbolagen efter stormen Alfrida. Roslagen i Uppland tycks vara värst drabbat, och under helgen har många varit ute och sett till sina fritidshus.

If Skadeförsäkringar har fått in cirka 2 000 skadeanmälningar på fastigheter hittills – det är fler än vad man räknat med från början, förklarar informationschefen Caroline Starck.

De flesta gäller träd som fallit ner över hus, eller takpannor som blåst bort. Men en del handlar också om skador som orsakats av längre strömavbrott.

Enligt Svenska sjö, specialiserade på båtförsäkringar, har även båtägare drabbats.

Hittills har försäkringsbolaget fått in ett 40-tal skadeanmälningar rörande stormen. Det är en relativt hög siffra eftersom antalet båtförsäkringar inte är så många totalt sett, förklarar vd Per Grywenz. Anmälningarna gäller ställningar som blåst sönder, båtar som tagit in vatten, fått träd över sig eller blåst omkull.

– Än värre är de som stått väldigt tätt och vält på varandra och skapat en dominoeffekt, sådana har vi fått in ett par stycken, säger Grywenz.

TT "

"Många människor vill faktiskt bli lurade"

DN TISDAG 8 JANUARI 2019

I dag är alla dagar som första april. På sociala medier sprids information som är falsk, och ibland medvetet lögnaktig. Nu efterlyser forskaren Emma Frans en folkbildningskampanj för att inte fler ska låta sig luras av falska nyheter och påståenden.

Hur lättlurade är vi?

Del 1.

En artikelserie om hur vi hanterar det växande flödet av information, om vetenskapens roll och om hur vi själva lätt väljer att tro på sådant som bekräftar våra egna åsikter.

Den stora faran är inte den lilla grupp som helhjärtat tror på konspirationsteorier och falska nyheter. En stor utmaning ligger i stället i att ge det stora folkflertalet verktyg för att skilja mellan sanning och lögn, och avgöra vad som faktiskt är "fake news".

Det är budskapet från den uppmärksammade forskaren och vetenskapsskribenten Emma Frans när vi träffas för ett samtal om att luras och att bli lurad. Hon är aktuell med boken "Sant, falskt eller mittemellan" (Volante).

– Vi människor har en evolutionär beredskap att möta hot och att se mönster i tillvaron. Under årtusenden har det gynnat oss. Men i dag uppfattar vi hot som egentligen inte är några hot och ser mönster där det inte finns några, säger Emma Frans.

Hon tror att vi inte kan bortse från att människan alltid kommer att ha en benägenhet att tänka magiskt, religiöst eller konspiratoriskt. Men vi kan lära oss att förhålla oss till detta – och inte låta oss styras av denna förkärlek.

Emma Frans pratar om att många faktiskt vill bli lurade. Hon säger att vi människor älskar enkla lösningar och påståenden som bekräftar vår världsbild – och att vi därför många gånger inte är rationella.

– Vi lever i en komplex tid som vi vill ska bli förklarad för oss.

Tidigare erbjöd religionen en sådan förklaringsmodell, ett narrativ att ta till sig. Men när vetenskapen motbevisade den religiösa världsbilden blev den ibland en fiende för påvar, biskopar och präster. Sedan finns det ju exempel på personer som Gregor Mendel, genetikens fader, som var både vetenskapsman och munk.

– I dag utmålar allt fler vetenskapen som fienden. De här personerna och grupperna menar att de sitter inne med de rätta svaren och att forskare bara är ute för att manipulera. Sanningen är ofta inte enkel och svartvit, lögnen däremot ger de enkla svaren och blir då mer tilltalande.

I slutna grupper på Facebook finns historier om hur din kropp kan bli motståndskraftig mot alla infektioner om du bara dricker silvervatten. I andra sammanhang åltas brott där gärningsmannen har utländsk bakgrund – svenska förövare tas dock inte upp.

– Men när vetenskapen kan visa att silvervatten inte gör att någon blir resistent mot sjukdomar och att även svenskar begår brott tas det bara av gruppmedlemmarna som bevis för att forskarna är korrupta. Det spelar ingen roll vad vetenskapen visar – alla ”vet” ju i alla fall vad som är sant och falskt, säger Emma Frans.

Påstådda sanningar måste alltid kunna tåla en vetenskaplig granskning, fortsätter hon. Den som medvetet ljugar och luras anpassar sin berättelse efter ett behov som finns hos lyssnaren, tittaren eller läsaren – och det oavsett om det handlar om en politiker, en tidning eller ett nättroll.

– Hjärnan är en stor energislukare och därför har det evolutionärt varit lönsamt att spara energi. Längre var det bra att snabbt kunna dra

slutsatser om orsakssamband och mönster i tillvaron, förklarar Emma Frans.

Så om någon föll död till marken efter att ha tuggat i sig en svamp fanns det en uppenbar fördel med att ge svampen skulden – på så sätt undveks risken för att fler eventuellt skulle dö. Här fanns också ett mått av vidskepelse.

– I dag finns det ju svampböcker för att skilja giftsvampar åt från kantareller och andra ätliga sorter. Så vi behöver inte vara lika snabba med att själva dra slutsatser om orsakssamband nu för tiden.

Dagens värld är för de allra flesta människor betydligt tryggare än för bara några årtionden sedan. Färre dör i trafiken, tidigare livshotande sjukdomar går att bota och så vidare. Ändå är så många omotiverat fokuserade på hoten mot sin tillvaro. Och det är något även etablerade medier spelar på, menar Emma Frans.

– Chefredaktörer och ansvariga inom etablerade medier uppmärksammar gärna att falska nyheter sprids på sociala medier, delvis för att rättfärdiga sin egen verksamhet som seriösa nyhetsförmedlare. Men radio, tv och tidningar uppträder ibland på samma arena.

En kvällstidning hade rubriken ”Din snuva kan vara läckande hjärnvätska. Sök läkare!”. Flera gånger under lång tid har det kommit ”nyheter” om att barns placering i syskonskaran har stor betydelse för deras personlighet. Både Dagens Nyheter och flera andra medier skrev för några år sedan om kritiserade teorier om detta.

– Så även etablerade medier kan ge uppmärksamhet åt helt ovetenskapliga påståenden – de blir lätt alarmistiska. Men jag försöker som forskare och skribent rikta in mig på mottagarna i stället för att anklaga enskilda tidningar och nyhetsprogram.

– Jag vill vara med och bygga upp en motståndskraft hos läsare, tittare och lyssnare. Det handlar om att vara kritisk mot dem som kommer

med informationen, mot källorna. Och om att kunna förstå vad som är vetenskapligt belagt och inte.

Emma Frans är orolig för att vi kommer att få en uppdelning i samhället där en del betalar för att få information från seriösa tidningar och nyhetsbrev. Andra däremot, kanske en majoritet, kommer i stället att gratis ta del av information som någon betalar för att de ska ta del av. Nätet skulle bli en humanistisk kunskapskälla och ge oss upplysta medborgare. I stället förstärktes de negativa sidorna hos oss människor. I bloggar, på hemsidor och i sociala medier sprids falsk information och lögnaktiga påståenden.

– Vi kan även ta Twitter som exempel. Där skrivs ofta inlägg med ett aggressivt och hånfullt tonfall som sedan retweetas, och det leder i slutändan till att tonen skärps ytterligare. Internet har verkligen blivit ett tvåeggat svärd. Vi kan hämta information, men också luras eller bli lurade.

Hur kan vi då optimera internet så att det blir den positiva kunskapskälla som Emma Frans efterlyser? Hon talar om reglering och ser inga problem med det.

– Bilen var länge ett ganska farligt fordon som orsakade många dödsoffer. Sedan fick vi lag om att använda bilbälten, hastighetsbegränsningar, airbags ... och i dag är det betydligt säkrare att köra bil. Internet, där vi sällan behöver ta ett publicistiskt ansvar, borde också kunna bli säkrare och innehålla mer korrekt information. Men även om så blir fallet tror Emma Frans att det alltid kommer att finnas en grupp som inte tar till sig vetenskapliga rön och fakta. Däremot är det viktigt att nå den breda massan som kan vara osäker på vad som är sant eller falskt.

– Allt handlar inte bara om fakta. I stället betyder grupptillhörighet, gemenskap och identitet mycket för vad vi väljer att tro på. De som har det mest tilltalande narrativet, de bästa ”vibbarna”, vinner. Kan man då alltid lita på vetenskapen?

– Jag brukar säga att vi inte förbehållslöst ska lyssna till forskare. Men jag tänker att vetenskapen ger den bästa förklaringsmodellen som står till buds i dag. Vi måste lyssna till den samlade expertisen inom ett område, som nu när det gäller klimathotet.

– Vi kan inte avfärda vetenskapliga studier och rapporter med att de inte ”känns” trovärdiga. Däremot ska vi granska dem med kritiska ögon. Forskare kan ju ha sin agenda. Men de kan också ha svårt att ändra ett synsätt de omfattat i många år.

Så var fallet när läkaren och professorn Barry Marshall och kollegan Robin Warren upptäckte att bakterien *Helicobacter pylori* står för merparten av alla magsår. Innan dess var den allmänna uppfattningen att magsår orsakades av stress och kryddig mat, och deras upptäckt möttes med stor skepsis inom forskarvärlden.

För att bevisa sin teori infekterade Marshall sig själv med bakterien. Han utvecklade snabbt ett magsår som han sedan framgångsrikt botade med antibiotika. För tretton år sedan fick han och kollegan Warren Nobelpriset i medicin.

– Vetenskapliga studier kan ibland presenteras i medierna med ganska svag grund, säger Emma Frans. Det alltmer uppskruvade tempot på nyhetsredaktioner försvårar också ett kritiskt granskande.

Thomas Lerner

thomas.lerner@dn.se "

"Checklista – ditt förhållande till information

1 Din världsbild kan påverkas av det som rapporteras i nyheterna eller det som delas i ditt flöde på sociala medier. Men viktig information når inte nyhetsflödet. Tänk på att stora framsteg inte har samma nyhetsvärde som larmrapporter.

2 Vad medveten om att dina förväntningar kan påverka din tolkning av verkligheten.

3 Tro inte på allt du läser. Var alltid lite misstänksam, särskilt om ett påstående kommer från en anonym källa eller om det publicerats utan någon typ av granskning.

4 Finns det någon skillnad mellan din världsbild och vad statistiken visar? Tänk på att vi människor inte alltid är objektiva.

5 Om du är övertygad om något – vilka bevis krävs för att du ska sluta att tro på detta?

6 Har avsändaren något att vinna på att övertyga dig om något? Finns det en potentiell ekonomisk vinst? En politisk agenda?

7 Hur påverkar dina fördomar bedömningen av en persons påståenden?

8 Har en vetenskaplig studie som citeras en sponsor? Hur påverkar det studiens resultat?

9 Finns det en risk att ett fynd beror på slumpen?

Att tolka statistik kan vara svårt, men håll utkik efter en kapad y-axel eftersom det kan ge en missvisande bild. En annan statistisk miss är att ett samband tolkas som orsak och verkan.

Källa: Boken "Larmrapporten" (Volante, 2017) av **Emma Frans**

"Fakta. Emma Frans

Ålder: 37 år.

Bor: Uppsala.

Familj: Man och två barn.

Bakgrund: Föräldrarna var psykologer, vilket kanske påverkade hennes intresse för hur kroppen och psyket fungerar. Studerade biomedicin vid Uppsala universitet och doktorerade vid Karolinska institutet om förekomsten av autism hos barn till äldre fäder.

Gör: Forskar och arbetar som vetenskapsskribent. För två år sedan tilldelades hon Stora Journalistpriset i kategorin "Årets röst".

Motiveringen löd "För att hon så underhållande tar striden mot faktaresistensen och med vetenskaplig skärpa avslöjar nätets seglivade myter".

Aktuell: Med boken "Sant, falsk eller mittemellan" (Volante). I den går hon igenom en rad påståenden för att se om de stämmer. Som "Går det att bota bakfylla?", "Ökar antidepressiva läkemedel risken för självmord" och "Har vi mest sex under våren?". "

" Strömlösa hushåll kan få vänta på elen

DN TISDAG 8 JANUARI 2019

Fortfarande saknar 9 100 hushåll i Norrtälje kommun ström efter stormen Alfrida. På en presskonferens under måndagen varnade Vattenfall för att reparationsarbetet kan fördröjas av ett nytt oväder med kraftigt snöfall som väntas slå till på tisdagen.

På måndagsförmiddagen anordnade Norrtälje kommun och Vattenfall en presskonferens med anledning av de utbredda problemen med strömförsörjningen efter stormen Alfridas framfart. Stormen har fällt tusentals träd och över 30 000 hushåll i länet drabbades av strömvabrott.

– Vi kan konstatera att det ligger träd över vägarna, och stora elstolpar ligger på marken. Nätstationer har krossats av fallande träd och stora delar av elnätet i Roslagen har fått omfattande skador, säger Annika Viklund, vd på Vattenfall eldistribution, och fortsätter:

– Vattenfall kommer vid behov bygga provisoriska elnät och på vissa ställen måste elnätet byggas upp från grunden igen.

På Vätö slogs mobiltäckningen ut och brandstationer har fått hålla öppet för att ge invånarna chans att fylla på vattenflaskor och ladda - telefonerna.

Vattenfall har varnat allmänheten för att gå i närheten av nedfallna elledningar och prognoserna har hittills varit preliminära. Bara på Vätö i Norrtälje rasade hundratals träd. Enligt Vattenfall är skadorna "omfattande" De som saknar ström har därför erbjudits hotellvistelse av bolaget.

Under måndagen gick SMHI ut med en klass två-varning i området. Det kan innebära att det tar ännu längre tid innan elen återvänder på vissa platser, enligt Annika Viklund.

Christer Berg, biträdande räddningschef för Norrtälje kommun, uppger att brandstationerna även fortsättningsvis kommer att stå öppna för allmänheten. Tre skolor har också öppnats för invånare som behöver hjälp.

– I det fortsatta arbetet har vi jobbat med att lokalisera de vårdbehövande som måste flyttas till andra boenden, säger Christer Berg.

Christian Foster är förbundsdirektör för kommunalförbundet med ansvar för sjukvård, omsorg och hemtjänst i Norrtälje kommun. Han säger att över 500 personer med vårdbehov har drabbats av elavbrotten. 400 av 1 700 trygghetslarm slogs ut i samband med stormen.

Åtta personer med trygghetslarm har kommunen allt jämt inte lyckats komma i kontakt med.

– Vi beslutade i onsdags eftermiddag att alla med trygghetslarm skulle få ett personligt besök samma dag. Den rapport jag fick i morse visar att det är åtta personer man inte fått tag på, säger Christian Foster.

– Vi hade redan ett ansträngt läge i länet och insåg relativt tidigt att vi skulle få stora problem med nedkylning i hemmet. Vi har 500–600 brukare drabbade. Inom 24 timmar från strömvabrottet skulle trygghetslarmen slås ut och värmen gå ner. Vi har tagit fram ett 50-tal extra omvårdnadsplatser och ett 60-tal personer har evakuerats från sina hem, säger Christian Foster.

När mobilmasterna slogs ut kunde inte kommunen få tag på hemtjänstpersonal.

– Läget nu är att vi är ute överallt för att försöka prioritera och få de stora strömmatningsledningarna att fungera, att flytta på träd och reparera ledningar. Våra kunder har vi kontakt med både via telefon och i dialog med kommunen. Vårt fulla fokus är att se till att strömmen kommer tillbaka, säger Annika Viklund, vd för Vattenfall eldistribution.

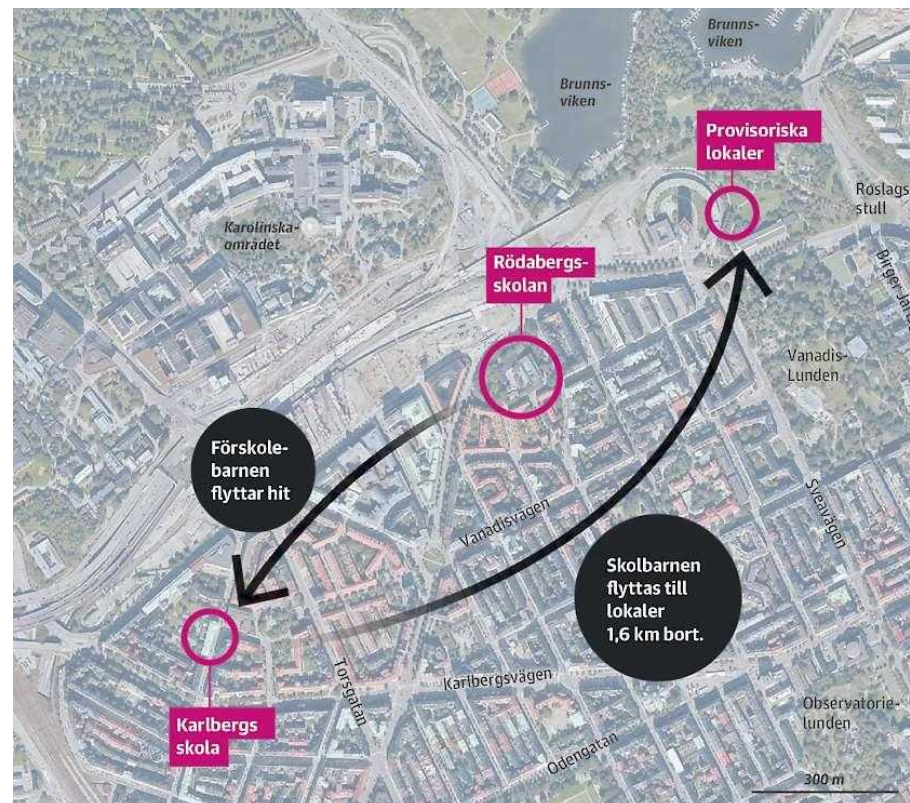
Men när strömmen är tillbaka är fortfarande oklart.

– Vår prognos just nu är den 10 januari. Men de närmaste två dagarna kommer vi att få en mycket tydligare bild av hur reparationsarbetet löper på, säger Annika Viklund, som lovar att Vattenfall ska betala ut ersättning för strömavbrotten.

– Vi kommer inte att hävda Force majeure i det här, säger hon.

Anton Säll

anton.sall@dn.se "

"Barnen tvingas byta skola trots kommunens tidigare löften

DN TISDAG 8 JANUARI 2019

Föräldrarna till eleverna i klass 3A och 3B på Karlbergs skola protesterar mot att deras barn inte får gå kvar även i fyran, trots

ett tidigare löfte från kommunen. I stället måste barnen studera i baracker knappt två kilometer längre bort – och skolvägen ligger vid kraftigt trafikerade vägar. – Det värsta avgashålet i Stockholm, säger föräldern Leif Svensson.

Problemen för barnen i trean på Karlbergs skola i Birkastan riskerar att bli akuta. Barnen ska börja fyran till hösten, men ännu är skolsituationen inte helt löst för dem. Elevernas föräldrar har skickat ett brev till utbildningsförvaltningen i Stockholms stad med sina klagomål och är kritiska till hur förvaltningen under lång tid har hanterat skolsituationen i Vasastan.

– Utbildningsförvaltningen är en organisation som just nu bara släcker bränder. Man vet ju exakt hur många barn som finns här. Man vet exakt vilka lokaler som finns. Man häpnar över hur de har hanterat det här, säger Leif Svensson.

Skolan är en F–3-skola belägen i västra Vasastan där det går cirka 300 elever. De senaste två åren har dock skolan även haft årskurs fyra. Placeringen är uppskattad av både elever och föräldrar eftersom skolan ligger i en lugn stadsdel. Barnen har nära till skolan och har en förhållandevis trygg skolväg.

Men strax före jul fick eleverna i trean beskedet att de inte kommer att få gå fyran på skolan – trots att utbildningsförvaltningen under hösten hade gett ett löfte om att barnen skulle få vara kvar. Hittills har fyrona på Karlbergs skola fått hålla till i intilliggande lokaler på Kadettgatan. Men istället ska dessa nu användas till barn från en privat förskoleverksamhet som ligger inom Rödabergsskolans område, drygt en kilometer bort.

Både eleverna i klass 3A och 3B på Karlbergs skola och deras föräldrar upprörs av förvaltningens beslut. Leif Svensson, pappa till 9-åriga Vittorio Svensson som nu går i trean, kritiserar kommunens framförhållning.

– Man planerar bara ett år i taget trots att man vet exakt hur många barn som finns här i området, säger han.

Han får medhåll av Jesper Ekesiöö och Maria Salling som är föräldrar till 9-åringarna Julian Ekesiöö och Erik Salling som också riskerar att drabbas av det indragna löftet från kommunen.

– I september hade vi klassmöten i båda klasserna. Då fick vi besked om att barnen skulle få gå kvar till hösten. Men precis innan jul fick vi sedan beskedet att barnen inte får gå fyran på Karlbergs skola, säger - Maria Salling.

I fjärde klass kommer barnen från Karlbergs skola därför att behöva gå på andra ställen. Några av dem kommer att kunna flytta till Matteusskolan, cirka 1,5 kilometer bort. Men Matteusskolan har bara några ströplatser som skulle vara tillgängliga för barnen från Karlbergs skola, enligt föräldrarna. Kommunens plan är att barnen i stället ska gå fjärde klass i ”paviljonger” på andra sidan Sveaplan, där en ny skola enligt planen ska byggas.

Föräldrarna ser flera problem med idén:

– Det är inga ”paviljonger”, utan baracker som kommer att placeras där de bygger den nya skolan. Det kommer ju att vara en byggarbetsplats i tre år till, säger Leif Svensson.

Skolan har ännu inte slutfört processen med att anställa lärare och man ska precis tillsätta en rektor, berättar föräldrarna, som känner att allt kommer med kort varsel med tanke på att det bara är ett halvår tills barnen ska börja i den nya skolan.

Dessutom lyfter föräldrarna fram skolvägen som problematisk. Den kommer att bli betydligt längre än den är i dag – avståndet från den gamla skolan till den tilltänkta nya är knappt två kilometer. Och skolvägen är en sträcka bland några av Stockholms mest trafikerade gator och vägar.

– Det är på andra sidan E4:an. Området är det värsta avgashålet i hela Stockholm, säger Leif Svensson.

De andra nickar instämmande och tillägger att det inte finns någon kollektivtrafik som förbinder de två platserna.

– Frågan är hur de ska ta sig dit? frågar sig Maria Salling.

Nu hoppas de på att utbildningsförvaltningen kan hitta en annan lösning för barnen, så att de kan gå kvar i Karlbergs skola även i fyran och därefter söka med samma valmöjlighet som alla andra elever till årskurs 5. Enligt föräldrarna vill barnen själva verkligen kunna fortsätta i samma klass, och poängterar att sammanhållningen i klasserna är fantastisk. Men med risken för att barnen ska behöva gå i skolan vid Sveaplan till hösten har flera föräldrar redan letat efter platser på andra skolor för att placera sina barn.

Bland lösningarna de själva lyfter fram är att låta barnen från Karlbergs skola få förtur till de lokaler i närheten som tidigare har använts för just detta syfte, men som nu är tänkt att användas för förskolebarnen från Rödabergsområdet. De menar också att det finns lokaler i ett kontorshus på Karlbergsvägen som skulle kunna användas.

– Den översta våningen står tom. Det är ingen skola där nu, utan endast fritids. Där borde man kunna vara, säger Jesper Ekesiöö. Utbildningsförvaltningens grundskolechef för det aktuella området, Happy Hilmarsdottir, berättar att det är ”enormt ont om skolplatser på Norrmalm”. För tillfället är det tre skolor som väntar på att byggas ut för att komma till rätta med problemet. Alla utbyggnader har dock överklagats av boende i området, vilket leder till att hela processen drar ut på tiden.

– I området finns det ingen tomtmark för att bygga nytt på. Det gör det väldigt komplicerat, säger hon.

Att låta dagens treor på Karlbergs skola få gå fyran i den intilliggande lokalen, enligt föräldrarnas önskemål, är inte möjligt, menar hon:

– Rödabergsskolan har besittningsrätt för den lokalen. Och det handlar inte om elever på skolan, utan förskolebarn som kommer att vara där.

De går inte att flytta. Det handlar om olika verksamheter, säger Happy Hilmarsdottir.

Den nya skolan, som ska byggas bredvid Wenner-Gren Center vid Sveaplan, kommer att gå under namnet Roslagsskolan och kommer att bli en ”våldigt fin skola”, berättar hon vidare.

– Även om det kommer att dröja några år tills den är klar kommer paviljongerna som ska användas att bli en fullgod lösning. För att klara av den här situationen så startar vi upp de här paviljongerna. De kommer att vara oerhört bra placerade bredvid parken. Det kommer inte vara som en byggarbetsplats för barnen. Det är jättebra lokaler. Har du förståelse för oron från föräldrarna när det gäller omständigheterna, bland annat den nya längre skolvägen?

– Det har vi ju förståelse för. Samtidigt är det här inget vi kommer på nu i sista stund. Det har funnits med länge. Mina kolleger har hållit på med det i flera år, säger Happy Hilmarsdottir.

Hon lägger också till att skolvägen till de nya paviljongerna kommer att vara en säker skolväg enligt de regler som finns, och att det finns flera olika säkra sätt att ta sig över E4:an vid Sveaplan.

– Det första är att det finns en tunnel, det andra är en bro, det tredje är en tryckknappsövergång när man ska ta sig över vägen.

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se "

"Det fanns inget löfte om Karlbergs skola"

DN ONSDAG 9 JANUARI 2019

"Grundskolechefen Happy Hilmarsdottir menar att föräldrarna till tredjeklassarna på Karlbergs skola har feltolkat vad som har sagts om möjligheterna att gå kvar på skolan till hösten. – Det har inte givits något löfte. Det är beklagligt att det har uppfattats så, säger hon.

Föräldrar till barnen i klass tre på Karlbergs skola i Vasastan är oroliga för hur skolsituationen kommer att se ut till hösten. I en artikel i DN beskriver de hur de i början av höstterminen ska ha blivit lovade att deras barn skulle få gå även fjärde klass på skolan – men att det revs upp under december.

Föräldrarna kritiserar utbildningsförvaltningen för att ha dålig framförhållning och är besvikna på att, som de upplever det, planerna för deras barn inför hösten ändras. De är också oroliga för att barnens skolväg blir betydligt längre och att barnen därmed också kommer att vara utsatta för tungt trafikerade gator och vägar. Föräldrarna menar att placeringen av den skola – Roslagsskolan, som ska uppföras norr om Sveaplan – där barnen är tänkta att gå, också är problematisk av en annan anledning.

– Det är på andra sidan E4:an. Området är det värsta avgashålet i hela Stockholm, sade Leif Svensson, en av föräldrarna, då.

Grundskolechefen Happy Hilmarsdottir hänvisar till den mycket ansträngda situationen när det gäller skolplatser i Vasastan och hela Norrmalm, och menar att utbildningsförvaltningen har gjort sitt bästa för att lösa situationen för barnen. Hon betonar också att förvaltningen håller sig inom de regler som gäller en trygg skolväg för barnen.

Men hon vänder sig mot beskrivningen av att kommunen skulle ha gett föräldrarna ett löfte om att barnen på Karlbergs skola skulle få gå kvar även under fyran.

– Det har inte givits något löfte. Det är beklagligt att det har uppfattats så. Skolan har berättat om lokalsituationen och meddelat att man arbetar med olika lösningar, säger Happy Hilmarsdottir till DN på tisdagen.

Hennes bedömning är att föräldrarna har feltolkat situationen och vad som sades under höstterminen.

– Det är ytterst beklagligt att några av föräldrarna kan ha uppfattat det som sades som regelrätta löften.

Happy Hilmarsdottir berättar att hon samtidigt förstår föräldrarnas situation.

– Vi har förståelse för deras oro och funderingar. Och detta möter vi med information. Vi kommer att hålla informationsmöten angående situationen framöver, säger hon.

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se "

" Många vinterskor klarar inte halka

DN ONSDAG 9 JANUARI 2019

De flesta skosulor på vinterskor är inte utformade för snö och is – tester visar att vinterskor är riktigt usla ur halksynpunkt, enligt forskare.

Vi har flera månader framför oss då vi riskerar att halka och göra oss illa. Men det är inte bara en fråga om snöröjning, det du har på fötterna har också stor betydelse.

De flesta vanliga vinterskor är riktigt dåliga ur halksynpunkt, berättar Viveca Wallqvist, forskare inom bland annat materialvetenskap på forskningsinstitutet Rise.

– Vi har undersökt vanliga vinterskor som finns på marknaden, och undersökt vad sulorna är gjorda av. Vi tittade först på vad folk verkligen har på sig under vintern, vi undersökte det i Luleå. Så plockade vi fram sådana skor och testade dem.

Resultatet var nedslående. Många av skorna som folk bar var inte ens utformade för vinterbruk, som populära sneakers och fina stövletter med släta sulor. Fast även sulorna på de kängor och skor som sålts som rejäla vinterdoningar var usla. Gummit blev för hårt i kyla och mönstringen var otillräcklig.

– Även om skorna är fodrade så är det inte en garanti för att sulorna inte är hala, säger Viveca Wallqvist.

Sulor är en separat del i skobranschen, berättar hon, och det finns bara ett begränsat antal tillverkare i världen. Det gör att samma slags sulor kan sitta på skor av olika märke.

Många sulor har en inblandning av mörkt material för att bli motståndskraftiga mot uv-strålning.

– Det gör dem mer slitstarka. Där såg vi att det är mycket kimrök, eller kol, som används. Men kolet är friktionshämmande, så det gör sulorna extra hala.

TT "

" SVA tvingas sluta övervaka vilda djur

DN ONSDAG 9 JANUARI 2019

Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) avbryter arbetet med att kontrollera sjukdomar hos vilda djur. Anledningen är att övergångsregeringen inte har avsatt några pengar till verksamheten.

Uppdraget har genom åren bidragit till att sjukdomar som fågelinfluensa och afrikansk svinpest har upptäckts tidigt.

– Om man inte har en allmän viltsjukdomsövervakning riskerar man att upptäcka en sjukdom först när det gått lång tid och den har spritt sig. Det är den allvarligaste konsekvensen, säger Erik Ågren, chef för viltsektionen på SVA, till SR Ekot.

Sedan slutet av 1940-talet har SVA gjort kontroller av sjukdomar hos vilda djur, bland annat genom analyser och prover. Ofta är det jägare eller andra privatpersoner som skickat in prover eller döda djurkroppar. Under 2018 hade fyra miljoner kronor avsatts i regeringens regleringsbrev.

"Det är historiskt att vi nu måste ta en paus i detta arbete", säger Erik Ågren i ett uttalande på SVA:s hemsida.

TT "

" Elsparkcyklar behöver rustas för vinterväglag

DN ONSDAG 9 JANUARI 2019

Elsparkecyklar fortsätter att köra trots snö och is. Men efter flera olyckor kvarstår en oro över fordonets trafiksäkerhet. – Vi utvecklar en vintermodell av elsparkcykeln just nu, säger Fredrik Hjelm, vd och grundare till Voi, som hyr ut fordonet.

Under förra året fick Sverige ett nytt transportmedel. Det amerikanska fenomenet elscooters, även kallade elsparkcyklar, tog gatorna med storm och blev snabbt en snackis. Genom en app i telefonen kan privatpersoner hyra en elsparkcykel.

Först med att lansera fordonet i Sverige var startup-företaget Voi. Kort därpå trädde även det globala företaget Lime in på den svenska marknaden. Nu finns fordonen i Stockholm, Göteborg och Malmö. Skotrarna har blivit populära men har också fått kritik för att de stökar till på gator och torg. I USA pågår även en diskussion om säkerheten: förra året rapporterades flera olyckor med spruckna näsor och brutna handleder och axlar som följd.

I Santa Monica i Kalifornien tvingades brandkåren i somras rycka ut vid 34 olyckor med elsparkcyklar. Även i San Francisco har olyckor rapporterats, och minst två dödsfall har inträffat.

Fordonen saknar dubbdäck och mönsterdjupet är tunt på en del modeller. Både Voi och Lime drog i Sverige in sina skotrar i december då snön vräkte ned.

– De dagar då vädet är riktigt dåligt håller vi skotrarna inomhus, jag tycker att man alltid ska vara försiktig, precis som på cykel, säger Fredrik Hjelm, vd och grundare till Voi.

Stockholms stad har varit kritisk till skotrarna och pekat på olycksrisken. Hittills har endast ett olycksfall rapporterats in till kommunen.

– Våra jurister ser bland annat över om fordonen ska betala en avgift för att vara på gatorna eller möjligtvis ha en bestämd plats att parkera på, säger Johan Sundman, projektledare på trafikkontoret.

I dag finns endast lite forskning om fordonens säkerhet. I Transportstyrelsens informationssystem finns 19 inrapporterade olyckor, med både privata och hyrda sparkcyklar, under de senaste fem åren.

Från början planerade Voi att ställa in alla elsparkcyklar över vintern, men eftersom efterfrågan har fortsatt att öka har företaget tänkt om och utvecklar nu en vintermodell.

– Dubbdäck är en sak vi kollar på eftersom vi vill stärka säkerheten och förmågan att ta sig fram på vinterunderlag, säger Fredrik Hjelm. En bättre stänkskärm och belysning övervägs också. Den nya vintermodellen väntas vara färdig de kommande månaderna, exakt när avböjer företaget att kommentera.

Även Lime utvecklar en ny elsparkcykelmodell som först lanseras i USA. Framför allt är det balans som står i fokus, en stötdämpare ska göra det svårare att falla. Dock finns det inget bestämt datum för lanseringen.

– I dag firar vi två år som företag, vi växer snabbare än vad vi ibland hinner med, men vi arbetar för att alltid vara säkra för våra kunder, säger Mike Parishaian, Sverigechef på Lime.

Raffaella Lindström "

"Fakta. Voi och Lime

Voi Technology

Svenskt aktiebolag som sedan lanseringen i Stockholm har expanderat till Göteborg, Malmö, Spanien, Frankrike och Portugal.

Fram till början av 2019 har Voi haft cirka 110 000 betalande kunder som använder elsparkcyklarna, i november förra året tog företaget in cirka 450 miljoner kronor i kapital.

Lime

Amerikanskt företag lanserat i USA i början av 2017. Har blivit globalt och finns i dag i ett tiotal länder i Europa. I flera länder, som Sverige och Spanien, finns de gröna elsparkcyklarna i flera städer.

Sedan i maj förra året samarbetar Lime med företaget Segways för att få ut fler elsparkcyklar.

Källa: Voi Technology, Chrunchbase "

" Röda siffror för pensionsfonder

DN ONSDAG 9 JANUARI 2019

Premiepensionens största och mest valda fonder gick nästan alla med minus 2018.

Endast branschfonderna inom teknik och läkemedel fick en positiv avkastning, visar Pensionsmyndighetens årssammanställning.

– Helt klart ett minusår, säger Erik Fransson, chef för myndighetens fondtorg.

De tio mest valda fonderna och de tio med mest kapital visade nästan samtliga röda siffror i slutet av december 2018.

De flesta hamnade på mellan minus 2–5 procent. Sämst gick Didner och Gerge Aktiefond som slutade på minus 16 – en aktivt förvaltat aktiefond med stora och mellanstora bolag i Sverige och som annars haft en lyckosam historik. En orsak kan vara innehavet i Danske Bank, som tyngt portföljen, tror Erik Fransson.

– Plus att den inte har några småbolag som gått lite bättre.

Endast branschfonderna Swedbank Robur Medica och Swedbank Robur Technology landade på plus under 2018, med plus 10 respektive 5 procent.

– Vissa år blir väldigt bra, som 2017, andra går sämre, som 2018. Det är den typen av svängningar man får vara beredd på att ta när man sparar långsiktigt, säger Fransson.

TT "

" Fortsatt prisfall för bostadsrätter

DN ONSDAG 9 JANUARI 2019

Bostadsrättspriserna fortsatte ner i Stockholms stad i december, enligt Danske Banks boprisindikator.

Under perioden september–november sjönk priset på bostadsrätter i snitt med 2,0 procent. I december var prisnedgången 0,5 procent i Stockholm, en säsongsnormal nedgång, enligt Danske Bank. Bankens ekonomer står fast vid att priserna troligen faller under helåret 2019.

TT "

"Lättköpta teorier som kan få svåra konsekvenser

DN ONSDAG 9 JANUARI 2019

Suget efter inspirerande föreläsningar och självhjälpböcker som talar om för oss hur vi ska leva våra liv tycks omätligt. Vad är det vi söker, och hur vet vi att de som föreläser och skriver böckerna verkligen har de kunskaper som krävs? Eller bryr vi oss inte om det?

Hur lättlurade är vi?

Del 2.

En artikelserie om hur vi hanterar det växande flödet av information, om vetenskapens roll och om hur vi själva lätt väljer att tro på sådant som bekräftar våra egna åsikter. Den första artikeln publicerades 8/1. På senare år har antalet föreläsare exploderat i Sverige.

Talarförmedlingarnas listor är oändliga. För många har föreläsare blivit ett drömyrke. I synnerhet om du även skriver en bok som blir storsäljare. De två verksamheterna göder varandra.

Vad är det som gör att vi så lätt dras med av dessa välregisserade inspirationsföreläsningar och slukar böcker om självförverkligande, ledarskap, mindfulness eller retoriska knep? Ofta utan att kontrollera vad de säljande koncepten baseras på.

– Jag tror framför allt att det beror på att det är enkelt beskrivet, snyggt paketerat och attraktivt utformat. Och ger oss ett klart besked: "Du är så här." Vi människor har ett stort behov av att förenkla saker, annars skulle vi inte orka med all information, säger Mattias Lundberg, legitimerad psykolog och docent i psykologi vid Umeå universitet.

Den som lyckats bäst med att marknadsföra sig själv på senare år är kanske konsulten Thomas Erikson. Med sina föreläsningar och sin bästsäljande bok "Omgiven av idioter" samt två uppföljare har han fått hundratusentals svenskar att tro på indelningen av personligheter i fyra olika färger: rött, gult, grönt och blått.

Hela våren är han ute på en öppen föreläsningsturné över hela landet. Stora offentliga aktörer som Regeringskansliet och Skatteverket har tidigare anlitat Erikson som föreläsare. Många företag och institutioner har anlitat honom som konsult. Självt uppger Erikson att han utbildat 4 500 chefer och ledare.

Mattias Lundberg har kritiserat fyrfärgsmetoden och Thomas Erikson på sin blogg. Han understryker att "Omgiven av"-böckerna lutar sig mot ålderdomliga teorier som inte har kunnat bekräftas vetenskapligt. – I alla färgerna kan jag hitta något som stämmer bra överens med mig själv. Modellen har stora likheter med horoskop, fast är mindre avancerad. Verkligheten är betydligt mer komplicerad än så, säger han. Förra veckan utsågs Thomas Erikson av föreningen Vetenskap och folkbildning till "Årets förvillare 2018". I motiveringen heter det att Erikson "har lyckats vilseleda en stor del av det svenska folket att tro på ren pseudovetenskap och grova psykologiska förenklingar".

"Thomas Erikson har missvisande förespeglat dels att den personlighetsteori han presenterar har gott vetenskapligt stöd, dels att han besitter kompetens inom psykologiområdet. Detta har bidragit till en försäljning av hundratusentals böcker till intet ont anande läsare." Ända sedan Mattias Lundberg började arbeta som psykolog för drygt 20 år sedan har han drivits av att förklara den psykologiska vetenskapen på ett enkelt och begripligt sätt.

Men lika driven som han var att nå ut med psykologin till allmänheten, lika besvårad var han av människor som plockar ut något fragment ur psykologin, förenklar, förvrider och presenterar en lättköpt teori eller

metod som kan vara missvisande, ofta för att kunna sälja en tjänst eller en produkt.

– Det kan vara alltifrån kvackare inom behandlingsområdet – som kallar sig terapeuter utan någon som helst utbildning – till tester och ledarskapsutveckling, säger Mattias Lundberg.

Båda områdena är oreglerade i Sverige, vilket gör det svårt för allmänheten att veta vad som är seriöst och oseriöst.

– Dessa kvackare vill ofta få det att framstå som att de metoder de arbetar efter är vetenskapligt beprövade, för att höja statusen och trovärdigheten. Men tittar man närmare på metoderna så innehåller de ofta påståenden som inte håller och inte prövats. Det är pseudovetenskap, säger Mattias Lundberg.

Tillsammans med Stefan Söderfjäll, fil dr i psykologi, skrev han för ett par år sedan boken "Det är sant! – det stod ju i tidningen!" om hur man undviker att bli lurad.

I boken resonerar de kring skillnaden mellan vetenskap, populärvetenskap och pseudovetenskap. Populärvetenskapen utgår från just vetenskapen, där man hela tiden accepterar och förkastar ny och gammal kunskap vilket för utvecklingen av kunskapsläget framåt. Populärvetenskap är att på ett attraktivt och lättillgängligt sätt presentera vetenskap så att fler kan förstå den.

– I pseudovetenskap däremot finns inget av detta, men man marknadsför sig ofta med en vetenskaplig terminologi i syfte att höja sin status, säger Mattias Lundberg.

Thomas Eriksons böcker baseras på disamodellen som i sin tur bygger på teorier utvecklade av den amerikanske psykologen William Moulton Marston i slutet av 1920-talet. Marston delade in människor i fyra övergripande personlighetstyper som i Thomas Eriksons böcker beskrivs som dominans, inflytande, stabilitet och analytisk förmåga.

Marstons tankar har senare använts som grund för att utveckla självskattningstester. Genom att fylla i ett formulär med ett antal frågor om sig själv får man veta om man är en gul, grön, blå eller röd person. Personlighetstesterna och färgläran har fått ett enormt genomslag i Sverige. Mattias Lundberg tycker att det är problematiskt.

– Modellen blir en definition av hur verkligheten ser ut som inte stämmer. Att folk köper en bok som de blir roade av att läsa, må så vara. Men när modellen används för beslutsfattande blir det problematiskt.

– Det kan leda till att människor inte får jobbet för att de hade fel färg eller till att de förflyttas mot sin vilja i en omorganisation. Vi sätter ihop grupper på ett sätt som vi tror är bra, men egentligen har vi ingen aning. Chansen att det ska bli rätt är lika stor som att singla slant, säger han.

Mattias Lundberg vill inte gå så långt som att säga att han ser företrädare för pseudovetenskapliga metoder, tjänster och produkter som lurendrejure.

– Jag brukar säga att de lider av en omedveten inkompetens. De tror på sin egen produkts fördelar, men saknar förmågan och kunskapen att se att det kan finnas brister i den, säger Mattias Lundberg..

Innan Magasinet Filter gjorde en stor granskning i somras hade, förutom några debattinlägg av psykologer, få kritiska frågor ställts om fyrfärgsmetoden. Snarare har den entusiastiskt lanserats i flera olika medier. I Nyhetsmorgon i TV4 har till exempel både författaren Thomas Erikson, ”framgångsexperten” Annika R Malmberg och retorikkonsulten Elaine Eksvärd bjudits in för att förklara hur mycket lättare det är att förstå sin omgivning när man delar in människor i fyra färger.

Aftonbladet har anlitat Thomas Erikson som ”expert på kommunikation och mänskligt beteende” för att svara på läsarnas frågor.

Under hösten har dock fyrfärgsmetoden börjat kritiserars från olika håll. I en debattartikel i DN nyligen av Eriksons senaste bok

”Omgiven av dåliga chefer” skriver till exempel

organisationspsykologen Jonas Mosskin att det finns en stor skillnad ”mellan professionella yrkespersoner och självlärda, som likt Thomas Erikson använder teorier som förmedlas som sanningar.”

DN har tidigare skrivit om att svenska myndigheter lägger miljontals kronor på rekryteringsprocesser där oseriösa och ovetenskapliga personlighetstester används. Den utvecklingen oroar Mattias Lundberg starkt.

– Jag har inga problem med att företag och organisationer skickar anställda på en inspirationsföreläsning så länge man betraktar det som underhållning, som en personalvårdande aktivitet. Men om man bokför det på kompetens- eller utbildningskontot, då blir det väldigt provocerande, säger Mattias Lundberg.

Han är också kritisk till att offentliga institutioner lägger skattepengar på pseudovetenskap. Bland Thomas Eriksons kunder finns, exempelvis, enligt Filters granskning bland andra Skatteverket, Karolinska institutet, Universitets- och högskolerådet, Lunds universitet, Åklagarmyndigheten, Utbildningsdepartementet, Livsmedelsverket och Regeringskansliet.

Hur kommer det sig att stora offentliga aktörer köper in pseudovetenskap?

– Ofta beror det på dålig beställarkompetens. De har ingen aning om vad de köper. Rörelseutrymmet på det psykologiska området är så stort eftersom det är så lite reglerat, säger Mattias Lundberg.

Han tycker även att forskningen och universiteten har ett ansvar för att oseriösa eller ovetenskapliga aktörer får ett allt större utrymme.

– När forskare skriver något så sker det på ett sätt som om det ska publiceras i en vetenskaplig tidskrift. Vi är inte tillräckligt bra på att förenkla, paketera och presentera.

Vad kan pseudovetenskap leda till?

– I bästa fall har du status quo, i värsta fall dör folk. Ta till exempel de som sprider att vi inte ska vaccinera våra barn mot mässling eller att vi ska behandla cancer med kolloidalt silver. Det är osannolikt att det ger en positiv effekt. Det riktigt farliga är att om du samtidigt slutar med din vetenskapliga cancerbehandling så dör du.

DN har sökt Thomas Erikson för en kommentar.

Hans Arbman

hans.arbman@dn.se "

"Om du uppmanas delta i en tvivelaktig kurs på jobbet

Den som känner sig tveksam till att delta i en ovetenskaplig föreläsning eller kurs på jobbet kan ställa följande frågor till sig själv eller sin chef:

1 Hur mycket är du beredd att utmana din chef?

2 Fråga varför ni ska göra det här.

3 Ställ de kritiska frågor som chefen borde ha ställt till sig själv: Hur kom du på att ni skulle använda just den här metoden? Vilka andra metoder har valts bort?

4 Prata med facket.

5 Om inget annat fungerar: Gå till medierna.

Källa: Mattias Lundberg, psykolog

Fakta. Disametoden

Disametoden (eller disc på engelska) är ett kommersiellt analysverktyg för att dela in människans personlighet och beteende utifrån begreppen dominans, inflytande, stabilitet och analytisk förmåga (disa).

Grupperna har fått färgerna röd, gul, grön och blå.

Metoden används bland annat för personlighetstest, vid rekrytering, gruppsammansättningar, omplacering, ledarskaps- och kommunikationsutbildningar. Den bygger på en teori av den amerikanske psykologen William Moulton Marston från 1920-talet. Bolaget Institutet för personlig utveckling, IPU, äger de svenska rättigheterna till disametoden. "

”Carmen” – en klassiker utan sistadatum för sex och passion

DN ONSDAG 9 JANUARI 2019

När klassikern ”Carmen” sätts upp på Kungliga Operan utspelar den sig här och nu i en fabrik som tillverkar billigt - spanskinspirerat turistkrimskrams. Att tackla originalets - exotisering var en av de svåraste nötterna att knäcka, berättar regissören Johanna Garpe.

När Georges Bizets opera ”Carmen” uruppfördes 1875 blev den ingen omedelbar publiksuccé. Men under åren som följde växte intresset och i dag är den en av världens mest spelade operor. När den nu återigen sätts upp i Stockholm blir premiären den 1 501:a föreställningen av ”Carmen” – enbart på Kungliga Operan.

Men att ta sig an en klassiker från slutet av 1800-talet innebär vissa utmaningar, berättar regissören Johanna Garpe.

– Här finns å ena sidan en kvinnlig huvudkaraktär som är en rebell, som står upp för sin sexualitet, som bryter mot normer och inte tar någon skit. Men så finns å andra sidan vissa grynnor i det här verket som man får fundera kring.

Allt i ”Carmen” har inte åldrats väl. Originalberättelsen utspelar sig i spanska Sevilla, och skildrar både spansk och romsk kultur med rätt breda, ibland karikerande penseldrag.

– 1875 funderade man inte så mycket kring att använda andra kulturers uttryck, att göra svepande generaliserande stereotyper av grupper, och den delen – skildringen av laglösa dansande ”gypsies” – var en nöt att knäcka, säger Johanna Garpe.

Lösningen blev att förlägga handlingen till här och nu. Originalets tjurfäkningsscener är utbytta mot kampsporten MMA, och handlingen utspelas i en konfektionsfabrik där arbetarna tillverkar spanskinspirerat krimskrams att sälja till turister: kläder, solfjädrar. Det är här Carmen längtar efter frihet och ett annat liv.

– Det blir ett slags vilsen dröm om det andra som en frigörande kraft, ungefär som när man läser förljugna turistbroschyrer där vattnet är extremt blått och flamencoklänningarna är fantastiska. På det sättet kan också den spanskfärgade musiken få en naturlig plats: det är något rollfigurerna drömmer om, en kultur de inte vet så mycket om, men som utlovar något i fyrfärg, säger Johanna Garpe.

Huvudrollen spelas av sopranen Miriam Treichl, som beskriver Carmen som någon som talar mycket om frihet, utan att egentligen ha den.

– Hon är en person som är stark, har massa kraft och livslust, men hon befinner sig i en miljö där hon inte alls har goda förutsättningar för frihet. Och så är hon kul! Hon överraskar, hon är väldigt driven av lust, reagerar och känner i stunden, tar snabba beslut, säger Miriam Treichl. Den snart 50-åriga Miriam Treichl är inte den typiska Carmen.

Huvudrollen spelas oftast av en betydligt yngre kvinna.

– Det är roligt och utmanande att jobba med den här Carmen – det finns inget sistadatum på lust, passion, glädje och längtan, det pågår förhoppningsvis tills hjärtat slutar slå, säger Miriam Treichl.

Och Johanna Garpe berättar att Miriam Treichl var själva förutsättningen för att hon skulle ta sig an uppsättningen – turligt nog hade operachefen samma idé.

– Vi lever i en ungdomsfixerad tid där passion och sex tillskrivs de unga, det finns en styrka i att frångå det. Här gör vi Carmen till någon som är i utkanten vad gäller sexualitet och att gå på egen lust. Hon är inte kvinnan som tänker sig villa och familj. Hon är verkligen explicit med hud, kyssar, avklädning. Jag tänkte faktiskt i morse också på Åsa

Beckmans texter i DN om yngre kvinnor och äldre män, och vilka normer vi har för hur vi tänker på sexualitet, säger Johanna Garpe.

– Och det finns också en annan konstinternpolitisk tanke här: kvinnliga skådespelare och sångare i den här åldern kan ofta så fruktansvärt mycket och är så jåkla bra – men då börjar rollerna tunnas ut, när det egentligen är då de borde få peaka i gigantiska huvudroller.

I berättelsen möter Carmen José, och en himlastormande romans utspelar sig. I Johanna Garpes uppsättning förförs José av Carmens rebelliska natur som också förlöser honom, åtminstone till en början. Daniel Johansson, som alternerar i rollen med Jesper Taube, har spelat Don José flera gånger tidigare och tycker att det är en rolig roll.

– Man kan göra väldigt olika tolkningar av den. Man kan göra honom till psykopat, eller till en ganska vanlig figur som till slut blir knäpp på ett eller annat sätt och begår det här mordet, säger Daniel Johansson. Mordet, ja. Priset Carmen får betala för sin frihetssträvan är döden, när hon till slut avvisar José.

– Det är något som diskuteras väldigt mycket inom operan just nu: Varför måste kvinnorna alltid dö? I min andra föreställning som spelas här just nu, ”Karmelitsystrarna”, är det ju sexton nunnor som går till giljotinen på slutet, säger Johanna Garpe med ett cyniskt skratt. Det finns moderna uppsättningar av ”Carmen” där regissören valt att vända på rollerna och låta Don José dö i slutet i stället. Men Johanna Garpe tycker att det finns en poäng med originalets handling.

– Det finns ju ingen förlösning i att Carmen dör, vi pustar inte ut och känner att det är skönt att den här trassliga frihetsälskande kvinnan är borta, utan det slutar bara i misär. Jag känner väldigt starkt att Bizet är på hennes sida hela vägen. Och det finns många kvinnor även i dag som betalar ett högt pris för sin kamp för frihet – i hederskulturer, i hela metoorörelsen.

Daniel Johansson säger att den här versionen av José skiljer sig från många andra han spelat.

– José skildras vanligtvis som en mycket mer aggressiv och våldsam figur – man har kunnat se från början att det här kommer att gå åt skogen om han blir pressad. I den här uppsättningen ger han till en början inget intryck alls av att kunna göra något så våldamt. Om våld förekommer i en nära relation är det sällan något som syns utåt.

Hanna Fahl

hanna.fahl@dn.se "

"Uruppfördes 1875.

”Carmen” är en fransk opera med musik av Georges Bizet och libretto av Henri Meilhac och Ludovic Halévy. Handlingen är baserad på en novell av Prosper Mérimée och utspelar sig i originalet i Sevilla i Spanien där Carmen arbetar på en cigarrfabrik och träffar korpralen Don José.

”Carmen” uruppfördes i Paris 1875. Den svenska premiären var 1878 på Kungliga Operan (då Stockholmsoperan). Sedan dess har operan spelats i Sverige minst ett dussin gånger. Premiären den 19 januari blir den 1501:a föreställningen av ”Carmen” bara på Kungliga Operan. - Premiären sänds senare i P2 och föreställningen kommer att visas på biografer runt om i Sverige den 25 januari.

Uppsättningen är regisserad av Johanna Garpe och i rollerna syns bland andra Miriam Treichl som Carmen och Daniel Johansson som alternerar med Jesper Taube som José. "

" Rekordmånga besök på Nationalmuseum

DN ONSDAG 9 JANUARI 2019

Besökarna har strömmat till Nationalmuseum efter nyinvigningen i oktober. Sedan dess har museet haft 311 000 besökare – nästan lika många som man förr hade på ett år.

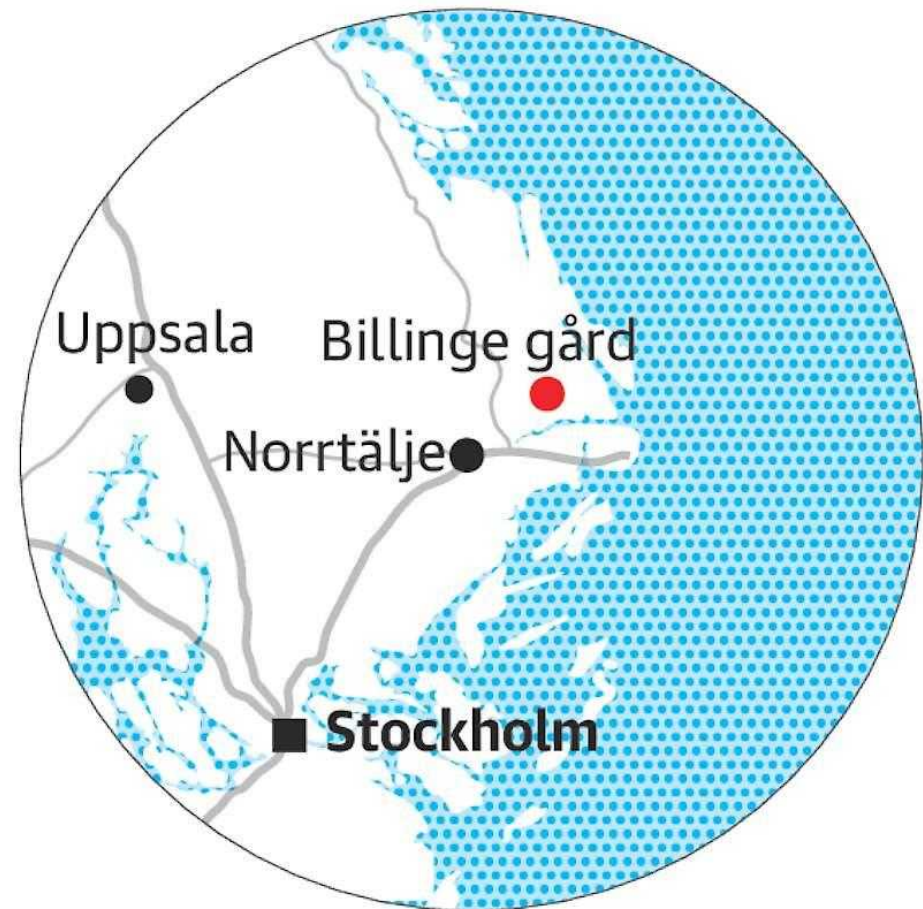
Efter att ha varit stängt i fem år nyöppnade Nationalmuseum i Stockholm den 13 oktober förra året. Sedan dess har köerna ofta ringlat långa utanför entrén. När museet nu summerar förra årets besök visar det sig att på två och en halv månad har museet haft 311 000 besök, till exempel att jämföra med 2012, det sista året museet var öppet innan renoveringen, då man hade 352 171 besökare.

– Rekordantalet besökare speglar kulturens värde i samhället.

Samtidigt påminner det oss om hur många som har saknat Nationalmuseum och dess rika samlingar, utställningar och evenemang när museet varit stängt, säger Susanna Pettersson, överintendent på Nationalmuseum i ett pressmeddelande.

Publiktrycket är fortsatt högt. Det är ofta kö utanför museet redan när det öppnar och i januari blev alla bokningsbara visningar fullbokade direkt.

TT "

”Vi känner oss otroligt trötta och slitna”

DN ONSDAG 9 JANUARI 2019

"Omkring 6 500 hushåll är fortfarande strömlösa efter stormen Alfrida. En av de drabbade är Anette Gustawson och hennes gård med 139 mjölkkor och ett mejeri. – Man undrar vad de har för prioritering för vilka som får tillbaka sin ström, säger hon.

Snön har börjat blåsa in på Billinge gård under tisdagseftermiddagen. Det ryktas om att nästa oväder är i annalkande och Anette Gustawson och hennes man Jacob Gustawson arbetar hårt för att hålla gården igång. Den ligger en och en halv mil norr om Norrtälje och är omgiven av nerfallna träd. De har varit utan ström i snart en vecka och har blivit tvungna att hyra ett stort elverk för att vardagen ska fungera.

Anette Gustawson säger att hon inte förstår prioriteringen kring vilka som får tillbaka strömmen.

– Vi har 139 mjölkkor, men totalt 200 djur – det är en ganska stor gård. Grannbyn har fått tillbaka strömmen och en annan granne som bor en bit bort har också fått det, som har samma inkommande ledning. Det är ingen som informerar oss om varför inte vi får ström, säger hon. Kelpie-hunden Elvis följer efter Anette Gustawson när hon går vid korna i ladugården. Den senaste veckans extraarbete känns av, säger hon.

– Vi har fixat och roddat med detta och känner oss otroligt trötta och slitna. Sommaren var inte så himla piffig för en mjölkbonde och så kommer detta nu.

När stormen Alfrida annonserades började hon och Jacob Gustawson att förbereda. De satte fast portar, fodrade djuren och ställde upp elverket.

– Det står i lagen att man ska ha ett elverk om man har mjölkproduktion. Vi hade ett så att korna kunde mjölkas och få vatten och vi kunde köra ut foder manuellt. Men det blev ganska tungjobbat med det lilla vi hade, säger Anette Gustawson.

Efter några dagar lyckades de få tag på ett större elverk som de kunde hyra.

– Korna måste få ha sin vardag, annars blir inte de glada. Nu får de det och då känner jag mig trygg, men det krångligaste är att hela tiden se till att elverket rullar på, säger Anette Gustawson.

Hon berättar att det finns mycket elektronik i ladugården, bland annat robotarna, som är mångmiljoninvesteringar och väldigt känsliga för strömsvängningar.

Men elverket är dyrt i drift. Anette och Jacob Gustawson uppskattar att strömlösheten hittills inneburit kostnader för dem på omkring 40 000 kronor, för hyran av elverket och dieseln som driver det. Kostnaden förutsätter de att de kommer att bli ersatta för.

Paret Gustawson tycker inte att de har fått några rimliga svar från - Vattenfall centralt om varför de inte har fått tillbaka strömmen, samtidigt som andra har det.

– Jag vet att de kämpar på bra, men man hade kanske önskat lite mer krisberedskap. Hela samhället blir lite labilt när det blir så här, säger Anette Gustawson.

Några hundra meter bort från Billinge gård bor Svante Melchior och hans fru. De är sedan drygt 20 år tillbaka fast boende i sitt hus, som ligger oupplyst på en mindre backe. Även Svante Melchior och hans fru har varit strömlösa i snart en vecka.

– Vi har fina grannar som lånat oss ett elverk så vi klarar vattnet till toaletterna och hjälpligt med el till kyl och frys, säger han.

Han är kritisk till att Anette och Jacob Gustawsons gård inte fått tillbaka strömmen.

– Vattenfall har inte skött detta ordentligt. Vi har ström i byarna runt omkring. Vi är en liten ö som inte har ström. Det är väldigt märkligt. Man tycker ju att de borde bli prioriterade, säger han.

För egen del säger Svante Melchior att tillvaron fungerar.

– Vi har en fin köksspis som man kan laga mat på och en stor kamin så vi klarar värmen. Och stearinljus. Vi går upp tidigt på morgonen och eldar hela dagen. Sedan är det ju kallt på morgonen, den saken är klar. Eva Vitell är kund- och marknadschef på Vattenfall eldistribution. Hon säger att hon inte kan kommentera enskilda kundärenden, men att det finns en prioriteringsordning som de går efter när elnätet repareras.

– Vi prioriterar inte utifrån olika typer av näringsverksamhet utöver det som, i dialog med kommunen, betraktas som samhällskritiskt. Därefter prioriterar vi åtgärder som gör att många kunder får tillbaka el.

Enligt Eva Vitell arbetar Vattenfall kontinuerligt med att göra så att elnätet klarar tuffa väderförhållanden, men att Alfrida var en extrem storm.

– De tekniker som jobbar hos oss har inte sett något liknande sedan 2005 i termer av hur otroligt skadat det är. Att vaccinera sig mot alla typer av väder blir ett väldigt dyrt elnät. Men vi satsar hela tiden på att säkra nätet mer och mer. Vi har mycket kvar att göra, men satsningarna funkar.

Enligt Vattenfalls senaste prognos kommer strömmen att vara tillbaka för majoriteten av de strömlösa hushållen den tionde januari, men att det kan finnas lokala fel som kräver ytterligare åtgärder som kan ta upp till två veckor.

Amanda Lindholm

amanda.lindholm@dn.se "

" Hundra personer ville slippa god man

DN ONSDAG 9 JANUARI 2019

När gravt funktionshindrade Åsa Pettersson, 46, förra året inkom med en ansökan om att slippa sin gode man vände sig denne till så väl Överförmyndarförvaltningen som till en av stadens biståndshandläggare för att få hjälp. – Det är generellt sett svårt att veta hur mycket en person förstår. Det är en bedömning som läkare måste göra, säger Håkan Andersson, förvaltningschef på Överförmyndarförvaltningen.

Runt 8 500 stockholmare har i dag en förvaltare eller en god man – med andra ord en ställföreträdare. Under förra året vände sig runt 100 personer till Överförmyndarnämnden för att bli av med sin ställföreträdare.

En av dem var gravt funktionshindrade Åsa Pettersson. Hon ansökte skriftligt om att godmanskapet över henne skulle upphöra, via sin personliga assistent.

I Åsa Petterssons ansökan stod det "Jag är redo att själv ta ansvar för min ekonomi och mitt liv".

När Åsa Petterssons dåvarande gode man, Torbjörn Lundberg, fick veta att hon gjort ansökan vände han sig till

Överförmyndarförvaltningen för att få råd. Sedan kontaktade han en biståndshandläggare på stadsdelsförvaltningen i Skarpnäck. Den personen gjorde omedelbart en anmälan till Överförmyndarnämnden om att Åsa Petterssons situation förändrats på så sätt att hon nu var i behov av en förvaltare och inte bara en god man.

Överförmyndarförvaltningen gjorde som brukligt: de undersökte om det fanns anledning att agera. De skickade sedan underlaget till

tingsrätten, som efter att ha utrett saken utsåg en så kallad interimistisk förvaltare.

– Ett sådant beslut visar att anmälan tas på största allvar, säger Håkan Andersson, förvaltningschef på Överförmyndarförvaltningen.

Beslutet i tingsrätten innebar att Åsa Pettersson inte längre bedöms ha rättshandlingsförmåga – och att situationen nu var sådan att hon riskerade att utnyttjas utan en förvaltare.

– Det är generellt sett svårt att veta hur mycket en person förstår. Det är en bedömning som läkare måste göra. Den grundläggande principen är att man inte ska fatta beslut om mer ingripande åtgärder än nödvändigt men ändå ge det stöd som behövs, säger Håkan Andersson. Av de 100 personer, som liksom Åsa Pettersson begärt att bli av med sin ställföreträdare, är det en minoritet som får sin begäran beviljad.

– Vi ska se till huvudmannens bästa. I de flesta fall finns det skäl till att man har en ställföreträdare. Att bli av med den är samma sak som att bli av med det skydd man har fått av samhället. Några av dem som klagar får byta ställföreträdare, säger Håkan Andersson.

Överförmyndarförvaltningen gör själv få polisanmälningar mot ställföreträdare som misstänks ha grovt åsidosatt sina uppdrag, det rör sig bara om ett eller två fall per år. Däremot bistår man med dokument till polisutredningar där någon utomstående gjort polisanmälan i mellan 10 och 20 fall per år. 55 ställföreträdare avskedas per år på grund av att de misskött sina uppdrag. Ofta handlar det om hur, eller om, de redovisat vad de faktiskt har gjort.

I fallet Åsa Pettersson finns det inga misstankar mot hennes ställföreträdare, det var ju enligt ansökan hon själv som ville bli av med den gode mannen.

– En del av överförmyndarens tillsynsuppgift är till exempel att följa upp om ställföreträdaren gjort polisanmälan om det föreligger misstanke om urkundsförfalskning, säger Håkan Andersson.

Det har Åsa Petterssons nuvarande förvaltare, Torbjörn Lundberg, gjort. Åklagaren har beslutat att anmälan ska utredas av polis, dock utan ledning av åklagare då brottet inte anses kräva det.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se "

"Fakta. Gode män och förvaltare i Stockholm

I Stockholm finns det i dag 10 316 gode män eller förvaltare (ställföreträdare) för runt 8 500 personer.

Ställföreträdarna står under tillsyn av Överförmyndarnämnden, som under sig har en förvaltning bestående av tjänstemän.

Majoriteten av dem är ställföreträdare åt mellan 1 och 3 personer.

187 personer har mellan 4 och 10 uppdrag.

73 personer har mellan 11 och 20 uppdrag och 13 personer har fler än 20 uppdrag. Ersättningen är symbolisk, tusen kronor i månaden.

5 340 personer har en ställförestädare på grund av hälsoskäl, det kan handla om fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar.

2 600 minderåriga barn har också utsedda ställföreträdare. Det handlar om barn som har tillgångar värda mer än 372 000 kronor (åtta basbelopp). "

"Rusning till nytt kulturnav

DN ONSDAG 9 JANUARI 2019

Nu har det nya minikulturhuset Under fontänen öppnat mitt på Sergels torg. Fler än väntat dök upp under tisdagseftermiddagen och talarna fick improvisera genom att dubbelköra invigningen.

– Jag tror att Under fontänen kommer fungera som en slags speeddejting för våra olika verksamheter inom Kulturhuset och Stadsteatern, säger skådespelaren och konferenciern Helena Bergström.

Under invigningen av Under fontänen var det full kalabalik. Långt fler än beräknat var på plats för att äta soppa, se en liten invigningspjäs, lyssna till livemusik och för att kolla in det nya biblioteket. Inne i lokalerna var det fullproppat och det hade bildats långa köer utanför av förväntansfulla besökare.

– Det var 500 personer på plats och vi hade bara räknat med ungefär 100 personer så vi var tvungna att kasta om programmet för att ta in folk i omgångar, säger Sofia Cherif, pressansvarig på Kulturhuset Stadsteatern.

I samband med att Kulturhuset Stadsteatern renoveras flyttar verksamheten ut i staden. Under fontänen på Sergels torg, öppnar nu därför ett komprimerat Kulturhuset Stadsteatern på två våningar. Minikulturhuset heter Under fontänen och erbjuder informationsdisk, biljettkassa och smakprov på den konst och kultur som nu kan upplevas i Kulturhusets regi i andra delar av staden.

En av invigningstalarna, skådespelaren Philip Zandén, vallade runt folkmassorna med en megafon och fick dem att snällt sluta upp utanför lokalen för att lyssna till kultur- och stadsmiljöborgarråd Jonas Naddebo (C) som hade fått äran att klippa det röda invigningsbandet.

– Det är en stor dag för mig att få inviga detta allkonsthus i miniatyr, men det viktigaste för mig som kulturborgarråd är att se till att fler får möjlighet att ta del av mer kultur och därför gläder det mig något otroligt att se att Kulturhuset Stadsteatern under renoveringen kommer flytta ut till mer än tio platser runt om i Stockholm och ha öppet mer nu, framför allt i ytterstaden där kulturen kanske behövs som mest, säger Jonas Naddebo (C).

Efter att bandet klippts påbörjades en visning av minikulturhusets alla delar och rum ledd av skådespelarna Helena Bergström och Philip Zandén. Under visningen var det så mycket folk att Helena Bergström fick ställa sig vid scenens mixerbord och ropa:

– Vi är tvungna att dubbelköra invigningen, vi har satt i gång ett gäng en våning ner och nu måste ni byta plats.

Därefter ledde hon och Philip Zandén vidare till biljettkassan där Helena Bergström fick ta över megafonen för att guida folkmassan ner till det nya biblioteket, där de avslutade invigningen genom att läsa lyrik.

Helena Bergström och Philip Zandén berättar att de ser fram emot nya möten och de nya platser de ska få spela på i och med flytten. De tror att Stadsteatern och Kulturhuset kommer få en nystart.

– Nu när vi flyttar ut kommer det bli en ny publik som vi förhoppningsvis kan ta med oss. Dessutom tror jag att Under fontänen kommer fungera som en slags speeddejting för våra olika verksamheter. Sedan Kulturhuset och Stadsteatern slogs ihop har det varit lite taggigt att samarbeta, men jag kände ända sen jag kom hit första gången att alla kulturuttryck kan mötas här, det kommer gynna oss när vi kommer tillbaka, säger Helena Bergström.

– Det kommer bli bättre och naturligare samarbeten när man tvingas krypa ut ur sina kontor. Jag ser fram emot att sätta upp en föreställning i Årsta nästa höst. Den socialdemokratiska 50-talsbyggda lokalen och

torget kommer att sätta prägel på teatern, vi kommer behöva anstränga oss mer nu när vi lämnar våra invanda mönster, säger Philip Zandén.

– En fördel med att ha navet med biljettkassan här är att det är så nära tunnelbanan, det är lätt för alla att ta sig till scenerna. Den här platsen är inte för oss, den är för stockholmarna, säger Helena Bergström. Skådespelarna ville också hålla fram det viktiga arbete som Stadsteaterns tidigare vd, den bortgångne Benny Fredriksson, gjorde för Kulturhuset Stadsteaterns verksamheter.

– Det är Benny Fredriksson som lagt grunden till den verksamhet som finns här i dag. Utan Benny hade vi aldrig kunnat göra dessa stora förändringar, det är hans kärleksfulla ideologiska kulturpolitik som lagt grunden för detta, säger Philip Zandén.

Susanna Sundström
susanna.sundstrom@dn.se "

"Fakta. Kulturhuset Stadsteaterns flytt

Kulturhuset Stadsteatern håller stängt för renovering av tekniska installationer från och med januari 2019. Med tekniska installationer avses bland annat stambyte. Ombyggnationen kommer pågå i 18 månader och det nyrenoverade kulturhuset invigs hösten 2020. Verksamheten kommer under tiden att flyttas till Årsta Folkets hus teater, Dansens hus, Folkoperan, Teater Giljotin, Centrum för fotografi, Nationalmuseum, Östberga kulturhus, Filmhuset och Södra Teatern. Den nya lokalens övervåning rymmer ett nytt besökscentrum och en helt ny scen där ett hundra personer åt gången kan sitta till bords och uppleva Soppteater, Forum och Debatts samtalsserier, en internationell författarscen och den nya livemusiksatsningen The fountain med husband. På nedervåningen finns kulturbiblioteket med samma namn, seriebiblioteket Serieteket och verkstaden Lava där unga mellan 14 och 25 kan låna instrument, skriva ut i 3D och få stöd för att kunna skapa sina drömpjekt.

"Så upptäcker du den som försöker bluffa med utbildning och meriter

DN TORSDAG 10 JANUARI 2019

En ny guide ska hjälpa arbetsgivare att avslöja falska utbildningsmeriter i jobbansökningar. – Det finns ett klassiskt misstag arbetsgivare gör, säger Cecilia Ulfsdotter, enhetschef vid Universitets- och högskolerådet, UHR.

Det blir allt vanligare att arbetsgivare stöter på förfalskade universitet eller utbildningsmeriter i rekryteringsprocesser. I värsta fall kan en felaktig rekrytering bli en dyr historia. I snitt landar kostnaden på 700 000 kronor för en arbetsgivare.

– Ett vanligt misstag är att arbetsgivare inte dubbelkollar de meriter en kandidat åberopar i sin ansökan. Därefter är det viktigt att se över att meriterna är äkta, säger Cecilia Ulfsdotter, enhetschef vid Universitets- och högskolerådet, UHR.

I en ny broschyr tipsar myndigheten om hur arbetsgivare kan kartlägga vad som är falskt i arbetsansökningar. I dag finns det främst tre typer av förfalskningar – bluffuniversitet, individers egna förfalskningar samt internetaktörer som erbjuder ett utbildningsintyg för en kostnad. För några hundra dollar skickas ett examensbevis hem till brevlådan. Sedan början av 2000-talet har internetaktörer som erbjuder falska utbildningsintyg ökat kraftigt. Förra året kom drygt 30 ärenden om tvivelaktiga utbildningsordnare in till UHR. De tvivelaktiga aktörerna utger sig oftast för att vara ett riktigt universitet på en egen hemsida. I själva verket säljer de bluffmeriter till människor som bland annat har fel kompetens för ett yrke. Några knep för att upptäcka bluffuniversiteten är att noggrant gå igenom hemsidan.

– När de tvivelaktiga utbildningsaktörerna marknadsför sig hårt på internet och i sociala medier tror kanske en del personer att det är vanligt att använda sig av falska utbildningsmeriter, vilket är ett sätt att försöka rationalisera situationen, säger Cecilia Ulfsdotter.

Trots att bluffuniversiteten ökar finns det inget namnskydd för universiteten i Sverige. Med andra ord kan svenska bluffuniversitet kalla sig för högskola, universitet eller akademi utan att bryta mot någon lag. I Norge och Danmark får endast verkliga utbildningsaktörer använda sig av begreppen, enligt lagstiftningen. I jämförelse med Sverige har de två grannländerna betydligt färre bluffuniversitet.

– I Norge kan det vara enklare att komma åt tvivelaktiga utbildningsaktörer, det vore intressant att åtminstone prova samma sak i Sverige, säger Cecilia Ulfsdotter.

En lagstiftning om ett namnskydd har länge diskuterats. Bland annat föreslog det tidigare Högskoleverket en lagändring i ett brev till den dåvarande regeringen, år 2009. Sedan dess har lagförslaget lyfts sporadiskt men utan något resultat.

Om skadan väl är framme kan arbetsgivare polisanmäla personen. Beroende på omständigheterna går det antingen att åberopa falsk urkund eller anmäla för bedrägeri. Det sistnämnda kräver dock att arbetsgivaren har lidit skada på något sätt, vilket det måste finnas bevis för. Ett sådant exempel är om personen redan är anställd.

På Universitets- och högskolerådet anmäls varje fall av fuskbetyg eller bluffuniversitet som dyker upp. Under 2017 fick myndigheten in ett rekordstort antal ärenden som handlade om tvivelaktiga utbildningsanordnare eller förfalskade meriter. Varken tidigare eller senare har myndigheten tagit emot så pass många ärenden. Dock kan det finnas fler, eftersom detta endast är ärenden som har skickats in till UHR.

Nu försöker myndigheten sprida broschyren till både lärosäten och arbetsgivare. Broschyren ligger ute på hemsidan som en pdf och går att ladda ner.

– Vi vill göra arbetsgivare medvetna om att det finns människor som är villiga att betala för förfalskade dokument, säger Cecilia Ulfsdotter.

Raffaella Lindström"

"Fakta. Så här kan arbetsgivare avslöja bluffuniversiteten

1 Namnet är snarlikt namnet på ett riktigt universitet (till exempel Stanford university i stället för Stanford university).

2 Antagnings- och examenskraven är minimala och examen erhålls inom mycket kort tid.

3 Prisuppgifter på hemsidan avser kostnaden för utbildningsdokumenten – inte terminsavgiften.

4 Logotyper från kända kreditkortsföretag är synliga på webbplatsen.

5 Universitetet kan endast kontaktas via mejl eller sociala medier.

Källa: Universitets- och högskolerådet, UHR. "

"Bara du kan veta vilken mat som är bäst för dig"

DN TORSDAG 10 JANUARI 2019

Hälsoprofeter. Ofta läser jag om "supermat", mat som då förmodas vara toppenfin, outstanding, absolut bäst. Men nu är det så, att när det gäller livsmedel så kan inte alla äta allt. Även om maten är nyttig för många, kan samma mat vara skadlig för andra och i vissa fall även livshotande.

Vitlök, skall ju vara bra mot mycket, men många tål det inte. Skaldjur likaså. Selleri kan vara direkt livshotande för en del.

Det finns massor av exempel, så sluta med att försöka tuta i folk saker som: "Äter du det och det och dricker det och det, så få du ett långt och hälsosamt liv".

Det finns också många självutnämnda hälsoprofeter som propagerar bland annat för att man bör övergå till enbart vegetarisk föda, men de har ingen koll på vad det innebär. Visst är det bra att äta grönt. Själv äter jag nog mer grönt än folk i genomsnitt. Men jag äter även animalisk föda, även om jag inte petar i mig blodiga biffar "åtta dagar i veckan". Om man helt utesluter kött, fisk och ägg i sin diet, så missar man mycket, bland annat vitamin B12, som är oerhört viktigt.

Man kan i viss mån jämföra människan med bilar. Alla bilar går inte på samma drivmedel. Alla bilar har inte samma sorts motorolja. Alla bilar har inte samma ringtryck. Och, vilken bilägare skulle missa något av detta?

Jag har arbetat med mat i många år och har sett hur många människor i stort sett, "grävt sin egen grav med kniv och gaffel". Det finns ingen "supermat" eller "superdryck".

Man måste själv komma underfund hur man fungerar – för ingen annan kan tala om för dig vad som är bäst just för dig.

Allan Fredriksson, kock"

"Att vara helt uppriktig är inte alltid så smart"

DN TORSDAG 10 JANUARI 2019

Under ett pokerparti vinner ofta den spelare som är bäst på att mörka vilka kort den har på handen. "I vissa sammanhang beundrar vi dem som är skickliga på att luras – i andra fördömer vi dem", säger forskaren Pär-Anders Granhag.

Hur lättlurade är vi?

Del 3.

En artikelserie om hur vi hanterar det växande flödet av information, om vetenskapens roll och om hur vi själva lätt väljer att tro på sådant som bekräftar våra egna åsikter. Tidigare artiklar publicerades 8 och 9/1.

Storasyskonet lurar sin lillebror att han ätit upp allt sitt lördagsgodis. Då tuggar raskt lillebrodern i sig innehållet i sin påse. Precis när han svalt den sista gelérättan tar storasyskonet fram sin orörda påse och skrattar.

Läkaren Paolo Macchiarini ljög om sina meriter i sitt cv. Han utgav sig också för att vara personlig läkare åt påve Franciskus och att denne skulle vara vigselförrättare när Macchiarini skulle gifta sig med en amerikansk journalist.

Lögner kan gälla stort och smått. De kan vara ganska oförargliga, men kan också direkt eller indirekt ställa till stor skada.

Godislurendrejeriet leder kanske till gråt och tandagnisslan, men snart är allt frid och fröjd igen mellan syskonen. De leker på nytt som om ingenting har hänt. Storbrodern är först ganska nöjd, men sedan drabbas han kanske av lite dåligt samvete.

Paolo Macchiarinis bluff om sin bakgrund ledde i sin tur till att han fick utföra tveksamma transplantationer på Karolinska universitetssjukhuset. Tre av patienterna som fick konstgjorda luftstrupar inopererade dog senare.

Sedan urminnes tider har vi människor grubblat över lögnen, dess mekanismer och följder. Ett av Bibelns tio budord lyder ”Du ska inte ljuga”. Många, från antikens författare till moderna filmare, har försökt tränga in i lögnens innersta väsen.

Hur många gånger har inte politiker förklarat att de inte alls ljög när deras löften inte visade sig vara ”löften” utan bara ”avsikter”? Eller ljugit på andra sätt, som när USA:s förre president Bill Clinton försäkrade att han inte ”haft sex med den där kvinnan”, det vill säga praktikanten Monica Lewinsky.

En ledande expert på ”lögnens psykologi” är Pär-Anders Granhag, professor i psykologi vid universitet i Göteborg.

– Att ljuga eller luras kan ske på så många plan. Det handlar om alltifrån så kallade vita lögner och aprilskämt till att lura till sig stora summor pengar eller att mörka sin inblandning i andra staters inre angelägenheter.

– Ibland inser vi att det handlar om en lögn och att vi är på väg att bli lurade, men kanske finns där ändå ett hopp om att det som sägs och skrivs ändå stämmer.

Som när en man eller kvinna lånat ut stora summor till en romansbedragare och inser att de blivit sol-och-vårade – men ändå hoppas att de funnit kärleken och därför lånar ut lite till. Eller som när den svårt sjuka betalar tiotusentals kronor för en ”mirakelmedicin”.

– Om någon säger att din klänning eller kostym är det häftigaste hen någonsin sett inser du att det är en så kallad vit lögn. Men du låter dig gärna luras för att under en stund känna dig perfekt och uppskattad.

Varje dag använder vi oss av vita lögner. Som när vi säger att kollegans nya frisyra passar hen jättebra, fast vi egentligen tycker tvärtom.

– Att vara fullkomligt uppriktig är inte alltid så smart och kan upplevas som sårande. Ibland är det bästa att inte vara brutalt uppriktig. Så att det vardagliga umgänget flyter på smidigt, säger Pär-Anders Granhag. De farliga och regelrätta lögnerna delar han in i tre områden. Dels handlar det om att förvränga verkligheten så att det som förs fram endast delvis stämmer, dels om att förtiga och inte lyfta fram viktig information. Och så om att hitta på allt man säger eller skriver.

Kan man skilja mellan att ljuga och att luras?

– Att luras innebär att någon annan eller några andra drabbas på något sätt. Lögnen behöver inte alltid ha den följden.

Bedragare, typ sol-och-vårare, är inte alltid bättre än de flesta på att ljuga. Men de är skickliga på att spana in vem eller vilka som går att lura. Även kollegor, familjemedlemmar eller släktingar kan bli utsatta.

– Att ljuga handlar om att medvetet förleda någon. Det är forskare eniga om. Omedvetna lögner existerar således inte. Om någon minns fel går det inte att säga att den personen ljuger eller luras – även om det uppstår någon form av skada.

Inom psykologin talas det om så kallade naturliga lögnare som har lättare än andra för att ljuga, och kan hålla ljugandet vid liv under ganska lång tid utan att bli avslöjade. Ungefär en av tjugo personer beräknas ha den ”kompetensen”, säger Pär-Anders Granhag.

– De flesta naturliga lögnare förbättrar gärna sina historier, och får kickar av att lura andra. Men samtidigt kan de känna empati med dem som utsätts för lögnerna. Psykopater som ljuger saknar förmåga att känna en sådan medkänsla.

Forskare som manipulerar sina resultat, personer som uppger falska doktorstitlar, nättroll som medvetet vantolkar statistik ... har det blivit vanligare att människor ljuger och luras?

– Troligen inte, svarar Pär-Anders Granhag. Men den snabba utvecklingen på internet kan ha gjort det lättare för många att sprida desinformation och att luras.

Många skiljer mellan lögner och ”bluffar”.

En bluff går ut på att vi försöker få andra att tro att vi har en förmåga eller en avsikt som vi inte har. Inom spel betecknas ofta bluffar som en av de strategier man har för att skaffa fördelar gentemot de andra spelarna, det vill säga luras.

– Som när alla under ett pokerparti försöker mörka vilka kort de har på handen. Ofta vinner den som är bäst på att luras, påpekar Pär-Anders Granhag.

Evolutionärt kan människan ibland ha haft nytta av att luras. Som om någon under jägarsamhällets tid ville behålla sina fina jaktmarker för sig själv och pekade åt fel håll om någon undrade var det fanns vilt. I dag säger vi kanske att det är väldigt torrt i markerna och väldigt lite svamp att plocka till någon som just är på väg att ge sig ut i skogen. Fast vi vet att det lyser gult av kantareller om man bara går ett stycke bort.

Redan som barn tränar vi på att ljuga för att gynna oss själva på olika sätt. Så småningom lär vi oss vad som går hem och vad som inte gör det. På så sätt blir lögnen en del av varje mänskligt samhälle.

När kan lögner gynna oss?

– I det långa loppet blir de flesta som ljuger och luras avslöjade. Det kan exempelvis vara som för läkaren vid Sahlgrenska där det nyligen avslöjades att han behandlat tusentals personer utan att vara behörig. Eller som när Lars Ohly, före ledaren för vänsterpartiet, berättade att han spelat fotboll mot legendaren Nacka Skoglund. Efter att flera spelare som deltog i matchen dementerat påståendet backade Ohly och erkände att han mindes fel.

– Men i det korta perspektivet kan det gynna oss att frisera vår bakgrund och vad vi gjort tidigare. Vi får beröm och uppskattning. Vi

vet att det handlar om en lögn men belöningen är så stor att vi inte drar oss för att ljuga.

Är det lätt att avslöja en lögnare?

– Forskningen kan inte presentera några enkla knep för att avslöja lögnare. Visst, det går att se att en person är nervös. Men vad betyder det? Personen kan ju tala sanning, men samtidigt vara hemskt rädd för att inte bli trodd.

– Många tror felaktigt att kroppsspråket avslöjar om någon ljuger eller inte. Lögnare har inte mer nervösa kroppsrörelser än andra och undviker inte ögonkontakt. Vi tror också att osammanhängande berättelser är ett tecken på lögn, men så enkelt är det inte.

Thomas Lerner

thomas.lerner@dn.se "

"Fakta. Aprilskämt

Aprilskämt är traditionen att luras den 1 april. Den som har lyckats lura någon avslöjar ofta sitt skämt genom att säga ”April, april, din dumma sill, jag kan lura dig vart jag vill!”. Man kan också bara säga ”April, april!”.

Aprilskämten har också varit vanliga i tidningar och tv. Ett berömt exempel som lurade många kommer från tv-nyheterna den 1 april 1962. Då fanns inte färg-tv ännu. Men nyhetsuppläsaren förklarade att det räckte med att trä en nylonstrumpa över bildskärmen på sin svartvita tv för att programmen skulle kunna ses i färg.

I Sverige vet man att det fanns aprilskämt redan i mitten av 1600-talet. Men varifrån traditionen kommer från början vet man inte. Aprilskämt finns också i andra länder, till exempel Storbritannien och USA.

Källa: NE "

"10 konsthöjdare att se fram emot"

DN TORSDAG 10 JANUARI 2019

Röhsska museets nyöppning är den svenska konstvärrens höjdpunkt. DN:s konstredaktör Birgitta Rubin listar säsongens tio mest lovande konstevenemang.

I höstas var återinvigningen av Nationalmuseum den största konsthändelsen i Sverige – i vår är det nyöppningen av Röhsska museet. Hösten 2016 fattade Göteborgs kulturnämnd det drastiska beslutet att stänga det kommunalägda museet för mode, design och konsthantverk, efter årtal av interna konflikter. Men även underfinansiering och eftersatt renovering bidrog till problembilden. Nu hoppas jag på en renässans för det anrika museet. I somras fick Röhsska en ny chef i norskan Nina Due, som har lett en omorganisation. Entrén har byggts om för att förbättra tillgängligheten och ge ett mer välkomnade intryck, samtidigt som den fina samlingen har berikats med nyförvärv och fått nya presentationer. Om satsningarna även leder till mer publikdragande tillfälliga utställningar återstår att se.

I Stockholm har Moderna museets framgångsrika chef Daniel Birnbaum precis slutat och parhästen Ann-Sofi Noring upphöjts till tillförordnad överintendent. Enligt Kulturdepartementet kan en ny chef utnämnas först efter att regeringsbildningen är klar, men min gissning är att det dröjer längre än så – att döma av hur man segade med tillsättningen av Nationalmuseums överintendent.

Moderna och andra statliga museer har i vår betydligt värre utmaningar – efter att Moderaterna och Kristdemokraterna kraftigt skurit ner kulturbudgeten och tvingat igenom en slopning av den fria entrén. Det är andra gången museerna med kort varsel måste planera

om och minska sina utgifter, trots att utställningar ofta är kontrakterade flera år i förväg.

Respektlöst, säger jag, och sorgligt för publiken av både demokratiska och programmässiga skäl. Risken för mindre expansiva verksamheter är uppenbar.

1. Röhsska museet

Göteborg

Återinvigning 23/2

I 2,5 år har Röhsska museet varit stängt, till följd av -arbetsplatsproblem och renoveringsbehov. Så nyöppningen är efterlängtat. Museet har fått en ny entré och den nya basutställningen "Inspiration Östasien". Även tre tillfälliga utställningar öppnar, med nyförvärv, den isländske designern Brynjar Sigurdarson och Fredrik -Paulsens demokratiska designprojekt där besökarna får snickra stolar på plats.

2. "Dansk Guldålder"

Nationalmuseum, Stockholm

28/2–21/7

Under 1800-talets första hälft var Danmark hårt drabbat av krig och kriser, samtidigt som kulturlivet i blomstrade i romantikens tecken. Nationalmuseum genomlyser nu den ljuvliga danska guldålderskonsten i ett samarbete med Statens Museum for Kunst i Köpenhamn. Konstnärer vände sig från vardagens elände och skildrade naturen och det framväxande borgerliga livet med intimitet, friskhet och detaljskärpa.

3. Gilbert & George

Moderna museet, Stockholm

9/2–12/5

Gilbert & George är två individer, med ett gemensamt konstnärskap. Sedan 1960-talet har den ikoniska duon bott i samma Londonkvarter och skapat verk som utmanat konstens och samhällets konventioner. Moderna museets avgående chef Daniel Birnbaum är en av curatorerna för "The Great Exhibition", men Gilbert & George har själva gjort urvalet av bilder som fyller utställningsrummet från golv till tak.

4. "Relationer i Grez-sur-Loing"

Waldemarsudde, Stockholm

16/2–25/8

Den lilla franska byn Grez-sur-Loing är i Sverige mytomspunnen för sin livaktiga konstnärskoloni, med namn som Karin och Carl Larsson, Karl och Tekla Nordström, Julia Beck och August Strindberg. Waldemarsudde har i en serie utställningar nytolkat kända konstnärskolonier och här får Gréz för första gången en mer internationell framtoning, med bidrag av bland andra kanadensaren William Blair Bruce.

5. "Áigemátki" (Tidsresa)

Edsvik konsthall, Sollentuna

26/1–24/2

"Áigemátki" (Tidsresa) är en vandringsutställning med samisk samtidskonst, ett av många uttryck för den kulturella boomen i Sápmi. Flertalet verk återspeglar förtrycket av samernas kultur och livsrum, och här deltar kända konstnärer som Britta Marakatt-Labba, Tomas Colbengtson, Synnøve Persen, Maret Anne Sara och Anders Sunna. Flera av dem dyker upp igen i Tensta konsthalls vårutställning "Låt älven leva", om Altaupproret.

6. Claude Cahun

Mjellby konstmuseum, Halmstad

15/6–15/9

Långt innan begreppet queer existerade så experimenterade konstfotografen Claude Cahun (1894–1954) med normbrytande, könsöverskridande rollspel. Hen opererade i utkanten av Paris surrealistiska kretsar och ses numera som en pionjär inom den queera konsten. I sommar kan Mjellby konstmuseum stoltsera med den första separatutställningen i Sverige med Claude Cahuns inflytelserika, iscensatta fotografier.

7. "Framtiden börjar här"

ArkDes, Stockholm

21/3–4/8

Utställningen "Framtiden börjar här" är producerad av Londonmuseet Victoria & Albert och samlar 80 nyskapande designprojekt, alla baserade på banbrytande teknik. Här visas allt från elektroniska muskler som ger äldre ny styrka, till en gosedjursrobot och porträtt skapade utifrån genetisk information. Dessutom ett kit för kryopreservering, för nedfrysning av en kropp och möjligheten att återuppväcka den.

8. Supermarket 2019

Sickla Front, Nacka

4–7/4

Den konstnärsdrivna, internationella konstmässan Supermarket huserar i år i nybyggda Sickla Front. Denna gång ligger mässan en vecka före Stockholm Art Week och inkluderar även satellit-utställningar runt om i stan. Omkring 50 gallerier deltar, från bl a Kanada, USA, Mexiko, Sydafrika, Israel och Sydkorea, förutom Sverige och ett flertal europeiska länder. Och som vanlig är programverksamheten rik.

9. Greta Knutson-Tzara

Norrköpings konstmuseum

23/3–1/9

Den svenska konstnären Greta Knutson (1899–1983) befann sig mitt i händelsernas centrum i Paris på 1920-talet. Hon umgicks i avantgardkretsar runt surrealisterna som André Breton och dadaisten Tristan Tzara, som blev hennes make. Ändå har hennes konstnärskap fallit i glömska. Men tack vare flera års forskning kan Norrköpings konstmuseum i vår presentera den första stora retrospektiven efter hennes död.

10. "Animal/Konst över arter och existenser"

Bildmuseet, Umeå

14/6–20/10 "

" Nytt försök att överklaga p-avgifterna

DN TORSDAG 10 JANUARI 2019

Villaägarna i Bromma slipper p-avgift men i Hägersten måste man betala. Hägerstensmoderaten Lasse Svärd överklagade beslutet på 193 gator men fick avslag. – Jag känner mig lurad och besviken, säger Lars Svärd, (M) fullmäktigeledamot.

Västertorps centrum kantas av juleljus och parkeringsskyltar. Sedan ett år tillbaka kostar det fem kronor i timmen att stanna utanför butikerna. Rörmokaren Steve Berger är noga med att betala för parkeringen.

– Det är hemskt nu, man får en bot direkt. Varför ha betalning i utkanten av stan. Det är bara krångligt och dyrt, säger Steve Berger. De nya p-avgifterna i allt fler stadsdelar har blivit ett dagligt aber då han alltid måste parkera firmabilen med verktyg i närheten av kunderna. Värst är det mitt i stan.

– Det är fruktansvärt dyrt att vandra dag betala 150 spänn i parkering vid Hötorget eller 800 kronor på Birger Jarlsgatan. Och vägarna är ju så dåliga. Vart tar alla pengarna vägen, undrar Steve Berger.

Det frågar sig även Hägerstensmoderaten Lars Svärd. Han överklagade avgiftsbeslutet för 193 gator i stadsdelen hos länsstyrelsen förra året. Sedan hörde han ingenting.

– Jag trodde att man vilandeförklarat mitt ärende i länsstyrelsen i avvaktan på att få ett prejudikat från Transportstyrelsen i Brommaärendet. Först när jag själv kontaktade länsstyrelsen före jul fick jag veta att man avslagit min begäran den 23 februari, men jag har inte fått någon delgivning, säger Lars Svärd.

Han skrev omedelbart en överklagan av beslutet men enligt reglerna ska det göras inom tre veckor. Om överklagan hade kommit in i tid

hade Hägersten precis som Bromma troligen sluppit p-avgifter på många gator.

– Jag känner mig lurad och besviken. Jag tycker självklart att det ska vara lika för alla i kommunen. Det är märkligt att förbudet mot avgifter i Bromma inte gäller i andra förorter bara för att någon inte har överklagat, säger han.

Lars Svärd anser att det finns gott om alternativa lösningar att se till att bilister inte använder Hägerstens gator som infartsparkering.

– Man borde pröva andra sätt att komma åt problemet. Först och främst p-förbud eller tidsbegränsad parkering en timme eller två, och i sista hand avgift, säger Lars Svärd.

Han är inte helt emot parkeringsavgifter – där de behövs.

– P-avgiften ska reglera när man har problem på gator, och det har vi inte på många här. Jag tycker att man ska ompröva hela parkeringsplanen. Det får inte vara så att p-avgifterna blir en kassako för kommunen.

Moderaterna reserverade sig mot parkeringsplanen i fullmäktige men i det nya grönbå styret har partiet tvingats kompromissa. Enligt överenskommelsen ska konsekvenserna för lokala centrum utredas.

– Vissa handlare här i Västertorp vill ha en reglering men ingen vill ha avgifter. De som köpt boendeparkering måste ändå betala fem kronor när de ska köpa mjölk. Det är på sikt ett hot mot våra lokala centrum. Då åker folk till Kungens kurva i stället.

Är det du som politiker eller som privatperson som överklagar beslutet?

– Jag är inte helt övertygad om att de regler som tillämpas är förenliga med lagstiftningen, då vill jag ha en prövning av det, därför överklagar jag som privatperson.

Du har även överklagat din egen gata – finns det ett egenintresse?

– Nej, jag har parkering på min tomt. Däremot är det många lärare på Mälarhöjdens skola som parkerar på min gata och nu måste betala fem kronor i timmen för att kunna vara på arbetet, säger Lars Svärd.

De nya p-avgifterna i Hägersten har gett oönskade dominoeffekter även på Skärholmssidan. På Mälarhöjdens dimhöljda klippor tronar sagslottet Café Lyran med eget konditori och parkering.

– De som bor i området har börjat använda vår parkering eftersom det inte finns några p-platser för alla nya bostäder, så våra kunder får inte plats. I somras hade vi en massa vans och campingbilar här. Det är ju mycket billigare att stå här, 24 kronor dygnet jämfört med 340 kronor på campingen, säger ägaren Dennis Agerstig.

Parkeringen för 20 bilar har inte varit något problem förrän Stockholm Parkering bestämde sig för att ta ut avgift i november 2017. Den går bara att betalas med en app och stor del av kundkretsen är äldre – utan smart mobil.

– Det är jättejobbigt för äldre som inte har appar. Många har fikat här i 30 år och så får de p-böter, blir ledsna och vill inte åka hit mer. Jag förstår inte poängen, man har bara försvårat och gjort det krångligare, säger ägaren Dennis Agerstig.

I somras samlade han in hundratals underskrifter mot p-avgifterna och betalsystemet. Enligt Stockholm parkering blir det för dyrt att installera en parkeringsautomat för 100 000 kronor.

– Jag har även bett dem att lägga parkeringsavgiften på mig för att mina gäster ska slippa och höja hyran, men det har inte gått, säger ägaren Dennis Agerstig.

Oklara regler gör att p-böter även drabbar bilister som står på den del av parkeringen som hör till Skärholmens stadsdel, trots att p-bolaget varken har avtal eller rätt att lappa där. Enligt personalen har den nya ordningen inte skapat någon trafikordning utan bara irritation bland gästerna.

– Parkeringsavgiften behövs ju inte här, den fyller ingen funktion. Den är som luddet i tvättmaskinen, fast på vägarna, det är bara jobbigt att man ska behöva hålla på att betala, säger kallskänkan Agnes Björk. Stockholms parkeringsplan ska nu analysera konsekvenserna av de nya taxorna. Beslutet om p-avgifter i fler förorter som tidigare planerats inom ett par år är uppskjutet.

Jessica Ritzén

jessica.ritzen@dn.se "

"Nedblåsta träd ska sprängas bort"

DN TORSDAG 10 JANUARI 2019

Arbetet med att återställa det havererade elnätet i Roslagen efter stormen Alfrida pågår nu med full kraft. För att rensa undan nedblåsta träd använder sig Vattenfall bland annat av sprängladdningar. – Det är ett säkert och effektivt sätt som sker som ett komplement till andra metoder, säger Jenny Hakeberg på Vattenfall.

På onsdagseftermiddagen saknade fortfarande 6 200 kunder ström i Roslagen. Vattenfalls prognos om när felen ska vara avhjälpna – för fastlandet och öar med fast förbindelse den 10 januari och för öar utan fast förbindelse den 18–25 januari – gäller fortfarande.

Just nu arbetar cirka 40 skogsentreprenörer i området runt Roslagen och Uppland. Tekniker är i full färd med att reparera elnätet och helikoptrar används bland annat för att besiktiga områden från luften. Som en del i uppröjningsarbetet efter stormen har elbolaget Vattenfall börjat spränga bort nedfallna träd i skogarna runt Roslagen. Jenny Hakeberg, kommunikatör på Vattenfall Eldistribution, berättar att det är ett effektivt sätt att få bort träd från till exempel elledningar.

– Nedfallna träd ligger ibland i högar som plockepinn, eller i spända bågar mot ledningar eller andra träd. För att lösa upp träden kan man sätta dit en mindre sprängladdning, gå en bit därifrån och utlösa den. När man gör det kan man röja utan att behöva vara i närheten.

De som bor i närheten kommer att kunna höra sprängningarna och ombeds att inte gå i närheten av arbetet.

Enligt Jenny Hakeberg är antalet nedblåsta träd stort.

– Många uttrycker att det finns områden som går att jämföra med hur det såg ut efter stormarna Gudrun och Per. Det är omfattande skador i skogen.

Vattenfall har utökat sina personalresurser för att återställa det svårt skadade elnätet.

– Det kommer personal från andra delar av landet och från andra nätbolag. Det blir hela tiden fler som hjälper oss, säger Jenny Hakeberg.

Norrtälje kommun fortsätter att försöka underlätta tillvaron för drabbade kommuninvånare. Bland annat har kommunens kontaktcenter extraöppet och brandstationer, skolor och badhus står till förfogande för strömlösa som behöver ladda mobiler och datorer, hämta vatten, duscha eller bara värma sig.

Caroline Gyllenkrok

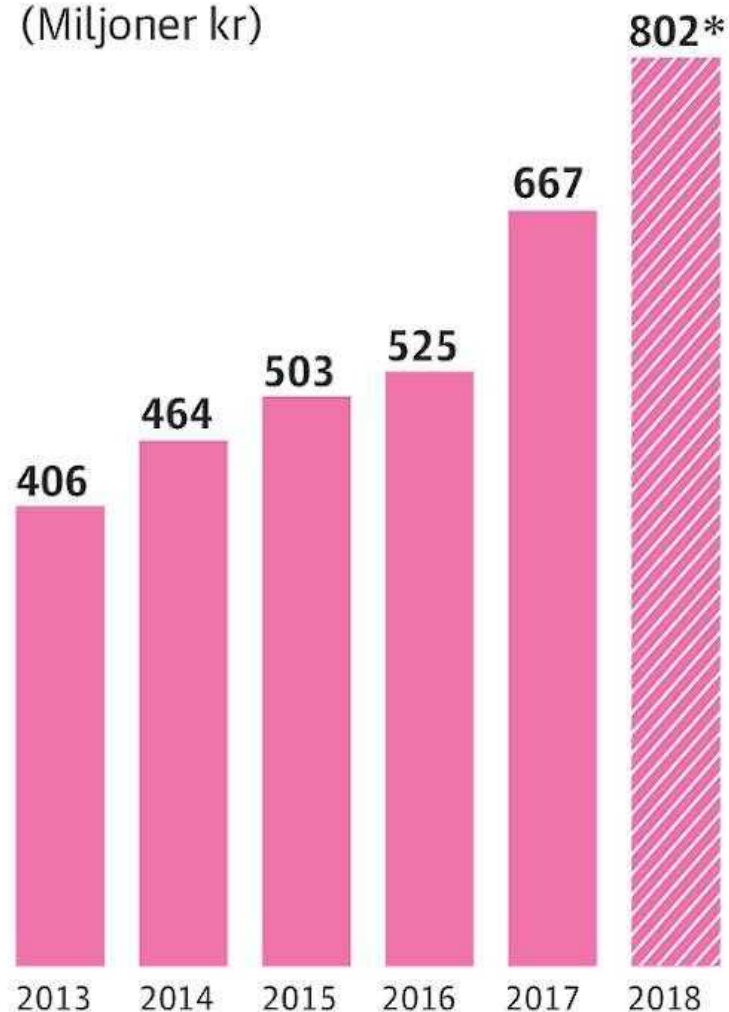
caroline.gyllenkrok@dn.se "

Intäkterna från p-avgifter har fördubblats på 6 år

Källa: Stockholms stad.

*Prognos

(Miljoner kr)

"Stockholms stad slår rekord i parkeringsintäkter

DN TORSDAG 10 JANUARI 2019

**Stockholms stad slår rekord i parkeringsintäkter. Prognosen för 2018 ligger på 802 miljoner – en fördubbling på bara sex år.
– Det är mer än vad vi budgeterat för, säger Barbro Edlund, ekonomichef på trafikkontoret.**

Trafikkontoret fick ett rejält ekonomiskt uppsving förra året. Tack vare bland annat nya taxor i ytterstaden drog Stockholms stad in 802 miljoner bara i parkeringsintäkter. Drygt 50 miljoner mer än budget.
– Införandet har gått snabbare än vi trodde, därav de ökade intäkterna 2018 jämfört med budget, säger Barbro Edlund, ekonomichef på trafikkontoret.

Parkeringsintäkterna har fördubblats i Stockholm de senaste sex åren från 406 miljoner till 802 miljoner kronor. Största lyftet kom med nya parkeringsplanen för två år sedan. Då höjdes taxorna, områdena med avgift utökades och tiden för betalning blev längre.

– Människor har både blivit bättre på att betala för sig och att parkera rätt, säger Barbro Edlund.

Hur stort bortfallet blir nu när omkring 300 gator i Bromma avgiftsbefrias har trafikkontoret ännu inte hunnit räkna på.

– I budgeten för 2019 är inte hänsyn taget till Bromma. Det beror bland annat på vad som händer med återbetalningen av avgifterna, vilket våra jurister tittar på just nu.

Lagen är tydlig med att parkeringsavgifter inte får användas för att stärka skrala kommunkassor. Stockholms stad understryker också att

avgifterna inte är någon kassako utan ett instrument för att reglera trafiken.

Parkeringsavgifterna är ändå en god affär för staden?

– Det är inte meningen att det ska vara en god affär, parkeringsavgifter ska användas för att ordna trafiken, säger Barbro Edlund.

Kostnaden för att ta in avgifterna är förhållandevis liten, förra året låg den på 64 miljoner kronor.

Vart går pengarna – till vägunderhåll?

– Nej, pengarna går in i stadens totala budget. Det är inget ett till ett förhållande – om vi får in mer parkeringspengar så kan vi automatiskt laga gatorna. Så fungerar det inte och så ska det heller inte fungera, säger hon.

Intäkterna för p-böter har också ökat de senaste åren. Förra året drog staden enligt prognos in omkring miljoner kronor 445 miljoner kronor i p-böter. Cirka 25 miljoner mer än beräknat.

Nästa år väntas felparkeringsböter ge staden över en halv miljard i tillskott. Då planeras en höjning av felparkeringsavgifterna med högsta bot på 1 300 kronor.

Jessica Ritzén

jessica.ritzen@dn.se "

" Skolbråk utreds som mordförsök

DN TORSDAG 10 JANUARI 2019

Två tonårspojkar blev knivskurna av en annan pojke på en grundskola i Tyresö. En förundersökning om mordförsök har påbörjats. Alla tre inblandade är elever och skolan stängde.

Det ska ha blivit bråk mellan två pojkar och en av dessa drog då kniv. En tredje pojke ska också ha blivit knivskuren vid tillfället. Larmet inkom till polisen strax före klockan 11 på onsdagsförmiddagen.

– De har skadats av ett stickvapen, säger Towe Hägg, presstalesperson vid Stockholmspolisen, till DN.

En plats inne på Engelska skolan i Tyresö spärrades av, enligt polisen den plats där bråket troligen startade. Polisen uppger att alla de tre inblandade pojkarna är födda 2003.

Emma Rheborg, skolans kommunikationschef, säger till DN att de skadade eleverna fördes till sjukhus och mår efter omständigheterna ”väl”.

– Vad vi förstår så startade bråket på grund av något som hade hänt på jullovet och polisen har startat en förundersökning. De har också gripit den pojke som anföll de andra två pojkarna. Det är det vi vet i dagsläget, säger Emma Rheborg.

Hon säger till TT att skolan enligt hennes bedömning har en hög säkerhet, men påpekar samtidigt att det är svårt att kontrollera om någon bär kniv.

– Vi kroppsvisiterar inte eleverna eller tittar igenom deras väskor. Enligt Emma Rheborg skickades alla elever hem för att bistå i polisens undersökning, men skolan kommer att vara öppen som vanligt på torsdagen.

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se

Caroline Gyllenkrok

caroline.gyllenkrok@dn.se

"Högt flygande moral

DN FREDAG 11 JANUARI 2019

Nyss var guldkort hos SAS lite av ett adelsbrev, ett bevis för att man på hög nivå gjorde sin plikt för företag och fosterland. Nu kommer vi att få se ett lämmeltåg av politiker och direktörer äntra nattågen med en vegansk wrap i ena handen och en flaska härtappat kranvatten i den andra.

Det svenska samhällets förmåga till klimatanpassning är imponerande. Dagens Nyheter rapporterade i går att det svenska flygresandet bromsade in under förra året. Förvånar inte. Alla vet ju att flygandet bidrar till klimatkrisen.

Antalet inrikesresenärer minskade med 3 procent. Men, och det borde förvåna, samtidigt ökade antalet utrikesresor med 2 procent. Ökningen var särskilt markant på de utomeuropeiska linjerna (9 procent). Och tyvärr är det just utrikesresorna som svarar för den absoluta lejonparten av svenska flygresenärers koldioxidutsläpp.

Den cyniskt lagde kan dra slutsatsen att 2018 års statistik snarare speglar svenska företags och myndigheters varumärkessensibilitet än svenskarnas iver att personligen göra en insats för klimatet. Inrikes reser man ofta i tjänsten, och det är arbetsgivaren som bestämmer om och hur man reser. Utrikes reser man gärna privat och man har själv bestämt att man är värd en värmevecka.

Till saken hör att det blivit allt billigare att unna sig det man anser sig vara värd. Tidningen Economist berättade nyligen (8/12) att priset på flygbiljetter halverades under perioden 1995 till 2014. Hårdare konkurrens och sjunkande bränslepriser drev, enligt tidningen, åren därpå ner priserna ytterligare, framför allt på Atlantlinjerna.

Hur hanterar man klimatmoralen när marknaden är så skoningslöst frestande? Kanske på det klassiska svenska sättet. Man brinner för att låta andra göra det rätta. Klart att folk som bara reser för att de måste ska ta tåget så att alla andra kan få flyga till solen.

Per Svensson

per.svensson@dn.se

"Årets julklapp gynnade andrahandförsäljningen"

DN FREDAG 11 JANUARI 2019

I december minskade försäljningen av kläder i såväl butik som på nätet. Samtidigt ökade klädförsäljningen för de stora secondhand-affärerna. Att återvunna plagg valdes till Årets julklapp pekats ut som en förklaring.

2018 blev ett riktigt minusår för modehandeln. Försäljningen var negativ under majoriteten av årets månader. I december minskade klädförsäljningen såväl i butik som på nätet med 3,8 procent.

– Modehandeln har fått konkurrens som statusmarkör, i stället för att visa upp den senaste dunjackan visar vi hellre upp andra föremål, säger Mikael Sandström, branschordförande på Svensk handel stil. Varje år köper svenskarna 13 kilo kläder och slänger åtta kilo plagg i soptunnan. Men allt fler konsumenter är intresserade av hållbarhet, vilket präglar modebranschen. När Svensk handel nominerades det återvunna plagget till Årets julklapp speglar det konsumenternas intresse för nya hållbara alternativ.

De ideella butikskedjorna Myrorna och Stockholms stadsmission tog emot årets julklapp med glädje. Efter att det stod klart att det återvunna plagget vunnit nomineringen steg båda butikernas försäljning med tio procent i december. Allra bäst sålde kläder.

– Årets julklapp är en stor orsak till den ökade försäljningen, men det har även blivit okej att köpa återanvända julklappar, förut tyckte man att det var något att skämmas för, säger Lotta Kökeritz, varumärkes- och kommunikationschef, Myrorna.

Raffaella Lindström "

" Åklagare vill ha skärpt straff för garagemord

DN FREDAG 11 JANUARI 2019

I tingsrätten dömdes en 35-årig man till tolv års fängelse för medhjälp till det uppmärksammade garagemordet i Östberga. Han bör dömas för mord och för försök till tre mord, anser åklagaren som överklagat domen. 35-åringen vill att hovrätten friar honom helt.

Det fanns DNA från mannen i den bil som användes då en 20-åring sköts till döds med ett stort antal skott i ett garage i Östberga den 15 augusti 2017.

I bilen hittades också en bensindunk där polisens tekniker kunde säkra fingeravtryck från 35-åringens dåvarande flickvän. Dunken hade inhandlats av paret sju dagar innan mordet skedde. Köpet registrerades av en övervakningskamera.

35-åringen åtalades för mordet och försök till mord i tre fall. I det garage där skjutningen inträffade befann sig nämligen inte bara mordoffret utan även två av hans bekanta och en 11-årig pojke. En av dem skottsbadades av en rikoschett, de andra två undkom mirakulöst de sammanlagt 21 skott som avlossades vid tillfället.

Tingsrätten ansåg det bevisat att 35-åringen hade tillgång till den stulna bil som användes vid mordet. Rätten ansåg även att det var 35-åringen som försett bilens bakre rutor med solfilm för att försämma insynen i bilen.

Domstolen slog också fast att 35-åringen köpt bensindunken samt bensin för att efter mordet elda upp bilen, något som misslyckades.

Men för mord kunde inte mannen dömas då man inte hittade vapnet, än mindre fanns det några vittnesutsagor som pekade på att det var just han som körde ner i garaget och sköt. Tingsrätten dömde därför mannen till 12 års fängelse för medhjälp till mord.

Det resonemanget köper inte kammaråklagare Daniel Insulander. I sin överklagan till hovrätten skriver han att "i konsekvens med tingsrättens resonemang" kring 35-åringens kopplingar till bilen och bensindunken så borde han dömas även för mordet. Åklagaren menar även att 11-åringen, som var med i garaget, vid en fotokonfrontation pekade ut en person som var mycket lik 35-åringen.

Åklagaren yrkar därför på att 35-åringen bör dömas för mord och tre fall av mordförsök.

Han anser också att straffvärdet är betydligt högre än 12 år – även om hovrätten gör samma bedömning som tingsrätten och finner mannen skyldig enbart till medhjälp till mord och medhjälp till försök till mord.

Även 35-åringen har via sin advokat Slobodan Jovicic överklagat tingsrättens dom. Han yrkar på att bli helt friad från misstankarna. Enligt advokaten går det inte att tidsbestämma när 35-åringens dna har hamnat i bilen och det finns enligt honom heller ingenting övrigt i utredningen som pekar mot 35-åringen.

Han har i sin tur förklarat dna-spåren med att han lever i en kriminell miljö och att han normalt sett lever på att stjäla bilar. Han kan alltså vid något tillfälle ha varit i kontakt med bilen.

Någon bevisning som visar att han mördat någon finns inte, enligt överklagan.

Hovätten har ännu inte satt ut något datum för förhandling i ärendet.

Ulrika By
ulrika.by@dn.se "

"Filmerna ska väcka nyfikenhet på Sverige"

DN FREDAG 11 JANUARI 2019

"Nu lanseras Svenska institutets nya projekt "Stories from Sweden", där man producerar dokumentära kortfilmer för Sveriges officiella Youtubekanal. Jenny Ljung är enhetschef för global kommunikation på SI.

1 Vad går projektet ut på?

– Tanken är att de här filmerna ska väcka nyfikenhet på Sverige hos målgrupper i andra länder. De berättar några av de fantastiska historierna som finns i vårt land om människor som gör sina egna livsval eller använder sin personliga drivkraft för att förändra något de uppfattar som ett problem i samhället. Nu släpper vi fyra avsnitt, men det är en serie vi ska jobba med länge.

2 De första filmerna handlar bland annat om integration, hållbarhet och jämställdhet. Vad har dessa ämnen gemensamt?

– Vi vill ge en bred bild av människor i Sverige, men det finns områden som vi arbetar speciellt aktivt med – som hållbarhet, innovation, kultur, och samhällsfrågor som jämställdhet där Sverige har mycket att bidra med.

3 Curators of Sweden, där olika personer twittrade som @sweden, lades ned i fjol. Det projektet väckte starka känslor, blir filmerna lika kontroversiella?

– Det är svårt att säga. Vi hoppas att de ska väcka engagemang. Men vad som provocerar eller inte är svårt att säga, det här är ett helt annat format och Youtube en annan plattform. Men vi hoppas på dialog och diskussion! **Hanna Fahl** hanna.fahl@dn.se "

"Tusentals krävs på för hög p-avgift"

DN FREDAG 11 JANUARI 2019

Trafikkontoret hann inte stoppa utskicket av felaktiga parkeringsfakturor i Bromma. I december kostar boendeparkering bara 184 kronor – inte 300 kronor som fakturan anger. – Kunderna får vända sig till kontaktcenter för att få den felaktiga fakturan korrigerad, säger Malinda Flodman, kommunikationsansvarig.

Transportstyrelsens beslut att upphäva p-avgifter på 289 lokalgator i Bromma gjorde att staden bestämde att all parkering i hela stadsdelen skulle vara gratis från den 20 december till den 6 januari 2020.

Trots det har över tusen kunder med boendeparkering i Bromma i dagarna fått fakturor för hela månaden. Summan är på 300 kronor, 116 kronor mer än de ska betala.

– Det var försent i processen att stoppa fakturorna. Den som fått en faktura för hela december kan höra av sig till vårt kontaktcenter, säger Malinda Flodman.

Totalt har staden fakturerat Brommabor med löpande abonnemang på 372 000 kronor för december. Dessutom tillkommer många som betalar via p-appen eller p-automat.

Kunderna uppmanas att mejla till boendep@stockholm.se för att få en ny faktura med rätt belopp.

– Om man redan har betalat kan man få pengarna tillbaka. Annars får man en delmakulering så man inte behöver betala hela summan utan bara fram till 20 december.

När det gäller återbetalning av parkeringsavgifter före 20 december är staden dock tydlig med att man inte kommer att betala tillbaka något retroaktivt.

Trafikkontoret lutar sig mot bestämmelser i trafikförordningen samt lagen om nämnder för vissa trafikfrågor. Enligt dessa lagar gäller lokala trafikföreskrifter direkt även om de prövas av högre instans. Därför anser staden att de gällde fram till Transportstyrelsens upphävande.

Jessica Ritzén

jessica.ritzen@dn.se "

"10 filmer att se fram emot

DN FREDAG 11 JANUARI 2019

1. "Beskyddarna"

Regi: Xavier Beauvois

Med: Nathalie Baye, Laura Smet, Iris Bry m fl.

Den franske regissören bakom mästerverket "Gudar och människor", som utspelade sig i 90-talets islamisthotade Algeriet, backar bandet tillbaka till första världskriget. I centrum finns madame Hortense, en av de många kvinnliga bönder som höll det franska lantbruket under armarna när fäder och söner var ute i fält. "Beskyddarna" berättar kvinnornas historia på hemmaplan, långt bakom skyttegravarna. Veteranen Nathalie Baye spelar mot sin dotter Laura Smet och nykomlingen Iris Bry i ett intimt kvinnodrama som skildrar en delvis oberättad krigshistoria. (18/1)

2. "Britt-Marie var här"

Regi: Tuva Novotny

Med: Pernilla August, Peter Haber, Vera Vitali m fl.

Efter publiksuccén "En man som heter Ove" är dags för ytterligare en av Fredrik Backmans livskrisande romanfigurer att ta plats på vita duken. Medelålders Britt-Marie (Pernilla August) lämnar ett rämnade äktenskap för att återuppfinna sig själv på en helt annan plats i världen. Kanske får hon till och med en andra chans? Peter Haber, Anders Mossling, Malin Levanon, Vera Vitali och Oile Sarri finns också på rollistan för vårens första svenska feel good-film med melankoliska undertoner. (25/1)

3. "The favourite"

Regi: Yorgos Lanthimos

Med: Olivia Colman, Emma Stone, Rachel Weisz m fl.

Den excentriske grekiske regissören bakom filmer som "Dogtooth", "The lobster" och "The killing of a sacred deer" landar denna gång i det brittiska hovet, i början av 1700-talet. Ett hisnande triangeldrama med bästa barockkänslan sedan Peter Greenaways "Tecknarens kontrakt". Olivia Colman har redan Golden globe-prisats för sin roll som åldrad drottning som skickligt spelar ut sina favoriter (Rachel Weisz och Emma Stone) mot varandra. (25/1)

4. "Leto"

Regi: Kirill Serebrennikov

Med: Teo Yoo, Irina Starshenbaum, Roman Bilyk m fl.

Rocken hade det inte så lätt i åttiotalets Sovjetunionen. Ändå fanns det uppenbarligen en vibrerande undergroundscen med unga, engagerade artister – präglade av insmuglade lp-skivor med Lou Reed och David Bowie – som ville ha lika mycket kärlek och uppror som sin generation i väst. Åtminstone är det den historien som förhandshajpade ryska "Leto" berättar och som utspelar sig i dåtidens Leningrad. Snygg ser filmen ut att vara också. Svartvitt fortsätter att vara den hetaste färgmixen, även 2019. (8/2)

5. "If Beale Street could talk"

Regi: Barry Jenkins

Med: KiKi Layne, Stephan James, Regina King m fl.

"Moonlight"-regissören är tillbaka och åkallar författaren James Baldwin i ett laddat kärleksdrama. Filmen utspelar sig i 1970-talets - Harlem och handlar om ett ungt, förälskat par som väntar sitt första barn. Men ödets makter går dem emot. Blivande pappan Fonny hamnar i fängelse medan Tish kämpar för att bevisa hans oskuld. KiKi

Layne och Stephan James spelar paret. Regina King fick i veckan som gick en Golden globe för bästa kvinnliga biroll. (8/2)

6. "Eld & lågor"

Regi: Måns Mårland, Björn Stein

Med: Helena af Sandeberg, Pernilla August, Edvin Endre m fl.

Radarparet bakom Håkan Hellström-baserade "Känn ingen sorg" byter Göteborg mot Stockholm i ett eldigt passionsdrama i Romeo och Julia-tappning. Två konkurrerande nöjesparker och ett kärlekspar med förhinder bildar stomme i berättelsen om förbjuden kärlek. Magi och fantasi i andra världskrigets skugga utlovas. Nykomlingarna Frida Gustavsson och Albin Grenholm gör huvudrollerna. (14/2)

7. "Kapernaum"

Regi: Nadine Labaki

Med: Zain Al Rafeea, Yordanos Shiferaw, Boluwatife Treasure Bankole m fl.

Libanons laddade Oscarsbidrag utspelar sig bland utsatta barn i Beirut. Tolvårige Zain vill stämna sina föräldrar för att de har satt honom och hans syskon till världen – de har ju ingen chans att få en riktig barndom. Zain Al Rafeea har fått enorm uppmärksamhet för sin rolltolkning av gatupojken som vägrar ge upp sin kamp för ett värdigt liv. Filmen fick jurypriset vid filmfestivalen i Cannes, och manuspriset under Stockholms filmfestival. (1/3)

8. "Us"

Regi: Jordan Peele

Med: Yahya Abdul-Mateen II, Elisabeth Moss, Lupita Nyong'o m fl.
Vårens hetaste skräckis är signerad Jordan Peele som gjorde banbrytande "Get out" för ett par år sedan (Oscar för bästa manus). Trailern utlovar ytterligare en fantasieggande, mörk och psykologisk

skräckfilm. Denna gång handlar det om en svart familj som drabbas av hotfulla dubbelgångare som sätter allt på spel. Lupita Nyong'o, Winston Duke och Elisabeth Moss står på rollistan. (15/3)

9. "Sunset"

Regi: László Nemes

Med: Susanne Wuest, Urs Rechn, Vlad Ivanov m fl.

Efter sitt hårt knutna förintelsedrama "Sauls son" reser Ungerns stora registjärna László Nemes ännu längre tillbaka i tiden, till det högborgerliga Budapest under ödesåret 1913. "Sunset" är en dramathriller lika full av mystiska gåtor som fantastiska kreationer och tjusiga salonger. I centrum finns en ung kvinna som hamnar i en härva av familjehemligheter och politiska konspirationer. En labyrinthisk, repetitiv och underbar film. (22/3)

10. "Birds of passage"

Regi: Cristina Gallego

Med: Carminia Martínez, José Acosta, Natalia Reyes m fl.

Ett kritikerrosat colombianskt drama som utspelar sig på sjuttioalet i den framväxande drogindustrin där lokala småbönder ser en möjlighet och blir snabbt internationella affärsmän. Familjefejder och maktkamper bildar fond för ett brutalt krig som drabbar de inblandade människorna hårt. En visuellt storslagen skildring som ger ett mer verklighetstroget alternativ till tv-serier som "Narcos" och "Loving Pablo". (19/4) "

"Medicin mot kolesterol kan hjälpa vid psykos"

DN LÖRDAG 12 JANUARI 2019

Vanligt förekommande läkemedel, som statiner mot höga kolesterolhalter, tycks även ha effekt vid allvarlig psykisk sjukdom, visar ny forskning.

Färre sjukhusvistelser och färre självförvållade skador blir resultatet när personer med allvarlig psykisk sjukdom, som schizofreni och bipolär sjukdom, äter läkemedel mot exempelvis högt blodtryck eller diabetes, skriver Läkemedelsvärlden.

I en studie som nyligen publicerades i Jama Psychiatry analyserade en grupp forskare hälsodata från svenska patienter med schizofreni, bipolär sjukdom eller icke-affektiv psykos.

Forskarna jämförde perioder då patienten hämtat ut läkemedel mot högt kolesterol (statiner), högt blodtryck (kalciumflödeshämmare) och/eller diabetes (metformin).

Det visade sig att under perioder när patienterna åt något av läkemedlen, så minskade antalet sjukhusvistelser och självförvållade skador.

TT "

" Allt tuffare krav på bananer i butikerna

DN LÖRDAG 12 JANUARI 2019

Det ställs allt hårdare krav på bananerna i svenska butiker. Lidl kommer bara att sälja Fairtrademärkta bananer från och med sommaren 2019. Därmed förstärks trenden med certifierade bananer.

En genomsnittsvensk äter en hel låda bananer, drygt 17 kilo, varje år. Samtidigt som vi älskar bananer väljer allt fler att handla ekologiska och Fairtrademärkta livsmedel. I Sverige var 25 procent av den totala bananförsäljningen ekologisk 2013.

Lågpriskedjan Lidl har beslutat att alla bananer ska vara certifierade. Det kommer också att finnas möjlighet att köpa Fairtrademärkta bananer som är ekologiska.

– Fairtrademärkta bananer som dessutom är ekologiska är helt klart bättre för de anställda på plantagen, men även för miljön. Vi hoppas kunna påverka och vill att fler tar samma beslut, säger Miriam Thunborg, hållbarhetschef på Lidl.

Omställningen påbörjas under våren och väntas vara klar tills sommaren. Den tyska kedjan är först i Sverige bland matvarukedjor att ställa om till både Fairtrademärkta och till viss del ekologiska bananer. Närmast i ledet kommer Hemköp som också säljer bananer som har båda certifieringarna, men samtidigt säljer den svenska kedjan bananer som endast är ekologiska.

När en produkt är Fairtrademärkt innebär det att produkten inte skadar mänskliga rättigheter under tillverkningsprocessen. Framför allt handlar det om att ge rättvisa löner samt ta hänsyn till de anställdas säkerhet och hälsa.

En Fairtrademärkt produkt är nödvändigtvis inte ekologisk. I dag finns det flera certifieringar för ekologiska produkter, en av de mest kända är KRAV. En ekologiskt certifierad banan ska då odlas med hänsyn till naturen. Exempelvis att inga bekämpningsmedel har använts på bananodlingarna.

Coop har länge utmärkt sig som en av de mest ekologiska matbutikerna med sitt varumärke Änglamark. Hela 91 procent av butikens banansortiment är ekologiskt, medan 22 procent är både Fairtrademärkta och ekologiska.

I dag finns det inga planer på att ta samma beslut som Lidl, trots det menar Coop att den tyska kedjan har gjort ett bra beslut.

– Det är positivt att allt fler arbetar för att stärka det ekologiska inom handeln, sen är det viktigt att arbeta med hela sortimentet också, säger Tobias Rydergren, presschef på Coop.

Med sina drygt 1 287 svenska butiker stod Ica för drygt en tredjedel av den ekologiska livsmedelsförsäljningen 2017. Butikerna drivs genom franchise vilket innebär att handlarna driver affärerna självständigt. Därför kan sortimentet i olika butiker skilja sig åt. I dag har butikerna en blandning av bananer som är ekologiska, Fairtrade och de som inte är något av dem.

– En del av butikerna har valt att endast sälja ekologiska och Fairtrademärkta bananer, exempelvis gör Ica kvantum det i Mall of Scandinavia, säger Ola Fernvall, chef extern kommunikation, på Ica.

Rafaella Lindström "

"Fakta. De här bananerna säljer matvarujättarna

Lidl: Fairtrademärkta ekologiska bananer, Fairtrademärkta bananer
Coop: Fairtrademärkta ekologiska bananer,
Ekologiska bananer

Hemköp: Fairtrademärkta ekologiska bananer, Ekologiska bananer
Willys: Konventionella bananer,
Fairtrademärkta bananer
Ica: Konventionella bananer, Fairtrademärkta Rättvisemärkta bananer,
Ekologiska bananer
Källa: Lidl, Coop, Hemköp, Willys, Ica.

Fakta. Världsmarknaden för bananer – så ser den ut

Den globala marknaden styrs till störst del av främst fem bolag. Dessa har närmare 70 procent.

Rapporterna kring problemen inom bananindustrin handlar framför allt om dåliga arbetsvillkor. Bland annat besprutas bananer med giftiga kemikalier vilket kan påverka hälsan. Ibland besprutas bananerna upp till tre gånger med olika bekämpningsmedel som kan påverka nervsystemet hos människor och djur.

Källa: Chiquita, Krav, Naturskyddsföreningen, Banankompaniet. "

" Skolinspektionens utredning visar stora brister på gymnasium

DN LÖRDAG 12 JANUARI 2019

Elever ber läraren "hålla käft" utan konsekvenser. Rasistiska tillmälen fälls i skolkorridorerna – trots nolltolerans. Skolinspektionens utredning om Jensen gymnasium internationella på Norrmalm indikerar stora problem och myndigheten hotar med vite på 550 000 kronor. Men skolan motsätter sig beslutet och kritiserar Skolinspektionens metoder.

Efter "signaler" som kommit in till Skolinspektionen under vårterminen förra året gjorde myndigheten en riktad tillsyn av Jensen gymnasium internationella, en gymnasieskola belägen på Norrmalm, i maj samma år.

Resultatet av utredningen var nedslående. Myndigheten kom fram till att skolan inte levde upp till flera av de krav som ställs på verksamheten. Skolan beskrevs vara en "otrygg miljö" där det förekom "upprepade kränkningar bland annat via grovt språk". Det var också bristande studiero på lektionerna för vissa elever.

Skolinspektionen beslutade då om att Jensen-gymnasiet skulle rätta till bristerna på skolan senast under hösten – och tydligt redovisa vilka åtgärder man då hade vidtagit.

Men när Skolinspektionen kom tillbaka på en uppföljande kontroll i oktober kunde myndigheten konstatera att problemen inte hade blivit lösta. Myndigheten gjorde intervjuer med elever, lärare och rektorn, och det framkom att skolan hade flera olika problem med ordningen. "Elever går ut och in i klassrummet, pratar högt, lyssnar på musik, skriker från ena ändan av klassrummet till den andra, och använder

mobiler trots mobilförbud”, går det att läsa i ett beslut från Skolinspektionen den 29 november 2018, med hänvisning till lektioner i ett visst ämne i årskurs 2.

Elever i årskurs 3 uppger att det rentav hade blivit ”betydligt sämre” jämfört med vårterminen när det gäller studieron – och att det gäller ”nästan alla ämnen”. I beslutet står det: ”Om en lärare ber en elev gå ut på grund av att eleven stör får läraren ’attityd’ tillbaka”, och ”eleven ber läraren ’hålla käft’.”

I intervjuerna med eleverna beskriver de situationen i en specifik klass: ”Läraren har ingen makt i klassrummet”, och att elever har sagt till lärare att ”hålla käft”. Det har, enligt eleverna, även hänt att eleverna har skrikit ”jävla hora” till lärare och att eleverna blir ”hotfulla mot lärare och då blir läraren obekväm”.

Bland vittnesmålen från eleverna finns också beskrivningar av hur könsord och nedsättande ord om etnicitet används – bland annat ska elever ha skrikit ”svartskalle” till varandra. Även kommentarer av sexuell natur ska ha förekommit. Och även om skolan har nolltolerans mot svordomar och ovårdat språk har alla lärare inte upprätthållit dessa regler, enligt Skolinspektionens intervjuer.

Även på rasterna ska det ha varit stökigt på skolan. ”Det är som en djungel”, ska flera elever ha beskrivit dem.

Skolinspektionen konstaterar i sitt beslut från november att det fortfarande föreligger ”allvarliga brister” och hotar med vite på 550 000 kronor om skolan inte senast den 1 april vidtar åtgärder för att lösa situationen.

Jensen education collage AB, företaget som driver Jensen gymnasium internationella, har överklagat beslutet till förvaltningsrätten. Företaget menar att Skolinspektionens beslut baseras på intervjuer som hade gjorts med 16 elever. – Skolan som helhet har cirka 250 elever, vilket innebär att de 16

eleverna bara utgör en liten delmängd av alla – och skulle därmed inte vara ett tillräckligt bra statistiskt underlag.

I ett mejlsvar till DN ger Anna Wiger Jensen, operativ chef vid Jensen education collage, sin beskrivning av situationen.

Vi har också fått veta efteråt att flera av eleverna ej fick komma till tals och man lyssnade mest på de som var mest negativa. Skolinspektionen har inte beaktat lärarnas intervjuer”, skriver hon till DN.

Hon vänder sig emot att Skolinspektionen vid tillfället inte gjorde några lektionsbesök, och att det bara hade gått cirka två månaders skoltid – om man räknar bort det mellanliggande sommarlovet – mellan de två utredningarna.

”Det är alldeles för kort tid för att gå från föreläggande till vitesföreläggande enligt vår mening”, skriver Anna Wiger Jensen i mejlet.

Jensen education collage menar att flera åtgärder redan hade vidtagits inför Skolinspektionens besök vid Jensen-gymnasiet under hösten. Åtgärderna hade, enligt företagets överklagande, lett till en ”positiv trend i studiero och trygghet både i möten med elever, i klassrumsbesök och i enkätresultat”.

Även i intervjuer med elever som företaget har gjort – både formella och informella – ska man ha fått ”bekräftelser på att elever generellt uppfattar en klar förbättring” när det gäller trygghet, studiero och åtgärder mot kränkande behandling. Anna Wiger Jensen betonar också att Skolinspektionens uppgift är att rapportera om avvikelserna och att bilden som målas upp i rapporten därför inte alls motsvarar normaltillståndet på skolan.

Adam Svensson
adam.svensson@dn.se "

"Fakta. Skolinspektionen

Skolinspektionen är en statlig myndighet som granskar skolor. Myndigheten prövar också ansökningar om godkännande för fristående skolor.

Myndigheten granskar regelbundet all skolverksamhet i hela landet, för att se att den följer de lagar, regler och läroplaner som finns för verksamheten. Målet är att bidra till alla barns och elevers lika rätt till god utbildning i en trygg miljö, där alla når minst godkänt i alla ämnen.

Skolinspektionen har tillsynsansvar för skola, vuxenutbildning, fritidshem, förskola och annan pedagogisk verksamhet.

Källa: Skolinspektionen "

" Man dog av uttorkning – chef på häktet frias

DN LÖRDAG 12 JANUARI 2019

På fredagen föll domen mot den chef på häktet i Sollentuna som åtalats för vållande till annans död och tjänstefel efter att en ung man avlidit av uttorkning 2017. Attunda tingsrätt friar kriminalvårdschefen på båda punkterna.

Kriminalvårdsinspektören har förnekat brott. Nu frikänns han av Attunda tingsrätt för både vållande till annans död och tjänstefel. Samtliga skadeståndsanspråk från den avlidne mannens familj ogillas.

Rådman Mikael Swahn säger i ett pressmeddelande att det måste anses vara bevisat att en tilltalad varit oaktsam för att denne ska kunna dömas för vållande till annans död.

– Vi har i detta fall funnit att det inte är bevisat att avdelningschefen har nåtts av sådana signaler att han har haft en straffrättsligt sanktionerad skyldighet att agera. Han har alltså inte varit oaktsam, säger han.

Eftersom det inte är bevisat att avdelningschefen har åsidosatt vad som har ålegat honom kan han inte heller dömas för tjänstefel, konstaterar tingsrätten.

Susanne Wedin, regionchef för Kriminalvården i Stockholm, säger till DN att hon tycker att det är viktigt att fallet, som hon benämner som oerhört tragiskt, fått en rättslig prövning.

– Jag beklagar djupt det som har hänt. Domstolens utslag visar ändå att det har handlat om en rad olyckliga omständigheter i

verksamheten på häktet och att det inte går att hitta en enskild ansvarig.

Hon fortsätter:

– Kriminalvården har tagit ett beslut att oavsett domen kommer den anställde att få jobba kvar, men vi behöver utifrån en helhetsbedömning av rådande omständigheter besluta om vilken roll och funktion den anställde kommer att ha i framtiden.

Det var i maj 2017 som en man avled av uttorkning efter att ha befunnit sig på häktet i Sollentuna i 19 dagar. Mannen, som var i 20-årsåldern, hade enligt stämningansökan placerats i avskildhet och vattnet till cellen var tidvis avstängt. Det framgår även av stämningsansökan att mannen var starkt påverkad av psykisk ohälsa.

Mannen hade placerats i avskildhet av säkerhetsskäl på en avdelning med observationsrum där den åtalade var chef. Under sin tid i häktet hände det att mannen kastade mat, smorde in rummet med avföring och klädde av sig naken.

Den 8 maj gjorde en sjuksköterska bedömningen att mannen inte mätte bra psykiskt. Efter att en psykiater utfärdat ett vårdintyg transporterades han till ett sjukhus. Där beslutades att mannen på grund av platsbrist skulle läggas in på ett annat sjukhus, men på vägen dit drabbades han av hjärtsstopp och avled.

Efter en utvidgad rättsmedicinsk obduktion konstaterades det att dödsorsaken var uttorkning.

Enligt åtalet ska personal ha påpekat för chefen på häktet att allt inte stod rätt till med mannens hälsa. Men trots detta såg inte chefen till att mannens mat- och vätskeintag kontrollerades eller att han fick adekvat vård.

Enligt Attunda tingsrätt hade chefen emellertid inte, till skillnad från vad åklagaren Fredrik Ingblad har hävdad, fått tillräckligt mycket information om den intagnes tillstånd och han förstod därför inte heller att den intagnes hälsa var i fara.

Chefen har sagt att han inte hade sådan information och att det inte heller funnits någon anledning för honom att ta reda på mer information.

Rätten anser också att det är oklart hur det har sett ut i mannens rum vid de få tillfällen som chefen besökte det.

Kammaråklagare Fredrik Ingblad säger till DN att ärendet är komplicerat.

– Det ena som slår mig är att tingsrätten gör det till en bevisvärderingsfråga. Det andra är en reflektion över att det är svårt att fördela ansvar i den här typen av ärenden, när det inträffar under längre tid och flera personer är inblandade. Det är svårt att utse ett straffrättsligt ansvar.

Fredrik Ingblad påpekar att flera kriminalvårdare som arbetade på häktet under perioden har förhörts och att deras uppgifter om att den unge mannens hälsotillstånd försämrades varit, som han uttrycker det, ganska samstämmiga.

– De uttrycker att han behöver psykiatrisk vård och framför det till chefen. Där utgår tingsrätten från vad chefen säger och vad sjukvårdspersonal säger. Då blir slutsatsen helt enkelt att chefen inte fått information som gör att han borde ha agerat. Det blir en bevisfråga vilken information som chefen har fått. Det är inte bevisat att han fått det, och det hänger på hur man bedömer kriminalvårdarnas uppgifter.

Kommer domen att överklagas?

– Jag måste fundera och läsa domen ordentligt och kan sedan ta ställning om domen ska överklagas, säger Fredrik Ingblad.

Caroline Gyllenkrok caroline.gyllenkrok@dn.se "

"Föräldrar åtalas – barn åt för lite

DN LÖRDAG 12 JANUARI 2019

I mars förra året omhändertogs ett 19 månader gammalt barn eftersom läkare ansåg att det led av svält.

Nu har barnets föräldrar åtalats för grovt vållande till kroppsskada och egenmäktigt förfarande av barn, skriver Nacka-Värmdöposten.

"I mars 2018 skrev DN om att en ettåring i Nacka omhändertagits av socialtjänsten enligt LVU, Lagen om vård av unga, efter att läkare slagit larm om att barnet led av svält. Enligt beslutet gav föräldrarna enbart eller i stor omfattning barnet fett- och proteinfattig vegankost, med tillägg av fisk som barnet vägrade äta.

I en orosanmälan konstaterade en läkare att barnet svält men att detta inte togs på allvar av föräldrarna.

Föräldrarna överklagade socialtjänstens beslut om tvångsomhändertagandet i flera instanser men förlorade i alla. Nu åtalas föräldrarna för vållande till kroppsskada vid Nacka tingsrätt.

Med hänvisning till åtalet skriver Nacka-Värmdöposten att barnet bland annat drabbades av svält och viktstagnation och att en orsak till detta var att det uteslutande eller i för stor omfattning fick vegankost. Brottet anses grovt eftersom risktagandet skett medvetet.

Enligt Aftonbladet har föräldrarna uppgett i förhör att de inte är veganer utan att barnet har haft svårt att äta. Enligt mamman

vände sig paret till flera dietister för att få hjälp. Hon säger också i förhör att barnet aldrig fick en strikt vegankost. Paret åtalas även för egenmäktigt förfarande av barn eftersom de i september tog tillbaka barnet från den person som hade vårdnaden av barnet. Båda föräldrarna nekar till brottet.

Anton Säll

anton.sall@dn.se "

”De slog och sparkade”

DN LÖRDAG 12 JANUARI 2019

"Otryggt i skolan. Frank, 10, blev mobbad av två tjejer. Här berättar han hur det löste sig.

Frank hade en klump i magen när han gick till skolan. Oron växte för varje steg. Vad skulle hända den här dagen? Skulle han och kompisen klara sig undan? Så hade Frank det varje dag för några månader sedan.

– Rasterna var värst. Då gällde det att hålla koll, säger han. Vi såg tjejerna som retade oss på långt håll. Sedan sprang vi. Vart spelade ingen roll, bara vi försvann innan de såg oss ...

Problemen började en dag i höstas. De två tjejerna kom fram till Frank och bästisen Leo på fritids.

– De välte Leos mellis med flit och sa något taskigt. Bara så där! Vi hade inte gjort dem något, berättar Frank.

Han blev arg och ställde sig upp. Sa att de skulle sluta.

– Jag ville beskydda min kompisen. Men de svarade att jag inte skulle lägga mig i.

Och värre blev det. Tjejerna gav sig på Frank och Leo på alla möjliga sätt. Sprang efter och knuffades, slogs och sa saker som inte var snälla.

– De hittade på fula namn och kallade oss sådant vi inte ville bli kallade, säger Frank.

Det gjorde ont. Både att bli knuffad så att _____

– Leo och jag satt på fritids. Vi ritade och lyssnade på musik. Då kom tjejerna och gick loss på oss. De sparkade och slogs värre än någonsin. De gick verkligen över gränsen.

Fritidsledarna kom. De sa ifrån på skarpen. Om tjejerna inte slutade genast fick de gå ut. Men den som gick först var Frank. Han grät och var så ledsen att han inte kunde stanna. Han ville bara hem.

– Så fort jag kom hem berättade jag för pappa. Han lyssnade och tog allt på allvar. Det kändes skönt. Jag orkade inte mer, säger Frank.

– Vår lärare ställde en massa frågor. Vi fick skriva ner vad tjejerna hade gjort mot oss, säger Frank.

Skolans trygghetsgrupp ordnade med samtal, och tjejernas föräldrar blev kontaktade.

– Jag tycker att skolan var jättebra. De lyssnade verkligen på oss, säger Frank.

Tack vare skolans arbete blev allt bättre. Tjejerna slutade att ge sig på Frank och Leo.

– De har fortfarande inte bett om ursäkt. Men de låter oss vara ifred nu. Jag tror att de har förstått att de gick för långt. Att de gjorde fel. I dag trivs Frank i skolan. Klumpen i magen har försvunnit.

– Jag försöker att lägga det bakom mig. Det är över nu, och det är viktigast.

Josefin Auer

Frank och Leo har egentligen andra namn. "

" 10 frågor till. Ellen Hedlund som är kurator på Bris.

Vad är mobbning?

– Det betyder att någon blir illa behandlad av en eller flera andra. Det kan ske på många olika sätt. Till exempel genom elaka kommentarer, utfrysning, sparkar, slag eller hot.

Hur vet man att man blir mobbad?

– Lita på din magkänsla. Att känna sig orolig för att gå till skolan är ett vanligt tecken på att något behöver förändras. Berätta det för en vuxen! Skolan ska vara en trygg plats för alla.

Vad har skolan för ansvar?

– All personal måste stoppa och motverka mobbning. Det står i lagen. Du ska få hjälp oavsett om du vänder dig till en lärare, vaktmästaren eller skolsköterskan.

Men om skolan inte hjälper till?

– Tyvärr känner många att de inte får hjälp, trots att de har sagt till många gånger. Det är viktigt att ändå inte ge upp. Du har rätt att bli lyssnad på. Den som tycker att skolan inte gör vad den ska kan höra av sig till Barn- och elevombudet.

Varför finns det människor som mobbar?

– Det kan bero på så mycket. En del tror att de måste bete sig på ett visst sätt för att få vara med. Men beteendet går att förändra. Därför är det viktigt att be om hjälp även om man är den som gör fel.

Vad kan man göra för att hjälpa någon som blir utsatt?

– Att våga säga ifrån är bra. Men det kan vara svårt. Då kan man berätta för en vuxen i stället. Man kan också tänka på att vara snäll och inbjudande mot dem som är ensamma.

Hur vet man säkert att man inte mobbar någon?

– Vi behöver alla fundera på vad vi säger till människor omkring oss. Ett tips är att vända på situationen och tänka: "Hur skulle jag reagera om någon annan sa eller gjorde så här mot mig?"

Vem har ansvaret för att stoppa nätmobbning?

– Har det koppling till skolan så har skolan ansvar att utreda det. Det kan till exempel vara att en klasskamrat skriver elaka kommentarer. Oavsett vad du råkar ut för på nätet, är det viktigt att berätta för en vuxen.

Den som inte vill prata med en vuxen då?

– Ibland känns det jättejobbigt, men det brukar vara värt det. De flesta känner lättnad efteråt. Du kan ringa till oss på Bris och "provprata" först, för att se hur det känns. Efteråt är det oftast lite enklare att prata med någon i närheten.

Kan det vara ens eget fel att andra är elaka mot en?

– Nej, aldrig. Man har rätt att vara precis den man är och respekteras för det. "

"Sex döda i frontalkrock

DN SÖNDAG 13 JANUARI 2019

Sex människor dog i en frontalkrock utanför Kiruna i natt, bekräftar nu polisen. Dödsoffren är utländska medborgare – de är inte identifierade.

Olyckan inträffade på länsväg 395 vid Masugnsbyn i Kiruna kommun. Masugnsbyn ligger cirka tio mil öster om Kiruna. Larmet kom strax före klockan 2 på natten till lördagen. Det är oklart hur olyckan gick till.

– Det är en lastbil och en personbil – som krockat, sade Björn Pettersson, befäl vid polisens regionledningscentral.

Under lördagseftermiddagen kunde polisen bekräfta att sex personer som färdades i personbilen har omkommit till följd av olyckan.

Ytterligare en person som befann sig i bilen vid olyckstillfället har överlevt och vårdas just nu på sjukhus.

Lastbilschauffören ska vara fysiskt oskadd men svårt chockad, rapporterar TT som har varit i kontakt med hans arbetsgivare.

Händelsen rubriceras i nuläget som vållande till annans död men det finns ingen misstänkt.

Alexandra Carlsson Tenitskaja

alexandra.carlsson.tenitskaja@dn.se "

"Mannen utan hjärta

DN SÖNDAG 13 JANUARI 2019

En turist hittas död i vattnet utanför Lidingö på hösten 2005. Svensk polis avskriver dödsfallet som ett möjligt självmord – men brittiska rättsläkare som obducerar kroppen hittar inte hans hjärta. Tretton år senare har fallet skapat rubriker utomlands och fått brittiska myndigheter att godkänna en gravöppning i London. Det här är historien om familjens kamp för Miguel Angel Santamaria Martinez – mannen utan hjärta.

Ett äldre par går sakta på de slingrande stigarna mellan gravarna på begravningsplatsen i Gunnersby, en kort tunnelbaneresor från centrala London. De letar sig tyst fram till en grav, lägger ner en ljuslykta på marken vid stenen.

Många av gravarna är täckta av växter och ljuslyktor. Där finns kärleksfulla inskriptioner – till makar, systrar och föräldrar.

Men den man som den här historien ska handla om har inte någon inskription på sin gravplats, han har inte ens en sten.

På kyrkogården finns i stället en omärkt gräsplätt. Det höga gräset är fuktigt av dagg.

Därunder ligger den man tror är Miguel Angel Santamaria Martinez.

I 13 år har mannen legat begravd här. Lika länge har hans syster kämpat för att familjen ska få reda på vad som hände honom.

– Min bror var en känslig men smart person som drabbades av mycket svårigheter i livet. Men hans mod hjälpte honom att övervinna många motgångar. Fram till hans död i Sverige, säger MIGUELS syster Blanca Martinez till DN.

Nu har familjen fått tillstånd att öppna graven, för att till slut kunna få reda på om kroppen som ligger här faktiskt är hans.

○ ○ ○

”Jag minns hur mycket du gillade när man kliade din rygg, dina skämt, att sjunga, hur du berättade för mig att jag var din favorit, när du tog med dig vänner hem, hur du brukade äta upp all yoghurt.”

Blanca Martinez skriver orden på Facebook den dag hennes storebror Miguel Angel Santamaria Martinez skulle ha fyllt 58 år. Hon lägger upp ett bildspel på sin Facebooksida:

En liten Miguel Martinez leende på en karusellhäst. Hans blick fokuserad på kameran, lillasystemen vid hans sida. Miguel när han spelar dragspel, leker med dockor, är med familjen på bröllop. Han blir äldre, står uppflugen mot en bil med en jämnårig kompis i 70-talsutsvängda byxor och mörk page. Miguel trycker händerna mot sina kinder för att göra en ful min, hans kompis gör likadant. Som tonåring poserar han i vit skjorta och jeans. Ena handen på höften, blicken stadigt mot kameran.

Miguel Angel Santamaria Martinez föddes i augusti 1960 i Sondika i Spanien, nära Bilbao. Familjens förstfödde fick snabbt en nära relation till både morföräldrar och morstrar.

– De var alla väldigt tajta. Han var som en son även för mina morstrar, berättar Miguels bror Fernando Martinez för DN.

Innan Miguel fyllt fem år hade han fått tre yngre syskon: de två bröderna Fernando och Carlos och yngsta systern, Blanca.

En social, älskad och hemkär person. Så beskriver Fernando sin äldste bror. När storebrodern flyttade till USA i början på 90-talet blev även Miguel mer intresserad av att själv upptäcka världen. Han började resa, gärna till London, men upptäckte också Paris och andra delar av Europa.

– Något av en vandrare, säger Fernando Martinez om Miguel som började resa bort allt oftare.

Miguel Martinez kämpade samtidigt med psykisk ohälsa. Han diagnosticerades med paranoid schizofreni när han var i 20-årsåldern,

en sjukdom som följde honom genom livet. I hemmet kunde det uppstå svåra situationer när föräldrarna ville övertala Miguel att ta sina mediciner. Miguel själv var motståndare till medicinering.

I sociala sammanhang skapade dock sjukdomen sällan problem, enligt Miguels syster.

– Han var en god människa, som tyckte om att hjälpa andra människor som hade problem. Och han var väldigt vanlig, säger Blanca Martinez. Den tio år yngre kusinen Mario Urqelio Santamaria märkte aldrig någonting av sin kusins psykiska ohälsa.

Han såg Miguel som en hjälte, den äldre kusinen som kunde hämta honom i skolan med buss för att skjutsa honom till olika aktiviteter.

– Jag minns att jag var stolt över att min kusin var busschaufför. Han visste mycket om musik, och vi brukade prata om musik som vi gillade, och så lärde han mig att lösa Rubiks kub, säger kusinen Mario Urqelio Santamaria.

I 30-årsåldern flyttade Miguel Martinez från Baskien till London där han fick jobb på ett sjukhus med att vårda äldre människor, ett jobb som han älskade. Han blev kvar i staden i 13 år, och hans föräldrar kom flera gånger på besök.

I London träffade Miguel Martinez en flickvän, Amelia, som han under en period bodde tillsammans med i en lägenhet på en lugn gata i Westminster. Amelia var äldre än Miguel. Hans syster berättar att de hade det bra tillsammans. Efter tretton år i London återvände Miguel till föräldrahemmet i Spanien.

Men efter några år fick han ett samtal från sin tidigare sambo. Hon hade blivit sjuk, och var ensam. Miguel åkte tillbaka till London, för att vara nära och ta hand om henne. I slutet av 2004 dog hon i lunginflammation.

När Amelia hade dött berättade Miguel för sin familj om sin önskan: att han ville begravas bredvid henne, på Gunnersbys begravningsplats.

○ ○ ○

Den 25 april 2005 sade Miguel Santamaria Angel Martinez hejdå till sin familj i föräldrahemmet i Baskien, för att tågluffa till Skandinavien. Med över 10 000 euro på kontot och en månatlig utbetalning på grund av sin psykiska sjukdom var det dags att göra drömresan.

Efter att Miguel Martinez lämnat Spanien hade han och familjen inte mycket kontakt. Fernando Martinez berättar att det var vanligt att hans bror avskärmade sig när han begav sig ut på resor.

– Han gjorde ofta så, han var en självständig person. Men han kom alltid tillbaka till mina föräldrar eller till London efter resorna, säger Fernando Martinez.

Men den här gången återvände han aldrig. Även om familjen vet väldigt lite om vad som hände honom under resan finns några incidenter dokumenterade.

I slutet av juli 2005, tre månader efter att Miguel Martinez lämnat Spanien, upptäckte den norska polisen honom gående på en motorväg utanför Oslo. Han verkade förvirrad, och sa att någon behövde lyssna på honom och hans problem. Efter ett samtal med polisen fick han fortsätta, med en uppmaning om att hålla sig borta från motorvägen. Han misstänktes inte för att ha gjort något straffbart.

Den sista gången familjen visste var Miguel befann sig var den 1 augusti 2005, tio dagar efter händelsen i Norge. Miguel Martinez besökte en bank i Karlstad för att ta ut pengar, men utan legitimation nekades han uttag. Han vägrade lämna banken, och bankpersonalen tillkallade polis.

Gränspolisen höll honom medan de skickade efter en kopia av hans identitetshandlingar från spansk polis.

Efter några timmar släpptes Miguel Martinez.

”Polisen gjorde en rutinkoll av hans identitet. Det är allt”, skrev polisen i Karlstad senare till hans syster. Enligt polisen var Miguel aldrig misstänkt för något brott.

Därefter finns inga spår av Miguel Martinez förrän i slutet på september 2005, när hans mamma fick ett samtal från den spanska polisen:

Hennes son hade hittats död utanför Lidingö i Stockholm.

○ ○ ○

Den 22 september 2005 var en solig men småkall dag på Lidingö strandpromenad, en gångväg på Lidingö, strax under bron som förbinder ön med Stockholm. Ovanför gångvägen ligger Millesgården där en skulptur av havsguden Poseidon blickar ut över färjeterminalen i Värtahamnen där kryssningsfartyg över Östersjön lägger till.

Den här dagen upptäckte en privatperson något som såg ut att flyta i vattnet nära gångvägen. Det verkade vara en kropp. Strax efter klockan tre på eftermiddagen larmades polisen till platsen. När de anlände genomsökte de området och hittade mycket riktigt en död människa i vattenbrynet. En manskropp som flöt på mage, med ansiktet under ytan.

Mannen, klädd i en grå t-shirt och randig rugbytröja, verkade ha legat i vatten länge, kroppen var svårt förruttnad. Polisen fick hjälp av en patrullerande polisbåt att bärga kroppen till land.

En timme efter att polisen anlant beslutade yttre befäl att inleda en förundersökning. Poliserna som bärgat kroppen blev kvar på platsen i väntan på att kroppen skulle transporteras till Rättsmedicinska verket i Solna för identifiering och obduktion.

”Man ca 40–50 år, 175–180 centimeter lång med mörkt hår och skägg”, står i polisens händelserapport från den dagen.

En kopia av ett id-kort, som senare hittades i mannens ficka, visade sig tillhöra spanske Miguel Angel Santamaria Martinez. Därför skickades den 26 september en förfrågan till Spanien om hjälp med identifiering – genom fingeravtryck eller tandkort.

Den 27 september svarade spansk polis att man hade identitetshandlingar och fingeravtryck för Miguel Martinez. De

skickade tillbaka en bild på en id-handling och en kopia av hans fingeravtryck.

Men den svenska polisen behövde ny information. Den 29 september skrev de:

”Vi vill informera er om att fingeravtrycket från höger tumme inte kan användas då offrets högra hand är förruttnad. Endast vänsterhandens fingeravtryck går att jämföra. Vänligen skicka fingeravtryck och/eller tandkort.”

En dag senare förklarade spansk polis att de varken hade tillgång till tandkort eller fler fingeravtryck än det som redan skickats. Detta för att Miguel Martinez inte var känd av spansk polis. Vidare skrev de att mannens familj var intresserad av att hjälpa till vid identifieringen i Sverige, men att de då måste få veta var kroppen fanns.

Efter denna korrespondens dröjde det en vecka innan kriminaltekniker i Sverige identifierade Miguel Martinez. I dödsbeviset uppgavs att identifieringen skett med hjälp av fingeravtryck från vänster pekfinger. I ett fax till Spanien efter identifieringen skrev svensk polis att överhuden släppt från höger finger, och det var därför man först inte kunde använda det fingret för identifiering. Men då det var det enda fingeravtryck som fanns lyckades tekniker göra en rekonstruktion av fingret för att kunna göra identifieringen, något som var möjligt trots att överhuden släppt.

Det var bland annat denna korrespondens som senare ledde till att familjen började tvivla på att det faktiskt var Miguel man begravt.

○ ○ ○

När Isabella Martinez, Miguels mamma, fick telefonsamtalet från spansk polis blev hon förtvivlad. Hon fick inte bara veta att hennes son var död, utan också att hans ena hand blivit avhuggen.

Den felaktiga uppgiften om handen verkar ha rört sig om ett språkligt missförstånd mellan svensk och spansk polis, i själva verket var hans

hand enligt korrespondensen mellan svensk och spansk polis förruttnad.

Miguels mamma ringde genast sin dotter Blanca – som snabbt kom över för att vara nära henne och trösta.

Beskedet om att Miguel Martinez avlidit omkullkastade familjens vardag. De var vana vid att Miguel var borta i långa perioder utan att höra av sig, men helt oförberedda på beskedet.

– Vi tänkte inte alls, vi var i chock, berättar Blanca Martinez.

○ ○ ○

Den 27 september 2005 obducerades den då okända kroppen på Rättsmedicinalverket i Solna. I obduktionsrapporten beskrevs kroppens tillstånd utvändigt och invändigt. Huden som var grönaktigt missfärgad, hakan som var skäggig.

Runt armen hade mannen som låg på bordet ett band med orden ”okänd, vattenbrynet, Strandstigen, Lidingö”.

Rättsläkaren skrev att båda lungsäckarna innehöll brunaktig tunnflytande vätska.

Ett efter ett beskrevs kroppens inre organ i detalj. Framför allt ett av dem ska få betydelse för den här historien.

Hjärtat.

Enligt rapporten vägde mannens hjärta 261 gram, och hade ”ordinär storlek och form”. Hjärtsäcken innehöll några milliliter färglös vätska och klaffarna och mynningarna var ordinära.

○ ○ ○

Den 12 oktober 2005 landar Miguels yngre kusin Mario Urqelio Santamaria tillsammans med en annan kusin i Sverige. De bokar resan så fort de fått nyheten om att Miguel dött, och bokar in ett möte med den spanska ambassaden i Stockholm. Där får de hjälp att träffa polisen som utrett fallet.

Hos polisen i Stockholm får de tillhörigheter som hittats i Miguels kläder: ett armbandsur och ett guldhalsband med ett kors. De ber också

om att få se sin kusins kropp, men polisen avråder dem från att titta på den, enligt kusinen.

– Han sa att det var en fruktansvärd syn för oss att se. Vi var unga och oerfarna och tog deras synpunkter på allvar. Därför slutade vi fråga om att få se kroppen. Jag blev rädd att se den, berättar Mario Urqelio Santamaria, 13 år senare, för DN.

I dag ångrar han att han inte tittade på kroppen.

– Det var ett stort misstag, för hade vi bara sett kroppen hade alla framtida problem kunnat lösas. Jag är så ledsen över att vi inte gjorde det.

Kusinerna får i stället skjuts av polisen till Lidingö, och platsen där Miguel hittades. De köper en blomma på vägen, gråter i baksätet.

– Jag minns att polisen hade en liten karta för att leta efter den exakta platsen där min kusin hittades.

Efter att ha försökt ta reda på fyndplatsen ställer de sig vid vattnet. De tittar på de stora stenarna i vattenbrynet och upp på trafiken på Lidingöbron. Kanske ramlade Miguel från bron, kanske blev han påkörd av en lastbil – eller föll han från ett av de kryssningsfartyg som trafikerar rutten?

– Den vackra naturen överskuggades av det sorgliga som hänt min kusin, säger Mario Urqielo Santamaria.

○ ○ ○

I januari 2006, när resultatet från den mikroskopiska undersökningen av snitt från hjärta, lungor, lever och njurar var färdig, skrev rättsläkaren ett utlåtande. Där konstaterades att kroppen, eftersom den legat länge i vatten, var så svårt likomvandlad att det ”försvårat bedömningen”. Rättsläkaren konstaterade att mannen möjligen hade ”drunkningslungor”.

I utlåtandet beskrev hon flera skador på kroppen som orsakats av trubbigt våld. De bedömdes inte ha haft betydelse för dödsfallet, men skulle ha kunnat komma av ett fall i vatten från hög höjd.

”Den sammantagna bilden kan tala för att Martinez Santamaria avlidit till följd av drunkning”, skrev rättsläkaren och fortsatte:

”Omständigheterna kan tala för att Martinez Santamaria avsiktligt tagit sitt liv, men eftersom den rättsmedicinska undersökningen i övrigt ej kunnat fastställa de närmare omständigheterna runt dödsfallet betraktas dödssättet som oklart.”

Efter att obduktionsrapporten var färdig beslutade sig polisen för att inte öppna någon förundersökning.

”Dödsfall utan misstanke om brott”, skrev undersökningsledaren.

Därmed var historien ett avslutat kapitel för polisens del.

Men för familjens del hade den bara börjat.

○ ○ ○

I november 2005 hade Miguel Martinez familj tillsammans med spanska ambassaden i Stockholm och London gått igenom alla processer för att kunna förflytta kroppen till England för begravning.

– Alla i familjen visste att han ville begravas i London, tillsammans med sin tidigare flickvän. Han pratade med oss om det, berättar Fernando Martinez.

Miguel Martinez kropp hamnade därför hos rättsläkarna i Westminster, och på plats utförde de ännu en obduktion av kroppen, eftersom brittiska myndigheter inte fått information om att en obduktion redan hade gjorts i Sverige.

I den brittiska obduktionsrapporten står ingenting om några förändringar som skulle kunna tyda på drunkning.

Men det var framför allt en formulering i obduktionsrapporten som skulle etsa sig fast hos familjen, och göra det omöjligt för dem att släppa frågan om vad som faktiskt hänt honom.

”Hjärtat kunde inte identifieras,” skrev rättsläkaren och fortsatte:

”Under obduktionen var det inte möjligt att fastställa en specifik dödsorsak på grund av avsaknaden av ett hjärta.”

Den 17 november 2005 flög MIGUELS syster, hans bror Carlos, två mostrar och kusinen Mario från Bilbao i Spanien till Stansted för att begrava Miguel. Men begravningen sköts upp efter obducentens upptäckt. En dag senare fick familjen ta ett sista farväl på begravningsplatsen.

– Just då var alla i chock. Vårt enda mål var att han skulle begravas, berättar Fernando Martinez, som själv var i USA när begravningen ägde rum.

Först efter begravningen skulle familjen komma att undra över svenska myndigheters hantering av MIGUELS död. I takt med att Blanca Martinez tog sig igenom dokumenten som rörde dödsfallet blev frågetecknen allt fler.

Hur kunde identiteten fastställas trots att fingeravtrycket från Spanien först inte gick att använda? Varför gjordes inget dna-test? Varför hittade inte brittiska rättsläkare tecken på druckningslungor?

Och framför allt: hur kunde en rättsläkare hitta ett hjärta, när man i nästa obduktion inte gjorde det?

○ ○ ○

Under vintern 2005 efterfrågade spanska ambassaden ”bevis” på att en rekonstruktion av Miguel Martinez finger gjorts för att möjliggöra identifieringen, eftersom han enligt dödsbeviset identifierats med hjälp av vänster fingeravtryck – ett fingeravtryck som spansk polis skrivit att de inte hade.

I december 2005 skrev en spansk ambassadtjänsteman som var inkopplad i fallet i ett pm till spanska utrikesdepartementet att svensk polis ”med illa förklädd irritation” förklarat ärendet avslutat för deras del, och att ingen mer information fanns att ge.

I mars följande år berättade en rättsläkare i Westminster i London i ett mejl till familjen att de med hjälp av spanska ambassaden i Sverige försökt få ut mer information om utredningen, men att ambassaden inte fått veta mer om hur utredningen hade gått till.

”Av erfarenhet vet jag att det kan ta tid”, skrev rättsläkaren, som rådde familjen att själv försöka ta reda på mer information.

Utredningen kring Miguel Martinez död avslutades även i England, med slutsatsen att dödsorsaken inte gick att fastställa.

Under 2006 valde familjen att vända sig till svenska Justitieombudsmannen (JO) för att anmäla både hur fallet hanterats av rättsläkaren och av den svenska polisen.

Blanca Martinez ifrågasatte om rättsläkare och polis agerat korrekt och var kritisk till hur polisen behandlat familjen. JO tog del av handlingarna i fallen och pratade med rättsläkaren som utfört obduktionen. Därefter konstaterade man att inga ytterligare åtgärder behövde vidtas.

År 2014 gjorde svenska polisen en genomgång av den dokumentation som fanns kring identifieringen. I anteckningarna från 2005 stod det att mannen identifierats med vänster pekfinger, men år 2014 hittade man i polisens material en avgjutning av höger pekfinger som man jämförde med de fingeravtryck som inhämtats från Spanien. Polisens tekniker menade att fingeravtrycken matchade.

Ändå tog historien inte slut där.

○ ○ ○

MIGUELS syster Blanca Martinez står på en strand, med vinden i håret. Reportern i tv-inslaget ser allvarlig ut, när Blanca berättar om familjens sorg, och kampen för att få reda på vad som hänt hennes bror.

Det var i april 2016 som den spanska statsägda tv-kanalen RTVE gjorde ett långt inslag om fallet med den spanske mannen som hittats död i Sverige. Och det var inte det första inslaget om fallet i spansk media.

Tio år efter Miguel Martinez död började spanska medier att rapportera om fallet. I juli 2015 publicerade en av Spaniens största dagstidningar, ElMundo, ett längre reportage om Miguel.

Frilansjournalisten Ferran Barber, som annars bevakar migration och internationella konflikter, hade snubblat över historien under sitt arbete med att kartlägga situationen för migranter i Europa.

– Jag fastnade för fallet eftersom jag tyckte att där fanns en berättelse om hur den svenska polisen hanterat fallet, säger Ferran Barber till DN.

Han berättar att den vanligaste reaktionen efter att artikeln publicerades var ”vad i helvete?!”

– Många blev arga över att något sådant här kunde hända i ett land som Sverige. Vi vet inte vad som har hänt, och det kanske vi aldrig kommer att få veta. Men jag tycker det är viktigt att ta upp just de olika märkligheterna som omgärdat historien, säger han.

I sin första artikel 2015 återgav Ferran Barber en spekulatión som skulle återkomma i rapporteringen, och även leta sig upp till Europaparlamentet och ett brev till EU-kommissionen. Det är spekulatióner kring att Miguel fallit offer för organhandel, och saknade hjärta redan när han hamnade i vattnet, något som motsägs av den svenska obduktionsrapporten.

– Jag vet att risken att detta är fallet är väldigt liten, men eftersom vi inte vet något så kan vi bara spekulera. Som journalist känns det viktigt att ta upp alla möjligheter, säger Ferran Barber.

En annan spansk journalist som bevakat fallet är tv-kanalen Telecincos Londonkorrespondent Ainhoa Paredes. DN når henne mellan lajvsändningarna under Brexithösten 2018. Hon hörde först talas om fallet i juni förra året, och säger att det är en historia som fångar människors intresse.

– Det var en så mänsklig historia om en kvinnas kamp, som skulle kunna vara ens syster eller ens mamma. Det här skulle kunna hända en person var som helst i världen, säger hon.

Och under sommaren 2018 exploderade medieintresset kring fallet.

ElPais, Spaniens största dagstidning, skrev en lång artikel om MIGUELS öde. Tv-kanaler och kvällstidningar intervjuade Blanca Martinez.

Även brittisk press rapporterade om ”mannen utan hjärta”.

Det plötsliga intresset berodde på att fallet plötsligt fick ny aktualitet, menar Ainhoa Paredes.

– Den här berättelsen måste berättas, men ibland behövs det en nyhetshändelse för att man ska kunna rapportera om historien. Och här kom den perfekta kroken.

”Kroken” var det faktum att det brittiska justitiedepartementet gett tillstånd till en gravöppning.

Miguel Martinez grav ska grävas upp någon gång före juli 2019 för att man ska kunna dna-testa kroppen och ta reda på om det faktiskt är han som ligger begravd där.

Och nu lyftes frågan även på högre politisk ort, när fem EU-parlamentariker från England, Sverige och Spanien i september 2018 beslutade sig för att ställa tre frågor till EU-kommissionen. De ville veta om myndigheter brutit mot EU-direktiv när de hanterat dödsfallet, dess efterspel och familjen.

Ledamöterna undrade bland annat över det faktum att inget obduktionsprotokoll följde med kroppen från Sverige till England, att mannen begravdes utan att man kommit fram till någon dödsorsak och att familjen inte tilläts se kroppen.

Bodil Valero (MP) är en av de som skrivit under frågorna till EU-kommissionen. Hon fick kontakt med Blanca Martinez redan 2011, under sin tid som riksdagsledamot i Sverige.

Genom att ställa frågorna till EU-kommissionen säger Bodil Valero att hon hoppas kunna sätta press på myndigheterna i respektive land, för att reda ut frågan. Hon hoppas att EU-kommissionen nu ska utreda hur familjen har behandlats och om myndigheterna har gjort något fel i hanteringen av ärendet.

– Drömmen skulle vara att man faktiskt kontaktar familjen, och berättar vad man vet. Att man inte avfärdar en familj, för den här familjen känner sig avfärdad. Det kan hända att tjänstefel har skett någonstans under vägen. Man kanske har avfärdat det hela för snabbt, och det är så familjen känner, säger Bodil Valero.

○ ○ ○

Så, går det att få svar på vad som hände Miguel Martinez? Och hur är det möjligt att brittiska rättsläkare inte hittade något hjärta i hans kropp?

Rättsläkaren Petra Almqvist som gjorde den svenska obduktionen säger till DN att det alltid är svårt att säga exakt hur någon har avlidit om kroppen är så pass förruttnad när den hittas.

– Det döds sätt man kommer fram till är en kombination av vad vi kommer fram till under obduktionen och vad polisutredningen hittar. Vi redogör för polisen för våra fynd, säger hon.

Hon menar att det är svårt att förklara varför man vid en ny obduktion inte hittar något hjärta, men säger att man under en första rättsmedicinsk undersökning skär upp hjärtat och tittar på mindre delar. Vissa delar av organen tas också ur kroppen för mikroskopisk undersökning.

– Det brukar röra sig om fem sockerbitsstora bitar av hjärtat, säger hon.

DN har talat med rättsläkare som bedömer att den enda möjligheten till att man inte hittar ett hjärta vid en obduktion är att hjärtat inte är där. I en artikel i den spanska nättidningen Publico i december 2018 säger den spanska rättsläkaren Patricia Alcaraz att det inte är möjligt att endast vissa organ skulle ha kunnat lösas upp under kroppens resa till Storbritannien.

Men Petra Almqvist menar att hjärtat fanns i kroppen när obduktionen avslutades.

– Hjärtat är absolut inte borta, alla inre organ är snittade och tillbakalagda i kroppen.

Finns det någon möjlighet att du missat att lägga tillbaka hjärtat?

– Nej det går inte. Allting som tagits ut vid obduktionen läggs tillbaka i kroppen. Men det är jättesvårt att göra reobduktioner, särskilt på en likomvandlad kropp. Då försämras möjligheterna att ställa vissa diagnoser, säger Petra Almqvist.

Om att det här fallet rönt så stor uppmärksamhet, och spekulationerna som lyfts om organhandel, säger hon:

– Jag tycker bara att det är jättetråkigt och jättesorgligt att man tror att det har hänt saker med kroppen.

Hur säkra är ni på att han dog av drunkning?

– Om en kropp är väldigt likomvandlad för att den legat i vatten kan man inte fastställa att personen dött av drunkning, så då kan man aldrig lägga sig på en helt säker nivå, säger Petra Almqvist.

Kan man utesluta att han bragts om livet på något annat sätt?

– Det kan man aldrig utesluta, då det är en bedömning som starkt hänger samman med polisens utredning.

Rättsläkarna i Westminster skriver till DN att den obducent som utförde den andra obduktionen av kroppen tyvärr inte längre är tillgänglig för att svara på frågor, då han sedan länge är pensionär.

”Då detta rörde sig om ett dödsfall utomlands och kroppen var inkomplett behöver du kontakta myndigheter där dödsfallet inträffade för att få reda på om de bevarade hjärtat”, skriver de i ett mejl.

Den andra frågan, som MIGUELS familj hoppas få svar på genom gravöppningen, gäller identifieringen av Miguel. Är det verkligen han som ligger begravd i Gunnersbury? Familjen undrar varför man inte använde dna för att identifiera kroppen, och hur man kunde använda fingeravtryck när det fingeravtryck som spansk polis tillhandahöll enligt korrespondensen var oanvändbart.

Kjell Ryderling var inte involverad i det här fallet, men är en erfaren kriminaltekniker hos Stockholmspolisen. Han menar att det går att använda fingeravtryck för att identifiera en person, även om den legat i vatten under en tid.

– Det går jättebra, så länge de inte har angripits av djur, vilket kan hända om man legat i vatten tillräckligt länge. Har fingrarna förmulnat är fingeravtrycken borta, men det tar tid, säger han.

Dock menar han att det inte är möjligt att använda ett fingeravtryck från vänster hand för att jämföra med högra handens respektive finger. Om fingrarna är i för dåligt skick för att använda för fingeravtrycksidentifiering brukar polisen ”säkra” identifieringen.

– Är polisen osäker så brukar man använda tandkort eller dna för att säkerställa identiteten, säger han.

I det här fallet gjordes dock inte någon identifiering med dna, trots att svensk polis fått dna-prov från MIGUELS föräldrar skickade. I stället förlitade man sig på fingeravtrycket från rekonstruktionen.

DN har i tre månader sökt de utredare som arbetade med ärendet 2005. Men Stockholmspolisen uppger att ingen av dem längre är anträffbar. Därför finns det i dag ingen hos polisen som kan svara på specifika frågor om fallet.

Mats Kemi är dödsfallshanterare vid Stockholmspolisen och arbetar med dödsfall där det inte finns någon misstanke om brott. Han berättar att det är vanligt att man lägger ner en förundersökning om en obduktion inte visar att ett dödsfall har orsakats av en annan person.

– Då förutsätter man att det rör sig om en olycka på något sätt, säger han.

Mats Kemi menar att det är vanligt att familjen inte är med och identifierar en kropp, i stället underrättas de om dödsfallet efter att polisen gjort en identifiering.

– Jag har aldrig behövt använda mig av en familjemedlem vid identifiering av en kropp. I svåra fall använder vi oss av fingeravtryck från polisen, även dna och tandavtryck förekommer, säger han.

I sällsynta fall kan polisen dock anordna en visning av kroppen för familjen. Det görs då före obduktionen.

– Men om kroppen är i för dåligt skick skulle jag inte visa den, säger Mats Kemi.

När en avliden person är medborgare i ett annat land meddelas ambassaden om dödsfallet. Polisen i det landet kan också hjälpa till med att underrätta familjemedlemmar. Många familjer reagerar såklart starkt när de får ett dödsbud.

– Jag vet inte själv hur jag skulle reagera, säger Mats Kemi och fortsätter:

– Och självklart reagerar man starkt om man känner att något inte har skötts på rätt sätt, och man inte fått ta del av all information. Därför brukar jag vara väldigt öppen med vad det är som har hänt i kontakten med familjer.

○ ○ ○

En kruka margeriter har vält på en av gravstenarna på begravningsplatsen i Gunnersbury. Det äldre paret med ljuslyktan har gått. Några trädgårdsmästare ansar buskarna vid ingången. Annars är det ödsligt och tyst.

Inom en inte alltför avlägsen framtid kommer lugnet på begravningsplatsen att brytas. En tidig morgon kommer den grav där en kropp legat i 13 år att grävas upp.

Blanca Martinez hoppas att gravöppningen ska göra att hennes föräldrar, som är gamla i dag, ska få reda på vad som hände deras son innan det är för sent.

– Jag driver den här kampen för att få veta vad som har hänt med min bror. Jag gör det offentligt för att hjälpa andra familjer som råkar ut för

samma sak. Om jag skulle få reda på vad som hänt skulle det vara slutet på en mardröm, säger Blanca Martinez.

Fernando Martinez, MIGUELS bror, hoppas att fallet kan göra att myndigheter runt om i Europa i framtiden utarbetar rutiner för att hjälpa anhöriga till människor som avlider under oklara omständigheter. Han hoppas att andra familjer kan få bättre vägledning och lättare få svar på sina frågor.

– Uppenbarligen har det funnits bristande rutiner i hur man hanterar människor som inte kan språket och bristande riktlinjer kring hur man kan stötta människor som inte känner till ett lands olika system. Det här är ett olyckligt fall där hela den europeiska gemenskapen behöver ta ansvar för att stötta de efterlevande, säger han.

Om en gravöppning inte kan ge svar på vad som hände Miguel, kan den i alla fall ge svar på det familjen så länge har frågat sig: är det verkligen Miguel som ligger begravd bredvid sin tidigare flickvän på kyrkogården?

Då skulle det som i dag är en omärkt gräsmatta mellan två gravar kunna bli en plats dit familjen kan komma för att sörja honom, med en gravsten och en inskription.

– Då vill jag att det ska stå att han var en modig person. Han övervann alla svårigheter i livet med mod. Och det är den styrka han visade i livet som har hjälpt mig att i 13 år kämpa för att få veta vad det var som hände honom, säger Blanca Martinez.

Spanska och brittiska medier bevakar fallet.

Evelyn Jones

evelyn.jones@dn.se "

" Du behöver inte gå till gymmet för att bli mer hälsosam

DN SÖNDAG 13 JANUARI 2019

I början av varje år fylls gymmen av människor som börjat träna. Men snart har många slutat. DN:s medicinreporter Amina Manzoor jagar svaret på den eviga januarifrågan: Varför är det så svårt att få träningen till en vana och vad kan man göra åt det? Kanske är det bästa att tro att man är född till att träna.

Nu är gymmen fulla av entusiastiska människor som bestämt sig för att komma i form. Men om några veckor är det mycket lugnare, många har redan gett upp.

– Tidsbrist är den vanligaste orsaken till att människor inte tränar, enligt våra studier, säger Elin Ekblom Bak, forskare vid Gymnastik- och idrottshögskolan, GIH, i Stockholm.

Vi vet att vi ska röra på oss. Forskare må träta om vilket diet som är bäst, men i stort sett alla är överens om att fysisk aktivitet är bra för hälsan. Det minskar risken för en rad sjukdomar: typ 2-diabetes, hjärtkärlsjukdomar och cancer. Dessutom kan träning göra kroppen starkare, sömnen bättre och förbättra humöret. Det finns också allt starkare stöd för att träning hjälper oss att åldras bättre.

Ändå når många inte målet med 30 minuters måttligt ansträngande fysisk aktivitet per dag. Dessutom har vår kondition försämrats sedan mitten av 90-talet och nästan hälften av alla yrkesaktiva svenskar har hälsofarligt dålig kondition enligt en studie från GIH.

– Just den här studien undersökte inte orsaken till försämringen, men i andra studier så säger människor att de tränar lika mycket eller mer. Så

Några positiva effekter av fysisk aktivitet

Grafik: Jenny Alvin
Text: Amina Manzoor Kallon 1172.se, NHS.uk,
Physical Activity Guidelines for Americans

vad är det då som förändrats? Vår gissning är att vi rör oss allt mindre i vår vardag, säger Elin Ekblom Bak.

Vi sitter mer, åker bil och har mindre fysiskt krävande yrken – ett recept på ohälsa. Men lösningen måste inte vara att tvinga i väg sig till gymmet flera kvällar i veckan.

– Alla budskap vi matas med säger att vi måste gå till rätt ställe, med rätt kläder och träna på ett speciellt sätt för att det ska göra skillnad. Men kroppen bryr sig inte om var du rör på dig. All aktivitet är bra aktivitet. En aktiv vardag som kräver att man cyklar, bär saker, går i trappor eller på annat sätt belastar kroppen har en inte oansenlig effekt på konditionen, säger Elin Ekblom Bak.

Hon får medhåll av Mai-Lis Hellénus, professor i kardiovaskulär prevention vid Karolinska institutet.

– Varje minut räknas. Nyårsloftet borde handla om att bli rörligare i stället för att gå och träna. Det är mycket lättare att öka vardagsrörelsen än att få in ett träningspass, säger hon.

För den som redan kämpar för att få ihop vardagen med jobb, hämtning och lämning på förskola kan det kännas omöjligt att hinna i väg till gymmet flera gånger i veckan. Det viktiga är att få till en aktivitet som du orkar hålla fast vid varje dag, helst i resten av ditt liv. Råden är relativt enkla och förlåtande: Gå ut med hunden, gå av bussen en station tidigare, gå i trappor, ta en lunchpromenad. Det spelar ingen roll vad du gör, så länge du blir lite andfådd och varm. Men enklast kan det bli om du hänger på den nya vanan på något du ändå måste göra – gå och handla i stället för att ta bilen till affären, promenera till förskolan för att hämta barnen, cykla till jobbet.

Även om du inte kommer upp i de rekommenderade 30 minuterna per dag har också små förändringar betydelse för hälsan.

– De som går från inaktivitet med en dålig kondition till lite mer aktivitet och något bättre kondition har den största hälsovinsten. De har väldigt mycket att vinna på att bara göra någonting och sedan öka

nivån. Självklart skulle mer vara optimalt, men det är inte rimligt att tro att en inaktiv person ska börja gå till gymmet fem dagar i veckan, säger Elin Ekblom Bak.

Både Elin Ekblom Bak och Mai-Lis Hellénus lyfter fram motivationen som en av de viktigaste faktorerna för att lyckas gå från inaktiv till aktiv. En liten studie som nyligen publicerades i *Nature Human Behaviour* ger viss insikt om hur motivation inte bara kan påverka prestationen utan också kroppen.

Forskare vid Stanford University i USA gentestade 116 personer, därefter fick de springa på ett löpband. En vecka senare fick somliga veta att de hade en genvariant som gjorde att de svarade sämre på träning. Andra fick information om att de hade en genvariant som i stället gjorde att de hade bättre förutsättningar för träning.

När studiedeltagarna ställde sig på löpbandet igen presterade de som hade fått veta att de hade dåliga genetiska förutsättningar för träning sämre jämfört med förra gången. De slutade springa tidigare och dessutom var deras lungkapacitet sämre.

Men forskarna hade struntat i deras riktiga resultat och i stället slumpat dem till att tillhöra den ena eller andra gruppen. Gruppen som trodde att de hade den bra genvarianten sprang i snitt lite längre – oavsett vilken genvariant de egentligen hade.

Det här är förvisso bara en studie och dessutom var den mycket kort. Om effekterna är bestående vet vi inte. Men studien antyder att motivationen kan spela stor roll.

Det finns så klart andra sätt att hitta rätt motivation än ett påhittat gentest.

– En hälsokontroll kan motivera många vuxna, vilket flera landsting erbjuder i dag. Då kan man få veta om man har högt blodtryck, höga blodfetter eller för stort midjemått. Det kan leda till förändring, vilket vi nu ser i flera svenska studier, säger Mai-Lis Hellénus.

Ett annat sätt är att välja en träningsform eller aktivitet som är rolig. Vi är olika, med olika genetiska förutsättningar och intressen. Tekniken för att få fram mer skraddarsydd data för många är på gång.

– I framtiden vill vi ge mer individanpassade råd, både för att kanske få bättre effekt, men också för att det kanske också ökar motivationen om man får veta vad som passar just för dig, säger Elin Ekblom Bak. Det tar också tid att få träningen till en vana, längre än du kan tro. Enligt en studie tog det i snitt 66 dagar för människor att forma en ny hälsosam vana. Men variationen var stor, för somliga tog det kortare tid och för andra betydligt längre. Det gäller alltså att hålla ut.

Och räkna med bakslag.

– Att misslyckas får man nästan ta med i beräkningen. Men ge inte upp, utan analysera vad som gick snett. Var det fel tillfälle, fel aktivitet, fel nivå eller fel målbild? Tänk på det långa perspektivet, säger Mai-Lis Hellénus.

Amina Manzoor

amina.manzoor@dn.se

"Fakta. Så får du in mer aktivitet i vardagen

Parkera längre bort.

Ta en lunchpromenad.

Ta trapporna i stället för hiss eller rulltrappa.

Hoppa av bussen en hållplats tidigare.

Ha promenadmöten.

Skaffa en hund.

Välj ett lunchställe som ligger längre bort.

Stå upp när du pratar i telefon.

Arbeta i trädgården.

Gå och dansa med några kompisar.

Hushållsarbete kan också räknas.

Om du sitter mycket på jobbet, planera in bensträckare till exempel med hjälp av en app.

Börja med kortare stunder av fysisk aktivitet och öka successivt om du är otränad.

Gör något som du tycker är roligt.

Du som tycker om att träna på gym bör absolut fortsätta med det.

Källa: Sundkurs.se, 1177.se "

"Datumen att hålla koll på

DN SÖNDAG 13 JANUARI 2019

Väntar du få pengar tillbaka på skatten? I år kan du få pengarna redan innan påsk. Här är de viktigaste deklaraionsdatumen för 2019.

31 januari. Kontrolluppgifter från arbetsgivare, banker, pensionsutbetalare.

12 februari. Räknar du med ett underskott av slutlig skatt på mer än 30 000 kronor? Då ska du göra en extra skatteinbetalning om du vill undvika kostnadsränta. Ränta på belopp över 30 000 kronor räknas från den 13 januari, vilket alltså är dagen efter.

28 februari. För dig som vill få deklaraionen snabbare och digitalt är det bra att lägga det här datumet på minnet, som är sista dagen för att skaffa en digital brevlåda.

Över 6,1 miljoner människor deklarerade digitalt under 2018. I jämförelse med året innan var det en ökning med cirka 325 000 personer.

19 mars. Nu öppnar den digitala deklaraionen. Datumet gäller för både e-tjänst, app, telefon och sms.

2 april. Behöver du göra ändringar eller tillägg i deklaraionen? Gör dina ändringar innan början av april. Det här är sista dagen att godkänna deklaraionen digitalt – men det är strikt förbud att göra några tillägg eller ändringar om du vill få skattepengarna redan i april. Skatteverket lockar med att skatteåterbäringen kommer extra tidigt om du e-deklarerar utan att göra några ändringar. Om du har tur kommer pengarna in på kontot redan innan påsk.

8 april. Nu börjar skattepengarna för april att betalas ut. Det här är ett preliminärt datum, men utbetalningen ska påbörjas åtminstone under vecka 15.

15 april. Nu ska deklaraionerna på papper vara utsända.

2 maj. Få människor tycker om att få förseningsavgifter. Se till att senast vid midnatt skicka in deklaraionen, om du inte har begärt anstånd.

3 juni. Skatteverket betalar ut skattepengar under veckans gång. Men om du deklarerade på papper får du vänta tills augusti när pengarna betalas ut.

15 juni. Är du fastighetsägare med en digital brevlåda? Då ska du få de första besluten om fastighetstaxering under dessa dagar.

Fastighetstaxering 2018 berör alla småhus.

Även särskild fastighetshantering för 2018 blir aktuellt runt det här datumet. Då gäller det lantbruk, ägarlägenheter, hyreshus, täkter, industrier, elproduktionsenheter och specialenheter som är förändrade eller nybildade.

2 juli. Vad gäller då för mig som inte har en digital brevlåda? Som fastighetsägare ska beslut om fastighetstaxeringen skickas till dig i början av juli. Det gäller fastighetsdeklaraionen 2019.

Raffaella Lindström "

"Bertil, 83: "Jag skulle testa digitalt om någon visade"

DN SÖNDAG 13 JANUARI 2019

"Rekordmånga skattebetalare deklarerar digitalt. Men det finns de som fyller i pappersblanketterna i stället. – Jag skulle testa att deklarerar digitalt om någon visade mig hur jag gör, säger Bertil Fagerstedt, 83 år.

I år väntas fler skattebetalare än någonsin deklarerar digitalt. Nästan hundratusen svenskar deklarerar för första gången i år, främst består skaran av yngre personer.

– Allt annat än att det blir rekord vore en sensation, säger Johan Schauman, deklarationsexpert på Skatteverket.

I 17 års tid har skattebetalare kunnat deklarerar digitalt. Men det var först år 2005 som systemet slog igenom bland svenskarna. Sedan dess har e-deklarationen blivit alltmer populär för varje år.

Men det finns de som förlitar sig på pappersblanketterna. Hela 1,5 miljoner svenskar deklarerade på det viset förra året. Den digitala tjänsten är mindre populär bland äldre personer. Enligt Bertil Fagerstedt, 83 år, är det en vanefråga.

– Dessutom förlitar jag mig på att siffrorna stämmer, om du inte har en massa avdrag att göra är det enkelt på papper, säger han.

På fritiden organiserar han boulespel för Pensionärernas riksorganisation, PRO. En av deltagarna är Charles Claeson, 67 år.

Han tycker att det är bekvämt att använda e-tjänsten.

– Men fastighetsdeklarering är svårare digitalt, tydligen behövde jag spara varje ändring innan jag la till något mer i deklarationen, därför

försvann mycket och då fick jag överklaga min fastighetstaxering, säger han.

Bertil Fagerstedt pekar på sin vän och säger att här ser vi ett utmärkt exempel på åldersskillnader. Den åldersgrupp som framför allt använder den digitala tjänsten är i åldrarna 30 till 50, enligt Johan Schauman på Skatteverket.

– Vi ser att tjänsten är lite starkare bland yngre deklaranter, men samtidigt är många äldre intresserade av tekniska nymodigheter. Han nämner att hälften av alla i åldersgruppen 70 till 80 har ett bank-id. De senaste åren har bedrägerier mot äldre ökat kraftigt. Majoriteten av anmälningar som berör bank-id är där äldre personer har lurats att ge ut inloggningsuppgifter. Många som deklarerar digitalt godkänner med e-legitimationen, trots det menar Johan Schauman att den digitala tjänsten är säker.

– Egentligen är den digitala tjänsten säkrare än att få papperen hemskickade till villan där brevlådan står framme för alla, i värsta fall kan papperspost hamna i fel händer, säger han.

Vidare rekommenderar han människor att visa de äldre i sin omgivning hur de e-deklarerar. På den punkten får han uppbackning av Bertil Fagerstedt.

– Jag skulle absolut testa att deklarerar digitalt om någon visade mig hur jag gör, men jag vill också vara säker på att jag kan ringa och fråga om något går fel sedan, säger Bertil Fagerstedt.

Rafaella Lindström "

"Dan Lucas: Det är onekligen säkrare i Sverige, och snabbare

DN SÖNDAG 13 JANUARI 2019

Att deklarera med ett par klick på telefonen. Tänk så lätt och praktiskt! Men denna enkelhet bygger på något som är en bristvara runt om i världen – förtroende för staten.

För några år sedan var jag DN:s korrespondent i Storbritannien. Jag anmälde vår ankomst till det brittiska skatteverket och jag såg till att familjen blev folkbokförda i landet.

Men hur skulle jag göra med skatten?

– Inga problem, mr Lucas, vi skickar er en blankett, sade den vänlige tjänstemannen på skatteverket.

Och när skulle den betalas?

– Åh, det är inte förrän i april, ni betalar i efterhand, svarade tjänstemannen glatt.

Jag fick en blankett på ett par sidor, men den såg verkligen inte ut som en deklarationsblankett.

Hmm, kanske jag får någon senare, tänkte jag.

När vi hade kommit in i februari och vi inte hade fått något besked fick jag tips om en svensk som var brittisk auktoriserad skatterevisor. En trevlig ung man kom hem till oss, tog en titt på papperet jag fått från skatteverket och brast ut i skratt.

– Det här är en bekräftelse att du är skattskyldig i landet, det är allt.

Nehej du, så lätt är det inte att skatta här.

Jag anlät honom. Det var det värt. De deklarationsblanketter som jag och hustrun fick – inte från skatteverket utan genom revisorn - var på mellan 30 och 40 sidor.

Efter en första genomgång var jag övertygad om att jag på kort tid hade upparbetat en enorm skatteskuld! Hur skulle jag betala den?

Den vänlige revisorn log.

– Lugn, nu kommer vi till avdragen!

Och så satte han i gång. Han sparade femsiffrigt belopp åt oss, endast genom att hitta rätt i en skattedjungel som jag inte hade en chans att tränga igenom.

Och så är det i många delar av världen. Skattesystemen är komplicerade, olika politiska majoriteter har infört olika förändringar utan att bry sig särskilt om hur det påverkar andra delar av systemet. Och det är här förtroendet kommer in. Den som inte litar på systemet, skaffar sig experthjälp. Vem vet vad som händer annars. Den som tror sig lita på systemet, trycker in en kod på sin dator eller telefon.

Det är onekligen enklare i Sverige, och snabbare. Men kanske ska man inte vara så förtröstansfull att man inte ens bryr sig om att läsa och kontrollera de förtryckta blanketterna. Även de tryggaste system kan dölja missar.

Så spara lönebesked och bankpapper. Räkna ihop och kontrollera. Det behöver faktiskt inte ta så lång tid – inte så lång tid som det tar i Storbritannien i varje fall.

Jaha, ni undrar hur jag betalade skatten i London när våren kom? Med check naturligtvis. På postkontoret.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se "

"Så här sparar du tusenlappar när du deklarerar"

DN SÖNDAG 13 JANUARI 2019

För många är deklarationen som en stor djungel. Vad gäller för olika grupper som är studenter, småföretagare eller pensionärer? Experterna delar med sig av sina bästa tips.

Senast den 2 maj ska deklarationen vara godkänd och inlämnad till Skatteverket. Men det finns flera saker som kan vara bra att hålla koll på om du är student, företagare eller pensionär.

– Flera studenter missar avdragen som de enkelt kan tjäna tusenlappar på, säger Johanna Kull, sparekonom på Avanza.

Framför allt är det tre skatteavdrag som den yngre skaran skattebetalare kan nyttja vid deklarationen. När allt fler utbildar sig innebär det att många flyttar från hemorten till universitets- och högskolestäderna.

Om du hyr ut din bostad medan du studerar på en annan ort kan du få göra ett schablonavdrag på upp till 40 000 kronor. Även om du bara hyr ut ett av rummen i en större bostad gäller avdraget.

Om du i stället äger lägenheten eller småhuset som du hyr ut kan du få dra av 20 procent till. Förutom hyreskostnaden behöver du också dra av kostnader såsom el om den inte ingår i hyran. Om du har dubbelt boende kan du få dra av för dubbel bosättning.

– Behåll kvitton så du kan visa upp de dubbla boendekostnaderna, det måste också finnas ett avstånd från hemorten på minst 50 kilometer, säger Johanna Kull.

Om du arbetar på annan ort finns det ett avdrag för hemresor en gång i veckan, avståndet måste då vara längre än 50 kilometer. – Tanken bakom avdraget kan vara att personen inte ska känna sig bunden till

orten, jag tror man vill uppmuntra flexibilitet, säger Sharon Lavie, familjeekonom vid Ikano bank.

Som pensionär får du oftast din pension från flera håll. Allmän pension från staten, tjänstepension och kanske eget sparande. Ungefär nio av tio anställda i Sverige har tjänstepension. Om du har haft flera arbetsgivare genom åren får du pension från olika tjänstepensionsbolag din arbetsgivare har haft avtal med.

Om du får flera inkomster riskerar du att få kvarskatt då skatteavdragen kan bli för låga. Orsaken är att bolaget som betalar ut huvudinkomsten bara drar skatt enligt skattetabell för just den inkomsten. Övriga utbetalare ska dra av 30 procent i skatt.

– Olika bolag tar olika avgifter för att administrera din pension, det är möjligt att flytta över till ett bolag med billigare tjänster, säger Sharon Lavie.

Under förra året betalade Pensionsmyndigheten ut pension till 157 625 utlandsboende svenskar i 171 länder. För den som planerar att flytta utomlands kan skatten skilja sig från om du bor i Sverige.

– I exempelvis Portugal betalar du mindre i skatt, innan du beger dig utomlands ska du kolla upp vilka avtal som gäller mellan Sverige och landet, säger Sharon Lavie.

Som företagare påverkas deklarationen av företagsformen. Aktiebolag, ekonomiska föreningar, bostadsrättsföreningar och handelsbolag får sin deklaration en vecka tidigare än övriga företag, som i stället får en pappersbilaga. Dessutom får föreningar och bolag som deklarerar digitalt en månad längre på sig fram tills deklarationspunkten.

– Som arbetslös kan du få avdrag medan du söker jobb, det kan vara om du reser långt för en arbetsintervju eller behöver skicka brev på posten, säger Sharon Lavie.

En del småföretagare tar hjälp att deklarerar av revisionsbyråer.

Tidigare har byråerna skickat in deklarationer per post, men förra året blev det möjligt att filöverföra till myndigheten. Ungefär 60 000 personer som anlitade en revisionsbyrå deklarerade digitalt 2018.

Rafaella Lindström "

" Mindre sparinstitut höjer sparräntor

DN SÖNDAG 13 JANUARI 2019

Storbankerna höjer boräntorna men står fast vid nollräntan på kundernas sparkonton. Samtidigt har flera mindre sparinstitut på senare tid höjt sina sparräntor.

– Det ska nog till en rejäl höjning från Riksbanken innan storbankerna ger oss någon ränta, säger Christina Söderberg, sparekonom på jämförelsesajten Compricer.

Den negativa reporäntan innebär att bankerna har en kostnad för att ta hand om spararnas pengar, enligt flera ekonomer.

Samtidigt tjänar bankerna mångmiljardbelopp på bolånen varje kvartal, och var snabba på att pressa upp räntorna efter Riksbankens räntehöjning, vilket kan sticka i ögonen på kunderna.

– Vi uppmärksammar ju att bankerna höjer boräntorna. Då tycker man att det är ännu värre att vi inte får någon ränta på sparkontot, säger Christina Söderberg.

Mindre sparinstitut ser därför ett tillfälle att plocka kunder från storbankerna, enligt henne. Flera så kallade nischbanker har under senare tid höjt sina sparräntor, och Christina Söderberg tror att fler kommer att följa efter.

I dag kan sparkunder hitta konton, som omfattas av den statliga insättningsgarantin, med obegränsat fria uttag, som har en sparränta på 0,90–0,95 procent.

Med en ränta på 0,95 procent ger ett sparande på 50 000 kronor en årlig avkastning på 475 kronor.

– Det handlar inte om någon jättestor ränta, men det är ändå en procent, säger Christina Söderberg.

Svenska sparare har mycket pengar på konton med låg ränta. Totalt fanns drygt 1 800 miljarder kronor på vanliga inlåningskonton vid utgången av tredje kvartalet förra året, enligt Statistiska centralbyrån (SCB). Nettoinsättningarna på sådana konton uppgick till 29 miljarder kronor under kvartalet.

Det finns inget skäl att låta pengarna ligga på ett konto med noll i ränta, enligt Sharon Lavie, familjeekonom på Ikano Bank. Och hennes tips är att välja ett konto med rörlig ränta.

– Det är mest för din egen skull så att du har möjlighet att byta igen ifall någon annan aktör dyker upp med ännu bättre erbjudande, säger Sharon Lavie.

Att binda sparkapitalet en viss tid med fast ränta kan ibland ge lite - högre ränta, men ett förtida uttag kan kosta, ibland hela räntan.

– Räkna på vad det ger för skillnad om du har fast eller rörlig ränta. Är skillnaden bara några kronor kan man lika gärna ha rörlig, säger Sharon Lavie.

Det finns sparkonton med räntor på flera procent, men då handlar det om konton som inte omfattas av den statliga insättningsgarantin. Att välja ett sådant konto är riskfyllt enligt Christina Söderberg.

Det är också bra att vara medveten om att insättningsgarantin gäller per person och per institut.

– Har man väldigt mycket pengar kan man dela upp det på flera konton, säger Christina Söderberg.

TT "

"Korta deadlines hjälper dig att inte skjuta upp arbetsuppgifter"

DN SÖNDAG 13 JANUARI 2019

Att skjuta upp eller förhala arbetsuppgifter och studier, så kallad prokrastinering, kan vara en plåga och riskerar att skada både karriär och relationer. Den senaste forskningen visar att kortare och konkreta deadlines kan vara ett bra stöd på jobbet.

Tänk dig att du borde studera till tentan eller som anställd måste få klart en viktig rapport, men ändå väljer att kolla på Netflix nya tv-serie, läser mejl, börjar städa eller lägger ut uppdateringar på Facebook. Känns beteendet igen? Sker detta uppskjutarbete ofta och vanemässigt kan det upplevas som stress.

Att prokrastinera, efter latinets "pro crastino" (för i morgon), är dock mänskligt. Under hundratusentals år var det dessutom bra för människan att ta impulsiva och snabba beslut. Kortare perspektiv till belöning passar därför fler människor, resonerar forskare. Längre perspektiv där belöning kommer om flera år tilltalar färre. Ändå är mycket av det moderna livet i skola och arbetsliv anpassat till längre perspektiv och deadlines.

Färsch forskning som Harvard Business Review citerar visar att korta deadlines är bättre. Forskning som publicerats i Journal of Consumers Research 2018 använde sig av olika tidsfrister för samma arbetsuppgift. Enligt forskarna så följer resultaten "Parkinsons lag", som säger att en arbetsuppgift kommer att utvidga sig så att den fyller den tid som är tillgänglig för att utföra den, men forskningen visade också att de som fick den längre tidsfristen upplevde arbetsuppgiften som svårare, tog mer arbetsresurser i anspråk, oftare sköt upp arbetet

med uppgiften eller gick inte i land med uppgiften över huvud taget. Slutsatserna från denna och andra studier är att företag och chefer uppmanas ha kortare tidsfrister särskilt när uppgifterna är knutna till en budget.

Psykologen och forskaren Alexander Rozental, som skrivit flera böcker om prokrastinering, menar att det finns goda och dåliga skäl till prokrastinering.

– Människor måste kunna skjuta på uppgifter. Skulle vi göra alla uppgifter som ligger framför oss blir det ohållbart. Vi skjuter upp uppgifter för att skapa utrymme till annat i livet. Det handlar om att skapa en balans, säger Alexander Rozental, som ligger bakom två kliniska provningar om prokrastinering.

– Det vi vet är att yngre människor har en större benägenhet till prokrastinering. Den del av hjärnan som är mer målinriktad och som kan hantera strukturer är inte färdigutvecklad för unga människor. Män prokrastinerar också mer än kvinnor, men här vet vi inte om det har att göra med skilda förväntningar som ställs på män respektive kvinnor. Det är viktigt att de som mår psykiskt dåligt på grund av prokrastinering söker hjälp, säger Alexander Rozental.

– Det räcker inte bara att läsa sådana här listor (se här bredvid). Självhjälpsböcker i ämnet finns och då är det viktigt att göra de uppgifterna som står där. Vårdcentralen kan också ge remiss till psykolog. När vi undersökt hur sådant här stöd fungerar så hjälper det ungefär 40 procent. Det är dock viktigt att komma till personer som har metoder för de som upplever problem med prokrastinering.

– Man ska också komma ihåg att prokrastinering är ett beteende inte en diagnos. Ibland kan också prokrastinering vara ett tecken på depression eller adhd, säger Alexander Rozental.

Är du själv en som prokrastinerar?

– Nej, faktiskt inte. Det ska vara körkortet då. Nu är det fem år sedan jag gjorde halkprovet och då måste jag göra om det om jag ska ta körkort. Kanske ska jag sätta mitt hopp till självkörande bilar.

Anders Forsström
anders.forsstrom@dn.se "

" Så kan du ändra ditt skjuta-upp-beteende

Identifiera vad det är som påverkar ditt uppskjutarbeteende. Är det att belöningen känns diffus, eller avlägset i tiden? Eller är det förväntan av upplevelsen under den tid det tar att nå värdet? Försök tänka om när det gäller uppgifter som du uppfattar som tråkiga.

Dela upp uppgiften. Skapa scheman och rutiner. Om du till exempel är tvungen att läsa igenom ett stort antal dokument, prova först att se om du kan läsa en timme. Inte det, då kanske du kan stå ut 30 minuter?

Minska tiden tills du inte längre känner något motstånd mot uppgiften. Inför ett eget belöningssystem.

Koppla ur. Försök att minimera distraktionerna.

Studenter kan ofta vända sig till studenthälsan på universitet för att få hjälp. Är man inte student kan man vända sig till en legitimerad psykolog eller legitimerad psykoterapeut med inriktning på kbt.

Källa: Alexander Rozental,
Business Harvard Review, DN"

" Johan Esk: I elitidrott är ekonomisk jämställdhet en utopi

DN SÖNDAG 13 JANUARI 2019

Ekonomisk jämställdhet inom hela elitidrotten är en utopi. Den här arbetsmarknaden är unik och därför skulle inte ens radikala förändringar räcka.

2018 var året efter metoo. 2019 blir året efter klimatdebatten.

Och det är med klimatdebatten som med det ekonomiska jämställdhetsarbetet inom elitidrotten. Om det inte görs radikala och närmast revolutionerande ändringar landar det mest i tomma ord för stunden.

I slutet av 2018 höll Nilla Fischer sitt tal på Fotbollsgalan, i början av 2019 har landslagskollegan Olivia Schough bytt klubb för att få bättre ekonomiska villkor och däremellan har FC Rosengårds ledning i en debattartikel i Aftonbladet vänt sig till staten, näringslivet och Svenska fotbollförbundet. Sportchef Therese Sjögran och ordförande Håkan Wifvesson vill att de damallsvenska klubbarna ska få hjälp för att hänga med i konkurrensen.

De tre exemplen har mindre med grundläggande jämställdhetsarbete att göra. Mindre om självklarheter som att flicklag ska ha samma förutsättningar som pojklag eller att förbund ska satsa lika mycket på dam- som herrlandslag.

Mer handlar det om ekonomisk ersättning till enskilda individer på ett internationellt konkurrensutsatt arbetsområde. Om hur mycket yrkesarbetare som exempelvis Fischer och Schough ska tjäna på att spela fotboll.

Idrottens arbetsmarknad är unik.

Ingen annan har en skarp könsgräns. Med få undantag tävlar personer som klassas som kvinnor på ena sidan, de som klassas som män tävlar och tjänar ofta mer på den andra.

Ingen annan arbetsmarknad får samma problem när personer känner sig födda med fel kön eller har hormonnivåer som ligger klart högre än andra aktiva i yrkesgruppen.

Så det kanske är läge att skrota könsgrupperna för seniorer och bara ha en öppen könsgrupp på elitnivå?

Nja. Om könsgränserna slopades skulle för det första bara några få kvinnor i några få sporter klara konkurrensen.

Och i många sporter har jämställdhetsarbetet kommit långt både när det gäller status och ekonomi. Sarah Sjöström och Charlotte Kalla är stjärnor som tjänar massor på sina sporter. Annika Sörenstam har gjort det, Hanna Öberg kan göra det.

De stora skillnaderna finns i de stora lagsporterna och för att göra något åt läget måste man börja med att revolutionera tävlingsschemat. Exempelvis skulle det behöva skapas ett enda fotbolls-VM med två olika klasser.

För många låter det lika galet som när jag för typ tio år sedan föreslog att Pia Sundhage skulle vara en av två förbundskaptener för herrlandslaget i fotboll.

Men vänd på blicken.

I friidrotten skulle det verkligen kännas galet om stavhopparna Armand Duplantis och Angelica Bengtsson hoppar om VM-guld varsitt år.

I alpint är det självklart att både Frida Hansdotter och André Myhrer kör för VM-guld i Åre nästa månad.

Och i OS är det givet att lagsporterna delar ut medaljer både till damer och herrar.

Skulle vi ha gemensamma mästerskap i de stora lagsporterna skulle det bli färre lag på varje sida könsgränsen men betydligt mer

jämställda ersättningar och status. Det skulle bli ett lyft för de damspelare som kvalade in till mästerskapen.

Det är när vi tänker ett steg till vi verkligen hamnar i det utopiska.

Då är vi i vardagen. I klubbblagen. I de största herrligorna i de största lagsporterna. I en idrottsindustri med löner som vi kallar galna för att det handlar om idrott men som sällan beskrivs så när det gäller annan underhållning, som film och musik.

Skådespelare och musiker och lagidrottare är alla ute på en arbetsmarknad där publik och genre och traditionens makt sätter agendan för lönebild.

Och så länge publiksiffrorna är så mycket lägre på damsidan riskerar exempelvis fotboll att fastna i jämställdhetsarbetets moment 22.

I det traditionella kulturlivet går statligt och kommunalt (och i några få fall akademiskt) stöd till personer som annars inte klarar att stå på egna, ekonomiska ben.

Inom idrotten pumpar kommuner in pengar i elitlag som borde klara att göra budgetar som håller utan sådana allmosor.

Visst kan man tycka att det är trist att damallsvenskan halkar efter andra fotbollsligor och att flera klubbar i herrbandyn krisar.

Det kan lika mycket ses som bevis för att ekonomiska förändringar inte alltid innebär ökning och utveckling. Och att det knappast är en mänsklig rättighet att tjäna pengar på sin idrott.

Till sist: När metoo fick folk att falla gav pengar och status inte det traditionella skyddet till människor med makt.

Utan metoo hade historien om Cristiano Ronaldo och vad som hände på hotellrummet i Las Vegas 2009 varit betalad och klar för länge sedan.

Nu kommer den att leva vidare i ännu högre grad in i 2019.

Myndigheterna i Las Vegas har utfärdat en domstolsorder som skickas vidare till Italien. Myndigheterna i USA vill ha ett dna-prov från

Ronaldo för att se om det matchar det dna som hittats på kvinnans klänning.

Och med tanke på hur myndigheter i USA har fått omkull höjdare i fotbollsvärlden de senaste åren har Cristiano Ronaldo all anledning att känna oro.

Johan Esk

johan.esk@dn.se

"Esk's elva. Vecka 1

1. Förebilden

Loui Sand slutar spela handboll och har ställt sig i kö för könsdysfori. Sand har alltid känt att hon är född i fel kropp och ska nu göra något åt det. När en offentlig person öppnar sig så här kan det hjälpa ungdomar som tror att de är ensamma om sina tankar och känslor.

2 Snömoset

När Svenska fotbollförbundets generalsekreterare pratar om arbetarna i Qatar är det bara ett sätt att skaffa ett alibi för att herrlandslaget alltid måste åka åt det hållet.

3 Resemålet

Det är fler än förbundets reseplanerare som ska ha kritik. Var och varannan allsvensk klubb dras till icke-demokratiska oljeländer under den svenska vintern för att träna.

4 Straffet

Händelsen var allvarligare än skadan. Därför får HV-spelaren Fanny Rask sju matchers avstängning för huvudtacklingen mot landslagskollegan Anna Borgqvist i Leksand.

5 Chocken

Anna Swenn Larsson upplevde himmel och helvete. Tredjeplatsen förvandlades till diskning och det märkligaste är att hon inte ens själv märkte att hon grenslade.

6 Hockeycitatet

"Där jag kommer ifrån behöver man inte så mycket pengar." Mattias Ekholm, från Borlänge, om sin "låga" lön i NHL. Ekholm tjänar motsvarande 33,5 miljoner kronor om året.

7 Derbyhjälten

Rögle är en av elva hockeyklubbar Daniel Widing spelat A-lagshockey för. I veckan var hans 5–4-mål en stor orsak till att det blev seger i det glödheta derbyt mot Malmö.

8 Dopningsskandalen

Förseglade dopningsprov ska inte gå att skruva upp. Norske stavhopparen Sondre Guttormsen lyckades. Först av misstag och sedan två gånger till för att visa på testets brister.

9 Barnsjukdomen

I årtionden har vi fått leva med felaktiga domslut i fotbollen. Att domarna får granska situationer i efterhand är fortfarande en nyhet som kommer att fungera bättre med tiden.

10 Grundproblemet

Cupmatchen Tottenham-Chelsea visar att en fotbollsmatch alltid innehåller situationer som inte en videogranskning ger klara svar på. Det är inte så enkelt som en boll och en linje.

11 Lösningen

Det måste rensas upp i VAR-träsket och regleras hårdare vilka situationer som ska granskas. Annars blir det bara en lång väntan på besked som inte känns givna. "

”Jag vill få människor att diskutera fördomar om sex”

DN SÖNDAG 13 JANUARI 2019

”Ända sedan hon blev utsatt för ryktesspridning i tonåren har författaren Katarina Wennstam brunnit för jämställdhetsfrågor. ”Jag tror att vi behöver lära unga tjejer att säga nej till sex – men att det faktiskt också är helt okej att säga ja till sex”, säger hon.

– Vänta lite.

Katarina Wennstam skjuter en prydlig och tjock manusbunt åt sidan på det runda matsalsbordet innan hon ber mig slå mig ner.

Hela föregående dag satt hon i pyjamasbyxor i den fårskinnsklädda Laminolänstolen i vardagsrummet i lägenheten på Söder och läste och korrigerade det manus som ska bli hennes nästa spänningsroman, den tionde i ordningen. ”Vargen” är arbetstiteln. Men hon är försenad med manuset, det skulle ha varit färdigt före jul. Det blev det inte och hon har fortfarande inte riktigt något slut, fast det ser inte ut att tynga henne särskilt. Hon verkar glad, pigg.

– Förra året var splittrat arbetsmässigt. Det var svårt att komma in i det tunnelseende som romanskrivandet kräver, mycket av min tid gick till debatten. Men det kunde inte hjälpas. För den genomgående känslan förra året var: äntligen!

I drygt 20 år har Katarina Wennstam, med en ihärdighet som få andra, ägnat sig åt att skriva om våld mot kvinnor. Först tio år som kriminalreporter på SVT, därefter som opinionsbildare och författare till spännings- och reportageböcker. Hon skriver med ett ärende, också i romanerna, det hymlar hon inte med. Syftet är att stå upp för

brottsoffrens erfarenhet och visa på hur kvinnor som blivit utsatta för sexuellt våld genomgående betvivlats, även i domstol.

– Kvinnor har alltid ifrågasatts, inte sällan föraktfullt, när de vittnat om att de blivit utsatta för våld eller sexuella övergrepp. Det är ett ifrågasättande som aldrig riktas mot offer för andra brott, som till exempel rån eller stöld.

Hon gör ofta så, Katarina Wennstam, jämför med annan kriminalitet eller andra situationer för att visa på att just sexualbrott tolkats utifrån helt egna parametrar baserade på en åldrad inställning till sexualitet, i synnerhet till kvinnors sexualitet.

– Men den helt revolutionerande konsekvensen av metoo är att folk faktiskt börjat lyssna på vad kvinnor själva berättar. Det är ju vad jag jobbat för i över två decennier, eftersom detta att bli trodd många gånger är det absolut mest basala för någon som varit med om ett sexuellt övergrepp.

Alltså blev hon inte särskilt förvånad när metoo briserade. Många av de vittnesmål i uppropen, särskilt i #tystnadtagning där skådespelare berättade om övergrepp inom film- och teaterbranschen, hade Katarina Wennstam redan hört när hon gjorde research till sin bok ”Alfahannen”. Den utkom 2010 och handlar om Jack Rappe, en till det yttre charmig och framgångsrik skådespelare som självsvåldigt tar för sig av förhoppningsfulla unga kvinnliga skådespelare och produktionsassistenter.

– En sak som gått igen i metoo-vittnesmålen är att det huvudsakligen är kvinnor på väg upp i karriären – personer som ännu inte nått höga positioner – som blivit utsatta. Man kan tänka sig att det beror på att män är förtjusta i unga tjejer, men jag tror mer att det handlar om en målmedvetenhet, ett aktivt val där män gett sig på tjejer vars trovärdighet man lätt kan ifrågasätta.

Kvinnors ifrågasatta trovärdighet är något av ett omkväde i Katarina Wennstams värv, liksom begreppen skuld och skam.

2002 kom ”Flickan och skulden. En bok om samhällets syn på våldtäkt” som Augustprismominerades och ledde till en stor debatt om skuldbeläggning av våldtäktsoffer. Reportageboken är på sätt och vis en fortsättning på Maria-Pia Boëthius bok ”Skylla sig själv” från 1976 och bygger på stor research, med många citat ur gruppvåldtäktsmål. Wennstam åskådliggör hur våldtäktsrättsgångar ofta fokuserat på det kvinnliga offret; hur hon varit klädd, hur mycket hon druckit och huruvida hon haft sex före eller efter händelsen.

– Jag har hört de mest hårresande exempel på insinuanta och irrelevanta frågor där försvarsadvokater i vittnesförhör tillåtit fråga den målsägande när hon gjorde sexdebut, om hon hade sminkat sig, om hon bar vanlig bh eller kanske en push up vid tillfället för övergreppet. Sådana frågor grundar sig i föreställningen att ett offer ser ut och beter sig på ett visst sätt och att vissa sorters tjejer inte är trovärdiga eller har sig själva att skylla om de våldtas. Men mycket har förändrats sedan dess. Just nu är jag ganska hoppfull när det gäller rättsväsendet, framför allt när det gäller domarkåren vars kunskapsnivå har ökat i de här frågorna.

På vilket sätt behövs en bok som ”Flickan och skulden” i dag?

– Den behövs, det är väl bara att titta på Svenska Akademien. Dessutom finns det fortfarande massa människor som tänker att en riktig våldtäkt är en överfallsvåldtäkt som lämnar offret totalt söndertrasat med blod rinnande utmed låren. Trots att vi vet att det är farligare för en kvinna att gå in i en relation med en kontrollerande man än att gå ensam hem från krogen.

Har den vetskapen gjort att du själv varit försiktig med att gå in i förhållande med män?

– Nej.

Katarina Wennstam skrattar högt.

– Gud nej. Jag har alltid varit ganska förtjust i killar, sen män. Jag har gillat att flirta, nu är jag i en stabil relation, det trivs jag väldigt bra med men jag vill gärna att den ska innehålla spänning.

Hon skrattar lite till, men det har inte alltid varit lika skojigt. Under tonåren for hon ganska illa.

– Jag hånglade med många killar och blev utsatt för en gräslig ryktesspridning, jag blev horstämplad, mobbad och till slut misshandlad.

Vad hände med dig i allt det där?

– Jag tyckte straffet var så hårt, så orättmätigt, jag hade ju inte skadat någon, jag var bara en fjortonåring som gillade att hångla. Jag gjorde exakt som många av mina killkompisar men när det gällde dem var det ingen som höjde ett ögonbryn och den känslan av orättvisa skapade en vrede i mig som fortfarande, 30 år senare, lever kvar.

Det knäckte dig alltså inte?

– Nej, det är klart att det var fruktansvärt jobbigt men jag hade det där som många saknar, en stöttande familj, ett nätverk. Jag föll inte bottenlöst.

Katarina Wennstam växte upp i Askim, en skärgårdsnära stadsdel i södra Göteborg. Familjen hade det gott ställt, föräldrarna var närvarande, pappan egenföretagare. Några betänkligheter kring att döttrarna skulle kunna ta över familjefirman fanns inte.

– Tonåren gjorde mig till feminist. Om jag inte hade blivit utsatt för ryktesspridningen i högstadiet undrar jag om jag hade fortsatt ägna mig nästan bara åt jämställdhetsfrågor eftersom min uppväxt på många andra sätt var en räkmackettillvaro. I dag vet jag att mitt arbete gör skillnad för kvinnor som utsatts för våld och sexuella övergrepp. Då var det väl fan värt det, tänker jag därför ibland.

Hon har berättat om de egna tonårsupplevelserna i boken "Flickan och skammen. En bok om samhällets syn på slampor". I den redogör hon också för hur kvinnor genom alla tider oskadliggjorts genom att stämplas som horor, eller *slut shaming* som det heter på engelska. Boken handlar om den dubbelmoral som kringgärdar kvinnlig sexualitet; kvinnor ska vara attraktiva, sexiga men inte ge uttryck för en egen sexdrift, inte visa sig vara kåta.

– Vi talar mycket om rätten och modet att säga nej. Men man ska också ha rätt att vilja ha sex. Jag tror att vi parallellt med att lära unga tjejer att säga nej till sex också behöver visa att det faktiskt är helt okej att säga ja till sex.

På Youtube finns korta tecknade filmer med variationer på titeln "A cup of tea". Föreställ dig att du frågar en bekant, säger berättarrösten, om hon vill ha en kopp te och hon svarar att det kanske skulle smaka gott. När du bryggt teet, plockat fram koppar, mjölk och socker så säger din gäst: "nej, förresten jag är faktiskt inte sugen på te längre". Du kan inte bli arg på henne, säger berättaren. Och du ska absolut inte bända upp munnen och hålla ner teet i halsen på henne! Det spelar ingen roll om hon brukar vilja ha te, om hon druckit te hos dig massor av gånger förut.

Filmerna handlar naturligtvis om samtycke. Katarina Wennstam hänvisar till filmsnuttarna i sitt Vinterprat som sändes i Sveriges Radio på juldagen, ett slags uppföljning till det mycket uppmärksammade Sommarpratet. I det talade hon bland annat om den nya samtyckeslagen som gjort det olagligt att ha sex med en person som inte sagt ja eller aktivt visar att den vill delta.

– Jag är inte säker på att den nya samtyckeslagen kommer att leda till fler domar men det är inte vad det i grunden handlar om. Det handlar om att färre brott ska ske. Fällande domar har inget egenvärde. Den verkliga framgången vore om debatten om samtycke ledde till att färre

övergrepp begås. Man ska aldrig underskatta en lags normativa verkan, säger Katarina Wennstam.

Lagen, som trädde i kraft i somras, mötte en del kritik. Flera jurister påpekade att det skulle kunna bli ett ännu större fokus på offrets beteende. Därför var Katarina Wennstam till en början något avvaktande, inte till lagen som sådan, den välkomnade hon, utan till huruvida samhället och i synnerhet rättsväsendet var mogna nog att hantera en samtyckeslag.

Man har också diskuterat olika inställningar till vad som är frivillighet. Är att vara naken med någon samtycke? Att följa med någon hem? Att gå och lägga sig i samma säng? Samlagskontrakt har varit på tapeten och en app där man med mobilt bank-id ska kunna signera sitt samtycke har lanserats.

Katarina Wennstam skakar på huvudet.

– Jag blir så förvånad över att det ska vara så svårt att avgöra! Herregud, tänker jag, är det så få som har legat med en person som verkligen vill, på det sättet att det inte råder någon som helst tvekan? Det är sorgligt när man tänker på det. Vad är det för sexuella erfarenheter människor har egentligen?

I sitt Sommarprat kokade Katarina Wennstam ner innebörden av samtyckeslagen till en snärtig mening: "En kvinna som vill ligger inte still!" Orden fick vingar, delades flitigt på sociala medier och bloggar och har kommit att bli något av samtyckeslagens egen slogan.

Kan man verkligen förenkla samtycke på det sättet? Är det sant att kvinnor som vill inte ligger still?

– Det är väl självklart att man kan ligga still under ett samlag! Det är en slagkraftig formulering mot det som många män i våldtäktsrättegångar hävdar: att de saknat uppsåt och hänvisat till att kvinnan bara låg där. Men formuleringen riktar sig också mot stereotypen att sex är något som kvinnor uthärdar eller övertalas till. Det är en syn på kvinnlig sexualitet som jag motsätter mig. För män

finns en motsatt schablon som går ut på att de *alltid* vill ha sex. Och den schablonen är rent farlig. Det är exempelvis inte ovanligt att män som inte har någon lust ändå deltar i gruppvåldtäkter och fejkar att de penetrerar offret eftersom de upplever det som en större skam att inte vilja.

Katarina Wennstam fortsätter.

– Men, jag menar inte att det bara finns ett sätt att visa samtycke. Jag vill få människor att tänka på dessa frågor och börja diskutera gråzonerna.

Vilka är då gråzonerna?

– Ja, egentligen är det så att mycket av det som uppfattas som gråzoner i det allmänna rättsmedvetande juridiskt är sexuella övergrepp. Att till exempel fortsätta ha sex med någon som däckat, ha sex med någon som sover, är våldtäkt.

Så dubbeltydighet hör inte hemma i sex, undrar jag och hör hur min röst nästan låter lite ängslig. Katarina Wennstam hör det kanske också för hon som annars svarar direkt, precist, som om hon tänkt på alla frågor många gånger förut, blir tyst för en stund. Blicken vandrar och återvänder samlad, som om hon förberedde sig på att göra någon besviken.

– Sådär, säger hon, otydlighet är en del av flörtandet. Dubbeltydigt hör till förspel men förspel leder inte alltid till sex och det är inte hela världen. Tydlighet och tydlig kommunikation om sex och i sex är något som vi har bestämt oss för är osexigt, tråkigt eller pråkigt, men jag tycker inte att det är det. Det finns inget som säger att det måste vara så! Men det är klart att det i en enskild situation kan finnas gränser för hur många gånger man kan fråga sin partner om hen vill, för att det ska fortsätta vara... tja, vad ska man säga...

Sex?

– Just det, det blir liksom bara löjligt till slut, säger Katarina Wennstam.

Det finns en romankaraktär som återkommande gör sig påmind när jag funderar på samtycke och frivillighet. Det är Elise, huvudperson i Isabelle Ståhls debut ”Just nu är jag här” från 2017. Jag tänker på hur hon och hennes samvetsgranne pojkvän Viktor samtalar i sängen.

Viktor försäkrar sig om att hon verkligen vill. Han ber henne berätta hur hon vill ha det men det enda Elise förmår svara är: ”kan du inte bara göra vad du vill med mig?”

Jag undrar vad Katarina Wennstam tänker om det; att sex inte är något man alltid vill ta ställning till utan något man ibland bara önskar hända en.

– Jag har inte läst Isabelle Ståhls romanen men det är klart att jag kan förstå och känna igen mig i det. Att vilja att någon ska göra vad som helst med en kan ju å ena sidan ses som ett självskadebeteende eller som ett uttryck för rädsla eller ovilja att uttrycka den egna sexualiteten.

Att man själv tagit över synen på en tänd kvinna som slampig?

– Ja, ungefär. Å andra sidan kan detta att överlämna sig själv åt en annan person också vara något väldigt erotiskt, men det bygger på tillit, att man litar på att den människan inte kommer att göra ens kropp eller själ illa.

Det kräver väl också ett ganska stort mått självkännedom?

– Ja, och det är förstås en mognadsfråga. Men bra sex över huvud taget kräver självkännedom. Självkännedom är väldigt underskattat i sex.

Sandra Stiskalo

Född 1973 i Göteborg, är numera bosatt på Södermalm i Stockholm. Hon har två barn från en tidigare relation och lever sedan åtta år tillbaka i ett särboförhållande.

I slutet 90-talet började hon som kriminalreporter på SVT men sa 2007 upp sig för att skriva på heltid.

Debuterade 2002 med "Flickan och skulden", en bok om skuldbeläggning av våldtäktsoffer, och 2007 kom hennes första spänningsroman "Smuts", en berättelse om trafficking och sexhandel. 2018 publicerade hon tre böcker: Ungdomsboken "Pojken under bron", den digitala kortromanen "Shirins första fall" och den pamflettliknande "Har du ingen humor? En snabbguide till jämställdhet".

Så tror Katarina Wennstam att samtyckeslagen kan förbättra ditt sexliv.

Delad lust. När det finns samtycke är chansen större att det blir bättre för båda.

Bättre kommunikation. Se lagen som en möjlighet att prata mer om sex och lust med din partner.

Utveckling. I stället för "vill hen ha sex med mig?" kan du i stället tänka: "hur ska vi få bättre sex?"

Samtyckeslagen.

Den nya samtyckeslagen gäller från den 1 juli 2018.

Enligt lagen är det förbjudet att ha sex med en person som inte uttryckligen sagt ja eller aktivt visar att den vill. För fällande dom krävs det inte längre att gärningsmannen ska ha använt sig av våld eller hot, eller utnyttjat offrets särskilt utsatta situation. "

"Många barn ringde Bris under jullovet

DN MÅNDAG 14 JANUARI 2019

Runt 1 000 barn och unga har kontaktat Bris under jullovet. Ämnena ofta med en särskild koppling till julen.

Allra vanligast är att barn och unga mår psykiskt dåligt och behöver prata om det, berättar Sara Nilsåker, kurator på Bris. Hon har arbetat under jullovet och pratat med många av de barn och ungdomar som hört av sig.

– Vi har ungefär samma inflöde av kontakter och samma ämnen som vanligt. Men under julen blir det ofta en jultwist, berättar Sara Nilsåker.

Alla förväntningar kring julen gör att påfrestningarna blir extra stora. – Det är också så att jullovet gör att barn ofta upplever en extra utsatthet när de vuxna som brukar finnas runt dem inte är där, som lärare och tränare.

Familjen, och konflikter kring den, är också vanliga samtalsämnen. Både under julen och annars.

– Det kan vara extra jobbigt under jullovet då man är mycket tillsammans och inte kommer i väg till skola och annat. Det är också många vuxna som dricker för mycket, och det är jobbigt för barn. Särskilt under julen, då förväntningarna är så stora, och julen ska vara något fint.

Sara Nilsåker berättar att det kuratorerna framför allt gör är att lyssna på barnen när de ringer.

– För väldigt många är det första gången de berättar för någon annan om hur de har det. Det är ett stort steg.

Kuratorerna försöker också göra en plan tillsammans med barnet. De diskuterar hur barnet kan komma vidare och kan hjälpa till att förmedla kontakt med exempelvis socialtjänst. Men bara om barnet vill. Alla samtal till Bris är anonyma, och det gör att Bris kuratorer behöver jobba med att motivera och förklara för barn så att de kan välja att bryta sin anonymitet och ta emot hjälp där de bor.

TT 2

"Fakta. Samtalen till Bris under jullovet

Ungefär 1 000 barn har kontaktat Bris under jullovet via telefon, chatt och mejl. De vanligaste ämnena har varit:

Psykisk ohälsa: 36 procent

Familj & familjekonflikter: 23 procent

Våld, övergrepp och kränkningar: 23 procent

Skolan: 14 procent

Vänner: 13 procent

Samhällets stödjanser: 11 procent

Kärlek: 11 procent

Att vara ung: 10 procent

Vuxnas svårigheter: 8 procent

Stress: 8 procent

Källa: Bris "

" Dyrare med hemtelefon hos Telia

DN MÅNDAG 14 JANUARI 2019

Telia justerar priserna för fast telefoni. Vissa får ett billigare abonnemang men för de allra flesta blir fakturan för hemtelefonen dyrare.

Prishöjningen gäller för de Teliakunder som har en fast telefon kopplad till det gamla kopparnätet och träder i kraft från och med april i vår.

– Bakgrunden är att vi ser att många kunder, särskilt äldre personer, varit oroliga. De vet inte hur mycket de har ringt och har svårt att hålla koll på det. Nu behöver de inte tänka på det utan nu är det samma avgift för alla, säger Inger Gunterberg på Telias pressavdelning. Tidigare har de haft en grundavgift på 205 kronor, och på det olika prisplaner beroende på hur mycket kunden tänkt ringa. Från och med april gäller i stället en och samma avgift för alla – 329 kronor i månaden – oavsett hur mycket telefonen används inom Sverige. De som tidigare haft Telias dyraste paket kommer ner en bit i pris med det nya upplägget. Men för de allra flesta blir justeringen en dyrare historia.

De senaste tio åren har de fasta telefonabonnemangen i landet minskat med 58 procent och är i dag 1,7 miljoner till antalet (företag ej inräknat), varav 640 000 är kopplade till kopparnätet. Övriga har den nyare varianten av hemtelefon som kallas ip-telefoni och går via bredband eller fibernätverk. Dessa påverkas inte av prisändringen. Senast Telia höjde avgiften var i september 2017. Då hade de enligt Post- och telestyrelsens, PTS, siffror omkring 536 000 privatkunder som fortfarande hade en hemtelefon kopplad till kopparnätet. I dag har

antalet minskat till 477 000, och bolaget hoppas det fortsätter i det spåret.

Telia har sedan ett par år tillbaka jobbat med en satsning där de tar över kunder från de äldre delarna av kopparnätet till nyare teknik.

– De äldsta delarna av kopparnätet är närmare 60–70 år gammalt. De håller inte riktigt för tidens tand och är känsliga för väderpåverkan och liknande. Då tar vi över dem till modern framtidssäker teknik som mobilt och fiber i stället.

– Sedan lämnar ju många kunder kopparnätet själva i ganska stor utsträckning för att de vill gå över till mobilt eller fiber, säger Inger Gunterberg.

Telia Company stod 2018 för ungefär 58 procent av marknaden för fast telefoni hos privatpersoner.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se "

" Uberchaufförerna slår tillbaka mot kritiken

DN MÅNDAG 14 JANUARI 2019

Ubers förare vill inte kännas vid Taxiförbundets kritik om skattefusk. Ingen skulle kunna gå under Skatteverkets radar med sådant fiffel, menar två förare som DN varit i kontakt med.

Taxiförbundet gick tidigare ut med en kritisk rapport om taxiföretaget Uber, efter en granskning beställd av säkerhetsföretaget Gothia Protection Group. I rapporten konstaterar de att förarna ofta slår in en avsevärt mycket lägre summa i taxameter än resans faktiska pris, som betalas via appen.

Varje taxameter är kopplad till en redovisningscentral där Skatteverket kan hämta uppgifter, och taxiförbundet menar att syftet med att slå in en lägre summa inte kan vara något annat än skattefusk.

I en skriftlig kommentar meddelade Uber att de tar anklagelserna på allvar och "ska undersöka frågan". Än så länge har de inte kommit med några nya besked, men under tiden har DN varit i kontakt med flera av deras förare som menar att kritiken saknar grund.

– Jag betvivlar starkt att någon av oss fuskar med taxameter medvetet. Visst finns det stolpskott men det gör det hos alla andra taxibolag också, och skulle Uber få koll på dem så ryker de direkt, säger Cathrine Lind som kört för ett åkeri under Ubers flagg i mer än ett år.

Hon ser och hör ofta om andra Uberförare som hanterar taxameter på det felaktiga sättet som Taxiförbundet beskriver, men menar att det finns andra förklaringar än skattefusk.

– Självklart kan man skita i att göra bokföringen precis som i alla branscher, men det är idiotiskt för görs en kontroll så åker du ju dit. Vi

får skattesammanställningar från Uber baserat på uppgifter från appen som Skatteverket kan stämma av mot körpassrapporterna från taxametern när de vill.

– Att folk hanterar taxametern så här tror jag snarare beror på en stor okunskap i branschen. Förare får för dålig utbildning från sina åkerier om hur den ska användas på rätt sätt, säger Cathrine Lind.

Björn Berg driver ett eget åkeri med anställda chaufförer som kör under Ubers flagg. Även han menar att den kritiserade hanteringen av taxametern är ett orimligt sätt att smita från sin skatteplikt.

Han själv slår alltid in en krona i den fysiska taxametern innan resan, för att sedan kunna justera upp slutpriset till det som appen visar efter resan. På så sätt behöver han inte riskera att ett fastpris som är inslaget i taxametern på förhand blir för högt om kunden vill avbryta resan tidigare, menar han.

– Vissa löser det med att stämma av i appen i slutet av dagen och slår in en enda lång resa på ett par tusen kronor per arbetsdag.

Men då hanterar man väl ändå inte taxametern enligt

Transportstyrelsens föreskrifter?

– Nej visst, egentligen ska du stämma av löpande efter varje resa. Men oavsett hur du gör det är påståendet om skatteflykt tagen ur luften. Alla våra transaktioner är spårbara för Skatteverket och alla förare har godkänt att Uber lämnar ut våra transaktionsuppgifter till Skatteverket, säger Björn Berg.

Taxiförbundets vd, Claudio Skubla, står fortfarande fast vid att åtta av tio Uberförare fuskar med skatten. Att taxameterhanteringen skulle bero på okunskap ser han som otroligt.

– För att bli förare måste du ha gått en utbildning och ha gjort ett prov hos Trafikverket, så det är självklart att de har koll på taxametern. De vet mycket väl vad de håller på med, säger han.

Andreas Lindberg

andreas.lindberg@dn.se "

"Klagomålen ökar på byggjobb i hemmet

DN MÅNDAG 14 JANUARI 2019

En ny värmepump som inte fungerar, fel lutning på badrums-golvet eller läckor i nydragna vattenledningar. Allt fler svenskar anmäler hantverkare, entreprenörer och leverantörer som använts för renoveringar och förbättringar i hemmet.

Antalet ärenden hos Allmänna reklamationsnämnden har ökat med 67 procent de senaste fem åren.

– Antalet anmälningar som hamnar på vår avdelning bostad ökar igen, efter att avdelningen haft en lite minskad inströmning under 2017.

Anmälningarna rör allt från uppförande av hus till byggandet av en garderob och köp av larm, säger Elin Envall, beredningsjurist på Allmänna reklamationsnämnden (ARN).

Anledningarna till den ökade mängden anmälningar kan vara flera. Svenskar lägger mycket pengar på att bygga om och inreda sina bostäder.

Enligt en internationell undersökning som företaget Houzz.se gjorde 2017 ligger svenskarna i topp när det gäller att renovera. Men nya regler för företag kan också bidra till att antalet anmälningar ökar.

– Företag som hamnar i en tvist har en skyldighet att upplysa konsumenterna om möjligheten att vända sig till ARN, säger Elin Envall.

Under 2018 gjordes 2 122 anmälningar till ARN. Det är en ökning med mer än 500 ärenden jämfört med 2017. Backar man ytterligare några år blir trenden tydlig. 2013 inkom 1 269 ärenden till ARN bostadsavdelning. Årets siffra innebär alltså en ökning med 67 procent de senaste fem åren.

Av de anmälningar som avgjordes av ARN ifjol föll 53 procent ut till konsumentens fördel. Det finns hjälp att få för den som är missnöjd med det arbete en hantverkare har utfört eller som anser att entreprenören inte håller sig till avtal. Likaså för den som fått produkter som inte håller som förväntat.

– Ta reda på dina rättigheter. Vi kan inte ge råd, men du kan vända dig till konsumentvägledningen i din kommun eller till ”Hallå konsument”, säger Elin Envall och fortsätter:

– Framför dina krav till entreprenören. Om företaget säger nej till dina krav eller inte svarar inom skälig tid har du möjlighet att skicka in en anmälan till ARN.

Och den gyllene regeln:

– Tänk på att alltid ha skriftliga avtal.

TT "

"Fakta. Så klagar du på rätt sätt

Om något blir fel – se då till att du som köpare av tjänsten först och främst reklamerar den inom en rimlig tid – gärna skriftligt. En bra hållpunkt är två månader.

Vad är då ett fel – egentligen?

Att du i efterhand ångrar färgen du själv valt till dina väggar kan inte målaren ta ansvar för. Om det som målats däremot är inte är fackmässigt utfört så kan du ha rätt att reklamera.

Ett annat fel är om tjänsten du beställt inte stämmer överens med vad ni avtalat.

Vad kan du göra om det blev fel?

Du har reklamerat felet. Vad händer nu då? Du har en rad åtgärder att välja mellan:

– Kräv att felet rättas till.

– Kräv prisavdrag.

– Håll inne en del av betalningen. Det kan du göra om företaget inte avslutat uppdraget i tid. Men förseningen får inte bero på dig!

– Häv avtalet. Fungerar i vissa fall, exempelvis om tjänsten inte är färdig och tiden var av betydelse.

– Kräv ekonomisk ersättning för felet om den orsakat skada.

Ta ärendet vidare till ARN?

Säger det anlitate företaget nej till dina krav så kan du vända dig till ARN (Allmänna reklamationsnämnden).

Innan du sätter igång, hör dig för och passa på att få råd av konsumentvägledaren i din kommun och se vilka krav som gäller för att anmäla hantverkstjänster som rör din bostad.

Bifoga alltid bevis – allt från kvitton och foton till garantier.

Besiktningsintyg från en opartisk besiktningsman kan också användas som bevis. "

" Prepping med politisk övertygelse

DN MÅNDAG 14 JANUARI 2019

Kokande hetta och hårda stormar höjer svenskarnas intresse för att preppa för extrema situationer. Men för många är det inte vädret utan politisk övertygelse som är skälet till att göra sig redo – och prepparna finns på hela den ideologiska skalan.

– Det funkar ju, vi överlever. Men det blir ju lite besvärligt. Så säger Lina Strömquist i Brottbys efter att stormen Alfrida har slagit ut strömmen i familjens bostad, och därmed även värmen och vattnet. I ”Studio ett” i P1 (4/1) berättar hon att fårskinnstoffer och fleecekläder visserligen hjälper, men att de till sist gav upp och flyttade in hos vänner så att minstingen skulle slippa krypa runt på ett iskallt golv. Familjen tillhör de cirka 100 000 svenskar som stormen gjorde strömlösa. I särskilt drabbade områden som Gotland förstärktes oron av svårigheter att nå fram till 112.

Men ja, vi överlevde.

Händelserna har i vilket fall gett landets preppare, det vill säga sådana som förbereder sig på extraordinära kriser och samhällets eventuella kollaps, en rejäl dunk vatten på sina hemmakvarnar. När jag ringer upp Fredrik Qvarnström på Överlevnadsbutiken berättar han att försäljningen av stormkök, vevradiatorer och ficklampor gått upp sedan stormen.

Men samtidigt är det lätt att fastna i prylarna när vi pratar om preppare. I spektakulära tv-serier som ”Doomsday preppers” på National Geographic (2011–2014) framställs de som pinalotiska högermän som staplar konserver och skjutvapen i källarhyllorna, i spänd förväntan på att allt brakar samman.

Men det finns olika sätt att förbereda sig på. Mycket beror det på ideologisk övertygelse. Det finns libertarianska preppare, som hellre förlitar sig på individen än på staten vid en katastrof och nationalistiska preppare som flyr invandringen i städerna till drömmen om en orörd, svensk natur. Och på andra sidan av det politiska spektrumet finns vänsterprepparna, som föredrar samarbete framför individualism, och som kopplar undergången till ohållbar kapitalistisk konsumtionshets.

En sådan är David Jonstad, som jag besöker på hans gård i södra Dalarna. Först får vi träffa hans får, och ledartackan Ulla trängs med ivrigare Saga om att bli klappad först. Jonstad ler åt mina tunna stadsskor, som inte är någon match för den knarriga januarisnön.

– Det där gör du inte om gissar jag, säger han.

Jonstad är inte helt självförsörjande, men det är inte heller målet. För att visa hur ett omställt liv kan te sig har han förberett två uppgifter åt mig.

Först ska jag hugga ved till kaminen, och yxans kyliga skaft lär mig snart hur det känns att frysa ända in i skelettet. Snart slinter jag och klämmer tummen ordentligt, så vi går vidare till höns huset där jag sätts att skrapa ner deras geggiga avföring i en plasthink. Till sist går vi in för mitt livs godaste, eller åtminstone mest framemotsedda, kopp grönt te.

– För mig är omställningen det viktiga. Om man lever som jag gör behöver man inte preppa genom att köpa prylar och konserver eller lagra vatten, för vi har en brunn och en jordkällare.

Jonstad drar sig för att kalla sig preppare, och pratar hellre om omställning inför kriser. Om detta har han skrivit två böcker, ”Kollaps: Livet vid civilisationens slut” (2012) och ”Jordad: Enklare liv i kollapsens skugga” (2016). Hans budskap är att den högkonsumerande storstaden inte är särskilt miljövänlig, och han ser ett mer jordnära samhälle som ett alternativ med större hållbarhet.

– Det finns en slagsida åt det libertarianska inom preppingrörelsen, som kommer från en misstro mot att staten kan trygga vår försörjning i händelse av en kris. Men det är ju också vad staten själv säger: Ni måste ha en förmåga att klara er själva.

Han syftar på rapporten ”Om kriget eller krisen kommer”, som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap gav ut i fjol. Där står bland annat: ”Myndigheter, landsting och regioner, kommuner, företag och organisationer ansvarar för att samhället ska fungera. Men ansvaret för vårt lands säkerhet och trygghet är gemensamt för alla som bor här.”

Jonstad har svårt för libertarianernas individualism, men har också en känsla av att rörelsen håller på att förändras.

– Preppers börjar inse att det inte räcker med att klara sig själv, att det måste gå hand i hand med att samarbeta med andra. Många tror att det viktiga är det fysiska, som att ha en vevradio och en vattenreserv. Och det är naturligtvis viktigt, men den viktigaste beredskapen är den sociala. Att lära känna sin omgivning. Kriser överraskar ofta, och då är det viktigt att tillsammans med andra kunna improvisera i den uppkomna situationen. Sommarens bränder är ett bra exempel. Få var nog förberedda på torka i Sverige.

Poängen om social beredskap görs även av andra preppare på vänstersidan. I höstas arrangerades i Stockholm exempelvis ABF-studiecirkeln ”Preppa tillsammans – Så överlever Hägersten kollapsen”, under devisen: ”Ett levande, bebott och starkt lokalsamhälle är den bästa krisberedskapen.”

Rutinerade prepparen Anders Lundwall anser däremot att krisberedskap hör tätt samman med libertarianismen. Han tycker sig också se att preppare som börjar som röda ofta röstar allt blåare med tiden.

– Att vara en prepper sticker i ögonen på folk, särskilt på vänsterkanten. För de litar ju ofta på staten till fullo, säger Lundwall.

Han driver sedan 2011 hemsidan ”En svensk prepper”, där han blandar blogginlägg om allt från hälsa till matlagning med köptips och en överlevnadspodd.

Det som främst fick honom att börja preppa var dock inte någon entreprenörsanda, utan tvärtom bekvämlighet. När han läste på folkhögskola på 90-talet var matserveringen undermålig på helgerna, vilket var särskilt plågsamt de gånger då ”fyllehungern slog till”.

De som hade egna rätter i den gemensamma kylan på boendet fick dessutom sina varor stulna, så han började lagra konserver på sitt rum. I skenet av värmeljus han köpt på storpack avnjöt han där läckerheter som Soldatens ärtsoppa med senap och knäckebröd.

Snart upptäckte han också hur praktiskt det var med ett matförråd när man var för sjuk eller lat för att handla. Återkommande strömavbrott fick honom också att inse vikten av ett par vattendunkar i garderoben. I stället för att tillsammans med andra elever skapa ett regelsystem så att kylan och andra allmännyttor användes rättvist såg han alltså till att lösa det på egen hand. Men han är för den skull inte principiellt emot gemensamma lösningar.

– Det funkar inte att vara del av ett hopföst samhälle där du inte har valt dem som du bor med. Hellre att du går ihop med människor som du faktiskt litar på. Frivillig samverkan är så libertarianskt det kan bli, som när grannar går ihop för att förhindra inbrottsvågor.

Anders Lundwall nämner amerikanska ”prepper groups”, där en klunga människor utifrån renodlade specialintressen skapar minisamhällen. Han kallar det för ”smurfbykommunism”: små frivilliga gemenskaper där alla bidrar med olika saker. Och konservförrådet ser han som en buffert inför en mer självförsörjande livsstil.

Det låter som ett steg bakåt att lagra vatten själv, eller sätta sig in i privata alternativ. De flesta vill väl bara att vattnet ska rinna, så att de kan göra något mer meningsfullt med sin tid?

– Jag föredrar också att det finns vatten i kranen, men då ska det vara någon annan än kommunen som levererar det. Jag har svårt för de traditionella vänsteridéerna, för de funkade uppenbarligen inte. Förr eller senare gör du slut på andras pengar.

Han började preppa på allvar efter att ha bränt ut sig på ett it-jobb i Nederländerna, och bestämde sig för att arbeta mindre. Insikter som han nådde tack vare ”en kombination av kbt-terapi och jävlar-anamma”. Han är ensamstående utan barn, vilket har som fördel att han bara behöver ansvara för sig själv.

– Jag har alltid varit en ensamvarg, och bland preppers är det många introverta och nördiga. Nackdelen är att jag inte har någon arbetskraft, höll jag på att säga. Därför är det viktigt för mig att tillhöra en grupp, för ensam är inte stark. Men att ha en familj är inget självändamål, säger Anders Lundwall.

Vid sidan av de småskaliga gemenskaper som Lundwall talar om finns en annan form av libertarianskt preppande som är mer internationellt och elitistiskt, som snarare drivs på av statsfientliga teknologimiljardärer som Paypals grundare Peter Thiel.

Han köpte nyligen upp stora markarealer i Nya Zeeland för att bygga en enorm domedagsbunker, med inspiration från det apokalyptiska högermanifestet ”Den suveräna individen: att leva och trivas under välfärdsstatens kollaps” (1996), som bland annat skrivits av The Times-redaktören William Rees-Mogg. Liknande skyddsrum för de allra rikaste byggs även i Europa, och den bakomliggande ideologiska idén är tydlig: när apokalypsen kommer är det var och en för sig.

Bland libertarianer finns en tvetydig inställning till nationalismen.

Nämnde Peter Thiel backade nationalistiske Donald Trump i valet, men Anders Lundwall ger inget för invandringsfientlighet.

– Jag är patriot, i betydelsen att jag älskar den virtuellt avgränsade delen jag kallar Norden. Sedan skiter jag gladeligen i invandrarna och sådär. Men de flesta kommuners vattenrening är så eftersatt, och om

det kommer en miljon nya människor till Sverige på några år utan att kommunerna gör något åt det så blir det ett problem.

Men det finns andra som preppar utifrån nationalistiska, eller invandringskritiska resonemang. Bloggaren ”Fru Prepper” flyttade exempelvis nyligen till ett hus i skogen, bland annat för att hemområdet inte kändes tryggt längre på grund av ”alla inflyttade invandrare”.

En mer extrem variant av sådana argument hittar man i en nazistisk prepparpodd, som beklagar massinvandringen och ser landsbygdspreppandet som en del av en ”vit flykt” från storstäderna. Likaså finns kristna preppare, som ser klimatkatastrofen som ett tecken på att den yttersta domen närmar sig.

Men även om det finns olika ideologier i rörelsen, så har de också en del gemensamt, säger David Jonstad.

– Alla har ju kommit till ungefär samma insikt: att vårt samhälle är betydligt mer skört än vad det ger sken av på ytan, att beredskapen för detta är rätt dålig och att risken för kriser eller regelrätta sammanbrott sannolikt kommer att öka rejält framöver. Det som skiljer är hur man agerar utifrån denna insikt.

Leonidas Aretakis

leonidas.aretakis@dn.se "

" När de rika blir rikare ökar den sociala stressen

DN MÅNDAG 14 JANUARI 2019

Folk som blir tokiga under flygningar har ökat under senare år. Det kallas "air rage" och känsloutbrotten blir nästan fyra gånger vanligare om planet har en sektion för första klass. Om passagerarna i ekonomiklass måste passera den under flygningen fördubblas risken för hysteriska utbrott. Men det är inte knösarna där framme som blir utsatta; det är snarare stolsgrannen eller kabinpersonalen som drabbas av någons oresonliga vrede. Påstår åtminstone de som forskat i saken.

Psykologen Tor Wennerberg berättade historien i en intressant recension av britterna Richard Wilkinsons och Kate Picketts nya bok (DN 31/12). I dagarna kommer "Den inre ojämlikheten" i svensk översättningen på Karneval förlag. Boken kretsar kring hur hårt ekonomisk ojämlikhet försämrar folks hälsa. Tilliten och det sociala samspelet får stå på tillväxt när klyftorna växer. På onsdag (16/1) gästar Wilkinson Stockholm och talar om boken på ABF-huset kl 18.

Jan Eklund

jan.eklund@dn.se "

" Pojkarnas besök på biblioteket blev en mardröm

DN MÅNDAG 14 JANUARI 2019

Firandet av kompisens födelsedag slutade illa när Muad, 12, brottades ner av en ordningsvakt i Kista galleria på trettondagsafton. Flera privatpersoner försökte ingripa när de såg hanteringen – men de blev bortmotade av ordningsvaktens kolleger. Efteråt uppsökte 12-åringen akuten och har sedan dess haft kraftiga smärtor, huvudvärk och sömnsvärigheter. Polisen har nu inlett en förundersökning.

På trettondagsaftons kväll, den 5 januari, gick 12-årige Muad tillsammans med sina tre kompisar till Kista galleria. De ville tillsammans fira en av kompisarnas 13-årsdag och stämningen var god. När de hade ätit mat tillsammans gick de till biblioteket som är beläget på andra våningen i gallerian.

– Vi läste lite böcker och tog det lite lugnt. Vi hade bokat ett rum, säger Muad när DN träffar honom och familjen.

12-åringen erkänner att gänget var lite högljudda, men de var inte bråkiga på något sätt. Och han hävdar bestämt att de inte blev tillsagda av bibliotekspersonalen under kvällen. Men plötsligt kom ordningsvakterna fram till dem.

– Tidigare, vid andra tillfällen, har de pratat med oss när vi pratade för högt. Då är det helt lugnt. Vi pratade högt den här gången. Men ingen sa till oss. De bara kom och tog oss, säger Muad.

Han berättar att han hade fått ett telefonsamtal och tillfälligt gått undan när han märkte att två ordningsvakter – en man och en kvinna – höll fast i hans kompisar. Muad tog upp telefonen och började filma

ordningsvaktens ingripande. Då kom den första attacken, berättar 12-åringen.

– Han var aggressiv direkt. Han släppte min kompis och tog mig i armlås.

Muad blev både chockad och rädd och kände sig orättvist behandlad av ordningsvakten. Han menar att han inte hade fått någon förklaring till ingripandet. Han fortsatte därför att ifrågasätta ordningsvaktens beteende – vilket ledde till fler konfrontationer mellan dem.

På flera olika videoklipp från händelsen går det att se hur 12-åringen, som är spensligt byggd, irriterat går fram till den manlige ordningsvakten och ifrågasätter hans agerande. Vid flera olika tillfällen tar då ordningsvakten tag i Muad och trycker ner honom på golvet.

– Det var pinsamt och gjorde ont. Flera personer kollade på mig och garvade. De bara lyfte armlåset högre och högre. Det gjorde riktigt ont. Men han brydde sig inte. Han sade bara ”gör inte motstånd”, säger Muad.

Men konfrontationen fortsatte och Muad berättar att ordningsvakten drog honom en lång sträcka inne i gallerian längs golvet.

I ett av klippen utspelar sig en scen utanför en butik där ordningsvakten drar omkring Muad i benet och bland annat håller honom nere på golvet genom att vid flera tillfällen placera ett knä på hans kropp. Flera privatpersoner går fram mot ordningsvakterna och protesterar kraftigt mot hanteringen – varpå ordningsvakterna puttar iväg personer och fäller ut batongerna, till synes för att varna folk för att komma för nära. Under hela processen ligger Muad på golvet och dras ibland fram och tillbaka på stenbeläggningen.

Till slut kom fler ordningsvakter till platsen och de förde tillsammans iväg 12-åringen till ett avskilt rum där han får vänta till polisen kommer till platsen.

Enligt Muad kallade den manlige ordningsvakter honom bland annat för ”horunge” när de är ensamma i rummet.

Polien skjutsade hem Muad till familjen – som blev chockad när de såg hur det stod till med 12-åringen. Han hade en rispa under ögat och blåmärken på smalbenet. Dessutom noterade de att han hade ett stort rött märke på revbenen vid sidan av ryggen – där ordningsvakten hade haft sitt knä. DN har inte kunnat verifiera den uppgiften, men har tagit del av en anteckning från besöket på akuten mot Karolinska där en sjuksköterska konstaterar skadorna både i ansiktet och på smalbenet. Sjuksköterskan skriver också att orsaken till besöket är familjen uppger att pojken är ”traumatiserad efter händelsen”, har lidit av ”psykisk stress” och har kräpts två gånger.

Nästan en vecka efter händelsen berättar Muad att han fortfarande har svårt att sova och att ryggen har gjort så ont att han i början knappt kunde sova.

– Jag kunde inte byta sida när jag skulle sova. Jag har haft huvudvärk och ont i smalbenet, säger han.

Samtidigt är han besviken och ledsen efter mötet med ordningsvakterna.

– Jag är fortfarande chockad, faktiskt. Jag blev rädd. De är ju där för att göra stället tryggare. Inte motsatsen, säger Muad.

DN har talat med en av personerna som arbetade på biblioteket den aktuella kvällen. Bibliotekarien berättar att personalen känner väl till två av de fyra pojkarna i fråga, och berättar att de ibland blir ”busiga” och då blir tillsagda att ta det lugnt. Men vid det aktuella tillfället var pojkarna ovanligt busiga och levde om ordentligt – dock utan att någonsin bli aggressiva.

– De gick bland annat in i tysta salen och skrek ”alla måste ut”. De pratade högt, och då menar jag riktigt högt, säger bibliotekarien och lägger till att de kastade chipspåsar och betedde sig störande för de andra besökarna.

Pojkarna blev också varnade flera gånger innan ordningsvakterna blev tillkallade.

– När vi inte kan hantera situationen, då kallar vi på väktarna. Oftast lugnar de ner sig då. Men ingen ska tro att vi ringer till väktarna i första hand. Vi pratar med dem fint, säger bibliotekarien.

Kristoffer Gren, enhetschef för Järvaenheten vid Stockholms bibliotek, berättar för DN att det först var efter att pojkarna och ordningsvakterna hade gått ut ur biblioteket som den stora konflikten inleddes.

– Ingen av min personal var med när detta hände. Personalen märkte inte ens händelsen. Och vi tar ju absolut avstånd från våldsamma händelser. Oftast har vakterna löst det väldigt bra, säger han.

I ett mejlsvar till DN har Securitas, det aktuella vaktbolaget, kommenterat händelsen. Axel Andersson, informations- och pressansvarig vid Securitas, beskriver sådana händelser som ”extremt ovanliga”.

”Under mina 25 år i branschen har det skett ett fåtal gånger, det känns fruktansvärt svårt att hantera så unga människor fysiskt”, skriver han i mejlet.

Han berättar att Securitas har inlett en intern utredning och att denna får ge svar på om ordningsvakterna hade kunnat hantera situationen utan att bruka våld, men svarar att ”man skall ALLTID vidta åtgärder väldigt varsamt” på frågan om hur riktlinjerna ser ut när det gäller fysiskt våld mot barn.

”I nuläget kan jag egentligen inte säga mer än att vi ser allvarligt på det inträffade och utreder saken, sånt här kan ta tid då allt skall bli rätt”, skriver han vidare i mejlet.

Vi har också fått uppgifter om att ordningsvakten tryckt ett knä i ryggen på en 12-åring så att han inte kunde andas och kallat 12-åringen för ”horunge”. Hur ser ni på de uppgifterna?

”Det florerar ett antal anklagelser på sociala media, vi är medvetna om detta och väntar som sagt på utredningarna visar. Vad som stämmer eller inte stämmer kommer ju att visa sig i ett senare läge”, skriver Axeln Andersson som svar.

Han lägger också till att ”det [är] så klart beklagligt om det blir skador oavsett specifikt ingripande. Securitas Sverige AB stöder ju självklart inget övervåld, och det är en av de sakerna som givetvis tas i beaktning”.

På fredagen bekräftar Kristoffer Ersenius, förundersökningsledare vid Stockholmspolisen, att det har gjorts en polisanmälan angående ordningsvaktens hantering av Muad – men att även polisen har gjort en anmälan om våld mot tjänsteman, avseende ordningsvakten.

– Men eftersom den misstänkte är så ung blir det ju inget mer än ett samtal med socialtjänsten, säger Kristoffer Ersenius.

Han berättar också att det efter anmälningarna har inletts en förundersökning med anledning av händelserna i Kista galleria.

Amanda Lindholm

amanda.lindholm@dn.se

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se "

" Bussresenärer i Södertälje måste boka plats i förväg

DN MÅNDAG 14 JANUARI 2019

**SL vill minska antalet turer som körs med tomma bussar.
I Södertälje testar man därför en modell där resenärerna måste boka en plats minst två timmar före avfärd, skriver P4 Stockholm.**

Försöket gäller busslinje 787 mellan Lill-Ahl och Överenhörna kyrka och ska pågå fram till den 20 juni i år. För resenärerna innebär det att de måste boka resan via SL:s app eller på telefon senast två timmar innan avgång. Vid hållplatser där ingen anmält att man vill stiga av eller på kommer föraren inte att stanna.

Enligt Alexander Krajisnik, presstalesperson på SL, genomför man försöket dels för att spara pengar och dels av miljöskäl.

– Den sträckan som vi nu ersätter med anropsstyrd trafik hade en medelbeläggning på färre resenärer än tre per avgång och på vissa turer var det inga passagerare alls. Då måste vi ifrågasätta att vi lägger ner väldigt mycket pengar på att köra tomma bussar som också har en miljöpåverkan, säger han till P4 Stockholm.

Ett annat syfte är att behålla landsbygdstrafiken för de runt hundra tusen länsinvånare som bor där. Flera busslinjer på Stockholms landsbygd har redan dragits in på grund av för få resenärer eller hotas av nedläggning.

Alla är dock inte positiva till den nya modellen. Södertäljebon och resenären Niklas Pettersson som är skiftarbetare med oregelbundna tider befarar att han kan få problem att förboka bussen och ser få fördelar med förbokade bussar generellt.

– Jag tycker det är ganska värdelöst. Oavsett om man ska boka resan eller inte så kommer fortfarande samma antal människor behöva åka samma tid oavsett om man bokar eller inte, säger Niklas Pettersson till P4 Stockholm.

Busslinje 787 trafikeras mellan Lina hage–Överenhörna kyrka i Södertälje. Avgångar i rusningstrafik ingår inte i försöket utan fungerar som vanligt.

SL utesluter inte att förbokning av resor kan bli aktuellt på fler sträckor i linjenätet i framtiden.

Katarina Lagerwall
katarina.lagerwall@dn.se "

"Pappan hos sonen efter bussolycka

DN TISDAG 15 JANUARI 2019

Bara en 23-årig man överlevde den tragiska trafikolyckan vid Masugnsbyn. De övriga sex i minibussen omkom, alla var ungdomar hemmahörande i Schweiz.

– Svenska polisen ringde mig för att säga att flera unga män förlorat livet i Sverige och att min son överlevt, det var både en lättnad och oerhört sorgligt på samma gång, säger 23-åringens pappa till schweiziska nättidningen 20 minuten.

Olyckan då en minibuss och en lastbil frontalkolliderade inträffade på länsväg 395 vid Masugnsbyn i Kiruna kommun natten till lördag.

I minibussen färdades sju unga män mellan 20 och 30 år, som hade rest till Sverige för att titta på norrskenet. Nu var de på väg hem. Alla är hemmahörande i Berner Oberland söder om Bern, huvudstaden i Schweiz.

Pappan till den överlevande befinner sig i Sverige för att ta hand om sonen. Vad som orsakade olyckan är under utredning.

Katarina Lagerwall

katarina.lagerwall@dn.se "

" Falska identiteter och asiatiska odds i småländska division 3

DN MÅNDAG 14 JANUARI 2019

Vad var det egentligen som hände när Växjö United tappade sin överlägsna serieledning och missade avancemanget till division 2? Det här är berättelsen om en 6–6-match, om otillåtna spelare och falska identiteter, skatteskulder och konkurser, ett hyllat integrationsprojekt, en avhoppad S-politiker och stora insatser på den asiatiska spelmarknaden.

Sista bollen är sparkad, men efterspelet pågår fortfarande till den märkliga upplösningen av fotbollens division 3 sydöstra Götaland, nu hos polisens aktionsgrupp mot idrottsrelaterad brottslighet som har inlett en förundersökning.

Före jul gick en fotbollsspelare till Migrationsverket i Växjö och berättade att han inte är den han utgivit sig för att vara. Identiteten och nationaliteten som han varit registrerad under både hos myndigheterna och Svenska fotbollförbundet är inte korrekt. Den spelare som var med och firade att Älméboda/Linneryd i sista omgången tog hem seriesegern i hård konkurrens med Växjö United är inte den han uppgav sig vara när serievinnarna värvade honom inför säsongen från just Växjö United.

Samtidigt som fotbollsspelaren berättade om sin falska identitet gjorde han en polisanmälan. Han uppgav att han blivit uppmanad att byta identitet och att han under serieavslutningen blivit utsatt för hot. Det är en ny vändning i en märklig historia som redan varit föremål för granskning av både Svenska fotbollförbundet och Riksidrottsnämnden.

Säsongen har gått som på räls för Växjö United. När laget förbereder sig inför hemmamatchen mot IFK Osby den 15 september gör man det som klar serieledare. Försprånget har visserligen krympt efter årets första förlust, 1–2 mot Älmehöja/Linneryd i förra omgången, men de tolv segrarna och fem oavgjorda under säsongen gör att det bara behövs ett par segrar till för att säkra seriesegern och ta steget upp i division 2.

IFK Osby är inblandat i nedflyttningsstriden och hos spelbolagen är Växjö United stor favorit. I genomsnitt erbjuder man 1,16 gånger pengarna i odds för hemmaseger och 6,90 för oavgjort och 7,50 om Osby skulle vinna. När matchen sparkas i gång går allt som förväntat. Efter drygt 20 minuter leder Växjö med 2–0 och i halvtid har man gått ifrån till 4–1, för att sedan alldeles i inledningen av andra halvlek öka på till 5–1.

Segern förefaller klar, men så petar Osby in två snabba reduceringsmål och får lite kontakt. Växjö gör 6–3 med 20 minuter kvar och det verkar avgjort igen, men bortalaget reducerar på nytt och tilldöms en straff i 87:e minuten som resulterar samtidigt som Växjö får en spelare utvisad. På stopptid gör Växjös målvakt ett misstag och Osby kan kvittera.

Bottenlaget har hämtat upp fyra måls underläge på bortaplan under andra halvlek och matchen får det osannolika slutresultatet 6–6. Tabelläget är dock fortfarande gynnsamt för Växjö, som i nästa omgång möter Gransholms IF, ett annat lag i botten av tabellen. Även här är Växjö klar favorit. Det genomsnittliga oddset är 1,11 för Växjöseger medan oavgjort ger 8,00 och en vinst för Gransholm hela 9,20.

Ett spelmässigt överlägset Växjö går till ledning med 3–1 i andra halvlek och division 2-spelet hägrar på nytt, men historien upprepar sig. Försvarsspelet faller ihop, man får en spelare utvisad och matchen slutar 3–3.

Men en poäng är bättre än ingen och om Växjö bara kan vinna mot toppkonkurrenten Älmhult i näst sista omgången är seriesegern i hamn. Då kommer nästa smäll. Gransholms IF har lämnat in en protest mot att Växjö använt en otillåten spelare i 3–3-matchen. Det handlar om en spelare som Växjö värvat från toppkonkurrenten Älmehöja/Linneryd mitt under säsongen.

Spelaren tillhörde även Växjö United säsongen 2017 och är mest känd i Fotbollssverige som den som fällts i två stycken matchfixningsrättegångar och därför varit avstängd av Svenska fotbollförbundet. Avstängningen efter att han blev dömd för medhjälp till givande av muta i fallet kring IFK Värnamo blev tvåårig. Han var också inblandad i skandalen kring Kristianstads FF, men avstängningen förlängdes inte och redan 2016 kunde han spela några matcher för Råppe GoIF innan han flyttade till Växjö United säsongen därpå.

Gransholms protest gäller att Växjöspelaren spelar på turistvisum och då får man bara representera en klubb per säsong. Svenska fotbollförbundets disciplinnämnd finner att han har spelat elva matcher för Älmehöja/Linneryd och tre för Växjö United och dömer Gransholm som segrare i matchen med 3–0. Inte bara en poäng försvinner utan även tre viktiga mål för målskillnadens skull.

I näst sista omgången besegrar Växjö toppkonkurrenten Älmhult med 2–1, men eftersom Älmehöja/Linneryd efter att protesten godkänts nu bara är två poäng bakom måste Växjö vinna i sista omgången mot Nybro för att vara på den säkra sidan. Det gör man inte. Trots ett massivt spelövertag och mängder av chanser lyckas man inte göra mål och förlorar med 2–0 – samma siffror som värsta konkurrenten vinner sin match med och förpassar Växjö till andraplatsen som innebär kvalspel.

Lagets tränare Alexander Gitselov är så besviken över hur direkt-avancemanget gått upp i rök att han direkt efter matchen meddelar att

han inte tänker leda laget i kvalet. Den gamle allsvenske spelaren i Öster tycker inte att serien avgjorts på ett sportligt sätt och säger sig inte ha kraft att fortsätta. Han lämnar över huvudansvaret till andretränaren Buku Kamara.

Men det är långt ifrån slutet på de märkliga turerna kring serieavslutningen. Två dagar efter sista matchen lämnar Växjö in en anmälan till Svenska fotbollförbundet mot Älmkeboda/Linneryd. Man hävdar att klubben avvänt sig av en otillåten spelare i sin sista match mot Glömminge/Algutsrum, den som bärgade seriesegern och avancemanget till division 2.

Den spelare som i laguppställningen står uppsatt som "Samuel" (DN:s namn) påstår man egentligen heter "Benjamin" (DN:s namn) och klubben gör samtidigt en polisanmälan eftersom man hävdar att spelaren använder en falsk legitimation och gjort sig skyldig till urkundsförfalskning. Man anklagar Älmkeboda/Linneryd för att ha känt till detta. Det handlar om spelaren som senare kommer att erkänna sin falska identitet.

Både "Samuel" och "Benjamin" har tidigare varit registrerade för Växjö United. Klubben hävdar att "Samuel" nekats permanent uppehållstillstånd i landet och egentligen är "Benjamin". Som bevisning inkommer man med en kopia på "Benjamins" registrering hos Svenska fotbollförbundet i september 2012 och hans LMA-kort från Migrationsverket, ett kort som visar att innehavaren är asylsökande och har rätt att vistas i landet under asylprocessen. Under veckan vinner Växjö Smålandscupen och kvalificerar sig för spel i Svenska cupen. På nytt har laget visat vilken kvalitet man besitter. Några dagar senare vinner man också den första kvalmatchen mot Smedby från Norrköping med 3–0, men i returen kommer en ny märklig matchutveckling. Smedby vinner med 3–0 och det blir förlängning. Där går Växjö fram till tvåmålsledning och avancemanget

till nästa kvalomgång är nära, men så gör Smedby två mål under de sista fyra förlängningsminuterna och avgör sedan i straffläggning. Nästa motgång låter inte vänta på sig. Svenska fotbollförbundet avslår Växjös protest eftersom man inte finner det styrkt att "Samuel" är en annan person. Älmkeboda/Linneryd har bland annat påpekat att "Samuel" varit registrerad för Växjö under detta namn 2017 samt att Växjö inte hade några invändningar vid övergången. Man anser att man handlat i god tro. Förbundet pekar på att "Samuel" spelat för Älmkeboda/Linneryd båda gångerna som laget mött Växjö under säsongen och att Växjö då inte framfört någon protest. Disciplinnämnden anser inte att det finns bevis för att det inte var "Samuel" som spelade den aktuella matchen.

Växjö United hette tidigare FC Sufstars och blev under det namnet känt för en större fotbollspublik sommaren 2015. Suf, som står för Somaliska ungdomsföreningen och arbetar för att integrera nyanlända i samhället, slog ut Växjös stolthet Öster i Svenska cupen och ställdes därefter mot Elfsborg. Det dåvarande division 4-laget, med bas i den invandrartäta stadsdelen Araby, väckte uppmärksamhet med sitt mogna och offensiva spel och pressade det allsvenska topplaget, som till slut lyckades vinna med 1–0.

Det skapade rubriker även i riksmidierna och föreningen, som bildades 2006, lovordades inte bara för sin fotboll utan även som integrationsprojekt. Samtidigt fanns det ekonomiska problem. En månad efter matchen mot Elfsborg begärdes Somaliska ungdomsföreningen i konkurs av Skatteverket. Den ideella föreningen hade en sammanlagd skuld till staten på 747 440 kronor. Enligt konkursförvaltaren uppgick de totala skulderna till nära en miljon. Tillgångarna var 94 kronor.

Även Sufstars starke man och sportchef, den dåvarande socialdemokratiska politikern Mohamed Abdi Elmi, hade vid den här tiden hamnat i ekonomisk knipa. Skatteverket gjorde revision i hans

bolag och upptäckte att det fanns så stora brister i bokföringen att det inte gått att kontrollera hans inkomster och efter sköntaxering försattes han i personlig konkurs. Som en konsekvens lämnade Elmi partiet och sina uppdrag som ersättare i kommunfullmäktige och ledamot i tekniska nämnden.

Tre år senare beslutade han sig för att återvända till politiken genom att skapa Rättvisa rörelse partiet i Växjö, som deltog i höstens kommunalval.

Men i Sufstars, som är en egen förening och som strax efter konkurserna bytte namn till Växjö United, förblir Abdi Elmi en centralfigur. Enligt samstämmiga uppgifter är det han som styr och kontrollerar föreningen.

Det är också han som skriver under de anmälningar till Svenska fotbollförbundet och polisen som följer i efterspelet till den märkliga upplösningen på division 3 sydöstra Götaland. Det är även Abdi Elmi som i en tilläggsskrivelse till förbundet hävdar att ”Samuel” och en representant för Älmeboda/Linneryd skulle ha gripits av polisen vid ett besök på Migrationsverket i Växjö den 11 oktober. Det visar sig inte vara sant.

Det är stor spelaromsättning i Växjö United.

Bara den här säsongen har klubben haft 47 spelare registrerade i Svenska fotbollförbundets databas. Så gott som varje år kommer en grupp nya spelare till Småland genom klubbens försorg.

En del av spelarna vistas på turistvisum i landet. Många återvänder utomlands efter säsongens slut. Det handlar inte bara om afrikanska spelare. Växjö har även värvat från Sydamerika och slussat spelare vidare högre upp i det svenska seriesystemet.

Tidigare i år sålde man två av sina bästa spelare, mittfältaren Abdussalam Magashy och anfallaren Hassan Lawrence, båda från Nigeria, till division 1-klubben Kristianstads FC. Man har också sålt spelare till Syrianska FC.

Samtidigt som Växjö United nått stora framgångar beskrivs man av ledare från andra föreningar i division 3-serien, som DN talat med, som ett lag med dålig ordning. ”Rena Vilda västern” är ett uttryck som återkommer. Man talar om ett lag där spelare kommer och går, som knappt spelade några träningsmatcher inför säsongen och där spelkvalitén kan skifta från match till match men även från halvlek till halvlek.

– De kan vara hur bra som helst och så plötsligt slutar de att spela och uppträder helt darrigt i försvaret, säger Eiler Runesson, lagledare för Gransholm, och förklarar att det var vad som hände när lagen möttes i matchen som slutade 3–3 och som Gransholm senare tilldömdes segern i.

Stora frågetecken finns även kring ekonomin. När säsongen är färdigspelad kommer besked om att klubben portas av Växjö kommun och inte längre får använda kommunens anläggningar. Det beror på att man dragit på sig en skuld på nära 100 000 kronor. Enligt kommunen har klubben slarvat med betalningarna under en längre tid och nu är tålamodet slut.

Staden Växjö har blivit förknippad med matchfixning. Härifrån opererade några personer i det nätverk som 2013–14 var med om att rigga en lång rad matcher i Sverige. En av männen dömdes till fängelse i rättegången i Kristianstad och efter en härva i Norge. Stadsdelen Araby, som finns med på listan över särskilt utsatta områden i Sverige, har också förekommit tidigare i polisens utredningar kring matchfixning. Här, på en parkering i ett bostadsområde, sprängdes hösten 2013 en bil som nyttjades av en av personerna i nätverket. Trots fängelsedomarna bedöms nätverket vara fortsatt aktivt.

Under sommaren 2018 börjar det gå rykten i spelkretsar kring Växjö Uniteds matcher – även en mot allsvenskt motstånd. Den 22 augusti mötte laget BK Häcken i Svenska cupens andra omgång – en match

där onormalt stora insatser gjordes på spelmarknaden. Före och under matchen korrigerade några spelbolag sin oddssättning fyra gånger, vilket är anmärkningsvärt. Man gjorde det på grund av att det både före och under matchen kom in stora insatser, främst på de stora asiatiska bolagen M88, Crown och Sbobet.

– De mycket stora insatserna och de kraftiga oddsrörelserna är en tydlig indikation på att matchen var fixad, säger Francesco Baranca, chef för organisationen Federbet, som övervakar oddsmarknaden. DN har även kontrollerat saken med Svenska spels oddsexperter, som inte hittade lika stora oddsrörelser hos de utländska bolagen. Häcken vann med 5–0 efter att redan efter 37 minuter ha gjort fyra mål.

Svenska fotbollförbundet har informerats om matchfixningsmisstankarna och enligt förbundsjuristen Tobias Tibell har man lämnat över uppgifterna till polisen.

I början av november anmälde Växjö United ärendet med ”Samuel” till Riksidrottsnämnden. Man ville att svensk idrotts högsta juridiska instans skulle gå till botten med spelarens identitet och ompröva Svenska fotbollförbundets beslut.

Men innan RIN hann behandla fallet hade ”Samuel” bestämt sig. Han orkade inte längre leva med sin lögn. Därför gick han till Migrationsverket i Växjö och berättade allt. Samma dag gjorde han en polisanmälan som rör Växjö United.

Mohamed Abdi Elmi är besviken – både över att avancemanget till division 2 gick upp i rök och att Svenska fotbollförbundets disciplinnämnd avslagit klubbens protest mot att Älméboda/Linneryd använt sig av en otillåten spelare. Klubbens starke man hävdar att Växjö United redan när lagen möttes i september upptäckte att det var ”Benjamin” som var på planen. Då bestämde man sig för att inte anmäla saken, men när Växjö drabbades av ett poängavdrag för att ha använt en otillåten spelare kom saken i ett annat läge.

– I det läget kunde vi inte vara snälla och vi varnade Älméboda inför deras sista match att om ni använder den här spelaren så kommer vi att anmäla er, säger Abdi Elmi och riktar samtidigt kritik mot motståndarklubben, som han menar visste om att den spelare som orsakade poängavdraget i höstas inte hade rätt att spela för Växjö men ändå lät honom flytta.

Elmi hävdar också att när ”Samuel” tillhörde Växjö United spelade han under sin rätta identitet.

Men det är inte bara de oklara identiteterna som är märkliga under serieavslutningen i division 3 sydöstra Götaland. Flera motståndarklubbar har uttryckt misstankar kring Växjö Uniteds matcher under hösten, där laget tappade klara ledningar mot bottenlag. DN har haft två långa telefonsamtal med Abdi Elmi om matcherna. Vid det första säger han sig själv misstänka att matcherna var riggade. I det andra uttrycker han sig mer försiktigt.

– Det var märkliga matcher, men eftersom jag inte har fakta kan jag inte döma någon. Det känns inte rättvist, säger han.

Men om ni misstänker matchfixning, borde ni då inte ha anmält det till Svenska fotbollförbundet?

– Utan bevis kan jag inte göra mycket. De får väl göra en undersökning, svarar Abdi Elmi, som menar att det också finns en naturlig förklaring till att klubben tappade efter sommaruppehållet eftersom man förlorade fem spelare i startuppställningen. Samtidigt medger han att det inte förklarar genomklappningen i 6–6-matchen mot bottenlaget Osby, där man ledde med 5–1 i andra halvlek.

– Om det är någon annan utifrån som gjort något, det kan vi inte veta och vi kan aldrig styra alla spelare, men jag kan garantera att det inte finns någon i ledningen i Växjö United, oavsett om det handlar om en krona eller en miljon, som skulle se till att vi förlorar. Vi vill komma till nästa nivå och vårt mål är allsvenskan. Hur ska vi kunna ta oss dit

om vi förlorar? Då kommer heller inte någon att vara intresserad av våra spelare.

Abdi Elmi förklarar att man liksom många andra klubbar i dag arbetar med att utveckla spelare och sedan slussa dem vidare högre upp i seriesystemet. Han berättar stolt att en av lagets spelare blivit uttagen till Nigerias ungdomslandslag. Från att spelarna tidigare företrädesvis kom från Somalia finns det efter namnbytet från Sufstars till Växjö United för tre år sedan många länder representerade i laget.

– Vi har haft spelare från både Argentina och Brasilien hos oss, säger Abdi Elmi.

Era motståndare har reagerat på den stora spelaromsättningen i klubben?

– Några är utbytesstudenter, andra är här på tillfälligt familjebesök. Det är inte alla klubbar som tar emot invandrare, men vi har sagt att hudfärg inte ska göra någon skillnad. Många av dem som kommer till oss vill visa lite extra och är man bättre än någon annan får man chansen.

Betalar ni spelarna?

– Nej, vi har inga proffsavtal. Om det är någon som vi ser inte klarar det kanske han får bo hos någon ledare, men vi betalar inga löner.

Det har även uppstått misstankar kring er cupmatch mot Häcken efter att det gjorts stora insatser på matchen hos asiatiska spelbolag?

– Häcken hade slagit Djurgården med 5–0 och då är det väl inte så konstigt om man vinner med 5–0 mot oss. Men visst, jag kan hålla med om att de tre första målen var billiga. Vi spelade med vår reservmålvakt.

Abdi Elmi säger att det finns naturliga förklaringar till de stora skulder som klubben, kulturföreningen och han själv dragit på sig och är kritisk till hur myndigheterna behandlat dem. Nu siktar man framåt, trots att tränaren Alexander Gitselov hoppat av och klubbens skulder

till Växjö kommun gör att man inte längre kan nyttja kommunens anläggningar. På julafton presenterades en ny tränare.

Elmi tillägger att han inte har några stora förhoppningar om att serietabellen ska räknas om.

– Det vi kräver i första hand är att alla ska bli lika behandlade. När förbundet tog ifrån oss poäng agerade man snabbt och vi kräver att man även klarar ut det här med identiteterna, säger han.

Den 15 november beslutade Riks-idrottsnämnden att inte ge Växjö Uniteds överklagan prövningstillstånd. Det var innan det blev känt att ”Samuel” erkänt att han vistats i Sverige under falsk identitet.

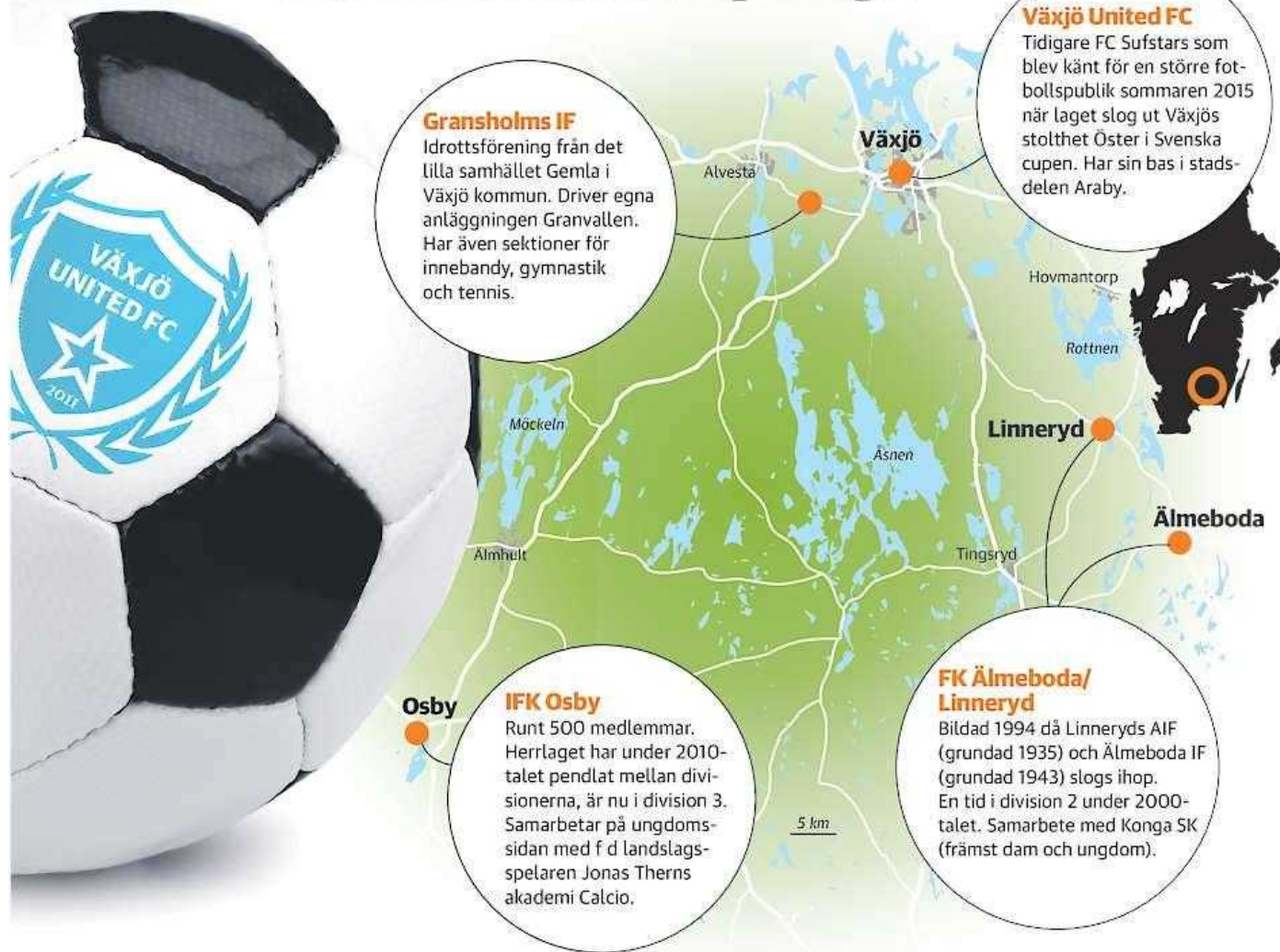
I december inledde polisens aktionsgrupp mot idrottsrelaterad brottslighet en förundersökning kring fallet. Kommissarie Fredrik Gårdare säger att utredningen är i sin början och att lägesbilden är oklar.

– Vi har anledning att misstänka att det kan finnas flera typer av brott begångna, men vi måste titta djupare för att få en klarare bild, säger han och tillägger att det kommer att hållas fler förhör den närmaste tiden.

Jens Littorin

jens.littorin@dn.se "

Här är klubbarna i reportaget

Div 3 sydöstra Götaland 2018

(Herrar)

Lag	Poäng	Differens
FK Älmeboda/Linneryd	46	+29 mål
Vaxjö United FC	45	+27 mål
Älmhults IF	44	+26 mål
Glömminge-Algutsrums IF	35	-3 mål
Hörvikens IF	33	+8 mål
Hövmantorp Golf	31	+/-0 mål
Karlskrona UF	29	+4 mål
IFK Karlshamn	28	-4 mål
Nybro IF	25	-11 mål
IFK Osby	25	-12 mål
Gransholms IF	19	-12 mål
Ronneby BK	12	-52 mål

Grafik: Jenny Alvéen Foto: Alamy
Fakta: Martin Fransson, Jens Littorin

Huvudpersoner

"Sead"

Gick under säsongen från Älméboda/Linneryd till Växjö United och är orsaken till att Växjö United dömdes till poängavdrag för att ha använt otillåten spelare. Har två gånger dömts i matchfixningsrättegångar och blivit avstängd av Svenska fotbollförbundet.

"Samuel/Benjamin"

"Samuel" har tidigare spelat för Växjö United, men gick den här säsongen över till seriesegrande Älméboda/Linneryd. Har anmält att han vistats i Sverige under falsk identitet och hävdar att han uppmanats att byta identitet av sin gamla klubb.

"Benjamin" har tidigare spelat för Växjö United. Enligt klubben är detta den verkliga "Samuel".

Mohamed Abdi Elmi

Tidigare kommunalpolitiker i Växjö och Växjö Uniteds starke man. Hävdar att Älméboda/Linneryd använt otillåten spelare i matchen som säkrade seriesegern.

Alexander Gitselov

Tidigare allsvensk spelare i Öster, som hoppade av tränarjobbet i Växjö United efter de märkliga turerna kring serieavslutningen.

Fredrik Gårdare

Leder polisen aktionsgrupp mot idrottsrelaterad brottslighet.

" Hatt blir ny bondebass

DN TISDAG 15 JANUARI 2019

Tidigare ministern och centerpolitikern Anna Karin Hatt blir ny vd för Lantbrukarnas riksförbund (LRF).

Hatt pekar på att LRF ska stötta de 140 000 medlemmarna och se till att landsbygdsföretagande och de gröna näringarna hörs på ett effektivt sätt i samhällsdebatten. Att både ta till vara medlemmarnas intressen och samtidigt utveckla affärsverksamheten känns lockande, säger hon. – Det är ett samhällsviktigt uppdrag, tycker jag, som jag ser fram emot att ta mig an.

46-åriga Hatt är uppvuxen på ett lantbruk och tidigare långvägare inom C. 2010–2014 var hon minister i alliansregeringen. Hon ska nu lämna posten som Almegas vd, som hon innehaft sedan hon lämnade politiken 2015.

Den 1 augusti kliver hon i stället på som vd och koncernchef för LRF. På frågan om det, med hennes bakgrund, känns som en slags fullbordan pekar Anna Karin Hatt på vikten av landsbygdsutveckling, att hålla ihop samhället samt av hållbarhet och ta till vara på landsbygdens resurser.

– Det är ju frågor som jag har varit engagerad i väldigt länge, så på ett sätt ja: det är lite som att komma hem. Det här ligger mig starkt om hjärtat. Jag är uppvuxen i den här myllan.

LRF ska vara en partipolitiskt obunden organisation. Anna Karin Hatt säger, på frågan om hennes bakgrund i den delen kan innebära en risk, att det är en fråga för LRF:s styrelse. Men hon tillägger att även Almega är partipolitiskt obunden och att hon själv inte är partipolitiskt aktiv längre. Hatt vänder i stället frågan till en fördel:

– Med den erfarenhet jag har av politiken, ända upp på regeringsnivå, hoppas jag att medlemsföretagen och organisationen ska känna att man har en glädje av att få med ytterligare en person som förstår hur politiker och andra beslutsfattare tänker och hur processerna ser ut.

TT "

"Att vara ensamstående kan vara en riskfaktor"

DN TISDAG 15 JANUARI 2019

Hur gammal man är och var man bor påverkar risken att utsättas för brott. Det kan även spela roll om man är ensamstående eller inte, visar en analys som Brottsförebyggande rådet gjort av svenskarnas utsatthet för brott.

Brottsförebyggande rådet, Brå, undersöker årligen utsattheten för vissa typer brott i den Nationella trygghetsundersökningen (NTU).

Nu har myndigheten gjort ännu en analys av svaren i NTU, och fått fram vilka riskfaktorer det är som påverkar utsattheten för dessa brott mest. Ålder, bostads- och familjetyp är de faktorer som påverkar risken mest, visar analysen.

Exempelvis minskar risken att utsättas för brott ju äldre man blir. Vid misshandel är det särskilt tydligt att unga drabbas i högre utsträckning.

– Vi har inte kollat närmare på det i den här studien, men man skulle kunna tänka sig att det handlar om att man har olika levnadsmönster.

En tonåring mellan 16 och 19 år har antagligen ett lite annat levnadsmönster än någon som är över 65, säger Victor Ståhl, utredare på Brå.

– Ungdomar kanske befinner sig mer i alkoholrelaterade miljöer. Nära pubar, nattklubbar och liknande kan exempelvis risken öka för att bli utsatt för misshandel, fortsätter han.

Även ensamstående utan barn löper en förhöjd risk för exempelvis misshandel – vilket också skulle kunna förklaras med ett levnadsmönster där man befinner sig mer ute. Samtidigt är risken att

utsättas för misshandel och flera andra typer av brott ännu högre för ensamstående med barn.

– Det kan vara att de har bristande möjligheter, och därmed mindre ”skydd” än andra. Ofta pratar man om ensamstående föräldrar, speciellt mammor, som en utsatt grupp i samhället. De skulle kunna ha mindre handlingsutrymme och bristande ekonomiska och sociala resurser, är något som vissa forskare lyfter fram, säger Ståhl.

TT "

"Fakta. NTU

Nationella trygghetsundersökningen, NTU; är en frågeundersökning om bland annat trygghet och utsatthet för brott som har genomförts sedan 2006.

2017 tillfrågades ett slumpmässigt urval på 200 000 personer i åldrarna 16–84 år, varav 79 933 svarade.

Analysen om riskfaktorer bygger på de svar i NTU som handlar om brott mot enskild person, alltså misshandel, hot, sexualbrott, personrån, fickstöld, försäkringsbedrägeri, kort-/kreditbedrägeri, trakasseri och nätkränkning.

Källa: Brå "

" Varannan saknar mening i sitt jobb

DN TISDAG 15 JANUARI 2019

Knappt hälften av de anställda känner att deras jobb är meningsfullt. Så ser det ut i en rad branscher, enligt den senaste undersökningen Jobbhälsoindex.

Minst tillfredsställd är personal i bland annat transport, hotell och restaurang, handel och tillverkningsindustri. Det visar nya siffror från Jobbhälsoindex, en årlig undersökning om hälsan i arbetslivet, tidigare känd som Jobbhälsobarometern.

DN publicerade nyligen en serie kring hur människor kan uppleva sina arbeten som meningslösa. Bland annat kunde vi berätta att nära en halv miljon svenskar är missnöjda med sina jobb.

Att vara en del av ett sammanhang, att förstå sitt uppdrag och att se det som meningsfullt – allt det är förutsättningar för att vi ska må bra på jobbet. Att dessutom känna att man både kompetensmässigt och tidsmässigt klarar av sitt uppdrag är också viktigt.

Sedan 2015 har Jobbhälsoindex ställt frågan om arbetets meningsfullhet. Och den allmänna tendensen i årets version är att alltför verkar sakna en sådan känsla.

I snitt var tionde svensk ser enligt årets svar föga mening – utöver lönen – med att gå till jobbet. 30 procent svarar ”varken eller”, medan resten uppger att jobbet är meningsfullt.

Mest mening i arbetet finner – enligt undersökningen – vård- och omsorgspersonal, liksom anställda inom kultur, turism och fritid. Där tycker minst sju av tio att de gör under arbetspassen är betydelsefullt. Särskilt inom kommuner och landsting, trots det utbredda missnöjet med dessa arbetsgivares arbetsmiljö och lönenivåer.

Över lag tycks fler uppleva en mening i arbetet på kvinnodominerade arbetsplatser än på mansdominerade.

Högt i ligan över yrken där utövarna själva pekar på ett högt meningsinnehåll ligger även juridik, ekonomi, vetenskap, teknik och forskning. Likaså försvaret, socialtjänsten och kriminalvården.

Bland dem som har svårare att se meningen med jobbet utöver lönen dominerar arbetaryrken. Men bilden är inte entydig. Till exempel ligger både it-konsulter och bank- och försäkringsanställda lågt i självupplevd meningsfullhet, medan LO-yrken inom till exempel vård och omsorg ju placerar sig högt.

Dock avviker den offentliga sektorns chefer från mönstret: bland dem uppger bara 53 procent att de är nöjda jämfört med 61 procent av näringslivets.

Bland de yngre, som ofta har tillfälliga påhugg i slitiga jobb, uppfattar också färre arbetets innehåll som meningsfullt. 16 procent av de unga männen och 15 procent av de unga kvinnorna saknar meningsfullhet, mot ”bara” 7 procent av männen och 6 procent av kvinnorna över 55 år.

Jobbhälsoindex bekräftar också att känslan av arbetets mening eller brist på mening starkt samvarierar med längden på sjukskrivningarna. I den grupp som varit sjukskriven i minst en månad under de senaste tolv månaderna sade sig 18 procent sakna mening i jobbet, medan de som haft mycket få sjukdagar var de med mest positiv syn. Bland dem som ofta har värk i kroppen, exempelvis i nacke, leder och rygg på grund av belastningsskador, var känslan av bristande mening mer än tre gånger så vanlig.

Tove Nandorf
tove.nandorf@dn.se "

"Fakta. Så görs undersökningen

Jobbhälsoindex genomförs årligen sedan 2007 i samarbete med Svenskt Kvalitetsindex och bygger på ett representativt urval av svenskar i åldern 20 – 65 år som arbetar minst halvtid. Utdrag ur den publiceras sedan av olika aktörer, till exempel företagshälsan Avonova och Vårdföretagarna.

Undersökningen är landets största årligt återkommande i sitt slag, och består av ett 70-tal olika frågor om arbetsförhållanden, hälsa, sjukfrånvaro, motivation samt ett antal andra variabler.

För 2018 har totalt 9 991 respondenter besvarat frågorna i Jobbhälsoindex av ett totalt representativt urval på drygt 17 200 personer.

Genom att Jobbhälsoindex omfattar ett så stort antal personer kan ett flertal olika nedbrytningar göras på exempelvis ålder, kön, sektorer, näringsgrenar, vissa yrken, regioner, inkomst, utbildning, sjukdagar med mera. "

"Oro kring bostadspriserna får fler att binda lånen

DN TISDAG 15 JANUARI 2019

Osäkerheten på bostadsmarknaden stiger. Andelen hushåll som tror på stigande priser minskar för fjärde månaden i rad, medan fler tror på fallande priser. Det visar banken SEB:s boprisindikator.

– Statistiken för de faktiska bostadspriserna står och väger och uppenbarligen är läget för hushållens förväntningar lika osäkert. Andelen av hushållen som tror på en uppgång är exakt lika många som de som tror på en nedgång, säger Jens Magnusson, privatekonom på SEB.

I januari var andelen som tror på stigande priser 36 procent, enligt indikatorn. Det är en minskning med 5 procentenheter jämfört med december. 36 procent av hushållen tror på fallande priser – en ökning med 5 procentenheter.

Boprisindikatorn, som visar skillnaden på andelarna, har i januari därmed fallit till 0 från 10 i december. Andelen som tror på oförändrade bostadspriser är oförändrad på 21 procent.

I samtliga regioner förutom Stockholm minskar andelen som tror på stigande priser.

Enligt Magnusson präglas osäkerheten av Riksbankens räntehöjning i december och de efterföljande boräntehöjningarna.

Hushållen tror i genomsnitt att Riksbankens reporänta kommer att ligga på 0,22 procent om ett år, enligt SEB. Andelen som planerar att binda sin boränta inom den kommande tremånadersperioden ökar med 2 procent till 11 procent, vilket är den högsta siffran på sju år.

– Det är en effekt av samma resonemang. Man tror att räntan kommer att stiga, vilket får oss sugna att binda den, säger Magnusson. Att binda hela eller delar av lånet kan, enligt honom, i nuläget vara ett klokt beslut för många hushåll

– Vi vet inte alls i vilken grad eller i vilken takt boräntorna kommer att stiga, men vi kommer troligen snarare att se högre än lägre räntor, säger Magnusson och tillägger att det kan vara bra att dela upp lånet på flera bindningstider för att optimera riskspridningen. Undersökningen bygger på 1 000 intervjuer som gjordes under perioden den 2–8 januari.

TT "

"Fakta. Utveckling de senaste sex månaderna

Boprisindikatorn är skillnaden mellan andelen som tror på stigande priser och andelen som tror på fallande priser.

Mätning indikator

Augusti 2018 26

September 2018 33

Oktober 2018 22

November 2018 13

December 2018 10

Januari 2018 0

Källa: SEB "

"Små prisförändringar på julleddig bostadsmarknad

DN TISDAG 15 JANUARI 2019

Bostadsmarknaden i december var, som väntat, sval och prisförändringarna små. Det visar de senaste siffrorna från Svensk mäklarstatistik.

Det brukar sägas bland mäklare att bostadsmarknaden tar julleddigt från lucia och öppnar igen efter skolstarten. Det gör att december är en månad där statistiken får mindre tyngd. December i fjol var också ovanligt trög.

Jämfört med ett år tidigare var priserna på både bostadsrätter och villor i landet oförändrade.

I Storstockholm och Storgöteborg sjönk dock bostadsrättspriserna med 1 procent jämfört med i november. Då varannan affär i landet genomförs i dessa regioner påverkade det också siffran för hela riket, som sjönk med 1 procent.

Som vanligt sticker dock Malmö ut. Både i centrala Malmö och i Stormalmö var priserna oförändrade jämfört med november och i Stormalmö steg priserna med 1 procent på årsbasis.

Villapriserna fortsätter sin kräftgång. Endast i Stormalmö steg de med 1 procent jämfört med november, medan de i riket och i Storgöteborg sjönk med 1 procent. I Storstockholm sjönk de med 2 procent.

– Även sett till prisutvecklingen på årsbasis sticker Stormalmö ut med plus två procent, medan Storgöteborg är på minus 1 och Storstockholm på minus 5 procent, skriver Hans Flink, affärsutvecklingschef på Svensk mäklarstatistik i en kommentar.

Han påpekar också att de regionala skillnaderna är stora. I tio län steg villapriserna på årsbasis, i sju sjönk de och i fyra var de oförändrade. På bostadsrättsmarknaden sjönk priserna på årsbasis i tolv län, de var oförändrade i tre och steg i sex län.

Den gångna helgens visningar var startskottet för årets bostadsmarknad med ett närmast rekordstort utbud. Vad det kommer att betyda för den framtida prisutvecklingen är dock för tidigt att slå fast.

Först i februari kommer en första vink om utbudet kommer att pressa priserna ytterligare, eller om det finns en efterfrågan som kan möta utbudet.

Dan Lucas

dan.lucas@dn.se "

"Svaga människor dras till makt – och blir destruktiva chefer"

DN TISDAG 15 JANUARI 2019

Jag läser en artikel i DN med rubriken "Ny forskning ska ta reda på varför chefen är destruktiv och elak", (30/12, 2018), där Susanne Tafvelin, docent i psykologi vid Umeå universitet, säger att destruktivt chefsbeteende är betydligt vanligare än vad psykologer och beteendevetare tidigare trott; åtta av tio anställda har erfarenhet av nära arbetsledare med destruktiva tendenser, visar en aktuell norsk studie.

Susanne Tafvelin ska försöka ta reda på varför så många chefer utvecklar dåliga beteenden som gör att personal far illa – och hur vanligt destruktivt ledarskap faktiskt är.

Vi vet också att drygt trehundra människor om året tar sitt liv på grund av psykiska och sociala arbetsrelaterade omständigheter och att trettiotusen blir sjukskrivna av samma orsak årligen. I en annan artikel i DN, (3/1, 2019), kan vi läsa om siffror ifrån årets jobbhälsoindex, där det framgår att en av tre anställda – flera gånger i veckan – känner ihållande psykiskt obehag inför sin arbetsplats och att hälften av alla dessa anställda vill lämna sin arbetsgivare.

En lösning som har nämnts i debatten vad gäller de destruktiva cheferna är att skicka chefen på en kurs i mindfulness. Det avslöjar en stor portion naivitet.

Att individualisera problemet genom att försöka "reparera" destruktiva chefer, som är en produkt av en individualistisk organisatorisk kultur som präglas av tävlan, konkurrens och karriärism, är att försöka påverka symtom snarare än att gå till roten av det onda. De destruktiva

chefernas beteende är en naturlig konsekvens av de hierarkiska och ojämlika maktstrukturer som positionerar, värderar och premierar individer i ett system som bygger på över- och underordning, ett system som till sin natur inte endast är ojämlikt, utan även diskriminerande och kränkande.

I ett system som handlar mer om den yttre makten i positioner, än om den inre styrkan i relationer, fostras människor till att tänka inom ramen för det paradigm som de befinner sig i. Människor tenderar över tid att anpassa sig efter rådande maktförhållanden.

Dessa maktstrukturer skapar möjlighet att göra sig gällande, hävda sig socialt och erhålla den status som tillfaller makthavare. Dessa maktstrukturer har en oerhörd dragningskraft visavi alla dem som försöker förbättra den inre svaga självbilden genom yttre kompensatoriska åtgärder, till exempel i form av att erövra en överordnad position.

Det hierarkiska systemet är en god garant för att "den mindervärdige alltid har någon som är mer mindervärdig vid sin sida", så som professorn och moralfilosofen Harald Ofstad har uttryckt det, Ofstad menar att det är ur denna primitiva mekanism som jantelagen, diskriminering och mobbning har sina djupa rötter.

Det har visat sig att i 80 procent av alla mobbningsfall i vårt avlånga land är chefen direkt eller indirekt inblandad, vilket kan ha sin förklaring i att den i grunden svaga chefen upplever alla som är "bättre", som ett potentiellt och existentiellt hot. Om detta finns det mer att läsa om, inte minst i Erich Fromms underbara bok "Människohjärtat", där han bland annat skriver att eftersom "denna vilja till makt, i psykologisk mening, är inte grundad på styrka utan på svaghet".

Faktum är att hierarkiska maktstrukturer byggs upp, beskyddas och förstärks i huvudsak på grund av personliga skäl, inte på grund av organisatoriska.

Göran Thybäck, med lång erfarenhet av personal- och organisationsfrågor, författare "

" Så lurar vi oss själva att handla på rean

DN TISDAG 15 JANUARI 2019

Är det butikerna, näthandeln och varuhusen som lurar oss med sina förmånliga extrapriser och reapriser? Eller är det snarare vi konsumenterna som lurar oss själva? "Både och", svarar forskaren och professorn Per Kristensson.

Hur lättlurade är vi?

Del 4.

En artikelserie om hur vi hanterar det växande flödet av information, om vetenskapens roll och om hur vi själva lätt väljer att tro på sådant som bekräftar våra egna åsikter. Tidigare artiklar publicerades 8, 9 och 10/1.

Varför lurar vi oss själva att köpa en vara bara för att priset slutar med en nia? Eller lockas att handla en massa saker på en outlet trots att vi egentligen inte hade något större behov av dem?

Per Kristensson, professor i konsumtionspsykologi och innovation vid Karlstad universitet, har funderat en del över vad som styr vårt köpbeteende.

– Människor i allmänhet behöver känna att de har en godtagbar anledning till sina köp. Särskilt när det gäller något de inte är i absolut behov av. Vi söker, ofta omedvetet, efter en bra ursäkt för att kunna unna oss något extra, säger han.

Många kritiserar handeln för att med olika trix och knep locka kunder att köpa mer än de tänkt sig – och kanske har råd med. Men Per Kristensson påpekar att det faktiskt är konsumenternas eget ansvar att bestämma över vad de vill köpa och inte.

– Genom att utgå ifrån att konsumenter är i handlarnas händer passiviserar vi kunderna. Det blir som om vi tror att människor är nickedockor utan egen vilja. Ligger jag i den sköna soffan hela dagen kan jag knappast skylla på den i efterhand för att jag hoppade över träningen ...

Att frånta konsumenterna deras ansvar blir speciellt problematiskt i dessa tider när vi önskar att konsumenter ska börja bete sig och handla mer miljövänligt, fortsätter Per Kristensson.

Hemma i skohyllan står redan ett par vita och ett par blå Converse, de så populära sneakersen. Så passerar du en butik och ser att den fått in ett par läckert röda sådana, men du går förbi. De kostar ju ändå ganska mycket och du är nöjd med de två par du redan har.

– Men när du passerar skobutiken nästa dag märker du att priset är nedsatt med 30 procent – och du slår till. Belåten går du hem och tänker att du gjort en bra affär och tjänat in en del pengar. Men snarare så har du ”förlorat” lite mindre än om du köpt skorna till fullpris. Per Kristensson hävdar att kanske endast så få som 2 procent av våra köp är genomtänkta och grundade på fakta. Vi är inte alltid helt rationella, magkänslan styr oftare än vi tror.

I sitt arbete på universitetet i Karlstad har Per Kristensson mött studenter med dyrbara skor på fötterna. Deras utgångspunkt är att högt pris är lika med god kvalitet. Men så behöver det inte vara.

I boken ”Påverkan”, som kom ut på svenska 2005, ger författaren Robert Cialdini en rad exempel på hur höjning av priset och ökad försäljning ibland hänger samman – trots att varan är densamma. När whiskeymärket Chivas Regal sålde allt sämre beslutade företagsledningen att göra en kanske märklig förändring. Priset höjdes kraftigt, vilket ledde till en kraftigt ökad försäljning. Köparna var övertygade – ”lurade” sig själva – att de nu drack en av världens mest exklusiva whiskysorter.

En småbarnspappa är väldigt sugen på att köpa en systemkamera, men tvekar inför det höga priset. Så berättar en kollega på jobbet att han tycker att det är så mysigt att ta bilder på barnen och att dokumentera deras första tid. Småbarnspappen hittar nu en anledning att köpa kameran, han ”lurar” sig själv att orsaken är lusten att dokumentera sina barns utveckling.

Forskare vid Yale center for customer insights i USA genomförde för några år sedan en rad försök för att ta reda på hur priset påverkar konsumenternas beteende.

Forskarna erbjöd testpersonerna två paket tuggummi med samma pris. Nära hälften av dem valde att köpa ett av paketen. Sedan erbjöds samma tuggummipaket till en ny testgrupp fast med lite olika priser. Resultatet blev att antalet köp fördubblades.

En förklaring till skillnaden kan vara att olika priser på helt jämförbara varor medför att du upplever att du gjort ett klipp vid köpet av den billigare av dem.

Många butiker gör reklam för lockvaror, men det är inte enbart för att vi ska köpa just dessa. Väl inne i butiken triggas ett beteende i gång som gör att vi köper även en rad andra varor.

Den tidigare nämnde Robert Cialdini menar att lockvaran måste betraktas som en knapp resurs som vi gärna vill komma över. Han tänker att detta beteende även överförs till andra produkter – vilket i slutänden gör att vi går hem med en mer välfylld kasse än vad vi räknade med när vi steg in i butiken. Vi har ”lurat” oss själva.

Om det finns flera märken av samma vara i butiken eller på nätet tenderar vi att köpa mer av den varan – för om det finns många olika sorter och smaker måste det vara en populär vara. Det är lätt att ”luras” att stoppa ned till exempel en extra burk sylt i kundvagnen trots att det redan finns ett par hemma i kylskåpet.

Just sylt använde forskare för att studera kunders beteende. De ställde upp ett bord med sex sorters sylt i en vanlig amerikansk livsmedels-

butik. Kunderna fick smaka för att lockas till ett köp – vilket också inträffade.

Därefter fyllde forskarna på med ytterligare sorter. Ännu fler kunder kom fram för att smaka när det fanns fler smaker att välja mellan – men färre köpte någon sylt. Förklaringen är att om det finns alltför många alternativ ökar också risken för att man väljer fel.

Under senare år har antalet så kallade outlets, ställen där märkesvaror säljs till lågt pris, ökat kraftigt i Sverige. Kunderna tänker att de är smarta som hittar ett fynd. De kan köpa ”bra” saker väldigt billigt – även saker de inte tänkt att handla.

Per Kristensson vid Karlstad Universitet ger ett exempel:

– Förresten skulle jag vilja ha ett par nya Ray-Ban solglasögon. Vänta lite, jag läste ju precis i tidningen om hur farlig uv-strålningen är ... och jag måste ju ändå åka förbi outleten på vägen hem.

– Reklam, nyhetsinslag och outlets ”hjälp” konsumenterna att hitta en anledning att shoppa. Många lurar sig själva på detta sätt.

Per Kristensson berättar om en studie där deltagarna fick reda på att de utfört en prestation bättre respektive sämre än förväntat eller normalt. Sedan fick de beskriva hur sannolikt det var att de skulle köpa olika typer av varor och tjänster.

– I gruppen som presterat bra köpte deltagarna mer, men unnade sig även saker av mer kortsiktig natur, typen lyxmiddag eller märkesvara.

De som inte presterat lika bra köpte mindre, men där fanns också ett mönster där de fann en anledning att shoppa som tröst.

Har du funderat över varför livsmedelsbutiker nästan utan undantag placerar frukt och grönt nästan direkt innanför dörrarna? Trots att du längre in i butiken ska köpa tyngre varor som riskerar att mosa tomaterna, bananerna eller salladen.

Ett svar kan vara att vi känner oss mer hälsosamma med frukt och grönsaker i korgen eller vagnen, och då kan vi unna oss lite godis eller

läsk. Butiken upplevs också som ”friskare” om kunden direkt möter färska och fräscha varor.

En rundvandring bland ett antal butiker som säljer kostymer i Stockholm visar att det alltid finns några som kostar 15 000 kronor och uppåt. De flesta ryggar nog tillbaka för ett så högt pris för en vanlig kostym, men syftet kanske inte är att sälja särskilt många av dem. Snarare handlar det ofta om att locka fler kunder att köpa en kostym som kanske kostar 2 000 kronor, säger Per Kristensson. Och här kommer det fiffiga in i bilden. Om det inte funnits någon extra dyr kostym i sortimentet hade den som kostar 2 000 kronor upplevts som dyr och onödigt lyxig – men nu framstår den som billig i jämförelse med kostymen som kostar 15 000 kronor.

– Många gånger när vi handlar finns ett inslag av att vi lurar oss själva – och handlare är bra på att utnyttja detta. Därmed inte sagt att de är skojare. Snarare är det vi som kunder som har ett ansvar för det vi gör, förklarar Per Kristensson.

Att handlarna gör sin butik attraktiv, och försöker framställa sig själva i god dager, hör till ett utvecklat samhälle, menar han.

– Och det behöver i första hand inte vara för att luras. Men om en konsument ”luras” av detta är det inte alltid bara handlaren som är problemet – utan kanske också konsumenten.

Thomas Lerner

thomas.lerner@dn.se "

"akta. Hur fattar vi ekonomiska beslut?

Forskaren och professorn Dan Ariely studerar bland annat hur vi beter oss när vi fattar ekonomiska beslut.

I ett försök undersökte han hur försökspersoner valde att teckna prenumerationer på tidningar.

I ett första steg lät han en testgrupp välja mellan en webbtidningsprenumeration för motsvarande 420 svenska kronor eller en kombinerad prenumeration på en webbtidning och en papperstidning för runt 1 000 kronor. Två av tre valde det billigare alternativet.

Därefter lät han en annan grupp välja mellan samma erbjudanden men lade också till ett tredje alternativ: att få endast en papperstidning för 1 000 kronor. Nu valde fem av sex kombinationserbjudandet.

När forskarna tillförde ett alternativ som verkade betydligt sämre framstod prenumerationen på en webbtidning och en papperstidning i bättre dager.

Källa: Dan Ariely, Duke university "

"Neuromarketing" riktar sig till hjärnan

DN TISDAG 15 JANUARI 2019

Förr drev produktionen samhällsekonomin. I dag handlar det snarare om en gigantisk köpfest – och den styrs av bland annat dopaminkickar.

I boken "Yes" som kom ut för tre år sedan jämför journalisten och författaren Katarina Bjärvall oss konsumenter med kicksökande narkomaner där doserna hela tiden måste öka.

Varför köper vi sådant vi inte behöver eller ens vill ha? Varför fortsätter vi med den livsstil som gör oss tommare, mer stressade och dessutom förstör det enda jordklot vi har att leva på? Det är frågor som Katarina Bjärvall belyser i sin uppmärksammade bok.

Hon utforskar bland annat det som kallas "neuromarketing". Det handlar om metoder där marknadsförare använder kunskaper från neurovetenskapen för att påverka målgruppens opinion eller handling, exempelvis när en produkt eller tjänst ska säljas.

Disciplinen utvecklades av psykologer på Harvard university redan 1990 när forskarna märkte att konsumenternas val påverkas av anledningar utanför logiken i så mycket som 90 procent av fallen.

I dag är sociala medier en viktig arena för neuromarketing, reklamen dyker upp i sammanhang där vi känner oss säkra och trygga – mitt emellan hälsningar och uppdateringar från vänner och kollegor.

Varför fortsätter vi att konsumera så mycket trots vetskapen om att köphysterin förbrukar stora mängder ändliga naturresurser? Detta är en av vår tids största gåtor, menar Katarina Bjärvall.

Hon säger att ett svar är att dagens hela samhälle är organiserat kring tillväxt, konsumtion och vinst och att pengar att handla för kan trollas fram genom ständigt tillgänglig kredit.

Ett annat svar finns i vår egen hjärna, i belöningssystemet, som gör att vi får snabba lustkänslor av nya prylar och upplevelser. Nyckeln är dopamin, signalsubstansen som kan göra oss beroende inte bara av droger och alkohol utan också av godis och lajks på Facebook. I samband med att boken "Yes" (Ordfront förlag) kom ut sa Katarina Bjärvall bland annat att hon landat längst in i hjärnan. Dopamin ger en kick och det känns bra. Det kan handla om att köpa en ny bil, ett nytt kök eller bara en glass.

Thomas Lerner
thomas.lerner@dn.se "

" Rektor på kritiserad skola blir utbytt

DN TISDAG 15 JANUARI 2019

Storvretskolan i Botkyrka fick allvarlig kritik av Skolinspektionen – och myndigheten valde för första gången någonsin att sätta in statliga åtgärder för att komma till rätta med problemen. Nu byts även skolans rektor ut.

– Missförhållandena är allvarliga, men det som är mest allvarligt är att det pågått under så lång tid trots att skolan förelagts med vite två gånger under den här tiden, sade Jukka Kuusisto, avdelningschef på Skolinspektionen, till DN i förra veckan.

Skolinspektionen meddelade även att man skulle låta två speciella rådgivare arbeta heltid på skolan för att få bukt med problemen. Nu står det klart att skolans rektor byts ut, enligt ett pressmeddelande från Botkyrka kommun.

– Rektorn tas ur tjänst från Storvretskolan, men är fortfarande i tjänst i Botkyrka kommun, säger Mikael Caiman Larsson, utbildningsdirektör i Botkyrka kommun, till DN på måndagseftermiddagen.

Det kommer också att ske en förändring i organisationen inom utbildningsförvaltningen i Botkyrka, där den framtida rektorn inte längre kommer att ha den biträdande grundskolechefen som sin närmaste chef. I framtiden kommer rektorn i stället att rapportera direkt till kommunens grundskolechef.

– Vi ser mycket allvarligt på Skolinspektionens beslut och bristerna på Storvretskolan. En rad åtgärder har vidtagits men de har inte haft tillräcklig effekt, säger Mikael Caiman Larsson i pressmeddelandet. Ytterligare en åtgärd är att man genomför "omfattande förändringar [som] kommer att ske när det gäller hur utbildningsförvaltningen

arbetar för att följa upp skolornas arbete och säkra kvaliteten i verksamheterna”.

Dessutom kommer ”en ny funktion inrättas med uppgift att följa upp och säkerställa att brister alltid hanteras tillfredsställande i alla kommunens skolor för att komplettera ordinarie kvalitetsarbete”, enligt pressmeddelandet.

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se "

" SBAB sänker långa boräntor

DN ONSDAG 16 JANUARI 2019

Statliga SBAB sänker sina listräntor på bolån med löptider på fyra, fem, sju och tio år. Bankens upplåningskostnader för lån med långa löptider har gått ned i takt med sjunkande marknadsräntor för dessa lån, uppger banken.

Räntan på lån med fyra och fem års löptid sänks med 0,12 procentenheter till 1,99 respektive 2,19 procent. På sjuåriga lån sänks räntan med 0,26 procentenheter till 2,49 procent och på tioåriga lån sänks den med 0,25 procentenheter till 2,99 procent.

I december betalade SBAB:s kunder i genomsnitt 1,94 procent i ränta för lån med fyra års bindningstid. På femåriga lån var genomsnittsräntan då 2,17 procent. Genomsnittsräntan för sjuåriga och tioåriga lån låg samtidigt på 2,55 procent respektive 3,13 procent.

TT "

"Clas Ohlson ökar försäljningen

DN ONSDAG 16 JANUARI 2019

Butikskedjan Clas Ohlsons försäljning steg med 4 procent till 1 316 miljoner kronor i december, jämfört med ett år tidigare. Då låg omsättningen på 1 261 miljoner kronor.

Även bolagets tillväxt i e-handeln ökar. Under december steg den med 52 procent till 58 miljoner kronor, jämfört med 38 miljoner kronor under motsvarande period 2017.

Antalet butiker har sedan juli i fjol utökats med 13 stycken. Vid utgången av december hade Clas Ohlson totalt 238 butiker.

TT "

"Hushållen spenderar mindre

DN ONSDAG 16 JANUARI 2019

Hushållens konsumtion minskade med 0,5 procent i november jämfört med månaden före, enligt preliminära siffror från Statistiska centralbyrån (SCB).

Jämfört med motsvarande månad 2017 sjönk konsumtionen med 0,5 procent i november.

I oktober ökade hushållens konsumtion med 1,5 procent jämfört med motsvarande månad året före, enligt reviderad statistik.

Statistiken är korrigerad för kalendereffekter och säsongsvariationer.

TT "

" Kreditinstitut: Priser på bostäder stabiliseras 2020

DN ONSDAG 16 JANUARI 2019

Bostadspriserna i Sverige kommer att falla under 2019, innan de stabiliseras 2020.

Det bedömer kreditvärderingsinstitutet Fitch i en rapport om bostadsmarknaden globalt.

Fitch räknar med att fler länder kommer att få se problem på sina bostadsmarknader i år, till följd av höga skulder, politisk risk, svagare ekonomisk tillväxt och en ansträngd bostadsköpkraft.

Samtidigt väntas blygsamma korrekationer i Kina och Sydkorea och uppgångarna kommer att bromsa in i Kanada och ett antal andra länder. "

" Hur klarar man av att plötsligt bli dumpad av sin partner?

DN ONSDAG 16 JANUARI 2019

Att plötsligt bli lämnad av sin partner efter en längre relation kan följas av både sorg, ilska och skam. En känslig fas i livet är 30-årsåldern, när ens vänner börjar bilda familj. Det är lätt att tro att hela livet är förstört.

"Efter middagen satte vi oss i soffan, hon tog min hand och sa: 'Jag tycker inte det känns som vi längre ...'"

"Veckan innan hade han undrat om vi inte skulle gifta oss! Jag hade dittills trott att det var mannen jag skulle leva med i resten av mitt liv." I den nya boken "Lämnad" delar flera personer med sig av sina erfarenheter av att bli lämnade av sin partner efter en längre relation. Det är Åsa Kruse, legitimerad psykolog och psykoterapeut, som skrivit boken om hur man kan hantera ett plötsligt och oväntat uppbrott. Hon riktar sig framför allt till personer i 30-årsåldern, då de befinner sig i en fas i livet där ett uppbrott kan ta hårt.

– Många tror att livet är förstört för evigt. Att de alltid kommer att känna som de gör, och det kanske är särskilt vanligt bland unga eftersom det kan vara den första riktiga krisen. Då är det lätt att tro att livet är förstört, eftersom man inte har erfarenhet av att allting blir bra igen, säger hon.

En aspekt av att bli lämnad vid den här tiden i livet kan vara att många av ens vänner samtidigt bildar familj eller pratar om att skaffa barn. Det kanske också är en plan man själv har haft, som kraschar med uppbrottet.

– Det kan kännas som om alla andra är i par, och att man själv är den enda som är singel. Det är svårare att gå tillbaka till singellivet om man är omgiven av kompisar som befinner sig i en annan fas, och barnfrågan kan plötsligt kännas väldigt brådiskande, säger Åsa Kruse. Så hur ska man göra när livet känns nattsvart och man tror att man aldrig mer kommer att träffa någon?

Åsa Kruse menar att det viktigaste av allt är att inte isolera sig:

– Även om man känner ett stort motstånd mot att gå ut och träffa kompisar så ska man göra det. Man mår bäst av det. Samtidigt behöver man olika saker vid olika tillfällen: ibland behöver man älta, ibland bara sällskap och andra gånger behöver man aktivera sig och göra något.

Många kan känna sig väldigt ensamma i sin känsla av sorg. Därför tror Åsa Kruse att det är viktigt att dela erfarenheter med andra som har befunnit sig i samma situation. Det är väldigt vanligt att människor som söker hjälp vid ett uppbrott är oroliga över sina egna reaktioner.

– Från fullständig panik till att man är helt iskall och känner att man borde reagera mer. Men känslor i krissituationer varierar ofta och det känns som om man är i en känslomässig bergochdalbana. Ibland kan man till och med känna någon slags euforisk känsla, säger hon.

Vilka är de vanliga reaktionerna som människor beskriver?

– Nästan alla känner skam. Skuld är inte heller så ovanligt – man tänker på vad man kunde ha gjort annorlunda i situationen. Det är en orättvis känsla man går omkring med, men oftast kommer man till en punkt när man förstår att den inte är berättigad.

Förutom skam och skuld beskriver många en stark sorg som infinner sig vid ett plötsligt uppbrott. Åsa Kruse menar att sorgen ofta efter en period även går över i ilska, och man blir förbannad på den som har orsakat situationen.

– På ett sätt är det bra att också bli arg, för det finns en mycket större kraft i ilskan som kan göra det lättare att gå vidare. Om man känner

ilska är det också lättare att separera från den personen som gjort en så arg.

Hur ska man hantera den ilskan?

– Jag tycker att man ska tillåta sig att vara arg på personen så länge det handlar om tankar och känslor, och inte övergår i handling eller hämnd på något sätt. Ta till vara den ilskan för att kunna ta avstånd, och så småningom ser man att det finns något som är minst lika bra i framtiden, säger Åsa Kruse.

Som anhörig till någon som går igenom ett uppbrott är det också viktigt att finnas där för personen.

– Det är viktigare att som anhörig eller vän lyssna än att ge goda råd eller komma med synpunkter på hur partnern var. Man kan försöka hjälpa till med praktiska saker i början då personen kan vara helt handfallen.

Sorgperioden efter ett uppbrott kan ta olika lång tid, och det är viktigt att förstå att den som går igenom situationen kan behöva prata om det under en längre tid framöver.

– Fortsätt fråga hur det är. Många tänker att känslorna går över efter ett par veckor, och ser man ut att må bra så tror alla att man mår bra. Men det brukar vara jätteskönt om man fortsätter fråga och har förståelse för att det måste få ta tid.

Ska man som vän eller anhörig ta ställning mot partnern?

– Det är en svår fråga. På ett sätt vill man ju att ens kompisar ska stå på ens sida och att de ska ta avstånd. Men man måste också ta hänsyn till att ens vänner kan ha skapat en egen nära relation till ens partner, och då blir det svårt att förbjuda dem att träffas. Det är något man får stå ut med. Det är också viktigt att ens vänner inte snackar skit om ens före detta partner. Det kan slå fel om man får känslan av att ens vänner avslöjar allt de tyckt, och att de varit falska under relationen.

I vissa fall hamnar man i situationer där man tvingas möta sin före detta partner – antingen genom gemensamma sammanhang eller

slumpmässiga möten på stan. Ska man bara gå förbi, säga hej eller stanna och småprata?

– Det är bra att ha en nödplan, där man har bestämt sig för hur man ska agera om man möter personen. De flesta känner nog att de vill ta avstånd och inte träffa personen, och på ett sätt är det en viktig del för att skapa distans. Ju mer ambivalens som finns där, där den andra personen kanske börjar tveka i sitt beslut, desto svårare blir det för den som blivit lämnad.

Om man känner att man blivit sviken av sin partner, eller att uppbrottet kommer som en chock, kan det skapa svårigheter att våga känna tillit till framtida partner. Åsa Kruse menar att det är väldigt olika hur lång tid det tar innan man känner sig redo att träffa någon ny. Medan vissa går vidare snabbt, och kanske har en "övergångspartner" för att komma över uppbrottet, behöver andra tid att vara ensamma.

– Man får känna efter när man själv känner sig redo. Det behöver inte vara så att nästa partner är den man ska leva med resten av livet, det kan också bara vara ett sätt att prova sig fram, säger Åsa Kruse.

Och hur gör man för att våga känna tillit till en annan person igen?

– Det är bara att kasta sig ut och våga riskera att det kanske inte håller. Det finns inget annat alternativ. Men det kan vara svårt att inte tro att man kommer att bli övergiven igen.

Åsa Kruse menar att det viktigaste hon vill förmedla med sin bok är att "det går över".

– Man kommer att komma ut på andra sidan, även om det inte känns så. Det är det jag hoppas att andras historier kan hjälpa en med: att se att livet blir bra igen även när allt känns nattsvart.

När kan man förvänta sig att man ska känna att det är bra igen?

– Det är väldigt olika hur lång tid det tar, så klart. Men går det för lång tid och man känner att styrkan i känslorna inte förändras och man inte kommer vidare så kan man behöva professionell hjälp. Då kan man vända sig till en psykolog, säger Åsa Kruse.

Evelyn Jones evelyn.jones@dn.se "

"Åsa Kruses råd till den som blivit lämnad

1 Isolera dig inte. Även om det känns som att du inte vill gå ut är det ofta det som behövs för att må bättre. Umgås med vänner, prata eller aktivera dig på andra sätt.

2 Tillåt dig själv att känna ilska. Efter sorgfasen kommer ofta en ilska mot den tidigare partnern. Det finns en kraft i ilskan, så tillåt dig att vara arg så länge det inte går till handling.

3 Det är normalt att känna. Många oroar sig över sina reaktioner efter ett uppbrott. Men reaktioner i kris kan skilja sig åt mycket: från sorg, skuld och skam till känslor av eufori.

4 Ta hjälp av anhöriga. Som anhörig är det viktigt att komma ihåg att sorgeprocessen kan ta lång tid. Fortsätt fråga hur personen mår.

5 Det kommer att gå över. Även om allt känns nattsvart kommer man att komma ut på andra sidan. "

" Ny lag öppnar för spelbolagens sponsring i SVT

DN ONSDAG 16 JANUARI 2019

Den nya spellagen öppnar för mer spelreklam och -sponsring i svensk tv, även i public service. Det märks redan i SVT – Vinterstudion sponsras av Unibet och Melodifestivalturnén har Maria Casino som ny sponsor.

Sedan den 1 januari gäller den nya spellagen. Alla spelbolag som vill verka i Sverige måste ansöka om licens. Samtidigt har spelreklamen reglerats rejält – utformningen och budskapet måste bland annat följa regler om ”måttfullhet”.

Men regleringen innebär inte nödvändigtvis att det blir *mindre* reklam för spelbolag. När det gäller radio och tv som sänds från Sverige innebär den nya lagen att det helt plötsligt blir tillåtet för fler spelbolag att sponsra och göra reklam.

– Förut reglerades inte frågan i radio- och tv-lagen, men nu har man tillåtit reklam och sponsring under förutsättning att spelbolaget har licens och därmed uppfyller vissa kriterier, säger Anna Dingertz, som är jurist på Myndigheten för press, radio och tv.

Och därmed kan även public service-sändningar sponsras av en mängd spelbolag. Det finns visserligen strikta regler kring vilka av SVT:s sändningar som får sponsras – endast Eurovisionarrangemang som Eurovision song contest och sändningar i samband med sportevenemang – men det finns inga särskilda regler för public service vad gäller själva innehållet i sponsringsbudskapen.

I SVT:s Vinterstudion har till exempel sändningarna från den alpina världscupen sponsrats av spelbolaget Unibet – där man kan satsa

pengar på resultatet i tävlingarna. Åsa Edlund Jönsson är sportchef på SVT och ansvarig utgivare för Vinterstudion. Hon säger att man även tidigare haft bland annat Svenska Spel och ATG som sponsorer – företagen som tidigare hade monopol på den svenska spelmarknaden inom sina respektive områden.

– När vi nu fått en ny lag att förhålla oss till har vi valt att behålla samma policy. Det innebär att godkända bolag har möjlighet att köpa sponsring, men SVT förbehåller sig alltid rätten att ta beslut från fall till fall.

Är det etiskt försvarbart att visa reklam för bolag som kan leda människor in i spelmissbruk?

– Det är skillnad mellan reklam och sponsring. Ett sponsringsmeddelande får inte innehålla säljfrämjande inslag, bland annat. Men vi är medvetna om spelandets baksidor och vi kommer att följa utfallet av den nya lagen noga och utvärdera vår hållning i slutet på 2019, säger Åsa Edlund Jönsson.

Melodifestivalen har också fått en ny sponsor: Maria Casino. I fallet med Melodifestivalen är det inte själva tv-sändningen som sponsras, utan turnén som produceras av Live Nation. Spelbolagets namn kommer inte att synas i tv-rutan, men sponsorernas varumärken exponeras flitigt tillsammans med Melodifestivalens. Bland annat har sponsorerna montrat med aktiviteter och evenemang i arenorna inför publikrepetitionerna och livesändningarna.

Tove Blum på Live Nation säger att man gjort vissa begränsningar av spelbolagets närvaro.

– Det har varit viktigt för både oss och Maria Casino att deras eventuella fysiska aktivering på arenan inte ska riktas mot barn – som exempel har man beslutat att inte finnas på plats alls på matinéföreställningarna där många barnfamiljer är på plats.

Anette Helenius som är projektledare för Melodifestivalen säger att man från SVT:s sida bara följer existerande policy och riktlinjer utifrån sändningstillståndet.

– Det är det vi säger till Live Nation att de måste följa när de anlitar sponsorer och partners. De har tidigare haft Postkodlotteriet som partner flera år i rad, och skillnaden är väldigt liten mellan dem och Maria Casino. Det viktiga är att de har svensk spellicens.

Med tanke på att Melodifestivalen har många barn i publiken – borde man inte vara extra selektiv med sponsorer?

– Jo, men det finns många sponsorer man kan moralisera över i så fall. Vi har haft flygreseföretag – det kan man tycka är dåligt för hållbarhetstänket. Hur nyttigt är det att äta snacks och godis? Hur vi än vrider och vänder på det finns det något att kritisera i allas verksamhet. Vi måste förhålla oss till de regler som finns, och det är det vi gör. Är det ändå inte skillnad mellan en tjänst som är beroendeframkallande och till exempel godis?

– Jag skulle säga att det kan vara minst lika beroendeframkallande, jag ser ingen större skillnad. Så länge de håller sig till Spelinspektionens regler har vi ingen annan åsikt, säger Anette Helenius.

Anders Håkansson är professor i beroendemedicin med fokus på spelberoende vid Lunds universitet. Han säger att frågan om spelsponsring i public service är så ny att det ännu inte finns några tydliga svar.

– Det är en fråga som vi behöver följa och diskutera, och ytterligare en aspekt av hur vi ska förhålla oss till spelreklam, säger han.

Generellt menar han dock att det spelar roll *var* reklam för spelbolag syns.

– Var spelreklamen dyker upp har ett symbolvärde, det signalerar någonting. Ju mer populära och harmlösa saker den kopplas till, desto mer blir det en normalisering. Ser du en fotbollsmatch där laget du gillar har tröjor sponsrade av ett spelbolag, sänder det, mer eller

mindre medvetet, budskapet att det är okej för att det stöttar ett lag du gillar.

Sedan den 1 januari förra året omfattas spelmissbruk av hälso- och sjukvårdslagen och socialtjänstlagen – spelmissbruk ses alltså precis som andra typer av missbruk, och spelberoende har samma rätt till vård som alkohol- eller drogmissbrukare. Men medan det är förbjudet för svenska tv-bolag att göra reklam för eller sponsras av företag som huvudsakligen tillverkar tobak eller alkohol, så innefattar sponsringsreglerna inte spelbolag.

Anders Håkansson säger att det finns många likheter mellan spelande och alkohol.

– Båda sakerna är något många gör, det är inte förbjudet. Men en minoritet får väldigt stora svårigheter. Inom båda områdena krävs två insatser från samhället. Det ena är behandling av personer som blivit beroende och fått problem. Det andra är prevention – hur reklam får utformas, hur man pratar kring spel respektive alkohol.

Enligt Åsa Edlund Jönsson kommer SVT att vara ”återhållsamma” när det gäller spelbolag.

– Ett evenemang kan maximalt ha fem sponsorer och av dessa kan endast ett vara ett spelbolag.

Hanna Fahl

hanna.fahl@dn.se "

"Frågan är om allt som nedvärderats och avfärdats som trams måste uppvärderas igen. När astrologins vara eller inte vara - tröskas i SVT:s debattprogram Opinion live tar det tid från viktigare debatter."

DN ONSDAG 16 JANUARI 2019

"Victoria Greve vänder sig i en krönika på GP Kultur emot - påståendena om att det är en feministisk handling att omfamna astrologi. "

" Stabsläge infört på Södersjukhuset

DN ONSDAG 16 JANUARI 2019

Södersjukhuset gick upp i stabsläge på tisdagen. Anledningen är att sjukhuset inte har nog med platser för patienterna på flera vårdavdelningar.

Södersjukhuset införde stabsläge klockan 10 på tisdagsförmiddagen. Orsaken var att alltför många sökte vård på sjukhuset och att man inte har resurser att placera patienterna på avsedda avdelningar, enligt Hanna Ahonen, kommunikationschef på Sös.

– Det är svårt att få patienterna till andra vårdformer just nu. Hela systemet har det svårt just nu, sade hon till DN vid lunchtid.

Enligt Hanna Ahonen prioriterades vård till de mest akuta patienterna. Talla Alkurdi (S), oppositionsregionråd och 2:a vice ordförande i hälso- och sjukvårdsnämnden, är kritisk till att Södersjukhuset på tisdagen fick gå upp i stabsläge.

– Det är väldigt allvarligt. Den här situationen med akutsjukhus i Stockholm som går upp i stabsläge har pågått under lång tid. Det är ovärdigt att det här kan pågå år efter år.

Hon kritiserar den borgerliga alliansen som har styrt landstinget de senaste åren för att situationen har kunnat uppkomma i Stockholms läns landsting, och menar att det nuvarande blågröna styret måste se seriöst på situationen.

– De styrande politikerna har inte tillfört tillräckliga resurser. För det är inte första gången det här händer. Trots tidigare händelser ser man inte allvarligt på situationen på våra akutsjukhus.

Talla Alkurdi berättar att Socialdemokraternas förslag under hösten om att tillföra 250 miljoner kronor årligen skulle förbättra situationen avsevärt på landstingets akutsjukhus.

– Vi lade ett skarpt förslag. Tyvärr sa den blågröna alliansen nej till det där, säger hon.

Irene Svenonius (M), ordförande i regionstyrelsen för Region Stockholm, menar att det nuvarande blågröna styret redan har beslutat att tillföra stora summor för att komma till rätta med problemen inom sjukvården.

– I budgeten har vi tillfört 2,3 miljarder till hela sjukvården i Stockholms län för 2019 för att klara vårdköerna, säger hon.

Hon menar också att avsikten är att avlasta akutmottagningarna genom att stärka andra delar av vården så att patienter kan slussas vidare.

– Vi har lagt oss vinn om att ge mer resurser till andra delar av sjukvården så att patienter inte ska behöva vara kvar i akutsjukvården, säger hon och lyfter fram både primärvård och närakuter som viktiga instanser som kan avlasta de vanliga akutmottagningarna.

Irene Svenonius menar också att problemen på akutmottagningarna inte enbart kan ses som en ekonomisk fråga.

– Vi har inte brist på sjuksköterskor för att vi saknar pengar, utan för att det är för få som söker tjänsterna, säger hon.

Någon prognos för när sjukhuset skulle kunna gå ner från stabsläge igen fanns inte på tisdagseftermiddagen.

Även den 4 januari i år gick sjukhuset upp i stabsläge. Då berodde den ansträngda situationen på att alltför många patienter sökte vård.

Stabsläget varade då i lite drygt ett dygn.

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se "

" Uppmanades att logga in på avliden mans Facebook

DN ONSDAG 16 JANUARI 2019

När 76-årige Lars Jakobsson lydde uppmaningen att logga in på Facebook via sin mejl fick han en chock. Det visade sig att han då hamnade på en avliden mans konto. – Det kändes för jävligt helt enkelt, säger Lars Jakobsson.

När Lars Jakobsson från Hägersten i december 2018 fick ett mejl från Facebook som uppmanade honom att svara på en okänd "väns" meddelande om hundar blev han mycket förvånad, inte minst för att han själv aldrig haft hund.

Han ignorerade mejlen eftersom han hade valt bort Facebook tidigare. Lars Jakobsson skaffade motvilligt ett konto i mitten av 00-talet då han jobbade som lärare i skolan och ville visa att han hängde med.

Ganska snart insåg han att sociala medier inte var något för honom och stängde ner sitt konto.

Ett par dagar efter det första mejlet från Facebook 2018 fick han ytterligare ett mejl som uppmanade honom att logga in på kontot. Då gjorde Lars ett försök men misslyckades – hans gamla lösenord stämde inte.

Därefter fick han ett ännu ett mejl från Facebook med texten: "Hej Lars! Vi har upptäckt att du har problem med att logga in på ditt konto. Om du vill ha hjälp kan du klicka på knappen nedan så loggar vi in dig."

Eftersom hans namn stod utskrivet i mejlet klickade han på "knappen" och loggade intet ont anande in på Facebook. Väl inne på tidslinjen märkte han att allt inte stod rätt till. Tidslinjen var fylld av

meddelanden till en bortgången person. Det visade sig att han hamnat på en avlidens mans konto, med samma namn som han själv.

”Saknaden är stor efter en go kompis, hoppas du får tårta i himlen”, stod det i ett av dem.

– Det kändes för jävligt helt enkelt, det är helt absurt att det över huvud taget kan ske, säger Lars.

Så fort han förstod att han hamnat på ett konto som tillhört en avlidens man kontaktade han Facebook.

– ”Ni har gett mig en avlidens användares konto, var vänlig och ta bort mig från allt vad Facebook heter” skrev jag. När de ser att de släppt ut en avlidens person i fel händer så borde de reagera, men jag tror inte att de läser meddelandet över huvud taget, säger Lars.

Han har fortfarande inte fått något svar från Facebook men har fortsatt fått mejl från Facebook som uppmanar honom till att bli mer aktiv på den avlidens manns konto.

Det kan dock finnas en förklaring till varför Lars fick tillgång till den avlidens manns Facebook, han bytte nämligen mejladress under 2018.

Lars Jakobsson startade upp ett nytt mejlkonto hos sin bredbandsleverantör Comhem i februari 2018 när hans tidigare internetleverantör Algonet stängde ner sina mejlservrar.

Allt fungerade bra med nya mejlen och han fick inga som helst indikationer på att något var fel – förrän han fick mejlen med uppmaningar från Facebook.

Facebook skickar regelbundet ut automatiserade påminnelser till inaktiva användare för att aktivera dem, till den mejladress som användaren startat upp kontot med.

Lars Jakobsson hörde av sig till Tele2 (som köpt upp Comhem) för att få veta om hans mejl funnits i någon annans ägo. Av Tele2 fick han då beskedet att de inte återanvänder gamla e-postadresser.

– Kontot måste ha tillhört den avlidne personen, eftersom Facebook-kontot startades med mejladressen. Jag kunde inte drömma om att man kunde få ett mejlkonto som redan varit använt och när man vill rätta till så går det inte, säger Lars Jakobsson.

Louise Ekman, presschef på Tele2, skriver i mejl till DN att de av integritetsskäl inte kan uppge om Comhem-adressen tidigare tillhört någon annan än Lars Jakobsson. De skriver också att Comhem sedan juni 2018 inte längre erbjuder kunder att starta e-postadresser när de tecknar nya avtal, men att de återanvänder mejladresser för gamla abonnenter efter 30 dagars karantän.

”Så länge det önskade användarnamnet är ledigt kan abonnenten välja den e-postadress som denne själv önskar. Vi låter dock de användarnamn som tidigare använts sättas i ”karantän” i 30 dagar innan de blir tillgängliga igen, för att till exempel sökmotorer ska uppdateras och den tidigare innehavaren ska ha tid att ändra e-postadressen i privata register”, skriver Louise Ekman.

Vidare förklarar hon varför de själva inte kan rensa mejladresser.

”Det är omöjligt för oss på Comhem att utföra spårning och rensning, och det vore dessutom ett integritetsintrång av oss som e-postleverantör, då det endast är kontoinnehavaren själv som har möjlighet att byta adress eller bryta kopplingen på de tjänster som han eller hon abonnerar på.”

– Vi vill komma i kontakt med Lars och hjälpa honom. Vår förhoppning är att alla hinner rensa sitt konto under karantäntiden, - säger hon.

Anne-Marie Eklund Löwinder, säkerhetschef på Internetstiftelsen är skeptisk till karantäntiden.

– 30 dagar innan man återanvänder mejladresser kan vara för kort med tanke på hur mycket det är att reda upp när någon dör, och att det här kanske inte kommer högst upp på listan. Min personliga uppfattning är

att den tiden borde vara rejält längre, säger Anne-Marie Eklund Löwinder.

– Från Facebooks sida borde det vara mer angeläget att verkligen verifiera att det är rätt användare. Kan användaren inte lösenordet så är det en varningssignal, då ska man inte kunna komma vidare enbart med en knapptryckning, säger hon.

Även om mejladresser juridiskt sett ses som personuppgifter är juridiken snårig kring fallet.

– Avlidna personer omfattas inte av dataskyddsförordningen, som har ersatt personuppgiftslagen, och därför uttalar vi oss inte om fall som rör den, men vad jag vet har vi inte fått några anmälningar om fall som detta, säger Jennie Grön, jurist på Datainspektionen.

– Man kan behöva utreda frågor som denna för att se om det finns behov av lagstiftning på området, eftersom avlidna personer faller utanför dataskyddsförordningen, säger Anne-Marie Eklund Löwinder. Hon vet inte hur vanligt det är att avlidnas konton hamnar i fel händer men att det är intressant och kan behöva utredas mer.

– Det vore ett fantastiskt uppslag till ett exjobb, eller fråga för en forskare någonstans att ta reda på, säger hon.

Lars Jakobssons förtroende för Facebook har inte ändrats men han har blivit besviken på Comhem efter händelsen.

– Facebook har jag alltid sett som något som slukar allt i sin väg och suger upp information som de sedan säljer. Och det är helt ofattbart att någon på Comhem säger att det räcker med 30 dagars karantän, säger Lars Jakobsson.

DN kontaktade Facebook angående hur de hanterar avlidnas konton och fick följande svar:

”Om vi inte har fått ett annat besked från profilens ägare är det vår policy att en avlidne persons profil kommer att omvandlas till en minnessida så fort vi blir medvetna om dödsfallet. Minnessidor är vanligtvis populära bland avlidnas vänner och familj som ett stöd för

att minnas. Vi uppmuntrar i allmänhet människor på Facebook att utnyttja de verktyg vi erbjuder för att kontrollera vad som händer med deras profil när de går bort, till exempel genom att välja ut vad vi kallar för en ”efterlevande kontaktperson”. När sidan omvandlas till en minnessida, kommer den här personen att ha möjlighet att ändra enskilda inställningar, fästa meddelanden på sidan, om tid och plats för begravningen och liknande. Man kan också be oss att radera ens profil efter att man har gått bort och vi respekterar den önskan”, skriver Facebooks nordiska kommunikationschef Peter Münster.

Susanna Sundström

susanna.sundstrom@dn.se "

"Fakta. Så fungerar sociala medier vid dödsfall

Sociala medier avslutas inte automatiskt när någon går bort utan kräver en aktiv handling. Som närstående kan det vara svårt att reda ut hur man ska gå tillväga för att ta bort de personliga kontona och svårt att hitta rätt information.

I regel är det den som skapat ett konto på sociala medier som kan ta bort det. Men genom att anmäla en närstående som kontaktperson på sociala medier får de mandat att stänga ner ens konton när man själv inte längre kan göra det. För att kunna anmäla en kontaktperson krävs nästan alltid att man är över 18 år.

Facebook

På Facebook kan man anmäla en ”efterlevande kontaktperson”. Denne kan göra om kontot till en minnessida eller begära att kontot tas bort. Finns det ingen listad kontaktperson krävs det att man kan intyga en familjerelation till den avlidne med id och en dödsattest som bevisar bortgången.

Den valda efterlevande kontaktpersonen kan inte logga in på kontot eller ändra något som den ursprungliga kontoinnehavaren skapat. Men den kan fästa ett inlägg på profilen, hantera nya vänförfrågningar, uppdatera profil- och omslagsbild samt ta bort kontot. Facebooks minnessidesfunktion finns till för att vänner ska kunna posta inlägg och samlas kring minnen av den bortgångne.

Instagram

På Instagram kan man också göra om konton till minnessidor. Här kan man inte lista en efterlevande kontaktperson men precis som på Facebook kan den som kan styrka en nära familjerelation och redovisa en dödsattest ta bort kontot.

Här kan dock även vänner göra om kontot till en minnessida. En minnessida på Instagram ser ut som ett vanligt konto men dyker inte upp i "utforskarflödet" och den som hanterar minnessidan kan inte ändra gilla-markeringar, bilder eller kommentarer.

Twitter

På Twitter kan man inte göra om kontot till en minnessida och kontot avslutas automatiskt efter en tids inaktivitet. Men en anhörig kan begära att Twitterkontot avslutas. Även här krävs legitimering av den anhöriga samt en dödsattest.

LinkedIn

På LinkedIn behöver man inte intyga sin familjerelation till den bortgångne, men det krävs en dödsattest och att man kan svara på personliga frågor för att kunna ta bort kontot.

Mejltjänster

Mejltjänster har generellt sett ett högre skydd än sociala mediekonton och exempelvis Google återanvänder inte mejladresser.

Endast en nära familjemedlem kan avsluta ett konto och i speciella fall få tillgång till informationen till det. Mejltjänsterna erbjuder inte lösenord eller tillgång till kontot men kan spara ned informationen på en dvd-skiva eller liknande för att närstående ska få tillgång till viktig information. Även i det här fallet krävs id-legitimering och dödsattest. På Google kan man välja en person som får hantera ens konto efter en förbestämd tid kontot varit inaktivt. Man kan då också välja vad eller - vilka dokument man vill dela.

Tjänsten heter "inactive account manager". I tjänsten kan man välja en person som får tillgång till ens konton. Den personen kan då ladda ner den data man väljer att dela med personen.

Fakta. Tips för att hantera konton på internet

Via Efterhjälpen kan man få hjälp att stänga alla möjliga typer av konton, även konton på sociala media som Facebook eller dejtingsajter.

Efterhjälpen sparar i dagsläget inget innehåll, konton stängs bara. Dödsboet eller de anhöriga måste lämna en fullmakt för att de ska kunna hjälpa till.

Tjänsten Aftercloud sparar bilder och filmer från olika forum. De hjälper också till att stänga konton i sociala medier. Aftercloud kan ta ut och spara innehåll i Facebook, Instagram, Twitter och LinkedIn. Det finns dock en gräns för hur lång tid tillbaka det går att komma åt innehåll. En tumregel är ett år tillbaka.

För att tjänsten ska kunna avropas krävs att någon av de anhöriga är vän med den avlidne på Facebook. Innehållet kan läggas på en minnessida eller laddas ner av de anhöriga. För att de ska kunna spåra den avlidne krävs intyg på att personen dött samt ytterligare uppgifter om personen. En del begravningsbyråer samarbetar med tjänsten.

Det lättaste är kanske att lägga både lösenord och testamente i ett bankfack eller deponera det hos någon man har stort förtroende för. Skriv ner hur konton ska hanteras, om de ska stängas eller vara kvar, om det ska bli en minnessida på Facebook och om någon ska skriva en sista hälsning till vänner och bekanta.

Om man vill att någon i familjen eller nära vän ska ta hand om bloggtexter, bilder, musik och konton i sociala medier krävs ett testamente eftersom det handlar om immaterialrätt. Ett testamente måste finnas i fysisk form, skrivas under av den som testamenterar och ett vittne.

Digitala testamenten är inte juridiskt bindande men kan ändå vara rådgivande för de efterlevande.

Källa: Internetstiftelsen "

" Äldre äter bättre men dricker mer

DN TORSDAG 17 JANUARI 2019

De äter bättre – men dricker mera alkohol. Så ser trenden ut när vår tids 70-åringar jämförs med tidigare generationer i samma ålder. – De gör ungefär som övriga i samhället, säger Jessica Samuelsson, forskare vid Göteborgs universitet.

En tredjedel av de svarande i en stor studie om 70-åringars hälsa dricker mer alkohol än Livsmedelsverket rekommenderar.

Jessica Samuelsson, doktorand vid Göteborgs universitet, pekar på risker för både sjukdom och olyckor – inte minst fallolyckor, om dryckesmönstret fortsätter ännu högre upp i åren.

Som helhet har kostvanorna hos 70-åringar blivit klart bättre under årens lopp.

Kunskapen om bra mat har ökat. Man är också friskare som 70-åring i dag än tidigare, och har lättare att göra i ordning mat. Dessutom är utbudet större, säger Jessica Samuelsson.

Resultaten ingår i den senaste upplagan av Göteborgs universitets studier om 70-åringar. De startade 1971 med personer födda 1901 eller 1902. Nu bearbetas resultat om personer födda 1944.

Jessica Samuelsson sammanfattar sina resultat om kost och alkohol som att vår tids svenska 70-åringar lagt sig till med en mera kontinental, eller Medelhavsinspirerad, livsstil än tidigare generationer. Där ingår ett glas vin, eller en öl, till maten.

TT
"

" Konflikt om snöröjning kan lösas

DN TORSDAG 17 JANUARI 2019

Problemet med oplogade enskilda vägar kan vara ett steg närmare lösning. En arbetsgrupp har tillsatts för att titta förutsättningslöst på hur snöröjningen, som väckt heta känslor främst i norr, ska lösas.

– Riksförbundet enskilda vägar är med där och Trafikverket har bjudit in entreprenörer och kommuner för att se hur man kan lösa det genom att titta helt öppet och fritt, utan fastställda ramar, säger Trafikverkets pressekreterare Bengt Olsson.

Ett möte har också hållits i Vilhelmina med företrädare för fyra kommuner.

– Man behöver titta på ansvarsfördelningen, vad man får lov att göra som myndighet och vem som har ansvar för andra delar, säger Olsson. Problemet uppstod då Trafikverket, som ansvarar för snöröjningen av statliga vägar, för ett par år sedan införde gps på plogbilarna för att bättre kunna följa upp arbetet. Många entreprenörer i främst norra Sverige avsåg sig då plogning av tidskrävande, enskilda vägar som man tidigare kunnat sticka emellan med.

Kommuner och väghållare i norr har känt oro för oplogade vägar även i vinter. Bengt Olsson är försiktigt optimistisk om att hitta en lösning.

– Har man bestämt sig för att träffas och diskutera öppet har man kommit en bra bit på väg, det är alltid positivt i stället för att vara i någon typ av skyttegravar.

T

" Fattiga januari – så kan du tjäna tusenlappar på begagnade prylar

DN TORSDAG 17 JANUARI 2019

Under årets fattigaste månad vänder sig flera konsumenter till andrahandsmarknaden. Framför allt är det vitvaror och elektronik som går åt fort. – En bra bild säljer bättre än tusen ord, tipsar Linnéa Aguero, hållbarhetsansvarig på Blocket.

Under årets fattigaste månad är det många som ser över sin ekonomi. Ett sätt att spara tusenlappar är att köpa och sälja begagnat. Blocket räknas som en av landets största marknadsplatser på nätet.

– Allt fler bryr sig om miljön och vill skona den från dagens överkonsumtion, då är andrahandsförsäljningen viktig, säger Linnéa Aguero.

I januari säljer vitvaror snabbast av alla prylar på Blocket. Bland annat är det många studenter som letar efter en diskmaskin eller mikrovågsugn till studentlägenheten.

Dessutom kan elektronikjättarnas stora reor påverka att fler köper begagnat.

– När människor ser reorna på stan slår det dem att de behöver en ny vitvara, men alla vänder sig inte till butikernas reor för det, många väljer att köpa begagnat för att slippa betala dyrt, säger Linnéa Aguero. Förutom vitvaror säljer olika typer av elektronik bra. Tv-spel, surfplattor och mobiltelefoner är tre exempel. Att lägga ner den gamla telefonen i kökslådan är ett vanligt misstag många gör, enligt Linnéa Aguero.

Även marknadsplatsen Tradera ser att vissa produkter säljer extra bra i början på året.

Begagnade kläder har varit en säljfavorit i flera års tid. Januari är inget undantag och högst upp på listan över mest sålda prylar ligger dam- och herrkläder. Även vinylskivor, sticklingar och samlarbilder har sålt i stora mängder.

– Eftersom Årets julklapp blev det begagnade plagget är kläder mycket i ropet just nu, men det är även en tydlig signal att många svenskar börjar bli konsumtionströtta, säger Sofia Hagelin, pressansvarig på Tradera.

För den som vill få en begagnad vara såld är tipset framför allt att sälja efter säsong. Exempelvis går vintersportprylar åt fort i januari. Men vilken bild du väljer till annonsen är också viktigt.

– Många lägger för lite kärlek på bilden, svarta klädesplagg är viktigt att fota i dagsljus eller medljus. När du säljer en väska är det klokt att fylla den så att väskan inte ser platt och tråkig ut, säger Linnéa Aguero. Dessutom finns det särskilda ord som många konsumenterna söker på när de letar nya prylar. Oanvänd, nästan nyskick och obruten förpackning är tre beskrivningar som är bra att få med i rubriken eller i annonstexten.

Samtidigt kan definitionen av en produkt som nästan är i nyskick skilja sig åt. Om varan har en fläck eller en söm som är trasig är det viktigt att nämna det i annonsen.

– Ibland glömmer människor att nämna sådana detaljer och då möter försäljaren och kunden upp varandra i onödan, eftersom kunden inte längre vill köpa varan när den ser fläcken, säger Linnéa Aguero.

Vilket pris du sätter på en produkt som ska säljas beror på vad som är viktigast med affären. Om du behöver pengar så fort som möjligt kan du sätta ett lägre pris än övriga säljare. Men om varan är värd ett högt pris kan det vara värt att låta försäljningen ta längre tid.

– Om du är osäker på vilket pris du ska sätta kan du skriva i annonsen att varan är prutbar, men det finns de som inte uppskattar att prutare

hör av sig, var tydlig i annonsen med vad som är okej, säger Linnéa Aguero.

Rafaella Lindström "

"Fakta.

Prylarna som säljer snabbast på Blocket i januari (genomsnittspris i kronor).

1. Vitvaror: 1 500
2. Tv-spel: 1 700
3. Tv och projektor: 2 200
4. Surfplattor: 2 400
5. Mobiler: 3 600
6. Vintersport: 900
7. Snöskotrar: 40 000
8. Datorer: 5 400
9. Träningsutrustning: 2 400
10. Hyllor och förvaring: 500

Källa: Blocket "

”De som dras med i sekter är inte mer lättlurade än andra”

DN TORSDAG 17 JANUARI 2019

"Vad gör att man dras med i en sekt som man inte haft en tanke på att ansluta sig till? Utstuderad och systematisk manipulation, menar psykologen Håkan Järvå och psykoterapeuten Helena Löfgren.

Hur lättlurade är vi?

Del 5.

En artikelserie om hur vi hanterar det växande flödet av information, om vetenskapens roll och om hur vi själva lätt väljer att tro på sådant som bekräftar våra egna åsikter. Tidigare artiklar publicerades 8, 9, 10 och 15/1.

Ofta börjar det med att man träffar några trevliga människor som visar ett intresse för ens person, får en att känna sig sedd. En tid senare har man plötsligt dragits in i en sekt.

Men det är inte ideologin eller religionen som lockar i första hand, utan gemenskapen. Att höra till, att få vara en del i en helhet.

Det säger en legitimerad psykolog och en legitimerad psykoterapeut som DN talat med. Båda har stor erfarenhet av att arbeta med avhoppare från totalitära rörelser och sekter – och även egen erfarenhet av att vara med i sektliknande organisationer.

– Man har oftast ingen aning om vad man går med i eller vad det handlar om. Det är väldigt sällan något man valt själv, säger psykologen Håkan Järvå, som tillsammans med Peter Dahlgren skrivit boken ”Påverkan och manipulation” (Studentlitteratur).

Han säger att den som går med i en sekt gradvis dras in i ett sammanhang. Det sker med ett slags smygande och mycket genomtänkt manipulation som med tiden blir allt kraftigare.

Till slut är personen fast. Och sedan kan det bli väldigt svårt att ta sig ur.

– Det blir som en drog, man vill bara ha mer och mer av det, säger Håkan Järvå.

Ett problem i sammanhanget är att människan i grunden är en social varelse, ett flockdjur som vill vara tillmötesgående, öppen och trevlig mot andra, menar Håkan Järvå.

– Det är svårt att vara misstänksam mot någon. Det vill man ju inte. Skulle alla gå omkring och vara misstänksamma får vi ju ett väldigt tråkigt samhälle, säger han.

Helena Löfgren har som terapeut träffat många människor som lämnat en sekt och behöver samtalsstöd. Även hon är övertygad om att det sällan är ett fritt informerat val bakom att en person gått med.

Hon menar att det är viktigt hur omgivningen förhåller sig till den som hamnat i en sekt. Ett stort misstag är att bara hävda det många känner, att personen blivit grundlurad och hjärntvättad.

– Med ett sådant bemötande stänger du definitivt dörren för en dialog. Ett fördömande är det säkraste sättet att få någon att bryta kontakten med dig, säger Helena Löfgren.

I stället menar hon att det är bra att skapa förutsättningar för en förtroendefull dialog där det finns plats för öppna intresserade frågor. Både hon och Håkan Järvå samarbetar med Hjälpkällan – en förening som stöttar avhoppare eller andra med erfarenheter från slutna religiösa samfund. Båda två vänder sig starkt emot uppfattningen att det skulle vara en viss typ av ”svaga” människor som dras in i sekter.

– Man har inte kunnat konstatera att det finns några direkta personlighetstyper som är mer lättlurade eller lättpåverkade än andra. Snarare handlar det om vissa situationsfaktorer som gör att man

riskerar att dras in i något som man egentligen inte tänkt sig, säger Håkan Järvå.

Däremot menar de båda att det finns ett antal faktorer som ökar risken för att lockas in i en sekt avsevärt. Håkan Järvå lyfter särskilt fram fyra av dem:

1 Att man befinner sig i åldern 16–26 år. I den åldern är man mycket mer lättpåverkad och öppen för förändring än när man blir äldre. Man är mer sårbar, har inte så mycket erfarenheter, är mer impulsiv.

2 Att man har ett bristande socialt nätverk. Utan det är man mer lättpåverkad. Därför är unga extra utsatta – särskilt om de reser på egen hand. Många bedragare riktar in sig på just ensamma resenärer.

3 Man tror inte att man kan bli lurad. Håkan Järvå menar att medierna missar att beskriva vilka signaler man ska hålla utkik efter om man vill undvika att dras in i en sekt. Därför är många omedvetna om farorna och tror inte att de kan drabbas.

4 Man är nyfiken på livet och öppen för nya intryck. Det är väldigt positiva egenskaper, framhåller Håkan Järvå, men har man otur så kan man komma i kontakt med en dysfunktionell grupp.

Håkan Järvå har själv personlig erfarenhet av detta. Som 20-åring gick han med i scientologirörelsen. Han blev kvar som medlem i 14 år. Det är också den erfarenheten som starkt bidragit till att han utbildade sig till psykolog och har arbetat med avhoppare från totalitära organisationer.

Vad var det som fick dig att gå med i scientologerna?

– Jag hade samtliga dessa riskfaktorer. Jag var ung, jag hade precis flyttat till Göteborg där jag var ensam, och jag var på väg ut i livet. Jag stötte på scientologerna redan den första veckan i Göteborg och var väldigt mottaglig, säger han.

Helena Löfgren drogs också med i en sekt som ung – i den kristna Moonrörelsen som hävdade att Messias kommit tillbaka till jorden i deras ledares skepnad.

– Jag var 23 år. På en gata i New York träffade jag vad jag trodde var en grupp med väldigt trevliga studenter som jobbade med välgörenhet. Det tog lång tid innan jag förstod att det var något religiöst, säger hon. Helena Löfgren var med i rörelsen i två år. Sedan kidnappades hon på uppdrag av sin familj och fick träffa professionella avprogrammerare. – Som tur var hade jag min lägenhet, pengar, vänner och betyg så att jag kunde börja studera. Men jag behövde också professionell hjälp för att komma vidare, säger hon.

Helena Löfgren utbildade sig så småningom till psykoterapeut och har inriktat sig särskilt på människor som tagit sig ur totalitära rörelser. Hennes egen historia bekräftar bilden av att man kan luras in i något man egentligen inte står för, trots att man aldrig kunde tro att något sådant skulle kunna hända. Själv trodde hon sig vara vaccinerad mot den typen av påverkan.

Helena Löfgren växte upp i en öppen familj där man diskuterade politik och feminism. Hon arbetade som dataprogrammerare. Hon hade rest mycket i världen och mött många människor.

– Jag tyckte att jag hade en god analytisk förmåga, ett bra intellekt och var inte religiös över huvud taget. Att jag skulle kunna hamna i någon konstig religion fanns inte i min föreställningsvärld, säger hon.

Ett problem är att många som tror att de som gått med i en sekt är svaga eller lättpåverkade underskattar den emotionella manipulation som man utsätts för, menar Helena Löfgren.

– Man fattar inte rationella fria val under en skarp känslomässig press. Känns det konstigt i magen är det en signal om att man nog ska ta en timeout, säger hon.

När man väl kommit in i sektens tänkande så kan det vara mycket svårt att ta sig ur. Det första steget är att inse att man är inne på fel spår. Men det är inte så lätt. När man är inne i en totalitär grupp är det otänkbart att ställa kritiska frågor eller ifrågasätta.

Många har brutit kontakten med sitt tidigare liv, och blir då än mer isolerade och sårbara för gruppens påverkan.

– Det är ju också syftet. Men då är det inte så roligt längre. Man blir osäker. Ju längre man väntar, desto svårare blir det att dra sig ur, säger Håkan Järvå.

Ett stort misstag som många gör är, enligt Håkan Järvå, att vända sig med sina tvivel till dem som lockat in dem i rörelsen. Där har man inget att hämta. Snarare kan man bli anklagad för att svika och bryta mot olika löften.

Vad ska man göra i stället?

– Planera flykten i tysthet och dra. I de flesta relationer vill man ju göra ett uppbrott snyggt, men inte från en destruktiv relation. Bättre fly än illa fäkta, säger han.

Helena Löfgrens erfarenhet är ett det är väldigt individuellt hur uppbrottet ser ut, när det sker och vad som leder fram till det.

– Ibland kan det vara att man känner att ens egna barn drabbas på något sätt. En annan vanlig väckarklocka är att man börjar genomsåda att ledarna inte lever som de lär.

Hon säger att det kan vara viktigt att få professionellt stöd efteråt. Man är väldigt sårbar och har ofta fortfarande vissa känslomässiga band kvar till rörelsen.

– För en del uppstår behovet av att prata efter en längre tid. De dras med frågor om skuld och skam. En viktig fråga för många är hur de kunde dras in i en totalitär grupp och hur de ska kunna lita på andra och sig själva i fortsättningen, säger Helena Löfgren.

Hans Arbman

hans.arbman@dn.se "

"Var vaksam på detta

Håkan Järvå pekar på några varningstecken på att man är på väg in i en sekt.

1 Överdriven trevlighet. Det går väldigt snabbt att känna sig mycket uppskattad om man utsätts för mycket smicker och uppmärksamhet.

2 Att personen man fått kontakt med börjar be om tjänster som man inte känner sig helt bekväm med att utföra.

3 Att ens egna vänner och släktingar börjar svartmålas. Det börjar med subtila signaler, men snart är släkt och vänner utmanövrerade.

4 Att man börjar ge avkall på sitt eget liv. Till exempel slutar träna eller träffa sina vänner.

5 Att det plötsligt inte känns så trevligt längre. Man börjar känna sig inlåst och osäker hur man ska bete sig. Man får inte längre beröm utan mer negativa synpunkter.

Källa: Håkan Järvå "

"Klostret i Grekland visade sig vara en sekt

DN TORSDAG 17 JANUARI 2019

För Elisabeth Roest Kempemo blev klostret i Grekland inte svaret på hennes många år av sökande.

När hon var 37 år lämnade Elisabeth Roest Kempemo sitt yrkesliv och sin familj hemma i Sverige och blev nunna i ett grekisk-ortodoxt kloster utanför Aten. Det var kulmen på många års andligt sökande. Ganska snart lade hon märke till saker i klostret som inte kändes sunda. Klostrets manlige andlige ledare hade ett sätt att styra över nunnorna som fick Elisabeth att känna obehag.

– I dag kan jag se att just det här klostret leds på ett sätt som påminner mycket om hur sekter fungerar.

Elisabeth hade inte en kristen uppväxt men ville gärna konfirmera sig. Hon var sökande. På en internationell gymnasieskola hade hon en tysk skolkamrat som senare skulle få stor betydelse i Elisabeths liv.

Efter studenten arbetade Elisabeth som volontär i Indien och kom i kontakt med andliga guruer som gjorde ett starkt intryck. Hon träffade också svenska missionärer.

– Av dem fick jag en bibel. På kvällarna tände jag ljus och läste i bibeln. Där föddes min kristna tro.

Flera år senare fick Elisabeth ett brev från sin tyska skolkamrat som nu var abbedissa i ett kloster i Grekland. Elisabeth åkte dit på besök.

– Den uråldriga kyrkans vackra liturgi, med dess levande ljus, rökelse och ikoner berörde mig på djupet.

Under fyra år fördjupade Elisabeth sig i den ortodoxa trosläran. Hon lät också döpa sig ortodox. Samtidigt var hon kommunikationschef i Stockholm. Så sakteliga föddes en längtan att ge sig fullt ut till Gud

och under ett besök i klostret i Grekland fick hon ingivelsen att ta det stora steget att bli nunna.

Hon sade upp sig, gjorde sig av med allt hon ägde.

I klostret fanns unga, välutbildade kvinnor från hela världen – och alla leddes de av den manlige andlige fadern.

– Som nunna var man beredd att ge upp sin egen vilja, sitt ego, för att kunna formas till en avbild av Gud. I detta andliga arbete spelade den andlige ledaren en central roll.

Sakta började Elisabeth tvivla på den andlige ledarens intentioner. Hon kände att han missbrukade sin position.

– Nunnorna såg upp till honom så mycket att han fick en alltför stor makt över dem, som ett slags guru. Allt vad han begärde gjorde de. Även om det gick emot deras eget samvete. Vi blev ofta tillsagda att ljuga för att skydda ledaren, eller för att vinna fördelar för klostret.

– När vi gjorde misstag kunde vi straffas genom att nekas att ta nattvarden, få talförbud eller flyttas till ett av ledarens andra kloster. Som nunna biktade man sig regelbundet. Detta gav den andlige ledaren djup insikt i varje nunnas själsliv.

– Det som skulle bygga en förtroendefull relation utnyttjade han för att utöva kontroll och manipulera oss. Han visste precis vilka knappar han skulle trycka på.

– Ena dagen kunde han vara mycket kärleksfull, för att nästa dag bli vansinnigt arg och stöta bort en. Jag levde i en känslomässig bergochdalbana som styrdes av honom.

Elisabeth kände att hon började bli hårdare, för att kunna stå emot sina egna tankar och känslor och lyda utan att tänka efter.

– Det är jättefarligt om man slutar lyssna på sitt eget varningssystem. Nu efteråt ser jag det som pågår i klostret som känslomässigt och andligt missbruk.

Genom manipulation och hot övertalades Elisabeth att stanna trots sina tvivel.

– Jag fick höra att det inte skulle gå bra för mig och min familj om jag lämnade.

I fyra år stannade Elisabeth i klostret.

När hon läste teologi i Thessaloniki fick hon bo inackorderad hos en familj. Där fick hon hjälp med att skaffa vanliga kläder och köpa en flygbiljett till Sverige.

Elisabeths egen familj tog emot henne med öppna armar. Men själv kände hon sig under flera år osäker, förvirrad och rädd.

Det har tagit flera år att bearbeta det hon varit med om.

– Terapi hjälpte mig att bearbeta den skuld jag kände och få mig att se och acceptera att jag varit utsatt för en typ av manipulation som sekter använder sig av.

I dag bor Elisabeth i Nederländerna, hon är lyckligt gift och driver en egen konsultbyrå inom kommunikation.

Hans Arbman

hans.arbman@dn.se "

" Här är apparna som ska rädda oss från mobilhetsen

DN TORSDAG 17 JANUARI 2019

I decennier har allt smartare mobiler blivit alltmer outhärliga i våra liv. Men kanske har vi nått en smartgräns. I en växande motreaktion skaffar vi nu gammalmodiga telefoner och appar som begränsar oss. Kristofer Ahlström har tittat på sätt att hantera mobilberoendet.

När Felix Roséns mobiltelefon gick sönder för ett halvår sedan ställdes han inför ett val. Antingen skulle han lägga tusentals kronor på en ny smartphone, med internetuppkoppling, appar och chattar, eller så kunde han köpa en billigare variant. Han hade tidigare haft problem med stressutmattning och när han nu började läkarutbildningen tänkte han på hur apphysteri och sociala medier-mani kan påverka den psykiska hälsan. Så han valde att köpa en "dum telefon": en utan internetuppkoppling eller appar. För att se om det blev någon skillnad i hur han mådde.

– Jag upplever absolut att jag har mer utrymme i min vardag nu.

Särskilt vid tillfällena när man förflyttar sig, då brukar man alltid annars ta fram telefonen. Men där uppstår nu ett utrymme av att inte gå in på nätet eller använda appar.

Avhållsamheten påverkar också hans fritid.

– Att sätta i gång sociala medier innebär ett aktivt val eftersom jag inte gör det annars, och blir därför lättare att låta bli. Jag märker en spridningsverkan, skärmtiden minskar på ett naturligt sätt, jag kan läsa en bok innan jag lägger mig.

Felix Rosén är inte ensam om att välja en enklare telefon för att slippa informationsstressen. På sistone har flera nya minimalistiska telefonmodeller tagits fram av just den anledningen: Light phone, en telefon inte större än ett kreditkort, kan bara användas för att ringa och ta emot samtal. Nokia har lanserat flera retromoderna modeller, som 3310, som inte har chattar eller sociala medier men väl det klassiska spelet "Snake". Punkt MP02 är en mobil med svartvit skärm och bara de mest grundläggande funktionerna.

Även nya appar har kommit som ska få oss att stanna upp och begränsa vår nättaktivitet och skärmtid. "Checky" registrerar hur många gånger du plockar upp och kollar telefonen under en dag (i mitt eget fall: 66 gånger, och då sitter jag ändå framför en dator hela - dagarna). "Forest" är i sin tur ett slags omvänd tamagotchi där du planterar ett digitalt träd som bara växer när du inte använder telefonen. "ClearLock" blockerar alla appar under en viss tid. "This" gör att du bara kan publicera en enda länk om dagen i sociala medier. "Icebox", en funktion på webbläsaren Chrome, ersätter köpknappen på nätshoppar med en reservationsknapp i 24 timmar så att man efter ett dygn kan besluta sig för om man verkligen behöver den där saken. Programmen som ska begränsa vår impulsivitet och tvinga oss till genomtänkta beslut kallas i ett nummer av Wired för friktionsmjukvara: "Vi behöver program som saktar ner oss, inte skyndar på oss".

Det hela är del av rörelsen som kallas "slow internet", som liksom föregångarna "slow food" och "slow tv", handlar om att dra ner på tempot, låta saker ta sin tid, vara mer närvarande i nuet. Men kanske framför allt att tvingas använda omdömet i en tid när alla flöden runt oss accelererar och kräver allt snabbare respons.

Motreaktionen mot it-hetsen har även gjort avtryck i vårt språkbruk: ett av Språkrådets nyord för 2018 var "techlash", som innebär "en reaktion mot it-jättarnas dominans och mot hur tekniken påverkar

vardagen". Det betyder dock inte nödvändigtvis att alla svenskar är redo att gå i fullständigt digitalcelibat.

– Jag tror inte vi kommer backa bandet vad gäller teknikutvecklingen och börja leva som amishfolket. Men jag tror några av oss kommer att gå tillbaka till enklare mobiltelefoner eller radera fler beroendeframkallande appar, säger Malin Sjöstrand, grundare av appen Scriin, som ska begränsa skärmtid, och talesperson för Time well spent, rörelsen för att skapa ett mer sunt förhållningssätt till tidsslukande appar.

Hon flyttade själv över sitt sim-kort till en Nokia 3310, vilket gav "en fruktansvärd abstinens och frustation" över att det tog sådan tid att sms:a. Men efter ett tag släppte det och ett lugn utbreddes sig, och hon gick sedan tillbaka till sin smartphone, men avinstallerade då alla sociala media-appar och webbläsare.

Precis som Time well spent-rörelsen grundades av tidigare Googleanställda Tristan Harris, så har slow internet-rörelsen fått flitigt medhåll från branschens själva epicentrum, Silicon Valley. Justin Kosslyn, produktchef på Googles paraplyföretag Alphabet, skriver i en essä att "nätets filosofi har alltid handlat om att eliminera friktion och fartspärrar. Men problemet är inte för mycket friktion, det är att vi har för lite av det."

En ny studie i Journal of social and clinical psychology visar hur vi blir mer avstängda av att vara konstant uppkopplade. En försöksgrupp som tvingades begränsa sitt sociala medier-bruk till bara tio minuter om dagen uppvisade en avsevärd minskad känsla av depression och ensamhet, medan gruppen som fortsatte använda sociala medier som vanligt inte uppvisade någon förändring.

I tidskriften New Scientist publiceras en studie från University of London där det man kallar "info-mania" – alltså de digitala distraktioner som uppstår av mejl, meddelanden och samtal – sänkte studiedeltagarnas IQ med tio poäng. Det är motsvarande att försöka

jobba efter en natt utan sömn, och en större sänkning än den som orsakas av marijuana.

Förutom att titta på hur det uppskruvade tempot leder till försämrad hälsa och ökande stressymptom i samhället belyser slow internet-rörelsen även hur media- och sociala medier-flödet skulle må bra av bromsklossar. I en kultur av notisöverdoser, där alla är redaktörsfria publicister, och sociala medier främjar inlägg som frambringar starka reaktioner, skapas en allt vildare virvelström som det är svårt att inte sugas in i. Nyhetssajten Vox ser rent av det friktionsfria nätet som en bidragande anledning till att Trump blev president.

Jennifer Rauch är professor i journalistik vid Pennsylvania State University. Hon har skrivit boken "Slow media. Why slow is satisfying, sustainable and smart" som förespråkar en långsammare produktion och konsumtion av media.

– I åratal har vi antagit att nyheter måste vara omedelbara och att det inte finns utrymme för begrundan. Så är det inte längre. Flera nyhetsmakare och deras läsare har påpekat hur de bränns ut av snabba nyheter, det skapas en nyhetsutmattning, säger hon.

Hon räknar upp flera exempel på journalister och mediehus som börjat bygga in friktion i sina nyhetssystem: den brittiska tidskriften Delayed Gratification, holländska De Correspondent som nu lanseras i USA, och Tortoise, ett nystartat slow media-projekt som drog in över sex miljoner kronor i startkapital via gräsrotsfinansiering.

Redan Oscar Wilde formulerade tanken att "Det svåraste och mest upphöjda man kan ta sig för är att göra ingenting". Möjligheten att ägna sig åt ingenting är en viktig lärdom som Felix Rosén har gjort i sitt nya, appfria liv.

– Det känns absolut som att det nu finns mikropausar i vardagen, att vila hjärnan och blicken från konstant stimuli. Det viktiga är att göra ingenting alls, det som kallas "idleness", och det känner jag dyker upp

när det inte finns några alternativ, när man inte kan plocka upp telefonen.

Carl Cederström är författare till boken "Den vilda jakten på ett bättre jag" och docent i företagsekonomi vid Stockholms universitet. Han är en framstående föreläsare av just "idleness".

– Det bereds ingen given plats i vårt samhälle för eftertanke och reflexion, där man till exempel läser böcker eller tar promenader. Vilket är problematiskt eftersom det behövs kanske mer än någonsin. Det är som sagt inte många som har råd, ekonomiskt eller professionellt, med mikro- och makropausar. Men å andra sidan: i det långa loppet kan informationsstressen skada hela samhällsekonomin. Dan Nixon, ekonom på Bank of England, pekar på just de digitala distraktionerna som skäl till att tillväxten bromsar in.

– Om vi ska vara produktiva, kreativa och klara av komplexa uppgifter i framtiden måste vi våga koppla ner, ta bort distraktioner, sluta med multi-tasking. Jag tror vi måste lära oss mer om hur våra hjärnor fungerar och att de faktiskt inte är utvecklade för en värld där vi ständigt är uppkopplade, säger Malin Sjöstrand.

Kristofer Ahlström

kristofer.ahlstrom@dn.se "

"5 appar som minskar ditt mobilberoende.

"Space". App som mäter din skärmtid varje dag och även analyserar vilken typ av appanvändare du är.

"Forest". Ett slags omvänd tamagotchi där man planterar ett virtuellt träd som bara växer så länge man låter mobilen vara.

"Checky". Hur många gånger per dag plockar du upp mobilen?

"Checky" ger svar på frågan, och gör det till en tävling mot dig själv att minska antalet.

”ClearLock”. Med ”ClearLock” väljer man vilka distraherande appar som ska blockeras under en tidsperiod för att inte störa i arbetet. ”Freedom”. Applikation som gjorts världsberömd av författaren Jonathan Franzen eftersom han använder den för att stänga av sin nätåtkomst med den och kunna skriva ostört. "

"Jan har grävt ned stridsyxan"

DN TORSDAG 17 JANUARI 2019

Privat är Jan Guillou inte alls lika brutal och hänsynslös som i tv. Med åren anser han sig ha blivit klokare och mindre stridbar. Någon pensionering är det dock inte tal om.

Jan Guillou har varit en exceptionellt produktiv författare det senaste halvsekle. Det var nog romanserien om underrättelseofficeren Carl Hamilton som betydde mest för hans genomslag som författare på 1980- och 1990-talen. Böckerna hade rekordartade framgångar och sålde i sex miljoner exemplar.

Därmed kom hans stora dröm att uppfyllas – att både nå en stor läsekrets och få ut ett vänsterorienterat politiskt budskap.

– Det var min plikt att åstadkomma det och därför var det tillfredsställande att kunna göra det, säger han i sitt hus i norra Roslagen.

Tack vare försäljningsframgångarna blev vänstermannen rik.

– Min relation till pengar är okomplicerad. Till min revisors förtvivlan har jag under många år skatteplanerat negativt. Dessutom har jag gjort privata donationer. Jag har gjort av med mycket pengar och lever ändå väldigt gott. Jakt och resor är mina största privata utgifter.

Eftersom en journalist måste ha ”ett obrutet förtroende från läsaren” har ingen fått ifrågasätta hans trovärdighet som journalist ostraffat. Den som sett Guillou i en tv-duell har inte kunnat undgå hans stridbarhet.

– Brutaliteten och hänsynslösheten är nödvändiga på grund av den korta tiden i tv. På 1960- och 70-talen förlorade jag massor med diskussioner mot andra som kunde debattekniken bättre än jag. Jag har lärt mig.

Ångrar du någon strid?

– Inte vad jag kommer ihåg.

Men snart har Jan Guillou grävt ned stridsyxan.

– För 20 år sedan var jag laddad för en fajt som en proffsboxare, men med åren har både engagemanget och adrenalinet minskat. I dag är jag inte lika bra och underhållande, jag är inte lika stridbar som förut. Jag har blivit stelare och långsammare. Jag ser det som en naturlig del av åldrandet.

Du har kanske blivit mer harmonisk?

– Någon form av visdom har jag skaffat mig genom åren, jag har mer överseende. Klokskap kommer nog med tiden – kanske lite sent i livet. Man kan undra hur det är att bråka med honom privat.

– Privat är jag aldrig hänsynslös. Jag är betydligt mer saktmodig än det folk som sett mig offentligt tror. Saktmod är ett gammalt bibliskt ord som innehåller tolerans, vishet och val av förståelse hellre än strid. Så den privata Jan Guillou är klokare än den offentliga?

Han skrattar hjärtligt.

– Ja, det kan man säga. Man tar risker när man går i strid, privat vill jag inte ta risker.

Som journalist tycktes han inte väja för några risker. Tillsammans med kollegan Peter Bratt avslöjade han i en artikelserie 1973 en hemlig del av den svenska militära underrättelsetjänsten, IB. Det blev en stor skandal och båda dömdes för spioneri.

– Inga andra journalister tog den risken, det var okänd mark. Priset för risken var fängelse, men det var det verkligen värt!

Saktmodig och riskbenägen alltså. Och hur skulle vännen Leif GW Persson beskriva dig?

– Han kallar mig för melankoliker. Jag vet inte om det är illasinnat eller ironiskt, men i många stunder kan det nog stämma.

Likt sin romanhjärte Carl Hamilton har Jan Guillou en faiblesse för det klassiska franska köket.

– Kanske lite för mycket. Nu ska jag gå ner i vikt och leva asketiskt fram till juni. Det blir enklare middagar som går på fem minuter. Standardmåltiden är en burk tonfisk i olja. Jag spar disk och äter direkt ur burken.

Någon tanke på pensionering hyser inte Jan Guillou. Tvärtom jobbar han mer ihärdigt än någonsin. Här i huset på landet ska han nu ta sig an den nionde boken i sin planerade serie av tio böcker om 1900-talet.

– De här tio böckerna på raken är det mest ansträngande jag har gjort. Jag vill skriva så länge jag förmår.

Därmed kommer vi osökt in på ämnet döden.

– Under de senaste 1,5 åren har jag varit på begravning av fem av mina närmaste vänner. Det har varit tungt. Det blir en påtaglig påminnelse om att man ska följa efter. Det gäller att hinna med det som är viktigt. Jag vill hinna bli klar med hela serien.

Hur vill du bli ihågkommen?

– Jag tror att jag kommer att bli läst länge efter min död. Något annat sätt att bli ihågkommen kan jag inte fantisera om.

Eyal Sharon Krafft TT "

"Jan Guillou

Gratuleras till: Fyller 75 år den 17 januari.

Gör: Journalist och författare.

Familj: Gift med Ann-Marie Skarp, två barn från tidigare äktenskap, Dan och Ann-Linn.

Bor: Lägenhet på Östermalm, hus på landet i Östhammar i norra Roslagen.

Så firar han födelsedagen: "Sitter och skriver i ensamhet här på landet."

Om att fylla 75: "Jag har inte alls någon åldersnoja. Om man lever och har hälsan så blir man gammal. Åldrandet är ett naturligt inslag i livet, något som man måste anpassa sig till."

Bästa köttbitarna: Högre och entrecôte. "

"Gästarbetare blev utan lön vid bygget av NKS

DN TORSDAG 17 JANUARI 2019

20 gästarbetare som jobbat med bygget av Nya Karolinska fick aldrig sin lön utbetald, rapporterar Byggnadsarbetaren.

– Chefen sa hela tiden att lönen snart skulle komma. Jag väntade och väntade men fick ingenting, säger en av arbetarna till tidningen.

Vid Nya Karolinska i Solna pågår nu utbyggnad och ombyggnad av ett område som kallas N-kvarteret. Projektet ska ge plats för nya vårdavdelningar och planeras bli färdigt under året. Stockholms läns landstings fastighetsbolag Locum är ansvariga för byggnaden men har anlitat en huvudentreprenör som genomför arbetet. De i sin tur har anlitat en underentreprenör som i somras arbetade med bygget av stommar och montering av gips.

Enligt Byggnadsarbetarens granskning har flera av de anställda till underentreprenören inte fått betalt för sitt arbete. Det ska röra sig om över 20 personer som antingen inte fått någon lön alls eller endast en liten del av lönen. Fyra av dem som blivit utan lön har ställt upp med namn och bild i tidningen.

En av dessa arbetade för underentreprenören under sommaren 2018.

Enligt Byggnadsarbetaren har han gått miste om 26 000 kronor.

– Jag fick bara lön för de tre dagar jag jobbade i juni. För juli och augusti fick jag inget. Vilket bedrägeri! säger han till tidningen.

En annan person som arbetade på bygget ska ha blivit lurad på 30 000 kronor. Den uteblivna lönen gjorde att han inte hade råd att betala hyran och han hade inte råd med mat till sig och sin familj.

– Det var hemskt, vilken stress det var! Vi behövde betala för lägenheten och mat. Jag lånade pengar av olika personer för att klara mig och sålde min telefon.

Han berättar också att det inte bara var lönen som uteblev, även villkoren på arbetsplatsen beskriver han som dåliga.

– Jag jobbade in de här pengarna med mitt blod och min svett. Jag vet inte hur många gånger jag skar mig och hur många sår jag fick där. Det var usla förutsättningar. Det fanns inga nya handskar eller annan nödvändig utrustning, som bra skruvdragare.

Enligt Byggnadsarbetaren har underentreprenören skulder på 2,5 miljoner kronor till andra bolag. En styrelsemedlem i bolaget har också häktats för stöld, men förundersökningen lades ner då personen lämnat Sverige.

DN har sökt Locums kommunikationschef Åsa Berg som endast vill svara på frågor via mejl.

”Vi tycker förstås att detta är mycket beklagligt”, skriver hon.

Åsa Berg skriver även att den statliga lönegarantin kan träda in i vissa fall när anställda inte fått betalt och påpekar att företaget som inte betalat ut löner är en underleverantör till en underleverantör till Locum.

”Socialt hänsynstagande är viktigt för Locum och det är därför Locum ställer långtgående krav på socialt ansvar på våra entreprenörer. Vi kräver även att våra entreprenörer ställer motsvarande långtgående krav på sina underleverantörer”, skriver kommunikationschefen.

Agnes Laurell

agnes.laurell@dn.se "

" Från luften blir stormens förödelse tydlig

DN TORSDAG 17 JANUARI 2019

Alfrida har dragit fram hårdare än någon annan storm i Stockholmsområdet på flera decennier. Två veckor efter stormen står det klart att Norrtäljes skärgård är ett av de värst drabbade områdena. DN följde med i en helikopter över trakten där förödelserna är stora och tusentals fortfarande är utan ström.

Arbetet med att återställa situationen efter stormen Alfrida fortgår. De hårdast drabbade områdena i de östra delarna av Uppsala län och i den kustnära sträckan i norra Stockholms län fick se stora mängder träd fällas av de starka vindarna, som uppmättes till 38,5 meter per sekund vid Örskär, strax norr om Öregrund. Som mest rapporterades uppemot 150 000 elabonnenter ha varit utan ström.

Två veckor efter stormen står det klart att Norrtälje kommun fortfarande har många hushåll som har varit utan el under lång tid. Främst är det hushållen längs kusten och på öarna som fortfarande inte har fått strömmen tillbaka.

Efter att Ellevios cirka 67 000 strömlösa kunder fick situationen löst redan den 5 januari och Eon löste problemen för sina kunder förra veckan, riktas nu fokus på Vattenfalls arbete i området.

Sent på onsdagseftermiddagen var knappt 2 300 kunder fortfarande utan ström.

– Vi har mycket folk ute och det går helt klart framåt. Vissa områden ligger till och med före tidsplan, till exempel Arholma, säger Markus Fischer, pressekreterare vid Vattenfall.

Han berättar att vissa områden dock kan ha viss eftersläpning när det gäller arbetet. Runt 500 personer arbetar för tillfället med reparationer.

Prioriteringen sker enligt viss logik. Till en början ordnar Vattenfall de stora ledningarna, för att sedan successivt koncentrera sig på allt mindre.

– Tekniskt sett är det först högspänning och sedan mellanspänning och lågspänning som man arbetar med. Men de allra största kraftledningarna är det ju Svenska kraftnät som har. Och där har det mig veterligen aldrig blivit något avbrott, säger Markus Fischer. En annan del av prioriteringen är att man fokuserar på områden där det bor mycket folk, så att många kan få hjälp samtidigt. Dessutom läggs det extra kraft på att få igång samhällsnyttiga funktioner, som exempelvis affärer och bensinstationer.

Ni har angett i en prognos att alla bör ha strömmen tillbaka den 25 januari. Gäller det fortfarande?

– Än så länge, ja. Men på enstaka ställen kan det bli längre än så. Det är beroende på hur arbetet går.

Stormen Alfrida har inneburit stora problem för de boende i vissa delar av Uppsala län och Stockholms län när det gäller strömförsörjningen – men problemen är också tydliga när det gäller påverkan på skogen i området. Hans Källsmyr, skadesamordnare vid Skogsstyrelsen berättar att stora mängder träd har knäckts i stormen.

– Vi bedömer att minst 500 000 kubikmeter skog har fällts av Alfrida. Mest gäller detta i Stockholms län, Uppsala län och Gotland. Det har ju inte varit någon sådan storm på många, många år i detta område, säger han.

Senast var det enligt Skogsstyrelsen 1969 som en motsvarande storm drabbade området. Hans Källsmyr berättar att volymen skog som har fällt nu motsvarar hälften av det som brukar avverkas under ett helt år i området annars, och lägger till att Alfridas skadeverkningar främst skedde öster om E4 i Uppsala län och längs kuststräckorna i de norra delarna av Stockholms län.

Samtidigt har Alfrida varit mild i jämförelse med stormen Gudrun som drabbade främst Götaland den 8–9 januari 2005. När det gäller hur mycket skog som fälldes var Gudrun mångdubbelt värre – och drabbade en betydligt större yta. Totalt uppskattar Skogsstyrelsen att 75 miljoner kubikmeter skog fälldes vid tillfället.

Men Hans Källsmyr menar att Alfridas verkningar ändå bör tas på stort allvar.

– Det är en tragedi för varje enskild skogsägare som har drabbats. Han lägger också till att det är viktigt att man är mycket försiktig om man som skogsägare vill försöka rensa i skogen.

– Man måste verkligen tänka på säkerheten. Man ska inte ge sig ut i stormfälld skog om man inte är utbildad för det. Och sedan ska man låta maskinerna göra jobbet. Det är mycket farligt att ge sig ut i just stormfälld skog. Allmänheten som rör sig i skogen nu ska iakttäta stor försiktighet och vara medveten om riskerna, säger han.

Förra veckan var DN på plats nordöst om Norrtälje och besökte Anette Gustawson och hennes man Jacob Gustawson som driver Billinge gård. De hade då varit utan el i nästan en vecka och hade fått hyra ett elverk för att få verksamheten att fungera.

Men kort efter DN:s besök var problemen avhjälpna.

– Ja. Det skedde redan dagen efter. På onsdagen rullade de första bilarna från Vattenfall in här. Det var jättebra att vi fick tillbaka strömmen, men jag tänker främst på hushållen runtomkring, där det bor äldre. Det är ju skönt för dem, säger Anette Gustawson på onsdagen.

Även Svante Melchior – som när DN träffade honom förra veckan använde en kamin och stearinljus för att hålla värmen – fick elen tillbaka kort därefter.

– Nu är det fullt normalt. Vi fick tillbaka elen efter åtta dygn, skulle jag tro att det var. Problemet är att det är ganska mycket skog som har

blåst omkull. Vi har bott här sedan 80-talet och vi har inte upplevt något liknande tidigare.

Svante Melchior lyfter också den tuffa situationen som fortfarande råder i de glest befolkade delarna av länet när det gäller strömförsörjningen.

– Det är stora problem ute på öarna, till exempel Gräddö, Vätö, Rådmansö och Blidö, säger han.

Eftersom han själv äger lite skog som nu har härjats av stormen kommer Svante Melchior att bli tvungen att ta hand om de fallna träden innan värmen kommer senare under våren.

– Det får jag ju göra så fort som möjligt. Men det är så omfattande att jag inte skulle klara det själv, säger han.

Adam Svensson

adam.svensson@dn.se "D

"Myndighet väntar på rapport från Vattenfall"

DN TORSDAG 17 JANUARI 2019

Energimarknadsinspektionen har inlett sin tillsyn av Vattenfall med anledning av att många elkunder fortfarande är utan ström. Myndigheten väntar en större skriftlig rapport i mitten av februari.

På tisdagen kom beskedet från Energimarknadsinspektionen att man inleder en tillsyn med anledning av att så många kunder hos Vattenfall ännu inte har fått sin el tillbaka. Då stod det också klart att myndigheten ska göra en bedömning av om Vattenfall har gjort tillräckligt eller behöver göra mer. Den inkluderar även en bedömning av vad som är rimligt att kräva av det statligt ägda energiföretaget ur ekonomisk synvinkel.

Tommy Johansson, avdelningschef för teknisk analys på myndigheten, berättar att man redan har haft ett inledande möte med Vattenfall angående frågan.

– I ett första steg har vi träffat Vattenfall och fått en muntlig genomgång om hur de hanterar situationen. De kommer att komma in med en detaljerad redogörelse senare. Men det dröjer några veckor, säger Tommy Johansson till DN på onsdagen.

Han berättar att det handlar om en särskild rapportering som krävs när ett företag under en längre tid inte lyckas leverera el till sina kunder, förutsatt att vissa kriterier uppfylls. Enligt kraven gäller att rapporten ska lämnas in senast 30 dagar efter att 95 procent av kunderna åter har elförsörjningen åter.

– Det verkar som att 95 procent hade fått tillbaka strömmen under tisdagen, säger Tommy Johansson och berättar att rapporten därför väntas lämnas in i mitten av februari.

Energimarknadsinspektionen kommer att ha återkommande muntliga avstämningar i takt med att Vattenfalls arbete fortskrider. Men myndigheten har enligt Tommy Johansson även rätt att begära skriftliga uppdateringar även innan den rapport som väntas i mitten av februari.

– Men det blir en ganska omfattande rapport och vi kommer inte att begära något skriftligt tills vi får den rapporten. Vi vill låta Vattenfall ägna sig åt sitt arbete tills dess, säger Tommy Johansson.

För de kunder som har blivit drabbade finns också möjligheten att få avbrottsersättning, berättar Tommy Johansson vidare. Enligt honom ligger det då på elbolagens ansvar att kontakta kunderna som är berättigade till sådan ersättning. Förutsättningen är att man har haft ett avbrott på minst tolv timmar, och den maximala ersättningen är 300 procent av den årliga nätavgiften.

Adam Svensson
adam.svensson@dn.se "

"Ridsportens skilda världar. Miljonregn över hopptävlingarna

DN TORSDAG 17 JANUARI 2019

Hoppsporten har tagit steget in i en ny ekonomisk verklighet. Prissummorna har ökat rejält och 2018 red tysken Marcus Ehning in över 22 miljoner kronor. Bästa svensk på penninglistan är - Henrik von Eckermann med knappt tio miljoner kronor. Men långt i från alla miljoner hamnade på ryttarnas bankkonton.

– Hur stor del av prispengarna som ryttarna får styrs av avtalen som de har med sina hästägare, berättar svenska hopplandslagets förbundskapten Henrik Ankarcrona.

– Och där finns det nästan lika många varianter på avtal som det finns ryttare.

Till skillnad från andra individuella idrotter är det inom ridsporten inte självklart att prispengarna tillfaller den som vunnit dem.

Förklaringen är enkel. I ridsport krävs det två individer – en människa och en häst – för att ens komma till start. Eftersom det hör till ovanligheterna att ryttare på världsnivå själva äger sina tävlingshästar, blir fördelningen av prispengarna genast mer komplicerad.

Den enkla lösningen hade självklart varit att dela 50-50, men få saker i världen är enkla.

Det är hästägarna som tar den största ekonomiska risken när de köper hästen för miljontals kronor.

Samtidigt är det ryttaren som lägger ned tiden som krävs för att träna och utbilda hästen så att den ska kunna hoppa de högsta klasserna – vilket i förlängningen också bidrar till att prissumman ökar rejält vid en eventuell försäljning.

– Något förenklat kan man säga att det många ryttare och hästägare börjar med att räkna ut vad hästen kostar i skötsel (hovslagare, veterinärer, foder, tävlingsomkostnader och så vidare) under ett år. Sedan börjar man med att försöka rida in tillräckligt med pengar för att täcka de kostnaderna, säger Henrik Ankarcrona.

– När det är gjort är resten av prispengarna själva vinsten. Några delar 50–50, andra kanske 60 för hästägaren och 40 för ryttaren, men det finns som sagt väldigt många olika lösningar.

Om hästen säljs efter en tid kan ryttare ibland få en del av försäljningssumman – eftersom de har stor del i hästens värdeökning – men även där finns variationer.

– I slutändan är det väsentliga att ryttare och hästägare är överens, och att båda känner att de får ut något av samarbetet.

– Det allra viktigaste är därför att ryttaren och hästägaren redan från starten av samarbetet diskuterar igenom ordentligt vad de har för mål och planer, och att de när har kommit överens om det också skriver ett avtal.

Hur bra är de svenska ryttarna på att ha den diskussionen i förväg med hästägare?

– Jag skulle säga att det flesta är riktigt bra på det här, och sköter det på ett proffsigt sätt. Utan hästägarna skulle vi inte ha någon sport, de är otroligt viktiga för oss, och därför är det här en del som man inte får slarva med.

I de stora ryttarländerna som Tyskland och Nederländerna är det många av de bästa hoppryttarna som är anställda i större tävlings- och försäljningsstall.

Ofta har de ryttarna en fast årslön.

– Det är som relationen mellan vilken arbetstagare och arbetsgivare som helst, även om ryttare kanske är ett något udda yrke, säger Henrik Ankarcrona med ett kort skratt.

– Men det är ganska vanligt att även de här ryttarna får del av prispengarna på något sätt, ibland i form av ett slags bonussystem. Den svenska ryttare som red in mest pengar under 2018 är Henrik von Eckermann med nästan tio miljoner kronor. Han var också den av de svenska toppryttarna som har tävlade mest under förra året.

För att komma upp i stora prispengar krävs att man som Henrik von Eckermann har flera hästar av hög kvalitet eftersom du då kan tävla oftare.

När man däremot som VM-sensationen Fredrik Jönsson bara ha en häst av världsklass är det omöjligt att slå sig in bland de bästa på penningligan.

Jönsson återfinns därför på plats 270 med drygt 860 000 kronor.

Finns det ryttare som likt till exempel tennisspelare får starpengar bara för att delta i tävlingar?

– Det har kanske förekommit någon gång att en otroligt populär ryttare har fått sina avgifter betalda av en arrangör eftersom de gärna vill ha dit dem, men det är i så fall sällsynt, säger Henrik Ankarcrona.

Betalar arrangörerna av större tävlingar ryttarna och hästarnas resor, samt ryttarnas boenden?

– Det är olika. När man rider för sitt land i nationshoppningarna står arrangörerna för ryttarnas boende. Vid speciella tillfällen – till exempel en nationshoppning i USA – står arrangörerna även för resorna. Startavgifter och sådant betalar man däremot själv.

– När det är mästerskap står de nationella förbunden för kostnaderna.

– Under världscupen står arrangörerna för ryttarnas boende. Det händer på en del andra tävlingar också, men under de flesta tävlingar är det ryttarna som står för alla sina omkostnader.

Utöver kostnaderna i samband med tävlingar är det också ryttarna som betalar lönen till hästskötarna, både de som är med på tävlingarna och de som är hemma och tar hand om de hästar som inte tävlar den helgen.

De senaste tio åren har prissummorna i hoppklasserna ökat rejält. En förklaring till det är att sporten utvecklats och växt i ett flertal länder.

– En annan förklaring kan sammanfattas med ett namn – Jan Tops, säger Henrik Ankarcrona.

Den nederländske hästhandlare, och tidigare toppryttaren, Jan Tops ligger bakom den pengastinna hopptouren Global Champions Tour som startade 2006.

I juni i år kommer för första gången en deltävling av touren att arrangeras i Sverige när Stockholms stadion på nytt blir en hopparena.

- Touren har bidragit till en rejäl höjning av ridsportens marknadsvärde. Tops har tagit tävlingarna in i städerna, och lyckats attrahera starka sponsorer, säger Henrik Ankarcrona.
- Det i sin tur har gjort att prispengarna på andra tävlingar också har höjts eftersom de konkurrerar om de bästa ryttarna.

Malin Fransson
malin.fransson@dn.se "

"Fakta. Pengaligorna

Hoppryttarna

1. Marcus Ehning, Tyskland 22 639 000 kronor (289 starter)
2. Maikel Van Der Vleuten, Nederländerna 18 826 900 (266 starter)
3. Eduardo Alvarez Aznar, Spanien 14 104 200 (245 starter)
4. Harrie Smolders, Nederländerna 13 329 000 (294 starter)
5. Marc Houtzager, Nederländerna, 13 291 900 (222 starter)
6. Ben Maher, Storbritannien 13 154 500 (227 starter)
7. Daniel Deusser, Tyskland 12 985 900 (316 starter)
8. Steve Guerdat, Schweiz 12 619 900 (376 starter)
9. Darragh Kenny, Irland 12 579 100 (296 starter)
10. Alberto Zorzi, Italien 12 032 100 (445 starter)

Bästa svenskarna:

17. Henrik von Eckermann 9 925 800 (277 starter)
23. Peder Fredricson 8 539 600 (185 starter)
53. Evelina Tovek 4 157 400 (174 starter)
94. Stephanie Holmén 2 441 400 (197 starter)
111. Douglas Lindelöw 2 209 600 (262 starter)
117. Malin Baryard Johnsson 2 099 100 (119 starter) "

" ... men OS-medaljören i fälttävlan tvingas vända på slantarna

DNTORSDAG 17 JANUARI 2019

Fälttävlan är hoppsportens fattiga kusin. När hoppryttarna tävlar om miljonpottar har fälttävlansryttarna svårt att få vardagen att gå ihop. – Det är klart att jag rätt ofta funderar över vad jag håller på med, säger Sara Algotsson Ostholt, OS-silvermedaljör 2012 .

- De som säger att ridsporten är en rikemanssport får gärna hälsa på mig en mörk och regnig höstkväll när jag jobbar i ett kallt stall där man förfrysar både händer och fötter.

Sara Algotsson Ostholt fortsätter med en röst där både ilska och galghumor hörs:

- För de som tror att min tillvaro består av champagne och snittar kan inte ha mer fel.

Fälttävlansryttaren Sara Algotsson Ostholt har en gedigen meritlista som inkluderar flera mästerskapsmedaljer.

Sin största framgång nådde 44-åringen i OS i London där hon tillsammans med hästen Wega, som hennes mamma Margareta har fött upp och äger, tog silver.

Sara och Wega var också med i sommarens VM.

Men livet som fälttävlansryttare är tufft ekonomiskt. Skillnaderna i prispengar mellan hoppning och fälttävlan är gigantisk.

- Visst blir man ibland väldigt förbannad över att det ser ut så här, säger Sara.

– För oss fälttävlansryttare är själva tävlingsdelen egentligen en hobby och inget vi kan livnära oss på. I stället för att vara en möjlighet till inkomst är tävlingarna en utgift.

När DN når Sara Algotsson Ostholt är hon ute och går hemma i tyska Warendorf, där hon bor i flera år, tillsammans med dottern Wilma och sonen Erik.

– Vår sport syns inte i media på samma sätt som hoppningen, och det påverkar så klart intresset hos både publik och sponsorer. Vi måste göra det enklare att förstå sporten, och hitta vägar så det inte blir lika långdraget.

– En annan idé är att ytterligare utveckla konceptet med inomhusfälttävlan. Vi märker att folk tycker om det, och det är ett bra sätt för oss att stanna kvar i folks medvetande även under vintern när vi inte kan tävla utomhus.

Under 2018 red Sara Algotsson Ostholt in drygt 65 000 kronor sammanlagt i prispengar.

En summa som inte räcker för att finansiera varken verksamheten eller det vanliga livet.

– Jag har turen att ha en man som har ett normalt jobb. Sedan håller jag i en del träningar för andra ryttare för att få in lite mer pengar. Några större sponsorintäkter har hon inte, men det som kan ge klirr i kassan är om någon av de yngre hästar som hon har utbildat säljs för mer än inköpssumman.

– Det finns det självklart aldrig några garantier för, men då och då säljer vi av några hästar.

Vad är det som gör att du trots allt fortsätter?

– Jag älskar den här sporten, och jag älskar att utbilda hästar. Få saker kan slå den där speciella relationen som man kan få med hästarna, säger Sara.

– Så trots långa arbetsdagar och dåligt betalt har jag svårt att tänka mig att göra något annat. Det är i stallet och på hästryggen som jag hör hemma. Jag vill fortfarande rida mästerskap och jag vill vara med och slåss om de ädlaste medaljerna.

Den fälttävlansryttaren som red in mest prispengar under 2018 var britten och världsettan Oliver Townend med ungefär tre miljoner kronor.

Tvåan Tim Price från Nya Zeeland red in 1,8 miljoner.

Bästa svenska ryttare hittar vi på 55:e plats, Ludwig Svennerstål med 139 000 kronor.

Ridsportens tredje OS-gren dressyr är även de långt ifrån hoppningens prispengar, men de har kommit något längre än fälttävlan när det gäller att skapa intresse som genererar sponsorer.

Dressyrens pengaliga toppas av världsettan tyskan Isabell Werth som ridit över in drygt 4,2 miljoner kronor.

Patrik Kittel är bästa svensk på tredje plats med knappt 1,8 miljoner.

Malin Fransson

malin.fransson@dn.se "

"Fälttävlansryttarna

1. Oliver Townend, Storbritannien 3 021 500 (43 starter)
  2. Tim Price, Nya Zeeland 1 801 700 (40 starter)
  3. Jonell Price, Nya Zeeland 1 536 800 (25 starter)
  4. Rosalind Canter, Storbritannien 1 318 500 (19 starter)
  5. Gemma Tattersall, Storbritannien 1 010 000 (31 starter)
- Bästa svenskarna:
55. Ludwig Svennerstål 139 100 (38 starter)
  60. Louise Svensson Jähde 110 200 (15 starter)
  65. Anna Freskgård 103 800 (15 starter)

Dressyrryttarnas

1. Isabell Werth, Tyskland 4 229 100 (43 starter)
2. Dorotea Schneider, Tyskland 1 813 800 (58 starter)
3. Patrik Kittel, Sverige 1 786 700 (34 starter)

4. Laura Graves, USA 1 557 800 (15 starter)
5. Jessica von Bredow-Werndl, Tyskland 1 455 000 (36 starter)
Ytterligare två svenskar:
9. Tinne Vilhelmson Silfvén, 661 800 (27 starter)
12. Therese Nilshagen 586 900 (21 starter)
Källa: horsetelexresults.com "

" Blodspår binder 22-åring till stöld av regalier

DN FREDAG 18 JANUARI 2019

En 22-åring man har åtalats för grov stöld av de unika regalier som stals från domkyrkan i Strängnäs i somras. Föremålen – värderade till 65 miljoner kronor – är fortfarande borta.

Det var den 31 juli 2018 som regalierna – Karl IX:s och drottning Kristina den äldres kronor, spiror och äpplen – stals från en monter i domkyrkan. Enligt det åtal som väcktes mot en 22-årig man från en kommun norr om Stockholm ska han, möjligen med hjälp av någon annan, ha krossat den glasmonter där de värdefulla föremålen förvarades för att sedan fly; först på en cykel och sedan med hjälp av en motorbåt.

Med sig hade han då en krona av guld med dekor av svart emalj tillverkad 1626, ett riksäpple av guld med slipade bergskristaller och pärlor från 1611 samt ännu en krona av guld täckt med svart och vit emalj tillverkad 1611.

– Stölden var välplanerad och förslagen, säger kammaråklagare Reena Devgun som också väcker åtal för försök till grov stöld då man är övertygad om att 22-åringen även försökte få med sig två spiror som blev kvar i montern.

Vittnen uppger att det var två personer som flydde, men åtalet omfattar bara 22-åringen. Den andre mannen är fortfarande misstänkt men inte frihetsberövad då man hittills inte anser sig ha tillräckliga bevis mot honom. 22-åringen, som förnekar brott, binds till det bland annat via blodspår som påträffats i domkyrkan och på en av cyklarna.

En tredje person har delgivits misstanke om grovt häleri i en parallellt pågående förundersökning. Den personen är på fri fot och polis och åklagare är ytterst förtegnade om ärendet. Det ska dock ha gjorts beslag med kopplingar till den personen, beslag som nu analyseras.

– Vi arbetar fortsatt brett i den delen. Det finns risk för att stöldgodset förts utomlands, konstaterar kammaråklagare Isabelle Bjursten som leder förundersökningen.

Föremålen är efterlysta internationellt och betraktas av Johan Dalman, biskop i Strängnäs stift, som ”de mest utsökta i sitt slag”. De bedöms av experter vara ”enastående”, även jämfört med europeiska begravningsregalier.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se "

11 av 34 spelbolag tog kontakt trots spelpaus		ATG	Betsson	Betsafe	Bwin	Interwetten	Agent spinner*	NordicBet	Videoslots	Sloty	InterCasino	Playojo
Under Agent, Svenska spel, SvenskaAutomaten, Nya, Abahage, Spinslots, Betfair, Svensk, Betway, Casinobg, Casino, Cherry casino, Sava casino, Comore, Bet168, Levaigis, MobilAutomaten, Paf, Coolbet, Siga.se, Tjelen och RivalRaid var också med i undersökningen.	Bolag	ATG	Betsson	Betsafe	Bwin	Interwetten	Agent spinner*	Nordicbet	Videoslots	Sloty	Intercasino	Playojo
	Antal kontakter	2	1	3	1	1	7 Flest kontakter	2	2	1	1	1
	Kontaktsätt	E-post	E-post	E-post och personligt telefonsamtal	E-post	E-post	E-post	E-post	E-post och förinspelat telefonsamtal	E-post	Sms	E-post
	Ärende	Enkät och information om spelbegränsningar	Reklam om bonus-erbjudande	Reklam om insättningsbonus	Reklam om gratis första spel	Reklam för odds med direktlänkar till betting på olika matcher	Reklam om bonus-erbjudande	Reklam om bonus-erbjudande	Reklam om bonus-erbjudande	Uppmanar att gå in på sajten och verifiera personuppgifter	Reklam om bonus-erbjudande	Reklam om bonus-erbjudande

" Spelbolag bryter mot lagen – kontaktar avstängda spelare

DN FREDAG 18 JANUARI 2019

Svensklicensierade spelbolag bryter mot den nya spellagen. Trots att det branschomfattade stoppregistret "Spelpaus" ska hindra det skickar företagen bonuserbjudanden och ringer upp spelare som stängt av sig själva, visar DN:s granskning. Statskontrollerade ATG väljer att stoppa mejlutskick efter uppgifterna.

Sedan årsskiftet gäller den nya spellagen i Sverige. Den omfattar alla spelbolag som riktar sig mot svenska kunder, oavsett vilket land företaget har sin bas i.

Ett av kriterierna för att ett spelbolag ska få verka på den svenska marknaden är att det är anslutet mot det nationella registret för självavstängning – Spelpaus. Varje gång en spelare vill spela måste bolaget stämna av mot registret för att se så att personen inte stängt av sig själv från spel om pengar.

Samma sak gäller vid utskick av direktreklam, oavsett om det är per post, mejl eller telefon. Bolagen får inte rikta marknadsföring direkt till en avstängd spelare.

DN har sedan lagen trädde i kraft registrerat konton på 34 av de licensierade sajter som riktar sig mot svenska spelare, för att sedan aktivera en månads spelpaus i registret.

Trots att spelpausen varit aktiverad och bekräftad av Spelinspektionen har elva olika bolag kunnat kontakta den avstängda kontoinnehavaren vid 22 tillfällen. Detta inom loppet av sex dagar. Endast två av tillfällena är att betrakta som annat än reklam.

Oftast är det mejl med erbjudanden om gratisspel eller så kallade bonusar där bolaget vill ge spelaren extra pengar vid en första insättning. Det första mejlet kommer från Betsson, drygt två timmar efter att spelpausen registrerats.

"Upp till 2 500 kronor och 150 cashspinn kan bli dina när du gör din första insättning. Lycka till!", lyder meddelandet, följt av en direktlänk till insättningssidan.

Robin Olenius är presstalesperson på Betsson Group, bolaget som äger varumärken som Betsson, Betsafe och Nordicbet. Han förklarar det först med att det är en teknisk fördröjning på ett par timmar som gjort det möjligt för dem att kontakta avstängda kunder, men meddelar att de jobbar på att åtgärda felet.

Men efter ett par dagar har det kommit fem mejl till från Betssonägda spelsajter. Det sista tre dygn efter att spelpausen registrerats.

– Det verkar som om vi fortsatt har tekniska problem i matchningen med det här registret som vi jobbar på att lösa. Vissa kunder har inte blivit korrekt flaggade när det gäller marknadsföringen, säger Robin Olenius och fortsätter:

– Den absolut viktigaste frågan för oss är att man inte kan spela på sajten och där är vi vattentäta, säger Robin Olenius.

Två av bolagen har också förmedlat sin direktmarknadsföring per telefon. Det ena är Betsafe som i ett personligt samtal ville veta varför det nyligen registrerade kontot inte hade gjort någon insättning på två dagar.

– Det är samma fel där. Det har gått två veckor sedan årsskiftet så det är egentligen naturligt att all teknik inte är på plats. Men det är en fråga vi tar på allvar och vi jobbar dag och natt med att få bukt med det, säger Robin Olenius.

Det andra telefonsamtalet kommer från det svenskgrundade bolaget Videoslots. Den gången är det ett förinspelat reklammeddelande.

En talesperson för bolaget förklarar i ett mejl till DN att även deras utskick berodde på ett tekniskt fel som åtgärdades samma kväll.

Har detta hänt flera spelare?

– Ja, vi fick in rapport om detta, efter det felsökte vi och åtgärdade problemet, skriver bolaget, som också har lämnat en incidentrapport till Spelinspektionen efter händelsen.

På de sajter som kontaktat DN efter att spelpausen registrerades har det inte gått att genomföra några spel. Henrik Armus, ordförande på Spelberoendes riksförbund, har dock nåtts av rapporter om flera personer som hamnat i återfall trots spärrtjänsten och ännu fler som tagit emot direktreklam.

– Det är olyckligt och det måste utredas hur det har kunnat ske.

Förtroendet för spelbranschen är redan lågt och då är det jätteviktigt att en sådan här grej fungerar, säger Henrik Armus.

– Vi har rapporterat cirka tio bolag till Spelinspektionen för granskning hittills och har samlat på oss ett par till nu som vi kommer att rapportera till dem vid ett möte framöver, fortsätter han.

Mestadels handlar det om regelrätta reklamutskick som riktats direkt till det avstängda kontots

e-postadress. Men i tre av de 22 fallen DN kan konstatera handlar det om andra meddelanden än ren marknadsföring.

Ett av dem gäller spelsajten Sloty, som ägs av Maltabolaget Genesis global limited. De vill att spelaren återvänder till sajten och laddar upp kopior på legitimation och betaluppgifter, som en form av verifiering.

De två andra är mejl från statskontrollerade ATG. Ett av dem är information om spelbegränsningar och det andra en form av enkätundersökning som bolaget skickar till nya kunder.

– Huvudregeln är att vi inte ska skicka någonting till personer som anmält spelpaus. Men det finns tillfällen då ATG ändå kontaktar kunden, säger Hans Lord Skarplöth, vd på ATG.

Det ena undantaget är kopplat till omsorgsplikten och då är de skyldiga att ta kontakt med spelaren, menar han. Till exempel om kunden satt en orimligt hög insättningsgräns.

– Det andra undantaget är välkomstmejl. De ska dock inte vara av marknadsföringskaraktär, utan mer av informationskaraktär, säger Hans Lord Skarplöth.

Hade ni inte kunnat vänta till efter spelpausen?

– Vad gäller insättningsgräns har vi enligt vår uppfattning inget val annat än att ta den kontakten direkt.

– Välkomstmejlet och enkäten hade vi kunnat vänta med. Vi följer lagar och regler på det sättet vi gör, men sedan kan man ju alltid fråga sig om det är lämpligt att göra så. Vi kommer i fortsättningen inte att skicka de mejlen till avstängda spelare, säger Hans Lord Skarplöth. Det Maltabaserade spelbolaget Interwetten förklarar, likt flera andra, sitt utskick med en teknisk brist. I ett mejl förklarar deras operativa chef Birgit Bosch att de efter DN:s uppgifter har justerat sitt system för reklamutskick.

– Vi är övertygade om att denna extra säkerhetsåtgärd ska lösa problemet, säger hon.

Även Intercasino och Playoyo förklarar sina utskick med tekniska brister, som de menar ska vara åtgärdade nu.

DN har sökt alla utpekade bolag, varav flera inte gått att nå.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se "

"Fakta. ATG och staten

ATG:s uppdrag och ansvar är att tjäna pengar till trav- och galoppsporten i Sverige.

Bolaget är statskontrollerat, men inte statsägt. Det innebär att staten inte har några ägarintressen i bolaget. Däremot har staten kontroll över verksamheten genom att hälften av styrelsens medlemmar, inklusive ordföranden, är statliga representanter.

Källa: ATG "

" Spelinspektionen godtar inte förklaringarna

DN FREDAG 18 JANUARI 2019

Spelbolag bryter mot förbudet att kontakta spelare som stängt av sig själva. Tillsynsmyndigheterna har nåtts av flera anmälningar men hittills inte straffat något bolag. – Det här blir ett område vi kommer fokusera på i tillsynen nu, säger Anders Sims, Spelinspektionens kommunikationschef.

Spelinspektionen, som tillsammans med Konsumentverket har tillsyn över spelbolagens marknadsföring, ser allvarligt på DN:s uppgifter om bolag som bryter mot spellagen.

Båda myndigheterna har tidigare tagit emot ett antal anmälningar från privatpersoner som blivit kontaktade av spelbolag, trots att de varit avstängda i registret Spelpaus.se.

– Det är absolut att betrakta som en allvarlig överträdelse. Det här med spelpaus ska fungera och vara ett skydd för konsumenterna. Om spelbolagen inte har samma syn som vi där så är det riktigt illa, säger Anders Sims.

Anmälningarna tillsammans med DN:s uppgifter bedömer Anders Sims vara tillräckligt underlag för en närmare tillsyn och eventuella påföljder.

– Vi kommer att titta närmare på de här bolagen och andra som vi noterat bryter mot licenskraven. Vi beaktar den info vi får från allmänheten och det vi får via medier, som i det här fallet, säger Anders Sims och fortsätter:

– Får vi indikationer utifrån kan det, tillsammans med våra egna kontroller, leda fram till en åtgärd.

På Konsumentverket ser man allvarligt på regelöverträdelser, men har en inledningsvis försiktigare syn på både anmälningarna som nått dem och DN:s uppgifter.

– Det låter inte särskilt bra, men vi behöver pröva riktigheten i de här anmälningarna först så får vi se vad vi kommer fram till, säger Andreas Prochezka, chef på verkets rättsenhet.

Ingen av tillsynsmyndigheterna har hittills vidtagit några åtgärder i form av påföljder för bolagen som bryter mot lagen. Bortsett från en skrivelse som Spelinspektionen skickade till ett antal bolag förra veckan.

– Där har vi fått svar av varierad kvalitet, så nu återstår det att se vilka påföljderna blir.

Varför har ni inte vidtagit fler åtgärder hittills?

– Det har varit en snabb process från lagstiftning i juni till öppnande av licensmarknad i januari. Det har varit en utmaning för myndigheten och vi har haft stort fokus på licensgivningen. Nu håller vi på att ställa om till att inleda vår tillsyn, men vi var inte redo med full styrka från den första januari, säger Anders Sims.

DN har sökt alla bolag som pekats ut i granskningen. De som har valt att svara på frågor har förklarat reklamutskicken med tekniska fel i kontrollen mot Spelpaus.se. En förklaring man på Spelinspektionen inte är särskilt nöjd med.

– Man kanske ska fråga sig om de haft tillräckligt fokus på den här frågan. Spelbolagen är väldigt tekniskt avancerade, har hög kompetens och är vana vid att följa sina kunder och deras digitala data. Det är inte en bra ursäkt att säga att systemet inte fungerar, säger Anders Sims.

Andreas Lindberg
andreas.lindberg@dn.se "

"Hela mitt liv har jag känt det som om jag inte duger"

DN FREDAG 18 JANUARI 2019

"Hon känner sig övergiven och utanför. Hon har svårt för att vara ensam, även om även hon behöver vara för sig själv ibland. Är det bekräftelse hon söker?"

Fråga:

Jag kan känna sådana väldiga övergivenhetskänslor ibland när jag är ensam. Jag är uppvuxen i en familj där min pappa var alkoholist och gick bort när jag var 20 år. Mina barn är vuxna och har egna familjer. Jag har i hela mitt liv känt utanförskap, känt mig övergiven, haft känslan av att vara annorlunda och att inte duga. Självkänslan kunde vara bättre. Jag har svårt för att gå in i en relation med en man då jag då helt tappar bort mig själv.

Jag vet inte vad som händer med mig då jag blir ensam. Jag behöver också vara för mig själv ibland, men jag blir på något sätt rädd och jagar då runt för att träffa andra. Är det bekräftelse jag söker?

Jag jobbar och har rätt goda relationer, men känslan är ändå inte sådan. Kan du ge mig tips? Vad händer med mig?

Svar:

Jag tror att det är dags att du går i psykoterapi, och att det problem som du ska ha i fokus är din dåliga självkänsla. En möjlighet är att dina upplevelser av att känna dig utanför, att vara annorlunda, och att inte duga, kan förstås utifrån detta. Säker kan jag förstås inte vara men jag föreslår ändå att vi har det som en hypotes för vårt fortsatta

resonemang. Men självklart behöver du träffa en psykolog eller psykoterapeut för att få det bekräftat.

Först några ord om vad självkänsla är. Självkänsla är den grundkänsla som man har inför sin egen person. Den handlar om hur man värderar sig själv. Om du har en stabil självkänsla känner du oftast att du duger som du är, trots att den känslan inte är konstant. Du har en inre känsla av att vara accepterad.

Självkänslan har inte att göra med hur man klarar av att göra saker. Du har till exempel uppnått mycket av det som räknas i livet, du arbetar och du har familj, men självkänslan kan ändå vara svag – den påverkas inte så mycket av yttre omständigheter i livet.

Du skriver att du undrar om det är bekräftelse som du söker. Ja, på ett sätt är det kanske så, men det är möjligt att det inte är andras bekräftelse du behöver utan en bekräftelse av dig själv att du duger, det som kallas för självmedkänsla.

Studier har visat att överdriven självkritik är det främsta hindret för att ha en realistisk självbild, och utan en sådan är det svårt att ha en bra självkänsla.

Dålig självkänsla kan visa sig ungefär på det sätt som du beskriver ditt problem: Trots rätt goda relationer känns det inte rätt inom dig. En stabil självkänsla får man ofta med sig från uppväxten, även om det som sagt går att förbättra sin självkänsla (och det ska vi återkomma till). Men ibland kan man behöva professionell hjälp att förändra negativa tankar och känslor om sig själv.

Jag ska strax resonera med dig om hur du kan gå till väga för att hitta en psykoterapi som kan passa dig, och berätta lite mer om begreppet självmedkänsla. Jag ska också ge dig tips om några övningar som du kan göra på egen hand för att bli mer självmedkännande. Men jag vill först säga något om det du berättar om att din pappa var ”alkoholist”, och att han gick bort när du var 20 år.

Att du i ditt korta brev ändå nämner din pappas alkoholproblem förstår jag som om det har varit en ganska avgörande erfarenhet för dig, och att du anar att den fortfarande spelar roll för ditt känslomässiga mående i dag som vuxen.

Och så kan det mycket väl vara om vi ser till vad studier säger om hur livet ibland kan gestalta sig för vuxna barn som vuxit upp i en familj där någon eller båda föräldrarna riskbrukade, eller var beroende av, alkohol.

Det finns även i dag många barn som växer upp under sådana förhållanden: I en nationell folkhälsoenkät för några år sedan fann man att omkring 20 procent av alla barn i Sverige, eller i det närmaste 400 000 tusen barn, bor med en eller två föräldrar som har problematiska alkoholvanor.

Bilden som träder fram av hur det påverkar barn, och sätter spår hos dem som vuxna, är inte entydig. Hos många finns tecken på psykisk ohälsa i form av oro och nedstämdhet som barn och i tonåren, men den psykiska ohälsan tycks ofta inte bestå upp i vuxenlivet.

Flertalet klarar sig bra som vuxna, enligt studier, särskilt de som haft en god kontakt med någon utanför hemmet – det gav barnen en upplevelse om att det finns andra mönster än de som fanns i den egna familjen, och gav dem en annan syn på föräldrarnas ansvar för det som hände.

Men även om de flesta som växer upp med alkoholproblem i familjen får ett bra socialt liv, och inte själva utvecklar alkoholproblem, visar intervjustudier att många berättar om känslomässiga svårigheter som vuxna. Som att de har svårt att lita på andra människor, och att deras självkänsla har påverkats.

Upplevelsen av att ha varit ett barn i en dysfunktionell familj verkar ibland prägla en självbild som hänger sig kvar in i vuxenlivet, och där ett inslag är närmast ältande, självkritiska tankar om att inte duga och ha en skuld. Och det vuxna livets erfarenheter verkar inte alltid

korrigera detta, trots ett skötsamt liv och ibland även social framgång. Möjligen är det något av detta som har hänt även dig.

Jag tror som sagt att du skulle ha stor nytta av att gå i psykoterapi för att hjälpa dig att få bättre självkänsla, och att vägen dit kan vara att du blir bättre på att visa dig själv mer av självmedkänsla. En sådan har man när man inte är så ensidigt kritisk till sig själv, och har insett det allmänmänniska med att inte vara perfekt.

Psykoterapi är ett rimligt steg att ta när man tröttnat på ett problem som funnits under en längre tid, och den hjälper en ofta att både förstå och ändra på sina sätt att reagera och förhålla sig till sig själv och andra.

Mitt tips är att du söker efter en psykolog eller psykoterapeut som arbetar med självmedkänsla, du kan läsa mer på nätet om vad det innebär. Terapier numera är ofta ganska korta, och därmed inte så dyra som man ofta tror.

Om du tror på hypotesen om att det är din dåliga självkänsla som är ditt problem så får du här några tips om egna övningar du kan göra att för att bättra på den:

1 Var uppmärksam på din inre mobbare, lägg märke till vad du kallar dig själv för vid motgångar. När du blir uppmärksam på det kommer du att häpna över vilka hårda och fördömande ord som du använder dig av.

2 Säg ”stopp” till de negativa, mobbande tankarna. Låt dem inte dra ner dig i en nedåtgående spiral av ”dålighetskänslor”.

3 Visa dig själv vänlighet, bli din egen bästa kompis, säg dig: ”Kom, du behöver inte vara kvar i det som gör så ont.”

Och läs gärna självhjälpsboken boken ”Självmedkänsla: Hur du kan stoppa självkritik och förbättra din relation till dig själv och andra” av Agneta Lagercrantz.

Liria Ortiz. fragainsidan@dn.se "

" 41-åring åtalas för mord på sin unga fru

DN FREDAG 18 JANUARI 2019

I slutet av maj 2016 hittades en ung afghansk kvinna död, slarvigt gömd under ett lager av mossa i ett skogsparti i Hökarängen. Då hade hon redan varit avliden i två månader. På torsdagen åtalades hennes 41-årige make för mordet på sin unga fru.

Enligt åtalet, som lämnades in till Södertörns tingsrätt på torsdagen, nästan tre år efter att den unga flickan försvann, kvävdes hon mest sannolikt till döds någon gång mellan den 17 och 18 mars i Hökarängen.

Hennes dåvarande make, en 41-årig medborgare i Afghanistan, häktades i sin frånvaro i juni 2016. Han greps först två år senare i juni 2018 efter att ha varit internationellt efterlyst. Han hade då begärts utlämnad från Iran.

Den unga kvinnan kom till Sverige som ensamkommande flykting i september 2015. Hon uppgav då att hon var 16 år gammal, men svenska myndigheter har inte kunnat fastställa hennes verkliga ålder. Enligt kammaråklagare Tomas Malmenby var hon troligen minst ett par år äldre.

Redan när hon kom till Sverige var hon gift med den 41-årige mannen, som sedan flera år hade uppehållstillstånd i Sverige. Han var dock redan gift här – med en annan kvinna.

Den unga kvinnan hade gift sig med mannen i juli 2014 i Iran. Enligt ett av de vittnen som ska höras under rättegången gifte hon sig med mannen av ekonomiska skäl.

När hon kom till Sverige placerades hon i ett boende för ensamkommande i Stockholm. Paret sågs dock då och då, oftast när 41-åringen kom till Stockholm för att besöka henne.

Mannen förnekar brott, men medger att de träffades under de dagar hon försvann, någon gång den 17–18 mars 2016. Intill hennes kropp hittades också en plastkasse med mannens blod på och mannens sperma påträffades också i den unga kvinnans kropp. Det har dock inte retts ut om hon utsattes för något sexuellt övergrepp innan hon mördades.

Vad hade mannen för motiv?

– Som jag har förstått det ville hon inte längre vara gift med 41-åringen. Hon ville leva som en fri kvinna, på sina egna villkor. Hon hade också en pojkvän, säger Tomas Malmenby, kammaråklagare. Enligt den bevisning han kommer att lägga fram för Södertörns tingsrätt upplevde den unga kvinnan att det fanns en hotbild mot henne. Hon hade också, en tid innan hon mördades, mått psykiskt dåligt och lidit av ångestsyndrom.

Den unga kvinnan anmäldes försvunnen strax efter att hon mördades, men polisen gick inte ut med någon efterlysning av någon försvunnen tonårsflicka. Inte heller arrangerades några skallgångskedjor eller annat organiserat sökande.

Av förundersökningen framgår att en polis redan den 24 mars hade kontakt med den nu mordåtalade 41-åringen. Han medgav då att han kände flickan, men ville inte gå in på hur. Telefonnummer till mannen hade polisen fått av den unga kvinnans pojkvän, som redan då anade att det var 41-åringen som låg bakom försvinnandet.

I samtalet med polisen sa mannen ingenting om att han faktiskt träffat sin unga fru under de dagar då hon försvann.

I förhör med polisen har han nu sagt att de träffades vid tunnelbanan i Hökarängen någon av hennes sista dagar i livet, och att de slog följe för att promenera. Under promenaden ska han ha blivit överfallen av några okända personer och så skadad att han svimmade av.

När han vaknade till liv igen var hans unga fru borta.

– Han säger att han inte vet vad som hände, konstaterar kammaråklagare Tomas Malmenby.

Det kom sedan att dröja drygt två månader innan hon hittades död av en privatperson som var ute och rastade sin hund.

Fallet har väckt mycket uppmärksamhet. I oktober 2016 JO-anmäldes handläggningen av ärendet av det nationella kompetenscentret vid länsstyrelsen i Östergötland, som har regeringens uppdrag att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck.

Vad visste myndigheterna om kvinnan, hade hon fått tillräckligt skydd, vad gjordes egentligen efter att hon anmäldes försvunnen – det var bland annat de frågor som Juno Blom, då utvecklingsledare på kompetenscentret ville ha svar på.

Dagen efter att hon försvann skulle den unga kvinnan ha flyttat från det hvb-hem där hon bodde. Hon hade fått ett familjehem. När hon inte kom hem från skolan var det ingen som blev direkt oroad – man utgick först ifrån att hon försvunnit frivilligt.

JO gick aldrig vidare med utredningen.

41-åringen lämnade Sverige i april 2016 och befann sig efter det mest sannolikt i Iran. Han greps och överfördes till Sverige på begäran av polisen.

Rättegången inleds den 25 januari och beräknas pågå i åtta dagar.

Ulrika By

ulrika.by@dn.se "

"Fakta. Detta har hänt

September 2015 En ung afghansk kvinna anmäler sig som asylsökande i Sverige. Hon uppger att hon är ensamkommande, och hamnar på ett hvb-hem i Stockholm.

19 mars 2016 Kvinnan anmäls försvunnen.

30 maj 2016 En kropp hittas nedgrävd i Hökarängen i södra Stockholm. Det visar sig vara den unga kvinnan.

22 juni 2016 En man, som två år tidigare gift sig med flickan i Iran, häktas i sin frånvaro misstänkt för att ha mördat henne. Han blir också internationellt efterlyst.

Maj 2018 Åklagaren får information om att mannen gripits i Iran.

25 juni 2018 Mannen förs till Sverige.

17 januari 2019 Åtal väcks mot den 41-årige mannen.

Källa: Åklagarmyndigheten "

" Nu kan även Hägersten slippa p-avgift

DN FREDAG 18 JANUARI 2019

Hägerstensmoderaten Lars Svärds överklagan av p-avgifter på 193 gator i stadsdelen avslogs. Men nu ska Transportstyrelsen pröva fallet. – Det gör troligen att även Hägerstens p-avgifter upphävs, säger Lars Svärd (M), fullmäktigeledamot.

Besvikelsen kring jul var stor när Lars Svärd upptäckte att hans överklagan om p-avgifter på nära 200 lokalgator i Hägersten avslagits av länsstyrelsen utan att han meddelats. Därmed hade han också missat chansen att överklaga beslutet till Transportstyrelsen.

Extra tråkigt eftersom en Brommabos överklagan just resulterat i att p-avgiften på nära 300 gator försvann. Transportstyrelsen anser att kommunen inte tillräckligt utrett och motiverat att en avgift förbättrar trafiksituationen.

Nu meddelar dock länsstyrelsen att Lars Svärds överklagan kommit in i rätt tid och ska avgöras av Transportstyrelsen.

– Ärendet är nu överlämnat till Transportstyrelsen för prövning och jag kan inte se annat än att utgången torde bli detsamma som i Bromma, säger Lars Svärd.

Parkeringsavgifterna har skapat stor irritation bland många Hägerstensbor som uppger att det blivit krångligare att parkera bilen och försvårat möjligheten att handla lokalt i bland annat Västertorps centrum.

– Beslutet gläder både mig och alla andra som engagerat sig. Det är inte ofta man som politiker får ta emot närmare 100 samtal och mejl med glada tillrop och erbjudanden om att hjälpa till på något sätt, säger Lars Svärd.

– Staden borde redan nu ta sitt förnuft till fånga och dra tillbaka hela den införda parkeringsstrategin. Man borde göra en översyn och reglera parkering endast på de gator där det föreligger ett problem. I första hand med tidsbegränsad parkering eller andra lämpliga åtgärder, i sista hand p-avgifter, säger Lars Svärd.
Transportstyrelsen ska nu pröva överklagandet och nuvarande bestämmelser om p-avgifter gäller fram till ett eventuellt upphävande.

Jessica Ritzén "

" Så kan du ha roligt i helgen utan att det kostar skjortan

DN FREDAG 18 JANUARI 2019

Innan man fått lön i fattigjanuari är nog det bästa för plånboken att stanna hemma. Men för den som längtar ut på stan finns det saker som är billiga att göra eller till och med helt gratis. DN guidar dig till budgetalternativ i Stockholm till helgen.

1 Gratis musikupplevelse

Det behöver inte alltid kosta pengar att gå på konsert. I helgen kan man antingen besöka någon av stadens alternativa scener eller vackra kyrkor för att få uppleva musik utan att betala inträde.

Här är några av konserterna: Pianovår med Daniel Hormazabal i Edsbergskyrkan, lördag 15.00, Kaplansbacken 2. Musik och lyrik i Hjorthagskyrkan, lördag 15.00, Dianavägen 10. Blåskvintetten Gaimald, lördag 15.00 i Gröndals kyrka, Gröndalsvägen 61. Cecilia Zilliacus och Christian Ihle Hadland, lördag 18.00 i Gröndals kyrka, Gröndalsvägen 61. Jazzkafé i Stenhamra församlingsgård, lördag 14.30. Etno Clash med Natalie Beabella och Dj Masaya på Dramatenbaren, lördag 20.00, Nybroplan. Musique électronique på Fylkingen, söndag 19.00, Torkel Knutssonsgatan 2.

2 Få konsert på köpet

På många restauranger i Stockholm frodas ett musikintresse, ofta mynnar intresset ut i levande musik som är gratis för gäster som beställer något att äta eller dricka.

Här är några av restaurang- och cafékonserterna: Eftermiddagsjazz på restaurang Rost, fredag 16.00, Wollmar Yxkullsgatan 52. Soulkväll på

restaurang Rost, fredag 19.30, Wollmar Yxkullsgatan 52. Jazz Me Blues på restaurang Norrport, lördag 19.00–22.00, Roslagsgatan 38. Derek Conyer's Soul Corner på The Temple bar, fredag 22.30, Kornhamstorg 55. Livejazz på Karla Café, söndag 14.00–19.00, Karlavägen 71.

3 Njut av fotokonst

"Fotoparken", Nordens första permanenta fotoutställning utomhus, invigs på lördag i Gustavsbergs centrum med en premiärutställning. Utställningen heter "Jag är barn" och består av verk från bildjournalisterna Åsa Sjöström, Andreas Bardell, Anders Hansson och DN-medarbetaren Lisa Mattisson.

Invigningen äger rum: mellan 10.00 och 14.00 och utställningen finns kvar till slutet av april. "Fotoparken" är helt gratis och öppen dygnet runt.

4 Vinterbio under stjärnorna

Bio utomhus är kanske inte det som lockar mest i januarikylan. Men för den som litat på filtar, värmelampor och vill se himlakroppar så visas filmklassikern "Into The Wild" på söndag eftermiddag helt gratis.

Filmen börjar: klockan 16.00 på taket till hotellet At Six på Brunkebergstorg.

5 Ta på dig kulturpolen

Januarihelger kan verka händelselösa, men på vernissagefronten står det inte still. I helgen ställer en uppsjö konstnärer ut sin konst i Stockholm från lunchtid och framåt. Ta på dig polotröjan och upplev konstutbudet på några av stadens gallerier.

Titta till exempel på: Ernst Billgren och Veikko Hirvimäki på Galerie Forsblom, Karlavägen 9. Hans Lannér på Galleri Magnus Karlsson,

Fredsgatan 12. Carina Moberg Eyre och John Eyre på Galleri Helle Knudsen, Stora Gungans väg 11. Bildväverskan Gun Nordstrand på Galleri Bagis, Lillåvägen 44. Michael Rupini på Galleri Belenius, Ulrikagatan 13.

6 Stadsvandra modernt

På många håll i Stockholm kan man betala hutlösa priser för att få guidas runt gator och torg. Men det går faktiskt att ladda ner guider gratis guider från internet.

Hitta guider här: På Stockholms stads hemsida finns exempelvis Stadsmuseets ljudguider som kan lära dig om Gamla Stans historia på en timme eller allt om Skogskyrkogården i en serie på tretton delar.

7 Skratt för liten plånbok

Att kolla på komiker gratis i Stockholm är inte omöjligt. På flera ställen i staden uppträder proffs och amatörer med avsikten att locka till skratt.

På söndag, klockan 20.00, kan du exempelvis gå till Big Ben på Folkungagatan.

8 Frossa i nya intryck

Stockholm har många museer som bjuder på kostnadsfria intryck och kunskap om såväl militärhistoria som sekelskifteslyx.

Här är några museer med fritt inträde: Forum för levande historia, Stora Nygatan 10. Nationalmuseum, Södra Blasieholmshamnen 2. Medeltidsmuseet, Strömparterren 3. Riksidrottsmuseet, Djurgårdsbrunnsvägen 26. Armémuseum, Riddargatan 13. Sjöhistoriska museet, Djurgårdsbrunnsvägen 24. Stockholms Stadsmuseum, Ryssgården. Moderna Museet, Exercisplan 4. Hallwylska palatset, Hamngatan 4. Etnografiska museet, Djurgårdsbrunnsvägen 34. Östasiatiska museet, Tyghusplan 4.

9 Skåla billigt

Även om Stockholm är en av världens dyraste städer att äta och dricka i så finns det flera budgetbarer runt om i staden med happy hour-pris dygnet runt. Om man kan tänka sig att ge avkall på lyx och flärd så finns det många billiga baralternativ.

Här är några av dem: Retro bar, Sankt Eriksgatan 22. Pub Kloster, Hornsgatan 84. Lion Bar, Kornhamnstorg 1. Pub Anchor, Sveavägen 90. Vigårda, Norrlandsgatan 13. Carmen, Tjärhovsgatan 14. Wollmar, Wollmar Yxkullsgatan 12. Crazy Horse, Sveavägen 60. Baras backe, Götgatan 33. Molly Malones, Odengatan 83. AW Bar, Kungstensgatan 25.

10 Lek isprinsessa

På stadens isbanor är det gratis att åka skridskor. På Kärrtorps idrottsplats kommer det dessutom att vara skridskodisco från klockan 18 till 21 på lördag för den som önskar.

Här är stadens öppna isbanor i helgen: Farsta idrottsplats, Grimsta idrottsplats, Gubbängens idrottsplats, Husby ishall, Kungsträdgården, Kärrtorps idrottsplats, Mälarhöjdens idrottsplats, Spånga idrottsplats, Stora Mossens idrottsplats, Vasaparkens isbana, Östermalms idrottsplats.

Susanna Sundström

susanna.sundstrom@dn.se "

" Tiden är förbi när skammen gjorde att kvinnor fann sig i våldtäkt

DN FREDAG 18 JANUARI 2019

Ack, denna ordets makt över tanken. Den har stört diskussionerna runt julborden, vänt granne mot granne, kusin mot kusin. Och formerat oväntade allianser – och låtit akademiledamoten herr Engdahl och monsieur Arnault bli Horace och Jean-Claude med alla och envar.

Ord styr tanken. Det ger oss en bild, inte alla ord men starka, tydliga ord. VÅLDTÄKT är ett sådant.

Det innehåller det larmande VÅLD – muskler, vapen, hot, makt, smärta, ja associationerna är många. TÄKT får oss att tänka verbet täcka, som brukas i många sammanhang och vars laddning är mer neutral. Men sammansatt i ordet VÅLDTÄKT får verbet ett kusligt, konkret innehåll – en människa blir fasthållen, täckt av en övermakt. Men nu är det så med ord att de byter betydelse, får fler innebörder, kommer in i nya sammanhang. Ord som varit otäckt starka, närmast outtalbara börjar brukas. Ett visst område, vissa förhållanden dras fram i ljuset. Det som en gång skrevs om, underförstås, kan så bli beskrivet på ett sätt som säger vad det handlar om. Så är det med VÅLDTÄKT.

Och det gäller hela det stora, komplexa området SEX. Eller som man en gång kallade det: "könslivet".

Länge handlade det om att få människor att sluta skämmas för att de är människor med mänskliga lustar och drifter. Och inte minst handlade det om upplysning – okunskapen om människokroppen och dess sexuella funktioner var stor. Och så borde det vara ansåg de

"samhällsbevarande" krafterna. Jag behöver knappast påminna om preventivmedelsförbudet, den långa kampen för att få bort den reglementerade prostitutionen.

I praktiken gällde olika moraler för könen och klasserna. Män ansågs ha drifter som måste tillfredsställas = prostitution. Preventivtekniker var kända i högre samhällsklasser och tillämpades; i underklassen där- emot kom flickor "i olycka".

Dubbelmoralen och hyschandet hör till det förgångna men dess mentalitet kastar långa skuggor. De färgar fortfarande diskussionen om våldtäktsmål.

Den sexuella frigörelsen då? Den som på 1960-talet grep den stora efterkrigsgenerationen. Visst innebar den en ny moral: ett fritt sexualliv för både män och kvinnor, vars och ens känsla och lust skulle avgöra. Ingen fördömelse vare sig från samhälle eller familj. De nya preventivmedlen, främst p-pillren, gjorde också denna nya moral möjlig.

Fast den ställer vissa krav på den personliga förmågan att ta ansvar (läs: ta dina piller och gråt inte när han sticker) och att förutse (till exempel vad som kan hända om man dricker för mycket på en fest). Om den gamla dubbelmoralen var pinsamt förljugen hade den nya rätt mycket av "den som sig i leken ger får leken tåla". Ingendera var rättvis, jämlik. Kvinnan var den mest utsatta. Det var hon som bar ansvaret för att uppträda dygdigt, det var hon som skulle avläsa spelet rätt. Det var hon som kunde få "dåligt rykte" när hon missade kodens regler.

I dag är både dubbelmoralens tid och det fria 60-talet förbi. Det som för femtio år sedan var glatt och fräckt har fått ett nytt – somliga vill säga nygammalt – förhållningssätt. Ansvar och uppriktighet är kodorden under den nya samtyckeslagen. Den utgår från att kärleken är fri – det sexuella samlivet ska bygga på att båda vill.

Ett ja är ett ja, ett nej är ett nej. Överträdelser beivras.

Mot dessa grunder finns intet att invända, de rimmar väl med de principer om individens frihet och rätt som är vårt samhälles grund. Lagliga rättigheter, ekonomiska möjligheter, politiska maktpositioner är alltså uppnådda, sedan ska de omsättas i vardagslivet, i hem och på arbetsplatser. Och det är här vi upplever att nya normer kolliderar med gamla.

Det är här kvinnor och män ska leva det ”jämställda” livet. Och det blir för svårt.

De senaste decennierna har kvinna efter kvinna berättat om övervåld från närstående. Vi har fått lära mycket om psykologiska mekanismer, om beroenden, om uppträdanden som för en utomstående framstår som obegripliga.

Om hur sexuallivet ibland blir en stridszon, om hur lätt det är för en starkare part att sätta sig över en svagare.

Krav på ändrad lagstiftning, på samhällets stöd till våldsutsatta kvinnor, uppmärksamheten kring uppsplitande rättegångar, allt visar att kvinnors frigörelse och anspråk på att bli betraktade och behandlade som människor med mänskliga rättigheter alltjämt väcker motstånd, ja aggressioner.

Så skrevs lagen till slut om. Lättnad på många håll, förvånad kritik på andra.

Problemet är att detta är en lagstiftning som går djupt in i privatlivet. Den lånar sig till resonemang av typen ”så gör man inte”, ”så skulle då jag aldrig göra”, ”beter man sig så får man skylla sig själv”. Det vill säga resterna av den gamla dubbelmoralen bubblar upp.

Och så är det då terminologin, denna ordets makt över tanken.

Våldtäkt – nej, inte om två människor träffas, går hem tillsammans.

Inte om kvinnan väntar med att berätta och anmäla. Och allra minst om hon träffar mannen igen. Nej, det kan inte vara våldtäkt.

Det går emellertid att tvinga sig på en kvinna utan att använda starkt fysiskt våld. Och det går att förnedra en kvinna fysiskt och psykiskt

utan yttre hot och rent våld. Det är inga nyheter. Sådana upplevelser doldes länge – i äktenskapliga sängkammare såväl som i konferenshotellens barer. Skammen och olusten efteråt gjorde att kvinnor fann sig.

Så icke längre. Kvinnors frigörelse har nått ända fram, till just sängkammaren. All form av sexuellt tvång är nu straffbart.

Det inträffade ska kallas för vad det är – ett våldförande, ett övergrepp, en våldtäkt.

Många har svårt att ta detta till sig och kommer att ha det ännu en tid.

Ordets makt över tanken må vara stark, men det är också lagens.

Barbro Hedvall "

"Jonas Thente: Kritik och debatt födde den moderna pressen"

DN FREDAG 18 JANUARI 2019

Fienden har slagit till reträtt, kritiken har segrat. När man talar om litteraturkritik och andra konststarters kritik brukar bildspråket vara våldsamt och rentav krigiskt. Det är bataljer och hängningar, fejder och skandaler.

På senare veckor har kritiken vunnit två stora segrar på slagfältet gentemot en krass och oförstående fiende: mediernas redaktionsledning. Närmare bestämt norska Dagens Næringsliv och amerikanska Portland Press Herald.

Som DN tidigare rapporterat tvingades de norska publicisterna dra tillbaka sitt beslut sedan prenumeranter och annonsörer hotat hoppa av. Chefredaktören publicerade ett brev till läsarna som avslutas:

”Omfånget av och innehållet i många av reaktionerna har överbevisat oss om att vi i jakten på att kapa kostnader begått ett misstag. Därför omprövar vi beslutet”.

I Maine var det författaren Stephen King som på Twitter larmade om huvudtidningens stopp för litteraturkritik. Det kom till en uppgörelse: om King värvade 100 prenumeranter lovade tidningen att ändra sig. Så blev det också.

Det är ett mycket kontroversiellt drag att sätta stopp för kritisk diskussion kring de sköna och mindre sköna konsterna. I Sverige har på senare år SVT:s ”Morgonstudion” stött på patrull för att de anser att kritik inte är nyheter och därför inte passar i ”nyhetsmixen”.

Tidningen Vi meddelade 2015 att man inte längre ville publicera bokrecensioner. I ett brev till en av de berörda kritikerna menade man att recensioner ”är ett onaturligt inslag i en bred månadstidning”. Nå, recensionerna finns kvar – och systertidningen Vi läser frodas fortfarande.

I dessa osäkrade tider kan man påminna sig att den fria pressen i begynnelsen nästan helt byggde på diskussioner kring nya böcker. Nyheter kom senare. Och än i dag: kritiken må kanske inte längre vara själva ryggraden i ett nyhetsmediums material. Men ett par, fyra kator är den allt. Att det är vanskligt att försöka operera bort dem är god redaktionsanatomi.

Jonas Thente

jonas.thente@dn.se "

" Kvinnliga jurister stressar mer än sina manliga kollegor

DN SÖNDAG 20 JANUARI 2019

Kvinnliga jurister är mer drabbade av stress. Många känner att jobbet kräver så mycket av dem att övriga livet påverkas negativt. – Som ung jurist dög det inte att jag var lika bra som mina manliga kollegor, säger Mari Heidenborg, justitiekansler.

Fackförbundet Jusek har undersökt juristers arbetsmiljö. En av slutsatserna som rapporten drar är att fler kvinnor än män i juristbranschen känner sig stressade. När intresseorganisationen ställde stressrelaterade frågor till sina medlemmar visade det sig att kvinnor led mer av negativ stress totalt.

– Kvinnliga jurister känner att de får mindre omväxling i arbetet i jämförelse med sina manliga kollegor, det lönar sig inte lika bra för kvinnor att vara jurister, säger Daniel Lind, samhällspolitisk chef på Jusek, som har tagit fram rapporten.

Under förra året fick Sverige en ny justitiekansler, Mari Heidenborg. Genom sina snart 30 år som yrkesverksam har hon sett båda sidorna av myntet i branschen.

– Mitt första intryck av branschen var att det var en konservativ arbetsplats, som inte kändes särskilt modern i vissa avseenden. Det var tydligt vem som var viktigare och vem som var mindre viktig, än i dag kan branschen till viss del vara hierarkisk, säger Mari Heidenborg. Trots det upplever hon att juristvärlden går mot ett mer jämställt håll. Spännande och meningsfulla uppgifter är två saker som hon tycker präglar arbetslivet. Det är något rapporten också fastslår. Många

jurister upplever att de strävar efter värdefulla mål och att det finns möjlighet att lära sig mer i jobbet.

– För mig handlar juridiken om mänskliga relationer, oavsett om vi talar om straffrätt, familjerätt eller avtalsrätt. Det är inte helt ovanligt att jobbet tar över eftersom frågorna ligger en så nära, säger Mari Heidenborg.

Som ung, kvinnlig jurist kände hon att hon behövde vara bättre än sina manliga kollegor för att lyckas.

– Ibland kände jag att jag som kvinna var tvungen att vara bättre än mina manliga kollegor, det dög inte att vara lika bra, säger hon. Hur hanterade du den känslan?

– Det var bara att köra på, framför allt när jag arbetade som ungtingsnotarie tyckte jag att jag fick sämre uppbackning av sekreterarna. Som tjej fick jag göra mer själv, jag hoppas det har förändrats i dag, säger Mari Heidenborg.

Enligt henne har juristbranschen mycket att jobba på när det gäller arbetstider för småbarnsföräldrar. Höga lönade kvinnor tar ut fler föräldradagar än sina partners, trots att de tjänar mer än sina respektive, visar statistik från Försäkringskassan.

– Att kvinnor tar ett större ansvar för familjen ger ett avtryck i arbetssituationen, jag tror på att i den mån som går ge småbarnsföräldrar frihet kring sina arbetstider, säger hon.

Under årets vårtermin hade juristprogrammet flest sökande av alla universitets- och högskoleutbildningar. Under åren 2012 till 2017 var 58 procent av dem som läste juristprogrammet på svenska universitet kvinnor. Bland dem som tog en juristexamen låg kvinnor på 61 procent. För många jurister börjar stressen redan under utbildningen.

– De som söker till juristbranschen är ambitiösa och har oftast varit det under hela utbildningstiden, exempelvis kan eleverna ha pluggat väldigt hårt. Det råder då en karriärstress att alltid ligga på topp, där

kan vi som har jobbat länge komma till nytta med mentorskap, säger Mari Heidenborg.

Slutligen säger hon att nyutbildade jurister ska sätta krav på sina arbetsgivare. Endast en tredjedel av juristerna är nöjda med sin arbetsgivares ledarskap och sätt att styra.

– Om man identifierar sina drivkrafter, i stället för att tänka på vad som ser bra ut karriärmässigt, gör man ett bra jobb. Som ung är det klokt att vara noggrann med vem du har som arbetsgivare, du spenderar trots allt en stor del av ditt liv på arbetet, säger hon.

Raffaella Lindström

raffaella.lindstrom@dn.se "

"Fakta. Vad visar Juseks rapport?"

Jurister är mer stressade. 38 procent anser att de hinner med jobbet under ordinarie arbetstid. 30 procent anser att de har möjlighet till återhämtning efter en period av mycket arbete. 34 procent anser att jobbet kräver så mycket att övriga livet påverkas negativt.

Jurister är mer nöjda med arbetets innehåll. 70 procent anser att de har möjligheten att lära sig nytt i arbetet. 63 procent anser att kompetensen tas tillvara i jobbet.

61 procent tycker att de har inflytande över vilka arbetsuppgifter som ska genomföras.

Jurister är inte nöjda med tillgängligheten. 59 procent är inte nöjda med inflytandet över var de ska arbeta. 57 procent är skeptisk till möjligheten att bli nådd utanför ordinarie arbetstider.

I undersökningen har jurister, ekonomer, IT-akademiker, personalvetare, kommunikatörer och samhällsvetare deltagit som är medlemmar i Jusek.

Fakta. Ny justitiekansler

Den 1 september 2018 tillträdde Mari Heidenborg som ny justitiekansler.

I arbetet ingår att på regeringens uppdrag se till att advokater, myndigheter samt deras tjänstemän fullgör sina uppgifter efter gällande rättsregler. "

” Jag blev ängslig av ängsligheten i Sverige”

DN SÖNDAG 20 JANUARI 2019

Nu tar skådespelaren Tuva Novotny ett nytt kliv i karriären. I veckan debuterar hon som filmregissör med ”Britt-Marie var här”, efter Fredrik Backmans succéroman. ”Jag kan känna igen mig i hennes försvarsmekanism – att gömma sig bakom en fasad.”

– Den ska jag ha!

Det blir smörinbakad fisk. Tuva Novotny sitter i den eftermiddagstomma, knäpptysta restaurang Noi i centrala Köpenhamn och har skänkt menyn en sekundlång blick. Sedan är hon säker. Ingen tvekan.

Att vi sitter just här denna rågrå eftermiddag, utom hörhåll för dödsskrina från bergochdalbanan på närliggande Tivoli är hennes val.

– Det här var en gång Köpenhamns musikkonservatorium, förklarar hon med blicken upp mot den Gert Wingårdh-renoverade ljusgården och som om hon lyssnade efter den musik som för alltid tystnat här. Jag tycker att de har moderniserat lokalerna varsamt och vackert, behållit själen.

Vi är på Tuva Novotnys hemmaplan. Köpenhamn, denna Nordens urbana ficka, är sedan länge hennes bas. Här hon sin familj, härifrån åker hon på uppdrag. Hon har blivit ett känt ansikte i Norge (bland annat via tv-serien ”Dag”), till England drog hon för att spela mot Natalie Portman i Hollywoodsatsningen ”Annihilation” och till roller i pappans hemland Tjeckien. För att nu inte nämna alla roller i Danmark och Sverige.

Nu i veckan är hon aktuell med ett nytt sorts uppdrag: hon dubbeldebuterar som långfilmsregissör.

”Britt-Marie var här”, efter Fredrik Backmans andra boksuccé (den första var ”En man som heter Ove”) och med Pernilla August i huvudrollen är den ena. Filmen smygöppnar Göteborgs filmfestival på torsdag och har biopremiär dagen efter.

Britt-Marie är strax över sextio och har hela livet valt bort livet. Hon har putsat hemmet (och maken, spelad av Peter Haber) minutiöst, skrivit att-göra-listor som hon nogsamt följt. Trist men tryggt. En dag får hon bildligt talat makens spark i röven, är inte längre behövd, listan är tom och för första gången måste hon skapa sin egen tillvaro. Hon får ett jobb i småorten Borg där hon möter nya liv i gamla Sverige.

– Fredrik Backmans romaner har massor av linjer och karaktärer, säger Tuva Novotny och bryter en bit bröd i väntan på fisken, men det jag fastnade för var det här med att börja om. Och det, oavsett kön, nästan också oavsett ålder, det är otroligt svåra saker. Jag hoppades på, och tycker att vi lyckades, ge känslan av att det aldrig är för sent, att man aldrig ska släppa taget om sina drömmar, att alla på jorden har en plats.

Den moderna tanten Britt-Marie har alltså varit hemmafru till 63. Det låter som en schablonbild av tidigare generationers tillbakahållna kvinnor.

– Men lustigt nog börjar sådant komma tillbaka nu, unga kvinnor som drömmer om att vara hemma, dekorera sina hus, baka kakor, säger hon utan minsta grimas.

– Som absoluta motsatsen till hemmafru ska jag vara försiktig med att uttala mig, men jag tycker att livet också måste få rymma ett *hemmaliv* i någon form, en fysisk närvaro i nära familjerelationer. Jag tycker det är kul att Britt-Marie beskrivs som att hon faktiskt har haft chansen: ”Men varför skulle jag jobba, det gör ju han?” Haha. Det är alltså inte så att hon saknat ambitioner, de har bara sett annorlunda ut. Och när vi nu kommer in i hennes liv ser de annorlunda ut igen.

Titta, här kommer ju fisken. Mange tak. Den polyglotta Tuva Novotny (förutom modersmålet pratar hon flytande norska, danska, tjeckiska och engelska, minst) ger prov på simultankapacitet som torde vara en tillgång i hennes nya liv som regissör. Hon pratar med mig på svenska om sin norska film samtidigt som hon svarar på frågor från servitrisen på danska och tittar på något vis oss båda i ögonen samtidigt. Det finns en klarhet, en pondus och varm artighet i ett. Sådant man vill se i en chef.

– Egentligen handlar det väl om att ta ansvar? säger hon och ger första tuggan fisk en knappt märkbar godkännande nick. Regissören ska skapa ramar som människor ska kunna prestera optimalt inom, ett ledarskap som kräver en naturlighet i sin kunskap, en rumslig närvaro och ... pondus, säger du. Du ska veta att jag led av ett enormt dåligt självförtroende och dålig självkänsla som ung. Jag var ett skämt att jobba med de första åren, jag pratade så tyst, så tyst. Samtidigt hade jag någon form av självklarhet i mig.

Skådespeleri var inget hon var tvungen att göra för att överleva: ”Det är inte på liv och död för mig”, säger hon.

– Nej, jag är lite skomakarens barn. Vi var en stor familj med massor av konst och kultur, min pappa och styvmor hade en bakgrund inom teatern och min mamma hade varit skådespelare och blev konstnär, så det var naturligt för mig att uttrycka mig kreativt. Jag kan inte säga att jag var ett osett barn med behov av uppmärksamhet, bekräftelse eller kärlek, för jag fick allt det under uppväxten.

– Jag har förstås mina trauman jag med, fortsätter hon, men jag har aldrig sett konsten som ett ställe att bli sedd på. Tvärtom så har den hjälpt mig att rikta fokus bortom mig själv. Jag tror att det är därför jag har ett så oaffekterat förhållande till det här yrket.

Men vad driver dig? Eller: Vad brinner du för? Alla måste ju brinna i dag.

– Haha, jag brinner för att göra ingenting, att gå och lägga mig nöjd på kvällen. Det handlar inte om ointresse, jag är enormt intresserad av yrket, jag menar bara att det inte måste vara kopplat till personliga upplevelser. Jag ser det som en kommunikationsform där man samtalar om andra saker än sig själv. För mig handlar det här mer om att teckna världen, existensen.

Existensen. Vi ska inte jämföra ”Britt-Marie var här” med debutvillingen ”Blind spot” som hon har skrivit själv. Men båda filmerna tittar närmare på vad vi gjort och sedan gör med våra liv när tillvaron går sönder. Tuva Novotny har många gånger fått berätta att hon ser sig som existentialist, ”hard core” lägger hon till nu. Hon dyrkar författarna Albert Camus och Jean-Paul Sartre, och tycker att de har gett henne en känsla av egen förmåga. Individens möjligheter.

– För mig betyder det ett egenansvar som jag trivs med, säger hon.

”Blind spot” går upp för svensk publik på torsdag på digitala plattformar och är uttagen till Dragon award i Göteborg (den har redan fått fin kritik i tidningar som Variety) och Novotny själv är nominerad till Audentia award, för nyskapande kvinnliga regissörer. Filmen består av en enda 95 minuters gastkramande tagning och handlar om två föräldrars paniska skräck på akutmottagningen dit deras tonårsdotter förts. En skitjobbig, men nyttig, halvannan timme som bränner håll i en förälders själ.

– Jag har nog alltid fått höra att jag är ett regiämne, jag satte upp pjäser och ”regisserade” mina syskon som liten. Så jag ville, men kände aldrig att jag hade på fötterna. Men så regisserade jag några avsnitt av ”Dag” och seriens skapare Øystein Karlsen sa bara: ”Äh, det klarar du.” Och så började jag skriva ”Blind spot”. Men utan honom hade jag nog aldrig gjort det.

– Det blev sedan den mest organiska filmprocess jag varit med om, på båda sidor kameran. Här kunde jag sätta ramarna. Jag ville att den skulle utspela sig under den tid som saker faktiskt tar. Jag ville ha ”här

och nu”, en naturlig situationsutveckling med alla pauser och sådant som brukar klippas bort. Det är också bara fem professionella skådespelare, resten är sådana som jobbar på sjukhuset. Så allt skedde enligt verkliga rutiner.

Inga lätta saker. Hur kom det sig att du skrev ”Blind spot”?

– Det är egna erfarenheter av vänner som haft psykiska besvär och suicidalt beteende i närstående relationer. Och vår kollektiva oförmåga att hantera det. Jag ville nå ut till både sjukvården, skolor och universitet för att få i gång en diskussion om vår syn på välmående och hälsa. Titeln refererar ju till det vi inte ser. Vi bara ler och är framgångsrika – och går hem och mår dåligt.

I intervjuer kallas Tuva Novotny ibland ”vänlig men bestämd”.

Integriteten är viktig för henne. Hon finns inte ens på sociala medier.

– Jag använder mig förstås av den digitala världen, men inte i självbespeglande syfte. Jag förstår att det finns människor som hittat en samhörighet där, men jag är mer rädd för identitetsförvirring. Jag skulle vilja uppfordra alla att läsa ”Alone together” och ”Reclaiming conversation” av Sherry Turkle som har skrivit väldigt nyktert om beroendet som skapas och vad kontakter utan fysisk närvaro kan leda till hos barn. Som bristande empatisk förmåga. Det skrämmar mig.

– Jag skulle i alla fall spy om jag lade upp något på mig själv.

Tuva Novotny är sparsam med sina besök i den fysiska kändisvärlden också, hon förekommer väldigt lite i någon form av ”vimmel”. Och sedan många år har hon stränga dogmaregler för hur hon framställs på foto: inte mer smink än hon skulle ha annars, ingen retuscherings.

– Nej då, det är inte så strängt, men mitt existensberättigande ligger inte i att vara tillgänglig, utan tydlig. Det gör det lättare för andra att förhålla sig till mig. Kanske är vissa rädda att verka avvisande om de avgränsar sig själva, men jag upplever att de flesta tycker det är skönt att jag vägrar delta i den konforma utseendehetsen.

Den här typen av tydlighet tolkas gärna på andra sidan sundet (från Danmark sett) som något bossigt. Men att höra Tuva Novotny prata med den överservila servisen, eller när mobilen ringer, är att få prov på motsatsen. Först är det ett barn som är på väg hem från skolan (på svenska), direkt därpå ett samtal om att Tuva för helvede har glemmet att ta emot en hemleverans av mat. Jag blundar, pillar mig i nacken och kommer på mig med att hoppas att det ska ringa från Norge också. Och Tjeckien. Och England.

Tuva Novotny sjunger också, även professionellt ibland med gruppen [ingenting]. Jag testat en teori om musikaliska människor också är språkbegåvade.

– Nä. Det där håller inte. En språkforskare förklarade att om språkcentrum öppnats när du är riktigt liten, vilket ju mitt gjorde, så har du lättare att lära dig och hoppa mellan flera språk som vuxen. Men jag har låtit som en idiot i många år i såväl Norge som Danmark och Tjeckien. Språk är hårt arbete som allt annat.

Jag vet att du aldrig pratar om dina barn ...

– Dem lämnar vi utanför.

... men kan du säga vad ni pratar för språk hemma, deras pappa är norrmän?

– Vi pratar norska, svenska och danska till vardags. En gång började min pappa prata tjeckiska med dem, men då satte jag stopp. Det får vara någon måtta.

Det är långt mellan Britt-Marie och Tuva, såväl ålders- som livsstilmässigt, men hon ger intryck av att vara nästan lika hemmakär. Älskar att laga mat, sitta och skriva, göra ingenting. ”Det låter ospännande, men jag lever ett rätt stilla, ganska vanligt familjeliv”, säger hon. Hur mår hennes inre Britt-Marie?

– Jag tror att det är många, inklusive jag själv, som kan känna igen sig i hennes försvarsmekanismer; att gömma sig bakom en fasad. Innan jag tog mina år i psykoterapi var till exempel mitt hem lika skinande

rent som Britt-Maries, haha! Det kostar att orka möta livets svåra sidor, men vinsten är total.

Fredrik Backman verkar ha en blick för ”det andra Sverige”?

– Jo, folk från alla miljöer tycks känna igen hans gubbar och stränga tanter. Jag valde att reducera det samhällskommenterande draget som finns i boken, om avfolkningen av landsbygden, immigrationen.

Hade en film om en dansk eller norsk Britt-Marie sett ut på samma sätt?

– Jag har i alla valt att försöka extrahera – säger man så på svenska? – det i berättelsen som är universellt.

Vi säger att det är korrekt här.

– Jag älskar ord. Jag vill ha in ett nytt i Svenska Akademiens ordbok: anastrof. Är inte det vackert? En katastrof som vi lär oss något ur, som tsunamin 2006 som gav tsunamivarningar.

– I alla fall, det jag har valt att fokusera på är att börja om, göra sig av med bagage, följa sin dröm. Och det är definitivt universellt.

Hur länge har du bott i Köpenhamn?

– I sexton år.

Men hold din kæft?!

– I know, och innan dess England och Tjeckien.

Hur har din Sverigebild förändrats under åren?

– Jag tror att den i början var mycket mer obstinat. Men jag blev ängslig av ängsligheten i Sverige. Jag uppskattar den svenska korrektheten, att vi gemensamt håller oss till vissa sociala regler, men samtidigt skapar det... Hm, jag saknar 70-talspunkten, att någon faktiskt prövar var vi står, pressar gränser, jag känner inte att det sker alls i dag. Det finns en rädsla för att göra fel. Jag blir nervös i Sverige, framför allt i Stockholm. Jag tror att det är jätteviktigt att peka på att konformiteten och tillhörighetsångesten i Stockholm skapar motsatsen till inkludering.

– Att reflektera över det samhälle vi lever i, att sticka hål på normer, titta vad som finns under ytan – det är väl konstens, kulturens, även journalistikens, främsta uppgift?

– Just nu är jag intresserad av hur vi i tider av självförverkligande och ”aktiva liv” har glömt de relationella värdena, hur våra unga mår. Det känns allt viktigare att berätta historier som dissekerar vårt innersta, själva existensens mening.

Hon dissekerade existensen. Är det texten på din gravsten?

– Nej, där ska stå ett Walt Whitman-citat, som jag såg att den fantastiska konstnären Jenny Holzer har graverat in i en skateboard: ”I depart as air.” Det är punk och existentialism i ett. Var finns den nya punken? Det är ju nu som den svenska musiken borde skrika att de rika blir rikare och de fattiga fattigare.

Så om svenska ”Britt-Marie...” och norska ”Blind spot” blir

framgångar, firar du med en flaska dansk Aalborg då? Det vore punk.

– Nej, i så fall ska jag dricka en Chassagne-Montrachet.

Jaha. Självklart. Ingen tvekan.

Niklas Wahllöf

niklas.wahllof@dn.se

”Född: 1979 i Stockholm, uppväxt i Åmot, Värmland.

Fadern David Jan Novotny är regissör och modern Barbro Hedström skådespelare och skulptör. Debut: Brevfilmerna i ungdomsprogrammet ”Bullen” och tv-såpan ”Skilda världar”. Slog igenom: I filmen ”Tic Tac” (1997) och har därefter spelat i bland annat ”Jalla! Jalla!”, ”Smala Sussie”, ”Bang Bang Orangutang”, ”Krigen”, ”Dag”, ”Borg”. Har regisserat: ”Dag” och ”Lilyhammer” för tv.

Aktuell: Som regissör för filmerna ”Britt Marie-var här” och ”Blind spot”.

Nästa projekt: Manus och regi för ”Diorama”. ”Det är en undersökning av biologisk monogami utifrån kristna normer.”

"Klagomål strömmar in om ovanligt isiga trottoarer"

DN MÅNDAG 21 JANUARI 2019

Is och modd har gjort trottoarer och gångvägar i Stockholm ovanligt hala. En man skadades när han halkade in under en buss. På drygt två dagar fick Stockholms trafikkontor ta emot över 1 200 klagomål om halka. Trafikborgarrådet Daniel Helldén (MP) lovar bättring.

Gator och trottoarer har i helgen varit fortsatt isiga på de platser som i slutet av förra veckan fick ett besvärligt väderomslag: snöfall som övergick i regn, följt av snabb tillfrysning.

I Stockholm täcks ännu många gångvägar och trottoarer av fruset slask och snömodd, i vissa fall av ett veritabelt ispannar. Många fotgängare har dragit broddar över skorna.

Snömodd är särskilt besvärligt att halkbekämpa.

– Det är svårt att röja undan, eftersom det flyter tillbaka, och om man sandar på det sjunker sanden till botten och har ingen effekt, säger Malinda Flodman, pressansvarig på Stockholms stads trafikkontor. Från morgonen i onsdags till lunchtid i fredags fick trafikkontoret i Stockholms stad ta emot 1 267 klagomål om halka. Flest, 210 stycken, kom in från Älvsjö. Många kom även in från Bromma (193) och från Farsta/Skarpnäck (190).

Isen och modden har på många håll alltså legat kvar under helgen.

”Så här ska det inte vara. Vi jobbar för fullt för att förbättra snöröjningen och minska halkan på trottoarerna”, säger Stockholms trafikborgarråd Daniel Helldén (MP) i ett skriftligt svar på DN:s frågor om klagomålen.

Helldén menar att ett skäl till den bristfälliga halkbekämpningen är gamla upphandlingar:

”Det är en utmaning att staden sitter fast i gamla fleråriga upphandlingar. Vi ställer högre krav på halkbekämpning på trottoarer och gångvägar i de nya upphandlingarna. Hela innerstan ska upphandlas på nytt till nästa år.”

”Den här säsongen har vi också utökat sopsaltningen till att omfatta vissa trottoarer i innerstan. Om det visar sig funka bra hoppas jag att vi kan utöka detta ännu mer framöver. Vi måste hela tiden bli bättre på att bekämpa halkan i stan”, skriver Daniel Helldén.

I lördags kväll skadades en man som hamnade under en buss vid Odenplan, av allt att döma efter att ha halkat. Mannen fick föras med ambulans till sjukhus. Skadorna är inte livshotande.

– På sjukhuset var han talbar, och han ska ha fått skrapskador, säger Carina Skagerlind, presstalesperson på Stockholmspolisen.

– Allt pekar på att det var en olycka, det finns inga uppgifter om att han ska ha blivit knuffad eller något sådant. Men om olyckan sedan berodde på dålig sandning är svårt för oss att dra slutsatser om.

På Stockholmssjukhusens akutavdelningar bekräftas vid DN:s rundringning att man har fått in en hel del patienter med den typ av skador som uppstår vid halkolyckor, men personalen säger sig inte märka någon tydligt ökad belastning i helgen.

Anders Bolling

anders.bolling@dn.se "

"Fakta.

Över 4 000 gator snöröjs och halkbekämpas i Stockholm. Till det kommer ett stort antal cykel- och gångbanor.

Gång- och cykelbanor, kollektivtrafikens ytor samt de stora trafiklederna prioriteras.

Sedan fem år används metoden sopsaltning: en maskin borstar bort snön och sprider samtidigt en saltlösning i stället för sand.

Av drygt 20 mil som underhålls med sopsaltningsmetoden består 15 mil av gång- eller cykelbanor.

Källa: Stockholms stad "

"Dags att anmäla sig till vårens högskoleprov

DN MÅNDAG 21 JANUARI 2019

Nu går det att anmäla sig till vårens högskoleprov.

– Det går aldrig att förlora på att skriva provet, säger Tuula Kuosmanen, avdelningschef på Universitets- och högskolerådet, UHR.

Högskoleprovet är en möjlighet att komma in på en utbildning där betygen inte räcker till. Nu är anmälan öppen till vårens högskoleprov som hålls den 6 april.

– Det är viktigt att göra sin anmälan i tid och att se till att anmälan har gått igenom, säger Tuula Kuosmanen.

Sista anmälningsdag är den 1 februari. Det finns ingen möjlighet att anmäla sig senare än utsatt datum.

Anmälan sker på UHR:s webbplats och på Studera.nu. Där finns tillgång till gamla högskoleprov och tips till den som ska skriva provet. Tuula Kuosmanen rekommenderar alla som vill söka till en högre utbildning att skriva provet.

– Det går aldrig att förlora på att skriva provet. Man minskar exempelvis inte chanserna att bli antagen i betygsgruppen, säger hon. Hon tipsar också om att skriva det flera gånger för att veta hur man fungerar i en provsituation.

Kostnaden för att anmäla sig är 450 kronor. Viktigt att tänka på inför provdagen är att ha ett giltigt id-kort. Enligt Tuula Kuosmanen är det vanligt att personer som ska skriva provet har med sig fel id-handling.

– Anmäler man sig med sitt svenska personnummer krävs en id-handling som styrker det svenska personnummer. Då går det inte att komma med ett holländskt pass, säger hon.
Provresultatet är giltigt i fem år.

Ida Yttergren
ida.yttergren@dn.se "

"Med känsla för bra historier

DN MÅNDAG 21 JANUARI 2019

Namnet förpliktar, men Albert Bonnier har klarat skivan. Under sina 35 år i bokbranschen har "Abbe" förenat klassisk förläggarkonst med en osviklig känsla för samtiden.

Att vara namne med ett av Sveriges äldsta bokförlag tillika den tredje generationen i branschen som heter Albert Bonnier – det låter som en snitslad bana från vaggan till bokförläggarstolen.

Händelsevis är det också där Abbe Bonnier har hamnat. Men han vidhåller att hans karriär har präglats mer av händelser än av förutbestämmelser. Efter universitetsstudierna råkade Abbe bara hamna i redaktionell miljö. Där upptäckte både han och hans chefer efterhand att han passade bra för förläggaruppgiften.

– Jag har nog haft en nyfikenhet på människor som har varit väldigt positiv i det här jobbet. Sedan har jag haft en känsla för vad som är en bra historia. Och någonstans också en känsla för tajmning, att den här historien är bra just nu.

Den fingertoppskänslan ledde till att han 1999 gav ut den omdebatterade feministiska antologin "Fittstim", som i dag kanske kan ses som en prolog till metoorörelsen.

Även Jason "Timbuku" Diakités debutroman "En droppe midnatt" kom rätt i tiden. Diakités familjehistoria sträckte sig från slaveriets USA till folkhemmets Sverige och berörde aktuella frågor om etnicitet, identitetssökande och tillhörighet.

Bland Abbés talanger finns också förmågan att sammanföra rätt personer; en stark berättelse får möta en skicklig penna och en ljuv försäljningssuccé kan uppstå.

Ett talande exempel är när han frågade David Lagercrantz om han ville skriva Zlatan Ibrahimovics historia. Ett annat är när Lena Katarina Swanberg fick skriva om Pigge Werkelins ohyggliga upplevelser under tsunamikatastrofen. Fruktbara samarbeten med bra tajmning – mycket Abbe Bonnierskt.

Efter 35 år i bokförläggandets tjänst hyser han heller inget tvivel om att boken har en framtid. Det långa perspektivet kan hans familjehistoria bidra med.

Hur var det att växa upp i den berömda släkten Bonnier?

– Det är en stor fråga! Jag hade en privilegierad uppväxt, det är jag fullt medveten om. Men det var också en tid när Sverige såg väldigt annorlunda ut. Man uppfostrades till att hålla en mycket låg profil, och där kan jag ju se att det är annorlunda i dag.

Som barn fick han höra från sina föräldrar att pengarna de ärvde hade deras förfäder arbetat ihop, och det skulle man ha stor respekt för. När han tog klivet ut i vuxenlivet rådde ett samhällsklimat präglat av viss misstänksamhet mot pengar och ägande, ett förhållande han liknar vid Östtyskland, och som har ändrats drastiskt sedan dess.

– Folk som växer upp i den typen av miljö i dag kan helt enkelt inte föreställa sig hur det var.

Uppväxten i en familj med en så offentlig position gav förvisso också ett nätverk och en tillhörighet. Det har inneburit fördelar, inte minst i yrket som förläggare. Men som vuxen har Abbe Bonnier också sökt sig vidare till nya kretsar och andra delar av samhället och världen, bland annat genom äktenskapet med hustrun Nalini som har sina rötter i Indien.

Föräldraskapet och det autistiska mellanbarnet Victor har påverkat hans liv mycket. Det har varit en kamp, men också en möjlighet att möta människor som gör stora insatser. Abbe Bonnier nämner särskilt antroposoferna i Järna, där Victor numera bor och arbetar.

– Victors utmaning har gjort mig ödmjuk inför vad det kan innebära att vara förälder, och hur stark man måste vara när man inser att ens barn har en väldigt stor uppförsbacke. Det har också väckt en enorm kämpaglöd, beskyddarinstinkt och kärlek som jag nog faktiskt inte visste att jag hade inom mig.

Det är med familjen han ska tillbringa sin födelsedag. Då reser de till Rom. Annars åker han gärna till familjens stuga i Stockholms skärgård. Där, i havsbandet, hittar han en motvikt till det extroverta, intensiva livet som förläggare.

– Att sitta på den där kobbena, omgiven av tystnad och natur och enkelhet, det är väldigt meditativt och lugnande, säger Abbe Bonnier.

Malin Ejde TT "

"Albert "Abbe" Bonnier

Gratuleras till: Fyller 65 år den 24 januari.

Gör: Bokförläggare och delägare i Bonnier AB.

Bor: Stockholm.

Familj: Hustrun Nalini, director på Deutsche Bank, barnen Raoul, 26, Victor, 24, och Tara, 12 år.

Så firar jag födelsedagen: "Reser till Rom med fru och barn. Det blir spökvandring på tolvåringens begäran, och middag med förläggaren, mentorn och numera Rom-bon Per Gedin och hans fru Ann Katrin Phil Atmer."

Om att fylla 65: "Man lär sig att uppskatta sådant som man tog för givet när man var yngre: att man är frisk, har familj och nära vänner."

Senaste kulturupplevelsen: "Reine Brynolfssons fantastiska uppläsning av Orhan Pamuks 'Den rödhåriga kvinnan' på radion häromdagen." "

”Det är dags för oss att sluta prata om skärmtid”

DN MÅNDAG 21 JANUARI 2019

”Smarta telefoner är det bästa som hänt mänskligheten” eller ”Nej, de förpestar våra liv med krav på att vi ständigt ska vara uppkopplade”. Två åsikter om den nya tekniken. Psykologen Siri Helle efterlyser en sundare och mer nyanserad inställning.

Vårt samtal kanske inte leder till särskilt många förslag på braskande rubriker. Det säger Siri Helle när vi ses för att hon ska berätta mer om sin nya bok ”Smartare än din telefon”. I en ibland väldigt polariserad debatt mellan för och emot intar hon istället ståndpunkten lagom.

– Mobiler och sociala medier kan göra oss stressade, ofokuserade och ytliga. Men det är bara halva sanningen. Forskning visar att det finns massvis av användningsområden som faktiskt stärker våra relationer och får oss att må bättre. Det är dags att vi nyanserar diskussionen, säger Siri Helle.

När den smarta telefonen lanserades var teknikoptimismen enorm. Kollegorna flockades runt fikabordet när vi visade upp senaste mobilköpet och alla nya appar. Facebook, Instagram ... snart fanns alla våra vänner – ja, hela världen – i den lilla apparaten i byxfickan. Men sedan kom larmen: Hjärnan krymper om du surfar för mycket. Ungdomar blir deprimerade av sociala medier. Braskande tidningsrubriker och inslag i radio eller tv varnade allt oftare för den nya tekniken och dess följder.

När Siri Helle fick frågan från förlaget Natur & Kultur om att skriva en bok om vårt förhållande till smarta telefoner var först tanken att det skulle bli en bok om digital detox, ”avgiftning”. Men ju mer hon satte

sig in i forskningsläget, desto mer övertygad blev hon om att den nya tekniken rymmer oanade möjligheter – inte bara hälsorisker.

– Jag har nog själv alltid varit en ganska normal mobilanvändare. Jag var inte den som köade för att köpa den senaste Iphonen, men jag brukade bära med mig mobilen överallt och kunde sitta och chatta med andra samtidigt som jag fikade med en kompis.

– Arbetet med boken har lärt mig mycket.

Vilken är din viktigaste lärdom?

– Jag blev förvånad över hur många myter som cirkulerar i medierna. Som att skärmar ligger bakom den psykiska ohälsan bland unga. Om man tittar på forskningen så har skärmar en jämförelsevis liten effekt.

– Problemet är inte hur mycket vi använder den nya tekniken, utan på vilket sätt vi använder den. Det är dags att vi slutar prata om skärmtid och i stället fokuserar på vad vi gör med våra telefoner. Hur vi skaffar oss bättre digitala vanor.

Mer personligt?

– Jag har ändrat inställning till min mobil. Jag har tagit bort ”uppmärksamhetskrokar”, som lockar mig att hela tiden kolla uppdateringar och dra in mig i en slentriananvändning. Konkret innebär det att jag tagit bort många aviseringar och frestande appikoner. Min hemskärm är numer väldigt avskalad.

– Jag har också ändrat mitt förhållningssätt till mobilen under mänskliga möten. När jag umgås med någon öga mot öga tar jag inte ens upp den ur väskan.

Siri Helle använder i dag den smarta telefonen på sina egna villkor, säger hon.

Hon kollar sina sociala medier när hon har en stund över och lever inte längre sitt liv utifrån vad mobilen ”bestämt” med sitt lockande ”pling”.

– Det talas mycket om hur man minimerar sin användning, men jag tycker att ”optimera” är ett bättre ord. Det spelar ingen roll hur många minuter du sitter framför skärmen om den tiden känns meningsfull.

Siri Helle vänder sig starkt mot begreppet mobilberoende. Den smarta telefonen är inte som heroin och andra droger, säger hon.

– I mitt arbete som psykolog träffar jag människor som lider av alkoholberoende och spelmissbruk. Visst kan man utveckla ovanor och problemanvändande kopplat till sin telefon också, men det är på en annan nivå. Det finns inte vetenskapligt stöd i dagsläget för att mobilanvändning i sig skulle vara beroendeframkallande.

Siri Helle är nyutexaminerad psykolog och arbetar på en allmänpsykiatrisk mottagning i Nacka. Hon föreläser och har tidigare gett ut romanen ”Bränn alla broar” samt medverkat i handboken ”Ensam eller stark – åtta principer för framgångsrika team”. För två år sedan mottog hon Lilla psykologpriset för sitt arbete med att sprida psykologin till en bredare allmänhet.

– Det är viktigt med behandling av psykisk ohälsa, men ännu viktigare att vi som samhälle förebygger den. Här finns det mycket kunskap från forskningen som ännu inte har kommit ut.

– Nio av tio svenskar äger en smart telefon och vi bär med oss den överallt. Den har potential att vara ett fantastiskt verktyg. Problemet är att vi har saknat manualen för hur den ska användas.

I sin bok fokuserar Siri Helle på hur våra mobiler samspekar med psykisk hälsa och hur vi mår. Bland träningsråd, dieter, yoga, mindfulness och retreatar har digitalt välbefinnande seglat upp som ännu en hälsotrend.

I stället för att sluka alla råd om ”digital minimalism” tycker Siri Helle att vi ska utgå från vad vi själva värdesätter i livet. Är det viktigt för oss att få umgås ostört med familjen? Eller är ständig närhet viktigare?

Siri Helle väljer det förstnämnda, men säger att för andra kanske karriären eller att alltid kunna nås av vännerna är viktigare.

– Den som analyserar sin skärmtid kanske upptäcker ovanor som man vill göra sig av med. Då kan man ta till olika strategier för att lyckas.

Att förlita sig på disciplin är inget jag rekommenderar, då är det bättre att planera annorlunda. Om du vill läsa böcker på bussen till jobbet, packa mobilen längst ner i väskan och en spännande roman högst upp. Sociala medier får ofta kritik för att de bara är ett galleri över människors bästa ögonblick. De antas göra oss avundsjuka och deppiga.

– Det stämmer till viss del. Att passivt skrolla i sitt flöde på sociala medier verkar göra människor mer nedstämda. Att däremot aktivt interagera med vänner och engagera sig i intressegrupper kan få oss att må bättre.

Siri Helle menar att det är en missuppfattning att sociala medier bara skulle vara bilder av solnedgångar och champagneglas. En analys av innehållet på Facebook kom fram till att en tredjedel av inläggen uttryckte en negativ känsla som ledsenhet eller nederlag.

– Den typen av inlägg fick färre likes, men kommentarerna var nästan dubbelt så många – och längre. De vars uppdateringar hade en negativ prägel fick också fler privata meddelanden efteråt än de som hade en mer positiv ton.

Ibland möter Siri Helle personer som tycker att de lägger för mycket tid på meningslöst skrollande i mobilen. De undrar om hon som psykolog har några tips på hur de ska lyckas skrolla mindre.

– Min motfråga blir då vad de vill använda tiden till i stället. Att stänga av mobilen är inte en universallösning som får dig att skaffa ett gymkort, börja måla tavlor eller ta tag i ditt förhållande.

– Vill du börja träna är lösningen att planera in träning. Annars kanske skrollandet ersätts med att ligga på soffan, slötitta på tv och äta chips.

Thomas Lerner

thomas.lerner@dn.se "

"Råd för en sund relation till mobilen

1 Rensa bland alla notiser. På inställningarna till din mobil går det att slå av alla notiser som du inte behöver. Det går ju alltid att gå in på apparna när du har lust.

2 Rensa skärmen. Den som lätt halkar in i och fastnar i vissa appar kan designa om sin hemskärm för att undvika slentriananvändande. Ta bort appikonen från hemskärmen så att det krävs några tryck att nå den (eller ta bort appen från telefonen helt och hållet).

3 Använd stör ej-läget. Då slås notiser från inkommande samtal och meddelanden tillfälligt av, till exempel om du vill ha en lugn hemmakväll. Du kan göra undantag för vissa nummer om du vill att just de ska kunna nå dig.

4 Jobba fokuserat. Slå av notiserna från jobbmejlen och kolla inkorgen på förutbestämda tider i stället. Att multitaska gör oss mindre effektiva och mer stressade – gör en sak i taget.

5 Prioritera irl-möten. Lämna mobilen i fickan när du umgås ansikte mot ansikte. Använd mobilen till att hålla kontakten och fördjupa relationen när ni är ifrån varandra.

6 Gör överenskommelser. Grälar ni om mobilanvändande? Förebygg bråk hemma genom att på förhand göra skärmöverenskommelser, till exempel om mobilen får följa med till matbordet eller inte.

Källa: Siri Helle "

" Catia Hultquist: Att vi berättar om hur dåligt vi mår kan vara ett drömscenario som förverkligas

DN MÅNDAG 21 JANUARI 2019

SVT-serien "Mitt perfekta liv" – där unga vloggare berättar om sina psykiska problem – är en del av en ny öppenhetsskultur där vi gör oss älskansvärda genom att visa vår sårbarhet. Och det är kanske inte så illa.

Jimmie Star böjer sig fram och tittar in i kameranlinsen. Tillsammans med tre andra vloggare har han under fem avsnitt berättat öppet om sina psykiska problem i SVT Play. Jimmie är noggrant sminkad och strax under ögat har han målat små skimrande tårar i guld. Fejktårarna står i bjärt kontrast mot blicken – i dag är han glad.

Serien "Mitt perfekta liv" handlar om den så kallade

Youtubegenerationen. Det vill säga unga vuxna som blivit proffs på att visa upp ett välregisserat yttre i alla möjliga kanaler, framgångsrika egenföretagare med till synes perfekta liv. Samtidigt som de (enligt programmets pitchtext) "mår sämre och sämre".

De populära Youtube-profilerna Jimmie Star, Sabina Deciré, Joakim Kvist och Felicia Bergström ska under ledning av tv-psykologen Poul Perris gå i gruppterapi och utforska "vad som finns bakom fasaden". Titeln till serien, "Mitt perfekta liv", är förstås ironisk. Det som finns under den välsminkade ytan är allt annat än perfekt; det är självskadebeteenden, hetsätning, prestationsångest, panikångest, depressioner. Men det stannar inte vid prat, det dåliga måendet

videofilmas utförligt. Vi får följa med vloggarna och se osminkade ansikten, tunga suckar, tårar och ångestattacker.

SVT-serien är långt ifrån unik med sitt ”ut ur garderoben”-koncept, det är snarare en del av en större trend. För unga som växt upp under den digitala revolutionen är transparens och att visa upp saker något odramatiskt. Att berätta öppet om sitt dåliga mående lika självklart som att ta selfies. Diagnoser och psykisk ohälsa har gått från skamstämpel till axelryckning. Att rekommendera en skicklig terapeut är ungefär som att tipsa om en personlig tränare. Nyckelordet för dagen är sårbarhet. När vi visar våra svagheter och icke-perfekta sidor gör vi oss bara mer älskansvärda får vi lära oss av självhjälpsböcker och i reklamkampanjer som #loveyourimperfections.

Och när influeraren och tv-profilen Bianca Ingrosso avslöjade hjärtskärande detaljer från sin uppväxt i förra årets Sommarprat var det i själva verket bara ett logiskt uttryck för samma öppenhetsskulturer.

Liksom när en av Sveriges kändaste män, Mikael Persbrandt, pratade öppet om missbruk, psykiska problem och diagnoser. I en podcast fick vi följa med till läkaren när skådespelaren utreddes för bipolaritet och i självbiografin bjöds vi in till Norénska julaftnar, familjesvek och mardrömslika drogtripp.

För exakt tio år sedan fick författaren och skribenten Isobel Hadley Kamptz uppdraget att beskriva ett framtida dröm-Sverige i DN Söndag. Hon skrev då om att hon önskade sig ett Sverige där vi ”inte längre behöver vara perfekta”, där vi inte ”behöver dölja det som tidigare ansågs skamligt”. Det var lätt att sympatisera med drömmen – idealen som rådde var påfrestande. Det var ljus och fräscht som gällde, retuscherat och airbrush-hat. Att ha psykiska problem, äta antidepressiv eller gå i terapi var fortfarande inget man talade högt om. Jag vet inte om man kan säga att det faktum att SVT producerar en serie som ”Mitt perfekta liv” är ett tecken på att ovanstående

drömscenario förverkligats – men jag tänker att den åtminstone är ett sorts svar.

Den cyniske kan invända att det dåliga måendet har reducerats till en *unique selling point* och diagnosen blivit en accessoar för vloggare som jagar likes. Men så länge en enda ung människa väljer att följa SVT-vloggarnas exempel och söka hjälp i stället för att skada sig själv, känns det faktiskt som en bagatell i sammanhanget. ”Mitt perfekta liv” borde visas i skolan och diskuteras på lektionstid.

Catia Hultquist

catia.hultquist@dn.se "

"Kungliga Operans bästa "Carmen" sedan 70-talet

DN MÅNDAG 21 JANUARI 2019

I Johanna Garpes regi är Carmen en rebellisk men uttråkad arbetare i en fabrik som tillverkar turistikitch. Den hårdföra och antiromantiska gestaltningen gör detta till Kungliga Operans bästa "Carmen" sedan 70-talet.

"Carmen"

Opera av Georges Bizet

Regi: Johanna Garpe. Scenografi: Per A Jonsson. Kostym: Nina Sandström. Med Miriam Treichl, Daniel Johansson, Magdalena Risberg, Alessandro Cacciamani, Kungliga Hovkapellet och kör. Dirigent: Joana Carniero. Scen: Kungliga operan. Speltid: 2 t 45 m.

"Kärleken: i sina medel ett krig, i sitt innersta väsen ett dödligt hat mellan könen." Hävdade Friedrich Nietzsche, uppfylld i berusad beundran för "Carmen". Ja, vad är det för slags amour som ideligen besjungs i Bizets älskade opera?

Egentligen är det inte många takter som Bizet ägnar den ömsesidiga kärleken mellan man och kvinna. Den hetaste passionen släpper han lös i Carmens och tjejkompisarnas dans på krogen – en hetta lika brännande som hatet i finalens dödliga envig mellan Carmen och José. Kärlek och död är förstås basvaror i de flesta operor. Kruxet med "Carmen" är sedan länge den approprierade romska kulturen. En pittoresk och exotisk rekvisita som i Kungliga Operans nya uppsättning mycket handfast fått styra ramhandlingen. För här jobbar Carmen nämligen på en fabrik som tillverkar "Carmen"-rekvisita!

Greppet medför också ett vällustigt svängrum för kitsch och dålig smak – som vulgärast tänkbara utstyrsel för den prålande Escamillo i sin toreadoraria.

Fult och grällt, men dramatiskt effektivt. Särskilt för den magnifika mezzosopranen Miriam Treichl, som här äntligen får sjunga ut i en rejäl huvudroll. Hon gör en Carmen på tvärs som mogen kvinna. Nej, snarare en medelålders rebell som bredbent och hårdhänt tar för sig, som motiverar sina tilltag med sitt behov av sex och frihet. Men som vi förstår det i Johanna Garpes regi är hon snarare en ovanligt kreativ kvinna som har alldeles för tråkigt.

Ja, dramats inledande scen av sysslolösa soldater – här fabriksarbetare – kan bara häva tristessen medelst sexuella trakasserier. Riktigt obehagligt utfört gentemot den snälla Micaela – Carmens antites. Som emellertid inte är sedvanligt älskligt ljuv, åtminstone inte med fästmannen Josés ögon som avvisar henne som ett påhängset häftplåster.

Här finns många fina och vassa detaljer i Garpes regiteckning, som också medfört en del strykningar – till exempel av den käcka barnkören. Berövad sin andalusiska lokalfärg från förr har dramat förflyttat sig till såväl fotostudio som kampsport.

Med undantag för de löjliga MMA-markörerna som fått ersätta tjurfäktning är det en uppdatering som fungerar fint, också till musiken. Det känns att den relativt oprövade operadirigenten Joana Carniero är med på noterna.

Jag gillar att den på sin tid krassa realism som chockade Bizets samtid här fått en nutida motsvarighet i en ganska hårdför, antiromantisk gestaltning.

Miriam Treichl gör en härligt välsjungande men bitvis fränstötande hjältinna, som småsadistiskt avmaskuliniserar sin José samtidigt som hon bejakar övermachon Escamillo. Lika flödande underbart sjunger Daniel Johansson sin José med ett gängligt och hjälplöst kroppsspråk.

Den så kallade blomsterarian blir extra gripande när det visar sig att Carmens slängda ros blivit en tatuering på Josés bröst.
Av de fyra "Carmen" som följt efter Jean-Pierre Ponnelles ikoniska 70-talsuppsättning på Kungliga Operan är denna tveklöst den bästa.

Camilla Lundberg "

"Myt att unga hämtar sina nyheter från sociala medier"

DN TISDAG 22 JANUARI 2019

Att svenska ungdomar främst tar del av nyheter på sociala medier tycks vara en myt. Elever läser och delar oftast trovärdiga nyheter från etablerade medier, enligt en stor svensk studie om elevers nyhetsflöden. Ett projekt ska hjälpa elever att bli ännu bättre på källkritik.

Hur lättlurade är vi?

Del 6.

En artikelserie om hur vi hanterar det växande flödet av information, om vetenskapens roll och om hur vi själva lätt väljer att tro på sådant som bekräftar våra egna åsikter. Tidigare artiklar publicerades 8, 9, 10, 15 och 17/1.

I dagens digitala medielandskap är det inte alltid lätt att skilja mellan sant och falskt. Vid sidan av de traditionella medierna finns en mängd producenter som sprider information om vad som händer i samhället. Vissa av dem skriver nyheter som i olika hög grad är falska för att elda på människors rädsla och fördomar genom spridning på olika internetsajter och sociala medier. Man talar om falska nyheter, eller "fake news".

En gängse uppfattning har varit att det ofta är där som dagens ungdomar riskerar att hämta sin information i dag.

Därför drog den ideella föreningen Vetenskap & allmänhet, i samarbete med Uppsala universitet och forskningsinstitutet Rise, i gång projektet Nyhetsvärderaren. Det är ett projekt för att på ett vetenskapligt sätt källkritiskt granska nyheter i digitala medier.

– De unga får lära sig grundläggande journalistiska metoder för att tränas i att källkritiskt granska de nyheter som finns i deras egna flöden, säger projektledaren Thomas Nygren, docent vid Uppsala universitet som specialiserat sig på källkritik i sociala medier. Han har precis skrivit boken ”Fakta, fejk och fiktion” (Natur & kultur) om källkritik och digital kompetens som kommer ut i april, och understryker att det inte räcker med hög utbildning och ett allmänt kritiskt förhållningssätt för att kritiskt granska nyheter på ett bra sätt. – Alla kan luras av falska nyheter. Det gäller både grundskoleelever och professorer. Det beror bland annat på att nyheterna ofta är så snyggt förpackade, säger han.

Inom projektet har två ”massexperiment” genomförts. Där har forskarna tagit hjälp av mer än 10 000 svenska högstadie- och gymnasieelever för att kartlägga hur deras nyhetsflöden ser ut. Man ville ta reda på vilka nyheter det är som rör sig i tonåringarnas nyhetsflöden, trovärdiga eller mindre trovärdiga.

Totalt cirka 7 000 nyheter samlades in och granskades av eleverna. Det var framför allt hårda nyheter – det vill säga om politik, ekonomi, samhällsinformation samt olyckor och brott – som lästes av eleverna. Nio av tio läser sina nyheter i mobilen. Nästan sex av tio går direkt till en nyhetssida för att läsa nyheter. Även majoriteten av nyheter som delas på sociala medier kommer från etablerade medier.

– Vi blev lite förvånade över att en så stor del var nyheter från etablerade mediasajter, som dagstidningar, kvällspress och public service. Tvärtemot vad många tror läser och delar ungdomar i första hand trovärdiga nyheter, säger Thomas Nygren.

Nästan en tredjedel av eleverna uppgav att de varje dag såg nyheter som inte verkade trovärdiga.

– Det snackas mycket om filterbubblor, men de är nog snarast en myt. Ungdomar rör sig mycket bland olika källor. De tycks inte vara ute

efter att bekräfta en egen förenklad världsbild, som många verkar tro, säger Thomas Nygren.

Han säger att undersökningen ger en bra bild av hur det ser ut. Många kommunala skolor med blandade elevgrupper från hela landet deltog. Studien har upprepats två gånger med samma resultat: eleverna läser och delar främst trovärdiga nyheter från etablerade medier.

När eleverna granskade trovärdigheten hos nyheterna i sina flöden bedömde de att public service låg i topp, följt av morgontidningarna och därefter kvällstidningarna.

Att eleverna trots det väljer kvällstidningar före morgontidningar tror Thomas Nygren beror på att många artiklar hos morgontidningarna är låsta bakom betalväggar.

– Det är endast de elever vars föräldrar prenumererar på dessa tidningar som har tillgång till artiklarna. Det är ett problem att tillgången på trovärdiga nyheter beror på om man har råd eller inte, säger Thomas Nygren.

De tre huvudfrågor som eleverna får ställa sig när de granskar artiklarna källkritiskt utgår från traditionella journalistiska metoder: Vem är avsändaren till nyheten? Vilka bevis finns för påståendena i nyheten? Vad säger andra oberoende källor?

– För att avgöra trovärdigheten hos nyheten är det avgörande att söka sig till andra källor på andra webbplatser.

En ny amerikansk studie gjord vid New Yorks universitet och Princetonuniversitetet, publicerad i Science Advances, visar att det framför allt var personer över 65 år som delade falska nyheter på Facebook före och efter det senaste amerikanska presidentvalet. Facebookanvändarna i undersökningen som var 65 och äldre delade mer än dubbelt så många falska artiklar som åldergruppen 45 till 65 år, och nästan sju gånger mer falska nyheter jämfört med den yngsta gruppen 18 till 29 år.

Thomas Nygren tycker att det är rimligt att vissa äldre personer kan vara mer lättlurade på grund av nedsatt kognitiv förmåga, men menar att man ska ta resultatet med en nypa salt.

– Den amerikanska studien är begränsad till nyheter på Facebook och de 49 procent som tillåter att ett företag på uppdrag av forskare går in och granskar deras personliga data. Deltagarna kan antas vara mindre kritiska till hur data hanteras på nätet än de 51 procent som inte ville dela sina data, säger han.

Thomas Nygren tycker också att det är svårt att översätta resultatet till svenska förhållanden. Enligt preliminära resultat från en ny studie som han gjort tillsammans med forskaren i psykologi Mona Guath verkar medelålders svenskar relativt bra på digital källkritik. Forskarna har testat hur bra cirka 1 000 svenskar i åldern 19–99 år är på digital källkritik.

Unga i åldern 19–29 var i flera fall sämre än de i åldern 30–44 samt 45–60 på att bedöma nyheters trovärdighet.

I studien har forskarna även tittat på hur bra svenskar med olika bakgrund och attityder till nyheter är på att källkritiskt granska nyheter, i relation till hur bra de tror att de är.

– Huvudresultatet där var att de som tror att de är bra på att betrakta nyheterna kritiskt är de som har svårast med det. De som är bäst på källkritik har en mer ödmjuk inställning till sin egen förmåga. Eftertänksamhet och vetenskaplig nyfikenhet är nyckelord, säger han. Thomas Nygren vill betona att skolan har en viktig uppgift i att lägga grunden för elevernas källkritik.

– De grundläggande kunskaper skolan ger om världen är en förutsättning för källkritiken. Därför är det viktigt att satsa på undervisningen i till exempel historia och samhällskunskap. Särskilt de med högre utbildning i humaniora, och i viss utsträckning naturvetenskap, hade bra resultat på vårt test i digital källkritik

Det senaste ”massexperimentet” gjordes strax före riksdagsvalet i september förra året. Det materialet håller nu på att sammanställas och analyseras. Tanken är att utveckla Nyhetsvärderaren till ett permanent verktyg som ska ligga öppet för alla och hjälpa både ungdomar och vuxna att bli bättre på källkritik.

– Hotet från falska nyheter är inte så stort som man kan tro utifrån debatten, men ska inte heller underskattas. Förtroendet för traditionella medier är fortfarande mycket högt bland eleverna, trots högljudda röster som vill hävda något annat, säger han.

– Det är de etablerade medierna som sätter dagordningen och faktagranskar åt ungdomar.

Hans Arbman

hans.arbman@dn.se "

"Så granskar du nyheter källkritiskt."

De tre huvudfrågor som eleverna får ställa sig i projektet Nyhetsvärderaren är:

- 1 Vem är avsändaren till nyheten och vilka avsikter kan den ha för att publicera detta?
- 2 Vilka bevis finns för påståendena i nyheten?
- 3 Vad säger andra oberoende källor?

Så känner du igen en falsk nyhetskälla.

Spelar ofta på känslor.

Använder överdrifter.

Använder argument baserade på auktoritet, inte kunskap.

Utger sig för att vara folklig.

Använder konspirationsresonemang om att en liten grupp i hemlighet styr samhället på ett skadligt sätt.

Demoniserar andra grupper.

Går till personliga osakliga motangrepp som svar på kritik.

Låtsas ofta vara någon man inte är. Till exempel genom att kalla sig något snarlikt en traditionell nyhetskanal.

Publiceras på ett sätt som ser bra och trovärdigt ut.

Ofta är allt inte fejk utan innehållet inkluderar vissa spår av sanning.

Innehållet är hårt vinklat.

Källa: Thomas Nygren "

**På grund av utrymmesbrist avslutas här med artiklar
22 januari 2019.**